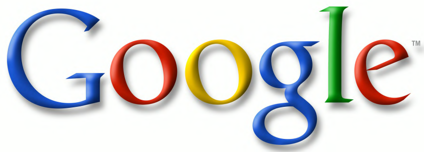

ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΓΑΛΗΝΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ.

CLAVDII GALENI

OPERA OMNIA.

EDITIONEM CVRAVIT

D. CAROLVS GOTTLOB KÜHN

PROFESSOR PHYSIOLOGIAE ET PATHOLOGIAE IN LITERARVM VNIVERSITATE LIPSIENSI PVBLICVS ORDINARIVS ETC.

TOM. XVII. PARS I.

LIPSIAE

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA CAR. CNOBLOCHII

1828.

MEDICORVM GRAECORVM

OPERA

QVAE EXSTANT.

EDITIONEM CVRAVIT

D. CAROLVS GOTTLOB KÜHN

PROFESSOR PHYSIOLOGIAE ET PATHOLOGIAE IN LITERARVM VNIVERSITATE LIPSIENSI PVBLICVS ORDINARIVS ETC.

VOL. XVII. PARS I.

CONTINENS

CLAVDII GALENI T. XVII.

LIPSIAE

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA CAR. CNOBLOCHII

1 8 2 8.

CONTENTA VOLUMINIS XVII. PARTIS I.

*) Usque ad pag. 369 vitium typographicum *Γ* loco *B* in inscriptione paginarum obtinet.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Α. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Α.

Ed. Chart. IX. [1. 2.] Ed. Baf. V. (344.)

Γαληνοῦ Προοίμιον. Οὐκ ἐν τούτῳ μὲν βιβλίῳ Ἱπποκράτης Κῶος περὶ τῶν νόσων ἑκάστῃ τῇ χώρᾳ οἰκείων ἄγειν καθέστηκε, καθάπερ δὴ ἄλλοτέ ποτε· ὅτι ὁ καθόλου αὐτοῦ λόγος ᾖ περὶ νόσων τῶν ἐπιδημιῶν καλουμένων, τουτέστι τῶν κατὰ δήμους κατασκηπτόντων, αἱ [2] ἀπὸ τῶν ἐπιδημιῶν οὕτω διαφέρουσαι, ὅτι αἱ μὲν κατά τι-

HIPPOCRATIS EPIDEM. I. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS I.

Praefatio Galeni. Non hoc quidem libro Hippocrates Cous de propriis cujusque regionis morbis agere inſtituit, ſicuti ſane alias nonnunquam, quod univerſa ipſius oratio de morbis habeatur qui epidemii, hoc eſt populatim graſſantes nominantur, qui a vernaculis ſic differunt, quod illi quidem per aliquod tempus quandam

Ed. Chart. IX. [2.] Ed. Baf. V. (344.)

να χρόνον τινὰ χώραν διαβαίνουσιν· αἱ δὲ τοῖς οἰκήτορσιν ὥσπερ συγγενεῖς διὰ παντὸς ἕπωνται. ἐν τῷ γοῦν βιβλίῳ περὶ ἀέρων καὶ τόπων καὶ ὑδάτων ἔδημα τὰ νοσήματα διδάσκει τὰ διὰ τῶν οἰκημάτων ἑκάστων προσγινόμεα. ἐν τούτῳ δὲ τὰ νοσήματα ἐπιδήμια τὰ κατά τινα χρόνον πανδημεὶ τὰς πόλεις ἢ τὰς γενετὰς ἁπάσας ἐπιχειροῦντα. ταῦτα δὲ ἄμφω τῶν νοσημάτων· γένη πάγκοινά τε καὶ πάνδημα ὀνομάζειν εἴωθεν· λοιπὰ δὲ πάντα σποραδικὰ, τὰ δή που μὴ κοινῶς πολλοὺς, ἀλλ' ἕκαστον ἰδίᾳ καταλαμβάνει. πολλάκις γὰρ οἱ Ἕλληνες τὸ σπείρειν ἀντὶ τοῦ διασπείρειν καὶ ὑπ' ἀλλήλων διαχωρίζειν ἔλαβον, καὶ κατὰ τοῦτον τρόπον Θουκυδίδης περὶ τῶν νεανίσκων· ἦρος δὲ ἄλλοι ἐν τῷ ἄλλῳ τῆς πόλεως μέρει σποραδικοὶ ἀπολώλασι· τούτων δὲ νοσημάτων ὡς ἡ γένεσις, οὕτω καὶ αἰτία κοινή ἐστι. ὅταν δὲ τρεῖς ὦσιν αἰτίαι ἀφ' ὧν τὰ νοσήματα γίνεται, μία μὲν τοῖς προσφερομένοις ἔνεστι, δευτέρα δὲ τοῖς πραττομένοις, τρίτη δὲ τοῖς ἔξωθεν ἐμπίπτουσι. ἀπὸ τοῦ μὲν ἑκάστου κοινὰ τὰ νοσήματα γίνεσθαι εἴωθεν καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς

regionem pervadant, hi vero incolas tanquam cognati nullo non tempore comitentur. Itaque libro de aëre, locis et aquis vernaculos morbos docet, qui per fingulas habitationes oboriantur. Hoc autem libro morbos epidemios, qui per aliquod tempus paffim vel civitates vel nationes univerfas adoriantur. Haec autem duo morborum genera tum communia tum paffim graffantia nuncupare confuevit. Cetera vero omnia difperfa, quae fcilicet non communiter multos, fed feorfum quemque prehendunt. Nam faepius Graeci σπείρειν pro difpergere et ab invicem feparare ufurparunt, eoque modo Thucydides de juvenibus ait: vere autem alii in alia civitatis parte difperfi perierunt. Horum autem morborum ut generatio ita et caufa communis. Quum autem tres caufae fint a quibus oboriuntur morbi, una quidem iis quae efferuntur, altera iis quae fiunt, tertia iis quae extrinfecus incidunt. A fingulis fane communes morbi fieri confuevere, ac potif-

Ed. Chart. IX. [2.] Ed. Bas. V. (344.)

ἀέρος ἡμᾶς περιέχοντος καταστάσεως. οὐ γὰρ τὰ πλεῖστα συμβαίνει ἐκ τῶν προσενεχθέντων σιτίων τὸ κοινὸν νόσημα τὴν πόλιν ἢ χώραν ἢ στρατὸν διαβαίνειν, ὥσπερ μήτ' ἐκ τῶν κοινῶν πραγμάτων τε καὶ πονημάτων περιεχόμενος ἡμᾶς ἀὴρ, εἰ ἀμετρότερον θερμαίνηται ἢ καταψύχηται ἢ ὑγραίνηται ἢ ξηραίνηται τὴν σωμάτων συμμετρίαν τὴν οὖσαν ὑγιείαν διαταράττει καὶ στρέβλει καὶ ἀνατρέπει. ταῖς γὰρ ἄλλαις αἰτίαις μήθ' ὁμοῦ πάντες ἀντιάζομεν μήθ' ἡμέραν ὁλόκληρον ὑποκείμεθα, ἀλλὰ μόνος ἀὴρ ἅπαντας περιέχει καὶ ἀπὸ πάντων εἰσπνεῖται. γίνεσθαι γὰρ ἀδύνατον ὅτι μὴ τὰς τῶν ζώων σωμάτων εὐκρασίας μετὰ τῆς αὐτοῦ μεταβολῆς διατίθεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι. καὶ διὰ ταῦτα καθάπερ αὐτὸς διδάσκει ὁ Ἱπποκράτης. ἦρος μὲν τῆς ὥρας εὐκρατοτάτης οὔσης αἷμα τῶν χυμῶν εὐκρατότατος ὢν εὐπορεῖ καὶ αὐξάνεται. χειμῶνος δὲ τῆς ψυχροτάτης ὥρας οὔσης τὸ φλέγμα ψυχρότατος ὁ χυμὸς ὢν, ὥσπερ καὶ τοῦ θέρους τῆς ὥρας θερμοτάτης χυμὸς θερμότατος ἡ χολὴ ξανθή· τοῦ δὲ φθινοπώρου τῆς ὥρας ξηροτάτης μέλαινα χολὴ ἡ πλείστη

ſimum ab aëris nos ambientis ſtatu. Non enim plerumque accidit per ingeſtos cibos morbum communem civitatem aut regionem aut exercitum pervadere, ut neque per communes tum occupationes tum labores ambiens nos aër ſi immoderatius caleſiat aut frigeat aut humeſcat aut ſicceſcat corporum ſymmetriam, quae ſanitas eſt, interturbat, depravat, evertit. Aliis enim cauſis neque ſimul omnes occurrimus, neque diem integrum ſubjicimur, ſed aër ſolus foris omnes ambit, atque ab omnibus inſpiratur. Fieri ſiquidem non poteſt quin corporum animantium temperamenta cum ejus permutatione afficiantur. Atque propterea, ut ipſe docet Hippocrates: *Vere quidem temperatiſſima tempeſtate ſanguis humorum temperatiſſimus abundat augeſcitque, hieme tempeſtate frigidiſſima, pituita humor frigidiſſimus, quemadmodum et aeſtate tempeſtate calidiſſima, calidiſſimus humor flava bilis, autumno denique ſicca tempeſtate bilis atra quae tum plurima tum vehementiſſima eſt,* perustis per aeſtatem duobus humori-

τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστὶ, κατωπτηθέντων ἐν τῷ θέρει δυοῖν χυμοῖν τοῦ αἵματος καὶ τῆς χολῆς ξανθῆς καὶ τῆς ὠχρᾶς καλουμένης. οὕτω τὸ λοιπὸν καὶ τὰ νοσήματα κατὰ τὴν τῆς ἑκάστης ὥρας ἀναλογίαν προσγίνεται, ἃ μετὰ τῆς πλεονάζοντος χυμοῦ φύσεως τὴν ὁμοιότητα διαλαγχάνει. εἰ δὲ κατὰ τὰς εἰρημένων ὡρῶν προσηγορίας εἰρημένοι χυμοὶ γεννάωνται, μήποτε δήπου γίνηται ὡς ἀπὸ τῆς σφετέρας εὐκρασίας ποτὲ νοθευόμενοι τοὺς ἄλλους διεργάζοντας. διότι δὲ ἑκάστη ὥρα κατὰ λόγον τῆς σφετέρας εὐκρασίας, ἀλλὰ μὴ ὀνόματος ἕνεκα τοὺς προειρημένους χυμοὺς αὔξει, ὅταν ἡ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος εὐκρασία μεταλαμβάνεται, τοὺς δὲ χυμοὺς μεταλαμβάνεσθαι ἐπάναγκές ἐστιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς αὐτὸς ἔλεγε. ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίγνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή. ὥσπερ οὖν καθ' ἑκάστας ὥρας ἰδίαν εὐκρασίαν φυλάττουσας κατὰ τὸν σφετερῶν φύσεων λόγον ἐκτίζετο τὰ νοσήματα, οὕτως εἰ παρὰ φύσιν αὗται μεταλαμβάνωνται, εἰς τὸν καταστάσεως ζῆλον τὰ νοσήματα γενήσεται. διὰ τί

bus, fanguine et bile flava, quae et pallida nominatur. Sic demum etiam morbi pro ratione uniuscujusque tempeftatis oboriuntur, qui cum humoris exuberantis natura fimilitudinem fortiuntur. Ac fi per dictarum tempeftatum appellationes dicti humores procrearentur, nunquam utique fieret ut a fua temperie aliquando degenerantes alios producerent. Quia vero unaquaeque tempeftas pro fui temperamenti ratione, non autem propter nomen, praedictos humores auget, quum ambientis nos aëris temperies permutatur, humores quoque permutari neceffe eft, quemadmodum in aphorismis ipfe pernunciabat: *Quum per anni tempeftates eodem die modo calor, modo frigus oboriatur, autumnales morbi exfpectandi funt.* Quemadmodum autem fingulis tempeftatibus propriam temperaturam fervantibus pro fuarum naturarum ratione morbi creabantur, ita fi praeter naturam permutentur, ad conftitutionis aemulationem morbi fient. Cur igitur in unaqua-

Ed. Chart. IX. [2. 3.] Ed. Baf. V. (344. 345.)
γοῦν καθ' ἑκάστην ὥραν μὴ πάντες οὐχ ὑπὸ τῆς μιᾶς καὶ αὐτῆς νόσου ἐπιλαμβάνονται; διότι μὴ ὀλίγον διαφέρουσι καὶ ταῖς οἰκείαις φύσεσι καὶ ταῖς ἡλικίαις καὶ τοῖς διαιτήμασι. τοιγαροῦν ὁ μὲν ῥᾳδίως [3] τῇ τῆς συστάσεως παρούσης ὥρας κακουργίου ὑπερχωρήσει, ὁ δὲ σφόδρα προσπαλαίσει, ἄλλος δὲ μηδαμῶς πάντῃ βλαφθήσεται, ἄλλος ὅλως πονηροῦ τοῦ διαιτήματος ἕνεκα πρότερον ἢ τὴν τῆς ὥρας βλάβην αἰσθάνηται ὑπὸ τῆς νόσου καταλήψεται. ὥσπερ γὰρ ὅταν ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἐβλάπτετο ὑπὸ τοιούτου νοσήματος διετίθετο ὁ τῇ ἐκείνου κράσει ἀναλογῇ, οὕτω γενήσεται ὡς ἁμαρτήματος ἕνεκα νοσέῃ τοῦ ἐν τῇ διαιτητικῇ παρανομουμένου. ταῦτα γοῦν πᾶς τις ἔγνων, μὴ (345) μόνον προγνώσεται τὰς γινομένας νόσους ἑκάστῃ τῶν καταστάσεων, ἀλλὰ καὶ κωλύσει γενέσθαι ταῖς τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀμέτροις καταστάσεσι τὴν ἐναντίαν ἐπιτεχνώμενος δίαιταν. εὔδηλον γὰρ ὡς εἴπερ εὐκρασία τῶν πρώτων ἐστὶν ἡ ὑγεία, διαφθαρήσεται μὲν ὑπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος δυσκρασίας, φυλαχθήσεται δ' ὑπὸ τῆς κατὰ

que tempeſtate non omnes uno et eodem morbo corripiuntur? Quoniam ſane non parum diſſident et per connatas naturas et per aetates nec non per vivendi formas. Quocirca hic quidem facile cedet malitiae temperaturae praeſentis tempeſtatis, alius vero magnopere obluctabitur, alius autem nequaquam prorſus laedetur, alius denique prava vivendi ratione prius quam tempeſtatis ſentiat laeſionem morbo occupabitur. Nam ut quum ab ambiente laedebatur, tali morbo capiebatur qui illius temperamento reſponderet, ita fiet ut pro delicti ratione aegrotet quod in vivendi forma committitur. Haec igitur quicunque novit, non ſolum qui in unoquoque coeli ſtatu morbi oboriuntur eos praenoſcet, verum etiam eos procreari (victum incommoderatis circumſtantis nos aëris conſtitutionibus contrarium arte machinatus) prohibebit. Si namque proba primorum corporum temperies ſit ſanitas, quod eam quidem ambientis intemperies labefactura ſit, ſervatura vero contraria vivendi

τὴν δίαιταν ἐναντιώσεως. κακῶς οὖν ὁ Κόϊντος ἐξηγεῖται καὶ ταῦτα τὰ βιβλία καὶ τὰ τῶν ἀφορισμῶν, ἐν οἷς ὧδέ πως ἔγραψε. περὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρους πυρετοὺς ὀξεῖς καὶ ὀφθαλμίας καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι. τῇ πείρᾳ γὰρ μόνῃ τοῦτο ἐγνῶσθαί φησιν ὁ Κόϊντος ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν αἰτίαν λογισμοῦ. πρῶτον μὲν αὐτὸ τοῦθ᾽ ἁμαρτάνων, ὅτι τὰς αἰτίας ὧν εἶπε κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς τούτους ὁ Ἱπποκράτης, αὐτὸς αὖθις ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων ἔγραψεν· εἶθ᾽ ὅτι τὸ χρήσιμον μέρος τῆς διδασκαλίας ὑπερέβαινεν. ἀρεταὶ μὲν γὰρ εἰσιν ἐξηγητῶν δύο αὗται, τό τε τὴν γνώμην φυλάττειν τοῦ συγγράμματος καὶ τὸ τὰ χρήσιμα διδάσκειν τοὺς ἀναγνωσομένους αὐτοῦ τὰ ὑπομνήματα, διέφθειρε δὲ ἀμφοτέρας ὁ Κόϊντος ἐν τῷ μὴ συνάπτειν τῇ καταστάσει τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος τὰ πλεονάσαντα νοσήματα, συνάπτεσθαι μὲν αὐτὰ βουλομένου τοῦ Ἱπποκράτους αὐτοῦ, προγνῶναι δ᾽ ἐσόμενα καὶ κωλῦσαι συνιστάμενα καὶ ἰᾶσθαι γενόμενα μὴ δυνησομένων ἡμῶν, ἄνευ τοῦ γνῶναι τὴν γενομένην ἐν τῷ σώματι ἡμῶν διάθεσιν

ratio patet omnibus. Quocirca Quintus male tum hos tum aphorismorum libros interpretatur, in quibus hoc modo scripsit Hippocrates: *Inter anni tempestates, si hiems sicca quidem et borealis fuerit, ver autem pluvium et austrinum, febres acutas, lippitudines, dysenterias, ad aestatem oboriri necesse est*, nempe sola experientia id cognitum esse ait Quintus citra causae rationem. Primum quidem eo ipso peccat, quod eorum * * scripserit, deinde quod utilem doctrinae partem praetermiserit. Nam interpretum haec duo sunt officia, alterum libri sensum tueri, alterum lecturos libri commentarios utilia docere. Munus utrumque Quintus labefactavit, dum exuberantes morbos cum ambientis nos aëris statu non conjungit, quum eos ipse Hippocrates conjungi velit, quum nos neque futuros morbos praevidere, neque oborientes prohibere, neque obortos curare valeamus, nisi affectionem corporibus

ἐκ τῆς δυσκρασίας τοῦ περιέχοντος. οὕτως γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν καταστάσεων παραλελειμμένων τὰς δυνάμεις αὐτοὶ ἐξευρίσκειν δυνησόμεθα. ὅστις οὖν βούλεται μεγάλως εἰς τὴν τέχνην ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐπιδημιῶν ὠφεληθῆναι, προαναγνῶναι τοῦτόν βέλτιόν ἐστι τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου καὶ τὸ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων, ἔτι τῶν ἀφορισμῶν ἐκείνους, ἐν οἷς περὶ τῶν ὡρῶν διέρχεται καὶ τὰς δυνάμεις διδάσκει τῶν ψυχρῶν καὶ θερμῶν καὶ ξηρῶν καὶ ὑγρῶν καταστάσεων. ἀναγκαῖον δέ ἐστι πρὸς τοῖς εἰρημένοις αὐτὸ τὸ προγνωστικὸν ἀνεγνωκέναι. οἷς γὰρ ἐδίδαξεν ἐν οἷς εἴρηκα βιβλίοις ἀκολουθεῖ τὰ κατὰ τῶν ἐπιδημιῶν γεγραμμένα, πρῶτον μὲν ὅτι θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ συμμετρία τίς ἐστι τῶν πρώτων σωμάτων ἡ ὑγεία· δεύτερον δὲ, ὅτι τὸ μὲν ἔαρ εὐκρατότατόν ἐστιν, ὅταν γε τὴν οἰκείαν κρᾶσιν φυλάττῃ καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐν αὐτῷ πλεονάζει τὸ αἷμα, καθάπερ γε καὶ τὸ θέρος θερμότερον καὶ ξηρότερον τοῦ προσήκοντος, ὁ χειμὼν ὑγρότερος καὶ ψυχρότερος· ἀνώμαλον δὲ

nostris ab ambientis illatam intemperie cognoverimus. Ita namque ceterorum omnium statuum praetermissorum facultates ipsi comperire valebimus. Quamobrem quicunque ex epidemiorum lectionibus ad artem juvari vehementer desiderat, satius est ipsum tum librum de hominis natura tum librum de aëre, locis et aquis praelegisse, illos etiamnum aphorismorum libros, in quibus de anni tempestatibus disserit, et frigidorum, calidorum, siccorum et humidorum statuum facultates docet. His proditis addimus necessarium quoque esse ipsum opus prognostici evolvisse. Nam quae in his quos protuli libris docuit, ea in epidemiis conscripta consequuntur. Primum quidem quod calidi, frigidi, sicci et humidi symmetria quaedam primorum corporum sit sanitas. Secundum quod ver temperatissimum sit ubi propriam temperaturam servaverit, ob idque in eo exuberat sanguis, quemadmodum et aestas quam deceat calidior et siccior et hiems humidior et frigidior; atque inaequalis temperamento autumnus in quo siccum

Ed. Chart. IX. [3. 4.] Ed. Baf. V. (845.)

τῇ κράσει τὸ φθινόπωρον, ἐπικρατούμενον ὑπὸ τοῦ ξηροῦ τε καὶ ψυχροῦ καὶ ὅτι πλεονάζει καθ' ἕκαστον αὐτῶν εἷς τις χυμὸς, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον. ἐπὶ τούτοις τρίτον τε καὶ τέταρτον ἐν ἐκείνοις τοῖς βιβλίοις ἐδιδάχθη, κατὰ μὲν τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου, τῶν ἐπιδημιῶν νοσημάτων αἴτιον εἶναι τὸ περιέχον, ἐν δὲ τῷ προγνωστικῷ τῶν σημείων, δι' ὧν αἱ προγνώσεις γίνονται, ἥτις ἑκάστου δύναμίς ἐστι κατά τε ποιότητα καὶ [4] μέγεθος. ἀξιῶ δέ σε τὸν ἀναγνωσόμενον τὴν προκειμένην πραγματείαν ὧν διῆλθον ἁπάντων πρόχειρον ἔχειν τὴν μνήμην, ἵνα τοῖς ὑφ' ἡμῶν λεχθησομένοις, ἀκολουθῇς ἑτοιμότερον. ἁπάντων δὲ μάλιστα τὸ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων ἀνεγνωκέναι σε βούλομαι, ὅπως ἴδῃς ἐν οἷς Ἱπποκράτης αὐτὸς ἔγραψε καὶ πιστώσωμαι τὰ γένη τῶν νοσημάτων ὧν διῆλθον Ἱπποκράτει διῃρημένων οὕτως, αἴτιόν γε τὸν ἀέρα ἐπιδημίων νοσημάτων ἀποφαινομένῳ. κατὰ μὲν γὰρ τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου ταυτὶ γράφει· αἱ δὲ νοῦσοι γίγνονται αἱ μὲν ἀπὸ διαιτημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὃ ἐσαγόμενοι ζῶμεν. τὴν δὲ διά-

et frigidum evincant. Quod etiam in ipsis singulis unus quidem humor abundat, ut paulo ante dixi. Ab his tum tertium tum quartum illis in libris declarata sunt, in libro quidem de hominis natura ambientem aërem morborum epidemiorum causam esse, in prognostico vero quae sint singulorum signorum vires quibus praenotiones tum in qualitate tum magnitudine fiunt. At te qui praesentem tractatum lecturus sis, promptam omnium quae disserui memoriam habere volo, ut facilius quae a nobis dicentur consequi valeas. Omnium vero maxime librum de aëre, locis et aquis te legisse velim, ut agnoscas in quibus ipse Hippocrates scripsit et sum probaturus morborum genera quae ab Hippocrate sic distincta percurri, qui morborum epidemiorum causam aërem esse pronunciat. Is siquidem libro de hominis natura haec scribit: *Morbi autem oriuntur alii quidem a victu, alii vero a spiritu, quem introducentes vivimus. At utrorumque di-*

γνῶσιν ἑκατέρων ὧδε χρὴ ποιέεσθαι. ὁκόταν μὲν ὑπὸ ἑνὸς νοσήματος πολλοὶ ἄνθρωποι ἁλίσκωνται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τὴν αἰτίην χρὴ ἀνατιθέναι τουτέῳ, ὅ τι ἂν κοινότατόν ἐστι καὶ μάλιστα αὐτέῳ πάντες χρεόμεθα. ἔστι δὲ τοῦτο ὃ ἀναπνέομεν. φανερὸν γὰρ δὴ ὅτι τὰ διαιτήματα ἑκάστου ἡμέων οὐκ αἴτιά ἐστιν ὧν τότε ἅπτεται ἡ νοῦσος πάντων ἑξῆς καὶ τῶν νεωτέρων καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ὁμοίως καὶ τῶν θωρησσομένων καὶ τῶν ὑδροποτεόντων καὶ τῶν μᾶζαν ἐσθιόντων καὶ τῶν ἄρτον σιτεόντων καὶ τῶν ὀλίγα ταλαιπωρεόντων καὶ τῶν πολλὰ καμνόντων, οὐκ ἂν οὖν τὰ διαιτήματα αἴτια εἴη γε, ὁκόταν διαιτώμενοι πάντας τρόπους οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκονται ὑπὸ τῆς αὐτέης νούσου. ὁκόταν δὲ αἱ νοῦσοι γίνονται παντοδαπαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, δηλονότι τὰ διαιτήματα αἴτιά ἐστιν ἕκαστα ἑκάστοισιν. ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει πάντων τῶν ἐπιδημιῶν εἶναί φησι τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ οὐ τὴν δίαιταν αἰτίαν. δύναται δὲ ἄν ποτε καὶ ὕδατος μοχθηροῦ πόσις ἐργάσασθαι πάγκοινον νόση- (346) μα. καὶ ἱστορεῖται καὶ

gnotio ita efficienda est. Quum multi homines uno morbo eodem tempore corripiuntur, in id quod communissimum est et quod potissimum omnes utimur, accepta causa rejicienda est. Quod autem respiramus id existit. Constat siquidem victum cujusque nostrum causam non esse, quum serie omnes tum juvenes tum senes tum mulieres tum viros pexaeque invadat, tum juvenes, tum senes, vini potores, et aquae bibaces, tam eos qui mazam esitant quam qui panem victitant, tam eos qui modice laborant quam qui magnopere labores ferunt. Quum itaque homines omnibus modis viventes eodem morbo corripiantur, nequaquam causa fuerit victus ratio. Quum vero eodem tempore diversi generis morbi oriuntur, sua sane cuique vivendi ratio causa est. Hoc textu coeli statum omnium epidemiorum morborum causam esse, sed non victus rationem pronunciat. Potest interdum quoque pravae aquae potus morbum omnibus communem efficere idque in

δὲ πάντες ἄνθρωποι καλοῦσί τε καὶ γινώσκουσιν ὄντας ὀλέθρια νοσήματα καὶ πέμπουσι δὲ πολλάκις εἰς θεοὺς, περὶ τῆς ἰάσεως αὐτῶν πυνθανόμενοι. οὐ μόνον δὲ ἐνταῦθα τὸ ἐπιδημήσειν γέγραφεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ προγνωστικὸν, ἐν ᾧ φησι· χρὴ δὲ τὰς φορὰς τῶν νοσημάτων τῶν ἀεὶ ἐπιδημεόντων ταχέως ἐνθυμέεσθαι καὶ μὴ λανθάνειν τῆς τε ὥρης τὴν κατάστασιν. ἐκ αὐτοῖς δὲ τοῖς τῶν ἐπιδημίων ποτὲ μὲν ἔστιν ἀκοῦσαι λέγοντος αὐτοῦ, ἐπεδήμησαν δὲ δυσεντερίαι κατὰ θέρος πολλαὶ, ποτὲ δὲ καὶ ἄλλαι πυρετῶν ἐπεδήμησαν ἰδέαι. καὶ γὰρ ἄλλοις τὸ νόσημα ἐπιδήμιον ἦν. γέγραπται δὲ τοῦτο τοὔνομα τὸ ἐπιδήμιον ἐν τισὶ μὲν τῶν ἀντιγράφων διὰ δ΄ συλλαβῶν, τῆς τελευτῆς ἐκ τοῦ μ΄ καὶ ο΄ καὶ ν΄ συνεστηκυίας, ἐν τισὶ δὲ διὰ ε΄, διά τε τοῦ μ΄ καὶ ι΄. κἄπειτα καθ᾽ ἑτέραν συλλαβὴν τὴν τελευτὴν τοῦ ο΄ καὶ ν΄. μεμνῆσθαι χρὴ τούτων εἰς τὰ μέλλοντα λέγεσθαι γιγνώσκειν ὡς ἔνια μὲν τῶν νοσημάτων κοινῇ πολλοὺς καταλαμβάνει, ἃ δὴ λέγεται κοινὰ, ἔνια δ᾽ ἕκαστον ἰδίᾳ, τὰ σποραδικὰ προσαγορευόμενα. τῶν δὲ κοινῶν τὰ μὲν ἔνδημά τέ εἰσι,

Peftes autem homines univerfi et vocant et agnofcunt morbos effe perniciofos. Et vero ad deos multoties mittunt de eorum curatione confultari. At non hic folum verbum *ἐπιδημήσειν* *paffim graffari*, fcripfit, verum etiam in prognoftico, ubi pronunciavit: *oportet autem et morborum perpetuo paffim graffantium impetus celeriter animadvertere ac tempeftatis ftatum non ignorare.* In iis autem epidemiorum libris interdum ipfum pronunciantem audire potes; et paffim graffatae funt, aliis fiquidem morbus erat epidemius. Porro hoc nomen *ἐπιδήμιον* quibusdam in exemplaribus quatuor fyllabis fcriptum eft, poftrema conftante ex *μ, ο, ρ, ν*, in quibusdam vero quinque fyllabis, penultima conftante *αρι*, altera deinde ultima fyllaba *α, ρ, ν*. Horum autem ad ea quae enunciari debent meminiffe oportet, ac noffe nonnullos quidem morbos communiter multos invadere, qui fcilicet communes dicuntur, nonnullos vero unumquamque privatim prehendere et fporadicos appellari. Inter communes *morbos* alii

τὰ δὲ ἐπίδημά τε καὶ ἐπιδήμια, διὰ τῶν δ ἢ ε΄ συλλαβῶν, ὡς εἴρηται, γραφόμενα καὶ λέγομενα. τούτων δὲ τὰ χαλεπώτατα λοιμώδη καλεῖται, τὴν αἰτίαν ἐκ τῆς περὶ τὸν ἀέρα καταστάσεως ἔχοντα καὶ αὐτὰ, καθάπερ ὅλον τὸ γένος τῶν ἐπιδημίων νοσημάτων. γέγραφε δὲ καὶ λοιμώδεις τινὰς καταστάσεις, ὥσπερ καὶ τὰς ἐν τῷ γ΄, διότι καὶ τῷ γένει ὁ λοιμὸς ἐπιδήμιόν ἐστι νόσημα. ταῦτα μὲν οὖν ἄμεινόν ἐστι διωρίσθαι πρὸ τῆς μελλούσης ἔσεσθαι τῶν κατὰ μέρος ἐξηγήσεως. μετὰ ταῦτα δὲ εἰς ἐκείνην ἤδη τρέψομαι τοσοῦτον ἔτι προειπὼν, ὅπερ καὶ ἐν πολλοῖς τῶν ὑπ᾽ ἐμοῦ γεγραμμένων βιβλίων εἰρῆσθαι φθάνει, προτρέποντός μου γυμνάζεσθαι τοὺς ἐκμαθεῖν θέλοντας τὴν ἰατρικὴν τέχνην, ἐν τοῖς κατὰ μέρος αἰσθητοῖς, ὡς διαγινώσκειν αὐτοὺς ἃ καθόλου προμεμαθήκασι. ταῦτα δὲ αὐτὰ τὰ κατὰ μέρος ἀρχὴν τῆς καθόλου συστάσεως οἱ ἐμπειρικοί φασιν εἶναι λέγοντες ἀληθῆ ἐκεῖνα τῶν θεωρημάτων, ὅσα τὴν σύστασιν ἐξ ἐμπειρίας ἔσχηκεν. ἡμῖν δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ διὰ

endemii, alii epidemi et epidemii tum quatuor tum quinque syllabis, ut proditum est, scripti et pronunciati. At horum perniciosissimi pestilentes vocantur, iique causam ex ambientis aëris statu sortiuntur, quemadmodum morborum epidemiorum genus universum. Atque quosdam etiam pestilenter status descripsit, ut et eos de quibus in tertio epidemiorum agit, quamobrem pestis morbus sit epidemius. Atque haec praestat definisse priusquam particularum decreta procedat explicatio. Postea vero jam ad illam me convertam, si hoc unum praemonuero, quod et in multis a me scriptis libris prius dixi, eos qui artem medicam perdiscere volunt, ut in particularibus quae sensu percipiuntur sese exerceant cohortatus, ut quae antea universaliter didicerunt dignoscant. Haec ipsa particularia universalis constitutionis principium esse empirici profitentur et vera illa esse praecepta quae ab experientia constitutionem consequuta sunt, nobis autem non item. Sed praecepta multa ratione inventa esse

λόγου δοκεῖ πολλὰ τῶν θεωρημάτων εὑρῆσθαι, κρίνεσθαι μέντοι καὶ τούτων τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τῆς πείρας βεβαιουμένην τε καὶ μαρτυρουμένην, οὕτως γοῦν καὶ τοῖς περὶ μεγεθῶν, ἀποστήματος ἡλίου καὶ σελήνης, τοῖς ἀποδεδειγμένοις μὴ πιστεύοντες, ὅταν ὑπὸ αἰσθητῶν τε πολλῶν ἄλλων ὅσα κατὰ γεωμετρικοὺς λόγους εὑρίσκεται καὶ τῶν κατὰ μέρος ἐκλείψεων μαρτυρεῖται, βεβαιότερον ἴσχομεν τὴν πίστιν. ὅπου τοίνυν τὰ διὰ γεωμετρίας ἀποδειχθέντα πιστότερα γίνονται μαρτυρούμενα πρὸς τῶν κατὰ μέρος ἀποβαινόντων καὶ πιστότερα γινόμενα βεβαιοτέραν ἔχει. πολλῷ δὴ μᾶλλον ὅσα ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς τὴν ἀλήθειαν, [6] ἐξηύρηνται βεβαιοῦσθαι δεῖ ἀναγόμενα ὑπὸ τὴν κατὰ μέρος πίστιν. ταῦτ' οὖν ἡμεῖς ἐπιδειξόμεθα ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημίων βιβλίοις γινόμενα.

---

videntur, quorum tamen veritas judicatur quum ab experimentis tum ſtabilitur tum fidem accipit. Sic ſane et his quae de ſolis et lunae magnitudine et diſtantia demonſtrata ſunt, fidem non adhibentes, ubi a ſenſibilibus multis aliis quae per geometricas rationes reperiuntur et ab ecclipſibus ſingularibus ſtabiliuntur, certiorem fidem habemus. Ubi itaque quae per geometriam demonſtrata ſunt, ſi a ſingulariter contingentibus majorem fidem accipiant, atque credibiliora reddita certiorem habeant veritatem, ſane multo magis quae in medica diſciplina univerſaliter dicta ſunt, certiorem habebunt fidem, ſi particularibus exemplis ſtabiliantur. Haec igitur nos in epidemiorum libris fieri oſtendemus.

ιη. α'.

Ἐν Θάσῳ φθινοπώρου περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ πλειάδος ὕδατα πολλὰ ξυνεχέα, μαλθακὰ, ὡς ἐν νοτίοισι.

Ὅτι μὲν καὶ ἡ τοῦ χωρίου γνῶσις εἰς τὴν τῶν ἐπιδημίων νοσημάτων διδασκαλίαν ὠφέλιμος ἐστιν ὕστερον λέξω. νυνὶ δὲ τὴν λέξιν αὐτὴν πρότερον ἐξηγήσομαι, τοῦ συγγραφέως εἰπόντος περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ πλειάδος. δυοῖν γὰρ οὐσῶν ἰσημεριῶν καὶ δυοῖν πλειάδων ἐπισημασιῶν, οὗτος ἐδήλωσεν ὁποίαν αὐτῶν λέγει, προσθεὶς τῷ λόγῳ τὸ φθινόπωρον. κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἔαρ ἡ ἑτέρα γίνεται καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμετέραν οἴκησίν ἐστιν αὕτη, καθάπερ καὶ τελευτὴ πᾶσα ὑπὸ τὴν τῶν πλειάδων ἐπιτολήν. κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον ἡ ὑπόλοιπος ἰσημερία γίνεται καὶ ἡ τῶν πλειάδων δύσις. οὐδὲν δὲ διοίσει λέγειν ἤτοι κατὰ τὸν πληθυντικὸν ὀνομαζόμενον ἀριθμὸν τὰς πλειάδας ἢ κατὰ τὸν ἑνικὸν τὴν πλειάδα. γίνεται δὲ ἡ τῆς πλειάδος δύσις ὡς με-

I.

In Thaſo autumno circiter aequinoctium et ſub vergilias pluviae multae, aſſiduae, molles fuerunt, ut per auſtrales ventos.

Cognitionem loci ad morborum quidem epidemiorum doctrinam utilem exiſtere poſtea dicturus ſum. Nunc vero ipſum auctoris textum prius explicabo pronunciantis, *circiter aequinoctium et ſub vergilias.* Quum enim duo ſint aequinoctia, duae quoque vergiliarum ſignificationes, quoddam ex illis dicat adjecto orationi autumno ipſe prodidit. Vere ſiquidem fit alterum principiumque ipſius in noſtra habitatione ipſum eſt, veluti etiam ſinis omnis ſub vergiliarum ortum. Reliquum aequinoctium autumno fit, atque vergiliarum occaſus: nihil autem intererit, vel numero plurali pleiades nominare vel ſingulari pleiada. Occaſus autem fit vergiliarum ab autumnali

Ed. Chart. XI. [6. 7.] Ed. Baf. V. (346. 347.)

τὰ πεντήκοντα ἡμέρας τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας, εἰδότων ἡμῶν τὰς μὲν ἰσημερίας καὶ τροπὰς ἐνὶ καιρῷ γινομένας ἐν ἁπάσαις ταῖς οἰκήσεσιν, τὰς δὲ ἐπιτολὰς καὶ δύσεις τῶν ἀστέρων ἐπαλλασσομένας, ὡς καθ' ἑκάστην οἴκησιν ἰδίαν εἶναι. μόνοις γὰρ τοῖς ὑπὸ τὸν αὐτὸν οἰκοῦσι πόλον κοιναὶ τῶν ἄστρων αἵ τ' ἐπιτολαὶ καὶ δύσεις γίνονται. καλοῦσι μὲν οἱ Ἕλληνες ὡς τὰ πολλὰ τὸ συγκείμενον ἐκ πολλῶν ἀστέρων ἄστρον οἷον τὸν ταῦρον ὅλον, ἤ τι μέρος αὐτῶν, τὰς ὑάδας ἢ τὰς πλειάδας. ὅμως μήν ἐστιν ὅτε καὶ τῶν ἀστέρων ἕκαστον ὀνομάζουσιν ἄστρον, οὐ μὴν τόν γε συγκείμενον ἐκ πολλῶν ἀστέρα καλοῦσιν, ἀλλ' ἄστρον ἀεὶ μόνως οὕτως. ἕνα δὲ ἕκαστον οὐκέτι ἀστέρα μόνον, ὡς εἶπον, ἀλλὰ καὶ ἄστρον, οἷον τὸν ἀρκτοῦρον, τὸν σείριον, τὸν ἑωσφόρον, τὸν [7] ἑσπέριον. (347) ἀναγκαιότατόν δέ ἐστιν εἰς ὅλην τὴν ἐνεστῶσαν πραγματείαν ἐπίστασθαι τὰς καθ' ἑκάστην χώραν, ἐν αἷς ἂν ἰατρεύειν μέλλωμεν, ἑκάστου τῶν ἄστρων ἐπιτολάς τε καὶ δύσεις, ἐπειδὴ περιγράφουσιν αὗται τὰς ὥρας, αὐτίκα γέ τοι κατὰ τὸν τῆς Ἑλλησποντίου παράλλη-

aequinoctio diebus circiter quinquaginta, nobis fcientibus aequinoctia et folftitia in plagis omnibus uno tempore fieri, fiderum vero ortum et occafum ita variari, ut his fingulis in regionibus proprii fint. Solis enim fub eodem polo habitantibus communes funt aftrorum tum ortus tum obitus. At vocant Graeci plerumque fidus quod ex multis ftellis conftat, qualem taurum univerfum vel aliquam ejus partem, ut fuculas et vergilias. Interdum tamen fingulas ftellas aftrum fidusve appellitant, non tamen quod ex multis conftet ftellam appellant, aftrum perpetuo dumtaxat hoc modo, unamquamque vero non ftellam folum, ut dixi, fed et fidus, ut arcturum, caniculam, luciferum, hefperum. Eft autem ad univerfum quod inftat opus maxime neceffarium fingulis in regionibus, ubi medendi artem facturi fumus, fingulorum aftrorum tum ortus tum occafus cognofcere, quandoquidem hi anni tempeftates circumfcribunt, exempli gratia, in Hellefponti

λον, ἀρχὴ μὲν τοῦ ἦρός ἐστιν ἡ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἰσημερία, τελευτὴ δὲ τῶν πλειάδων ἡ ἐπιτολή. αὕτη δὲ καὶ θέρους ἐστὶν ἀρχὴ, καθάπερ γε καὶ τελευτὴ μὲν τοῦ θέρους, ἀρχὴ δὲ τοῦ φθινοπώρου ἡ ἐπιτολὴ τοῦ ἀρκτούρου, προλαμβάνουσα τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν ἡμέραις ὡς δώδεκα. καὶ μέν γε καὶ ἡ δύσις τῆς πλειάδος ἀρχὴ μὲν τοῦ χειμῶνός ἐστι, τελευτὴ δὲ τοῦ φθινοπώρου. θαυμάζειν δ', οἶμαι, δεῖ καὶ ζητεῖν τὴν αἰτίαν τοῦ παραλελεῖφθαι κατὰ τὸν λόγον ἐπιτολὴν ἀστέρος τοῦ ἐπισημοτάτου, γινομένην ἐν θέρει τοῦ καλουμένου σειρίου· ὀνομάζουσι δὲ αὐτὸν ἔνιοι καὶ κύνα, καταχρώμενοι τῇ τοῦ παντὸς ἄστρου προσηγορίᾳ· κύων μὲν γὰρ τὸ σύμπαν ἄστρον, ὁ δ' ἐπὶ τῆς γένυος αὐτοῦ σείριος, ὃν ὀρθῶς ἄν τις ὀνομάζοι τὸν προκύνα, οὐ τὸν κύνα, καὶ ἀρχή γε τῆς καλουμένης ὀπώρας ἡ ἐπιτολὴ τούτου τοῦ ἀστέρος ἐστί. καὶ ὅσοι τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ζ' τέμνουσιν ὥρας, ἄχρι μὲν ἐπιτολῆς τοῦ κυνὸς ἐκτείνουσι τὸ θέρος, ἐντεῦθεν δὲ μέχρις ἀρκτούρου τὴν ὀπώραν. οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῇ τέμνουσι, μέσον μὲν

parallelo veris principium quidem eft quo tempore eft aequinoctium, finis vero vergiliarum ortus, qui et aeftatis initium exiftit, quemadmodum etiam aeftatis finis, autumni principium arcturi ortus, qui autumnale aequinoctium diebus quafi duodecim antecedit. Praeterea vergiliarum occafus hiemis principium et autumni finis eft. Morari vero arbitror oportet ac caufam quaerere cur intermiffus fit in oratione ftellae illuftriffimae ortus qui aeftate fit, haecque firius vocatur. Ipfum autem nonnulli etiam canem nominant totius aftri appellatione abufi, canis fiquidem aftrum univerfum eft. Sirius vero ipfius maxillae infidet, quem recte quispiam antecanem, non canem appellaverit, ftellaeque hujus exortus partis anni quam oporam vocant principium eft. Atque qui annum in feptem tempora dividunt, aeftatem adusque canis exortum protendunt, hinc vero ad arcturum usque oporam. Iidem et hiemem in tres fecant partes et medium quidem hujus quod circa folftitium eft tempus conftituunt, de

αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον, τοὺς δ᾽ ἑκατέρωθεν τοῦδε σπορητὸν μὲν πρόσθεν, φυταλιὰν δὲ τὸν ἕτερον, αὐτοὶ γὰρ οὕτως ὀνομάζουσι. καὶ μέντοι κἀν τῷ περὶ ἑβδομάδων Ἱπποκράτους ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ διῃρημένον ἔστιν εὑρεῖν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἑπτὰ, τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ ἦρος ἀτμήτων πεφυλαγμένων, τετμημένων δὲ τοῦ μὲν χειμῶνος εἰς τρία μέρη, τοῦ δὲ θέρους εἰς δύο. χρησίμη μὲν οὖν ἐστι καὶ ἡ τοιαύτη διαίρεσις, ὡς προϊὼν ὁ λόγος δείξει, χρησίμη δὲ καὶ εἰς τέσσαρας ὥρας, ὡς καὶ τοῦτο δέδεικται πρότερον ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν οἷς τάς τε τῶν χυμῶν ἐπικρατείας διδάσκει καὶ τὰς τῶν νοσημάτων ἰδέας καὶ τὰς ἀμφοτέρας τούτων ἡγουμένως κράσεις τοῦ περιέχοντος, τέτταρας ἐχούσας διαφοράς. εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα δίχα τις τέμνῃ τὸν μεταξὺ πλειάδων ἐπιτολῆς καὶ ἀρκτούρου χρόνον, ἀλλά τοι κοινόν ἐστιν αὐτὸ παντὶ, τῷ ξηροτέρῳ τοῦ συμμέτρου εἶναι, καθάπερ γε καὶ τῷ χειμῶνι, τῷ ψυχροτέρῳ τε καὶ ὑγροτέρῳ, κἂν τριχῇ τέμνηται. αἱ μὲν οὖν μεγάλαι διαφοραὶ τῆς κράσεως, ἃς καὶ γενικὰς ἄν τις εἴποι προσηκόντως, εἰς τέσσαρας διαι-

extremis vero duobus prius fementem, pofterius confitionem, nam ipfi ita nominant. Quin etiam libro de hebdomadis Hippocratis infcripto annus in feptem partes divifus invenitur, infectis quidem autumno et vere manentibus, fectis vero hieme quidem tres in partes, aeftate vero in duas. Utilis itaque talis etiam eft divifio, ut in praecedenti declarabit oratio. Utilis quoque in quatuor anni tempeftates fectio, ut et id prius ab ipfo Hippocrate demonftratum eft, ubi et humorum exuperantiam et morborum fpecies docet et quae ambo haec praecedunt, aëris temperamenta, quae quatuor habent differentias. Etenim fi quis quam maxime bifariam tempus, vergiliarum ortus atque arcturi medium fecuerit, nihilominus ipfum commune eft omni ut commoderato ficcius exiftat, quemadmodum etiam et hiemi ut et frigidior et humidior fit, etiamfi trifariam dividatur. Magnae igitur temperamenti differentiae, quas et generales decenter quispiam

Ed. Chart. IX. [7. 8.] Ed. Baſ. V. (347.)

ροῦσιν ὥρας τὸν ἐνιαυτὸν, ἤτοι γ' ἑτερογενεῖς ἢ ἑτεροειδεῖς ἀλλήλων, ὡς ἂν ἐθέλῃ τις ὀνομάζειν. αἱ δὲ καθ' ἑκάστην τῶν διαφορῶν τούτων, εἰς τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον τομαὶ, τὸ θέρος μὲν εἰς δύο, τὸν χειμῶνα δ' εἰς τρεῖς μοίρας τέμνουσιν. ἡ δὲ τῶν ὡρῶν τούτων τομὴ ἐκ τοῦ κατὰ ταύτας χρόνου, τεσσάρων γὰρ μηνῶν ὁ μεταξὺ πλειάδος τε καὶ ἀρκτούρου χρόνος ἐστί. πλειόνων δὴ καὶ τεσσάρων ὁ μεταξὺ πλειάδος δύσεως καὶ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. ὁ δὲ τοῦ ἦρος, οὐδ' ὅλων δύο μηνῶν, ὥστ' ἄτμητος εἰκότως ἐφυλάχθη. διὰ ταῦτα δὲ καὶ τοῦ φθινοπώρου μείζων μὲν ἦν ἢ παρὰ τὸ ἔαρ· ἐκτείνεται γὰρ εἰς δύο μῆνας, ἀπολειπόμενος δὲ τῷ μεγέθει πάμπολυ κατὰ τὸ θέρος τε καὶ τὸν χειμῶνα χρόνου. ταῦτα οὖν ὡς ἅπαξ μὲν εἰρήσθω μοι νῦν· εἰς δὲ τὸν ἑξῆς ἅπαντα λόγον μνημονευέσθω πρὸς τὸ μετάγεσθαι ῥᾳδίως εἰς τοὺς ἐν [8] ἑκάστῳ τῶν ἐθνῶν μῆνας, ἄλλους παρ' ἄλλοις ὄντας, ὡς εἰ πάντες εἶχον τοὺς αὐτοὺς, οὐκ ἂν ἀρκτούρου καὶ πλειάδος καὶ κυνὸς ἰσημεριῶν τε καὶ

dixerit, annum in quatuor tempora dividunt inter ſe, ſive genere ſive ſpecie differentia, prout quisque appellare voluerit. At ſingulae harum differentiarum in magis et minus factae ſectiones aeſtatem quidem in duas, hiemem vero in tres partes ſecant. Horum vero anni temporum diviſio ex ipſorum tempore efficitur; quod enim tempus vergilias arcturumque interjacet, quatuor eſt menſium, plurium vero quam quatuor vergiliarum occaſus et verni aequinoctii medium exiſtit. Veris autem tempus non integros quidem duos habet menſes, quo factum eſt ut jure indiviſum permanſerit, propterea vero autumni tempus quam veris majus fuit, quod in menſes duos extenditur, hoc vero magnitudine ab hiemis aeſtatisque tempore multopere ſuperatur. Haec itaque ſemel quidem a me dicta ſint, ad omnem vero ſequentem orationem memoria teneantur, quo facile ad ſingularum nationum menſes aliis alios exiſtentes deducamur, nam ſi omnes eosdem haberent, non arcturi vergiliarumque et canis et aequinoctiorum et ſolſtitiorum meminiſſet Hippocrates, ſed ipſi ſatis

Ed. Chart. IX. [8.] Ed. Baſ. V. (347.)

τροπῶν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης; ἀλλ' ἤρκεσεν ἂν εἰπεῖν αὐτῷ κατὰ Μακεδόνας, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ὀνομαζομένου τοῦ Δίου μηνὸς ἀρχομένου, τοιάνδε τινὰ γενέσθαι κατάστασιν ἐν τῇ τοῦ περιέχοντος κράσει. νυνὶ δ' ἐπειδὴ τὸ Δίον Μακεδόσι μὲν μόνοις σαφὲς, Ἀθηναίοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις οὐ σαφὲς, Ἱπποκράτης δ' ἐβούλετο τοὺς ἐξ ἁπάντων τῶν ἐθνῶν ὠφελεῖν, ἄμεινον ἦν αὐτῷ γράψαι μόνην τὴν ἰσημερίαν, ἄνευ τοῦ μνημονεῦσαι τινὸς μηνός. ἡ μὲν γὰρ ἰσημερία κοσμικόν ἐστι πρᾶγμα, οἱ δὲ μῆνες ἐπιχώριοι καθ' ἕκαστον ἔθνος. ὅστις γοῦν ἀστρονομίας ἀπείρως ἔχει μάλιστα μὲν ἔστω μὴ πειθόμενος Ἱπποκράτους προτρέποντος πρὸς αὐτὴν ἕνεκα τῆς τῶν εἰρημένων χρήσεως. ἐπεὶ δὲ φιλάνθρωπον εἶναι δοκεῖ καὶ τοὺς τοιούτους ὠφελεῖν, ἐγὼ πειράσομαι τὴν ἐνδεχομένην ὑπογράψαι βοήθειαν, ᾗ εἰ προσέχοιεν τὸν νοῦν, ἁπάντων ὧν Ἱπποκράτης λέγει καρπώσονται τὴν χρῆσιν. τεμνομένου δὴ τοῦ παντὸς ἔτους ἐκ τεσσάρων καιρῶν κατ' ἰσημερίαν τε καὶ τροπὰς, ἅπαξ τις ἐρωτήσας ἀστρονομικὸν ἄνδρα, τὰ τέσσαρα μέρη

fuiſſet dicere apud Macedonas verbi gratia menſe incipiente quem Dion appellant talem quendam ſtatum fuiſſe in ambientis nos aëris temperamento. Nunc vero quoniam Dion ſolis quidem Macedonibus manifeſtum eſt, Athenienſibus vero aliisque hominibus non manifeſtum, volebatque Hippocrates cunctis nationibus prodeſſe, ſatius ipſi fuit ſine nullo memorato menſe ſolum aequinoctium ſcribere, aequinoctium ſiquidem univerſitatis mundi res eſt, menſes vero ſingulis nationibus ſui et peculiares. Qui ergo aſtronomiae imperitus eſt, ſciat potiſſimum Hippocrati ad eam exhortanti non obſequi. Quia vero humanum eſſe videtur ejusmodi imperitis opem ferre, tentabo ego, quatenus licebit, auxilium ſubſcribere, cui ſi mentem adhibeant, horum omnium, quae edicit Hippocrates, fructum ac emolumentum accepturi ſunt. Toto igitur anno in quatuor tempora per aequinoctia et ſolſtitia diviſo, ſi quis ſemel aſtronomum virum rogaverit quibus menſibus quatuor hae partes fiant, deinde iis prae-

ταῦτα ἐν τίσι γίνονται μησὶν, εἶτα εἰδὼς αὐτὰ δυνήσεται καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπισημασιῶν, τῶν καθ' ἕκαστον ἄστρων ἀκούων ἕπεσθαι. οἷον εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἐὰν προμάθῃ τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Δίου μηνὸς καὶ φθινοπώρου γίνεσθαι ἰσημερίαν, εἴσεται τὴν μὲν χειμερινὴν τροπὴν ὡς μετὰ τρεῖς μῆνας ἐσομένην ἐν ἀρχῇ τοῦ καὶ ἐνιαυτὸν πέρατος μηνός. τοῦτο γὰρ σημαίνει κατὰ Μακεδόνας, τὴν δὲ ἐαρινὴν ἰσημερίαν Ἀρτεμισίου, καθάπερ γε καὶ τὴν θερινὴν τοῦ Λώου. κατὰ γὰρ τὰς ἀρχὰς τῶν εἰρημένων μηνῶν αἵ τ' ἰσημερίαι καὶ αἱ τροπαὶ γίνονται κατὰ Μακεδόνας, ἀριθμούντων τε καὶ ὀνομαζόντων τοὺς μῆνας. ὁ τοίνυν ταῦτα μαθὼν εἰ προσεπιμάθῃ τὸν μὲν ἀρκτοῦρον ἐπιτέλλοντα πρὸ ἡμερῶν ὡς ιβ'. τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας, πλειάδας δὲ δῦναι ὡς μετὰ ἡμέρας πεντήκοντα, γνώσεται πόσῃ τοῦ καθ' ἕκαστον αὐτῶν μηνὸς ἑκάτερον τῶν ἄστρων ἐπιτέλλει, παραφυλάξει τε βουλόμενος ἀκολουθεῖν Ἱπποκράτει τὴν μεταβολὴν τῆς περὶ τὸν ἀέρα κράσεως ὁποία τις ἐγένετο. χρὴ δὲ δηλονότι τοὺς μῆνας οὐ πρὸς σελήνην ἀριθμεῖσθαι, καθάπερ ἐν ταῖς πλείσταις νῦν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἀλλὰ πρὸς ἥλιον καὶ

ceptis, poterit et notitiam de caeteris singulorum astrorum significationibus audierit, notitiae esse compos. Ut si, exempli gratia, antea didicerit autumnale fieri aequinoctium in principio mensis Dii, sciet hiemale solstitium fieri quasi post tres menses in principio mensis qui anni finis est; hoc enim apud Macedonas significat, vernum autem aequinoctium Artemisii principio, quemadmodum et aestivum solstitium initio Loii. In principio namque commemoratorum mensium tum aequinoctia tum solstitia apud Macedonas fiunt, qui menses ita numerant et appellant. Qui igitur haec perceperit, ac praeterea arcturum ante autumnale aequinoctium duodecim fere diebus exoriri didicerit, vergilias vero occidere post dies circiter quinquaginta, sciet quoto mensis cujusque anni die utrumque sidus exoriatur observabitque, si Hippocratem sequi velit, eam quae et qualis aëri oborta sit temperamenti mutationem. Ceterum non ratione lunae quemadmodum nunc

Ed. Chart. XI. [8. 9.] Ed. Bas. V. (347.)

ἐν ἁπάσαις τε τῶν ἀρχαίων καὶ ἐν πολλοῖς τῶν ἐθνῶν ἀριθμεῖται καὶ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ σύμπας ἐνιαυτὸς εἰς ιβ΄ διαιρούμενος. ἑνὸς μὲν αὐτῶν ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν ὄντος, ὃν δεύτερον λέγουσι μετὰ τὰς τροπὰς χειμερινάς, αὐτοῦ δὲ τοῦ πρώτου μετὰ τὰς τροπὰς, ὃν καὶ πρῶτον ὅλου τοῦ ἔτους ἀριθμοῦσι, μίαν ἐπὶ ταῖς λ΄ προσειληφότος, ὥσπερ γε καὶ τοῦ γ΄ μετὰ τὰς τροπάς· καὶ γὰρ καὶ οὗτος αὐτός ἐστι μιᾶς καὶ λ΄ ἡμερῶν, ὁ δὲ τέταρτος τριακονθήμερος, ὁ δὲ πέμπτος μίαν ἐπὶ ταῖς λ΄ προσείληφεν, ὁ δ' ἕκτος τριακονθήμερος, μετὰ δὲ τὸν ἕκτον μῆνες δύο, μιᾶς καὶ τριάκοντα, ὁ δὲ μετὰ τούτους τριάκονθ' ἡμερῶν, ὁ δ' ἐφεξῆς τῷδε μιᾶς καὶ τριάκοντα, δέκατος ὢν τὸν ἀριθμὸν ὅλου τοῦ ἔτους. καὶ ὁ μὲν ια΄ τριάκονθ' ἡμερῶν, ὁ δὲ ιβ΄ μιᾶς ἐπὶ ταῖς λ΄. συναριθμοῦντι δέ σοι [9] τὰς καθ' ἕκαστον τῶν μηνῶν γενομένας ἡμέρας αἱ πᾶσαι γίνονται ε΄ καὶ ξ΄ καὶ τ΄ καὶ τεσσάρων δ' οὕτως ἀριθμηθέντων τῶν ἐτῶν, ἐν δὲ τῷ δ΄ ἔτει τὸν τρίτον ἀπὸ τοῦ δ΄ ποιοῦσι δυοῖν καὶ

in plurimis Graeciae civitatibus supputandi sunt, sed ratione solis, ut apud omnes priscas urbes et plerasque nationes numerantur. Atque apud Romanos universus annus in duodecim menses dividitur, quorum unus octo et viginti diebus constat, quem a solstitio brumali secundum vocitant. Primus vero a solstitio, quem et totius anni primum numerant, unum supra triginta assumsit, quemadmodum a solstitio tertius; etenim etiam is ipse unius et triginta dierum est. Quartus est triginta dierum. Quintus unum et triginta sortitur. Sextus triginta dies complectitur. Qui vero sextum duo sequuntur septimus et octavus, uno et triginta constant. Qui hos excipit nonus triginta dierum est. Huic succedens unius et triginta, qui decimus totius anni existit numero. Undecimus triginta dierum est. Duodecimus unius supra triginta. Connumeranti vero tibi conscripti singulorum mensium dies, omnes trecenti sexaginta et quinque oboriuntur. Atque quum ita quatuor annos numeraveris, anno quarto mensem ter-

λ' ἡμερῶν, ἵν' ἕκαστος τῶν ἐνιαυτῶν γένηται τξε' ἡμερῶν καὶ προσέτι τετάρτης ἡμέρας μιᾶς. τοῖς δὲ κατὰ Παλαιστίνην ἀριθμοῦσιν οἱ δώδεκα μῆνες ἀριθμὸς ἡμερῶν γίνονται τνδ'. ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἀπὸ συνόδου τῆς πρὸς ἥλιον αὐτῆς χρόνος ἄχρι πάσης (348) ἄλλης συνόδου πρὸς τὰς θ' καὶ εἴκοσιν ἡμέρας ἔτι καὶ ἄλλο μέρος ἥμισυ προσλαμβάνει, διὰ τοῦτο τοὺς δύο μῆνας ἡμερῶν γενομένους θ' καὶ ν' τέμνουσιν εἰς ἄνισα μέρη, τὸν μὲν ἕτερον αὐτῶν λθ' ἡμερῶν ἐργαζόμενοι, τὸν δ' ἕτερον θ' καὶ κ'. ἀναγκάζονται τοιγαροῦν οἱ οὕτως ἄγοντες τοὺς μῆνας ἐμβόλιμόν τινα ποιεῖν, ὅταν πρῶτον ἀθροισθῇ τὸ τῶν ἔμπροσθεν ἐνιαυτῶν ἔλλειμα καὶ γένηται χρόνος ἑνὸς μηνός. καὶ γέγραπταί γε τῶν ἀστρονόμων καὶ ἄλλοις τισὶ καὶ Ἱππάρχῳ ὁπηνίκα χρὴ τοὺς ἐμβολίμους μῆνας ἐμβάλλεσθαι. διόπερ, ὡς ἔφην, οὕτως ἐπὶ τούτων ἀριθμούντων τοὺς μῆνας οὐκ ἔστιν ὁρίσαι τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς αἱ ἰσημερίαι τε καὶ τροπαὶ καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἄστρων αἱ ἐπιτολαὶ γίνονται. κατὰ δὲ τοὺς ἥλιον ἄγοντας,

tium duorum et triginta dierum faciunt, ut anni ſinguli trecentorum ſexaginta quinque ſint dierum, ac praeterea quadrantis unius diei. Ex Palaeſtinorum vero ſupputatione duodecim menſes efficiunt dies trecentos quinquaginta et quatuor. Nam quia tempus a lunae cum ſole conjunctione adusque omnem aliam conjunctionem praeter novem et viginti dies aliam etiamnum dimidiam aſſumit partem, propterea duos menſes, qui novem et quinquaginta dies continent, in duas ſecant inaequales partes, alteram dierum triginta faciunt, alteram viginti novem. Qui ergo ita menſes inſtituunt, aliquem intercalarem ſtatuere coguntur, ubi primum ſuperiorum annorum reſiduum collectum ſit et unius menſis tempus fiat. Quo vero modo menſes intercalares inſerendi ſint, ab aſtronomis tum aliis quibusdam tum Hipparcho ſcriptum eſt. Quare, ut dixi, apud illos qui menſes ita numerant, definiri dies non poſſunt, in quibus tum aequinoctia tum ſolſtitia tum ſiderum illuſtrium exortus fiant. Apud eos vero qui pro ſolis ratione numerant, definiri poſſunt, ut dixi, apud

ὁρίζομεν δύναται, ὥσπερ ἔφην, ὑπό τε Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων Ἀσιανῶν τε ἡμετέρων καὶ πολλῶν ἄλλων ἐθνῶν. ὁπότ' οὖν εἴρηταί μοι τοῦτο κοινὸν τῶν ἐφεξῆς λόγων ἁπάντων, [illegible] τὸν προκείμενον ἀναλήψομαι λόγον [illegible] φησὶν [illegible] γενομένης ἐν Θάσῳ [illegible] ἔφη, φθινοπώρου περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ Πληϊάδα [illegible] γενέσθαι. ὄντος γὰρ τοῦ φθινοπώρου περὶ ἰσημερίην καὶ δυοῖν μηνῶν, οὐκ εὐθέως ἀπὸ ἀρχῆς συνεστῆναι [illegible] κατάστασις, ἀλλὰ περὶ τὴν ἰσημερίαν [illegible] ἄχρι Πλειάδος δύσεως ἡμέρας [illegible] ἐν Θάσῳ φθινοπώρου. κατὰ μὲν [illegible] τε πρὸς τὴν τῶν νοσημάτων πρόγνωσιν οὐδ' [illegible] δυνατόν ἐστι τὰ γενησόμενα προγνῶναι, [illegible] γεγονέναι τινὰ νοσήματα, [illegible] ὥραις κράσεως. ἐνίοτε δὲ καὶ [illegible] οὐκ [illegible] λογικῆς, ἀλλ' ἐκ [illegible] φησὶν ἐγνῶσθαι. [illegible] τὰς τῶν δυσκρασιῶν ἐπιπλοκάς, ἃς συνδρομὰς ὀνομάζουσιν οἱ ἐμπειρικοὶ τῶν ἰατρῶν, ἐξηγούμενοι τοὺς ἀφορισμούς, ἐκ

Romanos et Macedonas et Asiaticos nostrates et apud alias multas nationes usitaque quum dudum sequentium orationum omnium communia a me dicta sunt, ad propositam me referam orationem, in qua ab aeris statu qui in Thaso fuit incipiens inquit: *Autumno circiter aequinoctium et sub vergilias pluvias multas.* Quum enim autumnus ad aequinoctium sit duosque menses sortiatur, non quam primum ab initio enunciatus status simul invasit, sed circa aequinoctium exortus est et adusque vergiliarum occasum dies circiter quinquaginta perseveravit. *In Thaso autumnus.* Quinti sententia neque ad morborum praenotionem aliquid regio demonstratur neque prorsus fieri potest ut futuri morbi praenoscantur, sed solum morbi quidam, corrupto eo qui anni tempestatibus secundum naturam inerat temperamento. Interdum autem et ipsorum ideas non ex rationali methodo, sed ex sola experientia notas esse profert. Et vero etiam intemperierum implicationes, quas syndromas vel concursus appellant empirici medici

Ed. Chart. IX. [9. 10.] Ed. Bas. V. (348.)

πείρας ἔλεγον εὑρῆσθαι τάσδε τινῶν νοσημάτων αἰτίας γινομένας, οἷον ὅτι ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἦρ ἐπομβρον καὶ νότιον, κατὰ τὸ θέρος ἀνάγκη πυρετοὺς ὀξέας καὶ ὀφθαλμίας καὶ δυσεντερίας. καὶ πάλιν ἢν μὲν ὁ χειμὼν ἐπομβρος καὶ νότιος γένηται, τὸ δὲ ἦρ αὐχμηρὸν καὶ χειμέριον, αἱ μὲν γυναῖκες ἧσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσι καὶ τἄλλα ὅσα τούτων ἐφεξῆς ἔγραψε, καθ' ἅπερ μόνας διαφορὰς καταστάσεων γράψας, καίτοι παμπόλλων οὐσῶν, ὅπερ ἐχρῆν ἐνθυμηθέντα τὸν Κόϊντον ἐπισκέψασθαί τε καὶ ζητῆσαι, πρῶτον μὲν αὐτὰ δὴ ταῦτα περὶ φύσιν ἐκτρεπομένων τῶν ὡρῶν, εἶθ' εὑρόντα πλείους ἐξηγεῖσθαι τὸν ἀριθμὸν ἁπασῶν, εἶτα σκέψασθαι διὰ τί τῶν τεσσάρων ἐμνημόνευσε μόνων ὁ Ἱπποκράτης, ἐφ' οἷς ἁπάντων εὑρεθῆναι ἐχρῆν εἶναί τινα μέθοδον, ᾗ χρώμενοι [10] τὰς τῶν ἄλλων ἁπασῶν καταστάσεων γνωρισόμεθα δυνάμεις. μόνος γὰρ ἂν οὗτος ἱκανῶς προγινώσκειν γινομένας καὶ τὰς μελλούσας ἐπιδημήσειν νό-

qui aphorismos explicant, experimentis inventas esse praedicabant, quae quorundam morborum caussae sint. Exempli gratia; *Quum hiems sicca quidem et aquilonia fuerit, ver autem pluvium det et austrinum, aestate erunt febres acutae et lippitudines et dysenteriae.* Ac rursus: *Si hiems quidem pluviosa et austrina fuerit, ver autem squalidum et hibernum, mulieres quibus vere partus instat, quacunque occasione abortiunt,* et quae cetera deinceps recensuit, ubi duntaxat quatuor tempestatum differentias scripsit, etiamsi permultae sint, quod animadvertere Quintum oportebat, tum considerare, tum perquirere primum quidem anni tempestatum in statum qui praeter naturam sit mutationes, deinde pluribus inventis numerum omnium indagare, cur quatuor duntaxat meminerit Hippocrates, a quibus omnibus inventis aliquam methodum investigare liceret, qua usi ceterorum omnium statuum facultates cognosceremus. Hic enim solus tum ad eos qui creantur tum ad grassaturos in vulgus praenoscendos morbos erit idoneus, imo et

σους, ἀλλὰ καὶ προφυλάσσεσθαι καθ' ὅσον οἷόν τε πρὸς τὸ μηδ' ὅλως αὐταῖς περιπεσεῖν διὰ τῆς εἰρημένης ὁδοῦ προελθὼν, ἱκανῶς ἔσται μόνος, ἢ εἰ τοῦτ' ἀδύνατον εἴη, διὰ τὸ μέγεθος τῆς αἰτίας ὡς μετριωτάταις γοῦν ταύταις ἁλῶναι. ὅτι δὲ τὴν θεραπείαν τῶν νοσημάτων ὁ γυμνασθεὶς τὸν λογισμὸν οἷς εἶπον ἅπασιν ἄμεινον εὑρήσει τῶν μηδὲν προεσκεμμένων οὐδὲ τοὺς ἐντυχόντας ἀγνοεῖν ἡγοῦμαι, μήτοι γε τοὺς νομίμως πεπαιδευμένους. ὅτι μὲν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης οἶδε πλείους τῶν ἐν ἀφορισμοῖς γεγραμμένων τεσσάρων καταστάσεων ἐξ αὐτῶν τῶνδε τῶν βιβλίων, ἃ νῦν ἡμῖν ἐξηγεῖσθαι πρόκειται, γένοιτ' ἂν ἱκανῶς σαφές. ἐν μὲν γὰρ τῷ πρώτῳ τῶνδε τὴν πρώτην ἔγραψε κατάστασιν, ὑπὲρ ἧς αὐτὸς εἶπεν ἐπὶ τῇ τελευτῇ· γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετὰ αὐχμῶν. δευτέραν δὲ, ἐν ᾗ πάλιν ἔφη· γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος ὅλου ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ βορείου. τρίτην δὲ ἀνώμαλόν τε καὶ ποικίλην, ἀρξαμένην μὲν ὀλίγον πρὸ ἀρκτούρου ψυχρὰν καὶ ὑγράν. ἐφεξῆς δὲ γενομένην ἀπὸ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας ἄχρι πλειά-

quoad fieri possit, ad eos praecavendo arcendos, ne quis plane in eos incidat qui commemorata via procedit, aut si hoc propter causae magnitudinem assequi nequeat, saltem his commoderatissimis afficiatur. Quod enim melius morborum curationem inventurus sit, qui in his a me proditis omnibus mentem exercitaverit quam qui nihil antea sint perscrutati, neque plebejos ignorare arbitror, nedum probe institutos. Quod enim ipse Hippocrates plures quam quatuor status in aphorismis descriptos noverit, ex his ipsis libris quos explicare proposuimus satis patebit. In horum namque primo primum statum descripsit, de quo ipse in calce pronunciavit: *Quum autem totus hic status ad austrum et cum squaloribus extitisset.* Secundum autem, in quo rursum ait: *Quum vero totus annus frigidus et humidus et aquilonius*; tertium denique tum inaequalem tum varium, qui paulo ante arcturum coepit, frigidum et humidum. At deinceps factum ab autumnali aequinoctio ad pleiadum occasum usque, prorsus austrinum una cum

ἐν, δύσεως, ἅπασι νόσοι ... εἶτ' ἐφεξῆς ψυχρὸν καὶ ξηρὸν ἅμα πνεύμασι βορείοις μεγίστοις, ὅλον σχεδὸν κατὰ χειμῶνα· κἄπειτα ψυχρὰ καὶ ξηρὰ ἄχρι κυνὸς ἐπιτολῆς, ἐντεῦθεν ἀθρόως καύματα μεγάλα μέχρις ἀρκτούρου, καθ' ὃν ὕδατα νότια μέχρι τῆς ἰσημερίας. καίτοι τῆς καταστάσεως ἀνωμάλου γενομένης, ὅμως ἐπικρατεῖ τὸ ψυχρὸν καὶ ξηρόν. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τῶν βιβλίων τρίτην ἔγραψε κατάστασιν, ἣν εἰς ἓν πάλιν ἀναγαγὼν κεφάλαιον ἡρμήνευσεν· ἔτος νότιον, ἔπομβρον, ἄπνοια διὰ τέλεος. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ κατάστασιν ἐν ἀρχῇ γράφων εἶπεν· ἄνθρακες ἐν Κρανῶνι θερινοί, ὗεν καύμασιν ὕδατι λάβρῳ δι' ὅλου, ἐγίνοντο μᾶλλον νότῳ. ὥσπερ καὶ αὐτὴ θερμοτάτη ἐστὶ καὶ μετρίως ὑγρά, πλὴν κατὰ μίαν ὥραν γενομένη τὸ θέρος, ὥσπερ καὶ ἡ κατὰ τὸ τρίτον βιβλίον ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει γεγραμμένη. εἰσὶ καὶ ἄλλαι καταστάσεις ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις, ἃς οὐκ εἶπ' ἐν ἀφορισμοῖς. ἀλλ' ὡς συχνότερόν τε τῶν ἄλλων γινομένας τὰς τέσσαρας, ἐνόμισε τὸ παράδειγμα γίγνεσθαι,

immoderatis humiditatibus. Deinde continuata serie frigidum et siccum cum ventis aquiloniis maximis per totam prope hiemem, postea frigidum et siccum adusque canis ortum. Hinc affatim magni aestus ad arcturum usque, quo pluviae austrinae ad aequinoctium usque. Quamquam vero hic status erat inaequalis, frigidum tamen et siccum in eo vincebant. Statum praeterea scripsit in horum librorum tertio quem rursus in unum caput reduxit hisce verbis: *Annus austrinus, pluvius, assidue ventorum expers.* In secundo vero alium statum per initia scribens inquit: *In Cranone aestivi carbunculi pluebant per aestum largo imbre, oriebantur autem magis austro spirante.* Atque ut hic status calidissimus est et moderate humidus, in una scilicet qua obortus est anni tempestate, ita quoque qui in tertio libro per totum annum describitur. Sunt vero et alii status descripti in epidemiorum libris, quos in aphorismis subticuit. Verum quatuor, quod ceteris frequentius contingerent exemplis effici intellexit, cum astrologia quam libro de aëre, locis

μετὰ τῆς ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων αἰτιολογίας ἠξίωσε τοῖς ἀφορισμοῖς γράψαι. ἀλλὰ καὶ εἰ μὴ παραλέλοιπε τελέως τὴν αἰτιολογίαν, ἡμεῖς ἂν αὐτὴν εὕρομεν ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἐπ' αὐτοῦ γεγραμμένων, ἱκανῶν ὄντων ἀνδρὶ λογικῷ πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων εὕρεσιν. ἐπίστασθαι γάρ σε χρὴ τοῦτο δεδειγμένον μὲν ὑφ' ἡμῶν ἤδη πολλάκις ἐν πολλοῖς [illegible], εἰρησόμενον δὲ καὶ νῦν εἰς ὅσον ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτοῦ μνημονεῦσαι, τὰς κατὰ μέρος ἐν ἁπάσαις τέχναις συμπλοκὰς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων ἀδύνατον εἶναι δι' ἐμπειρίας γνωσθῆναι διὰ τὸ πλῆθος, ἀλλ' ἐπὶ πάσαις αὐταῖς ὁδὸς μία τῆς εὑρέσεώς ἐστιν, ἡ διὰ τῶν οἰκείων στοιχείων, ὥσπερ καὶ ἐπὶ γραμματικῆς. τίνα τοίνυν οἰκεῖα στοιχεῖα τῶν καταστάσεών ἐστιν, ἴδωμεν ἀπὸ τοῦ πράγματος τῆς οὐσίας ὁρμηθέντες, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἀποδείξεως ἐδιδάχθημεν. ἀναλαβὼν οὖν ἀπ' ἀρχῆς τὸν λόγον ἤδη σοι δίειμι ἅπαντα κατὰ τὸ συνεχὲς, μηδὲν παραλιπών. αἱ ὧραι [11] τοῦ ἔτους διαφέρουσιν ὑγρότητι καὶ θερμότητι καὶ ψυχρότητι καὶ ξηρότητι, τοῦ μὲν χειμῶνος ὑγρότητι καὶ ψυχρότητι τὰς ἄλλας ὑπερβάλλοντος, ὥσπερ γε τοῦ θέρους

et aquis scribere voluit. Enimvero si causarum declarationem omnino praetermisisset, non certe ex his quae ab ipso in aphorismis scripta sunt, invenire potuissemus, quae viro logico ad dictorum inventionem sufficiunt. Te namque hoc scire oportet, quod jam a nobis multis in locis multoties abunde demonstratum est, atque nunc etiam dicendum, quoad ejus meminisse necesse sit, fieri non posse ut particulares in artibus omnibus simplicium medicamentorum complexiones experimentis ob multitudinem cognoscantur: sed his in omnibus una inventionis via est per propria elementa, quemadmodum et in grammatica procedimus. Quaenam igitur propria statuum elementa sint a rei substantia concitati speculemur, ut in libris de demonstratione didicimus. Quare repetita ab exordio oratione jam tibi continua serie omnia, nullis praetermissis, percurram. Anni tempestates humiditate, caliditate, frigiditate et siccitate differunt: hiems quidem humiditate

θερμότητι καὶ ξηρότητι, τοῦδ' ἦρος ἀκριβῶς ἀμφοῖν ὄντος ἐν τῷ μεταξύ. κρατεῖ γὰρ οὐδέτερον ἐν αὐτῷ κατ' οὐδετέραν ἀντίθεσιν, οὔτε τοῦ ξηροῦ τὸ ὑγρὸν οὔτε τοῦ θερμοῦ τὸ ψυχρόν, ἀλλ' οἷον ἰσομοιρία τις ἀμφοτέρων ἐστὶ τῶν ἀντιθέσεων, ὁμοιότης τε τῶν ὡρῶν ἁπασῶν ὅλης τῆς ἡμέρας, ὡς ἔγγιστα καὶ τῆς νυκτὸς, μηδεμιᾶς μεγάλης μεταβολῆς ἢ ὑπεροχῆς ἐν αὐτοῖς γινομένης, ὁποῖαι κατὰ φθινόπωρον ὁρῶνται, κρυοῦς μὲν ἕωθεν ὄντος, ἀμφὶ δὲ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας θάλπους ἰσχυροῦ γενομένου, αὖ πάλιν εἰς κρύος καὶ τοῦδε, δείλης ὀψίας· ἐπικρατεῖ δ' ὅμως αὐτοῦ τὸ μὲν ξηρὸν τοῦ ὑγροῦ, τὸ δὲ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ. τοιαύτη μὲν ἡ κρᾶσίς ἐστι τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, ὡς ἐπὶ τὸ (349) πολὺ μεταβολῆς γινομένης κατὰ βραχὺ μὲν, ὡς μηδ' αἰσθάνεσθαί τινα διὰ παντὸς τοῦ χρόνου, κατὰ μείζονα δὲ αἰσθητῶς, οὐ μὴν ἀθρόως γε οὐδ' ἀμέτρως ἐν ταῖς τῶν ὑγρῶν ὡρῶν καὶ κατὰ φύσιν μεταβολαῖς. ἀρκτούρου γοῦν ἐπιτέλλοντος ὡς τὸ πολὺ σὺν ἀνέμοις ψυχροῖς ὑετὸς γίνεται. κἀντεῦθεν ἤδη φθινόπωρον μὲν ἄρχεται, παύεται δὲ τὸ θέρος. εἶτ' ἐν τῷ μετὰ ταῦτα

et frigiditate praeſtat ceteris, aeſtas vero caliditate et ſiccitate, ver autem in ambarum medio plane exiſtit. In neutra ſiquidem oppoſitione altera alteram ſuperat, neque ſicco humidum praeſtat, neque calido frigidum, ſed quaedam partium utriusque oppoſitionis aequabilitas atque omnium horarum totius prope diei et noctis ſimilitudo, nulla inſigni facta in ipſis vel permutatione vel exuperantia, quales per autumnum conſpiciuntur, frigore quidem mane vigente, circa vero meridiem calore vehementi, qui rurſus ad crepuſculum veſpertinum in frigus tranſit, dominatur tamen in eo ſiccum humido et frigidum calido. Talis tempeſtatum anni temperatura, ut magna ex parte mutatio fiat, paulatim quidem ut toto tempore a nemine percipiatur, repente vero magis, non tamen univerſim, neque immoderate, in humidorum temporum et ſecundum naturam mutationibus. Exoriente igitur arcturo plerumque pluit cum frigidis ventis. Etiam hinc autumnus incipit et finitur aeſtas. Deinde ſequenti tempore ſenſim et ſine

Ed. Chart. IX. [11.] Ed. Baſ. V. (349.)

χρόνῳ κατὰ βραχὺ καὶ ἀνεπαισθήτως γινομένης τῆς ἐπὶ τὸ ψυχρότερον μεταβολῆς ἡ τῆς πλειάδος δύσις αἰσθητὴν ἐργάζεται τὴν τροπήν. ἐντεῦθέν τε πᾶσιν ὁμοίως ἐπὶ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἀφικνεῖται, καὶ ποτὲ μὲν ὁμοία προσθήκη μέχρι πλειάδος ἐπιτολῆς γίνεται, πολλάκις δ' αἰσθητὴ μέν τις ἐν τῷ περὶ τὴν ἰσημερίαν χρόνῳ, σύμμετρος δέ. καὶ μέντοι μετὰ τὴν πλειάδος ἐπιτολὴν αὐξάνεται τὸ θερμὸν καὶ τὸ ξηρὸν ἄχρι κυνὸς ἐπιτολῆς συμμέτρως καὶ κατὰ βραχὺ, ἐλθόντος τε τούτου γενήσεται νότιον μὲν ὀλίγον, ἐπ' αὐτοῖς δ' ὑετοὶ ἐπίσης τοῖς ἐτησίοις πνεύμασιν ἄχρι τῆς κατὰ τὸν ἀρκτοῦρον ἐπιτολῆς. καὶ τοίνυν ἥ γε πεῖρα καὶ ὁ λόγος ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὅταν οὕτως αἱ ὧραι τοῦ ἔτους προέρχονταί τε καὶ εἰς ἄλληλα μεταβάλλουσι, μήτε λοιμόν τινα μήθ' ὅλως ἐπιδήμια νοσήματα γινόμενα, μόνας δὲ τὰς ὀνομαζομένας ὑπ' αὐτοῦ σποράδας νόσους, τὰς κατὰ τὴν δίαιταν ἑπομένας. ἐπειδὴ καθ' ἑκάστην τῶν ὡρῶν ἴδιος μὲν ἐπικρατεῖ χυμὸς, ὡς αὐτὸς ἐδίδαξε τοῦ μὲν χειμῶνος τὸ φλέγμα, τοῦ δὲ ἦρος τὸ αἷμα, τοῦ δὲ θέρους χολὴ, φθινοπώρου δὲ ἡ ὀξεῖα· διὰ τοῦτο τοῖς κακῶς διαιτωμένοις οὐ

ſenſu quum ad frigidius ſit mutatio, vergiliarum occaſus manifeſtum ſolſtitium efficit. Atque hinc omnino ſimiliter ad vernum aequinoctium pervenitur ſimilisque interdum ad uſque vergiliarum exortum ſit adjectio, ſaepe vero conſpicua quaedam circiter tempus aequinoctii, commoderata tamen. Quin etiam ab exortu vergiliarum ad uſque canis exortum calidum et ſiccum augentur tum commoderate tum pedetentim, qui quum appulit, auſtrina quidem pauca oborietur tempeſtas, mox autem pluviae ſuccedent peraeque ac eteſiae venti ad arcturi ortum uſque. Nos itaque tum experientia tum ratio docuerunt quum ita anni tempeſtates procedunt ac in ſe invicem commutantur, nullam peſtem nullosque epidemios morbos graſſari, ſed ſolos morbos ſporadas, hoc eſt diſperſos, diaetae ſuccedentes. Quia vero ſingulis anni tempeſtatibus proprius evincit humor, ut ipſe docuit, hieme quidem pituita, vere ſanguis, aeſtate bilis, autumno denique bilis

Ed. Chart. IX. [11.] Ed. Baf. V. (349.)

τὰ αὐτὰ πλεονάζουσι νοσήματα κατὰ πάσας τὰς ὥρας, ἀλλὰ ὡς αὐτὸς ἐδίδαξε, τοῦ μὲν ἦρος τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ μανικὰ καὶ ἐπιληπτικὰ καὶ αἵματος ῥύσιες καὶ τἄλλα ὅσα τούτων ἐφεξῆς καταλέγει. τοῦ δὲ θέρους ἄλλους, ὁμοίως καὶ τοῦ φθινοπώρου, χειμῶνος δ' ἄλλα γινόμενα μὲν ἐκ τῶν κατὰ τὴν δίαιταν ἁμαρτημάτων, ὑπαλλασσόμενα δὲ ταῖς ἰδέαις διά τε τὴν ὥραν τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ τὴν ἡλικίαν τε καὶ φύσιν. ἐπειδὴ γὰρ καὶ κατὰ τὰς φύσεις καὶ κατὰ τὰς ἡλικίας αἵ τε κράσεις τῶν σωμάτων ἕτεραι γίνονται καὶ αἱ τῶν χυμῶν ἐπικράτειαι διαφέρουσι, διὰ τοῦτο καὶ κατὰ ταύτας νῦν ὑπαλλάσσεται τῶν νοσημάτων ἡ ἰδέα. περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις διαφορῶν ὧδέ πως ἔγραψεν· ἐν δὲ ταῖς ἡλικίαις συμβαίνει τοῖσι μὲν σμικροῖς καὶ νεογενέσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι καὶ τἄλλα τὰ τούτων ἐφεξῆς γεγραμμένα κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν. περὶ δὲ τῶν φύσεων ὧδέ πως· τῶν φύσεων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ καὶ κακῶς πεφύκασι. γίνεται τοίνυν καὶ ἴσον μὲν ἔχον λόγον τὸ σῶμα τοῦ κάμνοντος αἰτίου ποιητικὸν πρὸς τὸ

acida; propterea pravo ufis victu non iidem omnibus anni tempeftatibus fcatent morbi, fed, ut ipfe docuit, vere quidem melancholiae et maniae, epilepfiae, fanguinis eruptiones et ceteri quos continuata ferie recenfet morbi. Aeftate autem alii fimiliter atque alii autumno, item alii hieme qui ex diaetae erroribus oboriuntur, fed formis pro anni tempeftate, aetate et natura permutantur. Nam quia pro naturis et aetatibus tum corporum temperamenta alia evadunt tum humorum victoriae differunt, proindeque pro harum ratione morborum formae permutantur. Itaque de aetatum differentiis ita fcripfit: *In aetatibus autem contingunt, parvis quidem et nuper genitis pueris aphthae, vomitus* et contra, quae deinceps fecundum aetatem fcripta funt. De naturis autem fic pronunciat. Naturarum aliae quidem ad aeftatem, aliae vero ad hiemem bene aut male comparatae funt. Quo fit ut laborantis corpus parem cum aëre efficientis caufae rationem habeat. Ex

Ed. Chart. IX. [11. 12.] Ed. Baf. V. (349.)

περιέχον. ἐξ ἀμφοῖν δὲ συνελθόντων ἡ ἐπίκτητος ἐπιτε-[12] λεῖται κρᾶσις, ἐφ' ᾗ τῶν ἐπιδημησάντων νοσημάτων ἡ γένεσις. ἐὰν οὖν ἴδωμεν οἷόν τι πέφυκεν εἰς τὸ σῶμα δρᾶν τῶν ἀνθρώπων ἡ τοῦ περιέχοντος θερμότης, ὁποῖον δὲ ἡ ψυχρότης τε καὶ ξηρότης καὶ ὑγρότης, ἴδωμεν δὲ καὶ τὴν ὕλην αὐτὴν τὴν πάσχουσαν ὁποία τίς ἐστιν, οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν εὑρεῖν καὶ προγνῶναι τὰ γενησόμενα νοσήματα. καὶ τούτων αὐτῶν ἔτι πρότερον εἰσόμεθα καλῶς εἰρημένον τὸ ἐν τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσιν, ἢν αἱ ὧραι τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσι, εὐσταθέσταται καὶ εὐκρινέσταται αἱ νοῦσοι γίνονται, ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι. τίνες οὖν αἱ δυνάμεις εἰσὶ τῶν εἰρημένων ποιοτήτων ὑγρότητος καὶ ξηρότητος, θερμότητος καὶ ψυχρότητος, ἀκούσωμεν αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν ἀφορισμοῖς λέγοντος· τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν ὑγιεινότεροι καὶ ἧσσον θανατώδεις. νοσήματα δ' ἐν ταῖς ἐπομβρίαις ὡς τὰ πολλὰ γίνονται, πυρετοί τε μακροὶ καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες, ἐπίληπτοι

utrisque autem concurrentibus afcititium efficitur temperamentum, unde morborum in vulgus graffantium ortus. Quare fi noverimus quid in hominum corpus efficere poffit ambientis calor, quidque frigus, ficcitas et humiditas, noverimus quoque ipfam qualis fit quae patitur naturam, jamque futuros morbos tum invenire tum praenofcere non amplius arduum fuerit. Atque his ipfis etiamnum prius fciemus illud probe pronunciatum effe, in conftantibus temporibus fi tempeftive tempeftiva praecedant, morbi conftantes ac boni fiunt judicii, in conftantibus inconftantes ac difficilis judicii. Quaenam igitur fint dictarum qualitatum vires, humiditatis, ficcitatis, caloris et frigoris, audiamus ipfum Hippocratem in aphorismis edicentem. Ex anni tempeftatibus in univerfum ficcitates imbribus funt falubriores minusque lethales. Morbi autem plerumque per imbres oriuntur, febres longae, alvi profluvia, putredines, epilepfiae, apoplexiae et anginae; at

Ed. Chart. IX. [illegible] Ed. Baf. V. (349.)

καὶ ἀπόπληκτοι [illegible] φθινώδεις, ὀφθαλμίαι, [illegible] μὲν οὖν ἐν αὐτῷ [illegible] καὶ [illegible] περὶ τῆς [illegible] περὶ τῶν βορείων [illegible] ῥαις οἰκήσεως [illegible] θερμός ἐστι, πλὴν εἴ [illegible] ψυχρὸς, ἢ κατ' ἄλλην [illegible]ος, οὐδὲ τότε τοῦ βορ[illegible] καὶ ὡς περὶ τούτων ἐν [illegible] νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, [illegible] διαλυτικοὶ, ὅταν οὕτως δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι πάσχουσιν, ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι φρικώδεις, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὅταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι προσδέχεσθαι. ταῦτα μὲν οὖν αὐτῷ λέλεκται περὶ τῶν ἰσχυρῶν νοτίων καὶ βο-

per ficcitates, tabes, lippitudines, arthritides, ftranguriae. Haec itaque ab ipfo de ftatibus in longius tempus extenfis pronunciata funt. Quemadmodum autem et in his de differentiis in humiditate et ficcitate docuit, ita et de his quae in calore in frigore funt, ubi fcripfit de ftatibus tum aquiloniis tum auftrinis. In plaga fiquidem noftra aquilo frigidus eft, aufter calidus, nifi fortaffis, quod rarum exiftit, principio veris frigidus fit, vel in alia quadam anni tempeftate aliquantisper talis fpiraverit, neque tunc aquilone frigidior. Audi igitur deinceps quo pacto de his aphorismis fcripferit, fic exorfus: auftri auditus hebetudinem, vifus caliginem, capitis gravitatem, torporem ac refolutionem excitant. At fi aquilonia fuerit tempeftas, tuffes, faucium afperitates, alvi durae, dyfuriae, horrores, laterum et pectoris dolores oboriuntur. Hoc itaque dominante talia in morbis expectanda funt. Haec itaque de vehementibus tum auftrinis, tum aquiloniis

ρείων καταστάσεων τῶν ἐπὶ πλέον ἐν χρόνῳ γινομένων. ἐνδείκνυται γὰρ διὰ τοῦ δυναστεύειν περὶ πνεύματος οὐκ ἂν ἐπὶ τοῦ ἦρος, οὔτε βραχεῖ χρόνῳ πνεύσαντος οὔτ' ἐπὶ πλείοσιν ἡμέραις, ἀλλ' ἀσθενοῦς, εἰπὼν τοῦτο τοὔνομα. περὶ δὲ τῶν ἐφημέρων νοτίων τε καὶ βορείων πνευμάτων ἄκουσον αὖθις ἃ λέγει· αἱ μὲν καθημεριναὶ καταστάσιες αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα συνιστῶσι καὶ εὔτονα καὶ εὐκίνητα καὶ εὐδύνατα καὶ εὔχροα καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι καὶ περὶ τὸν θώρακα ἄλγημα, ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσι. αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι καὶ βαρυκοΐας καὶ καρηβαρίας καὶ ἰλίγγους ἐμποιέουσιν. ἔτι τοῖς ὀφθαλμιῶσι καὶ ἐν τῷ σώματι δυσκινησίαν, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσιν. εἴρηται δὲ ἐν ἀφορισμοῖς ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἄλλα γέ τινα περί τε φύσεως ὡρῶν καὶ τῆς ἀθρόας εἰς ἄλληλα μεταβολῆς, ὧν ἕκαστον κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν μνημονεύσομεν. ἐν τῷ παρόντι τοῦτο μόνον ἀρκεῖ, διδαχθέντας τὰς πρώτας στοιχειώδεις δυνάμεις τῶν καταστάσεων ὑπ' αὐ-

ftatibus longo tempore perdurantibus ab eo pronunciata funt. Nam per δυναστεύειν, hoc eft praevalere, id non de flatu qui vere aut brevi tempore fpirat, neque de eo qui pluribus quidem diebus, fed de eo qui imbecillus eft, id vocabulum praedicari demonftrat. De quotidianis autem tum auftrinis tum aquiloniis flatibus audi iterum quae commemorat: Quotidiani vero flatus, aquilonii quidem corpora robufta, motu facilia, valida, bene colorata ac probe audientia faciunt, ventres exficcant, oculos mordent, et fi quis thoracem dolor prius obfederit, eum adaugent. Auftrini vero corpora exfolvunt et humectant, auditum obtundunt, capitis gravitatem et vertigines procreant movendique difficultatem tum oculis tum corpori concitant, alvos denique humectant. At in aphorismis ab eo dictum eft alia quaedam de anni temporum natura, atque univerfa inter fe converfione, quorum unumquodque fuo tempore memorabimus. In praefenti hoc unicum fatis fit, fi didicerimus primas elementares ftatuum facultates

Ed. Chart. IX. [12. 13.] Ed. Baf. V. (349.)

τοῦ τοῦ Ἱπποκράτους εἰρῆσθαι, καθ' ἃς χρὴ περὶ πασῶν τῶν ὁπωσοῦν καταστάσεων τῶν γενομένων ὁδῷ καὶ τάξει προϊόντας ἡμᾶς ἐξευρίσκειν, ὁποῖά τέ τινα γενήσεται νοσήματα καὶ ὅπως αὐτὰ κωλυτέον ἐστὶν [13] ἢ συστάντα θεραπευτέον, οὗτος γὰρ μέγιστος καρπὸς τῆς ἐνεστώσης πραγματείας. ἐν δὲ τοῖς στοιχειώδεσι τούτων ἐστὶ καὶ ἡ χώρα συνενδεικνυμένη καὶ αὐτή τι πρὸς τὴν τῶν νοσημάτων πρόγνωσιν, ὥσπερ ἥ τε φύσις ἑκάστου καὶ ἡ ἡλικία καὶ τὸ ἐπιτήδευμα καὶ ἡ δίαιτα. δέδεικται δ' ὑπ' αὐτοῦ σαφῶς ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων ὁποῖα τὰ καθ' ἑκάστην χώραν πλεονάζει νοσήματα. δυνήσῃ τοιγαροῦν ὅθεν ἡ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς κατάστασις ἀμέτρως ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ γινομένη, κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν ἐργάζεσθαι μέλλει τὰ ὑπ' αὐτοῦ δεδειγμένα νοσήματα καὶ τὴν παρὰ τῆς οἰκήσεως ἔνδειξιν λαβεῖν ὁμοίαν τῇ παρὰ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ τῆς ὅλης διαίτης. τὰ μὲν γὰρ ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ τῆς φύσεώς τε καὶ κατὰ τὰς ἔξωθεν περιστάσεις ῥᾷον ἁλώσεται τοῖς ὑπὸ (350) τῆς

ab ipſo Hippocrate pronunciatas eſſe, quibus oportet de omnibus quibusvis ſtatibus nos via et ordine progreſſos invenire quinam morbi acceſſuri ſint, qua ratione ipſi prohibendi, vel jam oborti curandi, hic enim maximus eſt praeſentis tractationis fructus. In horum autem elementis eſt etiam regio quae et ad morborum praenotionem ipſa quoque nonnihil coindicat, quemadmodum et uniuscujusque natura et aetas et vitae inſtitutum et victus ratio. Demonſtratum autem eſt ab eo dilucide libro de aëre, locis et aquis qui et quales cuique regioni affluant morbi. Quare poteris ubi ambientis nos aëris ſtatus immoderate tum frigidus tum humidus redditus ſuapte natura morbos ab ipſo demonſtratos procreaturus ſit et ſimilem ex regione indicationem capere, ab aetate quoque et natura et vitae inſtitutis et tota [illegible] ratione. Humidi ſiquidem et frigidi tum natura tum externis circumſtantiis facilius a morbis qui ex humido et frigido ſtatu futuri ſunt, corripientur, contrarii vero difficilius. Itaque ſi ha-

Ed. Chart. IX. [14.] Ed. Baf. V. (350.)

τα πολλὰ, ξυνεχέα μαλθακῶς. τὸ γὰρ πλῆθος αὐτῶν ἠθροίσθη, διὰ τὸ συνεχὲς ἐν χρόνῳ πλέονι γενέσθαι καὶ μὴ καθάπαξ λάβρως ἐν ἑνὶ καιρῷ. τοῦ δὲ τρίτου τρόπου παράδειγμά ἐστι τὸ κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ἐν ἀρχῇ γεγραμμένον, ὗεν ἐν καύμασιν ὕδατι λάβρῳ διόλου. τὸ μὲν γὰρ λάβρον πρὸς τὸν προειρημένον τρόπον κοινόν ἐστι, τὸ δὲ διόλου πρὸς τὸν δεύτερον. περὶ μὲν οὖν ἐκείνων τῶν καταστάσεων αὖθις ἐροῦμεν κατὰ τὸν οἰκεῖον ἑκάτερον, ἣν προκείμενον ἦν ἐν τῷ λόγῳ μεταξὺ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ χειμῶνος γενομένης ὕδατος καθ' ὅλην αὐτὴν ἔσχε μαλθακῶς, ὡς αὐτὸς ἔφην, ὅπερ ἀντίκειται τῷ ἀθρόως καὶ λάβρως καὶ σφοδρῶς.

γ'.

Χειμὼν νότιος.

Ὅτι φθινοπώρου πέρας οἶδε καὶ αὐτὸς τὴν τῆς πλειάδος δύσιν, ἣν διὰ συντόμου φωνῆς ὀνομάζει καὶ πλειάδα, σα-

plum id nunc enunciatum eft: *Pluviae multae, affiduae, molles.* Nam ipfarum copia acervata erat, quod continua longo tempore fuiffet pluvia et non prorfus uno tempore copiofa. Tertii modi exemplum eft, quod in principio fecundi epidemiorum fcriptum eft: *Pluebat per aeftus largo imbre affidue.* Largum fiquidem ad praedictum modum commune, adfidue vero ad fecundum. De ftatibus itaque illis rurfum utroque fuo loco dicemus. Qui vero propofitus erat oratione inter autumnale aequinoctium et hiemis principium obortus pluviam habuit toto fuo tempore mollem, ut ipfe profert, quae confertim large et vehementer cadenti opponitur.

III.

Hiems auftrina.

Quod autumni finem noverit et ipfe pleiadum occafum quem concifa voce appellat et pleiada, his verbis

φῶς ἐδήλωσεν εἰπὼν, μετὰ τὸ προειπεῖν περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ πλειάδος, γράψας τε ἐφεξῆς, χειμὼν νότιος, ὡς οὐδενὸς ὄντος μεταξὺ χρόνου διηγήσεως ἰδίας δεομένου, συνάπτοντος δὲ χειμῶνος τῇ δύσει τῆς πλειάδος.

δ.

Μικρὰ πνεύματα βόρεια.

Μικρά φησι πνεύματα γίνεσθαι τοῦ χειμῶνος. εἰ δέ γε κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ὁ χειμὼν ἐπεραίνετο, πάντως ἂν ἐγένετο μεγάλα. καὶ κατὰ διττὸν τρόπον ὑπῆρξεν ἂν αὐτοῖς τοῦτο, καθάπερ καὶ νῦν ἔοικε γεγονέναι σμικρὰ, κατά τε τὸ ἴδιον μέγεθος αὐτῶν καὶ κατὰ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου. καὶ γὰρ ὀλίγαις ἡμέραις ἐγένετο βόρεια καὶ οὐκ ἰσχυρὰ, τοῦ χειμῶνος εἰθισμένου μέγαν ἔχειν βοῤῥᾶν ἐν χρόνῳ πολλῷ.

manifefte indicavit, *hiems auftrina.* Ubi namque praedixiffet circiter aequinoctium, addidit et fub pleiadas fcripfitque deinde *hiems auftrina*, tanquam nullum tempus intercedat, quod peculiarem poftulet explicationem, fed pleiadum occafu hiems copulata fit.

IV.

Parvi flatus aquilonii.

Ventos inquit hieme parvos fuiffe. Quod fi fecundum fuam naturam adusque finem hiems perducta fuiffet, magni prorfus exftitiffent. Atque hoc ipfis bifariam adfuit, quemadmodum etiam nunc parvi fuiffe vifi funt et fecundum temporis prolixitatem. Etenim paucis diebus aquilonii non vehementes perflarunt, quum hiems vehementem multo tempore aquilonem habere confueverit.

θ'.

Θέρος ὡς τοπολὺ ἐπινέφελον, ἄνυδρίαι, ἐτησίαι ὀλίγαι, σμικραὶ διεσπαρμένως ἔπνευσαν.

Εἴ τις ἅπαντα τὰ περὶ τοῦ θέρους εἰρημένα συνθείη, φαίη ἂν καὶ τοῦτο νότιόν τε καὶ αὐχμηρὸν ἅμα γεγονέναι.

ι.

[16] Γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετὰ αὐχμῶν.

Οὐχ ὡς οὐδέποτε γενομένης ἐκδοχῆς ὑδάτων ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει τὸ μετ' αὐχμῶν εἶπεν, ἀλλ' ὡς ὀλιγίστων παντάπασιν. πλὴν γὰρ τοῦ πρώτου χρόνου τοῦ μετὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν ἄχρι πλειάδος, πᾶς ὁ λοιπὸς ἐπικρατοῦσαν ἔσχηκεν ἱκανῶς τὴν ἀνυδρίαν. ἀγωγὴν δὲ δηλονότι τὴν κατάστασιν ὠνόμασε τοῦ περιέχοντος. εἴπερ οὖν (351) ἀληθές ἐστιν ὡσαύτως τῷ περιέχοντι συνεξαλλοιοῦσθαι τὰ τῶν

VIII.

Aestas plerumque nubila, pluviae nullae, etesiae pauci parvique sparsim spirarunt.

Si quis omnia de aestate pronunciata composuerit, dicat et hanc tum austrinam tum simul squalidam obortam fuisse.

IX.

Oborto igitur toto ad austros et cum squaloribus statu.

Non quod nullae aquarum affusiones fuissent per totum annum cum squaloribus loquutus est, sed quod omnino paucissimae. Praeter enim tempus primum ab autumnali aequinoctio adusque pleiadas reliquum omne tempus satis vincentem habuit imbrium carentiam. Ἀγωγὴν autem appellavit ambientis nos aëris statum. Quare si verum sit animalium corpora ut ambientem nos aërem alterari,

ζώων σώματα, κατὰ μὲν τοὺς ὄμβρους ὑγρότερα γενήσονται, κατὰ δὲ τοὺς αὐχμοὺς ξηρότερα. καὶ κατὰ μὲν τὰς θερμότητας ἐπικρατούσας ἡ κεφαλὴ ῥωστικὴ, κατὰ δὲ τὰς ψυχρότητας, αὐτὴ μὲν ἔσται κουφοτάτη, τὰ δὲ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα μόρια πονέσει. τῇ τοίνυν εἰρημένῃ καταστάσει, περὶ ἧς πρόκειται σκοπεῖσθαι, μεταξὺ τὴν φύσιν ἐχούσῃ τῆς τε αἰθρίου καὶ καθαρᾶς ἀκριβῶς καὶ τῆς μετ' ὄμβρων, ὁμοιούμενα τὰ σώματα μέσην ἕξει κατάστασιν κράσεως, ἣν ἐπίτρεψόν μοι καλέσαι νεφελώδη. τοιούτου γὰρ ὄντος τοῦ περιέχοντος, ὑποκειμένης δὲ καὶ τοῦ συναλλοιοῦσθαί τε καὶ συνεξομοιοῦσθαι τούτῳ τὰ σώματα, σαφηνείας ἕνεκεν οὐδὲν ἂν εἴη χεῖρον ὀνομάσθαι τὴν ἐν αὐτοῖς γενομένην κατάστασιν οἷον νεφελώδη τινά. καθάπερ οὖν ὅταν ὁ χειμὼν φυλάττῃ τὴν οἰκείαν κρᾶσιν, ἀναγκαῖόν ἐστιν ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν χυμὸν γεγενῆσθαι τὸ φλέγμα, τοῦ θέρους δ' ἔμπαλιν τὸ θερμὸν καὶ ξηρὸν τὴν ὠχρὰν χολὴν, οὕτως ὁπότε νεφελῶδές ἐστι τὸ περιέχον, ἐπικρατεῖ τις τῶν χυμῶν ἐν μὲν ταῖς φλεγματικαῖς φύσεσι ὁμιχλῶδές τε καὶ

per imbres quidem evadent humidiora, per fqualores vero ficciora; atque quum evincent quidem calores, robuftum erit caput, per frigora vero leviffimum; ceterum thoracis et pulmonis partes laborabunt. Quae ergo narrato ftatui, quem contemplari propofuimus, mediam inter ferenum ac plane purum et pluviofum naturam fortienti affimilantur corpora medium temperamenti ftatum, quem nubilofum ut appellem mihi permitte. Nam fi talis fit aër, fuppofitumque et corpora fimul tum alterari tum ipfi affimilari, perfpicuitatis gratia, ut ftatus in ipfis genitus veluti nubilofus quidam appelletur, nihil abfurdum fuerit. Quomodo itaque, quum hiems fuum fervaverit temperamentum, neceffe eft ut humor tum humidus tum frigidus generetur, pituita fcilicet; aeftate vero contra calidus et ficcus ut pallida bilis: fic ubi circumftans aër nubilofus eft, quidam exuberat humor, in pituitofis quidem naturis pituita, prout aliquis dixerit, tum nebulofa

γάρ ἀναφέρεσθαι παρ' ἑαυτῆς ἕξει, τὸ δὲ συνάγεσθαι καὶ σφίγγεσθαι διὰ τὸν ὑποδεχόμενον ἀέρα, καὶ ὅσῳ δ' ἂν ᾖ ψυχρότερος οὗτος, τοσοῦτον μᾶλλον πιλήσει τε καὶ συνάξει τὴν ἀναφερομένην ὁμίχλην. ὅταν οὖν ὁ ἀὴρ μήτε θερμαίνῃ ἐναργῶς μήτε ψυκτικὴν ἔχῃ τοιαύτην, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐν αὐτῷ διαμένειν τὴν ὑψωθεῖσαν ὁμίχλην οἵαπερ ἦν ἐξ ἀρχῆς καὶ γίγνεσθαι λευκὸν μὲν ἀκριβῶς ἐξ αὐτῆς νέφος, ἐπειδὰν ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς κινηθῇ. μεταξὺ δὲ λευκοῦ τε καὶ μέλανος, ὅταν μὴ τελέως αὐτὴν ὁ ἥλιος καταλάμπῃ. μὴ τοίνυν θαύμαζε διὰ τί τὰ σώματα τῶν ζώων ὁμοίαν ἴσχει ποτὲ τοιᾷδε καταστάσει τὴν ἐν αὐτοῖς διάθεσιν, ἀλλὰ πείθου λέγοντος Ἱπποκράτους, νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεις, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί. διηγεῖται γὰρ ἐν τῷ λόγῳ τῷδε τὰ παθήματα τοῦ σώματος, ἃ πάσχει μὲν ἐν ταῖς νοτίοις καταστάσεσιν, ὥστε ὥσπερ τὸ βαρυήκοοι καὶ διαλυτικοὶ καὶ νωθροὶ κατὰ τῶν ὑπὸ τοῦ νότου γινομένων ἐν τοῖς ἡμετέροις σώμασιν εἴρηται, προδήλως οὕτως ἡγεῖσθαι

tum constringatur, ob accipientem aërem, qui quo frigidior fuerit, eo magis nebulam quae sursum tollitur tum densabit tum coget. Quare quum aër neque evidenter calefaciat neque talem refrigerationem habeat, necesse est ut in eo talis permaneat sursum lata nebula, qualis ab initio erat, fiatque alba quidem exacte ex ea nube, ubi a solis splendore moveatur; media vero inter albam et nigram, ubi non perfecte eam sol illuminaverit. Noli itaque demirari cur animantium corpora similem huic statui sortiantur in se dispositionem, quin potius Hippocrati fidem adhibe dicenti: austri auditus hebetudinem, visus caliginem, capitis gravitatem, torporem ac resolutionem excitant. Explicat enim hoc textu corporis pathemata, quae in austrinis statibus patitur. Quare ut auditus hebetudinem concitantes, torporem ac resolutionem, de his quae ab austro in nostris fiunt corporibus dicantur manifeste, ita existimare oportet et caliginosum dictum esse

χρὴ καὶ τὸ ἀχλυῶδες λελέχθαι τῆς ἐν ἡμῖν ἀθροιζομένης ἀχλύος δι' αὐτὸν δηλωτικὸν ὄν, οὐ τοῦ περιέχοντος.

κ'.

Πρωῒ μὲν τοῦ ἦρος ἐκ τῆς πρόσθεν καταστάσιος ὑπεναντίης καὶ βορείου γενομένης ὀλίγοισιν ἐγένοντο καῦσοι, καὶ τουτέοισι πάνυ εὐσταθεῖς, καὶ ὀλίγοις ἡμοῤῥάγησαν, οὐδ' ἀπέθνησκον ἐκ τουτέων.

Ὅτι μὲν ὀλιγοχρόνιος ἡ βόρειος κατάστασις ἐγίνετο πρωῒ τοῦ ἦρος εὔδηλόν ἐστιν ἐκ τοῦ τὴν ὅλην κρᾶσιν προειρῆσθαι πρὸς αὐτοῦ νότιον, οὐκ ἂν οὕτως εἰπόντος, εἰ ἐπὶ πολλὰς [18] ἡμέρας ἔπνευσεν ὁ βοῤῥᾶς. ὅμως δὲ καὶ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας γινομένου βορείου τοῦ περιέχοντος, καυσώδη τινὰ νοσήματα συνέπεσεν ὀλίγοις, ἐπιεικῆ πάνυ καὶ ταχέως καθιστάμενα. φησὶ γὰρ καὶ τούτοισι πάνυ εὐσταθεῖς, γράφουσι δ' ἔνιοι πάνυ εὐσταθῆ, τινὲς δὲ εὐσταθέα, κατὰ τὴν Ἰωνικὴν γλῶτταν, ἐν ἴσῳ τῷ μέτρῳ καὶ οὐδὲν ὀλέθριον

quod acervatam in nobis ob ipſum, non aëris indicat caliginem.

X.

Ante ver quidem ex ſuperiori ſtatu ſubcontrario et aquilonio procedente paucis ſebres ardentes obortae ſunt; hisque prorſus bene moratae, atque paucis ſanguis erupit, neque ex his ulli interibant.

Statum aquilonium ante ver pauci quidem temporis fuiſſe liquido conſtat, quod totum temperamentum ab ipſo prius auſtrinum vocatum ſit, qui non ita loquutus eſſet, ſi multos dies aquilo ſpiraſſet. Attamen quum aër paucis diebus fuiſſet aquilonius, pauci acciderunt ardentes morbi, admodum mites, quique derepente conſiſterent. Ait enim: *atque his admodum bene morati.* Scribunt autem nonnulli, πάνυ εὐσταθῆ, quidam vero εὐσταθέα Ionica lingua, aequali modo, nihilque periculoſum habentia. Praeterea

καύσων ἐστὶ τὸ δι' αἱμοῤῥαγίας κρίνεσθαι. καλεῖ δ' αἱμοῤῥαγίαν ὁ Ἱπποκράτης ἄνευ τοῦ προσθεῖναι τὸ μέρος ἐξ οὗ κενοῦται τὸ αἷμα, τὰς ἐκ τῶν μυκτήρων ἀποτελουμένας. οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἀναστομοῦσθαί τε καὶ ἀναῤῥήγνυσθαι τὰς ἐνταῦθα φλέβας ὑπὸ τοῦ αἵματος ἐπὶ τὸ μετέωρον ἀναφερομένου διὰ τὴν θερμασίαν, ὑφ' ἧς ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτὸ καὶ πνευματοῦσθαι καὶ τότε τὰς φλέβας ἀναστομοῦσθαί τε καὶ ἀναῤῥήγνυσθαι, διὰ τὸ τοῦ πνεύματος πλῆθος, ὃ καὶ τοὺς ἀσκούς τε καὶ τοὺς πίθους ῥήγνυσιν ἀθροιζόμενον ἐν τῷ γλεύκει ζέοντι. τοῦτ' οὖν τὸ σύμπτωμα τοῖς τότε γενομένοις καύσοις οὐκ ἠκολούθησεν, οὖσί γε μετρίοις, ὡς προείρηται.

ια'.

[19.] Ἐπάρματα δὲ παρὰ τὰ ὦτα πολλοῖσιν ἑτεροῤῥοπα ἦν καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τοῖσι πλείστοισιν, ἀπύροισιν ὀρθοστάδην, ἔστιν δ' οἷς καὶ σμικρὰ ἐπεθερμαίνοντο, κατέσβη πᾶσιν ἀσινέως, οὐδ' ἐξεπύησεν οὐδενὶ ὥσπερ τὰ ἐξ

aliud eft exquifitarum febrium ardentium per haemorrhagias judicari. Appellat autem haemorrhagiam Hippocrates, non addita unde fanguis evacuetur parte, eam quae per nares fit fanguinis eruptionem: nihil autem mirum eft fi tum aperiantur tum rumpantur quae hoc ducuntur venae, a fanguine qui in fublime fertur ob calorem a quo ut infletur neceffe eft, venaeque tum aperiantur tum rumpantur ob fpiritus copiam, qui et utres et dolia disrumpit, quum in mufto acervatur. Hoc itaque fymptoma febres ardentes confequutum non eft, quae fcilicet, ut praedictum eft, effent moderatae.

XI.

Multis autem circa aures tubercula ad alterum, plurimis etiam ad utramque propendebant, febre vacuis et recta ftantibus; etfi nonnullis paulisper incalefcebant, omnibus extincta funt, neminique fuppurarunt, quemad-

Ed. Chart. IX. [19.] Ed. Baf. V. (352.)

ἄλλων προφασίων. ἦν δ' ὁ τρόπος αὐτέων χαῦνα, μεγάλα, κεχυμένα, οὐ μετὰ φλεγμονῆς ἀνώδυνα, πᾶσιν ἀσήμως ἠφανίσθη.

Τὰ εἰρημένα πάντα διὰ τὴν πλεονεξίαν ἐγένετο τῆς αἰγλώδους οὐσίας, ὑφ' ἧς τὰ μὲν ἅμα τῷ φλέγματι πέφυκε γίνεσθαι, τὰ δὲ ἅμα τῇ ξανθῇ χολῇ, τὰ ἐρυσιπελατώδη. ὅταν δ' ἅμα τῷ αἵματι, τὰ φλεγμονώδη. καθίσταται δὲ ἅπαντα ῥᾳδίως, διαφορουμένης τῆς τοιαύτης οὐσίας ἑτοίμως. ἔμπαλιν δ' αὐτῆς ὅσα διὰ παχὺν καὶ γλίσχρον γίνεται χυμὸν, δυσδιαφόρητα δεινῶς ὑπάρχει. τὰ δ' ἐν τῇ προκειμένῃ καταστάσει γεγενημένα χαῦνά τε ἦν, τουτέστι μαλακὰ καὶ ὑπείκοντα τοῖς δακτύλοις καὶ κατὰ τὴν ἐπίθρωσιν αὐτῶν βοθρούμενα καὶ μετὰ φλεγμονῆς, ὅπερ ἐστὶν οὐ μετὰ φλογώσεως, ἀνώδυνά τε διὰ τὸ μηδέτερον αὐτοῖς συνεῖναι τῶν τὰς ὀδύνας ἐργαζομένων· ἔστι δὲ ταῦτα τάσις τῶν σωμάτων καὶ δυσκρασία σφοδρά. τάσις μὲν οὖν γίνε-

modum ea quae aliis ex caufis oborta funt. Eorum autem haec erat forma; laxa erant, magna, fufa, citra inflammationem, doloris expertia, omnibus absque fignis evanuerunt.

Quae pronunciata funt omnia eparmata ob fubftantiae redundantiam acciderunt, a qua alia quidem cum pituita gigni confueverunt, qualia phlegmatodea, alia a flava bile, ut eryfipelatofa. Defiftunt vero omnia facile, quod talis fubftantia prompte difcutiatur: e contrario autem quae ex craffo lentoque humore procreantur difficile difcutiuntur. Quae in praefenti ftatu extiterunt, laxa erant, hoc eft mollia, digitis cedentia et quae quum premerentur, cava manebant et fine phlegmone, hoc eft fine flagratione; etiam fine dolore, quod neutrum ipfis ineffet ex iis quae dolores pariunt. Sunt autem haec corporum tenfio et vehemens intemperies. Tenfio fit propter craffos lentosque humores affectis partibus ita impactos, ut refolvi citra

ται διὰ τοὺς παχεῖς καὶ γλίσχρους χυμοὺς ἐμφραττομένους δυσλύτως τοῖς πάσχουσι μέρεσι· δυσκρασία δ' ἰσχυρὰ, διὰ τὸ θερμοὺς ἄγαν ἢ ψυχροὺς ὑπάρχειν αὐτοὺς, ὥστ' εἰκότως ἀνώδυνα τὰ χαῦνα καὶ χωρὶς ἑλκώσεώς ἐστιν οἰδήματα, διότι δὲ τοιαῦτ' ἦν καὶ ῥᾳδίως ἐλύετο, διὰ ταῦτ' οὐκ ἐξεπύησεν, ὥσπερ τὰ ἐπ' ἄλλαις προφάσεσιν. ὀνομάζει δὲ προφάσεις ὁ Ἱπποκράτης, ἐνίοτε μὲν ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς πολλοῖς, ἐπὶ τῶν ψευδῶς λεγομένων αἰτίων φέρων τοὔνομα, πολλάκις δὲ τὰς φανερὰς αἰτίας οὕτως καλεῖ, καί ποτε καὶ πάσας τὰς ἁπλῶς, ἀλλὰ νῦν γε τὰς ἐπὶ ἄλλαις προφάσεσιν ἐκπυήσεις εἴρηκεν, ὅσας ἐδίδαξεν αὐτὸς ἐν πυρετοῖς γινομένας, ἐν οἷς μὲν ἠθροισμένοι εἰσὶ χυμοὶ πολλοὶ παχεῖς καὶ ὠμοὶ, διὰ δὲ τὴν σφοδρότητα καὶ τὴν ὀξύτητα καὶ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας τῆς πυρετώδους ἀναφέρονται πρὸς τὴν κεφαλὴν, εἶτ' ἀποτιθεμένης αὐτοὺς τῆς φύσεως εἰς τοὺς ἐπὶ τοῖς ὠσὶν ἀδένας αἱ καλούμεναι γίνονται παρωτίδες. οὔτ' οὖν τοιαύτη τις ἦν περιουσία χυμῶν εἰς τὴν νῦν γενομένην κατάστασιν καὶ φθάσαντα διεφορήθη τὰ συστάντα

negotium nequeant; intemperies vero vehemens, quod admodum calida aut frigida exiftant. Quare merito tumores funt dolore vacui, laxi et absque ulceratione. Quod autem effent hujusmodi facileque folverentur, propterea non ad fuppurationem ducta funt, ut quae ex aliis oriuntur caufis, vocat autem προφάσεις occafiones vel caufas Hippocrates, interdum quidem, ut confuetudo eft multis, nomen in caufis quae falfo dicuntur, inferens, faepius autem manifeftas caufas ita vocitat; interdum quoque et fimpliciter omnes: at nunc aliis ex caufis ortas fuppurationes dixit, quas in febribus fieri ipfe docuit, in quibus affervati funt humores multi, craffi, crudi, qui propter caloris febrilis vehementiam, celeritatem et copiam furfum ad caput fertur; deinde ad aurium glandulas eos natura deponente vocatae parotides procreantur. Non erat fane hoc in ftatu hujusmodi quaedam humorum redundantia, et qui tumores poft aures confiftebant, propter flatulentam fubftantiam ftatim discuffi funt. Patet

Ed. Chart. IX. [19. 20.] Ed. Baf. V. (352.)

παρὰ τοῖς ὠσὶν οἰδήματα, διὰ τὸ πνευματῶδες τῆς οὐσίας. εὔδηλον οὖν ὅτι τὰ μὲν καυσώδη κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἦρος ἐγίνετο τῶν βορείων πνευσάντων, αἱ δ' εἰρημέναι παρωτίδες ἐν τῷ λοιπῷ παντί. μετριώταται δ' ἦσαν εἰκότως δι' ἃς εἶπον αἰτίας, ὥστε καὶ ὀρθοστάδην ὑπ' αὐτῶν ἐνοχλεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ὅπερ ἐστὶ φέρειν αὐτὰς ἀλύπως [20] περιερχομένους καὶ πράσσοντας τὰ συνήθη καὶ μὴ καταναγκαζομένους κλινήρεις γίνεσθαι, καθάπερ ἐν τοῖς σφοδροτέροις νοσήμασι. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ οὐδ' ἐπύρεσσον ἀξιολόγως, ἀλλ' εἰ καί πού τις ἐξ αὐτῶν ἐγένετο θερμότερος, ἐπὶ βραχὺ τοῦτ' ἔπασχε, διὰ τὴν τοῦ πλεονάσοντος, ὡς εἴρηται, χυμοῦ φύσιν, ἀερώδους τοῦ πλέονος ὄντος καὶ ψυχροῦ.

ιβ'.

Ἐγίνετο δὲ ταῦτα μειρακίοισι, νέοισιν, ἀκμάζουσι καὶ τούτων τοῖσι περὶ παλαίστραν καὶ γυμνάσια πλείστοισι, γυναιξὶ δ' ὀλίγῃσιν ἐγένετο.

ergo febres quidem ardentes in veris principium perflantibus aquiloniis incidiffe; narratas vero parotidas toto reliquo tempore; sed jure moderatiffimae percipiebantur ob eas quas recenfuimus caufas, ita ut homines recti ftantes ab ipfis affligerentur, hoc eft ut eas ferrent citra moleftiam obambulantes et confueta obeuntes munera, neque quemadmodum in gravioribus morbis decumbere neceffario cogerentur. In ceteris enim neque infigniter febricitabant; imo fi quis etiam ex illis effet calidior, id brevi patiebatur propter redundantis, ut dictum eft, humoris naturam, qui aërius magis quam frigidus erat.

XII.

At haec oboriebantur adolefcentibus, juvenibus, aetate florentibus horumque plurimis qui in palaeftra et gymnafiis exercebantur, mulieribus vero paucis contingebant.

Ed. Chart. IX. [20.] Ed. Baſ. V. (352.)

Κοινὸν τοῦτο αἴτιον ἐπὶ πάντων τῶν ἀποσκημμάτων ἐπίστασθαι χρὴ λελεγμένον ὑπ᾽ αὐτοῦ δι᾽ ἄλλων, ὡς οἱ μὲν θερμότεροι τῶν χυμῶν εἰς τὰ μετέωρα τοῦ σώματος ἀποσκήπτουσιν, οἱ δὲ ψυχρότεροι κάτω. ἐπεὶ τοίνυν ὁ πλεονάσας ἐν τῇ καταστάσει χυμὸς ὑπόψυχρός τε καὶ ἀερώδης ἦν ἐν τῷ μέσῳ τὴν φύσιν καθεστὼς τῶν τ᾽ ἄνω ῥᾳδίως φερομένων καὶ τῶν κάτω ῥεπόντων, διὰ τοῦτο μόνοις τοῖς θερμοτέροις τὴν κρᾶσιν ἢ διὰ τὴν ἡλικίαν ἢ διὰ τὸ ἐπιτήδευμα τὴν ὁρμὴν ἔσχε τὴν κεφαλήν. ἴσμεν δ᾽ ὅτι τὰ μειράκια διὰ τὴν ἡλικίαν, οὐ διὰ τὸ ἐπιτήδευμα θερμὰ, καθάπερ γε καὶ ἀκμάζοντες. οἱ δὲ περὶ παλαίστραν καὶ γυμνάσια διατρίβοντες ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων. εἰκότως γοῦν ὀλίγαις γυναιξὶν ἐγένετο, ταῖς δηλονότι νέαις τε καὶ φύσει θερμοτέραις καὶ μὴ πάνυ τι βίον ἀργὸν ἐζηκυίαις.

Cauſam hanc communem in omnibus humorum decubitibus ſcire oportet, prolatam alias ab ipſo Hippocrate, calidiores quidem in ſublimiores corporis partes decumbere, frigidiores vero in inferiores. Quia igitur redundans hoc in ſtatu humor tum frigidus tum aëreus eſſet mediamque obtineret naturam tum eorum quae ſurſum facile feruntur, tum eorum quae ad inferas repunt partes, propterea ſolis temperamento calidioribus vel aetate vel vitae inſtituto impetum ad caput habebant. Scimus autem adolescentes propter aetatem, non propter vitae inſtitutum calidos eſſe, ut et aetate florentes: qui vero in palaeſtris gymnaſiisque verſantur, ob vitae inſtituta calidi exiſtunt. Jure igitur paucis mulieribus oboriebantur, juvenibus ſcilicet et natura calidioribus atque his quae non admodum in otio vitam duxerunt.

ιγ'.

Πολλοῖσι δὲ βῆχες ξηραὶ, βήσσουσι καὶ οὐδὲν ἀνάγουσι, καὶ φωναὶ βραγχώδεες οὐ μετὰ πολύ.

Τίνες μὲν αἱ ξηραὶ βῆχές εἰσιν αὐτὸς ἐδήλωσεν εἰπὼν, οὐδὲν ἀνάγουσι. γίνονται δ' αὗται ποτὲ μὲν τραχύτητος μόνης τῶν κατὰ τὴν φάρυγγα καὶ λάρυγγα μορίων οὐδεμιᾶς ἐν τῷ πνεύμονι περιουσίας ὑγρῶν οὔσης. οὗτοι μὲν οὖν οὐδὲν ἀναπτύουσι τῷ μηδ' ὅλως ἔχειν τι περισσὸν ἀναγωγῆς τε καὶ κενώσεως δεόμενον. ἕτεραι δὲ βῆχές γίνονται ξηραὶ διὰ δυσκρασίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἐφ' ὧν οὐδ' αὐτῶν ἐστί τι ἀναπτυσθῆναι δεόμενον, ἄλλαι δ' αὖ γίνονται μὲν ὑγρῶν περιεχομένων αὐτοῖς ἐκκριθῆναι δεομένων, [21] *ἀλλ' οὐκ ἐκκρίνεται ταῦτα διὰ διττὴν αἰτίαν, ἢ τῷ γλίσχρα τ' εἶναι καὶ παχέα καὶ δυσαπολύτως ἐμπεπλάσθαι ταῖς κατὰ τὸν πνεύμονα βρόγχοις, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀπτύ-* (353) *στων ὀνομαζομένων γίνεται πλευριτίδων, ἢ τῷ τὸ καταφερόμενον*

XIII.

Plurimis tuffes aridae nihilque a tuffientibus educebatur atque voces non multo poft raucefcebant.

Quaenam tuffes aridae fint, his ipfe verbis prodit: nihilque a tuffientibus educebatur. Hae autem excitantur interdum quidem ob folam partium tum faucium tum gutturis afperitatem, nulla pulmoni incumbente humorum redundantia. Atque hi nihil quicquam expuunt, quod nihil fupervacaneum habeant, quod tum eductionem tum vacuationem expoftulet. Aliae vero tuffes fiunt ob intemperiem fpirabilium organorum, in quibus nihil quicquam eft quod expui defideret. Aliae rurfus fiunt contentis in ipfis humoribus fui excretionem defiderantibus, fed hi geminam ob caufam, aut quod et lenti et craffi fint et ita bronchiis pulmonis impacti, ut vix diffolvi queant, quod in aptyftis nominatis pleuritibus fit, id eft fputo vacuis, aut quod humor qui a capite defertur confiftentis

Ed. Chart. [illegible] [22.] Ed. Bas. V. (353.)

ἰσχυρῶς οὔτε ψυχροὺς [illegible] εἶναι, μεταξὺ [illegible] τῇ φύσει καὶ μέσους τῇ κράσει. ὥστε παρὰ τὰς ἡλικίας καὶ τὰς φυσικὰς κράσεις καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν νοσούντων, τινὲς ἐπὶ τὸ θερμότερον ἔῤῥεψαν καὶ κατὰ τοῦτ' ἐπύρεξαν, ἔνιοι δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐφύλαξαν κρᾶσιν, οὐχ ἱκανὴν οὖσαν ἐγεῖραι πυρετούς.

ιϛ'.

[22] Ἐπιπόνως ταῦτα τοῖσι πλείστοισι.

Κατὰ πάντων ὧν εἶπεν ἐπιπεφώνηκε τοῦτο. προειρήκει δὲ βῆχας τε καὶ φωνὰς βραγχώδεις καὶ ἀποστάσεις εἰς ὄρχιν καὶ τισιν αὐτῶν καὶ πυρετούς. ταῦτ' οὖν φησι τὰ συμπτώματα τοῖς πλείστοις τῶν καμνόντων ἐπιπόνως συμβῆναι, τουτέστιν οὐκ εὐφόρως, οὐδ' ὥστε ῥᾳδίως ἀνέχεσθαι περιιόντας ὀρθοστάδην, ἀλλὰ τοὺς πλείστους αὐτῶν γενέσθαι κλινήρεις, ὡς ἂν ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐν χρόνῳ πλείονι τῶν ἠθροισμένων περιττωμάτων δριμυτέρων τε καὶ κακοηθεστέρων γινομένων. αἱ γὰρ τοῦ νοτίου καταστάσεις χρονίζου-

dos, neque admodum frigidos eſſe diximus, ſed inter utrosque tum natura tum temperamento medios. Quare pro aetatibus, naturalibus temperamentis et vitae inſtitutis aegrotantium, aliis quidem ad calidius inclinarunt proindeque febricitaverunt, nonnulli quod a principio habebant temperamentum ſervarunt, quod febrem excitare non ſufficeret.

XVI.

Haec laborioſe plurimis oborta ſunt.

De omnibus quae pronunciavit hoc acclamavit. Praedixit autem tuſſes, voces raucas, et in teſtem abſceſſus et eorum quibusdam febres. Haec ergo ait ſymptomata plurimis aegrotantibus laborioſe, hoc eſt citra euphoriam accidiſſe, neque ut recti incedentes facile ſuſtinerent, ſed ut ipſorum plurimi decumberent, propterea quod aſſidue magisque progreſſu temporis aſſervata excrementa tum

Ed. Chart. IX. [22.] Ed. Bas. V. (353.)

σαι σηπεδόνας ἐργάζονται, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ὦσιν ὑγραί. τῆς δὲ νῦν καταστάσεως οὐ γενομένης ὑγρᾶς μέχρι πλείστου μὲν οὐδὲν ἀνιαρὸν ἔπασχον τὰ σώματα, τῷ χρόνῳ δ᾽ εἰς τὸ πάσχειν ἀφίκετο, καὶ τοιαῦτα συνέβη τισὶν αὐτῶν ὕστερον, οἷα κατ᾽ ἀρχὰς εὐθέως πᾶσιν ἦσαν, εἰ νότιος κατάστασις ὑγρὰ ἐγένετο.

ιζ'.

Τὰ δὲ ἄλλα, ὁκόσα κατ᾽ ἰητρεῖον, ἀνόσως διῆγον.

Διχῶς ἐστιν ἐν τοῖς ἀντιγράμμασιν εὑρεῖν τὴν κατ᾽ ἰητρεῖον φωνήν· ἐν τισὶ μὲν, ὡς εἴρηται νῦν, τῆς ἐσχάτης συλλαβῆς διὰ τοῦ ο γραφομένης, ἐν τισὶ δὲ διὰ τοῦ η σημαινούσης, τῆς μὲν προτέρας γραφῆς τὰ κατὰ τὸ ἰητρεῖον πραττόμενα, τῆς δὲ δευτέρας γραφῆς τὰ κατὰ τὴν ἰατρικὴν ὅλην, ὡς ἤτοι τῶν κατὰ τὸ ἰητρεῖον ἔργων ἐπὶ τοῖς κάμνουσι γινομένων ἔξω καθεστηκέναι τοὺς Θασίους, ἢ τῶν καθ᾽ ὅλην τὴν ἰατρικὴν τὰ προειρημένα,

acriora tum maligniora fierent. Austrini siquidem status si diutius durent, putredinem inducunt, ac praesertim quum humidi fuerint. Quum vero status nunc humidus non esset, diutissime quidem nihil molesti patiebantur corpora, sed tempore effectum est ut paterentur. Talia quoque horum quibusdam postea accidebant, qualia per initia statim erant omnibus si austrinus humidus fuisset.

XVII.

De ceteris quae in officina medici ad chirurgiam spectant, sine morbo degebant.

Bifariam vox κατ᾽ ἰητρεῖον in exemplaribus reperitur, in quibusdam ut nunc dictum est, syllaba ultima per o scripta, in nonnullis per η, significante priore scriptura quae ad chirurgiam spectant, posteriore vero quae ad universam medicinam attinent, ut vel a chirurgicis operibus, quae in aegris fieri solent, abstinerent Thasii vel ab iis quae

πασχόντων τῶν καμνόντων. ἐκ δ' ἀμφοῖν δὲ τήν τε γραφὴν καὶ τὴν διάνοιαν φαίνεται τὸ μετρίως ἐνοχλῆσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ ἦρος, ὡς ἂν τῆς τὰς νόσους ἐργαζομένης αἰτίας οὐδέπω τι κακόηθες ἐχούσης, ὃ προϊόντος ἔσχε τοῦ χρόνου.

ιη'.

Πρὸ δὲ τοῦ θέρεος ἀρξαμένου καὶ διὰ θέρεος καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα, πολλοὶ τῶν ἤδη πολὺν χρόνον ὑποφθειρομένων φθινώδεις κατεκλίθησαν, ἐπεὶ καὶ τοῖσιν ἐνδοιαστῶς ἔχουσι πολλοῖσιν ἐβεβαίωσε τότε.

[23] Οὓς ἔμπροσθεν εἶπε βήσσειν μὲν, ἀνάγειν δὲ οὐδὲν ἐν τῷ ἦρι, τούτους ἐν τῷ θέρει φησὶ καὶ τῷ μετὰ θέρος χρόνῳ φθινώδεις γενέσθαι, σύμφωνόν τι τοῦτο ἀεὶ τοῖς ὁρωμένοις διηγούμενος. ὅσα γὰρ ἀπὸ κεφαλῆς ῥεύματα, βηχώδεις μὲν καὶ βραγχώδεις κατ' ἀρχὰς ἐργάζεται τοὺς ἀνθρώπους, ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προϊόντι μὴ καθίσταται, ταῦτα

in tota medicina fiunt aegris praedicta patientibus. Ex hac utraque tum ſcriptura tum intelligentia moderate vexati fuiſſe videntur homines veris tempore, cauſa morbos efficiente nondum quicquam quod malignum eſſet habente, id quod progreſſu temporis obtinuit.

XVIII.

At vero ante incipientem aeſtatem et per aeſtatem atque in hieme eorum multi qui longo jam tempore ſubtabeſcebant, tabidi decubuerunt, quandoquidem multis etiam dubie ſe habentibus tabes tunc confirmata eſt.

Quos ſuperius dixit tuſſire quidem, ſed vere nihil educere, hos aeſtate ait atque poſt aeſtatem tempore tabidos evaſiſſe, rem perpetuo his quae conſpiciuntur conſonam enarrans; nam quae capitis rheumata per initia tuſſim et raucedinem hominibus concitant, praecedente vero tempore non conſiſtunt, haec alteram tabis differentiam

τὴν ἑτέραν διαφορὰν τῶν φθινώδων ἐργάζεται· δύο γὰρ αὐτῆς εἰσι αἱ μέγισται διαφοραί, μία μὲν ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥευμάτων συνισταμένη, ἑτέρα δὲ ἐξ αὐτοῦ τοῦ κατ' αὐτὸν τὸν πνεύμονα παθῶν ἀρχομένη, τοὐπίπαν μὲν ἐπὶ ταῖς τοῦ αἵματος πτύσεσι, μάλιστ' ἀγγείου ῥαγέντος, πολλάκις δὲ καὶ ῥευματισθέντος τοῦ σπλάγχνου, δι' ἄλλην τινα αἰτίαν ἐκ μορίων ἑτέρων, οὐκ ἐκ τῶν ἐκ τῆς κεφαλῆς. εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τῷ ἦρι νοτίῳ γινομένῳ τὸ θέρος εἰς βόρειον μετέπεσε κατάστασιν, οὐκ ἂν ἐξηλέγχθησαν οἱ κρυφίως ὑποφθειρόμενοι καὶ τελέως ἐγένοντο φθινώδεις· ἐπεὶ δ' οὐ μόνον οὐ μετέπεσεν ἡ νότιος κατάστασις ἐπὶ τὸ βόρειον, ἀλλὰ καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ θέρους ἐπινέφελον ἐγένετο, διὰ τοῦτο τὰ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥεύματα παρέμεινεν, ἐσάπη τε ἐν τῷ ὀχήματι χυμοὶ πάντες καὶ μάλιστα κατὰ τὸν πνεύμονα διαστήματος, ὥστε μηδὲν ἐλλείπειν εἰς ἀκριβοῦς φθόης γένεσιν.

pariunt. Duae namque funt ejus differentiae maximae: una quidem ex capitis defluxionibus conftat, altera vero quae ex ipfius pulmonis affectibus ortum ducit, prorfus quidem ex cruentis fputis maximeque rupto vafe, faepius vero et rheumate affecto vifcere, ob aliam quandam ex aliis partibus, non ex capite caufam. Si itaque ex vere auftrali aeftas ipfa in ftatum aquilonium permutata fuiffet, non fuiffent manifefti, qui a tabe clam exedebantur, neque abfolute tabuiffent. Quia vero non folum in aquilonium auftrinus ftatus converfus non eft, imo et plurima pars aeftatis nebulofa fuit, propterea quae prodierunt a capite rheumata permanferunt humoresque ex rheumate omnes, ac praefertim in pulmone ita putruerunt, ut ad fincerae tabis procreationem nihil deficeret.

σθαί τινα σῆψιν χυμῶν, οὐ μόνον ἐν τοῖς θερμοτέροις, ἀλλὰ καὶ ἐν ψυχροτέροις σώμασιν.

κβ'.

[25] Ὡς τά γε ἄλλα καὶ μακρότερα καὶ ἐν πυρετοῖσιν ἐόντα εὐφόρως ἤνεγκαν καὶ οὐκ ἀπέθνησκον, περὶ ὧν γεγράψεται.

Ἄλλα φησὶ νοσήματα χωρὶς τοῦ φθινώδους, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, καίτοι μακρότερα γενόμενα καὶ μετὰ πυρετῶν, ὅμως εὐφόρως ἠνέχθη, καὶ εἴρηται ἡ αἰτία μικρὸν ἔμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν, ὅτι τούτοις ἧττον κακοήθης ὁ χυμὸς ἐκ τῆς σήψεως ἐγένετο.

κγ'.

Μοῦνον γὰρ καὶ μέγιστον τῶν τότε γενομένων νοσημάτων τοὺς πολλοὺς τὸ φθινῶδες ἔκτεινε.

rit, non tantum in calidioribus corporibus, fed et in frigidioribus.

XXII.

Nam tum alios tum longiores morbos etiam febribus conjunctos facile pertulerunt, neque interibant, de quibus fcribetur.

Alios inquit morbos, abfque tabidis, de quibus ipfi fuit oratio, qui etiamfi diuturniores et cum febribus effent, placide tamen tulerunt, atque caufa a nobis paulo ante prodita eft, quod his minus malignus ex putredine fuiffet humor.

XXIII.

Sola namque et eorum qui tunc oriebantur, morborum maximus tabes multos peremit.

Ed. Chart. IX. [24.] Ed. Bas. V. (354.)

Εἴρηται τούτων μικρὸν ἔμπροσθεν ἡ αἰτία, τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος ἡμῶν αἰτιασαμένων, δι' ἣν τοῖς φθινώδεσιν ἑάλωσαν νοσήμασι καὶ τοῖς κακοήθεσι πυρετοῖς, ὑπὲρ ὧν ἐφεξῆς ἐρεῖ.

κδ΄.

Ἦν δὲ τοῖς πλείστοισιν αὐτέων τὰ παθήματα τοιάδε, φρικώδεες πυρετοὶ, συνεχέες ὀξέες, τὸ μὲν ὅλον οὐ διαλείποντες, ὁ δὲ τρόπος ἡμιτριταῖος, τὴν μίην κουφοτέρην, τῇ δ' ἑτέρῃ ἐπιπαροξυνόμενοι καὶ τὸ ὅλον ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες.

Τοῖς πλείστοις τῶν φθινωδῶν ὑπὲρ ὧν ἐποιεῖτο λόγον παθήματα γενέσθαι φησὶν ἃ κατέλεξεν αὐτὸς ἐφεξῆς, καλοῦσι δὴ παθήματα πάντες οἱ Ἕλληνες, ὅσα παρὰ φύσιν ἐν τοῖς σώμασιν γίνεται· μέμνηται δὲ πρῶτον μὲν αὐτῶν τοῦ φρικώδεες [φησὶν ἦσαν οἱ πυρετοὶ], σημαίνει δὲ τοῦτ' αὐ-

Rei hujus causa paulo ante enunciata est, quum corporis temperamentum causam esse explicaremus, per quod tabidis correpti sunt morbis febribusque malignis, de quibus deinceps loquitur.

XXIV.

Ipsorum autem plurimis hujusmodi affectus aderant, horridae febres, assiduae, acutae, in totum quidem non intermittentes, sed earum typus erat semitertianus, uno die leviores, altero insuper exacerbantes, omnino acutius increscentes.

Plurimis tabidorum, de quibus orationem instituebat, pathemata ait oborta fuisse, quod in textu ipse ordine recenset. At vocitant pathemata omnes Graeci, quae praeter naturam in nostris corporibus fiunt. Meminit autem primum quidem inter ipsa dictionis φρικώδεες quum

τὸ τὸ μέχρι πλείστου τῆς ἀναβάσεώς τε καὶ ἐπιδόσεως καλουμένης τοῦ παροξυσμοῦ, τὰς φρίκας γενέσθαι τοῖς νοσοῦσιν. οὐ γὰρ δὴ τούς γε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπισημασίας φρικώδεις γενομένους οὕτως ὠνόμασεν, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ὧν ἐπὶ πλεῖστον ὅλου τοῦ παροξυσμοῦ τὸ τῆς φρίκης ἐκτέταται σύμπτωμα. καὶ γίνεται διττῶς, ἐνίοτε μὲν ἀναδιπλώσεις ποιούσης τῆς ἐπιτάσεως, ἐνίοτε δ᾽ αὐτὸ τοῦτο μόνον ἀνώμαλον ἀνάβασιν. ἡ διαφορὰ δέ ἐστιν [26] ἐν τῷ ποσῷ τοῦ χρόνου. βραχέσι μὲν γὰρ πάνυ διαλείμμασι διοριζομένων ἀπ᾽ ἀλλήλων τῶν φρικωδῶν κινήσεων, ἀνώμαλός τε καὶ φρικώδης κίνησις λέγεται. μειζόνων δὲ τῶν διαλειμμάτων ὄντων ἀναδίπλωσις γίνεταί τε καὶ ὀνομάζεται τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα. καὶ γίνεται μάλιστα αὕτη κατὰ τοὺς ἡμιτριταίους ὀνομαζομένους πυρετοὺς, διὸ καὶ τρεῖς ὡς τὸ πολὺ καὶ τέτταρες εἰσίν. δέδεικται δὲ τοῦτο ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ πυρετῶν λογισμοῖς, ὁ ἡμιτριταῖος ἐπ᾽ ἀνωμάλῳ συνιστάμενος χυμῷ τὸ μέν τι πικρόχολον δριμὺ, τὸ δέ τι φλεγματῶδες

inquit: *horridae febres erant.* Id autem ipsum significat horrores plurimam partem ascensus et incrementi, prout vocant, accessionis in aegrotantibus tenuisse: non enim eos qui in principio insultus accessionis fiunt, horrores ita appellavit, sed in quibus per plurimam totius accessionis partem horroris extendatur symptoma. Fitque bifariam, interdum quidem quum incrementum reduplicationes facit, interdum vero quum hoc ipsum solum inaequalem adscensum. Discrimen autem in temporis quantitate consistit. Si namque brevibus admodum intervallis ab invicem horrifici motus distinguantur, motus tum inaequalis tum horrificus dicitur. Si vero majora sint intervalla, reduplicatio fit et appellatur tale symptoma. Atque ea potissimum efficitur in semitertianis appellatis febribus, proindeque tres plerumque et quatuor sunt. At hoc a nobis in libris de febribus demonstratum est, semitertianam ex inaequali humore consistere, qui partim amaram bilem acrem, partim pituitam putrentem sortiatur.

σηπόμενον ἔχοντα· τοιούτους οὖν τότε συνεδρεῦσαί φησι τοὺς φρικώδεις πυρετοὺς διὰ τὴν γενομένην κατάστασιν, ὡς προείρηταί μοι. συνεχέας δ' αὐτοὺς ὠνόμασεν, ἐνδεικνύμενος τὸ μὴ λήγειν εἰς ἀπυρεξίαν, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ἐξηγούμενος ἔφη, τὸ μὲν ὅλον οὐ διαλείποντες. διαλείποντας γὰρ ἐκείνους ὀνομάζουσιν ἰδίως πυρετοὺς, ὅσοι μετὰ τὴν ἀκμὴν ἀπυρεξίαν τινὰ φέρουσιν, ὅσοι δ' αἰσθητὴν μὲν ποιοῦνται παρακμὴν, ἀπυρεξίαν δὲ οὐδεμίαν ἔχουσιν, ὀξεῖς καὶ συνεχεῖς καλεῖ, τὴν μὲν ὅλην περίοδον ἔχοντας ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα ὡρῶν τουτέστιν, δυοῖν ὥσπερ καὶ (355) ὁ ἡμιτριταῖος, ἀλλ' οὔτ' εἰς ἀπυρεξίαν λήγοντας ἔν τε τῇ ἑτέρᾳ τῶν ἡμερῶν τῇ κουφοτέρᾳ φέροντας πάλιν ἕτερον παροξυσμὸν, μικρότερον μὲν θατέρου τοῦ τῆς ἄλλης περιόδου, οὐδὲ τὰς ἀναδιπλώσεις ἔχοντα, δυσεκθέρμαντον δὲ καὶ μόλις ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἀνιόντα. ἴδιον δ' αὐτοῦ καὶ τὸ τὰς ἐφεξῆς τῇ πρώτῃ περιόδους οὔτε ἀλλήλαις τῇ πρώτῃ ἴσας γίνεσθαι κατὰ τὴν ὀξύτητα, παραυξάνεσθαι δὲ ἀεὶ καὶ σφοδρύνεσθαι μέχρι τῆς τοῦ νοσήματος ἀκμῆς.

Tales itaque, ait tunc febres horrificas ob praecedentem ſtatum affeciſſe, ut a me ſupra enarratum eſt. Continuas autem ipſas nominavit, ad integritatem, non deſinere oſtendens, quod ipſe explicans ait, *in totum quidem non intermittentes.* Nam intermittentes illas proprie febres nominant, quae a vigore integritatem aliquam praeſtant, quae vero ſenſui perviam faciunt declinationem, ſed integritatem nullam habent, illas acutas et continuas vocitat, quae totum quidem circuitum habent, magna ex parte octo et triginta horarum quantum et ſemitertiana, ſed neque ad apyrexiam deſinunt, atque altero die leviore alteram rurſus acceſſionem adferunt, minorem quidem altera circuitus alterius neque reduplicationes habentem, verum quae vix incaleſcat, vixque ad vigorem perveniat. Habet quoque hoc et ipſa proprium ut qui circuitus primo ſuccedunt, neque inter ſe acuti ſint neque primo aequales, ſed perpetuo adusque morbi vigorem tum increſcant tum vehementiores fiant.

Ἀπόσιτοι πάντων γευμάτων διετέλεον.

Ὅτι τοὺς ἀνορέκτους ἀσίτους ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες, τοὺς μὴ προσενηνεγμένους σιτία, τοὺς δ' ἀποτρεπομένους προσίεσθαι καλοῦσιν ἀποσίτους. πρόδηλον δ' ὅτι καὶ τοῦτο τὸ τῆς ἀνορεξίας σύμπτωμα τοῖς φθινώδεσιν ἐγένετο τοῦ τὴν φάρυγγα καὶ τὸν πνεύμονα κακοῦντος ῥεύματος, μέρους τινὸς εἰς γαστέρα καταῤῥέοντος.

λα'.

Ἄδιψοι.

Οὐ κατὰ τὴν κακοήθειαν τοῦ ῥεύματος, ὅπερ αὐτὸς ὠνόμαζε δριμέα, τουτὶ τὸ σύμπτωμα τοῖς φθινώδεσι συνέπεσε. διό μοι δοκεῖ καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἐπισημαινόμενος αὐτῶν τὸ παράλογον αὐτὸς προσγράψαι τὸ ἄδιψοι. κακοη-

XXX.

Cibos omnes averſabantur.

Qui cibos non appetunt nec ingerunt, eos Graeci ἀνορέκτους et ἀσίτους vocitant, hoc eſt non appetentes et a cibo abſtinentes; qui vero ciborum aſſumptum averſantur faſtidiuntque ἀποσίτους. Hoc autem inappetentiae ſymptoma tabidis accidiſſe, quod fluxionis ejus, quae tum fauces tum pulmonem laedebat, pars in ventrem defluxerit, conſtat omnibus.

XXXI.

Siti vacui.

Non ob malignitatem rheumatum, quae acria ipſe appellavit, tabidis hoc accidit ſymptoma. Quare videtur mihi et Hippocrates quod his praeter rationem evenit,

Ed. Chart. IX. [28. 29.] Ed. Bas. V. (354.)

θείας γὰρ ἐστι μεγίστης σημεῖον, ὅταν ἤτοι θερμοῦ καὶ διακαοῦς ὄντος τοῦ πυρετοῦ μὴ διψῶσιν ἢ ῥεύματος εἰς γαστέρα καταφερομένου δριμέος· καὶ δηλοῦται πρὸς τοῦ συμπτώματος ἡ αἰσθητικὴ τοῦ μορίου δύναμις ἀπολωλέναι καὶ νενεκρῶσθαι, ὡς μηδὲ τῆς κατὰ μέρος διαθέσεως αἰσθάνεσθαι.

Καὶ παράληροι πολλοὶ περὶ θάνατον. περὶ μὲν τὰ φθινώδεα ταῦτα.

Οὐδὲ τοῦτο τοῖς ἄλλοις φθίνουσιν εἴωθε συμπίπτειν, ἀλλὰ διὰ τὴν κακοήθειαν τῶν τότε γενομένων πυρετῶν ἠκολούθησε τοῖς ἐν τῇ προκειμένῃ καταστάσει νοσήμασι.

λγ.

[29] *Κατὰ δὲ θέρος ἤδη καὶ φθινόπωρον πυρετοὶ πολλοί,*

significare volens adscripsisse *siti vacui.* Summae siquidem malignitatis signum est, ubi vel quum rheuma ad ventrem acre defertur, non sitiverint: significat etiam hoc symptoma sensitricem partis facultatem tum deperditam tum extinctam esse, quod partis alterationem non sentiat.

XXXII.

Multique circiter mortem delirabant. Haec quidem de tabidis.

Neque hoc tabidis aliis accidere consuevit; sed ob febrium quae tunc procreatae sunt malignitatem, praesentis status morbos comitatum est.

XXXIII.

Jam vero aestate et autumno febres multae, assiduae, non

ξυνεχέες, οὐ βίαιοι, μακρὰ δὲ νοσεῦσιν, οὐδὲ περὶ τὰ ἄλλα δυσφόρως ἐχόντων ἐφύοντο.

Εἴρηκε δὲ καὶ πρόσθεν ὡς τὸ φθινῶδες μόνον ὀλέθριον ἐγένετο· καὶ ἡμεῖς τὴν αἰτίαν προσπαρεθήκαμεν. ἀκόλουθα τοίνυν ἐστὶν ἐκείνοις τά τε κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰρημένα καὶ τὰ τούτων ἐφεξῆς, ἐν οἷς φησι·

λδ'.

(356) Κοιλίαι ταραχώδεες τοῖσι πάνυ εὐφόρως καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγου προσεβλάπτοντο, οὖρά τε τοῖσι πλείστοισιν εὔχροα μὲν καὶ καθαρὰ, λεπτὰ δὲ καὶ μετὰ χρόνον περὶ κρίσιν πεπαινόμενα.

Καὶ τἄλλα ἃ περὶ τῶν οὔρων εἶπε, ὥσπερ γὰρ τὰ πρόσθεν ὅσα περὶ τῶν φθινωδῶν κατέλεξεν ἦν κακοήθη, οὕτω καὶ τὰ νῦν λεγόμενα πάνυ ἐστὶ μέτρια.

violentae, sed aegrotantibus diuturnae, neque in ceteris moleste habentibus aboriebantur.

Sed et superius tabem solum perniciosam fuisse dixit et nos causam apposuimus. Consequuntur itaque illa, quaeque in praesenti oratione narrata sunt et quae haec sequuntur, in quibus ait,

XXXIV.

Alvi plurimis perturbatae facillime ferebantur, nihilque effatu dignum oblaedebant; urinae quoque plurimis boni quidem coloris erant et purae; sed tenues et postea tempore circa crisin concoctae.

Et cetera quae de urinis retulit consequuntur. Quemadmodum enim quae supra de tabidis recensuit, erant maligna, ita et quae nunc enunciantur, valde moderata existunt.

Ed. Chart. IX. [40.] Ed. Baf. V. (354.)

Βηχώδεες οὐ λίην, οὐδὲ τὰ βησσόμενα δυσκόλως, οὐδ' ἀπόσιτοι, ἀλλὰ καὶ διδόναι πάνυ ἐνεδέχετο.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἐπὶ τοὺς φθινώδεις αὐτὸν ἐν τῇδε τῇ ῥήσει μεταβεβηκέναι φασίν· ἐγὼ δὲ ἡγοῦμαι ἔτι περὶ τῶν ἄλλων πυρετῶν ὧν διηγεῖται νῦν καὶ τοῦτο λέγεσθαι. πῶς γὰρ ἂν εἰρηκὼς ἔμπροσθεν ἐπὶ τῶν φθινωδῶν, ὡς ἀπόσιτοι πάντων γευμάτων διατελέως ἦσαν, ἐνταυθοῖ νῦν ἔλεγεν, οὐδ' ἀπόσιτοι, ἀλλὰ καὶ διδόναι πάνυ ἐνεδέχετο. τί δή ποτ' οὖν ἔγραψεν ἐν τῷδε τῷ λόγῳ, βηχώδεες οὐ λίην. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ τὴν φαντασίαν παρασχὸν τοῦ λέγεσθαι ταῦτα περὶ τῶν φθινωδῶν αὐτῶν. ἐγὼ δὲ νομίζω περὶ τῶν ἄλλων ἔτι πυρετῶν τοῦ λόγου γιγνομένου προσγεγράφθαι. γίνονται γὰρ βηχώδεις συνεμβαλλούσης τῆς βηχὸς αὐτοῖς λόγῳ συμπτώματος, οὐ μὴν φθινώδεις γε πάντως εἰσὶν οὗτοι. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν ἦν πυρέσσοντας ἄρξασθαί τινας τῶν Θασίων ἐπὶ τῇ προγεγραμμένῃ καταστάσει καὶ πληρωθεῖ-

XXXV.

Tussiebant non admodum, neque quae per tussim educebantur, infestabant: neque cibos solum non aversabantur, verum etiam ipsis exhibere valde licebat.

Plurimi hujus libri interpretes Hippocratem hoc in oratione ad tabidos transiisse proferunt. Ego vero de aliis quas exponit febribus etiamnum impraesentiarum dici arbitror. Nam quomodo praefatus tabidos cibum omnem perpetuo aversatos fuisse, hic nunc diceret *neque cibos modo non aversabantur, verum etiam ipsis exhibere valde licebat.* Cur itaque hoc in loco scripsit: *non tussiebant.* Hoc enim opinionem illis praebuit, ut haec de tabidis ipsis dici existimarent. Ego equidem arbitror quum de aliis etiamnum febribus sermo esset, adscriptum esse. Fiunt siquidem tussiculosi tussi ipsa symptomatis ratione simul invadente, non tamen hi prorsus tabidi fiunt. Nihil itaque mirum si cum febre coeperint Thasii quidam ex ante prae-

σης αὐτῆς τότε τῆς κεφαλῆς, συνελθόντος τοῦ πυρετοῦ τῇ κατακορύσει βηχώδεις γενέσθαι. ἀλλ' οὔτε λίην αὐτοὺς [30.] ἠνώχλει τὸ σύμπτωμα, οὔτε τὰ βησσόμενα δυσχέρειαν εἶχεν, οὐ γὰρ ἦσαν αὗτοι φθινώδεις.

λς'.

Τὸ μὲν σύνολον ὑπεκάμνον οἱ φθινώδεις τρόπον, πυρετοῖσι φρικώδεσι, σμικρὰ ἐφιδροῦντες, ἄλλοτε ἄλλοι, ὡς παροξυνόμενοι πεπλανημένοις, τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἐκλείποντες, παροξυνόμενοι δὲ τριταιοφυέα τρόπον.

Αὕτη πάλιν ἡ ῥῆσις ἑπομένη τῇ προειρημένῃ τὴν φαντασίαν βεβαιοτέραν εἰργάσατο τοῖς πλείστοις τῶν ἐξηγητῶν, ὑπὲρ τοῦ καὶ τὴν ἔμπροσθεν ῥῆσιν ὑπὲρ τῶν φθινωδῶν αὐτῶν λελέχθαι. ἀλλ' ὅτι μὲν ἐκείνην ἀδύνατόν ἐστιν ἐπ' αὐτῶν εἰρῆσθαι, δέδεικταί μοι, δι' ὧν ἀπεδείκνυον, ἀποσίτους μὲν ὀνομάσθαι πρὸς αὐτοῦ τοὺς φθινώδεις, οὐκ

pto ſtatu et repleto tunc capite, conveniente ſcilicet ſtatui febre, tuſſire. Sed non admodum moleſtum erat illis ſymptoma, neque quae per tuſſim educebantur, difficultatem praeſtabant: hi namque non erant tabidi.

XXXVI.

In ſumma tabeſcentes leviuſcule aegrotabant, neque tabidorum modo febribus horrificis correpti exudabant, atque alias alios ut erraticae acceſſiones invadebant, neque febres in totum deſinebant, ſed tritaeophyarum modo exacerbabantur.

Totus hic textus ſuperiori ſuccedens plerisque interpretum opinionem fecit textum praecedentem de tabidis ipſis pronunciatum eſſe. Verum quod ille quidem de tabidis dici nequeat, a me per ea quae demonſtravi declaratum eſt, cibos averſantes quidem ab ipſo tabidos appellari, hos autem non cibos averſantes. Sequens

ἀποσίτους δὲ τούτους. ἡ δὲ ἐφεξῆς ῥῆσις ἡ νῦν προκειμένη κατὰ διττὸν ἂν τρόπον ἐξηγήσεως τύχῃ, καθ' ἕνα μὲν οὕτως ἡμῶν λεγόντων. ἀναλήψομαι δὲ τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν, εἶτα συνάψω τῇ νῦν, παρενθεὶς αὐτῇ μίαν συλλαβὴν ἕνεκα σαφηνείας, βηχώδεες οὐ λίην, οὐδὲ τὰ βησσόμενα δυσκόλως, οὐδ' ἀπόσιτοι, ἀλλὰ καὶ διδόναι πάνυ ἐνεδέχετο. τὸ μὲν γὰρ ὅλον ὑπενόσουν οἱ φθίνοντες, οὐ τὸν φθινώδεα τρόπον· ἐνδέχεται δὲ αὐτὸν οὕτως εἰρηκέναι περὶ τῶν ἄλλως πυρεσσόντων, γράφοντα κοινὸν σύμπτωμα τῶν νόσων ἐχόντων τὰ βηχώδη συμπτώματα, μὴ μέντοι καὶ αὐτῶν φθινόντων. ἐπαναλαβεῖν γὰρ αὖθις εἰκός ἐστι τὸν περὶ τῶν φθινωδῶν λόγον, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ διαφέρειν τοὺς ἀῤῥώστους τούσδε, περὶ ὧν νῦν διέρχεται τῶν ἔμπροσθεν τῶν φθινωδῶν. καὶ γάρ τοι καὶ τὰ συμπτώματα πάλιν εἶπε τὰ αὐτὰ τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις. μία μὲν αὕτη παραμυθία τῆς κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν ἐπαναλήψεως τοῦ περὶ τῶν φθινωδῶν λόγου, ἑτέρα δ' ἣν ἴσμεν πολλάκις γιγνομέ-

oratio nunc propoſita duplicem explicationis modum ſortitur; uno quidem ita nobis dicentibus: ſed ante ſcriptam orationem repetam; deinde praeſenti alteram conciliaturus ſum, adjecta ipſi perſpicuitatis gratia una ſyllaba. Tuſſiebant non admodum, neque quae per tuſſim educebantur, infeſtabant; neque cibos ſolum non averſabantur verum etiam ipſis exhibere valde licebat. Nam in ſumma leviter aegrotabant tabidi non tabidorum modo. Fieri autem poteſt ipſum ita dixiſſe de aliter febricitantibus, ſcribentem commune ſymptoma morborum qui tuſſiculoſa ſymptomata ſortiuntur, non autem ipſorum tabidorum. Quod enim ſermonem de tabidis iterum aſſumpſerit, ut memoria teneamus hos aegrotos, de quibus nunc agit, a praedictis tabidis differre, veriſimile eſt. Etenim antedictis eadem repetit ſymptomata. Una quidem ea eſt hoc in textu repetitionis ſermonis de tabidis excuſandae cauſa; altera vero quam ſcimus multis in libris ſaepenumero

νην ἐπὶ πολλῶν συγγραμμάτων. ἐνίοτε γὰρ ὑπὲρ ἑνὸς πράγματος διττῶς ἡμῶν γραφόντων, εἶτα τῆς μὲν ἑτέρας γραφῆς κατὰ τὸ ὕφος οὔσης, τῆς δ' ἑτέρας ἐπὶ θάτερα τῶν μετώπων, ὅπως κρίνωμεν αὖθις τὴν ἑτέραν, ἐπὶ σχολῆς δοκιμάσαντες, ὁ πρῶτος μεταγράψας τὸ βιβλίον ἀμφότερα ἔγραψεν, εἶτα μὴ παρασχόντων ἡμῶν τὸ γεγονὸς μηδ' ἐπανορθωσαμένων τὸ σφάλμα, διαδοθὲν εἰς πολλοὺς τὸ βιβλίον ἀνεπανόρθωτον ἔμεινεν.

λζ'.

Ἐκρίνετο δὲ τουτέων, οἷσι τὰ βραχύτατα γίγνοιτο, περὶ εἰκοστὴν ἡμέρην, τοῖσι δὲ πλείστοισι περὶ τεσσαρακοστὴν, πολλοῖσι δὲ περὶ τὴν ὀγδοηκοστήν. ἔστι δ' οἷσιν οὐδ' οὕτως, ἀλλὰ πεπλανημένως τε καὶ ἀκρίτως ἐξέλιπον. τουτέων δὲ τοῖσι πλείστοισι, πλὴν οὐ διαλείποντες χρόνον, ὑπέστρε- [31] ψαν οἱ πυρετοὶ πάλιν, ἐκ δὲ τῶν ὑποστροφέων ἐν τῇσιν αὐτῇσι περιόδοισιν ἐκρίνοντο, πολλοὶ δὲ αὐτέων ἀνήγαγον, ὥστε καὶ ὑπὸ χειμῶνα νοσέειν.

fieri. Quum enim interdum de una re bifariam ſcripſerimus, ut ex ſcripturis altera quidem in orationis textura ſit, altera vero in altero ſit appoſita margine, ut de ipſarum altera nacti otium judicemus, cenſuramque faciamus, qui primus librum tranſcripſit, ſcripſit utramque. Deinde quum patratum non animadvertimus, neque erratum correximus, liber ubi ad multos acceſſit, incorrectus permanſit.

XXXVII.

Iudicabantur autem inter hos, quibus breviſſimi erant morbi, circa vigeſimum diem; plurimis circa quadrageſimum; multis circa octogeſimum. Erant autem nonnulli, quibus non ita, ſed tum erratice tum citra judicationem exoleſcebant, quorum plerisque ſebres non multo tempore intermittentes revertebantur; atque a reverſione iisdem periodis judicabantur. Plerisque vero ipſorum ita producebantur, ut ſub hiemem aegrotarent.

Ed. Chart. IX. [34.] Ed. Bas. V. (356.)

Τίνων δὲ τούτων κριθῆναί φησι τὸ νόσημα περὶ τὴν κ΄ ἡμέραν; ὅτι περὶ ὧν ἐποιεῖτο τὸν λόγον, ὡς ἐγώ φημι, τῶν ἄλλων νοσησάντων, οὐχὶ τῶν φθινόντων. ὁμολογεῖ δὲ τούτῳ καὶ τὰ ἐφεξῆς ἅπαντα. καὶ γὰρ ἄχρι τῆς ὀγδοηκοστῆς ἡμέρας ἐκταθῆναί φησι τὸ νόσημα τισὶν αὐτῶν, ἄλλοις δὲ πεπλανημένως τε καὶ ἀκρίτως ἐκλείπειν, καὶ τούτων τοῖς πλείστοισιν ὑποστρέψαι πάλιν. τοὺς δ' ἐκ τῶν ὑποστροφέων πυρετοὺς ἐν ταῖς αὐταῖς περιόδοις πάλιν κριθῆναι καὶ πολλοῖς αὐτῶν καὶ μέχρι τοῦ χειμῶνος ἐκταθῆναι τὸ νόσημα. ταῦτα δὲ πάντα τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένοις ὁμολογεῖ σαφῶς ἅπασιν, ἐν οἷς ἔλεγεν· ἤδη δὲ θέρεος ἤδη καὶ περὶ φθινόπωρον πυρετοὶ πολλοὶ ξυνεχέες, οὐ βιαίως, μακρὰ δὲ νοσέουσιν, οὐδὲ περὶ τὰ ἄλλα δυσφόρως διάγουσιν, ἐγένετο. ταῦτα μὲν ὁμολογεῖ τοῖς κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰρημένοις ὑπ' αὐτοῦ συμπτώμασιν. ὅσα δὲ περὶ τῶν φθινωδῶν εἶπεν οὐχ ὁμολογεῖ, μάθοις δ' ἂν, εἰ ἀναμνησθείης βραχέος μορίου τῆς ὑπὲρ αὐτῶν διηγήσεως, ἔνθα φησίν· ἀπέθνησκον δ' ὀξυτέρως ἢ ὡς ἔθισται τὰ τοιαῦτα διάγειν· τοῦτο μὲν

Quorumnam morbum ad vigesimum diem judicatum esse pronunciat? Hi sunt, mea quidem sententia, de quibus agebat, qui aliter quam tabidi aegrotarunt. Cui rei adstipulantur, quae consequuntur omnia; etenim horum quibusdam ad octogesimum usque diem productum fuisse morbum ait; atque alios tum erratice, tum absque judicio deseruisse, horumque plurimis revertisse. Febres autem ex reversionibus eisdem circuitibus iterum fuisse judicatas, nec non ipsorum multis ad hiemem usque productum morbum exstitisse. Haec omnia superius proditis manifeste consentiunt, in quibus edixit: *jam vero aestate et autumno febres multae, assiduae, non violentae; sed aegrotantibus diuturnae, neque in ceteris moleste habentibus oboriebantur.* Haec sane symptomatis consentiunt, quae in praesenti textu ab ipso pronunciata sunt. Quae vero de tabidis loquutus est, non consentiunt, quod didiceris ubi ad memoriam revocaveris brevem partem quae de his est expositionis, ubi ait: interierunt autem cele-

γὰρ αὐτῷ περὶ τῶν φθινωδῶν εἴρηται, καί φησιν αὐτοὺς ὀξυτέρως ἀποθανεῖν. περὶ δὲ τῶν ἄλλως νοσησάντων ἐφεξῆς ἔγραψε τούτοις ὧδέ πως· τά τ' ἄλλα καὶ μακρότερα ἐν πυρετοῖσιν ἐόντα εὐφόρως ἤνεγκαν καὶ οὐκ ἀπέθνησκον, περὶ ὧν γεγράψεται. ταῦτ' οὖν ὁμολογεῖ τοῖς κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν τὴν τῶν πυρεξάντων διὰ τοῦ (357) φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος. ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ προειπεῖν μὲν αὐτὸν περὶ ὧν γεγράψεται, μηδεμίαν δ' ἄλλην ἡμᾶς ἔχειν δεῖξαι γραφὴν, ὅτι μὴ τὴν νῦν προκειμένην ἐπ' αὐτοῖς γενομένην, ἀναγκαῖόν ἐστι περὶ τῶν ἄλλως νοσησάντων, οὐ φθινωδῶς ἅπαντα τοῦτον αὐτῷ τὸν λόγον εἰρῆσθαι.

λη'.

Ἐκ πάντων δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ μόνοισι τοῖσι φθινώδεσι θανατώδεα ξυνέπεσεν. ἐπὶ τοῖσί γε ἄλλοισι εὐφόρως πᾶσι καὶ θανατώδεες ἐν τοῖσιν ἄλλοισι πυρετοῖσιν οὐκ ἐγένοντο.

rius quam consuetum illis esset; ab ipso namque de tabidis dictum est, atque ipsos celerius interiisse profert. De his vero qui aliter aegrotarunt ab his, deinceps scripsit hoc modo: *alia autem et diuturniora et cum febribus existentia placide et quiete tulerunt et non interibant;* de quibus scribetur. Haec ita his consentiunt quae in proposito textu de his quae autumno et hieme febricitaverunt dicuntur. Imo vero quod ipse praedixit de quibus scribetur; nullam autem aliam orationem quam scripserit ostendere valeamus, nisi eam quae nunc de ipsis facta est, necesse est de aliter aegrotantibus quam ex tabe hanc omnem orationem habitam esse.

XXXVIII.

Ex omnibus quidem hoc in statu descriptis solis tabidis letalia contigerunt symptomata; in aliis vero omnibus leviter ferebantur; in ceteris denique febribus letalibus nequaquam oborta sunt.

Ἐσχάτη ῥῆσίς ἐστιν αὕτη τῶν εἰρημένων αὐτῷ περὶ τῆς πρώτης καταστάσεως, οὐδὲν μὲν πλέον διδάσκουσα, ἀνακεφαλαίωσιν δέ τινα ἔχουσα τῶν προειρημένων, ὅπερ εἴωθεν ὁ ἀνὴρ πολλάκις ποιεῖν.

Postrema haec est eorum, quae de primo statu ab Hippocrate prodita sunt, oratio, quae nihil quidem docet amplius, sed summatim colligit, quae prius enunciata sunt; quod vir saepenumero praestare consuevit.

ταῦτα οὖν ἔφη γενέσθαι χειμῶνας μεγάλους πρὸ τοῦ δέοντος. τοῦτο γὰρ αὐτῷ τὸ οὐ κατὰ καιρὸν καὶ τὸ προεκρηγνύμενοι σημαίνει. τὸ μὲν οὖν οὐ κατὰ καιρὸν τοῦ προφθάσαι μόνον δηλωτικὸν ὑπάρχει, τὸ δὲ προεκρηγνύμενοι καὶ τὸ μεθ' ὑετῶν ἀθρόως αὐτοὺς γενέσθαι.

β.

Ταῦτα δὴ ἐγίνετο τοιαῦτα μέχρι πληϊάδος δύσεως καὶ ὑπὸ πληϊάδος.

Ὅτι τῆς πλειάδος ἡ δύσις ὁρίζει φθινόπωρον εἴρηται πρόσθεν· ἀλλὰ καὶ ὅτι δύο μῆνές εἰσιν ἀπ' ἀρκτούρου μέχρι πλειάδος, ὅτι τε μία ἐπισημασία κατὰ τὸ περιέχον ἀπ' ἀρκτούρου γίνεται, δύο δ' ἐπὶ πλειάδι, μία μὲν ὁπότε συνάπτει τῷ φθινοπώρῳ χειμὼν ἐπὶ τέλος οὖσα, ἑτέρα δὲ ὁπότε ἔαρ τῷ θέρει. τοῦ δ' ἀρκτούρου τῆς ἐπιτολῆς μόνης οὐδὲ μνημονεύειν εἴωθεν Ἱπποκράτης, ἐπειδὴ κατ' αὐτὸν ἀρχὴ μὲν γίνεται τοῦ φθινοπώρου, τελευτὴ δὲ τοῦ θέρους. εἴρηται δ' ἔμπροσθεν ἤδη περί τε τῆς εἰς τὰς δ' ὥρας διαιρέσεως ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ περὶ τῆς εἰς ἑπτά,

ftates. Hoc enim ipfi *non tempeftive* et illud *praerumpebant* fignificant. Itaque hae dictiones *non tempeftive* anticipationis folum indices exiftunt; haec vero *praerumpebant* eas etiam cum imbribus confertim factas effe produnt.

II.

Haec profecto talia adusque vergiliarum occafum et fub vergilias oboriebantur.

Quod vergiliarum occafus autumnum finiat, antea dictum eft. Imo etiam quod duo fint menfes ab arcturo ad vergilias; quodque fignificatio una fit in aëre ab arcturo, duae vero a vergiliis, quum hiems autumno copulatur ad finem exiftens, altera vero quum ver aeftati. Solum vero arcturi ortum memorare non confuevit Hippocrates, quod in eo principium autumni conftituatur aeftatisque termi-

καὶ ὅτι θέρος μὲν ὁρίζουσιν ἐπιτολῇ πλειάδος καὶ ἀρκτούρου καὶ ὡς [34] ἐστὶν αὐτὴ μόριόν τι τῆς εἰς ἑπτὰ διαιρέσεως ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ, δίχῃ μὲν τοῦ θέρους τεμνομένου, τριχῇ δὲ τοῦ χειμῶνος. εἴρηται δὲ καὶ ὡς οὐδὲν διαφέρει πλειάδα λέγειν ἑνικῶς ἢ πληθυντικῶς πλειάδας.

γ'.

Χειμὼν δὲ βόρειος.

Ἐφεξῆς τῇ πλειάδι χειμῶνος μνημονεύει, σαφῶς ἐνδεικνύμενος ὅρον εἶναι τοῦ φθινοπώρου τὴν πλειάδα. προσέχωμεν οὖν αὐτῷ διηγουμένῳ περὶ τοῦ τότε γενομένου χειμῶνος.

δ'.

Ὕδατα πολλὰ, λαῦρα, μεγάλα, χιόνες, μιξαίθριοι τὰ πλεῖστα. ταῦτα δ' ἐγένετο μὲν πάντα, οὐ λίην δ' ἀκαίρως τὰ τῶν

nus; praeterea et de totius anni in quatuor partes divisione jam antea dictum est, item de ea quae in septem fit; quodque et aestatem ortus terminet tum pleiadum tum arcturi, et quod ea pars quaedam totius anni in septem partes divisionis, secta quidem duas in partes aestate et hieme in tres; quod etiam nihil referat, si pleiada singulariter dixeris aut pluraliter pleiadas.

III.

Hiems autem aquilonia.

Post pleiadas hiemem memoravit, autumni terminum esse pleiada manifeste prodens. Ipsi itaque de hieme tunc oborta differenti mentem adhibeamus.

IV.

Aquae multae, largae, magnae, nives, mixtae serenitates plurimae. Atque haec omnia contingebant, non tamen

ψύξεων. ἤδη δὲ μετὰ ἡλίου τροπὰς χειμερινὰς καὶ ἡνίκα ζέφυρος πνέειν ἄρχεται, ὑστεροχειμῶνες μεγάλοι, βόρεια πολλὰ, χιὼν καὶ ὕδατα πολλὰ συνεχέως καὶ οὐρανὸς λαιλαπώδης καὶ ἐπινέφελος. ταῦτα δὲ ξυνέτεινε καὶ οὐκ ἀνίει μέχρις ἰσημερίας. ἔαρ δὲ ψυχρὸν, βόρειον, ὑδατῶδες, ἐπινέφελον. θέρος οὐ λίην καυματῶδες ἐγένετο. ἐτησίαι ξυνεχῶς ἐπέπνευσαν. ταχὺ δὲ περὶ ἀρκτοῦρον, ἐν βορείοις πολλὰ πάλιν ὕδατα.

Πολλὰ λέγομεν ὕδατα γενέσθαι κατά τινα καιρὸν διὰ τὸ τοῦ χρόνου μῆκος, εἰ καὶ μὴ λάβρον ἐν αὐτῷ καταφέροιτο· λέγομεν δὲ πολλὰ, κἂν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὑπέλθῃ λάβρα. δύναται δὲ ταῦτα καὶ μεγάλα καλεῖσθαι, ἀλλ' ὅταν γ' ἐφεξῆς ἀλλήλων εἴπῃ τις ὕδατα λάβρα καὶ μεγάλα γεγονέναι, καθάπερ Ἱπποκράτης συνέγραψεν, ἀκουσόμεθα λάβρα μὲν τὰ ἐξαίφνια, σφοδρὰ τὰ καὶ ὀλιγοχρόνια, μεγάλα δὲ τὰ μήτ' ἐξαίφνια μήτ' ὀλιγοχρόνια παντάπασιν,

valde intempestivè frigora. Jam vero post brumale solstitium, quumque spirare coepit Favonius, posteriora frigora magna, aquilonia multa, nives et aquae continenter multae; coelumque procellosum et nubilum. Haec autem simul urgebant, neque ad aequinoctium usque remittebant. Ver autem frigidum, aquilonium, aquosum, nubilum. Aestas non admodum aestuosa fuit. Etesiae continenter spiraverunt; mox circiter arcturum perflantibus aquilonibus copiosae admodum aquae.

Multas aquas quodam tempore fieri dicimus, propter temporis longitudinem, etiamsi non in eo vehementer erumpant. Dicimus etiam multas, etiamsi pauco tempore largae et impetuosae deciderint: hae vero possunt et magnae vocari. Verum quum quis continenter aquas largas et magnas decidisse profert, quemadmodum simul scripsit Hippocrates, largas quidem repentinas, vehementes et brevis temporis; magnas vero neque repentinas neque

ὥσπερ γε μηδὲ πολυχρόνια. σαφηνείας δ' ἕνεκεν οὐδὲν κωλύει καὶ μακροτέρᾳ βραχεῖ χρήσασθαι διηγήσει. γιγνέσθω τοίνυν ἐξαίφνης ὑετὸς πάμπολυς ὥραις τρισὶν ἢ τέτρασιν, εἶτ' εὐθέως παυέσθω, λάβρον τοῦτον ὀνομάσομεν. ἄλλος δέ τις κατὰ βραχὺ μὲν ἀρξάσθω, κατὰ βραχὺ δ' αὐξηθήτω καὶ τοῦτο ταθήτω δι' ὅλης ἡμέρας καὶ νυκτὸς, εἶτ' ἀκμάσας πάλιν ἀφαιρείτω τοῦ πλήθους κατὰ βραχὺ δι' ὅλης τῆς ὑστέρας ἡμέρας, εἶτα παυσάσθω, τὸν τοιοῦτον ὑετὸν οὐκ ἐροῦμεν λάβρον, ἀλλὰ μέγαν. ὁ τοίνυν χειμὼν ὃν διηγεῖται κατὰ μὲν λάβρους ἔσχεν ὑετοὺς, κατὰ δὲ μεγάλους ἐκ διαλειμμάτων, καθαροῦ δηλονότι γινομένου πολλάκις ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ περιέχοντος. τοῦτ' οὖν ὁμολογεῖ καὶ τὸ γεγραμμένον ὑπ' [35] αὐτοῦ, μεταίθρια τὰ πλεῖστα. καὶ χιόνας δέ φησι γεγενῆσθαι ἐν τῷ χειμῶνι, μὴ προσθεὶς αὐτὰς πολλὰς (358) ἢ ὀλίγας, ὡς ἂν οὐδέτερον ἱκανῶς ἐσχηκυίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς πόλεως ἔθος μᾶλλον γενομένας. διὸ καὶ προσέθηκεν ψῦχος, οὐ λίην δ' ἀκαίρως τὰ τῶν

brevis omnino temporis, ut et neque diuturnas. Sed perſpicuitatis gratia nihil prohibebit etiam paulo prolixiore uti explicatione. Fiat igitur repentina pluvia multa horis tribus vel quatuor; deinde quamprimum ceſſet, largam hanc appellabimus. Alia vero quaedam paulatim quidem incipiat paulatimque increſcat, idque per totum diem et noctem extendatur; deinde a vigore rurſum minuatur paulatim copia toto ſequenti die, mox deſiſtat, hujusmodi pluviam non largam, ſed magnam vocabimus. Hiems itaque quam exponit, interdum quidem largas habuit pluvias, interdum vero per intervalla magnas. Aër quoque plerumque purus interea ſerenabat: huic namque rei aſſentitur quod ab ipſo ſcriptum eſt, *mixtae ſerenitates plurimae.* Nives praeterea dixit hac hieme fuiſſe, non ipſas multas, nec paucas adjecit, ut quae neutram abunde haberent, ſed quae ex urbis conſuetudine magis eſſent: ideoque ipſe appoſuit: *non tamen valde intempeſtive frigora.* Atque cetera quae ſequuntur omnia, hiemem fri-

Ed. Chart. IX. [35. 36.] Ed. Baf. V. (358.)

σώματα καὶ προσαφήρηκεν, ὅσα θερμότερα καὶ ξηρότερα ταῖς κράσεσιν ὄντα κατὰ τὸ θέρος εἴωθεν εἰς ἀμετρίαν ἀφικνεῖσθαι. τούτοις οὖν ὥσπερ ἴαμά τι τὸ φθινόπωρον ἐγένετο, ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν ἔσχον τὴν κατάστασιν. οὐ μὴν οὐδὲ κατὰ τὸν χειμῶνα νόσος ἐπιδήμιος ἐγεννήθη διηγήσεως ἀξία. τοιοῦτον γὰρ ἐπισημαίνει λέγων, κατὰ χειμῶνα μὲν ὑγιηρῶς εἶχον τὰ πλεῖστα· καὶ γὰρ ὁ χειμὼν ὑγρότερος μὲν ἐγένετο, ψυχρότερος δ' οὐκ ἐπὶ πλέον ἢ κατὰ φύσιν αὐτῷ συμβέβηκεν εἶναι ψυχρῷ. διὰ δὴ καὶ διηγούμενος ὑπὲρ τῆς ἐν αὐτῷ καταστάσεως εἶπεν, οὐ λίην δὲ ἀκαίρως τὰ τῶν ψυχέων. πρῶτον δὲ εὔλογον ἦν ἄρξασθαι νόσους ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος ἐπὶ πλέον ἐξαλ- [36] λαγῆς, ἡνίκα φησὶν αὐτός· ἔαρ δὲ ψυχρὸν, βόρειον, ὑδατῶδες, ἐπινέφελον. ἔαρ γὰρ εὔκρατον εἶναι χρὴ, οὐ ψυχρὸν, ὥσπερ οὐδ' ἐπινέφελον, οὐδ' ὑδατῶδες. ὅτι δ' ἀπὸ τῆς ἰσημερίας ἄρχεται τῆς μετὰ τὸν χειμῶνα τὸ ἔαρ, ἐρρέθη ἡμῖν κατὰ τὸ πρόσθεν ὑπόμνημα, καὶ αὐτὸς δὲ σαφῶς ὁ Ἱπποκράτης ἐνεδείξατο κατὰ τὴν προκειμένην διήγησιν. εἰπὼν γὰρ ὅτι ὀπισθοχείμων,

ficciora fint, ad incommoderationem per hiemem pervenire consueverunt. His igitur autumnus tanquam medela quaedam fuit frigidum et humidum ftatum fortitus. Non tamen hieme morbus fuit epidemius explicatione dignus; hoc enim fignificat his verbis: *per hiemem quidem falubriter habebant plurimi.* Etenim humidior erat hiems, fed non multopere frigidior, quum illi effe frigido fecundum naturam accidit. Ideirco fane ftatum ipfius narrans haec profert: *non tamen admodum intempeftive frigora.* At rationi confentaneum erat morbos ortum habuiffe ex majori ambientis aëris immutatione, quum ipfe loquitur: *ver autem frigidum, aquilonium, aquofum, nubilum.* Ver enim temperatum effe oportet, non frigidum, ut nec nubilum nec aquofum. Quod autem ver ab eo quod hiemem fequitur aequinoctio exordiatur in praecedente commentario explicatum eft, atque ipfe Hippocrates in praefenti narratione dilucide demonftravit. Quum enim docuiffet

κἄπειτα προσθεὶς, ταῦτα δὲ συνέβαινε καὶ οὐκ ἀνίει μέχρις ἰσημερίας, ἐφεξῆς προσέγραψεν, ἦρ δὲ ψυχρὸν, βόρειον, ὑδατῶδες, ἐπινέφελον. ἴδωμεν οὖν ὁποῖα τῇ καταστάσει τοῦ περιέχοντος ἠκολούθησε νοσήματα.

ς'.

Ἤρξαντο μὲν οὖν τὸ πρῶτον ὀφθαλμίαι, ῥοώδεες, ὀδυνώδεες, ὑγραὶ, ἄπεπτοι, λημίαι σμικραὶ καὶ δυσκόλως πολλοῖσιν ἐκρηγνύμεναι, τοῖσι πλείστοισιν ὑπέστρεφον, ἀπέληγον ὀψὲ πρὸς τὸ φθινόπωρον.

Καὶ διὰ τί μὲν ἐν ἦρι τῶν ἐπιδημίων νοσημάτων ἡ γένεσις ἤρξατο προείρηται· διὰ τί δ' ὀφθαλμίαι μᾶλλον τῶν ἄλλων παθῶν ἐγένοντο μάθοις ἂν, εἰ τῆς ἐν αὐτῷ καταστάσεως ἀναμνησθείης· ψυχρὸν μὲν γὰρ ἔφη καὶ βόρειον καὶ ὑδατῶδες καὶ ἐπινέφελον γεγονέναι αὐτό. εἰ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν ἀνέμων μόνον ἐπλήγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, χωρὶς

posteriora *frigora magna fuisse*, adjecit postea: *haec autem simul urgebant, neque ad aequinoctium usque remittebant.* Adscripsit deinceps: *ver autem frigidum, aquilonium, aquosum et nubilum.* Itaque quinam hujusmodi aëris statum morbi consequuti sint videamus.

VI.

Coeperunt itaque primum ophthalmiae fluentes cum dolore: humidae, crudae, lemiae parvae; quae difficile multis erumpentes plurimis revertebantur, ac sero ad autumnum reliquerunt.

Cur etiam vere quidem coeperit morborum epidemiorum generatio, praenarratum est. Cur vero lippitudines ceteris morbis frequentius crearentur didiceris, si statum ipsius memineris. Frigidiorem enim, aquilonium, aquosum et nubilum fuisse pronunciat. Si itaque a ventis oculi icti solum fuissent, ipsis citra defluxum lippitudines

ῥεύματος ἂν αἱ ὀφθαλμίαι συνέπιπτον αὐτοῖς. ἐπεὶ δὲ μεθ' ὑγρότητος πολλῆς ἐγένετο τὰ βόρεια πνεύματα, εἰκότως ῥοώδεις ἔφη τὰς ὀφθαλμίας γεγονέναι, τουτέστιν ὑγράς, ὡς ἀπὸ καταστάσεως ὑγρᾶς γεννηθείσας. ὀδυνώδεις δ' ἑκατέρως ἦσαν καὶ μετὰ ῥεύματος συνιστάμεναι καὶ χωρὶς τούτου, τῷ διαμένειν τὴν ψύξιν. ἱκανὴ γὰρ καὶ αὕτη τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀδυνώδεις ἐργάσασθαι. νυνὶ δ' εἰκὸς αὐξηθῆναι τὰς ὀδύνας, τῆς ψύξεως τῶν ὀφθαλμῶν ἅμα τῷ κατ' αὐτοὺς ῥεύματι συνελθούσης. ἄπεπτοι δὲ γίνονται καὶ χρόνῳ πολλῷ παρέμενον διά τε τὴν ὑγρότητα καὶ τὴν ψύξιν. τὸ γάρ τοι πέττεσθαι τοῖς ῥεύμασι γίνεται κρατουμένοις ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμασίας. κρατεῖται δὲ ῥᾷον, ὅταν ὀλίγον τε ᾖ τὸ ὑγρὸν καὶ μὴ πάνυ ψυχρόν, ὅταν δὲ πολὺ καὶ ψυχρόν, δυσκόλως πέττεται. καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ζώοις θερμότης ἰσχυρὰ μὲν οὖσα θᾶττον ἐκπέττει τὰς ἐν αὐτοῖς ὑγρότητας, εἰ δ' ἀσθενής, μόγις ἐν χρόνῳ πλείονι περιγίνεται καὶ κρατεῖν δύναται τῶν ὑγρῶν. διὸ καὶ αἱ

accidiſſent. Quia vero cum humiditate copioſa aquilonii venti perſtitiſſent, jure oculorum inflammationes fluentes, hoc eſt humidas fuiſſe profert, tamquam ab humido ſtatu procreatas: cum dolore autem utroque modo erant et cum rheumate conſiſtentes et absque hoc, quod frigus perſeveraret. Ipſum namque frigus ad dolores oculis excitandos idoneum erat. Nunc autem dolores auctos eſſe veriſimile eſt, oculorum frigore et rheumate in ipſis ſimul concurrentibus. Incoctae vero erant et longo tempore permanebant, propter tum humiditatem tum frigus: coctiones namque fiunt rheumatibus a nativo calore ſuperatis. Facile vero ſuperantur, quum his paucus humor fuerit nec multopere frigidus. Quum enim multus ac frigidus fuerit, difficulter coquitur. Jam vero calor animalium ſi ſecundum naturam robuſtus quidem fuerit, ipſorum humores citius concoquit: ſi vero imbecillus, vix longiori tempore ſuperior evadit humoresque poteſt evincere. Quocirca ſi ophthalmiis curati fuerint, rurſus in

Ed. Chart. IX. [36. 37.] Ed. Bas. V. (358.)

τινες ἐθεραπεύθησαν, ὑπέστρεφον αὖθις. ηὐθενηκότας γὰρ ἐν ταῖς ὀφθαλμίαις τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ περιέχον ψυχρὸν καὶ βόρειον ὑδατῶδές καὶ ἐπινέφελον γενόμενον εἰκότως ἔβλαπτε. εἴωθε δὲ ταῖς τοιαύταις ὀφθαλμίαις λημία γίνεσθαι μικρὰ, μόγις ἐκπίπτοντα διὰ τὴν πύκνωσιν τῶν χιτώνων, ἣν ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος ψυχρότητος ἔσχον. ὅλῳ μὲν οὖν τῷ ἦρι [37] χείρους ἀναγκαῖον ἦν ἐν αὐτῷ γίνεσθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐν δὲ τῷ θέρει τὴν γενομένην ἐν αὐτοῖς σκιῤῥώδη διάθεσιν ἐς πέψιν ἀχθῆναι κατὰ βραχύ. τὰ γὰρ ἐν χρόνῳ κατασκευασθέντα νοσήματα, καὶ μάλιστα ὑπὸ ψυχρῶν τε καὶ ὑγρῶν, οὐκ ἐνδέχεται λυθῆναι ταχέως. εἰκότως οὖν ἔφη τελέως παύεσθαι τὰ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς πάθη κατὰ τὸ φθινόπωρον.

Κατὰ δὲ θέρος ἤδη καὶ τὸ φθινόπωρον λειεντεριώδεες καὶ δυσεντεριώδεες καὶ τεινεσμοὶ καὶ διάῤῥοιαι χολώδεσι, λεπτοῖσι, πολλοῖσι, ὠμοῖσι καὶ δακνώδεσιν, ἔστι δ' οἷσι καὶ ὑδατώδεσι.

eas deciderunt. Debilitates siquidem ophthalmiis oculos ambiens frigus aquilonium, aquosum et nebulum jure oblaedebat. Consuevit hujusmodi oculorum inflammationibus parva oboriri lemia, quae minutissima sordes exiftit, vix excidens propter tunicarum densitatem, quam ex ambienti frigore sortitae sunt. Quare toto vere necessario deteriores oculi evadebant; aestate vero quae scirrhosa fuerat affectio, ea sensim ad coctionem deducta est. Qui namque longo tempore procreati erant morbi et praefertim a frigore et humiditatibus, solvi celeriter non potuerunt. Merito igitur oculorum affectus per autumnum absolute cessasse protulit.

VII.

Jam vero aestate et autumno lienteriae, dysenteriae, tenesmi et diarrhoeae ex biliosis, tenuibus, multis crudis et mordacibus dejectionibus grassatae sunt, quibusdam

πολλοῖσι δὲ καὶ παρέλυσε μετὰ πόνων, χολώδεις, ὑδατώδεις, ξυσματώδεις, πυώδεις καὶ στραγγουριώδεις.

Οὐ ταῦτα μόνον ἐγένετο νοσήματα τε καὶ συμπτώματα τοῖς Θασίοις, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τινὰ περὶ ὧν ἑξῆς ἐστι. ποικιλώτατα γὰρ ἐνόσησαν, ἐν διαφόροις περιπεσόντες νοσήμασι. τὸν κοινὸν δ᾽ οὖν λόγον, ὅς καὶ πρὸς τὸ μὴ νοσεῖσθαι πάντας τοὺς ἐν τοιαύτῃ καταστάσει γενομένους ἐστὶ χρήσιμος, ἐρῶ πρότερον, εἶτ᾽ ἐφεξῆς ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος ἀφίξομαι (359). σκοπεῖσθαι δεῖ ἐν πάσαις ταῖς καταστάσεσι τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν φύσιν ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἔχει σχέσεως πρὸς τὴν κατάστασιν. ἤτοι γὰρ εὐάλωτον ἢ δυσάλωτον ἢ μετρίως ἔχοντα πρὸς αὐτὴν εὑρήσεις αὐτά. εἶτ᾽ ἐφεξῆς ἁρμόδιος τὰ τ᾽ ἐπιτηδεύματα καὶ σύμπασαν τὴν ὑγιεινὴν δίαιταν ὑπεναντίον τῇ καταστάσει. τὸ μὲν οὖν εὐάλωτόν τε καὶ δυσάλωτον εἶναι τὸ σῶμα τοῖς ἔξωθεν αἰτίοις εἴρηται κοινῶς ἡμῖν διά τε τῶν ὁμοιοτή-

etiam aquosis. Plerisque autem perirrhoeae cum dolore biliosae, ramentosae, aquosae, purulentae et cum stranguria contigerunt.

Non hi tantum morbi et symptomata Thasiis oboriebantur, verum etiam alia quaedam, de quibus deinceps acturus est. Nam varie admodum aegrotabant, qui in diversi generis morbos inciderant. Communem itaque prius adferam rationem ad id utilem, cur non omnes eo in statu aegrotarent; deinde ad singulos morbos deveniam. Considerare autem oportet in statibus omnibus uniuscujusque hominis tum aetatem tum naturam, cujusnam scilicet dispositionis ad statum fuerit. Aut enim illum ad statum facile aut difficile aut aliquatenus paratum esse invenies; deinde tum vitae instituta tum universam salubrem victus rationem statui subcontrariam constitues. Quod enim corpus tum facile tum difficile ab externis injuriis affi-

Ed. Chart. IX. [37. 38.] Ed. Bas. V. (359.)

τα καὶ τὴν ὁμοιότητα τῆς κράσεως γενέσθαι. τῆς γὰρ ὑγείας ἐκ συμμετρίας γινομένης τῶν τεττάρων στοιχείων, εἴτε ποιοτήτων εἴτε δυνάμεων θέλεις ὀνομάζειν, ὑγρότητος καὶ ξηρότητος καὶ θερμότητος καὶ ψυχρότητος, ἔνια τῶν σωμάτων καὶ φύσεων καὶ ἡλικιῶν ἐστὶ δύσκρατα. τούτοις οὖν αἱ μὲν ὅμοιαι καταστάσεις νοσώδεις εἰσὶν, αἱ δ' ἐναντίαι συμφέρουσιν αὐτοῖς. τοῖς δ' εὐκράτοις σώμασιν αἱ μὲν εὔκρατοι καταστάσεις ὑγιειναὶ, βλαβεραὶ δ' αἱ δύσκρατοι. ἀλλ' ὥσπερ οὐδεμία τῶν δυσκράτων καταστάσεων ἀγαθὴ τοῖς εὐκράτοις ἐστὶν, οὕτως οὐδὲ μεγάλως βλαβερὰ, καθάπερ τοῖς δυσκράτοις. αἱ μὲν γὰρ ἰσχυρῶς ὑγραὶ καταστάσεις ἐσχάτως βλάπτουσι τὰ δύσκρατα σώματα καθ' ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα, καθάπερ γε καὶ αἱ ὑγραὶ καὶ [38] αἱ θερμαὶ καταστάσεις τὰς ὑγρὰς καὶ θερμὰς τῶν κράσεων βλάπτουσι. καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον αἱ θερμαὶ καὶ ξηραὶ τὰς ὁμοίας. ὅσα γὰρ ἐγγὺς ἤδη τοῦ νοσεῖν ἐστι σώματα, νόσον τοιάνδε διὰ τὴν οἰκείαν δυσκρασίαν ἐξελέγχεται. τὰ δ' ἐναντίως

ciatur, temperamenti tum similitudinem causam esse a nobis saepenumero proditum est. Quum enim sanitas ex quatuor elementorum commoderatione constet, sive qualitates sive facultates appellare volueris, humiditatis, siccitatis, caliditatis et frigiditatis, nonnulla tum tempora, tum naturae, tum aetates, intemperata sunt, quibus hi quidem similes status morbos excitant, illi vero contrarii conferunt. Temperatis enim corporibus temperati status salubres sunt, intemperati vero noxii. Verum ut intemperatorum statuum nullus temperatis bonus est, ita neque admodum noxius, quemadmodum intemperatis. Nam vehementer humidi et frigidi status intemperata corpora humiditate et frigiditate summe laedunt, quemadmodum etiam et humidi et calidi status tum humida tum calida temperamenta laedunt. Eadem quoque ratione calida et sicca similia: nam quae corpora jam prope sunt ut hunc morbum incurrant, ex peculiari intemperie arguuntur. Quae vero contrario quam aër modo temperata sunt,

κεκραμένα τῷ περιέχοντι πρὸς τῷ μηδὲν ἀδικεῖσθαι γίνεται βελτίω τῇ ἀμετρίᾳ κολαζόμενα. τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα. ταῖς οὖν θερμαῖς καὶ ξηραῖς κράσεσιν ἡ ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ κατάστασις ὠφέλειαν μᾶλλον ἢ βλάβην παρέχει, διὰ τῆς εἰς τοὐναντίον ἀγωγῆς μεσότητα κράσεως ἐργαζομένη. καὶ τοῦτ' ἦν αἰτία τοῦ μὴ νοσεῖν ἅπαντας ἐν ταῖς δυσκράτοις καταστάσεσιν. ἐὰν οὖν τις τοῦτο γινώσκῃ, τὴν ὑγείαν φυλάξει, τοῖς σώμασι τἀναντία διαιτήματα προσάγων. ἂν γὰρ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν τὸ περιέχον ἡμᾶς ἐστι, δεήσει θερμαίνειν τὰ σώματα, καὶ μάλισθ' ὅσα ψυχρότερά τέ ἐστι καὶ ὑγρότερα. γυμνάσιά τε οὖν πλείω τοῖς τοιούτοις ὠφέλιμα καὶ οἶνος ὀλίγος θερμότερος φύσει ἂν καὶ ὕδωρ προσλάβῃ, ἐδέσματά τε θερμαίνοντα. καὶ μέντοι καὶ τὸ καθ' ἕκαστον αὐτῶν ποσὸν ἔκ τε τῆς τοῦ σώματος κράσεως εἴσεσθαι καὶ τῆς τοῦ περιέχοντος, ἐφ' ὅσον ἑκάτερον ἐκτέτραπται τῆς εὐκρασίας ἐπισκοπούμενοι. κατὰ γὰρ τὸ μέγεθος τῆς ἐκτροπῆς καὶ τὸ ποσὸν τῆς διαίτης ὑπαλλακτέον, οἷον εἴ τι ἐστὶ σῶμα τῆς εὐκρασίας

praeterquam quod nihil injuriae accipiant, redduntur quoque meliora ab immoderatione emendata: contraria ſiquidem contrariorum ſunt remedia. Calidis igitur et ſiccis temperamentis humidus et frigidus ſtatus opem magis quam laeſionem praeſtat, qui quod ad contrarium ducat, temperamenti medium efficit. Itaque cauſa fuit cur non omnes in intemperatis ſtatibus aegrotarent. Si quis igitur id noscat, corporibus ſanitatem ſervabit, contrariam victus rationem adhibiturus. Nam ſi humidus et frigidus ſit qui nos ambit aër, calefacienda ſunt corpora, ac praeſertim quae tum frigidiora tum humidiora exiſtunt, quibus exercitationes frequentiores ſunt perutiles, vinumque paucum natura calidius et quod aquam acceperit et quae calefaciant edulia. Ac praeterea ipſorum ſingulorum quantitatem tum ex corporis tum ex aëris ambientis temperamento agnoſcemus, ſi quantum ab optimo temperamento alterutrum deceſſerit conſideremus. Nam pro deceſſionis magnitudine etiam victus quantitas permutanda venit, ut

ἐπὶ πλεῖστον ἀποκεχωρηκὸς πρὸς ὑγρότητά τε καὶ ψυχρότητα, τοῦτο κατὰ τὴν προκειμένην κατάστασιν ἐπὶ πλέον αὐτοὶ ξηραινοῦμέν τε καὶ θερμαίνομεν. εἰ δὲ μετρίως εἰς τοσοῦτον, ἄλογον ἂν εἴη ἐσχάτως αὐτῷ ταῦτο ποιεῖν, ἀναλόγως δέ. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ξηρῶν καὶ θερμῶν σωμάτων οὐ χρὴ τὰ διαιτήματα σφοδρῶς εἶναι θερμὰ καὶ ξηρά, παρ' ἑαυτῶν γὰρ ἔχει τοῦτο. σκοπεῖσθαι δὲ μόνον, ὁπόσον τὸ περιέχον ἐκτέτραπται τῆς προσηκούσης εὐκρασίας. εἰ μὲν γὰρ ὀλίγον, οὐδ' ὅλως ὑπαλλάξομεν τὴν μέσην δίαιταν ἐπὶ τῶν θερμῶν καὶ ξηρῶν σωμάτων· εἰ δ' ἐπὶ πλέον, ἀρκέσει τὸ μετρίως ὑπαλλάξαι. ταῦτ' οὖν ὅστις ἐστὶν ἐπιστάμενος τὰς αἰτίας τῆς ἑκάστου τῶν νοσημάτων γενέσεως, ἐν ἑκάστῃ καταστάσει φυλάξει. Κόϊντος δὲ τοῖς ἐμπειρικοῖς ὁμοίως ἀρνούμενος ἐπίστασθαι τῶν οὕτω γινομένων παθῶν τὰς αἰτίας, ἀναφέρων δ' εἰς πεῖραν μόνην αὐτὰς, τῶν προσηκόντων βοηθημάτων τῆς εὑρέσεως ἠπόρει, καίτοι δι' αὐτὸ τοῦτο χρησίμης οὔσης ἀνεγνῶσθαι τῆς γενέσεως τῶν ἐπιδημιῶν νοσημάτων. ἐπισκεψώμεθα οὖν ἡμεῖς

si quod corpus ab optimo temperamento plurimum ad humiditatem et frigiditatem decesserit, hoc in praesenti statu plurimum ipsi et siccabimus et calefaciemus. Quod si mediocriter ab hocce decesserit, citra rationem fuerit summe ipsi hoc efficere, sed proportione. At sane multo magis siccis et calidis corporibus victus rationem vehementer calidam et siccam esse non oportet: apud se namque id habent. Observandum est autem duntaxat quantum circumstans aër a decenti temperie deflexerit. Si namque parum, in calidis et siccis corporibus mediam victus rationem immutabimus; si vero amplius, mediocriter permutasse sufficiet. Quisquis igitur haec sciverit, generationis singulorum morborum causas in singulis statibus observaturus est. Quintus autem dum negat cum empiricis morborum ita procreatorum sciri causas, quas ad solam experientiam referens convenientium praesidiorum inventione destituitur, etiamsi ob id ipsum morborum epidemiorum generatio ut cognoscatur utilis sit. Nos igitur

Ed. Chart. IX. [89.] Ed. Bas. V. (359.)

ἔντερα τῶν περιττῶν ἐγένοντο, δυσουρίαι δ' εἰς τὴν κύστιν τρεπομένων, ἔμετοι δ' ἐπὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἀφικνουμένων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔσωθεν τοῦ σώματος ὥρμησε διὰ τὴν ἐκ τοῦ περιέχοντος ψύξιν. ἐν δὲ τῷ θέρει ταῖς θερμοτέραις κράσεσι τῶν σωμάτων ἰσχυρά τε τὰ ἔνδον ἐχούσαις, εἰκὸς ἦν ἱδρῶτας γενέσθαι, καὶ τισὶ μὲν αὐτῶν ἄνευ πυρετῶν τοῦτο συμβῆναι μηδέπω σῆψιν ἱκανὴν ἐσχηκυίας τῆς περιουσίας, ἐνίοις δὲ καὶ μετὰ τοῦ πυρέττειν. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προήκοντι καὶ πυρετοὺς γενέσθαι ποικίλους, ἄλλους ἄλλης ἰδέας, ἐπειδὴ καὶ οἱ σηπόμενοι χυμοὶ διαφέροντες ἦσαν. οὐ γὰρ ἐγεννήθησαν ὑπὸ τοῦ περιέχοντος, ἀλλ' ἠθροίσθησαν, ὅτε τῆς καταστάσεως ψυχρᾶς, οὐ θερμῆς γενομένης, ἵνα κατὰ τὸ ἑαυτῆς λόγον ἐνθερμαίνει τὸ σῶμα καὶ ἡ μετὰ κυνὸς ἐπιτολὴ, ἀεὶ γίνεσθαι πεφύκασι πυρετοὶ διακαεῖς. ἀλλὰ νῦν γε οὐχ ὑπ' αὐτῆς πρώτως ἐγένετο τῆς καταστάσεως, ἀλλὰ διὰ μέσης τῆς πυκνώσεως τοῦ δέρματος. ἡ μὲν οὖν σύνοψις τῶν ἐπιδημησάντων τότε νοσημάτων

pro partium natura ex Thesis alium aliud pati. Dysenteriae atque tenesmi, diarrhoeae et lienteriae, fluentibus in alium excrementis crebabantur; dysuriae vero in vesicam conversis, vomitus autem in ventriculi orificium pervenientibus. Verum haec sane propter ambientis frigus intra corpus impetum fecerunt. Aestate vero calidioribus corporum temperamentis interiores partes robustiores obtinentibus sudores erupisse verisimile est et eorum quibusdam id citra febres accidisse, quum nondum supervacaneus humor non idoneam putredinem habuisset; nonnullis etiam cum febre. Procedente vero tempore variae febres diversas ideas sortitae oriebantur, quod etiam putrescentes humores essent diversi. Non enim ex ambiente procreati fuerant, sed ex statu, qui frigidus esset, non calidus, acervati, ut quum sua ipsius ratione corpus calefacit canis ortus, perpetuo febres ardentes fieri soleant. At nunc non ab ipso primum statu accidit, sed propter mediam cutis constipationem. Itaque qui morbi tunc in vulgus

εἴρηταί μοι, πρὸς δὲ τὰ κατὰ μέρος ἤδη τρέψομαι, μετὰ τοῦ καὶ τὴν λέξιν, εἴ πού τι φαίνοιτο μὴ σαφὲς ἔχειν, ἐξηγεῖσθαι.

η΄.

(360) Οὐ νεφριτικαὶ, ἀλλὰ τουτέοισιν ἄλλα ἀντ' ἄλλων.

Καὶ διὰ τῆς ἕδρας ἐκκρίσεις γίνονται μοχθηραὶ πολλάκις, ἀπαθῶν μὲν τῶν κατὰ τὴν γαστέρα μενόντων, ἐκκαθαιρομένου δὲ δι' αὐτῶν ὅλου τοῦ σώματος ἢ ἀποστάσεως οὔσης κατ' αὐτὴν, κατ' ἔκρουν τινα, κατ' αὐτὸν τὸν Ἱπποκράτην βουλόμενον οὐ μόνον κατ' ἀπόθεσιν, ἀλλὰ καὶ κατ' [40] ἔκρουν ἀπόστασιν γίνεσθαι· οὕτως οὖν καὶ διὰ νεφρῶν καὶ κύστεως ἔσθ' ὅτε τὸ πᾶν ἐκκαθαίρεται τὸ σῶμα μηδὲν αὐτῶν τῶν ὀργάνων ἴδιον ἐχόντων πάθος, ὥσπερ ἐπὶ τῆς προκειμένης καταστάσεως ἐγένετο, διότι καὶ προελθὼν αὐτὸς ἐρεῖ κατὰ λέξιν· μοῦνον δὲ χρηστὸν καὶ μέγιστον τῶν γινομένων σημείων καὶ πλείστους ἐῤῥύσατο τῶν ὄντων

grassati sunt, eorum compendium a me dictum est, ad particularia autem jam convertar, simulque si quid obscurum in dictione videatur, explicaturus sum.

VIII.

Non nephriticae, sed his alia pro aliis.

Et per sedem excretiones pravae fiunt saepenumero illaeso ipso ventre permanente; ubi per ipsum totum corpus expurgatur, vel quum abscessus in illo fuerit per emissionem aliquam ex Hippocrate abscessum fieri volente, non solum per repositionem, verum etiam per emissionem. Ita quoque per renes et vesicam interdum totum expurgatur corpus, nullo ipsorum instrumentorum propria affectione obsesso, quemadmodum hoc in statu accidit. Quamobrem in sermonis progressu ad verbum ipse ita loquitur: *ex his vero quae fiebant signis, unicum utile et maximum, plurimisque qui in maximis versarentur peri-*

Ed. Chart. IX. [401] [Ed. Bas. V. (380.)]

ἐπὶ τοῖς μεγίστοις κινδύνοις, ἰδίως ἐπὶ τὸ στραγγουριῶδες ἐτράπετο, καὶ εἰ ταῦτα [illegible] ἐγένετο. [illegible] οὐκ ἔστι τὸ καὶ τῶν εἰρημένων, καὶ περίττωμα, ἀλλὰ [illegible] ἄλλα ἀντ᾽ ἄλλων, καὶ γὰρ τῆς ἐπὶ [illegible] περιττωμάτων ῥυέντων ἐπὶ νεφροὺς καὶ κύστιν, ἐκκρίσεις ἐπεγίνοντο παραπλήσιαι ταῖς νεφριτικαῖς.

θ'.

Ἔμετοι φλεγματώδεες, χολώδεες καὶ σιτίων ἀπέπτων ἀναχωγαί.

Τῆς ἔσω ῥεπούσης περιουσίας τῶν χυμῶν, ὅσον ἐπὶ τὴν ἕδραν ἐῤῥύη, διαῤῥοίας τε καὶ τεινεσμοὺς καὶ δυσεντερίας καὶ λειεντερίας εἰργάσατο. διὰ νεφρῶν δὲ καὶ κύστεως ἄλλο τὴν ἔκκρισιν ἔσχεν. οὕτως οὖν ἐῤῥύη τὸ περιττὸν εἰς τὴν ἄνω γαστέρα καὶ δι᾽ ἐμέτων ἐκπολάσαν, ἐξεβλήθη, τοῖς μὲν φλεγματώδεσι φύσει φλεγματωδῶν ἐμέτων γινομένων, τοῖς δὲ χολώδεσι χολωδῶν. εἴρηται γὰρ ὅτι διὰ μὲν τὴν κατά-

culis vindicavit, quibus ad ſtranguriam converterentur, atque in hoc abſceſſus fierent, ſicque exiit quod nunc narratum eſt; non nephriticae, ſed his alia pro aliis. Etenim quum totius corporis excrementa ad renes et veſicam defluerent, excretiones nephriticis excretionibus ſimiles ſuccedebant.

IX.

Vomitus pituitoſi, bilioſi, crudorumque ciborum eductiones.

Quod ex humorum redundantia ad interiores partes repente in ſedem defluxit, diarrhoeas, teneſmos et dyſenterias et lienterias concitavit. Aliud excretionem per renes et veſicam habuit. Sic igitur ſuperfluitas in ſuperiorem ventrem fluxit, atque in nauſeas per vomitum rejecta eſt, pituitoſis quidem natura pituitoſus fuit vomitus, bilioſis vero bilioſus. Nam diximus [illegible] per ſtra-

αὐτοῖς ἠθροίσθη τοῖς χυμοῖς, διαφέρουσι ἀλλήλων ταῦτα τοῖς ποιότησι κατὰ τὰς φύσεις τῶν σωμάτων. Θαυμαστὸν δ' οὐδὲν εἰ καὶ ἐμέτοι ἀπέπτων ἀναγωγαὶ τούτοις ἐγένοντο, φλεγματωδῶν καὶ χολωδῶν χυμῶν εἰς τὴν γαστέρα συῤῥεόντων.

θ'.

Ἱδρῶτες.

Ὅσοις φαμὲν διὰ τοῦ δέρματος ἀπόῤῥοιαι πλείους ἐγίγνοντο, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἴσχυσεν ἡ φύσις ἀπώσασθαι τὸ περιττὸν ἐνταῦθα καὶ οὕτως τούτοις ἱδρῶτας γενέσθαι.

ι'.

Πάντη πάντοθεν πολὺς ὁ πλάδος.

Τὴν περιττὴν ὑγρότητα πλάδον εἴωθεν ὀνομάζειν.

tum humores asservatos fuisse qui inter se pro naturis corporum qualitatibus differebant. Neque sane mirum si ciborum incoctorum rejectiones his fierent, humoribus pituitosis ac biliosis in ventrem confluentibus.

IX.

Sudores.

Quibus diximus per cutim effluxiones multas esse, potuit natura ex tempore illo rejicere quae superflua erant, atque his sudores ita prodiisse.

X.

Omnibus undecunque copiosa humiditas.

Redundantem humiditatem πλάδον appellare consueve-

Ed. Chart. IX. [44. 41.] Ed. Bas. V. (366.)

ἐπεὶ τοίνυν ἄλλοις ἄλλως, ἐνίοις δὲ καὶ πολυειδῶς ἐξεκενοῦντο [41] τὰ συνειλεγμένα χρόνῳ τῶν ὑγρῶν, διὰ τοῦτο εἰκότως ἔφη, πᾶσι πάντοθεν πλῆθος.

ιβ'.

Ἐγίνοντο δὲ ταῦτα πολλοῖσιν ὀρθοστάδην ἀπύροισι, πολλοῖσι δὲ πυρέττουσι, περὶ ὧν γεγράψεται.

Ὅσοις μὲν ἔφθασε τὸ ἠθροισμένον πλῆθος, ἤ τι χολῶδες ὑπάρχον, ὅλως εὐδιάφθαρτον, εἰς σηπεδόνα πυρετώδη μεταβαλεῖν, ἐπύρεξαν οὗτοι παραχρῆμα. τινὲς δ' ὀρθοστάδην ἢ οὐ πρότερον εἰς πυρετοὺς ἠνέχθησαν.

ιγ'.

Ἐν οἷσι δὲ ἐπεφαίνετο πάντα τὰ ἀναγεγραμμένα, μετὰ πόνου, φθινώδεες μὲν ἤδη, ἐν φθινοπώρῳ καὶ ὑπὸ χειμῶνα.

runt. Quum itaque aliis aliter, atque quibusdam varie evacuarentur collecta multo tempore humida, ob id decenter ait: *omnibus undecunque superflua humiditas.*

XII.

Haec autem multis erectis stantibus, febre vacuis oboriebantur; plerisque etiam febre correptis, de quibus scribetur.

Quibus quidem concervata plenitudo aut biliosum quiddam corruptioni non prorsus contumax ad putredinem febrilem jam conversa esset, hi quam primum febricitaverunt. Quidam vero recti stantes, aut non prius in febres deciderunt.

XIII.

In quibus descripta haec omnia conspiciebantur, ii jam quidem autumno et sub hiemem cum labore tabidi evadebant.

Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου φθινοπώρου δηλονότι λέγει καὶ τοῦ δευτέρου χειμῶνος, ἐπειδὴ περί γε τοῦ προτέρου προείρηκεν οὕτως, κατὰ χειμῶνα μὲν ὑγιεινῶς εἶχον τὰ πλεῖστα. πρὸ δὲ τοῦ ἦρος πολλοί τινες καὶ οἱ πλεῖστοι διῆγον ἐπιπόνως. εἶτα περὶ τῶν ἐν τῷ ἦρι γενομένων διελθὼν, ἐφεξῆς τοῦ θέρους ἐμνημόνευσε καὶ μετὰ τοῦτο τοῦ δευτέρου φθινοπώρου, περὶ οὗ κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς ὅλης καταστάσεως εἰρήκει. ταχὺ περὶ ἀρκτοῦρον ἐν βορείοισι, πολλὰ πάνυ ὕδατα. φθινώδεας δὲ τίνας εἴρηκεν οὐ πάνυ σαφές ἐστιν, εἴωθε γὰρ τοὺς ὁπωσδήποτε ἰσχναινομένους τὸ σῶμα καὶ φθίνοντας οὕτως ὀνομάζειν, οὐ μόνον τοὺς διὰ τὴν τοῦ πνεύμονος ἕλκωσιν ὅλον τὸ σῶμα τηκομένους. εἰκὸς δὲ καὶ νῦν ἐπ' αὐτοῦ λελέχθαι φθινώδεις τοὺς ὁπωσδήποτε τὸ σῶμα λεπτυνομένους, μηδενός γε προειρημένου περὶ τῶν κατὰ τὸν πνεύμονα νοσημάτων. οὔτε γὰρ αἵματος ἀναγωγὴν ἐξ αὐτῶν γεγονέναι προεῖπεν οὔτε περιπνευμονίαν οὔτε ῥεῦμα κατασκῆψαι τῷ σπλάγχνῳ τούτῳ, πῶς ἂν εἰκότως δόξαις φθινώδεις λέγειν γεγονέναι τοὺς τότε κάμνοντας ἐπὶ τῇ

De secundo scilicet autumno et de secunda hieme loquitur, quandoquidem de priore antea sic pronunciavit: *per hiemem quidem plurimi salubriter habebant; ante ver autem multi quidam, etiam plurimi laboriose degebant.* Deinde iis quae vere oborta sunt commemoratis, mox aestatis meminit, atque ab ea secundi autumni, de quo circa finem totius status pronunciaverat: *statim vero circiter arcturum spirantibus aquilonibus aquae quam plurimae.* Sed quosnam tabidos appellaverit, non admodum constat. Nam et quocunque modo extenuatos et tabescentes corpore ita nominare consuevit, nec eos duntaxat qui ob pulmonis ulcerationem toto corpore liquescunt. Verisimile est autem et nunc eos ab ipso tabidos accipi qui quomodocunque corpore extenuatos nullo prius verbo de pulmonum morbis edito. Neque enim sanguinis rejectionem ex ipsis obortam esse praedixit, neque peripneumoniam, neque hoc in viscus rheuma decubuisse. Quomodo jure existimaturus es tabidos dicere factos esse, qui tunc

κακώσει τοῦ πνεύμονος; οὐ μὴν ἀδύνατόν γε, καθάπερ ἐπὶ γαστέρα καὶ νεφροὺς ἤπερ τε τῆς καθ' ὅλον τοῦ σώματος περιουσίας, οὕτως καὶ τοῖς πνευματικοῖς κατασκῆψαι.

[42] *Πυρετοὶ ξυνεχέες.*

Τὸ ὑπὸ χειμῶνα μεταξὺ λεγόμενον τῆς τε προγεγραμμένης λέξεως καὶ ταύτης οἱ μὲν ἐκείνῃ προσένειμαν, οἱ δὲ ταύτῃ. ἐμοὶ δὲ σύμπας ὁ λόγος φαίνεται τοιώσδε. καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἤδη τινὲς ἐγένοντο φθινώδεις, ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα, καὶ μέντοι καὶ πυρετοὶ συνεχεῖς καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐγένοντο καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα. πρόδηλον δ' ὅτι τοῦ δευτέρου χειμῶνος οὐκ ἔγραψε τὴν κατάστασιν ὡς φυλάξαντος τὴν οἰκείαν χειμῶνος κρᾶσιν. ἐμάθομεν οὖν ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου νοσήματα γίνεσθαι κατ' ἐνίας τῶν ὡρῶν οὐδὲν αὐτὰς πεπονθυίας, ἀλλὰ τὰ τῶν πρόσθεν ἁμαρτήματα διαδεξαμένας.

pulmonis vitio aegrotarent? Non tamen impossibile est ut in ventrem renesque totius superfluitatis corporis portio devenit, ita et inspirabiles partes decubuisse.

XIV.

Febres continuae.

Orationem sub hiemem, quae media dicta est inter hanc et ante scriptam dictionem, alii illi, alii huic assignant. Verum universa talia esse mihi videtur oratio. Et jam autumno quidam tabidi erant, similiter et hieme; praeterea febres continuae et autumno et hieme creabantur. Quod secundae hiemis statum non scripserit, utpote quae peculiarem hiemis naturam servasset, constat omnibus. Itaque didicimus ex altera oratione morbos quibusdam anni tempestatibus creari, nulla re scilicet affectis, sed quae priorum delicta exciperent.

Καὶ τίσιν αὐτέων ὀλίγοισι καυσώδεες.

Οὐ κατὰ τὸν ἴδιον λόγον τῆς καταστάσεως οἱ καυσώδεις ἐγίνοντο πυρετοὶ, κατὰ δὲ συμβεβηκὸς, καθάπερ πρόσθεν εἴπομεν τὰ συμβεβηκότα. ἐπισχεθείσης γὰρ τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοῆς τὰ περιττεύειν ἑκάστῃ τῶν φύσεων εἰθισμένα κωλυθέντα τῆς κενώσεως οἰκείας ἑαυτοῖς ἐγέννησαν νόσους, ὡς ὅσοι σφοδρῶς ἦσαν χολώδεις, τούτοις φύσει εἰθισμένοις συνέβη τὸν καῦσον γενέσθαι, διὸ καὶ περὶ αὐτῶν ἐφεξῆς ἐρεῖ· οἱ μὲν οὖν καῦσοι ἐλαχίστοισιν ἐγένοντο καὶ ἥκιστα τῶν καμνόντων οὗτοι ἐπόνησαν. οὐ γὰρ θερμὴ καὶ διακαὴς καὶ αὐχμηρὰ κατάστασις ἐγέννησεν αὐτούς. πολλοὶ γὰρ ἂν ἐγένοντο καὶ πολλοῖσι καὶ μετὰ πόνων ἰσχυρῶν.

(361) *Ἡμερινοὶ, νυκτερινοὶ, ἡμιτριταῖοι, τριταῖοι ἀκριβεῖς, τεταρταῖοι, πλάνητες. ἕκαστοι δὲ τῶν ὑπογεγραμμέ-*

XV.

Atque eorum paucis quibusdam ardentes.

Non propria flatus ratione febres ardentes creabantur, sed per accidens, quemadmodum antea diximus quae acciderunt. Impedita siquidem totius corporis perspiratione, quae singulis naturis excrementa assueverunt vacuatione prohibita peculiares sibi morbos excitarunt. Quare qui biliosi vehementer erant, his pro naturae familiaritate febrem ardentem fuisse contigit; proindeque de iis agit postea. Febres vero ardentes paucissimis oboriebantur et inter aegrotantes hi minime laboraverunt; non enim eas calidus, urens et squalidus status procreaverat; nam multae fuissent et multis cum vehementi labore.

XVI.

Diurnae, nocturnae, semitertianae, tertianae, exquisitae,

νων πυρετῶν πολλοῖσιν ἐγίνοντο· οἱ μὲν καῦσοι ἐλαχίστοισί τε ἐγένοντο καὶ ἥκιστα τῶν καμνόντων οὗτοι ἐπόνησαν.

Διὰ τί πᾶν μὲν εἶδος ἐν τῇ προγεγραμμένῃ καταστάσει συνέβη γενέσθαι πρόσθεν εἴρηται. τὸ δ' ἀκριβὲς μεταξὺ κείμενον, τοῦτο τριταίου καὶ τεταρταίου προσνέμειν ἑκατέροις χωρεῖ.

ιζ'.

[43] Οὔτε γὰρ ἡμοῤῥάγησαν, εἰ μὴ πάνυ τι σμικρὰ καὶ ὀλίγοισιν, οὔθ' οἱ παράληροι, τά τ' ἄλλα πάντα εὐφόρως.

Ἴδιον Ἱπποκράτους ἐστὶ τὸ διδάσκειν ἐν παρέργῳ θεωρήματα χρήσιμα· τὰ γὰρ τῶν οἰκεῖα νοσημάτων συμπτώματα μὴ γενόμενα τότε κατὰ τοῦτον εἴωθε τὸν τρόπον ἑρμηνεύειν, ἐκ τοῦ μὴ γενέσθαι τότε, γενέσθαι πολλάκις

quartanae, erraticae. Singulae vero descriptae febres multis oboriebantur; at ardentes et paucissimis et ex aegrotantibus hi minimum laboraverunt.

Cur omnis quidem species in supra scripto statu acciderit, antea explicatum est. Dicto autem *exquisitae,* quae verbis tertianae et quartanae interjacet, tribui utrique potest.

XVII.

Neque enim sanguis e naribus nisi perpaucis et paucis profluxit, neque hi delirarunt, caeteraque omnia placide tulerunt.

Hippocratis proprium est obiter utilia praecepta docere. Peculiaria namque morborum symptomata, quae tunc non fuerunt, consuevit hoc modo interpretari, ex eo quod non eo tempore fuerant, fuisse saepius ea docens.

αὐτὰ διδάσκων, ἐν μὲν τοῖς γνησίοις, ὡς ἂν εἴπῃ τις, καύσοις, διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένων τῶν χυμῶν αἱμοῤῥαγίαι τε καὶ παράληροι γίνονται, νυνὶ δὲ, οὐ καὶ ἦν γνήσιος ὁ καῦσος, εἰκότως οὐδὲ τὰ συμπτώματα ἔσχε τὰ καύσων ἴδια.

ιη'.

Ἐκρίνετο δὲ τουτέοισι πάνυ εὐτάκτως, τοῖσι πλείστοισι ξὺν τῇσι διαλειπούσῃσιν ἐν ἑπτακαίδεκα ἡμέρῃσιν.

Καὶ τοῦτο τῶν τότε γινομένων καύσων ἴδιον, οὐ κοινὸν πρὸς τοὺς ἄλλους οὓς γνησίους ὀνόμασεν. ἐκεῖνοι γὰρ ὥσπερ σφοδροὶ τοῖς πυρετοῖς, οὕτω καὶ τῇ δίψῃ καὶ τῇ ἀγρυπνίᾳ καὶ τῇ δυσφορίᾳ καί που καὶ τῇ παραφορᾷ τῆς διανοίας ἐνοχλοῦσι. διὰ δὲ τὴν τοιαύτην ὀξύτητα καὶ τὴν κρίσιν ἔχουσιν ἐν τάχει γινομένην. ἐν δὲ τῷ νῦν ἐπιδημήσαντι καύσῳ καθάπερ τὸ ὀξύτητος ἦν μέτριον καὶ τῶν ἐπιπόνων συμπτωμάτων οὐδὲν, οὕτως οὐδ' ἡ

In legitimis itaque, ut ita quis dixerit, febribus ardentibus, sursum latis ad caput ob caloris copiam humoribus, sanguinis eruptiones fiunt ac deliria. Nunc autem quod exquisita febris ardens non fuisset, jure symptomata non habuit, quae ardentium febrium essent peculiaria.

XVIII.

Judicabantur autem his plerisque stato admodum ordine cum intermittentibus septemdecim diebus.

Atque hoc febrium quae tunc erant ardentium proprium est, non ad reliquas commune, quas legitimas appellavit. Quemadmodum enim illae inter febres vehementes sunt, sic et siti et vigiliis et difficili tolerantia, ac interdum cum mentis perturbatione fatigant. Quod autem ita acutae sint, propterea celeriter judicantur. In febre vero ardenti quae nunc grassabatur, ut moderate acuta erat et nullo pacto laboriosa symptomata, sic neque

κρίσις ἐγίνετο βέβαιος, ἀλλ' οἷον ἡμιῤῥοπός τις, ὡς ἐξ ὑποστροφῆς αὖθις κρίνεσθαι τὸ δεύτερον. ἐν γὰρ τῷ φάναι, σὺν τῇσι διαλειπούσῃσι τὸ προεκκρίσθαι μὲν ἐνδεῶς, ἐξ ὑποστροφῆς δὲ κριθῆναι τὸ δεύτερον ἐνεδείξατο.

ιθ'.

Οὐδ' ἀποθανόντα οὐδένα οἶδα τότε ἐν καύσῳ, οὐδὲ φρενιτικὰ τότε γενόμενα.

[44] Οὐδεὶς μὲν ἀπέθανε ἐν τῷ τότε καύσῳ ὅτι μέτριος ἐγένετο, καὶ λέλεκται πρόσθεν ἡ αἰτία τούτου. τὰ φρενιτικὰ δ' οὐκ ἐγένετο, διότι μὴ ἐπληροῦτο τούτοις ἡ κεφαλὴ τῆς καταστάσεως ὅλης ψυχρᾶς οὔσης. ἐδείχθη δ' ὅτι φρενίτιδες ὑπὸ θερμαινομένων τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον χωρίων γίνονται.

κ'.

Οἱ δὲ τριταῖοι πλείους μὲν καύσων καὶ ἐπιπονώτεροι.

judicatio certa fiebat, fed veluti ad dimidium quodammodo declinans, ut ex recidiva rurfus fecundo judicaretur. Nam quum dicit cum intermittentibus, oftendit ante quidem judicatas imperfecte, fed a reverfione fecundo judicatas.

XIX.

Nullumque hac febre ardente tunc interemtum, neque tunc cuiquam phrenitim obortam fuiffe.

Nullus quidem ex hac febre ardente obiit, quod moderata effet, hujusque rei caufa eft ante dicta. Neque phrenitis fuit, quod quum totus ftatus effet frigidus, caput his non repleretur. Quod autem ab incalefcentibus capitis regionibus phreuitides fiant demonftratum eft.

XX.

At vero tertianae plures quidem quam ardentes febres

[Ed. Chart. IX. 141.] [Ed. Baſ. V. 638.]

ἐπιπονώτεροι. τούτοισι δὲ πᾶσιν ἀπὸ τῆς πρώτης λήψιος τέσσαρας περιόδους, ἐν ἑπτὰ δὲ τελέως ἐκρίνοντο, οὐδ' ὑπετροπίασαν οὐδενὶ τούτων.

Ἔν τε τοῖς περὶ διαφορᾶς πυρετῶν ὑπομνήμασι κἀν τοῖς περὶ κρίσεων ἐπιδέδεικται, τά τ' ἄλλα καὶ ὅτι διὰ πλεονεξίαν χολῆς ξανθῆς οἵ τε καῦσοι καὶ οἱ τριταῖοι γίνονται καὶ τοῦτο ἔχοντες κοινὸν διαφέρουσι τοῖς τόποις ἐν οἷς ὁ πλεονάζων ἀθροίζεται χυμός. ἐν μὲν γὰρ τοῖς καύσοις κατὰ τὰς φλέβας πλεονάζει καὶ μάλιστα τὰς καθ' ἧπαρ καὶ γαστέρα, τριταῖοι δὲ γίνονται κατὰ τὰς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι σάρκας ἐκπλεονεκτούσης τῆς ξανθῆς χολῆς. ἐπισχεθείσης οὖν τῆς διαπνοῆς, τοῖς φύσει χολώδεσιν, ὅσον ἐν τῷ σαρκώδει γένει τῆς χολῆς ἀθροιζόμενον ἐκενοῦτο πρότερον, οὐ κενωθὲν ἐν τῇ νῦν καταστάσει, τοὺς τριταίους ἐγέννησε πλείους τῶν καύσων. ἐκεῖνοι γὰρ οὐ πάνυ τι τὴν γένεσιν ἐξ ἐπισχέσεως ἔχουσι χολωδῶν περιττωμάτων, ἀλλὰ

gravioresque fuerunt. Verum rite ac ordine his in omnibus a primo insultu ad quatuor circuitus proceſſere, in ſeptem autem perfecte indicabantur, horumque nemini reverſae ſunt.

In commentariis de febrium differentiis et de criſibus tum alia tum quod propter bilis flavae redundantiam et febres ardentes et tertianae fiant oſtendimus, quodque hoc commune habeant, ſed locis differant in quibus redundans humor acervetur. Nam in ardoribus febris redundat in venis et praeſertim jecoris et ventris. Tertianae autem creantur, quum in totius corporis carnibus flava bilis exuperat. Prohibita itaque perſpiratione quantum bilioſis natura in carnoſo genere bilis acervatum prius expurgabatur, in praeſenti ſtatu non vacuatum tertianas plures quam febres ardentes procreavit. Nam febres ardentes non magnopere fiunt excrementorum retentione, ſed ex calore tum vaſorum tum viſcerum adaucto, ex

Ed. Chart. IX. [44.] Ed. Baf. V. (361.)

τῆς ἐν τοῖς ἀγγείοις τε καὶ σπλάγχνοις θερμασίας ἀπεκταθείσης, ἐκφλογωθείσης τῆς καταστάσεως τῆς θερμῆς ἰσχυρῶς, ὡς γίνεται τοῖς γυμνασαμένοις ἐπὶ πλέον ἢ φροντίσασιν ἰσχυρῶς ἢ διατρίψασιν ἐπὶ πλέον ἐν ἡλίῳ ἢ ἐδέσμασι καυσώδεσι χρησαμένοις δαψιλῶς ἢ καὶ τὰ πλεῖστα τούτων ἢ καὶ τὰ πάντα πράξασί τε καὶ παθοῦσιν. ἀλλ' οὐχ ἡ νῦν κατάστασις ἰσχυρῶς θερμὴ, διόπερ οὐδ' οἱ καῦσοι πολλοῖς ἐγίγνοντο, μᾶλλον δὲ τοῖς λίαν χολώδεσι, καὶ τούτοις μετριώτατοι. τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις εἰκότως μᾶλλον οἱ τριταῖοι συνέβησαν ἐκ τοῦ τὰς εἰθισμένας ἀποῤῥοίας τῶν χολωδῶν περιττωμάτων ἐπισχεθῆναι. κατὰ λόγον οὖν τούτοις ἐπιπονώτεροί τε τῶν καύσων ἐγίνοντο, διότι καὶ γνησιώτεροι καὶ τὰς κρίσεις οἰκείας ἔσχον.

κα'.

Οἱ δὲ τεταρταῖοι πολλοῖσι μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐν τάξει τεταρταίου ἤρξαντο. ἔστι δ' οἷσιν οὐκ ὀλίγοισιν ἐξ ἄλλων πυρετῶν καὶ νοσημάτων ἀποστάσιες ἐς τεταρταίους ἐγίνοντο.

ſtatu vehementer calido in flammam converſo, ut ſit in his qui plus quam oporteat ſeſe exercitaverunt aut admodum meditati ſunt aut plus quam deceat in ſole verſati ſunt aut cibis ardentioribus uſi ſunt aut qui ex his plurima vel omnia tum fecerunt tum perpeſſi ſunt. At quum praeſens ſtatus vehementer calidus non eſſet, ac ideo neque febres ardentes multis excitabantur; ſed magis valde bilioſis, iisque moderatiſſimae. Jure vero eisdem etiam magis acciderunt, tertianae ob prohibitos bilioſorum excrementorum conſuetos effluxus. Non igitur absque ratione his laborioſiores fiebant quam febres ardentes, quod et legitimae magis eſſent et judicationes peculiares haberent.

XXI.

Quartanae vero multis quidem ab initio quartanae ordine coeperunt. Quibusdam autem aliisque non paucis ex aliis febribus et morbis deceſſus in quartanas fiebant

μακρὰ δὲ, ὡς εἴθισται, τουτέστι καὶ ἔτι μακρότερα ξυνέπιπτον.

---

[45] *Οὐδ' οὗτοι διὰ τὴν κατάστασιν ἐγένοντο πρώτως, ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ κενοῦσθαι ταῖς μελαγχολικαῖς φύσεσι τὴν περιουσίαν τῆς μελαίνης χολῆς ἁλῶναι τοῖς τοιούτοις νοσήμασι συνέβη. χρονίσαι δ' αὐτοὺς ἐγένετο τῆς καταστάσεως οὔσης ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς, ἐν ᾗ πάντα τὰ αἴτια μέχρι πλείστου κατὰ τὸ σῶμα μένει, μήτε πεττόμενα μήτε διαπνεόμενα. μέμνητο δὲ πάλιν ἐνταῦθα τῆς περὶ τοὔνομα χρήσεως, τοῦ Ἱπποκράτους εἰπόντος ἀποστάσεις ἐς τεταρταίους γεγονέναι. φαίνεται οὐ μόνον κατ' ἔκρουν ἀποστάσεις τινὰς ὀνομάζων, ἀλλὰ καὶ κατὰ μετάστασιν ἐξ ἑτέρου νοσήματος εἰς ἕτερον.*

κβ'.

Ἀμφημερινοὶ δὲ καὶ νυκτερινοὶ καὶ πλάνητες πολλοὶ πολ-

longaeque his pro consuetudine, atque etiamnum longiores contingebant.

Hae febres non ob statum per se primumque creabantur, sed quod melancholicis naturis bilis atrae redundantia vacuaretur, his accidit talibus prehendi morbis. Diuturnae autem fiebant, quod frigidus et humidus esset status, quo causae omnes plurimum in corpore permanent, neque coctae, neque perspirantes. Ut autem in praesentia memoriae mandes volo usum nominis quum inquit Hippocrates, *decessus in quartanas fiebant.* Videtur enim non solum per effluxum decessus appellare, verum etiam et per alterius morbi in alterum transitum.

XXII.

At quotidianae, nocturnae et erraticae multae multis longo

Ed. Chart. IX. [45.] Ed. Baf. V. (361. 362.)

λοῖσι καὶ πολὺν χρόνον παρέμενον, ὀρθοστάδην τε καὶ κατακειμένοισιν.

Οὐ μόνον οὗτοι τῷ λόγῳ τοῦ πλήθους, ἀλλὰ καὶ τῇ τῆς καταστάσεως κράσει τὴν γένεσιν ἔχοντες εἰκότως ἐγένοντο πολλοί τε καὶ πολλοῖσιν. ἡ γὰρ ὑγρά τε καὶ ψυχρὰ κατάστασις, ὥσπερ ὁ χειμὼν, φλεγματώδη γεννᾷ χυμὸν, ἐφ᾽ ᾧ τοὺς ἀμφημερινοὺς ἐδείξαμεν γίνεσθαι πυρετούς. οἱ πλάνητες δὲ ποικιλωτέρων χυμῶν ἐδείχθησαν ἔκγονοι. θαυμαστὸν (362) δ᾽ οὐδὲν, εἰ πολλῷ χρόνῳ περιέμενον οἱ τοιοῦτοι πυρετοὶ, τῆς καταστάσεως ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς ὑπαρχούσης καὶ διὰ τοῦτο μήτε πέπτεσθαι τοὺς χυμοὺς ἐπιτρεπούσης, ἢ ἄλλως χρονίοις τε καὶ δυσπέπτοις διὰ τὴν ψύξιν.

κγ'.

Τοῖσι πλείστοισι τουτέων ὑπὸ πληϊάδα καὶ μέχρι χειμῶνος οἱ πυρετοὶ παρείποντο.

tempore permanſerunt tum erectis tum decumbentibus.

Hae febres non ſolum plenitudinis ratione, verum etiam ſtatus temperamento generationem habentes jure tum multae tum multis creabantur. Nam humidus et frigidus ſtatus, quemadmodum hiems proprium humorem pituitoſum procreat, ex quo quotidianas febres excitari demonſtravimus. Errantes vero febres diverſorum humorum ſoboles eſſe proditae ſunt. Quod autem hujusmodi febres multo tempore permanſerint, mirum non eſt, quum ſtatus eſſet humidus et frigidus, ob idque humores coqui non ſineret, qui alioqui et diuturni eſſent et propter frigus coctu difficiles.

XXIII.

Horumque plurimos febres ſub vergilias et ad hiemem usque comitabantur.

Πρόδηλον δ' ὅτι τῆς πλειάδος οὐ τῆς ἐν τῇ νῦν καταστάσει οὔσης ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῆς μετὰ τὴν ἄλλην κατάστασιν ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει, καθότι καὶ πρόσθεν ἐλέγομεν ἐπὶ τέλει γὰρ ἐκείνης τῆς καταστάσεως ἔγραψε· ταχὺ δὲ περὶ ἀρκτοῦρον ἐν βορείοισι πολλὰ πάνυ ὕδατα καὶ μετὰ τοῦτο δ' εἶπεν, ὡς ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν ἤδη τῆς τῶν ὡρῶν τάξεως ἀφιγμένης καὶ τοῦ λοιποῦ παντὸς τοῦ μετὰ τὴν ἀρκτοῦρον, ὥσπερ γε καὶ τοῦ μετὰ τὸν χειμῶνα. εἰκότως οὖν ὅσα τῆς πρώτης καταστάσεως ἦν λείψανα, κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐπέφθη καὶ τοῦ χειμῶνος οὐδεμίαν οὐκέτι νόσον ἐπιδεξόμενοι οἱ Θάσιοι.

ια'.

[46] *Πολλοῖσι δὲ σπασμοὶ, μᾶλλον δὲ παιδίοισιν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπύρεσσον καὶ ἐπὶ πυρετοῖσιν ἐγίνοντο σπασμοὶ, χρόνια μὲν τοῖσι πλείστοισι τουτέων, ἀβλαβέα δὲ, εἰ μὴ ἐπὶ τοῖσι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πάντων ὀλεθρίως ἔχουσιν.*

Οἱ σπασμοὶ ἐγίνοντο τῆς καταστάσεως ὑγρᾶς καὶ

Quod vergilias memoravit, non eas quae hoc in ftatu erant, fed eas quae poft hunc ftatum in fecundo effent anno conftat omnibus, prout antea dicebamus. Nam in fine illius ftatus fcripfit, mox circa arcturum fpirantibus aquilonibus copiofae admodum aquae. Atque poftea dixit, tanquam jam ad naturam anni tempeftatum ordo reverfus fit et reliquum omne quod arcturo fucceffit et quod hiemi. Jure igitur quae ex primo ftatu reliqua extabant, autumno cocta funt atque hieme nullum amplius morbum Thafii incurrerunt.

XXIV.

Multis autem convulfiones ac magis pueris ab initio oboriebantur, atque febricitabant, febribusque convulfiones fuccedebant, erantque haec plurimis horum diuturniora quidem, fed innoxia, nifi his qui ex aliis omnibus pernicioſe haberent.

Convulfiones oriebantur oborto ftatu frigido et hu-

ψυχρᾶς γενομένης. ἐπιτηδειότατα δὲ τὰ παιδία σπασμοῖς ἁλίσκεσθαι διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ νευρώδους γένους. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ῥαδίως ἐπὶ σμικραῖς προφάσεσι γίνεται τὸ πάθος αὐτοῖς καὶ ἧσσον κινδυνῶδές ἐστι. φησὶ δὲ τοὺς σπασμοὺς ἐνίοις μὲν ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς γίνεσθαι, τισὶ δὲ πυρετοῦ προγενομένου, παρὰ τὴν ἐπιτηδειότητα δηλονότι τὴν πρὸς ἑκάτερον ὑπάρχουσαν τοῖς ἁλισκομένοις τοῖς σπασμοῖς καὶ τῷ πυρετῷ. πρὸς ὃ γὰρ ἐπιτηδειότερον εἶπεν ἕκαστος, ἐκεῖνο πρότερον ἐγίγνετο, μετ᾽ αὐτὸ δὲ ἠκολούθει τὸ δεύτερον. ἐχρόνιζον δ᾽ εἰκότως οἱ σπασμοὶ τοῦ δευτέρου φθινοπώρου πάλιν, περὶ οὗ κατὰ τὸ τέλος ἔγραψε τῆς ὅλης καταστάσεως, ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ καὶ βορείου γενομένου.

α'.

Οἱ δὲ δὴ ξυνεχέες μὲν τὸ ὅλον καὶ οὐδὲν ἐκλείποντες, παροξυνόμενοι δὲ πᾶσι τριταιοφυέα τρόπον, μίαν μὲν ὑποκουφίζοντες καὶ μίαν ἐπιπαροξυνόμενοι, πάντων βιαιότα-

mido. At pueri ob nervosi generis imbecillitatem convulsionibus prehendendis maxime sunt idonei. Nam ob id etiam facile parvis ex caussis is ipsis affectus creatur, minusque periculosus est. Dicit autem convulsiones nonnullis quidem quamprimum ab initio concitari, quibusdam vero febre prius orta, prout nimirum qui convulsionibus caperentur et febre, ad alterutrum maxime idonei fuissent. Ad quod enim, inquit, promptior aliquis erat, prius illud fiebat, cui alterum succedebat. Diuturnae autem jure convulsiones erant autumno secundo, de quo in fine scripsit. Facto autem anno toto humido et frigido et boreali.

XXV.

At continuae quidem febres nihil quicquam prorsus intermittebant, sed omnes tritaeophyae, tertianae naturam typo referentes invadebant, uno quidem die aliquantu-

τοι τῶν τότε γενομένων καὶ μακρότατοι καὶ μετὰ πόνων μεγίστων γενόμενοι, πρηέως ἀρχόμενοι καὶ τὸ ὅλον ἐπιδιδόντες ἀεὶ καὶ παροξυνόμενοι ἐν κρισίμοισι καὶ ἀνάγοντες ἐπὶ τὸ κάκιον, σμικρὰ διακουφίζοντες καὶ ταχὺ πάλιν ἐξ ἐπισχέσιος βιαιοτέρως παροξυνόμενοι, ἐν κρισίμοισιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κακούμενοι. ῥίγεα δὲ πᾶσιν ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως ἐγίνοντο. ἐλάχιστα δὲ καὶ ἥκιστα τουτέοισιν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἄλλων πυρετῶν μείζω.

Εἰ μὴ προσεγέγραφεν αὐτὸς ὅπως οἱ τότε γενόμενοι τεταγμένους πυρετοὶ τοὺς παροξυσμοὺς ἐποιοῦντο, μεγάλην ἂν ἡμῖν ἀπορίαν ὑπέλειπεν ζητοῦσιν εὑρεῖν τίνας ὀνομάζει τριταιοφυεῖς. ἐπεὶ δ' αὐτὸς εἶπε τὸν τρόπον τῶν τρι- [47] ταιοφυέων, οὐκέτι περὶ πράγματός ἐστιν ἡ ζήτησις, ἀλλ' ὥσπερ σημαινομένου τοῦ τριταιοφυοῦς ὀνόματος. ἐπισυνάπτεται δὲ τούτῳ καὶ τὸ περὶ τοῦ τριταίου τε καὶ ἡμιτρι-

lum leviores remittebant, altero vero vehementiores exacerbabant, omnium quae tunc obortae funt violentiffimae, longiffimae et maximis comitatae laboribus. Leniter incipiebant, in totum perpetuo increfcebant, diebus judicatoriis exacerbabantur, in deterius procedebant, parum remittebant, quam primum rurfus ex remiffione vehementius invadebant et diebus judicatoriis plerumque deterius vexabant. Rigores autem omnibus inordinate et erratice oboriebantur, fed his pauciffimis ac minimi. Verum in ceteris febribus majores.

Nifi ipfe quomodo febres quae tunc fuerunt ordinatas acceffiones faciebant adfcripfiffet, magnam nobis ambiguitatem reliquiffet invenire quaerentibus quasnam appellet tritaeophyas. Sed quoniam protulit tritaeophyarum modum, nulla amplius eft de re quaeftio, fed de nominis tritaeophyae fignificatu. Huic autem annectitur tum tertianae tum femitertianae nomen atque utriusque differentia: quid exquifita tertiana et non exquifita: fed quod

ταίου καὶ τῆς ἑκατέρων διαφορᾶς ἀκριβοῦς τριταίου καὶ οὐκ ἀκριβοῦς, ἀλλ' ὅτι βραχύ τι παραυξηθέντος ἢ πλέον ἢ ἐπὶ πλεῖστον, ἄχρι τε πόσου τούτων ἕκαστος ἐκτείνεται καὶ τίς μὲν ὁ μέγας ἡμιτριταῖός ἐστι, τίς δ' ὁ μέσος, τίς δ' ὁ μικρός. Ἀγαθίνῳ γοῦν ὅλον βιβλίον γέγραπται πρῶτον περὶ ἡμιτριταίων, τὸ σημαινόμενον ὑπὸ τῆς προσηγορίας ταύτης ἐπεξηγουμένῳ. ἐὰν δὲ καὶ τὰ τοῖς μεθοδικοῖς γεγραμμένα περὶ αὐτοῦ διέρχωμαι νῦν ἢ τὰ μετὰ ταῦτα ὑπ' Ἀρχιγένους οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πλεονάκις ἐν πλείοσι πραγματείαις εἰρημένα, μετὰ τοῦ καὶ διακρίνειν ὅσα καλῶς ἢ μὴ καλῶς εἰρήκασι, τρία μοι νομίζω βιβλία πληρωθήσεσθαι. τό γε μὴν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα χρήσιμον εἴρηται μὲν ἤδη κἀν τοῖς περὶ τῶν πυρετῶν διαφορᾶς· εἰς δὲ τὰ παρόντα βέλτιόν ἐστι συγγράψαι τὸ λεγόμενον εἶδος τοῦ πυρετοῦ τῇ καταστάσει. φησὶν οὖν αὐτὸς τῇ μὲν ἑτέρᾳ τῶν ἡμερῶν παροξύνεσθαι, τῇ δὲ ἑτέρᾳ ὑποκουφίζεσθαι. μετὰ γὰρ τῆς ὑπὸ προθέσεως γράψαντος αὐτοῦ τὸ ῥῆμα καὶ ἡμᾶς ἀκούειν προσῆκον ἕτερόν τι σημαινόμενον ἐκ τῆς συνθέτου φω-

parum aucta aut liberalius aut plurimum et quantum harum unaquaeque extendatur, tum quae magna est semitertiana tum quae media et quae parva. Agathinus certe integrum librum scripsit, primum de semitertianis, ubi quid hoc vocabulum significet interpretatur. Jam si quae a methodicis de hoc vocabulo scripta sunt nunc percurrere velim vel quae post haec ab Archigene non semel, sed in pluribus commentariis saepius dicta sunt, ac simul quae bene et quae male dixerunt discernere, tria me arbitror impleturum volumina. At quod ad artis opera conducit jam dictum est et in libris de febrium differentiis. Quoad praesens attinet, febris speciem quae hoc in statu dicitur, satius est conscribere: dicit enim ipse altero quidem die exacerbari, altero vero aliquantulum remitti. Nam verbum *κουφίζεσθαι* cum praepositione *ὑπὸ* scripsit, ubi nos intelligere convenit quiddam aliud a voce composita significari quam a simplici. Nam per *κουφίζεσθαι*

τῆς παρὰ τὴν ἁπλῆν. τὸ μὲν γὰρ κουφίζεσθαι δύναιτ' ἄν τις ἀκούειν τὴν ἀξιόλογον ἔνδοσιν σημαίνειν τοῦ πυρετοῦ, τὸ δ' ὑποκουφίζεσθαι μετριωτέραν. οὐ μὴν διωρισμένως τε καὶ σαφῶς ἐδήλωσεν εἴτε παροξύνονται τῇ ἑτέρᾳ τῶν ἡμερῶν οἱ οὕτω πυρέξαντες ἕτερον παροξυσμὸν ἐλάττονα τοῦ κατὰ τὴν προτεραίαν, εἴτε καὶ διαμένων ἐκεῖνος ἐκουφίζετο κατὰ τὴν δευτέραν. δοκεῖ γέ μοι οὖν μᾶλλον ἐμφαίνειν ἡ λέξις ἕνα γίνεσθαι τὸν διὰ τρίτης παροξυσμὸν, ὑποκουφίζοντα κατὰ τὴν ὑστεραίαν. λέγει δὲ καὶ ῥίγη γίνεσθαι τούτοισι πεπλανημένως, ὅπερ σημαίνει τὸ μὴ καθ' ἕκαστον παροξυσμὸν, ἀλλ' ἐνίοτε, καὶ ταῦτα σμικρά. οὕτως δὲ καὶ ἱδρῶτας ὀλίγους, ἀλλὰ καὶ ψύξιν ἀκρέων δυσεκθερμάντων, ἐξ ὧν ἁπάντων δῆλόν ἐστιν ὠμῶν καὶ φλεγματικῶν χυμῶν σηπομένων γίνεσθαι τὸν τοιοῦτον πυρετὸν, ἐπιμεμιγμένης αὐτοῖς ξανθῆς χολῆς. ὁ μὲν οὖν ἐπὶ μόνῃ τῇ τοιαύτῃ χολῇ συνιστάμενος ὀνομάζεται τριταῖος, ὁ δὲ καὶ τὸν ὠμὸν χυμὸν ἰσοσθενῆ προσλαβὼν, ἀκριβὴς ἡμιτριταῖος γίνεται, πλεῖστον ἐν Ῥώμῃ γινόμενος, ὡς ἂν τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἀν-

potest quis intelligere effatu dignam significari febris remissionem, verum per ὑποκουφίζεσθαι moderatiorem. Non tamen tum distincte tum clare exposuit utrum qui ita febricitarunt accessionem haberent altero die minorem ea quae priore die fuisset, an et ita permanens secundo die remitteretur. Arbitror ego contextum indicare magis unam tertio die accessionem fieri et postero quadamtenus remitti. Docet quoque et rigores erratice his fieri, quod significat non in singulis accessionibus fieri, sed interdum, eosque parvos, sic et sudores exiguos atque item frigus extremitatum quae aegre concalescerent. Ex quibus omnibus constat crudis pituitosisque humoribus putrescentibus talem oboriri febrem, his admixta flava bile. Quae igitur ex sola hujusmodi bile constat, tertiana nominatur. Quae vero crudum humorem aequipollentem acceperit, exquisita semitertiana efficitur, quae plurimum Romae creatur, hujus nimirum urbis hominibus familiarissima. Haec qui-

Ed. Chart. IX. [48.] Ed. Baf. V. (363.)

τούτου δὲ κατειληφότος τὸ σῶμα συμβαίνει διαφθείρεσθαί τε καὶ σήπεσθαι τοῖς ψυχροτέροις, εἶθ' οὕτως ἀνάπτεσθαι πάλιν ἐκ τῆς γινομένης ἐπισχέσεως, ὅπερ ἐστὶν οἷον ἀναπαύσεως καὶ μειώσεως τοῦ πυρετοῦ. χεῖρον δὲ τοῦ πρόσθεν ὁ τοιοῦτος γίνεται πυρετὸς, ὡς ἂν προκεκμηκυῖαν ἤδη τὴν δύναμιν ἐκ τῶν ὀχληρῶν εὑρών. εὔδηλον γὰρ ὅτι κἂν ἴσος ᾖ τῷ μεγέθει, πολὺ γοῦν μειζόνως ἂν ὀχλεῖ τὰς μὲν ἰσχυροτέρας δυνάμεις, μᾶλλον δὲ τῶν τὰς ἀσθενεστέρας.

η'.

Ἱδρῶτες πολλοί.

Δηλονότι τοῖς ἄλλοις πυρετοῖς ἐφάνησαν ἱδρῶτες πολλοὶ, δυνατὸν δὲ καὶ τοῖς ἄνευ πυρετοῦ πάθεσιν, οἷον τοῖς σπασμοῖς ἱδρῶτας ἐπιφανῆναι πολλοὺς ἐκ τῆς ἠθροισμένης ἐν τῷ σώματι πολλῆς ὑγρότητος ψυχρᾶς διὰ τὴν κατάστασιν, ὑπὸ δὲ τῆς τοῦ σπασμοῦ βίας ἐκκρινομένης· ἀλλὰ καὶ

quae ubi corpus prehenderit, frigidiores tum corrumpi tum putrefcere evenit, deinde ita rurfum accendi ex facta remiffione, hoc eft veluti febris requie ac imminutione, quod vires jam ex infeftantibus fatigatas offendat. Si namque par fit magnitudine, multo quidem vehementius imbecilliores vires quam validiores divexare patet omnibus.

XXVI.

Sudores multi.

Nimirum aliis in febribus multi fudores apparuerunt, potuerunt autem et citra febrem affectibus, veluti convulfionibus copiofi fudores fuperapparuiffe ex accumulato in corpore copiofo humore propter frigidum ftatum con-

οἷς γέ τισιν ἔφη γενέσθαι, τούτοις οὖν αὐτοῖς καὶ εἰκός ἐστιν, ἱδρῶτες πολλοί.

β.

Τουτέοισιν ἐλάχιστα κουφίζοντες οὐδὲν, ἀλλ' ὑπεναντίως βλάβας φέροντες.

Τούτοις φησὶ τοῖς πυρετοῖς, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἐστὶ, τοῖς τριταιοφυέσιν ἱδρῶτες συνήδρευον οὐδὲν ὠφελοῦντες. ἡ δ' αἰτία πρόδηλος, ἀποδεδωκότων ἡμῶν ἀπέπτοις [49] νοσήμασιν, οὔτ' ὠφελεῖν τοὺς ἱδρῶτας οὔτ' ἀγαθὸν εἶναι σημεῖον· ἢ γὰρ πλεονεξίαν ὑγρῶν ἢ ἀῤῥωστίαν δυνάμεως ἐνδείκνυται.

κη'.

Ψύξις πολλὴ τουτέοισι τῶν ἀκρέων, καὶ μόλις ἀναθερμαινόμενα.

vulsionis violentia excreto. At quibus ait accidisse, his sane, ut par est, copiosi sudores eruperunt.

XXVII.

Qui nullam his levationem, imo contra noxas adferunt.

His inquit, febribus tritaeophyis de quibus est oratio, qui sudores nihil juvarent assederunt. Causa manifesta est, quum nos attribuerimus incoctis morbis sudores neque prodesse neque bonum signum esse; hi namque aut humorum redundantiam aut virium imbecillitatem denunciant.

XXVIII.

His ingens frigus extremorum quae vix etiam recalescerent.

Ed. Chart. IX. [49.] Ed. Bas. V. (366.)

Καὶ διὰ φλεγμονὴν μὲν ἀξιόλογον σπλάγχνων ἐν τοῖς παροξυσμοῖς δυσεκθέρμαντα γίνονται τὰ ἄκρα καὶ διὰ πλῆθος δὲ ψυχρῶν χυμῶν, ὡς ἀπεδείξαμεν ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἐν ταῖς προειρημέναις πραγματείαις.

κθ'.

Οὐδὲ ἄγρυπνοι τὸ σύνολον, μάλιστα δ' οὗτοι καὶ πάλιν κωματώδεες.

Καὶ πάλιν ἀγρύπνους μὲν αὐτούς φησι γεγονέναι μᾶλλον ἐν μέρει, οὐ μὴν τὸ σύνολόν γε ἐπὶ τούτοις, οὐδ' ἐναντίωσις σφοδρά. φησὶ γὰρ αὐτοῖς ἐν μέρει καὶ τὸ κωματῶδες σύμπτωμα γεγονέναι. τοῦτο δ' ἐστὶν ὅταν καταφέρωνται, μὴ δυνάμενοι τὰ τῶν ἐγρηγορότων πράττειν, ὡς ἀπεδείξαμεν.

λ'.

Κοιλίαι δὲ πᾶσι ταραχώδεες καὶ κακαὶ, πολὺ δὲ τουτέοισι κάκισται.

Corporis extrema difficile recalefcunt in acceffionibus, tum ob infignem vifcerum phlegmonem, tum frigidorum humorum copiam, ut de praedictis utriusque tractatibus demonftravimus.

XXIX.

Neque hi prorfus erant pervigiles, fed etiamnum maxime comatofi.

Vigiles rurfus ait eos fuiffe magis viciffim, non id tamen his prorfus erat, neque contrarietas magna. Dicit enim ipfis viciffim et comatofum fymptoma faetum fuiffe; hoc autem eft, quum ad fomnum deferuntur, nequeuntes vigilantium munera obire, ut demonftravimus.

XXX.

Alvi omnibus turbatae erant et malae, longe autem his peffimae.

Ed. Chart. IX. [49. 50.] Ed. Bas. V. (363.)

Τῆς περιουσίας τῶν χυμῶν εἰς τὴν γαστέρα ῥεούσης, ὡς ἔμπροσθεν εἶπον, εἰκὸς ἦν ταραχώδεις γίνεσθαι αὐτάς. τούτοις οὖν τοῖς τριταιοφυέσιν, ὑπὲρ ὧν ποιεῖται τὸν λόγον, ὡς ἂν κακοηθεστέροις τῶν ἄλλων νοσημάτων, ἀναγκαῖον ἦν καὶ κατὰ τὴν γαστέρα χείρους γίνεσθαι.

λα'.

Οὖρα δὲ τοῖσι πλείστοισι τουτέων ἢ λεπτὰ καὶ ὠμὰ καὶ ἄχροα καὶ κατὰ χρόνον σμικρὰ πεπαινόμενα κρισίμως, ἢ πάχος μὲν ἔχοντα, θολερὰ δὲ καὶ οὐδὲ καθιστάμενα, οὐδὲ ὑφιστάμενα, οὐδὲ πεπαινόμενα, ἢ σμικρὰ καὶ ὠμὰ καὶ κακὰ, τὰ δὲ ὑφιστάμενα καὶ κάκιστα ταῦτα πάντα.

[50] Ταῦτα πάντα τὰ καθόλου διὰ τοῦ προγνωστικοῦ γράμματος ἐδίδαξε, ταῦτα καὶ νῦν ὡς ἐπὶ παραδειγμάτων διὰ τῶν κατὰ μέρος πιστοῦται· προεξηγησάμενοι δὲ κατὰ τὸ προγνωστικὸν οὐδὲν ἔτι δεόμεθα περὶ τῆς συμφωνίας

Defluente in ventrem humorum redundantia, ut ante dixi, ipsum turbari par erat. Has igitur tritaeophyas, de quibus orationem facit, tanquam ceteris morbis maligniores ac in ventre deteriores esse necesse erat.

XXXI.

Horum autem plurimis urinae et tenues erant, crudae, pallidae, ac tempore parum concoctae judicatorie, aut crassum quidem habentes, verum turbidae, neque consistentes, neque subsidentes, neque concoctae, aut paucae, crudae, pravae, subsidentes autem et hae omnes pessimae.

Haec omnia in universum libro prognostici docuit, quae quidem et hoc in libro velut exemplis per singularia creduntur. Quae autem quum in prognostico exposuerimus, non est amplius quod de eorum consonantia

τούτων [illegible] φαινομένων [illegible] γὰρ [illegible] τὰ τοιαῦτα.

Βῆχες [illegible] πυρετοῖσιν [illegible] βλάβην [illegible]

Τὰ [illegible] αἱ [illegible] ἐπὶ τῇ ψυχρότητι [illegible]

Χρόνια [illegible] καὶ [illegible] γημένως καὶ ἀκρίτως [illegible] μενα καὶ τοῖσι πάνυ ὀλεθρίως ἔχουσι καὶ τοῖσι μή. εἰ γάρ τινες αὐτέων διαλείποιεν μικρὰ, ταχὺ πάλιν ὑπ- [illegible] τοῖσιν

cum illis dicamus quae apparent conspicua: nam in illis signa [illegible]

XXXII.

Tusses quidem febrium erant comites, sed quae laesio aut utilitatem [illegible].

[illegible] tusses [illegible] fuerunt. [illegible]

XXXIII.

Itaque diuturna ac difficilia haerebant, et admodum inordinate et erratice et citra crisin. Horum plurima tum his qui valde perniciose tum his qui nequaquam ita se haberent permanebant. Si namque ipsorum quibusdam paululum intermitterent, celeriter etiamnum revertebantur. Quibusdam eorum, iisque paucis octogesimo die brevissime judicabantur, atque ipsorum non-

ἐνίοις ὑπέστρεψαν, ὥστε κατὰ χειμῶνα τοὺς πλείστους αὐτέων ἔτι νοσέειν, τοῖσι δὲ πλείστοισιν ἀκρίτως ἐξέλιπον.

Εὔδηλον δ' ὅτι τοῦ δευτέρου χειμῶνος μέμνηται νῦν αὐτὸς, οὐ τοῦ προτέρου, κατὰ τὴν προτέραν αὐτῷ λελεγμένου τῆς ὅλης καταστάσεως. ἅπαντα γὰρ ταῦτα τὰ νοσήματα περὶ ὧν ὁ λόγος αὐτῷ νῦν ἐστιν, ἤκμασε μάλιστα καὶ κατὰ τὸ δεύτερον φθινόπωρον, εἶτα τινὰ μὲν αὐτῶν ἐπαύσατο χειμῶνος ἀρχομένου, τινὰ δὲ μέχρι πλείονος ἐπετάθη. (364) τὸ δ' ἄτακτον αὐτῶν καὶ ὑποστροφῶδες ἐπὶ τῇ ψυχρότητι δηλονότι καὶ τῷ πλήθει τῶν ἐργαζομένων τὰ νοσήματα χυμῶν εἰκότως ἀπήντησε, διὸ καὶ συμπίπτειν ὁμοίως αὐτὰ τοῖς περιγενομένοις.

λδ'.

Ὁμοίως δὲ ταῦτα ξυνέπιπτε τοῖσι περιγενομένοισι καὶ τοῖσι οὔ. πολλῆς δέ τινος γενομένης ἀκρισίης καὶ ποικίλης

nullis reverſa ſunt. Quare hieme adhuc ipſorum plurimi aegrotabant, plerosque vero citra criſin reliquerunt.

Quod nunc Hippocrates de ſecunda hieme mentionem faciat, non de prima, quam in principio totius ſtatus recenſuit, patet omnibus. Siquidem omnes morbi, de quibus ipſi nunc oratio eſt, ſecundo potiſſimum autumno viguerunt, deinde eorum quidam incipiente hieme ceſſaverunt, nonnulli vero longius producti ſunt. Quod vero ipſi citra ordinem eſſent et reverterentur ex frigore nimirum et humorum morbos procreantium multitudine, jure incidit, indeque ſuperſtitibus eadem acciderunt.

XXXIV.

Haec autem tum ſoſpitibus tum minime ſuperſtitibus acciderunt fuitque multa ac varia in morbis acriſia, ma-

Ed. Chart. IX. [68. 51.] Ed. Bas. V. (364.)

ἐπὶ τῶν νοσημάτων καὶ μεγίστου μὲν σημείου καὶ κακίστου διὰ τέλεος παρεπομένου, τοῖσι πλείστοισιν ἀποσίτους εἶναι πάντων γευμάτων, [51] μάλιστα δὲ τουτέων οἷσι καὶ τὰ ἄλλα ὀλεθρίως ἔχοι. διψώδεες δὲ οὐ λίην ἀκαίρως ἦσαν ἐπὶ τοῖσι πυρετοῖσι τουτέοισιν.

Ὅτι τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς ἀγαθὸν μέγιστον ἑτέρωθι πρὸς αὐτοῦ λέλεκται καὶ καθόλου καὶ νῦν καὶ διά τινος τοῦ κατὰ μέρος παραδείγματος ἐπιστώθη. τὸ δὲ μὴ λίαν αὐτοὺς διψώδεις εἶναι τῇ ποιότητι τῶν πλεοναζόντων χυμῶν εἰκότως ἠκολούθησε.

Γιγνομένων δὲ χρόνων μακρῶν καὶ πόνων πολλῶν καὶ κακῆς συντήξεως, ἀπὸ τουτέων αἱ ἀποστάσιες ἐγίνοντο ἢ μείζους ὥστε ὑποφέρειν μὴ δύνασθαι, ἢ μείους ὥστε μηδὲν ὠφε-

ximum etiam ac pessimum signum perpetuo comitabatur, quod cibos omnes plerique aversarentur, iique maxime quibus cetera quoque perniciosa existerent. His autem in febribus non admodum intempestive sitiebant.

Quod mente constare et ad ciborum oblationes bene habere bonum sit maximum alias ab Hippocrate universaliter pronunciatum est, atque hoc loco particulari exemplo confirmatum est. Quod non admodum ipsi sitirent, qualitatem humorum redundantium merito consecutum est.

XXXV.

Quum autem tempora producerentur multique labores essent et prava colliquatio, his humorum secessus oboriebantur vel majores quam pro viribus sustinerent an

λέγων, ἀλλὰ ταχὺ παλινδρομῆσαι καὶ ξυνεπείγειν ἐπὶ τὸ χεῖρον.

Ὅσων τὸ πλῆθος ἦν πολὺ χυμῶν ἀπέπτων, καὶ ἀποστάσιες γίνονται· εἰ μὲν σμικραὶ εἶεν αἱ ἀποστάσιες, οὐδὲν ὠφελοῦσιν, εἰ δὲ μεγάλαι, φέρειν αὐτὰς ἡ δύναμις οὐ δύναται. ὅτι δὲ καὶ νῦν τὰς κατ' ἔκρουν κενώσεις ἀποστάσεις ὀνομάζει διὰ τῆς ἐπιφερομένης ῥήσεως σαφῶς ἐδήλωσε.

λϛ'.

Ἦν δὲ τουτέοισι τὰ γενόμενα δυσεντεριώδεα καὶ τεινεσμοὶ καὶ λειεντερίαι καὶ ῥοώδεες, ἔστι δ' οἷσι καὶ ὕδρωπες, μετὰ τούτων καὶ ἄνευ τούτων ἄγαν.

Ἃς διὰ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως ἐν τῷ καθόλου γεγονέναι φησὶν ἀποστάσεις, ταύτας νῦν διεξέρχεται κατὰ μέρος. προείρηται δὲ ἡμῖν ἐν τοῖς πρόσθεν εἰκότως γενέσθαι τὰ τοιαῦτα νοσήματα τῶν περιττωμάτων εἰς τὴν

minores quam quicquam prodessent, verum qui derepente resurrexerint et in deterius evaderent.

Quum incoctorum humorum copia multa fuerit, abscessus creantur. Si parvi abscessus fuerint, nihil conferunt; si magni, eos ferre vires nequeunt. Quod autem et nunc per effluxum vacuationes, apostases vel abscessus nominet, per eam quae infertur orationem demonstravit.

XXXVI.

Quae hos exercebant dysenteriae, tenesmi, lienteriae et alvi fluxiones, quibusdam etiam hydropes, cum his et sine his molestiae.

Quos superius scripto textu universe abscessus fuisse refert, hos nunc particulatim percurrit. Morbos hujusmodi merito antea fuisse praediximus, confluentibus in alvum excrementis, dysenteriae quidem cum cruentis sci-

γαστέρα συῤῥεόντων, τὰς μὲν δυσεντερίας δηλονότι μετὰ τῶν αἱματωδῶν διαχωρημάτων καθ' ὁντινοῦν τρόπον γενομένας, τοὺς δὲ τεινεσμοὺς τάσεις ὄντας σφοδρὰς ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ ἀπευθυσμένον ἑλκώσεως, τὰς δὲ λειεντερίας ταχείας διεξόδους ἀμεταβλήτων σιτίων οὔσας. ῥοώδεις δὲ λέγει τοὺς χωρὶς τούτων τῶν εἰρημένων παθημάτων διαχωροῦντας, ἀεί τε καὶ συνεχῶς ὑγρὰ διαχωρήματα. τοὺς δὲ καὶ εἰς ὕδερους ὀξεῖς φη- [52] σι κατασκῆψαι διὰ τὴν πλεονεξίαν τῶν ψυχρῶν καὶ ὑγρῶν χυμῶν, ἐνίοις μὲν μετὰ τῶν προειρημένων συμπτωμάτων, ἐνίοις δὲ ἄνευ τούτων.

λζ'.

Ὅτι δὲ παραγένοιτο τούτων βιαίως, ταχὺ ξυνήρει ἢ πάλιν, ἐπὶ τὸ μηδὲν ὠφελέειν.

Τὰ διὰ δυσπεψίαν καὶ πλῆθος τῶν ὠμῶν χυμῶν γινόμενα νοσήματα πρὸς τῶν ἐκκρίσεων οὐδὲν ὠφελεῖται. ἔφη

licet dejectionibus quocunque modo creatis; tenesmos vero qui tensiones sunt vehementes et intestini recti ulceratione obortae, lienterias autem quae celeres sunt ciborum non mutatorum transitus, alvi fluxiones vocat, quum sine praedictis affectibus dejiciuntur tum perpetuo tum assidue humida excrementa. Nonnullos et in hyderos acutos decubuisse ait propter humorum frigidorum et humidorum redundantiam; nonnullos quidem cum praedictis symptomatis, nonnullos vero sine his.

XXXVII.

Quicquid autem ex his violenter accidebat, derepente vires tollebat aut prorsus nihil conferebat.

Qui propter coctionis difficultatem et propter crudorum humorum copiam creantur morbi, ab excretionibus nihilo juvantur. Dixit enim multas quidem et violentas cito vires devertere; at quae tales non sunt nihil con-

Ed. Chart. IX. [XI.] Ed. Bas. V. (364.)

χρὴ τὰς μὲν πολλὰς βιαζομένας ἀρχὴν καθαίρειν τὴν δύναμιν, τὰς δὲ μὴ τοιαύτας οὐδὲν ὀνινάναι. οὐσῶν δὲ καὶ τούτων δυοῖν, οὐδὲν ὠφελήσουσιν αἱ χωρὶς τοῦ πεφθῆναι, ὥστε καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον οὐδὲν ὠφελήσουσι χωρὶς τοῦ πεφθῆναι.

λη'.

Ἐξανθήματα μικρὰ καὶ οὐκ ἄξια τῆς ἐκκρίσεως τῶν νοσημάτων καὶ ταχὺ πάλιν ἀφανιζόμενα ἢ παρὰ τὰ ὦτα οἰδήματα μὴ λυόμενα καὶ οὐδὲν ἀποσημαίνοντα.

Κεφάλαιον ἁπάντων τῶν γενομένων παθημάτων ἢ τῶν χυμῶν ἦν ἀπεψία, εἰ δὲ καί που βιασαμένη τινὰς αὐτῶν ἡ φύσις ἐκκρίνειν ἐπεχείρησεν, οὐδὲν ἤνυσεν, ἀλλ' ἡττηθεῖσα πρὸς αὐτῶν ἢ ἐπέτρεψεν αὐτίκα παλινδρομῆσαι πρὸς τὸ βάθος, ἢ δι' ὀλιγότητα τῶν γενομένων ἐκκρίσεων εἰς ἀπόστασιν ὥρμησε.

ferre. Quum autem hae duobus sint modis, nihil hae conferent quae sine concoctione sint; nihil quoque et aliae; quamvis etiam multae juvant, nisi coquantur.

XXXVIII.

Papulae parvae etiamnum pro excretionis morborum magnitudine erumpebant; imo cito prorsum occultabantur aut pone aures oedemata nigricantia oboriebantur, quae non solverentur nihilque significarent.

Omnium quae tunc fuerunt pathematum principium fuit humorum cruditas. Si namque natura per vim eorum quosdam excernere aggressa esset, nihil juvabat. Imo ab ipsis evicta aut confertim in profundum recurrere permisit aut ob factarum excretionum paucitatem ad abscessum efficiendum concitata est.

λθ'.

Ἔστι δ' οἷσιν ἐς ἄρθρα μάλιστα δὲ κατὰ τὸ ἰσχίον, ὀλίγοισι κρισίμως ἀπολιπόντα καὶ ταχὺ πάλιν ἐπικρατευόμενα ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἕξιν.

Ὅτι μὲν οὖν ἡ κατ' ἀπόθεσιν ἀπόστασις ἐν τοῖς χρονίοις μάλιστα νοσήμασι γίγνεται καὶ ὅτι μάλιστα παρ' αὐτοῦ μεμαθήκοτες ἐκ τοῦ καθόλου καὶ νῦν ἐκ τοῦ κατὰ μέρος τούτου μαρτυρούμενον ἕξομεν. [63] διὰ δὲ πολλὴν εἶναι τὴν περιουσίαν τῶν ὠμῶν καὶ ψυχρῶν χυμῶν καὶ ἀπέπτων εἰς τὸ μέγιστον τῶν ἄρθρων πολλοῖς ἀπέσκηψεν, ἀλλ' οὐκ ἐκκρίνοντο, διὰ τὸ δύσπεπτον τῶν χυμῶν. εἰ δέ τινι τοῦτο ἔδοξε λωφῆσαι, ταχὺ πάλιν ὑπέστρεφε, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ δηλούμενον, ἀπολιπόντα τὰ οἰδήματα, τῆς ἄνω φορᾶς γεγονυίας, ὑποστρέφοντα δὲ πάλιν ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἕξιν ἀνέσκηψε. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο δηλοῦται πρὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ

XXXIX.

Quibusdam in articulos praecipueque in coxendicem decumbebant, paucis decretorie cessabant, statimque rursus evicti ad pristinum habitum revertebantur.

Itaque quod abscessus per decubitum aut repositionem in diuturnis morbis potissimum fiat quodque inprimis ad articulos ab eo in universum didicerimus etiam nunc ex hoc particulari testimonio confirmatum habebimus. Quia vero multa esset tum crudorum tum frigidorum tum incoctorum humorum redundantia, propterea multis in maximum articulum decubuit, sed non excernebantur propter difficilem humorum concoctionem; si cui vero etiam cessavisse viderentur, quamprimum recidebant; hoc enim est quod significatur, relinquebantur oedemata facta sursum latione; rursus autem revertentia in priorem habitum relapsa sunt. Etenim etiam id ab eo declaratur hisce ver-

φαίνει καὶ ταχὺ πάλιν ἐπικρατούμενα ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἕξιν.

μ.

Ἔθνησκον δὲ ἐκ πάντων μὲν, πλεῖστοι δὲ ἐκ τουτέων, παιδία, ὅσα ἀπὸ γάλακτος ἤδη καὶ πρεσβύτερα, ὀκταέτεα καὶ δεκαέτεα καὶ ὅσα πρὸ ἥβης ἦσαν. ἐγίνετο δὲ τούτοισι ταῦτα οὐκ ἄνευ τῶν πρώτων γεγραμμένων. τὰ δὲ πρῶτα πολλοῖσιν ἄνευ τουτέων.

Τῆς καταστάσεως ἐπικρατοῦν ἐσχηκυίας μάλιστα τὸ ὑγρὸν, ἐπὶ πλεῖστον γὰρ τοῦτο τοῦ κατὰ φύσιν ἐξετράπετο τῆς καθ' ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα μοχθηρίας, ἐπ' ὀλίγον ὄντες ψυχροὶ καὶ ξηροί. δέδεικται γὰρ ἡμῖν ἑτοιμότερον πάσχειν τὰ σώματα πρὸς ἐκείνων τῶν αἰτίων, ὅσα συγγενῆ ταῖς δυσκρασίαις αὐτῶν ἐστίν.

bis: statimque rursus evicta ad pristinum habitum revertebantur.

XL.

Moriebantur autem ex omnibus quidem atque ex his plurimi pueri jam ablactati, et natu majores, octennes, ac decennes et prope puberes. His autem ista non absque prius descriptis; prima vero plerisque sine his contingebant.

Quum praesens status evincentem habuisset potissimum humiditatem, (ea namque a naturali desciverat) qui frigidi et sicci essent humores, humiditatis et frigiditatis pravitati minus patebant; nam corpora promptius ab his pati causis demonstravimus, quae ipsorum intemperiebus congeneres existunt.

Ἓν μοῦνον δὲ χρηστὸν καὶ μέγιστον σημεῖον τῶν γινομένων σημείων καὶ πλείστους ἐρρύσατο τῶν (365) ἐόντων ἐπὶ τοῖσι μεγίστοισι κινδύνοισιν, οἷσιν ἐπὶ τὸ στραγγουριῶδες ἐτράπετο καὶ ἐς τοῦτο αἱ ἀποστάσιες ἐγίνοντο. συνέπιπτε δὲ καὶ ἐν τῇσιν ἡλικίῃσι ταύτῃσι γίνεσθαι τὰ στραγγουριώδεα τὰ πολλά· ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλοισι πολλοῖσιν ὀρθοστάδην καὶ ἐπὶ τῶν κλινικῶν νοσημάτων. ταχὺ δὲ καὶ μεγάλη τις τούτοισι μεταβολὴ πάντων ἐγίνετο· κοιλίαι τε γὰρ, εἰ καὶ τύχοιεν ὑγραινόμεναι κακοήθεα τρόπον, ξυνίσταντο, γνώμη τε πρὸς πάντα ἡδέως εἶχον· πυρετοί τε πρηέες μετὰ ταῦτα. χρόνιαι δὲ καὶ ἐπίπονοι αἱ στραγγουρίαι τούτοισι.

Εἰρήκει καὶ πρόσθεν στραγγουριώδη καὶ οὐ νεφριτικὰ τούτοις γενέσθαι συμπτώματα καίπερ ἔχοντά τινα κοινωνίαν, ἀλλ᾽ ἄλλα ἀντ᾽ ἄλλων. καὶ ἡμεῖς ἔφαμεν ἐκκαθαι-

XI.

Unicum vero utile et eorum quae edebantur signorum maximum, quodque plurimos maximis periculis immersos liberavit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diverterat et in hanc abscessus contigissent. Accidebat quoque caeteris multis tum surrectis tum decumbentibus. His etiam illico magna quaedam omnium mutatio contingebat; alvi namque etiamsi forsan humectatae essent statim maligno modo tum sistebantur, seque jucunde ad omnes cibos habebant; postea que febres mites percipiebantur. Verum stranguria diuturna ac laboriosa erat.

Dixerat etiam superius stranguriosa et non nephritica symptomata his accidisse, etsi quandam communitatem sortiuntur, verum alia pro aliis. Nosque diximus, ubi corporis excrementa per renes expurgantur, fit illis stranguria

ῥομένου τοῦ σώματος ὅλου τὰ περιττώματα διὰ τῶν νεφρῶν [illegible] μάλιστα δὲ διὰ τὴν δριμύτητα τῶν συῤῥεόντων οὔρων, ἀφ' ἧς καὶ νῦν αἰτίας [illegible] μεμνῆσθαι δὲ χρὴ [illegible] καὶ τὸν ἀπο- [illegible] [564] [illegible] ἀπο- [illegible] τοῦ σώματος. [illegible] γὰρ διὰ γαστρὸς [illegible] τὸ σῶμα, οὕτω καὶ διὰ νεφρῶν καὶ κύστεως [illegible] τὰ κατὰ τὴν στραγγου- [illegible] τῆς στραγγουρίας. [illegible] ἀναγκαῖον ἦν πάσχειν τὰ μόρια, δι' ὧν ἡ [illegible] ἐγίγνετο [illegible] οὔρων, δηλονότι δακνό- μενα [illegible] ἐνοχλούμενα, διόπερ καὶ ἐπιπόνως εἶχον ἐν αὐτῇ τῇ διόδῳ τῶν οὔρων. χρόνῳ δ' αὐτοῖς πλείονι τὰ τοιαῦτα συμπτώματα ἐγίνετο, διὰ τὸ πλῆθος τῶν [illegible] περιττωμάτων.

tum alias tum maxime propter confluentium urinarum acrimoniam, ex qua et nunc causa fuit. Tenere autem memoria oportet hunc etiam abscessus ad stranguriam factos ipsum dicere, quandoquidem per effluxum, non per decubitum toto corpore molesti humores separarentur. Ut enim per alvum saepius universum corpus expurgatur, sic et per renes et vesicam. At his diuturna est stranguria et laboriose universum corpus per stranguriam expurgatur. Has autem partes per quas acrium urinarum excretio fiebat pati erat necesse, quod scilicet morderentur et excretionis continuitate lacessarentur, hinc et in ipso urinarum transitu laboriose habebant. Hujusmodi vero symptomata diutius ipsis facta sunt ob excrementorum quae expurgabantur plenitudinem.

Οὖρα δὲ τουτέοισιν ἐγένετο πολλὰ, παχέα, ποικίλα καὶ ἐρυθρὰ, μιξόπυα μετ' ὀδύνης.

μβ'.

Ταῦτα πάντα τοῦ σώματος ἀποτιθεμένου τὴν περιουσίαν τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ἐγίνετο, διὸ καὶ πάντες ἐσώθησαν. ποικίλης δ' οὔσης αὐτῆς, ὡς ἔμπροσθεν ἔφαμεν, ἄλλο γὰρ ἄλλῳ τὸ πλεονάζον ἦν, εἰκότως καὶ τοῖς οὔροις γενέσθαι ποικιλίαν, οὐχ ἅπασιν ὁμοίων γιγνομένων αὐτῶν, ἀλλὰ τοῖς μὲν τοίων, τοῖς δὲ τοίων.

μγ'.

Περιεγένοντο δὲ πάντες οὗτοι καὶ οὐδένα τούτων οἶδα ἀποθανόντα. ὅσα δ' ἀκινδύνως.

Διὰ τί μὲν περιεγένοντο προείρηται, ἐξηνέχθησαν δὲ διὰ τῶν οὔρων. τὸ δ' ὅσα ἀκινδύνως ἐστὶν ἔνιοι τῆς ἐχο-

XLII.

His autem extiterunt urinae copiosae, crassae, variae et rubrae, cum dolore putri permixtae.

Haec omnia toto corpore pravorum humorum superfluitatem deponente oboriebantur, quapropter etiam omnes conservati sunt. Quum autem ea varia esset, ut ante docuimus, aliud siquidem alteri redundabat, merito et in urinis ipsis fuit varietas. Quum enim non omnibus essent similes, sed his quidem talis, aliis vero alia.

XLIII.

At hi omnes superstites evaserunt, eorumque nullum interiisse novi. Quaecunque citra periculum erant.

Quare superstites evaserunt praenunciatum est: per urinas enim expurgati sunt. Hoc autem *quaecunque citra*

μένης λέξεως προτάττουσιν, ἔνθα καὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ ποιησόμεθα μετὰ τὴν δευτέραν κατάστασιν.

μδ'.

Πεπασμοὺς τῶν ἀπιόντων σκοπεῖν πάντοθεν, ἐπικαίρους ἢ καλὰς καὶ κρισίμους ἀποστάσιας σκοπεῖσθαι.

[55] Ἔνιοι δὲ τὸ τέλος τῆς προγεγραμμένης καταστάσεως ἀρχὴν ἐποιήσαντο τῆς νῦν προκειμένης ἐξηγήσεως, ὡς ἔχειν αὐτὴν οὕτως· ὅσα δ' ἀκινδύνως περὶ πεπασμοὺς τῶν ἀπιόντων πάντας πάντοθεν ἐπικαίρους ἢ καλὰς καὶ κρισίμους ἀποστάσιας σκοπεῖσθαι, ἵνα ἡ διάνοια τοῦ λόγου τοιαύτη τις εἴη. ὅσα δ' ἀκινδύνως προέρχεται πάθη, σκεπτέον ἐπ' αὐτῶν ἐστι τοὺς πεπασμούς. ἐγχωρεῖ γε μὴν καὶ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἀναγινώσκειν τὴν προκειμένην ῥῆσιν, ἵν' ὁ λόγος ᾖ περὶ πάντων ἁπλῶς νοσημάτων αὐτῷ καθόλου λεγόμενος τῶν χωρὶς πεπασμοῦ. πέψις γάρ τίς ἐστι τῶν παρὰ φύ-

periculum erant, nonnulli fequenti orationi praeponunt, ubi ipfius poft fecundum ftatum explicationem facturi fumus.

XLIV.

Omnes excretorum undique fecedentium concoctiones tempeftivas aut bonos et judicatorios abfceffus explorare decet.

Nonnulli prius defcripti ftatus finem praefentis enarrationis principium fecerunt, ut ea fic fe habeat: Quaecunque citra periculum omnes excretorum undique fecedentium concoctiones tempeftivas aut bonas et judicatorios abfceffus explorare decet, ut orationis intelligentia talis quidem fuerit. Quicunque citra periculum affectus procedunt, in his concoctiones confiderandae funt; fieri vero poteft ut et per fe propofita oratio legatur, ut de omnibus fimpliciter morbis ab ipfo univerfe dicatur qui absque matura concoctione funt. Concoctio namque eft quaedam

σιν ὁ πέπασμός τοῦ νοσήματος. αὐτὴ δὲ ἡ πέψις εἰς τὴν τοῦ πέττοντος οὐσίαν ἀγωγή τίς ἐστι τοῦ πεττομένου. κατὰ φύσιν μὲν οὖν ἔχοντος τοῦ σώματος, ὅταν καὶ τὸ πεττόμενον οἰκείαν ἔχῃ φύσιν τῷ πέττοντι, μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωσις ἁπάσης τῆς πεττομένης ὕλης ἢ τοῦ πλείστου μέρους αὐτῆς γίνεται, βραχυτάτου παραμένοντος ἡμῖν ἡμιπέπτου. παρὰ φύσιν δὲ διακειμένων, ὅπερ ἐστὶν ἀλλοτρίων ὑπαρχόντων τῇ τοῦ μεταβάλλοντός τε καὶ ἀλλοιοῦντος φύσει, τὸ μὲν ἐξομοιούμενον ὀλίγον γίνεται, τὸ δὲ ἡμίπεπτον περίττωμα πολύ. καθάπερ δ' ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων σωμάτων τὰ περιττώματα τὴν πέψιν ἐνεδείκνυτο, οὕτω καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν νοσούντων ἐνδείξεται. τὰ μὲν οὖν τῆς γαστρὸς περιττώματα κάτω διαχωρούμενα τήν τε ἀπεψίαν καὶ πέψιν ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἰδέας ἐνδείκνυται, τῶν δὲ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα τὰ διὰ βηχὸς ἀναγόμενα, τῶν δὲ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον τὰ διὰ τῆς ῥινὸς ἐκκρινόμενα, τῶν δὲ κατὰ τὰς φλέβας τὰ κατὰ τὰ οὖρα ἐκκεχυμένα. δέδεικται δὲ περὶ τούτων ἔν τε τοῖς περὶ φυ-

eorum, quae praeter naturam sunt, morbi maturatio. At ipsa concoctio est in coquentis substantiam deductio quaedam ejus quod concoquitur. Corpore igitur secundum naturam habente, quum concoquitur familiarem habuerit naturam, totius materiae concoquendae fit mutatio et alteratio aut maximae ejus partis, paucissima nobis immorante semicocta. Praeter naturam vero affectis corporibus, hoc est a natura tum permutantis tum alterantis alienis, quod quidem assimilatur paucum est; semicoctum vero superfluum copiosum. Ut autem in corporibus secundum naturam habentibus excrementa coctionem demonstrant, sic et in laborantibus demonstrabunt. Alvi itaque dejecta deorsum excrementa tum incoctionem tum coctionem ex propria produnt forma, quae sursum tussi rejiciuntur, eorum quae in thorace et pulmonibus sunt; quae per nasum excernimus eorum quae in cerebro existunt; at quae per urinas procedunt, eorum quae in venis. Verum de his demonstratum est tum in commentariis de naturalibus fa-

[illegible]

στάσεις τὰς κατ' ἔκρουν, ὅπερ καὶ μάλιστα χρὴ σπουδάζειν,

[illegible] quae praeter naturam sunt, morbi [illegible] calidis [illegible] in libro de morborum temporibus, in quibus scriptae sunt eorum qui concoquuntur morborum notae; quocirca nunc Hippocrates eos facere jubet qui ex [illegible] morborum concoctiones explorant. Nonnulli vero in orationis fine pro *explorare*, *facere* scribunt, orationem quandam actionis, curationis et consilii, non dignotionis esse volentes. Si namque concoctiones explorare jubeat, ad dignotionem praenotionemque spectabit oratio; si vero facere, ad curationem pertinebit. Quod autem concoctiones faciant omnia, quae mediocriter calefaciunt tum cibi tum fomenta tum cataplasmata, frictio item mediocris atque ex eo genere balnea, constat omnibus. Quinam omnium singulatim sint in libris methodi medendi explicatum est. Non solum autem morborum concoctiones ipsum considerare vel facere conveniebat; utrumque enim verum est; verum etiam et abscessus per effluxus, quos et prae-

Ὡρᾶν δὲ καὶ ἄπεπτα καὶ ἐς κακὰς ἀποστάσιας τρεπόμενα ἀκρισίας ἢ πόνους ἢ χρόνους ἢ θανάτους ἢ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς.

Ὥσπερ οἱ πεπασμοὶ γίνονται τῆς φύσεως κρατούσης τῶν νοσωδῶν αἰτίων, οὕτω καὶ μὴ κρατούσης τὰ ἐναντία. τῷ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν πεπασμῶν εἰρημένῳ [illegible] ἐναντίον ἐστὶ τὸ χρονίζειν, [illegible] ἀσφαλείᾳ [illegible] θανάτου καὶ τὸ [illegible] ὑποστροφάς. [illegible] ὑγιεινὴν [illegible] μέρος δὲ οἱ πόνοι. τὸ γὰρ ὑγιαίνειν [illegible] εἴτ' ἀνωδυνίαν εἴτ' [illegible] [57] ἴδιον ἀχώριστον ἔχει. τὸ δὲ τῆς ἀκρισίας [illegible] λεγόμενον [illegible] κρίσεως ἢ μοχθηρᾶς [illegible] σημαινόμενα ταῖς ἀκρισίαις [illegible]

XLVI.

Cruda vero et incocta et in malos abscessus conversa acrisias aut dolores aut diuturnitatem aut mortem aut eorundem reversiones significant.

Quemadmodum concoctiones fiunt natura morbosas causas evincente, sic etiam non evincente contraria. Itaque celeritati judicationis in coctionibus dictae contraria est morborum diuturnitas; securitati vero in illis et acrisia et mors et recidivae opponuntur; sanitati autem illic communiter quae nunc dicta sunt omnia et particulatim dolores. Nam quae sana sunt corpora, doloris carentiam aut indolentiam vel molestiae vacuitatem (nihil enim refert quo appellare modo volueris) propriam habent inseparabile, at acrisiae vocabulum bifariam memini ab ipso dici, aut quum nullo modo futura sit crisis, aut prava futura. Atque hoc utroque significatu morborum incoctiones acrisiae comitantur. Este vero memores omnem mor-

[illegible] [illegible]

ἀκρισίαι. μέμνησθε δέ, [illegible] πέψις τοῦ νοσήματος ἐν [illegible] καὶ τὸ πέττεσθαι τοῖς χυμοῖς ὑπὸ τῶν στερεῶν [illegible] γίνεται, ὡς ὅταν γε καὶ αὐτὰ ταῦτα νοσῇ, καθ' ἕξιν μὲν ἤδη [illegible] ἐπάγει. θεραπευθῆναι δ' οὐ δύναται πρὶν αὐτὰ τὰ στερεὰ σώματα τὴν οἰκείαν ἀνακτήσασθαι δύναμιν, ἥτις ἐν συμμετρίᾳ κεῖται θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ. διὸ καὶ τῆς ὑγείας αὐτῆς τῶν στερεῶν σωμάτων ἐν τῇ τούτων συμμετρίᾳ τὴν ὕπαρξιν ὑπάρχειν, ὡς μηδὲν διαφέρειν ἢ εὐκρα-[illegible] συμμετρίαν [illegible] χρὴ τὰς αὐτῶν [illegible] διὰ τῶν [illegible] πᾶσιν [illegible] ἐνταῦθα τῶν περι-[illegible] τὰ κεφά-[illegible].

XLVI.

[illegible] constitutionem jam humorum alterationes consistere. Etenim potentia est pars solida corporis natura, quae illorum est facultas, fit humoribus concoctio a solidis corporibus sanis; ut quum haec ipsa aegrotant, jam in habitu [illegible] extremumque periculum existat quibus ipsum [illegible]. Sanari autem prius non potest quam solida ipsa corpora propriam facultatem recuperaverint quae in calidi frigidi, humidi et sicci symmetria posita est; quare etiam ipsa corporum solidorum sanitas in horum symmetria sita est, ita ut nihil referre videatur vel bonam partium similarium temperiem sanitatem esse dicas vel elementorum ex quibus generati sumus symmetriam. At quomodo solidorum corporum morbis medendum sit, in libris methodi medendi enunciatum est. Ut autem in omnibus omnia dicantur, fieri nequit. Hic enim summa incidentium medendi speculationem capita duntaxat annotare satis est, quemadmodum et eorum quae ad dignotionem

τὸ μὲν γὰρ ἴδιον ἑκάστης πραγματείας, χρὴ τελέως διεξέρχεσθαι, τὸ δὲ παραπίπτον, ἐπισημαίνεσθαι διὰ κεφαλαίων.

μζ'.

Ὅ τι δὲ τουτέων ἔσται μάλιστα, σκεπτέον ἐξ ἄλλων.

Ὧν ἀναμιμνήσκει τῆς προγνωστικῆς τέχνης καὶ ὧν ἐδίδαξεν ἐν τῷ προγνωστικῷ συγγράμματι. τῶν γὰρ προειρημένων ἕκαστον ἐκ τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ γεγραμμένων καὶ ἡμεῖς ἐξηγησάμεθα διὰ τῶν τριῶν ὑπομνημάτων. καὶ κατά γε τὸ τέλος δέδεικται τὰ τῶν ἐπιδημιῶν ἑπόμενα τῷ προγνωστικῷ. καὶ πρὸς τούτοις δὲ, τοῦ γραφῆναι τὰ εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνήματα, διὰ τῶν περὶ κρίσεων, εἴρηντο προγνώσεις ὀλεθρίου καὶ ἐπιεικοῦς νοσήματος. αἵτινες δὲ προθεσμίαι τῶν κρίσεων εἰσιν ἐφ' ἑκάστῳ καὶ τίνες μὲν ἀγαθαὶ κρίσεις, τίνες δὲ σφαλεραὶ, βίαιοί τε καὶ οὐ βίαιοι.

fpectant. Nam quod unicuique tractatui proprium exiftit, abfolute percurrere oportet, quod vero obiter incidit, per capita prodere.

XLVII.

Horum autem quodcunque maxime futurum fit, ex aliis confiderandum eft.

Quorum de arte praenofcendi mentionem fecit, ea in prognoftici libro docuit. Singula namque praedicta ex his quae illo in libro funt fcripta patent, nosque illum tribus commentariis explanavimus. In quorum fine quod epidemiorum libri prognofticum fequantur oftendimus, fcriptosque illum in librum commentarios propter libros de crifibus, in quibus praenotiones explicatae funt tum pernicioli tum manfueti morbi, qui item in unoquoque judiciorum praefiniti dies, quaenam bona judicia, quae

περί τε τῶν ἄλλων ἁπάντων καὶ ὅσης ταύτης ἔχεται τῆς θεωρίας.

μη'.

Λέγειν τὰ προγινόμενα, γινώσκειν τὰ παρεόντα, προλέγειν τὰ ἐσόμενα.

Καὶ τῷ προγνωστικῷ συγγράμματι κατ' ἀρχὰς εὐθὺς εἶπε, προγινώσκων γὰρ καὶ προλέ- [58] γων, τά τε παρεόντα καὶ τὰ προγενόμενα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ὡς περὶ τοὺς τρεῖς χρόνους καταγινομένης τῆς προγνώσεως. καὶ ὅπως χρὴ τοῦτο διαπράττεσθαι, διὰ τῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνημάτων εἴρηται.

μθ'.

Μελετᾶν ταῦτα.

fecura, quae violenta. Jam et de omnibus aliis quae ad hanc fpeculationem fpectant.

XLVIII.

Praeterita enuncianda, praefentia cognofcenda et futura praedicenda.

Etiam in prognoftici libro ftatim ab initio pronunciavit, praenofcens enim ac praedicens coram aegris tum praefentia tum praeterita tum futura. Quod praenotio circa tria verfetur tempora et quonam pacto hoc efficere oporteat, in illius libri commentariis dictum eft.

XLIX.

Haec exercere oportet.

Ἐνταῦθα νῦν τὸ μελετᾶν ἀντὶ τοῦ ἀσκεῖν εἴρηκεν, ἐν ἄλλοις δὲ πολλάκις τὴν ἐπιμέλειαν ὀνομάζει μελέτην.

Ἀσκεῖν περὶ τὰ νουσήματα δύο, ὠφελέειν ἢ μὴ βλάπτειν.

Ἐγὼ τοῦτο μικρὸν ἡγούμην ποτὲ καὶ οὐκ ἄξιον Ἱπποκράτους. ἅπασι γὰρ ἀνθρώποις ὑπάρχειν πρόδηλον ἐνόμιζον, χρὴ τὸν ἰατρὸν στοχάζεσθαι μὲν μάλιστα τῆς ὠφελείας τῶν καμνόντων, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ τοῦ μὴ βλάπτειν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ πολλοὺς τῶν ἐνδόξων ἰατρῶν ἐθεασάμην ἐγκληθέντας δικαίως ἐφ' οἷς ἔπραξαν, ἢ φλεβοτομήσαντες ἢ λούσαντες ἢ φάρμακον δόντες ἢ οἶνον ἢ ὕδωρ ψυχρὸν, ἐνενόησα τάχα μέν τι καὶ αὐτῷ τῷ Ἱπποκράτει συμβῆναι τὸ τοιοῦτον, ἐξ ἀνάγκης δ' οὖν πολλοῖς καὶ ἄλλοις τῶν κατ' αὐτὸν ἰατρῶν, ἐξ ἐκείνου τοῦ περὶ παντὸς ἐποιησάμην, εἴ ποτέ τι τῷ κάμνοντι μέγα προσφέροιμι βοήθημα, προδια-

Hoc loco nunc curare pro exercere dixit. In aliis autem saepius exercitationem curam nominat.

L.

In his duobus te exercere oportet, ut morbis auxilieris aut non laedas.

Id ego parvum aliquando duxi et indignum Hippocrate: nempe omnibus hominibus conspicuum esse putabam. Oportet siquidem medicum imprimis aegrorum auxilio animum intendere, sin minus, ipsos tamen non laedere. Quia vero multos vidi praeclaros medicos in his jure culpatos quae fecerant aut quum venam secuerint aut laverint aut medicamentum aut vinum aut aquam frigidam exhibuerint, animadverti mecum forsan et Hippocrati ipsi tale quid accidisse, ob idque ceteris multis suis aequalibus medicis, exindeque prorsus feci, ut si quando magnum quoddam aegro auxilium allaturus sim,

σκέψασθαι παρ᾽ ἐμαυτῷ, μὴ μόνον ὅσον ὠφελήσω τοῦ σκοποῦ τυχών, ἀλλὰ καὶ ὅσον βλάψω ἀποτυχών. οὐδὲν οὖν οὐδεπώποτ᾽ ἔπραξα μὴ πειράσας αὐτὸς πρότερον, ἐὰν ἀποτύχω τοῦ σκοποῦ, μηδὲν βλάψαι τὸν νοσοῦντα. τινὲς δὲ τῶν ἰατρῶν ὁμοίως τοῖς τοὺς κύβους ἀναρρίπτουσιν εἰώθασιν ἐπὶ τῶν καμνόντων βοηθήματα προσφέρειν, ὧν ἡ ἀποτυχία μεγίστη ἀναφέρεται βλάβη τοῖς νοσοῦσι. τοῖς μὲν οὖν μανθάνουσι τὴν τέχνην οὐκ οἶδα εἰ δόξει καθάπερ μοί ποτε τὸ ὠφελεῖν ἢ μὴ βλάπτειν οὐκ ἄξιον πρὸς Ἱπποκράτους γεγράφθαι τηλικούτου, ὅσοι δ᾽ ἰατρεύουσιν ἤδη σαφῶς οἶδα τὴν δύναμιν αὐτοῦ γνωσθησομένην. ἐὰν δὲ καὶ διὰ προπετῆ χρῆσιν ἰσχυροῦ βοηθήματος συμβῇ τὸν κάμνοντα διαφθαρῆναι, μάλιστα νοήσουσιν ὧν νῦν ὁ Ἱπποκράτης παρῄνεσε τὴν δύναμιν.

[59.] (367.) Ἡ τέχνη διὰ τριῶν, τὸ νόσημα, ὁ νοσέων

ut antea apud me cogitem, non ſolum quantum juvero ſi voti compos fuerim, ſed etiam ne quid laedam. Nihil itaque unquam feci non ipſe prius expertus, ne quid ſi voti compos non eſſem, aegrotum laederem. Quidam vero medici aleatoribus teſſeras projicientibus ſimiles aegrotis offerre remedia conſuaverunt, quorum fruſtratio maximam noxam inferunt aegrotantibus. Artem vero diſcentibus ſcio viſum iri ut mihi nonnunquam juvare vel non laedere indignum eſſe ab Hippocrate primo ſcriptum fuiſſe. Verum jam medentibus manifeſte ſcio virtutem ipſius appariturum. Quod ſi aliquando propter inconſultum vehementis remedii uſum aegrotum interire contingat, maxime facultatem hujus quod nunc Hippocrates propoſuit, ſentient.

LI.

Artem tria circumſcribunt, morbus, aegrotus et medicus.

γελλομένου, ἐξῆς [illegible] χ

ποιοῦντι, [illegible]

[60] Σπασμοὶ γίνονται τοῖς φρενιτικοῖς, τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν τράχηλον ἀλγημάτων παραμενόντων καὶ βαρῶν.

ἀλλὰ καὶ αὖθις ἐρεῖ καὶ ἔνιοι ταχυθάνατοι, τουτέστι.

Ἐδείχθη δὲ ἡμῖν τὰ τοιαῦτα πάντα διαχωρήματά τε καὶ ἐμέσματα, τῆς ξανθῆς χολῆς κατοπτωμένης γινόμενα, διὸ καὶ τούτοις ἐφεξῆς ἐρεῖ ὅτι ταχυθάνατοι ἔνιοι γίνονται, τουτέστιν, εὐθέως ἐπὶ τοῖς ἐμέσμασιν ἀποθνήσκουσιν, ὡς ἂν ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλόν τε καὶ τὰς μήνιγγας

pronunciantur, ad ipsum hoc facientem animum convertamus.

LIII.

Phreniticis quidem convulsiones.

Convulsiones, inquit, fiunt phreniticis perseverantibus capitis colliqne doloribus et gravitatibus.

LIV.

mo etiam aeruginosa vomunt, ex hisque nonnulli celeriter intereunt.

A nobis autem demonstratum est ejusmodi dejectiones et vomitiones assata flava bile procreari, ob eamque causam hisce deinceps verbis pronunciat, nonnulla celerrime interire, hoc est statim a vomitu emori, consistente ex flava bile in cerebri meningumque regionibus phreni-

χολώδους τῆς φαρυγγώδους συνισταμένης ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ. Θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν ὑπερξηρανθέντων τῶν μορίων τούτων γίνεσθαι τοὺς σπασμούς. ἔνιοι μὲν οὖν ἅμα τῷ σπασθῆναί τε καὶ ἰώδη ἐμέσαι παραχρῆμα ἀποθνήσκουσιν, ἔνιοι δὲ διὰ ῥώμην δυνάμεως ἐπέζησαν ἡμέραν ἢ δύο ἢ τρεῖς, ἔστιν ὅτε πέντε.

νη.

Ἐν καύσοισι δὲ καὶ τοῖσιν ἄλλοισι πυρετοῖσιν, οἷσι μὲν τραχήλου πόνος καὶ κροτάφων βάρος καὶ σκοτώδεα περὶ τὰς ὄψιας ἢ καὶ ὑποχονδρίου ξύντασις, οὐ μετ' ὀδύνης ἐγγίγνηται, τουτέοισιν αἱμοῤῥαγέει διὰ ῥινός.

Εἴρηταί μοι κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ προγνωστικοῦ περὶ τῶν οὕτω γινομένων αἱμοῤῥαγιῶν, ἐκείνην ἐξηγουμένῳ τὴν ῥῆσιν ἧς ἡ ἀρχὴ, οἷσι δὲ καὶ ἐν τοιουτοτρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσιν ἀντὶ μὲν τοῦ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι ἀμβλυωγμὸς γίνεται ἢ μαρμαρυγαὶ προ-

tide. Nihil igitur mirum deficcatis his partibus convulfiones oboriri. Nonnulli quidem fimul atque tum cum convulfi, tum aeruginofa vomuerint, quamprimum intereunt, nonnulli vero ob virium robur diem unum aut duos aut tres aut interdum quinque fupervixerunt.

LV.

In ardentibus autem aliisque febribus, quibus cervicis quidem dolor, temporum gravitas et tenebrae oculis obortae aut etiam hypochondrii minime cum dolore contentio fupervenit, his fanguis per nares erumpit.

Quaenam fiunt fanguinis eruptiones, de his in prognoftici explicatione verba fecimus, quum textum illum interpretaremur, cujus extat exordium. At quibus per febrem hujusmodi caput dolentibus pro nigri cujusdam

φαίνονται, ἀντὶ μὲν τοῦ καρδιώσσειν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ τι ἐπὶ δεξιὰ ἢ ἐπ' ἀριστερὰ ξυντείνεταί τι μήτε μετ' ὀδύνης μήτε σὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ ῥινῶν ῥυῆναι τούτοισι προσδόκιμον ἀντὶ τοῦ ἐμέτου. καὶ ὅτι τελεώτερον ἐκεῖ περὶ τούτων ἔγραψεν, εἰ παραβάλλοις ἀλλήλαις τὰς ῥήσεις, ἐναργῶς μαθήσῃ. τοσοῦτον οὖν μοι μόνον ἐνταῦθα προσθεῖναι δεήσει διὰ τοὺς περὶ τὸν Καπίτωνα γράψαντας ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει καὶ ὑποχονδρίου ξύντασις μετ' ὀδύνης. οὐκ ὀρθῶς γὰρ ἀφεῖλον τὴν ἀπόφασιν, τὴν οὐ, διά τε τὸ ἀληθὲς αὐτὸ καὶ ὅτι κατὰ τὸ προγνωστικὸν Ἱπποκράτους εἴρηται, ὅταν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἐπὶ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ συντείνεταί τι μήτε σὺν ὀδύνῃ μήτε σὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι τούτοις προσδόκιμόν ἐστι. τῆς γὰρ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ῥοπῆς τῶν χυμῶν σημεῖόν ἐστιν ἡ τοῦ ὑποχονδρίου σύντασις [61] χωρὶς ὀδύνης γινομένη, ὡς εἴ γε μετ' ὀδύνης ᾖ, τῇ τῶν σπλάγχνων ἀκολουθεῖ φλεγμονῇ, ὅταν δὲ τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν θερμασίας ἑλκούσης ἄνω τὸ αἷμα καὶ τοῦ ἥπατος

ante oculos visione caligo adsit aut vibrantes lucis splendores obversantur et pro stomachi morsu hypochondrio ad dextra aut sinistra quiddam neque cum dolore, neque cum inflammatione contenditur, iis pro vomitu sanguis e naribus fluxurus expectatur. Quodque perfectius illic de his scripserit, si textus inter se comparaveris, didiceris. Tantum itaque mihi solum hoc loco adjiciendum erit propter Capitonem, qui in praesenti oratione scripsit, *et hypochondrii contentio cum dolore*. Non enim recte negationem *non* sustulit, tum ob ipsam veritatem tum quod in prognostico ab Hippocrate pronuntiatum sit; quum in hypochondrio dextro aut sinistro quiddam contenditur, neque cum dolore, neque cum inflammatione, his sanguis e naribus fluxurus expectandus est. Nam quae hypochondrii sine dolore fit contentio, impetus humorum ad caput signum est. Quod si cum dolore sit, viscerum phlegmonem sequitur. Quum vero capitis calore sursum sangui-

ὠθοῦντος ὁ ὠθισμὸς γίγνηται, τὴν αἱμοῤῥαγίαν προσδέχεσθαι χρή.

ξστ.

Οἷσι δὲ βάρεα μὲν ὅλης τῆς κεφαλῆς, καρδιωγμοὶ δὲ καὶ ἀσώδεές εἰσιν, ἐπανεμέουσι χολώδεα καὶ φλεγματώδεα.

Ὅτι τοῦτον τὸν λόγον ἐν τῷ προγνωστικῷ διὰ τῆσδε τῆς ῥήσεως ἐδίδαξεν· ὅτῳ δ' ἂν ἐν πυρετῷ μὴ θανατώδεϊ φησὶ κεφαλὴν ἀλγῇ ἢ καὶ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν γίνηται ἢ καρδιωγμὸς τουτέῳ προσγένηται, χολώδης ἔμετος παρέσται· ἢν δὲ καὶ ῥῖγος ἐπιλάβῃ καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ ὑποχονδρίου ψυχρὰ ᾖ, ταχύτερον ὁ ἔμετος παρέσται· ἢν δέ τι καὶ πίῃ καὶ φάγῃ ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, κάρτα ταχέως ἐμέεται. τούτων δὲ οἷσιν ἂν ἄρξηται ὁ πόνος, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τεταρταῖοι πιέζονται μᾶλλον ἢ πεμπταῖοι, ἐς δὲ τὴν ἑβδόμην ἀπαλλάσσονται. οἱ μέντοι πλεῖστοι αὐτῶν ἄρχονται μὲν πονέεσθαι τεταρταῖοι, πιέζονται δὲ πεμπταῖοι μάλιστα, ἀπαλλάσσονται δ' ἐνναταῖοι

nem trahente et jecore impellente fiat contentio, sanguinis eruptio exspectanda est.

LVI.

Quibus universi capitis gravitates, stomachi morsus, nauseae ac fastidia sunt, his biliosae ac pituitosae vomitiones oboriuntur.

Hanc orationem in prognostico his verbis docuit: quicunque per febrem non letalem caput dolere dixerit aut etiam prae oculis tenebrosum quiddam apparere aut stomachi morsus huic accesserit, biliosus aderit vomitus. Quod si rigor etiam accesserit ac inferiores hypochondrii partes frigidae extiterint, celerior etiamnum aderit vomitus. Si quid autem sub hoc tempus aut biberit aut esitaverit, celerrime vomiturus est. Quibus ex his primo die dolor coeperit, ii quarto die magis quam quinto premuntur, at septimo liberantur. Quin eorum plurimi quarto quidem die dolere incipiunt, quinto vero maxime vexantur,

ἢ ἑνδεκαταῖοι. οἱ δὲ νῦν ἀρξάμενοι πεμπταῖοι πονέεσθαι, καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον αὐτοῖσι τῶν πρόσθεν γίγνεται, ἐς τεσσαρεσκαιδεκάτην ἀπαλλάσσονται. γίνεται δὲ ταῦτα τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τῇσι γυναιξὶν ἐν τοῖς τριταίοις μάλιστα, τοῖσι δὲ νεωτέροισι γίνονται μὲν καὶ ἐν τούτοισι, μᾶλλον δὲ τοῖς συνεχεστέροισι πυρετοῖς καὶ τοῖσι γνησίοισι τριταίοισιν. αὕτη περὶ τῶν αὐτῶν, ὧν νῦν διέρχεται (368) ῥῆσις ἐν τῷ προγνωστικῷ γέγραπται καὶ αὐτὴν ἐξηγησάμεθα κατὰ τὸ γ΄ τῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ἡμῖν γεγραμμένων, ὥστε οὐδὲν δεῖ πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν ἐνταῦθα λέγειν, ὁρῶντας ἀκριβέστερον ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένον ὅλον τὸν λόγον. εἰ δέ τι περιττότερον ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ πρόσκειται, τοῦτο διὰ τῶν ἑξῆς ῥήσεων ἐξηγήσομαι, μεμνημένων ἡμῶν ὅτι τὸ μὲν κυρίως ὀνομαζόμενον ἐξηγεῖσθαι κατὰ τὰς ἀσαφεῖς γίνεται λέξεις· ἤδη δὲ διὰ τὸ τῶν ἐξηγητῶν ἔθος καταχρώμενοι καὶ τὰς ἀντιλογίας τῶν ἀσαφῶν εἰρημένων ἐξηγήσεις ὀνομάζομεν, ὅπερ καὶ νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν

verum nono et undecimo liberantur. Qui vero quinto die dolere incipiunt et quae cetera pro ratione prioribus ipſis accidunt; iis ad decimum quartum diem morbus deſinet. Haec autem oboriuntur viris quidem ac mulieribus in tertianis praeſertim, junioribus vero tum in his quidem accidunt, ſed magis in continuis ſebribus tum in legitimis tertianis. Haec oratio de iisdem quae nunc praecurrit, in prognoſtico ſcripta eſt, ac ipſam nos in tertio quem in eum ſcripſimus commentario interpretati ſumus. Quare quum accuratius totum hunc ſermonem in prognoſtico ſcriptum videamus, de iisdem rurſum hoc loco dicere non opus eſt. Si quid autem hoc in libro excellentius procumbat, id ſequentibus orationibus explicaturus ſum; tenentibus memoria nobis quod proprie vocata expoſitio in obſcuris fiat dictionibus. Jam vero ex interpretum conſuetudine cauſiloquia ſeu cauſarum diſceptationes obſcure dictorum per abuſum expoſitiones appellamus, quod et nos hic facimus vincentem conſuetudinem ſequuti.

Ed. Chart. IX. [fol. 42.] Ed. Bas. V. (308.)

[illegible] τὴν γὰρ λέξιν αὐτὴν οὐ- [illegible] προσφερόμενος [illegible] ἐπιχειροῦμεν λέγειν.

Ὡς τὸ πολὺ δὲ παιδίοισιν ἐν τοῖσι τοιούτοισιν οἱ σπασμοὶ μάλιστα.

[62.] Τὰ παιδία διὰ τὴν ἀσθένειαν τε ἅμα καὶ μαλακότητα τοῦ νευρώδους γένους ἑτοιμότατα πρὸς τοὺς σπασμούς ἐστιν.

Καὶ τὰ προειρημένα πάντα γίνεται ταῖς γυναιξὶν, ὡς καὶ τοῖς ἄῤῥεσι, καθόσον ἄνθρωποί τέ εἰσι καὶ πάντα ἔχου-

Ipsam [illegible] orationem [illegible] manifesta est, nulla indiget explicatione, [illegible] ipsa significatione dilucide pronunciata continetur.

LVII. Plerumque vero pueris [illegible] convulsiones [illegible] oboriuntur.

Pueri propter nervosi generis tum infirmitatem, tum mollitiem ad convulsiones sunt promptissimi.

LVIII. Mulieribus eadem etiam et ab utero [illegible] contingunt.

Praedicta quoque omnia fiunt feminis, ut maribus, quatenus sunt homines, talesque omnes habent partes

σι τοιαῦτα, τοῖς ἄῤῥεσι μόρια καθάπερ ἐν γυναιξὶν ἐξαίρετον ὑπάρχει μόριον ἡ μήτρα, κατὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἐκείνων ἁλίσκεται νοσήμασι καὶ μάλιστ᾽ ἐφ᾽ ὧν τῷ στομάχῳ συμπάσχει.

νθ'.

Πρεσβυτέροισι δὲ καὶ ὅσοισιν ἤδη τὸ θερμὸν κρατέεται καὶ παραπληκτικὰ ἢ μανικὰ ἢ στερήσιες ὀφθαλμῶν.

Ὁ λόγος ἦν αὐτῷ περὶ τῶν βαρυνομένων τε ἅμα τὴν κεφαλὴν καὶ καρδιωσσόντων καὶ ἀσσωμένων, οὓς ἐπανεμεῖν ἔφη χολώδη καὶ φλεγματώδη καὶ μάλιστα εἰ παιδία εἴεν, ἐν οἷς καὶ σπασμοὺς γίνεσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς τελείοις. ἀλλὰ καὶ γυναιξὶν ἔφη καὶ ταῦτα καὶ ἀπὸ ὑστερῶν πόνους συμβαίνειν. ἐφεξῆς οὖν φησι τοῖς πρεσβυτέροις παραπληξίας τε γίνεσθαι καὶ μανίας καὶ στερήσεις ὀφθαλμῶν, προστίθησι δὲ τῷ λόγῳ τὸ οἷσιν ἤδη τὸ θερμὸν κρατέεται, τὴν αἰτίαν ἐνδεικνύμενος δι᾽ ἣν ταῦτα γίνεται. παραπληγίας μὲν καλεῖ

quales viri. Quatenus autem ipsis praecipua inest pars uterus, eatenus et partis hujus capiantur morbis et maxime in quibus stomacho consentit.

LIX.

Senioribus vero et calor evincitur, paraplegiae aut maniae aut oculorum caecitates.

De capitis gravitate simulque cardiogmo et fastidio laborantibus ipsi erat oratio, quos ait postea biliosa et pituitosa vomere, ac maxime si pueri sint, quibus et convulsiones magis quam adultis oboriri pronunciat, atque haec mulieribus et ab utero dolores accidere. At deinceps narrat paraplexias, manias et caecitates senioribus evenire. Addidit autem orationi *et quibus jam calor evincitur,* causam qua haec oboriebantur reddens, paraplexias quidem vocat paralyses ex apoplexia in partem aliquam

τοῖς, ἐξ ἀποπληξίας τοῖς τε πρόσθεν κατασκηπτούσας παραλύσεων, μανίας δὲ κατὰ ἄνευ πυρετοῦ παραφροσύνας. εἴωθε δὲ ταῦτα γίνεσθαι τοῖς πρεσβυτέροις διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως, ἀδυνατούσης ἐκκρῖναι δι' ἐμέτων ἢ αἱμοῤῥαγίας τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν ἠθροισμένον πλῆθος, ἐφ' ᾧ καὶ στερήσεις ὀφθαλμῶν ἐνίοτε γίγνονται κατασκήπτοντος τούτοις.

ξ.

[63] Ἐν Θάσῳ πρὸ ἀρκτούρου ὀλίγον καὶ ἐπ' ἀρκτούρῳ ὕδατα πολλὰ ἐν βορείοισι μεγάλα, περὶ δὲ ἰσημερίην καὶ μέχρι πληϊάδος νότια ὕδατα σμικρὰ, ὀλίγα, χειμὼν βόρειος, αὐχμοὶ, ψύχεα, πνεύματα, μεγάλαι χιόνες. περὶ δ' ἰσημερίην χειμῶνες μέγιστοι, ἔαρ βόρειον, αὐχμοὶ, ὑέματα ὀλίγα, ψύχεα. περὶ δὲ ἡλίου τροπὰς θερινὰς, ὕδατα ὀλίγα, μεγάλα ψύχεα μέχρι κυνός. μετὰ δὲ κύνα μέχρις ἀρκτούρου θέρος θερμὸν, καύματα μεγάλα καὶ οὐκ ἐκ τῆς προσαγωγῆς, ἀλλὰ συνεχέα καὶ βίαια. ὕδωρ

decumbente, manias vero citra febrem deliria. At haec fieri consueverunt senioribus ob naturae imbecillitatem collectam in capite plenitudinem per vomitus aut sanguinis eruptiones nequeuntis excernere, unde etiam nonnunquam oculorum caecitates ea in ipsos decumbente procedunt.

LX.

In Thaso paulo ante arcturum et sub arcturo aquae copiosae et magnae per aquilonios. Circa aequinoctium autem et ad Vergilias usque austrinae pluviae, parvae et paucae, hiems aquilonia, squalores, frigora, venti, magnae nives. At circa aequinoctium tempestates maximae, ver aquilonium, squalores, pluviae modicae, frigora. Ad solstitium aestivum imbres pauci, magna adusque canem frigora. A cane vero ad arcturum usque aestas calida, aestus magni qui non paulatim increscebant, sed tum continui tum vehementes, non plue-

Ed. Chart. IX. [68.] Ed. Baf. V. (368.)

οὐκ ἐγένετο, ἐτησίαι ἐπέπνευσαν. περὶ δὲ ἀρκτοῦρον ὕσματα νότια μέχρι ἰσημερίης ἦρος. ἐν δὲ τῇ καταστάσει ταύτῃ κατὰ χειμῶνα μὲν ἤρξαντο παραπληγίαι καὶ πολλοῖσιν ἐγίγνοντο, καί τινες αὐτῶν ἔθνησκον διὰ ταχέων, καὶ γὰρ ὅλως τὸ νόσημα ἐπιδήμιον ἦν, τὰ δ' ἄλλα διετέλεον ἄνοσοι.

Ψυχρὰ καὶ ξηρὰ κατάστασίς ἐστιν ἣν διηγεῖται καί τι καὶ ἀνώμαλον ἔχουσα. κατὰ πάντ' οὖν ταῦτα φθινοπώρῳ παραπλησία οὖσα καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα ἔσχεν, οἷα μάλιστα πλεονάζειν εἴωθε φθινοπώρῳ. ὅτι μὲν οὖν ἀνώμαλος ἐγένετο, δῆλον ἐκ τῶνδε. περὶ γὰρ ἀρκτούρου εἰσβολὴν, μετὰ βορείων πνευμάτων, ὑετοὺς μεγάλους γενέσθαι φησίν. ἀκολουθῆσαι δὲ τὸ φθινόπωρον ὅλον ἐναντίον τῇδε τῇ καταστάσει, ἀντὶ μὲν βορείου νότιον γενόμενον, ἀντὶ δὲ ἐπομβρίου βραχέα ἔχον ὕδατα. πάλιν δὲ τὸν χειμῶνα βόρειόν τε καὶ ξηρὸν εἶναι, εἶτα καὶ τὸ ἔαρ ὅλον ἄχρι κυνὸς ἐπι-

bat, spirarunt Etesiae. Circa arcturum pluviae austrinae ad aequinoctium usque vernum. Hoc in statu hieme quidem paraplegiae coeperunt multosque invaserunt, eorumque nonnulli derepente interierunt (hic enim morbus universim grassabatur), ceterum morbo vacui degebant.

Quem statum explicat, is frigidus et siccus est aliquid inaequale prae se ferens. Quum itaque his in omnibus autumno esset similis, tales etiam morbos habuit quales autumno maxime redundare consueverunt. Quod itaque etiam esset inaequalis, ex his manifestum est. Nam circa arcturi ingressum pluvias magnas cum aquiloniis ventis fuisse pronuntiat; deinde et autumnum totum huic statui contrarium sequutum; pro aquilonio quidem austrinum contigisse et pro pluvioso paucas aquas habuisse. Rursus et hiemem tum aquiloniam tum siccam extitisse, deinde

[illegible] πρόδηλον μὲν ἀκριβῶς ἐπικρατῆσαι ἐν τῇ καταστάσει τὸ ξηρόν τε καὶ τὸ ψυχρόν. ἔδειξε δὲ καὶ ἀνώμαλον τὴν ἀρχὴν αὐτῆς μέχρι χειμῶνος, εἶτα μετὰ κύνα πάλιν ἐκ τῶν βορείων καὶ ψυχρῶν ἐξαίφνης γενέσθαι φησὶ καύματα μεγάλα καὶ βόρεια καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ὕδατα νότια. δῆλον οὖν ὅτι καὶ τὸ τέλος τῆς ὅλης καταστάσεως τὸ μετὰ κύνα σφοδρῶς ἀνώμαλον ἐγένετο. ἐξηγεῖται τοιγαροῦν ἐφεξῆς τὰ γενόμενα νοσήματα σαφῶς ἅπαντα, μηδεμιᾶς λέξεως ἀσαφοῦς περιεχομένης, ὅτι μὴ σπανίως. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὰς αἰτίας τῶν γενομένων νοσημάτων προεθέμεθα λέγειν, ἐκείνας δεήσει προστιθέναι ταῖς ῥήσεσιν αὐτοῦ, τὰς λέξεις δὲ αὐτὰς διὰ κεφαλαίων συντέμνειν, αἷς ἀκολουθήσουσιν οἱ προμεμνημένοι τῶν τε κατὰ τὸ πρῶτον βιβλίον εἰρημένων καὶ τῶν ἔμπροσθεν ἐν τούτῳ. παραπληγίας μὲν οὖν ἐν τῷ χειμῶνι γενέσθαι τῆς κεφαλῆς δηλονότι πληγείσης ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ γενομένων ψυχρῶν πνευμάτων καὶ μάλιστα ὅτι τὸ φθινόπωρον ὅλον νότιον γενόμενον ἐθέρμηνέ τε καὶ ἠραίωσεν αὐτὴν ἅμα τῷ πληρῶσαι. ἡ γὰρ οὕτως

et vel totum ad canis ortum usque. Quare constat hoc in statu tum frigidum tum siccum satis superasse. At demonstratum est etiam primordia ipsius inaequalia ad hiemem usque fuisse, deinde rursum post canem ex aquiloniis et frigidis ait derepente magnos et aquilonios aestus et ab his etiamnum aquas austrinas evenisse. Liquet igitur totius status finem a cane admodum inaequalem fuisse. Itaque morbos omnes dilucide explicat ordine quo consequuti sunt, nulla quae obscura sit, nisi raro posita dictione. Ceterum, quum incidentium morborum causas explanare instituimus, illae ejus orationibus, orationes ipsae per summa capita dividendae sunt, quae assequentur qui prius tum quae in primo commentario tum quae in hocce praedicta sunt memoria tenent. Paraplegias itaque hieme fuisse ait, percusso nimirum a frigidis ventis, quum exspiraverunt, capite ac maxime quod autumnus totus austrinus factus ipsum tum calefecisset tum irrigasset tum

προσδιακειμένη πλεῖστα πάσχει κατὰ τὰ ψυχρὰ βόρεια πνεύματα, οὐ μὴν ἄλλο γέ τι νόσημα τὸν χειμῶνα παρελύπει, διότι ξηρὸς ἦν. εἴρηται δὲ καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς τοὺς αὐχμοὺς τῶν ἐπομβρίων ὑγιεινοτέρους εἶναι. κατὰ μέντοι τὰς παραπληγίας ἀπέθνησκον, αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους εἰπόντος. καὶ γὰρ ἅλις τὸ νόσημα ἐπιδήμιον ἦν ἐν ἴσῳ τῶν ξενιζόντων, διὰ τὴν παρὰ τὸ σύνηθες γενομένην παραπληγίαν. ἡ γάρ τοι συνήθως γινομένη κατασκήπτει μὲν εἰς μέρους παράλυσιν, οὐ μὴν ἀναιρεῖ γε τὸν ἄνθρωπον. ἀλλ' ἡ κατὰ τὴν προκειμένην κατάστασιν ἐπιδημήσασα [64] παραπληγία θανατώδης ἦν, ἅτε κατεψυγμένης ἱκανῶς τῆς κεφαλῆς.

ξα'.

Πρωῒ δὲ τοῦ ἦρος ἤρξαντο καῦσοι καὶ διετέλεον ἀπ' ἰσημερίης ἄχρι πρὸς τὸ θέρος. ὅσοι (369) μὲν οὖν ἦρος

ſimul repleviſſet. Caput enim ita calefactum plurimum ex ventis frigidis et aquiloniis patitur, non tamen alius morbus hiemem infeſtavit, quod ſicca eſſet. Dictum eſt autem et in aphorismis ſiccitates imbribus eſſe ſalubriores. Verum ex paraplegiis moriebantur, pronuntiante ipſo Hippocrate. Etenim et hic morbus univerſim epidemius erat, inauditorum inſuetorumque more propter paraplegiam, quae praeter conſuetudinem accidit. Nam quae conſueta eſt, decumbit quidem in partis paralyſin, non tamen tollit hominem. At quae hoc in ſtatu paraplegia graſſata eſt, letalis erat, refrigerato ſcilicet admodum capite.

LXI.

Febres autem ardentes ante ver coeperunt et ab aequinoctio ad aeſtatem usque perdurabant. Quicunque autem vere et aeſtate ineunte ſtatim aegrotare coeperunt,

καὶ θέρεος ἀρχομένου αὐτίκα νοσεῖν ἤρξαντο, οἱ πλεῖστοι διεσώζοντο, ὀλίγοι δέ τινες ἔθνησκον.

Δῆλόν ἐστιν ὡς οὐκ αὐτῶν ἕκαστον τῶν ἀρξαμένων καύσων πρωῒ τοῦ ἦρος ἄχρι θέρους ἐκταθῆναί φησιν, ἀλλὰ τὴν ἐπιδημίαν αὐτῶν τῆς γενέσεως ἐν ἅπαντι χρόνῳ συμβαίνειν, ποτὲ μὲν ἄλλῳ δηλονότι χρόνῳ, ποτὲ δ' ἄλλῳ τῶν Θασίων ἁλισκομένων τῷ τοιούτῳ πυρετῷ. γέγραπται δ' οὐχ ὡσαύτως ἐν ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις ἡ ῥῆσις, ἀλλ' ἔγωγε τὴν ἀρίστην γραφὴν εἱλόμην κατὰ μὲν τὴν ἑξῆς ῥῆσιν, ὅτι καὶ διὰ τοῦ θέρους ὅλου παρέμενεν, ἡ γένεσις τῶν καύσων δηλώσειε καὶ ὡς ἐν ἅπαντι μὲν καιρῷ τούτῳ μέτριοι καὶ οὐ θανατώδεις ἦσαν," ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ φθινοπώρου πολλοὶ τῶν ἁλισκομένων αὐτοῖς ἀπώλοντο. τὸ μὲν οὖν ἄχρι πολλοῦ τοὺς καύσους ἐπιεικεῖς γενέσθαι λόγον ἔχειν εἰκότως φαίνεται, μέτριοι γὰρ ἐγίνοντο, καθάπερ οἱ ἐν τῇ πρὸ ταύτης καταστάσει, καὶ οὐκ ἀκριβεῖς, ὡς ἂν οὐδ' ὑπὸ

eorum plurimi ſoſpites evaſerunt, pauci vero nonnulli interierunt.

Conſtat Hippocratem non enuntiare ipſas febres ardentes quae ante ver coeperunt, ad aeſtatem usque productas fuiſſe, ſed ortus ipſarum graſſatarum toto eo tempore contigiſſe, Thaſiis nimirum hoc tempore, nunc illo ejusmodi febre correptis. At haec oratio non eodem modo in omnibus exemplaribus ſcripta eſt. Ego vero exiſtimaverim optimam ſcripturam ſecundum ſequentem orationem, quae quod tota aeſtate perduraret, febrium ardentium generatio ſignificet, quodque toto eo tempore moderatae et non letales eſſent; in autumni vero principio plerique his correpti perierunt. Itaque quod diu moderatae ac lenes eſſent, rationi conſentaneum eſſe videtur; erant enim mediocres, quemadmodum quae hoc in praedicto ſtatu, nec

θερμῆς ἀκριβῶς καὶ ξηρᾶς καταστάσεως ἀποτελεσθέντες, οὔτε μὴν πάσαις ἐπισυμβάντες κράσεσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς τὸ χολῶδες ἠθροικέναι φθανούσαις. τὸ δ' ὅλως γίνεσθαι καύσους τηνικαῦτα τὴν τῆς αἰτίας εὕρεσιν οὐκ ἔχει σαφῆ διὰ τὸ μηδ' ὅλως μνημονεύεσθαι τὸν Ἱπποκράτην τοῦ προηγησαμένου θέρους, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ φθινοπώρου τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξηγήσεως ποιήσασθαι καὶ πολὺ χαλεπωτέραν, ὅτι πιθανὸν ἦν τὸ θέρος ἐκεῖνο τὴν κατὰ φύσιν ἑαυτοῦ φυλάξαι κρᾶσιν ἢ εἰ πάντως ἂν ἐξετράπετο κατά τι, διηγήσαιτ' ὁ Ἱπποκράτης αὐτοῦ τὴν κατάστασιν. ἴσως οὖν θερμότερον ἐγένετο καὶ οὐ πάνυ πολλῷ τοῦ κατὰ φύσιν ἐξηλλαγμένον, ὅθεν οὐδὲ ἠξίωσεν αὐτὸ γράφειν ὡς ἤδη παρὰ φύσιν ἔχον. ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ καὶ τὸ θέρος, εἰ κατὰ φύσιν ἔχον σταίη, τὸν πικρόχολον χυμὸν ἀνάγκη πλείονα γίνεσθαι, διὰ τοῦτο καὶ τότε πλείων ὢν οὕτως, οὐ μόνον τοῦ εἰωθότος, ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον ἐν ἐκείνῳ τῷ θέρει γιγνόμενος, ὑπὸ τοῦ μετὰ ταῦτα ἐπιγενομένου κρύους ἔνδον ἐφυλάχθη μὴ διαπνευσθεὶς μηδὲ διαφορηθεὶς, ἐπὶ πλεῖον δ'

exquifitae, ut quae neque ab exquifite tum calido tum ficco ftatu procreatae, neque etiam temperamentis omnibus obortae funt, fed his qui primum bilem acervaffent. Quod autem tunc febres ardentes prorfus extarent caufae inventio facilis non eft, quod Hippocrates praecedentem aeftatem plane non memoraverit, fed explanationis exordium ab autumni principio fecerit, idque longe difficilius, quod probabile fit aeftatem illam fuum naturale temperamentum fervaffe; quae fi prorfus in quodam defciviffet, ipfius ftatum Hippocrates explicaffet. Ergo calidior fortaffis fuit, neque admodum a natura fua permutata, unde neque illam fcribere voluerit, tamquam jam praeter naturam haberet. Quia vero aeftate etiamfi fecundum naturam extiterit, attamen humorem biliofum copiofiorem creari neceffe eft, propterea tunc etiam hic copiofior creatus non tantum folito, verum etiam longe auctior per illam aeftatem evadit, a frigore poftea fuccedente in-

ἐμφωλεύσας τῷ χρόνῳ καὶ διασαπεὶς τοὺς καύσους ἤνεγκεν.

ξβ'.

Ἤδη δὲ τοῦ φθινοπώρου καὶ τῶν ὑσμάτων γινομένων θανατώδεες ἦσαν καὶ πλείους ἀπώλλοντο.

[65] *Ἀναμνησθῶμεν* ὡς κατὰ τὸ τέλος τῆς ὅλης διηγήσεως, ἣν ἐποιήσατο περὶ τῆς καταστάσεως, ἔγραφεν, ὕδατα νότια μέχρι ἰσημερίης ἦρος. εἰρήκει δὲ καὶ περὶ τοῦ μετὰ κυνὸς ἐπιτολὴν χρόνου μέχρις ἀρκτούρου κατὰ λέξιν οὕτως, θέρος θερμὸν, καύματα μεγάλα καὶ οὐκ ἐκ προσαγωγῆς, ἀλλὰ συνεχέα καὶ βίαια, ὕδωρ οὐκ ἐγένετο. πρόδηλον οὖν ὅτι χολοποιὸς ἡ τοιαύτη κατάστασις ἐγένετο, ὥστ' εἰκότως ὑδάτων νοτίων διαδεξαμένων αὐτὴν οἱ καῦσοι πλείους τε καὶ θανατώδεις ἐγίγνοντο, τοῦ νότου πεφυκότος διαλύειν τε τὰ σώματα καὶ χεῖν τοὺς χυμοὺς καὶ μέντοι καὶ σήπειν ἅμα, ὅταν ἅμα πλείοσιν ὑετοῖς γένηται.

tus conſervatus, neque perſpiratus, neque diſcuſſus, ſed diutius occultatus et putrefactus febres ardentes attulit.

LXII.

Jam autumno et obortis imbribus letales erant pluresque peribant.

In mentem revocemus quod in fine ſcripſit totius orationis, quam de hoc ſtatu fecit: *aquae auſtrinae ad aequinoctium vernum usque.* Dixit autem de tempore poſt canis ortum ad arcturum usque his verbis: *aeſtas calida, aeſtus magni qui non paulatim increſcebant, ſed tum continui tum vehementes, non pluebat.* Hinc liquet hujusmodi ſtatum bilis procreatorem fuiſſe. Quare quum huic aquae auſtrinae ſuccederent, jure febres ardentes tum copioſae tum letales oboriebantur. Auſter ſiquidem corpora diſſolvere conſuevit, humores fundere et praeterea ſimul putreſacere, ubi cum uberioribus pluviis extiterit.

νγ'.

Ἦν δὲ τῶν καύσων τὰ παθήματα οἷσι μὲν καλῶς καὶ δαψιλέως διὰ ῥινῶν ἡμοῤῥάγησαν καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα σώζεσθαι, καὶ οὐδένα οἶδα εἰ καλῶς αἱμοῤῥαγήσειεν ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ἀποθανόντα. ἐν Φιλίσκῳ γὰρ καὶ Ἐπαμίνοντι καὶ Σιλήνῳ, τεταρταίῳ καὶ πεμπταίῳ, σμικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξε καὶ ἀπέθανον.

Καὶ ἄλλως μὲν ἴδιόν ἐστι καύσων πυρετῶν αἱμοῤῥαγίαις ταῖς ἐκ ῥινῶν ὡς τὰ πολλὰ κρίνεσθαι καὶ τότε πλείους αἱμοῤῥῆσαί φησι. καὶ μέντοι καὶ τὰ ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένα πάντα τῶν κατὰ μέρος γεγραμμένων ἑκάστοισιν ἓν ἔχει τοῦτο κεφάλαιον. ὅσοις μὲν αἱμοῤῥαγίαι τελέως ἐγίνοντο, σωθῆναι τούτους, οἷς δ' ἐλλιπῶς ἢ οὐδ' ὅλως ἦν στάξις αἵματος ἐκ ῥινῶν, μόνους διαφθαρῆναι τούτους. ἐν ἄλ-

LXIII.

Hae vero affectiones febribus ardentibus oboriebantur. Quibus quidem recte ac large sanguis per nares erupit, ii propterea maxime servati sunt, nullumque novi, si decenter sanguis profluxisset, hoc in statu mortuum fuisse. In Philisco siquidem et Epaminonte et Sileno quarto et quinto die paucum e naribus stillavit sanguinis et obierunt.

Ac maxime quidem febrium ardentium proprium est, eas plerumque per sanguinis e naribus eruptiones judicari, atque tunc pluribus sanguinem erupisse pronuntiat. Praeterea quae deinceps ab eo scripta sunt omnia, eorum quae sigillatim unicuique adscribantur, unam hanc summam consequuntur. Quibus quidem sanguinis profluvia perfecte oborta sunt, eos salvos evasisse; quibus vero non plene sanguinis e naribus stillatio fuit, eos solos periisse,

λοις δέ τισι φυσικῶν ἄλλων ἐκκρίσεων ἤτοι διὰ γαστρὸς ἢ δι' οὔρων γενομένων σωθῆναι.

ξδ'.

Οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τῶν νοσούντων περὶ κρίσιν ἐῤῥίγουν καὶ μάλιστα οἷσι μὴ αἱμοῤῥαγίαι, ἐπεῤῥίγουν δ' οἱ αὐτοὶ καὶ ἐξίδρουν.

Ἐν τοῖς περὶ ῥίγους λόγοις ἐδείχθη διὰ τὸν πικρόχολον ὁρμὴν ἔχοντα φέρεσθαι διὰ τῶν αἰσθητικῶν καὶ σαρκωδῶν σωμάτων ἐπὶ τὴν ἔκκρισιν ἕπεσθαι τὸ ῥῖγος. ἐδείχθη δὲ ὅτι καὶ τῇ κινήσει ταύτῃ κατὰ λόγον ἐστὶν ἀκολουθεῖν ἱδρῶτας, ἐνίοτε δὲ καὶ χολώδεις ἐμέτους καὶ διαχωρήσεις.

ξε'.

[66] *Ἔστι δ' οἷσιν ἴκτεροι ἐκταίοισιν, ἀλλὰ τούτοισιν ἡ κατὰ κύστιν κάθαρσις ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα ὠφέλησεν*

aliis denique alias naturales excretiones aut per ventrem aut per urinas factas falutem attulisse.'

LXIV.

At aegrotantium plerique circa crifin vigebant ac maxime quibus fanguis non erumpebat, iidem tamen fuperriguerunt et exfudarunt.

In libris de rigore demonftratum eft ob amaram, quae cum impetu cietur, bilem quae per fenfibilia et carnofa corpora ad excretionem fertur, rigorem confequi. Declaratum eft etiam huic motui ratione fudores comitari interdum vero et biliofas vomitiones et alvi dejectiones.

LXV.

Quibusdam fexto die regius morbus accidit, verum his per veficam purgatio aut alvus perturbata profuit, aut

ἢ δαψιλὴς αἱμοῤῥαγίη οἷον Ἡρακλείδης, ὃς κατέκειτο παρὰ Ἀριστοκλείδῃ, καίτοι τούτῳ καὶ ἐκ ῥινῶν ἡμοῤῥάγησε καὶ ἡ κοιλία ἐπεταράχθη καὶ τὰ κατὰ κύστιν ἐκαθήρατο. ἐκρίθη δὲ εἰκοσταῖος, οὐχ οἷαν ὁ Φαναγορέων οἰκέτης, ᾧ οὐδὲν τούτων ἐγένετο, ἀπέθανεν.

Οἷς οὐκ ἠδυνήθη τὴν χολὴν ἡ φύσις ἐκκρῖναι, τούτοις ἀθροισθεῖσα κατὰ τὸ δέρμα τοὺς ἰκτέρους εἰργάσατο. μοχθηρὸν δὲ τὸ πρὸ τῆς ἑβδόμης αὐτοὺς γενέσθαι, καθότι κἀν τοῖς ἀφορισμοῖς εἴρηται. καὶ τούτων δ' αὐτῶν ἐκεῖνοι μόνοι ἐσώθησαν, οἷς ἂν ἡ φύσις ἠδυνήθη δι' ἑτέρου τρόπου τὴν περιουσίαν ἐκκρῖναι. τριῶν δὲ τούτων ἐμνημόνευσεν, ἐκκρίσεων οὔρων, γαστρὸς ἐκταράξεως καὶ αἱμοῤῥαγίας. ἐνίοις δὲ καὶ ταῦτα πάντα γίνεσθαί φησιν, ὥσπερ τῷ Ἡρακλείδῃ, καὶ κριθῆναι τοῦτον εἰκοσταῖον.

---

larga e naribus ſanguinis eruptio, ut Heraclidae apud Ariſtoelidem decumbenti contingit. At huic et ex naribus profluxit ſanguis et alvus perturbata fuit et per veſicam purgatus eſt. Vigeſimo autem die dijudicatus eſt, non ut Phanagoreon ſervus, cui quum ipſi nihil horum obtigiſſet, periit.

Quibus non potuit natura bilem excernere, his ea in cute acervata icteros excitavit. Pernicioſum autem id erat ante ſeptimum diem ipſos oboriri, prout etiam in aphorismis enunciatum eſt. Atque ex his ipſis illi ſoli ſalvi evaſerunt, quibus natura potuit alio modo humorum redundantiam excernere. Hos autem tres modos commemoravit, urinarum excretiones, ventris exturbationes et ſanguinis eruptiones. Nonnullis autem et haec omnia eveniſſe pronunciat, quemadmodum Heraclidae, qui vigeſimo die judicatus eſt.

ξστ'.

Αἱμοῤῥαγίαι δὲ τοῖσι πλείστοισι, μάλιστα δὲ τοῖσι μειρακίοισι καὶ ἀκμάζουσι καὶ ἔθνησκον πλεῖστοι τούτων οἷσι μὴ αἱμοῤῥάγει. πρεσβυτέροισι δὲ ἐς ἰκτέρους ἢ κοιλίαι ταραχώδεες ἢ δυσεντεριώδεες, οἷον Βίωνι τῷ παρὰ Σιλήνῳ κατακειμένῳ. ἐπεδήμησαν (370) δὲ καὶ δυσεντερίαι κατὰ θέρος καί τισι διανοσησάντων, οἷσι καὶ αἱμοῤῥαγίαι ἐγένοντο, ἐς δυσεντεριώδεα ἐτελεύτησαν, οἷον τῷ Ἐράτωνος τῷ παιδὶ καὶ Μύλῳ, πολλῆς αἱμοῤῥαγίης γενομένης ἐς δυσεντεριώδεα κατάστασιν περιεγένοντο.

Μειρακίοισι μὲν ὅτι κατὰ λόγον ᾑμοῤῥάγει πρόδηλον, ἐφεξῆς δ' αὐτῶν καὶ τοῖς ἀκμάζουσι. τοῖς δὲ τούτων πρεσβυτέροις ἀσθενεστέρας τε τῆς δυνάμεως οὔσης καὶ τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἐλάττονος εἰς ἰκτέρους μᾶλλον ἢ ἀπόθεσις ἐγένετο τῆς πλεοναζούσης χολῆς. ἐγένετο δ' ἐνίοις καὶ διὰ γαστρὸς ἔκκρισις ταραχώδης ἢ δυσεντεριώδης, οἷς ἐν-

LXVII.

Haemorrhagiae plerisque obortae ſunt, maxime vero adoleſcentibus et aetate vigentibus, eorumque plurimi interierunt quibus ſanguis non erupit; ſenioribus vero ad icteros res aegrotantium ferebantur, aut alvi turbatae aut dyſenteriae ſuccedebant, ut Bioni apud Silenum decumbenti contigit. Dyſenteriae quoque per aeſtatem in vulgus graſſatae ſunt; quibusdam etiam aegrotantibus, quibus haemorrhagiae oboriebantur, in dyſenteriam ipſarum factus tranſitus, ut Eratonis puero et Mylo, qui copioſa ſanguinis eruptione oborta, in dyſentericam affectionem delapſi ſoſpites evaſerunt.

Adoleſcentibus ex ratione ſanguinem e naribus erumpere, poſt has vero aetate florentibus liquido conſtat. His vero ſenioribus tum prae imbecillioribus viribus tum imminuto nativo calore, in regium morbum redundantis bilis magis fit decubitus. Fiebat autem et nonnullis per ventrem excretio turbulenta, aut dyſenterica, quibus alvi

Ed. Chart. IX. [67. 68.] Ed. Baf. V. (370.)

Εἰκότως ἦν τὰς γυναῖκας ἧσσον τῶν ἀνδρῶν νοσῆσαι καὶ διακινδυνεῦσαι, ὡς δι' αἱμοῤῥαγίας τὰς κρίσεις ἐργασαμέναις, ὡς ἂν ἐχούσαις σύμφυτον βοήθημα τὴν ἔμμηνον κένωσιν. ἐδυστόκησαν δὲ διὰ τὴν κατάστασιν ψυχρὰν οὖσαν. ἀλλὰ καὶ ἐν αἷς ἐφάνη τι νόσημα, καὶ αὗται διέφθειραν τὰ ἔμβρυα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

ξθ'.

[68] *Οὖρα δὲ τοῖς πλείστοισιν εὔχροα μὲν, λεπτὰ δὲ καὶ ὑποστάσεις ὀλίγας ἔχοντα διαχωρήμασι λεπτοῖσι καὶ χολώδεσιν, πολλοῖσι δὲ τῶν ἄλλων κεκριμένων ἐς δυσεντερίας τελευτᾷ, οἷον Ξενοφάνει καὶ Κριτίᾳ.*

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι λεπτὰ οὖρα, τουτέστιν ὑδατώδη φησὶ καὶ μέντοι καὶ κατ' ὀλίγα πάλιν ἔγραψεν·

Mulieres merito minus quam viros aegrotaſſe minusque pericula ſubiiſſe contigit; ut quae ſuper ſanguinis eruptiones criſes efficeret et congenitum auxilium menſtruam vacuationem haberent. Difficilem vero partum habuerunt, quod frigidus eſſet ſtatus. Imo in quibus morbus aliquis apparuit, hae oboriebantur eademque ratione fetus corrumpebant.

LXIX.

Urinae autem plurimis bene coloratae, pauca' ſedimenta conſequutae cum dejectionibus tenuibus et bilioſis. Plerisque vero ceteris judicatis in dyſenterias deſierunt, ut Xenophani et Critiae.

Has quoque tenues, hoc eſt aquoſas urinas eſſe, pronunciat. Propterea et paulo poſt rurſum ſcripſit:

ο΄.

Οὖρα δὲ ὑδατώδεα πολλὰ, καθαρὰ, λεπτὰ μετὰ κρίσιν καὶ ὑποστάσιος πολλῆς γενομένης καὶ τῶν ἄλλων καλῶς κεκριμένων. ἀναμνήσομαι οἷσιν ἐγένετο, Βίωνι, ὃς κατέκειτο παρὰ Σιληνὸν, Κρατίῃ τῇ παρὰ Ξενοφάνους, Ἀρέτωνος παιδὶ, Μνησιστράτου γυναικί.

Διελθὼν τὰ ὀνόματα τῶν οὐρησάντων τοιαῦτα ἐφεξῆς φησί.

οα΄.

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσεντεριώδεις ἐγένοντο οὗτοι πάντες, ἦρά γε οὖρα ὅτι οὔρησαν ὑδατώδεα σκεπτέον.

Εἰκὸς γὰρ ἦν καὶ διότι τοῖς οὔροις οὐκ ἐξεκαθάρθη τὸ χολῶδες, ἐπὶ γαστέρα ῥυὲν, τὰς δυσεντερίας ἐργάσασθαι. εἰκὸς δὲ καὶ διὰ πολλὰς πλεονεξίας τοῦ χυμοῦ τούτου γεγο-

LXX.

At urinae aquofae, copiofae, fincerae ac tenues poft crifin multoque fedimento facto aliisque probe judicatis. Quibus haec contingebant, eos memorabo, Bionem qui apud Silenum decumbebat, Critiam, qui apud Xenophanem, Aretonis filium et Mnefiftrati uxorem.

Quum qui tales urinas excreverunt, eorum nomina recenfuit, fequentia profert.

LXXI.

Poftea vero hi omnes dyfenterici evaferunt; an quod urinas aquofas minxerint, confiderandum.

Confentaneum enim erat et quod per urinas aquofas non evacuatus fuiffet biliofus humor, eum in ventrem delapfum dyfenterias feciffe: verifimile quoque ob multas

νέναι καὶ εἰ μὴ χολώδη τοῖς οὔροις ἐξεκενώθησαν, ἐκ τοῦ περιττεύοντος ἔτι κατὰ τὸ σῶμα, τὴν δυσεντερίαν αὐτοῖς γενέσθαι.

οβ'.

Περὶ δ' ἀρκτοῦρον ἐνδεκαταίοισι πολλοῖς ἔκρινε καὶ τουτέοισιν οὐ κατὰ λόγον γινόμεναι ὑποστροφαὶ ὑπέστρεφον. ἦσαν δὲ καὶ κωματώδεες περὶ χρόνον τοῦτον. πλείω δὲ παιδία, καὶ ἔθνησκον ἥκιστα οὗτοι πάντων.

[69] *Εὔδηλον ὅτι τῆς κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος ἐπιτολῆς ἐκ τούτου μέμνηται, γεγραμμένης ἐπὶ τέλει τῆς διηγήσεως. αὕτη τοίνυν ἐγένετο νότιος, τοὺς ὑετοὺς ἔχουσα μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας. ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ φησὶν ἐνδεκαταίους πολλοὺς ἀσφαλῶς κριθῆναι γενομένους ἅμα κωματώδεις, διὰ τὴν νότιον δηλονότι κατάστασιν. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αἱ κρίσεις αὐτοῖς ἐγίνοντο βεβαιότεραι*

hujus humoris factas redundantias, etiamfi biliofa per corpus incrementa evacuata fuiffent, ex fupervacante etiamnum in corpore humore dyfenteriam ipfis obortam fuiffe.

LXXII.

At circa arcturum undecimo die plerisque crifis oborta eft, neque his pro ratione reverfiones reciderunt. Sub hoc autem tempus fopore premebantur. Inter quos plures pueri hique minime omnium interibant.

Hippocratem ortus arcturi alterius anni meminiffe perfpicuum eft in narrationis fine defcripti. Hic autem erat auftrinus, qui ad aequinoctium autumnale usque imbres habebat. Hoc autem tempore multos ait undecimo die fecure judicatos fuiffe, fimulque comatofos propter auftrinum fcilicet ftatum, ob quem ipfum etiam ipfis judicia quam alio tempore certiora fuerunt, quum ambien-

τῶν κατὰ τὸν ἄλλον χρόνον, ἡνίκα ἐπεκράτει τοῦ περιέχοντος (371) ἡ ψυχρὰ κρᾶσις, ἐν ᾗ χρονίας ἔφη γενέσθαι τὰς κρίσεις. τοῦ μέντοι μεταξὺ κυνὸς καὶ ἀρκτούρου, θερμὴν καὶ ξηρὰν ἔχοντος κατάστασιν, οὐκ ἐμνημόνευσεν, ἐν ᾗ μᾶλλον εἰκὸς ἦν ὀξέως κριθῆναι πολλοὺς, ὡς μηδὲ τὴν ἑβδόμην ὑπερβῆναι. μή τι οὖν τοῦτο μὲν ὡς οἰκεῖον τοῦ καιροῦ παρέλιπε, τὰ δ' ἐπιδημήσαντα μόνα διέρχεται.

ογ'.

Περὶ δ' ἰσημερίην καὶ μέχρι πληϊάδος καὶ ὑπὸ χειμῶνα παρείποντο μὲν καὶ οἱ καῦσοι, ἀτὰρ καὶ φρενιτικοὶ τηνικαῦτα πλεῖστοι ἐγίνοντο καὶ ἔθνησκον τούτων πλεῖστοι.

Τοὺς καύσους καὶ τὰς φρενίτιδας ὁ μὲν αὐτὸς ἐργάζεται χυμὸς, οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τόπον ἔχων. ἐν μὲν γὰρ ταῖς εὐρυχωρίαις τῶν ἀγγείων περιεχομένης τῆς ξανθῆς χολῆς

tis nos aëris frigidum eſſet temperamentum, quo diuturniora fuiſſe judicia profert. Ceterum tempus canis et arcturi intermedium, quod calidam et ſiccam conſtitutionem ſortiretur, non memoravit, quo veriſimilius erat, celerius multos judicatos fuiſſe, ut ne ſeptimum diem transgrederentur. Hoc itaque tanquam illi tempori familiare praetermiſit; ſolos vero morbos qui graſſati ſunt, percurrit.

LXXIII.

Ad aequinoctium vero et ad vergilias usque et ſub hiemem febres ardentes conſequebantur; quin etiam tunc plurimi phrenitici fiebant, ex hisque plurimi moriebantur.

Febres ardentes et phrenitidas idem humor facit, ſed non eundem locum occupat. Quum enim in vaſorum capacitatibus una cum ſanguine flava bilis continetur, ac-

Ed. Chart. IX. [69.] Ed. Baf. V. (371.)

ἅμα τῷ αἵματι, συμβαίνει καθ᾽ ὃν ἂν τρόπον ἐκπυρωθῇ, τοὺς καύσους γίνεσθαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἐν ταῖς κατὰ γαστέρα καὶ ἧπαρ ἢ κατὰ πνεύμονα φλεψὶν ἡ ζέσις γένηται τῆς χολῆς. ὅταν δ᾽ εἰς τὰ στερεὰ μόρια τοῦ σώματος ἀφικνῆται καὶ δι᾽ αὐτῶν φέροιτο, ῥῖγος ἐργάζεται. κατὰ δὲ τὸν ἐγκέφαλόν τε καὶ τὰς μήνιγγας στηριχθεῖσα τὰς φρενίτιδας ἐργάζεται. πρὶν δὲ στηριχθῆναι, διαῤῥέουσα κατὰ τὰς ἐν αὐτοῖς φλέβας, οὐ φρενίτιδας, ἀλλὰ τὰς ἐν ταῖς ἀκμαῖς τῶν πυρετῶν ἐπιφέρει παραφροσύνας. ἡ τοίνυν ἔμπροσθεν ἐν ταῖς κάτω φλεψὶ τὸν καῦσον ἐργαζομένη χολὴ, κατὰ τὴν ἀπ᾽ ἀρκτούρου μέχρι τῆς ἰσημερίας νότιον κατάστασιν, εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναληφθεῖσα καὶ στηριχθεῖσα κατὰ τὸν ἐγκέφαλόν τε καὶ τὰς μήνιγγας ἐγέννησε τὰς φρενίτιδας.

οδ΄.

Ἐγένοντο δὲ καὶ κατὰ θέρος ὀλίγοι.

---

cidit, quocunque modo excanduerit, febres ardentes procreari, ac praefertim quum in ventris et jecoris aut pulmonis venis bilis fervor urgeat; ubi vero ad folidas corporis partes appulerit, atque per eas feratur, rigorem excitat; fi vero in cerebrum ipfiusque membranas fefe firmaverit, phrenitidas efficit. Priusquam autem fefe firmaverit per ipfarum venas diffluens, non phrenitidas, fed in febrium vigoribus deliria invehit. Itaque bilis quae prius in venis inferioribus ardentem febrem faceret, hoc in ftatu ab arcturo ad aequinoctium usque auftrino ad caput collecta atque in cerebro ipfiusque membranis firmata phrenitidas procreavit.

LXXIV.

Pauci vero etiam per aeftatem tales *efficiebantur.*

Ὀλίγους φησὶ γεγονέναι φρενιτικούς. τὸ μὲν γὰρ ἄχρι κυνὸς αὐτοῦ μέρος ψυχρὸν ἦν, τὸ δὲ μέχρι ἀρκτούρου θερμὸν καὶ ξηρὸν, ὥστ' οὐ δυνατὸν ἦν πληρῶσαι τοῦτο μεταξὺ τὴν κεφαλὴν [70] ὥσπερ οὐδ' ὁ περὶ τὸν ἀρκτοῦρον ἄχρι τῆς ἰσημερίας γενομένης νότος. οὔτε γὰρ ὑγρὸν ἦν οὔτε νότιον οὔτε πολυχρόνιον τὸ μεταξὺ κυνός τε καὶ ἀρκτούρου. ἐῤῥέθη ὅτι χολῆς πολλῆς ἐνεχθείσης ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον χωρίοις καὶ φρενίτιδες ἐγένοντο.

οε'.

Τοῖσι μὲν οὖν καυσώδεσιν ἀρχομένοισιν ἐπεσήμαινεν, οἷσι τὰ ὀλέθρια συνέπιπτεν, αὐτίκα γὰρ ἀρχομένοισι πυρετὸς ὀξὺς, σμικρὰ ἐπεῤῥίγουν, ἄγρυπνοι, ἀδήμονες, διψώδεες, ἀσώδεες, σμικρὰ ἐφιδροῦντες περὶ τὸ μέτωπον καὶ κληῖδας, αὖθις οὐδεὶς διόλου, πολλὰ παρέλεγον, φόβοι, δυσθυμίαι, ἄκρεα ὑπόψυχρα, πόδες ἄκροι, μᾶλλον δὲ τὰ περὶ χεῖρας, οἱ παροξυσμοὶ ἐν ἀρτίῃσι. τοῖς δὲ πλείστοισι

Paucos ait aeftate phreniticos fuiffe. Nam pars ejus ad canem usque erat frigida; pars verò ad arcturum usque calida et ficca. Quare non poterat haec caput interim replere, ut neque aufter, qui circa arcturum ad aequinoctium usque perflavit. Neque enim humidum erat, neque auftrinum, neque diuturnum quod inter canem et arcturum intercellit. Ubi copiofa bilis in cerebri regiones invecta eft et phrenitidas creari pronunciatum eft.

LXXV.

Itaque febribus ardentibus incipientibus, quibus impenderet pernicies portendebatur; quam primum enim ab initio febris acuta prehendebat, parumque fuperrigebant; infomnes anxii, fitibundi, naufeabundi; paululum in fronte et claviculis exudabant; ad haec nemo per univerfum corpus, admodum delirabant, his timores, moeftitiae; extrema frigida, ut fummi pedes, fed magis etiam manus; acceffiones diebus paribus, plurimis quarto die

τεταρταίοισιν οἱ πόνοι μέγιστοι καὶ ἱδρῶτες ἐπὶ πλεῖστον ὑπόψυχροι καὶ ἄκρεα οὐκέτ' ἀναθερμαινόμενα, ἀλλὰ ἦσαν πελιδνὰ, ὑπόψυχρα, οὐδ' ἐδίψων. ἔτι τούτοισιν οὖρα μέλανα, λεπτὰ, ὀλίγα καὶ κοιλίαι. ἐφίσταντο οὐδ' ἡμοῤῥάγησαν ἐκ ῥινῶν, οὐδὲ τοῖσιν οἷσι ταῦτα συμπίπτει, ἀλλὰ σμικρὰ ἔσταξεν. οὐδ' ἐς ὑποστροφὴν οὐδενὶ τούτων ἦλθεν, ἀλλ' ἑκταῖοι ἀπέθνησκον σὺν ἱδρῶτι.

Ὥσπερ ἅπαντα τὰ κατὰ τοῦτο τὸ σύγγραμμα τῶν καθόλου λεγομένων αὐτῷ δι' ἑτέρων βιβλίων παραδείγματ' ἐστὶ τὴν ἐξέτασιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα λαμβάνοντι δι' αὐτοψίας, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ταῦτα τὰ νῦν λεγόμενα. τοῖς γὰρ ὀλεθρίοις καύσοις γενέσθαι συμπτώματα φησὶ, κατ' ἀρχὰς ἐπιῤῥιγοῦντες καὶ ἀγρυπνοῦντες καὶ ἀσώδεες, ἐφιδροῦντες μικρὰ περὶ μέτωπον καὶ κλεῖδα. τὸ μὲν γὰρ ὀξύν τε τὸν πυρετὸν αὐτοῖς εἶναι καὶ δίψος παρεῖναι τῆς τοῦ πάθους φύσεως ἴδια, καὶ ταῦτα τῆς κακοηθείας ἴδια, τό τε ῥιγοῦν εὐθέως ἐν ἀρχῇ. καὶ γὰρ κρίνειν εἴωθε

labores maximi et sudores diutissime subfrigidi, nec amplius extrema recalescebant, sed livida et sublivida manebant, non sitiebant; praeterea his erant urinae nigrae, tenues, paucae, alvique sistebantur, nec erupit a naribus sanguis; neque quibus haec acciderunt, sed paucis stillavit; neque horum cuiquam res ad recidivam devenit, verum sexto die cum sudore moriebantur.

Quemadmodum omnia quae hoc in opere scribuntur, eorum quae ab eo aliis in libris universe dicuntur, exempla sunt, singula oculata experientia explorante, eodem modo et haec quae nunc dicuntur. Perniciosis siquidem febribus ardentibus accidisse symptomata pronunciat, per initia superrigentes, vigilantes, nauseabundos, paululum in fronte et claviculis exudantes: nam acutam febrem ipsis oboriri et sitim adesse, affectionis naturae erant propria, statim vero a principio rigere haec quoque malignitatis

τοὺς καυσώδεις πυρετοὺς τὸ ῥῖγος, οὐ μὴν αὐτίκα γ' ἐπιφαίνεσθαι χρὴ κρίσιμα. τὸ δὲ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς ἀδημονίας σύμπτωμα διὰ παντός ἐστι μοχθηρὸν, οὐ κατὰ μόνην τὴν ἀρχὴν, ὥσπερ γε καὶ τὸ ἐφιδροῦν. τὸ δὲ παραλέγειν, ὅπερ ἐστὶ παρὰ τὰ κατὰ φύσιν λέγειν, τουτέστι παραφρονεῖν, βεβλαμμένον δηλοῖ τὸν ἐγκέφαλον. οἵ γε μὴν φόβοι δριμείας ἱκανῶς καὶ κατωπτημένης τῆς ξανθῆς χολῆς εἰσι συμπτώματα. συγγενεῖς δὲ τοῖς φόβοις εἰσὶ καὶ αἱ δυσθυμίαι. ἡ δὲ τῶν ἄκρων περίψυξις ὀλεθριώτατον καύσοις ἐστὶ σύμπτωμά τε καὶ σημεῖον, ὥσπερ γε καὶ τὸ παρανοῆσαι, διὰ τὴν τοῦ πυρετοῦ θερμασίαν ἐκπυρουμένης τῆς κεφαλῆς. ἴδιον δ' ἐστὶ καὶ οἰκεῖον ὀξέων πυρετῶν καὶ τὸ διακαίεσθαι τοῖς ἄκροις τοῦ σώματος μέρεσιν. ἐάν ποτ' οὖν καταψύχηται ταῦτα, διακαιομένων τῶν περὶ τὰ σπλάγχνα χωρίων, ἐν μὲν τοῖς μέσοις τοῦ σώματος ἠθροῖσθαι δηλοῦται τὸ αἷμα, τὰ δ' ἄκρα λειφαιμεῖν τε καὶ καταψύχεσθαι καὶ νεκροῦσθαι τελέως, ἀπολιπούσης ἤδη τῆς φύσεως αὐτά. καὶ μὴν καὶ οἱ παροξυσμοὶ κατὰ τὰς ἀρ-

propria. Etenim febres ardentes rigor judicare consuevit: non tamen judicatoria statim apparere oportet. Vigiliarum autem et angoris symptomata semper pravum est, non in principio solo, quemadmodum et exudare. Jam vero delirare, quod est quae absurda sunt loqui, hoc est desipere, laesum cerebrum significat. Timores vero acris admodum et deassatae flavae bilis symptomata existunt. Timoribus autem etiam moestitiae sunt congeneres. At extremorum perfrictio febribus ardentibus maxime letale tum symptoma tum signum est; quemadmodum et delirare propter febris in ardente capite calorem. Proprium autem est et familiare febribus acutis summas etiam corporis partes peruri: si quando igitur hae refrigerentur, ex ardentibus visceribus sanguinem in medio corpore collectum esse declarant. Extrema vero egere sanguine, refrigerari et prorsus emori exstinguique, ea jam deserente natura. Praeterea accessiones si diebus paribus ab initio statim fiant,

τίας ἡμέρας γιγνόμενοι κατ' ἀρχὴν εὐθέως ἐνίοτε μὲν ἑκταίαν προδηλοῦσιν ἔσεσθαι κακίστην κρίσιν, [71] ἐνίοτε δὲ εἰς μῆκος ἐκταθήσεται τὸ νόσημα. καὶ ὅταν γε σφοδρῶς κινῆται, τῆς τετάρτης μοχθηρὸν παροξυσμὸν ἐχούσης, ἀποθνήσκουσιν ἑκταῖοι, καθάπερ καὶ οὗτοι περὶ ὧν ὁ λόγος ἐστί. τεταρταίοις οὖν αὐτοῖς φησὶ τούς τε πόνους μεγίστους γινέσθαι, τουτέστιν ἅπαντα τὰ ὀδυνώδη συμπτώματα, καὶ ἱδρῶτας ὑποψύχρους ἐπὶ πλεῖστον. τούτοις μὲν οὖν καὶ ὅτι καὶ ἡ ἕκτη τὸν θάνατον οἴσει μεθ' ἱδρώτων πρόδηλον. τὸ δὲ καὶ τὰ ἄκρα πελιδνὰ γενέσθαι καὶ μηκέτ' ἀναθερμαινόμενα νεκρώσεώς τε σημεῖόν ἐστι καὶ βέβαιον γνώρισμα τοῦ μὴ δύνασθαι τῆς ἕκτης ἡμέρας ἐξωτέρω τὴν δύναμιν ἐξαρκέσαι. ἐκ περιουσίας δέ τι καὶ ἄλλο σημεῖον αὐτοῖς ὀλέθριον προσεγένετο, τὸ μηκέτι διψῆν, καίτοι πρότερον ἐκαυσοῦντο. δυοῖν δὲ δήπου τούτοιν ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ ἕτερον εἶναι, τὸ τοὺς διακαιομένους ἔμπροσθεν ὑπὸ δίψης ὕστερον ἀδίψους γενέσθαι, ἤτοι λύσιν τοῦ νοσήματος ἢ νέκρωσιν τῆς δυνάμεως, ὡς μηκέτ' αἰσθάνεσθαι τῶν παρόν-

interdum quidem judicium pessimum sexto futurum die pronunciant, interdum vero et diuturnum fore morbum; atque si vehemens motus fuerit pravamque accessionem quartus dies habuerit, sexto die moriuntur, quemadmodum hi de quibus est oratio. Quarto itaque die degentibus ait labores maximos ipsis factos fuisse, hoc est dolorifica omnia symptomata, sudoresque subfrigidos diutissime. Quapropter quod sextus dies cum sudoribus illaturus esset constat omnibus. Atque extrema livescere, neque amplius recalescere interitus tum signum tum certum indicium est et vires ultra septimum diem sufficere non posse. Aliud autem ex abundantia signum quoddam ipsis fuit, etiamsi prius aestuassent, non amplius sitirent. Itaque si qui antea ex siti arderent, postea sine siti fuerint, ex duobus alterutrum esse necesse est, aut morbi solutionem, aut facultatis interitum, ut non amplius praesentia mala perciperentur. At non fuit illis solutio, quum perniciosa

των κακῶν. ἀλλ' οὐκ ἐγίνετο τούτοις λύσις, ὀλεθρίων ὄντων συμπτωμάτων, ὥστ' ἀναισθησίας ἦν σημεῖον αὐτοῖς τὸ μὴ διψῆν. ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα τὰ εἰρημένα συμπτώματα κακοήθη τε πάντα ἐστὶ δεινῶς καὶ ὀλέθρια, σὺν αὐτοῖς (372) δ' οὐχ ἥκιστα καὶ τὰ οὖρα μέλανά τε καὶ λεπτὰ ὀλίγα γιγνόμενα· μέλανα μὲν, ὡς ἂν ἤδη κατωπτημένου τοῦ χολώδους χυμοῦ, ὀλίγα δὲ διὰ τὸ ἐκπεφρύχθαι τὴν ἰκμάδα πᾶσαν ἐκ τοῦ αἵματος ὑπό τε τοῦ καυσώδους πυρετοῦ κἀκ τῶν οὐρητικῶν ὀργάνων ἤδη νενεκρωμένων. διὰ δὲ τὰς αὐτὰς αἰτίας καὶ κοιλίαι ἐφίστανται. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰς ἐκ ῥινῶν στάξεις ὀλέθριον οὔσας σημεῖον καὶ ἄλλοις μὲν, ἐν καύσοις δὲ μάλιστα γενέσθαι φησὶν αὐτός. ὅτι ὀλεθριώτατον τοῦτο τοῖς καύσοις, δῆλον, εἴγε μάλιστα οἰκεῖόν ἐστιν αἱμοῤῥαγία.

οστ'.

Τοῖσι δὲ φρενιτικοῖσι ξυνέπιπτε μὲν καὶ τὰ ὑπογεγραμμένα

essent symptomata. Quare non eos sitire deperditi sensus his signum fuit. Haec igitur omnia enunciata symptomata tum maligna tum admodum exitialia sunt. Cum his etiam urinae nigrae, tenues et paucae numerantur. Nigrae quidem tamquam deassato jam humore bilioso; paucae vero ad universum sanguinis humorem torrefactum tum ex ardente febre tum ex jam cadaveratis urinae inservientibus organis. Ob easdem causas etiam alvus suppressa est. Ait praeterea ipse sanguinis e naribus stillas perniciosum esse signum cum in aliis tum maxime in ardentibus febribus. Hoc aut perniciosissimum febribus ardentibus signum esse patet, quod his maxima sit sanguinis eruptio.

LXXVI.

Phreniticis autem contigerunt quidem descripta non omnia

ἅπαντα, ἐκρίνετο δὲ τούτοισιν ὡς τὸ πολὺ ἑνδεκαταίοισιν, ἔστι δ' οἷσι καὶ εἰκοσταίοισι.

Τοῖς ἄνευ τοῦ καυσωθῆναι φρενιτικοῖς γιγνομένοις τὰ εἰρημένα οὐ συνέπεσεν, ἐπεὶ τοῖς γε μετὰ τοῦ καυσωθῆναι περὶ τὴν ἕκτην ἡμέραν ὁ θάνατος ἐγένετο, διπλασιασθέντος αὐτοῦ τοῦ κακοῦ, φρενῖτις ἐγένετο. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν ἀκολουθῆσαί φησι τὴν κρίσιν, ἐνίοις δὲ κατὰ τὴν εἰκοστήν.

οζ'.

[72] Οἷσιν εὐθὺς οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἡ φρενῖτις ἤρξατο περὶ τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν, ἀλλὰ μετρίως ἔχουσιν ἐν τῷ πρώτῳ χρόνῳ, περὶ τὴν ἑβδόμην εἰς ὀξύτητα τὸ μέτωπον μετέπεσεν.

Οἷς μὲν περὶ τὴν γ' ἢ τετάρτην ἡμέραν ἤρξατο, διακόπη δὲ μεταξὺ, κρίσεως ἡμιῤῥόπου γινομένης. τὸ δὲ

fed his plerumque undecimo die, quibusdam etiam vigefimo crifis oboriebatur.

Qui fine febre ardente phrenitici fuerunt, his quae praenunciata funt non evenerunt. Quoniam quibus una cum ardente febre fexto die mors acciderat, his duplicato malo phrenitis oriebatur. Circa vero undecimum diem judicationem fecutam effe pronunciat, nonnullis autem vigefimo.

LXXVII.

Quibus non ftatim a principio circa tertium aut quartum diem coepit phrenitis, verum primo tempore mediocriter affectis circa feptimum diem in acutiem et celeritatem morbus excidit.

Quibus circa tertium aut quartum diem coepit, fed in medio intercifa eft, dimidia facta judicatione, phreni-

σφοδρῶς ὀξὺ τῆς φρενίτιδος οὐκ ἔσχον οἱ νοσοῦντες. ἐθεασάμεθα γὰρ ἤδη καὶ τοιαύτας φρενίτιδας.

οη΄.

Πλῆθος μὲν οὖν τῶν νοσημάτων ἐγένετο. ἐκ δὲ τῶν καμνόντων ἀπέθνησκον μάλιστα μειράκια, νέοι, ἀκμάζοντες, λεῖοι, ὑπολευκόχροοι, ἰθύτριχες, μελανότριχες καὶ μελανόφθαλμοι, ἡσυχῇ καὶ ἐπὶ τὸ ῥᾴθυμον βεβιωκότες, ὑψόφωνοι, ἰσχνόφωνοι, τρηχύφωνοι, τραυλοὶ, ὀργίλοι, καὶ γυναῖκες πλεῖσται ἐκ τούτου τοῦ εἴδεος ἀπέθνησκον.

Ὥσπερ ἔμπροσθεν ἔφην αὐτὰ μὲν τὰ γινόμενα ἀσαφῆ αὐτὸν διηγεῖσθαι, προστίθεσθαι δ' ὑφ' ἡμῶν τὰς αἰτίας, οὕτω νῦν φημὶ καὶ αὐτὴν τὴν διάνοιαν τοῦ λόγου οὐκ εἶναι σαφῆ. πότερον γὰρ ἐπὶ φρενιτίδων μόνον ἀκούειν χρὴ τῶν εἰρημένων ἢ ἐπὶ πάντων τῶν νοσημάτων ὧν προείρηκεν, ἄδηλον. καὶ γὰρ οὖν αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τοῦ προκειμένου λόγου

tis vehementer acuta non erat aegrotantibus. Jam enim et hujusmodi phreniticos conspeximus.

LXXVIII.

Itaque morborum fuit multitudo, atque ex aegris praecipue interibant adolescentes, juvenes, aetate florentes, glabri qui cute erant subalbicante, rectis crinibus, nigris pilis, nigris oculis, qui in otio et socordia vitam degerant; qui alba, qui gracili, qui aspera voce loquebantur, blaesi, iracundi atque hujus generis mulieres plurimae moriebantur.

Quemadmodum antea enunciavi, quae obscura quidem sunt, ea ipsum enarrare, eorum vero causas a nobis adjici, sic nunc orationis sententiam manifestam non esse profero. Utrum enim quae de solis phrenitidibus intelligere oporteat, an de morbis quos pronunciavit omnibus, abditum est. Etenim ipsum propositae orationis exordium

τες ἐδείχθησαν ἡμῖν ἐν ἄλλοις τέ τισιν ὑπομνήμασι καὶ ἐν τοῖς περὶ κράσεων ἧττον διαπνεόμενοι, διότι καὶ ψυχρότεροι ταῖς κράσεσίν εἰσι. καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ γυναῖκες, ἃς διὰ τὴν ἔμμηνον κάθαρσιν ἧσσον ἠδίκησεν ἡ κατάστασις, ὡς ἔμπροσθεν εἶπον, αἱ δ' ἀποθανοῦσαι ἐκ τούτου τοῦ εἴδους ἦσαν. λοιπὸν οὖν ἐστὶν ἐπισκέψασθαι περὶ τῶν ἰσχνοφώνων καὶ τραχυφώνων καὶ τραυλῶν καὶ ὀργίλων καὶ πρῶτον γεγραμμένων τῶν ἰσχνοφώνων. εἰ μὲν οὖν οὕτως εἴη γεγραμμένον τοὺς ἰσχνοὺς τὴν φωνήν· ἰσχνόφωνοι γὰρ ἔτι καὶ νῦν λέγονταί τινες, ὥσπερ γε καὶ λεπτόφωνοι, ταῦτ' οὖν ἑκατέρου ὀνόματος σημαίνοντος, διαφέρουσιν οὗτοι τῶν ἰσχνοφώνων, ὡς ἐν τοῖς περὶ φωνῆς εἴρηται, καὶ δέδεικται γίνεσθαι διὰ τὴν στενότητα τῆς τραχείας ἀρτηρίας τοῦ λάρυγγος. οἱ δὲ ἰσχνόφωνοι τὴν φωνὴν διὰ τὴν φυσικὴν μοχθηρίαν τῶν κινούντων τὸν λάρυγγα μυῶν, ἑκάτεροι δὲ δι' ἀῤῥωστίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀποτελοῦνται τοιοῦτοι, κατὰ τὴν πρώτην διάπλασιν. ὥσπερ

tariis tum in libro de temperamentis minus difflari oftendimus, quod frigidioribus fint temperamentis. Eandem quoque ob caufam mulieres, quas ftatus ob menftruam purgationem minus oblaedit, ut antea diximus. Quae autem interibant, ex eo erant genere. Reliquum eft igitur de iis agere, qui lingua haefitant aut gracili voce loquuntur et qui afperam vocem habent, de blefis et iracundis ac primum fcriptis ifchnophonis gracili voce loquentibus. Si igitur ita fcriptum fuerit, voce gracili loquentes fignificantur: voce namque graciles etiamnum ita quidam, ut et voce tenues effe dicantur. Quum itaque nomen utrumque idem fignificet, voce tamen tenues a voce gracilibus differunt, ut in libro de voce docuimus. Nam ob afperae gutturis arteriae anguftiam voce tenues fieri demonftravimus. Voce vero graciles ob naturalem mufculorum guttur moventium pravitatem fieri oftendimus. Utrique autem ob caloris nativi infirmitatem in prima conformatione tales efficiuntur. Quemadmodum autem

δ' ἐν τοῖς τὸν λάρυγγα κινοῦσι μυσὶ φαυλότερον ἐξ ἀρχῆς οἱ ἰσχνόφωνοι διεπλάσθησαν, οὕτως τοῖς τῆς γλώττης οἱ τραυλοὶ τραχύφωνοι γίνονται διὰ τὴν τραχύτητα τῶν φωνητικῶν ὀργάνων. ὀνομάζω δ' ὄργανα φωνητικὰ δι' ὧν ἐκπεμπόμενον τὸ πνεῦμα φωνὴ γίνεται. ταῦτα δ' ἐστὶν ἡ τραχεῖα ἀρτηρία καὶ ὁ λάρυγξ καὶ ἡ φάρυγξ, οἷον πλῆκτρον τοῦ φερομένου δι' αὐτοῦ πνεύματος, ἐδείχθη γὰρ οὗτος ὄργανον φωνῆς, ὡς διαλέξεως γλῶττα. βραχὺ δὲ πρὸς γένεσιν καὶ ἡ φάρυγξ συντελεῖ, δασεῖαν αὐτὴν ἐργαζομένη. ταῦτ' οὖν τὰ ὄργανα λεῖα μὲν ὄντα λείαν ἐδείχθη καὶ τὴν φωνὴν ἐργαζόμενα, τραχέα δὲ τραχεῖαν. ἡ δὲ τραχύτης αὕτη ἐδείχθη διὰ ξηρότητα γινομένη. τὰ μὲν οὖν ἄλλα πάντα μετὰ τὰς ἡλικίας (373) ἄχρι δεῦρο λελεγμένα ψυχρᾶς ἐστι κράσεως σημεῖα. μόνη δ' ἡ ξηρότης ἀμ- [74] φοτέραις ταῖς κράσεσι συνέρχεται, τῇ τε ψυχρᾷ καὶ τῇ θερμῇ. τοῖς μὲν οὖν ἅμα τῷ ξηρῷ τῆς κράσεως ψυχροῖς οὖσι δυσδιαπνεύστοις εἶναι συμβήσεται, καθάπερ καὶ τοῖς προειρημένοις. ὅσοι δὲ θερμότεροι τούτων ὑπάρχουσιν, οὐκ

voce graciles deteriorem a principio musculorum guttur moventium conformationem consequuti sunt: ita musculorum linguae blesi. Aspera voce loquuntur trachyphoni propter vocalium organorum asperitatem. At vocalia voco organa vel voci inservientia, quibus emissa vox efficitur. Haec sunt aspera arteria, guttur, voces veluti plectrum, spiritus per ipsas delati. Fauces enim vocis instrumentum esse demonstratum est, ut loquutionis linguam, nonnihil autem ad vocis generationem fauces conferunt, quae densam eam efficiunt. Haec itaque organa si laevia quidem existant, laevem ea vocem efficere demonstratum est, aspera asperam. Ipsam autem asperitatem ob siccitatem effici docuimus. Itaque cetera post aetates omnia huc usque commemorata frigidi temperamenti signa sunt. Sola siccitas temperamentis cum calidis tum frigidis copulatur. Frigidis itaque et siccis temperamento, ut et praedictis contingit non facile difflari. Qui vero his calidio-

Ed. Chart. IX. [74. 75.] Ed. Baf. V. (373.)

καλὴν ἔχοντα ἔλθοι, ἢ κατὰ κοιλίην ταραχώδεα χολώδεα ἐπικαίρως ἢ δυσεντερικοὶ γένοιντο. πολλοῖς δὲ ξυνέπιπτε μὴ ὑφ᾽ ἑνὸς κρίνεσθαι τῶν ὑπογεγραμμένων σημείων, ἀλλὰ διεξιέναι διὰ πάντων τοῖς πλείστοισι καὶ δοκέειν μὲν ἔχειν ὀχληροτέρως, διεσώζοντο δὲ πάντες οἷσι ταῦτα ξυμπίπτει· γυναιξὶ δὲ παρθένοισι συνέπιπτε μὲν καὶ τὰ ὑπογεγραμμένα σημεῖα πάντα. ἧσι δὲ ἢ τούτων τι καλῶς γένοιτο ἢ τὰ γυναικεῖα δαψιλέως ἐπιφανείη, διὰ τούτων ἐσώζοντο, καὶ ἔκρινε καὶ οὐδεμίαν οἶδα ἀπολουμένην [75] ἧσι τούτων τι καλῶς γένοιτο. Φίλωνος γὰρ τῇ θυγατρὶ ἐκ ῥινῶν λαῦρον ἐῤῥύη, ἑβδομαίη δὲ ἐοῦσα ἐδείπνησεν ἀκαιροτέρως, ἀπέθανεν.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος σαφὴς καὶ ὁ ἐφεξῆς, ἔνθα περὶ τῶν γυναικῶν διαλέγεται. κεφάλαιον γάρ ἐστιν ὃ διδάσκει, τοὺς μὲν δι᾽ αἱμοῤῥαγίας, τοὺς δὲ δι᾽ οὔρων ἢ διαχωρημά-

continentes per vesicam processerunt, aut per alvum turbulenta biliosa tempestive prodiderunt, aut qui dysenterici facti sunt. Multis autem contingebat non ab uno descriptorum signorum judicari; sed per omnes vias plurimis excretionem fieri, qui gravius quidem habere videbantur, sed quibus haec contigerunt, omnes incolumes evadebant. Mulieribus et virginibus paulo ante descripta signa omnia contigerunt. Quibus vero ex his aliquod probe succederet, aut menstrua largius apparerent, per haec servabantur et judicabantur nullamque ex his interire novi, quibus horum quicquam probe accidisset. Philonis namque filiae liberaliter ex naribus sanguis effluebat, quod vero septimo die intempestive coenasset, mortem obiit.

Hic quoque et qui sequitur textus manifestus est, ubi de mulieribus differit. Summa namque est quam docet, alios quidem per sanguinis eruptiones, alios vero per

των, ἐνίους δὲ καὶ εἰς δυσεντερίαν ἀποσκηψάντων τῶν αἰτίων δυνηθῆναι σωθῆναι.

π'.

Οἷσι ἐν πυρετοῖσιν ὀξέσι μᾶλλον καυσώδεσιν ἀεκούσια δάκρυα ἀποῤῥεῖ, τούτοισιν ἀπὸ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαν προσδέχεσθαι, ἢν καὶ τὰ ἄλλα ὀλεθρίως μὴ ἔχωσιν, ἐπεὶ τοῖσί γε φλαύρως ἔχουσιν οὐχ αἱμοῤῥαγίην, ἀλλὰ θάνατον σημαίνει.

Ἕν τι καὶ τοῦτο τῶν αἱμοῤῥαγικῶν σημείων παραλελειμμένων αὐτῷ διὰ τῶν ἔμπροσθεν εἴρηται νῦν, ἔστι δ' ἱκανῶς ὁ λόγος σαφὴς τοῖς μεμνημένοις ὧν ἔμπροσθεν εἶπε καὶ κατὰ τοῦτο βιβλίον ὧν τε ἐν τῷ προγνωστικῷ. καί μοι λέλεκται ταῦτα πάντα μετὰ τῶν οἰκείων διορισμῶν ἐν τοῖς κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑπομνήμασι καὶ ἐν τοῖς περὶ κρίσεων.

---

urinas vel dejectiones, nonnullas etiam decumbentibus in dysenteriam causis servari potuisse.

LXXX.

Quibus per febres acutas atque adeo ardentes invitae effluxerunt lacrymae, sanguinis e naribus profluvium expectandum est, si in ceteris perniciose non habuerint. Qui namque male habent, his non haemorrhagiam, sed mortem portendunt.

Unum etiam quoddam signorum haemorrhagias portendentium ab ipso in superioribus praetermissorum in praesentia pronunciatur. Est autem dilucida satis oratio his, qui quae antea tum hoc in libro tum in prognostico loquutus est meminerint. Dicta quoque a me sunt et haec omnia cum propriis limitationibus in prognostici commentariis et in libro de judicationibus.

Ed. Chart. IX. [75.] Ed. Baf. V. (378.)

πα'.

Τὰ περὶ τὰ ὦτα ἐν πυρετοῖσιν ἐπαιρόμενα μετ' ὀδύνης ἔστιν οἷσιν ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ κρισίμως οὔτε καθίσταται οὔτ' ἐξεπύει, τουτέοισι διάῤῥοια χολωδέων ἢ δυσεντερίη ἢ παχέων οὔρων ὑπόστασις γενομένη ἔλυσε, οἷον Ἑρμίππῳ τῷ Κλαζομενίῳ.

Χρησιμώτατόν ἐστι κατὰ τῶν εἰρημένων ἀρτίως προμνησθέντων πρὸς τὸ μὴ διὰ παντὸς ἡγεῖσθαι τὰς παρωτίδας ἀνεκπυήτους μενούσας μοχθηρὸν εἶναι σημεῖον· ἐν γὰρ τῇ προκειμένῃ καταστάσει τοὺς μὲν πυρετούς φησι παύσασθαι κρισίμως ἐνίοις, ὅπερ ἐστὶν ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ καὶ μεθ' ἱδρῶτος ἤ τινος ἄλλου τῶν οὕτω κρινόντων, ἔτι διαμένειν τὰς παρωτίδας, εἶτα ἐν τῷ χρόνῳ προϊόντι καταστῆναι δι' ὧν εἶπεν οὔρων καὶ διαχωρημάτων καὶ δυσεντερίας, ἐκκαθαρθέντων τῶν τὴν νόσον ἐργαζομένων αἰτίων.

LXXXI.

Quibus tumores circum aures in febribus cum dolore exurgunt; quibusdam judicatorie cessante febre neque suppurantur, eos aegris oborta biliosa diarrhoea aut dysenteria aut crassarum urinarum sedimentum, veluti Hermippo Clazomenio, solvit.

Perutile est cum nuper pronunciatis prius commemoratis ad hoc ut non perpetuo censeamus parotidas citra suppurationem manentes pravum esse signum. Nam in praesenti statu febres ait decretorie nonnullis cessasse, quod est judicatorio die et cum sudore aut alio quodam ita judicantium ac parotidas permansisse; deinde processu temporis resedisse per quas dixit urinas, dejectiones et dysenterias, expurgatis morbum efficientibus causis.

πβ'.

[76] *Τὰ δὲ περὶ τὰς κρίσιας ἐξ ὧν καὶ διαγινώσκομεν ἢ ὅμοια ἢ ἀνόμοια.*

Ὅσα περὶ κρίσεων ἢ κρισίμων ἡμερῶν αὐτῷ λέλεκται, πάντα κατὰ δύο πραγματείας ἠθροισμένα ἔχεις πρὸς ἡμῶν, τῇ τε περὶ τῶν κρισίμων καὶ κρίσεων. ἀλλὰ καὶ νῦν διὰ βραχέων εἰρήσεται τὸ κεφάλαιον τοῦ λόγου. τὰ περὶ κρίσιας, φησὶ, κατὰ τὶ μὲν ὅμοια, κατὰ τὶ δὲ ἀνόμοια γενέσθαι. κἄπειτα παρατίθεται πολλοὺς ἐξ ὑποστροφῆς καὶ αὐτοὺς κατὰ τὰς αὐτὰς προθεσμίας ἑπτακαιδεκαταίους κριθῆναι τὸ σύμπαν, εἶτ' ἄλλους εἰκοσταίους ἐξ ὑποστροφῶν καὶ αὐτοὺς οὐχ ὁμοίως γενομένους. παραδείγματος δὲ χάριν μέμνηται πρῶτον ἀδελφῶν δυοῖν ἐν τῇδε τῇ ῥήσει.

πγ'.

(374) *Οἷον οἱ δύο ἀδελφοὶ καὶ ἤρξαντο ὁμοῦ τὴν αὐτὴν*

LXXXII.

Quae circa crises existant et ex quibus dignoscimus, ea aut similia aut dissimilia sunt.

Quae de crisibus aut judicatoriis diebus ab ipso edicta sunt, omnia duobus in libris a nobis collecta consequeris, tum libro de judicationibus tum libro de diebus judicatoriis. Verum nunc quoque orationis summa promulgabitur. Judicia ait partim quidem similia, partim vero dissimilia fuisse. Deinde citat multos ex recidiva eosdemque eodem praestituto decimo septimo die plane judicatos. Alios etiam a recidiva die vigesimo eosque non similiter. Exempli gratia primum duorum fratrum sequenti textu mentionem fecit.

LXXXIII.

Ut duo fratres qui simul eadem hora febricitare coepe-

ὥρην· κατέκειντο παρὰ τὸ θέατρον Ἐπιγένεος ἀδελφεοὶ, τουτέων τῷ πρεσβυτέρῳ ἔκρινεν ἑκταίῳ, τῷ δὲ νεωτέρῳ ἑβδομαίῳ. ὑπέστρεψεν ἀμφοτέροισιν ὁμοῦ τὴν αὐτὴν ὥρην καὶ διέλιπεν ἡμέρας πέντε. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς ἐκρίθη ἀμφοτέροισιν ὁμοῦ τὸ σύμπαν ἑπτακαιδεκαταίοισιν, ἔκρινε δὲ τοῖσι πλείστοισι πεμπταίοις, διέλιπεν ἑβδομαίοις. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφέων ἔκρινε πεμπταίοισι, οἷσι δ' ἔκρινεν ἑβδομαίοισι, διέλιπεν ἑβδομαίοισιν, ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς ἔκρινε τριταίοισιν. οἷσι δὲ ἔκρινεν ἑβδομαίοισι, διαλιπόντας τὴν τρίτην ἔκρινεν ἑβδομαίοισι, οἷσι δ' ἔλειπεν ἑκταίοισι, διαλιπόντας ἕκτην, ἐλάμβανε τριταίους. οἷσι δὲ ἔλειπε πρώτη ἐλάμβανε καὶ ἔκρινε πρώτη, οἷον Εὐάγοντι τῷ Δαϊφάρσους. οἷσι δ' ἔκρινε ἑκταίοισι, διέλιπεν ἑβδομαίοισιν. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς ἔκρινε τεταρταίοισιν, οἷον τῇ Ἀγλαΐδου θυγατρί. οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τῶν νοσησάντων ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ τούτῳ τῷ τρόπῳ διενόσησαν καὶ οὐδένα οἶδα τῶν περιγενομένων ὅντινα οὐχ ὑπέστρεψαν κατὰ λόγον αἱ

runt. Decumbebant autem juxta Epigenis theatrum fratres. Horum aetati provectiori crisis sexto die, juniori septimo oborta est. Reversus utrique simul eadem hora morbus quinque dies intermisit et a recidiva uterque simul decimo septimo prorsus judicatus est. Plurimis quinto die morbus judicatus est, diebus septem intermisit et a recidiva tertio judicatus est. Nonnullis quoque die septimo judicatus est, intermisit tribus diebus et septimo judicatus est. Alios reliquit sexto, intermisit sex et tertio prehendit. Aliis intermisit primo et primo prehendit et judicatus est, quemadmodum Evagonti Daïpharsis filio contigit. Aliis sexto judicatus est, intermisit septem, a recidiva quarto judicatus est, ut Aglaïdae filiae. Itaque qui hoc in statu aegrotarunt, eorum plurimi hoc morbi tenore laborarunt: atque qui superfuerunt, eorum novi neminem, cui factae morborum reversiones secundum rationem non recurre-

ὑποστροφαὶ γενόμεναι καὶ διεσώζοντο πάντες οὓς ἐγὼ οἶδα, οἷσιν αἱ ὑποστροφαὶ διὰ τοῦ εἴδεος τούτου γενοίατο. οὐδὲ τῶν διανοσησάντων διὰ τούτου τοῦ τρόπου, οὐδενὶ οἶδα ὑποστροφὴν γενομένην πάλιν. ἔθνησκον δὲ ἐν τοῖσι νοσήμασι τούτοισιν οἱ πλεῖστοι ἑκταῖοι, οἷον Ἐπαμινώνδας καὶ Σιληνὸς καὶ Φιλίσκος ὁ Ἀνταγόρεω.

Τὸ μὲν χρήσιμον τοῦ λόγου πρόδηλον ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἐστὶ, τὸ δ' ἄχρηστον ἄδηλον, ὥστ' οὐ ζητεῖν αὐτὸ προσῆμεν, [77] ἀλλ' οἱ μὲν τὰ χρήσιμα σπουδάζοντες ἑαυτοῖς πράγματα παρέχουσι, ζητοῦντες πῶς εἰπὼν ὁ Ἱπποκράτης τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ τὴν κρίσιν ἑκταίαν γενέσθαι, τῷ δὲ νεωτέρῳ ἑβδομαίην. καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν εἰπὼν, ἐπίστρεψεν ἀμφοτέροις ὁμοῦ τὴν αὐτὴν ὥρην, ἐπήνεγκε, διέλιπον ἡμέρας πέντε. οὐ γὰρ ἀμφοτέροις δυνατόν ἐστι τὰς πέντε διαλιπεῖν, ἀλλὰ τῷ ἑτέρῳ μόνῳ, καίτοι γε καὶ δυνατόν ἐστιν αὐτὸ τοῦθ' ὃ λέγουσιν, ἀκοῦσαι περὶ μόνου τοῦ ἑνὸς, τοῦ δευτέρου κατὰ τὴν διήγησιν εἰρημένου, τοῦ

rint; quosque ego vidi, ii omnes servabantur, quibus hujus generis morborum reversiones contigerunt. At hoc modo aegrotantium nemini recidivam a decimo septimo rursus obortam fuisse novi. Hisce vero morbis plurimi sexto die moriebantur, ut Epaminondas, Silenus et Philiscus Antagorei filius.

Utile quidem orationis ex productis manifestum, inutile vero obscurum est. Quare ipsum investigare non decuit. Ceterum qui utilibus student, sibi negotium facessunt inquirendo pronunciaverit Hippocrates, aetate provectiori sexto die crisin, juniori septimo obortam fuisse. At rursus postea utrique simul eadem hora reversus est; mox subintulit, intermisit dies quinque. Non enim fieri potuit ut utrique dies quinque, sed alteri soli intermitteret, etiamsi concedatur, quod proferunt hoc ipsum de uno solo intelligi posse, altero in narratione enunciato septimo

κριθέντος ἑβδομαίου τὴν πρώτην κρίσιν. καὶ εἰ δὴ τούτῳ διέλιπεν ἡμέρας πέντε, πρόδηλον ὅτι τῷ κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν κριθέντι [κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν κριθέντος] διέλιπεν ἕξ. ἐγχωρεῖ δὲ κατ' ἀρχὴν εὐθὺς ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου τὴν λέξιν ἁμαρτηθεῖσαν φυλαχθῆναι, καθάπερ καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοῦτο πεπόνθασι, παρά τε τῷ Ἱπποκράτει καὶ ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις. ὃ δὲ λέγω σφάλμα τοῦ βιβλιογράφου γενέσθαι, τοιόνδε ἐστίν. ἐνεδέχετο γεγράφθαι μὲν ὧδέ πως τὴν λέξιν, διέλιπεν ἡμέρας ἓξ μὲν τῷ πρεσβυτέρῳ, τῷ δ' ἑτέρῳ πέντε. τὸ γράψαι δὲ τὸν ἁμαρτάνοντα, διέλιπε πέντε, καὶ πιθανώτερον ἐπὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, τὰς ἓξ διαλιπεῖν, τῷ δὲ νεωτέρῳ τὰς πέντε, τῆς δ' ὑποστροφῆς ἅμα ἀμφοτέροις γενομένης κατὰ τὴν δωδεκάτην ἡμέραν. ἐφεξῆς γοῦν φησὶ, ἔκρινε δὲ τοῖσι πλείστοισιν ἑκταίοισι, διέλιπε πεμπταίοισιν, ὥστ' εἰκάσαι τοὺς ἀδελφοὺς τῶν τοῖς πλείστοις γενομένων κρίσεων καὶ αὐτοὺς εἶναι παράδειγμα. μετά γε μὴν τὴν τούτων διήγησιν καὶ ἄλλας κρίσεις ἔγραψε πολυειδεῖς ἁπάσας τῇ ἑπτακαιδεκάτῃ περιγραφομένας ἡμέρᾳ,

die prima judicatione judicato. Jam ſi huic intermiſit dies quinque patet alteri, qui ſexto die judicatus eſt, ſex dies intermiſiſſe. Fieri quoque poteſt per initia vitiatam a librario dictionem ſervatam eſſe, quemadmodum et aliae multae id ipſum ſubierunt tum apud Hippocratem tum apud alios non paucos. Quod autem dico librarii erratum fuiſſe, tale eſt. Potuit enim ſcripta eſſe dictio in hunc modum; intermiſit alteri ſex dies, alteri quinque; qui vero aberravit, ſcripſiſſe potuit: intermiſit quinque, atque veri ſimilius eſt ſeniori quidem ſex dies intermiſiſſe, juniori vero quinque, quum utrique ſimul reverſio in diem duodecimum inciderit. Sequenti itaque textu ait: plurimis ſexto judicatus eſt, intermiſit quinto; ut videantur et fratres ipſi exemplum eſſe judicationum quae plurimis contigerunt. Poſt vero horum enarrationem judicationes alias ſcripſit, varias omnes quae decimo ſeptimo die circumſcribuntur; talem vero nullam qualem in duobus fra-

Ed. Chart. IX. [77.] Ed. Baf. V. (374.)

τοιαύτην δ' οὐδεμίαν, οἵαν ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφῶν ἐγώ φημι δεῖν ἀκούειν, ὥσθ' ὑποστρέψαι κατὰ τὴν δωδεκάτην ἡμέραν αὐτοὺς ἀμφοτέρους καὶ νεωτέρου διαλείποντος τὰς πέντε. πιθανὸν μὲν οὕτως ἐν αὐτοῖς ἐῤῥέθη, ἵνα τό τε πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅμοιον αὐτοῖς διασώζηται, τὸ ἐξ ὑποστροφῆς ἑπτακαιδεκαταίους κριθῆναι καὶ τὸ ἴδιον, ὅτι περὶ τὴν δωδεκάτην ὑπέστρεψαν. καὶ καλὸν δ', ὡς ἔφην, μὴ ζητεῖν ἔχοντα χρήσιμα. καὶ τοίνυν ἤδη καταλείπωμεν ἅπαντα τὰ περὶ κρίσεις ἐφεξῆς αὐτῷ λελεγμένα, κεφάλαια ἔχοντες κατὰ τὶ μὲν ὁμοίας αὐτὰς γενέσθαι, κατὰ τὶ δ' ἀνομοίας. τῶν γάρ τοι πρώτων κρίσεων ἤτοι κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν ἀναιρούντων τοὺς νοσοῦντας ἢ ἀπίστων γινομένων ὡς ὑποστρέφειν αὖθις ἐπὶ τὴν ὑστάτην τε καὶ τελείαν κρίσιν, ἐπὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἡμέρας λαμβανουσῶν, ἐν τούτῳ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ ἀνόμοιον ἐγίγνετο. μετὰ δὲ ταῦτα κρίσεων ἄλλων μνημονεύει καὶ ὑποστροφῶν γινομένων εἰς τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν, ὥστ' ἐν ταύτῃ τελείως κριθῆναι. κατέκειντο παρὰ τὸ θέατρον. γράφουσί τινες οὐ θέατρον, ἀλλὰ θέρετρον, ἵν'

tribus intelligendam dico, ut in duodecimo die utrique morbus reverteretur et juniori quinque diebus intermitteret. Probabiliter quidem ita in ipfis dictum eft, ut tunc quod ipfis cum aliis effet fimile, fervaretur et quod a recidiva decimo feptimo die judicarentur et peculiariter quod duodecimo morbus reverteretur. Sed honeftum eft, ut dixi, non perveftigare quum quod utile fit habeas, et jam praetermittamus judicia omnia quae ab ipfo ferie continuata dicta funt, fummis contenti, quatenus quidem fimilia ipfa fuerint et quatenus diffimilia. Quum enim primae judicationes aut fexto die aegrotantes tollerent aut ita infidae effent, ut morbi rurfum ad ultimam abfolutamque redirent judicationem, die decimo feptimo prehendentes, in hoc tum fimile tum diffimile fiebat. Poft haec vero judicationes alias commemorat et reverfiones, quae in vigefimum diem ita inciderunt, ut in eo abfolute judicarentur. *Habitabant juxta theatrum.* Quidam fcribunt non theatrum, fed theretrum, ut inter-

Ed. Chart. IX. [77. 78.] Ed. Baf. V. (374.)

ἔχωσιν ἐξηγεῖσθαι χωρίον τι εἶναι παρὰ τὸ θέρεσθαι κεκλημένον οὕτως. διαφέρει δ' οὐδὲν εἰς τὴν προκειμένην θεωρίαν ὅπως ἄν τις γράφει τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων. καὶ γὰρ εἴτε Περιγένους εἴτε Δίωνος ἢ Θέωνος ἦσαν ἀδελφοὶ διήνεγκεν οὐδὲν, ἀλλ' οἱ μὴ δυνάμενοι τὰ κατὰ τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἐξηγεῖσθαι καλῶς, ἐπὶ τὰς τοιαύτας ἐκτρέπονται περιεργίας.

πδ'.

[78] Οἷσι δὲ τὰ παρὰ τὰ ὦτα γενοίατο, ἔκρινε μὲν εἰκοσταίοισι. κατέσβη δὲ πᾶσιν οἷς οὐκ ἐξεπύησεν, ἀλλ' ἐπὶ κύστιν ἐτράπετο. Κρατιστονάκτῃ τῷ παρὰ Ἡρακλίῳ ᾤκει καὶ Σκύμνου τοῦ γναφέως θεραπαίνῃ ἐξεπύησεν, ἀπέθανεν. οἷσι δὲ ἔκρινεν ἑβδόμῃ, διέλιπεν, ἐνάτῃ ὑπέστρεφεν, ἔκρινεν ἐκ τῆς ὑποστροφῆς. ἔκρινεν ἑβδόμῃ Φανοκρίτῳ, ὃς κατέκειτο παρὰ Γνάθωνι τῷ γραφεῖ.

pretentur locum esse aliquem aestivae habitationi accommodum ab ardendo sic appellatum. Sed quomodo quis talia scribat nomina, nihil ad praesentem speculationem interest; neque quicquam refert an Perigenis vel Theonis vel Dionis fratres essent, at qui probe secundum artem medicam enarrare nequeunt, hi ad tales curiositates digrediuntur.

LXXXIV.

Quibus autem ad aures tubercula procreata essent, his vigesimo die crisis oboriebatur. Quibus vero non suppurarunt, iis omnibus restincta et sedata sunt, sed ad vesicam conversa. Cratistonactae apud Heraclium decumbenti et Symni fullonis ancillae suppurarunt ac interierunt. Quibusdam vero morbus septimo die judicatus est; novem diebus intermisit, reversus est et ex recidiva quarto die judicatus est. Phanocrito apud Gnathonem pictorem decumbenti die septimo judicatus est.

Ὃ καὶ πρόσθεν εἶπον ἄξιον εἶναι μνήμης, ἀναμνήσω καὶ νῦν, ὅτι παραδοξότερόν τε καὶ σπανιώτερον ἐκείνου. τὸ γὰρ χωρὶς τοῦ διαπυῆσαι τὰς παρωτίδας ὑπὸ μόνων τῶν κάτω γενομένων ἐκκρίσεων θεραπευθῆναι, μὴ πάνυ σύνηθες γενόμενον. ἐπέτεινεν ἐν τῷ νῦν λόγῳ γράψας Κρατιστονάκτῃ καὶ τὴν τοῦ γραφέως θεράπαιναν ἀποθανεῖν (375) ἐκπυησάντων τῶν περὶ τὰ ὦτα. μάχεσθαι γὰρ δόξει τὸ, πεπασμοὶ ταχυτῆτα κρίσεως καὶ ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν σημαίνουσιν. ἀλλὰ νῦν γε τὰ μὲν κατὰ τὰς φλέβας αἴτια τῶν πυρετῶν οὐκ ἔφθασε πεφθῆναι τῷ Κρατιστονάκτῃ καὶ τῇ θεραπαίνῃ τοῦ γραφέως, ἢ οὐκ ἂν ἀπέθανεν. αἱ μέντοι παρωτίδες ἐπέφθησαν, ὅπερ ἔφην σπάνιον εἶναι καὶ δεῖν αὐτοῦ μνημονεύειν, ὡς ἐνδεχόμενον μερικὴν γενέσθαι πέψιν ἐν μορίῳ τινὶ, καίτοι τῆς ὅλης νόσου μὴ πεφθείσης. τὰ δ' ἄλλα πάντα τὰ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἰρημένα περὶ τῶν κρίσεων ἐξειργασάμεθα τελέως ἐν τοῖς περὶ κρίσεων καὶ κρισίμων ἡμερῶν γεγραμμένοις ἡμῖν ὑπομνήμασιν.

Quod et antea dixi memoria dignum esse, id nunc quoque memoraturus sum, quod illo tum admirabilius, tum rarius. Quod enim parotides citra suppurationem curatae sint solis ad inferiores partes factis excretionibus, non valde consuetum est, sed rem auxit scribens hac in oratione Cratistonacten et pictoris ancillam interiisse ductis ad suppurationem parotidibus: nam cum hoc pugnare videtur. Concoctiones judicationis celeritatem securamque salutem denunciant. Verum et nunc quae febrium in venis continebantur causae non prius erant concoctae Cratistonactae et ancillae pictoris aut non interiissent. Parotides vero maturaverunt, quod rarum esse et memoria tenendum dixi, quod possibile sit particularem in parte aliqua concoctionem fieri, morbo toto haudquaquam concocto. Quae cetera hoc modo de judicationibus dicta sunt, omnia absolute prosequuti sumus in his quos de judicationibus et diebus judicatoriis commentariis scripsimus.

πέ.

Ὑπὸ δὲ χειμῶνα περὶ ἡλίου τροπὰς χειμερινὰς καὶ μέχρι ἰσημερίης παρέμενον μὲν καὶ οἱ καῦσοι καὶ τὰ φρενιτικὰ καὶ ἔθνησκον πολλοί. αἱ μέντοι κρίσιες μετέπεσον καὶ ἔκρινε τὸ τοῖς πλείστοισιν ἐξ ἀρχῆς πεμπταίοισι, διελίπετο τεταρταίοισι, ὑπέστρεφεν. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς ἔκρινε πεμπταίοισιν. τὸ δὲ σύμπαν τεσσαρεσκαιδεκαταίοισι. ἔκρινε δὲ παιδίοισιν οὕτω τοῖς πλείστοισιν, ἀτὰρ καὶ πρεσβυτέροισιν. ἔστι δ' οἷσιν ἔκρινεν ἐνδεκάτῃ, ὑπέστρεφε τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, ἔκρινε τελείως εἰκοστῇ. εἰ δέ τινες ἐπεῤῥίγουν περὶ τὴν εἰκοστὴν, τουτέοισιν ἔκρινεν τεσσαρακοστῇ ἐπεῤῥίγουν δὲ οἱ πλεῖστοι περὶ κρίσιν τὴν ἐξ ἀρχῆς. οἱ δὲ ἐπιῤῥιγώσαντες ἐξ ἀρχῆς περὶ κρίσιν καὶ ἐν τῇσιν ὑποστροφῇσιν ἅμα κρίσει.

---

[79] Χειμῶνος νῦν μνημονεύει κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, οὐχὶ κατὰ τὸ πρότερον, ὃν ἐν τῇ καταστάσει διηγήσατο καὶ λέλεκταί μοι

LXXXV.

Sub hiemem circa brumale folftitium et ad aequinoctium usque febres ardentes et phrenitides perdurabant multique moriebantur. Crifes tamen varie exciderunt et ex principio plurimis quinto die morbus judicatus eft, diebus quatuor intermifit, repetiitque et a recidiva quinto die judicabatur, denique fumma dierum quatuordecim. Pueris ita plurimis etiam natu grandioribus judicatio contigit. Quibusdam etiam undecimo judicabatur, decimo quarto recidebat, ac vigefimo perfecte judicabantur. Quod fi qui vigefimo fuperriguerint, his quadragefimo judicabatur. Superriguerunt autem plurimi fub judicium primum. Qui vero fub judicium per initia riguerunt, etiam in recidivis una cum judicio riguerunt.

Hic hiemis anni fecundi non primi meminit, quam ipfo in ftatu explicuit, fuperius a me caufa dicta eft, cu-

Ed. Chart. IX. [79.] Ed. Baſ. V. (375.)

πρόσθεν ἡ αἰτία, δι' ἣν αἱ φρενίτιδες ὕστερον ἐπλεόνασαν, οὐκ οὖσαι κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν κρίσεων προθεσμίας μεταπεσεῖν φησὶ καὶ διηγεῖται αὖ καὶ τὴν τούτων ποικιλίαν, κοινὸν ἐχουσῶν πρὸς τὰς ἔμπροσθεν εἰρημένας τὸ μεθ' ὑποστροφῶν γίνεσθαι. παιδίοις μὲν οὖν καὶ τοῖς τούτων ἔτι πρεσβυτέροις τεσσαρεσκαιδεκαταίας τὸ σύμπαν γενέσθαι φησὶ τὰς κρίσεις. καὶ γὰρ διαφορεῖται τάχιστ' αὐτοῖς τὰ τῶν νόσων αἴτια καὶ πέττεται. τοῖς δ' ἄλλοις οὐ μόνον εἰς τὴν εἰκοστὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τεσσαρακοστὴν ἀφικνεῖσθαί φησιν ἐξ ὑποστροφῆς τὴν ὑστάτην κρίσιν, καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἀξιολόγους γενέσθαι διαφορὰς τῶν κρίσεων ἐπὶ τῇ ποικιλίᾳ τῶν νοσημάτων.

πστ'.

Ἐπεῤῥίγουν δ' ἐλάχιστοι μὲν τοῦ ἦρος, θέρεος δὲ πλείους, φθινοπώρου δ' ἔτι πλείους, ὑπὸ δὲ χειμῶνα πολλῷ πλεῖστοι, αἱ δ' αἱμοῤῥαγίαι ὑπέλειπον.

jus gratia phrenitides non per initia, ſed poſtea redundarint. Praeterea praefinitos judicationum dies immutatos eſſe pronunciat, ac rurſum etiam harum varietatem exponit, quae cum praedictis communem habent recidivam. Pueris quoque atque his etiamnum aetate provectioribus judicationes decimo quarto prorſus accidiſſe profert. His etenim morborum cauſae celerrime diſcutiuntur concoquuntque. Ceteris non ſolum ad vigeſimum, verum et ad quadrageſimum perveniſſe ait ex recidiva judicationem ultimam, nihilque mirum eſt ſi inſignes judicationum differentiae in morborum varietate extiterint.

LXXXVI.

Vere autem rigebant pauciſſimi, aeſtate plures, autumno etiamnum plures, ſub hiemem longe plurimi. At ſanguinis per nares profluvia ceſſarunt.

Ed. Chart. IX. [79.] Ed. Baf. V. (375.)

Ἦρος μέμνηται νῦν τοῦ κατὰ τὴν πρώτην κατάστασιν ὑπ' αὐτοῦ ῥηθέντος, οὐ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος. οὐ γὰρ ἐξέτεινεν ἐπὶ τοσούτῳ γε τὴν διήγησιν τῶν γιγνομένων νοσημάτων, ἀλλὰ μέχρι καὶ τοῦ δευτέρου χειμῶνος ἀφίκετο. διὰ τί δὲ τὸ τοῦ χρόνου προϊόντος ἀεὶ καὶ μᾶλλον ὁ τῶν ἐπιῤῥιγούντων ἀριθμὸς ηὐξάνετο πρόσθεν ἤδη μοι δυνάμει λέλεκται κατ' ἐκεῖνον τὸν λόγον, ἡνίκα μὲν ἀνεμίμνησκον, ἐπιδέδεικταί μοι τὸ ῥῖγος γινόμενον, διὰ τῶν στερεῶν σωμάτων διερχομένης τῆς ξανθῆς χολῆς, οὐκ ἐν ταῖς κοιλότησι τῶν ἀγγείων περιεχομένης. ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν ἐν κινήσει οὖσα τοὺς καύσους ἐγέννησε, μεταλαμβανομένη δ' ὕστερον εἰς τὰ σαρκώδη μόρια καὶ δι' αὐτῶν ἐπὶ τἀκτὸς φερομένη τὸ ῥῖγος εἰργάσατο. κατ' ὀλίγον δ' ἀποπαύεσθαι τὰς αἱμοῤῥαγίας, μηκέτ' ἐν ταῖς φλεψὶν οὔσης, ἀλλὰ διασκεδαννυμένης εἰς ὅλον τὸ σῶμα.

Veris nunc meminit quod in primo ftatu ab ipfo pronunciatum eft, non fecundi anni. Non enim eo usque morborum graffantium enarrationem produxit, verum ad fecundam usque hiemem extendit. Cur autem temporis progreffu in dies etiam atque etiam fuperrigentium numerus augeretur, jam pro viribus antea narravi illa oratione, ubi quum admonerem, oftendi rigorem fieri quum flava bilis folida permeat corpora, non autem in vaforum cavitatibus continetur. Itaque quum in motu per initia effet, febres ardentes procreavit; poftea vero in carnofas tranfiens partes, ubi per eas foras pelleretur, rigorem fecit. Paulatim vero fanguinis eruptiones definebant, quod bilis non amplius in venis effet, fed in univerfum corpus diffufa effet.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Α. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Γ.

Ed. Chart. IX. [80.] Ed. Bas. V. (375.)

α'.

Τὰ δὲ περὶ τὰ νοσήματα ἐξ ὧν διαγινώσκομεν μαθόντες ἐκ τῆς κοινῆς φύσεως ἁπάντων καὶ τῆς ἰδίης ἑκάστου, ἐκ τοῦ νοσήματος, ἐκ τοῦ νοσέοντος, ἐκ τῶν προσφερομένων, ἐκ τοῦ προσφέροντος. ἐπὶ τὸ ῥᾷον γὰρ καὶ χαλεπώτερον ἐκ τούτων, ἐκ τῆς καταστάσεως ὅλης καὶ κατὰ

HIPPOCRATIS EPIDEM. I. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS III.

I.

Morbos dignoscimus ex communi omnium natura et cujusque propria edocti. Ex morbo, ex aegroto, ex oblatis et offerente, ex his etenim ad faciliorem ac difficiliorem dignotionem deducimur; ex universali ac particulari caelestium statu et uniuscujusque regionis,

μέρεα τῶν οὐρανίων καὶ χώρης ἑκάστης καὶ ἑαυτοῦ ἔθεος [81] ἐκ τῆς διαίτης, ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἐκ τῆς ἡλικίης ἑκάστου, λόγοισι, σιγῇ, διανοήμασιν, ὕπνοισιν, οὐχ ὕπνοισιν, ἐνυπνίοισί τισι καὶ ὅτε, τιλμοῖσι, κνησμοῖσι, δακρύοισιν, ἐκ τῶν παροξυσμῶν, διαχωρήμασιν, οὔροισι, πτύσμασιν, ἐμέτοισιν. καὶ ὅσαι ἐξ οἵων εἰς οἷα διαδοχαὶ νοσημάτων καὶ ἀποστάσιες ἐπὶ τὸ ὀλέθριον καὶ κρίσιμοι. ἱδρὼς, ῥῖγος, ψύξις, βὴξ, πταρμοὶ, λυγμοὶ, πνεύματα, ἐρεύξεις, φῦσαι σιγώδεες, ψοφώδεες [ἠχώδεες], αἱμοῤῥαγίαι, αἱμοῤῥοΐδες, ἐκ τούτων δὲ καὶ ὅσα διὰ τούτων, σκεπτέον.

Ἔνιοι ταῦτα παραγεγράφθαι νομίσουσιν ὁμοίαν ἔχοντα τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὴν διάνοιαν τοῖς ἐν τῷ περὶ χυμῶν γε- (376) γραμμένοις, ἃ προεξήγημαι δι' ἑτέρων ὑπομνημάτων. ἔστι δὲ δηλονότι προγνωστικὰ καὶ τὰ θεωρήματα διδάσκοντος αὐτοῦ καθόλους σκοποὺς, ἀφ' ὧν χρὴ τὰς προ-

ex consuetudine, ex victu, ex vitae institutis, ex cujusque aetate, sermonibus, moribus, silentio, cogitationibus, somnis, vigiliis, insomniis quibusdam et quando; vellicationibus, pruritibus, lacrymis, accessionibus, dejectionibus, urinis, sputis, vomitionibus et quae ex quibus, in quos morborum successiones et qui abscessus ad perniciem aut ad judicium; sudor, rigor, frigus, tussis, sternutamenta, singultus, spiritus, ructus, flatus silentes, strepentes, sonori; haemorrhagiae, haemorrhoides. Ex his autem et quae per haec contingunt consideranda sunt.

Haec adscripta esse nonnulli censent, his similem sortita tum interpretationem, tum sententiam in libro de humoribus descriptis, quae aliis commentariis prius interpretati sumus. Haec sane sunt prognostica theoremata, quibus docet Hippocrates universales scopos a quibus praenotiones fieri oportet. Ceterum communem quidem

γνώσεις ποιεῖσθαι. κοινὴν μὲν οὖν φύσιν ὀνομάζει τὴν ἁπάντων ἀνθρώπων, ἰδίαν δὲ τὴν καθ᾽ ἕκαστον ἡμῶν. ὅτι μὲν ἐξ ἀμφοτέρων δεῖ ποιεῖσθαι τὰς διαγνώσεις καὶ προγνώσεις, ἀσφαλεστέρα δ᾽ ἐστὶν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως γιγνομένη, μεμάθηκας ἐν τῷ προγνωστικῷ, κἀν τῷ περὶ ἀγμῶν τε καὶ περὶ ἄρθρων, ἐπί τε τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τραυμάτων, ἃ καὶ αὐτὰ προεξηγησάμεθα. κελεύων οὖν ἀεὶ παραβάλλειν τὸ πεπονθὸς μόριον τῷ κατὰ φύσιν περιέχοντι, προσέθηκε τῷ λόγῳ, ὅτι μὴ τὰ ἀλλότρια καθορᾶν. οὕτως δὲ κἀπειδὰν φησιν· σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ νοσέοντος, εἰ ὅμοιόν ἐστι τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων, μάλιστα δ᾽ εἰ αὐτὸ ἑαυτῷ (οὕτω γὰρ ἂν εἴη ἄριστον) καὶ ἔστ᾽ ἄν γε τὸ ἴδιον ἑκάστου τῶν νοσούντων ἐπιστάμεθα χρῶμα καὶ μέγεθος, οὐδὲν τοῦ κοινοῦ δεόμεθα. διὰ δὲ τὸ μὴ προγινώσκειν ἡμᾶς ἅπαντας ἀνθρώπους ὅπως εἶχον φύσεως, ἀλλ᾽ ἐξαίφνης πολλάκις ἐπὶ τοὺς ἀγνώστους καλεῖσθαι, τὴν ἀρχὴν τῆς τε διαγνώσεως ἀπὸ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἐσομένης προγνώσεως ἀπὸ τῶν κοινῶν ποιούμεθα. οἷς γὰρ μήτε ῥὶς ὀξεῖα μήτ᾽

naturam appellat, quae omnium hominum eſt; propriam vero uniuscujusque noſtrum. Quod autem ex ambabus fieri tum dignotiones tum praenotiones oporteat quodque ſecurior ſit ea quae ex propria oritur natura, in prognoſtico et in libris de fracturis, de articulis et de capitis vulneribus et quos antea explicavimus. Jubens itaque ſemper partem affectam cum ſuo, qui ſecundum naturam eſt, ſtatu conferre, orationi adjecit aliena negligenda non eſſe, ita vero et quum inquit: at in acutis morbis ſpeculari ſic oportet. Primum ſi aegroti facies ſanorum faciebus et praeſertim ſuae ſimilis ſit (hoc enim pacto optima fuerit). Quod ſi proprium cujusque aegrotantis colorem magnitudinemque noverimus, communi non opus erit. Quia vero non propriam hominum omnium naturam prius agnoſcimus, imo quod ex inopinato ſaepius ad ignotos vocemur, principium dignotionis morborum et praenotionis futurorum a communibus facimus. Si namque

Ed. Chart. IX. [81.] Ed. Baf. V. (376.)

ὀφθαλμοὶ κοῖλοι μήτε κρόταφοι ξυμπεπτωκότες εἶεν, οὐδὲν ἐρωτῶμεν οὐδένα περὶ τοῦ νοσοῦντος. εἰ δὲ ῥὶς μὲν ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ δὲ κοῖλοι, κρόταφοί τε ξυμπεπτωκότες φαίνονται, τηνικαῦτα ἐρωτῶμεν ὅπως διέκειτο κατὰ φύσιν ἔχων. οὕτω δὲ κἀκ τοῦ νοσήματος αἱ προγνώσεις γίνονται τῶν μελλόντων ἔσεσθαι. δέδεικται γάρ σοι διὰ πλειόνων ἔν τε τοῖς περὶ κρίσεων καὶ τοῖς εἰς ἀφορισμοὺς ὑπομνήμασι τριταῖος μὲν ἀκριβὴς ταχυκρίσιμος εἶναι, τεταρταῖος δὲ, χρόνιος, ἀμφότεροι δ' ἀκίνδυνοι. φρενῖτις δὲ καὶ λήθαργος, ἄμφω κινδυνώδη καὶ ὀξέα. σκίῤῥος δὲ σπληνὸς ὀλέθριόν τε καὶ χρόνιον. ἐκ δὲ τοῦ νοσοῦντος αὐτοῦ πρόγνωσις γίνεται τῶν ἐσομένων κατὰ διττὸν τρόπον. ἔστι δ' αὐτῶν ὁ μὲν ἕτερος τοιοῦτος· ἐκ κοσμίου, φησὶ, θρασεῖα ἀπόκρισις κακόν· ἔμπαλιν δὲ θορυβώδης ἄνθρωπος νοσῶν οὐ μόνον εἰ φθέγξεται θρασέως, ἀλλ' οὐδ' εἰ παραφρονήσει ἐν διακαεῖ πυρετῷ κινδυνεύσειεν. ὁ δ' ἕτερος τρόπος τοιόσδ' ἐστὶν, εἰ πάντα τὰ προσήκοντα ποιῶν ὁ κάμνων καὶ κατακούων τῷ ἰατρῷ οὐδὲν ὀνίναται, χαλεπῶς νοσεῖ. τοὐναντίον δ'

nafus acutus non fit, neque cavi oculi fuerint, neque collapfa tempora, neminem de aegro interrogamus. Si vero nafus acutus fuerit cavique oculi et collapfa tempora apparuerint, tum quo pacto haberet, quum fecundum naturam effet, interrogamus. Sic autem et ex morbo praenotiones futurorum fiunt, nempe tibi pluribus demonftratum eft tum in libris de crifibus tum in aphorismorum commentariis, tertianas exquifitas celeriter judicari, quartanas vero diuturnas effe et utrasque periculis vacare, phrenitidem praeterea et lethargum periculofos et acutos; lienis item fcirrhum tum periculofum tum diuturnum. Ex ipfo autem aegroto futurorum praenotio duplici modo fit. Alter modus eft, quum inquit: in compofito homine audax refponfio malum. Contra turbulentus fi aegrotaverit, non folum fi audacter loquatur, verum neque fi in urente febre deliraverit, periclitabitur. Alter modus talis eft: fi aeger quae deceant omnia fecerit et medico obtemperans nihil juvetur, gra-

ἅπαν, τὶ μηδὲν τῶν δεόντων πράττων νοσῶν, μετρίως διάκειται. οὕτως δὲ κἀκ τῶν προσφερομένων ἡ πρόγνωσις ἔσται. μοχθηρῶν γὰρ ὄντων αὐτῶν, ἐπειδὰν μὴ χείρω γίγνοιτο [82] μετρίως νοσεῖ, προσηκόντως δ' ἁπάντων γιγνομένων, εἰ πρὸς τῷ μηδὲν ὀνίνασθαι, σφοδρύνοιτο, μοχθηρόν. ἐγὼ δ' ὅτι μὴ μόνον τοὺς τρόπους τῶν νοσημάτων, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδέας ἐνίοτε διέγνων ἐκ τῶν προσφερομένων, ἐθεάσασθε πολλάκις. ἀλλ', ὡς ἔφην, ἐπὶ πλέον ἐν ἑτέροις ὑπὲρ ἁπάντων τούτων διῆλθον. ὅταν δὲ κἀκ τοῦ προσφέροντος λέγει προγινώσκεσθαι ῥᾷον ἢ χαλεπώτερον, ἐν ταῖς νόσοις ἀκούειν χρή. τοιόνδε τι θεώμενοι πολλάκις, ἤτοι διάθεσις χρονία ἢ καὶ πυρετώδη νοσήματα χρόνια, προστίθεμέν τι τῇ διαγνώσει, κἀκ τοῦ γνῶναι τίς ὁ θεραπεύων ἦν ἰατρὸς, εἰ μὲν γὰρ ἀξιόλογος, ὀλίγας ἐλπίδας ἔχομεν τῆς ἰάσεως, εὔδηλον γὰρ ὅτι κακοήθης ἐστὶν ἡ νόσος, εἰ πάντων ὀρθῶς γιγνομένων οὐδὲν ὀνίνανται. φαύλου δ' ὄντος εἰκὸς εἶναι νομίζομεν, εἰ καλῶς ἅπαντα πραχθείη, σωθήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον. ἀλλὰ κἀκ τῆς καταστάσεως

viter aegrotat; contrario vero prorsus modo, si nihil aegrotus quod oporteat fecerit, mediocriter habet. Sic et ex cibis exhibendis praenotio erit. Quod si cibi pravi fuerint et nihilo deterior fiat, mediocriter aegrotat; quum vero omnia decenter fiunt, si praeter id quod nihil juvetur, etiam exacerbetur, malum. At me non morborum duntaxat modos, verum etiam ideas interdum ex oblatis cibis dignovisse plerumque vidistis. Sed de his omnibus, ut dixi, alias plura disserui. Quum vero et ex offerente cibos praenosci facilius aut difficilius pronunciat, in morbis intelligere oportet. Tale autem quicquam saepius conspicientes sive morbus diuturnus sit, sive febriles affectus diuturni fuerint, dignotioni quidpiam addimus et ex eo quod noscamus quisnam esset medicus, qui clarus et insignis sit, spem sanationis minimam habemus, quod enim malignus sit morbus, si omnibus recte factis nihil juvetur, constat omnibus. Si vero vilis sit et imperitus, incolumem fore hominem, si omnia rite instituta essent,

ἔφη, τουτέστι τῆς ἰδίας τοῦ περιέχοντος κράσεως ἔσεσθαι τὰς προγνώσεις. τὸ δ' ὅλης καὶ κατὰ μέρεα τῶν οὐρανίων ἐστὶν, εἰ μεμνήμεθα τῶν ἐν ταῖς προγεγραμμέναις τρισὶ καταστάσεσιν εἰρημένων, ἐφ' ὧν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης τὰ ἐν τῷ περιέχοντι γιγνόμενα κατὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα διερχόμενος, ἐπὶ τῆς τελευτῆς αὐτῶν ἀπεφήνατο τὴν ἐπικρατήσασαν κρᾶσιν, οἷον ὅταν εἴπῃ, γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετ' αὐχμῶν, καίτοι οὔτε δι' ὅλου τοῦ ἔτους οὔτε νότος ἔπνευσεν οὔτ' αὐχμὸς ἐγένετο. πάλιν δὲ, ὅταν εἴπῃ, γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος ὅλου ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ καὶ βορείου, κατὰ πλεονάζον ἀποφαίνεται. τὸ γὰρ μηδεμίαν ἡμέραν ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει μήτε θερμὴν γενέσθαι μήτε ξηρὰν μήτε νότιον ἀδύνατον ἦν. οὕτως δὲ καὶ τὰς τῶν νοσημάτων ἰδέας πολὺ μὲν ἐνεδέχετο γενέσθαι τοίας, οὐ μὴν ἄνευ τοῦ παρεμπεσεῖν ἑτέρας. ἀμέλει συντελέσας τῆς πρώτης καταστάσεως τὴν διήγησιν, ἐπὶ τῇ ταύτης τελευτῇ κατὰ λέξιν οὕτως ἔγραψεν. ἐκ πάντων δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων

probabili ratione auguramur. Imo etiam ex ftatu, hoc eft peculiari ambientis nos aëris temperamento fore praenotiones pronunciat. Iftud autem ex univerfali ac particulari coeleftium ftatu tale eft: fi meminerimus eorum quae *prius* in defcriptis tribus ftatibus enunciata funt, in quibus Hippocrates ipfe quae in ambiente contingebant fecundum calorem et frigus percurrens ad illorum finem praepollens temperamentum pronunciavit, ut quum loquitur. Toto autem ftatu auftrino et calido facto, etiamfi neque per totum annum aufter fpiraffet, neque fqualor fuiffet. Rurfum quum effatur: facto autem anno toto humido, frigido et aquilonio quod redundabat, pronunciavit. Non enim fieri poterat ut nullus dies toto anno calidus fuiffet, nullus ficcus, nullus humidus. Sic etiam morborum formas tales effe fane multo erat convenientius, non tamen quin aliae interciderint. Hic tandem abfoluti primi ftatus expofitione in hujus fine fic ad verbum fcripfit. Ex omnibus qui hoc in ftatu fcripti funt

Ed. Chart. IX. [82.] Ed. Baf. V. (376.)

ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ μόνοις τοῖσι φθινώδεσι θανατώδεα συνέπεσεν· ἐπεὶ τοῖσί γ' ἄλλοις εὐφόρως πᾶσι καὶ θανατῶδες ἐν τοῖς ἄλλοις πυρετοῖς οὐκ ἐγένετο, οὔτε ἓν εἶδος ἐπεδήμησε νοσημάτων οὔτε μία κατάστασις ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει διὰ παντὸς ἐγένετο. κατὰ δὲ τὸ ἐπικρατοῦν τῆς κράσεως ἤτοι ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν ἤ τινα τῶν ἄλλων κράσεων ἡμεῖς λέγομεν. ὁ δ' Ἱπποκράτης ἔγραψεν· ἦρος μὲν γὰρ ἄλλα νοσήματα, θέρους δ' ἄλλα, καὶ φθινοπώρου μὲν ἄλλα, χειμῶνος δ' ἄλλα συνέβη γενέσθαι καθ' ἑκάστην ὧν ἔγραψε καταστάσεων. ἐπικρατεῖν δ' ὅμως ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει κατὰ μὲν τήνδε τὴν κατάστασιν τουτὶ τὸ νόσημα, καθ' ἑτέραν δὲ τουτί. τοῦτ' οὖν ἐστι τὸ λεγόμενον, ἐκ τῆς καταστάσιος ὅλης καὶ κατὰ μέρεα τῶν οὐρανίων, προσέθηκε καὶ τῷ λόγῳ, τῶν οὐρανίων, ἐπειδὴ ψιλῶς λεχθὲν ἄνευ τῆς προσθήκης τὸ τῆς καταστάσεως ὄνομα καὶ τὴν τῆς χώρας ἰδέαν δηλοῦν δύναται καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος. ἀμέλει καὶ συνάπτων ἐρεῖ, ἐκ τῆς καταστάσεως ὅλης τε καὶ κατὰ μέρεα τῶν οὐρανίων, καὶ χώρας ἑκάστης καὶ τοῦ ἔθεος. ὅτι δὲ καὶ ἡ τῆς χώρας ἰδέα μεγάλα συντελεῖ πρὸς τὴν τῶν

letale pathema folis tabidis accidit: in ceteris enim omnibus commode habebant, neque letale quicquam aliis in febribus, neque graffabatur una morborum fpecies neque flatus unus toto anno perpetuo erat. At ex temperamenti victoria aut frigidum aut humidum aut aliud quoddam nos temperamentum dicimus. Hippocrates autem fcripfit: vere namque alii morbi, aeftate alii, autumno alii et hieme alii acciderunt in frigidis quos fcripfit ftatibus; per totum tamen annum hoc ftatu hic morbus dominabatur, atque alter in altero. Quod autem dicitur, id exiftit: *ex univerfo et particulari ftatu coeleftium.* Addidit autem orationi, coeleftium, quoniam nude et fine adjectione enunciatum ftatus nomen regionis ideam quoque indicare poteft, reique alterius cujuscunque. Ac tandem connectens ait: ex univerfo et particulari ftatu coeleftium, ex unaquaque regione et confuetudine. Quod autem et regionis idea ad futurorum praenotionem magnopere con-

ἐσομένων πρόγνωσιν ἐπιδέδεικται πολλάκις. ἀρκεῖ δὲ νῦν ἀναπέμψαι πρὸς τὸ περὶ ἀέρων καὶ ὑδάτων καὶ τόπων βιβλίον, ἐν ᾧ διδάσκει τίνα καθ' ἑκάστην ὥραν πλεονάζει νοσήματα· τούτων γὰρ ἥ τε γένεσις τοῖς ἐπιχωρίοις σύντροφος ὅ τ' ἀπ' αὐτῶν κίνδυνος ἥττων, ὡς ἂν οἰκείων ὄντων. ἀλλὰ [83] κἀκ τοῦ ἔθους εἰς πρόγνωσιν ὠφελεῖσθαί σε διδάσκει. ἐν γοῦν τῷ προγνωστικῷ προστιθεὶς αὐτοὺς τοὺς ἐκ τῆς συνηθείας διορισμοὺς ἐνίοτε μὲν οὕτως φησίν· ἐπὶ γαστέρα δὲ κατακεῖσθαι ᾧ μὴ σύνηθές ἐστι καὶ ὑγιαίνοντι οὕτω κοιμᾶσθαι, παραφροσύνην σημαίνει ἢ ὀδύνην τῶν περὶ τὴν κοιλίην. ἐνίοτε δὲ οὕτως· ὀδόντας πρίειν ἐν πυρετοῖσιν, ὁκόσοισι μὴ σύνηθές ἐστιν ἀπὸ παίδων μανικὸν καὶ θανατῶδες. ἀλλὰ κἀκ τῆς διαίτης τοῦ κάμνοντος ᾗ διῃτήθη δυνατόν ἐστι στοχάσασθαι τεχνικῶς ὁποῖοί τέ εἰσι καὶ ὁπόσοι οἱ πλεονάζοντες χυμοί. τούτων δὲ γνωσθέντων ἥ τε παροῦσα τοῦ σώματος διάθεσις εὐγνωστοτέρα καὶ ἡ πρόγνωσις τῶν ἀποβησομένων ἑτοιμοτέρα γίγνεται. ἀλλὰ κἀκ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀξιοῖ τὰς προγνώσεις ποιεῖσθαι. καλοῦσι δ' ἐπιτηδεύ-

ferat saepius demonstratum est. Nunc vero satis sit ad librum de aëre, locis et aquis remittere, in quo docet Hippocrates quinam morbi in unaquaque regione exuberent: horum enim generatio indigenis est vernacula minusque ab ipsis impendet periculi quod familiares sint. Imo vero etiam ex consuetudine ad praenotionem auxilium esse docet. Itaque in prognostico additis ex consuetudine distinctionibus interdum quidem ita loquitur. Pronum vero in ventrem cubare cui per sanitatem ita dormire consuetum non est aut delirium aut ventris dolorem portendit. Interdum vero ita: per febres dentibus stridere quibus a pueris consuetum non est insaniam ac mortem significat. Praeterea ex laborantis victu quo usus sit artificiose conjici queant quales et quanti humores exuberent. Hisce vero cognitis praesens corporis affectus cognitu facilior est et expeditior venturorum praenotio redditur. Ex vitae quoque institutis imperat praenotione

ματα πάντα ὅσα (377) πράττουσιν οἱ ἄνθρωποι διὰ χρείαν ἢ ἀνάγκην, εἴτε ναυτιλλόμενοι εἴτε γεωργοῦντες, ἢ οἰκοδομοῦντές τε καὶ τεκταινόμενοι, κυνηγετοῦντες ἢ φιλογυμναστοῦντες, ὡς λούεσθαι πολλάκις ἐν ὕδασι θερμοῖς ἢ ψυχροῖς. ἔνεστιν οὖν ἐφ' ὧν ἐπιτηδεύουσι τεκμήρασθαι περὶ τῆς κατὰ τὴν νόσον διαθέσεως. ὁ μὲν γὰρ ἐν ἀγρῷ διητημένος ὥρᾳ θέρους ἐν ἡλίῳ ὑπαίθριος καὶ πόνοις καὶ λεπτῇ διαίτῃ τὸν πικρόχολον χυμὸν μᾶλλον ἢ τὸν φλεγματικὸν ὅσον ἐπὶ τούτῳ ἠθροικέναι δύναται. ὅστις δ' ἔμπαλιν τῷδε κατὰ πόλιν, ἐν σκιᾷ λουόμενος δὶς τῆς ἡμέρας, ἀργῶς δ' ἐμπιπλάμενος διατελεῖ, τὸν φλεγματικὸν μᾶλλον, ἐπί τε δ' ἄλλων ἀνάλογον. ὅτι δὲ κἀκ τῆς ἡλικίας εἴς τε τὴν τῶν παρόντων διάγνωσιν καὶ τὴν τῶν ἐσομένων πρόγνωσιν οὐ σμικρὰν ὠφέλειαν ἔχομεν ἔκ τε τῶν ἀφορισμῶν μαθήσῃ, καθ' οὓς περὶ τῶν ἡλικιῶν διελέγετο, προεξηγησάμεθα δ' ἤδη τὸ βιβλίον. ἀλλὰ κἀκ τῶν λόγων ὧν ὁ κάμνων λέγει δυνατόν ἐστι πρὸς τὴν τῶν παρόντων διά-

duci. Vocitant autem omnia vitae inftituta, quaecunque faciunt homines aut utilitate aut neceffitate ducti, qui vel navigant vel terram colunt aut aedificant et fabrificant aut venantur aut lubenter fefe exercent, ut qui faepius in aquis calidis aut frigidis lavantur. Itaque licet ex his ad quae ftudia fua conferunt, de morbi difpofitione conjectare. Qui namque in agro egit aeftate in fole apricatus, in laboribus et victu tenui, is amaram bilem potius quam in pituitofum humorem, quantum in ipfo fuit, collegiffe poteft. Contra vero qui urbem incoluerit, in umbra bis die lotus, atque in otio fefe perfecte cibis impleverit, is pituitofum magis accumulaffe poteft, fed et in caeteris eadem eft ratio. Quod autem et ex aetate ad praefentium dignotionum et futurorum praenotionem non parvum emolumentum habeamus, disces ex aphorismis, in quibus de aetatibus differuit. Jam vero librum hunc antea expofuimus. Quin et ex verbis ab aegrotante prolatis tum ad praefentium dignotionem tum

γνωσιν καὶ πρὸς τὴν τῶν μελλόντων πρόγνωσιν ὠφελεῖσθαι. συνῆπται δ' ἡ σημείωσις αὕτη καὶ κοινωνεῖ τῇ κατὰ τὸ ἦθος. ἐὰν μὲν γὰρ κατὰ τὸ ἦθος ὃ πρόσθεν ἐτύγχανεν ἔχων ἐν τῷ ὑγιαίνειν ὁ κάμνων οἱ λόγοι φαίνονται γιγνόμενοι, χαλεπὸν οὐδὲν ἔσεσθαι προσδοκήσομεν, εἰ δ' ἐναντίους τῶν ἐθῶν ὁ κάμνων λόγους λέγει, μοχθηρὸν τὸ σημεῖον. ὑπόνοια γάρ τις ἡμῖν ἐκ τούτου γίγνεται βεβλάφθαι τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, τὸ δὲ τρόποισιν ἐφεξῆς εἰρημένων ἴδωμεν τί σημαίνει. χρῶνται γὰρ οἱ παλαιοὶ τῇ φωνῇ ταύτῃ κατὰ δυοῖν σημαινομένων, ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος αὐτὸ φέροντες, ἐνίοτε δ' ἐπὶ τὰς διαφορὰς ἢ τὰς ἰδέας τοῦ προκειμένου κατὰ τὸν λόγον πράγματος, οἷον εἰ περὶ διαίτης ὁ λόγος. τρόπους διαίτης εἰπὼν ὁ συγγραφεὺς τὰς διαφορὰς αὐτὰς ἢ τὰς ἰδέας δηλοῖ, καθάπερ γε καὶ εἰ πυρετῶν εἴποι τρόπους εἶναι πολλοὺς τὰς διαφορὰς τούτων ἢ τὰ εἴδη σημαίνει. καὶ τοίνυν ἤτοι τὰ τῆς ψυχῆς ἤθη δηλοῖ διὰ τοῦ φάναι τρόποισιν, ἢ τὰς τῶν λόγων διαφορὰς, ἐπειδὴ περὶ λόγων προεί-

ad futurorum praenotionem juvari possumus. At ipsa significatio illi quae ex moribus ducitur conjuncta est et communicat. Si namque sermones aegrotanti sint quos pro more per sanitatem habuerit, nihil periculosum fore spectabimus, si vero consuetis contrarios aeger proferat, perniciosum signum est: quaedam enim suspicio nobis inde est laesam esse ipsius mentem. Quod autem deinceps *τρόποις*, hoc est modis, ab Hippocrate pronunciatum est, quid id significet videamus. Hac enim voce veteres in duobus significatis utuntur: interdum quidem ad animi mores referunt, interdum vero ad differentias vel ideas rei de qua agitur praesentis, ut si de victus ratione sit oratio. Auctor si victus rationes *τρόπους* dicat, ipsius differentias vel formas declarat, quemadmodum etiam si febrium *τρόπους* multos esse dixerit, harum differentias vel species significat. Hoc itaque loco vel animi mores significat per verbum *τρόποισι* vel sermonum differentias, quoniam de sermone mentionem fecit, ac si ita dixerit:

ρηκεν, ὡς εἰ καὶ οὕτως εἶπε, λόγοισι καὶ ταῖς τῶν αὐτῶν ἢ διαφοραῖς. διαφορὰς γὰρ ἢ ἰδέας ἢ εἴδη κατὰ τὸ παρὸν οὐ διοίσει λέγειν, ἁπάντων τούτων γιγνομένων ἐν τῇ τομῇ τῶν γενικῶς νοουμένων. ὥσπερ δ' οἱ λόγοι διδάσκουσί τι περὶ τῆς διαθέσεως τοῦ νοσοῦντος, οὕτω καὶ ἡ σιγὴ παρὰ φύσιν ἢ κατὰ φύσιν οὖσα τῷ κάμνοντι. τῷ μὲν γὰρ φύσει σιω- [84] πηλῷ κατὰ φύσιν ἐστὶ, τῷ δ' ἐναντίῳ παρὰ φύσιν. ὥστε τούτῳ μὲν ἤτοι νωθρότης τίς ἐστι καταφορικὴ, δι' ἣν σιωπᾷ παρὰ φύσιν, ἢ μελαγχολίας ἀρχὴ, τῷ δὲ σιωπηλῷ τὸ μὴ σιωπᾷν, ἀλλὰ πλείω φθέγγεσθαι τῶν εἰωθότων παρακρουστικόν. ἑξῆς δ' εἰπὼν διανοήματα οὐκ αἰσθητὸν οὐδὲ φαινόμενον ἐδήλωσεν, ἀλλ' ἐκ τεκμηρίων εὑρισκόμενον πρᾶγμα. τεκμήριον δέ ἐστιν ὅ ἀποφθέγγονταί τε καὶ πράττουσιν οἱ κάμνοντες. παραγενόμενος γοῦν τις ἡμῶν ἕωθεν, ὡς ἔθος, ἐπὶ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ δι' ὅλης ἔφη τῆς νυκτὸς ἠγρυπνηκέναι, σκοπούμενος, εἰ δόξειε τῷ Ἄτλαντι κάμνοντι μηκέτι βαστάζειν τὸν οὐρανὸν, ὅ, τί ποτ'

fermonibus et ex eorum fpeciebus vel differentiis; differentias enim vel formas vel fpecies in praefenti nihil refert dicere, quum haec omnia fiant in eorum fectione quae generaliter intelliguntur. Quemadmodum autem fermones de aegrotantis difpofitione quidpiam docent, fic et taciturnitas quae praeter naturam vel fecundum naturam in aegro comperitur. Haec enim natura taciturno fecundum naturam eft, contrario vero praeter naturam. Quare huic veternus quidam atque in fomnum propenfio eft, ob quam tacet praeter naturam aut melancholiae principium. Taciturno autem non tacere, fed plura quam confuetum fit loqui, mentis vacillationem portendit. Quum deinceps *διανοήματα*, hoc eft cogitationes feu imaginationes dicit, rem neque fenfibilem, neque apparentem declaravit, fed quae conjecturis reperitur. Conjectura autem eft, quod aegri tum eloquuntur tum agunt. Nam quum quis noftrum mane aegrum de more invififfet, is tota nocte fefe invigilaffe dixit, dum cogitaret quidnam contingeret, fi

ἂν συμβαίνῃ. τοῦτο εἰπόντος αὐτοῦ συνήκαμεν ἀρχήν τινα μελαγχολίας εἶναι. παραπλησίως δὲ καὶ διὰ τῶν ἔργων ὧν πράττουσιν οἱ κάμνοντες ἐνδείκνυται τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος. ἑξῆς δὲ τούτων ὁ συγγραφεύς φησιν, ὕπνοισιν οὐχ ὕπνοισι, περὶ ὧν οὐδὲν ἐνταῦθα θέλω λέγειν, ἔν τε τοῖς ἀφορισμοῖς κἀν τῷ προγνωστικῷ καὶ τοὺς ὕπνους τε καὶ ἀγρυπνίας προεξηγημένος. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐνυπνίων προεξήγημαι, τῶν τ' ἄλλων καὶ ὅσα διάθεσίν τινα τοῦ σώματος ἐνδείκνυται, καθάπερ κἀν τῷ περὶ διαίτης ὑγιεινῶν γέγραπται. πυρκαϊὰς μὲν γάρ τις ὁρῶν ὄναρ ὑπὸ τῆς ξανθῆς ὀχλεῖται χολῆς, καπνοὺς δὲ ἢ γνόφους ἢ βαθέα σκότον ὑπὸ τῆς μελαίνης χολῆς, ὄμβρους δὲ ψυχρὰν ὑγρότητα πλεονάζειν ἐνδείκνυται, καθάπερ γε καὶ εἰ χιόνα καὶ κρύσταλλον καὶ χάλαζαν, φλέγμα ψυχρόν· ἐν χωρίῳ δὲ δοκῶν εἶναι δυσώδει σηπεδόνα χυμῶν, λόφους δ' ἀλεκτρυόνων ἤ τινα πυῤῥὰ αἷμα πλεονάζειν. ζοφώδη δέ τινα ὁρᾷν ἢ ἐν ζοφώδεσι τόποις ἵστασθαι πνεύματα δηλοῖ. διὸ καὶ προσέθηκε τῷ

Atlanti fesso non amplius coelum sustinendum videretur. Hoc quum diceret, quoddam melancholiae principium esse intelleximus. Simili modo et operibus quae aegri faciunt animi mores produntur. Haec sequentibus auctor loquitur somnis et vigiliis, de quibus nihil hic dicere intendo tum quod in aphorismis tum in prognostico et somnos et vigilias ante exposuerim. Praeterea de insomniis prius exposui tum aliis tum iis quae corporis affectum quendam produnt, quemadmodum et in libro de sanorum victu scriptum est. Si quis enim per insomnia rogos viderit, a flava bile infestatur; si fumum vel caliginem vel profundas tenebras, ab atra bile; si imbres, frigidum humorem redundare ostendit, ut si nivem, glaciem et grandinem, frigidam pituitam; si in foetido loco esse videatur, humorum putredinem; si gallorum gallinaceorum cristas aut rufa quaedam, sanguinem redundare; si caliginosa quaedam videre videatur, aut in caliginosis esse locis, flatus indicat. Quare et verbo insomniis adjecit quibus et quando,

ἐνυπνίοις τίσι καὶ οἵει, τὸ μὲν τίσι τὰς διαφορὰς αὐτῶν ἐνδεικνύμενον καὶ μὴ προσθέντος αὐτοῦ πρόδηλον ἦν, τὸ δ' ὅτι τὸν καιρὸν ἐν ᾧ γίνεται τὰ ἐνύπνια, τουτέστιν εἴτε κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν παροξυσμῶν εἴτε κατὰ τὴν ἀκμὴν εἴτ' ἐν ἄλλῳ τινὶ καιρῷ. καὶ εἰ μετὰ τροφὴν καὶ τοιάνδε τινὰ τροφὴν εὐθέως ἢ χωρὶς τροφῆς, γίνεται γάρ τις ἔνδειξις ἐκ τούτων. ὁ γοῦν χιονίζεσθαι δοκῶν, εἰ ἐν εἰσβολῇ παροξυσμοῦ μετὰ ῥίγους ἢ φρίκης ἢ καταψύξεως γιγνομένου τοῦτο φαντασθῇ, τῷ καιρῷ τὸ πλέον, οὐ τῇ διαθέσει τοῦ σώματος ἀναφέρειν χρή. κατὰ μέντοι τὴν παρακμὴν τοιοῦτον ὄναρ θεασάμενος βεβαιοτέραν ἡμῖν ἔνδειξιν ἐργάζεται τῆς τῶν ἐπικρατούντων χυμῶν ψυχρότητος. ἔτι δὲ μᾶλλον, ἐὰν μὴ ἐδηδοκὼς ᾖ τῶν φλεγματικῶν ἐδεσμάτων ὧν ἐν τῇ γαστρὶ περιεχομένων, ἐνδέχεταί τινι τοιαύτην γίνεσθαι φαντασίαν, καίτοι τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διαθέσεως οὐκ οὔσης ὁμοίας· τὸ δὲ τιλμοῖσιν, ὅπερ ἐφεξῆς εἴρηται προεξήγημαι κἀν τοῖς περὶ χυμῶν ὑπομνήμασιν, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν νῦν εἰρημένων, ἐπί τε τῶν κροκυδιζόν-

ut verbum, quibus eorum differentias demonftret; quod fi id adjectum non effet, etiam manifeftum exifteret. Quando vero tempus indicat, quo fiunt infomnia, hoc eft vel primo acceffionis infultu vel in vigore vel alio tempore, atque fi poft cibum et talem quendam cibum ftatim vel absque cibo; fit enim quaedam ex his demonftratio. Itaque qui nive fpargi videtur, fi in acceffionis ingreffu cum rigore vel horrore vel frigore fieri id fibi videat, ad tempus magis quam ad corporis affectum referre oportet. Si vero in declinatione tale infomnium confpexit, certius nobis indicium facit humorum frigore exfuperantium; atque magis etiamnum, fi pituitoforum ciborum nihil ederit, qui fi in ventre contineantur, fieri poteft ut cuidam talis fiat vifio, etiamfi in univerfo corpore nulla fit fimilis affectio. Quod autem deinceps dicitur, vellicationibus antea explicui et in commentariis de humoribus, quemadmodum et alia multa eorum, quae nunc enunciata funt;

Ed. Chart. IX. [84. 85.] Ed. Baf. V. (377.)

των καὶ καρφολογούντων· εἰρῆσθαι δυνάμενα καὶ τῶν ὁτιοῦν μέρος αὐτῶν τιλλόντων, ἐν ᾧ διάθεσίς τίς ἐστιν ὀδυνώδης ἐν βάθει. πολλάκις δὲ καὶ πύου περιεχομένου κατὰ τὸ μόριον ἢ τινος ἄλλου δριμέος χυμοῦ τίλλουσι τὸ μέρος, ὥσπερ γε καὶ λόγῳ παραφροσύνης ἔστιν ὅτε. τὸ δὲ κνησμοῖσι [85] μετὰ τοῦτο γεγραμμένον ἐνδείκνυται χυμοὺς ὀδαξέοντας εἶναι κατὰ τὸ δέρμα, δι' οὓς κνῶνται. περὶ δακρύων ἐμάθομεν ἤδη τῶν ἑκουσίων τε καὶ ἀκουσίων, ὁποῖόν τι σημαίνειν ἑκάτερον πέφυκεν. ὥσπερ γε καὶ περὶ τῆς ἰδέας τῶν παροξυσμῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ διαχωρημάτων καὶ οὔρων καὶ πτυέλων καὶ τῶν ἐμουμένων αὐταρκέστατα διὰ τοῦ προγνωστικοῦ δεδήλωται, μετὰ τοῦ καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς εἰρῆσθαι πολλάκις καὶ κατὰ τὸ προῤῥητικόν. ἐφεξῆς δὲ λέγοντος αὐτοῦ καὶ ὅσαι ἐξ οἵων εἰς οἷα διαδοχαὶ νοσημάτων καὶ ἀποστάσιες ἐπὶ τὸ ὀλέθριον καὶ κρίσιμον, ἀναμιμνήσκεσθαι χρὴ κἀνταῦθα τῶν προδιδαχθέντων, ἐν οἷς προεξηγήμεθα. διαδοχαὶ γοῦν ὀλέθριοί τε καὶ κρίσιμοι

quae et floccos carpentibus et festucas legentibus dici valent aut etiam de vellicantibus qualemcunque suam partem, in qua quidam affectus dolorificus profundum occupat. Saepe vero etiam vellicant et partem in qua pus continetur, aut alius quidam acris humor, quod utique et interdum desipientiae ratione contingit. Quod autem postea scriptum est, pruritibus mordentes esse in cute humores, quibus pruriunt, ostendit. De lacrymis tum spontaneis tum invitis quidnam utraeque significare consueverint jam didicimus, quemadmodum et de accessionum formis, imo de dejectionibus, urinis, sputis et vomitionibus sufficientissime in prognostico demonstratum est, simulque in aphorismis et in prognostico dictum. Postea vero ipso dicente et quae, ex quibus, in quos morborum successiones et abscessus ad perniciem aut ad judicium hic ad memoriam revocanda sunt quae ante docuimus, in quibus prius enarrationes fecimus. Successiones itaque morborum fiunt tum perniciosae tum judicatoriae et ex morborum

Ed. Chart. IX. [85.] Ed. Baf. V. (377. 878.)
γίνονται νοσημάτων, κατά τε τὴν τῶν νόσων αὐτῶν διαφορὰν καὶ τοὺς πάσχοντας τόπους. ἡ μὲν γὰρ εἰς ἐπιεικέστερα νοσήματα καὶ τόπους ἀκυρωτέρους διαδοχὴ σωτήριος· εἰ δ' εἰς χαλεπώτερά τε νοσήματα καὶ τόπους κυριωτέρους, ὀλέθριος. οὕτω δὲ καὶ ἀποστάσεις αἱ μὲν κατ' ἔκρουν, ἀμείνους, αἱ δὲ κατ' ἀπόθεσιν ἧττον ὠφέλιμοι. τούτων δ' αὐτῶν αἱ μὲν πορρωτέρω τε τοῦ κάμνοντος τόπου καὶ εἰς ἄκυρα μόρια πάσχοντος ἀγαθαὶ, αἱ δ' ἐναντίαι τούτων μοχθηραί. καὶ μὴν καὶ τὰ τούτων ἐφεξῆς εἰρημένα κατὰ τὸ σύγγραμμα πᾶν (378) ἐπὶ πλεῖστον ἐξειργασάμεθα δι' ὧν προεξήγημαι βιβλίων. ἔν τε γὰρ ἀφορισμοῖς καὶ προγνωστικῷ περί τε τοῦ ῥίγους καὶ τῶν ἱδρώτων καὶ βηχὸς καὶ πταρμοῦ καὶ λυγμοῦ, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις πραγματείαις ἃς ἐποιησάμεθα καὶ περὶ τούτων μὲν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὅσα χρήσιμα πρός τε τὰς διαγνώσεις καὶ προγνώσεις ἐστίν. ἐφεξῆς δὲ πάλιν ψύξεως αὐτοῦ μνημονεύσαντος ἐπισκεπτέον, ἆρά γε τοῦ παντὸς σώματος ψύξις, ὡς διακαίεσθαι τὸ βάθος ἢ τῶν ἀκρωτηρίων ἀκούειν προσῆκεν ἢ περὶ πάντων

ipforum differentia et locis affectis. Nam fucceffio in morbos leviores et locos ignobiliores falutaris eft, in graviores vero morbos et locos principaliores perniciofa. Ita vero et abfceffus qui per effluxum quidem fiunt meliores, per decubitum vero minus commode. Atque horum ipforum a loco quidem affecto remotiffimi et in partes laborantis ignobiles boni funt, his vero contrarii pravi. At vero quae deinceps per totum opus pronunciata funt, ampliffime his in libris a me prius explanatis enarravimus, nimirum in aphorismis et prognoftico, de rigore, fudoribus, tuffi, fternutamento et fingultu. In ceteris vero a nobis conditis tractatibus et de his quidem, imo et de aliis omnibus, quae tum ad dignotiones tum praenotiones conducant diximus. Quum autem deinceps rurfum frigoris effe meminerit, animadvertendum eft utrumne frigus univerfi corporis intelligere confentaneum fit, ut profundum inardeat, an partium extremarum, an de his omni-

Ed. Chart. IX. [85.] Ed. Bas. V. (378.)

τούτων λέγειν αὐτὸν ἄμεινόν ἐστιν ὑπολαβεῖν. ἄλλο μὲν γάρ τι σημαίνει ψύξις ἐν ἀρχῇ παροξυσμοῦ, ἄλλο δ' ἐν παρακμῇ γενομένη, καθάπερ γε καὶ εἰ διὰ παντὸς τοῦ παροξυσμοῦ παραμένοι καὶ αὐτὴ, σημεῖόν ἐστιν οὐκ ἀγαθὸν, ὥσπερ γε καὶ εἰ τοιαύτης οὔσης αὐτῆς ἀεὶ διακαίοιτο τὸ βάθος, ὑπὲρ ὧν ἁπάντων οἷς ἐξηγησάμεθα καὶ κατὰ τὴν περὶ κρίσεων πραγματείαν εἴρηται. πνεύματα δ' ὅταν εἴπῃ, τὰς περὶ τῆς ἀναπνοῆς διαφορὰς ἀκουστέον. ἐπειδὴ δὲ τῶν φυσῶν ἐφεξῆς ἐμνημόνευσε καὶ αὗται τοῦ γένους εἰσὶ τῶν πνευμάτων. εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἐν τοῖς εἰς τὸ προγνωστικὸν καὶ τῇ περὶ δυσπνοίας πραγματείᾳ καὶ τῇ περὶ τῆς κατὰ ἀναπνοὴν πνευμάτων διαφορᾶς, ὥσπερ γε καὶ περὶ φυσῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ. καὶ ἐρυγαὶ δὲ τοῦ γένους μὲν εἰσι τῶν πνευμάτων καὶ κατὰ τοῦτο κοινωνοῦσί πως τῆς κατὰ τὴν ἀναπνοὴν, ἐν εἴδει δὲ φυσωδῶν πνευμάτων ὑπάρχουσαι πάλιν κατὰ τοῦτο κοινωνοῦσι ταῖς φύσαις, ὥστε καὶ αὗται δηλοῦσι φυσῶδες ἐν τῇ κοιλίᾳ τῇ ἄνω γεννᾶσθαι πνεῦμα.

bus ipſum verba facere ſatius ſit exiſtimare. Aliud enim quiddam ſignificat frigus in acceſſionis principio, aliud vero in declinatione, quemadmodum etiamſi per totam acceſſionem ipſum permanſerit, non bonum ſignum eſt, ſic et ſi tali eo exiſtente perpetuo profunditas inuratur. De quibus omnibus in libris quos explanavimus et in opere de judiciis enunciatum eſt. Quum autem ſpiritus protulit, reſpirationis differentiae intelligendae ſunt. Quoniam vero flatuum deinceps mentionem fecit, hi quoque in ſpirituum ſunt genere. De his autem in prognoſtici commentariis dictum eſt, et in libro de ſpirandi difficultate, de ſpirituum in reſpiratione differentiis, ut et de flatibus in prognoſtico. Ructus quoque et in ſpirituum genere exiſtunt ob idque cum reſpirationis ſpiritibus quodam modo communicant. Quatenus autem in flatulentorum ſpirituum ſunt genere, eatenus cum flatibus communicant: quare et ipſi flatulentum in ventre ſuperiori procreari ſpiritum oſtendunt. Quod autem in textus fine

καὶ τὸ κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς ῥήσεως εἰρημένον εὔδηλον. αἱμοῤῥαγίαι τε γὰρ καὶ αἱμοῤῥοΐδες ὅπως αἱ μὲν ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεσθαι πεφύκασιν, αἱ δ' ἐπὶ βλάβῃ μεμαθήκαμεν.

β'.

[86] Πυρετοὶ οἱ μὲν συνεχέες, οἱ δὲ ἡμέρην ἔχουσι, νύκτα διαλείπουσι, νύκτα ἔχουσιν, ἡμέραν διαλείπουσιν. ἡμιτριταῖοί τε καὶ τεταρταῖοι, πεμπταῖοι, ἑβδομαῖοι καὶ ἐναταῖοι.

Καὶ τῷ τοῦ συνεχοῦς ὀνόματι καὶ τῷ τοῦ διαλείποντος οἱ παλαιοὶ διττῶς φαίνονται χρώμενοι. συνεχεῖς γοῦν ὀνομάζουσι πυρετοὺς ἐνίοτε μὲν ἅπαντας ὅσοι μὴ λήγουσιν εἰς ἀπυρεξίαν, ἐνίοτε δ' οὐχ ἅπαντας τοὺς μὴ λήγοντας εἰς ἀπυρεξίαν, ἀλλ' ἐκείνους μόνους ἐξαιρέτως, ὅσοι μηδεμίαν ἴσχουσι μεταβολὴν ἄχρι κρίσεως. οὕτω δὲ καὶ διαλεί-

pronunciavit, patet omnibus. Etenim haemorrhagiae et haemorrhoides quomodo auxiliari quidem consueverunt, ea et laesionem adferre, ut didicimus.

II.

Febres quaedam continuae sunt, quaedam interdum obsident, noctu intermittunt. Aliae noctu prehendunt, interdiu intermittunt. Sunt et semitertianae, tertianae, quartanae, quintanae, septimanae et nonanae.

Continuae et intermittentes nomine bifariam veteres uti videntur. Continuas namque febres appellant interdum quidem omnes quae ad integritatem non desinunt, interdum vero non omnes quae ad integritatem febris non desinunt, sed illas solas praecipue quae adusque judicium nullam permutationem sortiuntur. Ita vero et intermittentes interdum quidem illas solas nominant,

ποντας, ἐνίοτε μὲν ἐκείνους μόνους ὀνομάζουσι τοὺς εἰς ἀπυρεξίαν παυομένους, ἐνίοτε δὲ τοὺς μὴ παυομένους εἰς ἀπυρεξίαν, ἀξιολόγους δὲ μεταβολὰς ποιουμένους τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν, εἰς ἀρχήν τε καὶ ἀνάβασιν, ἀκμήν τε καὶ παρακμήν. ἔνιοι δὲ τῶν νεωτέρων ἰατρῶν τοὺς μηδεμίαν ἀξιόλογον ἴσχοντας μεταβολὴν οὐ συνεχεῖς, ἀλλὰ συνόχους ὀνομάζουσι, συνεχεῖς δὲ μόνους ἐκείνους, ὅσοι μετ᾽ εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσι καὶ διαλιμπάνουσι τοῖς κατὰ μέρος παροξυσμοῖς. τούτους οἱ παλαιοὶ ποτὲ μὲν συνεχεῖς ὀνομάζουσι, ποτὲ δὲ διαλείποντας. εἰσὶ γὰρ ὄντως ἐν τῷ μέσῳ τῶν συνεχῶν καὶ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν παυομένων. εἰκότως οὖν ὅταν μὲν τοῖς συνέχοις παραβάλλωνται, διαλείποντες καλοῦνται, ὅταν δὲ τοῖς εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσι, συνεχεῖς. ἐν δὲ τῇ προκειμένῃ ῥήσει πυρετῶν διαφορὰν γράφων ὁ Ἱπποκράτης ἐνίους μὲν αὐτῶν φησιν εἶναι συνεχεῖς, εἰσὶ γὰρ ὄντως πολλοὶ συνεχεῖς κατὰ ἀμφότερα τὰ σημαινόμενα τοῦ συνεχοῦς, ἐνίους δ᾽ ἤτοι

quae ad apyrexiam defiunnt, interdum vero quod ad integritatem non desinunt, fed infignes faciunt fingularum acceffionum mutationes in principium, incrementum, vigorem et remiffionem. At ex recentioribus medicis nonnulli febres nullam infignem mutationem fortitas non continuas, fed continentes appellant, continuas vero folas illas, quae ad integritatem non definunt et particularibus acceffionibus intermittunt. Has prisci continuas aliquando vocitant, aliquando intermittentes. Sunt enim revera inter continuas et eas quae ad integritatem defiunnt mediae. Jure itaque ubi cum continentibus conferuntur intermittentes vocantur, ubi vero cum his quae ad integritatem definunt, continuae. Hoc autem in praesenti textu febrium differentias fcribens Hippocrates, earum nonnullas ait effe continuas, (funt enim vere continuae fecundum utrumque continui fignificatum) nonnullas autem vel noctu vel interdiu intermittere. Ex quibus quae ad integritatem non definunt, eas quidem recentio-

τὴν νύκτα διαλιπεῖν ἢ τὴν ἡμέραν, ὧν τοὺς μὲν εἰς ἀπυρεξίαν μὴ λήγοντας ἔνιοι τῶν νεωτέρων ἰατρῶν μεθημερινοὺς ἢ καθημερινοὺς ὀνομάζουσι, τοὺς δὲ λήγοντας ἀμφημερινοὺς, τῆς τοιαύτης λεπτολογίας τῶν ὀνομάτων οὐκ οὔσης παρὰ τοῖς παλαιοτέροις. τοῦ γὰρ διαλείπειν διχῶς νοουμένου τε καὶ λεγομένου, καθότι προείρηται, τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἢ νύκτα παροξυνομένους διαλείποντας ἐροῦμεν, ἐάν τ' εἰς ἀπυρεξίαν, ἐάν τ' εἰς καλουμένην ἔνδοσιν ἥκωσιν, εἶθ' ἑξῆς καταλέγει διαφορὰς πυρετῶν ἑτέρας τῶν προειρημένων, ἡμιτριταίων, τριταίων, τεταρταίων, πεμπταίων, ἑβδομαίων καὶ ἐναταίων μνημονεύων. τριταῖοι μὲν καὶ τεταρταῖοι σαφῶς εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσι, τῶν δ' ἡμιτριταίων ἔνιοι μὲν ἀμφοτέραις ἄγουσι ταῖς διαγωγαῖς, ἔνιοι δὲ κατὰ τὴν ἑτέραν μόνην τῶν μὴ ληγόντων εἰς ἀπυρεξίαν. ἐὰν δ' ἐννοήσαις ὅτι καθάπερ ἐπὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνομένων ἐνίους μὲν εἰς ἀπυρεξίαν ἔφη λήγειν, ἐνίους δ' εἰς ἔνδοσιν, οὕτω καὶ τῶν διὰ τρίτης ἢ διὰ τετάρτης τίς ἐστι διαφορὰ, γνώσῃ σαφῶς οὐ περὶ πράγματος εἶναι τὴν

res medici diurnas, quae vero definunt, illas quotidianas, tali minuta et fubtili nominum difputatione apud veteres non exiftente. Nam quum intermittere duobus modis tum intelligatur tum dicatur, prout fupra enunciatum est, quae fingulis diebus aut noctibus exacerbantur febres, eas intermittentes dicemus, five ad apyrexiam, five ad remiffionem vocatam pervenerint. Deinde ferie connumerat a praedictis alias febrium differentias, femitertianas, tertianas, quartanas, quintanas, feptimanas et nonanas commemorans. Tertianae quidem et quartanae manifefte ad integritatem definunt. Semitertianarum vero quaedam utraque incedunt via; nonnullae altera earum fola quae ad integritatem non definunt. Nam fi animadverteris quod ut in quotidie exacerbantibus, alias quidem ad integritatem venire pronunciat, alias autem ad remiffionem, ita et quaenam fit earum quae tertio aut quarto quoque die invadunt differentia, cognofces plane non de

ζήτησιν, ἀλλὰ σημαινομένου πρὸς τῆς ἡμιτριταίου φωνῆς. τούς γε μὴν διὰ τε- [87] τάρτης παροξυνομένους ἴσμεν εἰς ἀπυρεξίαν λήγοντας, ὡς τὸ πολὺ καὶ σπανιώτατά τις ὤφθη τῶν διὰ τετάρτης παροξυνομένων, μὴ λήγων εἰς ἀπυρεξίαν. οὐ μὴν ἐπί γε τῶν διὰ τρίτης ὁμοίως ἔχει, πάμπολλαι γάρ εἰσι διαφοραί. ἐν τούτοις μὲν οὖν, ὡς ἔφην, οὐ περὶ πράγματος, ἀλλὰ περὶ σημαινομένου καὶ ὀνόματός ἐστιν ἡ ζήτησις, οὓς τῶν προειρημένων πυρετῶν ὀνομάζειν προσήκει τριταίους, ἡμιτριταίους καὶ τριταιοφυεῖς. οὕτω δὲ καὶ οὔτε πεμπταίους ἢ ἑβδομαίους ἢ ἐναταίους λέγει τινὰς εἶναι πυρετοὺς, οὐ περὶ ὀνόματός ἐστι σημαινομένου ζήτησις, ἀλλὰ περὶ πράγματος. ἔνιοι μὲν γὰρ τῶν ἰατρῶν οὐδέποτέ φασιν ἑωρακέναι τῆς τετάρτης ἡμέρας ἐξωτέρω προϊοῦσαν οὐδεμίαν περίοδον, ἔνιοι δέ φασιν, ὥσπερ καὶ Ἱπποκράτης. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς ἐκ μειρακίου μέχρι δεῦρο παραφυλάττων, ἑβδομαίαν ἢ ἐνάτην οὐδ' ὅλως εἶδον οὔτε σαφῶς οὔτ' ἀμφιβόλως. πεμπταίας δὲ περιόδους ἐθεασάμεθα ἀμφιβόλους.

re, fed de fignificato vocis femitertianae quaeftionem effe. Nam quae quarto quoque die invadunt, fcimus eas ad apyrexiam longo tempore defınere, rariffimeque ex his quae quarto quoque die invadunt, vifa eft aliqua, quae ad integritatem non defineret. Res in his quae tertio quoque die accedunt, non fimiliter fe habet: nam permultae funt differentiae. In his igitur non de re, fed de fignificato et nomine eft quaeftio, quasnam ex praedictis febribus appellare conveniat, tertianas, femitertianas et tritaeophyas. Sic quum quasdam febres dicit quartanas aut feptimanas aut nonanas effe, non de nomine fignificato, fed de re quaeftio ftatuitur. Nonnulli fiquidem medici profitentur fe nullum omnino circuitum ultra quartum diem confpexiffe; nonnulli vero, quemadmodum Hippocrates, fententiam proferunt. Ego vero et ab adolescentia hucusque ufus obfervatione nullum ipfe vidi feptumanum, nullum nonanum, neque perfpicue neque

οὐ μὴν ἀκριβῶς τε καὶ σαφῶς, ὡς ἀμφημερινὰς καὶ τριταίας καὶ τεταρταίας. οὐ μὴν οὐδὲ λογικῆς ἀποδείξεως ἡγοῦμαι δεῖσθαι τὸ πρᾶγμα τὴν κρίσιν ἐκ πείρας λαμβάνον. εἰ μὲν γὰρ ἀκριβῶς ἑώρακέ τις πολλάκις, ἤτοι δι' ἑβδόμης ἢ ἐνάτης ἡμέρας τοὺς παροξυσμοὺς γινομένους, οὐ γὰρ δὴ δὶς ἢ τρὶς εἴη ἂν οὗτος πεπεισμένος εἶναί τινας καὶ τοιαύτας περιόδους. εἰ δ' οὐχ ἑώρακεν ἐκ νεότητος εἰς γῆρας ἐπεσκεμμένος ἀῤῥώστους οὕτω πυρεταίνοντας παμπόλλους, εὔδηλον αὐτῷ τοῦτο πάλιν, ὡς οὐ γίνονται περίοδοι τοιαῦται. πρὸς δ' οὖν τὸν Ἱπποκράτην τάχα καὶ λογικὴν ἄν τις ἀπόδειξιν εἴποι, καθάπερ ὁ Διοκλῆς. ἐπὶ τίσι γὰρ ἐρεῖς τοῖσι σημείοισιν ἢ χυμοῖσι τὴν πεμπταίαν ἢ ἑβδομαίαν ἢ ἐναταίαν γίνεσθαι περίοδον οὐχ ἕξεις. οὐ μὴν οὐδ' ἔγραψέ τινα ἡμῖν ἄῤῥωστον οὕτω νοσήσαντα, καίτοι γ' ἐχρῆν, ὥσπερ ἄλλων πολλῶν καθολικῶν θεωρημάτων παραδείγματα διὰ τῶν κατὰ μέρος ἐδίδαξεν, οὕτω κἀπὶ τούτων ποιῆσαι. γινώσκειν μέντ-

obfcure neque ambigue. Quintanos autem circuitus vidimus ambiguos, non tamen exacte neque manifefte, ut quotidianos, tertianos et quartanos. Rem tamen logica demonftratione non egere cenfeo, quae ab experientia judicium affumit. Si quis enim accurate multoties confpexerit aut feptimo aut nono quoque die acceffiones oboriri (non enim femel, bis aut ter fatis fit) perfuafus is fane fuerit, quosdam et tales effe circuitus. At fi a juventute ad fenectutem non viderit quos invifit aegros ita febricitare multos, conftat hoc illi e contrario quod fcilicet non fiant hujusmodi circuitus. Fortaffis itaque adverfus Hippocratem logica demonftratione aliquis differuerit, ut Diocles. Quibus enim afferueris fignis aut humoribus quintanum vel feptimanum vel nonanum fieri circuitum, non habebis. Neque vero nobis fcripfit aegrum aliquem, qui ita laboraverit, quamquam oportebat quomodo aliorum multorum univerfalium praeceptorum exempla figillatim docuit, ita et in his feciffe. Cognofcere praeter-

τοι χρὴ τὴν ἀρ- (379) χὴν τῆς λέξεως ἐν πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων κατὰ τὸ καλούμενον ἀσύνδετον εἶδος τῆς ἑρμηνείας γεγραμμένον ὧδέ πως, πυρετοὶ συνεχέες, ἡμέρην ἔχουσι, νύκτα διαλείπουσι, νύκτα ἔχουσιν, ἡμέραν διαλείπουσιν. εἰπὼν δ' ἀσύνδετον ὀνομάζεσθαι τὸ τοιοῦτον εἶδος ἐδήλωσα καὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ. χρὴ γὰρ ὡς ἐν καταλόγῳ τῶν εἰρημένων ἀκούειν ἡμᾶς, προστιθέντας τοὺς παραλελειμμένους ἐν ταῖς λέξεσι συνδέσμους.

γ'.

Εἰσὶ δ' ὀξύταται μὲν καὶ μέγισται καὶ χαλεπώταται νοῦσοι καὶ θανατωδέσταται ἐν τῷ ξυνεχεῖ πυρετῷ.

Ἡ μὲν ἀκριβεστάτη τούτων ἁπάντων διδασκαλία λέλεκται κατὰ τὰ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν ὑπομνήματα, καὶ νῦν, ὡς εἶπον ἤδη πολλάκις, οὐκ ἀπο- [88] δεικνύναι μοι

ea oportet textus principium in multis exemplaribus fcriptum esse fecundum fpeciem interpretationis, quam afyndeton, hoc eft fine conjunctionibus, vocant hoc modo: febres continuae interdiu obfident, noctu intermittunt, nocte tenent, die intermittunt. Quum autem hanc fpeciem interpretationis ἀσύνδετον vel conjunctionis vacuam vocari dixi, oftendi et ipfius expofitionem. Oportet fiquidem tamquam in catalogo dictorum nos intelligere adjectas, quae in orationibus praetermiffae funt, conjunctiones.

III.

Sunt autem in febre continua morbi acutiffimi, maximi et graviffimi et maxime letales.

Accuratiffima horum omnium doctrina in commentariis de febrium differentiis tradita eft, ut jam retuli, verum demonftrare non propofui, neque particularia omnia

πρόκειται τἀληθὲς, οὐδὲ διδάσκειν ἅπαντα τὰ κατὰ μέρος, ὡς μηδὲν παραλιπεῖν, ἀλλὰ τὴν λέξιν ἐξηγεῖσθαι τοῦ παλαιοῦ. τὰ δ' οὖν κεφάλαια τῆς ἐμπιπτούσης ἑκάστου θεωρίας οὐ παρήσω. λέγει τοίνυν ὀξυτάτας καὶ χαλεπωτάτας νόσους εἶναι κατὰ τὸν συνεχῆ πυρετόν. ὀξυτάτας μὲν λέγων τὰς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰς κρίσεις λαμβανούσας, μεγίστας δὲ τὰς ἰσχυροτάτας, χαλεπωτάτας δὲ τὰς κίνδυνον ἐπιφερούσας, ὅπερ ἐξηγούμενος αὐτὸς ἐπήνεγκε, θανατωδεστάτας εἰπὼν αὐτάς. ὅπως δ' ἂν ἀκούῃς εἰρῆσθαι τὸν συνεχῆ πυρετὸν, ἀληθής ἐστιν ὁ λόγος. ὀξύταται γὰρ νόσοι καὶ μέγισται καὶ χαλεπώταται κατά τε τοὺς ἰδίως λεγομένους συνόχους γίνονται πυρετοὺς καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους οὐδὲν ἧττον, ὅσοι διὰ τῶν κατὰ μέρος προέρχονται παροξυσμῶν ἀρχὰς καὶ ἀναβάσεις, ἀκμὰς καὶ παρακμὰς ποιούμενοι σαφεῖς, ἄνευ τοῦ λήγειν εἰς ἀπυρεξίαν, ὑπὲρ ὧν ἄμεινον ἀκούειν νῦν, ἐπειδὴ καὶ τοὺς συνόχους ἐν τούτοις περιέχεσθαι συμβέβηκεν, οὐ μὴν ἐν τοῖς συνόχοις δὲ τούτους. ἐὰν οὖν ἀκούσῃ τις περὶ μόνων τῶν συνόχων εἰρῆσθαι τὸν

docere, ita ut nihil praetermittam, sed senis orationem explicare. Summas igitur incidentis singulorum speculationis non praeteribo. Itaque acutissimos et maximos et gravissimos in febre continua morbos esse pronunciat: acutissimos appellitat qui pauco tempore judicationes subeunt, maximos autem vehementissimos, gravissimos verò qui periculum inferunt; quod interpretatus ipse intulit ipsos his verbis esse letales. Quoquo autem modo continuam febrem diu intellexeris, vera est oratio. Acutissimi siquidem morbi et maximi et gravissimi in proprie dictis synochis fiunt, atque in aliis nihil minus quae per particulares accessiones incedunt principia, incrementa, vigores et declinationes manifestas facientes, nec tamen ad integritatem desinentes, de quibus hoc loco intelligere satius erit, quoniam et synochos in his contineri contingit, non has in synochis. Quod si quis orationem de solis synochis dici intellexerit, reliquas continuas tamquam non

λόγον, ἐξαιρεῖσθαι δόξει τοὺς ἄλλους συνεχεῖς, ὡς οὐ κινδυνώδεις ὄντας οὔτε σφοδροὺς οὔτ᾽ ὀξεῖς.

δ.

Ἀσφαλέστατος δ᾽ ἁπάντων καὶ ῥήϊστος καὶ μακρότατος ὁ τεταρταῖος· οὗτος γὰρ οὐ μόνον αὐτὸς ἐφ᾽ ἑωυτοῦ τοιοῦτός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ νοσημάτων ἑτέρων μεγάλων ῥύεται.

Ῥήϊστον εἶπε τὸν τεταρταῖον ἐν ἴσῳ τῷ εὔφορον. οἱ γάρ τοι συνεχεῖς τῶν πυρετῶν μηδεμίαν ἔχοντες τῶν ὀχληρῶν ἀνάπαυλαν ἄχρι κρίσεως, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς βαρύνοντες, εἰκότως δύσφοροι λέγονταί τε καὶ εἰσιν. ἐν δὲ τῷ τεταρταίῳ καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ᾖ μέτριος, ἔνεστι καὶ προϊέναι ταῖς μέσαις τῶν παροξυσμῶν ἡμέραις καί τι καὶ πράττειν ἐνίοτε τῶν συνήθων. χρὴ δέ γινώσκειν σε καὶ τὸ τῶν παλαιῶν ἔθος, ὅταν ἀκούσῃς αὐτῶν περὶ πυρετῶν διαλεγομέ-

periculofas, neque vehementes, neque acutas eximere videbitur.

IV.

At omnium eft fecuriffima, facillima et longiffima quartana. Non enim folum per fe ipfa talis eft, verum etiam ab aliis magnis morbis vindicat.

Quartanam facillimam dixit peraeque ac maxime tolerabilem. Quum enim continuae febres nullam habeant adusque judicium moleftiarum remiffionem, fed affidue gravent, jure intolerabiles tum dicuntur tum exiftunt. In quartana vero ac praefertim ubi moderata fit, mediis accelfionum diebus foras prodire licet et interdum quibusdam confuetis fungi muneribus. At oportet te veterum confuetudinem cognofcere, quum eos de febribus diffe-

νων. ἐὰν γοῦν ἥπατος ἢ πλευρᾶς ἢ πνεύμονος ἢ ἄλλου τινὸς μορίου φλεγμονῇ πυρετὸς ἕπηται, πλευρῖτιν ἢ περιπνευμονίαν ἢ ἡπατῖτιν ὀνομάζουσι τὴν νόσον, οὐ πυρετώδη. τὸν δ' ἄνευ φλεγμονῆς πυρέττοντα πυρετόν φασι νοσεῖν, καὶ νῦν δ' ἄκουε περὶ ὧν διαλέγεται πυρετῶν οὕτως εἰρῆσθαι τὸν λόγον, ἐπεί τοι πολλάκις εἴδομεν ἐπὶ σπληνὶ μεγάλως πυρέττοντας ἀνθρώπους τεταρταῖον, κἄπειτα ἐν χρόνῳ παρεγχύσεως ὑδερικῆς γενομένης ἀποθανόντας. ἀλλ' αὐτός τε καθ' ἑαυτὸν ὁ τεταρταῖος ἀκίνδυνός ἐστιν, ὅς γε καὶ ἄλλων νοσημάτων ῥύεται. παυσαμένας γοῦν ἐπιληψίας ἴσμεν ἐπὶ τεταρταίῳ χρονίῳ ἐνοχλήσαντι, καὶ μεμάθηκας ἤδη περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ κατά τε τὰ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν ὑπομνήματα καὶ τὰ περὶ κρίσεων.

ε΄.

[89] Ἐν δὲ τῷ ἡμιτριταίῳ καλεομένῳ ξυμπίπτει μὲν καὶ ὀξέα νοσήματα γίγνεσθαι καὶ ἔστι τῶν λοιπῶν οὗτος θα-

rentes audieris. Si namque febris aut hepatis aut pulmonis aut pleurae aut alicujus alterius partis inflammationem consequatur, pleuritidem vel peripneumoniam vel hepatitin appellant morbum, non febrilem. Febricitantem autem citra inflammationem febre laborare dicunt et nunc intellige de quibus disserit febribus ita dici orationem. Nam plerumque ex liene graviter febrientes homines quartana vidimus; deinde affusione hyderica orta obiisse. At quartana ipsa per se absque periculo est, quae et ab aliis morbis vindicat. Sedatas siquidem epilepsias aegro ex quartana diuturna divexato novimus, cujus generationem jam didicisti et in commentariis de febrium differentiis et de judiciis.

V.

In semitertiana vocata febre tum acutos quoque morbos procreari accidit, tum praeter caeteras ista maxime le-

νατωδέστατος. ἀτὰρ φθινώδεες καὶ ὅσα ἄλλα μακρὰ νοσήματα νοσέουσιν, ἐπὶ τούτῳ μάλιστα νοσέουσιν.

Οὐ δύναμαι πεῖσαι τοὺς πολλοὺς τῶν ἰατρῶν διακρῖναι τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἐπίσκεψιν τῆς περὶ τῶν ὀνομάτων τε καὶ σημαινομένων καὶ συγγινώσκειν αὐτοῖς δίκαιον. ὅπου γὰρ Ἀγαθῖνος, ἵνα τοὺς ἄλλους παραλείπω, βιβλίον ὅλον ἔγραψε τὸ πρῶτον περὶ ἡμιτριταίου, τὸ σημαινόμενον ἐκ τῆς προσηγορίας ζητῶν ἐν αὐτῷ, πῶς οὐκ ἄν τις καὶ τούτοις συγγνώη; καίτοι γε ῥᾷστον ἦν ἰδίαν μὲν τῶν ὁρωμένων ποιήσασθαι διδασκαλίαν ἐν τῇ περιοδίᾳ, ἰδίαν δὲ τῶν ἐπ' αὐτοῖς ὀνομάτων, ὥσπερ ἐγὼ νῦν ποιήσομαι. τῶν γὰρ διὰ τρίτης παροξυνομένων πυρετῶν οἱ μὲν εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσιν, οἱ δὲ οὔ. καὶ πάλιν ἑκατέρου τούτων ἡ διαφορὰ τοιάδ' ἐστί. τῶν εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων ἔνιοι μὲν ἐντὸς ὡρῶν δώδεκα τὸν παροξυσμὸν ἔχουσι περιγραφόμενον, ἔνιοι δ' ἐπὶ πλέον ἐκτεινόμενον. τῶν δὲ μὴ ληγόντων εἰς ἀπυρεξίαν ἔνιοι μὲν φρικώδεις ὄντες, ὅταν

talis eft. Quin etiam tabidi, quique aliis quibuscunque morbis longioribus laborant, hac potiffimum aegrotant.

Multis medicis perfuadere non poffum, ut rerum ipfarum infpectionem ab ea quae de nominibus et fignificatis agit confideratione difcernunt, quibus ignofcere juftum eft. Ubi enim Agathinus, ut caeteros praetermittam, librum integrum primum de femitertiana fcripfit, quod in eo nominis fignificatum quaerat, quo quis pacto his veniam non dederit? Quamquam facillimum erat propriam eorum quae videntur doctrinam continuam facere, propriam quoque de eorum nominibus, quemadmodum nunc ego facturus fum. Nam febrium quae tertio quoque die invadunt acceffionibus, nonnullae ad integritatem definunt, quaedam non. Atque rurfus utriusque earum differentia ejusmodi exiftit. Quae febres ad integritatem finiuntur, earum nonnullae paroxyfmon habent duodecim horis cir-

ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς ἐπὶ τὴν καλουμένην ἀνάβασιν ἔρχωνται, κἂν δοκῶσιν ἤδη μετρίως προεληλυθέναι, πάλιν ἑτέραν φρίκην μετὰ συστολῆς ποιοῦνται καὶ μετὰ ταύτην αὖθις ἑτέραν ἀνάβασιν, εἶτα ἐπ᾽ ἐκείνης ἄλλην συστολήν τε καὶ φρίκην. δὶς γὰρ καὶ τρὶς οὗτοι ὑποστρέφουσι. κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἕτερον ἴσχουσι παροξυσμὸν ἐλάττονα τοῦ προτέρου, χωρὶς τῶν προτέρων ἐπαναλήψεως καὶ τοῦτο ἐφεξῆς αὐτοῖς ἀεὶ κυκλεῖται, δυοῖν παροξυσμοῖν οἵοιν εἴρηκα γιγνομένοιν ἐν ἡμέραις δύο. καὶ μὴν καὶ ἄλλοι τινὲς διὰ τρίτην παροξυνόμενοι χωρὶς τῶν εἰρημένων φρικωδῶν εἰσβολῶν τε καὶ ἐπαναλήψεων ἕνα παροξυσμὸν ἴσχουσι διὰ τρίτης, οὐ παροξυνόμενοι τῇ δευτέρᾳ. μίαν οὗτοι καὶ συνεχῆ καὶ ὁμαλὴν τὴν ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς ἀνάβασιν ἔχουσιν. αὕτη μέν σοι τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων πυρετῶν ἡ διαφορὰ, φαινομένη συνεχῶς ἐπὶ τῶν καμνόντων. ἐδείχθη δ᾽ ὑφ᾽ ἡμῶν ὁ μὲν φρικώδης πυρετὸς

cumfcriptum, aliae longius extenfum. Quae vero febres ad integritatem non perveniunt, earum quaedam horrificae quidem exiftentes quum a primo infultu ad incrementum veniunt, etiamfi jam moderate praeveniffe videantur, rurfus alterum horrorem cum contractione faciunt; atque ab hac rurfus aliud incrementum, deinde ab illo contractionem aliam aliumque rigorem; hae namque bis terque revertuntur. Secundo die alteram habent acceffionem, fed priore minorem, absque priorum repetitione; eftque illis perpetuus is ferie continuata circulus, ut binis diebus binae fiant, ut dixi, acceffiones. Aliae praeterea quaedam tertio quoque die accedentes citra horrificos illos infultus et repetitiones, unam tertio quoque die fortiuntur acceffionem, nullam fecundo die affequutae; unum hae continuum et aequale ab infultu ad vigorem usque habent incrementum. Haec tibi fit febrium quae tertio quoque die paroxyfmos fubeunt differentia, quae affidue in aegrotantibus apparet. Nos autem demonftravimus fe-

ἐπὶ χολώδει καὶ φλεγματώδει χυμῷ συνιστάμενος. ὁ δὲ χωρὶς φρίκης ἐπὶ τῷ χολώδει μὲν, ἀλλὰ δυσκινητοτέρῳ τε καὶ δυσπεπτοτέρῳ, φέρουσι δ' αὐτὸν καὶ φλεγμοναὶ κυρίων μορίων. τῶν δὲ μετὰ ῥίγους μὲν εἰσβαλλόντων, εἰς ἀπυρεξίαν δὲ ληγόντων ἅμα χολώδεαιν ἐμέτοις ἢ διαχωρήσεσιν ἢ ἱδρῶσιν ἡ ξανθὴ χολὴ κινουμένη δι' ὅλου τοῦ σώματος αἰτία. τούτων μὲν οὖν οὕτως ἐχόντων, ὡς εἴρηται, τὸ μὲν ἤτοι τὴν αἰτίαν ἑκάστου ζητεῖν ἢ τὴν θεραπείαν, ἰατρικόν τε καὶ χρήσιμόν ἐστι (380) πρᾶγμα· τὸ δὲ τί καλέσει [90] τὶς ἕκαστον τῶν εἰρημένων ὀρθῶς οὐκέτι τῆς ἰατρικῆς ἴδιον, ἀναγκαίως γε μὴν γινόμενον, ὅταν βούληταί τις ἑτέρους διδάσκειν, ἀναγινώσκειν. τὰς γὰρ ἐπὶ τῶν καμνόντων γιγνομένας ἡμῖν διαγνώσεις τε τῶν παθῶν καὶ προγνώσεις τῶν ἐσομένων καὶ θεραπείας, ὁρῶμεν οὐδὲν δεομένας τῆς ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἀκριβείας. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τούτων οἱ ἰδιῶται κρίνουσι τοὺς ἰατροὺς, ἀλλ' ὅταν ἐπὶ φλεβοτομίᾳ τὸν κάμνοντα ῥᾳστωνήσαντα θεάσωνται καὶ τροφὴν ἐν καιρῷ

brem horridam ex biliofo et pituitofo humore conflari, fed quae absque horrore eft, eam ex biliofo quidem, fed ad motum coctionemque contumaciore. Eam autem ferunt principium partium inflammationes. Quae vero cum rigore invadunt atque ad integritatem definunt cum biliofis vomitionibus vel dejectionibus vel fudoribus, earum bilis flava quae per univerfum corpus agitatur caufa eft. His itaque fe, ita ut dictum eft, habentibus fingulorum caufam et curationem quaerere res tum medica tum utilis exiftit. Quo vero nomine fingula commemorata recte vocaverit, quamquam non amplius medicinae proprium exiftit, cognitu tamen ubi quis alios docere voluerit neceffarium. Nam eas quae in aegris fiunt nobis tum affectuum dignotiones tum futurorum praenotiones tum curationes, nihil accurata nominum ratione egere videmus; neque enim ab his vulgus de medicis exiftimat. At ubi ex venae fectione aegrum melius habere viderit, atque cibum

λαμβάνοντα· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο κρίνειν ἰδιώτης δύναται θεασάμενος. εἶτα οὐκ εὐθέως ἐπὶ τῇ τροφῇ τὴν ἀρχὴν τοῦ παροξυσμοῦ γενομένην, ἀλλὰ μετὰ χρόνον πλείονα, τὸν ἰατρὸν ἐπαινεῖ, κἂν εἰ ψυχροῦ δεῖ τότε δόντα καὶ λούσαντα τὸν ἄῤῥωστον ἀπύρετον ἤδη πεποιηκότα, παραχρῆμα θαυμάζει, καθάπερ γε κἂν εἰ προείπῃ τι τῶν ἐσομένων. ἀπὸ τούτων μὲν οὖν ὁ ἰατρὸς ἀκριβῶς τε καὶ ἀληθῶς εὐδοκιμεῖ, σοφιστὴς δὲ κατατρίβει τὸν χρόνον ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν μαθητῶν, ὑπὲρ ὀνομάτων τε καὶ σημαινομένων ἐρίζων. ἐπεὶ δὲ τὸ προκείμενον ἡμῖν νῦν ἐστιν, οὐκ αὐτὰ τὰ πράγματα διδάξαι τῆς τέχνης, ἐν ἑτέροις γὰρ τοῦτο ἐπράξαμεν αὐτάρκως, ἀλλὰ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην ἐπισκέψασθαι διὰ συντόμων καὶ τοῦτο δυνατὸν ὧδε ποιῆσαι. λέλεκται μὲν γὰρ αὐτῷ καὶ πρόσθεν· ἦν δ᾽ αὐτοῖσι τὰ παθήματα φρικώδεες πυρετοὶ, συνεχέες, ὀξέες, τὸ μὲν ὅλον οὐ διαλείποντες. ὁ δὲ τρόπος ἡμιτριταῖος, μίαν κουφότεροι, τῇ δ᾽ ἑτέρῃ ἐπιπαροξυνόμενοι. καὶ νῦν δὴ πάλιν ἡ ῥῆσις αὕτη φησὶν, ἐν δὲ τῷ ἡμιτριταίῳ,

in tempore affumere, etenim id quoque confpicatus idiota judicium ferre poteft. Deinde non ftatim a cibo principium acceffionis fieri, fed multo poft tempore medium laudat. Quod fi frigidam dediffe, laviffe aegrotumque a febre vindicaffe medicum viderit, illum quam primum demiratur, quemadmodum etiam fi quicquam ex futuris praedixerit. Ab his itaque medicus tum plane tum vere hominum fermone celebratur et bene audit. Sophifta vero quum de nominibus et fignificatis contendit, tempus tum fuum tum difcipulorum conterit. Quoniam vero non eft nobis hoc in loco propofitum ipfa artis opera docere, id enim abunde alibi fecimus, fed brevibus Hippocratis mentem confiderare, id quoque ita facere valebimus. Dixit fiquidem et antea: *ipforum autem plurimis hujusmodi affectus aderant, horridae febres, affiduae, acutae, in totum quidem non intermittentes: fed earum typus erat femitertianus, uno die leviores, altero infuper exacerbantes.* Et rurfus hoc loco ita pronunciat: *In femitertiana vocata*

Ed. Chart. IX. [90.] Ed. Baf. V. (380.)
συμπίπτει μὲν καὶ ὀξέα νοσήματα καὶ ἔστι τῶν ἄλλων οὗτος θανατωδέστατος. ὅτι μὲν οὖν θανατώδης ἐστὶν ὁ ἡμιτριταῖος ἄντικρυς εἴρηκεν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης. ὅτι δὲ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων· οὐδείς ἐστι θανατώδης ἄντικρυς ἐν ἀφορισμοῖς ἐδήλωσεν εἰπών. πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες, διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, ἐπικίνδυνοι. ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπουσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι. πῶς οὖν ἐκ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων εἴπῃ τὸν ἡμιτριταῖον, ἑπόμενος Ἱπποκράτει; καὶ μὴν οἱ λέγοντες, ἐάν τις ὥραις τέτρασι καὶ εἴκοσι ἀπύρετος γίγνηται, τὸν μέσον ἔχειν αὐτὸν ἡμιτριταῖον, ἐκ τῶν διαλειπόντων ποιοῦσι τοῦτον τὸν πυρετὸν τοιοῦτον. οὕτως δὲ καὶ τὸν μέσον] καὶ τὸν μικρὸν ὡρῶν ἀριθμῷ διαφέρειν τοῦ μεγάλου φάσκοντες, εἰς ἀπυρεξίαν περιάγειν ἀμφοτέρους βουλόμενοι, τῆς Ἱπποκράτους ἀποχωρήσουσι γνώμης, ἐν τοῖς διαλείπουσι πυρετοῖς τὸν ἡμιτριταῖον ἄγοντες. ἀκίνδυνος γὰρ οὗτος ἔσται, καίτοι θανατώδης ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενος. ἄμεινον οὖν ἐστὶ τῶν

febre tum acutos quoque morbos procreari accidit tum praeter caeteras ista maxime letalis est. Quod letalis quidem sit semitertiana aperte pronunciavit Hippocrates. Quod vero quae ad integritatem veniunt, earum nulla letalis sit, palam in aphorismis his verbis declaravit: *Quaecunque febres non intermittentes tertio quoque die vehementiores fiunt, periculosae; quocunque autem modo intermiserint, periculum abesse significant.* Quonam itaque pacto quisquam semitertianam inter desinentes ad integritatem dixerit, Hippocratem sequutus. Qui proferunt, si quis horis quatuor et viginti citra febrem sic mediam ipsum habere semitertianam, talem hanc febrem inter intermittentes faciunt. Ita vero et qui medium et parvum a magno differre horarum numero praedicant, ad integritatem deducere utrumque volentes, ab Hippocratis mente discedunt, inter febres intermittentes semitertianam constituentes; haec enim citra periculum existet, etiamsi letalis ab Hippocrato dicatur. Satius itaque fuerit no-

μὲν ὀνομάτων, ὡς εἴρηται, καταφρονεῖν, ἀσκοῦντα θεραπείας τε καὶ διαγνώσεις καὶ προγνώσεις ἑκάστου τῶν πυρετῶν. ἐπεὶ δὲ σαφεστέρα τε καὶ συντομωτέρα διὰ τῶν ὀνομάτων ἡ διδασκαλία γίνεται, προδιηγησάμενοι λόγῳ τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων πυρετῶν, ἐφεξῆς τὸν ἐντὸς τῶν δώδεκα ὡρῶν παυόμενον, ἀκριβῆ τριταῖον ὀνομάσομεν ἕνεκα συντόμου διδασκαλίας. ὅστις δ' ἂν ἔχῃ πολυχρονιώτερον τούτου τὸν παροξυσμὸν, ὅμως μὲν ἔτι μακροτέραν αὐτοῦ τὴν ἄνεσιν, ἐκεῖνον ἁπλῶς τριταῖον ὀνομάσομεν. ὅστις δ' ἂν ἐπὶ πλεῖ- [91] στον μὲν ἐκτεταμένον τὸν παροξυσμὸν, ὀλίγον δὲ τὸ διάλειμμα, τοῦτον πάλιν ὀνομάσομεν ἐκτεταμένον τριταῖον. ὅστις δ' ἂν μὴ παυσάμενος εἰς ἀπυρεξίαν φρικώδεις μὲν τῇ προτέρᾳ τῶν ἡμερῶν ἐπαναλήψεις ποιῆται, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἁπλοῦν ἕνα παροξυσμὸν, τοῦτον ἡμιτριταῖον ὀνομάσομεν· εἰ δ' ἁπλῶς διὰ τρίτης παροξύνοιτο, τριταιοφυῆ. πάντ' ἔχεις ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ διωρισμένα, τά τ'

minibus, ut dictum eft, neglectis fingularum febrium tum curationes tum dignotiones tum praenotiones exercere. Quoniam vero tum manifeftior tum brevior per nomina evadit doctrina, prius febrium tertio quoque die invadentium differentias oratione explicabimus, ut nuper faciebat fecundum unamquamque ipfarum peculiarem appellationem, prout facere confuevit, dum ubique febrium tertio quoque die accedentium differentias explicat. Deinde eam quae intra duodecim horas ceffat, concifae doctrinae gratia, exquifitam tertianam appellabimus. Quae vero hac diuturniorem acceffionem habuerit, fimulque etiamnum longiorem remiffionem, illam fimpliciter tertianam nominabimus. Quae vero acceffionem plurimum productam, parvum autem intervallum, eam jam tertianam productam vocabimus. Quae ad integritatem non defìnit et horrificas priore die repetitiones facit, altero vero die fimplicem unam acceffionem, hanc femitertianam appellabimus. Si vero fimpliciter tertio quoque die invadat, tritaeophyam vel tertianigenam. Habes hac in oratione omnia diftincta

ἄχρηστα καὶ χρήσιμα. τούτων οὖν ἐστι διὰ παντὸς μεμνῆσθαι καὶ πρόχειρον ἔχειν τὴν γνῶσιν αὐτῶν. οὕτως γὰρ καταγνώσεις τῆς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν φλυαρίας, ἣν περὶ τῶν εἰρημένων ὀνομάτων ἐποιήσαντο, περὶ τῶν πραγμάτων οἰόμενοι διαλέγεσθαι. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐδένα τῶν νῦν εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνουμένων πυρετῶν ὁ Ἱπποκράτης ἡμιτριταῖον ὀνομάζει δέδεικται. πότερον δ' ἐκεῖνον μόνον ὃν ἐγὼ ἰδίως καλεῖν εἴωθα τὸν τὰς φρικώδεις ἐπαναλήψεις ποιούμενον ἢ καὶ τὸν ἄνευ τούτων γινόμενον, ἄξιόν ἐστι σκέψεως. εἰ γὰρ καὶ τοῖς φθινώδεσι καὶ ἄλλως χρονίως νοσοῦσιν ὁ πυρετὸς οὗτος εἴωθε συμπίπτειν, ἴσως, εἰ καὶ χωρὶς φρίκης γίγνοιτο, καλέσομεν αὐτὸν ἡμιτριταῖον, ἐὰν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν ἐπιπαροξύνηται. ἀλλ' ὅπερ ἔφην, ὑπὲρ ὀνόματος οὔσης τῆς ζητήσεως οὐδὲν ἄτοπόν ἐστι, κἂν μὴ γνῶμεν ἀκριβῶς ἐπὶ τίνος πυρετοῦ μάλιστα τὴν ἡμιτριταίου ἐπιφέρει φωνὴν ὁ Ἱπποκράτης. ὁπόταν γὰρ αὐτοῦ τὴν περὶ τοὺς πυρετοὺς τέχνην ἐκμαθόντες, ἕξομεν ὧν δεόμεθα πρὸς τὰ τῆς τέχνης ἔργα, χωρὶς τῶν ἐπ' αὐτῆς ὀνομάτων. τάχα δ' ἂν εἶναι

tum inutilia tum utilia. Debes autem haec perpetuo meminiffe et promptam horum notitiam confequi. Sic enim juniorum medicorum nugas deprehendes, quas de praedictis nominibus fecerunt, de rebus fe differere putantes. At quod nullam quidem earum quae ad integritatem perveniunt, femitertianam nunc appellet Hippocrates demonftratum eft. Utrum vero illam folam quam ego proprie vocare confuevi horrificas repetitiones facientem, an eam quae fine his concitatur, confideratione dignum eft. Etenim fi tabidis atque aliter diu aegrotantibus haec febris accidere confuevit, fortaffis etiamfi citra horrorem fiat, eam femitertianam vocabimus, fi die fecundo iterum invadat. Verum quod dixi quum de nomine fit quaeftio, nihil abfurdum eft, fi non plane intelligamus cui febri femitertianae vocem tribuat Hippocrates. Nam ab ipfo de febribus artem edocti, quibus ad artis opera indigemus, ea absque illarum nominibus confequemur. Sed fortaffis

δόξειεν οἰκεῖον ἑξῆς σκέψασθαι διὰ τί προσέθηκεν ὁ Ἱπποκράτης τὸ καλεόμενον καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, ἐν δὲ τῷ ἡμιτριταίῳ ξυμπίπτει μὲν καὶ ὀξέα νοσήματα. δοκεῖ δέ μοι μέμφεσθαι τὴν προσηγορίαν ὡς ἄκυρον. ἐπὶ γὰρ τῶν ἐνδεεστέρως ἐχόντων κατὰ τὰ τέλεια, τὴν τοῦ ἡμίσεος προσθήκην ποιούμεθα φάσκοντες ἡμιθνῆτα καὶ ἡμίθνητον καὶ ἡμίθεον καὶ ἡμίφωνον, ἡμιόνόν τε καὶ τὸ ἡμίοπτον, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα λέγοντες. ὁ δ' ἡμιτριταῖος οὐ μόνον οὐκ ἔστιν ἥμισυς τῷ πλήθει τῶν συμπτωμάτων ἢ τῇ δυνάμει, καὶ τούτων τῆς ὅλης διαθέσεως, ἀλλὰ καὶ πολὺ χείρων τοῦ τριταίου, ὡς ἄμεινον εἶναι δοκεῖν ἐκεῖνον τούτου λέγειν ἥμισυν, οὐκ ἐκείνου τοῦτον. οὐκοῦν οὐκ οἶδα τί δόξαν αὐτοῖς οὕτως μᾶλλον ὠνόμασαν οἱ πρώτως θέμενοι τὴν προσηγορίαν ἢ ἄλλως. ἐνδέχεται γὰρ αὐτοὺς διότι τοῦ τριταίου πυρετοῦ τὸ διὰ τρίτης τε παροξύνειν καὶ τὸ εἰς ἀπυρεξίαν λήγειν ἔχοντος, ὁ ἡμιτριταῖος ἓν μὲν ἔχει τούτων, ἓν δ' οὐκ ἔχει ταύτην θέσθαι τὴν προσηγορίαν. τὸ μὲν γὰρ διὰ τρίτην παροξύνειν ἔχει,

necessarium esse videbitur deinceps considerare cur adjecerit Hippocrates, vocata, neque simpliciter dixerit, in semitertiana quidem etiam acuti morbi oboriuntur. Mihi autem videtur vocabulum tamquam improprium improbare. His siquidem indigentius integritatem sortitis additionem facimus, ac dicentes semimortua, semimortuum, semideum, semivocale, semiasinum et semiassum et quaecunque alia hujusmodi proferimus. Semitertiana vero non solum non est dimidia vel symptomatum multitudine vel viribus et universo horum affectu, verum etiam tertiana longe deterior, ut citius esse videatur non illa hujus, sed haec illius dimidia dicenda. Itaque nescio qua ratione adducti sunt, cur ita potius appellarent quam aliter qui primum appellationem contemplati sunt. Fieri siquidem potest, ut hanc appellationem indiderint, quod cum tertiana febris habeat, ut tertio quoque die invadat et ad integritatem desinat; semitertiana unum quidem horum habeat, alterum vero non, nam tertio quoque die invadit, sed ut ad

τὸ δ' εἰς ἀπυρεξίαν λήγειν οὐκ ἔχει. ἐνδέχεται γὰρ καὶ διότι καὶ μετὰ ῥίγους εἰσβάλλειν οὐκ ἔχει, καὶ πρὸς τούτοις γ' ἔτι τὸ μετ' ἐκκρίσεως παύεσθαι, καὶ μέντοι καὶ ὅτι τὴν δευτέραν ἡμέραν οὐκ ἔχει καθαράν. ἐνδέχεται δὲ καὶ ἄλλο τι τοιοῦτον εἰπεῖν, τοῖς μὲν ἄχρηστον σοφίαν ἀσκοῦσι, τὰ δ' ὄντως χρήσιμα τῆς τέχνης παραλείπουσι.

στ'.

[92] *Νυκτερινὸς οὐ λίην θανατώδης, μακρὸς δὲ ἡμερινὸς μακρότερος. ἔστι δ' οἷσι ῥέπει καὶ ἐπὶ τὸ φθινῶδες.*

Τῶν μὲν ἐν ἀρχῇ πυρετῶν τὸν κατάλογον ἔγραψεν ἁπλῶς, τούτων δ' ἑξῆς τὰ ἤθη διδάσκει. προειρηκὼς οὖν ἐν τῷ (381) καταλόγῳ, πυρετοὶ οἱ μὲν συνεχέες, οἱ δὲ ἡμέρην ἔχουσι, νύκτα διαλείπουσι, νύκτα ἔχουσιν, ἡμέρην διαλείπουσιν. εἶτα περὶ τῶν συνεχῶν διελθὼν ὁποῖοί τινές εἰσι καὶ προσθεὶς αὐτοῖς ἐφεξῆς τὴν περὶ τοῦ τεταρταίου

integritatem desinat, non habet. Praeterea potuerunt etiam ita appellasse, quod cum rigore non invadat, atque ad haec quod cum excretione non sedetur, quod item secundum diem liberum non sortiatur. Possunt quoque et hujusmodi aliud proferre qui nullius frugis sapientiam exercent et vero artis commoda praetermittunt.

VI.

Nocturna febris non admodum letalis, longa tamen, diuturna longior, quibusdam autem ad tabem vergit.

Principio quidem febrium catalogum simpliciter scripsit, sed harum deinceps mores docet. Praefatus igitur in catalogo: Febres quaedam continuae sunt, quaedam interdiu obsident, noctu intermittunt, aliae noctu prehendunt, interdiu intermittunt. Deinde quum de continuis disseruisset quae et quales essent illisque deinceps de

τε καὶ ἡμιτριταίου διδασκαλίαν, ἐπὶ τοὺς τῇ μὲν ἡμέρᾳ παροξυνομένους, τῇ δὲ νυκτὶ διαλείποντας, ἢ τῇ μὲν νυκτὶ παροξυνομένους, τῇ δ' ἡμέρᾳ διαλείποντας ἀφίκετο, καλέσας αὐτῶν τὸν μὲν ἕτερον νυκτερινὸν, τὸν δ' ἕτερον ἡμερινόν· νυκτερινὸν μὲν τὸν ἐν νυκτὶ παροξυνόμενον, ἡμερινὸν δὲ τὸν ἐν ἡμέρᾳ. δι' ὧν δ' ἐπαινεῖν ἔδοξε τὸν νυκτερινὸν, οὐδὲν ἧττον ἔψεξε διὰ τῶν αὐτῶν, οὐχ ἁπλῶς εἰπὼν, νυκτερινὸς οὐ θανατώδης, ἀλλὰ τὸ οὐ λίην προσθείς. εἰ γὰρ λίην θανατώδης, εὔδηλον ὅτι θανατώδης μετρίως, τὸν δ' ἡμερινὸν οὐ μόνον μακρότερον εἶπεν εἶναι τοῦ νυκτερινοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔτι πρὸς τὸ φθινῶδες ἐνίοτε ῥέπειν, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο μοχθηρότερον εἶναι. τοῦτο μὲν γὰρ ἐν ᾧ χρόνῳ διαφορεῖσθαι καὶ ἀραιοῦσθαι μᾶλλον εἴωθε, εἰ συστέλλεται καὶ πυκνοῦται τὸ σῶμα, παροξυνόμενος εἰκότως κακοηθέστερος εἶναι δοκεῖ· τοῦτο δὲ καὶ τὸν καιρὸν τῆς προνοίας ἔχων ἀήθη. καθ' ὃν γὰρ χρόνον ἐχρῆν κοιμᾶσθαι, κατὰ τοῦτον ἀναγκαῖόν ἐστι τῆς ἰατρικῆς προνοίας τυγχάνειν

quartana et femitertiana doctrinam adjeciffet, ad febres die invadentes et nocte intermittentes, vel nocte invadentes et die intermittentes pervenit, qui alteram ex his nocturnam, alteram diurnam appellitat: nocturnam quidem quae nocte invadat, diurnam vero quae interdiu. Sed quibus nocturnam laudare vifus eft, his ipfis non minus culpavit quod non fimpliciter pronunciaverit, nocturna non letalis, fed addiderit, non valde. Si namque non valde eft letalis, conftat eam mediocriter letalem effe, diurnam autem non folum longiorem nocturna effe dixit, verum etiam et ad phthifin interdum propendere, proindeque hac ratione deteriorem exiftere. Nam partim quo tempore tum difcuti tum rarefcere magis confuevit, fi contrahatur et denfetur, corpus invadens jure malignior effe videtur; partim tempus habet providentiae infuetum. Quo namque tempore dormire oportebat, eo aegrotum a medica providentia fructum capere neceffe eft. Quamobrem

Ed. Chart. IX. [92. 93.] Ed. Baf. V. (881.)
τὸν κάμνοντα καὶ διὰ τοῦτο καταφθείρονται τῷ χρόνῳ καὶ φθίνουσι δυοῖν θάτερον. εἰ μὲν δὴ κοιμῶνται τῆς ἡμέρας, ἐνδεῶς ἀπολαβόντες ὕπνου, εἰ δ' οὐ κοιμῶνται, νυκτερίδος βίον, οὐκ ἀνθρώπων, βιοῦντες.

ζ'.

Ἑβδομαῖος μακρὸς οὐ θανατώδης. ἐναταῖος ἔτι μακρότερος οὐ θανατώδης.

Οὔθ' Ἱπποκράτει καλὸν ἀπιστεῖν, ἐμφαίνει γὰρ ὡς ἑορακὼς ταῦτ' ἔγραψε, οὔτε ψεύδεσθαι προσήκει λέγοντα καὶ αὐτὸν ἑορακέναι. παραφυλάττειν οὖν ἡμᾶς φιλοπόνως προσήκει καὶ τῇ πείρᾳ κρίνειν τὸ ἀληθὲς, ἀλλ' ὅπως μὴ πάθητε τοῖς πολλοῖς ὁμοίως, οἳ θεασάμενοι κατά τινα τύχην δι' ἑβδόμης ἡμέρας πυρέξαντα τὸ δεύτερόν τε καὶ τρίτον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὑπέλαβον ἑβδόμῃ εἶναί τινα περίοδον. ἐνδέχεται γάρ ποτε τοῦτο [93] καὶ κατὰ συντυχίαν ἀπαν-

tempore marcefcunt contabefcuntque ob duorum alterutrum, fi interdiu quidem dormiant, penuria fomnum fubeunt; fi non dormiant, vespertilionis vitam, non hominum agunt.

VII.

Septimana longa non letalis. Nonana etiamnum longior non letalis.

Hippocrati fidem non habere indecorum eft. Videtur fiquidem eum prout vidit haec fcripfiffe. Neque enim mentiri decet qui fefe vidiffe profiteatur. Quare nos obfervare fedulo oportet et experientia verum judicare. Sed ut non ita nobis quod multis accidat, qui forte quadam aliquem feptimo die febre correptum confpicati fecundo et tertio ab initio fufpicati funt feptimo nonnullum circuitum effe. Poteft enim id cafu interdum evenire, praeterea eodem quoque victus genere. Quibus enim

τῆσαι, καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὸ τῆς διαίτης ὁμοειδές. ὅσοις γὰρ τῶν νοσούντων οὐκ ἀκριβῶς ἡ νοσώδης ἐπαύσατο διάθεσις, ἀλλ᾽ ἔμεινεν αὐτοῖς τι σπέρμα, τούτοις ἀμελέστερον διαιτηθεῖσι συμβαίνει πολλάκις μὲν ἕκτῃ μετὰ τὴν πρώτην ἡμέραν πυρέξαι, πολλάκις δ᾽ ἑβδόμῃ, πολλάκις δ᾽ ὀγδόῃ, πολλάκις δ᾽ ἄλλῃ τινὶ καὶ τοῦ πυρετοῦ παυσαμένου, δόξασιν ἀκριβῶς ἀπηλλάχθαι, πάντα ὁμοίως διαιτηθεῖσιν, ἐπὶ τῷ καταλειφθέντι τῆς νόσου σπέρματι δι᾽ ἴσων ἡμερῶν εἰς τὴν αὐτὴν ἀφικομένων διάθεσιν, ὡσαύτως πυρέξαι. καὶ δυνατὸν γίγνεσθαι τοῦτο πολλάκις, ὅταν ἴσον μὲν ᾖ τὸ καταλειπόμενον τῆς διαθέσεως, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ κάμνοντες διαιτῶνται. τοῦτ᾽ οὖν ὄντως περίοδός ἐστι νοσώδης, ὅταν ἀκριβῶς διαιτηθέντων αὐτῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἀφικνῆται προθεσμίαν ὁ πυρετὸς, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ τεταρταίου φαίνεται γιγνόμενος.

η'.

Τριταῖος ἀκριβὴς ταχυκρίσιμος καὶ οὐ θανατώδης.

aegrotantibus morbofus affectus non plane fedatus fit, fed ipfis aliquod femen fuperfuerit, his negligentius cibatis accidit faepe quidem a primo die febricitare, faepe vero feptimo, faepe quoque octavo, faepe denique quodam alio; et fedata febre augurantibus prorfus fefe liberatos et in omnibus fimiliter cibatis ex fuperftite morbi femine totidem diebus eandem in affectionem devenientibus peraeque febricitare. Quod plerumque fieri poteft, quum affectionis refiduum aequale fit et eodem victu aegri fruuntur. Is revera morbi eft circuitus, quum exacte cibatis ipfis febris ad eundem praefinitum diem accefferit, quemadmodum in quartana febre fieri confpicitur.

VIII.

Tertiana exquifita celeriter judicatur neque letalis eft.

Εἴρηται μικρῷ πρόσθεν ὡς τύπῳ φάναι, τὸν ὀλιγοχρόνιον ἔχοντα παροξυσμὸν ἀκριβῆ τριταῖον εἶναι. τὰ δ' ὡς τὸ πολὺ τούτῳ συνυπάρχοντα πάντα εἴρηται κατά τε τὰ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν καὶ τὰ περὶ κρίσεως ὑπομνήματα.

θ'.

Ὁ δέ γε πεμπταῖος πάντων κάκιστος καὶ γὰρ πρὸ φθίσιος καὶ ἤδη φθίνουσιν ἐπιγενόμενος κτείνει.

Οἱ φθίνοντες ἐκτικὸν πυρέττουσι πυρετὸν οὐδέποτε παυόμενον, οὗ τὴν φύσιν ἅπασαν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων, ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ διαφορᾶς πυρετῶν. ἤδη δέ τισιν, αὐτῷ ἐπιπεπλεγμένον τινὰ τῶν περιοδικῶν, ἤτοι τῶν διὰ τρίτης ἢ καὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνομένων, ὡς δ' Ἱπποκράτης φησὶ, καὶ τὸν διὰ πέμπτης, ὑπὲρ οὗ καὶ αὐ-

Paulo ante dictum eſt, ut typo loquar, quae pauci temporis acceſſionem habet febris, eam tertianam exquiſitam eſſe. Quae vero huic ſimul ut plurimum inſunt omnia tum in libris de febrium differentiis, tum in commentariis de criſibus enunciatum eſt.

IX.

Quintana omnium eſt peſſima. Etenim ante tabem et jam tabeſcentibus oborta perimit.

Tabidi, hectica febre nunquam ceſſante, febricitant, cujus totam naturam ut et caeterarum in libris de febrium differentiis didiciſti. Jam vero in quibusdam et implicitam quandam ex periodicis vidi aut tertio quoque die repententibus aut et quotidie exacerbantibus, atque ut Hippocrates pronunciat, ex his quae quinto quoque die

τοῦ νόμιζέ σοι τὰ αὐτὰ λελέχθαι πρὸς ἡμῶν, ἃ καὶ περὶ τῶν ἑβδομαίων τε καὶ ἐναταίων ὀλίγον ἔμπροσθεν ἤκουσας.

ι'.

Εἰσὶ δὲ τρόποι καὶ καταστάσιες καὶ παροξυσμοὶ τουτέων ἑκάστου τῶν πυρετῶν, ὁμοίως ξυνεχέων καὶ διαλειπόντων. αὐτίκα γὰρ ξυνεχής ἐστιν οἷσιν ἀρχόμενος ἀνθεῖ καὶ ἀκμά- [94] ζει μάλιστα καὶ ἀνάγει ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον. περὶ δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἀπολεπτύνεται. ἔστι δ' οἷσιν ἄρχεται μαλακῶς καὶ ὑποβρύχιος, ἐπαναδιδοῖ δὲ καὶ παροξύνεται καθ' ἡμέρην ἑκάστην, περὶ δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἅλις ἐξέλαμψεν. ἔστι δ' οἷσιν ἀρχόμενος πρηέως ἐπιδιδοῖ καὶ παροξύνεται καὶ μέχρι τινὸς ἀκμάσας, πάλιν ὑφίησι μέχρι κρίσεως καὶ περὶ κρίσιν. ξυμπίπτει δὲ ταῦτα καὶ γίνεται ἐπὶ παντὸς πυρετοῦ καὶ ἐπὶ παντὸς νοσήματος.

repetunt; de quibus eadem a nobis dicta esse arbitror quae et de septimanis et nonanis paulo ante audivisti.

X.

His vero sunt istarum singularum febrium peraeque continuarum et intermittentium modi et status et accessiones. Primum enim continua quibusdam interdum incipiens floret ac viget maxime, atque saevius ingravescit; circa judicium vero ac statim in judicio imminuitur. Nonnullis vero interdum leviter ac latenter incipit, sed in dies increscit exacerbaturque; sub judicium vero in ipsoque judicio cumulatim emicat. Nonnullis denique blande incipiens increscit et exacerbatur et quadantenus vigorem adepta rursus ad judicium usque et subjudicium se remittit. Atque haec in omnem febrem omnemque morbum concidunt.

Τρόπους πυρετῶν ἐνίοτε μὲν τὰ ἔθη καλοῦσιν, ἐνίοτε δὲ τὰς διαφορὰς καὶ τὰς οὐσίας. τὰ εἴδη δὲ νῦν αὐτῶν δῆλόν ἐστιν ἑκάστου τῶν προειρημένων πυρετῶν γράψαι. τὸ γοῦν συνεχῆ φησιν ἄρχεσθαι μὲν ἐνίοις σφοδρότατον, κατὰ βραχὺ δὲ ἀπολεπτύνεσθαι μέχρι κρίσεως, ἐνίοτε δὲ μετρίως ἀρξάμενον αὔξάνεσθαι κατὰ βραχὺ μέχρι κρίσεως, ἐν ᾗ φησιν ἐκλάμπειν αὐτόν. οὗτοι μὲν οὖν ἐναντία ἀλλήλοις ἔχουσι τὴν κρίσιν. ἄλλον δὲ τρόπον ἐπ᾽ αὐτοῖς τρίτον εἶναι φησι σύνθετον ἐξ ἀμφοῖν, ὅταν ἄρχεται μὲν πρᾴως, αὐξηθεὶς δὲ κατὰ βραχὺ καὶ τὸ τέλεον ἀπολαβὼν μέγεθος ὑφίησιν ἄχρι λύσεως παντελοῦς. τούτους τοὺς τρεῖς τρόπους οἴονταί τινές αὐτὸν λέγειν ἐπὶ τῶν συνεχῶν πυρετῶν, οὐκ ἀκούοντες ὧν ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως ἔγραψε. συμπίπτει δὲ ταῦτα γίνεσθαι ἐπὶ παντὸς πυρετοῦ καὶ νοσήματος, ὥστ᾽ οὐκέτι τῶν συνεχῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἄλλων πυρετῶν, ὅσοι τε συνεχεῖς καὶ πολυχρόνιοι, καὶ μέντοι καὶ παντὸς ἄλλου νοσήματος, ὀξέος δὲ δηλον-

Modos febrium interdum quidem mores vocitant, interdum vero differentias ac fubftantias. Hic autem fingularum quae praedictae funt febrium fpecies eum fcripfiffe conftat. Continuam igitur effatur nonnullis incipere quidem vehementiffimam, fed paulatim adusque judicium imminui. Interdum autem moderate incipere augerique paulatim adusque judicium, in quo ait eam fatis elucere; hae igitur contrarium inter fe judicium habent. Alium autem modum his tertium ineffe profert ex ambobus compofitum, quum incipit quidem leniter, aucta vero paulatim et perfectam nacta magnitudinem, ad perfectam usque folutionem fefe remittit. Hos tres modos quidam arbitrantur Hippocratem dicere in continuis febribus quae in orationis fine fcripfit non intelligentes. Contingit autem haec fieri in omni febre et morbo. Quare non continuarum duntaxat, verum etiam omnium caeterarum febrium tum continuarum tum diuturnarum, praetereaque omnis alterius morbi tum acuti nimirum tum diuturn

ὅτι καὶ χρονίου, τοὺς αὐτοὺς τρόπους φησὶ γίνεσθαι τρεῖς, καὶ τὰ συμπτώματα δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον κρίνεται τὰ πάντα. φέρε γὰρ ἐπ' ἀλγήματος ἡμᾶς σκοπεῖσθαι τοῦτο, πολλάκις μὲν εἰσβάλ- (382) λον σφοδρότατον, ἀπομαραίνεται κατὰ βραχὺ μέχρι παντελοῦς λύσεως, ἐνίοτε δ' ἀρξάμενον πρᾷον, ἐπὶ τὸ σφοδρότατον αὐξηθὲν κατὰ βραχὺ ταχεῖαν ἔχει τὴν λύσιν. αὖθις δέ ποτε μετὰ τὴν τελείαν ἀκμὴν ἀνάλογον τῆς αὐξήσεως ἐν ἴσῳ χρόνῳ τὴν παρακμὴν ἔλαβεν.

ια'.

Δεῖ δὲ τὰ διαιτήματα σκοπεύμενον ἐκ τούτων προσφέρειν.

Προγνωστικὸν εἶναι δὲ βούλεται τῆς κινήσεως τῶν νοσημάτων, ὅπως ἁρμόττουσαν αὐτοῖς τὴν δίαιταν προσφέρῃς. δεῖ γὰρ ὡς πρὸς τὴν ἐσομένην αὐτοῖς ἀκμὴν τοῦ νοσήματος ἀποβλέποντας ἡμᾶς τὴν δίαιταν ποιεῖσθαι, κατὰ

eosdem ipfos modos tres effe pronunciat. Jam vero fymptomata eadem ratione judicantur omnia. Age vero de dolore id nobis perpendendum eft. Is enim faepe quidem vehementiffime invadit, paulatim autem ad perfectam folutionem marcefcit; interdum vero, ubi leniter incepit et ad vehementiffimum paulatim auctus eft, celerem habet acceffionem. Nonnunquam etiamnum a peracto vigore incrementi analogia pari tempore declinationem accipit.

XI.

Ex his autem ductis fcopis victus offerendus eft.

Praefcium te vult effe motus morborum, ut convenientem ipfis victum exhibeas. Nos fiquidem ad futurum morbi vigorem refpicientes victus rationem praefcribere oportet. In libro autem de acutorum victu et in apho-

δὲ τὸ περὶ διαίτης ὀξέων καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς, ὅπως χρὴ προγινώσκειν τοὺς προειρημένους τρόπους τῶν νοσημάτων, ἔκ τε τῶν εἰς τὸ προγνωστικὸν ὑπομνημάτων καὶ ἐκ τῶν περὶ κρίσεων μαθήσῃ διὰ κεφαλαίων αὐτὰ κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον ἔγραψα, διὰ τῆς πρώτης ἐν τῷδε τῷ ὑπομνήματι γεγραμμένης ῥήσεως.

ιβ'.

[95] *Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἐπίκαιρα σημεῖα τούτοις ἐστὶν ἠδελφισμένα, περὶ ὧν τὰ μέν που γέγραπται, τὰ δὲ γεγράψεται, πρὸς ὃ διαλογιζόμενον δοκιμάζειν καὶ σκοπεῖσθαι τίνι τουτέων ὀξὺ καὶ θανατῶδες ἢ περιεστηκὸς καὶ τίνι προσαρτέον ἢ οὔ, καὶ πότε καὶ πόσον καὶ τίνι τὸ προσφερόμενον ἔσται.*

Καίτοι πολλὰ προειρηκὼς, ἀφ' ὧν χρὴ τὰς προγνώσεις ποιεῖσθαι, ὅμως φησὶν εἶναι καὶ ἄλλα, τὰ μὲν ἤδη γεγραμμένα κατὰ τὸ προγνωστικὸν δηλονότι, τὰ δὲ καὶ γραφησόμενα.

rismis, quo pacto praedictos morborum modos praenoſcere oporteat, ex his quoque in prognoſticum commentariis atque ex libris de criſibus per capita diſces quae hoc in libro ſcripſi, in primo hujus commentarii ſcripto textu.

XII.

Multa vero et alia praecipua ſigna ſunt his germana, de quibus partim aliquando ſcriptum eſt, partim ſcribetur, ad quod ratiocinanti perpendendum et conſiderandum eſt, cui horum acutus ac letalis ſit morbus, aut impendeat, et cui adhibendus, necne et quando et quantus et quinam cibus futurus ſit.

Quamquam multa a quibus praenotiones effici oportet praedixerit, alia tamen eſſe pronunciat et in prognoſtico partim nimirum ſcripta, partim et ſcribenda.

γ'.

Τὰ δὲ παροξυνόμενα ἐν ἀρτίῃσι κρίνεται ἐν ἀρτίῃσι. ὧν δ' οἱ παροξυσμοὶ ἐν περιττῇσι, κρίνονται ἐν περιττῇσιν.

Εἴρηται πολλάκις ἡμῖν ἐν τοῖς παροξυσμοῖς γίνεσθαι τὰς κρίσεις, διά τε τὸ κινεῖσθαι σφοδρῶς ἐν αὐτοῖς τοὺς χυμοὺς καὶ ὥσπερ ζέοντας ἐκρήγνυσθαι δι' αἱμοῤῥαγίας ἢ δι' ἱδρώτων ἢ ἐμέτων ἢ διαχωρημάτων ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἢ καταμηνίων ταῖς γυναιξί. διά τε τὸ κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τὴν φύσιν ἐπείγεσθαι πρὸς τὴν ἔκκρισιν αὐτῶν, ἅμα μὲν ὅτι βαρυνομένη καὶ κακοπαθοῦσα παροξύνεται πρὸς τὴν ἔκκρισιν, ἅμα δὲ ὅτι κεχυμένων μᾶλλον αὐτῶν ἥ τε διάκρισις ἑτοιμοτέρα τῶν μοχθηρῶν ἥ τε κρίσις γίγνεται ῥᾷον.

ιδ'.

Ἔστι δ' ἡ πρώτη κρίσιμος τῶν περιόδων ἐν ταῖς ἀρτίῃσι

XIII.

Quae diebus paribus exacerbantur, ea paribus judicantur, quorum vero accessiones diebus imparibus fiunt, diebus imparibus judicantur.

Saepius a nobis dictum est in accessionibus fieri judicia tum quod in his humores vehementer moveantur et tamquam ferventes erumpant sanguinis profluvio aut sudoribus aut vomitionibus aut dejectionibus aut haemorrhoidibus aut menstruo mulieribus, tum quod eo tempore natura ad ipsorum excretionem excitetur, quoque simul gravata et male affecta ad excernendum proritetur, item quod fusis ipsis magis pravorum humorum secretio expeditior et judicatio facilior fiat.

XIV.

Circuitum autem diebus paribus judicantium primus est

κρινόντων δ'. στ'. η'. ι'. ιδ'. κη'. λ'. μη'. ξ'. π' καὶ ρ'. ἐκ τῶν δὲ ἐν τῇσι περιττῇσι κρινόντων περιόδων πρώτη γ'. ε'. ζ'. θ'. ια'. ιζ'· κα'. κζ' καὶ λα'.

Οὐ κυρίως μοι δοκεῖ χρῆσθαι νῦν τῇ προσηγορίᾳ τῆς περιόδου. τὰς γὰρ ἡμέρας αὐτὰς ἐν αἷς αἱ κρίσεις γίνονται πάσας ἐφεξῆς ἔγραψεν, ἐν τε τῷ προγνωστικῷ τὰς κατὰ τετράδα γινομένας περιόδους ἀκριβῶς διῆλθεν, ὥστε [96] ταῦτ' ἔοικεν ἐπιζητεῖν τὴν θεωρίαν τῶν κρισίμων ἡμερῶν. πρώτην μὲν οὖν φησὶ κρίσιμον ἡμέραν εἶναι τῶν ἀρτίων τὴν τετάρτην, ἐφεξῆς δ' αὐτῇ τὴν στ'. εἶτα τοῖς πλείστοις μὲν τῶν ἀντιγράφων τῇ η' καὶ ι' γέγραπται. κατά τινα δὲ τῇ ιδ' μετὰ τὴν στ'. κ'. καὶ μετὰ ταύτην ἐν τισὶ μὲν δ' καὶ κ'. ἐν τισὶ δ' αὐτῶν γέγραπται δ'. καὶ λ'. καὶ μετὰ ταύτην μ'. μεθ' ἣν ἡ ξ' καὶ π' καὶ ἑκατοστή. τῶν δ' ἐν ταῖς περιτταῖς κρινο-

decretorius, quartus, sextus, octavus, decimus, decimus quartus, vigesimus octavus, trigesimus, quadragesimus octavus, sexagesimus, octogesimus et centesimus. Circuituum vero diebus imparibus judicantium primus est tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, decimus septimus, primus et vigesimus, septimus et vigesimus et trigesimus primus.

Non proprie mihi videtur hic circuitus nomen usurpare. Nam dies ipsos in quibus fiunt judicia, omnes ordine descripsit, etiam in prognostico, qui quaternario numero fiunt circuitus, eos accurate percurrit. Quamobrem haec decretoriorum dierum speculationem inquirere videntur. Primum itaque diem judicatorium parium dierum quartum esse pronunciat, deinde sextum, mox in plurimis exemplaribus tum octavus tum decimus scriptus est; in quibusdam vero decimus quartus post sextum; deinde vigesimus. Et post hunc in quibusdam vigesimus quartus, in nonnullis trigesimus quartus, ab hoc quadragesimus; sub quem sexagesimus, octogesimus

μένων νοσημάτων πρώτην φησὶν εἶναι περίοδον. ἄμεινον δ᾽ ἦν, ὡς ἔφαμεν, εἰπεῖν οὐ περὶ ἀρχῆς τρίτην, εἶτα πέμπτην, εἶθ᾽ ἑβδόμην, εἶτα ἐνάτην, εἶτα ἑνδεκάτην, εἶτα ἑπταικαιδεκάτην, εἶτα πρώτην καὶ εἰκοστὴν καὶ μετὰ ταύτην ζ' καὶ κ'. ἐφ᾽ ᾗ α' καὶ λ'. ἐδείχθησαν δὲ ἡμῖν ἐν τῇ περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν πραγματείᾳ πασῶν τῶν κρινουσῶν ἰσχυρόταται μὲν αἱ κατὰ τὴν τετραδικήν τε καὶ ἑβδοματικὴν περίοδον γινόμεναι, μετριώτεραι δ᾽ αὐτῶν αἱ παρεμπίπτουσαι, περὶ ὧν τῆς εὐλόγου γενέσεως ἕνεκεν εἴπωμεν. αἱ μὲν οὖν περιτταὶ πᾶσαι καλῶς εἴρηνται· τῶν δ᾽ ἀρτίων οὐκ ὀρθῶς εἰρήκασιν κη' καὶ ι'. οὐδαμῶς γάρ εἰσιν αὗται κρίσιμοι.

ιε'.

Εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι, ἢν ἄλλως κριθῇ, ἔξω τῶν προγεγραμμένων, ἐσομένας ὑποστροφὰς σημαίνοιτο καὶ γένοιτο ἂν ὀλέθρια.

et centefimus. In morbis vero qui diebus imparibus judicantur, primum ait circuitum effe, fed fatius erat, ut diximus, non primum, fed tertium; deinde quintum, mox feptimum, deinde nonum, deinde undecimum, poftea decimum feptimum, deinde primum et vigefimum, mox feptimum et vigefimum, a quo primum et trigefimum. At a nobis demonftratum eft in opere de diebus judicatoriis, omnium judicantium dierum validiffimos effe qui et quartano et feptimano circuitu fiunt; moderatiores vero his effe, qui intercidunt, de quibus probabilis generationis gratia dicamus. Omnes itaque impares recte pronunciati funt. Inter pares vero non recte dixerunt vigefimum octavum et undecimum; nullo fiquidem modo ipfi funt judicatorii.

XV.

Scire autem oportet fi aliter extra hos praefcriptos dies judicium fiat, recidivas fore portendi, letalesque morbos oboriri.

Ed. Chart. IX. [96.] Ed. Baf. V. (382.)

Ὅτι μὴ καλῶς καὶ βεβαίως κρίνουσιν αἱ εἰρημέναι νῦν ἡμέραι καὶ τὰ κριθέντα δὲ νοσήματα πάντως μέν ἐστι βέβαια. γένοιτο δ' ἂν ποτε καὶ ὀλέθρια, δέδεικται δι' ἐκείνων τῶν ὑπομνημάτων.

ιϛ'.

Δεῖ δὲ προσέχειν τὸν νοῦν καὶ εἰδέναι ἐν τοῖσι χρόνοισι τούτοισι κρίσιας ἐσομένας ἐπὶ σωτηρίην ἢ ὄλεθρον ἢ ῥοπὰς ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἢ χεῖρον.

Ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει τὸ σημαινόμενον ἐκ τοῦ τῆς κρίσεως ὀνόματος ἐδίδαξεν, ὃ διὰ συντόμων ἄν τις εἴπῃ ὀξύῤῥοπον εἶναι μεταβολὴν νοσήματος. ὅτι δὲ τετραχῶς ἡ μεταβολὴ γίνεται σαφῶς αὐτὸς εἶπεν. ἐπὶ γὰρ σωτηρίαν ἢ ὄλεθρον ἢ ῥοπὴν ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἢ χεῖρον, ἀξιόλογον δηλονότι. παρέλιπε δ' αὐτὸς εἰπεῖν τὸ ἀξιόλογον, ὡς ἐν τῷ κοινῷ σημαινομένῳ τοῦ τῆς κρίσεως ὀνόματος περιεχόμενον.

Praedictos dies bene et firmiter judicare tum judicatos morbos prorfus effe firmos, fieri tamen nonnunquam exitiales illis commentariis demonftratum eft.

XVI.

At animadvertere et noffe oportet hisce temporibus futuras ad falutem aut perniciem judicationes, vel in melius aut deterius propenfiones.

Hac in oratione quod ex judicationis nomine fignificatur declaravit, quod quis concifa oratione dixerit celerem morbi mutationem. Quod autem quatuor modis mutatio fiat, ipfe declaravit, nempe ad falutem aut mortem aut propenfionem ad melius vel deterius infignem fcilicet. Praetermifit autem vocabulum infignem, quod in communi judicationis dictione contineatur.

ιζ'.

[97] *Πλανῆτες δὲ πυρετοὶ καὶ τεταρταῖοι καὶ πεμπταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι καὶ ἐναταῖοι, ἐν ᾗσι περιόδοισι κρίνονται σκεπτέον.*

Οὐδὲ περὶ τούτων ἐπιζητεῖ κατὰ προγνωστικόν. καὶ γὰρ οἱ πλανῆτες τοὺς κατὰ μέρος παροξυσμοὺς ἀτάκτους ἔχουσιν, ἀλλὰ διά τε τῶν κατὰ τὰς κρισίμους ἡμέρας φαινομένων σημείων ἡ κρίσις αὐτῶν προγινώσκεται (383). *περὶ δὲ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων περιόδων, οἷαίπερ αἱ τῶν τριταίων εἰσὶ καὶ τῶν τεταρταίων, ἐδείχθη τοῖς πολλοῖς τῶν ἰατρῶν θεώρημα ἀγνοούμενον, οὗ διὰ παντὸς ἐπειράθημεν ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων. οὐ γὰρ ταῖς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἡμέραις προσέχειν χρὴ τὸν νοῦν, οὐδὲ ταύτας ἀριθμεῖν ἁπλῶς ἐφεξῆς, ἀλλὰ τοὺς παροξυσμοὺς, ὥσπερ ἐπὶ τριταίου ἀκριβοῦς αὐτὸς εἶπε κατὰ τοὺς ἀφορισμούς· τριταῖος ἀκριβὴς ἐν ἑπτὰ περιόδοισι κρίνεται τὸ μακρότατον. ὡς γὰρ οὗτος*

XVII.

Erraticae denique febres et quartanae, quintanae, septimanae et nonanae quibus circuitibus judicentur, explorandum est.

At de his in prognostico minime differit. Etenim erraticae singulas accessiones inordinatas habent, signis tamen per judicatorios dies apparentibus, earum judicatio praenoscitur. De circuitibus ad integritatem desinentibus, quales tertianarum et quartanarum a plerisque medicorum demonstratum est theorema incognitum, quod semper in aegris experti sumus. Non enim primis a principio diebus mentem attendere oportet, neque hos simpliciter deinceps commemorare, sed accessiones, ut de tertiana exquisita in aphorismis ipse dixit: *tertiana exquisita septem circuitibus, ut longissimum judicatur.* Nam ut haec septem circuitibus judicatur, eadem ratione alia quidem

ἐν ἑπτὰ περιόδοις κρίνεται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἄλλος μὲν ἐν ἐννέα περιόδοις, ἄλλος δ᾽ ἐν ἕνδεκα καὶ οὕτως ἐφεξῆς κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν. καὶ περὶ τῶν τεταρταίων ὁ αὐτὸς λόγος. ἐν γοῦν τῷ προγνωστικῷ φησί· γίνεται δὲ καὶ τῶν τεταρταίων ἡ κατάστασις ἐκ τούτου τοῦ κόσμου. ἐμοῦ δὲ καὶ ταύτην τὴν θεωρίαν προειπόντος ἐπ᾽ Εὐδήμου τοῦ φιλοσόφου, τρεῖς τεταρταίους ἔχοντος, ἕνα μὲν ἐξ αὐτῶν πρῶτον παύεσθαι τὸν ἐν ταῖσδε ταῖς ἡμέραις παροξυνόμενον καὶ μετὰ τοσάσδε περιόδους. ἐπεὶ δ᾽ οὗτος ἐπαύσατο, δεύτερον ἄλλον ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ, κἄπειτα καὶ τὸν τρίτον ὁμοίως προειπόντος, ἐκ μαντικῆς ἔφασαν λέγεσθαι ταῦτα καὶ οὐκ ἐξ ἰατρικῆς θεωρίας, καίτοι τοὺς μάντεις οὐδέποτ᾽ ἀληθῶς ὁρῶντας ἐπ᾽ ἀῤῥώστου προειπόντας ἐν Ῥώμῃ. τῶν γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν οὐ πεπείραμαι, σὺν θεῷ δ᾽ εἰπεῖν, ἡμεῖς οὐδέποτε ἀπετύχομεν ἐν οὐδεμιᾷ προῤῥήσει. καὶ σὺ τοίνυν, ἐὰν ἀσκήσῃς σαυτὸν ἐν τοῖς εἰρημένοις περὶ κρίσεως, Ἱπποκράτους τε καὶ τῆς τέχνης ἄξιος ἔσῃ. ταῦτα μὲν εἰρήσθω μοι κατὰ τὸ πάρεργον, ἐπὶ δὲ τὴν προκει-

novem circuitibus, alia vero undecim, et ita deinceps pro judicantium dierum numero. Atque de quartanis eadem eſt ratio. In prognoſtico namque dicit: quartanarum ſtatus eo procedit ordine. Quum autem ego theoriam hanc in Eudemo philoſopho praedixiſſem tribus quartanis affecto, unam quidem ex ipſis primum deſinere, quae certis diebus invaderet et poſt totidem circuitus; ubi vero haec ſedata eſt, ſecundam aliam tertio die, deinde et tertiam ſimiliter praenunciaſſem me haec dicere ex divinatione aſſerebant et non ex medica ſpeculatione, quamquam vates numquam Romae vidiſſent recte in aegris praedixiſſe. De caeterarum enim urbium incolis nullum feci periculum. Dei autem gratia denunciamus nos in nulla unquam praedictione fruſtratos eſſe. Quod ſi tu in his quae de judicationibus enarrata ſunt te exercueris, tum Hippocrate tum arte dignus eris. Haec quidem obiter a me dicta ſunt; atqui ad praeſentem explicationem

μένην ἐξήγησιν αὖθις ἴωμεν. ὥσπερ γὰρ ἅπαντα τὸν περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν λόγον ἀκριβῶς διωρίσατο κατὰ τὸ προγνωστικὸν, οὕτω καὶ τὸν τῶν περιόδων. οὐδαμόθεν γοῦν ἐμνημόνευσε πεμπταίας ἢ ἑβδομαίας ἢ ἐναταίας οὐ μόνον κατὰ τὸ προγνωστικόν τι εἰπὼν, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς, καίτοι κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰπών· γίνεται δὲ καὶ τῶν τεταρταίων ἡ κατάστασις ἐκ τούτου τοῦ κόσμου. κατὰ δὲ τοὺς ἀφορισμοὺς τριταῖον ἀκριβῆ κρίνεσθαι περιόδοις ἐν ἑπτὰ, δυνατὸν ἦν αὐτῷ καὶ περὶ πεμπταίου καὶ ἑβδομαίου καὶ ἐναταίου τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν ποιήσασθαι, τὴν λέξιν ὡδί πως γράψαντι· γίγνεται δὲ καὶ τῶν τεταρταίων ἡ κατάστασις κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πεμπταίων καὶ ἑβδομαίων καὶ ἐναταίων ἐκ τουτέου κόσμου.

[98] Πρὸ τῆς τῶν κατὰ μέρος ἀῤῥώστων ἐξηγήσεως ἄμεινον εἶναί μοι δοκεῖ σαφηνείας τε καὶ συντομίας ἕνεκα κοινόν τινα περὶ πάντων αὐτῶν λόγον εἰπεῖν. ἐδείχθη μοι καὶ κατ' ἄλλας μὲν πραγματείας, ἀλλὰ κἀν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου ὡς διττὴ ἡ τῶν ζητουμένων εὕρεσίς ἐστι,

rurfum procedamus. Quemadmodum enim in prognoftico de diebus judicatoriis, fic etiam de circuitibus omnem orationem accurate definivit. Nusquam tamen, neque in prognoftico folum, imo neque in aphorismis quintani vel feptimani vel nonani meminit. Enimvero quum in prognoftico dixiffet: quartanarum ftatus eo procedit ordine. et in aphorismis: tertiana exquifita feptem circuitibus judicatur, poterat quoque ipfe de quintana et feptimana et nonana eandem orationem feciffe his ita fcriptis. Fit autem et quartanarum ftatus eodem modo et quintanarum et feptimanarum et nonarum ex eo ordine.

Ante particularem aegrorum explanationem fatius effe mihi videtur tum perfpicuitatis tum brevitatis gratia communem quandam de iis omnibus orationem facere. A me demonftratum eft tum aliis in operibus tum in medendi methodo duplicem eorum quae inveftigantur in-

μία μὲν ἡ διὰ τοῦ λόγου πρὸς τὴν γνῶσιν ἀφικουμένη τοῦ καθόλου τε καὶ κοινοῦ παντὸς τῶν κατὰ μέρος εἴδους, ἄλλη δὲ διὰ τῶν κατὰ μέρος ἐπὶ τὸ κοινόν τε καὶ καθόλου παραγινομένη. καὶ τὰ μὲν συμπληροῦντα εἶναι καθόλου, τὰς δὲ πράξεις τῶν τεχνιτῶν ἐπὶ τῶν ἀτόμων εἰδῶν γίγνεσθαι. δεῖσθαι δὲ τῆς ἐπ᾽ αὐτῶν γυμνασίας καὶ καθόλου πρότερον εὑρόντα καὶ μέντοι καὶ πρὸς βεβαίωσιν αὐτῶν τῶν ηὑρημένων καθόλου χρήσιμα γίγνεσθαι τὰ κατὰ μέρος. ἔστι δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν μανθανόντων γνῶσιν οἷον παραδείγματα ταῦτα τῶν ἐπιτεταγμένων αὐτοῖς καθόλου θεωρημάτων. διὰ τοῦτο κἀγὼ κατὰ τὰς πραγματείας, ἃς ἐποιησάμην, οὐ τὰ καθόλου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ μέρος διῆλθον ἐκ τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων καὶ μάλιστα τῶν ἐπιδημίων παραγράψας ῥήσεις, ἐν αἷς διηγήσατο ἅπαντα ἀπ᾽ ἀρχῆς μέχρι τέλους τὰ συμβαίνοντα τοῖς ἀῤῥώστοις. ἐν μὲν οὖν ταῖς δυσπνοίαις ἅπαντας τοὺς δυσπνοήσαντας ἐν ταῖς τῶν ἐπιδημιῶν συγγραφαῖς διῆλθον, ἐν δὲ τοῖς τῶν κρισίμων ἡμερῶν τοὺς κριθέντας, ἐπί τε τῶν ἄλλων ὡσαύτως. ὅθεν

ventionem eſſe: unam quidem quae ratione ad notitiam pervenit tum univerſalis tum communis cujuscunque particularis ſpeciei; alteram vero quae per particularia ad commune ac univerſale pervenit. Atque haec quidem complere univerſale; opera vero artificum ex individuis ſpeciebus fieri; opus autem eſſe in his exercitatione ei qui prius univerſale invenit. Praeterea et ad univerſalem affirmationem utilia eſſe particularia. Sunt autem ad diſcipulorum captum haec veluti exempla univerſalium ipſis inſtitutorum theorematum. Ob id et ego in omnibus quos feci tractatibus non univerſalia duntaxat, verum etiam particularia percurri, ex libris Hippocratis ac praecipue epidemiorum orationes annotans, in quibus omnia expoſui, quae ab initio adusque finem aegris oborta ſunt. In libris itaque de ſpirandi difficultate omnes percurri, qui in epidemiis difficile ſpiraverunt, in libris de diebus judicatoriis judicatos, atque eodem modo in caeteris. Quare neque prolixiori explicatione opus fue-

οὐδ' ἐξηγήσεως ἣν περιττοτέρας χρεία τοῖς βουλομένοις ἐπὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα σπεύδειν. ἀλλ' ἐπειδὴ παρέγκεινταί τινες ἀσαφεῖς λέξεις, δι' ἐκείνας ἔδοξεν ἄμεινον εἶναι καὶ τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα ποιήσασθαι δῆλα. εἰ μὲν οὖν ἁπάντων τῶν συμπτωμάτων ὅσα γεγονέναι φησὶν ἑκάστῳ τῶν νοσημάτων εἴτ' οὖν τὴν ὅλην φύσιν ἢ τὰς αἰτίας τῆς γενέσεως εἴποιμι, τὰς γενομένας μοι πραγματείας ἐνταῦθα μεταφέρειν ἀναγκασθήσομαι πάσας, κινδυνεύσω τε καθ' ἕκαστον ἄῤῥωστον ἓν γράψαι βιβλίον· εἰ δὲ τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένων ἐν τῷ καθόλου τὰ παραδείγματα μόνα νῦν ἐπισημαινοίμην, ἀναπέμπων τὸ σύμπαν τῆς διδασκαλίας εἰς τὰς γεγραμμένας μοι πραγματείας, ἐλπίζω σύντομον ἔσεσθαι τὸν λόγον.

α'.

[99] *Φιλίσκος ᾤκει παρὰ τὸ τεῖχος καὶ κατεκλίθη. ἐν τῇ πρώτῃ πυρετὸς ὀξὺς, ἵδρωσεν ἐς νύκτα ἐπιπόνως. δευτέρῃ πάντα παρωξύνθη. ὀψὲ δ' ἀπὸ κλυσματίου καλῶς διῆλθε, νύκτα δι' ἡσυχίης. τρίτῃ πρωῒ καὶ μέχρι*

rit ad artis opera properare volentibus. Sed quia contextus quidam Hippocratis interjacent obfcuriores, propterea mihi fatius vifum eft tales quoque commentarios dilucidos conftruere. Nam fi fymptomatum omnium quae fingulis morbis accidiffe narrat vel totam naturam vel caufas generationis dixero, tractatus omnes a me factos huc transferre et in fingulos aegrotos unum librum fcribere periclitabor. Quod fi eorum quae in prognoftico univerfaliter fcripta funt, fola exempla nunc judicavero, omnem difciplinam ad opera a me fcripta remittens, concifam fpero fore orationem.

I.

Qui Philiscus prope moenia habitabat decubuit. Primo die febris acuta, noctu laboriofe fudavit. Secundo omnia exacerbata funt; vefperi ab injecto clyftere belle habuit, nocte quievit. Tertio mane et ad meridiem

μέσου ἡμέρης ἔδοξε γενέσθαι ἀπύρετος. πρὸς δείλην δὲ πυρετὸς ὀξὺς μεθ᾽ ἱδρῶτος, διψώδης, γλῶσσα δὴ ἐπεξηραίνετο, μέλαν οὔρησε, νύκτα δύσφορος, οὐκ ἐκοιμήθη, πάντα παρέκρουσε. τετάρτῃ πάντα παρωξύνθη, οὖρα μέλανα, νύκτα εὐφορωτέρην, οὖρα εὐχρούστερα. πέμπτῃ περὶ μέσον ἡμέρης, μικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν, ἄκρητον. οὖρα δὲ ποικίλα ἔχοντα ἐναιωρήματα στρογγύλα, γονοειδέα, διεσπαρμένα, οὐχ ἵδρυτο. προσθεμένῳ δὲ βάλανον, φυσώδεα σμικρὰ διῆλθε, νύκτα ἐπιπόνως, ὕπνοι σμικροὶ, λόγοι, λῆρος, ἄκρεα πάντοθεν ψυχρὰ καὶ οὐκέτ᾽ ἀναθερμαινόμενα, οὔρησε δὲ μέλανα, ἐκοιμήθη σμικρὰ, πρὸς ἡμέρην ἄφωνος, ἵδρωσε ψυχρὰ, ἄκρεα πελιδνὰ, περὶ δὲ μέσον ἡμέρης ἑκταῖος ἀπέθανεν. τουτέῳ τὸ πνεῦμα διὰ τέλεος ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ ἀραιὸν καὶ μέγα. σπλὴν ἐπήρθη περιφερεῖ κυρτώματι, ἱδρῶτες ψυχροὶ διὰ τέλεος, οἱ παροξυσμοὶ ἐν ἀρτίῃσιν.

---

usque a febre liber esse visus est; ad vesperam vero febris acuta invasit cum sudore, siticulosus fuit, lingua inaruit, nigrum minxit, noctu jactabatur, non dormivit prorsus deliravit. Quarto autem omnia proritata sunt, urinae nigrae, nox toleratu facilior, urinae melius coloratae. Quinto circa meridiem paucum e naribus stillavit sincerum; urinae variae quibus inerant enaeoremata, rotunda, geniturae similia, quae dispersa non subsidebant. Huic supposita glande flatulenta pauca prodierunt; nox laboriosa fuit, somni parvi, verba, deliria, extrema undique frigida quae non amplius recalescebant, nigra minxit, parce dormivit, interdiu obmutuit, frigida sudavit, extrema livida. Die sexto circa meridiem obiit. Huic spiritus ad finem usque velut revocanti rarus et magnus. Lien tumore rotundo intumuit; sudores perpetuo frigidi, exacerbationes diebus paribus.

Ed. Chart. IX. [99.] Ed. Baſ. V. (383. 384.)

Ἐπὶ τούτου τοῦ ἀῤῥώστου κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ὁ μέλλων ἔσεσθαι θάνατος ἦν φανερὸς ἤδη τῷ μεμνημένῳ τῶν καθόλου θεωρημάτων. ἐν γὰρ τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ὀξέος πυρετοῦ γενομένου καὶ μετὰ τοῦτο ἱδρῶτος ἐπιφανέντος οὐκ ἔλυσε τὸν πυρετὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα χαλεπὴν ἤνεγκεν. ἡ δευτέρα πάλιν ἅπαντα παρώξυνεν, εἶθ' (384) ἡ τρίτη μελάνων οὔρων ἔσχεν ἔκκρισιν. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν γενόμενον εὐθέως μοχθηρόν. τὰ γὰρ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν θανατώδεα, τὰ δὲ δύσκριτα, θανατώδη μὲν, ἄν τι τῶν ἐκ αὐτοῖς θανατωδῶν γένηται συμπτωμάτων ἢ σημείων, δύσκριτα δὲ, ἐὰν ἄνευ τούτων διαμένῃ τὰ σημεῖα τῆς τῶν χυμῶν ἀπεψίας. ἀλλ' ἐπί γε τοῦ Φιλίσκου θανατῶδες ἐγένετο σημεῖον, ἐπὶ τῷ μὴ λύσαντι τὸν πυρετὸν ἱδρῶτι, κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, τὰ μέλανα τῶν οὔρων, μετὰ τοῦ καὶ διψώδη γενέσθαι καὶ τὴν γλῶσσαν ἐπιξηρανθῆναι καὶ δυσφορῆσαι δι' ὅλης νυκτὸς, ἀγρυπνῆσαί τε καὶ παρακροῦσαι. καὶ τούτων οὕτως γενομένων ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν πάντα τε παροξυν-

Hoc in aegroto tertio die mors ei jam futura perſpicue denunciabatur, qui univerſalium theorematum meminit. Primo namque die febri acutae obſidenti ſudor obortus eſt qui febrem non ſolvit, imo et noctem perarduam attulit. Secundus dies omnia proritavit. Inde tertius nigrarum urinarum excretionem habuit. Itaque quod primo die accidit, continuo pravum erat. Nam judicatoria non judicantia partim letalia exiſtunt, partim difficile judicium faciunt. Letalia quidem ſi aliquod ex letalibus vel ſymptomatibus vel ſignis fuerit. Difficile vero facientia judicium, ſi abeque his ſigna cruditatis humorum permaneant. At enim in Philisco letale ſignum erat quod non ſolutae tertio die a ſudore febri urinae nigrae et ſitis acceſſerint et lingua inaruerit et tota nocte inquietus fuerit, vigilaverit, deliraverit. His autem ita factis quarto die cuncta proritata fuiſſe ait, urinasque rurſus nigras

θῆναί φησι καὶ οὖρα πάλιν γενέσθαι μέλανα. μέμνησο τοιγαροῦν ὅτι τῆς τετάρτης ὁμοίως τῇ τρίτῃ χαλεπὰ συμπτώματα καὶ σημεῖα ἐχούσης ἐν ὀξεῖ νοσήματι τὴν κρίσιν ἐχρῆν ἐσομένην προσδοκᾷν διὰ ταχέων, εἰ μὲν ἐν ἀρτίαις παρωξύνετο, μᾶλλον ἐν ταῖς ἀρτίαις, εἰ δ' ἐν ταῖς περιτταῖς, ἐν ἐκείναις. ἔνθα δ' ἡ κρίσις, ἐνταῦθα δηλονότι καὶ ὁ θάνατος, ἐπί γε τῶν ὀλεθρίων νοσημάτων. καὶ τοίνυν ἀπέθανεν ἑκταῖος ὁ Φιλίσκος, διότι καὶ οἱ παροξυσμοὶ κατὰ τὰς ἀρτίας [100] ἦσαν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐνεδείξατο κατὰ τὸ τέλος τῆς ὅλης ἐξηγήσεως γράψας ὧδε· τούτῳ τὸ πνεῦμα διὰ τέλεος ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ ἀραιὸν, μέγα, σπλὴν ἐπήρθη περιφερεῖ κυρτώματι, ἱδρῶτες ψυχροὶ διὰ τέλεος, οἱ παροξυσμοὶ ἐν ἀρτίῃσιν. ἄλλος δ' ἄν τις ἄῤῥωστος ἴσος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς συμπτώμασί τε καὶ σημείοις οὐ κατὰ τὴν ἕκτην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπέθανε τῆς τε δυνάμεως ἰσχυροτέρας οὔσης ἢ ὡς ἔτυχεν ὁ Φιλίσκος ἔχειν, τῶν τε συμπτωμάτων καὶ τῶν σημείων ἧττον ὀλεθρίων. ἐπὶ γὰρ

redditas. Fac itaque memineris quod ubi quartus dies in acuto morbo difficilia tum fymptomata tum figna peraeque ac tertius habuerit, judicationem brevi exfpectare oportet et quod fi paribus diebus acceffiones fuerint, in paribus; fi vero imparibus, in illis; ubi autem judicatio, hic et mors in perniciofis morbis. Enimvero fexto die mortem obiit Philiscus, quod ipfi acceffiones paribus diebus fuiffent. Hoc enim ipfe declaravit Hippocrates, qui in narrationis fine ita fcripfit: huic fpiritus ad finem usque velut revocanti rarus et magnus, lien tumore rotundo intumuit, fudores perpetuo frigidi, acceffiones diebus paribus. Alius fortaffis aegrotus fimilibus fymptomatibus et fignis non fexto, fed octavo die interiiffet, qui tum robuftioribus quam Philiscus effet viribus tum fymptomatibus et fignis minus perniciofis. Quod enim tertio die et quarto nigras urinas reddidiffet malignitatis morbi magnitudinem perfpicue prodidit. Sudores praeterea fri-

τούτῳ κατά τε τὴν τρίτην ἡμερῶν καὶ τὴν τετάρτην οὖρα μέλανα γενόμενα σαφῶς ἐδήλωσε τὸ μέγεθος τῆς κακοηθείας τοῦ νοσήματος, ἱδρῶτές τε ψυχροὶ γενόμενοι καὶ ἡ τοῦ αἵματος ἰδὲ στάξις ἐν τῇ ε΄ τῶν ἡμερῶν ἐπεκύρωσε τὸν προσδοκώμενον ὄλεθρον σύντομον. ἔτι δὲ μᾶλλον ὅτι προσέγραψε τῇ στάξει τὸ ἄκρητον ὧδέ πως εἰπὼν, τῇ πέμπτῃ περὶ μέσον ἡμέρας μικρὸν ἐπέσταξεν ἀπὸ ῥινῶν ἄκρητον. ὅταν μὲν οὖν ἤτοι διαχώρησιν ἢ ἔμετον ἄκρητον εἴποι, τὸ ἄμικτον λέγει, διαχωρούσης ἢ ἐμουμένης ἤτοι τῆς ξανθῆς ἀμίκτου χολῆς ἢ τῆς μελαίνης ἢ τῆς ἰώδους· περὶ δὲ τῆς στάξεως ἐὰν ἀκούσωμεν ἄμικτον αἷμα τὸ ἐρυθρὸν, αὕτη γὰρ ἴδιος αὐτοῦ χροιὰ, ψεῦδός τι νοήσομεν. οὐδέποτε γὰρ ἐρυθροῦ στάξις ἀπὸ ῥινῶν ὀλεθρίῳ νοσήματι πέφηνεν, ἀλλ' ἀεὶ μέλανος· εἰκὸς οὖν ἐστιν αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ μέλαν ἄκρητον εἰπεῖν, βουληθέντος αὐτοῦ τὸ πάνυ τοιοῦτον. ἐν μὲν δὴ τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἐφαίνετο σαφῶς ἤδη τὸ τοῦ νοσήματος ὀλέθριον, οὐ μὴν ὁπότε τεθνήξεται δῆλον ἦν. ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν τῶν μελάνων οὔρων διαμεινάντων καὶ τῶν παροξυσμῶν ἐν ταῖς ἀρτίαις

gidi oborti et fanguinis ftillatio quinto die, brevi perniciem exfpectari confirmarunt. Eoque etiamnum magis quod ftillationi fincerum hisce verbis adferipferit. Quinto die circa meridiem paucum e naribus ftillavit, idque fincerum. Quum itaque vel dejectionem vel vomitionem finceram dixerit, non mixtum intelligit, dejecta vel evomita flava fincera bile aut atra vel aeruginofa. De ftilla antem, fi fincerum fanguinem intellexerimus rubrum, is enim proprius ipfi calor eft, aliquid falfum intelligimus. Rubri namque ftilla e naribus in perniciofo morbo nunquam apparuit, at femper atri. Quod igitur hoc ipfum atrum fincerum dicat, volens quod tale eft intelligere probabile eft. Quare tertio quidem die jam morbi pernicies perfpicue videbatur, non tamen quando effet moriturus conftabat. Quarto vero die quum urinae nigrae permanerent, fierentque diebus paribus acceffiones, fique

γιγνομένων, εἰ μὲν τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ ῥώμῃ τῶν δυνάμεων ἀντεῖχεν, εἰκὸς ἦν ἄχρι τῆς ὀγδόης ἐξαρκέσαι τὸν ἄῤῥωστον· εἰ δὲ μὴ, κατὰ τὴν πέμπτην τεθνήξεσθαι. τῆς πέμπτης δ' ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις αἵματός τε στάξιν ἀκράτου ἐχούσης καὶ δηλονότι τοὺς ψυχροὺς ἱδρῶτας, οὓς διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος ἔφη γενέσθαι, προσεδόκησεν ἄν τις εὐλόγως μὴ δυνηθήσεσθαι τὸν κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐσόμενον παροξυσμὸν ὑπομεῖναι τὸν κάμνοντα. ταῦτά τε οὖν ἀκόλουθα φαίνεται τοῖς καθόλου περὶ κρισίμων ἡμερῶν καὶ οὔρων καὶ ἱδρώτων εἰρημένοις, ἐπί τε τῶν κρισίμων συγγραμμάτων καὶ πρὸς αὐτοῖς τῶν περὶ δυσπνοίας τε καὶ παραφροσύνης. εἰρηκὼς γὰρ ἐν προγνωστικῷ, πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοις, μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην δηλοῖ· εἶτα νῦν ὅτι μὲν παρεφρόνησεν ὁ Φιλίσκος εἰρηκὼς, οὐδὲν δ' ἐν ὅλῃ τῇ διηγήσει περὶ δυσπνοίας γεγραφὼς, εἰκότως ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου προσέθηκεν, τούτῳ τὸ πνεῦμα διὰ τέλεος ὥσπερ ἀνακαλουμένου, ἀραιὸν

tum aetate tum virium robore aegrotus obstitisset, ad octavum usque diem ipsum suffecturum par erat; si non, sexto die interiturum. Quum autem propter commemorata quintus dies meri sanguinis stillam haberet tum frigidos sudores per totum morbum evenisse protulit, jure quidem exspectasset aegrotum non posse accessionem sexto die futuram proferre. Haec igitur videntur illis consequentia quae universaliter de judicatoriis diebus, urinis et sudoribus pronunciata sunt tum in libris de judicatoriis diebus tum in libris de spirandi difficultate et delirio. Quum enim in prognostico dixerit: spiritus autem frequens quidem dolorem aut partis alicujus supra septum transversum inflammationem significat, magnus vero et longo inspiratus tempore delirium ostendit. Deinde nunc quum et Philiscum delirasse affirmaverit, nihilque tota in narratione de spirandi difficultate enunciaverit, jure optimo in orationis fine addidit, huic spiritus ad finem usque

μέγα. πρόδηλον δ' ὅτι ταυτόν ἐστιν ἀραιόν τε φάναι καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου. τὸ δ' ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ οἷον ἀναμιμνησκομένῳ σημαίνει. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας ἀραιὸν καὶ μέγα γίνεσθαι τὸ πνεῦμα διὰ τὴν βλάβην τῆς διανοίας, ὥσπερ ἐπιλανθανομένου τῶν ἐνεργιῶν τοῦ κάμνοντος, ὡς μήθ' ὅτε καταπαῦσαι προσῆκεν αὐταῖς ἐπίστασθαι μήθ' ὅτε ἄρξασθαι.

β'.

[101] Σιληνὸς ᾤκει ἐπὶ τοῦ Πλαταμῶνος πλησίον τῶν Εὐαλκίδεος, ἐκ κόπων καὶ πότων καὶ γυμνασίων ἀκαίρων πῦρ ἔλαβεν. ἤρξατο δὲ πονέειν καὶ ὀσφὺν καὶ κεφαλὴν εἶχε βάρος καὶ τραχήλου ἦν ξύντασις. ἀπὸ δὲ κοιλίης τῇ πρώτῃ χολώδεα, ἄκρητα, ἔπαφρα, κατακορέα, πολλὰ διῆλθεν, οὖρα μέλανα, μέλαιναν ὑπόστασιν ἔχοντα, διψώδης γλῶσσα ἐπίξηρος, νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη. δευτέρῃ πυρετὸς ὀξὺς, διαχωρήματα πλείω, λεπτότερα, ἔπαφρα,

velut revocanti rarus et magnus. Conftat autem idem effe dicere et rarum et per multum tempus; oratio velut revocanti quemadmodum recordanti fignificat. Nam in his libris de fpirandi difficultate demonftratum eft rarum et magnum fieri fpiritum ob mentis laefionem, tanquam functiones aegrum lateant, ut nefciat neque quando eas cohibere, neque quando inchoare oporteat.

II.

Silenum, qui apud Platamonem prope Evalcidis aedes habitabat, ex laffitudinibus, compotationibus et exercitationibus intempeftivis febris prehendit. Coepit autem lumbis laborare, capitis gravitatem tulit, fuitque cervicis diftentio. Primo die ab alvo biliofa, fincera, fpumofa, abunde colorata multa prodierunt; urinae nigrae nigrum continentes fedimentum; fitibundus fuit, lingua infuper arida; nocte nihil dormivit. Secundo febris acuta, dejectiones plures, tenuiores, fpumofae; urinae

οὖρα μέλανα, νύκτα δυσφόρως, μικρὰ παρέκρουσε. τρίτη πάντα παρωξύνθη, ὑποχονδρίου ξύντασις ἐξ ἀμφοτέρων παραμήκης, πρὸς ὀμφαλὸν ὑπολάπαρος, διαχωρήματα λεπτὰ, ὑπομέλανα, οὖρα θολερὰ, μέλανα, νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη, λόγοι πολλοὶ, γέλως, ᾠδὴ, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο. τετάρτη διὰ τῶν αὐτῶν. πέμπτη διαχωρήματα ἄκρητα, χολώδεα, λεῖα, λίαν λιπαρὰ, οὖρα λεπτὰ, διαφανέα, μικρὰ, κατενόει. ἕκτη περὶ κεφαλὴν μικρὰ ἐφίδρωσεν, ἄκρεα ψυχρὰ, πελιδνὰ, πολὺς βληστρισμὸς, ἀπὸ κοιλίης οὐδὲν διῆλθεν, οὖρα ἐπέστη, πυρετὸς ὀξὺς, ἑβδόμῃ ἄφωνος, ἄκρεα οὐκέτι ἀνεθερμαίνετο, οὔρησεν οὐδέν. ὀγδόῃ ἵδρωσε διόλου ψυχρὸν, ἐξανθήματα μεθ᾽ ἱδρῶτος ἐρυθρὰ, στρογγύλα, σμικρὰ, οἷον ἴονθοι παρέμενον, οὐκ ἀφίσταντο. ἀπὸ δὲ κοιλίας ἐρεθισμῷ σμικρῷ, κόπρανα λεπτὰ, οἷα ἄπεπτα. πολλὰ διήει μετὰ πόνου, οὖρει μετ᾽ ὀδύνης δακνώδεα, ἄκρεα σμικρὰ ἀνεθερμαίνετο. ὕπνοι

nigrae; nox inquies et gravis, aliquantulum deliravit. Tertio omnia exacerbata ſunt, hypochondrii contentio utrinque ad umbilicum promiſſa, ſubmollis, dejectiones tenues, nigricantes, urinae turbidae, nigrae, nox inſomnis, verba multa, riſus, cantus, continere ſe non potuit. Quarto eadem vexabant. Quinto dejectiones ſincerae, bilioſae, laeves, admodum pingues; urinae tenues, pellucidae, paucae; mente conſtabat. Sexto circa caput aliquantulum ſudavit; extrema corporis frigida, livida, jactatio vehemens, ab alvo nihil prodiit; urinae ſuppreſſae ſunt, febris acuta. Septimo voce defectus eſt, corporis ſumma non amplius recaluerunt; nihil minxit. Octavo frigidus per univerſum corpus manavit ſudor; exanthemata cum ſudore rubra, rotunda, parva, varis conſimilia permanebant, non abscedebant; ab alvo autem parvis irritamentis concitata ſtercora tenuia, qualia incocta copioſa cum dolore prodibant, urinas cum dolore mordaces reddebat; extrema paululum recaleſcebant; ſomni exigui, comatoſi, obmutuit,

λεπτοὶ, κωματώ- (385) δεες, ἄφωνος, οὖρα λεπτὰ, διαφανέα. ἐνάτη διὰ τῶν αὐτῶν, δεκάτη ποτὰ οὐκ ἐδέχετο, κωματώδης, οἱ δ' ὕπνοι λεπτοὶ, ἀπὸ δὲ κοιλίης ὅμοια, οὔρησεν ἀθρόον ὑπόπαχυ κείμενον, ὑπόστασις κριμνώδης λευκὴ, ἄκρεα πάλιν ψυχρά. ἑνδεκάτη ἀπέθανεν. ἐξ ἀρχῆς τουτέῳ καὶ διὰ τέλεος πνεῦμα μέγα, ἀραιὸν, ὑποχονδρίου παλμὸς συνεχὴς, ἡλικίη ὡς περὶ ἔτεα εἴκοσι.

Ἐπὶ τούτου προσέθηκε τὴν ἡλικίαν μὴ προσθεὶς ἐπὶ τοῦ πρώτου. ἐκεῖνος μὲν γὰρ εὐλόγως ἐκταῖος ἀπέθανεν ἐν ὀξεῖ νοσήματι κατὰ τὸ συνεχὲς, ὀλέθρια ἔχων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τά τε σημεῖα καὶ τὰ συμπτώματα. οὗτος δὲ παραπλησίως ἐκείνῳ διακείμενος ἀπ' ἀρχῆς, ὅμως εἰς τὴν ια' ἡμέραν προῆλθε διὰ ῥώμην δυνάμεως, ἣν εἰκὸς μὲν ἦν καὶ ἄλλως ὑπάρχειν αὐτῷ, [102] καὶ διὰ τοῦ προσθεῖναι δὲ τὴν ἡλικίαν ἐνεδείξατο, μὴ προσθεὶς ἐπὶ τοῦ Φιλίσκου, ἐξ αὐτοῦ τοῦ μὴ προσθεῖναι δηλώσας ὅτι πλειόνων ἐτῶν ἦν,

urinae tenues, pellucidae. Nono prope eadem. Decimo potum non assumebat, sopore detinebatur, somni tenues, ab alvo similia prodibant, minxit confertim sub crassum depositum; sedimentum farinae crassiori similae album, summa corporis iterum frigida. Undecimo mortem oppetiit. Huic a principio ad extremum usque spiritus magnus, rarus, continens hypochondrii palpitatio. Aetas erat circiter annos viginti.

In hoc aetatem addidit, quam in primo aegro non adjecerat. Ille siquidem debita ratione sexto die morti occubuit, perniciosa continenter in acuto morbo, a principio tum signa tum symptomata consequutus. Hic autem illi consimiliter ab initio affectus, attamen ad undecimum diem progressus est propter virium robur, quod huic inesse par erat tum alias tum quod per aetatis additionem declaravit, ea non in Philisco adjecta; ex qua non adjecta ostendit quod pluribus annis esset, ita ut vi-

ὥστε τὴν μὲν δύναμιν μὴ ἰσχυρὰν εἶναι. ἕτερος δ' ἂν ἄῤῥωστος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀπ' ἀρχῆς σημείοις τε καὶ συμπτώμασιν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ἦν τὴν δύναμιν, ἑβδομαῖος ἀπέθανε, καὶ οὕτως γε πλησίον ἧκε τοῦ θανάτου κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ ἔγραψεν ἐπ' αὐτοῦ· ἑβδόμῃ ἄφωνος, ἄκρεα οὐκέτ' ἀνεθερμαίνετο, οὔρησεν οὐδέν. εὔδηλον οὖν ἐκ τούτων ὅτι πλησίον ἀφίκετο θανάτου. τῆς δυνάμεως δ' ἰσχυρᾶς οὔσης ἴσχυσεν ἐξαρκέσαι πρὸς τὴν ἐφεξῆς ἡμέραν κρίσιμον οὖσαν ἑνδεκάτην, ἐπεί τοι κατὰ τὴν τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν ἐν κακίστοις αὐτοῦ γενομένου σημείοις τε καὶ συμπτώμασιν, ἐπὶ τῆς ἑβδόμης ἐχρῆν ἀποθανεῖν, ὄντων γε τῶν παροξυσμῶν ἐν ταῖς περιτταῖς μᾶλλον, ὅπερ ἐδήλωσεν εἰπὼν, τρίτῃ παρωξύνθη πάντα, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν τετάρτῃ διὰ τῶν αὐτῶν. δυνηθεὶς οὖν ὑπερβῆναι, ὡς ἔφην, τὴν ζ' ἡμέραν διὰ ῥώμην δυνάμεως, ἐπὶ τῆς ὀγδόης ἡμέρας ἐξανθήματα μεθ' ἱδρῶτος ἔσχεν ἐρυθρὰ, στρογγύλα, σμικρὰ, τῆς φύσεως αὐτοῦ διαμαχομένης ἐπὶ τῷ νοσήματι

res parum in eo valerent. Secundus aeger iisdem ab initio tum ſignis tum ſymptomatibus, niſi validis viribus fuiſſet, ſeptimo interiiſſet die, ſicque ſane illo die prope obiit, de eoque ſcripſit: ſeptimo die obmutuit, extrema non amplius recaleſcebant, nihil minxit. Ex his itaque conſtat eum ad mortem prope deveniſſe, ſed quum vires eſſent validae, ad ſequentem judicatorium diem undecimum ſufficere potuit; quoniam eum qui tertio aut quarto die in peſſimis fuerat tum ſignis tum ſymptomatis, ſeptimo die mori oportebat, quum acceſſiones diebus imparibus magis fierent, quod his verbis declaravit: tertio exacerbata ſunt omnia: atque ab his rurſus: quarto die eadem vexabant. Quum igitur ſeptimum diem praeterire, ut dixi, ob virium robur potuerit, octavo die puſtulas cum ſudore habuit rubentes, rotundas, parvas, natura ipſa cum morbo pugnante, atque ad cutim pravorum humorum ſuperfluitatem propellente, ob idque nono die haud obiit, ſed undecimo. Quod ſi octavo die nihil tale

καὶ πρὸς τὸ δέρμα τὴν περιουσίαν τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ὠθούσης καὶ διὰ τοῦτό γε οὐκ ἐπὶ τῆς ἐνάτης ἡμέρας ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἑνδεκάτης. ὡς εἴ γε κατὰ τὴν ὀγδόην μηδὲν ἐγεγόνει τοιοῦτον, ἀκόλουθον ἦν ἀποθανεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἐνάτης, γεγονυίας γε τῆς ἑβδόμης οἵαν εἶπεν. ἐπεὶ δὲ καὶ παρεφρόνησεν οὗτος ὁ ἄῤῥωστος ἐν τῇ νόσῳ, διὰ τοῦτο προσέθηκεν ἐπὶ τελευτῇ τῆς διηγήσεως, πνεῦμα σχεῖν αὐτὸν ἀραιὸν καὶ μέγα δι' ὅλου τοῦ νοσήματος. ἀλλὰ καὶ ὑποχονδρίου παλμὸν συνεχῆ γεγονέναι φησὶν αὐτῷ. θόρυβον δὲ καὶ τοῦτο ἢ παραφροσύνην ἐλέγετο δηλοῦν ἐν προγνωστικῷ. ἔοικεν ἐν τῷ διαφράγματι φλεγμονὴ γεγονέναι τις τῷ ἀνθρώπῳ, δι' ἣν κατὰ τῆς τρίτης ἡμέρας διήγησιν ἔγραψε, ὑποχονδρίου ξύντασις ἐξ ἀμφοτέρων παραμήκης πρὸς ὀμφαλὸν, ὑπολάπαρος. τὸ γὰρ ὑπολάπαρος ὑπόκενός ἐστι, τουτέστιν ὄγκου χωρὶς, ὃς γίνεται τῶν καθ' ὑποχόνδρια μορίων φλεγμαινόντων. ὅταν μέντοι τῇ φλεγμονῇ τοῦ διαφράγματος κατὰ τὸ συνεχὲς ἀνέλκηται τὸ ὑποχόνδριον, συντείνεται χωρὶς ὄγκου. καὶ κατ' ἀρχήν γε τῆς

contigiffet, confequens erat ipfum nono die interiiffe, quum feptimus qualem pronunciavit fuiffet. Quia vero is aegrotus etiam in morbo deliravit, propterea in hiftoriae fine adjecit: ipfum fpiritum magnum et rarum a principio ad extremum usque habuiffe; imo et continenter hypochondrii palpitationem ipfi fuiffe profitetur; quod in prognoftico vel turbationem vel delirium fignificare dicebatur. Vifa eft autem homini fuiffe quaedam in fepto transverfo phlegmone, ob quam tertio die explicationem fcripfit: hypochondrii contentio utrinque ad umbilicum promiffa fubmollis. Submollis autem fubvacua ac inanis eft, hoc eft citra tumorem, qui partibus hypochondriorum inflammatis procreatur. Quum vero ex fepti transverfi phlegmone ob continuitatem retrahitur, absque tumore contenditur. Atque jam in totius enarrationis exordio edixit ipfum lumbis laborare, capitis gravitatem et cervicis contentionem habere, quae et ipfa progrediente

Ed. Chart. IX. [102.] Ed. Baf. V. (285.)

ὅλης διηγήσεως ἔφη πονεῖν αὐτὸν ὀσφὺν καὶ κεφαλῆς ἔχειν βάρος καὶ τραχήλου σύντασιν, ἅπερ καὶ αὐτὰ πρὸς τὸ χεῖρον ὄντος τοῦ νοσήματος παρακρουστικὰ σημεῖα γίνεται καὶ εἴ γε μετ' ἀγρυπνίας ἄνευ βάρους ἐγεγόνει ταῦτα, φρενιτικὸς ἂν ἀπετελέσθη. νυνὶ δὲ τὸ βάρος τῆς κεφαλῆς πλῆθος ἐνδεικνύμενον ἐν αὐτῇ περιέχεσθαι χυμῶν, οὐ πάνυ τε θερμῶν ἢ χολωδῶν ἢ πάντως ἄγρυπνος ἂν ἦν, ἐδήλωσε κωματώδη γενέσθαι τὸν κάμνοντα. λεχθήσεται δ' ἐπὶ πλέον περὶ τῶν τοιούτων διαθέσεων, ἐν αἷς ἅμα κωματώδεις εἰσὶ καὶ παραφρονοῦσιν, ὅταν ἐξηγησώμεθα τὴν πρώτην ῥῆσιν τοῦ προῤῥητικοῦ. προσθεῖναι δὲ χρὴ τῷ παρόντι λόγῳ καὶ ταῦτα, ὡς ἐστὶ βέλτιον ἅπερ εἴρηται καὶ δι' ἄλλων ἡμῖν πολλάκις. ὅτι τῶν ἐπὶ προφανέσιν αἰτίαις ἀρξαμένων πυρέττειν, εἰ μηδεμίαν τῶν κατὰ τὸ σῶμα περιέχοιτο παρασκευὴν νοσήματος, ἐφήμερος ὁ πυρετὸς γίνεται. καίτοι γε τῷ Σιληνῷ πάντως ἂν ἐγεγόνει τοιοῦτον ἐκ κόπων καὶ πότων καὶ γυμνασίων ἀκαίρων πυρέξαντι μὴ προϋπαρχούσης ἐν τῷ σώματι τῆς νοσώδους παρασκευῆς, ἣν διαγνώσῃ τοῖς γιγνομένοις εὐθέως περὶ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἡμέραν συμπτώμασί τε καὶ σημεί-

ad deterius morbo delirii ſigna ſunt; quae et cum vigiliis et ſine capitis gravitate fierent, phreniticus evaderet. Nunc vero capitis gravitas humorum non admodum calidorum aut bilioſorum copiam, nam plane inſomnis eſſet, contineri in eo oſtendens, comatoſum aegrum fuiſſe declaravit. Verum de his affectibus, in quibus ſimul et comatoſi ſunt et deſipiunt, latius dicetur, quum primam prorrhetici orationem explicabimus. Adjeciſſe vero etiam praeſenti orationi haec oportet, quod melius ſit, quae nobis et alibi dicta ſunt, ubi quis ex cauſis manifeſtis febricitare coeperit, ſi nullo modo corpus ad morbum paratum fuerit, eum diaria febre corripi. At certe Sileno tale prorſus contigiſſet ex laſſitudinibus, potationibus et exercitationibus intempeſtivis febricitanti, niſi corporis ad morbum acceſſiſſet apparatus, quum obortis primo ſtatim aut ſecundo die tum ſymptomatibus tum ſignis dignoveris. Itaque primum, inquit, eum ignis pre-

οις πρῶτον μὲν οὖν, ἔφη, πῦρ ἔλαβεν, οὕτως δ' ὀνομάζειν εἰωθὼς τὸν πυρετὸν, ὅταν ᾖ σφοδρότατος. εἶτ' ἐφεξῆς, ἀπὸ δὲ κοιλίης τῇ πρώτῃ [103] χολώδεα, ἄκρητα, ἔπαφρα, κατακορέα, πολλὰ διῆλθε τούτῳ. εἶτ' ἐφεξῆς· οὖρα μέλανα, μέλαιναν ὑπόστασιν ἔχοντα· καὶ πάλιν ἐφεξῆς· διψώδης γλῶσσα, ἐπίξηρος, νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη, πλῆθος οὐ σμικρὸν ὀλεθρίων τε συμπτωμάτων καὶ σημείων ἐγένετο τῷ Σιληνῷ κατὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ἡμέραν, ὡς νοῆσαί τινα δύνασθαι σαφῶς, τοὺς κόπους καὶ πότους καὶ γυμνάσια, προφάσεις γεγονέναι τοῦ νοσήματος, κυριώτατα γὰρ ἄν τις φαίη προφάσεις, τὰ φανερὰ τῶν αἰτίων. ὅταν δέ τινα καὶ ἄλλα μέλλοντα νοσεῖν ἄνθρωπον ἐξελέγξῃ προσγενόμενα, χρόνῳ μέντοι πλείονι προηγησάμενα, κυρίως ἄν τι γένοιτο τηνικαῦτα, δυνατὸν εἶναι καὶ τὸν Σιληνὸν τοῦτον ἐν χρόνῳ πολλῷ διητηθέντα τὸν τρόπον τὸν εἰρημένον, ἐξ αὐτοῦ αὐτῷ ἐσκευάσθαι τὸ νόσημα. ἐὰν μὲν γὰρ πονῇ τις, πολλὰ ταλαιπωρούμενος ἐν ταῖς ἐνεργείαις ἄχρι κόπου, πίνῃ δὲ δαψιλῶς καὶ ἀκαι-

hendit. Ita vero febrem nominare consuevit, quum vehementissima fuerit. Deinde vero primo die ab alvo biliosa, sincera, spumosa, abunde colorata et copiosa huic prodierunt, continuata serie urinae nigrum sedimentum continentes. Rursum subsequitur: sitibundus fuit, lingua arida, nihil nocte dormivit. Non parva Sileno primo statim die tum exitialium symptomatum tum signorum multitudo tunc oborta est, ut quivis aperte queat intelligere lassitudines, potationes et exercitationes morbi occasiones fuisse. Nam quisque occasiones maxime proprie manifestas causas appellaverit. Quum autem alia quaedam oborta hominem aegrotaturum arguerint, multo tamen tempore praecesserint, aequum tunc fuit Silenum hunc ea etiam victus ratione commemorata longo usum tempore, inde morbum sibi comparasse. Si quis enim laboraverit multa perpessus in actionibus adusque lassitudinem, biberitque liberalius, et intempestive sese exercitaverit, id est aut ubi fuit tardior concoctio priusquam probe in

ρως τε γυμνάζοιτο, τοῦτο δέ ἐστιν, ἤτοι γ' ἐπὶ σιτίοις ἢ βραδυπεψίας γενομένης, πρὶν καλῶς εἰς αἷμα μεταβληθῆναι τὴν τροφὴν, οὗτος ἐν αὐτῷ, τὸ μέντοι χολῶδες ἀθροίσειε διὰ τὰς ταλαιπωρίας, τὸ δ' ὠμὸν καὶ ἄπεπτον διά τε τοὺς πότους καὶ τὰ ἄκαιρα γυμνάσια. χαλεπώτατα δέ εἰσι ταῦτα μάλιστα τῶν νόσων, ἐν αἷς ἀμφοτέρων ἀξιόλογον ἀθροίζεται πλῆθος.

γ'.

Ἡροφῶντι πυρετὸς ὀξὺς, ἀπὸ κοιλίης ὀλίγα, τεινεσμώδεα κατ' ἀρχὰς, μετὰ δὲ ταῦτα λεπτὰ διήει, χολώδεα, ὑπόσυχνα, ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν οὖρα μέλανα, λεπτά. πέμπτῃ πρωῒ, κώφωσις, παρωξύνθη πάντα, σπλὴν ἐπήρθη, ὑποχονδρίου ξύντασις, ἀπὸ κοιλίης ὀλίγα μέλανα διῆλθεν, παρεφρόνησεν. ἕκτῃ ἐλήρει, ἐς νύκτα ἱδρὼς, ψύξις, παράληρος παρέμενεν. ἑβδόμῃ περιέψυκτο, διψώδης, παρέκρουσε, ἐς νύκτα κατενόει, κατεκοιμήθη. ὀγδόῃ ἐπύρεξε σπλὴν ἐμειοῦτο, κατενόει πάντα, ἤλγησε, κατὰ βουβῶνα ἔπαρμα, τὸ

ſanguinem transmutatum fuerit alimentum, hic in ſe partim bilioſum quidem ob labores et tolerantias, partim vero tum crudum tum incoctum ex potu et intempeſtivis exercitationibus acervabit. At inter morbos hi graviſſimi ſunt, in quibus inſignis amborum copia accumulatur.

III.

Herophontem febris acuta prehendit. Ab alvo pauca per initia tenesmodea, poſtea tenuia prodibant, bilioſa et copioſa; ſomni non aderant, urinae nigrae et tenues. Quinto mane ſurditas, exacerbata ſunt omnia; lien ſublatus intumuit, hypochondrii diſtentio; ab alvo pauca nigra prodierunt, deſipuit. Sexto delirabat, nocte ſudor, frigus, delirus permanſit. Septimo perfrixit; ſiticuloſus fuit, deliravit, ſub noctem ad mentem rediit, obdormivit. Octavo febricitavit; lien imminutus eſt; prorſus reſipuit, ad inguen doluit, primumque ei tumor e lienis directo ſubortus eſt, deinde ad utramque tibiam dolores acceſſerunt, nox toleratu facilis, urinae melius

πρῶ- (386) τον σπληνὸς κατ' ἴξιν, ἔπειτα οἱ πόνοι ἐς ἀμφοτέρας κνήμας, ἐς νύκτα εὐφόρως, οὖρα εὐχροιότερα, ὑπόστασιν εἶχε μικρήν. ἐνάτη ἵδρωσε, ἐκρίθη, διέλιπε. πέμπτη ὑπέστρεψεν, αὐτίκα δὲ σπλὴν ἐπήρθη πυρετὸς ὀξὺς, κώφωσις πάλιν. μετὰ δὲ τὴν ὑποστροφὴν τρίτη σπλὴν ἐμειοῦτο, κώφωσις ἧσσον, σκέλεα ἐπώδυνα, νύκτα ἵδρωσεν, ἐκρίθη περὶ τὴν ἑπτακαιδεκάτην οὐδὲ παρέκρουσεν ἐν τῇ ὑποστροφῇ.

Οὗτος ἐκ παραδόξου διεσώθη. κατὰ γὰρ τὰς πάντας ἡμέρας εἰκότως ἄν τις αὐτὸν ὑπενόησε τεθνήξεσθαι. καὶ γὰρ οὔρησε μέλανα καὶ διαχωρουμένων χολωδῶν συμπαυσαμένων ἠκολούθηκε κώφωσις, ὡς ἂν εἰς τὴν κεφαλὴν ἀνελθόντων αὐτῶν. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις μὲν εἰκότως [104] παρεφρόνησεν, ἐπὶ δὲ τοῖς μέλασιν οὔροις, κακοῖς οὖσιν, οὐδὲν ἀντίῤῥοπον ἀγαθὸν ἐγένετο, πλὴν ὅτι σπλὴν ἐπήρθη πεμπταίῳ, δεξάμενός τι τῆς κακοχυμίας, εἶτα κατὰ τὴν ὀγδόην

coloratae paucum fedimentum habuerunt. Nono fudavit, judicatus eft, intermifit. Quinto die reverfus eft morbus, fimulque lien intumuit, febris acuta iterumque furditas. Tertio poft recidivam die lienis tumor imminuebatur, pauciorque erat furditas, crura dolor invafit, noctu fudavit, die decimo feptimo judicatus eft, neque in morbi reverfione deliravit. Hic praeter exfpectationem fofpes evafit.

Primis enim diebus ipfum jure moriturum quisque auguratus effet. Etenim nigra minxit, biliofisque dejectionibus repreffis furditas confequuta eft, tamquam ipfis ad caput recurrentibus, ex quibus jure quidem optimo defipuit. At ex nigris quae pravae funt urinis nihil erat boni quod contra propenderet, nifi quod lien quinto intumuit die, quod cacochymiae portionem excepiffet. Deinde octavo die pravis humoribus e liene ad crura

ἡμέραν ἐκ τοῦ σπληνὸς, εἰς τὰ σκέλη μεθισταμένων αὐτῶν, ἃ μὲν ἐμειοῦτο, κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ σκέλη φορὰν τῶν μεθισταμένων, ἤλγησε μὲν τὰ πρῶτα κατὰ βουβῶνα τὸν ἀριστερὸν, οὗτος γάρ ἐστι κατ᾽ ἴξιν σπληνὸς, ἔπειτα εἰς τὰς κνήμας ἀμφοτέρας, ἐφ᾽ οἷς δὴ συμπτώμασι διὰ τῆς νυκτὸς εὐφόρως ἔσχε καὶ οὔρησεν εὐχροώτερα καὶ λευκὴν ὑπόστασιν ἔχοντα μικράν. εἶτα κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, ἥτις ἦν ἐνάτη, μεθ᾽ ἱδρῶτος ἐκρίθη. τοσοῦτον ἄρα ἥ τε κάτω μετάστασις ἴσχυσε τῶν λυπούντων ἥ τε τῶν οὔρων πέψις. ἀλλὰ γὰρ οὐδ᾽ οὕτως ἦν ἱκανὰ ταῦτα τελέως ἀπαλλάξαι τῆς νόσου τὸν κάμνοντα ἱδρώσαντα κατὰ τὴν θ ἡμέραν. ὑπελείφθη τοιγαροῦν αὐτῷ μόριόν τι τῆς κακοχυμίας ὃ κατὰ τὴν ιδ´ ἡμέραν ὑποστροφὴν ἤνεγκεν, ἐφ᾽ ᾗ τὸ σύμπαν ἑπτακαιδεκαταῖος ἐκρίθη, φυλαττομένης καὶ κατὰ τοῦτον τὸν ἄῤῥωστον τῆς ἐπὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν τηρήσεως.

---

transfeuntibus, hic imminuebatur quidem, caeterum dum ad crura tranfirent, doluit imprimis inguen finiftrum; hoc fiquidem erat fecundum lienis rectitudinem. Poftea ad utramque tibiam dolores migraverunt, a quibus fymptomatibus fane placide per noctem habuit, minxitque melioris coloris urinas, quae album et paucum fedimentum haberent. Deinde fequenti die, qui nonus erat, cum fudore judicatus eft. Tantum fcilicet habent tum vexantium humorum ad inferiores partes migratio tum urinarum coctio. Enim vero neque haec fatis fic effe potuerunt aegrum a morbo perfecte vindicare, qui nono die fudaverat. Quare pars ipfi quaedam pravorum humorum relicta eft, quae quartodecimo die recidivam attulit, a qua decimo feptimo die judicatus eft, fervato hoc in aegrotante per dies judicatorios judicio.

δ.

Ἐν Θάσῳ Φιλίνου γυναῖκα θυγατέρα τεκοῦσαν καὶ κατὰ φύσιν καθάρσεως γενομένης καὶ τὰ ἄλλα κούφως διάγουσαν, τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐοῦσαν, μετὰ τόκον πῦρ ἔλαβε μετὰ ῥίγεος. ἤλγει δὲ ἀρχομένη καρδίην καὶ ὑποχόνδριον δεξιὸν γυναικείων πόνοι, κάθαρσις ἐπαύσατο. προσθεμένη δὲ ταῦτα μὲν ἐκουφίσθη, κεφαλῆς δὲ καὶ τραχήλου καὶ ὀσφύος πόνοι παρέμενον. ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν, ἄκρεα ψυχρὰ, διψώδης κοιλίη ξυνεκαύθη μικρὰ διήει, οὖρα λεπτὰ ἄχροα κατ' ἀρχάς. ἐκταίη ἐς νύκτα παρέκρουσε πολλὰ καὶ πάλιν κατενόει. ἑβδόμη διψώδης, διαχωρήματα χολώδεα, κατακορέα. ὀγδόη ἐπεῤῥίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς, σπασμοὶ πολλοὶ μετὰ πόνου, πολλὰ παρέλεγεν, ἐξανίστατο. βάλανον προσθεμένη πολλὰ διῆλθε μετὰ περιῤῥόου χολώδεος, ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν. ἐνάτη σπασμοὶ, δεκάτη πάντα σμικρὰ κατενόει. ἑνδεκάτη πάντως ἐκοιμήθη, ἀνεμνήσθη, ταχὺ δὲ πάλιν παρέκρουσε. οὔρει δὲ μετὰ σπασμῶν ἀθρόον πολὺ, ὀλιγάκις ἀναμιμνησκόντων, παχὺ, λευκὸν, οἷον γίνεται ἐκ τῶν

IV.

In Thaso Philini uxorem, quae filium pepererat, tum praecedentibus secundum naturam purgationibus tum in caeteris facile degentem decimo quarto a partu die ignis cum rigore prehendit. Huic autem cor dolebat et hypochondrium dextrum; muliebrium dolores, purgatio cessavit. Pessi vero suppositione haec quidem leviora facta sunt. At capitis, cervicis et lumborum dolores permanebant, somni non aderant, extrema frigida, siticulosa fuit, alvus adusta pauca dimittebat, urinae tenues et per exordia decolores. Sexto die noctu magnopere deliravit rursumque resipuit. Septimo siticulosa, dejectiones biliosae, abunde coloratae. Octavo subriguit, febris acuta prehendit, convulsiones cum dolore multae, multum deliravit, glande subdita ad desidendum expurgabat, multaque cum billioso affluxu prodierunt, somni non aderant. Nono convulsiones. Decimo aliquantulum mente constabat. Undecimo dor-

καθισταμένων, ὅταν ἀναταραχθῇ κείμενον, πολὺν χρόνον οὐ καθίστατο χρῶμα καὶ πάχος εἴκελον οἷον γίνεται ὑποζυγίων, τοιαῦτα οὖρει οἷα κἀγὼ εἶδον. περὶ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐούσῃ πόνοι δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος, λόγοι πολλοὶ, σμικρὰ κατενόει, διὰ ταχέων δὲ πάλιν παρέκρουσε· περὶ δὲ ἑπτακαιδεκάτην ἐοῦσα ἦν ἄφωνος, εἰκοστῇ ἀπέθανεν.

[105] *Δύο ἦν ἐκ ταύτης τῆς διηγήσεως ὧν ἓν κοινὸν μὲν καὶ πρὸς τοὺς ἔμπροσθεν καὶ μετὰ ταῦτα γεγραμμένους ἀῤῥώστους τὸ τῶν κρισίμων ἡμερῶν, ἕτερον δὲ τὸ ἴδιον. ἐπισχεθείσης γὰρ τῇ γυναικὶ ταύτῃ τῆς μετὰ τόκον καθάρσεως ἥ τε νόσος ἐγένετο καὶ ὁ θάνατος. ἀπέθανε δὲ κατὰ τὴν κ᾽, τῆς ιδ᾽ καὶ ιζ᾽ χειρόνων παρὰ τὰς ἄλλας γενομένων. τὸ δὲ προσθεμένῃ μετὰ μὲν τοῦ βάλανος ὅταν τύχῃ γεγραμμένον, εὔδηλον ἔχει τὸ σημαινόμενον, ἄνευ δὲ τῆς προσθή-*

mivit, omnium recordata eſt, ſed ſtatim rurſus deliravit, minxit per convulſiones urinam confertim copioſam, raro ab aſſidentibus admonita, craſſam albam (quale quid in urinis ſubſidentibus viſitur, quae diu depoſitae ac reſervatae returbantur) eaque non ſubſidebat, ſed colore et craſſitudine qualis ſubjugalium. Talia mejebat, qualia ego vidi. Ad decimum quartum diem appulſae dolores per univerſum corpus, verba multa, aliquantulum mente conſtabat, ſed brevi rurſus deliravit. Circa decimum ſeptimum obmutuit. Vigeſimo obiit.

Duo ex hac historia notanda prodeunt, quorum unum quidem eſt aegrotis ſuperioribus ac poſterioribus deſcriptis commune, judicatorii nimirum dies. Alterum autem hujus proprium. Suppreſſa namque huic mulieri poſt partum purgatione tum morbus tum mors accidit. Obiit vigeſimo die, decimo quarto et decimo ſeptimo deterioribus inter caeteros effectis. At ſuppoſita cum balano, ſi

κης ἤτοι ὑπακοῦσαι χρὴ τὸν βάλανον, ὥς τινες βούλονται, ἢ πεσσὸν παρηγορικὸν δηλονότι καὶ ἀφλέγμαντον. ἐκεῖνό γε μὴν ἐπὶ πασῶν γυναικῶν, ὧν ἐπεσχέθη μετὰ τόκον ἡ κάθαρσις, ἐπίστασθαί τε καὶ μεμνῆσθαι προσῆκεν, ὥς τινες μὲν ἐσχάτως κινδυνεύουσιν ἀποθανεῖν. ὀλίγαι δὲ πάνυ μετρίως ἐνωχλήθησαν, ἐπεὶ ταῖς πλείσταις μὲν ἡ μήτρα φλεγμαίνει, τισὶ δὲ καὶ τὸ παρ᾽ αὐτῷ τῷ τόκῳ ῥυὲν αἷμα κενωθὲν διάφορόν ἐστι κατὰ τὴν ποιότητα, ταῖς μὲν πικρόχολον ἢ μελαγχολικὸν, ταῖς δὲ ἰῶδες ἢ φλεγματικὸν ἢ μετρίως χρηστὸν, ἄμεμπτον δὲ τελέως οὐδέποτε. δεδαπάνηται γὰρ ἐξ αὐτοῦ τὸ κάλλιστον εἰς τροφὴν τοῦ κυηθέντος. ἐνδείκνυται δ᾽ αὐτοῦ τὴν φύσιν καὶ τὰ γενόμενα συμπτώματα κατὰ τὴν ἐπίσχεσιν τῆς λοχίου καθάρσεως, ὥσπερ καὶ νῦν ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐν τῷ λόγῳ, τὸ μὲν ῥῖγος καὶ ὁ πυρετὸς ὀξὺς, ἥ τε δίψα καὶ ὁ χολώδης ἐπίῤῥους καὶ ἡ παραφροσύνη καὶ ἡ ἀγρυπνία χολώδους ἐστὶ πλεονάζοντος χυμοῦ γνωρίσματα. σπασμοὶ δὲ καὶ παλμοὶ καὶ τὸ οὖρον τῶν

res tulerit, fcripta manifeftum fignificatum habet, fed citra additionem aut balanum, ut quidam volunt, fubaudire oportet aut peffum mitigatorium fcilicet et inflammationis prohibitorium. Illud certe cunctis in mulieribus, quibus a partu lochiorum purgatio fuppreffa eft tum fcire tum memoria tenere decet, nonnullas effe quae in fummum mortis periculum prolabantur et pauciffimas effe quae modice vexentur, quandoquidem plurimis inflammatur uterus. Nonnullis denique quod fanguis in ipfo partu fluxu vacuatus qualitate differat, his quidem biliofus vel melancholicus, illis vero aeruginofus vel pituitofus aut mediocriter utilis, innoxius tamen abfolute nunquam. Optima namque ejus portio in partus alimentum affumpta eft. Demonftrant autem ipfius naturam fymptomata quae ex fuppreffione a partu lochiorum purgationis oborta funt, quemadmodum et hic in ea quae oratione proponitur. Rigor enim, febris acuta, fitis, biliofus affluxus, delirium, vigiliae, certa funt humoris biliofi redundantis indicia. Convulfiones vero et palpitationes et urinae fubjugalium

Ed. Chart. IX. [105.] Ed. Baſ. V. (386. 387.)

ὑποζυγίων ἐοικὸς οὖρον ὠμοῦ καὶ παχέος αὐτὰ εἴδη εἰσίν. οὕτως κάκισται τῶν νόσων ἐν αἷς ἀμφότεροι πλεονάζουσιν οἱ εἰρημένοι χυμοὶ καὶ τὸν ἡμιτριταῖον ἐπί γε τούτοις ἐδείκνυμεν ἐπιγενέσθαι. τοῦ μὲν οὖν ἐπισφαλῶς νοσῆσαι τὴν γυναῖκα τοῦτο ἦν αἴτιον. πότερον δὲ διαφεύξεται τὴν νόσον ἢ τεθνήξεται τά τε συμπτώματα καὶ τὰ σημεῖα κατ' ἀρχὰς εὐθέως ἐξηγεῖσθαι δύναται. προσέχωμεν οὖν αὐτοῖς ἕνεκα γυμνασίας. τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν, ἥτις ἦν ιδ', μετὰ τόκον, πῦρ, φησὶν, ἔλαβε τὴν ἄνθρωπον μετὰ ῥίγους. ἴσμεν δ' ὅτι πῦρ ὀνομάζει τὸν πυρωδέστατον πυρετὸν, ἀλλ' οὔπω τοῦτό γε πάντως ὀλέθριον, (387) ὥσπερ οὐδὲ τὸ καρδιαλγέειν, ὅπερ ἐστὶ τὸ στόμα τῆς κοιλίας ὀδυνᾶσθαι, ὡσαύτως δ' οὔτε τὰ γυναικεῖα μόρια, καθάπερ οὐδ' ὅτι τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον, ἀλλὰ καὶ ὕπνοι, φησὶν, οὐκ ἐνῆσαν. αὔξεται μὲν οὖν ἡ διάγνωσις ἐκ τούτων ἁπάντων τῆς τοῦ νοσήματος κακίας, οὐ μὴν ὅτι γε πάντως ἐπ' αὐτοῖς τεθνήξεται δῆλον ἡμῖν, καθάπερ οὐδ' ὅτι διψώδης οὐδ' ὅτι τὰ οὖρα λεπτὰ καὶ ἄχροα. χρόνου μὲν γὰρ εἰς πέψιν δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν οὔρων, οὐ μὴν ὀλέθριά γε πάντως ἐστίν. ἀλλὰ

urinis ſimiles ipſae ſunt, crudi et craſſi humoris ſunt ſpecies: ſic peſſimi ſunt morbi, in quibus uterque dictus humor redundat, quibus ſemitertianam ſupervenire demonſtravimus. Quod igitur periculoſe mulier aegrotaverit haec erat cauſa. Utrum vero evaſura eſſet, an moritura, haec tum ſymptomata tum ſigna ſtatim inter initia explicare poſſunt. Attendamus igitur exercitationis gratia. Primo die qui a partu erat quartus decimus, ignis, inquit, cum rigore mulierem prehendit. Scimus autem Hippocratem ignem ardentiſſimam febrem appellare, veruntamen id nondum prorſus pernicioſum erat, quemadmodum neque cardialgia laborare, hoc eſt ventriculi orificio dolere; neque item muliebria, ut neque hypochondrium dextrum. Verum ſomni, inquit, non aderant. Itaque ex his omnibus pravitatis morbi dignotio augetur, non tamen ex his omnino nobis conſtat mulierem interituram; veluti neque quod ſitibunda eſſet, neque quod urinae eſ-

Ed. Chart. IX. [105. 106.] Ed. Baf. V. (387.)

καὶ ἄκρεα, φησὶ, ψυχρά. τοῦτο μὲν ἤδη τῶν ἐσχάτως ὀλεθρίων ἐστὶν ἐν ἀρχῇ νοσήματος ἅμα σφοδροτάτῳ πυρετῷ γινόμενον. εἰ μὲν οὖν ἠπιστάμην ὅπως εἶχε ῥώμης ἡ γυνὴ καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς νόσου, δυνατὸν ἦν ἄν μοι λέγειν ἐπὶ τοῖς προειρημένοις συμπτώμασι καὶ εἰ ἐκ παραδόξου τινὰ ἀμυδρὰν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν. ἐπειδὴ δ' ἄδηλον τοῦτο, μεμνῆσθαί γ' ὑμᾶς χρὴ προστιθέναι τοῖς ὀλεθρίοις συμπτώμασι κατὰ τὰς ἐπισκέψεις τῶν νοσούντων τὸν ἀπὸ τῆς δυνάμεως διορισμόν· [106] οὕτως γὰρ ἀποφήνασθαι βεβαίως δυνήσεσθε. ταύτῃ γοῦν τῇ γυναικὶ περὶ τὴν ιδ' ἡμέραν οἵ τε πόνοι δι' ὅλου τοῦ σώματος γενόμενοι καὶ παραφροσύνη τὸν ἐσόμενον θάνατον ἐδήλωσεν, ἤτοι κατὰ τὴν ιζ' ἢ τὴν κ' ἐκ τῆς τῶν κρισίμων ἡμερῶν φύσεως. καὶ τοίνυν ἀμφότερα ἐγένετο κατὰ μὲν τὴν ιζ' ἀφωνίᾳ καταληφθείσης αὐτῆς, εἰκοσταίας δ' ἀποθανούσης.

---

fent tenues et decolores: tales enim urinae ad concoctionem tempus desiderant, non tamen perniciosae prorsus existunt. Sed et extrema, inquit, frigida, quod jam perniciosum existit, si in morbi principio cum febre vehementissima fiat. Itaque si mihi constaret quibus esset viribus mulier, de morbi etiam tempore ex praedictis symptomatis esset mihi dicendi potestas, etiamsi praeter opinionem obscuram quandam salutis spem haberet. Quod quoniam incertum est, virium limitationem perniciosis symptomatis in morborum consideratione vos adjicere oportet; ita namque certo pronunciare poteritis. Huic ergo mulieri dolores qui circiter decimum quartum diem universum corpus obsederunt et delirium futuram mortem denunciarunt, vel decimo septimo vel vigesimo ex judicatoriorum dierum natura. Et sane utrumque accidit; illa namque obmutuit, vigesimo die defuncta est.

ε΄.

Ἐπικράτεος γυναῖκα, ἣ κατέκειτο παρὰ Ἀρχηγέτην, περὶ τόκον ἤδη ἐοῦσαν, ῥῖγος ἔλαβεν ἰσχυρῶς, οὐκ ἐθερμάνθη, ὡς ἔλεγον, καὶ τῇ ὑστεραίῃ τὰ αὐτά, τρίτῃ δ' ἔτεκε θυγατέρα καὶ τὰ ἄλλα πάντα κατὰ λόγον ἦλθε. δευτέρῃ μετὰ τὸν τόκον ἔλαβε πυρετὸς ὀξὺς, καρδίης πόνος καὶ γυναικείων, ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν. προσθεμένη δὲ ταῦτα μὲν ἐκουφίσθη, κεφαλῆς δὲ καὶ τραχήλου καὶ ὀσφύος πόνος. ἀπὸ δὲ κοιλίης ὀλίγα χολώδεα λεπτὰ διῄει, ἄκρητα, οὖρα λεπτὰ ὑπομέλανα. ἀφ' ἧς δ' ἔλαβε πυρετὸς ἐς νύκτα ἑκταίῃ παρέκρουσε. ἑβδόμῃ ἅπαντα παρωξύνθη, ἄγρυπνος παρέκρουσε, διψώδης, διαχωρήματα πάντα χολώδεα κατακορέα. ὀγδόῃ ἐπεῤῥίγωσεν, ἐκοιμήθη πλείω. ἐνάτῃ διὰ τῶν αὐτῶν. δεκάτῃ σκέλεα ἐπιπόνως ἤλγει, καρδίης πάλιν ὀδύνη, καρηβαρίη, οὐ παρέκρουσεν, ἐκοιμᾶτο μᾶλλον, κοιλίη ἐπέστη. ἑνδεκάτῃ ἵδρωσεν, οὔρησεν εὐχροώτερα συχνὴν ὑπόστασιν ἔχοντα, διῆγε κουφότερον. τεσσα-

V.

Epicratis uxorem, quae apud Archegeten decumbebat, instante jam partu rigor vehementer prehendit, non incaluit, ut dicebant. Secundo eadem. Tertio filiam peperit, caeteraque omnia ex ratione processerunt. Secundo a partu die eam prehendit febris acuta, oris ventriculi et locorum muliebrium dolor, somni non aderant; pesso subdito haec quidem leviora facta sunt, sed tum capitis tum cervicis ac lumborum dolor invasit, ex alvo pauca, biliosa, tenuia ac sincera dejecit, urinae tenues, subnigrae. Sexto die a quo febris eam corripuit, sub noctem deliravit. Septimo exasperata sunt omnia, pervigil, desipuit, sitibunda, dejectiones omnes biliosae, at undique coloratae. Octavo superriguit, liberalius dormivit. Nono per eadem. Decimo crura laboriose doluerunt; iterum cordolium, capitis gravitas, non deliravit, dormivit magis, alvus restitit. Undecimo sudavit, urinas reddidit melioris coloris copiosum

ρεσκαιδεκάτῃ ἐπεῤῥίγωσε, πυρετὸς ὀξύς. πεντεκαιδεκάτῃ ἤμεσε χολώδεα ψυχρὰ ὑπόσυχνα, ἴδρωσεν ἀπύρετος, ἐς νύκτα δὲ πυρετὸς ὀξὺς, οὖρα πάχος ἔχοντα, ὑπόστασις λευκή. ἑξκαιδεκάτῃ παρωξύνθη νύκτα καὶ δυσφόρως οὐχ ὕπνωσε, παρέκρουσεν. ὀκτωκαιδεκάτῃ διψώδης γλῶσσα ἐξεκαύθη, οὐχ ὕπνωσε, παρέκρουσε πολλὰ, σκέλεα ἐπωδύνως εἶχε. περὶ δὲ εἰκοστὴν πρωῒ μικρὰ ἐπεῤῥίγωσε, κωματώδης, δι' ἡσυχίας ὕπνωσε, ἤμεσε χολώδεα, ὀλίγα, μέλανα, ἐς νύκτα κώφωσις. περὶ δὲ εἰκοστὴν πρώτην πλευροῦ ἀριστεροῦ βάρος δι' ὅλου μετ' ὀδύνης, σμικρὰ ἐπέβησσεν, οὖρα δὲ πάχος ἔχοντα θολερὰ ὑπέρυθρα, κείμενα οὐ καθίστατο, τὰ δ' ἄλλα κουφοτέρως, οὐκ ἄπυρος. αὖθις ἐξ ἀρχῆς φάρυγγα ἐπώδυνος, ἔρευθος, κιὼν ἀνεσπασμένος, ῥεῦμα δριμὺ, δακνῶδες, ἁλμυρῶδες διὰ τέλεος παρέμεινε. περὶ δὲ εἰκοστὴν ἑβδόμην ἄπυρος, οὔροισιν ὑπόστασις, πλευρὸν ὑπῆλγε. περὶ δὲ πρώτην καὶ τριακοστὴν ἤμεσε

continentes sedimentum, levius habuit. Decimo quarto superriguit, febris acuta prehendit. Decimo quinto biliosa, frigida, subfrequentia vomuit, sudavit, a febre libera. Sub noctem febris acuta, urinae crassae, album sedimentum. Decimo sexto exacerbata est febris, nox inquieta, non dormivit, deliravit. Decimo octavo sitibunda, lingua retorrida, non dormivit, multum deliravit, crura doluerunt. Ad vigesimum mane aliquantulum riguit, comatosa fuit, placide dormivit, pauca, biliosa et nigra vomuit, sub noctem surditas. Circiter vigesimum primum sinistri lateris per totum gravitas cum dolore ipsam vexavit, parum tussivit, urinae crassitiem continentes, turbulentae, subrubrae, quae depositae non subsidebant, cetera vero levius habuit, febre non vacua. Statim per initia fauces dolor et rubor occupabant, columella retrahebatur, fluxio acris, mordax et salsa adusque finem permansit. Ad vigesimum septimum diem febre libera, urinis sedimentum inerat, latus utrumque doluit. Ad trigesimum quartum febris corripuit, alvus perturbata est. Quadragesimo pauca

τῇ τεσσαρακοστῇ ὀλίγα, χολώδεα, ἐκρίθη τελέως ἄπυρος τῇ ὀγδοηκοστῇ.

---

[107] *Πλησίον οὖσαν τὴν γυναῖκα τήνδε τῆς προσθεσμίας τοῦ τόκου ῥιγῶσαί φησι χωρὶς τοῦ πυρέξαι. πρόκειται δὲ τῇ λέξει τὸ ὡς ἔλεγον, ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ πράγματος. ᾤοντο γὰρ οἱ παλαιοὶ σχεδὸν ἅπαντες ἐπιγίγνεσθαι τοῖς αὐτομάτοις ῥίγεσι πυρετὸν ἐξ ἀνάγκης. αὐτόματα δὲ δηλονότι καλεῖται τὰ χωρὶς τῆς ἔξωθεν αἰτίας. ἐν γοῦν τῷ προοιμίῳ τοῦ καλῶς ἐπιγεγραμμένου πρώτου περὶ νούσων, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἑπομένου τῷ ῥίγει τοῦ πυρετοῦ γέγραπται. δέδεικται δ' ἡμῖν τὸ τοιοῦτον ῥῖγος, ᾧ πυρετὸς οὐκ ἀκολουθεῖ, ψυχρῶν καὶ ὠμῶν χυμῶν ἔκγονον εἶναι καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον νῦν ἢ πάλαι γενέσθαι. τὸ γὰρ ταλαίπωρον τῆς ὅλης διαίτης, ἅμα τοῖς ἐπὶ τροφῇ λουτροῖς ἀθροίζειν εἴωθε τὸ τοιοῦτον πλῆθος. ἔοικε καὶ ἡ τοῦ Ἐπικράτους γυνὴ τοῦτο ἔχειν τὸ πλῆθος. ἐν γοῦν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμε-*

biliofa vomunt. Octogefimo febre foluta prorfus judicata eft.

Hanc mulierem quum prope definitum partus diem effet, absque febre riguiffe pronunciat. Sed adjectum eft orationi, ut dicebant, ex rei novitate. Putabant enim veteres prope omnes fpontaneis rigoribus ex neceffitate febrem fuccedere. Spontanei fane vocantur qui citra caufam externam oriuntur. In praefatione itaque libri primi de morbis decenter infcripti, febrem rigoris neceffario effe comitem fcriptum eft. A nobis autem demonftratum, hujusmodi rigorem, quem febris non fubfequitur, frigidorum et crudorum humorum effe fobolem, ob idque nunc magis quam olim exiftere, totus fiquidem victus non laboriofus, una cum balneis a cibo talem copiam accumulare confuevit. Hanc quoque copiam Epicratis uxor habere vifa eft. Quare primo die ipfam riguiffe ait, neque

ρῶν ῥιγῶσαί φησιν αὐτὴν, χωρὶς τοῦ θερμανθῆναι, τουτέστι χωρὶς τοῦ πυρέξαι καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ὑστεραίας ὡσαύτως, εἶτα τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἀποκυῆσαι, τάχα καὶ πρὸ τῆς ἀκριβοῦς προθεσμίας συμβάντος τοῦ τόκου διὰ τὴν σφοδρότητα τοῦ ῥίγους. μετὰ γοῦν τὸν ἡμέρᾳ β' τὴν καρδίαν τουτέστι τὸ στόμα τῆς κοιλίας ἀλγῆσαί φησιν αὐτὴν καὶ τὰ γυναικεῖα, προσυπακοῦσαι αὐτῷ χρὴ μόρια, καθάπερ καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς, εἶτά φησι προσθεμένην αὐτὴν κουφισθῆναι. προείρηται δ' ὅτι καὶ βάλανον καὶ πεσσὸν ἐπὶ τῷ προσθεμένῳ δυνατόν ἐστι προσυπακούειν. εἶθ' ἑξῆς καταλέγει συμπτώματα νοσημάτων ὀξέων, κεφαλῆς μὲν καὶ τραχήλου καὶ ὀσφύος πόνον, ἀγρυπνίαν δὲ καὶ διαχωρήσεις ἀκράτως χολώδεις, ᾧ καὶ δῆλον ὡς οὐκ ὠμὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ χολώδης ἐπλεόναζε χυμός. ὄντων δὲ τῶν οὔρων λεπτῶν, ἀναγκαῖον ἦν χρονίσαι τὴν νόσον. ἐπεὶ δὲ καὶ ὑπομέλανά φησι ταῦτα γενέσθαι, τοῦτο δὴ τὸ σὺν ἀγῶνι καὶ ταραχὴν δηλοῖ καὶ μέχρι γε τῆς ἑνδεκάτης ἡμέρας ἄδηλον ἦν εἰ σω-

incaluisse, hoc est, neque febricitasse, rursumque similiter secundo die; deinde tertio die ac fortassis ante exactam diei praefinitionem rigoris vehementia peperisse. Secundo a partu die cardiam, hoc est, orificium ventriculi illi doluisse profert et muliebria, scilicet ut subaudire oportet membra, veluti et mulieri praedictae. Deinde et supposito eam ait esse levatam. Quod autem ex eo vocabulo supposito intelligi queat vel balanus vel pessus antea dictum est. Inde ordine morborum acutorum symptomata recenset, capitis scilicet, cervicis et lumborum dolores, vigilias quoque et dejectiones mere biliosas. Quo patet non modo crudum, sed et biliosum humorem abundasse. Quum autem et urinae tenues essent, morbum diuturnum esse necesse fuit. Quoniam vero et has subnigras fuisse retulit, id sane cum certamine et turbationem significat. Et ad undecimum usque diem an mulier salva fo-
ret incertum erat, nullo interea manifesto signo compa-

θήσεται τὸ γύναιον, οὐδενὸς ἐν τῷ μεταξὺ γενομένου σημείου σαφοῦς, ἐφ᾽ ᾧ τις ἢ σωτηρίαν ἢ θάνατον ἐλπίσει. κατὰ δὲ τὴν ια΄ ἐπεφάνη τι σωτηρίας σημεῖον, ἔνθα φησὶν, ια΄ (388) οὔρησεν εὐχροώτερα συχνὴν ὑπόστασιν ἔχοντα, διῆγε κουφότερον. ἐπ᾽ αὐτῆς οὖν ὀψὲ τῆς πέψεως τῶν χυμῶν ἀρξαμένης ἀναγκαῖον ἦν χρονίσαι τὸ νόσημα καὶ διὰ τοῦτο τεσσαρεσκαιδεκαταῖον μὲν ἐκρίθη τὸ πρῶτον ὡς ἀκινδύνως ἔχειν ἤδη. μεταξὺ δὲ ἄχρι τῆς τεσσαρακοστῆς ἐνοσηλεύετο, τελέως δὲ κατὰ τὴν π΄ ἀπηλλάγη. μέμνησο τοιγαροῦν ὡς ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ ὅτι ἡ τεσσαρακοστὴ καὶ ὀγδοηκοστὴ κρίσιμοί εἰσι, ψευδοῦς ὄντος καὶ μὴ φαινομένου διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῦ κατὰ τελείας ἑβδομάδας συναριθμεῖσθαι τὰς κρισίμους ἡμέρας. οὕτω γὰρ ἂν ἡ μβ΄ καὶ γ΄ καὶ ξ΄ καὶ δ΄ καὶ π΄ τὰς κρίσεις ἔφερον, οὐ μ΄ καὶ ξ΄ καὶ π΄.

---

rente, in quo quis falutem vel mortem fperaffet. Undecimo vero die illuxit quoddam falutis fignum, ubi ait: undecimo die minxit quae melioris effent coloris et quae multum haberent fedimentum. Levius habuit. Eodem die quum vefperi humorum coctio coepiffet, neceffe erat ut morbus protraheretur, proindeque decimo quarto quidem ita primum judicata eft, ut citra periculum jam haberet, diebus vero ad quadragefimum usque diem intermediis aegrotabat; prorfus vero octagefimo die liberata eft. Itaque memoria teneri velim id quod experimentum atteftatur, quadragefimum et octogefimum judicatorios effe, mendaciumque effe nec experimento apparere judicatorios dies integris feptimanis connumerari. Ita namque et quadragefimus fecundus et fexagefimus tertius et octogefimus quartus adferrent judicia, non quadragefimus, non fexagefimus, non octogefimus.

ϛʹ.

[108] Κλεωνακτίδην, ὃς κατέκειτο ἐπάνω τοῦ Ἡρακλείου, πῦρ ἔλαβε πεπλανημένως· ἤλγει δὲ καὶ κεφαλὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ πλευρὸν ἀριστερὸν καὶ τῶν ἄλλων πόνοι κοπιώδεα τρόπον, οἱ πυρετοὶ παροξυνόμενοι, ἄλλοτε ἀλλοίως ἀτάκτως. ἱδρῶτες ὁτὲ μὲν, ὁτὲ δ' οὔ. τὰ μὲν πλεῖστα ἀπεσήμαινον οἱ παροξυσμοὶ ἐν κρισίμοισι μᾶλλον. περὶ δὲ εἰκοστὴν τετάρτην καὶ χεῖρας ἄκρας ἐψύχετο, ἤμεσε ξανθὰ, χολώδεα, ὑπόσυχνα, μετ' ὀλίγον δὲ ἰώδεα, πάντων ἐκουφίσθη, περὶ δὲ τριακοστῇ ἐόντι ἤρξατο ἀπὸ ῥινῶν αἱμοῤῥαγεῖν ἐξ ἀμφοτέρων καὶ ταῦτα πεπλανημένως κατ' ὀλίγον, μέχρι κρίσεως, οὐκ ἀπόσιτος δὲ οὐδὲ διψώδης παρὰ πάντα τὸν χρόνον οὐδὲ ἄγρυπνος, οὖρα δὲ λεπτὰ, οὐκ ἄχροα. περὶ δὲ τεσσαρακοστὴν ἐὼν οὔρησεν ὑπέρυθρα, ὑπόστασιν πολλὴν λίην ἐρυθρὴν ἔχοντα, ἐκουφίσθη. μετὰ δὲ ταῦτα ποικίλως τὰ τῶν οὔρων, ὁτὲ μὲν ὑπόστασιν εἶχεν, ὁτὲ δ' οὔ. ἑξηκοστῇ οὔροις ὑπόστασις πολλὴ

VI.

Cleonactidem, qui supra Heraclium decumbebat, ignis erratice prehendit; tum caput ab initio tum sinistrum latus doluit caeterasque partes lassitudinis modo labores vexarunt, febres alias aliter circa ordinem exacerbantes, sudores interdum quidem, interdum vero minime. Exacerbationes ut plurimum decretoriis maxime diebus invadebant. Ad vigesimum quartum diem extremae manus frigescebant, flava, biliosa et subfrequentia vomuit et paulo post aeruginosa, quibus omnibus levatus est. Circiter trigesimum profluere sanguis ex utraque nare coepit, idque inconstanter paulatim ad judicium usque; sed cibum non aversabatur, neque siticulosus toto tempore fuit, neque insomnis, urinae tenues, non decolores. Quadragesimo vero subrubra minxit quae sedimentum rubrum copiosum continebant; levatus est. Postea vero varie se habuerunt urinae, ut quae interdum sedimentum haberent, interdum vero nequaquam. Sexagesimo

καὶ λευκὴ καὶ λείη ξυνέδωκε πάντα, πυρετοὶ διέλιπον, οὖρα δὲ πάλιν λεπτὰ μὲν, εὔχροα δέ. ἑβδομηκοστῇ ἀπύρετος διέλιπεν ἡμέρας δέκα. ὀγδοηκοστῇ ἐῤῥίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβεν, ἵδρωσε πολλῷ, οὔροισιν ὑπόστασις ἐρυθρὴ, λείη, τελέως ἐκρίθη.

Κλεονάκτην, φησὶ, πῦρ ἔλαβε, τουτέστι πυρετὸς σφοδρὸς κατέσχεν· εἶτ' ἐπιφέρει πεπλανημένως, ὅπερ ἐστὶν ἄνευ τῆς κατὰ περίοδον τάξεως, ὥς ποτὲ μὲν, εἰ οὕτως ἔτυχε, διὰ τρίτης ἢ τετάρτης ἡμέρας πυρέξαι, ποτὲ δὲ διὰ πέμπτης ἢ ἕκτης. παρακολουθῆσαι δ' αὐτῷ διὰ παντὸς ἀγαθὰ σημεῖα τὰ περὶ τὴν ὄρεξιν τῶν σιτίων καὶ ὕπνων, ἄδιψόν τ' εἶναι καὶ οὐρεῖν οὐκ ἄχροα. ταῦτα γὰρ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης κατὰ τὴν λέξιν ἔγραψεν ὡδί· οὐκ ἀπόσιτος οὐδὲ διψώδης παρὰ πάντα τὸν χρόνον οὐδὲ ἄγρυπνος. ἅμα δὲ τὸ μὴ χολώδη καὶ θερμὸν εἶναι τὸν πλεονάζοντα χυμὸν ἐξ

urinis sedimentum copiosum album et laeve fuit, remissa sunt omnia, febres intermiserunt, urinae iterum tenues quidem, boni tamen coloris. Die septuagesimo a febre liber fuit quae dies decem intermisit. Octogesimo rigore oborto, febris acuta prehendit, copiose sudavit, urinis sedimentum rubrum ac laeve fuit, perfecte judicatus est.

Cleonactidem, inquit, ignis prehendit, hoc est febris vehemens detinuit. Deinde infert erratice, quod est absque ullo circuitus ordine, ut si verbi gratia interdum quidem tertio vel quarto febricitasset, interdum quinto vel sexto. Ipsum autem ab initio ad finem bona signa consequuta sunt, cibi appetentia, somnus, praeterea quod non sitiret, nec urina esset decolor. Haec enim ad verbum ita scripsit Hippocrates: cibum non aversabatur, neque siticulosus toto tempore fuit, neque insomnis erat; simul vero quod neque biliosus neque calidus esset qui redun-

αὐτῶν ἐδηλοῦτο. διψώδεις γὰρ ὑπ᾽ ἐκείνου καὶ ἄγρυπνοι γίνονται καὶ μᾶλλον ἀπόσιτοι, τουτέστιν οὐκ ὀρεκτοί. εἰ μὲν οὖν ὥσπερ εὔχροα τὰ οὖρα διὰ παντὸς ἦν, οὕτως καὶ τῆς συστάσεως εἶχε μετρίως, οὐκ ἂν εἰς χρόνου μῆκος ἡ νόσος παρῆλθε. ἀλλ᾽ ἴσως μὲν ἐκρίθη περὶ μ', ὥσπερ εἰ καὶ νεφέλην εἶχε χρηστὴν, θᾶττον ἂν ἐπαύσατο. νυνὶ δ᾽ ἐπεὶ λεπτὰ διὰ παντὸς ἦν τὰ οὖρα, χρόνου συχνοῦ πρὸς πέψιν ἐδεῖτο. περὶ [109] δ᾽ οὖν τὴν μ' ἡμέραν οὐρῆσαί φησιν αὐτὸν ὑπέρυθρα, ὑπόστασιν πολλὴν ἐρυθρὰν ἔχοντα. τὸ δὲ τοιοῦτον οὖρον ἐν τῷ προγνωστικῷ πολυχρονιώτερον μὲν εἶναί φησι τοῦ τὴν λευκὴν ὑπόστασιν ἔχοντος, σωτήριον δὲ πάρτα. μετὰ δὲ τὴν μ' ἔγραψε ποικίλως τὰ τῶν οὔρων αὐτῷ γενέσθαι ποτὲ μὲν ὑπόστασιν ἔχοντα, ποτὲ δ᾽ οὐχ, σύμφωνον τοῦτο τῶν πεπλανημένων παροξυσμῶν· ἐκεῖνοί τε γὰρ ποικιλίᾳ τῶν τὰς νόσους ἐργαζομένων γίνονται χυμῶν, ἥ τε τῶν οὔρων ἀπεψία καὶ πέψις ἐναλλὰξ φαινομένη τινὰς

dabat humor his fignificabatur: ab illo namque creantur aegri et fitibundi et infomnes et magis cibos averfantes, hoc eft non appetentes. Quare fi quemadmodum urinae boni erant coloris per totum morbum, ita et fedimentum habuiffent moderatum, in temporis longitudinem morbus productus non fuiffet; fed fortaffis die quadragefimo judicatus fuiffet, quemadmodum et nubem fi bonam et utilem habuiffet, celerius morbus ceffiffet. Nunc vero quia urinae per totum morbum tenues erant, multo ad concoctionem tempore indigebant. Die igitur quadragefimo ipfum ait minxiffe fubrubra, quae fedimentum rubrum copiofum haberent. Talem vero urinam ait in prognoftico longe diuturniorem quidem effe ea quae album habet fedimentum, fed valde falubrem. A quadragefimo die fcripfit varias ipfi urinas fuiffe, interdum habentes fedimentum, interdum vero non, quod errantibus acceffionibus convenit. Hae fiquidem ex humorum morbos procreantium varietate proficifcuntur, urinae quoque incoctio et coctio alternis apparentes, aliquos

[110] *Οὗτος ὁ ἄῤῥωστος μαρτυρεῖ τῷ καθόλου λόγῳ τῷδε, αἱμοῤῥαγίαι λάβροι ἐκ ῥινῶν ῥύονται τὰ πολλά. φαίνεται* (389) *γοῦν ὑπὸ μόνης αἱμοῤῥαγίας κριθείς τε καὶ σωθεὶς, καίτοι γ' οὐκ ἀκίνδυνα ἔχων σημεῖα. κατὰ γοῦν τὴν δ' ἡμέραν γενέσθαι φησὶν αὐτῷ οὖρα ὑπομέλανα. εἶτ' ἐπιφέρει, εἶχεν ἐναιώρημα ὑπόμελαν ὂν διεσπασμένον, οὐχ ἵδρωσε· καὶ μέντοι κατὰ τὴν ε' ἡμέραν αἱμοῤῥαγήσαντα αὐτὸν καὶ ἱδρώσαντα καὶ κριθέντα ἐπὶ τούτοις· ὅμως ἐπὶ τούτοις οὖρά φησι λεπτὰ, ὑπομέλανα, κἄπειτ' ἠγρύπνει καὶ παρέλεγεν, ὅπερ ἐστὶ παρελάλει. μέγιστον τούτου σε βοήθημα ἐδίδαξε τὸ κατὰ κεφαλῆς λουτρὸν, εἰρηκὼς ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων φυλάσσεσθαι δεῖν τὸ λουτρὸν ἐπὶ τῶν αἱμοῤῥαγούντων, εἰ μὴ ἔλαττον τοῦ καιροῦ ῥέοι. νυνὶ δὲ ἔλαττον ἦν τοῦ προσήκοντος, εἴ γε μὲν ἄγρυπνος διέμεινε καὶ παρέλεγεν, ἀλλὰ καὶ ἃ δεῖ ἄγειν, ὅπῃ ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων ὀρθῶς ἐν τῷ καθόλου λελεγμένον ὑπὸ τοῦ νῦν γενομένου μαρτυρεῖται. καὶ μέντοι καὶ τοῦδε μέμνησο τοῦ*

Hic aegrotus huic orationi univerſae fidem fecit, ſanguinis e naribus eruptiones largae et copioſae plerumque liberant. Videtur enim a ſola ſanguinis eruptione tum judicatus tum ſervatus, etiamſi ſigna non ſine periculo haberet. Quarto igitur die urinas ipſi ſubnigras fuiſſe profert. Deinde infert: quae enaeoremata ſubnigra contineret et diſperſa, non ſudavit. Atque die quinto quamvis ſanguis eruperit et ſudaverit, ex hisque fuerit judicatus, ab his tamen urinae, inquit, tenues et ſubnigrae, deinde vigilavit, deliravit, hoc eſt praeter rationem loquutus eſt. Maximum hujus rei te docuit remedium, capitis lotionem, quum in libro de morborum acutorum victu dixerit, his non lavandum eſſe caput, quibus e naribus erumpit ſanguis, niſi minus quam juſtum ſit fluxerit. Nunc vero juſto minus fluxerat: vigil enim permanebat et praeter rationem loquebatur. Praeterea quae ducere oportet quo maxime propendet natura, eo per loca conferentia ducenda ſunt, recte univerſaliter dictum ab eo quod nunc factum eſt fidem accipit. Memoriae

κατὰ τὴν τῆς τρίτης ἡμέρας διήγησιν εἰρῆσθαι βάρος κεφαλῆς ὡς τοῦ πλήθους ἐπ᾽ αὐτῇ φαινομένου. μέμνησο δὲ καὶ ὅτι κατὰ τὴν δ′ κρίσιμον οὖσαν αἱμοῤῥαγεῖν ἤρξατο. τῇ δὲ ε′ τελέως αἱμοῤῥαγήσας καὶ ἱδρώσας ἐκρίθη. ταῦτα δ᾽ ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς περὶ κρισίμων ἡμερῶν ἕξεις ἐξειργασμένα. τὸ δ᾽ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ὅλης διηγήσεως γεγραμμένον ὑπ᾽ αὐτοῦ, τοῦτο οὐχ ὑπέστρεψεν, ἀλλ᾽ ἡμοῤῥάγει πολλάκις καὶ μετὰ κρίσιν εἴρηται διότι χωρὶς πέψεως τῶν οὔρων ἐκρίθη. μεμαθήκαμεν δὲ παρ᾽ αὐτοῦ κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον ὅτι πεπασμοὶ ταχυτῆτα κρίσεως, ἀσφάλειαν, ὑγιεινὴν σημαίνουσιν, ὠμὰ δὲ καὶ ἄπεπτα, ἐς κακὰς ἀποστάσεις τρεπόμενα ἢ ἀκρισίας ἢ πόνους ἢ θανάτους ἢ χρόνους ἢ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς. ἀλλ᾽ ὠμὰ μὲν ἦν ἔτι καὶ ἄπεπτα, οὐ μὴν ἐς κακὰς ἀποστάσεις ἐτράπετο. τῶν γοῦν ἀποστάσεων αὐτὸς ἐδίδαξεν ἀρίστας μὲν εἶναι τὰς κατ᾽ ἔκρουν, δευτέρας αὐτῶν τὰς ποῤῥωτάτω τῶν πεπονθότων μορίων καὶ κάτω τοῦ σώματος.

praeterea mandabis quod in tertii diei enarratione dictum est, capitis gravitas, qua ipsius plenitudo arguitur. Memoria quoque tenebis sanguinis eruptionem quarto die, qui judicatorius est, coepisse; quinto autem perfecte, ubi sanguis eruperat sudaveratque, judicatum esse. Haec autem plenius in libris de judicatoriis diebus tum culta tum exarata habebis. Quod autem in totius historiae fine ab ipso scriptum est, in hoc recidiva non erat, sed saepius sanguis etiam post judicium erupit, ob hoc dictum est, quod citra urinarum coctionem judicatus est. Didicimus autem ex hoc libro coctiones celeritatem judicationis ostendere, securamque salutem; cruda vero et incocta et quae in malos abscessus convertuntur vel acrisias vel dolores vel mortem vel diuturnitatem vel recidivas. Verum cruda quidem erant et incocta, non tamen in malos abscessus conversa erant. Abscessus itaque ipse docuit optimos quidem esse qui per effluxum fiunt, secundo loco qui longissime a partibus affectis et in partibus corporis inferioribus oboriuntur.

η'.

Ἐρασινὸν, ὃς ᾤκει παρὰ τῇ τοῦ Βοώτου χαράδρῃ, πῦρ ἔλαβε μετὰ δεῖπνον, νύκτα ταραχώδης, ἡμέραν τὴν πρώτην δι' ἡσυχίης, νύκτα ἐπιπόνως. δευτέρῃ πάντα παρωξύνθη, ἐς νύκτα παρέκρουσε, τρίτῃ ἐπιπόνως, παρέκρουσε πολλά. τετάρτῃ δυσφορώτατα, εἰς δὲ τὴν νύκτα [111] οὐδὲν ἐκοιμήθη ἐνύπνια καὶ λογισμοί. ἔπειτα χεῖρω καὶ μεγάλα καὶ ἐπίκαιρα, φόβος, δυσφορίη. πέμπτῃ πρωῒ κατήρτητο καὶ κατενόει πάντα. πολὺ δὲ πρὸς μέσον ἡμέρης, ἐξεμάνη, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο, ἄκρεα ψυχρὰ, ὑποπέλια, οὖρα ἄπεπτα, ἀπέθανε περὶ ἡλίου δυσμάς. τούτῳ οἱ πυρετοὶ διὰ τέλεος σὺν ἱδρῶτι. ὑποχόνδρια μετέωρα, ξύντασις μετ' ὀδύνης. οὖρα δὲ μέλανα ἔχοντα ἐναιωρήματα στρογγύλα, οὐκ ἵδρυτο, ἀπὸ κοιλίης δὲ κόπρανα διήει, δίψα διὰ τέλεος οὐ λίην σπασμοὶ πολλοὶ σὺν ἱδρῶτι, περὶ θάνατον δὲ διὰ τέλεως.

VIII.

Erafinum, qui prope Bootae torrentem habitabat, febris vehemens a coena invafit, noctem turbulentam tulit. Primus dies quietus fuit, nox laboriofa. Secundo die proritata funt omnia, ad noctem deliravit. Tertium laboriofe degit, multum deliravit. Quarto moleftiffime habuit, ad noctem nihil dormivit, infomnia, ratiocinationes; deinde deteriora, magna et periculofa, timor, jactatio. Quinto mane compofitus erat ac omnia intelligebat; ad meridiem vero valde infanivit, continere fe non potuit, extrema frigida et fublivida, urinae incoctae, fub folis occafum defunctus eft. Huic ad extremum usque cum fudore febres aderant, hypochondria tumida et cum dolore diftenta, urinae vero nigrae, fufpenfa rotunda continebant, neque fubfidebant, ex alvo ftercora demiffa funt, fitis affidua, non tamen magna, convulfiones cum fudore fub mortem continuae.

Τῷ Ἐρασίνῳ τούτῳ διὰ τέλεος, τουτέστι δι' ὅλου τοῦ νοσήματος, ἱδρὼς ἦν ἄκριτος, ὑποχόνδρια μοχθηρῶς ἔχοντα καὶ οὖρα μέλανα. τίς ἐλπὶς οὖν σωτηρίας αὐτῷ; ὥστε κἂν εὐλόγως δόξῃ τις μάτην γεγράφθαι τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον τόνδε διὰ τὸ πᾶσι πρόδηλον εἶναι τὸ ἐσόμενον ἐπ' αὐτοῦ. ἀλλ' ἴσως αὐτοῦ τοῦ κατὰ τὸν θάνατον τάχους παράδειγμα τὸν ἀῤῥωστοῦντα ἔγραψεν. ἐν γοῦν τῷ προγνωστικῷ προειπών· οἱ δὲ πυρετοὶ κρίνονται ἐν τῇσιν ἡμέρῃσι τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε προγίνονται οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται. κἄπειτα τοὺς πάντας εὐήθη σχόντας σημεῖα εἰπὼν, τεταρταίους παύεσθαι ἢ πρόσθεν. ἐφεξῆς εἶπεν, οἵ τε κακοηθέστατοι καὶ ἐπὶ σημείων δεινοτάτων γιγνόμενοι τεταρταῖοι κτείνουσιν ἢ πρόσθεν. ὁ τοίνυν Ἐρασῖνος, καίτοι πάντ' ἔχων δεινὰ, μέχρι τῆς ε' ἡμέρας προέβη ὅτι κατὰ τὴν πρώτην εἶχε μετρίως. ἔγραψε γοῦν ἐπ' αὐτοῦ κατὰ λέξιν οὕτως· ἡμέρῃν τὴν α' δι' ἡσυχίας. ἡ ε' τοίνυν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καθ' ἣν ἀπέθανε τετάρτη γίνεται μὴ συναριθμουμένης τῆς πρώτης.

Huic Erasino semper, quod est per totum morbum, sudor erat citra judicium, hypochondria prave habebant, urinaeque erant nigrae. Quaenam itaque spes ipsi salutis erat? Quare etiamsi quis proba ratione autumaverit frustra esse scripta quae de hoc homine dicuntur, quod futura in eo omnibus sint perspicua. Verum fortassis hunc aegrum celeris interitus exemplum scripsit. Quum enim in prognostico praedixisset: febres iisdem numero diebus judicantur tum ex quibus homines sospites evadunt tum ex quibus intereunt. Deinde etiam omnes benigna signa sortitas quarto die vel ante desinere: deinceps dixit, malignissimae vero et quae cum gravissimis fiunt signis, quarto die vel ante perimunt. Erasinus itaque licet gravia omnia haberet, ad diem tamen quintum productus est, quod primo die moderate se haberet; scripsit siquidem in eo ad verbum ita: primus dies quietus fuit. Quintus igitur dies quo defunctus est quartus est, si primum non connumeraveris.

θ'.

Κρίτωνι ἐν Θάσῳ ποδὸς ὀδύνη ἤρξατο ἰσχυρῶς ἀπὸ δακτύλου τοῦ μεγάλου ὀρθοστάδην περιιόντι, κατεκλίθη αὐθημερὸν, φρικώδης, ἀσώδης, μικρὰ ὑποθερμαινόμενος, ἐς νύκτα παρεφρόνησε. δευτέρῃ οἴδημα δι᾽ ὅλου τοῦ ποδὸς καὶ περὶ σφυρὸν ὑπέρυθρον καὶ μετὰ ξυντάσιος φλυκταινίδια μέλανα, πυρετὸς ὀξὺς, ἐξεμάνη. ἀπὸ δὲ κοιλίης ἄκρητα, χολώδεα, ὑπόσυχνα διῆλθεν. ἀπέθανεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς δευτεραῖος.

Οὗτος ὁ ἄῤῥωστος ἄξιός ἐστι μνημονεύεσθαι διὰ τὸ τάχιον τῆς ἀπωλείας. εἰ δὲ προεγέγραπτο καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου τότ᾽ ἂν ἡμᾶς ὁ λόγος ὠφέλησε τελέως. νυνὶ μὲν ἐξ ὧν ἔγραψεν, ὅτι πλῆθος ἦν πάμπολυ φαίνεται καὶ ὡς ὥρμησεν ἡ φύσις ἀπὸ τῶν κυρίων μερῶν, αὐτὰ πρὸς τὸ σκέλος ἀποθέσθαι, μὴ δυναμένου δὲ τοῦ μορίου δέξασθαι τὸ πᾶν ὅσον ὑπέλειπε, τὸ περιττὸν παλινδρομῆσαν, εἰς τὴν [112] *κεφαλὴν*

IX.

In Thafo Critoni erecto et obambulanti pedis dolor vehemens ex pollice coepit, eodem die decubuit cum horrore et ftomachi faftidio, aliquantulum incalefcens fub noctem defipuit. Secundo die per totum pedem adusque talum tumor fubruber et cum diftentione; phlyctaenidia feu puftulae nigrae, febris acuta, infanivit, ab alvo mera, biliofa et copiofa procefferunt. Poftridie ab initio expiravit.

Hic aegrotus propter mortis celeritatem memoratu dignus eft. Quod fi mortis modus adfcriptus fuiffet, tunc nos fane adjuviffet oratio. Nunc ex his quae fcripfit ingens plenitudo fuiffe videtur humorum, quos natura a principibus partibus ad crus deponere molita eft. Quum autem pars ea fuperfluum omne excipere non valeret, refiduum recurrens ad caput afcendit, quod qua effet ma-

Ed. Chart. IX. [112.] Ed. Baf. V. (389. 390.)
ανήχθη, κακοήθους δ' όντος αυτού παραφροσύνη μανιώδης εγένετο. τεκμήριον δε της κακοηθείας του περιττού το παραχρήμα φλυκταινίδια μέλανα γενέσθαι περί τον σφυρόν. άξιον ουν εστι θαυμάσαι διά τί τον άνθρωπον τούτον ουκ εφλεβοτόμησεν ευθέως αρχόμενον του νοσείν. αλλ' ίσμεν ως επί τους πλείστους ων έγραψεν αρρώστων εισήχθη προηκούσης ήδη της νόσου.

ι'.

Τὸν Κλαζομένιον, ὃς κατέκειτο παρὰ τὸ Φρυνιχίδεω φρέαρ, πῦρ ἔλαβε, ἤλγει δὲ κεφαλὴν καὶ τράχηλον καὶ ὀσφὺν ἐξ ἀρχῆς. αὐτίκα δὲ κώφωσις, ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν, πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβεν, ὑποχόνδριον ἐπῆρτο μετ' ὄγκου, σύντασις ὀλίγη, γλῶσσα ξηρή, τετάρτη ἐς νύκτα παρεφρόνησεν. πέμπτη ἐπιπόνως καὶ πάντα παρωξύνθη. περὶ δὲ ἐνδεκάτην σμικρὰ ξυνέδωκεν. (390) ἀπὸ δὲ κοιλίης ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τεσσαρεσκαιδεκάτην πολλὰ, λεπτὰ, ὑδατόχροα διήει.

lignitate furiofum delirium concitavit. Argumentum maligni excrementi ftatim exftabat, quod puftulae nigrae ad talum crearentur. Admiratione igitur dignum quid caufae fuerit, cur huic homini quamprimum incipiente morbo vena fecta non fuerit. Sed fcimus Hippocratem ad plurimos quos fcripfit aegrotos morbo jam progreffo accerfitum effe.

X.

Clazomenium, qui prope Phrinichidae puteum habitabat, febris vehemens prehendit; dolebat autem capite, cervice, lumbis a principio; illico furditas, fomni non aderant, febris invafit acuta, hypochondrium in tumorem attollebatur, diftentio exigua, lingua arida. Quarto fub noctem deliravit. Quinto molefte exacerbata funt omnia. Ad undecimum aliquantulum remiferunt. Alvus ab initio ad decimum quartum usque copiofa, tenuia et colore aquea dejecit; ad feceffum placide ha-

εὐφόρως τὰ περὶ διαχώρησιν διῆγεν, ἔπειτα κοιλίη ἐπέστη. οὖρα διὰ τέλεος λεπτὰ μὲν, εὔχροα δὲ, καὶ πολὺ εἶχεν ἐναιώρημα ὑποδιεσπασμένον, οὐχ ἵδρυτο. περὶ δὲ τὴν ἑκκαιδεκάτην οὔρησεν ὀλίγῳ παχύτερον, εἶχε σμικρὴν ὑπόστασιν, ἐκούφισεν ὀλίγῳ, κατενόει μᾶλλον. ἑπτακαιδεκάτῃ πάλιν λεπτά. παρὰ δὲ τὰ ὦτα ἀμφότερα ἐπήρθη ξὺν ὀδύνῃ, ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν, παρελήρει, περὶ δὲ τὰ σκέλεα ἐπωδύνως εἶχε. εἰκοστῇ ἄπυρος ἐκρίθη, οὐχ ἵδρωσε, πάντα κατενόει. περὶ δὲ εἰκοστὴν ἑβδόμην ἰσχίου ὀδύνη ἰσχυρῶς δεξιοῦ διὰ ταχέων ἐπαύσατο. τὰ δὲ παρὰ τὰ ὦτα οὔτε καθίστατο οὔτ' ἐξεπύει. ἤλγει δὲ περὶ τριακοστὴν καὶ πρώτην διάῤῥοια πολλοῖσιν ὑδατώδεσι μετὰ δυσεντεριωδέων, οὖρα παχέα οὔρησεν, κατέστη τὰ παρὰ τὰ ὦτα. περὶ δὲ τὴν τεσσαρακοστὴν ὀφθαλμὸν δεξιὸν ἤλγεεν, ἀμβλύτερον ἑώρα, κατέστη.

---

bebat; deinde alvus suppressa est; urinae per totum morbum tenues quidem, sed boni coloris, multum enaeorema dispersum continebant, nec subsidebant. Ad decimum sextum paulo crassiores urinas minxit, quibus paucum inerat sedimentum; nonnihil levatus est, resipiscebat magis. Decimo septimo rursus tenues profluxere; secundum utramque aurem tumor cum dolore subortus est; somni non aderant, delirabat, crurum dolore vexabatur. Vigesimo a febre liber judicatus est, non sudavit, omnia intelligebat. Circa vigesimum septimum vehemens coxendicis dextrae dolor obortus statimque sedatus est. Tubercula secundum aures neque sedata sunt, neque suppurabant, sed dolebant. Ad trigesimum primum profluxit alvus multis, aquosis et dysentericorum similibus, urinas crassas minxit; parotides sedatae sunt. Circa quadragesimum dexter oculus doluit, obtusius vidit, convaluit.

Οὗτος ὁ ἄνθρωπος καὶ μαρτύριον ἢ καὶ παράδειγμά ἐστιν οὐκ ὀλίγον τῶν καθόλου θεωρημάτων. ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τῶν οὔρων ἐφ᾽ ὧν ἔγραψε κατὰ τὴν ια΄ ἡμέραν, οὖρα διὰ τέλεος λεπτὰ μὲν, εὔχροα δὲ καὶ πολὺ ἔσχεν ἐναιώρημα ὑποδιεσπασμένον, οὐχ ἵδρυτο. ὡς γὰρ ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν τοιούτων γεγονότων καὶ παραμεινάντων γε μέχρι τῆς ιστ΄. ὁμοίως, οὕτως φαίνεται πεποιῆσθαι τὴν διήγησιν. ἐπὶ τῆς ιστ΄ ἡμέρας ἐδήλωσε τὴν μεταβολὴν αὐτῶν, ὥς ποτε πρῶτον γενομένην οὕτως εἰπὼν, περὶ ιστ΄ ἡμέρας οὔρησεν ὀλίγῳ παχύτερον, εἶχε σμικρὴν ὑπόστασιν. εὔδηλον οὖν ὅτι λεπτὰ [113] μὲν, εὔχροα δὲ οὖρα διὰ μὲν τὴν εὔχροιαν ἐνδείκνυνται σωθήσεσθαι, ὅτι δὲ λεπτὰ χρόνου δεῖσθαι πρὸς τὴν πέψιν. ἦν δὲ οὐδὲ τῶν λυπούντων ἓν εἶδος. μετὰ γὰρ τὸ προειπεῖν ἐπὶ τῆς ιστ΄ ἡμέρας τὴν μεταβολὴν τῶν οὔρων ἐφεξῆς φησι, τῇ ιζ΄ πάλιν λεπτά. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν φησὶ παρὰ τὰ ὦτα ἐπαρθῆναι αὐτῷ καὶ εἴ γε σὺν οὔροισι παχέσιν ἐγεγόνει, κατὰ τὴν εἰκοστὴν

Hic homo et teſtimonium vel etiam exemplum eſt non parvum univerſalium praeceptorum. Exordiemur autem ab urinis, de quibus undecimo die ſcripſit: urinae per totum morbum tenues quidem, ſed boni coloris, multumque enaeorema diſperſum continebant, non ſubſidebant. Perinde enim ac ſi ab initio tales ipſae fuiſſent et ad decimum ſextum usque permanſiſſent modo ſimili, ita narrationem feciſſe videtur. Decimo ſexto die ipſarum mutationum indicavit, quod tunc primum incidiſſet, ita loquutus: decimo ſexto die paulo craſſiores urinas minxit, quibus paucum inerat ſedimentum. Conſtat igitur tenues quidem urinas, ſed boni coloris, ob coloris bonitatem ſalutem indicare, tenues vero tempore ad concoctionem indigere. At eorum quae moleſtias excitabant non erat unum genus. Nam poſteaquam decimo ſexto die urinarum mutationem praedixiſſet, deinceps ait: die ſeptimo rurſus tenues. Eodem autem die ait ipſi abſceſſus poſt aures excitatos, qui ſi cum craſſis urinis fuiſſent,

ἂν ἔσχε τελέως καλῶς οὔσης τῆς ιζ' ἐπιδήλου τῆς κ'. ἐκρίθη μὲν οὖν ὑπ' αὐτῆς τὸ τέλεον, οὐ μὴν ἔσχε τὸ βέβαιον ἡ κρίσις. ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰ ὦτα οὔτε καθίστατο οὔτ' ἐξεπύη. ἤλγει μέντοι καὶ διαῤῥοίας ἀρξαμένης μετὰ δυσεντεριωδῶν, τουτέστι μετὰ ξυσματωδῶν διαχωρημάτων, ἅπερ ἦν τῆς δριμύτητος τῶν ἐκκρινομένων χυμῶν γνωρίσματα καὶ σὺν αὐτοῖς οὔρων παχέων γενομένων κατέστη τὰ παρὰ τὰ ὦτα. καὶ τούτων οὖν προϊόντων ἡ τελεία τοῦ νοσήματος ἀπαλλαγὴ κατὰ τὴν μ' ἡμέραν ἐγένετο. μέμνησο τοίνυν ἐπὶ τῶν τοιούτων κρίσεων μὴ μόνον τῆς ὑστάτης κατὰ τὴν περίοδον τῶν κρισίμων ἡμερῶν γενομένης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τῷ μεταξύ. καὶ γὰρ αἱ κρίσεις ἐπὶ πάντων τῶν ἀῤῥώστων, οὐκ ἐπὶ τούτοιν μόνοιν ἐν ταῖς κρισίμοις ἡμέραις φαίνονται γεγονυῖαι κατὰ τὰς κρισίμους ἡμέρας, τὰ κατ' ὦτα ἐπιφανέντα. κατὰ μέν γε τὴν ιζ' αἱ παρωτίδες ὤφθησαν. ἐν τῇ κζ' ἰσχίου ὀδύνη δεξιοῦ ἐπεσήμανεν, ὠθούσης μὲν κάτω τὴν περιουσίαν τῆς φύσεως, οὔπω δὲ τὴν διὰ τῆς γαστρὸς

vigefimo die optime habuiffet, quum feptimus decimus vigefimi fit index. Eo itaque die plane judicatus eft; non tamen certitudinem habuit judicium, imo tubercula fecundum aures neque fubfiderunt, neque fuppurarunt. Dolebat praeterea, coepitque diarrhoea cum dyfenteriofis, hoc eft ramentofis dejectionibus, quae acrimoniae eorum qui excernebantur humorum erant notae, quumque urinae una cum ipfis craffae fuiffent, parotides depreffae funt; quae quum ita procederent, abfoluta morbi mutatio in diem quadragefimum incidit. Quare memineris in ejusmodi judiciis non ultimi folum judicii, quod in judicatoriorum dierum circuitu accidit, fed etiam ejus quod in medio eft. Etenim judicia in omnibus aegrotis, non in his folis judicatoriis diebus fieri videntur, diebus etiam judicatoriis abfceffus poft aures excitati funt. Nam feptimodecimo parotides extiterunt. Die vigefimo feptimo dextrae coxae dolor invafit, natura quidem excrementum deorfum propellente, nec non valente excretionem per alvum

ἔκκρισιν ἐργάσασθαι δυναμένης, ἣν ἐπὶ τῆς ἑξῆς τετράδος ἐκίνησεν. ὅτι δὲ καὶ κ' κρίσιν ἔσχεν ἐλλιπῆ προακηκόαμεν. ὥστε μαρτυροῦνται τῶν κρισίμων ἡμερῶν αἱ περίοδοι πρὸς τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἐπὶ τῶν νοσούντων.

ια'.

Τὴν Δρομεάδεω γυναῖκα θυγατέρα τεκοῦσαν καὶ τῶν ἄλλων γενομένων πάντων κατὰ λόγον δευτεραίην ἐοῦσαν ῥῖγος ἔλαβε, πυρετὸς ὀξύς. ἤρξατο δὲ πονέειν τῇ πρώτῃ περὶ ὑποχόνδριον, ἀσώδης, φρικώδης, ἀλύουσα, καὶ τὰς ἐχομένας οὐχ ὕπνωσε, πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα ὑποχόνδριον αὐτίκα ἀνεσπασμένον. δευτέρῃ ἀφ' ἧς ἐῤῥίγωσεν ἀπὸ κοιλίης καλῶς κόπρανα διῆλθεν, οὖρα παχέα, λευκὰ, θολερὰ οἷα γίνεται ἐκ τῶν καθισταμένων, ὅταν ἀναταραχθῇ κείμενα χρόνον πολὺν, οὐ καθίστατο, νύκτα οὐκ ἐκοιμήθη τρίτῃ περὶ μέσον ἡμέρης ἐπεῤῥίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς, οὖρα ὅμοια, ὑποχονδρίου πόνος, ἀσώδης, νύκτα δυσφόρως, οὐκ ἐκοιμήθη, ἵδρωσε διόλου ψυχρῷς. ταχὺ δὲ πάλιν ἀνεθερμάν-

efficere, quam fequenti quatriduo concitavit. Quod autem et vigefimo die judicium imperfectum habuerit antea accepimus. Quapropter in aegris judicatoriorum dierum circuitus ab evidenter apparentibus fidem accipiunt.

XI.

Dromeadae conjugem, quae filiam pepererat, caeteris omnibus ex receffione proceffit, poftridie prehendit rigor, febris acuta. Coepit autem primo die circa hypochondrium dolere cum faftidio, horrore, jactatione. Sequentibus vero diebus non dormivit, fpiritus rarus, magnus, ftatimque revulfus. Secundo a rigore die commode ab alvo ftercora prodierunt, urinae craffae, albae, turbatae, quales quae ex fubfidentibus fiunt, quum multo tempore depofitae returbabantur, non fubfidebant, noctu non dormivit. Tertio die circiter meridiem novus rigor fubortus eft, febris acuta, urinae fimiles, hy-

θη, τετάρτη περὶ μὲν ὑποχόνδριον σμικρὸν ἐκουφίσθη, κεφαλῆς δὲ βάρος μετ᾽ ὀδύνης ὑπεκαρώθη, σμικρὰ ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξε, γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης, οὖρα σμικρὰ, λεπτὰ, ἐλαιώδεα, σμικρὰ ἐκοιμήθη, πέμπτῃ διψώδης, ἀσώδης, οὖρα ὅμοια, ἀπὸ κοιλίης οὐδὲν, περὶ μέσης ἡμέρας, πολλὰ παρέκρουσε [114] καὶ πάλιν ταχὺ σμικρὰ κατενόει ἀνισταμένη, ἐπεκαρώθη, ψύξις μικρὰ, νυκτὸς ἐκοιμήθη, παρέκρουσε. ἕκτῃ πρωῒ ἐπεῤῥίγωσε, ταχὺ δὲ διεθερμάνθη, ἵδρωσε δι᾽ ὅλου, ἄκρεα ψυχρὰ, παρέκρουσε, πνεῦμα μέγα, ἀραιὸν, μετ᾽ ὀλίγον σπασμοὶ ἀπὸ κεφαλῆς ἤρξαντο, ταχὺ ἀπέθανεν.

Αὕτη κατὰ μὲν τὴν α' ἡμέραν εὐθέως ἀπεφαίνετο νοσεῖν ὀξέως. ἔστι δὲ τῆς β' ἡμέρας οἷς εἰρήκει συμπτώμασι τῶν ἐν τοῖς οὔροις σημείων προγενομένων, εἰκότως

pochondrii dolor, faſtidioſa et nauſeabunda, nox moleſta, non dormivit, toto corpore ſudavit ſudore frigido, ſed iterum recaluit. Quarto dolor quidem hypochondrii aliquantulum remiſit, ſed capitis cum dolore gravitas fuit, veternus eam occupat, paucae ſanguinis e naribus ſtillae deciderunt, lingua arida, ſiticuloſa, urinae paucae, tenues, oleoſae, parum dormivit. Quinto die ſitibunda, faſtidioſa, eaedem urinae, ab alvo nihil ſeceſſit, circa meridiem multum deliravit conſeſtimque rurſus parum ad intelligentiam rediit, exurgens in veternum lapſa eſt, parva refrigeratio, non dormivit. Sexto die mane novus ſubortus eſt rigor celeriterque recaluit. Sudor toto corpore dimanavit, extrema frigida, deliravit, ſpiritus magnus, rarus. Paulo poſt convulſionibus a capite ſubortis, celeriter defuncta eſt.

Haec primo die ſtatim acute aegrotare videbatur. Die ſecundo ex his quae protulit ſymptomatis, praegreſſis in urina ſignis, jure quis eam brevi morituram expectaſſet.

ἄν τις αὐτὴν προσεδόκησε τεθνήξεσθαι διὰ ταχέων. μοχθηρὰ γὰρ ἱκανῶς ἀνατεταραγμένα μὲν οὖρα, καθιστάμενα δὲ μηδ᾽ ὅλως. ἀλλὰ καὶ τῇ γ΄ τῶν ἡμερῶν τὰ οὖρα καὶ τὰ συμπτώματα πάντα διέμεινε τὴν προσδοκίαν βεβαιοῦντα τοῦ θανάτου. τετάρτῃ δὲ στάξεως ἐκ ῥινῶν προγενομένης καὶ τῶν οὔρων ἐλαιωδῶν φανέντων, εὐλόγως ἐπέθανεν ἑκταία. πάλιν δὲ κἀπὶ ταύτης πνεῦμα μέγα καὶ ἀραιὸν εἶπε γενέσθαι παραφρονῆσαι φησὶν αὐτήν.

ιβ΄.

(391) Ἄνθρωπος θερμαινόμενος ἐδείπνησε καὶ ἔπιε πλέον, ἤμεσε πάντα, νύκτα πυρετὸς ὀξὺς, ὑποχονδρίου δεξιοῦ πόνος, φλεγμονὴ, ὑπολάπαρος ἐκ τοῦ ἔσω μέρους, νύκτα δυσφόρως. οὖρα δὲ κατ᾽ ἀρχὰς ἐρυθρὰ, πάχος ἔχοντα, κείμενα οὐ καθίστατο, γλῶσσα ἐπίξηρος, οὐ λίαν διψώδης. τετάρτῃ πυρετὸς ὀξὺς, πόνοι πάντων. πέμπτῃ οὔρησε λεῖον, ἐλαιῶδες, πολὺ πυρετὸς ὀξύς. ἕκτῃ δείλης πολλὰ παρέκρουσε, οὐδὲ ἐς νύκτα ἐκοιμήθη. ἑβδόμῃ πάντα παρωξύνθη, οὖρα

Pravae ſiquidem admodum ſunt returbatae, nullo pacto ſubſidentes urinae, imo die tertio urinae et cuncta ſymptomata perſeverarunt, mortis expectationem ſtabilientia. Quarto autem, quum ſtillatio e naribus ſuperveniſſet, urinaeque oleoſae apparerent, ratione optima ſexto die exſpiravit. Fuiſſe autem et in ea ſpiritum magnum et rarum dixit qui ipſam deliraturam denuntiabat.

XII.

Quidam homo incaleſcens coenavit bibitque liberalius, vomuit omnia, hypochondrii dextri dolor, inflammatio ex interna parte ſubmollis, nox moleſta, urinae per initia rubrae, craſſamentum continentes, depoſitae non ſubſidebant, lingua arida, non admodum ſitibundus. Quarto die febris acuta, undique dolores. Quinto minxit laeve, oleoſum, copioſum, febris acuta. Sexto ad veſperam plurimum deliravit, nocte non dormivit.

ὅμοια, λόγοι πολλοί, κατέχειν οὐκ ἐδύνατο. ἀπὸ δὲ κοιλίης ἐρεθισμῷ ὑγρὰ, ταραχώδεα διῆλθε μετὰ ἑλμίνθων, νύκτα ὁμοίως ἐπιπόνως, πρωῒ δὲ ἐῤῥίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς, ἵδρωσε πολλῷ καὶ θερμῷ, ἄπυρος ἔδοξε γενέσθαι, οὐ πολὺ ἐκοιμήθη, ἐξ ὕπνου ψύξις, πτυαλισμὸς, δείλης πολλὰ παρέκρουσε, μετ' ὀλίγον δ' ἤμεσε μέλανα, ὀλίγα, χολώδεα. ἐνάτῃ ψύξις, παρελήρει πολλὰ, οὐχ ὕπνωσε. δεκάτῃ σκέλεα ἐπωδύνως, πάντα παρωξύνθη, παρελήρει. ἑνδεκάτῃ ἀπέθανεν.

Ἡ διήγησις αὕτη πρῶτον μὲν ἡμᾶς ἐδίδαξε δεῖν τὸν νοῦν προσέχειν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς εἰσβαλλόντων τῶν νοσημάτων καὶ μὴ καταφρονοῦντας ἀφυλάκτως διαιτᾶσθαι, κᾂν μικρὰ φαίνηται τὰ νοσήματα. νῦν γοῦν δειπνήσας ἀκαίρως ὁ ἄνθρωπος ἐν ἀρχῇ τοῦ πυρετοῦ μικροῦ δοκοῦντος ὑπάρχειν, ἐνεδείξατο γὰρ τοῦτο διὰ τοῦ [115] θερμαινόμενος ὀνόματος, ἐβλάβη δηλονότι κᾀξ αὐτοῦ τοῦ ἀκαίρως προενέγ-

Septimo exacerbata ſunt omnia, urinae ſimiles, verba multa, continere ſe non potuit. Ab alvo irritata liquida et turbulenta cum lumbricis ſeceſſerunt, nox ſimiliter laborioſa, mane riguit, febris acuta, copioſus et calidus ſudor manavit, ſine febre eſſe viſus eſt, non dormivit, a ſomno perfrictio, ſalivatio, veſperi multum deliravit, paulo poſt nigra, pauca et birioſa vomuit. Nono perfrigeratio, multopere deliravit, non dormivit. Decimo crura dolor invaſit, omnia exacerbata ſunt, deliravit. Undecimo obiit.

Haec nos hiſtoria primum docuit operae pretium eſſe, ut ſtatim ab initio morbis invadentibus mentem adhibeamus, neque cibum temere et citra obſervationem exhibeamus, etiamſi parvi morbi compareant. Nunc igitur hic homo intempeſtive coenatus, quum principio febris eſſe parva videretur, hoc enim per incaleſcens vocabulum declarabatur, laeſus eſt, quod intempeſtive cibum ſum-

κεσθαι τροφῆς. ἀλλὰ καὶ ἔπιε, φησὶ, πλέον, οὐκ εἰδὼς ἀρχὴν εἶναι μεγάλου νοσήματος. εἰκότως οὖν ἤμεσε μὲν ταῦτα, ὁ πυρετὸς δὲ ὀξὺς ἅμα συμπτώμασιν οὐκ εὐκαταφρονήτοις ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἀφορήτοις καὶ οὖρα παχέα, μὴ καθιστάμενα. κατὰ δὲ ε΄ ἐφάνη σαφῶς ὅτι τεθνήξεται τῶν ἐλαιωδῶν οὔρων ἐκκριθέντων ἐπὶ τοῖς προειρημένοις συμπτώμασιν, ἃ καὶ κατὰ τὴν ζ΄ ἡμέραν ὁμοίως οὐρηθῆναί φησιν. ἀπέθανε δὲ καὶ οὗτος ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ τῇ ια΄.

ιγ΄.

Γυναῖκα ἣ κατέκειτο ἐν ἀκτῇ τρίμηνον πρὸς ἑωυτὴν ἔχουσα, πῦρ ἔλαβεν, αὐτίκα δ' ἤρξατο πονέειν ὀσφύν. τρίτῃ πόνος τραχήλου καὶ κεφαλῆς, κατὰ κληῖδα, χεῖρα δεξιὰν, διὰ ταχέων δὲ γλῶσσα ἠφώνει, δεξιὴ χεὶρ παρέθη μετὰ σπασμοῦ παραπληκτικὸν τρόπον, παρελήρει πάντα, νύκτα δυσφόρως, οὐκ ἐκοιμήθη, κοιλίη ἐπεταράχθη χολώδεσιν, ὀλίγοισιν, ἀκρήτοισιν. τετάρτῃ γλῶσσα φωνῆς ἐλύθη,

ſiſſet, imo et liberalius, inquit, potavit, magni morbi principium eſſe neſcius. Jure igitur haec vomuit, febrisque acuta cum ſymptomatibus non contemnendis oborta erat, imo et intolerabilibus, urinaeque craſſae non ſubſidentes. Die quinto manifeſte moriturus videbatur praeter praedicta ſymptomata, excretis urinis oleoſis, quas etiam die ſeptimo mixtas eodem modo dicit. Obiit tandem hic die judicatorio undecimo.

XIII.

Mulierem quae in littore decumbebat, trimeſtri foetu gravidam vehemens febris prehendit, ſtatimque lumbis dolere coepit. Tertio die cervicem et caput ſecundum claviculam manumque dextram dolor occupavit; celeriter lingua obmutuit, dextra manus cum convulſione paraplectico modo labefacta eſt, prorſus deliravit, nocte jactata non dormivit, alvus folioſis, paucis ac meris

Ed. Chart. IX. [115.] Ed. Baf. V. (391.)

σπασμὸς τῶν αὐτῶν, πόνοι πάντων παρέμενον, καθ' ὑποχόνδριον ἐσπασμένα σὺν ὀδύνῃ, οὐκ ἐκοιμᾶτο, παρέκρουσε πάντα, κοιλίη ταραχώδης, οὖρα λεπτὰ οὐκ εὔχροα. πέμπτῃ πυρετὸς ὀξὺς, ὑποχονδρίου πόνος, παρέκρουσε πάντα, διαχωρήματα χολώδεα, ἐς νύκτα ἵδρωσεν, ἄπυρος. ἕκτῃ κατενόει, πάντων ἐκουφίσθη, περὶ δὲ κληῖδα ἀριστερὴν πόνος παρέμενε, διψώδης, οὖρα λεπτὰ, οὐκ ἐκοιμήθη. ἑβδόμῃ τρόμος, ὑπεκαρώθη, μικρὰ παρέκρουσεν, ἀλγήματα κατὰ κληῖδα καὶ βραχίονα ἀριστερὸν παρέμενε. τὰ δ' ἄλλα διεκουφίσθη, πάντα κατενόει, τρὶς δὲ διέμενεν ἄπυρος. ἑνδεκάτῃ ὑπέστρεψεν, ἐπεῤῥίγωσε, πῦρ ἔλαβε. περὶ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ, ὑπόσυχνα, ἵδρωσεν, ἄπυρος, ἐκρίθη οὐκ ἀνάλγητος ἐκ τῶν αὐτῶν παθημάτων.

---

dejectionibus turbata eſt. Quarto lingua voce ſoluta eſt, eadem convellebatur, dolores omnium permanebant, hypochondrium cum dolore contrahebatur, ſomnum non capiebat, prorſus deliravit, alvus turbata eſt, urinae tenues, non boni coloris. Quinto febris acuta, hypochondrii dolor, prorſus deliravit, dejectiones bilioſae, ſub noctem ſudavit, febre liberata eſt. Sexto ad mentem rediit, ab omnibus levata eſt, ad claviculam ſiniſtram dolor perſeverabat, ſiticuloſa, urinae tenues, non dormivit. Septimo tremor, aliquantulum veternoſa, nonnihil deliravit, claviculae ob brachii ſiniſtri dolores perſeverabant, caetera remiſſa ſunt, ad ſe rediit, tres dies febre vacua permanſit. Undecimo reverſa febris eſt, riguit, febris prehendit. Decimo quarto vomuit bilioſa, flava, ſubcrebra, ſudavit, febre libera, dolore ex ipſis pathematis oborta judicata eſt.

Ἐσώθη μὲν ἡ αὐτὴ, εἰ καὶ ἰσχυρὰ εἴρηκεν ἅπαντα νοσήματα, εἴ τε σφαλερώτερα· καὶ θαυμάζω γ' ὅπως οὐδὲν ἔγραψε περὶ τῆς ἡλικίας αὐτῆς. καὶ μὴν μεμνῆσθαι προσήκει τῶν εἰρημένων ἕνεκα τοῦ γινώσκειν ἐν τῷ σπανίῳ διασωζομένας τινὰς ἐγκύμονας, ἐκ τοιούτων νοσημάτων, ἄνευ διαφθορᾶς τῶν ἐμβρύων. ἔτι δὲ κἀκείνου μεμνῆσθαι προσήκει τοῦ τριῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν δυσπαθέστατον τῶν ἄλλων εἶναι· καὶ τοῦτο γινώσκων αὐτὸς ἐν ἀφορισμοῖς εἶπε, τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα [116] καὶ ἄχρις ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας. τὰ δὲ νήπια καὶ τὰ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι δεῖ. τοῖς μὲν οὖν παιδίοις οἵ τε δεσμοὶ καθ' οὓς τῇ μήτρᾳ συμπεφύκασιν ἀσθενεῖς εἰσι καὶ τὸ σύμπαν σῶμα μαλακόν· τοῖς δὲ τῆς ἀποκυήσεως ἐγγὺς μεγάλοις οὖσι πολλῆς δεῖται τροφῆς, ἧς ἀποροῦντα πολλάκις ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι διαφθείρεται. διὸ καὶ χαλεπώτατόν ἐστι καλῶς διαιτηθῆναι νοσοῦσαν ὀξέως, εἰ μετὰ τοῦ ἐμβρύου ᾖ. εἰ μὲν γὰρ ὡς τὰς ἀκύμονας ἐνδεῶς τρέφεις,

Haec fofpes evafit, etiamfi vehementes morbos omnes atque etiam periculofiores protulerit. Miror fane quod nihil de ipfius aetate fcripferit. Atqui eorum quae prodita funt, meminiffe convenit, ut cognofcamus gravidas talibus ex morbis citra foetuum corruptionem raro fervari. Jam illud quoque meminiffe decet, foetum trimeftrem et quadrimeftrem praeter caeteros magis refiftere. Cujus rei non ignarus Hippocrates ipfe in aphorifmis pronunciat. Praegnantes, fi ad excretionem humor turgeat, purgandae funt quarto menfe et adusque feptimum, fed hae minus, minoribus autem et grandioribus foetibus religiofe agendum. Itaque foetuum vincula, quibus hi utero connectuntur, imbecillia funt eorumque corpus univerfum molle ac tenerum exiftit. Qui vero prope partum funt, quod magni fint, multo indigent alimento, quo deftituti faepius in acutis morbis intereunt. Quamobrem his acute laborantibus probam victus rationem praefcribere perarduum eft, fi foetum conceperint. Si namque ut non

Ed. Chart. IX. [116.] Ed. Baf. V. (391.)
διαφθείρεται τὸ κυούμενον. εἰ δ' ἐκείνου στοχαζόμενος ἐκτενέστερον προσφέρεις αὐτὴν, κίνδυνος ἀποβάλλεσθαι τῇ κυούσῃ. διὰ ταῦτα μὲν τὰ τρίμηνα καὶ τετράμηνα μᾶλλον διασώζονται τῶν ἄλλων. τῇ δ' οὖν νῦν προκειμένῃ κατὰ τὸν λόγον γυναικὶ καὶ τῶν οὔρων λευκῶν καὶ οὐκ ἀχρόων ὄντων ὅμως ἐγένετο σωθῆναι διὰ ῥώμην φύσεως, ἥτις ἐν νυκτὶ δι' ἱδρώτων ἔπαυσε τὸν πυρετόν. οὐ μὴν βέβαιόν γε δυνατὸν ἦν γενέσθαι νόσημα κατὰ τὰς ἑξῆς ἡμέρας ἄχρι τῆς ια'. ἐν ᾗ πάλιν μετὰ ῥίγους ὑποστρέψασα δι' ἐμέτου καὶ ἱδρῶτος ἐκρίθη τελέως. ἐν γὰρ ταῖς ἀπὸ τῆς ε' ἄχρι τῆς ια' τὰ γενόμενα συμπτώματα τοῦ νευρώδους ἦν γένους, οὐ τοῦ φλεβώδους ἢ ἀρτηριώδους. ἐν γοῦν τῇ ζ', φησὶ, τρόμος, ὑπεκαρώθη, σμικρὰ παρέκρουσε, τὰ δέ γε κατὰ τὰς φλέβας ἐπὶ τὸ βέλτιον ἦν πεττόμενα μετὰ τὴν ἐν τῇ ε' κρίσιν. ἐπὶ γοῦν τῆς στ' ἔγραψεν οὖρα λεπτὰ καὶ προσθεὶς τὰ οὐκ εὔχροα. καὶ τούτων μὲν μεμνῆσθαι χρήσιμον καὶ τὸ τῆς ε' ἡμέρας, ὅπως ἀγωνιστικὰς κρίσεις ἐπι-

praegnantes parce nutrias, foetus tuendi gratia liberalius alimentum exhibeas, ipſa praegnans in periculum adducitur. Propterea trimeſtres et quadrimeſtres quam caeterae magis ſervantur. Propoſitae igitur in oratione mulieri, quum vel urinae albae vel boni coloris eſſent, propter tamen naturae robur ſervari contigit, quae nocte per ſudores febrem ſedavit. Nec vero fieri poterat certum eſſe morbum ſequentibus diebus ad undecimum usque, qui rurſum ubi cum rigore rediiſſet, vomitu et ſudore perfecte judicatus eſt. Neque enim a quinto ad undecimum usque quae facta ſunt ſymptomata nervoſi erant generis, et non venarum vel arteriarum. Itaque die ſeptimo tremor, inquit, aliquantulum veternoſa, nonnihil deliravit. Quia quae in venis erant, melius poſt quinti diei judicium coquebantur. Quare in ſexto die ſcripſit: urinae tenues, addito non boni coloris. Haec quidem meminiſſe exiſtit utile et quod quinto die adducit certaminis ſcili-

φέρει· καὶ γὰρ ὀλίγον (392) ἔμπροσθεν ἄλλον ἄῤῥωστον ἔκρινε δι' αἱμοῤῥαγίας καὶ νῦν δι' ἱδρῶτος τὴν προκειμένην ἐν τῷ λόγῳ γυναῖκα, καίτοι τοῦ νοσήματος ἀμφοτέροις ἀπέπτου κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὄντος, διὸ μηδὲ τελέαν ἐποιήσατο τὴν κρίσιν.

ιδ'.

Μελιδίῃ, ἣ κατέκειτο παρὰ τὸ τῆς Ἥρης ἱερὸν, ἤρξατο κεφαλῆς καὶ τραχήλου καὶ στήθεος πόνος ἰσχυρὸς, αὐτίκα δὲ πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβε, γυναικεῖα δὲ σμικρὰ ἐπεφαίνετο, πόνοι τούτων ἁπάντων ξυνεχέες ἕκτῃ κωματώδης, ἀσώδης, φρικώδης, ἐρύθημα ἐπὶ γνάθων, σμικρὰ παρέκρουσε. ἑβδόμῃ ἵδρωσε, πυρετὸς διέλιπεν, οἱ πόνοι παρέμενον, ὑπέστρεψεν, ὕπνοι σμικροὶ, οὖρα διὰ τέλεος εὔχροα μὲν, λεπτὰ δὲ διαχωρήματα, χολώδη, δακνώδεα, κάρτα λεπτὰ, ὀλίγα, μέλανα, δυσώδεα διῆλθεν.

cet plena judicia. Etenim paulo ante aegrotum alium per sanguinis eruptionem et praesentem mulierem per sudores, etiamsi illo die utrisque morbus incoctus esset, quare neque perfectam fecit judicationem.

XIV.

Melidiae prope Junonis templum jacenti vehemens capitis, cervicis et pectoris dolor per initia obortus est; quam derepente febris acuta prehendit, muliebria pauca apparuerunt, horumque omnium dolores continui. Sexto comatosa, fastidiosa, horrida, malarum rubor, deliravit. Septimo sudavit, intermisit febris, dolores perseverabant, reversa febris est, somni parvi, urinae per totum morbum boni quidem coloris fuere, sed tenues, dejectiones tenues, biliosae, mordaces, admodum paucae, nigrae, graveolentes prodierunt, urinae sedimen-

οὔροισιν ὑπόστασις λευκὴ, λείη, ἵδρωσεν, ἐκρίθη τελέως ἑνδεκαταίη.

[117] *Καὶ περὶ ταύτης ἐν ἀρχῇ μὲν ἔγραψε τὴν ἰδέαν τῶν οὔρων. ἐπὶ δὲ τῷ τέλει τῆς διηγήσεως ἔφη, οὖρα διὰ τέλεος εὔχροα μὲν, λεπτὰ δέ. τὰ μὲν γὰρ ἀκριβῶς λεπτὰ τὴν κατὰ φύσιν ἔχειν εὔχροιαν οὐ δύναται. μετρίως μὲν γάρ ἐστιν ὠχρὰ τὰ εὔχροα, λευκὰ δὲ τὰ τελέως λεπτά. καθ᾽ ὅσον δὲ ἐγχωρεῖ συνελθεῖν εὔχροιαν οὔρων λεπτότητι, κατὰ τοσοῦτον χρὴ ἀκούειν λέγοντα αὐτὸν, οὖρα διὰ τέλεος εὔχροα μὲν γενέσθαι, λεπτὰ δέ. φαίνεται δὲ καὶ αὕτη ἡ γυνὴ διὰ τὴν ἰσχὺν τῆς φύσεως σωθῆναι.*

tum album et laeve, ſudavit. Undecimo integre judicata eſt.

De hac etiam in principio quidem ſcripſit urinarum formam. At in hiſtoriae fine dicit, urinae per totum morbum boni quidem coloris fuere, ſed tenues. Plane ſiquidem tenues coloris bonitatem ſecundum naturam nequeunt. Nam urinae boni coloris mediocriter pallidae ſunt; at prorſus tenues albae ſunt. Quatenus vero poteſt urinarum tenuitati convenire coloris bonitas, eatenus interpretari eum oportet pronunciantem, urinae per totum morbum boni quidem coloris fuere, ſed tenues. Caeterum haec quoque mulier naturae robore ſervata videtur.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ed. Chart. IX. [118.] Ed. Bas. V. (392.)

α'.

Ἄνθρακες ἐν Κρανῶνι θερινοὶ, ὗεν ἐν καύμασιν ὕδατι λαύρῳ δι᾽ ὅλου, ἐγένετο δὲ μᾶλλον νότῳ καὶ ὑπεγίνοντο μὲν ἐν τῷ δέρματι ἰχῶρες, ἐγκαταλαμβανόμενοι δὲ ἐθερμαίνοντο καὶ κνησμὸν ἐνεποίεον. εἶτα φλυκταινίδες ὥσπερ πυριήκαυστοι διανίσταντο καὶ ὑπὸ τὸ δέρμα καίεσθαι ἐδόκεον. ἐν καύμασιν ἀνυδρίης οἱ πυρετοὶ ἀνιδρῶτες

HIPPOCRATIS EPIDEMIORUM LIBER SECUNDUS.

I.

Cranone carbunculi aestivi grassabantur. Per ardores largo imbre pluebat, sed id per universum ab austro magis. Ichores quidem cuti subnascebantur, qui intro concepti calescebant pruritumque concitabant. Deinde phlyctaenides ambustis pustulis similes assurgebant, quibus sub cutem uri videbantur. Per siccitatis aestus febres plerumque citra sudorem; in his vero si imbrium

Ed. Chart. IX. [118. 119.] Ed. Baf. V. (392.)

τὰ πλεῖστα. ἐν τουτέοισι δὲ ἢν ἐπιψεκάσῃ, ἱδρωτικώτεροι γίνονται κατ' ἀρχάς. ταῦτα δυσκριτώτερα μένει ἢ ἄλλως, ἀτὰρ ἧσσον, εἰ μὴ εἴη διὰ ταῦτα, ἀλλὰ διὰ τῆς νόσου τὸν τρόπον.

β.

Οἱ καῦσοι ἐν τῇσι θερινῇσι μᾶλλον γίνονται καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ὥρῃσιν. ἐπιξηραίνονται δὲ μᾶλλον θέρεος.

γ.

[119] Φθινοπώρου μάλιστα θηριώδεες καὶ ἡ καρδιαλγία, καίτοι καὶ αὐτὴ ἧσσον κακουργέοι ἂν αὐτοῦ τοῦ νοσήματος τουτέου ἐόντος. αἱ ἀσκαρίδες δείλης ὁμοίως τούτῳ. καὶ ἐκεῖνα τηνικαῦτα ὀχλέουσι τῆς ἡμέρης τὰ πλεῖστα, οὐ μόνον διὰ τὸ μᾶλλον πονέειν, ἀλλὰ καὶ αὗται διὰ σφᾶς ἑωυτάς.

guttulae deciderint, magis per initia sudatoriae sunt. Haec judicatu difficiliora manent quam si aliter contingerent; minus tamen si non propter haec, sed propter morbi modum mortisve extiterint.

II.

Febres ardentes aestivis magis, etiam caeteris tempestatibus oriuntur; resiccantur tamen et accenduntur magis aestate.

III.

Autumno maxime lumbrici et cardialgia, quamquam et ipsa minus grassatur, ipso morbo tali constante. Ascarides vesperi huic simili modo vexant. Atque nunc illae interdiu plerumque infestant, non solum quod majores dolores excitent, verum etiam quod per se ipsas vexent.

δ.

Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύταται νόσοι καὶ θανατωδέσταται, τὸ ἐπίπαν ὅμοιον τῷ δείλης παροξύνεσθαι. ὡς τῷ ἐνιαυτοῦ περίοδον ἔχοντος τῶν νούσων, οἷον ἡ ἡμέρη τῆς νούσου, οἷον τὸ δείλης παροξύνεσθαι. τοιοῦτον τῆς νόσου καὶ ἑκάστης καταστάσιος πρὸς ἀλλήλας, ὅταν μή τι νεωτηροποιηθῇ ἐν τῷ ἄνω εἴδει. εἰ δὲ μὴ, ἄλλης ταῦτα καταστάσιος ἂν ἄρχοι. ὥστε καὶ τὸν ἐνιαυτὸν πρὸς ἑωυτὸν οὕτως ἔχειν.

ε.

Ἐν τοῖσι καθεστεῶσι καιροῖσι καὶ ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδοῦσιν ἔτεσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέσταται αἱ νοῦσοι, ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι. ἐν γοῦν Περίνθῳ ὅταν τι ἐκλίπῃ ἢ πλεονάσῃ ἢ πνευμάτων ἢ μὴ πνευ-

IV.

Autumno morbi acutissimi maximeque letales, qui quod hi vesperi exacerbentur, eo prorsus similem affectionem sortitur, ac anni morborum periodum habentis tempestas. Quale datur morbi dies, quale ad exacerbationem vespera, tale est cujusque etiam inter se constitutionis tempus, quum quid in superiori idea non innovandum fuerit; sin minus, haec alia constitutione imperium obtinuerint. Quare etiam annum ad se ipsum ita se habere necesse est.

V.

Constantibus temporibus et annis tempestive tempestiva reddentibus constantes ac judicatu facillimi morbi gignuntur; inconstantibus vero inconstantes et qui difficile judicantur; quales Perinthi grassantur, quum aut ventorum flatus aliqui aut non flatus, aut aquae aut siccitates aut ardores aut frigora exuperarint aut defece-

Ed. Chart. IX. [119. 120.]

μάτων, ἢ ὑδάτων ἢ αὐχμῶν ἢ καυμάτων ἢ ψύξεων. τὸ δὲ ἔαρ τὸ ἐπίπαν ὑγιεινότατον καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

στ'.

Πρὸς τὰς ἀρχὰς σκεπτέον τῶν νούσων εἰ αὐτίκα ἀνθεῖ. δῆλον δὲ τῇ ἐπιδόσει, τὰς δὲ ἐπιδόσιας τῇσι περιόδοισι. καὶ αἱ κρίσιες ἐντεῦθεν δῆλοι καὶ τοῖσι ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυσμοῖσιν, εἰ πρωϊαίτερον ἢ οὔ. καὶ εἰ πλείονα χρόνον ἢ οὔ. καὶ εἰ μᾶλλον ἢ οὔ. πάντων δὲ τῶν συνεχέων ἢ διαλειπόντων τῶν χρονίων καὶ τρωμάτων καὶ πτυέλων ὀδυνωδέων καὶ φυμάτων [120] φλεγμοναὶ καὶ ὅσα ἄλλα ἐπιφαίνονται ὕστερον, ἴσως δὲ καὶ ἄλλων πραγμάτων κοινῶν, τὰ μὲν θᾶσσον βραχύτερα, τὰ δὲ βραχύτερον μακρότερα. καὶ ἐν περιόδοισι τὸ ἐπιπρωϊαίτερον καὶ ἄλλης ἐπιδόσιος ἀπαυδώσης τῆς νόσου. καὶ γὰρ τῶν παραχρῆμα ἀπολλυμένων ταχύτεραι αἱ κρί-

rint. Ver autem omnino saluberrimum est ac minime letale.

VI.

Sub morborum autem principia considerandum an derepente vigorem sortiantur, quod ex incremento manifestum est. Incrementa vero ex morborum circuitibus, ex quibus etiam judicationes se produnt, itemque ex his, quae per circuitus oboriuntur exacerbationibus, si celerius aut non, accedant, si diutius quoque aut non durent, aut si magis aut minus divexent. Ex omnibus autem continuis aut intermittentibus et diuturnis vulneribus et sputis dolorificis etiam tuberculorum inflammationes et quaecunque alia posterius apparent: fortassis autem et ex aliis operibus, quae celerius aguntur breviora sunt, quae tardius longiora, morbo etiam in circuitibus celeriorem recursum ac reliquum argumentum prohibente. Etenim qui statim intereunt, eorum celeriores sunt judicationes, quod et celeres sint dolores,

Ed. Chart. IX. [120.]

σιες, ὅτι ταχέες οἱ πόνοι καὶ ξυνεχέες καὶ ἰσχυροί. τὰ δὲ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω.

Τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα τὰ μὲν θανατώδεα, τὰ δὲ δύσκριτα. τὰ προκρινόμενα ἢν ὠμῶς κριθῇ, ὑποστροφαί, ἢν μὴ, ἀκρισίαι, γένοιτο δ᾽ ἂν καὶ ὀλέθρια τὰ μὴ σμικρά. ὅσα κρίσιμα σημεῖα γινόμενα, τὰ αὐτὰ ταῦτα μὴ γινόμενα δύσκριτα. τὰ ἐναντία δὲ σημαίνοντα κακὸν, οὐ μόνον ἢν παλινδρομέῃ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχαίης φύσιος τὰ ἐναντία ῥέποντα ὥσπερ καὶ τῶν κακῶν σημεῖον ἐπὶ τἀναντία ῥέποντα. θεωρεῖν δὲ οὕτω δεῖ βρωμάτων, συμπτώσεων φλεβῶν, ὄγκων ὑποχονδρίων, ἀναῤῥοπίων, καταῤῥοπίων. πολλὰ δὲ καὶ τῶν τοιούτων. οἷον ἀποφθειρουσέων αἱ τιτθοὶ προσισχναίνονται, οὐδὲ γὰρ ἐναντίον, οὐδὲ βῆχες χρόνιαι, ὅτι ὄρχιος οἰδήσαντος παύονται. ὄρχις οἰδήσας ἀπὸ

continentes et vehementes. Quae vero ad melius judicant, non statim apparent.

VII.

Judicatoria non judicantia partim letalia sunt, partim difficilis judicationis. Quae praejudicantur, si cum cruditate judicata fuerint, recidiva oboriuntur. Sin minus, judicationes nullae: imo perniciosa signa eaque non parva sunt. Quaecunque judicatoria signa fiunt, haec si non edantur, difficilis sunt judicationis. Quae vero contraria significant, malum; non solum si recurrant, verum etiam si ad priscae naturae contraria prorepant, quemadmodum etiam malorum signa sunt quae in contraria prolabuntur. Ita vero animadvertendum est in eduliis, venis concidentibus, hypochondriorum tumoribus, tum sursum tum deorsum propendentibus. Sed et multa sunt hujusmodi velut abortientium mammae gracilescunt: neque enim contrarium est, neque tusses diuturnae, quod quum testis intumuerit cessent,

Ed. Chart. IX. [120.]
βηχέων ὑπόμνημα κοινωνίης, στηθέων, μαζῶν, γονῆς, φωνῆς.

η'.

Ἀποστάσιες ἢ διὰ φλεβῶν ἢ δι' ὀστέων ἢ νεύρων ἢ δέρματος ἢ ἐκτροπέων ἑτέρων, χρησταὶ δὲ αἱ κάτω τῆς νόσου, οἷον κιρσοὶ, ὀσφύος βάρεα ἐκ τῶν ἄνω. ἄρισται δὲ μάλιστα. αἱ κάτω καὶ αἱ κατωκάτω κοιλίης καὶ προσωτάτω ἀπὸ τῆς νόσου καὶ αἱ κατ' ἔκρουν. οἷον αἷμα ἐκ ῥινέων, πῦος ἐξ ὠτὸς, πτύαλον, οὖρον κατ' ἔκρουν. οἷσι μὴ ταῦτα ἀποστάσιες, οἷον ὀδόντες, ὀφθαλμοὶ, ῥὶς, ἱδρώς. ἀτὰρ καὶ τὰ ὑπὸ δέρμα ἀφιστάμενα ἐς τὸ ἔξω φύματα, οἷον ταγγαὶ καὶ τὰ ἐκπυοῦντα ἢ ἕλκος καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξανθήματα ἢ λοποὶ καὶ μάδισις τριχῶν, ἀλφοὶ, λέπραι ἢ τὰ τοιαῦτα ὅσα ἀποστάσιες μὲν εἰσιν ἀθρόως ῥεύσασαι καὶ μὴ ἡμιῤῥόπως, καὶ ὅσα ἄλλα εἴρηται καὶ ἢ μὴ

testisque tumor a tussi communionis pectoris, mammarum, geniturae et vocis monumentum est.

VIII.

Abscessus aut per venas aut per ossa aut nervos aut cutim aut alia emissaria abscedunt. Boni autem sunt qui infra morbum consistunt, quales varices et lumborum gravitates superne deorsum ducti. Praesertim vero optimi sunt inferiores, quique infra ventrem maxime et a morbo remotissimi abscedunt et qui per effluxum abeunt; quemadmodum sanguis e naribus aut pus ex aure, sputum et urina per effluxum. At quibus hisce modis non fiunt abscessus sunt velut dentes, oculi, nasus et sudor. Sed et quae sub cutem abscedunt, foras tubercula, velut tangae seu strumae et purulentae papulae, aut ulcus aut hujusmodi pustulae efflorescentes, aut squamae et capillorum defluvium, vitiligines, leprae aut ejusmodi quae sunt abscessus acervatim fluentes, neque serpentes et quaecunque alia dicta sunt, etiamsi non indigne morbi

ἀναξίως τῆς περιβολῆς τῆς νόσου, οἷον τῇ Τημένεω ἀδελφιδῇ ἐκ νόσου ἰσχυρῆς ἐς δάκτυλον ἐπεστήριξεν, οὐκ ἱκανὸν δὲ δέξασθαι τὴν νοῦσον, ἐπαλινδρόμησεν, ἀπέθανεν.

θ'.

[121] Ἀποστάσιες ἢ διὰ φλεβῶν ἢ διὰ κοιλίης ἢ διὰ νεύρων ἢ διὰ δέρματος ἢ κατὰ ὀστέα ἢ κατὰ τὸν νωτιαῖον ἢ κατὰ τὰς ἄλλας ἐκροὰς, στόμα, αἰδοῖον, ὦτα, ῥῖνας, ἐξ ὑστέρης ὀκταμήνῳ, τὰ τῶν κρίσεων, τῇ ὑστεραίῃ ὡς ἂν ἐς τὴν ὀσφὺν ἢ ἐς τὸν μηρὸν καὶ ἐς ὄρχιας. ἔστι δ' ὅτε ἐκ βηχέων. καὶ ὄρχις αὐτὸς ἐφ' ἑωυτοῦ. βηχώδεες ἀποστάσιες, αἱ μὲν ἀνωτέρω τῆς κοιλίης, οὐχ ὁμοίως τελέως ῥύονται. αἱμοῤῥαγίαι λαῦροι ἐκ ῥινῶν, ῥύονται πολλὰ, οἷον τὸ Ἡραγόρεω. οὐκ ἐγίνωσκον οἱ ἰητροί.

---

excretioni respondeant, quemadmodum Temenei nepti ex vehementi morbo quiddam in digitum firme decubuit, quae quum morbo suscipiendo non esset, ex interno recursu obiit.

IX.

Abscessus aut per venas aut per alvum aut per nervos aut per cutem aut ossa aut secundum dorsalem medullam aut ad alia emissaria, os, pudendum, aures, nares effluunt. Uteri affectus octavo mense judicationem subeuntes, postridie velut in lumbos aut femur et testes decumbunt. Interdum vero ex tussi in testes et testis ipse a seipso. Tussiculosi abscessus qui in superiore ventris regione sunt, non peraeque perfecte liberant. Largae sanguinis e naribus eruptiones plerumque liberant, ut Heragorae contigit, quod medici non animadverterunt.

Ed. Chart. IX. [121.]

ι.

Τὰς φωνὰς οἱ τρηχέας φύσει ἔχοντες καὶ αἱ γλῶσσαι ὑποτρηχέες. καὶ ὅσαι τραχύτητες ὑπὸ νούσων ὡσαύτως. αἱ οὖν σκληραὶ ἐοῦσαι τῇ φύσει καὶ ἄνοσοι τοῦτ' ἔχουσιν. αἱ δὲ μαλθακαὶ καὶ βραδύτεραι ἐς ἁμαρτωλίην ἢ χρηστὸν ἢ ἀρχαίη φύσις. σκεπτέον καὶ τὰ ἀπὸ τῶν διαιτέων τὰ μακροκέφαλα καὶ μακραύχενα ἀπὸ τῶν ἐπικυψίων. καὶ τῶν φλεβῶν ἡ εὐρύτης καὶ παχύτης ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ· καὶ στενότητες καὶ πλατύτητες καὶ βραχύτητες καὶ λεπτότητες καὶ ἀπὸ τῶν ἐναντίων ὧν αἱ φλέβες εὐρεῖαι καὶ αἱ κοιλίαι καὶ τὰ ὀστέα εὐρέα. εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ λεπτοὶ, οἱ δὲ πίονες τἀναντία τουτέων καὶ ἐν τοῖσι λιμαγχικοῖσιν αἱ μετριότητες. ἀπὸ τουτέων σκεπτέαι αἱ προαυξήσιες ἑκάστῳ ἃ μειοῦσι καὶ μειώσιες ἃ προαυξοῦσι, καὶ τῇσι προαύξεσιν, ὁποῖα συμπροαύξεται καὶ ὁποῖα συγκρατύνεται, καὶ διασφάξιες ποῖαι κοιναὶ τῶν φλεβῶν.

X.

Qui natura voces habent asperas, iis etiam linguae sunt subasperae et quaecunque ex morbis asperitates similiter contingunt. Quae igitur a natura linguae durae sunt, etiam sine morbo hoc habent. Molles vero tum ad noxam tum ad utilitatem quam prior natura tardiores sunt. Considerandа quoque veniunt quae ex victus ratione oblonga sunt capita et cervices longae a propensionibus et venarum capacitas et crassitudo, ab eadem causa procedens et angustiae et latitudines, brevitates ac tenuitates ex contrariis. Quorum venae latae, iis et ventres et ossa lata sunt hique graciles existunt. Obesi vero his contraria consequuntur et eorum qui fame macerantur moderationes. Ab his perspicienda sunt quae incrementa unicuique imminuant et quae diminutiones adaugeant et quae incrementa simul adaugeant et quae corroborent et quae sint communes venarum distantiae.

Ed. Chart. IX. [121. 122.]

ια'.

Αἱ τῶν ἤτρων ῥήξιες αἱ μὲν περὶ ἥβην τὰ πλεῖστα ἀσινέες τὸ παραυτίκα· αἱ δὲ σμικρὸν ἄνωθεν τοῦ ὀμφαλοῦ ἐν δεξιῇ, ὀδυνώδεες αὗται καὶ ἀσώδεες καὶ κοπριήμετοι, οἷον καὶ τὸ Πιττακοῦ. γίνονται δὲ αὗται ἢ ἀπὸ πληγῆς ἢ σπάσιος ἢ ἐμπηδήσιος ἑτέρου. οἷσι τὸ μεταξὺ τοῦ ἤτρου καὶ τοῦ δέρματος ἐμφυσᾶται καὶ οὐ καθίσταται, τὸ τῶν χροιῶν, οἷον τὸ πολυχλώριον, τό τε ἐκ λευκοχροίου, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἥπατος πᾶν τὸ τοιοῦτον. καὶ ἀπὸ τουτέου ἡπατικὰ νοσήματα [122] ἐν τουτέοισι καὶ ἴκτεροι οἱ ἀπὸ ἥπατος ἐς τὸ ὑπόλευκον καὶ ὑδαταινόμενοι καὶ οἱ λευκοφλέγματοι. οἱ δὲ ἀπὸ σπληνὸς μελάντεροι καὶ ὕδρωπες καὶ οἱ ἴκτεροι, καὶ αἱ δυσελκίαι τῶν ἐκλεύκων, τῶν ὑποφακωδέων, καὶ τὸ δέρμα καταῤῥήγνυται καὶ τὰ χείλεα, οἷος Ἀντίλοχος καὶ Ἀλεύας. τὸ ἀπὸ τῶν χυμῶν τῶν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ἁλμώδεος. ὅτι ὑπὸ τὸ δέρμα μάλιστα καὶ ἀπὸ κεφαλῆς, ὅταν ἀπὸ τοῦ πνεύματος διαθερμαίνηται.

XI.

Quae imi ventris circa pubem fiunt ruptiones plerumque statim sunt innoxiae. Quae paulo supra umbilicum in dextra parte jacent, ipsae dolorem et jactationem et stercoris vomitum inducunt, velut etiam Pittaco accidit. Hae vero aut a plaga aut vulsura aut alterius insultu. Quibus quod imum ventrem et cutem intercedit, id inflatur, nec cessat: iis dolor pallido multo suffunditur, ac velut ex candido pallescit, quod id omne ab hepate procedat et a quo hepatici etiam morbi iis insident. Et icteri ab hepate oriundi in subcandidum colorem mutant, etiam qui ex aquoso hydrope et alba pituita laborant. A liene vero tum hydropes tum icteri nigricantiores existunt. Sed et in exalbidis lenticoloribus ulcera peraegre sanantur et cutis et labra diffinduntur, quod Antiocho et Aleuae accidit. Quod oritur ex salsuginosi corporis humoribus, quum in cutem a capite maxime excalefacto deciderit.

ιβ.

Τὰς ἀφορμὰς ὁπόθεν ἤρξατο κάμνειν σκεπτέον, εἴτε κεφαλῆς ὀδύνη εἴτε ὠτὸς εἴτε πλευροῦ. σημεῖον δὲ ἐφ' οἷσιν ὀδόντες καὶ ἐφ' οἷσι βουβῶνες. τὰ γενόμενα ἕλκεα καὶ κρίνοντα πυρετοὺς καὶ φύματα. οἷσι ταῦτα μὴ παραγίνεται ἀκρισία. οἷσιν ἐγκαταλείπεται, βεβαιόταται ὑποστροφαὶ καὶ τάχισται. τὰ ὠμὰ διαχωρήματα καὶ ὑγρὰ κέγχρος στερεὸς ἐν ἐλαίῳ ἑφθὸς ἵστησιν, οἷον τὸ ναυτοπαίδιον καὶ ἡ Μυριοχαύνη.

XII.

Explorandae sunt causae unde quis aegrotare coeperit, sive capitis, sive auris, sive lateris dolor sit. Quibusdam vero dentes, quibusdam etiam inguinum tumores morborum signa dant. Oborta ulcera ac febres et tubercula judicantia, quibus haec non affuerint, judicatio nulla est. Quibus intus relinquantur, iis certissimae ac celerrimae recidivae nascuntur. Crudas ac liquidas dejectiones milium solidum oleo incoctum sistit. Exemplo est nautae puer et Myriochaune.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Β. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Β.

Ed. Chart. IX. [123. 124.]

α'.

[123] *Γυνὴ ἐκαρδιάλγει καὶ οὐδὲν καθίστατο, πάλιν ἐς ῥοιῆς χυλὸν ἀλφίτων ἐπιπάσσουσα καὶ μονοσιτίῃ ἤρκεσε καὶ οὐκ ἀνήμει οἷα τὰ Καρίωνος.*

[124] Τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν ἐῤῥέθη μὲν ἄξιόν εἶναι τῆς τε παιδείας καὶ τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους, ὡς

HIPPOCRATIS EPIDEM. II. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS II.

I.

Mulier cardialgia laborabat nihilumque remittebat. Huic pollis hordeaceus in mali punici ſuccum inſperſus, ac cibus ſemel dumtaxat per diem acceptus ſatis fuit, neque revomebat, velut Carioni contigit.

Primum epidemiorum librum magni Hippocratis tum ſapientia tum gloria dignum eſſe pronunciatum eſt, ut

Ed. Chart. IX. [124. 125.]

νον τῷ στομάχῳ προσέθηκε. πάλιν, φησὶν, ἐς ῥοιῆς χυλὸν ἀλφίτων ἐπιπάσσουσα, τὸν μὲν γὰρ μοχθηρὸν χυμὸν ἐξήρανε τὸ ἄλφιτον, τὴν δὲ κοιλίαν ὁ τῆς ῥοιᾶς χυλὸς ἅμα αὐτῷ λαμβανόμενος ἐρώννυεν, ὡς ἀποτρίψασθαι δυνάμενος τὸν ἐν τοῖς χιτῶσιν αὐτοῖς περιεχόμενον χυμόν. οὐχ ἅπαν δὲ τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς ἄλγημα καρδιαλγίαν προσαγορεύουσιν, ἀλλὰ μόνον τὸ ὑπὸ δριμέων ὑγρῶν γινόμενον, ὅταν αὐτὸ τὸ στόμα ἐρεθίζηταί τε καὶ ἀναδάκνηται, ὅπερ ἐν ταῖς λύπαις συμβαίνει. διὸ καὶ οἱ οὕτως διακείμενοι χολὴν ἐμοῦσιν, ὡς καὶ ἐνίοις ὑπέρχεται κάτω καὶ ἡ γαστὴρ αὐτοῖς ἄκρατα χολώδη διαχωρεῖ. εὐλόγως δὲ ταῦτα συμβαίνει. τὸ γὰρ στόμα τῆς γαστρὸς διὰ τὸ μέγεθος ὧν ἔχει νεύρων αἰσθητικῶν οὐδὲν λανθάνει τῶν κατ' αὐτό. δακνόμενον οὖν ὑπὸ τοῦ πικροχόλου χυμοῦ καρδιαλγίαν ἐργάζεται, διὸ καὶ χολώδης ἔμετος γίνεται. καὶ διὰ τοῦτο [125] οἱ παλαιοὶ τὰς δήξεις αὐτοῦ καρδιωγμοὺς καὶ καρδιαλγίας ἐκάλουν.

---

ducit, quod et vomitum prohibuit et ſtomacho robur addidit. *Pollis, inquit, hordeaceus in mali punici ſuccum inſperſus:* pravum enim humorem polenta exſiccavit. Ventriculum vero mali punici ſuccus cum ipſa farina ſumptus roborabat, ut cui facultas humorem ipſis tunicis contentum detergendi. At non oris ventriculi dolorem cardialgiam appellitant, ſed eum duntaxat, qui ab acribus humoribus concitatur, quum os ipſum proritatur morderturque, quod in moeroribus accidere conſuevit. Quamobrem etiam ſic affecti bilem evomunt, quae et nonnullis per inferiora deſcendit, quorum venter ſincera ac bilioſa dejicit. At merito haec eveniant. Orificium namque ventriculi propter nervorum quos habet ſenſibilium magnitudinem nihil eorum ipſi inſidentium non percipit. Quum itaque ab acri humore bilioſo mordetur, cardialgiam procreat, proindeque bilioſus oritur vomitus. Eam ob rem priſci illius morſus cardiogmos et cardialgias vocitabant.

β'.

Αἱ μεταβολαὶ ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς πονηρὰ μεταβάλλῃ, οἷον ἀπὸ φαρμάκων ἐμέουσι πυρετῶν ἕνεκα.

Αἱ τῶν ἐμουμένων μεταβολαὶ αἱ ἐπὶ τὰ χακίω γινόμεναι, ὡς καὶ ἐν παντὶ γένει τῶν περιττῶν ψέγονται. εἰ μὲν γὰρ ἀγαθόν ἐστι ταῦτα ἐξωθεῖσθαι, ὅμως δὲ ποικίλας τοῦ σώματος διαθέσεις καὶ μεγάλην τῆς φύσεως ταραχὴν σημαίνουσιν. τὴν δὲ τῶν ἐμέτων ποικιλίαν ψέγει καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ προῤῥητικοῦ ὧδέ πως· καὶ ἔμετοι μετὰ ποικιλίας κακὸν ἄλλως τε καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντων. αἱ τοίνυν μεταβολαὶ τῶν περιττωμάτων διὰ τὸ καθαίρεσθαι τοὺς ποικίλους χυμοὺς οὐ πάντως μεμπτέαι, ἐὰν μὴ εἰς χακίω τρέπωνται καὶ συνεχῶς γένωνται, ἢ τὰ κάκιστα σημεῖα, ὡς συντήξεως καὶ σηπεδόνος ἔχοιεν, καθάπερ ἐν τῷ προγνωστικῷ διῆλθεν αὐτὸς εἰπών· εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμούμενον πρασοειδὲς ἢ πέλιον ἢ μέλαν, ὅ τι ἂν ᾖ τουτέων τῶν χρωμάτων,

II.

Mutationes auxiliantur, ſi non in deteriora mutentur, velut iis qui ab aſſumptis ſebrium gratia medicamentis evomunt.

Quae vomuntur, eorum mutationes in deterius ductae, ut et in omni excrementorum genere improbantur. Etſi namque bonum eſt haec expelli, diverſos tamen corporis affectus et magnam naturae perturbationem portendunt. Vomituum autem varietatem improbat quoque prorrhetici auctor hisce verbis: *Vomitus cum varietate malum, quum qui ſeorſum tum qui prope invicem prodeunt.* Itaque mutationes excrementorum, quod varios humores purgent, non omnino improbandae ſunt, niſi in deterius mutentur et aſſidue creentur, aut peſſima ſigna, ut colliquationis et putredinis, ſortiantur, quemadmodum in prognoſtico his verbis diſſeruit: *Si vero quod vomitur porraceum aut lividum aut nigrum ſuerit, quisquis horum colorum extite-*

Ed. Chart. IX. [125.]

νομίζειν χρὴ πονηρὸν εἶναι. εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ωὐτὸς ἄνθρωπος ἐμέει, κάρτα ὀλέθριον ἤδη γίνεται. τάχιστον δὲ θάνατον σημαίνει τὸ πέλιον τῶν ἐμουμένων, εἰ ὄζοι δυσῶδες. ἅπερ ἅπαντα ψέγει κατ' αὐτὴν σχεδὸν τὴν ῥῆσιν ἐν ταῖς Κωακαῖς προγνώσεσι, ἔνθα γράφει· πρασοειδὴς δὲ ἔμετος καὶ μέλας καὶ πέλιος πονηρόν· εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὁ αὐτὸς ἐμέει, ὀλέθριον. ὃ δὲ ἐνταῦθα λέγει περὶ ἐμέτων, ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς περὶ τῶν τῆς κοιλίας διαχωρημάτων φησίν· ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐπὶ πονηρὰ μεταβάλλῃ· καὶ ὥσπερ ἐκεῖ τὰς ῥύσεις τὰς αὐτομάτως γινομένας σημαίνει, οὕτως ἐνταῦθα περὶ τῶν ἐμέτων καὶ αὐτῶν αὐτομάτως γενομένων ὁ λόγος αὐτῷ. ὃ ἐκ τῶν ἑπομένων δῆλόν ἐστι. λέγει γάρ· οἷον ἀπὸ φαρμάκων ἐμέουσι πυρετῶν ἕνεκα. ὅπερ λέγει αὐτὸς ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς σαφῶς καὶ ὁκόσῳ ἂν χρώματα πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κακὸν, ξὺν φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον. οὐ γὰρ θαυμαστὸν τοιάδε ἄγεσθαι ἀπὸ τοῦ φαρμάκου.

---

rit, is pravus esse vomitus existimandus est. Si vero omnes idem homo colores vomat, id jam perniciosissimum est. Celerrimam quoque mortem denunciat vomitus lividus, si graviter oleat. Quae omnia eodem fere contextu in Coacis praenotionibus arguit, ubi scribit: *Porraceus autem vomitus et niger et lividus malum. Si vero omnes etiam colores evomat idem homo, perniciosum.* Quod vero hic de vomitibus loquitur, idem in aphorismis de alvi dejectionibus pronunciat: *In alvi profluviis excrementorum mutationes juvant, nisi in prava mutentur.* Et quemadmodum illic profluvia sponte oborta declarat, sic hic de ipsis, qui sponte cientur, vomitibus ipsi est oratio, quod ex consequentibus patet. Dicit enim: *velut iis qui ab assumptis ob febres medicamentis evomunt;* quod ipse in aphorismis dilucide pronunciat: *Et quo plures colores deteriores fuerint, majus malum, cum medicamento, minus.* Non enim mirum est talia a medicamento educi.

γ'.

Αἱ ἐς ἀκρητέστερα τελευταὶ σῆψιν σημαίνουσι, οἷον Δεξίππῳ.

---

[126] Σύνηθές ἐστιν Ἱπποκράτει ἐν παντὶ τῶν περιττῶν γένει τὰ ἄκρατά τε καὶ ἀμιγῆ ἀποδοκιμάζειν καὶ τὰς ἀκράτους τῶν χυμῶν κενώσεις μοχθηρὰς εἶναι ἀποφαίνεσθαι. καὶ γὰρ ἐν τῷ προγνωστικῷ περὶ τοῦ πτυέλου γράφει τάδε· συμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. εἰ γὰρ πολλῷ ὕστερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης ἀναπτύοι τὸ ξανθὸν ἐὸν, ἢ πυῤῥὸν, ἢ πολὺν βῆχα παρέχον καὶ μὴ ἰσχυρῶς συμμεμιγμένον, κάκιον γίνεται. τὸ γὰρ μὴ συμμεμιγμένον ἄκρατόν ἐστιν, ὃ μέμφεται λέγων· τὸ γὰρ ξανθὸν ἄκρητον ἐὸν κινδυνῶδες. καὶ πάλιν· εἰ δὲ εἴη οὕτως ἄκρητον, ὥστε καὶ μέλαν φαίνεσθαι, δεινότερόν ἐστι τοῦτο ἐκείνων. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προῤῥητικῷ λέγει τὰ ἐμέσματα ἄκρητα, ἀσώδεα, πονηρά. περὶ τῶν αὐτῶν ὅτι πονηρὰ

III.

Postremae vomituum in meraciora desinentes putredinem significant, quemadmodum Dexippo.

Hippocrati consuetum est in omni excrementorum genere tum mera tum minime mixta reprobare, ac meras humorum vacuationes esse pravas statuere. Etenim in prognostico de sputo haec scribit: *Sputo admodum commixtam flavitiem conspici.* Si namque multo post doloris principium expuat, quod flavum sit aut fulvum aut quod multam tussim excitet, neque valde commixtum, deterius existit. Quod enim commixtum non est, merum est; quod his verbis arguit: *Quod enim flavum merum est, periculosum.* Atque iterum: *Si vero fuerit ita merum, ut et nigrities conspiciatur, id illis gravius malum est.* Sed et in prorrhetico dicit: *Quae vomuntur mera et nauseabunda, prava sunt.* De iisdem quod prava sint in

Ed. Chart. IX. [126.]

εἰσι γράφει σαφῶς ἐν τῷ προγνωστικῷ, ἔνθα φησίν· ἔμετος δὲ ὠφελιμώτατος ὁ φλέγματος καὶ χολῆς συμμεμιγμένος, ὡς μάλιστα καὶ μὴ παχὺς κάρτα, μήτε πολὺς ἐμείσθω. οἱ γὰρ ἀκρατέστεροι κακίονές εἰσιν. ὃ καὶ ἐν ταῖς Κωακαῖς κατασκευάζει γράφων οὕτως· ἔμετος δὲ ἀλυπότατος φλέγματος καὶ χολῆς συμμεμιγμένος, μὴ πολὺ δὲ κάρτα ἐμείσθω. τὰ δὲ ἀκρατέστερα τῶν ἐμουμένων κακίω. καὶ μετ' ὀλίγα· οἱ κατὰ μικρὰ ταχεῖς, χολώδεις, ἄκρητοι ἔμετοι κακόν. ταῦτα γράφεται πρὸς αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν ἀκράτων διαχωρημάτων πανταχοῦ. ἄκρατον δὲ λέγεται τὸ ἀμιγὲς ἑτέρου καὶ τὴν αὐτοῦ φύσιν διασωζόμενον εἰλικρινῆ. καὶ αὐτὸς ἐν τῷ προγνωστικῷ ἐδήλωσεν ὁποῖόν τι καλεῖ τὸ ἄκρατον, ἀντιτιθεὶς αὐτῷ τὸ μεμιγμένον. καὶ γὰρ οἶνον ἄκρατον εἰώθαμεν λέγειν ᾧ μὴ μέμικται τὸ ὕδωρ. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῶν ἄλλων ἕκαστον ἄκρατον λέγεται, ὅταν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μόνον ἑτέρας οὐσίας ἀμιγὲς εἴη. οὕτως ἄκρατα διαχωρήματα καλοῦμεν τὰ μόνον ἕνα τὸν ἀποκρινόμενον ἔχοντα χυμὸν ἄμικτον ἑτέροις. ὥσπερ αὐτὸς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν καλεῖ

prognoftico dilucide fcribit, ubi haec profert: *Vomitus is eft utiliffimus, qui ex pituita et bile commixtus eft*, ut qui potiffimum neque admodum craffus, neque copiofus evomitur. Meraciores namque deteriores funt. Quod etiam in Coacis his fcriptis confirmat: *Vomitus autem minime moleftus eft, quum pituita et bile permixtus fit, neque maxima copia vomatur.* Meraciores autem vomitus deteriores. Et paulo poft: *Brevi celeres, biliofi et finceri vomitus malum.* Eadem et ab ipfo de meris dejectionibus ubique fcribuntur. Caeterum purum aut merum dicitur quod alteri commixtum non eft fuamque naturam finceram tuetur. Imo idem in prognoftico declaravit quid fincerum vocet, quum mero oppofuerit. Etenim merum vinum dicere confuevimus, cui aqua permixta non fuerit. Hocque modo caeterorum unumquodque merum purumve dicitur, quum ipfum per fe folum alteri fubftantiae commixtum non fuerit. Sic puras dejectiones vocamus, quae

Ed. Chart. IX. [126.]
τὰς ἀκρήτους ἐκκρίσεις, τὰς ἀκριβῶς χολώδεις ἃς καὶ ἀποδοκιμάζει. ἀεὶ γὰρ τὰς ἀνωμάλους ἁπάντων τῶν πάνυ διαφερόντων ἐπιπλοκὰς αὐτός τε ὁ Ἱπποκράτης μέμφεται καὶ ἡ πεῖρα διδάσκει οὕτως ἔχειν. ζητήσειε δ' ἄν τις πῶς ὑφ' Ἱπποκράτους λέγεται ὅτι οἱ τελευταῖοι ἔμετοι ἀμιγεῖς καὶ ἄκρητοι τὴν σῆψιν σημαίνουσιν, τῆς σωτηρίας μᾶλλον σημείου φαινομένου, ὅταν τὰ βλάπτοντα καὶ τὰ ὕποπτα δύναται κενοῦσθαι. ἐν γὰρ τοῖς τριταίοις πυρετοῖς τοῖς διαλείπουσιν οὐ ῥᾳδίως τῆς ἀπυρεξίας αἰσθανόμεθα, μὴ τελευτέως ἀποτιθεμένης τῆς χολῆς τῆς ὑπὸ τῶν ὑποχονδρίων τὴν νοῦσον τρεφούσης. τοῦτο δὲ οὔτ' εὐθὺς, οὔτ' ἐν τοῖς πρώτοις γίνεται ἐμέτοις, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τοῖς τελευταίοις, εἰ τὰ νῦν περὶ τοῦ ἐμέτου λεγόμενα ὅμοια εἰσὶ τοῖς ἐν τῷ προῤῥητικῷ περὶ τῶν ἀκράτων διαχωρημάτων εἰρημένοις, ἔνθα φησὶ τὰ τελευτῶντα ὑποχωρήματα εἰς ἀφρώδεα ἄκρητα παροξυντικά. οἷόν τε γάρ ἐστι τὰς τελευταίας ἐκκρίσεις,

unum solum humorem, qui secerni queat, sortitae fuerint, non commixtum caeteris. Quo pacto primo epidemiorum ipse prorsus biliosas excretiones meras vocitat, quas etiam damnat. Semper enim inaequales rerum omnium admodum ad invicem discrepantium implicationes et ipse Hippocrates damnat et ita rem sese habere docet experientia. Quaeret autem aliquis qua ratione ab Hippocrate pronunciatur postremos vomitus non mixtos et sinceros putrefactionem significare, quum potius saltem hujusmodi signum portendere videatur, quum et noxia et suspecta vacuari possint. In tertianis enim febribus intermittentibus apyrexiam non facile percipimus, bile sub hypochondriis morbum fovente non plane expulsa. Hoc autem derepente non fit, neque in primis, sed magis in postremis vomitibus, si quae nunc de vomitibus dicuntur, iis similia sunt, quae in prorrhetico de meris dejectionibus pronunciata sunt, ubi dicit: *quae dejectiones in spumosas meras desinunt, exacerbationes excitant;* fieri namque patet ultimas excretiones morbos fere levaturas morbo-

Ed. Chart. IX. [126. 127.]
αἳ τὰς νόσους σχεδὸν κουφίζειν μέλλουσιν, τοὺς παροξυσμοὺς τῶν νοσημάτων σημαίνειν, ὅτε εἰς κάκιον λήγουσιν, σημαίνουσι γὰρ μεγάλην τῶν χυμῶν ἀνωμαλίαν καὶ μετὰ χρονίαν τῶν ὑγρῶν διὰ τῶν ἐμέτων ἀναγωγὴν τὰ τελευταῖα ἀκρατέστερα βεβαίας τῆς τῶν χυμῶν σήψεως αἰτίας ἐνδείκνυνται.

δ.

[127] Ἡ Σεραπὶς ἐξ ὑγρῆς κοιλίης ᾤδησε. κνησμοὶ δ' οὐκ οἶδα ποσταὶ ἢ πρόσω. ἔσχε δὲ καὶ ἀπόστημα ἐν κενεῶνι ὅπερ μελανθὲν ἀπέκτεινε.

Ὑγρὰν κοιλίαν λέγει ἀφ' ἧς ὑγρὰ διαχωρεῖται. γίνεται δὲ ὑγροτέρα τοῦ συμμέτρου ἡ γαστὴρ, ὅταν ἡ χυλωθεῖσα τροφὴ κατ' αὐτὴν ἐνδεέστερον ἀναδίδοται, ὡς πάλιν ξηροτέρα τῆς κατ' αὐτὴν ὑγρότητος ἁπάσης εἰς τὸ ἧπαρ ἀναφερομένης. τὰ μὲν οὖν διαχωρούμενα θᾶττον ὑπέρχεται, πο-

rum acceſſiones ſignificare, quod in deterius deſinant. Magnam enim humorum inaequalitatem ſignificant et poſt diuturnam liquidorum per vomitus eductionem, quae poſtrema vomuntur meraciora certas putrefactionis humorum cauſas produnt.

IV.

Serapis ex alvo humente intumuit. Pruritus autem haud ſcio quot diebus non ultra progreſſi ſint. Ceneonem vero etiam quidam abſceſſus occupabat, qui nigrefactus interemit.

Humidam alvum vocitat a qua liquida dejiciuntur. Fit autem alvus quam congruat humidior, quum alimentum liquefactum indigentius diſtribuitur: contra vero ſiccior, quum omnis hujus humiditas ad jecur advehitur.

Ed. Chart. IX. [127.]
τὲ μὲν διὰ τὸ πλῆθος τῆς καταῤῥεούσης εἰς τὴν γαστέρα χολῆς, ἥπερ ἐρεθίζει αὐτὴν εἰς ἀπόκρισιν, ἐνίοτε δὲ τῆς μὲν ἐν τῇ γαστρὶ καθεκτικῆς δυνάμεως ἀῤῥωστοτέρας γινομένης, τῆς δ' ἀποκριτικῆς ἐν αὐτῇ γε καὶ τοῖς ἐντέροις ἰσχυρᾶς ὑπαρχούσης. ᾤδησε γοῦν ἡ γυνή. εἴωθε δὲ καλεῖν οἴδημα αὐτὸς τὸν παρὰ φύσιν ὄγκον ἅπαντα, ὁ δὲ κνησμὸς τῆς κακοχυμίας ἐστὶν ἔκγονος. ἔστι δὲ ἡ φύσις αὐτοῦ νιτρώδης καὶ ἁλμυρά τις ἢ πικρά. διὸ τοῖς ἀλουτοῦσι καὶ ῥυπῶσι καὶ ἀπεπτοῦσι καὶ τροφὰς κακοχύμους ἐσθίουσι κνηστιᾶν συμβαίνει, καὶ πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν ψώραις τε καὶ λέπραις. αἴτιον ὅτι ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι πλείων τέ ἐστι καὶ παχύτερος ὁ χυμός. ὅταν δὲ τὸ πλῆθος ᾖ πολὺ χυμῶν ἀπέπτων, αἱ ἀποστάσεις γίνονται. καὶ τούτων αἱ μὲν μικραὶ οὐδὲν ὠφελοῦσιν, αἱ δὲ μεγάλαι ἀποκτείνουσιν. ὁποῖον ἦν τὸ τῆς Σεράπιδος ἀπόστημα, ὅπερ μελανθὲν καὶ κακόηθες γινόμενον ἀπέκτεινεν αὐτήν.

Itaque quae dejiciuntur celerius ſubducuntur, interdum quidem ob bilis in ventrem defluentis ipſiusque ad ſeceſſum proritantis copiam, interdum vero tum retentrice ventris facultate imbecilliore tum ventriculi et inteſtinorum excretrice robuſtiore facta. Intumuit ergo mulier. Conſuevit ipſe oedema vocare omnem praeter naturam tumorem. At pruritus pravi humoris eſt ſoboles. Eſt enim ipſius natura nitroſa et aliquantulum ſalſa aut amara. Unde illotis, ſordidis, non concoquentibus et mali ſucci alimenta edentibus prurire contigit, ſcabie et lepra infectis frequentius. Cauſa patet, quod in hujusmodi affectibus humor *exuberet* et craſſior exiſtat. Quum autem magna ſit crudorum humorum copia, abſceſſus oboriuntur, quorum parvi quidem non opitulantur, magni vero perimunt. Qualis erat Serapidis abſceſſus, qui niger et malignus factus ipſam interemit.

ε΄.

Καὶ ἡ Στυμάργεω ἐκ ταραχῆς ὀλιγημέρου πολλὰ στήσασα καὶ παιδίου μετάστασιν θήλεος ἀπὸ φθορῆς τετράμηνον ὑγιήνασα ᾤδησε.

Ἡ ταραχὴ ἐπὶ πολλῶν γίνεται ἐδεσμάτων, τῶν μὲν δακνόντων τὴν γαστέρα, τῶν δὲ φυσώντων, καὶ ἐνίοτε ἐκ μαχομένων ταῖς δυνάμεσι μερῶν συγκειμένων, ὧν τὰ μὲν ἐρεθίζει, τὰ δὲ ἐπέχει τὴν γαστέρα. ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ὀδύνη ἢ πυρετὸς σφοδρὸς ἢ ῥεῦμα ἢ αἱμοῤῥαγία ἢ λύπη ἢ θυμὸς ἢ φόβος ταὐτὸ τοῦτο ποιεῖ. ὅθεν ὥσπερ ἐκ τῆς πολυχρονίας στάσεως τὸ ἔκτρωμα τοῦ παιδίου γεγένηται. εἰκὸς γὰρ καὶ τῇ τοιαύτῃ γυναικὶ μυξώδη τὰ στόματα τῶν εἰς τὴν μήτραν καθηκόντων ἀγγείων ὑπάρξαι, ἐξ ὧν ἤρτηται τὸ χόριον. ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν ἔκτρωσιν οὐκ ἀρκούντως ἐκαθάρη, εὐλόγως ᾤδησεν.

V.

Stymargi quoque uxor, ubi ventris perturbatio per paucos dies concitata multopere confstitiſſet et ex abortu quadrimeſtris foetus foeminei convaluiſſet, intumuit.

Perturbatio ex copioſis eduliis oboritur; aliis quidem ventrem mordentibus, aliis vero flatus concitantibus. Nonnunquam etiam ex partibus compoſitis facultate pugnantibus, quarum illae quidem ventrem excitant, hae vero morantur. Sed et flatus et dolor aut febris vehemens aut rheuma aut haemorrhagia aut moeror aut ira hoc idem praeſtant. Unde tanquam ex diuturna ſeditione pueruli abortus accidit. Nam probabile eſt hujusmodi mulieri mucoſa fuiſſe vaſorum ad uterum pertinentium oscula, ex quibus ſecundinae pendent. Quia vero non ſatis abunde purgata eſt, jure poſt abortum intumuit.

στ'.

[128] *Μόσχῳ λιθιῶντι ἰσχυρῶς ἐπὶ τῷ βλεφάρῳ τῷ ἄνω κριθὴ ἐγένετο πρὸς τοῦ ὠτὸς μᾶλλον. ἔπειτα ἐξελκώθη ἔσω. πέμπτῃ καὶ ἕκτῃ ἔσωθεν πῦον ἐῤῥάγη, τὰ κάτωθεν ἔλυσε. βουβὼν παρ' οὖς ἦν καὶ κάτω ἐπὶ τῷ τραχήλῳ κατ' ἴξιν τοῦ ἄνω βουβῶνος.*

Ἐδείχθησαν οἱ λίθοι κατ' ἐκεῖνα τῶν σωμάτων, ἐν οἷς ἂν συνέλθῃ πάχος τῶν χυμῶν, πυρώδει θερμότητι. ὡς καὶ πολλοὺς ὁρῶμεν διὰ τὸ ἀδηφαγεῖν πλεῖστον ἀθροίζειν τὸν ἰδίως ὀνομαζόμενον ὠμὸν χυμόν. ἐξ οὗ ῥᾳδίως ὁ λίθος γεννᾶται. ὅπερ ἐν τοῖς παιδίοις μάλιστα συμβαίνει, ὅτι θερμότερα, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν φησίν· οὐροῦνται γὰρ παχέα. καὶ τὸ πάχος τοῦτο συνιστάμενόν τε καὶ ἀθροιζόμενον, ὅταν μὴ κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν ἐκκριθῇ καὶ ἔνδον πολλὸν μένῃ, συνίσταταί τέ πως καὶ πήγνυται. ἀρχῆς δὲ ταύτης γενομένης τὸ λοιπὸν παχὺ ὅσον

VI.

Mosco calculo vehementer laboranti, superiori palpebrae hordeolum ad aurem magis ortum est. Deinde intus exulceratum fuit. Quinto et sexto die ex interioribus pus erupit ac inferiores affectus solvit. Glandularum ad aures tumor aderat ac inferne cervici insidebat, alter e directo superioris tumoris.

Calculos illis in corporibus procreari demonstratum est, in quibus humorum crassamentum igneo calore concretum fuerit. Quare multos intuemur ob edacitatem quem proprie crudum humorem nominamus plurimum accumulare, ex quo calculus generatur. Quod maxime pueris accidit qui calidiores existunt, quemadmodum ipse sexto epidemiorum pronunciat: *crassa namque mejunt.* Idque crassamentum si consistat et accumuletur, quum decenti tempore non excernatur et intus copiosum maneat, cogitur concrescitque. Hoc autem orto principio residuum

εἰς τὴν κύστιν ἀφικνεῖται προσπλάττεται τούτῳ καὶ γίνεται λίθος. οὕτω δὲ καὶ τὸ γάλα παχὺ ὂν πρὸς λίθου γένεσιν ἐπιτήδειον νομίζεται. ἀλλὰ καὶ τὰ παχύχυμα πάντα εἰς τὴν τῶν λίθων γένεσιν συντείνει. μᾶλλον δὲ ἐν τοῖς γέρουσι. ἐμφράττεται γὰρ ἐξ αὐτῶν ἧπάρ τε καὶ σπλὴν καὶ νεφροί. κἀντεῦθεν οἱ μὲν ὑδεριῶσιν, οἱ δὲ λιθιῶσι τῶν ἐπὶ πλέον αὐτοῖς χρησαμένων γερόντων. κριθὴ δέ ἐστιν ἀποστημάτιον κατὰ τὸν τοῦ βλεφάρου ταρσὸν ἐπίμηκες. τοιαύτας δὲ τὰς κριθὰς καὶ ποσθίας καλοῦσιν.

ζ'.

Ὁ τῆς Ἀρισταίου γυναικὸς ἀδελφὸς χλιαινόμενος ἐταλαιπώρει ὁδῷ, κἄπειτα ἐν κνήμῃ τέρμινθοι ἐγένοντο. ἔπειτα συνεχὴς πυρετὸς ἐγένετο καὶ τῇ ὑστεραίῃ ἱδρὼς ἐγένετο καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἀρτίους ἐγένετο ἀεί. ἔτι δὲ ὁ πυρετὸς εἶχεν. ἦν δὲ ὑπόσπληνος, αἱμοῤῥάγει ἐξ ἀριστεροῦ πυκνὰ καὶ κατ' ὀλίγον ἐκρίθη. τῇ ὑστεραίῃ ἀριστερὸν παρ' οὖς

crassum quodcunque in vesicam appellat isti adhaerescit creaturque calculus. Ita vero lac quoque crassum ad calculi procreationem idoneum existimatur. Imo et quaecunque crassos humores gignunt ad calculorum jecur tum lien et renes obstruuntur. Hincque senum alii in hydropem, alii in calculum labuntur, qui his plenius usi sint. Hordeolum autem est exilis abscessus oblongus palpebrae cilio obortus. Hujusmodi hordeola etiam posthias vocitant.

VII.

Aristaei uxoris frater de via fessus incaluit; deinde terminthi in tibia creati sunt. Postea continua febris oborta est postridieque sudor, qui aliis quoque diebus paribus semper manabat. Febris etiamnum detinebat. Erat autem lienicus, sanguis ex nare sinistra crebro fluxit et paulatim judicatus est. Postridie secundum

Ed. Chart. IX. [128. 129.]
οἴδημα. τῇ δὲ ὑστέρῃ καὶ παρὰ δεξιόν. ἧσσον δὲ τοῦτο καὶ ἐπεχλιαίνετο. ταῦτα κατεμολύνθη καὶ οὐκ ἀπεπύησεν.

Τῶν τερμίνθων μέμνηται αὐτὸς ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ὡδέ πως. οἱ αἱμοῤῥοΐδας ἔχοντες οὔτε πλευρίτιδι οὔτε περιπνευμονίῃ οὔτε φαγεδαίνῃ οὔτε δοθιῆσιν οὔτε τερμίνθοισιν ἁλίσκονται. καὶ ἡ αὐτὴ ῥῆσις κἀν τῷ περὶ χυμῶν ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ βιβλίου γέγραπται καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ εἰρήκαμεν τὸ τῶν τερμίνθων ὄνομα [129] εἶναι δηλωτικὸν μελάνων τινῶν ἐκφυμάτων ἐν ταῖς κνήμαις μάλιστα γινομένων ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος τῆς κατὰ σχῆμα καὶ χρόαν καὶ μέγεθος τῷ καρπῷ τῶν τερμίνθων γεγονός. εἴωθε δὲ ἐπικεῖσθαι αὐτοῖς ἄνω κάτω φλύκταινα μέλαινα, ἧς ἐκραγείσης τὰ ὑποκάτω ὅμοια ἀποσεσυρμένοις φαίνεται. τούτων δὲ διαιρεθέντων τὸ πῦον εὑρίσκεται. ἄλλοι δέ φασι τερμίνθους εἶναι ὑπεροχάς τινας ἐπὶ τοῦ χρωτὸς συνισταμένας,

finiſtram. aurem tumor, ſequenti die etiam ſecundum dextram ſubortus eſt, ſed hic minor qui intepeſcebat. Hi evanuerunt; nec ſuppurarunt.

Terminthorum ipſe meminit ſexto epidemiorum his verbis: *Quibus ſunt haemorrhoides, ii neque pleuritide, neque peripneumonia, neque phagedaena, neque furunculis, neque terminthis corripiuntur.* Eadem quoque oratio etiam in libro de humoribus prope finem ſcripta eſt nosque ibi diximus terminthorum nomen nigra quaedam tubercula praeſertim in tibiis enaſcentia prodere, a figurae, coloris et magnitudinis ſimilitudine, quam cum terebinthi fructu ſortitur, originem duxiſſe. Conſuevit autem ipſis inſidere ſuperior et inferior puſtula nigra, qua rupta quae ſubjacent deſquamatis ſimilia conſpiciuntur, quibus ſeparatis pus invenitur. Alii dicunt terminthos eſſe quasdam eminentias in cute conſiſtentes, rotundas et nigrovirides

Ed. Chart. IX. [129.]

στρογγύλας, μελανοχλώρους, τοῖς καρποῖς τοῦ τερμίνθου ἐοικυίας. ἐκ δὲ ταλαιπωρίας τῆς ὁδοῦ ἐθερμάνθη ἄνθρωπος οὗτος καὶ συνεχὴς ἐγένετο πυρετός. συνεχῆ δὲ πυρετὸν λέγει τὸν εἰς ἀπυρεξίαν, πλὴν τελέως λυθῆναι, μὴ παυόμενον, κἂν παρακμή τις αἰσθητὴ φαίνηται. ὅταν δὲ μηδὲ παρακμή τις αἰσθητὴ, διὰ παντὸς δὲ ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς ἄχρι κρίσεως ὁμοίως διαμένῃ, γένους ἐστὶ τῶν καυσωδῶν πυρετῶν, ἀλλὰ διενήνοχεν αὐτῶν τῇ ὀξύτητι. ἔστι γὰρ καὶ χολώδης καὶ περικαὴς καὶ κατόξυς. τὰς δὲ διαφορὰς αὐτῶν καὶ τὰ ὀνόματα ἔχεις ἐν ταῖς ἡμετέραις περὶ τῶν πυρετῶν τε καὶ κρίσεων πραγματείαις. εὔλογον μὲν ὄντα ὑπόσπληνον αἱμοῤῥαγῆσαι πυκνὰ ἐξ ἀριστεροῦ, τῆς φύσεως ὀρθῶς τὴν τοῦ αἵματος ῥύσιν διηκούσης, διὸ καὶ ἐκρίθη. εἰς ὃ συντείνει καὶ τὸ παρ' οὖς οἴδημα, πρῶτον μὲν παρ' ἀριστερὸν, δεύτερον δὲ καὶ παρὰ τὸ δεξιόν. φησὶ γοῦν ὅτι ταῦτα κατεμολύνθη, τουτέστι ἠφανίσθη καὶ κατὰ βραχὺ ἀπεμαράνθη. οὕτως γὰρ καλεῖ τὸ τῆς ὀξείας κινήσεως καὶ

terminthi fructibus fimiles. At ex itineris labore hic homo incaluit et affidua febris oborta eft. Affiduam appellat febrem quae ad integritatem non ceffat, nifi prorfus foluta fit, etiamfi aliqua manifefta declinatio appareat. Quum vero declinatio manifefta non eft, fed femper a primo principio adusque crifin eodem modo permanet, generis eft febrium ardentium, fed ab ipfis acutie differt. Eft enim febris et biliofa et ardens et peracuta. Earum autem differentias et nomina in noftris habes operibus tum de febribus tum de crifibus. Rationi quidem confonum eft fubfplenico exiftenti crebro e nare finiftra fanguinem erupiffe, natura recte fanguinis fluxum dirimente, proindeque excretio facta eft. Ad quod tendit etiam tumor, primum quidem ad finiftram, fecundo ad dextram. Dicit igitur hos tumores molles evafiffe, hoc eft evanuiffe paulatimque marcuiffe. Sic enim vocat celeris motus et mutationis ceffationem et coctionem, propterea que ad fup-

Ed. Chart. IX. [129.]
μεταβολῆς παυσάμενον καὶ ἀποψυχθὲν καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀποπυόμενον, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἐπιδημίαις γέγραπται· συνεκρίθη, συνέστη ὀξύτερον, κινηθὲν ἐμαλύνθη. καὶ ἐν τῷ προῤῥητικῷ τὰ καταμολυνθέντα τὴν κατὰ βραχὺ λύσιν ἐνδείκνυσθαι.

η'.

Ὁ παρ' Ἀλκιβιάδεω ἐλθὼν ἐκ πυρετῶν ὀλίγων πρὸ κρίσιος ὄρχις ἀριστερὸς ᾤδησεν. ἦν δὲ σπλῆνα μέγαν ἔχον καὶ δὴ τότε ἐκρίθη ὁ πυρετὸς εἰκοσταῖος. κἄπειτα ὑπεχλιαίνετο ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε καὶ ἔπτυεν ὑπανθηρόν.

Ἡ τοῦ ὄρχεος ἀριστεροῦ οἴδησις νομίζεται ἐκ τῶν κατ' ἴξιν γινομένων, ὡς καὶ ἐν τῷ ὑποσπληνίῳ ἢ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ αἱμοῤῥαγία. ὑπανθηρὸν δὲ λέγει τὸ ὕφαιμον καὶ ὑπέρυθρον, καθάπερ καὶ ἀνθηρὰ πτύσματα καλεῖται τὰ ἐρυθρὰ καὶ ὕφαιμα καὶ πρόσωπον ἀνθηρὸν καὶ ἐρύθημα

purationem non pervenerunt, ut etiam in epidemiis scriptum est. Crisis simul facta est, celerius ad statum pervenit, ad humoris mutationem molle factum est. Atque in prorrhetico mollia facta brevi solutionem demonstrant.

VIII.

Qui ab Alcibiade venerat, ipsi ex modicis febribus ante judicationem testis sinister intumuit (habebat autem magnum lienem) et sane tunc illi febris die vigesimo judicata est. Deinde alias atque alias subincalescebat et subsloridum conspuebat.

Testiculi sinistri tumor ex iis esse censetur qui e directo creantur, ut etiam in splenico ex laeva haemorrhagia. Aliquatenus vero floridum dicit quod subcruentum est, quemadmodum et florida sputa vocantur rubra et subcruenta. Etiam facies florida ruborem et subrubrum

Ed. Chart. IX. [129. 130.]
ὑπέρυθρον σημαίνει καὶ πλῆθος αἵματος ἐνδείκνυται καὶ ἀνθηροὺς ὠνόμασεν αὐτὸς ἐν τῷ προῤῥητικῷ, οὓς καὶ ἐξερύθρους ἐκάλεσεν. σημεῖον δ' ἂν εἴη τοῦτο τοῦ κατὰ τὴν κεφαλὴν πλήθους ἠθροισμένου μετὰ θερμότητος.

θ'.

[130] Ἡ χεὶρ ἡ δεξιὴ, σκέλος δὲ ἀριστερὸν ἐκ τῶν βηχωδέων βραχὺ οὐκ ἄξιον λόγου βήξασι, παρελύθη παραπληγικῶς. ἄλλο δὲ οὐδὲν ἠλλοιώθη οὔτε πρόσωπον οὔτε γνώμην, οὐ μὴν ἰσχυρῶς ταῦτα. ἐπὶ τὸ βέλτιον ἤρξατο χωρέειν περὶ εἰκοστὴν ἡμέραν, σχεδὸν ἐγένετο ἡ περὶ γυναικείων καταῤῥηξις καὶ ἴσως τότε πρῶτα γενόμενα· παρθένος γὰρ ἦν.

Ὅταν τὰ τοῦ θώρακος ἄνω πάσχῃ κατὰ τὸ πρῶτόν τε καὶ δεύτερον μεσοπλεύριον, τότε αἱ χεῖρες εἰς συμπάθειαν ἔρχονται, νεύρων εἰς αὐτὰς ἀφικνουμένων ἐκ τούτων τῶν

significat et sanguinis copiam demonstrat. Floridos quoque in prorrhetico nominavit, quos praerubros vocaverat. Hoc autem signum fuerit plenitudinis cum calore in capite cumulatae.

IX.

Quae ex tussi paucum nihilque effatu dignum rejiciebat, huic manus dextra et crus sinistrum siderata et resoluta sunt; alia vero nulla re neque facie neque mente alterata est, ac ne illis quidem partibus admodum. Ad vigesimum diem in melius coepit procedere, quod fere circa menstruorum eruptionem contigit, ac tunc fortassis primum apparuerunt; erat enim virgo.

Quum superiores thoracis partes ad primum et secundum costarum interstitium afficiuntur, tum manus in consensum veniunt, nervis ad ipsas ex mesopleuris pro-

Ed. Chart. IX. [130.]

μεσοπλευρίων. οὕτως καὶ Πυθίωνι ἀκηκόαμεν κατ᾽ ἄλλον λόγον, ὅτι διὰ τὰ πτύελα ποικίλα ἤρξατο τρόμος ἀπὸ χειρῶν, καὶ τοῦτο εὐλόγως. τρόμου γὰρ αἰτία ἐστὶν ἡ ἀῤῥωστία τῆς κατὰ τοὺς μῦς δυνάμεως. πεπονθότων δὲ τῶν ἄνω τοῦ θώρακος μερῶν, ἅπερ τῶν τοῦ τραχήλου σπονδύλων ἅπτεται καὶ ἀφ᾽ ὧν αἱ χεῖρες κινοῦνται τῷ βάρει τῶν ὑγρῶν βαρυνόμεναι αἱ χεῖρες, πρὸς τὰς ἐνεργείας ἐγένοντο ἀνεπιτήδειοι. καὶ χρονία βὴξ τῶν πολλῶν ἀποστάσεων ἔκγονός ἐστιν, ἐπειδὴ βῆχες κοπιώδεες, ὡς φησὶν Ἱπποκράτης, καὶ εἰς ἄρθρα στηρίζονται ἢ εἰς τὰς χεῖρας ἢ τοὺς μηροὺς ἢ τὰ σκέλη ἢ τὴν ὀσφῦν ἢ τοὺς ὄρχεις, καθάπερ φησὶν αὐτὸς ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν. οἱ μὲν οὖν ἢ φωνῇσι πλέον ταλαιπωρήσαντες ἢ ῥιγώσαντες εἰς κυνάγχας μᾶλλον ἐτελεύτων· οἱ δὲ τῇ χειρὶ πονήσαντες εἰς χεῖρας μόνον παραπληγικοί· οἱ δὲ ἱππεύσαντες ἢ πλείω ὁδοιπορήσαντες ἢ ἄλλο τι τοῖσι σκέλεσι ταλαιπωρήσαντες, τουτέοισι δὲ ἐς ὀσφῦν ἢ σκέλεα ἀκρασίαι παραπληγικαὶ καὶ εἰς μη-

cedentibus. Atque ita Pythioni alia quidem ratione contigiſſe accepimus, quod nimirum propter ſputa diverſa coeperit eum tremor manibus, idque jure. Tremoris ſiquidem cauſa eſt facultatis muſculorum motricis infirmitas. Quare affectis ſuperioribus thoracis partibus quae cervicis vertebris committuntur et a quibus manus moventur, hae manus humorum pondere gravatae ad ſuas functiones obeundas inutiles reddebantur. Etenim diuturna tuſſis multorum abſceſſuum eſt ſoboles, quoniam tuſſes laborioſae, ut loquitur Hippocrates, aut in articulis aut in manibus aut cruribus aut foemoribus aut lumbis aut teſtibus ſtabiliuntur, quemadmodum ipſe ſexto epidemiorum pronunciat. Qui igitur ex immoderatiore vocis contentione laſſati ſunt aut rigore correpti, in anginas magis deſinebant. Qui vero manibus operabantur, in manuum duntaxat paraplegias concidebant. Qui vero equitatu laſſi aut nimiopere de via feſſi aut qui alio modo cruribus laboraverant, his in lumbis aut cruribus impo-

Ed. Chart. IX. [130.]

ροὺς καὶ κνήμας κόπος καὶ πόνος. σκληρόταται δὲ καὶ βιαιόταται αἱ ἐς τὰ παραπληγικὰ ἄγουσαι. ἀλλὰ καὶ ἡ μακρὰ βὴξ λήγει ποτὲ κατ' ἀπόστασιν τὴν εἰς ὄρχεις γινομένην, διὰ κοινωνίαν τῆς φύσεως τῶν μορίων τοῦ τε θώρακος καὶ τῶν τῆς γονῆς ὀργάνων. κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ ὁ ὄρχις οἰδήσας ἀπὸ βηχῶν ἐστὶν ὑπόμνημα κοινωνίας στήθεσι, μαζοῖς, γονῇ, ὑστέρᾳ, ὡς κἂν τῷ περὶ χυμῶν λέγεται. παραπληγικῶς δὲ εἶπε νῦν ὃ ἐν τῷ προῤῥητικῷ παραπληκτικὸν τρόπον γέγραπται. παραπληγίας μὲν καλεῖ τὰς ἐξ ἀποπληξίας εἴς τι μόριον κατασκηπτούσας παραλύσεις. φαίνεται γὰρ παραπληγία τοιοῦτον πάθος ὑπάρχειν ἑνὸς μορίου τοῦ σώματος, ὁποῖόν ἐστιν ἡ ἀποπληξία τοῦ παντὸς σώματος πάθος. ἐὰν γὰρ ὅλον πάθῃ ποτὲ τὸ πρόσθιον ἐγκεφάλου, συμπάσχειν μὲν ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τὰ περὶ τὴν ὑψηλοτάτην αὐτοῦ κοιλίαν καὶ βλάπτεσθαι τὰς διανοητικὰς αὐτῶν ἐνεργείας. ὁ δὲ ταῦτα πάσχων ἄνθρωπος κεῖται ἀναίσθητός τε καὶ ἀκίνητος, οὐ βλάπτεται δὲ εἰς

tentiae paraplegicae decumbebant, ac femoribus ac tibiis tum lassitudo tum dolor insidebat. At intemperantiae durissimae ac vehementissimae insiderationes seu paraplexias ducunt. Sed et longa tussis desinit interdum in abscessum qui in testibus procreatur, propter naturalem partium et thoracis et genitalium organorum communionem. Qua etiam ratione testibus a tussi tum obsessis cum pectore, mammis, genitalibus partibus et utero, societatis monumentum est, ut et in libro de humoribus dicitur. Paraplegice hic pronunciat, quod in prorrhetico paraplectico modo scriptum est. Paraplegias quidem vocat eas paralyses quae ex apoplexia in partem aliquam decumbunt. Paraplegiam namque unius partis corporis affectum talem esse constat, qualis est totius corporis affectus apoplexia. Nam si tota pars anterior cerebri afficiatur, quae supremum ipsius ventriculum ambiunt partes, eas simul affici necesse est et intellectiles earum actiones laedi. Qui autem haec homo patitur, is tum sensus tum motus jacet

Ed. Chart. IX. [130. 131.]

τὴν ἀναπνοὴν, τὸ δὲ πάθος τοῦτο καλεῖται κάρος. ἄλλο δὲ πάθος, ὅπερ ἀποπλη- [131] ξία προσαγορεύεται, τὴν ἀναπνοὴν βλάπτει οὕτως ἰσχυρῶς, ὡς μετὰ πολλῆς βίας ἀναπνεῖν μόγις. ἡ δὲ παραπληγία πολλάκις τὴν τῆς ἀποπληξίας λύσιν διαδέχεται. ἐν τῷ μέσῳ δέ πως ἀμφοῖν, τοῦ τε κάρου καὶ τῆς ἀποπληξίας, ἐστὶν ἡ ἐπιληψία, οὐ μὴν εἰς παραπληγίαν τελευτῶσα. ὁ μὲν οὖν χυμὸς τῶν τριῶν τούτων νοσημάτων αἴτιος ψυχρὸς καὶ παχὺς ἢ πάντως γε γλισχρός ἐστιν. * * * * * οὐ γοῦν θαυμαστὸν, εἰ τῆς χειρὸς ἢ σκέλεος παράλυσις ἐγένετο ἐν τῇδε τῇ γυναικὶ, εἴπερ μὴ ἐπιτηδείως ἐκκαθαίρετο, ἢ κατὰ τὴν πρώτην τῶν γυναικείων καταῤῥηξιν ἐκρίθη.

ι'.

Ἀπήμαντος καὶ ὁ τοῦ τέκτονος πατὴρ τοῦ τὴν κεφαλὴν καταγέντος καὶ Νικόστρατος οὐκ ἐξέβησσεν. ἦν δὲ ἑτέρωθι

orbus, illaesa tamen respiratione. Alius autem affectus est qui apoplexia nuncupatur, qui respirationem tam vehementer laedit, ut vix magna vi respirare queas. Paraplegia vero saepe apoplexiae solutione succedit. At utrumque, tum carum tum apoplexiam, quodammodo media interjacet epilepsia, quae tamen in paraplegiam non desinit. Et vero horum trium morborum causa humor est frigidus et crassus aut omnino viscosus, qui praecipuos cerebri ventriculos replet et obstruit. Non igitur mirandum est, si manus aut cruris paralysis hac in muliere creata sit, quae non satis commode expurgata fuerat, quod in prima muliebrium eruptione judicatum est.

X.

Apemantus et fabri illius qui caput ejus fregit pater et Nicostratus nihil quicquam extussiebant. Erant autem

Ed. Chart. IX. [131.]

κατὰ νεφροὺς ἀλγήματα, ἐρωτήματα, ἤρεον γὰρ αὐτοὺς ἀεὶ πληροῦσθαι ποτοῦ καὶ σίτου.

---

*Περὶ τοῦ Ἀπημάντου καὶ τέκτονος καὶ Νικοστράτου
λέγει αὐτὸς ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ὧν τὰ ἐν τῇ
ἕδρᾳ ἀλγήματα, ἐν τῷ δεξιῷ κενεῶνι καὶ παρὰ τὸν ὀμφα-
λὸν κάτωθεν ὀλίγον διηγεῖται καὶ ἄλλα πολλὰ προστίθησι.
ἐν δὲ τῷδε τῷ Ἀπημάντῳ φησὶ τὸ πλῆθος τῶν ποτῶν καὶ
σίτων αἰτίαν τοῦ νοσήματος γεγονέναι. διὸ γέγραπται ἐν
ταῖς ἐπιδημίαις, ὀδύνας βαρείας εἰς νεφρὸν, ὅταν πληρῶν-
ται σίτου, λύεσθαι δὲ, ὅταν σίτων κενωθῶσι. καὶ τοῦτο εὐ-
λόγως. ἡ μὲν γὰρ διὰ τὸν σῖτον γινομένη ὀδύνη κατὰ τοὺς
νεφροὺς ἐπὶ τὸ θλίβεσθαί τε καὶ βαρύνεσθαι πρὸς τοῦ
πλήθους τε καὶ βάρους τῶν περιττωμάτων εὐθέως ἅμα τῷ*
1 *διαχωρῆσαι κάτω ταῦτα καθίσταταί τε καὶ παύεται τελέως.*

---

alibi circa renes dolores. Ad interrogata dicebant ipſos ſemper potu et cibo impleri.

De Apemanto et fabro et Nicoſtrato idem dicit in quarto epidemiorum, quorum dolores in ano et dextro ceneone et paulo infra umbilicum enarrat, quibus alia multa adjungit. In praeſenti vero Apemanto pronunciat cibi et potus copiam morbi cauſam exſtitiſſe. Ideo ſcriptum eſt in epidemiis graves et acerbos dolores renibus inſidere, quum cibo replentur, ſed eos ſolvi, quum vacuantur cibis. Idque merito. Qui namque ob cibum renibus dolor oboritur, quod excrementorum tum copia tum pondere premantur graventurque, quam primum, ſimul atque haec per inferiora dejecta fuerint, quieſcit ceſſatque prorſus.

ια'.

Ὀδύνας τὰς ἰσχυροτάτας ὅτῳ τρόπῳ διαγνοίη ἄν τις ἰδὼν, ὁ φόβος, αἱ εὐφορίαι, αἱ ἐμπειρίαι καὶ αἱ δειλίαι.

Αὕτη ῥῆσίς ἐστιν ὅλη συμβουλευτική. παραινεῖ γὰρ χρῆν τὰς τῶν ὀδυνῶν διαφοράς τε καὶ διαθέσεις γνῶναι τὸν ἰατρὸν καὶ ἡμᾶς διαγνωστικοὺς γενέσθαι τῶν καιρῶν τε καὶ περιγραφῶν τῶν ἐν ταῖς ὀδύναις, ὡς καὶ ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν κελεύει. ὁ δὲ τρόπος καὶ σφοδρότης αὐτῶν ἔκ τε τῆς εὐφορίας καὶ δυσφορίας τῇ ἐμπειρίᾳ ἢ δειλίᾳ διαγινώσκεται. τὰς μὲν οὖν διαφορὰς παρ' αὐτῶν τῶν καμνόντων ἐστὶν ἀκοῦσαι. τινὲς μὲν γὰρ ὡς ἀπὸ βελόνης αὐτοὺς νύττεσθαι δοκοῦσιν, ἄλλοι δὲ ὡς ἀπὸ τρυπάνου τιτρᾶσθαι, ἄλλοι δὲ θλᾶσθαι καὶ διασπᾶσθαι [132] καὶ τείνεσθαι καὶ κατασπᾶσθαι καὶ βάρους τινὸς αἴσθησιν ἔχειν, ἐνίοτε μὲν ἐκκρεμαμένου τῶν ὑπερκειμένων, ἐνίοτε δ' ἐγκειμένου τοῖς περιέχουσιν. ἄλλοι δὲ πάλιν ἀσᾶσθαι λέγουσι τὸν στόμα-

XI.

Dolores vehementiſſimos conſpicatus quidam quomodo dignoverit, terror, tolerantia, experientiae et animi anguſtiae indicant.

Haec oratio tota conſultoria eſt. Hortatur enim dolorum differentias ac ſpecies noſſe medicum decere, nosque dolorum et tempora et circumſcriptiones dignoſcere, ut etiam ſexto epidemiorum imperat. Dolorum autem genus et vehementia ex facili aut difficili tolerantia, experientia vel timore dignoſcitur. Itaque dolorum differentiae ab ipſis aegrotis accipiendae ſunt. Quidam enim tanquam ab acu ſe pungi credunt; alii vero ut a terebro admodum perſorari; alii frangi et contundi, divelli, tendi, detrahi et ponderis cujusdam ſenſum habere, interdum quidem imminentibus partibus ſuſpenſi, interdum vero ambientibus incumbentis. Alii narrant ſtomachum jactari et concidere. Alii dolorem vehementem, gravem, violentum et

Ed. Chart. IX. [131.]
χον καὶ ἀλύειν, ἄλλοι δὲ πόνον σφοδρὸν καὶ ἰσχυρὸν καὶ βίαιον καὶ συνεχῆ ἢ διαλείποντα, ἄλλοι δὲ λέγουσι θλίβεσθαι αὐτοῖς τὸν στόμαχον, ἄλλοι δὲ ὡς ἔξωθέν τινος ἐπικειμένου βάρους, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ δεξιὸν ὑποχόνδριον ἐν τῷ σφοδρότερον ἀναπνεῖν, αἴσθησις βάρους γίνεται καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν αὐτὸς, τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι καὶ ἐν στήθεσι καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι εἰ μέγα διαφέρουσι καταμαθητέον. συντείνει μὲν γὰρ τοῦτο μὴ μόνον εἰς διάγνωσιν τοῦ πεπονθότος τόπου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρόγνωσιν τῶν γενησομένων περὶ τὸν κάμνοντα καὶ εἰς τῆς θεραπείας εὕρεσιν.

ιβ'.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμενον ἀεὶ κουφότερον.

Ἡ τοῦ ὕδατος κουφότης κρίνεται τῷ ταχέως θερμαίνεσθαι καὶ τῷ ταχέως ψύχεσθαι, τὸ δ' ἄριστον συστάσει,

continuum aut intermittentem pati. Alii afferunt fibi ftomachum comprimi, nonnulli tamquam ab externo quodam fuperpofito pondere, interdum etiam in dextro hypochondrio dum vehementior editur refpiratio, ponderis fenfus concitatur, propterea ipfe pronunciat: qui dolores in lateribus et pectore aliisque in locis decumbunt, an magnopere inter fe differant difcendum eft. Id enim non folum ad loci affecti dignotionem, verum etiam ad eorum quae circa laborantem agenda funt praenotionem, etiam ad curationis inventionem confert.

XII.

Aqua quae cito calefcit et cito frigefcit perpetuo levior eft.

Aquae levitas quod cito calefcat et cito frigefcat cognofcitur. At aqua optima confiftentia, guftu, odore et

Ed. Chart. IX. [132.]

γεύσει, ὀσμῇ καὶ χροιᾷ. καὶ τῇ μὲν γεύσει καὶ τῇ ὀσμῇ, ἵνα μηδεμίαν ἀλλόκοτον ὑπεμφαίνῃ ποιότητα, ὡς μήτε γλυκὺ ὑπάρχειν μήθ' ἁλικὸν μήτ' ὀξῶδες ἢ δριμὺ ἢ δυσῶδες ἢ σηπεδονῶδες ἢ ἄλλην τινὰ ποιότητα ἔχειν, ἀλλ' ἄποιον παντελῶς καὶ χωρὶς πάσης ἐπικτήτου ποιότητος καὶ χωρὶς πάσης ἐπιμιξίας γευστικῆς τε καὶ ὀσφαντικῆς. ἐχέτω δὲ μηδὲν ἰλυῶδες, ἀλλ' ἔστω διαυγὲς καὶ καθαρὸν καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐμφερομένων ψηγμάτων ἀπηλλαγμένον. ἔσται μὲν τὸ τοιοῦτον λεπτομερὲς καὶ ῥαδίως πέψεται καὶ ἀναδοθήσεται καὶ τὰ ὑποχόνδρια ταχέως διεξέρχεται καὶ τῇ θερμότητι καὶ τῇ ψυχρότητι ἔσται εὐαλλοίωτον καὶ τὰς ἐναντίας ποιότητας ῥαδίως δέξεται καὶ τὸ τοιοῦτον ἔσται ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ὕδωρ κυρίως καλέσεται. φυλάττεσθαι δὲ δεῖ τὸ λιμναῖον καὶ θολερὸν καὶ δυσῶδες καὶ ἁλικὸν καὶ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ὅσον τινὰ ποιότητα κατὰ τὴν γεῦσιν ἐνδείκνυται. χρὴ γὰρ ἀποιότατον φαίνεσθαι τὸ κάλλιστον ὕδωρ, εἴη δ' ἂν τὸ τοιοῦτον ἥδιστον τῷ πίνοντι. ἐπιμελῶς δὲ βασανιστέον τοῦτο,

colore probatur. Guſtu quidem et odore, ita ut nullam alienam prae ſe ferat qualitatem, ut neque ſit dulcis, neque ſalſa, neque acida, neque acris aut foetida aut putrida aut aliam quandam qualitatem ſortiatur, ſed omnis omnino qualitatis expers et citra omnem omnino qualitatem et citra omnem admixtionem, guſtum vel odoratum ferientem. Nihil autem limoſum habeat, ſed ſit limpida, pura et iis quae in eam injiciuntur ramentis libera. Erit certe hujusmodi aqua tenuium partium et facile coquetur et diſtribuetur et celeriter hypochondria pervadet tum calore tum frigore mutabilis et contrarias qualitates prompte accipturaque atque talis aqua erit frigida et humida et aqua proprie vocabitur. Cavere autem oportet paluſtrem, turbidam, graveolentem, ſalſam et, ut ſummatim dicam, quaecunque aliam qualitatem guſtui repraeſentat. Oportet enim optimam aquam qualitatis omnis omnino expertem eſſe. Fuerit autem talis bibenti jucunda. Haec ſtudioſe exploranda eſt, quod aqua omnibus hominibus tum ſanis

Ed. Chart. IX. [132. 133.]

ὅτι καὶ κοινότατον ἅπασιν ἀνθρώποις ἐστὶν ὑγιαίνουσί τε καὶ νοσοῦσι καὶ ἀναγκαιότατον εἰς τὴν ζωήν. φαίνεται μέντοι Ἱπποκράτης ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων οὕτως περὶ ὕδατος διαλέγεσθαι, ὡς οὔτε τμητικὸν ἔχειν τὸ ὕδωρ, ὥσπερ καὶ ὄξος, οὔτε θερμὸν, ὥσπερ τὸ μέλι, ἐν ταῖς ὀξείαις νόσοις, ἀλλὰ βραδύπορον καὶ δύσπεπτον καὶ δυσυποβίβαστον, κἂν ἄλλως ἄριστόν τε καὶ ἄμεμπτον ᾖ. εἰ γὰρ κατὰ τὴν γαστέρα μένῃ πολλῷ χρόνῳ, κλύδωνας αὐτῇ εἴωθεν ἐργάζεσθαι· ὅταν δὲ ἐκείνη χολώδης ᾖ, συνδιαφθείρεται [133] καὶ αὐτὸ, κἀπειδὰν ὑπέλθοι μόλις ἐκ τῆς κοιλίας εἰς τὴν νῆστιν, οὐκ ἀναδίδοται ῥᾳδίως, οὔτ' ἐς ἧπαρ οὔτε πολὺ μᾶλλον εἰς νεφροὺς καὶ θώρακα καὶ πνεύμονα, καὶ διὰ ταῦτα οὔτε οὖρα κινεῖν πέφυκεν, οὔτε πτύελον ἀνάγειν, ἀλλ' οὐδὲ τὰς δι' ὅλου τοῦ σώματος ἐργάζεται διαπνοὰς, ἀλλ' οὐδὲ οἷόν τέ ἐστι τῇ ζωτικῇ δυνάμει ῥώμην παρέχειν. διὸ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν νοσούντων ἀποχωρεῖν αὐτοῦ πρός τε μελίκρατον καὶ ὀξύμελι καὶ οἶνον ἀφικνεῖται. ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἔνθα γράφει, ὕδωρ ἀφεψηθὲν καὶ τὰ λοιπὰ,

tum aegris communiſſima ſit et ad vitam maxime neceſſaria. Hinc Hippocrates in opere de victus ratione in morbis acutis ſic de aqua diſſerere conſpicitur, ut aqua neque incidendi facultatem conſequatur, quemadmodum acetum, neque calidum ut mel in acutis morbis, propterea quod tarde permeet et difficilis ſit coctionis et aegre ſubducatur, etiamſi alias optima et innoxia ſit. Si namque diu in ventre moretur, ipſi fluctuationes efficere conſuevit, qui quum bilioſus ſit, ipſa etiam corrumpitur. Et poſtquam e ventriculo in bilam vix deſcenderit, non facile diſtribuitur, neque ad jecur, neque multo magis ad renes et thoracem et pulmonem, proptereaque neque urinas ciere ſolet, neque ſputum educere; imo neque univerſi corporis perſpirationes efficit. Propterea Hippocrates aegrotis ipſa prohibita, mellicratum, oxymel et vinum concedit. In ſexto epidemiorum ubi ſcribit, aqua cocta et quae ſequuntur caetera, non prout oratio poſtulat,

Ed. Chart. IX. [133.]

οὐκ εἴρηκα κατὰ τὴν ῥῆσιν ἐπὶ τίνων παθῶν ἢ τίνος ἕνεκα χρείας ἀφεψεῖν προσήκει τὸ ὕδωρ, εἴτ' οὖν ἅπαν εἴτε μόνον τὸ μοχθηρόν. ἡμεῖς δὲ σαφῶς πάντα διωρίσαμεν καὶ ἐλέξαμεν ὅτι μόγις ἄμεμπτον εὑρήσεται ὕδωρ. καλῶ δὲ ἄμεμπτον τὸ μήτε ἰλύος ἔχον τι μήτε δυσῶδες, ἀποιότατον δὲ γευομένοις. τοῦτο δὲ λέγω, ὅτι ἔνια ἀτόπους ἐπιμεμιγμένας ἔχει ποιότητας ἁλῶν ἢ νίτρου ἢ θείου ἢ ἀσφάλτου καὶ στυπτηρίας καὶ ἑτέρων πολλῶν τῶν τοιούτων. γίνεται δὲ καὶ κακὸν ὕδωρ δι' ἐπιμιξίαν ἀέρος μοχθηροῦ. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι κακίαι αὐτοῦ, αἵπερ διαγινώσκονται διὰ τῶν ἑψομένων ἐν αὐτῷ. τάχιστα μὲν γὰρ τὰ σιτία ἐν τοῖς ἀρίστοις ὕδασι, βραδύτατα δὲ ἐν τοῖς μοχθηροῖς ἕψεται, καὶ καλεῖται δὲ τὰ οὕτω μοχθηρὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀτέραμνα. ἀσφαλέστατον δὲ κεκρίσθαι τῇ πείρᾳ τὸ ὕδωρ. εἰ δὲ καὶ διὰ γνωρισμάτων τις ἐθέλοι προγινώσκειν αὐτοῦ τὴν δύναμιν, ἔχει ταῦτα πάντα παρ' ἡμῖν παραδιδόμενα ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὑγιεινῶν ἀκριβῶς. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ περὶ ὑδά-

enunciavit quibus in morbis aut cujus utilitatis gratia aquam vel omnem vel pravam duntaxat coquere oporteat. Nos autem omnia perspicue definivimus diximusque vix aquam innoxiam comperiri posse. Innoxiam autem voco quae neque luti quicquam contineat, neque graveoleat, nullam denique gustantibus qualitatem repraesentet. Hoc autem enuncio quod nonnullae incommodas admixtas sortiantur qualitates salis vel nitri vel sulphuris vel bituminis et aluminis aliarumque hujusmodi multarum rerum. Fit quoque vitiosa aqua propter pravi aëris admixtionem. Sunt vero et alia aquae vitia, quae rebus in ipsa decoctis dignoscuntur. In optimis siquidem aquis citissime, in pravis vero tardissime cibi concoquuntur, atque hae aquae ita vitiosae ab antiquis crudae et incoctae vocantur. Porro tutissimum est aquam experientia judicasse. Si quis vero et certis signis velit ipsius vires praenoscere, haec habet a nobis omnia in primo de sanitate tuenda accurate tradita. Sed et in libro de aëre, locis et aquis

Ed. Chart. IX. [133.]
των, χωρῶν καὶ τόπων ὑφ' Ἱπποκράτους πάντα σχεδὸν γέγραπται καὶ ἡμεῖς ἡρμηνεύσαμεν.

ιγ'.

Τὰ βρώματα καὶ τὰ πόματα πείρης δεῖ, εἰ ἐπὶ τὸ ἴσον μένει.

Ἄδηλόν ἐστι, πότερον τὸ ἐπὶ τὸ ἴσον μένειν ἀκουστέον ἐστὶ περὶ τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ τροφαὶ κατεργάζονται, ἢ περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεων, καθ' ὃν λόγον εἶπεν αὐτὸς ἰσχυρὰ καὶ ἀσθενῆ διαιτήματα εἶναι, τουτέστι βραχεῖαν τροφὴν ἢ μακρὰν διδόναι τοῖς σώμασι καὶ τὰ ἀσθενέστερα σιτία ὀλιγοχρονίαν βιοτὴν ἔχειν, ὥσπερ ἔχουσι τὰ λάχανά τε καὶ τῶν ἀκροδρύων τὰ πλεῖστα. καὶ ἀλλαχοῦ, βρώματα τὰ μὲν ταχέως κρατέεσθαι, τὰ δὲ βραδέως, ὅτι τὰ ἐσθιόμενα διαφέρουσιν ἀλλήλοις τῷ τὰ μὲν ταχέως, τὰ δὲ βραδέως μεταβάλλεσθαι καὶ πέττεσθαι ὑπὸ τοῦ σώματος

prope omnia scripta sunt, quae etiam nos interpretati sumus.

XIII.

Cibi et potus num ad aequalitatem maneant, experientia opus habent.

Abditum est utrum ad aequalitatem manere intelligendum sit de tempore quo alimenta conficiuntur, an de alimentorum facultatibus, qua ratione ipse pronunciat fortes ac debiles vitae rationes, hoc est breve aut diuturnum corporibus alimentum exhibere et debiliores cibos paucum brevi nutrimentum continere, cujusmodi sunt olera et plurimi arborum fructus. Et alibi: ciborum alios celeriter, alios tarde domari, quod quae comeduntur, inter se differant, quod haec quidem cito, illa tarde in corpore commutentur, coquantur, apponantur ipsisque affi-

καὶ προστίθεσθαι καὶ ἐξομοιοῦσθαι αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ ἐν τρισὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεων τίνα μέν ἐστι τῶν κατὰ μέρος ἐδεσμάτων ταχέως πεττόμενα καὶ αἱματούμενα καὶ τρέφοντα, τίνα δὲ βραδέως, διήλθομεν, καὶ οὐ χρὴ νῦν μηκύνειν τὸν λόγον. πότερον δὲ βρώματα καὶ τὰ πόματα ἐπὶ τὸ ἴσον μένει ἀμφισβητήσειεν ἄν τις. ἀλλ' [134] ὅμως φησὶν αὐτὸς ῥᾷον πληροῦσθαι ποτοῦ ἢ σίτου. γέγραφε δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ τροφῆς οὕτως, ὁκόσοι ταχίστης προσθέσεως δέονται, ὑγρὸν ἴημα εἰς ἀνάληψιν δυνάμεως ἄριστον. ὅκου δὲ ἔτι ταχυτέρας δεῖ ὀσφρήσεως ἢ χρεία τε καὶ τῶν τροφῶν πεῖρα μᾶλλον ὠφελεῖ κατὰ τὴν τῶν καθ' ἕκαστα τῆς φύσεως διάθεσιν καὶ τῆς τροφῆς ἰδιότητας. καὶ γάρ τινα τοῖς καθ' ἕκαστα διδόναι καὶ μὴ τὸν καθόλου κανόνα φυλάττειν χρὴ, διότι ἄλλα μᾶλλον τῶν ἄλλων τοῖσδε ἢ τοῖσδε ἀρέσκει καὶ χρησιμεύουσιν, ὧν λόγον οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἢ μὴ μακρᾷ πείρᾳ τε καὶ χρήσει διαγινώσκεσθαι. ταύτας δὲ τὰς καθ' ἑκάστην τροφὴν ἀρετὰς

milentur. Nos autem tribus in libris de alimentorum facultatibus quaedam edulia esse peculiaria, quae celeriter quidem coquuntur, sanguinem creant ac nutriunt, quaedam vero tarde, recensuimus. Quare hunc prolixiorem de his orationem habere non opus est. Utrum vero cibi et potus peraeque maneant nonnullus dubitaverit. Verum tamen ipse decernit facilius esse potu quam cibo repleri. Libro quoque de alimento sic scribit: quicunque celerrima appositione indigent, his humidum remedium ad virium instaurationem optimum est. Quum vero etiamnum celeriori opus est odoratu, aut alimentorum tum usus tum experientia magis auxiliantur pro peculiari singulorum naturae dispositione et alimenti proprietate. Etenim nonnulla quibusdam concedere, neque universalem *hac in re* sequi regulam oportet, quod alia aliis magis his quam illis placeant et conferant, quorum ratio nonnisi longa experientia et usu dignosci non potest. Hasce vero peculiares cujusque alimenti virtutes considerandas esse ipse

σκοπεῖσθαι δεῖν ἔοικε λέγειν αὐτὸς ἐν τῷ περὶ τροφῆς, ὅτε γράφει, ὑγρὴ τροφὴ εὐμετάβλητος μᾶλλον ἢ ξηρή. ξηρὴ τροφὴ εὐμετάβλητος μᾶλλον ἢ ὑγρή. ταῦτα τοίνυν μὴ μόνον ἐς τὴν μεταβολὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ποιότητάς τε καὶ δυνάμεις τῶν τροφῶν ἀναφέρειν δυνατόν. ἐν δὲ νόσοις τῆς τε γαστρὸς καὶ τοῦ ἥπατος μετρίαν εἶναι χρὴ τὴν τῶν τροφῶν ποσότητα καὶ ὡρισμένην, ἵνα οὐδέτερον μὴ βαρύνοιτο.

ιδ.

Ῥητέον ὅτι αἵματος ῥυέντος ἐκχλοιοῦνται καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, ὅτι πρὸς τὸ ὑγραίνειν καὶ ξηραίνειν καὶ θερμαίνειν καὶ ψύχειν πολλὰ ἄν τις τοιαῦτα εὕροι.

Ἐκ τῆς ἀμέτρου ῥύσεως τοῦ αἵματος ἐκχλοίεται τὸ σῶμα, τουτέστι τὸ χρῶμα μαραίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὠχροῦ χλοῶδες ἢ χλωρὸν γίνεται, καὶ εἰκότως· τὸ γὰρ χρῶμα τῶν

profiteri videtur libro de alimento his fcriptis: humidum alimentum quam ficcum facilius mutatur; ficcum alimentum quam humidum promptius mutatur. Haec itaque non folum ad mutationem, verum etiam ad alimentorum tum qualitatem tum facultates referre poffumus. In morbis autem tum ventris tum jecoris mediocrem et circumfcriptam oportet effe alimentorum quantitatem, ut neutrum gravetur.

XIV.

Dicendum quod effluente fanguine ex pallido virefcant et quaecunque hujusmodi caetera. Quod ad humectandum, ficcandum, calefaciendum et refrigerandum talia multa quidam invenerint.

Ex immoderato fanguinis profluvio corpus ex pallido virefcit, hoc eft colore marcefcit et ex pallido viride aut

Ed. Chart. IX. [134.]

χυμῶν ἐστι τῶν ἐπικρατούντων δηλονότι. οὕτω τὰς γλώττας χλωρὰς εἴρηκεν αὐτὸς, αἷς ἐπὶ τὸ χολωδέστερον ἡ χρόα μεταβάλλει, τῷ ὠχρᾶς δηλονότι χολῆς καὶ μελαίνας, ἀπὸ μελαίνης χολῆς· ἐρυθρὰς δὲ ἀπὸ αἵματος καὶ ἀπὸ τοῦ φλέγματος αἱ λευκαὶ γίνονται. πολλοῦ γοῦν αἵματος ῥυέντος τὸ τοῦ σώματος ἀκμαῖον χρῶμα ἀπανθεῖ καὶ χλοιοῦνται, ὡσεὶ καὶ χλωραίνεται, ὅπερ χλωράζεσθαι ἢ λαχανίζεσθαι λέγεται. εἰώθασι μὲν γὰρ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῶν φυτῶν τὸ χλωρὸν λέγειν ἀπὸ τῆς χλόης καὶ τοῦ ταύτης χρώματος ὡς τὰ πολλά· ἔστι δ' ὅτι καὶ τοὺς ὠχροὺς προσαγορεύουσι χλωρούς. τὸ γοῦν σῶμα χλοιοῦσθαι λέγεται, ὅταν τὸ ἀνθηρὸν ἀφανίζηται καὶ ἀπολειφθὲν τοῦ αἵματος πελιδνὸν καὶ ὡς νεκρῶδες φαίνηται, καθὸ γέγραπται ἐν τῷ προῤῥητικῷ, τὰ τεταγμένοισι χρόνοισι αἱμοῤῥαγέοντα διψώδεα δύσκολα, ἐκχλοιούμενα, μὴ αἱμοῤῥαγήσαντα, ἐπιληπτικὰ τελευτᾷ. καὶ ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν· οἷσιν αἷμα ῥεῖ πολὺ ἐκ ῥινῶν, οἷσι μὲν ἄχροιαι ἄκριτοι, τούτοισι ὀλίγα ἀρήγουσιν. συν-

viride pallens redditur, ac merito: color enim eſt humorum praedominantium effectus. Sic linguas virides fieri ipſe protulit, quarum in viridius color tranſit, ex pallida nimirum bile, rubras autem ex ſanguine, albas denique ex pituita. Copioſo itaque effluente ſanguine vegetus corporis color flore exuitur, virore inficitur et ex viridi pallet, quod pallore deforme eſſe et herbaceo colore deformari dicitur. Conſueverunt enim Graeci ſtirpibus virorem ab herba et hujus colore plerumque denominare, ſed accidit interdum pallidos virides appellari. Corpus igitur viride fieri dicitur, quum floridus illius color deperditur et ſanguine defraudatum, lividum et quaſi cadaveroſum apparet, quemadmodum in prorrhetico ſcriptum eſt: *Quae ſtatis temporibus ſanguinis eruptionibus afficiuntur et ſitibundi, difficiles et viridicati fiunt, haemorrhagia ceſſante, epileptici fiunt.* In ſexto epidemiorum: *Quibus copioſus e naribus profluit ſanguis, quibus et decolorationes citra judicium oriuntur, iis pauca auxiliari queunt.* At haec

Ed. Chart. IX. [134. 135.]

ἤθης δ' ἐστὶν ἡ λέξις τῷ παλαιῷ· καὶ γὰρ ἐν ταῖς Κωακαῖς γράφει τάδε, τὰ ἰκτερώδεα οὐ πάνυ τὰ ἐπαισθανόμενα, οἷσι λύγγες κοιλίαι καταῤῥήγνυνται, [135] ἴσως δὲ καὶ ἐπίστασις, οὗτοι ἐκχλοιοῦνται. καὶ πάλιν· ἰκτερώδεες ἄρα ἐπιστάντων οὗτοι ἐκχλοιοῦνται. καὶ ἐπὶ τῷ τέλει· ἦν δύσπνοοι ἔωσι πρὸς τὸ ἐκχλοιοῦσθαι, εὔπνοον, ἄσιτόν τε, κοιλίης ἐπεισελθούσης, ἐν αἷς ῥήσεσι πανταχοῦ ἐκχλοιοῦσθαι χλωραίνεσθαι σημαίνει. προσέθηκε δὲ καὶ ὅτι πολλὰ τοιαῦτα βρώματα ἢ πόματά τις εὕροι, ὡς συνεργοῦντα πρὸς τὸ θερμαίνειν καὶ ψύχειν καὶ ξηραίνειν καὶ ὑγραίνειν. τὸ γὰρ πρὸς οὐκ εἶπεν ὡς ἐναντιούμενος, ἀλλὰ ὡς συνεργοῦντα πρὸς ταῦτα, καθάπερ λέγει, πρὸς τὰς ἀρχὰς τοὺς παροξυσμοὺς ἐπισκέπτεσθαι, οὐκ ἐν μόναις ταῖς ἀρχαῖς τοῦτο σκοπεῖν, ἀλλ' ἐν ὅλοις τοῖς νοσήμασιν.

---

seni consueta est dictio. Etenim in Coacis haec scribit: *icterici non ita exquisito sensu praediti, quibus singultus oboriuntur, his alvi erumpunt, sed et fortassis supprimuntur, hi virore inficiuntur.* et prope finem: *si difficulter spirarent;* ad hoc ubi quis cum virore pallescit, bene spirare noxium non est, quibus in locis omnibus τὸ ἐκχλοιοῦσθαι *virore infici* significat. Addidit autem quod copiosos praeterea hujusmodi cibos ac potus invenire possit aliquis qui adjuvet ad calefaciendum, refrigerandum, exsiccandum et humectandum. Nam praepositionem πρὸς non dixit ut contrarium significet, sed ut ad haec adjuvet, quemadmodum enunciat; accessionum in principiis habendam esse considerationem hortatus, non in solis principiis id speculandum, sed in universa morborum historia.

ιε'.

Τὸ ἑξηκονθήμερον ἀπόφθαρμα ἄρσεν τόκων ἐν ἐπισχέσεσιν ὑγιηρόν.

Δέδεικται τοὺς χρόνους τῶν κυουμένων εἶναι τέτταρας, πρῶτον μὲν, ἐν ᾧ κατὰ τὰς ἀμβλώσεις τε καὶ κατὰ τὰς ἀνατομὰς ἡ τοῦ σπέρματος ἰδέα κρατεῖ. καθ' ὃν χρόνον ταύτην σύστασιν οὔπω κύημα ὀνομάζει, ἀλλὰ γονὴν Ἱπποκράτης. δεύτερον δὲ, ὅταν ἡ καρδία καὶ ἐγκέφαλος καὶ τὸ ἧπαρ ἀδιάρθρωτα μὲν ἔτι καὶ ἄμορφα, πῆξιν δ' ἤδη τινὰ καὶ μέγεθος ἀξιόλογον ἔχει, καὶ τότε κύημα καλεῖται. τρίτος δὲ χρόνος ἐστὶν, ὅταν τρεῖς ἀρχὰς ἐναργῶς ἐστὶν εἰδεῖν, ἀλλ' ἀμυδροτέρα ἐστὶν ἡ κατὰ τὰ κῶλα ἰδέα. τέταρτος δὲ οὗτός ἐστιν, ἡνίκα ἤδη τά τε ἐν τοῖς κώλοις πάντα διήρθρωται καὶ οὐδ' ἔμβρυον ἔτι, ἀλλὰ ἤδη καὶ παιδίον ὀνομάζεται, ὅτε καὶ ἀσκαρίζειν καὶ κινεῖσθαι, ὡς ζῶον ἤδη τέλειόν φησιν Ἱπποκράτης. τὰ μὲν κυούμενα ἑνὸς ἢ δυοῖν μηνῶν

XV.

Ejectus abortu foetus masculus sexaginta dierum in partuum suppressionibus salubris.

Quatuor esse partuum tempora demonstratum est. Primum quidem, quo tum in obtusionibus tum in divisionibus seminis idea vincit, quo tempore hanc compositionem nondum conceptum, sed foeturam nominavit Hippocrates. Secundum vero quum cor et cerebrum et jecur inarticulata quidem etiamnum ac informia sunt, verum concretionem jam aliquam et magnitudinem insignem sortiuntur tuncque conceptus vocatur. Tertium autem tempus est, quum tria principia manifeste deprehenduntur, verum obscurior est membrorum forma. Quartum denique tempus est, quum omnia jam membra articulata sunt, neque amplius embryon, sed jam puer nominatur, quo tempore et saltare et moveri incipit, ita ut animal perfectum appellet Hippocrates. Qui itaque conceptus uno

Ed. Chart. IX. [135.]

ῥᾳδίως διαφθείρονται. τριῶν δὲ καὶ τεττάρων δυσπαθέστατα τῶν ἄλλων εἰσὶ, καὶ τοῦτο γινώσκων αὐτὸς ἐν ἀφορισμοῖς εἶπε, τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρις ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας. τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι δεῖ. αἴτιον ὅτι οἱ δεσμοὶ, καθ' οὓς τῇ μητρὶ συμπεφύκασι ἀσθενεῖς εἰσὶ καὶ τὸ σύμπαν σῶμα μαλακόν. τοῖς δὲ τῆς ἀποκυήσεως μεγάλοις οὖσι πολλῆς δεῖται τροφῆς ὡς ἀποροῦντα, πολλάκις ἐν τοῖς νοσήμασι, μάλιστα δὲ ὀξέσι, διαφθείρεται. ἔστιν ὅτε καὶ ἐν τῇ διὰ τὴν τοῦ αἵματος ἐπίσχεσιν δυστοκίᾳ, διὰ μέγαν καὶ ἰσχυρὸν πόνον τῆς γυναικὸς, τῆς ἐπιχειρούσης τὸν τόκον ἐξελαύνειν, τὰ μόρια τὰ γυναικεῖα ἀφίστανται. ὃ δὲ λέγει νῦν περὶ ταύτης τῆς γυναικὸς, ὅτι ὑγιηρὸν ἦν, οὐ θαυμαστὸν, ἐκουφίζετο γὰρ ἡ νόσος ὑπὸ τῆς ἀποφθορᾶς καὶ ἡ γυνὴ ἐσώθη.

---

aut duobus mensibus eduntur, facilem abortum subeunt, qui vero trium aut quatuor sunt mensium, caeterorum difficillime abortum patiuntur idque notum ipse habet in aphorismis, ubi pronunciat: *Praegnantes medicamentis purgandae sunt, si humor turgeat, quadrimestres et ad septimum usque mensem, sed hae minus; minoribus autem aut grandioribus foetibus cavendae sunt purgationes.* Causa, quod vincula quibus matrici foetus connectitur, imbecilla sunt, universumque corpus molle. Quod autem conceptione magni sunt, his copioso alimento opus est, qui saepius in morbos ac potissimum acutos deflui abortiuntur. Verum etiam nonnunquam accidit in difficili partu propter sanguinis suppressionem ex magno ac vehementi mulieris labore partum expellere conantis, quum partes muliebres a se invicem sejunguntur. Quod autem nunc dicit de hac muliere *abortum salubrem esse*, mirum non est, morbus enim ex abortu levabatur et mulier salva evasit.

Ed. Chart. IX. [186.]

ιστ'.

[136] Ἡράκλεις, ὦδε τοῦ κακοῦ ὀγδοαίῳ.

Ἀσαφὴς ὁ λόγος, διὰ τὸ μήτε τὴν ἰδέαν τοῦ κακοῦ μήτε τοῦ νοσήματος εἰπεῖν.

ιζ'.

Δυσεντεριώδης μᾶλλον ὅστις ἄρα καὶ τενεσμώδης.

Οἱ πρῶτοι ἰατροὶ πολλὰ τῶν ὀνομάτων ἀπὸ τοῦ βεβλαμμένου μορίου τοῖς νοσήμασιν ἐπήνεγκαν, τοιαῦτά ἐστι πλευρῖτις καὶ περιπνευμονία καὶ ἰσχιὰς καὶ ποδάγρα καὶ νεφρῖτις καὶ ἀρθρῖτις καὶ ὀφθαλμία τε καὶ δυσεντερία, πολλὰ δὲ ἀπὸ τοῦ συμπτώματος ὡς εἴλεος καὶ τενεσμὸς καὶ σπασμὸς καὶ παλμὸς καὶ τρόμος καὶ παράλυσις καὶ ἀπεψία καὶ δυσπνοία καὶ ἄπνοια καὶ ἀγρυπνία καὶ παραφροσύνη καὶ κῶμα. πολλὰ δὲ ἀπ' ἀμφοῖν ἅμα, ὡς κεφαλαλγία καὶ ὠταλγία καὶ

XVI.

Proh Herculem! mali octavo die intumuit.

Abdita oratio, quod neque mali, neque morbi ideam proferat.

XVII.

Quicunque tenesmo prehenditur, is sane magis dysentericus evadit.

Primi medici multa nomina morbis a parte laesa imposuerunt. Hujusmodi pleuritis, peripneumonia, ischias, podagra, nephritis, arthritis, ophthalmia et dysenteria. Multa vero a symptomate, ut ileus, tenesmus, convulsio, palpitatio, tremor, paralysis, apoplexia, dyspnoea, apnoea, insomnia, delirium et coma; multa etiam ab utroque, ut cephalalgia, otalgia, cardialgia et hysteralgia, quemadmodum et ab existimata causa morbi, ita nominatur melan-

Ed. Chart. IX. [136.]
καρδιαλγία καὶ ὑστεραλγία. ὡς καὶ ἀπὸ τῆς αἰτίας τῆς δοξαζομένης οὕτως ὀνομάζεται μελαγχολία καὶ χολέρα. ἴσως δὲ καὶ ὁ λευκοφλεγματίας ὕδερος, ὡς καὶ καθ' ὁμοιότητα, τοιούτου γένους ἐστὶ, καλούμενος ἐλέφας καὶ καρκίνος καὶ πολύπους καὶ σταφυλὴ, λεύκη καὶ ἄνθραξ καὶ ὀφίασις καὶ μελικηρὶς καὶ σύκωσις, πολλὰ δὲ εὑρήσεις τῶν νοσημάτων ὀνόματα, ἃ μήτε τόπου ἅπτονται πεπονθότος, μήτε τῆς ποιούσης αἰτίας, ὡς φλεγμονὴ, γάγγραινα, σκίῤῥος, ἐρυσίπελας, ἀπόστημα, οἴδημα, ἐμπύημα, ἕλκος, κάταγμα, ῥῆγμα, φῦμα, δοθιὴν, ἴονθος. ἀλλὰ καλείτω νῦν ἕκαστος τὰς νόσους ὡς ἂν ἐθέλῃ. ἡμεῖς δὲ περὶ τῶν προκειμένων διαλεγόμεθα. διαφοραὶ γοῦν τῶν ἐκκρινομένων αἱματωδῶν τέσσαρες ὑπάρχουσι, μία μὲν τοῦ αἵματος ἐπὶ τῶν ἀποκοπέντων κώλων ἢ γυμνασίᾳ καταλυσάντων ἐκ περιόδου τινὸς ἀποτελουμένη· δευτέρα δὲ δι' ἀτονίαν ἥπατος, ὑδατώδους αἵματος ὑπιόντος. τρίτη δὲ ἐκ τοῦ μελαγχολικοῦ. τετάρτη δὲ ἡ τοῦ ἀκριβοῦς αἵματος ἢ τοῦ θρομβώ-

cholia et cholera. Fortassis etiam leucophlegmatias hyderus, ut etiam per similitudinem, cujusmodi generis est qui elephas nominatur et cancer, polypus, uva, vitiligo alba, carbunculus, area, meliceris et ficus; multa quoque comperies morborum nomina, quae neque locum affectum exprimunt, neque causam effectricem, ut phlegmone, gangraena, scirrhus, erisypelas, abscessus, oedema, empyema, ulcus, fractura, ruptura, tuberculum, furunculus, varus. Nunc autem prout libuerit, morbos quisque vocitet, nos autem de propositis differimus. Itaque quatuor cruentorum morborum, qui a caeteris discernuntur, existunt differentiae. Una quidem in praecisis carnosis partibus aut exercitatione defessis, quadam periodo peracta. Secunda est ob hepatis imbecillitatem aqueo subeunte sanguine. Tertia ex melancholico. Quarta denique sinceri vel concreti est sanguinis. Differunt autem quod tres primae confertam simulque copiosam excretionem efficiant; quarta vero paulatim et brevi tempore. At nunc de quarta di-

δους. διαφέρουσι δὲ, ὅτι αἱ τρεῖς πρῶται ἀθρόαν τε ἅμα καὶ πολλὴν ἐργάζονται τὴν ἔκκρισιν, ἡ τετάρτη δὲ κατὰ βραχύ τε καὶ δι᾽ ὀλίγου τοῦ χρόνου. νῦν δὲ περὶ τετάρτης λεκτέον, ἧς ἕλκωσις ἐντέρων ἡ διάθεσίς ἐστιν, ἣν καὶ μόνην ἀξιοῦσί τινες ὀνομάζεσθαι δυσεντερίαν. ἔστι δὲ ἐκ τούτου τοῦ γένους καὶ ὁ καλούμενος τεινεσμὸς, ἕλκος ἐν ἀπευθυσμένῳ γινόμενον, τὰ μὲν ἄλλα συμπτώματα παραπλήσια φέρων, ἐντάσεις δὲ πολὺ σφοδροτέρας τῶν δυσεντεριῶν. τὰ μὲν γὰρ ἀσθενέστερα μόρια δέχονται ἀεὶ τὴν ἐκ [137] τῶν ἰσχυροτέρων περιουσίαν· ὥστε αἱ μὲν δυσεντερίαι καὶ οἱ τεινεσμοὶ καὶ αἱ διάῤῥοιαι καὶ αἱ λειεντερίαι, ῥυέντων εἰς τὰ ἔντερα τῶν περιττῶν γίνονται, ὥσπερ καὶ αἱ δυσουρίαι εἰς τὴν κύστιν τρεπομένων, ἔμετοι δὲ ἐπὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἀφικομένων, ὡς γίνεσθαι μὲν δυσεντερίας μετὰ τῶν αἱματωδῶν διαχωρημάτων, τοὺς δὲ τεινεσμοὺς, τάσεις ὄντας σφοδρὰς ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ ἀπευθυσμένον ἑλκώσεως, τὰς δὲ λειεντερίας ταχείας διεξόδους ἀμετα-

cendum eſt, cujus exulceratio inteſtinorum affectus eſt, quam ſolam nonnulli dyſenteriam nominant. Et vero ejusdem generis morbus qui teneſmus vocatur, ulcus in recto inteſtino factum, qui alia ſimilia dyſentericis, contenſiones tamen multo vehementiores invehit. Partes ſiquidem imbecilliores ex robuſtioribus humorum redundantiam excipiunt, adeo ut dyſenteriae, teneſmi, diarrhoeae et lienteriae confluentibus in inteſtina ſupervacaneis humoribus procreantur: quemadmodum et iisdem in veſicam converſis dyſuriae iisdemque ad orificium ventriculi accedentibus vomitus, ita ut creentur quidem dyſenteriae cum cruentis excrementis; teneſmi vero quum vehementes contenſiones ex recti inteſtini exulceratione concitantur; lienteriae vero ſunt celeres immutatorum ciborum tranſitus. Propterea epidemiorum tertio jure pronunciavit *ventris morbos multos et noxios multis accidiſſe*, primum quidem teneſmos doloribus maximis comitatos. Hic prae-

ἔν τινι μέρει τῶν ἐντέρων ἐστίν. αἱ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις ὑπὸ τῶν καταπινομένων φαρμάκων, αἱ δὲ ἐν τοῖς ταπεινοτέροις ὑπὸ τῶν ἐνιεμένων ὠφελοῦνται. ὁρίζονται δὲ τῶν ἀφ' ἥπατος ἐκκρίσεων αἱ τοιαῦται δυσεντερίαι τῷ δὲ λεπτῷ αἵματος ἀχροῦ. οὗ γὰρ ἀσθενές ἐστι τὸ ἧπαρ, ἡ χρόα διὰ τὴν τοῦ γεννηθέντος ἐν αὐτῷ τοῦ αἵματος ὀλιγότητα λευκὴ οὖσα τυγχάνει, ὁ δὲ ἀσθενῆ ἔχων τὸν σπλῆνα, τούτου τὸ χρῶμα φακοειδές ἐστιν, ὅμοιον τῷ μελαγχολικῷ χυμῷ, ὃς ἐστι τῷ αἵματι μεμιγμένος * * * τοῦ δὲ πλεονάζειν αἷμα τότε, τὰς αἱμοῤῥαγίας καὶ τὰς δυσεντερίας [138] τὰς αἱματηρὰς δηλονότι λεγομένας, οὐχ ὅσαι διὰ χολὴν ἑλκοῦσι τὰ ἔντερα, περὶ ὧν λέλεκταί μοι ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν εἰς τὸ περὶ ἄρθρων ὑπομνήματι. * * * * ἀλλ' ὅσον ἐπὶ δυσεντερικαῖς ἐκκρίσεσι δακνούσαις σφοδρῶς, ἤτοι τράγου χυλὸν ἐνίεμεν ἢ στέαρ αἴγειον ἢ ῥοδίνην κηρωτὴν, ὑφ' ὧν αὕτη μὲν ἡ τῶν ἐντέρων ἕλκωσις οὐ θεραπεύεται καὶ μάλιστα ὅταν ἔχῃ τι σηπεδονῶδες. ἀναπαύεται δὲ ἡ δύναμις ἐν τῷ μεταξὺ *

modi dysenteriae excretionibus ab hepate manantibus et tenuitate sanguinis decoloris. Cujus enim hepar imbecillum est, is colorem ob sanguinis in ipso genere paucitatem album sortitus est. Qui vero lienem habet debilem, hujus color lentiginosus est, humori melancholico similis, qui sanguini permixtus sit * * * Quod autem sanguis tunc abundet haemorrhagias et dysenterias cruentas videlicet appellatas excitat, non quas ob bilem exulcerant intestina, de quibus quarto commentario in librum de articulis a me dictum est. * * * * * Caeterum in dysentericis excretionibus vehementer mordentibus aut hirci succum immittimus, vel caprinum sevum, vel rosaceum ceratum, quibus ipsa quidem intestinorum exulceratio non curatur, ac potissimum quum quid putridum habuerit, refocillatur tamen interea facultas * *

Ed. Chart. IX. [138.]
* * * καὶ οὐ θαυμαστὸν, ἐπειδὴ ὅσα τῶν ζώων τε καὶ φυτῶν ταχέως αὐξάνεται, ταῦτα καὶ ταχέως τὸν βίον τελευτᾷ * * * τῶν ξηρῶν νοσημάτων αἰτίαι. τῶν δ' ὑγρῶν αἱ ἐναντίαι σύμπασαι. ἐδεσμάτων μὲν ὑγροτέρων τὴν δύναμιν ἀφθονία καὶ πλείω τὰ πόματα καὶ σύμπασα ἡ ἁβροτέρα δίαιτα καὶ ἡ θυμηδία καὶ λουτρὰ τῶν γλυκέων ὑδάτων πολλὰ καὶ μᾶλλον μετὰ τροφήν. οὕτω δὲ καὶ ἀργὸς ὁ βίος καὶ ἄνευ πόνων, ὄμβροι τε πολλοὶ καὶ πᾶσα κατάστασις ὑγρὰ καὶ τὰ ταυτὸ τοῦτο δυνάμενα φάρμακα, ὡς καὶ τἄλλα πολλά. ἀλλὰ μὴν ἐπανίημι πρὸς τὴν δυσεντερίαν, ἣ ἀεὶ σχεδὸν μετὰ τοῦ τεινεσμοῦ ἐστίν. ἐνίοτε μὲν γὰρ ὑπὸ μὲν αἰτίου τινὸς γίνεται τὸ πάθος, οὐ μὴν ἤδη πως μόνιμον ἔχει τὴν διάθεσιν, εἰ χωρισθείη τὸ αἴτιον. ἐνίοτε δὲ ἤδη γέγονεν, ἔτι τε γίνεται. πολλάκις δὲ πέπαυται μὲν γινόμενον, ἀφ' εἰκομένης τῆς αἰτίας, ἤδη δέ ἐστι μόνιμος ἡ διάθεσις καὶ ὁ δακνώδης χυμὸς αἴτιόν ἐστι τοῦ πάθους,

* * Neque mirandum, quoniam quaecunque tum animalia tum ſtirpes cito creſcunt, haec etiam vitam celeriter terminant. * * * * * Siccorum morborum cauſae. Humidorum autem contrariae omnes. Esculentorum quidem facultate humidiorum copia, plura potulenta, victus omnis delicatior, oblectamentum, crebra dulcium aquarum potiſſimum a paſtu balnea. Sic autem et otioſa vita etiam ſine laboribus, imbres multi, omnis ſtatus humidus et medicamenta, ut et caetera multa ea facultate donata. Verumtamen ad dyſenteriam redeo, quae fere ſemper cum tenesmo exiſtit. Etenim interdum quidem ab aliqua cauſa procreatur morbus, nondum tamen jam permanentem affectum habet, ſi cauſa ſecedat. Interdum vero jam procreatus eſt, atque etiamnum procreatur. Saepe vero qui procreatur ceſſavit abeunte cauſa. Jam vero permanens affectus eſt et affectus cauſa humor eſt mordax, qui initio

Ed. Chart. IX. [138.]
ἐν ἀρχῇ μὲν ἀποῤῥύπτων τε καὶ ξύων, ἐν χρόνῳ δὲ ἑλκῶν τὸ ἔντερον. εἰ μὲν οὖν πρὶν ἑλκῶσαι, παύσεται διεξιὼν, οὐδέπω δυσεντερία τὸ πάθος ἐστίν. εἰ δ' ἑλκωθῆναι φθάσειε τὸ ἔντερον, οὐκ ἂν ἔτι συμπαύσαιτο τῷ χυμῷ τὸ γενόμενον πάθος.

ιη'.

Θηλάζουσα εἶτα ἐκθύματα ἀνὰ τὸ σῶμα πάντῃ εἶχεν. ἐπεὶ ἐπαύσατο θηλάζουσα, καθίστη θέρεος.

Ἐκθύματα λέγει τὰ αὐτομάτως ἐξανθοῦντα κατὰ τὸ δέρμα, ὡς καὶ ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν γράφει, ἐκθύματα μεγάλα. γίνεται δὲ ἐκ τῶν περιττῶν χυμῶν καὶ ἡ προσηγορία φαίνεται ἐκ τοῦ ἐκθύειν, ὅ ἐστιν ἐξορμᾷν, γεγονέναι καὶ κατὰ τοῦτο σημαινόμενον εἶπεν ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, λύσειε δ' ἂν ἑλκύδριον κάτω ἔκθυσις, τουτέστιν ἐξόρμησις.

quidem inteſtinum ſordibus expurgat et radit, tempore vero exulcerat. Itaque ſi priusquam exulceret, percurrendo ceſſaverit, nequaquam hic morbus dysenteria eſt, ſi vero inteſtinum exulcerari contigerit, non jam cum humore creatus morbus ceſſaverit.

XVIII.

Lactanti puſtulae paſſim per corpus ad cutem eruperunt, quae ad aeſtatem ſedata ſunt, ubi lactare ceſſaviſſet.

Puſtulas dicit quae ſponte per cutem eſſlorescunt, ut etiam in libris epidemiorum ſcribit: *papulas magnas.* Gignuntur autem ex ſupervacaneis humoribus, quibus appellatio facta eſſe videtur ἐκ τοῦ ἐκθύειν, quod eſt *erumpere.* Hac ſignificatione ſexto epidemiorum dixit, ſolvet autem ulcusculum papula inferior, hoc eſt eruptio.

ιθ'.

Τῇ τοῦ σκυτέως, ὃς τὰ σκύτινα ἐποίησε, τεκούσῃ καὶ ἀπολυθείσῃ τελέως, ἐδόκει τοῦ μὲν χωρίου τὶ τὸ [139] ὑμενοειδὲς ἀπέχειν, ἀπῆλθε τεταρταίῃ κακῶς. στραγγουριώδης ἐγένετο, αὐτίκα συλλαμβάνουσα ἔτεκεν ἄρσεν, πολλὰ δὲ ἔτεα ἤδη εἶχε, τὰ ὕστατα καὶ οὐδὲ ἐπιμήνια εἴη· ὅτε δὲ τέκοι, διέλειπεν ἐπ' ὀλίγον ἡ στραγγουρίη.

Γίνεται κατὰ τὴν κύστιν πολλὰ συμπτώματα, ὧν τὰ μὲν κοινὰ τοῖς ἄλλοις ἐστὶν, ὡς οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι πάντες, ὀδύναι τε καὶ τὰ ταύτης ἐργαζόμενα πάθη. τὰ δ' ἴδια μόνης αὐτῆς, ὡς αἱ ἰσχουρίαι τε καὶ στραγγουρίαι. κατ' ἄλλον δὲ τρόπον αἱ ἄμετροι τῶν οὔρων ἐκκρίσεις, στραγγουρία δὲ ἐπὶ δριμέσιν οὔροις γίνεται δι' ἕλκωσιν ἢ ἀτονίαν κύστεως, ποτὲ μὲν ἐπὶ νεφρῶν πάθει, ποτὲ δὲ ἐπ' ἄλλῳ τινὶ τῶν εἰς οὖρα τὴν ἑαυτῶν κακοχυμίαν ἢ τὸ πῦον, ὅτ' ἂν ἀποστήματι κάμνῃ, διαπέμψαι δυναμένων, ποτὲ δὲ διὰ

XIX.

Coriarii coriacea parantis uxori, quum peperiſſet ac perfecte purgata eſſet, ex ſecundis membranarum quiddam ſubſiſtere viſum eſt, quod quarto die male deceſſit: ſtranguria namque vexabatur, quae quum brevi conciperet maſculum peperit. Habebat autem jam multos annos et poſtremum menſes non prodibant. Quum autem peperiſſet, urinae ſtillicidium paulatim intermiſit.

Multa veſicae oboriuntur ſymptomata, quorum alia quidem caeteris partibus communia ſunt, ut omnes praeter naturam tumores tum dolores tum quae ob ea efficiuntur pathemata; alia vero ipſius ſolius propria, ut iſchuriae et ſtranguriae; alio vero modo incommoderatae urinarum excretiones. At ſtranguria fit in acribus urinis propter exulcerationem aut veſicae imbecillitatem, interdum quidem ex renum affectu, interdum vero ex alia

Ed. Chart. IX. [139.]
τοὺς ἐν ταῖς φλεψὶ χυμοὺς ἐκκαθαιρομένους διὰ νεφρῶν τε καὶ κύστεως· ὥσπερ γὰρ διὰ γαστρὸς πολλάκις ἐκκαθαίρεται τὸ σύμπαν σῶμα, οὕτω καὶ διὰ νεφρῶν καὶ κύστεως καὶ ἐπιπόνως ἐκκαθαίρεται ὅλον τὸ σῶμα διὰ τῆς χρονίας στραγγουρίας, καί ποτε ἀνάγκη πάσχειν τὰ μόρια, δι' ὧν ἡ ἔκκρισις γίνεται τῶν δριμέων οὔρων, δηλονότι δακνόμενα καὶ τῷ συνεχεῖ τῆς ἀποκρίσεως ἐνοχλούμενα. Ἱπποκράτης δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἐν τῇ δευτέρᾳ καταστάσει, φησὶ μόνον χρηστὸν καὶ μέγιστον τῶν σημείων, ὃ καὶ πλείστους τῶν ἀῤῥώστων ἐρύσατο γεγονέναι τὴν στραγγουρίαν, τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ἐκκρινομένων διὰ τῆς κύστεως, ὥσπερ ἐνίοτε διὰ τῶν ἐντέρων. ἀλλ' οὐκ ἀεὶ τοῦτο συμβαίνει. κύστις γὰρ ἐπὶ τὴν ἔκκρισιν ὁρμᾷ τῶν οὔρων ἐν ταῖς στραγγουρίαις, πρὶν ἀξιολόγως ὑπ' αὐτῶν πληρωθῆναι, διὰ διττὴν αἰτίαν, ἤτοι τῷ μὴ φέρειν αὐτῶν τὴν ποιότητα καὶ δακνωδῶν γινομένων ἢ τῷ δι' ἀῤῥωστίαν βαρύνεσθαι, πρὶν ἀθροισθῆναι, κἂν ὀλίγον ᾖ.

quadam caufa eorum quae in urinas pravas fui humores transmittunt aut album pus quum renes abfceffu laborent, interdum etiam propter humores venarum et per renes et per veficam expurgatos. Quemadmodum enim per ventrem faepe corpus univerfum expurgatur, fic et per renes et per veficam. Atque laboriofe univerfum corpus per diuturnam ftranguriam expurgatur et nonnunquam partes effici neceffe eft, per quas acrium urinarum fit excretio, quod nimirum ipfae mordeantur et affidue excretione vexentur. Hippocrates autem primo epidemiorum in fecundo ftatu dicit fignorum folum bonum ac maximum effe ftranguriam, quae et infirmos plurimos liberavit, pravis humoribus per veficam excretis, ut aliquando per inteftina. Verum non femper hoc accidit. Vefica namque in ftranguriis ad urinarum excretionem promovet, priusquam decenter ipfa repleta fit ex duplici caufa, aut quod ipfarum qualitatem non ferat, quum mordaces fuerint, aut quod propter imbecillitatem praegravetur priusquam accumulentur, etiamfi paucae fint. Addit autem hanc uxo-

Ed. Chart. IX. [139. 140.]

προστίθησι δὲ, ὅτι ἡ τοῦ σκυτέως ἔτεα πολλὰ οὕτως εἶχε, τουτέστιν οὕτως ἦν στραγγουριώδης καὶ πρὸς τὸ ἔσχατον, οὐδὲ ἐπιμήνια εἴη, καὶ ὅτι ἐπ' ὀλίγον ἡ στραγγουρία διέλειπεν. ὅπερ διὰ τὸν τόκον εἰκός ἐστι γεγενῆσθαι.

κ'.

Ἰσχίον δέ τις ἤλγει, πρὶν ἴσχειν, ἐπεὶ δ' ἔσχεν, οὐκέτι ἤλγει. ἐπειδὴ ἔτεκεν, εἰκοσταία ἐοῦσα, αὖθις ἤλγησεν, ἔτεκε δὲ ἄρσεν. ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἐν κνήμῃ κάτω δεξιῇ ἢ τρίτῳ ἢ τετάρτῳ μηνὶ ἐξανθήματα, πρὸς ἃ τῇ μάννῃ χρώμεθα, καὶ ἐν χειρὶ δεξιῇ παρὰ μέγαν δάκτυλον, οὐκ οἶδα ὅτι ἔτεκεν· κατέλιπον γὰρ ἑξάμηνον. ᾤκει δὲ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, τὰ Ἀρχελάου πρὸς τῷ κρημνῷ.

---

[140] *Αὗται τῶν κυημάτων περιστάσεις καὶ συνδρομαὶ οὕτω ποικίλαι τε καὶ διαφοραὶ ἢ μηδεμίαν ἢ πάνυ μικρὰν ῥοπὴν ἔχουσι πρὸς τὴν ὑγίειαν καὶ πρὸς τὴν νόσον,*

rem coriarii multorum annorum fuiſſe et ſic ſe habuiſſe, hoc eſt ſtranguria laboraſſe, ac tandem menſtrua non prodiiſſe, ac derepente ſtranguria liberatam fuiſſe, quod propter partum contigiſſe par eſt credere.

XX.

Quaedam priusquam conciperet coxendicem dolebat; poſtquam vero concepit, non amplius dolebat. Vigeſimo autem a partu die rurſum doluit; marem utique peperit. Praegnanti in inferiori tibia dextra, itemque in manu dextra ad pollicem; tertio aut quarto menſe puſtulae eruperunt, ad quas manna thuris utimur, quae an pepererit neſcio; eam namque ſemeſtrem reliqui. Habitabat autem, ut ego arbitror, in Archelai aedibus ad rupem.

Ipſae partuum circumſtantiae et concurſus adeo varii ac diverſi aut nullum aut perexiguum momentum ad ſanitatem et morbum ſortiuntur videnturque ex illis magis

Ed. Chart. IX. [140.]

καὶ ἔοικεν ἐκ τῶν ἐκείνων εἶναι μᾶλλον ἃ τὰς κοινὰς τῶν πραγμάτων διαθέσεις ἢ τὰς ἀναμφιβόλους τε καὶ ἰδίας φύσεις ἐνδείκνυνται, οἷάπερ καὶ ἐν τῇδε καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τοῦ παλαιοῦ πραγματείαις γέγραπται. ὡς γοῦν τύπῳ λαμβάνονται ὑφ᾽ ἑαυτοῦ, οὕτω καὶ ἐπιπολαίως αὐτὰ διελθεῖν ἡμᾶς πρέπει. οὐ γὰρ ἀκριβῶς ταῦτα παρετήρησεν, ἵνα καὶ ἐπιμελῶς ἐξηγεῖσθαι δύναιτο, καθάπερ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ πεποίηκεν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ παραχρῆμα εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀνέφερε. εἰκὸς γοῦν ἐν τῇδε τῇ γυναικὶ, τοῦ δεξιοῦ τῆς μήτρας μορίου πεπονθότος, ὅτι εἰς τὸ ἰσχίον κατέκειτο καὶ ἡ γυνὴ ἤλγει. ἐπεὶ δὲ ἔτεκεν, ἐπαρηγόρηθη ἡ ὀδύνη καὶ τὸ κακὸν ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς ἄλλον κατεβάλλετο τόπον καὶ τοῦτο κατ᾽ ἴξιν, τουτέστιν, ὅταν τῷ τρίτῳ ἢ τετάρτῳ μηνὶ τὰ ἐξανθήματα, ὄντος ἤδη ῥωμαλέου τοῦ βρέφους, εἰς τὴν κνήμην τὴν δεξιὰν καὶ εἰς χεῖρα δεξιὰν ἐκράγησαν. ἴσθι γὰρ ὅτι τὰ ἐξανθήματα ἐν ταῖς τῆς μήτρας διαθέσεσιν εἰς τὸ δέρμα ἐκραγέντα σημαίνουσιν ὅτι ἡ φλεγμονὴ ἢ ἐρυσίπελας ἐκ τοῦ ἀποζέοντος καὶ λεπτοῦ αἵ-

esse quae potius communes rerum dispositiones, quam indubias et proprias naturas demonstrent, quales et in hoc et caeteris senis operibus scriptae sunt. Ut itaque summatim haec accipiuntur, sic et superficie tenus haec percurrere decet. Non enim haec accurate observavit, ut et sedulo explicari valerent, quemadmodum in primo et tertio fecit, verum in praesenti ad diaria retulit. Consentaneum igitur est hac in muliere, dextra uteri parte affecta in coxendicem dolorem descendisse mulieremque doluisse. Postquam autem peperit, levatus est dolor malumque a natura in alium locum depositum est, idque secundum rectitudinem, hoc est quum tertio vel quarto mense papulae, facto jam partu, robustiores in tibiam dextram dextramque manum eruperunt. Scito namque quod exanthemata in uteri affectibus ad cutim erumpentia significent inflammationem aut erysipelas in uteris procreari, ut in libro de natura muliebri scriptum est.

Ed. Chart. IX. [140.]
ματος ἐν ταῖς μήτραις ἐγγίνεται, ὡς ἐν τῷ περὶ γυναικείης φύσεως γέγραπται. ἡ δὲ μάννη καὶ τὸ ὑπόσεισμα τοῦ λιβανωτοῦ ἐπιτηδειότερον πρὸς ταύτην τὴν νόσον νομίζεται ἢ λιβανωτός· καὶ γὰρ στυπτικώτερόν ἐστι καὶ ξηραντικώτερον. νῦν δ' ἄδηλόν ἐστι, πότερον μιᾷ ἢ δυσὶ γυναιξὶ τοῦτο συμβεβηκέναι φησίν. εἶπε γὰρ πρῶτον, ἔτεκεν ἄρσεν, ἔπειτα δὲ, οὐκ οἶδα ὅτι ἔτεκεν· κατέλιπον γὰρ ἑξάμηνον.

κα'.

Ἡ Ἀντιγένεος ἡ τὸ περὶ Νικόμαχον τέκε παιδίον σαρκῶδες μὲν, ἔχον δὲ τὰ μέγιστα διακεκριμένα, μέγεθος δὲ ὡς τετραδάκτυλον, ἀνόστεον, ὕστερον δὲ παχὺ καὶ στρογγύλον. αὕτη δὲ ἀσθματώδης ἐγένετο πρὸ τοῦ τόκου. ἔπειτα ἅμα τῷ τόκῳ πῦον ἀνήμεσεν ὀλίγον, οἷον ἐκ δοθιῆνος.

Θαυμαστὸς εἴη ὁ τόκος οὗτος, εἰ μὴ ὑποψίαν παρέχῃ αὐτὸν ἐξ ἀμβλώσεως γεγονέναι. πῶς δὲ ἡ γυνὴ πρὸ τόκου

Existimatur autem aptius remedium hyposisma, *manna thuris* aut libani fructus. Etenim adstrictorium magis magisque exsiccatorium est. Nunc autem non constat utrum uni aut duabus mulieribus id accidisse dicat. Dixit namque primum, masculum peperit, deinde vero, non novi quid pepererit; semestrem enim reliqui.

XXI.

Antigenis uxor, qui ad Nicomachum habitabat, carnosum quidem puerum peperit, verum qui maximas partes distinctas haberet, magnitudinem vero quatuor digitorum et exos esset; tandem etiam crassus et rotundus. Ipsa autem ante partum anhelosa erat, deinde simul cum partu pus paucum, quale ex furunculo evomuit.

Hic partus admirabilis esset, nisi ipsum ex abortu natum esse suspicaremur. At quomodo mulier ante par-

Ed. Chart. IX. [140. 141.]

ἐγένετο ἀσθματώδης, ἔπειτα δὲ ἅμα τῷ τόκῳ πῦον ἀνήμεσεν, ἐν τῷ περὶ δυσπνοίας εἴρηται ἡμῖν ἱκανῶς, ἔνθα καὶ τὰς ἄλλας τοῦ Ἱπποκράτους ῥήσεις ἐκ τῶν βιβλίων ἐπιδημιῶν περὶ τῆς δυσπνοίας αὐτῷ γεγραμμένας ἐξηγησάμεθα. τοῦτο δὲ μόνον παραθήσομαι, ὅτι ἀσθμαίνοντες πυκνὸν ἀναπνέουσι καὶ τὸν θώρακα μέχρι πολλοῦ διαστέλλουσι. συμβαίνει δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ ἔμφραξις ἢ θλίψις ἢ στενοχωρία τις ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ὑπάρχει. ὅπερ ἐν τῇδε τῇ γυναικὶ ἐδήλωσε τὸ πῦον.

κβ'.

[141] Θυγατέρας τεκούσης διδύμους καὶ δυστοκησάσης καὶ οὐ πάνυ καθαρθείσης ἐξῴδησεν ὅλη. ἔπειτα ἡ γαστὴρ μεγάλη ἐγένετο. τὰ δὲ ἄλλα ἐταπεινώθη καὶ ἐρυθρὰ εἴη μέχρι τοῦ ἕκτου μηνός. ἔπειτα λευκὰ κάρτα πάντα ἤδη τὸν χρόνον, πρὸς δὲ τἀφροδίσια οἱ ῥοοὶ ἔβλαπτον καὶ οἱ ἄκρητα ἐρυθρὰ ἱκνεύμενα ἴει.

---

tum esset asthmatica, deinde vero in ipso partu pus evomuerit in libro de difficili respiratione a nobis abunde proditum est. Ubi etiam alios Hippocratis textus ex libris epidemiorum de dyspnoea conscriptos explicuimus. Hoc autem solum addam asthmaticos crebro ac dense respirare thoracemque magnopere distendere. Hoc autem accidit, quoniam obstructio aut compressio aut angustia quaedam respirationis organis insidet, quod hac in muliere pus manifestum fecit.

XXII.

Quae ex arduo partu filias gemellas edidit mulier, neque admodum perpurgata est, universa primum intumuit; deinde venter magnus evadebat, caeterae vero partes subsederunt. Ad sextum usque mensem rubra primum, deinde reliquo jam tempore alba admodum profluxerunt. Hi vero fluxus veneri officiebant illique mere rubicundi prodibant.

Ed. Chart. IX. [141.]

Ἐπὶ τῶν ἐπὶ τόκῳ κενουμένων, εἰ ἐπίσχεσις γένηται, μοχθηρὸν ἐστιν αἴτιον καὶ σημεῖον. κάθαρσις γὰρ τῶν ἀλλοτρίων, ἃ κατὰ τὸν τῆς κυήσεως χρόνον ἠθροίσθη ἐν ταῖς φλεψὶ, δαπανωμένου μὲν εἰς τροφὴν τῷ κυουμένῳ τοῦ κατ' αὐτὰς χρηστοῦ αἵματος, μένοντος δὲ τοῦ φαυλοτέρου, ὃ καθ' ἕκαστον μῆνα πρότερον ἐξεκρίνετο διὰ τῆς μήτρας. ὅταν οὖν τοῦτο μὴ κενωθῇ, τεκούσης τῆς γυναικὸς, αἴτιόν ἐστι τῆς ἐν ὅλῳ τῷ στόματι οἰδήσεως, ἤτοι τῆς μήτρας ἐξαίρει εἰς μεγάλην φλεγμονὴν ἢ πρὸς ἕνα τόπον ἐνεχθὲν, οἰκεῖον τῷ δεξαμένῳ πάθος ἐπιφέρει, καθάπερ καὶ νῦν ἡ γαστὴρ τὸ ἀπὸ τῶν ὑστερῶν ἀναφερόμενον αἷμα πονηρὸν ἐδέξατο καὶ μεγάλη ἐγένετο. ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπισχεθείσης τῆς μετὰ τόκον καθάρσεως ἥ τε νόσος ἐγένετο καὶ θάνατος, ὡς ἐν Θάσῳ τῇ τοῦ Φιλίσκου γυναικὶ συμβεβηκέναι φησὶν Ἱπποκράτης· οὐ μόνον δὲ ἐπισχεθείσης τῆς κατὰ τὸν τόκον καθάρσεως γίνεται ταῖς γυναιξὶ νόσος, ἀλλὰ καὶ νοσώδης ἐστὶν ἡ τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσις, οὐ μὴν ἀλλὰ οὐχ ὁμοίως βλαβερὰ τῇ κατὰ τὸν τόκον, ὅτε μὴ

Si quae ob partum vacuantur eorum ſuppreſſio fiat, mala cauſa ſignumque malum eſt. Purgatio ſiquidem eſt alienorum, quae graviditatis tempore in venis acervata ſunt, abſumpto quidem ad partus nutritionem utili qui venis inerat ſanguine, remanente vero deteriore, qui ſingulis menſibus per uterum antea excernebatur. Quum itaque hic non evacuatus eſt pariente muliere, cauſa tumoris eſt in univerſo corpore exiſtentis, aut uterum in magnam inflammationem adducit, aut ad unum locum adductus excipiens peculiarem morbum adfert, ut etiam nunc venter translatum ab utero pravum ſanguinem recepit et magnus evadit. Interdum vero ſuppreſſa etiam poſt partum purgatione, ut in Thaſo Philini uxori contigiſſe pronunciat Hippocrates. At non ſolum ſuppreſſa in partu purgatione mulieribus morbus accidit, verum etiam morboſa eſt menſtruorum ſuppreſſio. Non tamen, imo non peraeque noxia illi, quae in partu eſt. Quod

Ed. Chart. IX. [111.]

μόνον αὐτὸ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ κακοχυμίαν ἱκανὴν ἐργάζεται. εἴρηται γὰρ ὅτι τὸ ἔμβρυον ἕλκει εἰς ἑαυτὸ τὸ χρηστότερον αἷμα, τροφῆς ἕνεκα, καταλείπει δὲ τὸ φαυλότερον, ὅπερ αἴτιον γίνεται τῆς κακοχυμίας ταῖς κυούσαις, ἣν μετὰ τὸν τόκον ἡ φύσις ἐκκενοῖ, αὐτὸς δὲ, εἴθ' ἡμῶν δόντων τὸ φάρμακον εἴτε καὶ τῆς φύσεως αὐτῆς ἐκκαθαιρούσης τὸ σῶμα τῶν λυπούντων χυμῶν ἡ κένωσις γένοιτο, καθάρσεις εἴωθεν ὀνομάζειν. ἔξεστι μέντοι καὶ μαρτυρῆσαι τοῖς παλαιοῖς οὐ κένωσιν ἁπλῶς καλεῖσθαι τὴν διὰ καταμηνίων ἔκκρισιν, ἀλλὰ κάθαρσιν, ὥσπερ γε καὶ τὴν διὰ τῶν καθαιρόντων γινομένην φαρμάκων καὶ τὴν λοχείαν, κάθαρσιν ὠνόμασαν οἱ ἰατροὶ, οὐχ ἁπλῶς κένωσιν. ἡ δὲ αὐτὴ λέξις παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐξηγηταῖς ποικίλως γέγραπται. Διοσκορίδης γὰρ οὕτω γράφει, πρὸς δὲ τἀφροδίσια αἱ οὐραὶ ἔβλεπον. Ἡρακλείδης δὲ οἴεται τοῦτο ἀπίθανον εἶναι, διὸ νομίζει ὅτι θύραι ἦν γεγραμμένον διὰ θ. τῆς μέσης γραμμῆς ἐν αὐτῇ ἢ τῷ χρόνῳ διαφθαρείσης ἢ τοῦ βιβλιογράφου

non solum ipsam plenitudinem, verum etiam cacochymiam efficiat. Nam dictum est foetum in se meliorem quo nutriatur sanguinis portionem trahere, deteriorem vero relinquere, quae causa est praegnantibus cacochymiae, quam natura post partum evacuat. At auctor, sive nobis medicamentum exhibentibus, sive etiam natura ipsa corpus expurgante, infestantium humorum vacuatio fiat, purgationes nominare consuevit. Veterum tamen testimoniis etiam confirmare licet vacuationem non simpliciter eam vocari quae per menstruorum excretionem fit, sed purgationem, quemadmodum eam etiam quae per purgantia medicamenta editur et lochiam seu puerperii purgationem medici nominarunt, non simpliciter vacuationem. Ipsa vero dictio variis modis a priscis interpretibus scripta legitur. Dioscorides enim ita scribit: ad venerea autem οὖραι respiciebant. At Heraclides id censet esse incredibile, propterea existimat *θύραι*, quod est *januae*, per *θ* scriptum esse, media litera in ea aut tempore deperdita

πρώτου σφαλέντος. ἀλλὰ οὐδετέρα γραφὴ διδάσκει τι τῆς γνώμης ἐχόμενον τοῦ παλαιοῦ, διὸ ἡγησάμην ἐγὼ, μᾶλλον ἀπὸ τοῦ συγγραφέως οἱ ῥοοὶ [142] γέγραπται, ἢ τι ἄλλο, ἵνα λόγος εἴη περὶ τῶν ῥύσεων τῶν γυναικείων, περὶ ὧν πᾶσα νῦν ἐστὶν ἱστορία. αὗται μὲν γὰρ καὶ πάνυ ἐν ταῖς συνουσίαις τὰς γυναῖκας ἐνοχλοῦσι καὶ διὰ τὸν ῥοῦν τὸν συνεχῆ καὶ διὰ τὴν μεγάλην τῶν αἰτίων θερμασίαν καὶ τὸν κνησμὸν καὶ τὴν τοῦ ὀσφύος τε καὶ βουβῶνος ὀδύνην καὶ τὴν τῆς νειαίρας τάσιν καὶ τὴν τῆς κακοσμίας σφοδρότητα.

κγ'.

Τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη γενομένη πρόσθεν μηδέποτε γενομένη, σημεῖον χρηστὸν, οἷον Δημαινέτῃ ἐγένετο. ἴσως δέ ἐστι καὶ τεχνήσασθαι· καὶ γὰρ αἱ ταραχαὶ αἱ τοιαῦται ἀλλοιοῦσιν, ἴσως δὲ καὶ ὀξυρεγμίαι λειεντερίην λύουσιν.

aut primo libri scriba decepto. Verum neutra scriptura docet nos quicquam ex mente senis acceptum. Quare duxerim ego potius ab ipso auctore, *οἱ ῥοοὶ*, hoc est *fluores* scriptum fuisse vel quiddam aliud, ut oratio sit de muliebri fluore, de quo tota est historia. Hic namque admodum in congressibus mulieres infestat tum propter assiduum fluorem tum propter magnum pudendorum calorem et pruritum, nec non lumborum et inguinis dolorem et imi ventris tensionem foetorisque vehementiam.

XXIII.

Diuturnis lienteriis ructus acidus obortus, antea nequaquam factus bonum signum, quale Demaenetae contigit. Fortassis autem etiam arte parare licet. Etenim hujusmodi perturbationes mutationes concitant. Fortassis etiam ructus acidi lienteriam solvunt.

Ed. Chart. IX. [142.]

Αὕτη ἡ ῥῆσις μικρόν τι ἄλλως γεγραμμένη ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς εὑρίσκεται, καὶ ἡμεῖς ἤδη αὐτὴν ἐξηγησάμεθα καὶ τὰς τοῦ Ἐρασιστράτου περὶ λειεντερίας τε καὶ δυσεντερίας καὶ τεινεσμοῦ ῥήσεις προσεθήκαμεν, καὶ ἐδείχθη ὅτι ἀλλότρια γράφει τῆς γνώμης τῶν ἐπιφανεστάτων ἰατρῶν, οἷον Φιλοτίμου, Ἡροφίλου, Εὐδήμου, Ἀρχιγένου, Διοκλέους, Πραξαγόρου καὶ τῶν ἄλλων παλαιῶν. διὸ οὐ χρὴ μηκύνειν τὸν λόγον. ὃ δὲ λέγει, καὶ γὰρ αἱ ταραχαὶ αἱ τοιαῦται ἀλλοιοῦσι, γίνεται τῷ λόγῳ τῆς τῶν νόσων μεταπτώσεως, ὥσπερ ὁ τεταρταῖος ἐπιληψίαν ἰᾶται καὶ πυρετὸς ὁστισοῦν σπασμὸν καὶ τὴν ὀφθαλμίαν διάῤῥοια, καὶ πλευρῖτις περιπνευμονίαν καὶ λήθαργον φρενῖτις καὶ τἄλλα πολλὰ τὰς νόσους θεραπεύει.

κδ΄.

Ἰήθη ἐλλεβόρου πόσει Λυκίη, τὰ ὕστατα σπλὴν μέγας καὶ ὀδύναι καὶ πυρετὸς καὶ εἰς ὦμον ὀδύναι καὶ ἡ φλὲψ ἡ κατὰ σπλῆνα ἐπ' ἀγκῶνι ἐτέτατο, καὶ ἔσφυξε μὲν πολλάκις,

Is textus paulo aliter ſcriptus in aphorismis invenitur et nos jam illum explicuimus, proditas et Eraſiſtrati de lienteria et dyſenteria et tenesmo ſententias appoſuimus, ac demonſtratum eſt aliena a mente ſcribi praeclariſſimorum medicorum, videlicet Philotimi, Herophili, Eudemi, Archigenis, Dioclis, Praxagorae aliorumque veterum. Propterea non opus eſt multis ſermonem protrahere. Quod vero pronunciat: *etenim hujusmodi perturbationes concitant*, id fit ratione permutationis morborum, ut quartana febris epilepſiam ſanat et quaecunque febris convulſionem et ophthalmiam diarrhoea et pleuritis peripneumoniam et phrenitis lethargum et alii plerique morbi morbis medentur.

XXIV.

Lycia veratri potione ſanata eſt. Poſtremo lien magnus fuit tum dolores tum febris. Dolores vero ad humerum pertingebant, atque vena quae ad lienem eſt in

Ed. Chart. IX. [142. 143.]
ἔστι δ' ὅτε καὶ οὐκ ἐτμήθη, ἀλλ' ἅμα ἱδρῶτι διῆλθεν ἢ αὐτόματον, ἐξ οὗ δὲ ἰόντων ὁ σπλὴν τὰ δεξιὰ ἐνετέτατο. πνεῦμα ἀνεδιπλασιάζετο, οὐ μὴν μέγα, παρεφέρετο, περιεστέλλετο. φῦσα ἐνίουσα οὐ διήει κάτω οὐδὲν, οὐδὲν οὔρει. ἀπέθανε πρὸ τοῦ τόκου.

---

[143] *Καὶ ὁ πυρετὸς καὶ ἡ ὀδύνη εἰς τὸν ὦμον καὶ τὸν αὐχένα καὶ ἡ τοῦ σπληνὸς οἴδησις καὶ τὸ πνεῦμα τὸ διπλασιαζόμενον μεγάλην τοῦ σπληνὸς φλεγμονὴν εἶναι μαρτυροῦνται. πρόδηλον γὰρ ὅτι ὅταν ὄγκος κατὰ τὰς ὀξείας νόσους ἐν σπλάγχνοις γένηται, φλεγμονῆς ἐστὶ τὸ σύμπτωμα καὶ τούτους αὐτὸς μεγαλοσπλάγχνους ὀνομάζει. ὑποληπτέον δὲ καὶ παραφρονῆσαι τὴν γυναῖκα.* * * * *ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα ἐδιπλασιάζετο, οὐ μὴν μέγα κατὰ λόγον γε. ἡ γὰρ δύσπνοια αὕτη ἐγένετο, διότι ἐπεπόνθη αὐτῆς τὸ νευρῶδες γένος τῶν ὀργάνων καὶ διὰ τοῦτο ἡ παντελὴς τῶν οὔρων ἐπίσχεσις καὶ διπλασιαζόμενον*

cubito distendebatur ac plerumque pulsabat; interdum vero neque secta est, sed una cum sudore aut sponte sua considebat. Quibus procedentibus lien ad dextra pertendebat. Spiritus intus duplicabatur, non tamen magnus, mente movebatur, coarctabatur flatus ingrediens nec quicquam deorsum subibat, neque mejebat; obiit ante partum.

Et febris et dolor ad humerum et cervicem et lienis tumor et duplicatus spiritus magnam lienis inflammationem esse testantur. Manifestum est, quum in morbis acutis aegrotantium tumor visceribus insidet, eum inflammationis esse symptoma hosque ipsum vocare viscerosos. Existimandum est etiam mulierem delirasse * * * * quoniam spiritus duplicabatur, non tamen ratione magnus. Ipsa namque spirandi difficultas contingebat, quia nervorum organorum genus ipsius affectum erat, proptereaque universa urina-

Ed. Chart. IX. [143.]
ἐγένετο εὔπνευμα. διὰ τί δὲ οὐ μέγα; ἢ διότι κατέψυκτο, περιεστέλλετο γὰρ, φησὶν, ᾧ ὀνόματι χρῆται αὐτὸς κατὰ τῶν ἀποψυχομένων τὴν ἔμφυτον θερμασίαν. οὕτως ἴσμεν ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν γεγράφθαι, ἐξ ἀρχῆς δὲ περιεστέλλετο καὶ διὰ τέλεος καὶ πάλιν ἀεὶ περιεστέλλετο, περὶ τῆς τοῦ Δεάλκους γυναικὸς, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ κατακειμένου ἐν τῷ Δεάλκους κήπῳ, ἑπτακαιδεκάτῳ φησὶ πρωῒ ἄκρεα ψυχρὰ περιεστέλλετο. περὶ δὲ τῶν δυσπνοιῶν τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν, ὥσπερ Ἱπποκράτει ἐστὶν εὑρεῖν, διελεξάμην ἐγὼ ἐν τρισὶ βιβλίοις ἃ περὶ δυσπνοίας ἔχουσι τὴν ἐπιγραφήν. εἰκὸς δὲ καὶ τὴν φλέβα ἐπ' ἀγκῶνι τετάσθαι, ἣ εἰς τὸν σπλῆνα φέρεται καὶ τοῦτο πεπονθέναι διὰ τὸ παχὺ, ἰλυῶδες καὶ ζέον αἷμα τὸ ἐν αὐτῇ. τοῦ δὲ πάθους βοήθημα μέγιστον νομίζεται ἡ φλεβοτομία, μάλιστα δὲ διὰ τὴν τοῦ σπληνὸς φλεγμονήν. οὐκ ἐγένετο δέ. τὸ δὲ ἔσφυζε λέγει, ὅπερ καὶ τῆς φλεγμονῆς τε καὶ τοῦ ὄγκου σημεῖόν ἐστιν, ἐν οἷς οἱ παλαιοὶ εἶναι σφυγμὸν εἰρήκασιν. τὸν δὲ

rum ſuppreſſio facta eſt duplicabaturque ſpiritus. Cur autem non magnus? aut quia refrigerabatur: coarctabatur enim, inquit: quo vocabulo in iis utitur qui ſecundum nativum calorem refrigerantur. Sic ſcimus in tertio epidemiorum ſcriptum eſſe. Ab initio autem coarctabatur et in fine ac iterum ſemper coarctabatur; de Dealci uxore, imo et decumbente in Dealcis horto ſeptimo decimo, inquit, mane extrema frigida coarctabantur. At de his ſpirandi difficultatibus ac de aliis omnibus quas reperire licet apud Hippocratem, loquutus ſum ego tribus in libris de dyſpnoea inſcriptionem habentibus. Conſentaneum vero eſt etiam venam, quae ad lienem fertur, ad cubiti flexum porrectam eſſe, idque pati propter craſſum, foeculentum et ferventem ejus ſanguinem. Cujus affectionis auxilium maximum cenſebatur venae ſectio, maxime vero propter lienis inflammationem, quae minime facta eſt. *Pulſabat* autem, inquit, quod et inflammationis et tumoris ſignum eſt, in quibus veteres pulſum eſſe dixerunt. Tumorem

Ed. Chart. IX. [143.]
ὄγκον μαρτυρεῖ τὰ ἑπόμενα, ὅτε φησίν· ἀλλ' ἅμα ἱδρῶτι διῆλθεν ἢ αὐτόματον, αὐτὸν σημαίνων ἢ δι' ἱδρώτων ἢ καὶ ἄνευ διεληλυθέναι * * *

ὅτι μὲν οὖν τῆς ἁλυκῆς τε καὶ ἁλμυρᾶς μετέχει ποιότητος ἡ γεῦσις μαρτυρεῖ, πολλάκις δὲ καὶ πικρότης τις σαφὴς αἰσθάνεται. ἔστι δ' ὥσπερ ἐν τοῖς ὑγιαίνουσιν ἁλυκὸς, ὡς γινώσκεται παραρρέων εἰς τὸ στόμα τῶν ἀκόντων ἱδρὼς, οὕτω καὶ ἐν τοῖς νοσοῦσιν. ὅμως δὲ παρὰ μικρὸν ἐξαλλάττεται καὶ κλίνεταί πως πρὸς τὴν τοῦ κρατοῦντος χυμοῦ καὶ νοσοποιοῦ γεῦσιν * * * * * * * ἀλλ' ἐστὶν ὅτε καὶ πρὸς ἀγαθοῦ διαπνεομένων τῶν λελεπτυσμένων χυμῶν, οὓς, ὅταν ὦσι παχυμερέστεροι, δι' αἰσθητῶν ἐκκρίσεων ἡ φύσις ἐκκενοῖ τοῦ σώματος, ἱδρῶτάς τε κινοῦσα καὶ πλῆθος οὔρων ἢ διαχωρημάτων ἢ ἔμετον ἐπάγουσα. νῦν δὲ οὐκ ἐκκαθαίρουσα τὸ σῶμα καὶ κινοῦσα τὰ λυποῦντα φαίνεται ἡ φύσις ἐργαζομένη τοὺς ἱδρῶτας, ἐπειδὴ οὔτε διῄει κάτω

autem esse testantur sequentia, dum dicit: *Verum una cum sudore aut sponte sua considebat;* quibus ipsum significat aut cum sudoribus aut et citra sudores dissolutum fuisse. * * * *

Quod itaque et salsae et marinae qualitatis participet testatur gustus. Saepe vero et amaritudo quaedam manifesta deprehenditur. Est autem ut in sanis salsus dolor, ut cognoscitur si sudor casu in os confluat, sic in aegrotis. Nihilominus tamen paulatim mutatur et ad praedominantis humoris morbumque excitantis gustum. * * * * Sed interdum etiam ad bonum est perspiratis et attenuatis humoribus, quos e corpore, quum crassiores fuerint, per sensibiles excretiones natura vacuat, ubi sudores et urinarum aut dejectionum copiam aut vomitum invehit. Nunc vero ubi non expurgat corpus et quae molesta sunt commovet, videtur natura sudores efficere, quoniam neque deorsum quicquam dejiciebat, neque urinam emittebat mulier, ut

Ed. Chart. IX. [143. 144.]
οὐδὲν, οὔτε οὖρει ἡ γυνὴ ὡς τὴν περιουσίαν τῶν μοχθηρῶν ἐκκρίνεσθαι, ἀλλὰ πρὸ τόκου ἀπέθανε.

κε'.

[144] *Τὰ ἀμφὶ φάρυγγα ἑτερόῤῥοπα, ὁρμήσαντα, οὐκ ἐφελκώθη, ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ μετῆλθεν, εἰς σπλῆνα ὀδύνη ἦλθεν ἀκρίτως.*

Τοῦτο κατ' ἴξιν ἐγίνετο, ὃ γὰρ εἰς τὰ ἀριστερὰ μετῆλθεν, κατέσκηψεν εἰς τὸν σπλῆνα καὶ ὀδύνην εἰργάσατο καὶ οὐκ ὠφέλει, διότι ἀκρίτως. εἴωθε μὲν Ἱπποκράτης οὕτω γράφειν, ὡς λέγειν, τὰ παρ' οὖς καὶ τὰ κατὰ φάρυγγα σημαίνων τὰ ἐπάρματα, τὰ σκληρύσματα, τὰ ἐρυθήματα, τὰ οἰδήματα καὶ τὰς παρωτίδας καὶ κατὰ τουτὶ τὸ σημαινόμενον εἶπεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν. ἐπάρματα δὲ παρὰ τὰ ὦτα πολλοῖσιν ἑτερόῤῥοπα ἦν καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τοῖσι πλείστοισι ἐνδεικνὺς, ὅτι παρὰ ἓν μόνον οὖς ἡ πα-

pravorum humorum redundantiam excerneret; ſed ante partum obiit.

XXV.

Quae circum fauces ad alterutram partem ſua irruptione vergebant, exulcerata non ſunt, in ſiniſtram tranſierunt, in ſplenem dolor proceſſit citra judicationem.

Hoc e directo accidit. Quod enim ad ſiniſtra tetendit, ad lienem delatum eſt doloremque concitavit, neque juvabat, quoniam citra judicium. Conſuevit ſane Hippocrates ita ſcribere quo dicat, quae ad aures et quae ad fauces, quum ſignificat eparmata, ſcleryſma, rubores, tumores, parotidas, qua ſignificatione pronunciavit primo epidemiorum libro. At eparmata ſeu tubercula multis ad alterutram aurem, plurimis ex utraque propenderunt, quibus indicat: in una ſolum aure parotidem fuiſſe. Atque

Ed. Chart. IX. [144.]
ρωτὶς ἦν. καὶ πάλιν, τοῖσι δὲ καὶ μετὰ χρόνον φλεγμοναὶ μετ' ὀδύνης εἰς ὄρχιν ἑτερόῤῥοποι, τοῖσι δὲ εἰς ἀμφοτέρους. καὶ μετ' ὀλίγον περὶ κυναγχικῶν φησιν, οἷσι μὲν οὖν ἦν ἐς ὀρθὸν ἐξόγκωμα, μήτε ἑτερόῤῥοπον, οὗτοι οὔτε παραπληκτικοὶ ἐγένοντο. * * * οὐ δύναται γὰρ ὀξύς τε καὶ καίων ὁ χυμὸς, ἐξ οὗ γίνεται πυρετὸς, ἐν τοῖς ὠσὶν ἀπόστασιν γεννᾶν. ἐν δὲ τοῖς κατωτέρω τοῦ σώματος μέρεσι γίνονται μὲν αἱ ἀποστάσεις ἐκ τοῦ ψυχροῦ σφόδρα καὶ παχέος χυμοῦ, ὥσπερ ἐκ τοῦ μέσου τούτων αἱ παρωτίδες. * * *

κστ'.

Ἱέρωνι ἐκρίθη πεντεκαιδεκαταίῳ. τῇ Κώου ἀδελφεῇ ἧπαρ ἐπήρθη σπληνικὸν τρόπον, ἀπέθανεν δευτεραίη.

Ἱέρων ἐκρίθη καὶ διὰ τοῦτο ἐσώθη. ἐν δὲ τῇ ἀδελφῇ

iterum: quibusdam etiam processu corporis in testiculorum alterum, quibusdam vero in utrumque inflammationes cum dolore concidunt, et paulo post de angina laborantibus inquit, quibus itaque in rectum erat tumor, neque in alteram partem propendebat, hi neque paraplectici efficiebantur. * * * * Non enim potest acer et ardens humor, ex quo fit febris, in auribus abscessum procreare; in inferioribus autem corporis partibus fiunt quidem abscessus ex vehementi frigido et crasso humore, quemadmodum ex istorum medio parotides. * * *

XXVI.

Hieroni decimo quinto judicatio facta est. Coi sorori splenico modo jecur sublatum est, ac die secundo mortua est.

Hieroni judicatio facta est proindeque convaluit. Quia

Ed. Chart. IX. [144. 145.]
τοῦ *Κώου* τὸ τοῦ ἥπατος ἔπαρμα σημεῖόν ἐστι μεγάλης τοῦ ἥπατος φλεγμονῆς, διὸ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν ἀπέθανε.

κζ'.

[145] *Βίων ἅμα τε οὔρει ὑπέρπολυ, ἀνυπόστατον καὶ αἷμα ἐξ ἀριστεροῦ. ἦν γὰρ καὶ ὁ σπλὴν κυρτὸς καὶ σκληρὸς καὶ ἄνω περιεγένετο ὑποστροφή.*

Σημαίνει τὸν τοῦ σπλάγχνου ὄγκον τῷ εἰπεῖν, σπλὴν κυρτός τε καὶ σκληρός. οὕτως μὲν γὰρ καὶ ἐν τῇ τοῦ Φιλίσκου ἱστορίᾳ, σπλὴν, φησὶν, ἐπήρθη, περιφερεῖ κυρτώματι. καὶ ἐν τῷ προγνωστικῷ τῶν ὑποχονδρίων πόνους τε καὶ κυρτώματα καλεῖ, ἃ ἔμπροσθεν οἰδήματα προσηγόρευε. ἔστι δὲ ταῦτα, πάντες οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι, χωρὶς μὲν φλεγμονῆς οὗτοι γινόμενοι, πνευματώδεις, καὶ μάλιστα ὅταν ὦσι πρόσφατοι.

---

vero in Coi forore hepatis tumor fignum eft magnae inflammationis, fecundo die interiit.

XXVII.

Bioni quum ex larga urina nihil fubfideret, ex nare finiftra fanguis erupit. Etenim lien furfum incurvus erat ac durus fuperne manfit. Hinc recidiva.

Visceris tumorem fignificat dum dicit lienem et incurvum et durum effe. Sic etenim in Philisci historia: fplen, inquit, intumuit circulari incurvatione. Et in prognoftico hypochondriorum et dolores et curvationes vocat, quas fuperius tumores denominaverat. Sunt autem hi omnes tumores, qui praeter naturam citra inflammationem contingunt, flatulenti quidem, ac maxime quum recentes extiterint.

κη'.

Ἦν δὲ τῶν κυναγχικῶν τὰ παθήματα τάδε. τοῦ τραχήλου οἱ σπόνδυλοι ἔσω ἐῤῥεπον. τοῖσι μὲν πλέον, τοῖσι δὲ πέλας καὶ ἔσωθεν ἔνδηλος ἔγκοιλον ἔχων ὁ τράχηλος καὶ ἤλγει ταύτῃ ψαυόμενος.

Τὸ κυνάγχης εἶδος ἐκτίθεται νῦν σπανίως ἡμῖν ἑωραμένον. γίνεται μὲν κατὰ τοὺς πρώτους σπονδύλους, ὧν ὁ δεύτερος ἔχει τὴν ἀπόφυσιν, ὀδοντοειδῆ ὀνομαζομένην. ἀφ' ἧς καὶ τὸ μόριον ὀδοὺς ὑφ' Ἱπποκράτους καλεῖται. φησὶ δὲ κατωτέρω τοῦ σπονδύλου τούτου γεγονέναι τὴν κυνάγχην, οὐχ ὁμοίως ὀξεῖαν οὖσαν τῇ κατὰ τὸν δεύτερον γενομένῃ. οὐ μόνον γὰρ μετάστασις τῶν σπονδύλων ἔσω, ἥτις ὀνομάζεται λόρδωσις, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τοὐπίσω ταῖς εἰς τὴν ἔσω χώραν τάσεσιν ἕπεται, ἑλκομένων τῶν νευρωδῶν σωμάτων ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα συνισταμένων παρὰ φύσιν ὄγκων. ὅταν οὖν εἷς μόνος ἕλκηται σπόνδυλος ἢ καὶ δύο καὶ τρεῖς

XXVIII.

Qui autem angina laborabant, eorum hae ſunt affectiones. Cervicis vertebrae intro vergebant, quibusdam amplius, quibusdam prope collumque conſpicuam intro cavitatem habebat et hac parte contactum dolebat.

Nunc anginae ſpeciem exponit, quae raro a nobis viſa eſt. Fit autem in primis vertebris, quarum ſecunda proceſſum habet dentiformem nominatum, a quo et pars dens ab Hippocrate vocatur. Dicit autem infra hancce vertebram anginam extitiſſe, non peraeque acutam ac eam quae fit in ſecunda. Non enim ſolum eſt vertebrarum introrſum demigratio, quae pandatio nominatur, verum etiam quae retrorſum tenſiones ad interiorem regionem ſequitur, tractis nervoſis corporibus a tumoribus hic contra naturam conſiſtentibus. Quum igitur una ſola trahitur vertebra, vel etiam duae tresve mutua ſerie, ſpinae

ἐφεξῆς ἀλλήλων, λορδοῦται κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἡ ῥάχις. ὅτε δὲ μεταξὺ τῶν ἑλκομένων σπονδύλων εἷς ἢ πλείους ἀπαθεῖς διαμείνωσι, οὐ λορδοῦσθαι, ἀλλὰ ἀνάπαλιν κυρτοῦσθαι συμβαίνει τούτους. ὡς εἰ κατὰ θάτερον μέρος ἤτοι τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν ἡ ὁλκὴ γένηται, πρὸς ἐκεῖνον σκολιοῦται ἡ ῥάχις. φησὶ δὲ ἐπὶ μὲν τῆς λορδώσεως οὐδένα γενέσθαι παραπληκτικὸν, ἐπὶ δὲ τῆς σκολιώσεως ἐν τῷ περὶ ἄρθρων φησὶ γενέσθαι ἄχρι χειρός. τουτὶ δὲ τὸ πάθος γέγραφεν αὐτὸς εἶναι θανάσιμον κατ' ἐκεῖνον τὸν ἀφορισμὸν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἦν, ἐπὶ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστράφηται. καὶ κατὰ τὸ προῤῥητικὸν, ἔνθα φησὶν, οἷς πνεῦμα ἀνέλκεται, φωνὴ δὲ πνιγώδης, ὁ σπόνδυλος ἐγκάθηται. ὅταν [146] γὰρ οἱ ἐπικείμενοι μύες ἐν τοῖς πρόσω μέρεσι τοῦ ὀδόντος φλεγμήναντες ἢ ὁπωσοῦν ἐνταθέντες πρὸς ἑαυτοὺς σπάσωνται ὅλον τὸν σπόνδυλον, ἡ μὲν ὀπίσω χώρα κοιλοτέρα φαίνεται, θλίβεται δὲ ὁ λάρυγξ καὶ κατὰ τοῦτο πνίγονται. σπανιωτάτη δὲ ἡ τοιαύτη κυνάγχη γίνεται καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν ἀφορισμὸν, πρεσβυτέ-

panda luxatur illa in parte. Quum vero inter attractas vertebras una vel plures illaesae permanserint, non eas pandari, sed contra gibbescere accidit, ut si ad alterutram partem aut ad dextram vel sinistram partem attractatio fiat, ad illam spina intorqueatur. Dicit autem in spinae quidem pandatione nullum factum esse paraplecticum, in obliquatione vero libro de articulis adusque manum paraplecticum fieri pronunciat. At hunc affectum ipse letalem esse scripsit hoc in aphorismo, cujus initium est: *si febre detento repente cervix intorqueatur.* In prorrhetico quoque, ubi dicit: *quibus spiritus attrahitur, vox autem suffocat, insidet vertebra.* Quum enim adjacentes musculi in anterioribus dentis partibus fervescentes aut quomodocunque intensi totam ad se vertebram attraxerint, regio quidem illa posterior cava magis apparet, premitur autem larynx indeque suffocatur. At rarissima est hujusmodi cynanche et in illo aphorismo. Senioribus autem factis

Ed. Chart. IX. [146.]
ροισι δὲ γενομένοισι παρισθμία σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες. σημαίνει δὲ τοῦτο τὸ γένος κυνάγχης καὶ ἐν τῷ περὶ ἄρθρων γράφων οὕτως· καὶ μέντοι καὶ ἀναγκάζονται κατὰ τὸν μέγαν σπόνδυλον λορδὸν τὸν αὐχένα ἔχειν, ὡς μὴ προπετὴς εἴη αὐτοῖσιν ἡ κεφαλή. στενοχωρίην μὲν οὖν πολλὴν τῷ φάρυγγι παρέχει καὶ τοῦτο εἰς τὸ εἴσω ῥέπον. * * * ἐν μὲν οὖν τῇ κυνάγχῃ τε καὶ παντὶ νοσήματι, ὃ τοῖς παιδίοις συμβαίνει, τῆς στενοχωρίας ὁ νοσῶν αἰσθάνεται καὶ οὐ δύναται κάμπτειν τι. ὠκυτέρα δὲ νομίζεται κυνάγχη ἡ ἐν τῷ φάρυγγι οὐκ ἔχουσα οὔτ᾽ ἀπόστημα οὔτ᾽ ἐρύθημά τι, ἀλλὰ τοῦτο ἐν μόνοις τοῖς μυσὶ συνίσταται. τὸ δὲ πάθος αὐτὸ τῶν ψυχρῶν καὶ γλίσχρων καὶ ὠμῶν χυμῶν ἔκγονόν ἐστιν. * * διὸ ὅτε μέγα σοι φαίνοιτο τὸ ἀπόστημα, χρῆσις τῶν βοηθημάτων εἰς τὸ στόμα ἀνιεμένων οὐκ ἀρκεῖ, ἀλλὰ δεῖ καὶ καταιονεῖν καὶ καταπλάττειν ἔξωθεν καὶ λουτροῖς χρῆσθαι, πλὴν εἰ μὴ ἐν τῇ παρακμῇ.

---

tonfillae vertebrae prope occipitium intro impulfus. Significat autem id cynanches genus et in libro de articulis ita fcribens: *praeterea etiam coguntur in magna vertebra pandam cervicem habere, ne fit ipfis prociduum caput.* Multam itaque anguftiam praebet faucibus, idque introrfum propendens. * * * * * In cynanche igitur et in omni morbo pueris oboriente aegrotus anguftiam fenfu percipit, neque quicquam deglutire poteft. Celerior autem cynanche dicitur, quae in faucibus neque abfceffum neque ruborem aliquem prae fe fert, fed in folis musculis hoc confiftit. Is affectus frigidorum viscidorumque humorum eft foboles * * * * propterea fi quando magnus tibi appareat abfceffus, quae per os immittuntur auxilia, eorum ufus non fufficit, fed et foris linimenta et cataplasmata admovenda funt, lavacris etiam, fed non nifi in declinatione utendum eft.

κθ'.

Ἦν δὲ καὶ κατωτέρω τινὶ τοῦ ὀδόντος καλουμένου ὀστοῦ, ὃ οὐχ ὁμοίως ὀξύ ἐστιν. ἔστι δ' οἷσι πάνυ περιφερὲς μείζονι περιφερίᾳ. εἰ μὴ ξὺν τῷ ὀδόντι καλουμένῳ φάρυγξ οὐ φλεγμαίνουσα. κειμένη δὲ τὰ ὑπὸ γνάθους ὀγκηρὰ, οὐ φλεγμαίνουσιν ἴκελα.

Ὀδόντα καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ τὴν ὀδοντοειδῆ ἀπόφυσιν τοῦ δευτέρου σπονδύλου, τὴν διηρθρουμένην τῷ κρανίῳ. γέγονε δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως, ἵνα τὴν κεφαλὴν ἀπάγῃ πρόσω τε καὶ ὀπίσω. ἡ γὰρ τοῦ πρώτου σπονδύλου διάρθρωσις πρὸς τὸ κράνιον περιφέρει τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

λ'.

Οὐδὲ βουβῶνες οὐδενὶ ᾤδησαν, ἀλλὰ τῇ φύσει μᾶλλον.

XXIX.

At cuidam quoque affectus erat infra os dentem appellatum, quod non peraeque acutum eſt, quibusdam enim valde rotundum majori ambitu circumſcribebatur, ſi cum dente appellato non eſſet, fauces non inflammabantur, ſed ſubſidebant. Partes ſub maxilla tumida inflammatis non erant ſimiles.

Dentem vocant veteres dentiformem ſecundae vertebrae proceſſum cranio articulatum. Factus eſt autem a natura, ut caput ante atque retro adducat. Primae ſiquidem vertebrae cum cranio articulatio caput ad dextram et ſiniſtram circumducit.

XXX.

Neque bubones ulli intumuerunt, ſed magis ſecundum naturam.

Ed. Chart. IX. [146. 147.]

Βουβῶνας καλεῖ νῦν Ἱπποκράτης τὰς ἐν τοῖς παρισθμίοις γινομένας φλεγμονὰς καὶ τοὺς ἀδένας.

λα'.

[147] *Καὶ γλῶσσαν οὐ ῥηϊδίως στρέφοντες, ἀλλὰ μείζων τε αὐτέοισιν ἐδόκει εἶναι καὶ προπετεστέρη καὶ ὑπὸ γλώσσῃ φλέβες ἐμφανέες, καταπίνειν οὐκ ἐδύναντο ἢ πάνυ χαλεπῶς.*

Τῆς γὰρ φάρυγγος ὠθουμένης ὠθεῖτο κατὰ συνεχὲς καὶ ἡ γλῶττα καὶ ἔξω τοῦ στόματος διικνεῖτο καὶ μεγάλη ἦν. ὅθεν οὐδὲ ῥᾳδίως αὐτὴν ἔστρεφον διὰ τὸ πάχος τοῦ χυμοῦ, ὅντινα καὶ αὐτὸς δηλῶν λέγει ὅτι καὶ ὑπ' αὐτὴν φλέβες ἐκφανεῖς.

λβ'.

Ἀλλὰ εἰς τὰς ῥῖνας ἔφευγεν, εἰ πάνυ ἐβίαζον, καὶ διὰ τῶν ῥινῶν διαλέγοντο.

Bubonas nunc vocat Hippocrates, quae in tonsillis fiunt inflammationes et ipsas glandulas.

XXXI.

Linguam etiam non facile convolvebant, prominentior enim esse videbatur et quae sub lingua sunt venae, erant conspicuae, deglutire quiddam non poterant, aut admodum moleste.

Impulsis namque faucibus assidue quoque lingua impellebatur et ore egrediebatur et magna erat. Unde neque facile ipsam volvebant propter humoris crassitiem, quem ipse prodens pronunciat: *et quae sub lingua sunt venae, eas esse conspicuas.*

XXXII.

Imo si vi cogerent, id ad nares fugiebat et per nares loquebantur.

Ed. Chart. IX. [147.]
Ἐν τισιν ἀντιγράφοις γράφεται, ἀλλ' εἰς τὰς ῥῖνας ἐξέφευγε καὶ τὸ ποτὸν, εἰ πάνυ ἐβιῶτο.

λγ'.

Πνεῦμα δὲ τουτέοισιν οὐ πάνυ μετέωρον. ἔστι δὲ οἷσι φλέβες αἱ ἐν κροτάφοισι καὶ ἐν κεφαλῇσι καὶ ἐπ' αὐχένι ἐπαρμέναι.

Μετέωρον μὲν ἦν τὸ πνεῦμα διὰ τὴν στενοχωρίαν, οὐ πάνυ δὲ διὰ τὸ μὴ ἴδιον εἶναι τὸ πάθος τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων.

λδ'.

Βραχὺ δέ τι τουτέων τοῖσι παλιγκοτάτοισι κρόταφοι θερμοὶ καὶ τἄλλα μὴ πυρεταίνοιεν. οὐ μὴν πνιγόμενοι οἱ πλεῖστοι, εἰ μὴ καταπίνειν προθυμέοιντο ἢ πτύελον ἢ ἄλλο τι. οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐγκαθήμενοι. οἷσι μὲν οὖν ἦν εἰς ὀρθὸν ἐξόγκωμα, μήθ' ἑτερόῤῥοπον, οὗτοι οὔτε πα-

In quibusdam exemplaribus fcribitur: imo ad nares confugiebat etiam potius, fi admodum cogeretur.

XXXIII.

Spiritus autem his non admodum fublimis. Quibusdam vero temporum, capitis et cervicis venae intumefcebant.

Sublimis quidem erat fpiritus ob loci anguftiam. Non autem admodum quod proprius non effet fpirabilium partium affectus.

XXXIV.

Verum recrudefcentibus ex his brevi calebant tempora, etiamfi alias non febricitarent. Non fuffocabantur plurimi, nifi quum falinam aut aliud quiddam deglutire cuperent, neque intus oculi defidebant. Quibus igitur neutram in partem tumor deflectebat, fed recta proce-

ραπληκτικοὶ ἐγένοντο, ἀπολλύμενον εἴ τινα εἶδον, ἀναμνήσομαι. οὓς δὲ οἶδα νῦν, πε- [148] ριεγένοντο. ἦν δὲ τὰ μὲν τάχιστα ῥηΐζοντα, τὰ δὲ πλεῖστα καὶ εἰς τεσσαράκοντα ἡμέρας περιήει, τοῦτο δὲ οἱ πλεῖστοι καὶ ἀπύρετοι.

Παλίγκοτα πάθη λέγει τὰ μηδεμίαν ἔχοντα στάσιν, τὰ παλίμβολα. ἐπὶ τούτων οὖν φησὶ, βραχυτάτη τούτων ἐστὶν ἡ θερμασία τῆς κεφαλῆς, εἰ μὴ τὸ ἄλλο πυρέττοιεν.

λε΄.

Πολλοὶ δὲ καὶ πάνυ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔχοντές τι μέρος τοῦ ἐξογκώματος καὶ κατάποσις καὶ φωνὴ ἐνσημαίνουσα.

Ἐφ' οἷς ὠμὸς χυμὸς καὶ ψυχρὸς ἦν, ἐμποιῶν τὸν ὄγκον, οὗτοι πολὺν εἶχον χρόνον τὸ ἐξόγκωμα. σημεῖα δὲ

debat, neque hi paraplectici resolvebantur. Quodsi aliquem interiisse viderim, in memoriam revocabo. Quos autem nunc novi, ii superstites manserunt. Quidam ex morbo celerrime quidem recreabantur, plurimi vero quadraginta dies percurrebant, idque tempus etiam febre vacui.

Recrudescentes affectus vocat, qui nullam habent constantiam, mutabiles. In his igitur, inquit, brevissimus horum erat capitis calor nisi alias febricitarent.

XXXV.

Multi praeterea ad longissimum tempus aliquam tumoris partem reservabant, quae tum deglutitio tum vox indicabat.

Quibus aderat crudus et frigidus humor tumorem efficiens, hi longo tempore tumorem ferebant. Horum

Ed. Chart. IX. [148.]

τούτων, κἂν οἱ νοσοῦντες οὐδὲν ἔχειν ἐνόμιζον, κακὸν, ἥτε τῆς καταπόσιος στενοχωρία καὶ τὸ μὴ καλῶς διαλέγεσθαι.

λστ'.

Κίονές τε τηκόμενοι μινύθησίν τινα παρεῖχον, πονηρὸν οὐδὲν δοκέοντες κακὸν ἔχειν. οἱ δὲ ἑτερόῤῥοπα ἔχοντες, οὗτοι ὁπόθεν ἂν ἐγκλιθείησαν οἱ σπόνδυλοι, ταύτῃ παρελύοντο. τὰ δὲ ἐπὶ θάτερα εἵλκοντο. ἦν δὲ ταῦτα ἐν προσώπῳ καταφανέα μάλιστα καὶ τῷ στόματι καὶ τῷ κατὰ γαργαρεῶνα διαφράγματι. ἀτὰρ καὶ γνάθοι οἱ κάτω παρήλλασσον κατὰ λόγον. ἦν δὲ ταῦτα ἐν προσώπῳ καταφανέα μάλιστα καὶ τῷ σώματι.

Τοῦτο μὲν τὸ μόριον κατὰ φύσιν μὲν ἔχον γαργαρεὼν καλεῖται. νοσῆσαν δὲ ὅτε μὲν τὸ πέρας αὐτοῦ φλεγμαῖνον ὅμοιον γίνεται ῥαγὶ σταφυλῆς, σταφυλὴ καλεῖται, ὅτε δὲ

autem erant ſigna, tum ſi aegroti nullum malum ſe habere exiſtimarent tum loci deglutitionis anguſtia, neque decenter ſermocinari.

XXXVI.

Columellae quoque eliquatae pravam quandam imminutionis ſignificationem prae ſe ferebant, etſi nullum deterius malum habere videbantur. Qui vero tumores in alterutram partem vergentes habebant, hi unde vertebrae inclinatae fuerunt, iſtic reſolvebantur indeque verſus alteram partem trahebantur. Haec autem erant in facie maxime conſpicua, ore et eo quod ad gurgulionem eſt interſepto. Quin etiam genae inferiores pro ratione immutabantur.

Haec quidem pars ubi ſeſe habet ſecundum naturam gurgulio vocatur; quum vero male afficitur, ſi illius extremum inflammatum uvae acino aſſimiletur, uva; quum

ὅλον, κίων, ὅτε δὲ ἐξίτηλον γίνεται, ἱμὰς προσαγορεύεται. τήκεται δὲ δριμέων χυμῶν καὶ περιττωμάτων εἰς αὐτὸ ἀναφερομένων. ἦν δὲ ταῦτα ἐν προσώπῳ καταφανέα μάλιστα καὶ τῷ στόματι. ταῦτα, φησὶ, μάλιστα δῆλα ἦν, τουτέστιν. ἡ ἡμιπληγία ἔν τε τῷ οὐρανίσκῳ, ὃν τὸ στόμα αὐτὸς ἐκάλεσε, καὶ τῷ γαργαρεῷ. πάσχουσι δὲ οὗτοι διὰ τὸ μέρος τῆς τρίτης συζυγίας τοῦ νωτιαίου μίγνυσθαι τῷ μέρει τῶν εἰς ταῦτα φερομένων τῆς ἀπὸ ἐγκεφάλου συζυγίας καὶ διανέμεσθαι καὶ λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης τὰ μέρη πάσχουσιν.

β.

[149] Αἱ δὲ παραπληγίαι οὐ διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἐγίνοντο, οἷον ἐξ ἄλλων, ἀλλὰ μέχρι χειρὸς, τὰ ὑπὸ τοῦ κυναγχικοῦ. οὗτοι καὶ πέπονα ἀναπτύοντες καὶ βραχὺ δὲ μόγις ἦσαν.

---

pars universa, columella; quum extenuata est, lorum appellatur. Liquatur autem acribus humoribus et excrementis, quae in ipsam feruntur. *Haec autem erant maxime conspicua in facie, in ore et eo quod ad gurgulionem est intersepto.* Haec, inquit, maxime patebant scilicet hemiplegia in palato, quod os ipse vocavit et in gurgulione. Patiuntur autem isti, quod tertiae nervorum conjugationis spinalis medullae pars misceatur parti conjugationis nervorum a cerebro ad haec delatorum distribuaturque, unde necessario hae partes afficiuntur.

XXXVII.

Caeterum quae ab angina fiebant paraplegiae, non universum corpus perreptabant, velut ex aliis, sed adusque manum pertingebant. Atque ii et cocta, eaque pauca ac moleste exspuebant.

Ed. Chart. IX. [149.]

Αἱ δὲ παραπληγίαι, φησὶν, οὐ δι' ὅλου τοῦ σώματος ἐγίνοντο, ὥσπερ ἐξ ἄλλων αἰτίων τὸ ἥμισυ τοῦ νωτιαίου, οἷον ἐμφράξεως γινομένης ἢ τομῆς, ἀλλ' ἄχρι χειρὸς τὰ ἀπὸ κυναγχικῆς. ἴσμεν γὰρ ὅτι ἡ χεὶρ δέχεται τὰ νεῦρα ἀπὸ τοῦ τελευταίου τοῦ κατὰ τὸν τράχηλον σπονδύλου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεταφρένου. οὗτοι δὲ πέπονα ἀνέπτυον, ἀνέπτυον μὲν ἀπὸ τοῦ διαφορεῖσθαι ὑγρὸν ἀπὸ τοῦ ὄγκου. πέπονα δὲ, τουτέστι πεπειρημένα ἐκ τοῦ χρόνου, λοιπὸν τῆς φύσεως κοσμούσης αὐτά. βραχὺ δὲ μόγις, ἀντὶ τοῦ μετὰ βίας, ἢ ὅτι ἀκμὴν ἐστενοχωρεῖτο ἢ ὅτι ἠσθένησεν αὐτοῦ ἡ κινητικὴ δύναμις.

λη'.

Οἱ δ' ἐς ὀρθὸν καὶ ἀπέπτυον.

Οἷς δὲ, φησὶν, ἰσόῤῥοπος ἡ μετάστασίς τε ἐγένετο, ἀκόπως ἀπέπτυον. μηδεμιᾶς γὰρ αὐτοῖς παραλύσεως γεγο-

Paraplegiae, inquit, per universum corpus non creabantur, quemadmodum aliis ex causis dimidium spinalis medullae, veluti obstructione aut incisione facta. Sed *adusque manum* quae ab anginosa affectione oboriuntur. Scimus enim manum nervos ab ultima cervicis vertebra atque dorsi principio recipere. *Atque hi matura exspuebant.* Exspuebant quidem quod a tumore humor discuteretur. Matura vero, hoc est tempore concocta sputa, caeterum a natura ipsa digerente. *Eaque pauca ac moleste* pro, cum violentia aut quod adhuc angustia perseveraret, aut quod ipsa motrix facultas debilis evaserat.

XXXVIII.

Quibus autem in rectum tumor decumbebat, itidem exspuebant.

Quibus autem, inquit, aequaliter tendebat immutatio, ii absque labore exspuebant. Nulla namque in ipsis

Ed. Chart. IX. [149. 150.]
νυίας οὐκ εἶχον ἀσθενῆ τὴν δύναμιν. τοῦτο δὲ μόνον τὸ κῶλον μεταξὺ κεῖται. τὰ γὰρ πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸ εἰσί.

λθ'.

Οἷσι δὲ καὶ ξὺν πυρετῷ. οὗτοι πολλῷ μᾶλλον καὶ δύσπνοοι καὶ διαλεγομένοισι σιαλοχόοι καὶ φλέβες τουτέοισι μᾶλλον ἐπηρμέναι.

Τοῦ πυρετοῦ δηλονότι χέοντος τὸν ἐσφηνωμένον χυμὸν, δύσπνοοι δὲ πρῶτον μὲν διὰ τὸν πυρετὸν, εἶτα διὰ τὸ ψύχεσθαι θέλειν, κατεπείγοντος τοῦ πυρετοῦ καὶ διαλεγόμενοι σιαλοχόοι. τοῦ δ' ὑγροῦ σύγχυσιν ὑπο- [150] μένοντος καὶ περὶ τὸ στόμα συναγομένου σιαλοχόοι ἦσαν. τῆς γὰρ φύσεως ἀσθενούσης καὶ ὁ κόσμος τοῦ σώματος καὶ ἡ διοίκησις ἠμελεῖτο. καὶ φλέβες τουτέοισι μᾶλλον ἐπαρμέναι, αἱ δὲ φλέβες ἐπηρμέναι, διὰ τὸν πυρετὸν ἀτμῶν πολλῶν γενομένων.

---

refolutione facta facultatem minime imbecillam fortiuntur. Hoc autem folum membrum interjacet. Quaedam enim ante et poft ipfum exiftunt.

XXXIX.

Quibus vero etiam cum febre, hi multo magis ac difficulter fpirabant et loquentes falivam fundebant, hisque venae magis tumefcebant.

Febre fcilicet praeclufum humorem fundente *difficulter* primum quidem fpirabant propter febrem: deinde quod urgente febre refrigerari poftularent. *Loquentes falivam fundebant.* Quum autem humiditas confunderetur, atque circa os colligeretur, falivam effundebant. Etenim quum natura effet infirma, corporis ornatus atque gubernatio negligebatur. *Hisque venae magis tumefcebant.* Venae autem tumefcebant, quod ob febrem multi in iis vapores producerentur.

Ed. Chart. IX. [150.]

μ'.

Καὶ πόδες πάντων μὲν ψυχρότατοι, τούτων δὲ μάλιστα καὶ ὀρθοστατεῖν οὗτοι ἀδυνατώτεροι καὶ οἵτινες μὴ αὐτίκα ἔθνησκον, οὓς δ' ἐγὼ οἶδα, πάντες ἔθνησκον.

Καὶ πόδες πάντων μὲν ψυχρότατοι. πάντων μὲν, ἐπειδὴ, ὡς ἐδιδάχθημεν καὶ λόγῳ καὶ πείρᾳ, ἀεὶ τῶν ἀσθενούντων οἱ πόδες ψυχροὶ καὶ τούτων μάλιστα ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἀφῃρημένου τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. καὶ ἐκ τῆς ἀσθενείας μὴ δυναμένου ἐξικέσθαι μέχρι τῶν ἄκρων. διὰ τοῦτο καὶ ὀρθοστατεῖν οὐκ ἠδύναντο ἀντὶ τοῦ βαδίζειν καὶ τὰ συνήθη πράττειν. ἐπεὶ δὲ τούτων πάντες μὲν ἀπέθανον, ἀλλὰ οἱ μὲν εὐθὺς, οἱ δὲ ὕστερον. φησὶν ὅτι οἱ μὴ εὐθέως τελευτῶντες ὀρθοστατεῖν οὐκ ἠδύναντο. ἐπειδὴ ἡ μετάστασις τοῦ σπονδύλου ἢ μᾶλλόν ἐστιν· ἢ ἧττον, περὶ τῆς ἧττον διαλεγόμενός φησιν ὅτι οἱ ἔχοντες τὴν μετάστασιν εἰς ὀρθὸν ἀντὶ τοῦ εἰς πρόσω ἀῤῥεπῶς, ὡς μήτ' ἐπὶ δεξιὰ μήτ'

XL.

Atque eorum omnium frigidissimi erant pedes. Ex quibus isti praecipue, si qui non illico mortui sunt. Ad recte standum erant impotentiores. Quos autem ego novi omnes interierunt.

Atque omnium pedes erant frigidissimi. Omnium quidem, quoniam et ratione et experientia didicimus, semper imbecillium pedes frigidos esse eorumque potissimum ab absumpto a febre nativo calore nequeunte prae imbecillitate ad extrema pervenire, propterea eos erectos stare, hoc est ambulare et consuetas obire functiones non valuisse. His autem affectibus omnes interierunt, verum alii quidem celeriter, alii vero posterius. Dicit eos qui non statim interibant, stare minime potuisse. Quoniam vero vertebrae luxatio vel major vel minor est, de minore loquutus ait: *Qui luxationem in rectum sortiuntur,* hoc est anterius neutram in partem ita propendent, ut

Ed. Chart. IX. [150.]
ἐπ᾽ ἀριστερὰ, οὗτοι οὐδεμίαν ὑπέμενον παράλυσιν. τοῦτο γὰρ σημαίνει, τὸ παραπληκτικοί. διὰ τί; ὅτι αἱ ἀποφύσεις τῶν νεύρων οὐκ ἐθλίβοντο. οὐκ οὖν ἐνδεὴς ἦν ἐπίῤῥοια τῆς δυνάμεως. ὅθεν οὐδὲ ἀναισθησία ἢ ἀκινησία ἐγένετο.

neque dextrorſum, neque ſiniſtrorſum tenderent, eos nullam ſubiiſſe paralyſin. Hoc enim indicat vocabulum *paraplectici*, reſoluti. Cur? Quia nervorum proceſſus non comprimebantur. Non igitur facultatis influxus parcus erat, unde neque inſenſibilitas, neque immobilitas contigit.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Β. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Γ.

Ed. Chart. IX. [152.]

α'.

[152] Ἐς Πέρινθον περὶ ἡλίου τροπὰς ὀλίγον τὰς θερινὰς ἤλθομεν. ἐγεγόνει δὲ ὁ χειμὼν εὔδιος, νότιος. τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος πάνυ ἄνυδρον μέχρι πληϊάδων δύσεως. εἰ γάρ τι καὶ ἐγένετο, ἦν ὅσον ψεκάς.

HIPPOCRATIS EPIDEM. II. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS III.

I.

Perinthum ad aestivum prope solstitium venimus. Hiems quidem placida et australis fuit, ver autem et aestas prorsus citra pluvias adusque vergiliarum occasum. Etenim si quid aquae decidisset, quasi exilis erat irroratio.

Ed. Chart. IX. [152.]

Ἐν τῷδε τῷ τρίτῳ τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν τινὸς καταστάσεως μνημονεύει, γενομένης ἐν Περίνθῳ, καὶ διηγεῖται τὴν ὅλην τῶν νοσημάτων ἰδέαν. αὕτη μὲν ἀπὸ καύσου ἤρξατο καὶ ἐμετώδης γέγονε καὶ μέχρι πλεῖστον ἐχρόνισεν. προστίθησι δὲ καὶ ὡς χωρὶς ἐμέτων οἱ καῦσοι τότε ἐγίγνοντο καὶ ὡς ἡ γαστὴρ τοῖς τότε νοσοῦσι διεχώρει πολλά. ἐξ ὧν ἔξεστι τεκμαίρεσθαι τὴν τῆς καταστάσεως ὑπόθεσιν ἐν φλέγμασι διασηπομένοις γεγενῆσθαι, μεινάντων ἀπαθῶν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων τε καὶ τοῦ στόματος τῆς κοιλίας, τοῦ καύσου δὲ ἐκ τῶν κατωτέρων μερῶν αὖθις ὁρμωμένου. ὄντος μὲν οὖν ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὃν καταγράφει, πάνυ αὐχμηροῦ καὶ πάνυ ἀνύδρου, τίς οὐκ ἂν ὑποπτεύσειε τῶν καύσων φορὰν, μάλιστα δὲ ἐν τῇ ἀνομβρίᾳ μεγάλῃ καὶ ἀπνοίᾳ μακρᾷ; πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἀνήμετοι ἦσαν καὶ αἱ κοιλίαι λεπτοῖς, ὑδατώδεσι καὶ ἀχόλοις ἐταράττοντο. ταῖς δὲ γυναιξὶ τουτὶ τὸ ἔτος μάλιστα κινδυνῶδες ἦν, ὅτι ἡ χολὴ τῷ τῆς καταστάσεως αὐχμῷ τεθηριωμένη τὴν ὑγρὰν φύσιν οἰκτρῶς ἔτρυε καὶ πολυειδῶς καταπεπονημένην ἀφίει.

In tertia secundi epidemiorum sectione flatus cujusdam meminit Perinthi oborti et universam morborum ideam declarat, quae ab ardente febre duxit exordium, cujus comes fuit vomitus diuturno tempore grassatus. Adjicit autem et has febres ardentes tunc etiam citra vomitum accidisse et alvum tunc aegrotantium copiosis dejectionibus scatuisse. Unde conjectare licet subjectam flatus causam in putrente pituita extitisse spirabilibus organis et ventriculi orificio illaesis manentibus, concitatis iterum ex inferioribus partibus ardente febre et toto anni cursu, quemadmodum squalidum et peraridum describit. Quis non conjecturasset ardentium febrium impetum futurum? maxime vero in magna imbrium penuria et diuturno ventorum silentio? Praeterea vero neque vomitus aderant, et alvi tenuibus, aquosis et bile vacuis perturbabantur. Mulieribus autem hoc anno potissimum periculosum imminebat, quo bilis propter flatus siccitatem ferocior humidam naturam misere divexabat. Unde et

Ed. Chart. IX. [152. 153.]
ὅθεν καὶ κώματα καὶ παραφοραὶ καὶ τἄλλα ὅμοια τούτοις ἐγένοντο.

β΄.

Καὶ ἐτησίαι οὐ κάρτα ἔπνευσαν καὶ οἱ πνεύσαντες διεσπαρμένως. τοῦ θέρεος καῦσοι ἐπεδήμησαν πολλοί. ἦσαν δὲ ἀνήμετοι καὶ κοιλίαι ταραχώδεες λεπτοῖσιν, ὑδατώδεσιν, ἀχόλοισιν, ἐπ᾽ ἀφροῖσι πολλοῖσι, ἴσχοντα, ἔστιν ὅτε καὶ ὑπόστασιν τεθέντα, ἐξ οἵων δὴ καὶ ἐξαιθριαζόμενον τὸ ἴκελον, ἴσα τῷ εἴδει διαχωρήματα διὰ παντὸς, κακόν.

---

[153] Ἡ ὑγεία γίνεται ἐκ τῆς τῶν στοιχείων συμμετρίας, ὑγρότητος καὶ ξηρότητος καὶ θερμότητος καὶ ψυχρότητος. καὶ ἔνια τῶν σωμάτων καὶ φύσεων καὶ ἡλικιῶν ἐστι δύσκρατα. τούτοις οὖν αἱ μὲν ὅμοιαι καταστάσεις νοσώδεις εἰσὶν, αἱ δὲ ἐναντίαι συμφέρουσιν αὐτοῖς. ὡς μὲν γὰρ τοῖς εὐκράτοις σώμασιν αἱ εὔκρατοι καταστάσεις ὑγιειναὶ, οὕτω καὶ αἱ

comata, mentis emotiones, atque alia his ſimilia oboriebantur.

II.

Eteſiae non admodum ſpirarunt ſparſimque ſpirarunt. Aeſtate ſebres ardentes in vulgus multae graſſatae ſunt, quibus non erant vomitus, ſed alvi perturbationes ex tenuibus, aquoſis, non bilioſis, neque ſpumantibus multis quae interdum depoſita ſubſidebant, quibus ſane erat ſimile, quod ſoli expanebatur. Aequales ſpecie dejectiones ſemper malum.

Sanitas ex quatuor efficitur elementorum commoderatione, humidi, ſicci, calidi et frigidi. At nonnulla ſunt corpora et naturae et aetates intemperatae. His itaque ſimiles quidem ſunt ſtatus morbifici, quibus alii contrarii conferunt. Quemadmodum enim temperatis corporibus temperati ſtatus ſalubres exiſtunt, ſic etiam inter-

Ed. Chart. IX. [153.]
δύσκρατοι βλαβεραί. κατὰ τόνδε μὲν οὖν τὸν λόγον αἱ μὲν ἰσχυρῶς ὑγραὶ καὶ ψυχραὶ καταστάσεις ἐσχάτως βλάπτουσι τὰ δύσκρατα τῶν σωμάτων καθ' ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα. καὶ αἱ ὑγραὶ καὶ θερμαὶ τὰς ὑγρὰς καὶ θερμὰς τῶν κράσεων βλάπτουσι καὶ αἱ ξηραὶ καὶ θερμαὶ τὰς ὁμοίας. νῦν δὲ τὸ εὔδιον τοῦ χειμῶνος καὶ τὸ ἄπνουν τοῦ ἦρος καὶ τοῦ θέρους αἴτιά εἰσι τοῦ θέρους πνιγώδους. φύσει γὰρ οὔσης ἀεὶ τῆς θερινῆς ὥρας θερμῆς, ὅταν ἄπνοια προσγένηται, πνῖγος ἐξ ἀνάγκης ἕπεται. ὃ γίνεσθαι συμβαίνει μήτε τῶν προδρόμων καλουμένων πνευσάντων μήτε τῶν ἑπομένων αὐτοῖς, οὓς καλοῦσιν ἐτησίας. ἔγραψε γὰρ αὐτὸς ὅτι οὐ λίαν ἔπνευσαν καὶ οἱ πνεύσαντες διεσπαρμένως. θερμοτάτης δὲ τοῦ θέρους ὥρας οὔσης, τὴν τοῦ κυνὸς ἐπιτολὴν γίνεσθαι συμβαίνει. χρόνος δ' ἐστὶν οὗτος ἡμερῶν τεσσαράκοντα. γίνεται δὲ τοῦτο πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ Μεταγειτνιῶνος μηνός. πρὸ δὲ τούτου ἐπιτολῆς ὀκτὼ σχεδὸν ἡμέρας οἱ βορέαι πνέουσιν, οὓς προδρόμους καλοῦσι.

pretati illis nocumento ſunt. Eadem profecto ratione vehementer humidi et frigidi ſtatus intemperata corpora humore et frigore ſummopere oblaedunt; humidi vero et calidi humidis calidisque temperamentis; ſicci quoque et calidi ſui ſimilibus detrimentum invehunt. Nunc autem hiemis ſerenitas et ver et aeſtas vaporibus vacua aeſtatis aeſtuoſae cauſae ſunt. Quum enim aeſtiva tempeſtas natura ſemper ſit calida, ubi additur vaporum vacuitas et ventorum ſilentium, aeſtum ſubſequi neceſſe eſt. Quod fieri accidit, quum prodromi venti neque ſpirarunt, neque eorum comites, quos Eteſias vocitant. Scripſit enim auctor non diu ſpiraſſe et ſi quando ſpirarunt, id ſparſim factum eſſe. Quum autem aeſtiva tempeſtas calidiſſima eſt, caniculae ortum fieri contingit. Hoc vero tempus eſt quadraginta dierum, quod Julii fit Idibus. Ante hujus exortum octo fere dies boreales venti perflant, quos prodromos vocitant. Poſt duos ab exortu dies iidem boreales venti citra interruptionem quadraginta diebus ſpirant,

Ed. Chart. IX. [153.]
*δυσὶ δὲ μετὰ τὴν ἐπιτολὴν ἡμέραις οἱ αὐτοὶ βορέαι εὐσταθῶς πνέουσιν ἡμέραις τεσσαράκοντα, οὓς ἐτησίας εἰώθασι καλεῖν. ὑπὸ τούτων δὲ νομίζονται μαλθακίζεσθαι τὸν τοῦ ἡλίου ἀτμὸν, τῷ τοῦ ἄστρου καύματι διπλασιαζόμενον, καὶ οὐ ῥᾳδίως εὑρήσεις ἄλλους ἀνέμους οὕτως ἀποτεταγμένους, καὶ οὗτοι πνέοντες πολλὰς νοσώδεις ἐν τῷ σώματι τῶν ἀνθρώπων διαθέσεως ἐκκόπτουσι, διὸ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐπιδημιῶν καταστάσει εἶπεν, ἐτησίαι ὀλίγαι σμικρὰ διεσπαρμένως ἔπνευσαν· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐτησίαι συνεχῶς ἔπνευσαν * * * * ὃ δὲ λέγει, ἐξ οἵων δὴ καὶ ἐξαιθριαζόμενον, μεγάλην τῶν λεπτῶν τε καὶ δακνωδῶν χυμῶν δριμύτητα σημαίνει, ἥπερ τῶν διαχωρημάτων ἀποθέντων καὶ ἐπαιθριαζομένων τὴν τῆς ἐγκαύσεως ἀφρίζουσαν ζέσιν οὐκ ἀποτίθεται. τῷ δὲ λέγειν τεθέντα σημαίνει κείμενα, ὥσπερ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ὅπου φησὶν, οὖρον κείμενον πολὺν χρόνον οὐ καθίστατο.*

γ΄.

Ἐν τουτέοισι πολλοὶ κωματώδεες ἦσαν καὶ παράφοροι,

quos ventos Etesias vocare consueverunt. Ab his ventis molliorem reddi putant solis exhalationem propter duplicatum sideris ardorem. Neque facile alios ventos invenies ita destinatos. Hi namque perflantes multos ab humanis corporibus affectus excidunt. Propterea in primo epidemiorum statu dixit: Etesiae pauci paulatim sparsim spirarunt. In secundo vero Etesiae continuo spirarunt. * * * Quod vero proferat, *quod soli exponebatur*, magnam tum tenuium tum mordacium humorum acrimoniam significat, quae expulsis et dejectis excrementis spumantem aestu fervorem non deponit. Quod vero dicit *deposita*, jacentia significat, ut in primo epidemiorum, ubi dicit, *ventus diu jacens minime quiescebat.*

III.

Inter hos multi soporati erant ac mente emoti, hique

οἱ δὲ ἐξ ὕπνων τοιοῦτοι ἐγένοντο. ὅτε δὲ ἐγερθεῖεν, κατενόουν πάντα.

---

[154] *Τὸ κῶμα σημαίνειν ἔοικε καταφορὰν τὴν ὑπνώδη, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν φησὶν, ἦν δὲ κῶμα συνεχὲς, οὐχ ὑπνῶδες· ὡς γὰρ ὑπνῶδες εἶναι αὐτὸ καὶ ὡς τοιοῦτον ἀεὶ γινόμενον καὶ νῦν παραλόγως οὐ γινόμενον, οὕτως ἔγραψε, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ περὶ τοῦ Πυθίωνος λέγει, ἐνάτῃ κωματώδης, ἀσώδης, ὅτε διεγείροιτο. οἱ δὲ θαυμαστοὶ ἐξηγηταὶ ἀντιλέγουσιν ὅτι οὐκ οἴονται ἅμα καταφέρεσθαι καὶ ἀγρυπνεῖν, μὴ γινώσκοντες, ὅτι δύο εἰσὶν εἴδη καταφορᾶς, ὡς ἡμεῖς ἤδη γεγράφαμεν ἐν τῷ περὶ τοῦ παρ' Ἱπποκράτην κώματος βιβλίῳ καὶ παράφοροι, φησὶν, ἐγένοντο, σημαίνει τὴν παραφροσύνην τινὰ βραχεῖαν. ἧς τὸ ποσὸν εἴωθεν αὐτὸς ἄλλοτε ἄλλοις ὀνόμασιν ἐνδείκνυσθαι, λέγων ληρῆσαι, παραληρῆσαι, παραφρονῆσαι, παρενεχθῆναι, παρακόψαι, ἐκστῆναι, μανῆναι καὶ*

tales evadebant; quum vero expergiſcerentur, omnia intelligebant.

Coma cataphoram ſomnolentam ſignificare videtur, ut ipſe tertio epidemiorum pronunciat: *Erat autem coma aſſiduum, non ſomnolentum.* Quod enim ipſum ſomnolentum ſit et quod tale ſemper ſit, quodque nunc praeter rationem non exiſtat, ita ſcripſit: *Eodem quoque de Pythione loquitur;* nono die erat comate ſoporatus, implacidus, ubi expergefactus eſſet. At magni nominis interpretes contendunt minime ſimul fieri poſſe et comate ſoporari et pervigilio premi, ignorantes duo eſſe cataphorae genera, ut jam nos libro de comate et ex Hippocratis ſententia ſcripſimus. *Ac mente emoti erant*, inquit, delirium quoddam breve indicat, cujus modum aliis atque aliis vocabulis oſtendere conſuevit hisce verbis: *nugari, delirare, deſipere, mente emoveri, inſanire, furere.* Hi

Ed. Chart. IX. [154.]
ἐκμανῆναι. ταῦτα μὲν δύο πάθη, τὸ κῶμα λέγω καὶ ἡ παραφορὰ, κατὰ τὸν ὕλης λόγον ἀντικείμενα φαίνεται. τὸ γὰρ κῶμα ἔκ τε τῆς τοῦ ἐγκεφάλου ψυχρότητος καὶ ὑγρότητος, ἐκείνη δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων ποιοτήτων ὡς τὰ πολλὰ φαίνεται γίνεσθαι. ἀλλὰ μὴν πολλάκις κατὰ τὴν κινδυνώδη τῶν χυμῶν συζυγίαν μίγνυνταί τε καὶ συντρέχουσιν, ὡς ἐν τῇ Σιληνοῦ ἱστορίᾳ γέγραπται, παρέκρουσε μικρά. εἶτα δὲ ὕπνοι λεπτοὶ, κωματώδεες, ὡς εἶναι τὸ κῶμα ἐνίοτε ἐκ τῆς ἀμέτρου τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἀσθενείας καὶ ὡσανεὶ σβέσεως, τῆς κινήσεως αὐτῆς κατακοιμισθείσης καὶ σχεδὸν καθ' ἅπαν ἀπολαμβανομένης. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα παρ' Ἱπποκράτην, κῶμα βαθὺ μετ' ἀγρυπνίας καὶ κῶμα ὑπνῶδες καὶ κωματώδεες οἱ φρενιτικοὶ καὶ οἱ καυσώδεες. καὶ κατεῖχε δὲ ἢ τὸ κῶμα συνεχῶς οὐχ ὑπνῶδες ἢ μετὰ πόνων ἄγρυπνοι. ὅταν μὲν γὰρ ἐγρηγορέναι μὲν ἀνεῳγόσι τοῖς ὀφθαλμοῖς οἱ κάμνοντες μὴ δύνανται, μύσαντες δὲ αὐτοὺς ἐλπίδι τοῦ κοιμηθῆναι διαμένωσιν ἐγρηγορότες, τὸ τοιοῦτον καλεῖται οὐχ ὑπνῶδες κῶμα. θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν ἠθροισμέ-

quidem duo affectus, coma dico et mentis emotionem, ratione materiae contrarii videntur. Coma namque ex cerebri tum frigiditate tum humiditate, haec vero ex contrariis, ut plurimum, qualitatibus ortum habere videtur. Verum tamen hae multoties periculosa humorum copulatione miscentur et concurrunt, ut in Sileni historia descriptum est: *Parumper deliravit, deinde exiles somni, comatosi*, ut sit interdum coma ex incommoderata facultatum animalium imbecillitate ac veluti exstinctione, ipso motu jam consopito et postmodum omnino consumpto, atque haec apud Hippocratem habentur. Coma profundum cum pervigilio et coma somnolentum et comatosi phrenitici et ardentes. Detinebat autem vel coma assidue non somnolentum vel cum laboribus vigiliae. Quum enim apertis oculis laborantes vigilare nequeant, clausis autem animo dormiendi vigilaverint, hujusmodi affectus coma non somnolentum vocatur. Mirandum autem non est ac-

νων ἐν τῷ σώματι χυμῶν ὠμῶν, κωματώδεις δὲ ἅμα καὶ παραφρονοῦντας γενέσθαι, κωματώδεις μὲν διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ψυχρότητα τῶν ὠμῶν χυμῶν, παραφρονοῦντας δὲ, διότι σηπόμενοι δριμύτητά τε καὶ θερμασίαν ἐγέννων. εἰκὸς γὰρ τοιοῦτον τὸ κῶμα σὺν τῇ παραφορᾷ ἐκ τῶν ὠμῶν τε ἅμα καὶ ψυχρῶν καὶ παχέων, ἀλλὰ καὶ λεπτῶν καὶ θερμῶν χυμῶν γεγενῆσθαι, ὅπερ ἐσήμαναν τὰ ἑπόμενα πάθη, βαρύκοοί τε ἦσαν, φησὶ, καὶ κωματώδεες. καὶ πάλιν, κωματώδεες δὲ καὶ ὑπνώδεες καὶ ὅλου τοῦ ἔτους σφόδρα ξηρότης καὶ ὅλου τοῦ θέρεος καῦμα σφοδρότατον. χαλεπώτατα γὰρ νοσήματα εἶναι φαίνεται ἐν οἷς ἀθροίζεται πλῆθος τῶν χολωδῶν καὶ ὠμῶν καὶ ἀπέπτων χυμῶν· τῆς δὲ μικρᾶς παραφρονήσεως σημεῖον ἦν ὅτι, ὅτε ἐγερθεῖεν, κατενόουν πάντα.

δ'.

[155] *Πνεύματα μετέωρα, οὐ μὴν πάνυ. οὖρα λεπτὰ μὲν τοῖσι πλείστοισι καὶ ὀλίγα, ἄλλως δὲ οὐκ ἄχροα, αἱ-*

cumulatis in corpore crudis humoribus comatofos fimul et delirantes fieri. Comatofos quidem propter crudorum humorum plenitudinem et frigiditatem, delirantes vero quod hi putrefacti acrimoniam et aeftum procreent. Confentaneum enim eft tale quid effe coma cum levi delirio ex crudis, frigidis et craffis, fimul et tenuibus et calidis humoribus fieri. Quod fignificarunt fequentes affectus et difficile audiebant, inquit et comatofi. At iterum: comatofi vero et fomnolenti et toto anno vehemens ficcitas et tota aeftate ardor vehementiffimus. Perardui namque morbi effe confpiciuntur, in quibus bilioforum, crudorum et incoctorum humorum plenitudo acervatur. Parvi autem delirii fignum erat, quod confurgentes omnia perciperent.

IV.

Spiritus elati, non tamen admodum. Urinae quidem tenues plurimis et paucae, nec alias decolores. Hae-

Ed. Chart. IX. [155.]

μοῤῥαγίαι ἐκ ῥινῶν οὐκ ἐγένοντο, εἰ μὴ ὀλίγοισιν, οὐδὲ παρωτίδες, περὶ ὧν ὕστερον γράψω. οὐδὲ σπλῆνες ἐπήροντο. οὐδὲ δεξιὸν ὑποχόνδριον, οὐδ᾽ ἐπώδυνον κάρτα οὐδ᾽ ἐντεταμένον ἰσχυρῶς· ἦν δέ τι ἐνσημαῖνον καὶ μάλιστα ἐκρίνετο πάντα τὰ πολλὰ περὶ τεσσαρεσκαίδεκα, ὀλίγα σὺν ἱδρῶτι, ὀλίγα σὺν ῥίγει καὶ πάνυ ὀλίγοισιν ὑποστροφαὶ ἐγίνοντο, ὑπὸ δὲ τὰς ψεκάδας τὰς γινομένας ἐν τῷ θέρει ὑπεφαίνετο ἱδρώς. ἐν τοῖσι πυρέττουσι καί τινες αὐτίκα ἱδρῶτες ἐπ᾽ ἀρχῆς ἐγίνοντο, οὐ μὴν κακοήθως, καὶ τοῖσιν ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἐκρίθη σὺν ἱδρῶτι.

Οὐκ ἤθροιστο τούτοις οὐδ᾽ ἐν πνεύμονι, οὐδ᾽ ἐν καρδίᾳ πλῆθος πυρώδους θερμασίας. εἰκότως οὖν οὐδὲ ἐγένετο μέγα τὸ πνεῦμα, μικρόν τ᾽ οὐκ ἦν παντάπασιν, ὡς μήτ᾽ ὀδυνωμένοις μήτε κατεψυγμένοις, εἴπερ οὖν, ὡς ἐν τῷ τρίτῳ περὶ δυσπνοίας γέγραπται τὸ μετέωρον, οὐδὲν δηλοῖ

morrhagia ex naribus non nisi paucis contingebant; neque parotides, de quibus postea descripturus sum. Neque lien attollebatur, neque dextrum hypochondrium, neque valde dolorificum, neque vehementer intensum erat. Quiddam tamen interius significabat. Omnia vero plerumque circa decimum quartum diem maxime judicabantur, pauca cum sudore, pauca cum rigore, ac paucissimis recidivae contingebant. At vero sub minutulis quae per aestatem irrorabant pluviis sudor apparebat, febricitantibus etiam quidam sudores statim ab initio oboriebantur, non tamen maligne; quibusdam quoque sub hoc tempus judicatio cum sudore facta est.*

Non his neque in pulmone, neque in corde ignei caloris copia colligebatur. Jure itaque neque magnus spiritus, neque parvus omnino erat, quippe qui neque dolores patiebantur, neque frigore vexabantur. Quare si, ut in tertio de spirandi difficultate libro scriptum est,

Ed. Chart. IX. [155.]
διαφέρον τοῦ μικροῦ, εὐλόγως φησὶν αὐτοῖς τὰ πνεύματα μετέωρα γίγνεσθαι, οὐ μὴν πάνυ γε. ταυτὸ τοῦτο εἶπε περὶ τῶν κυναγχικῶν, ὡς δηλονότι μετεώρου τὰ πολλὰ τοῖς κυναγχικοῖς γινομένου τοῦ πνεύματος καὶ ὡς μέχρι τῆς φάρυγγος εἰσιόντος, οὐκ εἰς τὸ βάθος τοῦ θώρακος κατερχομένου.

ε'.

Ἐγένοντο δὲ ἐν τοῖσι θερινοῖσι πυρετοῖσι περὶ ζ' καὶ η' καὶ θ' τρηχύσματα ἐν τῷ χρωτὶ κεγχρώδεα, τοῖσιν ὑπὸ κωνωπίων γινομένοις μάλιστα ἴκελα ἀναδήγμασιν, οὐ πάνυ κνησμώδεα. ταῦτα διετέλει μέχρι κρίσιος, ἄρσενι δὲ οὐδενὶ εἶδον τοιαῦτα ἐξανθήσαντα. γυνὴ δὲ οὐδεμία ἀπέθανεν, ᾗ ταῦτα ἐγένετο. βαρύκοοί τε ἦσαν καὶ κωματώδεες. πρόσθεν δὲ οὐ κάρτα ἦσαν κωματώδεες ᾗσιν ἔμελλε ταῦτα ἔσεσθαι, οὐ μὴν τὸ σύμπαν διετέλεον. κωματώδεες δὲ καὶ ὑπνώδεες τὸ θέρος καὶ μέχρι πληϊά-

ſublime nihil prodat diverſum a pauco, merito dicit ipſis ſpiritus elatos aut ſublimes eſſe, *non tamen admodum.* Hoc idem de cynanchicis protulit, quod ſcilicet ut plerumque angina laborantibus ita ſpiritus attolleretur, ut etiam adusque fauces iniret, non autem in thoracis profundum deſcenderet.

V.

In aeſtivis autem febribus circa ſeptimum et octavum et nonum diem aſpredines miliaceae culicum morſibus ſimiles, non multum pruriginoſae in ſumma cute enaſcebantur et ad judicationem usque perdurabant. Nulli equidem maſculo talia vidi milia. Mulier vero cui talia effloreſcerent, nulla mortua eſt. Hae tamen mulieres gravi erant auditu et ſoporatae quamvis antea non admodum ſoporoſae eſſent, quibus iſta evenire debebant. Non tamen in totum perſeverabant. Aeſtate vero etiam ad vergiliarum occaſum ſoporatae et ſomnolentae erant;

Ed. Chart. IX. [155. 156.]
δων. ἔπειτα μὴν ἀγρυπνίαι μᾶλλον, ἀτὰρ οὐδὲ τὸ σύμπαν ὑπὸ τῆς καταστάσιος ταύτης ἔθνησκον.

---

[156] Οὐκ ἔστι καθ᾽ ἑαυτὸ κινδυνῶδες τὸ σύμπτωμα ὃ ἐνδείκνυται αὐτὸς, εἰπὼν, τρηχύσματα κεγχρώδη καὶ τοῖς ἀναδήγμασι τοῖς ὑπὸ κωνώπων γινομένοις ὅμοια. μᾶλλον δ᾽ ὕποπτά εἰσι τὰ ἐξανθήματα ἐρυθρὰ, στρογγύλα, οἷον ἴονθοι, οἷα ἐν τῷ Σιληνῷ τῇ ὀγδόῃ μεθ᾽ ἱδρῶτας ἐφάνη καὶ παρέμενον, οὐδ᾽ ἀφίσταντο. τῇ πρὸς τοὺς κώνωπας ὁμοιότητι κέχρηται πολλάκις ὁ Ἱπποκράτης. καὶ γὰρ ἐν τῷ ζ᾽ τῶν ἐπιδημιῶν περὶ γναφέως τοῦ ἐν Σύρῳ γράφει, σκελέων τὸ χρῶμα οἷον ὑπὸ κωνώπων ἐγκαταδαμάσειν. καὶ μετ᾽ ὀλίγα περὶ Φερεκύδου, ὀγδόην ὡς ὑπὸ κωνώπων ἀναδήγματα πρὸ τῆς τελευτῆς ἀνέβηξεν. ἐν δὲ ταῖς Κωακαῖς λέγεται τὰ κωνώπων κεντήματα, ἔνθα φησὶ, ταραχώδης ἐπίστασις διὰ ταχέων ἐξανθεῖ, οἷα κωνώπων κεντήματα, τουτέστι νύξεις τινὲς κνησμώδεις, οἷαι καὶ ὑπὸ κνίδης γίνονται, ἃς κνιδώ-

postea certe vigiliae magis urgebant. Verum neque prorsus ista constitutione moriebantur.

Quod symptoma prodit auctor, illud per se periculosum non est hoc edicto: *Aspredines miliaceae culicum morsibus similes;* verum potius occasionem praebent dubitandi, an sint exanthemata rubra, rotunda, varis similia, cujusmodi in Sileno octavo die post sudorem apparuerunt permanentia, neque evanescentia. Similitudine a culicibus ducta saepenumero usus est Hippocrates. Septimo namque epidemiorum de Syro scriptore scribit. Crurum color velut a culicibus perdomitus videbatur et paulo post de Pherecyde octavo die tamquam a culicibus morsus ante mortem extussivit. In Coacis culicum puncturae leguntur, ubi dicit: turbulenta suppressio, brevi veluti culicum puncturae erumpunt, hoc est quales et ab urtica excitantur, quas uredines in prorrhetico his scriptis vocat:

Ed. Chart. IX. [156.]
σεις ἐν τῷ προῤῥητικῷ καλεῖ, γράφων οὕτως, νάρκαι δὲ καὶ κνιδώσιες οἷσι διὰ τῆς κεφαλῆς διαΐσσουσι. καὶ πάλιν, αἱ κνιδώσιες δὲ καὶ τὰ μελαγχολικὰ ταύτῃσιν ἧσσον ἢ τοῖσιν ἀνδράσιν, ἢν μὴ τὰ καταμήνια τελέως ἠφανισμένα ᾖ καὶ ἐπὶ τῷ τέλει καὶ αἱ κνιδώσιες ἐν δὲ τῷ στήθει καὶ τῷ μεταφρένῳ, εἰ ἔνεισι.

στʹ.

Κοιλίης μὲν οὖν οὐκ ἐνεδέχετο οὐδὲ τοῖσι γεύμασι ἱστάναι, ἀλλὰ παρὰ λόγον ᾤετο ἄν τις ἰήσασθαι ξυμφέρειν, καί τοι ὑπέρπολλά ἐστιν. οἷσιν τὰ δ' ἴοντα ἦν. τῷ ἐν ψύχει κεῖσθαι ὑποβεβλημένον, ὡς ἑλκοῖ μὲν τὸ ψυχρὸν, θάλπει δὲ τὸ τοιοῦτον εἶδος ἐκ προσαγωγῆς ἐπὶ μᾶλλον, καίτοι μηδὲν τῇ φύσει πάθος γίνεται, ἐφ' ᾗσί τε καὶ ὁκοῖα τὰ σημεῖα καὶ πλείω ἢ μείω γινόμενα, χάσμη, βὴξ, πταρμὸς, σκορδίνημα, ἔρευξις, φῦσα, πάντα τὰ τοιαῦτα διαφθείρουσιν.

quibus autem torpores et pruritus pungentes per caput percurrunt. Et rurſus: pungentes tamen prurigines et atrae bilis vitia minus hae quam viri ſentiunt, niſi menſtrua prorſus deperdita fuerint. Et prope finem: et num pungentes prurigines ipſis in pectore aut dorſo inſint.

VI.

Alvum igitur aſſumptis ſiſtere non concedebatur; ſed factam praeter rationem medelam prodeſſe quisque cenſuiſſet, etiamſi permulta ſint quibus haec medentur, quod in ſubſtratis frigori cubilibus decumberent. Nam frigidum quidem exulcerat, calefacit autem ejusmodi ſpecies ſenſim progrediendo, etiamnum magis. Atque nullus natura affectus inerat et quibus et qualia ſigna et plura aut pauciora contingebant, oſcitatio, tuſſis, ſternutatio, pandiculatio, ructus, flatus et hujus generis omnia perniciem invehunt.

Ed. Chart. IX. [156. 157.]

Ταῦτα ποτὲ μὲν φύσεως ἔργον ὑπάρχουσι, ποτὲ δὲ γίνονται ἐπὶ νοσώδεσι διαθέσεσιν. νοσώδεις δὲ διαθέσεις λέγω, οὐ μόνον ὅταν ἤδη νοσῶσιν, ἀλλὰ κἀπειδὰν ἄρχηταί τις αὐτῶν συνίστασθαι, παράδειγμα ἔστω σοι ἡ τάραξις ἐπ' ὀφθαλμῶν ἰδίως καλουμένη, φλεγμονῆς ἀρχή τις οὖσα. αὕτη γοῦν καὶ ἄλλαι τοιαῦται νοσώδεις διαθέσεις ἀρχόμεναι συνίστασθαι, λύονται τῆς φύσεως ἐκκρινούσης τοὺς γεννῶντας αὐτὰς ἀτμούς τε καὶ χυμούς. καθάπερ χάσμη καὶ σκορδινισμὸς γίνονται ἐκκρίσεως ἕνεκεν τῶν περιττωμάτων, καὶ ἡ βὴξ ἕνε- [157] κα τοῦ καθαρὰς ἐργάζεσθαι τὰς ὁδοὺς τῆς ἀναπνοῆς. καὶ οἱ πταρμοὶ δὲ φύσεως μὲν ἔργον ὑπάρχουσιν ἀεὶ, γίνονται δὲ ἐπὶ νοσώδεσι διαθέσεσιν. εἴρηται δὲ περὶ πάντων τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις, ἐρεύξειν δὲ ἐνίοτε κινεῖν συμφέρει, ὡς ἐπὶ τῶν ἐμπνευματουμένων τὴν γαστέρα, καὶ μάλιστα ἐφ' ὧν οὐ διέρχεται κάτω τὸ φυσῶδες πνεῦμα. φησὶ δὲ καὶ τὸν στόμαχον ἀτονοῦντα ῥώννυσθαι διὰ τῶν ἐρυγῶν, ὡς δι' οἰκείου γυμνασίου, ἀλλὰ καὶ

Haec interdum quidem exiſtunt naturae opera, interdum vero ex morboſis affectibus oriuntur. Morboſos affectus dico, non ſolum ubi jam aegrotant, ſed etiam quum jam ipſorum aliquis ceperit conſiſtere. Eſto tibi exempli gratia oculorum perturbatio proprie vocata, quae principium quoddam eſt inflammationis. Is itaque et alii hujusmodi morboſi affectus, quum conſtitui incipiunt, ſolvuntur excernente tum vapores tum humores eos affectus procreantes natura, quemadmodum oſcitatio, pandiculatio, quae ob excrementorum excretionem fiunt. Tuſſis quoque ut mundas efficiat reſpirationis vias. Sternutamenta etiam perpetuo naturae ſunt opera, fiunt tamen in morboſis affectibus. At de his omnibus in libris de ſymptomatum cauſis dictum eſt. Ructum aliquando ciere confert, ut iis qui flatibus oneratum ventrem patiuntur, ac praeſertim quibus flatulentus ſpiritus ad inferiora non deſcendit. Atque narrant ſtomachum imbecillum ructibus tamquam proprio exercitio corroborari. Praeterea ructum acidum

Ed. Chart. IX. [157.]
λειεντερίαν ἡ ὀξυρεγμία ἰᾶσθαι λέγεται. περὶ δὲ τῶν φυσῶν τί δεῖ λέγειν; ἔστι δὲ τούτων γένεσις ἐν αὐτοῖς τοῖς κατὰ γαστέρα χωρίοις, χυμῶν τινῶν αὐτόθι φλεγματωδῶν ἢ σιτίων εἰς ἀτμοὺς λυομένων ὑπὸ θερμότητος ἐνδεοῦς. καὶ γὰρ * *

ζ'.

Ἧισιν ἐν πυρετοῖσιν ἀσώδεσι, φρικώδεσι ἐρεύθονται πρόσωπα, κοπιώδεες, ὀμμάτων ὀδυνώδεες, καρηβαρίαι, παραπληγίαι καὶ γυναικεῖα ἢν ἐπιφαίνεται, μάλιστα δὲ ᾗσι πρῶτον. ἀτὰρ καὶ παρθένουσι καὶ γυναιξὶν, ᾗσι διὰ χρόνου. ἀτὰρ καὶ ᾗσι μὴ ἐν ᾧ εἴθισται χρόνῳ ἢ ὡς δεῖ ἐπιφαίνονται. ἔπειτα ἔξωχροι γίνονται, μέγα δὲ ἐν ἅπασι τὸ καὶ ἑξῆς καὶ ἐν ᾧ χρόνῳ καὶ ἐφ' οἷσι. τοῖσι πάνυ χολώδεσιν ἐν πυρετοῖσι μάλιστα, ὅλως οἷσιν ἐπὶ σκέλεα ἡ κάθαρσις.

Ἦν εὐπορία τῶν ὠμῶν τε καὶ παχέων καὶ δακνωδῶν

lienteriam ſanare proferunt. De flatibus autem quid enunciandum eſt? Eſt porro eorum generatio in alvinis regionibus, pituitoſis quibusdam aut cibis in flatus caloris penuria ſolutis. Etenim * *

VII.

Quibus in febribus cum corporis jactatione et horrore vultus rubeſcunt, laſſitudines, oculorum dolores, capitis gravitates et paraplegiae adſunt et quibus menſtrua apparent; praecipue vero quibus primum erumpunt. Quin et virginibus et mulieribus, quibus per tempus, ſed et quibus conſueto tempore aut ut decet prodeunt; deinde plurimum pallidae redduntur. Magni autem eſt momenti in omnibus intueri quid et poſtea conſequitur et quo tempore et in quibus admodum bilioſis, in febribus maxime quibusdam prorſus ad crura purgatio ſecedit.

Erat crudorum, craſſorum mordacinmque humorum

χυμῶν, ὡς ἐῤῥέθη καὶ πρόσθεν, ἴσως δὲ καὶ ἀνισότης, ἥπερ ἐν τῇ γεγραμμένῃ καταστάσει τὰς γυναῖκας σὺν φρικώδει τε καὶ κοπώδει αἰσθήσει ἠνώχλησεν, διὸ καὶ τῶν ὀμμάτων ὀδύναι καὶ καρηβαρίαι καὶ παραπληγίαι ἦσαν. τοιαύτη γὰρ τῶν χυμῶν ἀνισότης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν οὕτως ὥρμησεν, ὡς τὰ αἰσθητήρια περιλάβῃ καὶ καρός. διὸ καὶ ἀποστάσεις εἰς ἄρθρα γεγόνασι. συμβαίνει δὲ ταῦτα διὰ τὴν ἐν τοῖς πυρετοῖς θερμασίαν, ἐπὶ κεφαλὴν ἀναφερομένου τοῦ πλήθους, εἶτ' ἐντεῦθεν εἰς βουβῶνας ἢ μασχαλίας ἢ τὰ σκέλεα ἀφίκνηταί τι. τὸ δ' ἀσᾶσθαι τοῖς καύσοις πυρετοῖς γίνεται πάνυ πολλάκις. οὐ μὴν ἀχώριστόν γέ ἐστι. φρικώδεις δὲ μὴ πολλάκις οἱ καυσούμενοι γίνονται. φρικώδεις δὲ πυρετοὶ λέγονται ἐν οἷς μέχρι πλεῖστον τῆς ἀναβάσεώς τε καὶ ἐπιδόσεως καλουμένης τοῦ παροξυσμοῦ αἱ φρῖκαι γίνονται τοῖς νοσοῦσιν. οὐκ ὀνομάζει δὲ φρικώδεις τοὺς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπισημασίας οὕτως γενομένους, ἀλλὰ ἐφ' ὧν ἐπὶ πλεῖστον ὅλου τοῦ παροξυσμοῦ τὸ τῆς φρίκης [158] ἐκτέ-

copia, ut et antea proditum eft. Sed et fortaffis inaequalitas, quae in defcripto ftatu cum horrido moleftoque fenfu mulieres infeftavit propterea que oculorum dolores, capitis gravedines et paraplegiae aderant. Talis enim humorum inaequalitas ita ad caput tulit impetum, ut fenforia occuparit proindeque carus et abfceffus in articulis facti funt. Haec autem accidunt ob febrium calorem ejus copia ad caput afcendente. Hinc deinde ad inguina vel axillas vel crura pars aliqua defcendit, quam in ardentibus febribus jectationem concitare accidit quam faepiffime, non tamen hoc infeparabile eft. Horrorem vero non faepe patiuntur qui ardentibus febribus afficiuntur. Febres autem horridae dicuntur in quibus ad fummum adfcenfum appellati paroxysmi incrementum usque horrores aegroti fubeant. At eos horridos non appellat, qui initio infultus paroxysmi tales fuerunt, fed in quibus plurimum per totum paroxysmum horroris

Ed. Chart. IX. [158.]
ταται σύμπτωμα καὶ γίνεται κατὰ δύο τρόπους, καθ' ἕνα μὲν τῆς ἐπιτάσεως ποιούσης τὰς ἀναδιπλώσεις, καθ' ἕτερον δὲ ποιούσης ἀνώμαλον ἀνάβασιν· καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ γέγραφεν ἐν ταῖς ἐπιδημίαις αὐτὸς, ἦν δὲ τοῖς πλείστοις αὐτῶν τὰ παθήματα τοιάδε, φρικώδεις πυρετοὶ, συνεχέες ὀξέες, ἔνθα φρικώδεις εἶπεν οὐχ ἁπλῶς τοὺς μετὰ φρίκης εἰσβάλλοντας, ὡς πλείστοις γε πυρετοῖς ὑπάρχει τοῦτο, ἀλλὰ, ὡς ἐῤῥέθη, ὅσοις τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ παροξυσμοῦ κατειλήφασιν αἱ φρῖκαι. ἐνίοτε δὲ καὶ τῷ ὑποσείεσθαι οὕτω πολυειδῶς τὸ σῶμα τὰ ἐπιμήνια ταῖς γυναιξὶ γίνονται, ὡς ἐν ταῖς Κωακαῖς γέγραπται, τὰ φρικώδεα, κοπιώδεα, καρηβαρικὰ, ὀδυνώδεα, γυναικεῖα καταῤῥήγνυσι. ταυτὸ τοῦτο γράφεται ἐν τῷ προῤῥητικῷ, οἷσιν ἐκ ῥίγεος, πυρετοὶ κοπιώδεες, γυναικεῖα κατατρέχει. τράχηλος δὲ ἐν τούτοις ὀδυνώδης, αἱμοῤῥαγικόν. ἂν μὲν γὰρ τὰ γυναικεῖα μὴ γεγένητο, εἰκὸς ἦν τὸ τοῦ προσώπου ἔρευθος αἱμοῤῥαγίαν τινὰ ὑγιεινὴν σημαίνειν. οἱ δὲ τοιούτους ἔχοντες πυρετοὺς τοῖς

ſymptoma porrectum eſt. Quod duobus fit modis: uno quidem, incremento reduplicationes efficiente; altero vero incremento inaequalem aſcenſum creante. Idque eſt quod ipſe in epidemiis ſcripſit: *Oboriebantur autem eorum plurimis hi morbi, febres horridae, aſſiduae, acutae.* Ubi horridas dixit non ſimpliciter eas, quae cum horrore irruunt, ut plurimis febribus, quibus horrores principium inferunt; ſed, ut dictum eſt, plurimam paroxysmi partem occuparunt. Interdum vero etiam quod multoties commoveatur corpus, menſtrua mulieribus prodeunt, ut in Coacis ſcriptum eſt: *Qui horrores laſſitudinem, capitis gravedinem et dolores invehunt, menſtruorum eruptionem portendunt.* Idem in prorrhetico ſcriptis mandatum eſt: *Quibus ex horrore febres ſunt, iis menſtruorum profluvium oboritur.* Cervix autem in his dolore obſeſſa haemorrhagiam prodit. Niſi enim muliebria prodirent, deceret vultus ruborem ſalubrem quandam haemorrhagiam ſignificare. Qui autem hujusmodi febres patiuntur, horri-

φρικώδεσιν ἑάλωσαν νοσήμασι, ὡς ἐνδείκνυται ὁ παλαιὸς, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ ἐν ταῖς Κωακαῖς εἰπὼν, τὸ φρικῶδες καὶ τὸ δύσπνουν ἐν τοῖσι πόνοισι σημεῖα φθινώδεα. καὶ πάλιν, οἱ φρικώδεες πυκνὰ εἰς ἐμπύησιν. πονοῦσι δὲ τὰ πολλὰ οἱ φθινῶδες τῇ φρίκῃ, ὅτι τὰ ἐν θώρακι σεσήπηται, ἅπερ τῇ ὀξύτητι αὐτῶν τοὺς λεπτοὺς τοῦ θώρακος ὑμένας, τοὺς τὰ σπλάγχνα σκέποντας, στίζουσί τε καὶ νύττουσι. ὃ δὲ λέγει, ἐπὶ σκέλεα ἡ κάθαρσις, ἴσμεν ὅτι ἐν οἷς ἀπὸ τοῦ μακροῦ νοσήματος τὴν δύναμιν ἀναλαμβανομένους, εἰς τὰ ἀσθενέστερά τε καὶποῤῥωτέρω τοῦ σώματος μόρια τῶν νοσωδῶν ὑπολοίπων χυμῶν ἀποθέσεις γίγνεσθαι. ὅπερ ὅμοιόν ἐστι τοῖς ἐν ταῖς Κωακαῖς προγνώσεσιν γεγραμμένοις οἷσιν ἐξαίφνης ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ὑποχονδρίου καὶ καρδίας πόνος καὶ παρὰ σκέλεα καὶ τὰ κάτω μέρεα καὶ κοιλίη ἐπῆρται, λύει φλεβοτομίη καὶ κοιλίης ῥύσις παρέξει βλαβερὸν τούτοισι. μακροὶ γὰρ οἱ πυρετοὶ καὶ ἰσχυροὶ γίγνονται καὶ βῆχες καὶ πνεῦμα καὶ λυγμοί. λύεσθαι δὲ μελλόντων τού-

dis morbis funt obnoxii, ut demonftrat fenex primo epidemiorum et in Coacis his verbis: *Horror et difficilis refpiratio in laboribus tabida figna funt.* Atque iterum: *Horrore detenti crebro ad fuppuratum deveniunt.* Verum et hos febris ad fuppurationem adducit. Laborant autem ut plurimum horrore tabidi, quoniam thoracis partes marcefcunt, quae ipforum acumine tenues thoracis membranas vifcera tegentes et pungunt et abluunt. Quod vero dicit, in cruribus purgatio, novimus in vires recuperantibus a diuturno morbo refundi reliquos infalubres humores in debiliores et remotiores corporis partes, quod eft iis fimile quae in Coacis praenotionibus habentur, quos derepente febris expertes hypochondrii et cordis nec non crurum inferiorumque partium dolor fubfequitur et venter intumefcit, folvit hos venae fectio, quibus ventris fluxus nocebit. Longae namque febres ac vehementes fiunt et tuffes et flatus et fingultus. His autem folvi

των πόνος ἰσχυρὸς ἰσχίων ἢ σκελέων ἢ πτύου πτύσις ἢ ὀφθαλμῶν στέρησις ἐπιγίνεται.

η'.

Φαρμάκων δὲ τρόπους ἴσμεν, ἐξ ὧν γίνεται, ὁποῖα, ἄσσα. οὐ γὰρ πάντες ὁμοίως, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλως εὖ κεῖνται καὶ ἄλλοθι πρωΐτερον ἢ ὀψίτερον ληφθέντα διαχειριμοῖσιν, οἷον ἢ ξηρᾶναι ἢ κόψαι ἢ ἑψῆσαι καὶ τὰ τοιαῦτα. εὖ δὲ τὰ πλεῖστα καὶ ὁκόσα ἑκάστῳ καὶ ἐφ' οἷσι νοσήμασι καὶ ὁπότε τοῦ νοσήματος, ἡλικίην, εἰδέαν, δίαιταν, ὁποίη ὥρη ἔτεος καὶ ἥτις καὶ ὁποίως ἀγομένη καὶ τὰ τοιαῦτα.

[159] Τῶν καθαιρόντων φαρμάκων φύσιν τε καὶ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας περιγράφει νῦν ὡς ἐν ἐπιτομῇ καὶ φησὶν, τί δεῖ ὁρᾶν ἡμᾶς ἐν τῷ λαμβάνειν αὐτὰ καὶ ἐνδεί-

incipientibus, vehemens coxendicum vel crurum dolor aut puris expuitio aut oculorum privatio supervenit.

VIII.

Medicamentorum genera novimus, ex quibus, qualia et quae fiant. Non enim omnia similiter, sed alia aliter probe componuntur. Atque alibi maturius aut tardius sumpta differunt et praeparationes ipsae, quale est siccare, tundere, coquere et hujusmodi caetera. Plurima vero praeterea quae huc consideranda veniunt, quaenam cuique conveniant et quibus in morbis et quo morbi tempore, aetas etiam, idea, victus, anni quoque tempus quodnam sit et qualiter procedat et hujusmodi caetera.

Purgantium medicamentorum naturam, facultates et effectus hic tamquam per epitomen describit et quid nobis inspiciendum sit ipsa sumpturis pronunciat, etiam indica-

Ed. Chart. IX. [159.]

ξεις τινὰς περὶ τῆς καθάρσεως ἐν κεφαλαίῳ παραδίδωσιν, ἃς ἡμεῖς γε καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν καθαιρόντων φαρμάκων δυνάμεως καὶ ἐν τῇ θεραπευτικῇ μεθόδῳ προστεθείκαμεν, καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν καθαιρόντων φαρμάκων συνθέσεως διεξοδικῶς γράψομεν. αὐτὸς δὲ νῦν παραινεῖ τοῖς ἰατροῖς εἰδέναι τὰς φύσεις τῶν φαρμάκων καὶ ἐξετάζειν τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ ληπτέον τὸ φάρμακον, καὶ ἐπιβλέπειν τὰς φύσεις τε καὶ κράσεις καὶ τὸ ἔθος καὶ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ῥώμην τῶν λαμβανόντων καὶ τὴν ὥραν, πότερον ἰδία ἢ ἡ καὶ ἀλλοιουμένη διότι. εὑρήσεις τινὰς τὰ φάρμακα εὐκόλως λαμβάνειν δυναμένους, ἄλλους δὲ ἐναντίως, ὡς καὶ ἄλλους κατὰ μηδὲν ὑπ' αὐτῶν κακουμένους, ἄλλους δὲ ὑπ' ἐκείνων στρέφεσθαι, ἄλλους δὲ οὕτω διακειμένους, ὡς οὐδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς χρῆσθαι δύνασθαι, καὶ τὸν στόμαχον αὐτοῦ ἀποστρέφεσθαι καὶ πρὸ χρήσεως ἐκλύεσθαι ῥᾳδίως. εὑρίσκομεν γοῦν ἐν τῇδε τῇ ἐξετάσει τὰ μὲν τῶν φαρμάκων καθ' ὕλης ἐνεργοῦντα τὰς οὐσίας, τὰ δὲ μικτὸν ἐν τῇ οὐσίᾳ τὴν δύναμιν ἔχοντα καὶ διπλῆν ἐνέργειαν ἀποτε-

tiones quasdam paucis tradit, quas nos etiam in libro de purgantium medicamentorum facultatibus et in opere de medendi methodo addidimus; etiam in operibus de purgantium medicamentorum compofitione copiofe fcripturi fumus. At nunc auctor medicos hortatur, quo nofcant medicamentorum naturam et per opportunum tempus quo medicamentum affumendum fit fcrutentur et accurate confiderent eorum qui id affumunt, naturas, temperamenta, confuetudinem, aetatem, robur virium et anni tempeftatem, utrum propria aut ab affumendo alienata fit. Quapropter quosdam invenies medicamenta poffe citra moleftiam affumere, alios vero contra: ut etiam alios qui nullum ab ipfis malum percipiant, alios autem ita affectos, ut neque initio ipfis uti queant et eorum ftomachus ita averfetur, ut etiam ante ufum prope exfolvatur. Itaque invenimus hoc in examine medicamenta quaedam quae tota fubftantia agunt; quaedam vero mixtam in fubftantia facultatem fortiuntur et duplicem actionem

Ed. Chart. IX. [159.]

λοῦντα, καὶ ταῦτα οὕτως ἐναργῶς ἐνίοτε, ὡς καὶ τὰ ἐναντιώτατα ὑπ' αὐτῶν γίγνεσθαι καὶ τοῦτο θαυμαστὸν τοῖς ὁρῶσιν εἶναι. καὶ γὰρ ὁ τῆς κράμβης χυλὸς ἐκταράσσει τὴν κοιλίαν, τὸ δὲ λάχανον αὐτὸ ἡ κράμβη ἀπέχει, καὶ τἄλλα πολλὰ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. διαχειρισμοὺς δὲ λέγει τὰς τῶν φαρμάκων οἰκονομίας τε καὶ παρασκευὰς καὶ συνθέσεις καὶ δόσεις. ἀγωγὴν δὲ, οἷς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, τὴν κατάστασιν ὠνόμασε τοῦ περιέχοντος, ὅτι τῷ περιέχοντι συνεξαλλοιοῦται τὰ τῶν ζώων σώματα· διὸ παραινεῖ καὶ ταύτην ἡμᾶς ἐπιβλέπειν.

θ'.

Ζωΐλῳ τῷ παρὰ τὸ τεῖχος ἐκ βηχὸς πεπείρης πυρετὸς ὀξὺς καὶ προσώπου ἔρευθος καὶ κοιλίη ἀπολελαμμένη, πλὴν πρὸς ἀνάγκην. πλευροῦ ὀδύνη ἀριστεροῦ καὶ οὖς κατ' ἴξιν ὀδυνῶδες πάνυ καὶ κεφαλὴ οὐ τοσούτῳ. πτύων διὰ παντὸς ὑπόπυον ἐνόσει. ἀλλὰ τὰ ἄλλα ἐκρίθη καὶ κατ' οὖς ἐῤῥάγη πῦον πολὺ, περὶ ὀγδόην ἢ ἐνάτην, αἱ δὲ ἀρ-

perficiunt. Haecque ita dilucide interdum, ut et quae maxime contraria sunt operentur, idque conspicientibus admirationem advehunt. Etenim brassicae succus alvum perturbat, olus autem ipsum brassicae contrarium et alia multa hoc modo efficit. Dispensationes autem medicamentorum appellat administrationes, praeparationes, compositiones et doses; curandique rationem ut in libro epidemiorum primo ambientis statum nominavit, quo quia ambiente animalium corpora commutantur, propterea etiam ipsum nos considerare adhortetur.

IX.

Zoilo juxta murum ex matura tussi febris acuta suborta est et faciei rubor alvusque praeterquam ad necessitatem intercepta, lateris sinistri dolor et auris e directo magnopere dolebat, sed caput non tantopere. Spuens purulentum semper aegrotabat. Sed alia judicata sunt et ad octavum aut nonum diem ex ore pus copiosum

Ed. Chart. IX. [159. 160.]

χαὶ τῆς ἐνάτης ὀγδόης τοῦ ὠτός. οὐκ οἶδα ὅπως ἄνευ ῥίγεος ἡ κρίσις. ἵδρωσε κεφαλὴν κάρτα καὶ ῥῦτος ἐμπεδοτίμη ξύγκαυσος καὶ ἀριστεροῦ πλευροῦ. ἄνω ἅμα ὠτὶ ἀνωδύνη μάλιστα [160] κατ' ὠμοπλάτην. ἀτὰρ καὶ ἔμπροσθεν πτύελα πολλὰ, κατ' ἀρχὰς πτυέντα ἀνθηρὰ καὶ ἀμφὶ ἑβδόμην ἢ ὀγδόην, ἔπειτα ἐπίπονα, κοιλίη ἑστήκει μέχρις ἀμφὶ ἐνάτην καὶ δεκάτην, ἡ ὀδύνη ἀπέσβη, οἴδημα ἀνίει καὶ ἱδρώτια ἐγίνετο, οὐ μὴν ἔκρινε. δῆλα δὲ ἦν καὶ ἄλλοισι καὶ τῇ ἐξόδῳ. περὶ γὰρ ἀρχομένην τὴν τοῦ ὠτὸς ὀδύνην καὶ ἡ γαστὴρ ἀπεταράχθη. ἐῤῥάγη δὲ ἐκ τοῦ ὠτὸς ἐνάτῃ καὶ ἐκρίθη τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἄνευ ῥίγεος ἡ νόσος τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. ἀτὰρ καὶ τὸ πτύελον λαυρότερον εἴη, ἐπεὶ τὸ οὖς ἐῤῥάγη καὶ πεπειρότερον. ἱδρῶτας δὲ καὶ ἕρπητα ἐπὶ πολὺν χρόνον τῆς κεφαλῆς ἐγένοντο. ἐξηράνθη ὡς τρίτῃ, ὁπόσα ἀσήμως ἀφανίζεται δύσκριτα καὶ οἷον τῇ τοῦ Πολεμάρχου παιδίσκῃ ἐρυσιπέλας.

---

erupit. Ad noni vero principia auris dolor cessavit; haud scio quomodo sine rigore judicatio facta est. Caput valde sudavit aurisque et lateris sinistri stabilis erat quidam ardor. Superne una cum aure ad scapulas praecipue dolor sedatus est. Sed et ante sputa multa ab expuitionis initio et circa septimum aut octavum diem florida rejecta sunt, deinde laboriosa. Alvus adusque nonum et decimum diem restitit, dolor exstinctus est, tumor remittebat, parvique sudores fiebant, non tamen decernebant. Sed manifesta erant tum ex aliis tum ex secessu judicia. Incipiente siquidem auris dolore, venter perturbatus est, nono autem die ex aure pus erupit et morbus absque rigore decimo quarto eodem ipso die judicatus est. Quin et sputum copiosius et magis coctum procedebat, ubi ex aure pus erupit. Sudores autem et serpentia ulcuscula ad multum tempus in capite creabantur, quae tertio die reficcata sunt. Quaecunque non significata disparent, male decernunt, quemadmodum ancillae Polemarchi erysipelas.

Τῶν τοιούτων καὶ τηλικούτων συμπτωμάτων συνδρομὴ ἦν τῶν παρωτίδων σημαντική. εἰκὸς γὰρ ἦν ἐν τῷ ὀξεῖ πυρετῷ, κεφαλαλγίᾳ, προσώπου ἐρεύθει, κοιλίας ἐπισχέσει, ὑποχονδρίου ὄγκῳ τε καὶ τάσει, τὴν τῶν παρωτίδων ὕλην ἄνω φέρεσθαι. συμφωνεῖ δὲ ταῦτα τοῖς ἐν τῷ προῤῥητικῷ γεγραμμένοις, δι' ὧν προγινώσκει τὰς παρωτίδας ἔσεσθαι. τὰ κωματώδεα, ἀσώδεα, ὑποχόνδρια ὀδυνώδεα, αἱματώδεα μικρὰ, ἐν τούτοισι τὰ παρ' οὖς ἐπανίστανται. πρόσθεν δὲ καὶ τὰ περὶ πρόσωπον, καὶ μετ' ὀλίγα ὑποχονδρίου σύντασις μετὰ κώματος ἀσώδους καὶ κεφαλαλγίης, τὰ παρ' οὖς ἐπιῤῥεῖ. καὶ πάλιν, τὰ κωματώδεα, ἀσώδεα, ὀδυνώδεα ὑποχόνδρια, θαμινὰ, σμικρὰ πτύοντα. τὰ παρ' οὖς ἐπάρματα, κωματώδεες, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν παρωτίδων ὕλη εἰς τὸν πνεύμονα μεταφερομένη τῇ ῥώμῃ τῆς φύσεως ἀπωθείθη, ὥσπερ ἐν ταῖς Κωακαῖς ἐῤῥέθη διὰ τούτων· τὰ παρ' οὖς λαπάσσει βηχία μετὰ πτυαλισμῶν ἰόντα. ὃ δὲ λέγει, τὴν κοιλίαν ἀπολελαμμένην, σημαίνει τὴν ἐπεσχημένην, ὥς φησιν ἐν τῷ

Talium ac tantorum ſymptomatum concurſus parotidas portendebat. Conſentaneum ſiquidem erat in acuta febre, capitis dolore, faciei rubore, alvi ſuppreſſione, hypochondrii tum tumore tum tenſione, parotidum materiam ſurſum vehi. Haec autem iis ſunt conſona quae in prorrhetico ſcripta ſunt, quibus parotidas fore praecognoſcit, ſoporoſa, faſtidioſa, dolentia hypochondria, parce ſanguinea, quae ad aurem in tumorem aſſurgunt. Ad haec prope aures anteriores faciei partes tument. Atque paulo poſt: hypochondrii contentio cum ſopore faſtidioſo et capitis dolore ad aures affluunt. Rurſum etiam: comatoſa, nauſeabunda, dolentia hypochondria, denſa ac pauca exſpuentia ad aurem tumores, comatoſi. Quin etiam parotidum materia in pulmonem translata naturae robore expulſa eſt, ut in Coacis pronunciatum eſt. Quas ob res aurium tumores evacuat tuſſis cum ſalivatione. Quod vero dicit: *Interceptam alvum*, ſuppreſſam ſignificat, ut in prorrhetico pronunciat: *Ventres intercepti, pauca vero*

Ed. Chart. IX. [160. 161.]
προῤῥητικῷ, κοιλίαι ἀπολελαμμέναι, σμικρὰ δὲ μέλανα σπυραθώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσαι καὶ τὸ, οἱ κεφαλαλγικοὶ κατόχως παρακρούοντες, κοιλίης ἀπολελαμμένης, ὄμμα θρασύοντες, ἀνθηρὰ, ὀπισθοτονώδεες γίνονται, καὶ οἱ ἐν πυρετοῖσιν ἐφιδροῦντες κεφαλαλγέες, κοιλίης ἀπολελαμμένης, σπασμώδεες. καλεῖ δὲ καὶ ἀπολελαμμένους ἐν ταῖς Κωακαῖς, ὧν ἡ κοιλία ἐπίσχεται, ἔνθα φησὶ, ἀπολελαμμένοι ἐφιδροῦντες, οὖρα τουτέοισι τὸ θολερὰ, πνεῦμα καὶ τὸ γονοειδὲς διελθὸν, λύγγα σημαίνει. κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εἶπεν ἐν τῷ προῤῥητικῷ, τὰ σῖτα ἀπολελαμμένα, τοὺς ἀπεσχημένους τὴν γαστέρα σημαίνων. διὸ προσέθηκε, πλὴν πρὸς ἀνάγκην, τουτέστι μετὰ τοῦ πραγματεύεσθαί τι τὸν ἰατρὸν ἢ διὰ κλυστῆρος ἢ διὰ βαλάνου. τὸ γὰρ πρὸς ἀνάγκην τοιοῦτόν τι σημαίνει. ἤθροισε γοῦν ἐνταῦθα συμπλοκὴν τῶν διαθέσεων ἐκ τῆς τῶν οὐχ ὁμογενῶν συνδρομῆς. περὶ δὲ τῶν πτυέλων τῶν ἀνθηρῶν ἐῤῥέθη ἡμῖν κατὰ τὸ πρόσθεν ὑπόμνημα. ὃ δὲ λέγει νῦν ἐπίπονα, σπάνιόν ἐστιν. εἴωθε γὰρ λέγειν τὸ ἐπιπόνως φέρειν, ὡς ἐναντίον τοῦ ῥηθέντος ἐν [161] τοῖς

nigra, globulosa ad necessitatem emissa. Et illud: *Cephalalgia cum catocho laborantes, delirantes, alvo intercepta, oculos ferocientes, floride in opisthotonum incidunt, quique in febribus exudantes dolore capitis afficiuntur, alvo intercepta, convulsione prehendantur.* At etiam interceptos vocat in Coaçis, quorum alvus retinetur. *Hic*, inquit, *intercepti, leviter exudantes, his urinae turbidae flatus et geniturae effluvium, singultus significant.* Ad eundem sensum in prorrhetico: *cibos interceptos, retentos in ventre cibos significat.* Propterea addidit, *praeterquam propter necessitatem*, hoc est opitulante aliquantulum medico vel clystere et glande. Illud enim, propter necessitatem, tale quid denotat. Colligit itaque hic affectionum complexum ex rerum minime homogenearum concursu. De floridis autem sputis a nobis in superiori commentario enunciatum est. Quod vero modo dicit cum magna difficultate rarum est. Consuevit namque dicere difficulter ferre, ut contrarium ejus pronunciatum in

ἀφορισμοῖς εὐφόρως φέρειν καὶ ὅμοιον τῷ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν δυσφόρως ἔχειν, ὡς ὅταν λέγει, καὶ οἱ πλεῖστοι διήγον ἐπιπόνως, σημαίνων τὰ συμπτώματα τοῖς πλείστοις τῶν καμνόντων ἐπιπόνως συμβῆναι, ὥστε οὐ ῥᾳδίως ἀνέχεσθαι. οὐκ ἀνομοίῳ δὲ λόγῳ φαίνεται καὶ ἐν τῷ προῤῥητικῷ γεγράφθαι, καὶ οὖρα δ' ἐπίπονα πονηρὸν, ἵνα σημαίνῃ τὰ μετὰ πόνου ἐκκρινόμενα. ὁπόσα δὲ ἀσήμως ἀφανίζεται, δύσκριτα, εἶπε, διότι εἰ μέγα τι καὶ ἰσχυρὸν νόσημα μέλλοι παύεσθαι, χρὴ προηγεῖσθαι τῆς λύσεως αὐτοῦ τὰ σημεῖα, ἃ λυτήρια καλεῖται. ταῦτα δέ εἰσιν οἱ ἱδρῶτες χρηστοὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος γενόμενοι ἢ πλῆθος οὔρων ἢ διαχωρημάτων ἢ ἐμέτων ἢ αἱμοῤῥαγία ἐκ ῥινῶν ἢ τις ἄλλη κένωσις αἵματος, οἷον ἐξ αἱμοῤῥοΐδων ἢ ὑστερῶν ἢ εἰς τοὺς ὑπὸ τοῖς ὠσὶν ἀδένας ἢ εἰς ἄλλα μόρια ἄκυρα ἢ εἰς τὰ ἄρθρα ἀποσκήματα. μηδενὸς δὲ τῶν σημείων ἐπιφανέντος, τὸ μὲν νόσημα πεπαῦσθαι ἔδοξε, ὑποτροπιάζει δὲ οὐ μετὰ πολλά. διὸ εἶπεν ἐν τῷ προγνωστικῷ, ὁκόσοισιν οἱ πυρετοὶ παύονται, μήτε σημείων γινομένων λυτηρίων

aphorismis loquuti, *facile ferre*; ac persimile est illi qui in primo epidemiorum scribitur difficulter se habere, ut quum dicit, *plurimi laboriose degebant*, significans symptomata plurimis aegrotantibus laboriose contigisse, ut non ea facile ferrent. Non dissimili ratione in prorrhetico scripsisse videtur: *atque urinae difficiles, malum*, ut significet eas cum labore excerni. Quaecunque vero sine signo evanescunt, inquit, quoniam si tum magnus tum vehemens morbus cessaturus est, sed solutionis ipsius signa, quae solutoria vocantur, praecedant oportet. Haec autem sunt utiles sudores per universum corpus effusi aut urinarum aut dejectionum aut vomituum copia aut e naribus haemorrhagia aut alia quaedam sanguinis evacuatio, vel utero vel auribus in glandulas aut alias in partes ignobiles aut in articulos decubitus. Nullo autem apparente signorum, morbus quidem cessasse visus est, sed non multo post revertitur. Propterea in prognostico protulit: *Quibuscunque febres cessant, solutoriis*

Ed. Chart. IX. [161.]

μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμοισιν, ὑποστροφὴν προσδέχεσθαι χρὴ τουτέοισιν, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἀφορισμῶν, τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον. ὅθεν ὁ τοῦ προῤῥητικοῦ συγγραφεὺς λέγει, τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσοντα, θάνατον σημαίνει. αἱ τοίνυν λύσεις τῶν νοσημάτων, ἵνα ὦσι πισταὶ καὶ βέβαιαι, δέονται δαψιλῆς τινὸς ἐκκρίσεως ἢ ἀποστάσεως ἐπιφανοῦς. εἰ δὲ μὴ, συμβαίνειν εἴωθε τὰ ἐν τῷ προῤῥητικῷ γεγραμμένα τόνδε τὸν τρόπον, τὰ ἐπώδυνα ἀκρίτως καταμελυνθέντα φλαῦρα, ἐπειδὴ τὰ καταμολυνθέντα τὴν κατὰ βραχὺ λύσιν ἐνδείκνυται. καὶ τάδε, δίψα παραλόγως λυθεῖσα ἐν ὀξέσι κακόν. καὶ τὸ πλευροῦ ἄλγημα ἐπὶ πτύσεσι χολώδεσι ἀλόγως ἀφανισθὲν ἐξίσταται. καὶ τὸ ἐν Κωακαῖς, τὰ ἐν πονηροῖσι σημείοισι κουφίζοντα καὶ τὰ ἐν χρηστοῖσι μὴ ἐνδιδόντα δύσκολα. καὶ λέξει αὐτὸς προελθὼν, τὰ οἰδήματα παραλόγως ῥηΐζοντα

signis non apparentibus, neque diebus criticis, istas reverti expectemus oportet, ut in secundo aphorismorum: *Nullam his morbis praestare fidem oportet qui non secundum rationem levant: neque admodum metuere quae perniciose praeter rationem contingunt.* Unde auctor prorrhetici perniciosa appellat, quae nullo edito signo levarunt, mortem portendunt. Ut itaque morborum solutiones certae ac securae sint, copiosam quandam excretionem aut manifestam secessionem desiderant. Quodsi haec non eveniant, accidere solent quae in prognostico hoc modo scripta sunt: *Quae dolentia non critice sensim solvuntur, malae.* Quia quae mollescunt, brevi futuram solutionem indicant. Haec etiamnum: *Sitis praeter rationem soluta in acutis morbis malum.* Id quoque: *Qui lateris dolor in acutis biliosis praeter rationem evanuerit, mentis alienationem indicat.* Illud enim in Coacis: *Quae in pravis signis levant, quaeque in utilibus non remittunt, difficilia.* Ipse quoque procedens dicturus est: *Qui tumores praeter rationem facile evanescunt, adulterinum.* Quin et in hu-

Ed. Chart. IX. [161.]
τα κίβδηλον. καὶ ἐν τῷ τέλει τούτου τοῦ μορίου, κακοηθέστερα, τὰ ἀφανιζόμενα ἐξαίφνης. ταῦτα δὲ ὅτε σημαίνει αὐτὸς χωρὶς σημείων ἤτοι ἐκκρίσεως ἢ πέψεως γίγνεσθαι. πρῶτον μὲν λέγει ἀφανίζεσθαι, εἶτα δὲ καὶ ἐξαίφνης καὶ παραλόγως καὶ ἀλόγως καὶ ἄνευ προφάσεως καὶ μὴ κατὰ λόγον καὶ ἀκρίτως καὶ ἀσήμως. φέρεται δὲ ὑπ' αὐτοῦ τὸ ἀφανίζεσθαι καὶ περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ὡς περὶ τῶν παρωτίδων λαπάσσεσθαι, τουτέστι προστέλλεσθαι καὶ ἀφανίζεσθαι. ἀλλὰ καὶ ἔθος αὐτοῦ τὴν κατὰ τὸ λαπάσσεσθαι φωνὴν ἐπὶ πάντα τὰ ὁποσοῦν προστελλόμενα φέρειν, ἐπειδὴ κενότερα γίνεται. καὶ ἐν τῷ προγνωστικῷ εἶπεν γαστέρα λαπάττειν, τουτέστι κενοῦν καὶ προστέλλειν τὰ τῆς γαστρὸς οἰδήματα. χρῆται δὲ πρὸς τὸ τοῦτο σημαίνειν μὴ μόνον ταύταις ταῖς φωναῖς, ἀφανίζεσθαι, κουφίζεσθαι, ῥηΐζεσθαι, λαπάσσεσθαι, μαλύνεσθαι, ῥαστωνῆσαι, κριθῆναι, λυθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἄλλαις πολλαῖς.

---

jus sectionis fine: *Quae deteriora derepente evanescunt.* Haec autem ipse profert quum sine signis vel excretione vel coctione fieri significat. Imprimis quidem evanescere dicit, deinde vero et derepente et praeter rationem et absque ratione et sine manifesta causa; non secundum rationem, citra judicium et citra signa. Evanescere autem ab ipso etiam effertur de tumoribus praeter naturam, ut de parotidibus vacuari, mollescere, hoc est remitti et evanescere. Verum et ipsius est consuetudo hanc vocem λαπάσσεσθαι, hoc est remitti et evanescere, proferendi de omnibus quae quomodocunque remittuntur, quandoquidem magis vacuantur. In prognostico quoque dixit ventrem λαπάττειν, hoc est vacuare et ventris tumores reprimere. Utitur autem, ut significet non solum his vocibus evanescere, levari, facile dissipari, mollescere, remitti, roborari, judicari, solvi, sed et plerisque caeteris utitur.

Ed. Chart. IX. [163.]

ια'.

[163] *Τὰ πνευματώδεα ὑποχονδρίοισιν ἔπαρσις μαλθακὴ καὶ ἔντασις οὐδετέρη, ἐπ' αὐτῶν ἄνω στρογγύλον ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, οἷον περιφέρεια ἀποπυητική. ἄλλο μακρότερον ἐπὶ πλέον, ἄλλο κεχυμένον, ἄλλο κάτω ῥέπον, καὶ ἔνθεν καὶ ἔνθεν ξυντάσιες μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ. ἐν πάσῃ τῇ ἄνω ἴξει, ἣν ἐπανάληται καὶ ἐπίληπται εἰς τὸ περιφερὲς, ἢν μὲν πνεῦμα ᾖ, ἀκρίτως λεπτύνεται θέρμῃ, ἢν δὲ τοῦτο διαφύγῃ, ἐς ἐμπύησιν ὁρμᾷ.*

Πνεύματα λέγει νῦν τὰς φύσας, αἷς τὰ μόρια τοῦ σώματος ἐνοχλοῦνται, καθ' ὃ σημαινόμενον πνευματώδεις λέγομεν περὶ τῶν ἐμπεπνευματωμένων καὶ περὶ τῆς πεπνευματωμένης γαστρός.

ιβ'.

Πυκνὰ πνεύματα, σμικρὰ, μεγάλα, ἀραιὰ, ἔξεισιν, ἔξω μέγα,

XI.

Qui flatibus conflictantur cum molli hypochondriorum tumore et neutrius lateris contentione, iis superne in dextris rotundum quiddam ac veluti circumferentia aliqua pure plena, quod modo valde extensum est, modo vero diffusum, interdum etiam deorsum vergit et utrinque ad umbilicum contentionem facit. Si flatus in ea quae sursum fit in directum latione, in rotundum quiddam concludatur et veluti comprehendatur, absque judicatione calore attenuatur. Quodsi illud effugerit, ad suppurationem procedit.

Flatulentos spiritus vocat flatus quibus corporis partes divexantur. Qua significatione flatulentos eos appellamus, quum de inflatis et de inflato ventre loquimur.

XII.

Spiritus densi, parvi, magni, rari. Foras magnus pro-

ἔσω σμικρόν. τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον. διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισημιέουσιν, θερμὸν, ψυχρόν.

Αἱ τῆς δυσπνοίας συζυγίαι τε καὶ διαφοραὶ τελεώτερον ἐν τῷ ἕκτῳ εὑρίσκονται γεγραμμέναι. καὶ γὰρ ταῖς τρίταις τετάρτη πρόσκειται, σαφῶς παραλελειμμένη ἐν τῷδε τῷ δευτέρῳ. οἶμαι δὲ τοῦτο συμβεβηκέναι οὐχ ὑπὸ γραφέως, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ ἀμαθείᾳ ἢ ῥαθυμίᾳ τῶν παλαιῶν βιβλιογράφων, καὶ τὸ σφάλμα ἧκεν μέχρι δεῦρο. διὸ ἡ διαίρεσις τῶν δυσπνοιῶν ἐνταῦθα μὲν ἐλλιπῶς, ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ τελέως γέγραπται ὧδέ πως, πνεύματα μικρὰ, πυκνὰ, μεγάλα ἀραιὰ, μικρὰ ἀραιὰ· μεγάλα πυκνὰ, ἔξω μεγάλα, εἴσω μικρὰ, εἴσω μεγάλα, ἔξω μικρά. τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον, διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσι, θερμὸν, ψυχρόν. ταῖς μὲν γὰρ συζυγίαις, ταῖς κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα καὶ κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα, τὰς ἄλλας δύο προστί-

cedit, intro parvus. Hic quidem protensus, ille vero urgens. Duplicata intro revocatio qualis superinspirantibus, calidus, frigidus.

Difficilis respirationis conjugationes ac differentiae perfectius in sexto descriptae comperiuntur. Etenim tribus quarta adjicitur manifeste hoc in secundo praetermissa. At id arbitror accidisse non auctoris, sed potius veterum scribarum ignorantia vel negligentia. Et hic error ad hoc usque tempus pervenit. Propterea divisio difficilis respirationis hic datur mutilata. In sexto vero perfecte hoc modo descripta est: *Spiritus parvi, densi, magni rari; parvi rari; magni densi; extra magni; intus parvi; intus magni; extra parvi. Alter quidem extendens, alter vero urgens. Dupla intro revocatio veluti superinspirantibus, calidus, frigidus.* Conjugationibus enim secundum magnitudinem et parvitatem et secundum densitatem et raritatem; alias duas superaddit, unam qui-

θησι, μίαν ἐν ᾗ μικροτέρα καὶ πυκνοτέρα ἡ ἀναπνοὴ γίνεται, ἑτέραν δὲ, ὅταν μείζων τε ἅμα ἀραιοτέρα τέ ἐστιν. καὶ πρὸς ταύταις ἄλλην τρίτην, ἐν ᾗ μικροτέρα τε καὶ ἀραιοτέρα, καὶ πρὸς ταύτῃ τὴν τετάρτην, [164] ἐν ᾗ μικροτέρα καὶ πυκνοτέρα ἐστὶν, ἣν ἐνταῦθα παραλειμμένην ὑπὸ βιβλιογράφου φαμέν. πρόδηλον γάρ ἐστι, δύο ἀντιθέσεις ἀλλήλαις συμπλεκομένας τέσσαρας ἀπεργάζεσθαι συζυγίας, ὅτι μὲν οὖν * * *
καὶ τούτων ἡ δευτέρα γέγραπται μὲν ἐν τῷ ἕκτῳ, παραλέλειπται δὲ ἐν τῷδε. οὐ γὰρ πρόσκειται τὸ, εἴσω μέγα, ἔξω μικρὸν, ἀλλὰ θάτερον μόνον εἶδος δυσπνοίας τέτακται. καθ' ὃ * * * ζητήσειε δ' ἄν τις εἰκότως τί δή ποτε κατὰ τὸ προγνωστικὸν περὶ δυσπνοίας ὧδέ πως γράφει, πνεῦμα πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι. μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνει, ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στό-

dem in qua respiratio minor et densior, alterum vero quum et minor et rarior existit. His aliam tertiam addit, in qua tum minor tum rarior. Et praeterea quartam, in qua et minor et densior est, quam hic a scriba praetermissam esse dicimus. Constat enim duas oppositiones sibi invicem complicatas quatuor conjugationes constituere. * * Quod itaque * *
* * * et harum secunda descripta quidem in sexto, in secundo vero praetermissa. Non enim adjicitur intro magnus, extra parvus. Verum alterum tantummodo difficilis respirationis genus secundum constitutum est, quod * * * * *
Inquiret autem cum ratione aliquis quare in prognostico de difficili respiratione hoc modo scribat; spiritus densus quidem laborem potius significat, quam phlegmonem in locis supra septum transversum positis. Si autem magnus sit spiritus, isque multo tempore, delirium portendit. Frigidus autem e naribus et ore exspiratus admodum jam

Ed. Chart. IX. [164.]

ματος, ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται. ὅπου φαίνεται τριῶν μόνον δυσπνοιῶν μνημονεύειν, ἢ ἀρκεῖ τοσαύτας εἰδέναι συζυγίας ἐν ταῖς παρὰ φύσιν διαθέσεσιν. * * * * ὅτι γε πυκνοτέραν ἐργάζεται πάντως ἡ ὀξυθυμία τὴν ἀναπνοὴν οὐδεὶς ἀγνοεῖ. παραληψόμεθα οὖν αὐτὴν ἐπὶ τῶν * * * λέλεκται δὲ περὶ τῆς τοῦ Ἀντιγένους, ὡς ἀσθματώδης ἐγένετο πρὸ τόκου. ἀσθμαίνουσι μὲν γὰρ οἱ πυκνὸν ἀναπνέοντες καὶ τὸν θώρακα μέχρι πολλοῦ διαστέλλουσι. τούτου δ' αἰτίαν εἰρήκαμεν ἤδη καὶ οὐ χρὴ * * * * * * ἐν ταῖς Κωακαῖς * * * καὶ τὸ μέγα ἔξω πνεόμενον, σμικρὸν δὲ εἴσω καὶ τὸ σμικρὸν ἔξω, μέγα δὲ εἴσω. κάκιστον δὲ καὶ πλησίον θανάτου καὶ τὸ ἐκτεῖνον καὶ κατεπεῖγον δι' ἀμαυρὸν καὶ διπλῆ εἴσω ἀπανάκλησις, ὁκοῖον ἐπεισπνέουσιν * * * * καὶ φησὶ, τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖ-

perniciosus est; ubi trium duntaxat respirationi generum meminisse videtur, aut satis est tot tantum nosse conjugationes in iis praeter naturam affectibus. * * * * Quod vero iracundia densiorem omnino efficiat respirationem ignorat nemo. Ipsam itaque relinquamus. * * * * * At de Antigenis uxore dictum, quod ante partum esset asthmatica. Asthmate namque laborant, qui dense respirant thoracemque multopere distendunt. Hujus rei caussam jam protulimus, neque pluribus opus est. * * * * In Coacis * * * * * Et magnus qui foras spirando effertur et parvus qui intro, et parvus qui foras, et magnus qui intro spirat. Pessimus autem et morti proximus tum extendens tum urgens propter obscuritatem et dupla intro revocatio qualis intro respirat. * * * Et dicit alius quidem extendens, alius vero urgens, ut enunciet alterius partis respiratio-

Ed. Chart. IX. [164.]

γον, ἵνα λέγῃ τὰς ἑτέρας μορίου τῆς ἀναπνοῆς διαφορὰς, τὰς κατὰ τὴν κίνησιν ἐν τῇ βραδύτητι καὶ ταχύτητι. ἐκεῖνον μὲν γὰρ τὸ βραδὺ, κατεπεῖγον δὲ τὸ ταχὺ, βραδύτης δὲ καὶ ταχύτης ἁπάσης κινήσεως ἀχώριστα. ὃ δὲ λέγει διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, ἔστιν εἰσπνοῆς ἀνωμάλου δηλωτικόν. ἐπιζητῆσθαι δὲ ἡ αὐτὴ ἀντίθεσις δύναται καὶ ἐπὶ τῆς ἐκπνοῆς, ἣν ὁρῶμεν παραλελειμμένην πρὸς τῶν μεταγραφόντων * * * διπλῆν εἴσω γίγνεσθαι τοῦ πνεύματος ἐπανάκλησιν, ἀλλὰ καὶ προστίθησιν, οἷον ἐπεισπνέουσιν, ἵνα γνῶμεν καὶ περὶ τῆς ἐκπνοῆς ταῦτα λέγεσθαι. μέμνηται δὲ τοῦ τοιούτου πνεύματος ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων εἰπὼν, καὶ πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φωνῇ πυκνὸν ἢ μέγα λίην * * * * * * * * * * * * θερμὸν, ψυχρόν. αὕτη ἀντίθεσις ἄλλη ἐστὶ τῆς δυσπνοίας. καθάπερ γὰρ μέγα καὶ μικρὸν πνεῦμα καὶ πυκνὸν καὶ ἀραιὸν, οὕτω καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἐκπνεῖται * * * * * * * πολλοὺς μὲν καὶ μακροὺς λήρους καταγράφουσι, τὰ δὲ ἐπίκαιρα

nis differentias, quae secundum motum eduntur in tarditate et celeritate. Ille namque extendens tardus est, urgens autem celer. Tarditas et celeritas a nullo motu separari possunt. Quod vero dicat, dupla intro revocatio, inaequalem respirationem declarat. Perquiri autem eadem etiam contradictio potest, in exspiratione quam intuemur a scriba praetermissam. * * * * Duplam intro fieri spiritus revocationem. Praeterea vero adjungit veluti super inspirationem, ut noscamus de exspiratione etiam haec dici. At hujusmodi spiritus mentionem facit in libro de acutorum morborum victu his verbis: spiritus offendens in adscensu densus vel admodum magnus. * * * Calidus, frigidus, alia ipsa est difficilis respirationis oppositio. Quemadmodum enim magnus et parvus spiritus, densus et rarus, sic calidus et frigidus exspiratur. * * *

παραλείπουσιν, ἀλλὰ ἡμεῖς γε * * * * *

ιγ'.

[165] Ἰητήριον συνεχέων χασμάτων μακρόπνους. τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις πίνουσι βραχύπνους.

Ἀτμώδους τινὸς καὶ παχέος πνεύματος ἐν τῷ μυώδει γένει κατειλημμένου χασμῶνται οἱ ἄνθρωποι καὶ σκορδινῶνται καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐπνέουσι. καθαίρεται γὰρ ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς καὶ κενοῦται τὸ τοιοῦτον πνεῦμα. εἰ δὲ μὴ συνεχῶς τοῦτο πράττῃ τις, ἀλλὰ διὰ μακροῦ χρόνου δῆλόν ἐστι τὴν προτέραν διάθεσιν μὴ ἔτι ἐνεῖναι καὶ οὕτως ἡ μακρόπνοια σημεῖον ἰητήριον τῆς χάσμης ἔσται. τὸ γὰρ μακρόπνουν σημαίνει τὸ διὰ μακροῦ χρόνου γινόμενον, τουτέστι τὸ ἀραιὸν πνεῦμα καὶ τὸ πολὺ, καθάπερ τὸ βραχύπνους δηλοῖ τὸ δι' ὀλίγου, τουτέστι τὸ πυκνὸν καὶ τὸ μικρόν. ὥσπερ οὖν ἡ κατάληψις πνεύματος, ἥπερ ἐστὶν ἐν

Multas quidem et prolixas nugas describunt, pernecessaria vero praetermittunt. Verum nos * * * *

XIII.

Assiduarum oscitationum medela longa spiratio; non, ut vix bibentibus brevis spiratio.

Vaporoso quodam et crasso spiritu in musculoso genere contento oscitant homines et pandiculantur et propterea crebro exspirant. Purgantur enim in exspirationibus et evacuatur hujusmodi spiritus. Quod si quis id assidue non faciat, sed longo tempore, patet priorem affectum non amplius inesse et ita longa respiratio salubre oscitationis erit signum. Longa enim respiratio spiritum qui longo tempore editur, hoc est rarum et multum significat, quemadmodum brevis respiratio spiritum qui brevi tempore educitur, hoc est densum et parvum prodit. Quemadmodum igitur spiritus detentio, quae in eo

Ed. Chart. IX. [165.]
τῷ διὰ πλείστου τὴν ἀναπνοὴν ἐπισχεῖν, λυγμοὺς ἰᾶται, οὕτω καὶ τὰς χάσμας ἰάσεται. τῶν γὰρ ἐναντίων ἐναντία τὰ ἰάματα. ὁποῖον δέ τι πρᾶγμά ἐστιν ἡ κατάληψις τοῦ πνεύματος, ἤδη μοι πολλάκις ἐν ἄλλοις εἴρηται. λέγεται δὲ μακρόπνους ἤτοι μακρὸν ἀναπνέων ἢ διὰ μακροῦ. ἐν δὲ τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις πίνουσιν ἡ βραχύπνοια ὑγιηρόν, τουτέστιν ἡ διὰ βραχέος χρόνου κίνησις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἥνπερ δὴ καὶ πυκνὸν πνεῦμα καλοῦμεν. ἥπερ ἅμα αἴτιον καὶ σημεῖον ὑγιηρὸν ὑπάρχει * * ἀλλὰ μὴν αἱ τοιαῦται τῶν ῥήσεων οὐκ ἔκδηλον ἔχουσι τὴν τοῦ γράψαντος διάνοιαν, ὡς ἂν μὴ προσκειμένου κατὰ τὴν λέξιν αὐτῶν, ἐπὶ τίνων βούλεται σκέπτεσθαι ταῦτα, διὸ πότερον τοὺς * * * * *
μᾶλλον ἢ οἷς * * * * *
* * ὡς ἀναπνεῖν τε ἅμα διὰ μακροῦ καὶ ψυχρὸν ἐκπνεῖν * * *
ὅτε μὲν γὰρ ὁ νόσων ἀφίεται τῆς τοῦ ψυχροῦ ἀέρος εἰσπνοῆς διὰ τὸ διακαές, τὸ τὰ ἐνδοτέρω μόρια ἐνοχλοῦν, καὶ αἰτεῖ αὖ περιστέλλεσθαι, διὰ τὸ τῶν ἐξωτέρω μερῶν ψῦχος,

consistit, ut multo tempore respiratio contineatur, singultum sanat, sic et oscitationes sanabit. Contrariorum namque contraria sunt remedia. Quid vero sit detentio jam alibi saepius a nobis dictum est. Prolixe spirans dicitur, qui prolixe aut longo tempore spirat. Impotis autem ex vix bibentibus brevis spiratio salubris, qui scilicet brevi tempore fit spirabilium organorum motus, quem sane et densum spiritum vocamus, qui simul et causa et signum salubre est. * * * Verum tamen hujusmodi assertiones auctoris mentem apertam non habent, nisi addito ipsorum textu, in quibus natura velit haec observari. Propterea utrum * * *
* magis quam hos * * *
* ut simul respiretur longo tempore et frigidum exspiretur * * * * *
* Quod enim aegrotus cesset a frigidi aëris respiratione propter fervorem interiores partes infestantem

θανατώδης ἡ νόσος εἶναι νομίζεται, καὶ τοῦτο μάλιστα εἴη, εἰ μὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ παροξυσμοῦ τοῦτο συμβαίνει.

ιδ.

Κατ' ἴξιν καὶ πλευρῶν ἔντασις ὀδυνώδης καὶ ἐντάσιες ὑποχονδρίων καὶ σπληνὸς ἐπάρσιες, ἐκ ῥινῶν ῥήξιες.

[166] Τοῦτο ὅμοιόν ἐστι τῷ ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν εἰρημένῳ, κατ' ἴξιν καὶ πλευρέων ὀδύνη καὶ συντάσιες ὑποχονδρίων καὶ σπληνὸς ἐπάρσιες καὶ ἐκ ῥινῶν ῥήξιες καὶ ὦτα κατ' ἴξιν, τούτων τὰ πλεῖστα ταῦτα καὶ ἐς ὀφθαλμούς. πλὴν ὅτι ἐκεῖ πρόσκειται τὸ τῶν ὤτων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, διότι καὶ ταῦτα μόρια ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα ὑποπίπτει τῶν κατ' ἴξιν. καὶ γὰρ ἐξ ἑαυτῶν εἰς ἕτερα γίνεται ἀπόθεσις κατ' εὐθυωρίαν καὶ ἕτερα μόρια πάσχοντα εἰς τὰ ὦτα ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποσκήπτει. ὥσπερ καὶ ἄρτι

et petat protegi propter exteriorum partium frigus, letalis morbus esse censetur, idque maxime fuerit, nisi initio paroxysmi id accidat.

XIV.

E directo etiam laterum contentio dolorosa et hypochondriorum contentiones, tum lienis extuberationes tum sanguinis e naribus eruptiones fieri debent.

Hic textus similis est textui qui in sexto epidemiorum pronunciatur. *E directo etiam et laterum dolor et hypochondriorum contensiones et lienis tumores et e naribus eruptiones et horum quam plurima ad aures et oculos secundum rectitudinem oboriuntur.* Praeterquam quod eo loci addit quae auribus et oculis oboriuntur, cur et hae partes, ut et caeterae submittant secundum rectitudinem. Etenim ex ipsis ad alia fit depositio secundum rectitudinem et aliae partes affectae in aures aut oculos desinunt. Quemadmodum et nuper parturientem nec satis abunde

Ed. Chart. IX. [166.]

τεκοῦσαν καὶ μὴ ἀρκούντως καθαιρομένην πυρετὸς ἔλαβεν ὀξὺς καὶ ἐκ τῆς ὅλης ἀριστερᾶς χειρὸς ἐξωγκωμένης εἰς τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμὸν ἀπόθεσις ἐγένετο, ἣ πρὸς τῶν ἰατρῶν ἀμελουμένη πᾶσαν τὴν κόρην ἐδαπάνησε καὶ τὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ χρῆσιν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀναφορᾶς ἀφῃρέθη. ἔπειτα δὲ καὶ τὰ κῶλα πάντα καὶ τὰ γούνατα καὶ οἱ πόδες αὐτοὶ ἐξωγκώθησαν καὶ διὰ τὴν τοῦ πυρετοῦ ὀξύτητα κατὰ τὸ σῶμα, μάλιστα δὲ πρὸς τὸν ταρσὸν καὶ τὰ σκέλη ἐξάνθησάν τινα καὶ μόγις διὰ τῶν οὔρων καὶ διαχωρημάτων πολλῶν, τοῦ θέρους εἰσβαλόντος ἐσώθη. τουτὶ δὲ τὸ παράγγελμα, τὸ κατ' ἴξιν, ἐστὶν ἐν τῇ ἰατρικῇ θρυλούμενον καὶ εἰκότως γε * * * * καὶ διὰ ταῦτα ἐν τῷ προῤῥητικῷ ψέγονται τὰ ἀνάπαλιν αἱμοῤῥαγέοντα, οἷον ἐπὶ σπληνὶ μεγάλῳ ἐκ δεξιοῦ ῥέειν καὶ τὰ καθ' ὑποχόνδριον ὡσαύτως * * * * * * καὶ ἐν Κωακαῖς, τὸ ἀνάπαλιν αἱμοῤῥαγέειν πονηρόν. * *

---

purgatam invasit febris acuta et ex tota sinistra manu tumefacta in sinistrum oculum depositio erat, quae a medicis neglecta totam pupillam consumpsit et oculi usum ex mali sursum ad eum translatione perdidit. Postea vero ea membra omnia et genua et pedes ipsi tumuerunt et ob febris acutiem corpus obsidentis praesertim ad tarsos et crura quaedam papulae effloruerunt et vix per urinas et multas dejectiones, accedente aestate, incolumis invasit. At hoc praeceptum quod secundum rectitudinem est in medicina celebratur et merito sane * * * * * Propterea in prognostico improbantur contraria sanguinis profluvia, quale in liene magno ex dextro latere erumpit et quod ex hypochondrio similiter * * * * Etiam in Coacis, non e directo haemorrhagia malum. * * * *

ιε'.

Τὰ καταλιμπανόμενα μετὰ κρίσιν ὑποστροφώδεα.

Ἡ αὐτὴ ῥῆσίς ἐστι καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ πρώτου τμήματος ὡδὶ, οἷσιν ἐγκαταλείπεται, βεβαιόταται ὑποστροφαὶ καὶ τάχισται καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἀφορισμῶν, ἣν ὑπερβησόμεθα, διὰ τὸ προεξηγήσασθαι.

ιζ'.

Τὸ γοῦν πρῶτον σπληνῶν ἐπάρσιες. ἢν μὴ ἐς ἄρθρα τελευτήσῃ, αἱμοῤῥαγία γίνεται.

[167] Ἡ αἱμοῤῥαγία πολλάκις καὶ τοὺς σπληνὸς ὄγκους καὶ τὰς τῶν ὑποχονδρίων τάσεις λύει, ἢν μὴ ἀπόσκημμα εἰς ἄλλα μόρια γένηται. ὀνομάζουσι δὲ ἀποσκήμματα, ὅταν χυμοί τινες ἐνοχλοῦντες πρότερον ἑτέρῳ μορίῳ καταλιπόντες ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μεταστῶσιν. παρ' Ἱπποκράτει δὲ περὶ

XV.

Quae poſt criſin relinquuntur, recidivas invehunt.

Eadem quoque habetur ſententia in primae ſectionis fine ita pronunciata: *Quibus relinquuntur, recidivae certiſſimae ac citiſſimae.* In ſecundo etiam aphorismorum, quam praetermittimus, quod jam explicata fuerit.

XVI.

Primum itaque lienis tumores; niſi in articulos deſierint, ſanguinis e naribus fit eruptio.

Haemorrhagia ſaepenumero tum lienis tumores, tum hypochondriorum contentiones ſolvit, niſi in alias partes fiat humorum decubitus. Humorum autem decubitus nominatur, quum humores quidem alteri parti prius moleſti et illa relicta in alteram migraverint. Apud Hippocratem vero de humorum a liene ad hepar et con-

Ed. Chart. IX. [167.]
τῆς τῶν χυμῶν ἐκ τοῦ σπληνὸς εἰς τὸ ἧπαρ καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἥπατος εἰς τὸν σπλῆνα διαδέξεως γέγραπται τάδε· αἱ διαδέξιες τῶν ὑποχονδρίων ἐξ οἵων εἰς οἷα ἀλλοιοῦσι καὶ τῶν σπλάγχνων τῶν φλεγμονῶν οἷα δύναται, εἴτ' ἐξ ἥπατος σπληνὶ καὶ τἀναντία καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐν δὲ τοιαύτῃ διαδοχῇ ἴσμεν ἐπικινδύνους εἶναι τὰς εἰς ἧπαρ ἐκ σπληνὸς, ἀκινδύνους δὲ ἐφ' ἥπατος εἰς σπλῆνα.

ιζ'.

Ἢ ὑποχονδρίου δεξιοῦ ἔντασις, ἢν μὴ διεξοδεύσῃ οὖρα. αὕτη γὰρ ἡ κατάληψις ἀμφοῖν καὶ ὑποστροφαί.

Αὕτη ἡ ῥῆσις τελεώτερον γέγραπται ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ὧδε· τὸ γοῦν πρῶτον σπληνῶν ἐπάρσιες, ἢν μὴ εἰς ἄρθρα τελευτήσῃ ἢ αἱμοῤῥαγία γένηται. ἢ δεξιοῦ ὑποχονδρίου ἔντασις, ἢν μὴ διεξοδεύῃ οὖρα. αὕτη γὰρ ἡ ἐγκατάληψις ἀμφοτέρων, αἱ ὑποστροφαὶ τουτέων εἰκότως. τὸ

tra ab hepate ad lienem transitu haec scripta sunt: hypochondriorum mutationes ex qualibus in qualia immutantur et quae possunt viscerum inflammationes quae ab hepate ad lienem sive contrario modo et quaecunque sunt hujusmodi. In hac autem migratione scimus periculosas esse quae ad liene a hepar, non periculosas autem quae ab hepate ad lienem migrant affectiones.

XVII.

Aut dextri hypochondrii contentio, nisi urinae perruperint. Haec enim est utrorumque interceptio et recidivae fiant.

Haec sententia in sexto epidemiorum perfectius hoc modo scripta est: *Imprimis itaque lienum tumores nisi in articulos desierint, aut haemorrhagia accedit aut dextri hypochondrii contentio, nisi urinae pertransierint.* Haec enim utriusque interceptio horum merito recidivae. Co-

Ed. Chart. IX. [167.]
γὰρ οὖρον τὸ πολὺ τὴν τῶν σπλάγχνων περιουσίαν καταλαμβάνει, ἂν δὲ μὴ δαψιλῶς ῥέῃ, αἴτιον τῆς ἀποστροφῆς γίνεται. ἔστι μὲν γὰρ ἡ κύστις ὥσπερ κοινή τις τοῦ σώματος ἀντλία, τὰ σπλάγχνα αὐτὰ ἐκπλύνουσα, καὶ ὁ μὲν σπλὴν κἂν διὰ τῆς κοιλίας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καθαίρεται, ἀλλ' ὅμως διὰ τῶν οὔρων διυλίζεται. ὡς ἔστιν ὁρᾷν τὰ μελαινίζοντα τῶν οὔρων, δι' ὧν τὰ τοῦ σπληνὸς λύεται νοσήματα, διὸ κατάληψιν ἀντὶ τοῦ ἀπόληψιν τῶν χυμῶν διὰ τῶν ἀγγείων κενουμένων νῦν λέγει, καθάπερ πολλάκις τῶν οὔρων ἢ κατάληψιν ἀπόληψιν εἴωθε γράφειν. ὅταν. * * * *

ιη'.

Ἀποστασίας οὖν ποιέεσθαι αὐτὸν ἡγεύμενον μὴ γινομένας. τὰς δὲ παρακλίνειν ἤδη γινομένας. τὰς δὲ ἀποδέχεσθαι, ἢν ἔωσιν οἷαι δεῖ καὶ ᾗ δεῖ. ὁκόσαι δὲ μὴ σφόδρα, συνδρᾷν, τὰς δὲ ἀποτρέπειν, ἢν πάντῃ ἀσύμφοροι ἔωσι. μάλιστα δὲ ταύτας μελλούσας. εἰ δὲ μὴ, ἄρτι ἀρχομένας.

piosae namque urinae viscerum amplitudinem detinent Nisi enim copiose fluant, recidivarum causae sunt. Est enim vesica ceu communis quaedam corporis sentina, quae ipsa eluit viscera, lien etiam etsi per alvum plerumque purgatur, attamen simul etiam per urinas expurgatur, ut intueri licet in urinis nigrantibus, per quas lienis morbi solvuntur. Propterea detentionem prae cessatione humorum per vasa evacuatorum nunc dicit, quemadmodum persaepe urinarum vel detentionem vel cessationem scribere consuevit. Quum * * * *

XVIII.

Haec itaque perpendentem abscessus efficere conveniet, si non fiant; quosdam etiam qui, qua et qualiter oportet jam prodierint excipere. Qui vero non abunde prodeunt, coadjuvandi sunt. Qui prorsus etiam sunt incommodi, avertendi, si maxime affuturi sint, sin minus, si jam veniant.

Ed. Chart. IX. [168.]

[168] *Εἰπὼν περὶ τῶν ἐν τοῖς νοσήμασι καταλιπομένων ὑπὸ τῶν ἀποστάσεων, νῦν πῶς αὐτὰς ποιεῖν χρὴ διδάσκει καὶ πολλοὺς διορισμοὺς παραδίδωσι, ἵνα μὴ* * * * *

ιθ'.

Αἱ τεταρταῖαι αἱμοῤῥαγίαι δύσκριτοι.

Τοῦτο σύμφωνόν ἐστι τῷ λεγομένῳ πρὸς αὐτοῦ, τὰ κρίνοντα οὐκ αὐτίκα ἐπιφανέσθω. ἐν γὰρ ταῖς ἀρχαῖς τῶν νοσημάτων τὰ πάντα ὠμὰ ὄντα ἐλπίδα μέν τινα, οὐδεμίαν δὲ λύσιν σημαίνειν δύναται. διὸ αἱ τεταρταῖαι αἱμοῤῥαγίαι ὕποπτοι, ἐπειδὴ ἡ τετάρτη τῶν ἡμερῶν ἐπίδηλός ἐστι καὶ μόγις κρίσιμος. τὰ δὲ ὀξέα, ὡς ἐν ταῖς Κωακαῖς γράφεται, κρίνεται αἵματος ἐκ ῥινῶν ῥυέντος ἐν κρισίμῳ καὶ ἡ αὐτὴ ἔννοια ἐν αὐτοῖς ῥήμασιν ἐστιν ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν γεγραμμένη. πάλιν δὲ καὶ ἐν ταῖς Κωακαῖς ταυτὸ τοῦτο

Oratione facta de his quae in morbis relinquuntur ab abſceſſibus, nunc quomodo ipſos efficere oporteat docet, multasque diſtinctiones adfert, ut non * * * *

XIX.

Quae quarto die ſanguinis e naribus eruptiones contingunt, difficilem judicationem faciunt.

Hoc effatum pronunciatae ab ipſo ſententiae conſonum eſt. *Judicatoria non ſtatim appareant.* Quum enim in morborum principiis cruda ſunt omnia, ſpem quidem aliquam, ſolutionem vero nullam ſignificare poſſunt. Idcirco haemorrhagiae quarto die oborientes ſuſpectae. Quandoquidem quartus dies vix manifeſtus eſt vixque judicatorius. At acuti morbi, ut in Coacis ſcribitur: *profluente e naribus ſanguine, die decretorio judicantur.* Eadem quoque ſententia iisdem verbis ſexto epidemiorum ſcripta eſt. Et vero etiamnum hoc idem in Coacis hisce

Ed. Chart. IX. [168.]
εἶπε διὰ τούτων· ἐν καύσῳ ῥύσις ἐκ μυκτήρων τεταρταίῳ κακὸν, ἢν μή τι ἄλλο συμπέσῃ, πεμπταίῳ δ' ἧσσον κινδυνῶδες. καὶ πάλιν, τεταρταίοισιν αἱ τοιαῦται αἱμοῤῥαγίαι κωματώδεες. ἀνάπαλιν δὲ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις γινομένας ῥύσεις ἐπαινεῖ, ὡς ὅταν φησὶ, ἑβδομαίοισιν ἢ ἐναταίοισιν ἢ τεσσαρεσκαιδεκαταίοισιν. ῥύσιες ἐκ ῥινέων λύουσι ὡς ἐπιτοπολὺ τοὺς πυρετούς.

κ'.

Οἱ διαλείποντες μίαν τῇ ἑτέρῃ ἐπιῤῥίγευσιν ἅμα κρίσεις ἐς ἑβδόμην.

Περὶ τῶν τριταίων πυρετῶν ἀκουστέον, οὓς ἐν ἑπτὰ περιόδοις λύεσθαι φησὶν αὐτὸς ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἀφορισμῶν, κἂν ἄλλως πως ἐν ταῖς Κωακαῖς λέγειν φαίνηται. τριταῖος ἀκριβὴς, φησὶν, ἐν πέντε ἢ ἐν ἑπτὰ περιόδοισι ἢ τὸ μακρότατον ἐν ἐννέα κρίνεται. ἀκριβὴς μὲν ἔσται τρι-

verbis protulit: *In febre ardente fluxus e naribus quarto die malum, nisi quid aliud contigerit; quinto vero die minus periculosum.* Iterum: *Hujusmodi haemorrhagiae quarto die obor ientes coma invehunt.* Contra vero aliis diebus obortos fluxus laudat, ut quum dicit, septimo vel nono vel quartodecimo die oborti fluxus e naribus febres plerumque solvunt.

XX.

Quae febres uno die intermittunt, altero vero superrigent, una cum judicatione ad septimum circuitum perdurant.

De tertianis febribus haec sententia percipienda est, quas septem periodis solvi ipse profert quarto aphorismorum, etiamsi alio modo in Coacis sentire videatur. Tertiana exquisita, inquit, quinque vel septem periodis vel novem longissimo termino judicatur. Exquisita quidem erit tertiana, quae suam naturam sinceram conservat,

Ed. Chart. IX. [168. 169.]
ταῖος ὁ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν εἰλικρινῆ διασώζων, ὅς ἔχει ξανθὴν χολὴν πλεονάζουσάν τε καὶ κινουμένην, τὴν [169] ὥραν θερινὴν καὶ τὸ χωρίον θερμόν τε καὶ ξηρὸν καὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν κρᾶσιν ὁμοίαν. τὸν τοιοῦτον οὖν φησὶν ἐν ἑπτὰ περιόδοις κρίνεσθαι τὸ μακρότατον. ἐπὶ δὲ τῶν τριταίων καὶ τεταρταίων πυρετῶν ἡ κρίσις γίνεται κατὰ τὸν τῶν περιόδων ἀριθμὸν, οὐ τὸν τῶν ἡμερῶν.

κα'.

Σκόπῳ ἐκ κορυζωδέων χολωδέων καὶ φάρυγγος φλεγμονῆς φλαύρως διαιτηθέντι ἡ κοιλίη ἀπελήφθη καὶ πυρετὸς συνεχὴς ἐγένετο καὶ γλῶσσα ἐπανθὴς καὶ ἄγρυπνος, ἦτοι ἔντασις ἰσχυρῶς, ὁμαλῶς κατὰ σμικρὸν ἐς τὸ κάτω ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, πνεῦμα ὑπόπυκνον. ὑποχόνδρια ἤλγει καὶ ἀναπνέων καὶ στρεφόμενος. ἄνευ δὲ βηχὸς ἀνεχρέμπτετο ὑπὸ παχέος. πέπλος δοθεῖσα ἀπὸ τοῦ ὑποχονδρίου μὲν ἀπῶσαν, ἐπεραιώθη δὲ οὐδὲν, τῇ δ' ὑστεραίῃ βάλανοι δύο

quaeque flava bile redundante et commota fcatet et aeftiva tempeftate et regione calida et ficca et hominis aetate et temperamento fimili accenditur. Hanc igitur febrem ad fummum feptem periodis judicari pronunciat. Porro in tertianis et quartanis febribus fecundum periodorum, non dictum numerum crifis oboritur.

XXI.

Scopo ex mucofis, biliofis et faucium inflammatione, vitiofo victu ufu, alvus fuppreffa et febris continua oborta eft. Lingua erat florida; ille pervigil, valida imi ventris contenfio aequabiliter et paulatim ad inferiorem partem vergens; fpiritus aliquantulum denfus, hypochondria in refpiratione et fui contentione dolebat; absque tuffi vero fubcraffa excreabat. Peplus exhibita ab hypochondrio quidem depulit, nihil autem transmifit. Poftridie glandes duae immiffae non juvarunt. Urina

Ed. Chart. IX. [169.]

προστεθεῖσαι οὐκ ἐφάνησαν. οὖρον δὲ παχὺ καὶ θολερὸν, λείη καὶ ὁμαλὴ καὶ ἔσται κοιλίη ἐν θολερότητι, ἥ τε γαστὴρ μαλακωτέρη ἦν καὶ σπλὴν ἐπηρμένος κατάῤῥοπος ἐγένετο. ποτῷ ἐχρῆτο ὀξυγλυκεῖ. δεκάτῃ αἷμα ἐξ ἀριστεροῦ ὑδαρὲς ὀλίγον ἦλθεν, οὐ πάνυ δέ τι ἄῤῥωστος αὐτὸ τοῦτο. καὶ οὖρον ὑπόστασιν ἔχον. ἐν δὲ τῇ ὑποστάσει ὑπόλευκόν τι προσεχόμενον πρὸς τῷ ἀγγείῳ λεπτὸν, οὔτε οἷον γονοειδὲς οὔτε ἀνόμοιον, ἐῤῥύη τοῦτο βραχύ. τῇ δ' ὑστεραίῃ κριθεὶς ἀπίρετος καὶ ὑπῆλθεν ὑπόγλισχρον τῇ ἑνδεκάτῃ. τὸ δέ τι περὶ ῥοῦν χολῶδες, οὔρου δὲ κάθαρσις πολλὴ καὶ πλήθει καὶ ὑποστάσει. καὶ πρὶν μὲν οἰνοποτέειν ἤρξατο, μικροῦ λάπῃ ὁμοίῃ. διῆλθε δὲ τῇ ἑνδεκάτῃ, ὡς ὀλίγον ἐόντων. γλισχρὰ δὲ καὶ κοπρώδεα θολερά. τὸ τοιοῦτον εἰ κρισίμως, ὅτι καὶ τὸ Ἀντιγένεος ἐν Περίνθῳ.

Ἡ τῶν παθημάτων συνδρομὴ δείκνυται σαφῶς πῶς εἶχεν ὁ ἄῤῥωστος, οὗ ὄνομα Σκόπος. μεγάλην δὲ ῥοπὴν

erat crassa ac turbida, sedimentum laeve et aequale, alvus in turbulentia restitit, venterque mollis exstabat et lien elatus ac deorsum librabatur. Potu acido mulso utebatur. Decimo sanguis ex nare sinistra aquosus et paucus prodiit. Hoc autem ipsi aegroto non admodum opitulabatur. Urina sedimentum habebat, cui sedimento quiddam inerat tenue vasi adhaerens, quod neque erat geniturae simile neque dissimile, hoc brevi effluxerat. Postridie liber a febre judicatus est. Undecimo prodierunt alvi faeces paucae quidem, viscosae tamen et conturbatae. An id tale judicatorio modo contigit, quale fuit Antigenis in Perintho?

Morborum concursus dilucide demonstrant quomodo se haberet aegrotus, cujus nomen Scopus erat. Magnum autem momentum habet lienis tumor, hypochondriorum

Ed. Chart. IX. [169. 170.]
ἔχει ὁ τοῦ σπληνὸς ὄγκος, τῶν ὑποχονδρίων ἔντασις καὶ τῶν κατὰ τὸ ὑπογάστριον μερῶν διάτασις. ταῦτα γὰρ τῶν κυρίων σπλάγχνων διαθέσεις τε καὶ μεγάλην ἐν ταῖς εὐρυχωρίαις τῶν φυσῶν εὐπορίαν σημαίνουσι. αἵπερ ἐν αὐτοῖς ἐστηριγμέναι αἴτιον εἰσὶ, ὅτι ἡ κοιλία ἔστη καὶ οὐδὲ πρὸς ἀνάγκην ὑπεχώρει. προσέτι δὲ καὶ ὁ σπλὴν ἐπηρμένος καὶ κατάῤῥοπος πρωτεύει ἐν τῇδε τῇ θεωρίᾳ. ἔπειτα δὲ τὸ πνεῦμα ὑπόπυκνον τῶν σπλάγχνων πεπονθότων τεκμήριον ἦν. ἀλλ' ὅμως οὗτος ἀδόκητος τῶν κακῶν συναθροισμὸς διὰ τῶν διαχωρημάτων τε καὶ ἀθρόας τῶν οὔρων καθάρσεως ἐλύθη. τὸ δὲ πνεῦμα ὑπόπυκνον ἦν, διότι τὰ ὑποχόνδρια τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις συνῆπται καὶ διὰ τοῦτο ὀδυνωμένων αὐτῶν τοῦτο συνέβη. ἀλλὰ περὶ τῶν δυσπνοιῶν ἁπασῶν ἐῤῥέθη μοι κατὰ διέξοδον ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας ὑπομνήμασιν. δέδοται δὲ πέπλιον τῷ κάμνοντι, ὅπερ εἰς τὸ καθᾶραι τὸ φλεγματῶδες καὶ χολῶδες, μετὰ φυσῶν κατὰ πλῆθος καὶ ξηραν- [170] θέντα καθαίρει πρᾴως, περὶ οὗ καὶ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων

contentio et partium imi ventris distentio. Hae namque praecipuorum viscerum affectiones magnam in spatiosis locis flatuum copiam significant, qui in ipsis commorati causae sunt cur alvus sistebat, neque necessitati cedebat. Praeterea vero lien tumefactus deorsumque propendens primas tenet in angustia. Postea spiritus aliquantulum densus certum erat viscerum affectorum signum. Verumtamen inexspectatus hic malorum acervus tum dejectionibus, tum conferta urinarum purgatione solutus est. Spiritus autem aliquantulum densus erat, quod hypochondria spirabilibus instrumentis essent contigua, proindeque dolentibus ipsis hoc accidit. Verum de difficilibus respirationibus in libris de dyspnoea a nobis perfecta oratione dictum est. Datus autem est peplus laboranti, qui tum ad pituitae tum bilis purgationem etiam ad flatuum copiam discutiendam confert, qui exsiccatus blande purgat, de quo et in libro de acutorum morborum diaeta haec scri-

Ed. Chart. IX. [170.]
ὁ παλαιὸς γράφει τάδε, πέπλιον δὲ μέλανος μᾶλλον φύσεων καταῤῥηκτικώτερόν ἐστιν. ἀπῶσε μὲν ἀπὸ τοῦ ὑποχονδρίου, ἐκουφίζετο δὲ οὐδὲν ὁ κάμνων. δεκάτῃ δὲ αἷμα ἐξ ἀριστεροῦ ὑδαρὲς ὀλίγον ἦλθεν. οὐ πάνυ δέ τι ὁ ἄῤῥωστος δι' αὐτὸ τοῦτο ὠφελήθη. διὰ τί; ὅτι ἐν δεκάτῃ μὴ κρισίμῳ οὔσῃ καὶ ὅτι ὀλίγον καὶ ὑδαρὲς ἦλθεν, εἰ καὶ κατ' ἴξιν ἦν καὶ τοῦ ὀγκουμένου σπληνὸς καὶ ἐντεταμένου ὑποχονδρίου ἰδία κρίσις κατὰ τὴν αἱμοῤῥαγίαν ὡς τὰ πολλὰ γίγνεσθαι εἴωθεν. τὸ γονοειδὲς δ' οὖρον λέγεται, ὅταν ὁ καλούμενος ὑπὸ Πραξαγόρου χυμὸς ὑαλώδης ἐκκενοῦται. λάπην δὲ καλεῖν εἴωθεν αὐτὸς τὸ λεπτόν τε καὶ λευκὸν καὶ γλίσχρον φλέγμα, ὅπερ διὰ τοῦ στόματος πτύεται, ἐνίοτε μὲν ὀξὺ, ἐνίοτε δὲ δριμὺ καὶ ἁλυκὸν, ἢ γλυκὺ καὶ ἄποιον, καὶ ἔστιν ὅτε λάπην ὀξείην, ὁτὲ δὲ ἁλμυρὴν λέγει. ἐν μὲν γὰρ τῷ περὶ νούσων οὕτω γράφει· καὶ ἐμέει σίελα καὶ λάπην, ἐνίοτε δὲ καὶ σιτία. καὶ πάλιν, καὶ τὰ σπλάγχνα μύζει καὶ ἐμέει λάπην καὶ οἷον ὄξος, καὶ τοὺς ὀδόντας αἱμωδιᾷ. καὶ

bit: *Peplium autem veratro nigro magis flatus educit, ab hypochondrio quidem propellit, sed nihilo levatur aegrotus.* Decimo die paucum sanguinis e sinistra nare prodiit, non tamen aegrotus propterea admodum adjutus est. Quare? Quia decimus dies judicatorius non est et quia paucus et aquosus prodiit sanguis, etiamsi e directo et tumente liene et extenso hypochondrio propria crisi per haemorrhagiam ut plurimum fieri consueverit. Urina porro geniturae similis dicitur, quum humor a Praxagora vocatus vitreus evacuatur. Lapen autem vocare solet auctor tenuem, albam et viscosam pituitam, quae per os exspuitur; interdum quidem acidam, interdum vero acrem et salsam vel dulcem et insipidam. Atque interdum lapen acidam, interdum salsam vocitat. In libro quidem de morbis ita scribit: *Et vomit salivam et pituitam; interdum vero et cibos;* et rursum: *viscera strepitum edunt et pituitam evomunt, quae tamquam acetum dentibus stuporem excitat* et aphthas appellatos morbos et alias alia

Ed. Chart. IX. [170.]

ἐν τῇ νόσῳ λεγομένῃ ἐνάφθη καὶ ἐμέει ἄλλοτε ἀλλοῖα καὶ χολὴν καὶ σίαλα καὶ λάπην καὶ δριμὺ καὶ ἐν μελαίνῃ νόσῳ, ἐμέειδὲ ὁτὲ μὲν δριμὺ, οἷον ὄξος, ὁτὲ δὲ σίαλον καὶ λάπην, ὁτὲ δὲ χολὴν χλωρήν. καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, ἐν τῇ περιπνευμονίᾳ οἷον γαστὴρ τρυλίζει καὶ ἐμέει λάπην ὀξεῖαν. καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φθίσει, ἐνίοτε ἤμεσε χολὴν, ποτὲ δὲ λάπην. καὶ ἐν τοῖς παχέσι καλουμένοις νοσήμασιν, ἐνίοτε δὲ ἐμέει λάπην ὀξεῖαν, ἐνίοτε δὲ ἁλμυρήν. ἦν γὰρ ταῦτα βεβαιότατα τοῦ φλεγματώδους νοσήματος καὶ ὠμοῦ σημεῖα * * * * * * ὅσον μὲν οὖν αὐτοῦ πρὸς τὸ λευκότερον ῥέπει χρῶμα, τῆς ὠχρᾶς χρόας ἐκλελυμένης, ὠμότητα χυμοῦ ἐνδείκνυται· τὸ δὲ ἐπιτεταμένον ὠχρὸν, ὡς ἐγγὺς εἶναι τοῦ ξανθοῦ, χολώδη θερμασίαν. ἡ δὲ λιπαρὰ τῶν οὔρων ὑπόστασις σύν τε τῷ ἀνωμάλῳ χρώματι καὶ χολώδει σημαίνει τὴν πιμελὴν ὑπὸ τῆς τοῦ πυρετοῦ θερμασίας συντήκεσθαι. ἡ δὲ λιπαρὰ καὶ ἐν τῇ χρόᾳ τε καὶ συστάσει καθάπερ ἔλαιον τὴν σάρκα καὶ τουτὶ τὸ οὖρον φθορᾶς

evomunt et bilem et ſputa et pituitam et acrem et atram bilem in melancholico morbo. Vomit autem alias quidem acre veluti acetum; alias vero ſputum et pituitam; alias denique bilem viridem. In opere quoque de morbis internis, *in peripneumonia venter murmurat et acidam pituitam vomuit.* In tertia quoque phthiſi interdum vomuit bilem, interdum pituitam. In morbis quoque craſſorum humorum propaginibus morbis appellatis, interdum vomuit acidam pituitam, interdum ſalſam. Haec autem erant pituitoſi et crudi humoris ſigna. * * * * Quaecunque igitur ipſius pars ad candidiorem colorem vergit, reſoluto luteo colore, humoris cruditatem indicat. Quia vero luteum adauctum ad flavum maxime accedit, bilioſum calorem prodit. At pingue urinarum ſedimentum una cum inaequali et bilioſo colore pinguedinem a febrili calore colliquari ſignificat. Pinguis autem et in colore et ſedimento oleo con-

σημεῖόν ἐστιν, ὅτι τὴν σάρκα συντήκουσα ἡ θερμασία μείζων ἐστὶ τῆς τὴν πιμελὴν ἀναλυομένης. πυρωδεστάτη γάρ ἐστιν ἡ θερμασία ἡ τὰς σάρκας συντήκουσα, μετριωτέρα δὲ ἡ τὴν πιμελήν.

κβ'.

Τὰ περὶ τὰς γλώσσας αἰρόμενα συστρέμματα καὶ ταπεινὰ ἰόντα λιθίδια καὶ τὰ τοῖσι ποδαγρικοῖσι, τὰ ἀσθενέα παρ' ἄρθρα ἐκείνων ἐστὶ καὶ ὀστέων [171] φύσις καὶ τοῦ σκληρύνεσθαι τοῦτο αἴτιον καὶ τοῦ συντείνεσθαι.

Συστρέμματα καὶ συστροφαὶ τὰ φύματα καὶ σκληρίας σημαίνουσιν. ὁ γὰρ τῶν χυμῶν συναθροισμὸς τὰ φύματα γεννᾷ. οἱ δὲ ποδαγρικοὶ κατὰ πᾶν τὸ νευρῶδες γένος ἀσθενεῖς εἰσὶ καὶ τοῖς κατάῤῥοις ἔνοχοι, μάλιστα δὲ τοῖς ἐκ τοῦ πληρουμένου τοῦ ἐγκεφάλου περιττώμασι. διὰ τοῦτο καὶ

ſimilis carnem. Haec urina corruptionis ſignum eſt, quod qui carnem colliquat fervor, vehementior eſt eo qui pinguedinem reſolvit. Maxime ſiquidem ignitus eſt qui carnes colliquat, moderatior autem qui pinguedinem.

XXII.

Quae in linguis exſurgunt ſyſtremmata aut globuli et humiles calculi concreſcunt et quae podagricis ad imbecilles eorum articulos oriuntur, oſſium naturam conſequuntur. Etenim oſſium natura quod haec indurentur ac contendantur cauſa eſt.

Syſtremmata et ſyſtrophae tubercula et duritias ſignificant. Nam humorum congeries tubercula procreat. Podagrici autem in omni nervoſo genere aegrotant et catarrhis ſunt obnoxii, praecipue vero repleti cerebri excrementis. Quamobrem etiam in lingua tubercula naſcuntur, quae phlyctidas vocant. Hae vero ſunt et acidae et ſal-

'Ed. Chart. IX. [171.]
περὶ τὴν γλῶσσαν φύματα γίνονται, ἃς φλυκτίδας καλοῦσιν. εἰσὶ δὲ τοῦ ἁλμυροῦ τε καὶ ὀξέος φλέγματος ἔκγονα. τὰ δὲ λιθίδια ὑπὸ τῶν παχέων τε καὶ γλισχρῶν χυμῶν γίνεσθαι οὐδένα λανθάνει. χρόνῳ δὲ καὶ σκληρίας καὶ τόφους ποιοῦσι. τῶν δ' ὀστέων ἡ φύσις οὖσα καθ' ἑαυτὴν σκληρά τε καὶ ἀκαμπὴς δεῖται πολλῶν διαρθρώσεων πρὸς τὴν κίνησιν, ἅπερ ἴδια τῆς ἀρθρίτιδος ἀγγεῖα νομίζεται. γήϊνα γὰρ τὰ ὀστᾶ χυμόν τινα χρήζουσι, ἀλλὰ γλισχρόν τε καὶ παχὺν πρὸς τὸ οἷον δροσίζεσθαι. εἰ δὲ καὶ χυμός τις παρὰ φύσιν προσέλθῃ, γίνονται πρὸς τὴν κίνησιν ἐπιτήδεια. οἷς συμπτώμασιν εὐάλωτοι εἰσὶν οἱ ποδαγρικοὶ διὰ τὰς πολλὰς τῶν ποδῶν.

κγ'.

Τὸ τῆς Ἱπποστράτου ἐκ τεταρταίου ἐνιαυσίου ἀπεκορύφου, ὑπόψυχρος φανερῶς δοκέουσα ἔφοδος ἐπὶ τῶν τὸ σῶμα καὶ ἱδρὼς ἐκρίθη ταύτῃ καὶ μετὰ ταῦτα γυναικεῖα πλείω

ſae pituitae ſoboles. Lapillos autem ex craſſis viscoſisque humoribus procreari latet neminem; ſed hi tempore et duritias et tophos conſtruunt. Quum autem oſſium natura per ſe dura et immota ſit, multis indiget ad motum articulationibus, quae propria arthritidis conceptacula cenſentur. Terrea namque oſſa quendam humorem requirunt, ſed viſcoſum et craſſum, ut quodammodo irrorentur. Quod ſi quis humor praeter naturam acceſſerit, ad motum non ſunt idonea. Quibus ſymptomatis obnoxii valde ſunt podagra laborantes propter multas pedum motiones.

XXIII.

Hippoſtrati uxori hypochondrii ſiniſtri tumor ex annua quartana in faſtigium ſublatus eſt, quum frigidula palam eſſe videretur, oborto frigoris in univerſum corpus impetu et ſudore ipſa judicata eſt, ac poſtea menſes

πλήθει καὶ χρόνῳ, τότε γὰρ ἀπεῖχε, μὴ ἑστάναι ἔδοξεν ἀπόστασις.

Τῇ Ἱπποστράτου γυναικὶ ἐκ μακροῦ τεταρταίου ἔπαρμα ἐγένετο κατὰ τὸ ἀριστερὸν ὑποχόνδριον. ὄντος γὰρ τοῦ σπληνὸς ὡς ταμιείου τινὸς τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ, ἐξ οὗ τεταρταῖος γίνεται πυρετὸς, οὐκ ἀλόγως τουτὶ τὸ ὑποχόνδριον ἐξώγκωται. καὶ μὴν ὄγκος δι' ἱδρώτων τε καὶ γυναικείων πολλῶν ἐκροῆς ἐκρίθη καὶ οὐκ ἔτι ἔδοξεν ἑστάναι. τὰ γὰρ γυναικεῖα ἀνάλογόν τι ἔχει τῇ αἱμοῤῥαγίᾳ, ἣ τοιαύτας λύειν τὰς ἀποστάσεις εἴωθεν. τὸν δὲ τεταρταῖον ἐνιαύσιον λέγει ἀντὶ τοῦ χρονίου, ὡς εἶπε κἀν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, τὸ τοῦ Δεξίππου μετὰ μάδισιν, οὐ πρόσω τοῦ ἐνιαυτοῦ τεταρταῖον.

ιη'.

[172] Ἐν τοῖσι σφύζουσιν αἱμοῤῥαγέσι σχῆμα εὐρύτερον

tum copia tum tempore plures eruperunt, tunc enim supprimebantur, nec abscessus consistere visus est.

Hippostrati uxori ex diuturna quartana febre in sinistro hypochondrio tumor obortus est. Quum enim lien tamquam humoris melancholici receptaculum sit, ex quo quartana febris gignitur, non praeter rationem hoc hypochondrium intumuit. Et certe tumor tum per sudores tum per copiosa muliebria ex fluxu judicatus est. Neque amplius muliebria deficere visa sunt. Muliebria namque quiddam habent haemorrhagiae simile, quod hujusmodi abscessus solvere consuevit. Quartanam porro febrem annuam pro diuturna pronunciat, ut etiam in sexto epidemiorum protulit. Dexippi morbus post glabrationem non procul ab anno in quartanam conversus est.

XXIV.

In venis pulsantibus et sanguinem fundentibus positurae

Ed. Chart. IX. [172.]

καὶ τὸ ξύμπαν εἰ ἐκ τοῦ πάντη καταντέος ἄναντες ποιοῖτο. διὸ καὶ αἱ ἀποδέσιες αἱ ἐν τῇσι φλεβοτομίῃσιν ὁρμῶσι, αἱ δὲ ἰσχυραὶ κωλύουσιν αἷμα.

Ἐν ταῖς φλεβοτομίαις εἰ διά τινα αἰτίαν ῥύσις ἐπέχητο, ὡς διὰ βιαίαν σφίγξιν, ταύτην ἀνετέον· εἰ δὲ διὰ τροπὴν τοῦ δέρματος ἐπεκαλύφθη ἡ τῆς φλεβὸς τομὴ, δι᾽ ἀφύειαν τῆς ἐπιδέσεως, μετασχηματιστέον τὸν ἀγκῶνα παντοίως, καὶ ἐπὶ τὸ πρηνὲς καὶ ὕπτιον καὶ ἐκτεταμένον καὶ συνηγμένον, μέχρις ἂν ἐν τούτῳ τῷ σχήματι καταστῇ, ὡς τὴν ἔκροιαν ἐπακολουθῆσαι τῆς διαιρέσεως τοῦ ἀγγείου, κατ᾽ εὐθὺ γινομένης τῇ τοῦ δέρματος διαιρέσει, μικρᾶς δὲ τομῆς ἐμβληθείσης ἐπιδιαιρετέον αὐτήν. ἐν δὲ τῇ λειποθυμίᾳ κατακειμένων ἀφαιρετέον καὶ τὸν στόμαχον σπαρακτέον καὶ τὰ ἄκρα διαδετέον. θρομβώσεως δὲ ἐνοχλούσης καὶ ἐπεχούσης τὴν ῥύσιν, δεῖ τοῖς λιχανοῖς δακτύλοις τῶν δύο χειρῶν διαλύειν τὸν θρόμβον καὶ κατὰ συμπίεσιν

figura ampla et laxa fit ac universi si prorsus ex declivi aeclivis conficiatur. Quapropter quae in venarum sectionibus deligationes fiunt, sanguinis impetum promovent, validae vero sanguinem prohibent.

In venarum sectionibus si ob aliquam causam fluxus prohibeatur veluti ob violentam adstrictionem, haec laxanda est. Si vero ob cutis conversionem sectio obducta sit, dimissa deligatione cubitus in varias posituras figurandus est, pronam, supinam, extensam, contractam, quousque in ea figura constituatur quae effluxus subsequatur vasis sectione e directo cutis divisioni respondente. Quod si parva sectio facta fuerit, vena iterum incidenda est. At in decumbentium lipothymia ipsa auferenda est, stomachus ad vomitum proritandus et extrema obliganda. Perturbante vero sanguinis concretione fluxumque supprimente, grumus indicibus utriusque manus digitis diluen-

Ed. Chart. IX. [172.]
ἐκθλίβειν. εἰ δὲ διὰ ψύξιν ἢ διὰ ψυχρότητα τοῦ ἀέρος ἢ διὰ ψυχρὸν πάθος ἐπέχοιτο, πυριᾷν τὸ μέρος, καταιονᾷν, τρίβειν, λιπαίνειν καὶ ὅλως εἰς τὴν ἐναντίαν ἕξιν καθιστᾷν
* * * * *
* * * τὰς ἐπισχέσεις τοῦ * * * αἵματος
* * * * *
ἡγούμενοι δηλοῦσθαι * * *
* φησιν ἐν τῆσι φλυζούσησι *
* * σχῆμα εὑρετὸν οἱ πλείους μέντοι γράφουσιν * * * τὸ γὰρ φλυζούσησι σημαίνει βλυούσαις * *
ὡς ἀληθῆ γράφειν εἶναι ταύτην * *
* σχῆμα ἐπιτήδειον καλεῖ τὴν θέσιν τοῦ σώματος, ὥς φησιν ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν· τὰ σχήματα ῥηΐζοντα. καὶ πάλιν, ὅπου διδάσκει ἐν πλείονι τοῦ αἵματος ῥύσει πῶς τὸ αἷμα ἐπισχετέον, γράφει ὧδέ πως· αἵματος φλεβῶν στά-

dus et per compressionem excludendus. Quod si ob frigus aut perfrigerationem aëris aut frigidum affectum remoretur, pars fovenda, calefacienda, consopienda, fricanda, exercenda et prorsus in contrarium habitum adducenda * * * suppressiones
* * * sanguinis *
* * * patefieri existimantes * * * *
Dicit in eructantibus mulieribus * *
* * figuram elevatam plures quidem scribunt * * * *
Illud enim eructantibus aquas effundentibus significat
* * * * *
ut vera sit scriptura. * * *
Figuram idoneam vocat corporis posituram, ut in sexto epidemiorum appellat figuras recreantes. Et iterum, ubi docet quomodo in uberiore sanguinis fluxu sanguis sedandus sit, hoc modo scribit: *Sanguinis venarum suppres-*

Ed. Chart. IX. [172. 173.]
σιες, λειποθυμία, σχῆμα, ἄλλη ἀπόληψις, μοτώματος συστροφὴ, πρόσθεσις, ἐπίδεσις * * *

κε΄.

Τὸ ἔναιμον καὶ τὸ ὑπόχολον, ὀξυρεγμιῶδες, ἴσως δὲ εἰς μέλαιναν τούτοισι τελευτᾶν.

[173] Ὥσπερ αἱ διαφθοραὶ κνισώδεις ἐπὶ τοῖς θερμοτέροις τε καὶ χολωδεστέροις ἐδέσμασι συμπίπτουσιν, οὕτως αἱ ὀξώδεις ἐπὶ τοῖς ψυχροτέροις φύσει καὶ φλεγματωδεστέροις. ταὐτὸ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν περιττωμάτων συμβαίνει ὀξώδεις μὲν ὅσα φλεγματικὰ καὶ ψυχρὰ, κνισώδεις δὲ ὅσα θερμὰ καὶ πικρόχολα. καὶ ἴσμεν ὅτι διά τε τὴν ψύξιν τῆς γαστρὸς οἱ ὀξυρεγμίαι γίνονται καὶ διὰ φλέγμα πολλάκις ἠθροισμένον ἐν αὐτῇ καὶ διὰ πλῆθος σιτίων, συμμέτρων μὲν αὐτῶν ὄντων, ψυχρῶν δὲ τῇ δυνάμει. ὅτι δὲ ῥᾳδίως τοιαύτη κρᾶσις εἰς μελαγχολικὰ νοσήματα πίπτει, τοῦτο ἐκ τῆς ῥᾳδίας γίνεται τῶν χυμῶν μεταβολῆς τε καὶ

ſiones, leipothymia, figura, alia retentio, linamentum contortum, admotio, deligatio.

XXV.

Sanguinem et aliquantulum bilioſum acidos ructus excitat. Fortaſſis autem ad atrae bilis orbum hiſce deſinet.

Quemadmodum pruriginoſae corruptiones calidioribus magisque bilioſis cibariis concurrunt, ſic acidae cum frigidioribus natura, magisque pituitoſis. Hoc idem et in excrementis accidit. Edulia namque acida quaecunque exhibentur, pituitoſa ſunt et frigida. Pruriginoſa vero, quae calida et bilioſa. Scimus etiam propter ventris frigus acidos ructus produci et ob pituitam in eo acervatam etiam ob ciborum copiam, commoderatis quidem ipſis exiſtentibus, facultate vero frigidis. Quod autem hujusmodi temperamentum in melancholicos morbos incidat,

Ed. Chart. IX. [173.]
διαδοχῆς, ὃ σημαίνει αὐτὸς ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν ἐπιδημιῶν, εἰπὼν, ὡσαύτως τὸ ἐπίχολον καὶ ἔναιμον σῶμα μελαγχολικὸν, μὴ ἔχον ἐξεῤῥύσιας * * *
τοῦτον μὲν οὖν χυμὸν ἐπικρατοῦντα ἄμεινόν ἐστι καὶ καθ' ὑγίειαν καὶ κατὰ νόσον καθαίρειν ὁσημέραι καὶ μὴ ἅπαξ ἀθρόον. καὶ γὰρ τὸ σῶμα τὴν κίνησιν εὐφορώτερον φέρει, καὶ αὐτὸς ὁ χυμὸς μειωθεὶς οὐ δύναται βλάπτειν τὸν ἄνθρωπον.

κστ'.

Ῥίγη ἄρχεται γυναιξὶ μὲν μᾶλλον ἀπὸ ὀσφύος διὰ νώτου ἐς κεφαλήν. ἀτὰρ καὶ ἀνδράσιν ὄπισθεν μᾶλλον ἢ τὰ ἔξωθεν τοῦ σώματος, οἷον πηχέων, μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν. δηλοῖ δὲ ἡ θρὶξ τῶν ζώων.

Αὕτη ἡ ῥῆσις διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων γέγραπται ἐν

hoc ex facili humorum tum mutatione tum successione fit. Quod ipse in epidemiorum sexto his verbis significat: *Eodem modo biliosum et sanguineum corpus melancholicum, nisi evacuationes sortiantur.* * *
Hunc porro praedominantem humorem semper purgare tum sanis tum aegris confert, neque simul et semel universum. Etenim corpus motum facilius fert, isque humor imminutus hominem laedere non potest.

XXVI.

Rigores mulieribus a lumbis inchoant magis et per dorsum ad caput feruntur. Sed et viris posteriore magis corporis parte, quam anteriore, ut cubitis et femoribus. Sed et rara cutis id comprobat. Prodit vero etiam animalium pilus.

Haec sententia iisdem verbis in aphorismis scripta

Ed. Chart. IX. [173. 174.]

τοῖς ἀφορισμοῖς καὶ εἴρηται περὶ αὐτῆς ὥσπερ καὶ περὶ τριχῶν ἐν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασιν.

κζ'.

Ἧισιν οὐδὲν ἔσω τοῦ τεταγμένου χρόνου, ἑκάστῃσι τὰ τικτόμενα ἀπόγονα γίνεται.

Ὕποπτος ἦν ἡ τῶν γυναικῶν ἀμέλεια τῷ Ἱπποκράτει, κατὰ τὸν τοῦ κυήματος καιρόν. πολλὰ γάρ εἰσιν αὐτῶν ἁμαρτίαι, ὥς ἐστιν ἡ παντὸς τοῦ βίου ἀκολασία τε καὶ ἀκράτεια, τὰ ἀφροδίσια, μεγάλα τῆς ψυχῆς πάθη, ἅλσεις προπετεῖς, φάρμακα πινόμενα καὶ τἄλλα πολλὰ, ἅπερ κίνδυνον ἐπιφέρει ἐν τάχει φθαρῆναι τὸ ἔμβρυον, τινὰ δ' ἄλλα ἐστὶ συμπτώματα ἢ ἀπὸ τοῦ ἀέρος καὶ τῶν αὐτοῦ καταστάσεων ἢ ἀπὸ τῶν τοῦ νοσήματος μεταβολῶν ἢ ἀπὸ διαῤῥοίας ἢ ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ [174] ἢ τῶν ἄλλων νοσημάτων ὁρμώμενα, ἃ πάντα βλέπειν δεῖ. μάλιστα δὲ ἐν τῷ τεταγμένῳ χρόνῳ, ὃν κατὰ τὸν ἕβδομόν τε καὶ ἔνατον μῆ-

est. Atque de ea, quemadmodum etiam de pilis, in libris de temperamentis proditum est.

XXVII.

Quibus intra constitutum tempus nihil mali accidit, his singulis partus vitales eduntur.

Hippocrati suspecta mulierum erat negligentia partus tempore, multa siquidem ipsarum errata sunt, ut et totius vitae intemperantia et incontinentia, res venereae, vehementes animi perturbationes, praecipites saltationes, pota medicamenta et alia multa quae celeris abortus periculum adferunt. Quaedam vero alia sunt symptomata aut ab aëre aut aëris constitutionibus aut a morbi mutationibus aut a diarrhoea aut a febre aut a caeteris morbis concitata, quae omnia spectanda sunt, praecipue vero stato tempore, quod tum septimo tum nono mense spe-

Ed. Chart. IX. [174.]
να σκεπτέον φαμέν. τὸ δ' ἀπόγονα σημαίνει γόνιμα, ὃ καὶ γόνον ἐν τῷ περὶ σαρκῶν καλεῖ, τὸ παιδίον φησὶν, ἑπτάμηνον γόνον γινόμενον, ἔνιοι δὲ ἤκουσαν τὰ * * * * ἀλλ' ὅμως * * *

κη'.

Τὰ ἐπιφαινόμενα ἐν οἷσι μησὶ γίνεται.

Πολλὰ τὰς κυούσας ἐνοχλεῖ. σκέπτειν δὲ δεῖ πότερον ἐν τοῖς πρώτοις ἢ ἐν τοῖς ἄλλοις μησὶ ταῦτα συμβαίνει, ὡς εἰ τὰ γυναικεῖα ἐκρέῃ, ὄντος μὲν γὰρ ἔτι τοῦ κυήματος μικροῦ, ὅτι μικρᾶς δεῖται τροφῆς, τοῦτο οὐ πάνυ φοβητέον. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις μησὶ σφόδρα φροντιστέον κατὰ τὸ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς γεγραμμένον, ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύονται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ, καθάπερ οἱ πυρετοὶ ὀξεῖς καὶ τοιούτου τοῦ γένους νοσήματα, περὶ ὧν

ctandum esse dicimus. Haec dictio ἀπόγονον foetum significat, quod et γόνον in libro de carnibus vocat: puer, inquit, partus septimestris est editus. Nonnulli vero intellexerunt * * * verum tamen * * * *

XXVIII.

Apparentia quos in menses incidant videndum.

Multa praegnantibus negotium facessunt. Animadvertendum autem est, utrum haec primis et aliis mensibus accidant, ut si muliebria effluant. Existente siquidem adhuc parvo foetu, quod pauco indigeat alimento, non est valde laborandum. Caeteris vero mensibus maxime perspiciendum est quod in aphorismis scriptum patet: *Si mulieri utero gerenti purgationes prodeant, foetum esse sanum impossibile.* Praeterea vero multa sunt alia veluti acutae febres et hujus generis morbi, de quibus *

* * γράφεται δὲ καὶ τοῦτο, γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι θανάσιμον.

κθ'.

Οἱ πόνοι ἐν περιόδοισι, ὅτι ἐν ἑβδομήκοντα κινέεται, ἐν τριπλασίοισι τελειοῦται.

Ἐμάθομεν οὐκ εἶναι τεταγμένον χρόνον ἐν τοῖς ἐμβρύοις οὔτε τῆς σαφοῦς διαπλάσεως οὔτε τῆς κινήσεως, ἀλλ' Ἱπποκράτης μὲν πολλαχοῦ περὶ τοῦ πράγματος λέγων, ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ὡδί πως γράφει· οἱ πόνοι ἐν περιόδοισιν, ὅ τι ἐν ἑπτὰ κινέεται, ἐν τριπλασίῃ τελειοῦται, καὶ ὅ τι ἐν ἐννέα κινεῖται, ἐν τριπλασίῃ τελειοῦται. ἐν δὲ τῷ περὶ τροφῆς τόνδε τὸν τρόπον, εἰς τύπωσιν λε' ἥλιοι, εἰς κίνησιν ο', ἐς τελειό[τητ]α σι'. ἐκείνῃ γὰρ τῇ διαπλάσει, ἣν τύπωσιν καλεῖ, πέν[τε κ]αὶ τριάκοντα ἡμέρας δίδωσι, τῇ

* * Scribitur etiam: *Mulieri utero gerenti acuto quodam morbo prehendi mortiferum.*

XXIX.

Labores per circuitus. Qui foetus septuaginta diebus movetur, eorum triplo perficitur.

Didicimus in foetibus non esse statum tempus neque manifestae conformationis neque motionis. Verum Hippocrates multis in locis de hac re loquutus sexto epidemiorum hoc modo scribit: *labores per circuitus*, quia quod septenario movetur, in triplicato perficitur et quod in novenario movetur, in triplicato absolvitur. In opere de alimento hoc modo loquitur: *ad conformationem triginta quinque soles; ad motum septuaginta, ad perfectionem ducenti et decem.* Illi enim conformationi, quam typosin vocat, triginta quinque dies concedit; motui vero

Ed. Chart. IX. [174. 175.]
δὲ κινήσει ἑβδομήκοντα, τῇ τελειότητι δὲ διακοσίας καὶ δέκα, καὶ οὕτως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑπταμηνιαίων λόγον κατὰ τὸν Ἱπποκράτην περιέχει. ἔοικε δὲ τοῦτο περὶ ἀρσένων λελέχθαι, διὸ προστίθησι τάδε. ἄλλοι φασὶν ἐς μορφὴν [175] με', ἐς κίνησιν οστ', ἐς ἔξοδον σι'. ὡμολόγηται γὰρ τὸν ἄρσενα τριάκοντα ἡμέραις, τὸ θῆλυ δὲ μβ' διαπλάττεσθαι. ἐν δὲ τῷ περὶ σαρκῶν ταυτὰ γέγραπται. ἔχει δέ, φησί, τὸ ἑπτάμηνον γινόμενον τρεῖς δεκάδας ἑβδομάδων. ἐς δὲ τὴν δεκάδα ἑκάστην ἑβδομήκοντα ἡμέραι. τρεῖς δεκάδες δ' ἑβδομάδων αἱ σύμπασαι δέκα καὶ διακόσιαι. καὶ οὕτω μὲν γίνονται τὰ ἑπτάμηνα, καθάπερ τὰ ἐννεάμηνα ἐν διακοσίαις καὶ ἑβδομήκοντα ἡμέραις, ὡς ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐῤῥέθη. πῶς δὲ τοῦτο ἄλλοτε ἄλλως ποτὲ συμβαίνει γέγραπταί μοι ἐν τῷ περὶ διαπλάσεως κυουμένων καὶ ἐν τῷ περὶ σπέρματος.

---

feptuaginta, perfectioni denique ducentos ac decem. Atque numerus feptem menfium computationem fecundum Hippocratem continet. Et hoc de moribus dictum effe videtur. Propterea haec apponit: *alii dicunt ad formationem quadraginta quinque, ad motum feptuaginta fex, ad exortum ducentos et decem.* Conceditur enim marem triginta diebus, foeminam vero quadraginta diebus conformari. In libre de carnibus haec fcripta funt: *Habent autem*, inquit, *foetus feptimo menfe editi tres hebdomadum decadas, in unaquaque vero deinde feptuaginta numerantur dies; tres vero decades hebdomadum fimul univerfi decem et ducenti dies et ita feptimestres eduntur, quemadmodum novimeftres ducentis et feptuaginta diebus*, ut in fexto epidemiorum pronunciatum eft. At quomodo hoc alias aliter accidat, a me libro de foetus conformatione et libro de femine explicatum eft.

Ed. Chart. IX. [175.]

λ'.

Ὅτι μετὰ γυναικεῖα δεξιὰ, τὰ δ' ἀριστερὰ χάσκων ὑγρότης διὰ τῶν ἀπιόντων, διαίτης ξηροτάτης.

Αἱ μῆτραι καθ' ἕκαστον μῆνα φιλοῦσι καθαίρεσθαι. διὸ χάσκουσιν αὐτῶν οἱ κόλποι πρὸς τὰς τῶν περιττωμάτων ὁδοὺς καὶ γίνεται τὸ πρὸς Ἱπποκράτους λεγόμενον, ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκονται. ἀποσβέννυται γὰρ ὁ γόνος, ὃ συμβαίνει διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ὑγρότητα. αὐτὸς γοῦν ἐν τῷ περὶ φύσιος παιδίου εὐλόγως ταῦτα περὶ γυναικῶν γράφει, ἢν μὲν ἀποκένωται τοῦ αἵματος ἡ γυνὴ, λαμβάνει ἐν γαστρὶ, ἢν δὲ πλήρης ἔῃ, οὐ κενέων γὰρ τῶν μητρέων καὶ τῶν φλεβῶν τοῦ αἵματος, λαμβάνουσι πρὸς ἑωϋτὰς αἱ γυναῖκες τοὺς παῖδας· μετὰ γὰρ τῶν καταμηνίων τὴν κάθαρσιν αἱ γυναῖκες λαμβάνουσιν ἐν γαστρί. λέλεκται δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ γυναικείων λόγος οὗτος αὐτῷ, ἔνθα φησὶν, ἢν μὲν οὖν καθαρά τε καὶ ἀκραιφνέα καὶ ἔναιμα γένηται, οὕτως ἴτω παρὰ τὸν ἄνδρα ἐν

XXX.

A menstruis dextra et sinistra dehiscunt. Humidum per prodeuntia diaetam siccissimam requirit.

Uteri singulis mensibus purgari solent. Propterea dehiscunt ipsorum sinus ad excrementorum vias et quod ab Hippocrate pronunciatum est accidit. *Quaecunque humidos habent uteros, non concipiunt.* Extinguitur enim semen, quod ob redundantem humiditatem accidit. Auctor ergo in libro de natura pueri jure haec de mulieribus scribit: *si sanguine mulier evacuata fuerit, gerit utero; si vero plena fuerit, minime. Vacuis enim uteris et venis sanguine concipiunt foetus mulieres. Nam post menstruorum purgationem mulieres in utero concipiunt.* Haec etiam ipsi oratio libro de morbis mulierum prolata est, ubi eloquitur: *enimvero si munda, purgata, illaesa et sanguine vacuata fuerit, sic ad virum accedat incipientibus menstruis, optimum vero desinentibus atque etiamnum*

Ed. Chart. IX. [175. 176.]
ἀρχομένοισι τοῖσι ἐπιμηνίοισιν. ἄριστον δὲ ἐν ἀπολείπουσι καὶ ἔτι ἰόντων μᾶλλον ἢ ἀποφανέων καὶ ἔτι σαφέστερον, ἐπὴν ἀποκαθαρθῶσιν αἱ γυναῖκες, μάλιστα ἐν γαστρὶ λαμβάνουσι. ἡ σύλληψις γοῦν γίνεται μάλιστα ἄρτι πεπαυμένων τῶν καταμηνίων, ἡνίκα μάλιστα συλλαμβάνουσιν αἱ μῆτραι τὴν γονήν. οὐκ ἀρκεῖ δὲ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ πρὸς τὸ τὴν γόνιμον γένεσιν ἀποτελεσθῆναι δεῖ ὁμόφυλα εἶναι τὰ συνιόντα καὶ ζευγνύναι τοὺς ὁμόλογον κρᾶσιν ἔχοντας εἰς γένεσιν ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. φασὶ δέ τινες ταῦτα γεγράφθαι αὐτῷ περὶ τῶν κατὰ τὴν κύησιν ἀῤῥένων τε καὶ θήλεων, ὡς τὸ ἄῤῥεν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς μήτρας κυΐσκεσθαι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τῷ ἀριστερῷ * * * τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων ἐξηγητῶν ἐτόλμησαν * * * * * * καὶ ποιῆσαι. περὶ δὲ τῆς ἀληθείας τοῦ δόγματος οὐ νῦν λέγειν καιρός. λέλεκται δὲ [176] ἐν τῷ * * ὡς καὶ περὶ τῆς ξηρᾶς διαίτης, τῆς πρὸς τὴν ὑγρότητα τῆς μήτρας ἁρμοζούσης.

---

prodeuntibus magis quam evanescentibus et adhuc apertius postquam mulieres purgatae fuerint, maxime in utero concipiunt. Itaque conceptio fit potissimum sedatis nuper menstruis, ut maxime uteri genituram concipiant. At hoc non satis est, verum ad foecundam generationem perficiendam qui copulantur, eos ejusdem generis esse oportet, simile temperamentum sortitos eosque viros et mulieres procreationis gratia conjugari. Quidam asserunt haec ab auctore de conceptione marium et foeminarum scripta fuisse. Quod in dextra uteri parte mares concipiantur, in sinistra vero foeminae. * * * Quidam vero recentiores interpretes ausi sunt * * * et facere. De dogmatis autem veritate disserendi non datur nunc occasio. Dictum autem est in * * * * ut etiam de sicca diaeta, quae uteri humiditati congruit.

λα'.

Ὅτι θᾶσσον κινηθὲν, διακριθὲν αὖθις αὔξεται καὶ βραδύτερον ἐπὶ πλείονα χρόνον.

Τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος οὐ μόνον θερμότερον, ἀλλὰ καὶ ξηρότερον ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχον, ἐλάττονι χρόνῳ διαπλάττεταί τε καὶ μορφοῦται. τὸ δὲ θῆλυ πλείονι. πρόδηλον γὰρ ὡς τῷ θερμῷ καὶ ξηρῷ θᾶττον μὲν ὀστοῦν πήγνυται, θᾶττον δ' ἀποτείνεται τὰ νεῦρα, θᾶττον δὲ αἱ φλέβες συριγγοῦνται καὶ τὰ ἄλλα πάντα διαπλάττεται μόρια καὶ ὅλον τὸ σῶμα σύντονόν τε καὶ ἕτοιμον εἰς τὰς κινήσεις γίνεται *
* * * * *
* αἱ δὲ καθάρσεις φοιτῶσι ταῖς πλείσταις ἐπί τινα χρόνον συνειληφυίαις· ἐπὶ μὲν θηλειῶν τριάκονθ' ἡμέρας μάλιστα, περὶ τετταράκοντα δὲ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων. ὅταν δὲ συλλάβωσιν, αἴσθησις ἐγγίνεται μάλιστα τοῖς λαγόσιν. ἐνίαις γὰρ γίνονται πληρέστερα εὐθὺς, ἐπὶ δὲ τῶν ἀῤῥένων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῷ δεξιῷ μᾶλλον περὶ τὰς

XXXI.

Efformatus foetus quo celerius movetur, eo rursum tardius ac diutius incrementum habet.

Quum masculus foemina non solum calidior, verum et siccior ab ortu existat, breviori etiam tempore delineatur conformaturque, foemina vero diuturniori. Constat enim in calido et sicco citius quidem os compingi, citius vero nervos protendi venasque citius excavari et caeteras partes omnes conformari et universum corpus ad motus promptum et concinnatum reddi * *
* * * * Purgationes autem prodeunt plurimis quodam tempore concipientibus, in conceptu foeminarum quidem trigesimo praesertim die, in marium vero conceptu circa quadragesimum. Conceptus vero rei sensus potissimum ilibus ingeritur. Nonnullis enim derepente pleniora fiunt, maribus quidem ut plu-

Ed. Chart. IX. [176.]
ἑβδομήκοντα γίνεται ἡ κίνησις. τῶν δὲ θηλειῶν ἐν τῷ ἀριστερᾷ περὶ ἐνενήκονθ᾽ ἡμέρας. οὐ μὴν ἀλλὰ ἀκρίβειάν γε τούτων οὐδεμίαν ὑποληπτέον. πολλαῖς γὰρ τὸ θῆλυ ἐν δεξιῷ κινεῖται καὶ πολλαῖς ἐν τῷ ἀριστερῷ ἄῤῥεν. καλοῦνται δὲ ἐκρύσεις μὲν αἱ μέχρι τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν διαφθοραὶ, ἐκτρωσμοὶ δὲ αἱ μέχρι τῶν τετταράκοντα, καὶ πλεῖστα τῶν κυημάτων ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις διαφθείρεται. πᾶσαν δὲ τὴν τελείωσιν τῶν μορίων βραδύτερον ἀπολαμβάνει τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος. ὅταν δὲ γίνονται θᾶττον τὰ θήλεα τῶν ἀῤῥένων καὶ νεότητα καὶ ἀκμὴν λαμβάνει καὶ γῆρας. ἐν δὲ τῷ σώματι κίνησιν παρέχεται μᾶλλον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος καὶ τίκτεται θᾶττον, τὰ δὲ θήλεα βραδύτερον, καὶ ἄλλοις μὲν ζώοις εἷς ὥρισται τοῦ τόκου χρόνος, ἀνθρώπῳ δὲ πολλοί. καὶ γὰρ ἑπτάμηνα καὶ ὀκτάμηνα καὶ ἐννεάμηνα γίνονται, ἀλλὰ καὶ δεκάμηνα. ἔνιαι δὲ ἐπιλαμβάνειν νομίζονται καὶ τοῦ ἑνδεκάτου μηνός. Ἱπποκράτης δὲ ἢ καὶ μαθητὴς αὐτοῦ Πόλυβος ἐν τῷ περὶ φύσιος παι-

rimum in dextris magis circa feptuagefimum diem fit motus, foeminis in finiftris circa nonagefimum diem. Verum tamen accurata hujusce certitudo nulla conjicienda eft. Multis enim mulieribus foemineus foetus in dextro, multis quoque in finiftro mafculus movetur. Porro effluxus vocantur corruptiones quae per feptem dies effluunt. Abortiones autem quae ad quadraginta usque eveniunt; atque multi foetus hoc dierum fpatio corrumpuntur. Totam vero partium perfectionem tardiorem foemina quam mas recipit. Quum autem foeminae quam mares celerius procreentur, hae quoque juventutem et florem et fenectutem citius confequuntur. Mafculus autem in corpore quam foemina majorem motum plerumque concitat et facilius paritur, tardius foemina. Atque caeteris quidem animalibus unum definitum eft pariendi tempus, homini vero multa. Etenim feptimo, octavo et nono menfe eduntur, imo etiam decimo, nonnullae etiam undecimum attingere profitentur. Hippocrates autem aut etiam ipfius

Ed. Chart. IX. [176. 177.]

δίου φανερῶς ταῦτα εἶπεν ὧδε γράφων· τὸ μὲν θῆλυ τὴν πρώτην πῆξιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι καὶ δύο τὸ μακρότατον. τὸ δὲ ἄῤῥεν ἐν τριάκοντα ἡμέρῃσι τὸ μακρότατον, ὡς γὰρ ἐπὶ πολὺ συμβαίνει ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἢ ὀλίγῳ μείονι ἢ ὀλίγῳ πλείονι ταῦτα διαρθροῦται. καὶ μετ' ὀλίγα, πολλαὶ δὲ γυναῖκες ἤδη [177] διέφθειραν κοῦρον ὀλίγῳ πρόσθεν τριάκοντα ἡμερῶν καὶ ἄναρθρον ἐφαίνετο. ὁκόσα δ' ὕστερον ἢ ἅμα τριάκοντα ἡμέρῃσι διηρθρωμένα ἐφαίνετο ἐόντα καὶ ἐπὶ τῇ κούρῃ κατὰ λόγον τὸν τεσσαράκοντα καὶ δύο ἡμερῶν, ὁκόταν διαφθαρῇ. καὶ προσέτι· αἴτιον δέ ἐστιν, ὅτι τὸ θῆλυ πήγνυται ὕστερον καὶ διαρθροῦται, ὅτι ἡ γονὴ ἀσθενεστέρη ἐστὶ καὶ ὑγροτέρη τῆς θηλείης ἢ τοῦ ἄρσενος. καὶ ἀνάγκη ἐστὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕστερον πήγνυσθαι τὸ θῆλυ ἢ τὸ ἄῤῥεν. αὕτη καὶ ἡ ῥώμη τε καὶ θερμότης ἐκ τοῦ σπέρματος θερμοτέρου τε καὶ παχυτέρου λαμβανόμεναι αἰτίαν παρέχουσι τῷ παιδίῳ ταχυτέρας τῆς κινήσεως, ὡς τὸ ἄῤῥεν τρίτῳ τῷ μηνὶ, τὸ θῆλυ δὲ τῷ τετάρτῳ κινεῖσθαι.

difcipulus Polybus libro de natura pueri haec his pronunciatis fcribit. Foemina quidem primam concretionem quadragefimo fecundo die ut longiffimo fufcipit, masculus vero trigefimo die ut longiffimo. Ut plurimum enim hoc tempore vel paulo breviori aut paulo diuturniori haec articulari contingit. Atque paulo poft: *multae mulieres jam infantulum corruperunt paulo ante trigefimum diem et inarticulatus apparebat.* Quaecunque vero poft trigefimum vel ipfo trigefimo die articulata effe videbantur et in puella fecundum diei quadragefimi fecundi computationem, quum corruptio fuerit. Et praeterea: caufa vero eft, quod foemina pofterius conformetur et articuletur, quod genitura imbecillior fit et humidior foemina mafculo. Qua ratione neceffe eft foeminam masculo pofteriorem conformari. Hoc autem robur et calor ex calidiori et craffiori femine accepta celerioris motus infanti caufam ita praebent, ut mafculus tertio menfe, foemina quarto moveatur. Quod et in eodem libro manifefte pro-

Ed. Chart. IX. [177.]

ὃ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ γράμματι φανερῶς εἰρημένον εὑρήσεις ὡδί πως· ὅταν οὖν τὰ ἄκρα τοῦ σώματος τοῦ παιδίου ἐξωθῇ ἔξω καὶ οἱ ὄνυχες καὶ αἱ τρίχες ἐῤῥιζώθησαν, τότε δὴ καὶ κινέεται καὶ ὁ χρόνος ἐς τοῦτο γίνεται τῷ μὲν ἄῤῥενι τρεῖς μῆνες, τῇ δὲ θηλείῃ τέσσαρες. ὧδε γὰρ ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνει. αἰτίαν δὲ προστίθεις φησὶ, κινέεται δὲ πρῶτον τὸ ἄρσεν, ἀπὸ γὰρ ἰσχυροτέρας καὶ παχυτέρας γονῆς γίνεται, καὶ διὰ τοῦτο τὰ θήλεα θᾶττον ἡβῶσι, ὡς ἐν τῷ περὶ ἑπταμήνων λέλεκται. καίτοι φησὶ, τά γε ἄλλα ὅταν χωρισθῶσι τῆς μητρὸς αἱ θυγατέρες τῶν κούρων θᾶσσον ἡβῶσι καὶ φρονέουσι καὶ γηράσκουσι διὰ τὴν ἀσθένειάν τε τῶν σωμάτων καὶ τὴν δίαιταν.

λβ'.

Οἱ πόνοι περὶ τρίτην ἡμέραν πρὸς τῇσι πεντήκοντα καὶ ἕκτην, πρὸς τῇσιν ἑκατὸν, μηνιαῖοι δευτεραίῳ καὶ τεταρταίῳ.

nunciatum his verbis invenies. Quum ergo extremae partes corporis puelli foras expulſae fuerint et ungues et capilli radices egerint, tum certe etiam movetur. Atque tempus ad hoc deſtinatum eſt, masculo trium menſium, foeminae vero quatuor. Sic enim ut plurimum accidit. Addita vero cauſa eloquitur, movetur autem primum mas, a robuſtiore ſiquidem et craſſiore genitura procreatur. Proindeque foeminae promptius rubeſcunt, ut in libro de ſeptimeſtri partu dictum eſt. Atque praeterea dicit et alia: Quum ab utero ſeceſſerint filiae juvenum mulierum celerius pubeſcunt et ſapiunt et propter corporum imbecillitatem et victus rationem ſeneſcunt.

XXXII.

Labores tertio ſupra quinquageſimum die et ſexto ſupra centeſimum oboriuntur. Labores menſtrui tertio, quinto, ſeptimo, nono menſe et ſecundo et quarto.

Ed. Chart. IX. [177.]

Πόνους καλεῖ πάντα τὰ καθ' ὅλον τοῦ κυήματος χρόνον συμβαίνοντα, ἤτοι ἐν τῇ διαπλάσει, ἤτοι ἐν τῇ κινήσει, ἤτοι ἐν φθορᾷ, ἤτοι ἐν τελειώσει, ἤτοι ἐν τόκοις γίνηταί τι. ὡς γὰρ τοῦ παιδίου οὐχ εἷς ἐστιν ὅρος τεταγμένος, οὕτω καὶ οἱ πόνοι ἀσύστατοι τυγχάνουσιν ὄντες. καὶ γὰρ κατὰ ποικίλην τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος τε καὶ χώρας καὶ ἡλικίας καὶ διαίτης καὶ κράσεως καὶ τῶν γυναικῶν τὸ σπέρμα ἐκλαμβανουσῶν τὴν φύσιν, ποικίλος καὶ ἀμφίβολος ὁ τῆς κυήσεως χρόνος ὑπάρχει. ὅπερ ἐν τῷ περὶ ἑπταμήνου φησὶν Ἱπποκράτης κατὰ τάδε, ταῖς δὲ γυναιξὶ αἱ συλλήψιες τῶν ἐμβρύων καὶ οἱ τρωσμοὶ καὶ οἱ τόκοι ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ κρίνονται, ἐν ᾧπερ αἵ τε νοῦσοι καὶ αἱ ὑγίειαι καὶ οἱ θάνατοι τοῖς σώμασιν ἀνθρώποισι. ταῦτα δὲ πάντα τὰ μὲν καθ' ἡμέρας, τὰ δὲ κατ' ἐνιαυτόν. καὶ ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἔχει τάδε, οἱ πόνοι τρίτῳ, πέμπτῳ, ἑβδόμῳ, ἐνάτῳ μηνὶ, δευτέρῳ, τετάρτῳ, ἕκτῳ, ἔνθα τοὺς ἀρτίους μῆνας τοῖς ἀναρτίοις παραβάλλει. ὃ δὲ λέγει περὶ πεντήκοντα καὶ τριῶν, ἔτι

Labores vocat quaecunque graviditatis tempore uteris accidunt, five in conformatione, five in motu, five in abortu, five in perfectione, five in partu quicquam eveniat. Quemadmodum enim puello non unus eft terminus conftitutus, fic et labores inconftantes incidunt. Etenim fecundum diverfam nos ambientis aëris et regionis et aetatis et diaetae et temperamenti et mulierum femen excipientium naturam varium et dubium graviditatis tempus exiftit. Quod Hippocrates libro de feptimeftri partu hisce verbis prodidit: *mulieribus autem foetuum conceptiones, abortus et partus hocce tempore judicantur, quo et morbi et fanitas et mors humanis corporibus.* Horum autem omnium alia fingulis diebus, alia quotannis. Sexto quoque epidemiorum haec habet: *labores tertio, quinto, feptimo, nono menfe, fecundo, quarto, fexto.* Quo loco pares menfes imparibus comparat. Quod autem dicit de quinquagefimo tertio die, praeterea de centefimo fexto, prope fententiae fimile eft, quae libro de alimento pronuncia-

Ed. Chart. IX. [177. 178.]
δὲ περὶ ἑκατὸν καὶ ἕξ, σχεδόν ἐστιν ὅμοιον τῷ λεγομένῳ ἐν τῷ περὶ τροφῆς, ἄλλοι, φησὶν, [178] ν' ἐς ἰδέαν, ἐς πρῶτον ἅλμα ρ', ἐς τελειότητα τ', ἵνα τὸ περὶ τῶν πεντήκοντα τριῶν λεγόμενον, κατὰ δεύτερον μῆνα, τὸ δὲ περὶ τῶν ἑκατὸν ἓξ κατὰ τὸν τέταρτον συμβῇ.

λγ'.

Ἃ δεῖ εἰδέναι ἐς τὸν ἑπτάμηνον ἢ ἀπὸ γυναικείων ἀριθμητέοι οἱ ἐννέα μῆνες ἢ ἀπὸ τῆς συλλήψιος καὶ εἰς ἑβδομήκοντα καὶ διακοσίῃσιν οἱ Ἑλληνικοὶ μῆνες γίνονται καὶ εἴ τι προσέτι τούτοισι καὶ ἤτοι τοῖς ἄρσεσιν ἢ καὶ τῇσι θηλείῃσι, ταῦτα ποιέεται ἢ τὰ ἐναντία.

Σκέπτεσθαι περὶ τοῦ ἑπταμήνου τε καὶ ἐννεαμήνου τόκου παραινεῖ. ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τοῦτον τὸν χρόνον ὑπερβάλλοντος. ζῇ γὰρ οὗτος καὶ τὸν τῶν Ἱπποκράτους ἑβδομάδων λόγον φυλάττει. οἱ γὰρ ἐννέα μῆνες τὸν ἀριθμὸν διακοσίων καὶ ἑβδομήκοντα ἡμερῶν περιέχουσι, ὡς μεμαθή-

tur; alii, inquit, ad foetus ideam quinquaginta dies, ad primum motum centum requirunt; ad perfectionem trecentos, ut quod de quinquagesimo tertio die, secundo mense, quod vero de centesimo sexto, quarto mense contingat.

XXXIII.

Quae ad semestrem partum nosse oportet aut a mensium fluxu aut conceptione novem menses numerandi sunt et ad septuaginta ac ducentos dies Graeci menses conficiuntur. Si quid his accedat, praeterea videndum est. Quin etiamnum ista masculis aut foeminis an contraria efficiantur.

De partu tum qui septimo mense tum qui nono editur decernendi dat consilium, imo etiam de eo qui hoc tempus exuperat. Hic enim vivit et hebdomadarum Hippocratis rationem servat. Novem siquidem menses ducentorum septuaginta dierum numerum continent, ut ex libro

Ed. Chart. IX. [178.]

καμεν ἐκ τοῦ περὶ σαρκῶν, ἔνθα γράφει, ἐννέα δὲ μηνῶν καὶ δέκα ἡμερῶν γόνος γίνεται καὶ ζῇ. καὶ ἔχει τὸν ἀριθμὸν ἀτρεκέα ἐς τὰς ἑβδομάδας. τέσσαρες δεκάδες ἑβδομάδων ἡμέραι εἰσὶ διακόσιαι ὀγδοήκοντα. ἐς δὲ τὴν δεκάδα τῶν ἑβδομάδων ἑβδομήκοντα ἡμέραι * * * * ὁ δὲ λέγει τοὺς Ἑλληνικοὺς μῆνας γίγνεσθαι * *

λδ'.

Τῶν βρωμάτων καὶ πομάτων οἱ ὦμοι καὶ οἱ μαστοὶ ἐμφυσῶνται καὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ αἱ ἀκρασίαι καὶ τὰ ἐμφυσήματα ποιέουσιν αὐξήσιας, ἔστ' ἂν τὰ ὀστέα στερεωθῇ.

Γίνεται γάλα τοῖς θήλεσιν, ὅσα ζωοτοκεῖ ἐν αὐτοῖς, ἵνα εἰς τὸν χρόνον τοῦ τόκου χρήσιμον εἴη. ἐποίησε δ' αὐτὸ ἡ φύσις τῆς τροφῆς χάριν τοῖς ζώοις. τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ζώοις διὰ τὸ τὸν χρόνον ἕνα τῆς κυήσεως εἶναι,

de carnibus didicimus, ubi fcribit: novem menfium et decem dierum fit foetus, vivit et numerum perfectum confequitur in hebdomadas. Quatuor namque decades hebdomadarum dant numerum ducentorum octoginta dierum. In decadem vero hebdomadarum feptuaginta cadunt dies. * * Quod vero dicit Graecos fieri menfes * *

XXXIV.

Ab eduliis et potibus humeri ac mammae inflantur. Victus intemperantia et afflatus partium capitis incrementa faciunt quoad offa firma exftiterint.

Lac foeminis procreatur, quae in feipfis animal vivum gignunt, ut partus tempore fit utile. Id autem animantibus alimenti gratia natura comparavit. Aliis quidem animantibus, quod unicum fit pariendi tempus, quo

πρὸς τοῦτον ἀπαντᾷ τὸν καιρὸν ἡ πέψις αὐτοῦ. τοῖς δ' ἀνθρώποις ἐπεὶ πλείους οἱ χρόνοι, κατὰ τὸν πρῶτον ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. διὸ πρὸ τῶν ἑπτὰ μηνῶν ἄχρηστον τὸ [179] γάλα ταῖς γυναιξὶ, τότε δὲ γίνεται χρήσιμον. εὐλόγως δὲ συμβαίνει καὶ διὰ τὴν· ἐξ ἀνάγκης αἰτίαν πεπεμμένον εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους. τελεουμένων δὲ τῶν κυημάτων πλέον τὸ περίττωμα τὸ περιγινόμενον. οὐ γὰρ ἔτι εἰς πλάσιν τοῦ ἐμβρύου γίνεται ἡ τροφὴ, ἀλλ' εἰς σμικρὸν αὔξησιν, ὥσπερ ἑστηκὸς ἤδη διὰ τὸ τέλος ἔχειν τὸ ἔμβρυον. τὸ δὲ γάλα εἰς τὸν ἄνω τόπον καὶ τοὺς μαστοὺς συλλέγεται, διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τάξιν τῆς συστάσεως, ὅλως δὲ ἐν ταῖς γυναιξὶ τὸ γάλα τὸ γενόμενον πρότερον, ἑπτὰ μηνῶν ἄχρηστόν ἐστιν. ἀλλ' ἅμα τά τε παιδία γόνιμα καὶ τὸ γάλα χρήσιμον. οἱ δὲ μαστοὶ τῆς εὐρυχωρίας τῆς μήτρας σημεῖα εἰσὶν, οἳ καὶ ἐνδεικνύουσι τὰς παρθένους πρὸς συνουσίαν ἐπιτηδείους εἶναι, ὃ σφριγᾶν καλεῖν εἴωθεν Ἱπποκράτης. δύνανται δὲ καὶ ὑπὸ τῆς πνευματώσεως ἐξογκοῦσθαι οἱ μαστοὶ, καθάπερ ἐκ τῆς ἀκρασίας ἡ κεφαλὴ αὐξάνεται,

toto tempore lactis eſt illis concoctio; hominibus vero quoniam plura ſunt tempora. Secundum primum his tempus adeſſe neceſſe eſt. Propterea ante ſeptimum menſem lac mulieribus inutile, quod tunc utile gignitur. At jure accidit ex neceſſaria cauſa ultimis temporibus concoctum, perfectis autem foetibus exuberat excrementum. Non enim amplius ad foetus formationem alimentum eſt, ſed nonnihil ad incrementum tamquam jam conſiſtens, quod ſummam perfectionem foetus conſequutus ſit. Lac autem in loco ſuperiore et mammis colligitur propter conſtitutionis ordinem a principio poſitum. At lac omnino mulieribus ante ſeptimum menſem creatum inutile eſt. Verum ſimul atque partus vitales ſunt, lac quoque tunc utile eſt. Mammae autem amplitudinis uteri ſigna ſunt, quae virgines etiam ad matrimonium idoneas eſſe demonſtrant, quas turgentes vocare conſuevit Hippocrates. Verum et ab inflatione poſſunt mammae intumeſcere, quemad-

Ed. Chart. IX. [179.]
ἔστ' ἂν τὰ ὀστέα στερεωθῇ, ἅπερ ἐν τοῖς παισὶ βραδύτερον σκληρύνεται.

λε'.

Τῶν ἐπιμηνίων περίοδος, τὰ πρὸ τούτων βαρέα, ἀδελφὰ τῶν ὀκταμήνων πόνων.

Πολυειδῶς τὰ ἐπιμήνια κωλύονται καὶ ὅπως ἂν ἡ ἐπίσχεσις ποιῆται. ἴσμεν τὴν ὑγιεῖαν σφαλερὰν εἶναι, καθάπερ εἴρηται ἐν τῷ περὶ γυναικείων πολλάκις αὐτῷ. ψέγει δὲ ἐνθαδὶ τὰ βάρη τὰ ἐκ τῶν ἐπεσχημένων τῆς μήτρας περιττωμάτων γινόμενα καὶ τοῖς τῶν ὀκταμήνων πόνοις ὁμοιοῖ, οἳ καὶ μεγάλοι καὶ δύσφοροι καὶ κινδυνώδεις ὑπάρχουσιν. διὸ ἐν τῷ πρώτῳ περὶ γυναικείων γέγραπται ταῦτα, ἢν δὲ τὰ ἐπιμήνια παντάπασι μὴ ἢ χωρέοντα, γίνεται ὑπὸ νόσου ἢ παχέα καὶ γλισχρὰ ἢ κολλώδεα. χρὴ οὖν πρῶτον τὴν κοιλίαν καθαίρειν ἄνω τε καὶ κάτω. ἔπειτα τὰς ὑστέρας

modum ex intemperie caput augetur, quousque ossa solida extiterint, quae pueris tardius indurescunt.

XXXV.

Menstruarum purgationum est circuitus, quae ante has fiunt gravitates, octimestrium laboribus sunt similes.

Menstrua multis modis prohibentur et ut suppressio fiat. Scimus sanitatem incertam esse, quemadmodum ab auctore libro de mulieribus saepe pronunciatum est. Hic autem gravitates damnat, quae ex suppressis in utero excrementis oboriuntur, quas octimestrium laboribus similes efficit, qui magni et toleratu difficiles et periculosi existimantur. Propterea primo de mulieribus haec scripta sunt: *Si autem menstrua non omnino secesserint*, id a morbo fit, aut ipsa crassa, viscosa et glutinosa sunt. Itaque primum venter sursum ac deorsum purgandus est, deinde uteris pessaria admovenda, quibus sanguis fervetur, inter-

Ed. Chart. IX. [179. 180.]
προσθέτω, ἀφ᾽ οὗ αἷμα καθαίρεται καὶ διαλείπειν καὶ πῖσαι, ὑφ᾽ οὗ αἷμα ἴῃ, καὶ τὰ λοιπά. καὶ πάλιν· καὶ πόνος ἔχει ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε τῆς γαστρὸς κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ τόν τε τράχηλον καὶ τοὺς βουβῶνας καὶ τὴν ὀσφύν. ἔστι δὲ καὶ ᾗσιν ἕλκεα γίνεται ἐν τῇσι μήτρῃσι καὶ κάτω ὑπὲρ τοῦ βουβῶνος καὶ κινδυνεύσει ἀποθανεῖν. καὶ ἢν μὴ ῥαγῇ τὰ καταμήνια, διενειρχθέντα ἓξ μῆνας πείσεται πάντα ἅπερ τῇ ἀτόκῳ τὰ καταμήνια ὁδὸν οὐ δυνάμενα ἐφευρεῖν. ἐν δὲ τῷ περὶ ἀφόρων αἰτίαν ἀποδιδοὺς, διότι γυναῖκες οὐ συλλαμβάνουσιν, γράφει ταῦτα, ἢν δὲ γυναικὶ μὴ χωρέῃ τὰ καταμήνια πάμπαν ἢ ὑπὸ πάντων τῶν εἰρημένων, καὶ οὕτως οὐ συλλαμβάνει. αἱ γὰρ φλέβες τοῦ αἵματος πλήρεις ἐοῦσαι τὴν γονὴν οὐ δέχονται καὶ ἐν τῇσι μήτρῃσιν αἵματος ἐκεῖναί τι χρονίου πᾶσα μηχανὴ ὅτι ἀποκωλύει τὴν γονὴν τρέφεσθαι. ἀδελφὰ δὲ εἶπεν ἀντὶ τοῦ ὅμοια καὶ συγγενῆ, καθάπερ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων γέγραπται, πολλὰ ἠδελφισμένα, τουτέστιν ὁμοιούμενα καὶ ἱκανῶς συγγενῆ. διότι τῶν συγγενῶν συγγενέσταται πάντων εἰσὶν οἱ [180] ἀδελ-

mittendum, irrigandam, quo sanguis prodeat et caetera. Ac iterum: et labor alias et alias partes ventris inferiores sub umbilico, cervicem, inguen et lumbos occupat. Quaedam enim sunt mulieres, quibus in uteris sunt ulcera et deorsum supra inguen et interire periclitantur. Quod si menstrua non erumpant inclusa sex mensibus, patientur quaecunque parturienti menstruo viam invenire nequeunt. Libro de sterilibus causam reddens, cur mulieres non concipiunt, haec scribit: si autem mulieri non prodeant omnino menstrua ob causas omnes praedictas, et ita non concipit. Nam venae plenae sanguine semen non excipiunt et quod in uteris diu remoretur aliquid sanguinis eo tota machina semen foveri prohibet. Fraterna vocavit quae similia et quae ejusdem sunt sanguinis, quemadmodum in opere de acutorum morborum victu scriptum est. Multa fraterna societate conjuncta similia et multopere cognata. Quoniam cognatorum maxime omnium cognati

Ed. Chart. IX. [180.]
φοὶ, καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ἠδελφισμένως ἔχειν ἀντὶ τοῦ ὁμοίως, καὶ ἠδελφίσθαι ἀντὶ τοῦ ᾠκειῶσθαι.

λστ'.

Πρωτοτόκον τὰ γάλακτα τῆς μὲν τροφῆς μεταβαλλούσης, τῆς δ' ὀκταμήνου ἀπαρτιζούσης. διὸ τὰ ἐπιμήνια ἀδελφὰ τῶν ὀκταμήνων πρὸς δεκάμηνον τεινόντων γινόμενα κακόν.

Τῷ γάλακτι γένεσις ἐξ αἵματός ἐστιν ἀκριβῶς πεπεμμένου, τὴν δ' ἀκρίβειαν τῆς πέψεως αὐτῷ ὁ χρόνος τῆς πρὸς τὸ φέρον ἀγγεῖον ὁμιλίας προσδίδωσι, ὡς δέδεικται ἐν τοῖς περὶ χρείας μορίων. τοῖς γὰρ τιτθοῖς οὐκ ἐκ τῶν πλησίον ἀγγείων, ἀλλὰ ἐκ τοῦ μακροτάτου διαστήματος ἡ φύσις αἷμά τε καὶ πνεῦμα παρέχει. ἐπειδὴ δὲ τὰς μήτρας τε καὶ τιτθοὺς εἰς ἑνὸς ὑπηρεσίαν τοῦ ἔργου παρεσκεύασεν ἡ φύσις, συνῆψεν αὐτὰ διὰ ἀγγείων τινῶν, ἵνα ὅταν μὲν ἐν

sunt fratres. Et alibi dicit fraterne se habere pro similiter, et cognata esse pro esse similia.

XXXVI.

Primiparatum lac ab alimento mutationem, octavo vero mense complementum adeptum est. Menstruae purgationes octimestribus ad decimum mensem tendentibus similes obortae malum.

Lacti ex sanguine accurate cocto procreatio est. Coctionis autem accurationem ipsi praebet tempus hujus comitatus ad vas deducens, ut opere de usu partium demonstratum est. Mammis enim natura non ex vicinis vasis duntaxat, sed etiam longissimo intervallo remotissimis tum sanguinem tum spiritum subministrat. Quia vero uteros et mammas ad unius operis officium natura praeparavit, ipsas partes quibusdam vasis connexuit, ut quum in uteris augetur et conformatur foetus, illi soli utrinque

Ed. Chart. IX. [180.]

ταῖς μήτραις αὔξάνηταί τε καὶ διαπλάττηται τὸ ἔμβρυον ἐκείνῳ μόνῳ τὴν ἐξ ἀμφοτέρων αἱ κοιναὶ φλέβες ἐπάρδωσι τροφήν. ὅταν δὲ ἀποκυηθὲν ᾖ, τοῖς τιτθοῖς αὖθις ἐπιῤῥεῖ σύμπασα. ὅσον δὲ ἀθροίζεται ταῖς γυναιξὶ, μὴ ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, περιττὸν, ἐκκρίνει ἡ φύσις ἐφ' ἑκάστῳ μηνὶ διὰ τῶν εἰς τὰς μήτρας καθηκόντων ἀγγείων, ἐπειδὰν δὲ κύωσιν, ἕλκει τὸ ἔμβρυον ἐξ αὐτῶν τὴν τροφήν. οὕτω μὲν δὴ γάλακτα τῶν ἐπιμηνίων ἀδελφά φησιν Ἱπποκράτης, τῆς μὲν ὀκταμήνου ἀπαρτιζούσης, τῆς δὲ τροφῆς ὑπερβαλλούσης. ὡς δὲ ἐκ τῆς τῶν τροφῶν μεταβολῆς τὸ γάλα γένηται φησὶν αὐτὸς ἐν τῷ περὶ φύσιος παιδίου. ὁκόταν κινηθῇ τὸ ἔμβρυον, τότε δὴ ἐπισημαίνει καὶ τὸ γάλα τῇ μητρί. οἱ γὰρ μαζοὶ αἴρονται καὶ αἱ θηλαὶ ὀργῶσι, τὸ δὲ γάλα οὐ χωρέει. ὁκόταν δὲ αἱ μῆτραι ὀγκηραὶ ἐοῦσαι ὑπὸ τοῦ παιδίου πιέζουσι τὴν κοιλίην τῆς γυναικὸς, τῆς δ' ὁκόταν πλήρεος ἐούσης ὁ πιεσμὸς γένηται. ἀπαπηδᾷ τὸ πιότατον ἀπό τε τῶν βρωτῶν καὶ τῶν ποτῶν ἔξω ἐς τὸ ἐπίπλοον καὶ τὴν σάρκα, καὶ τὰ λοιπά· καθάπερ καὶ ἐν τῷ περὶ γυναικείων.

communes alimentum irrigando deducunt. Quum autem editus fuerit, in mammas derepente universum confluit alimentum. Quod autem acervatur mulieribus utero non gerentibus supervacaneum, singulis mensibus natura vasis ad uteros porrectis excernit. Postquam vero conceperint, ex ipsis foetus alimentum trahit. Sic itaque lac menstrui fratrem appellat Hippocrates, octimestri quidem perficiente, alimento vero excedente. At quomodo ex alimentorum mutatione lac procreetur ipse de natura pueri pronunciat. Quum movetur foetus, tunc certe matri etiam lac adesse significat. Mammae siquidem attolluntur et papillae turgent, lac vero non continent. Quum uteri puero tument, mulieris alvum premunt, illa plena existente, oppressio fit. Pars eduliorum et potuum pinguissima foras exilit in omentum; in carnem et reliqua: quemadmodum etiam in opere de morbis mulierum ab

Ed. Chart. IX. [180. 181.]

λέλεκται αὐτῷ, ἔνθα φησί· τὸ δὲ γάλα ὅκως γίνηται, εἴρηταί μοι ἐν τῇ φύσει τοῦ παιδίου τοῦ ἐν τόκῳ. ἐπὴν δὲ κυΐσκεται ἡ γυνὴ, καταμήνια οὐ μάλα χωρέει, πλὴν ἔστιν ᾗσιν ὀλίγα. τρέπεται γὰρ εἰς τοὺς μαστοὺς τὸ γλυκύτατον τοῦ ὑγροῦ ἀπό τε τῶν σιτίων καὶ τῶν ποτῶν καὶ ἐκθηλάζεται. διὸ οἱ τιτθοὶ τοῖς στέρνοις εὐλόγως πρόσκεινται. εἰ γὰρ ἕνεκα γάλακτος γεγόνασι, τὸ γάλα δέ ἐστιν, ὡς ἐῤῥέθη, ἀκριβῶς εἰργασμένη τροφὴ, κατ' ἐκείνην μάλιστα ἔδει χώραν τιθέναι τὰ τούτου ἀγγεῖα, καθὰ ῥᾷστον ἅμα καὶ ὤκιστα πλῆθος τοῦ γάλακτος ἀκριβῶς εἰργασμένον συνίστασθαι δύναται * * καὶ μᾶλλον τοῦτο πάσχουσιν αἱ τῶν γυναικῶν πρωτοτόκοι. ἐπιλείπει γὰρ τοῖσι παιδίοισιν ἡ τροφὴ ἐς τὸ ἀρκέσαι ἄχρις ἕνδεκα μηνῶν, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ· τὰ μὲν ἐλάσσω τροφὴν ἐν τοῖσιν ἐμβρύοισιν ἔχοντα θᾶσσον τίκτει, τὰ δὲ πλείω ὕστερον. ἡ [181] γοῦν φύσις αὐτὸ προὐνοήσατο τῶν παίδων τροφὴν, παρασκευάσασα τὸ γάλα τῆς μητρὸς, ὅπερ ἄριστόν ἐστι, πλὴν εἰ μὴ τύχῃ νενοσηκός. εἰκὸς γάρ που τῆς μητρὸς ἄμεμπτον

ipſo prolatum eſt: quo loci lac, inquit, quomodo procreetur a me libro de natura pueri in partu exiſtentis edictum eſt. Quum autem mulier peperit, menſtrua non valde prodeunt, quibusdam tamen exceptis pauca. Pars enim humidi dulciſſima quae ad mammas convertitur, ex cibis et potibus exſugitur. Propterea jure mammae pectori adjacent. Si namque lactis gratia mammae factae ſint, lac autem ut dictum eſt, alimentum probe conditum, in illa potiſſimum regione haec vaſa poſita eſſe oportebat, ubi facile et velociſſime lactis accurate cocti copia colligi poſſet * * * idque magis patiuntur mulieres primiparae. Deeſt enim alimentum puellis quod ad undecimum usque menſem ſuppetat. Et ibidem: quae minus alimentum in foetibus habent, celerius pariunt, quae copioſius, ſerius. Natura igitur id praevidit, quum puerorum lac matris apparat, quod eſt optimum, niſi aegrotaverit. Decet enim matris

Ed. Chart. IX. [181.]
εἶναι τό τε σύμπαν σῶμα καὶ γάλα. ἐξ αἵματος μὲν οὖν ἔτι κυουμένοις ἡμῖν ἡ τροφὴ, ἐξ αἵματος δὲ καὶ ἡ τοῦ γάλακτος γένεσις, ὀλιγίστην μεταβολὴν ἐν τοῖς μαστοῖς προλαβόντος. τὸ δὲ γάλα σύγκειται ἐκ τριῶν οὐσιῶν ἀνομοιομερῶν, μιᾶς μὲν τῆς ὀῤῥώδους τε καὶ λεπτῆς. ἑτέρας δὲ τῆς παχείας τε καὶ τυρώδους καὶ τρίτης τῆς ἐλαιώδους τε καὶ λιπαρᾶς. ὃ δὲ λέγει πρὸς δεκάμηνον τεινόντων * * * ὅμοιόν ἐστι τῷ λεγομένῳ ἐν τῷ περὶ γυναικείων * * * καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς εἶπεν, γυναικὶ ἢν ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα ἐκ τῶν μαζῶν πολὺ ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει. τοῦτο δὲ οὐ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας γεννᾶται.

λζ.

Τρωμάτων ἢν ἰσχυρῶν ἐόντων οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν. τὰ χαῦνα, τὰ ἄνω νεμόμενα, κάκιον.

totum corpus et lac vitiosum non esse. Itaque nobis ex sanguine conceptis lac alimentum est. Ex sanguine vero lactis est procreatio paucissimam mutationem in mammis recipiens. Lac autem ex tribus substantiis dissimilium partium componitur: una quidem serosa et tenui, altera vero crassa et caseosa, tertia denique oleosa et pingui. Quod vero dicit ad decimum mensem tendentibus * * * * * simile iis est quae in opere de morbis mulierum dicuntur * * * * * Etenim in aphorismis prodidit: mulieri utero gerenti si lac copiosum a mammis effluat, foetum imbecillum significat. Hoc autem non primis mensibus procreatur.

XXXVII.

Gravibus incussis vulneribus, nisi tumores appareant, ingens malum; si laxi et molles fuerint, bonum; si sursum serpant, deterius.

Ed. Chart. IX. [181.]

Ἡ αὐτὴ σχεδὸν ῥῆσις ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς γέγραπται αὐτῷ· ἢν τρωμάτων ἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν ἐόντων οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα κακὸν, τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ ἔνωμα κακά. ἐν ᾗ μέμφεται τὰ μηδ' ὅλως ἐπιγινόμενα τοῖς πονηροῖς τραύμασιν οἰδήματα, διὰ τὸ ὑποψίαν εἶναι ἐπὶ τούτων μεθίστασθαι τοὺς ἐπιῤῥέοντας τοῖς τραύμασι χυμοὺς ἐπὶ τὰ κυριώτερα· καὶ γὰρ ὡς τὸ λίαν οἰδαίνεσθαι τὰ τραύματα, κινδυνῶδες, οὕτω τὸ μηδ' ὅλως ἐξογκοῦσθαι κινδυνωδέστατον. ἐκεῖνο γὰρ τῆς μεγάλης φλεγμονῆς, τοῦτο δὲ τοῦ νενεκρωμένου σώματος σημεῖον. τὰ ἄνω νεμόμενα δὲ λέγει τοὺς σκληροὺς καὶ ἀντιτύπους ὄγκους, οἳ ὡς τὰ πολλὰ ὠμοὶ ὄντες τυγχάνουσι. καλεῖ δ' αὐτοὺς ἐν ἀφορισμοῖς ἔνωμα καὶ τῶν χαύνων κακίω εἶναί φησιν. ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν τὰ ὁμαλῶς ξυμπεπαινόμενα καὶ μὴ περίσκληρα καὶ τὰ ἐναντία παραβάλλων, ὡς ἐπὶ μιᾶς ἀντιθέσεως τὸ μὲν σκληρὸν φῦμα τοῦ μαλακοῦ φαυλότερον λέγει, αὐτοῦ δὲ σκληροῦ τὸ μᾶλλον σκληρὸν, καὶ ὅσῳ σκληρότερον, τοσούτῳ χαλεπώτερον.

Eadem prope oratio in aphorismis ab ipſo ſcripta eſt: ſi magnis et gravibus vulneribus tumor non appareat, ingens malum; molles boni; crudi mali. Qua oratione vitioſa damnat vulnera, quibus nulli tumores ſuperveniunt, quod metus ſit confluentes vulneribus humores ab his ad partes nobiliores transferri. Etenim ut admodum tumere vulnera periculoſum eſt, ſic nullo prorſus modo intumeſcere periculoſiſſimum. Illud enim magnae inflammationis, hoc emortui corporis ſignum eſt. *Si ſurſum ſerpant:* tumores duros e regione reſpondentes intelligi, qui plerumque crudi ſunt. Ipſos autem vocat in aphorismis crudos et mollibus deteriores eſſe pronunciat. Sexto vero epidemiorum quum quae aequabiliter matureſcunt et quae non admodum dura et contraria componit, tanquam in una oppoſitione, durum quidem tumorem molli pejorem dicit; ipſo autem duro duriorem et quanto durior eſt, tanto difficilior.

Ed. Chart. IX. [181. 182.]

λη'.

Οἷσιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσιν, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται, τούτων δ' ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, οἷσι μὲν [182] *τὰ ἐξόπισθεν, σπασμοὶ μετὰ πόνων, οἷσι δὲ ἐς τοὔμπροσθεν ἢ μανίαι ἢ ὀδύναι πλευροῦ ὀξέαι καὶ δυσεντερία ἐρυθρή. τὰ οἰδήματα παρὰ λόγον ῥηΐζοντα κίβδηλον, ὡς τῷ τοῦ Ἀνδρονίκου παιδίῳ τὸ ἐρυσίπελας ἐπαλινδρόμησεν, ἢν μὴ ἐς τὰ αὐτὸ ἐλθὸν χρηστόν τι σημαίνῃ.*

Καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν ἀφορισμῶν φησιν· οἷς ὄγκοι τοῖς ἕλκεσιν ἐπιγίνονται, οὐ πάνυ τι σπῶνται, οὔτε μαίνονται. γράφει γὰρ οὕτως· ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται. τουτέων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι, ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι ἢ ἐμπύησις ἢ δυσεντερίη, ἢν ἐρυθρὴ ᾖ τὰ οἰδήματα. σπῶνται γὰρ

XXXVIII.

Quibus tumores in ulceribus sunt, ii non admodum convelluntur, neque insaniunt. His autem derepente evanescentibus, quibus quidem ad posteriora fuerant, convulsiones cum doloribus; quibus vero ad anteriora, aut insania aut acuti laterum dolores et dysenteria rubra concitantur. Tumores praeter rationem juvantes, imposturam ferunt, qualem Andronici filio intro recurrens erysipelas portendit, nisi quid commodi eodem recursus significet.

In quinto quoque aphorismorum edicit: *quibus tumores ulceribus superveniunt, ii neque admodum convelluntur, neque insaniunt.* Ita namque scribit: *quibus cum ulceribus tumores conspiciuntur, hi fere non convelluntur, nec in mammam incidunt. His autem derepente evanescentibus, quibus quidem retrorsum, convulsiones et tetani oboriuntur, quibus vero antrorsum, maniae, lateris dolores acuti aut empyema, aut dysenteria, si rubri tumores*

Ed. Chart. IX. [182.]

ἐνίοτε τινες ἐφ᾽ ἕλκεσι καὶ μαίνονται, ὅταν δηλονότι μέγεθος ἀξιόλογον ἢ κακοήθειάν τινα προσλάβωσι. τῶν δὲ ὄγκων ἀφανισθέντων ἐξαίφνης γίνονται σπασμοὶ, ὅταν ἐν τοῖς ὀπίσω μέρεσιν ᾖ τὰ ἕλκη, ἤγουν κατὰ νῶτον. εἰ δὲ ἐν τοῖς πρόσω, μανίαι ἢ ὀδύναι ὀξεῖαι τοῦ πλευροῦ ἢ καὶ τὰ ἄλλα αἴτιόν ἐστιν, ὅτι τὰ ὄπισθεν νευρώδη ὑπάρχουσι. τὰ δὲ ἔμπροσθεν ἀρτηριώδη καὶ φλεβώδη τυγχάνουσιν ὄντα. ὃ δὲ γράφεται ἐνταῦθα σπασμοὶ μετὰ πόνων, ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἐστὶ σπασμοὶ, τετανοί. καὶ ἀντὶ τούτων δυσεντερίη ἐρυθρὴ ἐκεῖ λέγεται ἢ ἐμπύησις ἢ δυσεντερία, ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα. καλεῖ δὲ οὕτως δυσεντερίαν τὴν αἱματηρὰν, ἥτις ἐστὶν αἵματος κένωσις δι᾽ ἐντέρων χωρὶς ἑλκώσεως. ὅτε δὲ καὶ ἀῤῥωστίᾳ τοῦ ἥπατος αἱματώδη διαχωρῆται, καὶ τότε ὀνομάζεται δυσεντερία τὸ πάθος, καὶ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἀμελοῦντες τοῦ ἥπατος αἴτιοι θανάτου τοῖς κάμνουσιν ἐγένοντο. καὶ εἰκὸς ἐκ τῆς εἴσω παλινδρομῆς τῆς φλεγμονῆς τὰς ἐμπυήσεις γίγνεσθαι, τῆς ὕλης εἰς τὸν

extiterint. Convelluntur enim interdum quidam in ulceribus et infaniunt, quum nimirum infignem magnitudinem aut malignitatem aliquam acceperint. Tumoribus autem repente evanefcentibus, oriuntur convulfiones, quum in pofterioribus partibus funt ulcera, videlicet in dorfo. Quod fi in anterioribus fint ulcera, maniae aut acuti lateris dolores aut etiam aliarum partium. Caufa eft quod pofteriora nervis exuberent, anteriora vero arteriis et venis. Quod autem hic fcribitur, *convulfiones cum doloribus*, in aphorismis funt convulfiones, tetani et pro his dyfenteria rubra. Illic dicitur, *empyema aut dyfenteria, fi rubri tumores extiterint.* Sic autem vocat dyfenteriam cruentam, quae fanguinis eft vacuatio per inteftina citra ulcerationem. Nonnunquam etiam hepatis imbecillitate cruenta dejiciuntur, ac tum dyfenteria morbus nominatur. Et multi medici neglecto hepate, interitus aegrotantis caufae extiterunt. Et par eft ex inflammationis intro recurfu fuppurationes fieri, materia ad thoracem affluente vel

θώρακα ἐκρεούσης ἢ καὶ τὴν δυσεντερίαν τὴν αἱματώδη, ἐκεῖ ἡρπασμένης τῆς τοῦ οἰδήματος ὕλης, ἢ ἐκ τοῦ αἵματος τὴν φλεγμονὴν ἐποίησεν.

λθ'.

Τοῦτο ἐκ τε γενέσιος περὶ τὸ οὖς περὶ ἥβην διεδόθη, ἑτέρῳ τριταίῳ ἐκ γενετῆς γενομένῳ, ἀπεπύησεν ἐναταίῳ. γίνεται οὗτος ἑβδομαῖος ὑγιής. κακοηθέστερα τὰ ἀφανιζόμενα ἐξαίφνης.

[183] *Παρὰ τὸ οὖς ἔπαρμα ἢ οἴδημα ἢ ἄλλο τι γινόμενον, ἔπειτα πρὸς τὴν ἥβην διεδόθη, καθάπερ καὶ ὃ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐφάνη, τῇ ἐνάτῃ ἀπεπύησε καὶ ὁ κάμνων τῇ ἑβδόμῃ ἐγένετο ὑγιής. προστίθησι δὲ ὡς συμπέρασμα τούτου τοῦ τμήματος τὸ κεφάλαιον σημειώσεως, λέγων τὰ ἐξαίφνης ἀφανιζόμενα εἶναι κακοηθέστερα, ὡς μήτε ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ γινόμενα μήτε λυτηρίων σημείων προηγουμένων,*

etiam cruentam dyſenteriam materia tumoris illuc rapta quae ex ſanguine inflammationem procreavit.

XXXIX.

Hoc ab ortu circa aurem erat, poſtea ad pubem propagatum eſt. Quod alteri tertio ab ortu die eruperat, nono ſuppuratum eſt. Hic ſeptimo die ſanus evaſit. Maligniora ſunt quae derepente diſparent.

Ad aures tuberculum aut tumor aut quicquam aliud productum, poſtea ad pubem propagatum eſt, quemadmodum et quod tertio die apparuit, nono die pus factum eſt et aegrotus ſanus evaſit. Addit autem tanquam hujus ſectionis concluſionem, animadverſionis caput, dicens, *quae derepente evaneſcunt, ea maligniora eſſe.* Quippe quae neque decretorio die deceſſerunt, neque praecedentibus ſolutoriis ſignis, ut ſit idem quod in prorrhetico pronunciatum eſt; lateris dolorem cum ſputis bilioſis

Ed. Chart. IX. [183.]

ἵνα εἴη ὅπερ ἐν τῷ προῤῥητικῷ εἴρηται, πλευροῦ ἄλγημα ἐπὶ πτύσεσι χολώδεσι ἀλόγως ἀφανισθέντα κακόν τι σημαίνει. αἱ γὰρ ἐξαιφνίδιοι μεταβολαὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων εἰσὶν, ὧν ἀγαθὴν κρίσιν μεμαθήκαμεν, ὅτι γίνεται οὐκ ἄνευ πεπασμοῦ καὶ κατά τινα τῶν κρισίμων ἡμερῶν καὶ διὰ τῆς ἐπιδήλου προδεδηλωμένη καὶ τῆς κρίσεως εἶδος, οἰκεῖον τῷ νοσήματι, ποιουμένη.

evanefcentem praeter rationem vitio dant. Nam quaecunque praeter rationem evanuerunt, aliquid mali portendunt. Subitaneae namque mutationes acutorum funt morborum, quorum probam crifin didicimus, quae non fine maturatione et aliquo decretorio die eoque manifefto prius declarato efficitur et quae fpecie crifis morbo propria editur.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Β. ΤΜΗΜΑ Δ.

Ed. Chart. IX. [184.]

α'.

[184] Ἡπατῖτις ἐν ὀσφύϊ μέχρι τοῦ μεγάλου σπονδύλου κάτωθεν καὶ σπονδύλοισι προσδιδοῖ ἐντεῦθεν, μετέωρος δ' ἥπατος καὶ διὰ φρενῶν ἐς καρδίην, καὶ ἡ μὲν εὐθεῖα εἰς κληῖδας, ἐντεῦθεν δὲ αἱ μὲν ἐς τράχηλον, αἱ δὲ ἐπ' ὠμοπλάτας. αἱ δὲ ἀποκαμφθεῖσαι κάτω παρὰ σπονδύλους καὶ πλευρὰς ἀποκλίνουσι. καὶ ἐξ ἀριστερῶν μὲν μία ἐγγὺς κληίδων, ἐκ δεξιῶν δὲ ἐπί τι αὐτὴ χωρίον ἄλλη. ἡ

HIPPOCRATIS LIBRI II. EPIDEMIORUM SECTIO IV.

I.

Hepatitis per lumbos ad magnam usque vertebram deorsum fertur, indeque sese vertebris communicat et sublata per hepar et per septum transversum cor et recta claviculas adit. Hinc autem aliae ad cervicem, aliae ad scapulas, quaedam inferius deflexae ad vertebras et costas declinant. Ex sinistris quidem una prope clavi-

Ed. Chart. IX. [184.]

δὲ σμικρὸν κατωτέρω ἀποκαμφθεῖσα, ὅθεν μὲν ἐκείνη ἀπέλιπε, προσέδωκε τῇσι πλευρῇσι ἔστ' ἂν τοι ἐπ' αὐτέης τῆς καρδίης προστύχοι ἐπικαμπτομένη ἐς τὰ ἀριστερά. καὶ ἀποκαμφθεῖσα δὲ κάτω ἐπὶ σπονδύλους καταβαίνει, ἔστ' ἂν ἀφίκηται ἔνθεν ἤρξατο μετεωρίζεσθαι ἀποδιδοῦσα τῇσι πλευρῇσιν τῇσιν ἐπιλοίπῃσιν ἁπάσαις ἢ ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀποσχίδας παρ' ἑκάστην διδοῦσα μία ἐοῦσα. ἀπὸ μὲν τῆς καρδίης ἐπί τι χωρίον ἐν τοῖσι ἀριστεροῖσι μᾶλλον ἐοῦσα ἐπὶ τὰ ὑποκάτω τῆς ἀρτηρίης, ἔστ' ἂν καταναλωθῇ καὶ ἔλθῃ. ὅθεν ἡ ἡπατῖτις ἐμετεωρίσθη. πρότερον δὲ πρὶν ἢ ἐνταῦθα ἐλθεῖν, παρὰ τὰς ἐσχάτας δύο πλευρὰς διαιρέθη καὶ ἡ μὲν ἔνθα, ἡ δὲ ἔνθα τῶν σπονδύλων ἐλθοῦσα καταναλώθη. εὐθεῖα δὲ ἀπὸ καρδίης πρὸς κληῖδα τείνουσα ἄνωθεν τῆς ἀρτηρίης ἐστὶ καὶ ἀπὸ ταύτης ὥσπερ καὶ παρ' ὀσφῦν κάτωθεν τῆς ἀρτηρίης ἀΐσσει ἐς τὸ ἧπαρ, ἡ μὲν ἐπὶ πύλας καὶ λοβὸν, ἡ δὲ ἄλλο ἐξ ἧς ἀφωρμήκει, σμικρὸν κάτωθεν φρενῶν. φρένες δὲ προσπεφύκασι τῷ ἥπατι, ἃς οὐ ῥᾴδιον χωρῆσαι.

culas tendit; ex alia autem paulo inferius deflexa, ubi quidem illa definit sese costis adjungens, dum venam ipsam cordis attigerit ad sinistra se flectens. Deorsum autem demissa secundum vertebras descendit, donec eo perveniat, unde se sublimem erigit, reliquis omnibus costis adhaerens utrinque singulis, quum una sit mittens ramulos, a corde aliquatenus ad locum aliquem a sinistris magis procedens, deinde infra arteriam quousque consumpta fuerit eoque pervenerit, unde jecoraria sublimis emersit. Quo priusquam perveniat, ad extremas duas costas scinditur et in utramque vertebrarum partem progressa ibi conditur. Quae vero recta a corde ad claviculam tendit, supra arteriam est, indeque ut etiam ad lumbos infra arteriam ad hepar fertur, partim ad portas et pinnas, partim in reliquum deinceps paulo infra septum transversum excurrit. Septum autem adhaeret hepati, quod separari facile non potest. Geminae porro venae a claviculis scinduntur et hinc et

διασαὶ δὲ ἀπὸ κληΐδων, αἱ μὲν ἔνθεν, αἱ δὲ ἔνθεν ὑπὸ στῆθος ἐς ἦτρον. ὅπη δὲ ἐντεῦθεν οὔπω οἶδα. φρένες δὲ κάτω κατὰ τὸν σπόνδυλον τὸν κάτω τῶν πλευρῶν, ῃ νεφρὸς ἐξ ἀρ- [185] τηρίης, ταῦτα ἀμφιβεβήκει, αἷς ἀρτηρίαι μὲν ἐκ τοῦ τένοντος ἐκπεφύκασιν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἀρτηρίης τόνον ἔχουσαι. ταύτῃ δέ πη παλινδρομήσασα ἀπὸ καρδίης ἡ ἡπατῖτις ἔληγεν, ἀπὸ δὲ τῆς ἡπατίτιδος διὰ τῶν νεφρῶν αἱ μέγισται δύο, ἡ μὲν ἔνθεν, ἡ δὲ ἔνθεν φέρονται μετέωροι πολυσχιδεῖς τε διὰ τῶν φρενῶν εἰσὶν ἀμφὶ ταύταις, τῆς πεφύκασιν ἄνωθεν δὴ φρενῶν, αὗται δὲ μᾶλλόν τι ἐμφανέες. δύο δὲ τόνοι ἀπ' ἐγκεφάλου ὑπὸ τὸ ὀστέον τοῦ μεγάλου σπονδύλου ἄνωθεν καὶ πρὸς τοῦ στομάχου μᾶλλον ἑκατέρωθεν τῆς ἀρτηρίης παρελθὼν, ἑκάτερος ἐς ἑαυτὸν ἦλθεν. ἴκελος ἑνί. ἔπειτα οἱ σπόνδυλοι καὶ αἱ φρένες πεφύκασιν, ἐνταῦθα ἐτελεύτων. καί τινες ἐνδοιαστοὶ πρὸς ἧπαρ καὶ σπλῆνα ἀπὸ τούτου τοῦ κοινωνήματος ἐδόκεον τείνειν. ἄλλος τόνος ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν σπονδύλων παρὰ ῥάχιν παρέτεινεν ἐκ πλα-

inde sub pectus ad imum ventrem pertingunt. Quonam vero inde ferantur mihi nondum constat. At septum transversum infra ad vertebram cordis substratam stabulatur, atque ea in parte qua renes ex arteria utrinque eminent. Ex quibus arteriae enascuntur, utrinque cum arteria nervum habent. Atque huc quadantenus ex corde recurrens jecoraria desinit. A jecoraria vero per septum transversum duae maximae venae hinc et inde sublimes feruntur, multifidaeque per septum, cui complexi adhaerent. In superiore autem illius parte magis exstant conspicuae. Duo vero nervi a cerebro sub magnae vertebrae os a superiore parte perreptant et ad gulam magis ab utraque arteriae parte descendunt et uterque in sese incidens uni similis. Deinde ubi septum et vertebrae existunt, ibi desinunt. Et quidam ancipites ab hac communione ad jecur et lienem ipsos tendere censuerunt. Alius nervus ab utraque ver-

Ed. Chart. IX. [185.]

γίου σπονδύλων καὶ τῇσι πλευρῇσιν ἀπένεμον. ὥσπερ αἱ φλέβες, οὕτως οὗτοι διὰ φρενῶν ἐς μεσεντέριόν μοι δοκέουσι τείνειν. ἐν δὲ τουτέοισιν ἐξέλιπον. αὖθις δ' ὅθεν φρένες ἐξεπεφύκεισαν, ἀπὸ τούτου ξυνεχέες ἐόντες κατὰ μέσον κάτωθεν ἀρτηρίης τὸ ἐπίλοιπον παρὰ σπονδύλους ἀπεδίδουν ὥσπερ αἱ φλέβες, μέχρι καταναλώθησαν διελθοῦσαι ἐς τὸ ἱερὸν ὀστέον.

β'.

Ἐν Αἴνῳ ὀσπριοφαγοῦντες ξυνεχέως, θήλειαι, ἄρσενες, σκελέων ἀκρατέες ἐγένοντο καὶ διετέλεον. ἀτὰρ καὶ ὀροβοφαγέοντες γονυαλγέες. ἐπιτηδεύειν ὀξυθυμίην ἐμποιέειν καὶ χρώματος, ἀναλήψιος ἕνεκα καὶ ἐγχυμώσιος καὶ εὐθυμίης καὶ φόβους καὶ τὰ τοιαῦτα. καὶ ἢν μὲν τὸ ἄλλο σῶμα συννοσέῃ, ξυνιῆσθαι, εἰ δὲ μὴ, τοῦτο.

tebrarum parte juxta spinam extenditur et ex obliquo vertebrarum et costis distribuitur. Quemadmodum autem venae, sic hi per septum transversum ad lactes pertendere mihi videntur, in quibus etiam desinunt. Rursus autem ab eo loco unde septum exoritur continuitate quadam per medium infra arteriam, quod est reliquum ad vertebras quemadmodum venae distribuuntur, quoad in os sacrum procurrentes consumpti condunt.

II.

In Aeno qui continenter leguminibus vescebantur, tum mares tum foeminae, crurum impotentia laborabant vitamque traducebant. Et vero qui ervo vescebantur, hi genuum dolore vexabantur. Adhibenda diligentia est, ut excandescentia inducatur, cum coloris reparandi tum affusionis humorum conciliandae gratia, laetitia quoque ac terror et hujusmodi pathemata. Si reliquum corpus aegrotet, simul etiam ipsi medendum est. Sin minus, id satis.

Ed. Chart. IX. [185.]

γ'.

Ἡ Στυμάργεω οἰκέτις, ἣ Ἰδουμαία ἐγένετο, ὡς ἔτεκε θυγατέρα, ἐπέστραπτο τὸ στόμα τοῦ αἰδοίου καὶ ἐς ἰσχίον καὶ σκέλος ὀδύνη, παρὰ σφυρὸν τμηθεῖσα ἐῤῥήϊσε, καίτοι καὶ τρόμοι κατὰ σῶμα πᾶν κατεῖχον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν πρόφασιν διελθεῖν καὶ τῆς προφάσιος τὴν ἀρχήν.

III.

Stymargi ancilla Idumaea cum filiam peperisset, ipsi uteri osculum conversum est, ac coxam et crus dolor invasit. Secta ad malleolum vena convaluit, etsi totum corpus tremores occupabant. Verum ad causam et causae principium deveniendum fuit.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Β. ΤΜΗΜΑ Ε.

Ed. Chart. IX. [186.]

α'.

[186] Ὀκόσοι πυῤῥοὶ, ὀξύῤῥινες, ὀφθαλμοὶ σμικροὶ, πονηροὶ, ὁκόσοι πυῤῥοὶ, σιμοὶ, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι, ἐσθλοὶ, ὑδρωπιώδεες χαροποὶ, φαλακροὶ ἔωσι, ἰσχνοφωνίην κιρσὸς λύει, ἐς τὸν ἀριστερὸν καὶ τὸν δεξιὸν ὄρχιν, ἄνευ τουτέου τοῦ ἑτέρου οὐχ οἷόν τε λύεσθαι. μεγάλοι, φαλακροὶ, τραυλοὶ, ἰσχνόφωνοι, ἐσθλοί. νοσήματα δὲ ἔχουσι, τραυλὸς ἢ φαλακρὸς ἢ ἰσχνόφωνος ἢ δασὺς, ἰσχυρῶς

HIPPOCRATIS LIBRI II. EPIDEMIORUM SECTIO V.

I.

Qui fulvi ſunt, acuto naſo et oculis parvis, pravi; qui fulvi, ſimi et magnis oculis boni. Hydropici ravos habent oculos et calvi ſunt. Vocis exilitatem varix ſolvit ad ſiniſtrum et dextrum teſtem enatus; citra horum alterum ſolvi non poteſt. Magni, calvi, balbi et exili voce praediti boni ſunt. Balbus autem aut calvus aut

μελαγχολικά. νοσήματα δ' ἔχουσιν ὅσοι τῇ γλώσσῃ παφλάζουσι, χειλῶν μὴ ἐγκρατέες ἐόντες, ἀνάγκη λυομένων ἐμπύους γίνεσθαι. ὀδύνην ἐν τοῖσι κάτω χωρίοισιν ἰσχυρὴ κωφότης λύει καὶ αἷμα πολλὸν ἐκ τῶν ῥινῶν. ἡ μανίη ἡ μεγάλης νόσου ἐν ἔθει γενομένης. ἢν λεχοῖς σπασμὸς ἐπιγένηται, πῦρ ποιεῖν καὶ ἐς κύστιν κηρωτὴν ἐγχέας πολλὴν χλιαρὴν κλύζειν.

β'.

Ἢν τῆς κεφαλῆς τὸ ὀστέον καταγῇ, διδόναι γάλα καὶ οἶνον πίνειν, ἴσον ἴσῳ. ἢν δὲ ἕλκος ᾖ, φλεβοτομέειν τὰς εἴσω, ἢν μὴ πυρεταίνῃ, ἢν δὲ παραφρονέῃ, τὴν κεφαλὴν καταβρέχειν, ἢν μὴ τὰ ὑποχόνδρια ἐπηρμένα ᾖ. ἢν τὴν κεφα-[187] λὴν ἀλγέῃ, ἐς στῆθος ἔρχεται. ἔπειτα ἐς τὸ ὑποχόνδριον, ἔπειτα ἐς τὸ ἰσχίον, πάντα δὲ οὐχ οἷόν τε ἀλγέειν.

exili voce donatus aut hispidus, morbis admodum melancholicis conflictatur. Morbos quoque habent quicunque lingua offendunt ac haesitant, ut nec labris moderari queant, eos necesse est illis desinentibus, purulentos fieri. Validum inferiorum locorum dolorem surditas solvit et sanguis copiosus ex naribus profluens. Insania magni morbi pro consuetudine contingentis solutio. Si puerperii convulsio successerit, febris est concitanda, immissoque in vesicam cerato multo tepido ac per clysterem infuso alvus colluenda.

II.

Si capitis os confractum fuerit, lac et vinum aequali aquae mixtura diluta propinanda. Quod si ulcus extiterit, interiores venae secundae sunt, nisi febricitet. Si autem deliret, caput embroche perfundendum est, nisi hypochondria extuberent. Si caput doluerit, ad pectus primum dolor accedit, deinde ad hypochondria, postea ad coxam, omnia namque simul dolere nequeunt.

γ.

Ἀνεμίην, φλεβοτομίη, τῷ φαρμάκῳ τὸν ῥόον ἴσχειν ἐπαλείφων. ὅδε γὰρ ὁ ῥόος ἐκ τῆς μεγάλης φλεβός. ἢν δὲ αὐτόματον ῥέῃ πολλὸν, νηστευέτω ἢ γάλα δύο ὕδατος, τέσσαρας γάλακτος, τὰς ἀγόνους πυριῆν καὶ φαρμακεύειν.

δ.

Ὅσοι ἐξαπίνης ἄφωνοι ἀπύρετοι ἔωσι, φλεβοτομέειν. φλέγματος κατάῤῥοι ἐκ τῶν μαζῶν ἕλκουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐξερεύγεται κατὰ τὰς ῥῖνας ἐς τὸν πνεύμονα. οἷσι βὴξ ξηρὴ οὐ λύεται, ἢν μὴ ὀδύνη ἰσχυρὴ ἐς τὰ ἰσχία ἢ ἐς τὰ σκέλεα ἢ ἐς τὸν ὄρχιν. ἢν ὑδρωπιῶντα βὴξ ἔχῃ, ἢν μὲν αὐτίκα λειποθυμέῃ, θερμοῖσι πᾶσι διαχρήσθω· ἢν δὲ μὴ, θωρῆξαι καὶ σιτίων ἐμπλῆσαι. τάμνειν δὲ τὰς εἴσω.

ε.

Τοῦ νοσήματος τοῦ μεγάλου ἐν τάσει γινομένου λύσις,

III.

Anemiam, hoc est subventaneos flatus incisa vena, fluxum vero medicamentum illitum sistit: fluxus enim ex magna vena prodit. Si vero sponte copiose fluat, jejunet aut aquae partes duas, lactis quatuor bibat. Infoecundas fomentis ac medicamentis curato.

IV.

Qui derepente sine febre voce deficiunt, iis vena secanda est. Pituitae defluxiones ex mammis trahunt oculi et per nares ad pulmonem eructant. Quibus tussis sicca est, his non solvitur, nisi dolor vehemens ad coxas aut crura aut ad testem irruat. Si hydrope laborantem tussis prehenderit, siquidem protinus animo deficiat, calidis omnibus utatur; sin minus, vinum potet ac cibis impleantur, venas autem interiores secare oportet.

V.

Magni morbi in vehementia existentis solutio coxarum

Ed. Chart. IX. [187. 188.]

ἰσχίων ὀδύνη, ὀφθαλμῶν διαστροφαὶ, τύφλωσις, ὀρχίων οἴδησις, μαζῶν ἄρσις, ἢν πυρετοῦ ἔχοντος τὰ περὶ τὸ πρόσωπον ἰσχνὰ ᾖ, ἐν ἡμέρῃ γονίμῳ, τὴν ἐπιοῦσαν λύσει. ὕδρωψ ἢν οἴδημα ἔχων ἐν τοῖσι σκέλεσι βήσσῃ, ἢν τὸ οὖς ἀλγέῃ, τῷ γάλακτι διαχρήσθω, ἢν μὴ ἐν τῇ γονίμῃ μεθῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν ἀνάγκη. οὗ ἂν ἡ φλὲψ ἡ ἐν τῷ ἀγκῶνι σφύζῃ, μανικὸς καὶ ὀξύθυμος, ᾧ δ' ἂν ἀτρεμέῃ, τυφώδης.

στ'.

Τρῶμα ἢν αἱμοῤῥαγήσῃ, μὴ βρέχειν τὸ ἕλκος. τὴν κεφαλὴν δὲ βρέχειν θερμῷ. ἢν καρδιώσσῃ, θερμὸν ἄρτον μετ' οἴνου ἀκρήτου διδόναι. ἐμέτου λύσις ὕδωρ θερμὸν διδόναι πίνειν καὶ ἐμείτω. ὅσα σφακελίζει ἀπολαβόντα τὴν φλέβα ἑλκῶσαι καὶ ὑγιῶσαι. σπασμοῦ χειρὸς [188] δακτύλων ἄνευ πυρετοῦ σχάσαι, ἢν μὴ τὴν κεφαλὴν ἀλγέῃ, εἰ δὲ μὴ, ὕδωρ θερμὸν καταχεῖν.

---

dolor est, oculorum perversiones, caecitas, testium tumor et mammarum elevatio. Si febre detinente faciei partes die impari graciles subsidant, sequenti die solutio exspectanda est. Hydropicus si tumorem in cruribus habens tussiat, malum. Si auris doleat, lacte utatur. Nisi die impari febris remiserit, ipsam recidere necesse est. Cui vena in cubito pulsat, insanus et iracundus est; cui vero quiescit, stupidus.

VI.

Si vulnus sanguinem fundat, ne ulcus madefeceris; caput vero calida irrigato. Si cardialgia vexet, panis calidus cum vino meraco exhibendus est. Vomitus solutio, aqua calida potui exhibenda et vomat. Quaecunque siderantur, intercepta vena ulceranda et curanda est. In digitorum manus convulsione citra febrem scarificandum, si caput non doleat. Sin minus, aquam calidam affundito.

Ed. Chart. IX. [188.]

ζ.

Ὀφθαλμῶν, σποδίου δωδέκατον, κρόνου πέμπτον, πυρῆνος ἓν, ψιμυθίου ἓν, σμύρνης, τὸ ὕδωρ κατὰ τῆς κεφαλῆς ψυχρὸν καταχεῖν καὶ διδόναι σκόροδα σὺν μάζῃ. κιρσοὶ δὲ φαλακρῶν ἢν μὴ μεγάλοι ἔωσι, μανιώδεις. ἀλφοῦ καὶ λέπρης τιτάνην ἐν ὕδατι, ὡς μὴ ἑλκώσῃ. χορίων κάθαρσις, ἢν ὑπερέχῃ πρὸς τὰς ῥῖνας προστιθέναι, ὥστε πτάρνυσθαι καὶ ἐπιλαμβάνειν τὰς ῥῖνας τῆς πταρνυμένης καὶ τὸ στόμα.

VII.

Ad oculos recipe spodii partem duodecimam, croci quintam, nuclei olivae unam, cerussae unam, myrrhae unam. Aquam frigidam capiti affundito et allia cum maza exhibito, calvorum varices nisi magni fuerint, furiosi sunt. Ad alphos et lepram calcem ex aqua elotam admoveto, ut ne ulceret. Secundarum purgatio, si non emineant. Sternutatorio naribus exposito sternutantis nares et os comprime.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Β. ΤΜΗΜΑ Δ.

Ed. Chart. IX. [189.]

α'.

Ἣν κεφαλὴ μεγάλη καὶ ὀφθαλμοὶ σμικροὶ, τραυλοὶ, ὀξύθυμοι. οἱ μακρόβιοι πλείους ὀδόντας ἔχουσιν. οἱ τραυλοὶ, ταχύγλωσσοι, μελαγχολικοὶ, κατακορέες. ἀσκαρδαμύκται, ὀξύθυμοι. μεγάλη κεφαλὴ, ὀφθαλμοὶ μέλανες καὶ μεγάλοι, ῥῖνα παχείην καὶ σιμὴν, ἐσθλοὶ, χαροποὶ, μεγάλοι, κεφαλὴ σμικρὴ, αὐχὴν λεπτὸς, στήθεα στενὰ, εὐάρμοστοι,

HIPPOCRATIS LIBRI II. EPIDEMIORUM SECTIO IV.

I.

Quibus caput magnum, oculi parvi, ii balbi et iracundi sunt. Quibus plures sunt dentes, ii diuturnae sunt vitae. Balbi lingua celeres, melancholici et magnopere biliosi sunt. Oculis non nictantes iracundi. Quibus caput magnum, oculi nigri et magni, nasus crassus et simus, ii boni existunt. Quibus oculi ravi et magni sunt, caput parvum, cervix tenuis, pectus angustum,

Ed. Chart. IX. [189. 190.]

κεφαλὴ σμικρὴ, οὐδ' ἂν εἴη τραυλὸς, οὐδὲ φαλακρὸς, ἢν μὴ γλαυκὸς εἴη.

β'.

Σπασμῶν φωνὴ ἐν γονίμῳ λύεται, ἀπήλλακται τοῦ μεγάλου νοσήματος. λεχοῖ δὲ πυρεταινούσῃ καὶ ἀλγεούσῃ ὕδωρ καταχεῖν καὶ πτισάνην παχείην διδόναι τρὶς τῆς ἡμέρης θερμήν. παιδίον τρέφεται, ἑβδόμῳ μηνὶ ἢ ἐνάτῳ ἢ δεκάτῳ καὶ ἵσταται τῇ φωνῇ καὶ ἰσχὺς ἕπεται καὶ τῶν χειρῶν κρατέει. τῆς φωνῆς λυομένης πάντα λύεται· ἡ γὰρ λύσις τῇ φθέγξει ὁμοίη. λύεται δὲ ἐν γονίμῃ.

γ'.

[190] Ἢν αἱ φλέβες σφύζωσιν ἐν τῇσι χερσὶ καὶ τὸ πρόσωπον ἐῤῥωμένον καὶ ὑποχόνδρια μὴ λαπαρὰ ᾖ, χρονίη ἡ νοῦσος γίνεται, ἄνευ σπασμοῦ οὐ λύεται ἢ αἵματος πολλοῦ ἐκ τῶν ῥινῶν, ἢ ὀδύνης ἐς τὰ ἰσχία τοῦ λαιμοῦ ὕδωρ θερμὸν κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχεῖν, ἢν μὴ

concinnam structuram consequuntur. Qui caput parvum sortitur, neque balbus, neque calvus futurus est, nisi glaucus extiterit.

II.

In convulsionibus si vox die impari solvatur, a magno morbo liberat. Puerperae febricitanti et dolenti aquam affundito et ptisanam crassam ter die calidam dato. Puer mense septimo, nono aut decimo educatur, voce pollet, robur eum sequitur et manuum compos est. Voce soluta omnia solvuntur: solutio namque voci est similis. At die impari solutio contingit.

III.

Si venae in manibus pulsent et facies sana ac robusta fuerit et hypochondria mollia non extiterint, diuturnus oboritur morbus, qui non absque convulsione aut sanguinis copiosi ex naribus eruptione aut coxendicum dolore non solvitur. Affecta gula, calida caput perfunden-

Ed. Chart. IX. [190.]
ψυχρὸς ᾖ. ἢν δὲ μὴ, ἄλητον ὡς θερμότατον διδόναι καὶ οἶνον ἄκρητον. ταραχῆς γαστρὸς, κυάμους ἑφθοὺς διδόναι, ἢν μὴ τὰ ἄνω κατακορέα ᾖ, ἢ κύμινον διδόναι τρώγειν μετὰ τῶν κυάμων.

δ'.

Ἀπόληψις δὲ τοῦ νοσήματος οὐκ ἂν γένοιτο, εἰ μὴ ἐν γονίμῃ ἡμέρῃ. οὐδὲ ἂν ἀρχὴ γένοιτο, ἢν μὴ ἀγόνῳ ἡμέρῃ καὶ μηνὶ, ἔτι δὲ γονίμῳ. νίτρον Αἰγύπτιον καὶ κορίαννον καὶ κύμινον τρίβοντα σὺν ἀλείφατι συναλείφειν, ὅσα θνήσκει ἀνάγκη γονίμῳ ἡμέρῃ καὶ γονίμῳ μηνὶ καὶ γονίμῳ ἔτει. προλέγειν δὲ ὀρθῶς ἂν ἔχοι θάνατον ἢ ὀδύνας ἰσχυρὰς, ὧν τὰ ὄμματα μὴ ἔῤῥωται, ὁ θάνατος ἐν τάχει. ἢν δὲ ἐν γονίμῳ ἔτει γίνηται, ἀπ' ἀμφοτέρων γονίμους ἀνάγκη γενέσθαι, ἢν δὲ ἀγόνῳ ἔτει καὶ ἀγόνῳ ἡμέρῃ, θνήσκειν ἀνάγκη γονίμῳ ἡμέρῃ. τοῦ ἀριθμοῦ τρίτη ἰσχυροτάτη.

dum eſt, niſi ſit frigus; ſin minus, farina quam calidiſſima et merum exhibenda ſunt. In alvi perturbatione fabas coctas exhibeto, ſi ſuperiores corporis partes admodum bilioſae fuerint aut cuminum in ſabis edendum dato.

IV.

At morbi interceptio nonniſi die impari continget; neque morbi principium aderit, niſi pari die, menſe quoque et anno pari. Nitrum Aegyptium et coriandrum et cuminum cum oleo trita ventri illinito. Qui intereunt, eos die impari interire neceſſe eſt. Bonum autem fuerit mortem aut vehementes dolores praedicere. Quorum oculi robuſti non ſunt, iis brevi mors aderat. Quodſi anno accidat impari, ab utrisque impares fieri neceſſe eſt. Sin vero pari anno et die pari fiat, mortem in diem imparem incidere neceſſe eſt. Ex numero tertius eſt validiſſimus.

Ed. Chart. IX. [190. 191.]

ε'.

Κυνάγχην καὶ ὀφθαλμίην, φλεβοτομίη, τρωθέντος ἐντέρου ἡ ἀναπνοὴ ἔρχεται κάτω ἀφανὴς κατὰ τὸ τρῶμα καὶ κενοῦται τὰ στήθεα. διδόναι οὖν γάλα καὶ οἶνον ἴσον ἴσῳ, ὧν κατακορέα τὰ στήθεα, ψελλοὶ, μανιώδεες καὶ φαλακροί. τουτέων ὅσοι ἐκ γενεῆς καὶ στρεβλοὶ, ἀσύνετοι ἢ λιθιῶντες ἢ μαινόμενοι, οἷσι δὲ μὴ, ἑτέρου κακοῦ λύσιες περὶ φύσιος.

στ'.

[191] Δύναμιν πλείστην ἔχει τιτθὸς, ὀφθαλμὸς δεξιὸς, ταῦτα τῶν κάτω καὶ ὅτι ἐμπέφυκε τοῖσι δεξιοῖσι τὰ ἄρσενα, γυναιξὶν ἐπιμήνια. ὥστε ἴσχειν, σικύην μεγίστην παρὰ τὸν τιτθὸν προσβάλλειν, τρίμηνον παιδίον πάντα δηλοῖ καὶ μέγα τότε ἔχει. ἢν πολλὸν ῥέη γάλα, ἀνάγκη ἀσθενέειν, τὸ ἐν γαστρὶ, ἢν στερεώτεροι ἔωσιν οἱ τιτθοὶ,

V.

Anginam et lippitudinem ſanat venae ſectio, vulnerato inteſtino, reſpiratio deorſum ad vulnus obſcura procedit et pectus vacuatur. Lac igitur et vinum pari aquae potione temperatum exhibeto. Quorum pectus bilem procreat, ii balbi, furioſi et calvi ſunt. Ex his qui ab ortu etiam ſtrabones eduntur, hi ſunt imprudentes aut calculo obnoxii aut inſaniunt. Quibus haec non accidunt, naturae beneficio alterius mali ſolutio fit.

VI.

Plurimam facultatem habet mamma dextra et oculus dexter, eademque rectitudo in inferioribus partibus. Nam et mares dextris innaſcuntur. Mulieribus menſes ut ſiſtas maximam mammae cucurbitulam admove. Trimeſtris foetus prodit omnia tuncque magnus eſt. Si lac copioſum profluat, foetum debilem eſſe neceſſe eſt. Si ſolidiores mammae fuerint, foetus ſalubrior eſt, utraque

Ed. Chart. IX. [191.]

ὑγιηρότερον τὸ ἔμβρυον, φλέψ ἔχει παχείη ἐν ἑκατέρῳ τιτθῷ. ταῦτα μέγιστον ἔχει μόριον συνέσιος.

η'.

Στραγγουρίην λύει φλεβοτομίη, ἢν τὰ ἄνω χωρία σπαργᾷ, τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν ἑλκέων κάθαρσις, ἔμετος, ἱδρώς. ἀπὸ γαστρὸς ταραχῆς ἢ ἀπὸ βηχὸς, καρκίνου γενομένου, τὸ στόμα πικραίνεται. διδόναι δὲ πίνειν ἐλατήριον δὶς ἢ τρὶς, ἢν μὴ ψελλὸς ᾖ. ἐπιδεῖν δεῖ, χαλκοῦ ἄνθος καύσας, ἕως ἂν πυῤῥὸν ᾖ, καὶ σπογγίην, ἢν μὴ ψελλὸς ᾖ, ἀλύκης, φρίκης, χάσμης, οἶνος ἴσος ἴσῳ ἢ γάλα. ὠτὸς περιωδυνίην σικύην προσβάλλειν.

θ'.

Ὅ τι ἂν τῶν ἄνω πονέῃ, ὀδύνη ἐς τὰ ἰσχία ἢ ἐς τὰ γούνατα καὶ ἄσθμα λύει πάντα τουτέων γινόμενον. εἰλεοῦ λα-

vero mamma venam crassam habet, quapropter maximam confluentiae partem sortitur.

VII.

Stranguriam solvit venae sectio. Si loci qui ad caput sunt superiores, ad humorum excretionem turgeant, iis ulcerum purgatio, vomitus et sudor conferunt. Ab alvi perturbatione aut tussi cancro oborto os amarescit. Elaterium bis terve propinato, nisi balbus fuerit. Aëris florem ustum dum rufescat et spongiam admovere oportet, nisi balbus extiterit. Anxietudini, jactationi, horrori et oscitationi vinum pari aquae portione temperatum aut lac exhibeatur. Ad auris dolorem gravissimum cucurbitula affigenda est.

VIII.

Quemcunque partium superiorum dolorem, genuum aut coxendicum dolor aut anhelatio oborta haec omnia solvit. In volvulo molli frigidum vinum copiosum et

παροῦ, ψυχρὸν οἶνον πολλὸν ἄκρητον κατὰ λόγον διδόναι, ἔστ' ἂν ὕπνος ἢ σκελέων ὀδύνη γένηται. λύει δὲ καὶ πυρετὸς καὶ δυσεντερίη ἄνευ ὀδύνης, ἢν ὑποχόνδριον τεταμένον ᾖ, πιέζειν τῇ χειρὶ καὶ λούειν. παρωνυχίης κηκὸς μέλαινα ἐν μέλιτι ὕδατος ὑφιεμένου, γάλακτος ὀκτὼ κοτύλας δοῦναι πιεῖν, ἢν δὲ ἐμέῃ καὶ μὴ πίνῃ, μυττωτὸν δριμύ. ὥστε ἔχειν γυναῖκα ἐν γαστρὶ, πωλύπια ὑπὲρ φλογὸς ὀπτῶντα ὡς θερμότατα καὶ πλεῖστα ἡμίφλεκτα διδόναι τρώγειν καὶ τρίψαντα νίτρον Αἰγύπτιον καὶ κορίαννον καὶ κύμινον ἐς κόλλικας ποιοῦντα προστιθέναι τῷ αἰδοίῳ.

ι'.

[192] Ἢν ἐκ κραιπάλης κεφαλὴν ἀλγέῃ, οἴνου ἀκρήτου κοτύλην πιεῖν. ἢν δὲ ἄλλως κεφαλὴν ἀλγέῃ, ἄρτον ὡς θερμότατον σὺν οἴνῳ ἀκρήτῳ ἐσθίειν. ἢν ἄνθρωπον θέρμη ἔχῃ μὴ ἀπὸ χολῆς μηδὲ ἀπὸ φλέγματος, ἀλλ' ἢν

meracum prout congruit, exhibendum quoad ſomnus aut crurum dolor obortus fuerit. Solvit autem et febris et dyſenteria citra dolorem, ſi hypochondrium contenſum fuerit, id manu comprimendum ac lavandum. Ad reduviam galla nigra cum melle, profuit. Aqua invadente lactis heminas octo bibendas dato. Quod ſi vomat, neque potet, myrtetum acre dato. Quo mulier in utero concipiat, polypos parvos in primis aſſatos quam validiſſimos et prope ſemiuſtulatos eſui dato; atque nitrum Aegyptium tritum, coriandrum et cuminum in paſtillos efformato et in pudendum ſubdito.

IX.

Si ex crapula caput doleat, vini meraci heminam bibat. Si vero aliter caput doleat, panis quam calidiſſimus cum vino meraco edendum eſt. Si hominem calor prehenderit non a bile neque a pituita, ſed aut a laſſitudine aut alia cauſa febricitet, calida copioſa affuſa caput

Ed. Chart. IX. [192.]

ἀπὸ κόπου ἢ ἄλλως πυρεταίνῃ, ὕδωρ θερμῆναι πολλόν. ἔπειτα ὑπερχέων τὴν κεφαλὴν βρέχειν, μέχρις ἂν τοὺς πόδας ἰδρώσῃ καὶ ἄλητον ἕψεσθαι ὡς παχύτατον. ἐπὴν δὲ ἰδρώσῃ τοὺς πόδας, ἄλητον ὡς πλεῖστον καὶ θερμότατον ἐσθίων καὶ οἶνον ἄκρητον ἐπιπίνων, περιστειλάμενος ἱματίοις ἀναπαυέσθω εὐκόπως ἢ μὴν ναρκίσσου δύο ἢ τρεῖς κεφαλὰς ἐπὶ τῷ δείπνῳ ἐσθιέτω. τῷ μέλλοντι μαίνεσθαι τόδε προσημαίνει τὸ σημεῖον, αἷμα συλλέγεται αὐτῷ ἐπὶ τοὺς τιτθούς.

irrigato, quoad pedes ſudaverint farinamque craſſiſſimam coquito. Quum autem pedes ſudaverint, farinam plurimam et calidiſſimam edat mero ſuperbibito et ſtragulis coopertus placide quieſcat aut certe narciſſi duo aut tria capita in coena edat. Qui in maniam lapſurus eſt, ipſi hoc ſignum praeſagit in mammis ſanguinem colligi.

τρίως παρεφρόνησεν. ἐμάθομεν δὲ τοῦ μὲν τρόμου τὴν αἰτίαν ἀῤῥωστίαν εἶναι τῆς κατὰ τοὺς μῦς δυνάμεως. παραφροσύνην δὲ γίνεσθαι, βλαβέντος ἐγκεφάλου κατὰ φλεγμονὴν ἢ πλεονεξίαν χολώδους χυμοῦ. τὸν δ' ὀξὺν πυρετὸν ἕπεσθαι σηπεδόσι χυμῶν. εἰ μὲν οὖν καὶ τὰ προηγησάμενα τῆς νόσου καθάπερ ἐπ' ἄλλων ἔγραψεν, οὕτω κἀπὶ τοῦ Πυθίωνος ἐγεγράφει, τάχα ἂν ἐξ ἐκείνων ἂν ἡμῖν ἔνδειξίς τις ἐγένετο τῆς κατασκευῆς τοῦ νοσήματος. ἐπεὶ δ' οὐ προσέθηκεν ἐξ ὧν προσέγραψε μόνων καὶ ἡμεῖς πειρασόμεθα τὴν εὕρεσιν αὐτῆς ποιήσασθαι, σὺν τῷ κἀξ αὐτοῦ τοῦ μηδὲν γράψαι περὶ τῶν προηγησαμένων τῆς νόσου, γίνεσθαι τὴν ἔνδειξιν τῆς ἐν τῷ σώματι διαθέσεως. εἴτε γὰρ ἐκ γυμνασίων [195] ἀκαίρων ἢ πότων ἢ ἀφροδισίων, ὡς εἴωθε γράφειν, εἴτ' ἐξ ἄλλου τινὸς ἐξηλλαγμένου πολὺ τῆς συνήθους διαίτης, ἤρξατο πυρέττειν ὁ Πυθίων, οὐκ ἂν εἰπεῖν αὐτὸ παρέλιπεν. εὔδηλον οὖν ὅτι κατὰ πολὺν χρόνον λεληθότως ἡ κατασκευὴ τοῦ νοσήματος ἐγένετο. τῶν τοίνυν τρόμων τὴν μὲν, ὡς ἂν εἴποι τις, αἰτίαν ἐχόντων συν-

vero tremoris caufam facultatis mufculorum infirmitatem effe didicimus. Infipientiam vero fieri oblaefo ab inflammatione aut biliofi humoris abundantia cerebro. Acutam denique febrem humorum putredinem comitari. Si itaque quae morbum praecefferunt, quemadmodum in aliis fcripfit, in Pythione fcripfiffet, ex illis forfan indicatio quaedam praeparationis ad morbum nobis fuiffet. Quia vero non adjecit iis folis quae adfcripfit, nos quoque ipfius inventionem conficere tentabimus, quum ex eo quod nihil de iis quae morbum praecefferunt fcripferit, fiat affectionis corporis fignificatio. Sive enim ex intempeftivis exercitationibus aut potu aut venere, prout fcribere confuevit, five ex alio quodam quod a confueta victus ratione permutatum fit, febricitare coepiffet Pythio, hoc enunciare non omififfet. Patet igitur longo tempore morbi ftructuram fenfim paratam fuiffe. Quum itaque tremores, cujusque fententia, caufam continentem facultatis

εκτικὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως, ἀῤῥωστούσης δ' αὐτῆς, ἤτοι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ἢ διὰ πλῆθος βαρῦνον, ὁ μὲν τῇ βλάβῃ τῆς δυνάμεως ἑπόμενος τρόμος οὐδέποτ' ἐν ἀρχῇ νόσου χωρὶς ἰσχυρᾶς νοσήσεως ἢ λιμοῦ καὶ κόπων, ἀγρυπνιῶν τε καὶ φροντίδων, ἔτι τε πρὸς τούτοις ἀφροδισίων ἀμέτρων, ὧν εἴπερ ἐγένετό τι, πάντως ἂν ὁ Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσεν αὐτοῦ, κατὰ τὴν γραφὴν, ὡς εἴωθε. ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ἔγραψε τοιοῦτον, διὰ πλῆθος ὑπολαβεῖν εὔλογόν ἐστι βαρύνεσθαι τὴν δύναμιν. ἐπεὶ δ' οἵ τε τρόμοι περὶ τὰς χεῖρας ἐγένοντο, τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων ἐκ τοῦ κατὰ τὸν τράχηλον ἐχούσας νωτιαίου, ἔκ τε τοῦ ληρῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ἔνδειξίς ἐστι τοῦ καὶ τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν ἤδη τινὰ δέχεσθαι μοχθηρὸν χυμόν. ἐχρῆν οὖν ἐννοήσαντα τὸν Ἱπποκράτην κινδυνωδῶς ἔχειν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ φλεβοτομίαν ἐλθεῖν, ἤτοι κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, εἰ μηδὲν ἄπεπτον ἐν τῇ γαστρὶ περιείχετο σιτίον, ἢ πάντως γε κατὰ τὴν δευτέραν, ἔτι δὲ μᾶλλον, ὅτι μετὰ τὴν τῆς πρώτης ἡμέρας διήγησιν αὐτὸς ἔγραψε.

imbecillitatem fortiantur; illa autem imbecilla reddatur aut propria ratione aut ob opprimentem facultatem. Qui vero tremor laefio facultatis comes eft, nequaquam in morbi fit principio citra validam aegrotationem aut famem aut laffitudines aut vigilias aut curas, ad haec praeterea immoderatam venerem. Quorum fi quid factum fuiffet, id ipfum Hippocrates in textu, ut confuevit, plane memoraffet. Quia vero nihil tale fcripfit, vires gravari plenitudine conjeciffe confentaneum eft. Quod autem tum manuum tremores effent, fuorum nervorum ex cervicis medulla ortum habentium; tum vero quod homo deliraret, id indicium eft, cerebrum etiam ipfum jam pravum quendam humorem excipere. Oportebat igitur Hippocratem intellexiffe hominem periculofe laborantem ad venae fectionem accedere aut primo die, fi nullus incoctus cibus in ventre contineretur, aut prorfus fecundo, atque etiamnum magis quod a primi diei expofitione ipfe fcripferit.

γ'.

Δευτέρῃ πάντα παρωξύνθη.

Φαίνεται γὰρ αὐξανόμενον, ὡς οὐ σμικρὸν οὐδ' ἐπὶ τῇ τυχούσῃ διαθέσει τὸ νόσημα γεγονὸς, ἀλλ' αὐτό τε μέγα καὶ τὴν αἰτίαν οὐκ εὐκαταφρόνητον ἔχον. ἐπεὶ δ' οὐκ ἐπὶ Πυθίωνος μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀῤῥώστων φαινομένων δεῖσθαι φλεβοτομίας, ἐξ ὧν αὐτὸς ἔγραψε τεκμαιρομένοις ἡμῖν οὐχ εὑρίσκεται προσγράφων αὐτὴν, ἀναγκαῖόν ἐστι δυοῖν θάτερον ὑπονοεῖν, ἢ μὴ φλεβοτομηθῆναι τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ἢ παραλελεῖφθαι τὴν διήγησιν τοῦ βοηθήματος. τὸ μὲν οὖν μηδένα τῶν δεηθέντων αὐτοῦ φλεβοτομηθῆναι τῶν ἀπιθάνων ἐστὶν, ὡς στέργοντος ἀνδρὸς τὸ βοήθημα τοῦτο, καθάπερ ἐν τοῖς γνησιωτάτοις ἐδήλωσε βιβλίοις, ἀφορισμοῖς τε καὶ περὶ διαίτης ὀξέων καὶ τῷ περὶ ἄρθρων, ἐν αὐτῷ τε τούτῳ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπί τινος ἀῤῥώστου γράψας· ὀγδόῃ ἀγκῶνα ἔτεμον, ἐῤῥύη πολὺ

III.

Secundo die omnino exacerbata ſunt.

Proditur enim morbus incremento non ut parvus, neque ex vulgari ortus affectione, imo tum ipſe magnus eſt tum cauſam minime ſpernendam ſortitur. Quoniam vero non in Pythione ſolum, verum etiam in aliis multis aegris, qui venae ſectione indigere videntur, ipſam, prout nos de ejus ſcriptis conjecimus, adjeciſſe non reperitur: ex duobus alterum animo conjicere neceſſe eſt aut illis hominibus venae ſectionem celebratam non fuiſſe aut hujus praeſidii narrationem eſſe praetermiſſam: quod autem indigentium nemini venam ſecuerit, credibile non eſt, quum ille vir hoc remedium commendaverit, ut in germaniſſimis operibus, tum aphorismis tum libris de acutorum victu tum in libro de articulis atque in hoc ipſo epidemiorum tertio declaravit, quum de quodam aegroto ſcriberet: octavo die cubitum ſecui et copioſus

ὡς ἔδει. ὅπου γὰρ ὀγδοαῖον αὐτὸν ἐφλεβοτόμησε, πολὺ δή που μᾶλλον ἐν ταῖς προειρημέναις ἡμέραις εὔδηλός ἐστι (393) χρώμενος τῷ βοηθήματι. τὸ δὲ μὴ γράψαι καθ' ἕκαστον ἄῤῥωστον ἐφ' ὧν προσήχθη τὸ βοήθημα, τῶν σμικροτέρων αὐτοῦ μνημονεύοντα, μέχρι καὶ βαλάνου προθέσεως ἀπίθανόν ἐστιν. εἰ τοίνυν ἀτόπου τοῦ λόγου καθ' ἑκάτερον ὄντος ἑλέσθαι χρὴ τὸ ἧττον [196] ἄτοπον, ἡγοῦμαι παραλελῆφθαι μὲν καὶ ἐπὶ πολλῶν τὸ βοήθημα, παραλελεῖφθαι δ' ὡς σαφὲς ἐν τῇ διηγήσει. καί με προσάγει τοῦτο μάλιστα τὸ προγεγραμμένον ἐπὶ τοὺς φλεβοτομηθέντας ὀγδοαίους. φαίνεται γὰρ ὡς σπάνιον μὲν τοῦτο γράψας, ὡς σύνηθες δὲ τὸ πρὸ τῆς ὀγδόης παραλιπών. εἰ γὰρ ἔν γε τοῖς γνησίοις συγγράμμασιν ἐπὶ τῶν μεγάλων νοσημάτων ἀεὶ χρῆται τῇ φλεβοτομίᾳ, συνεπιβλέπων αὐτῇ, δύο ταῦτα μόνα, τήν θ' ἡλικίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κάμνοντος, ἔν τε τούτοις αὐτοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ὀγδοαῖόν τινα φλεβοτομηθῆναί φησι, οὐδὲν ἄλλο δυνατὸν ἐπινοεῖν ἐστὶν ἢ ὅτι παρε-

sanguis, prout oportebat, fluxit: quum enim octavo ipso die illi venam secuerit, multo sane magis praecedentibus diebus ipsum hoc auxilio usum esse constat: quod autem in singulis aegrotis non scripserit quibus id auxilium adhibitum est, quum eo minorum etiam adusque balani suppositionem mentionem fecerit, incredibile est. Ergo si utrinque oratio absurda sit, minus absurdum deligendum est. Equidem existimo auxilium in multis adhibitum esse, sed in narratione tanquam manifestum praetermissum fuisse. Quo me potissimum adducit quod prius scriptum est eos quibus octavo die venae sectio facta est. Videtur siquidem hoc tanquam rarum scripsisse, sed tanquam consuetum ante diem octavum praetermisisse. Nam si in legitimis operibus, magnis morbis vexantibus, venae sectione perpetuo utatur, simul cum ea haec duo sola respiciens, aegrotantis tum aetatem tum vires: his etiam ipsis in epidemiorum libris cuidam octavo die sectam esse venam pronunciat. At nullum aliud constitui potest quam quod

Ed. Chart. IX. [196.] Ed. Bas. V. (398.)
λήφθη μὲν ἐπὶ τῶν καμνόντων τὸ βοήθημα, παρελείφθη δ' ὡς σαφὲς ἐν τῇ διηγήσει. περὶ μὲν δὴ τῆς φλεβοτομίας, ἐπεὶ κοινὸς ὁ λόγος ἁπάντων τῶν ἀῤῥώστων ἐστὶν, ἅπαξ ἀρκέσει λελέχθαι, καθάπερ καὶ τἄλλα ὅσα κοινά. περὶ δὲ τῶν ἰδίων καθ' ἕκαστον ἡ ἐξήγησις ἔσται, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Πυθίωνος, ὡς ἐνεστησάμεθα, ποιησαμένοις ἡμῖν.

δ'.

Τρίτῃ τὰ αὐτά. τετάρτῃ ἀπὸ κοιλίης ὀλίγα ἄκρητα, χολώδεα διῆλθε. πέμπτῃ πάντα παρωξύνθη, τρόμοι παρέμενον, ὕπνοι λεπτοὶ, κοιλίη ἔστη. ἕκτῃ πτύελα ποικίλα, ὑπέρυθρα. ἑβδόμῃ στόμα παρειρύσθη. ὀγδόῃ πάντα παρωξύνθη, τρόμοι καὶ πάλιν παρέμενον, οὖρα δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν καὶ μέχρι τῆς ὀγδόης λεπτὰ, ἄχροα, ἔχοντα ἐναιώρημα ἐπινέφελον. δεκάτῃ ἵδρωσε, πτύελα ὑποπέπονα, ὑπεκρίθη, οὖρα ὑπόλευκα περὶ κρίσιν. μετὰ δὲ κρίσιν

in aegris curandis usurpatum sit remedium, sed id tanquam dilucidum in historia praetermissum est. Itaque de venae sectione quod aegris omnibus communis sit oratio, semel dixisse sufficiet, quemadmodum et quibuscunque communibus caeteris. De propriis autem nobis singulorum erit explicatio, exordium a Pythione ut instituimus ducturis.

IV.

Tertio eadem. Quarto ab alvo pauca, sincera et biliosa dejecta sunt. Quinto omnia exacerbata sunt, tremores manebant, somni exiles, alvus constitit. Sexto sputa varia et aliquantulum rubra. Septimo os distortum est. Octavo proritata sunt omnia, tremoresque rursum permanebant; urinae circa principia quidem etiam ad octavum usque diem tenues, decolores, quae enaeorema nubilosum sortiebantur. Decimo sudavit; sputa paululum cocta; prope judicatus est, urinae circa judicationem subtenues. Quadragesimo a judicatione die, postea

τεσσαρακοστῇ ἡμέρῃ ὕστερον, ἐμπύημα περὶ ἕδρην καὶ στραγγουριώδης ἐγένετο ἀπόστασις.

Τὰ μὲν ἄλλα τῆς ῥήσεως συμπτωμάτων ἔχει διήγησιν καὶ τῇ λέξει καὶ τῇ διανοίᾳ σαφῆ. πολλάκις γὰρ εἴωθε γενέσθαι τοῖς ὀξέως νοσοῦσι καὶ μεμαθήκαμεν αὐτῶν τὰς δυνάμεις κατὰ τὸ προγνωστικὸν καὶ τὸ πρῶτον αὐτῶν τούτων τῶν ἐπιδημιῶν. εἴρηται δ' οὐκ ὀλίγα κἀν τῷ δευτέρῳ χρήσιμα πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων ἐξήγησιν. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν διηγήσεως εἰπὼν πτύελα ποικίλα ὑπέρυθρα, μὴ προσθεὶς δὲ μήτε πλευριτικὸν τὸν Πυθίωνα μήτε περιπνευμονικὸν γεγονέναι, ζήτησιν ἡμῖν ὑπελείπετο, πότερον καὶ ἄλλως δύναται γενέσθαι τοιαῦτα πτύσματα τοῖς νο- [197] σοῦσιν ὀξέως ἢ μόνοις τοῖς περιπνευμονικοῖς καὶ πλευριτικοῖς. φαίνεται καὶ ἄλλως ἡγεῖσθαι γίνεσθαι τοιαῦτα, ῥυέντων μὲν εἰς τὸν πνεύμονα χυμῶν μοχθηρῶν, ἀλλ' ὀλίγων παντάπασιν, ὡς μὴ φλεγμῆναι τὸ σπλάγχνον. ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἦν οὔτε πλευριτικὸς οὔτε περιπνευμονικὸς εὔ-

fuppuratio circa fedem et ftranguriofus abfceffus factus eft.

Caetera quidem hujus orationis fymptomatum narrationem habent tum dictione tum fententia confpicuam; quorum vires et in prognoftico et in horum ipforum epidemiorum primo didicimus. Non pauca etiam in fecundo ad aegrorum explicatione utilia pronunciata funt. At quum in eorum quae fexto die contigerant narratione fputa varia et aliquantulum rubra protulit, neque Pythionem pleuriticum neque peripneumonicum fuiffe addidit, quaeftionem nobis reliquit, utrum et alias hujusmodi fputa fieri queant acuto morbo laborantibus, an folis peripneumonicis et pleuriticis, videturque arbitrari etiam alias contigiffe, confluentibus quidem in pulmonem pravis humoribus, fed prorfus ita paucis, ut vifcus non inflammetur. Quod enim neque peripneumonicus, neque pleuriticus fuerit Pythio, inde patet, quod neque meminerit,

Ed. Chart. IX. [197.] Ed. Baf. V. (893.)

δηλόν ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ μνημονεῦσαι τὸν Ἱπποκράτην, μήτ' ὀνομαστὶ τῶν παθῶν τούτων, ἀλλὰ μηδ' ἀπό τινος ἀχωρίστου συμπτώματος. εἰρήκει γὰρ ἂν ἢ πλευρᾶς ὀδύνην ἢ δύσπνοιαν. οὐ μὴν οὐδ' ἀπὸ κεφαλῆς πεπονθυίας ὤφθη ποτὲ τοιαῦτα πτυσθέντα. μετὰ μέντοι βηχὸς καὶ δυσπνοίας καὶ πλευρᾶς ἀλγήματος ὁρᾶταί ποτε τοιαῦτα πτύσματα. καί τινας δύο καὶ χωρὶς πυρετοῦ τοιούτων πτυσθέντων χρώματα εἶδον, ὠχρῶν μετὰ βηχὸς ὄντων. ἀλλὰ τῷ μὲν ἑτέρῳ κατὰ βραχὺ πυρετίων μικρῶν γενομένων εἰς χρόνον ἡ διάθεσις ἐκταθεῖσα, παραμεινάντων τῶν πυρετῶν, φθινώδη τὸν ἄνθρωπον ἀπέδειξε, τῷ δ' ἑτέρῳ χωρὶς πυρετοῦ τοιούτων πτυσθέντων ἡμέραις ἐφεξῆς ὀλίγαις οὐδὲν ἄτοπον ἠκολούθησε. εἰκὸς οὖν ἐστὶ κατὰ τὰ πρῶτα μέρη τοῦ θώρακος, καθ' ἃ συνάπτει τοῖς ἐσχάτοις τοῦ τραχήλου σπονδύλοις, γεγονέναι τινὰ περιουσίαν οὐ πολλὴν, ἐφ' ᾗ μηδὲ δύσπνοιαν ἀπαντῆσαι, διὰ τὸ μὴ συντελεῖν τι σαφὲς εἰς τὴν τῆς ἀναπνοῆς ἐνέργειαν τὸ πρῶτον μεσοπλεύριον, ἐν αὐ-

neque nominatim hujusmodi affectiones produxerit Hippocrates; imo nec ullum earum infeparabile fymptoma. Nam vel doloris lateris, vel difficultatis fpirandi mentionem feciffet. Non tamen ab affecto capite talia fputa aliquando vifa funt; cum tuffi vero, fpirandi difficultate et lateris dolore hujusmodi fputa nonnunquam confpiciuntur. Atque duos quosdam vidi citra febrem qui talia fputa colore pallida cum tussi exfpuerint, verum alterum quidem paulatim parvis febriculis obortis in diuturnum tempus affectio prorogata permanentibus febribus tabidum hominem prodidit, alterum vero absque febre, quum talia paucis deinceps diebus exfpuiffet, nihil abfurdi confequutum eft. Itaque in primis thoracis partibus quibus cum ultimis cervicis vertebris conjungitur, aliquam humorum affluentiam non multam conftitiffe par eft, qua fpirandi difficultas non excitaretur, quod ad refpirationis functionem primum intercoftale fpatium nihil quod manifeftum fit conferat. Quum autem in ipfis nervorum

ταῖς δὲ ταῖς ῥίζαις τῶν ἐπὶ τὰς χεῖρας ἀφικνουμένων νεύρων τῆς διαθέσεως γενομένης, βαρυνομένων τῶν νεύρων, τρομώδεις ἐργάσασθαι τὰς χεῖρας. ἐκ γὰρ τοῦ πρώτου μεσοπλευρίου καὶ τῶν ὑπερκειμένων δὲ σπονδύλων τὰ τοὺς μῦς τῶν χειρῶν κινοῦντα φύεται νεῦρα. μαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ τὸ παραμεῖναι τοὺς τρόμους σὺν τοῖς πτύσμασι τοῖς ἐπιγενομένοις. ἡνίκα δ' ἐν ἐκείνοις ἐφάνη τι πέψεως σημεῖον, οὔτε τοὺς τρόμους ἔτι γίνεσθαι καὶ παύσασθαι τὸ νόσημα, κρίσεως τῆς δι' ἱδρώτων ἐπιγενομένης. καίτοι γε ἀπέπτων ὄντων τῶν οὔρων ὅμως ἡ πέψις ἔκρινε τῶν αναπτυομένων καὶ ἤνεγκε τὴν κρίσιν ὡς ἑκάτερον τῶν σημείων ὃ πέφυκε δηλοῦν μὴ διαψεύσασθαι. διττῆς γὰρ διαθέσεως τῷ νοσοῦντι γινομένης, μιᾶς μὲν τῆς πυρετώδους ἐπὶ τοῖς ἐν ταῖς φλεψὶ χυμοῖς, ἑτέρας δὲ τῆς εἰρημένης ἄρτι κατὰ τὸν θώρακα, τὴν μὲν προτέραν συνέβη μὴ παύσασθαι τελέως ἱδρῶσιν, ὡς ἂν ἔτ' ἄπεπτον οὖσαν, παύσασθαι δὲ τὴν ἑτέραν, τῷ μηδὲν δ' ὅλως ὑπολειφθῆναι τοῖς περὶ τὸν θώρακα. γράφει γοῦν αὐτὸς οὕτως· δεκάτῃ ἵδρωσε, πτύελα

ad manus procedentium radicibus affectio oborta fit, nervique degraventur, tremulas fecisse manus consentaneum est. Ex primo namque intercostali spatio et superjacentibus vertebris nervi musculorum motores enascuntur. Haec autem testantur et quod tumores una cum sputis quae supervenerunt permanserint, et quod ubi aliquod concoctionis signum apparuit, non amplius facti sunt tremores, morbusque sublatus sit judicio per sudores consequuto, et quamvis urinae crudae essent, sputorum concoctio judicavit judiciumque attulit, ut neutrum quod judicare consuevit signum fefellerit. Quum enim duplex esset aegrotanti affectio, una quidem febrilis ex iis quae in venis continentur humoribus; altera vero in thorace nuper, enunciata priorem contigit sudoribus non plane sedari, quod adhuc incocta esset; alteram vero remitti, quod in thorace nihil prorsus mansisset residui. Itaque sic scribit: *Decimo sudavit, sputa paululum cocta, prope*

ὑποπέπονα, ἐκρίθη, οὖρα ὑπόλεπτα περὶ κρίσιν· ἐνδεικνύμενος ἃ κατὰ τὸ προγνωστικὸν ἔγραψε περὶ τῶν λεπτῶν οὔρων ὄντων διττῶν, πρῶτα μὲν τάδε· ἐς τ' ἂν πυῤῥόν τε ᾖ τὸ οὖρον καὶ λεπτὸν, ἄπεπτον εἴη τὸ νόσημα. δευτέρα δὲ τάδε· ὅσοι δ' ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμαλὰ οὐρέωσι πολὺν χρόνον, ἢν καὶ τὰ ἄλλα ὡς περιεσομένοισιν ᾖ σημεῖα, τούτοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι εἰς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία. διὰ τοῦτο οὖν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῶν συμβάντων τῷ Πυθίωνι κατὰ λέξιν οὕτως ἔγραψε· μετὰ δὲ κρίσιν τεσσαρακοστῇ ἡμέρῃ ὕστερον ἐμπύημα περὶ ἕδρην καὶ στραγγουριώδης ἐγένετο ἀπόστασις. ἐπεὶ δὲ καὶ τρόμου χειρῶν καὶ λήρου κατὰ τὴν πρώτην εὐθέως ἡμέραν ἐμνημόνευσε καὶ κατὰ τὰς ἑξῆς ἔγραψε, πάντα παρωξύνθη, κατὰ δὲ τὴν ζ' ἡμέραν, προσέθηκε, στόμα παρειρύσθη, διορίσασθαι χρὴ πότερον αὐξανομένης τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον κακώσεως ἢ μεθισταμένης κάτω τὸ στόμα κατεσπάσθη. φαίνεται δ' ἐκ τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων μετάστασις εἰς τὰ κάτω χωρία [198] μᾶλλον, οὐ συμπάθεια πρὸς τὸν ἐγκέφαλον

judicatus eſt, urinae circa judicationem ſubtenues. Quum oſtendit quae in prognoſtico de tenuibus urinis quae geminae ſunt, ſcripſit. Primae quidem hae ſunt: *Quoad autem urina fulva tenuisque fuerit, crudus erit morbus.* Alterae vero hae: *Qui urinas tenues et crudas diuturno tempore mejunt et quae caetera ut ſuperfuturis ſigna ſunt, his abſceſſum ad regiones ſepto transverſo inferiores exſpectare oportet.* Quapropter ad eorum quae Pythioni acciderunt finem ad verbum ita ſcripſit: *Quadrageſimo autem a judicatione die, poſtea ſuppuratio circa ſedem et ſtranguriosſus abſceſſus factus eſt.* Quia vero et tremoris manuum et delirii primo ſtatim die meminit et in ſequentibus ſcripſit: *Omnia exacerbata ſunt:* atque adjecit: *Septimo os diſtortum eſt:* definiendum eſt, utrum increſcente cerebri malo aut deorſum translato os detractum ſit. Atqui ex ſequentibus ad inferiores regiones magis translatio facta eſſe non communi earum ad cere-

αὐτοῖς γεγονέναι, τάχα μὲν φλεβοτομηθέντος ἀνθρώπου καὶ διὰ τοῦτο μεγάλως ὠφεληθέντος. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας οὐδέπω τῶν πτυσμάτων οὐδὲ μικρὸν ἐφαίνετο τῆς ἐν τῇ πλευρᾷ διαθέσεως, οὐ διὰ τὴν κακοήθειαν αὐτῆς· ἴσμεν γὰρ ὅτι χαλεπώταται περιπνευμονίαι τε καὶ πλευρίτιδές εἰσιν αἱ ἄπτυστοι, καθότι καὶ αὐτὸς Ἱπποκράτης ἐδίδαξεν. ἀλλὰ νῦν οὐ διὰ χαλεπότητα νομιστέον ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις πτυσθῆναι μηδὲν, ἀλλὰ διότι περὶ τὸ πρῶτον μεσοπλεύριον μόνον ἡ διάθεσις ἦν. εἰ δὲ καὶ χαλεπὴ καὶ κατὰ τοῦτο μόνον ἐγεγόνει, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ἐπτύετο. τῷ γοῦν τῆς φλεβοτομίας βοηθήματι δυνατόν ἐστιν ἀντισπασθέντων ἐνταῦθα πλεονε- (394) κτούντων χυμῶν ἀρχὴν πέψεως γεγονέναι τῇ διαθέσει κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν, ἐν ᾗ πρῶτον ἐμνημόνευσε τῶν πτυσμάτων. ὃ δὲ περὶ τῆς δεκάτης ἡμέρας ἀνεβαλλόμην ἐρεῖν, ἐστὶ τοιοῦτον, οὔτ' ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν τούτοις βιβλίοις ἐκρίθη τις βεβαίως δεκαταῖος οὔτ' αὐτὸς ἀπεφήνατό που τὴν δεκάτην ἡμέραν

brum affectu videtur. Fortassis quod aegroto vena secta fuerit, cujus gratia ipse magnum emolumentum consequutus est. Et vero primis diebus nondum sputorum quicquam exiguum apparebat, impacta lateri affectione, non propter ipsius malignitatem. Scimus enim gravissimas esse tum peripneumonias tum pleuritidas, in quibus nihil exspuitur, quatenus etiam ipse docuit Hippocrates. Caeterum hic non ob morbi gravitatem nihil sputi primis diebus esse redditum existimandum est, sed quod circa primum intercostale spatium tantum esset affectio; quodsi et gravis et in eo esset solum loco, neque quicquam ob id exspueretur. Itaque venae sectionis auxilio potuit revulsis humoribus istic redundantibus initium coctionis affectioni sexto die contigisse, in qua sputa primum commemoravit. Quod autem de decimo die recensendum distuleram, est ejusmodi. Neque in his epidemiorum libris quispiam plane decimo die judicatus est, neque ipse usquam asseruit decimum diem judicatorium esse, quemadmodum

εἶναι κρίσιμον, ὥσπερ τὴν ἑνδεκάτην εἴρηκεν οὐκ ὀλιγάκις. ἔχεις δὲ τὰς ῥήσεις αὐτοῦ πάσας ἠθροισμένας ἐν τοῖς περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν ὑπομνήμασιν, ἔνθα καὶ τεσσαρακοστὴ δείκνυται κρίνουσα τὰς νόσους, οὐχ ἡ τεσσαρακοστὴ δευτέρα, καθάπερ ᾠήθησαν ἔνιοι τῶν ὁλοκλήροις ἑβδομάσι τὰς περιόδους γίνεσθαι τῶν κρισίμων ἡμερῶν ὑπολαβόντων. εἰ δὲ διὰ μόνον τοῦτό τις ἡγεῖται τὸ νόσημα μὴ τελέως κριθῆναι, διότι δεκαταῖον ἵδρωσεν, οὐχ ἑνδεκαταῖος ὁ Πυθίων, οὐκ ὀρθῶς γινώσκει. τὸ γὰρ ἐλλιπὲς τῆς κρίσεως ἐκ τοῦ μηδέπω πεπέφθαι τὴν νόσον ἀναγκαῖον γίνεσθαι. πολλοὺς γοῦν καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψε καὶ ἡμεῖς ἐθεασάμεθα κριθέντας ἐν κρισίμοις ἡμέραις ἐλλιπῶς, διὰ μόνην τὴν τῶν οὔρων ἀπεψίαν. ἀμφοτέρων δ' ἀλλήλοις συνελθόντων, τοῦ τε κατὰ μὲν δεκάτην ἡμέραν ἀσθενοῦς καὶ τῆς τῶν οὔρων ἀπεψίας, ἐχρῆν ἴσως μηδὲ κεκρίσθαι τὸν ἄνθρωπον ἢ μὴ ἐπὶ καλῷ τε καὶ κρισίμῳ. τάχ' οὖν ἑνδεκάτῃ γεγραμμένον, οὐ δεκάτῃ, κατ' ἀρχὰς εὐθέως ἡμαρτήθη, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλὰ φαίνεταί τινα διὰ τοὺς

undecimum non raro pronunciavit. Habes autem omnes ipfius fententias in commentariis de diebus judicatoriis collectas, ubi etiam quadragefimus morbos judicare oftenditur, non quadragefimus fecundus, prout exiftimarunt nonnulli, qui dierum judicatoriorum circuitus feptumanis integris fieri ducebant. Quod fi quis ob id folum arbitretur morbum non abfolute judicatum effe, quod Pythio decimo die, non undecimo fudaverit, non recte judicat. Defectus namque judicationis eo quod nondum coctus fit morbus, neceffario accidit. Multos fiquidem et ipfe Hippocrates fcripfit et nos confpeximus diebus judicatoriis ob folam urinarum cruditatem non integre judicatos. Utrisque vero inter fe concurrentibus et aegri decimo die imbecillitate et urinarum cruditate, non debuit fortaffis homo judicari aut non vere et judicatorie. Quare forfan fcriptum undecimo et non decimo ftatim per initia vitiatum eft; quemadmodum et alia multa vitiata effe con-

πρώτως ταῦτα γράψαντας ἀμεληθέντα, διαμένει μέχρι παντός. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς δεκάτης ἡμέρας ἱκανὰ καὶ ταῦτα. σκέψασθαι δ' ἄμεινόν ἐστι μὴ κατὰ τὸ πάρεργον ὁποῖόν τι τὸ ἐπινέφελον ἐναιώρημα νομιστέον ὑπάρχειν. ἐν μὲν γὰρ τῷ προγνωστικῷ γέγραπται· νεφέλαι δ' ἐμφερόμεναι ἐν τοῖσιν οὔροισι λευκαὶ μὲν ἀγαθαὶ, μέλαιναι δὲ φαῦλαι. οὔτ' οὖν οὖρον ἐπινέφελον οὔτ' ἐναιώρημα κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἴρηται. καίτοι γ' ἀκριβῶς ἅπασαν ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ διδάξαντος αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῶν οὔρων πρόγνωσιν ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν. οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ προκείμενον βιβλίον ἐξηγήσατό τις ὁποῖον εἶναι βούλεται τὸ ἐπινέφελον οὖρον ὁ Ἱπποκράτης. ἐγὼ τοίνυν ἃ ἐμοὶ δοκεῖ ζητήσαντι περὶ αὐτοῦ λέγειν οὐκ ὀκνήσω. τὸ τῆς νεφέλης ὄνομα κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἐπὶ τῶν οὔρων εἰώθασιν οἱ ἰατροὶ λέγειν, εἴθ' Ἱπποκράτους πρώτου τὴν προσηγορίαν τήνδε κατά τινος ἰδέας ἐναιωρημάτων ἢ οὔρων, εἴτε καὶ ἄλλου τινὸς αὐτοῖς θεμένου. ὥσπερ οὖν ἐν τῷ περιέχοντι ποτὲ μὲν ζοφώδης γί-

ſpiciuntur, quae ab his qui primum haec ſcripſerunt, neglecta perpetuo manent. Verum de decimo die haec ſufficiant. Jam vero perpendere non perfunctorie melius eſt, quodnam enaeorema nubiloſum exiſtere ducendum ſit. In prognoſtico namque ſcriptum eſt: *Quae nubes in urinis innatant, albae quidem bonae, nigrae vero pravae.* Neque igitur urina nubiloſa, neque enaeorema in prognoſtico explicatum eſt, etiamſi accurate omnem in eo libro docuerit ex urinis in acutis morbis praenotionem. Neque vero eorum qui praeſentem librum expoſuerunt quisquam explanavit, quidnam urinam nebuloſam eſſe velit Hippocrates. Ego vero quae mihi videntur de ipſa perquirenti recenſere non cunctabor. Nubis nomen ab ambiente nos aëre per metaphoram in urinis medici dicere conſueverunt. Sive Hippocrates hanc appellationem primus de ſpecie aliqua vel enaeorematum vel urinarum dixerit, ſive aliter ipſis quispiam indiderit. Quemadmodum igitur

νεται κατάστασις, πεπυκνωμένου νεφέλαις μελαίναις αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ἀκριβὴς καὶ ἀνέφελος φαίνεται καὶ διεσπασμέναι τινὲς ὁρῶνται κατ' αὐτὸ [199] νεφέλαι καὶ λέγεται τηνικαῦτα τὸ περιέχον ἐπινέφελον, ἐν ᾧ καιρῷ κατὰ τὴν χρόαν τῶν νεφελῶν οὔτε μέλαιναν ἀκριβῶς οὔτε λαμπρὰν ὁρῶμεν, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτων, οὕτω μοι δοκεῖ καὶ οὖρον καὶ ἐναιώρημα καλεῖν ἐπινέφελον ὁ Ἱπποκράτης, ὃ μήτε λευκόν ἐστι τὴν χρόαν μήτ' ἤδη μέλαν ἀκριβῶς, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ. καὶ τοίνυν ὑπὸ τοῦ Πυθίωνος ὑπολαβεῖν χρὴ τοιοῦτον ἐναιώρημα γεγονέναι. λευκὸν μὲν γὰρ εἴπερ ἦν, οὐκ ἂν ἐλλιπῆ τὴν κρίσιν εἰργάσατο, καθάπερ γ' εἰ καὶ μέλαν, οὐκ ἂν ἀγαθήν. ἐπεὶ δ' οὖν ἦν μέσον λευκοῦ τε καὶ μέλανος, ἀγαθὴ μὲν ἐγίνετο κρίσις, ἀλλ' ἐλλιπής. τὸ δὲ ὑπόλοιπον κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν εἰς ἀπόστασιν ἧκε διττήν, ἣν αὐτὴν οὐχ ἡγοῦνται ὀρθήν, μᾶλλον δὲ οὐδ' αὐτὴν ἐξηγοῦνται ὀρθὴν κατὰ συμπάθειαν τῆς εἰς τὴν ἕδραν ἀποστάσεως οἰόμενοι γεγονέναι τῷ Πυθίωνι τὴν στραγγουρίαν,

in continente nos aëre interdum quidem caliginosus fit status, quum is atris nubibus addensatus est, interdum vero sincerus et nubibus vacuus emicat et nubes quaedam per ipsum dispersae conspiciuntur: ac tunc aër nubilosus dicitur, quo tempore nubium colorem, neque plane nigrum, neque lucidum, sed inter hos medium cernimus: sic et lotium et enaeorema nubilosum videtur mihi appellare Hippocrates, quod neque colore nigrum est, neque jam plane nigrum, sed inter haec medium. Tale igitur enaeorema Pythioni factum esse conjiciendum est. Si namque album fuisset, imperfectam judicationem fecisset, quemadmodum etiam si nigrum, non probam. Quoniam vero inter album et nigrum esset, ob id quidem bona, sed incompleta judicatio contigit. Quod vero residuum fuit, quadragesimo die in duplicem abscessum transiit, quem ipsum rectum non existimant, magisque neque rectam ipsam explicant, quod strangariam Pythioni factam esse consensu abscessus in sedem existiment, quum Hippocrates ipse interdum

Ἱπποκράτους αὐτοῦ ποτὲ μὲν ἁπλῶς γράφοντος γενέσθαι τὴν στραγγουρίαν, ἐνίοτε δ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ προστιθέντος αὐτῇ τὸ τῆς ἀποστάσεως ὄνομα, καθάπερ κἂν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ καταστάσει. γράφει γοῦν ὧδε· μόνον δὲ χρηστὸν καὶ μέγιστον τῶν γινομένων σημείων καὶ πλείστους εἰρύσατο τῶν ὄντων ἐν τοῖσι μεγίστοισι κινδύνοισιν, οἷσιν ἐπὶ τὸ στραγγουριῶδες ἐτρέπετο καὶ ἐς τοῦτο ἀπόστασις ἐγένετο. προσαγορεύοντος γὰρ ἀποστάσεις αὐτοῦ καὶ τὰς κατ' ἔκκρισιν τῶν λυπούντων χυμῶν γινομένας, οὐ μόνον τὰς κατὰ ἀπόθεσιν, εἰκότως. ὥσπερ εἰς δυσεντερίαν ἐν ἑτέροις, οὕτως νῦν εἰς στραγγουρίαν ἀποστάσεις εἴρηκε γεγονέναι, καθαιρομένης τῆς ἐν ταῖς φλεψὶ κακοχυμίας δι' ἀμφοτέρων τῶν ἐκκρίσεων. τοῦτο γοῦν ἐν αὐτῇ τῇ δευτέρᾳ καταστάσει τῶν οὔρων ὀλίγον ἔμπροσθεν ἧς ἄρτι παρεθέμην ῥήσεως αὐτὸς ἔγραψεν ὧδί. στραγγουριώδεα οὐ νεφριτικὰ, ἀλλὰ τούτοισι ἀντ' ἄλλων ἄλλα· τουτέστιν ἀντὶ τῆς ἐν ταῖς φλεψὶ κακοχυμίας καὶ τῶν ταύτῃ πυρετῶν ἀκολου-

quidem fcribat fimpliciter factam ftranguriam, interdum vero non fimpliciter, fed ipfi adjiciat abfceffus appellationem, ut in fecundo primi epidemiorum ftatu, quum ita fcribit: *Unicum vero utile et eorum quae edebantur fignorum maximum, quodque plurimos maximis periculis immerfos liberavit, hoc fuit ut ad ftranguriam diverterent et in hanc abfceffus conciderent.* Ipfo namque appellante abfceffus tum eos qui vexantium humorum excretione facti funt tum eos qui decubitu et merito. Ut autem in aliis ad dyfenteriam, ita et nunc ad ftranguriam abfceffus factos fuiffe pronunciavit, quum pravi qui venis continentur humores utraque excretione purgarentur. Hoc ergo in ipfo fecundo ftatu de urinis paulo ante textum, quem nuper protuli, ita ipfe fcripfit: *Et cum ftranguria, non nephriticae, fed his alia pro aliis.* Hoc eft pro vitiofis qui in venis funt humoribus et febribus his fuccedentibus purgationes confiderant, pravis humoribus per veficam excretis, ut nonnunquam per inteftina. Morfus

θούντων αἱ καθάρσεις ἐγένοντο, τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ἐκκρινομένων διὰ τῆς κύστεως, ὥσπερ ἐνίοτε διὰ τῶν ἐντέρων. ἡ τοίνυν δῆξις ἡ ἀπὸ τῶν ἐκκρινομένων δριμέων ὄντων εἰργάζετο τὴν στραγγουρίαν. ἐδείχθη γὰρ ἡ κύστις ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν ὁρμῶσα τῶν οὔρων ἐν ταῖς στραγγουρίαις, πρὶν ἀξιολόγως ὑπ' αὐτῶν πληρωθῆναι, διὰ διττὴν αἰτίαν, ἤτοι τὸ μὴ φέρειν αὐτῶν τὴν ποιότητα καὶ δακνωδῶν γενομένων ἢ τὸ δι' ἀῤῥωστίαν βαρύνεσθαι πρὶν ἀθροισθῆναι, κἂν ὀλίγον παντάπασιν ᾖ. τοιαύτην οὖν ἔφη τινὰ καὶ τῷ Πυθίωνι τὴν ἀπόστασιν ἤδη γενέσθαι, μὴ γράψας ἁπλῶς οὕτως· ὅτι στραγγουριώδης ἐγένετο. ἔχει γὰρ ἡ ῥῆσις ὡδί· ἐμπύημα περὶ ἕδραν καὶ στραγγουριώδης ἐγένετο ἀπόστασις, ἀλλὰ προσθεὶς τὸ ἀπόστασιν ἔχειν. ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα δυοῖν θάτερον, ἢ παρατρέχουσιν ἢ κακῶς ἐξηγοῦνται πολλοὶ τῶν ἐξηγητῶν, χρονίζουσι δ' οὐκ ἀναγκαίως, ὑπὲρ ὧν ἅπαξ ἐν τῷδε διαλεχθῆναι βούλομαι. ἐγὼ μὲν ᾤμην ἄμεινον εἶναι τὰ πολλῷ χρόνῳ ζητηθέντα μοι καὶ μετὰ κρίσεως ἀσφαλῶς εὑρεθέντα μόνα γράφειν, ἄνευ τῶν εἰς τοὺς κακῶς ἐξηγησαμένους ἐλέγ-

igitur ab acribus excrementis procreatus ſtranguriam pariebat. Veſica ſiquidem, ut demonſtratum eſt, in ſtranguriis ab urinarum excretione proritatur, priusquam inſigniter ab ipſis impleatur, geminam ob cauſam, aut quod ipſarum mordacium redditarum qualitatem non ferat aut quod propter imbecillitatem gravetur, priusquam acerventur, etiamſi paucae omnino fuerint. Talem igitur quendam Pythioni jam factum eſſe abſceſſum pronunciat, nec ita ſimpliciter ſcripſit eum in ſtranguriam incidiſſe, ſed abſceſſum habuiſſe addidit. Sic enim ſeſe habet textus: *Suppuratio circa ſedem et ſtranguriosus abſceſſus factus eſt.* Verum talia plerique interpretes, nam e duobus alterum, aut praetermittunt aut perperam interpretantur protrahuntque non neceſſario; de quibus ſemel hoc in loco diſſerere ſtatui. Equidem ſatius eſſe ducebam longo a me quaeſita tempore et cum judicii ſecuritate inventa ſola ſcribere, citra omnem eorum qui perperam expoſuerunt reprehenſionem. Sed quoniam nonnulli prorſus

χων. ἐπεὶ δ᾽ ἔνιοι μὲν διὰ τοῦ μηδ᾽ ὅλως πεπαιδεῦσθαι κατὰ μηδὲν τῶν ὄντων παιδίων, ἀναγινώσκοντες ἐνίοτε παρά τισι τῶν γραψάντων ἐξηγήσεις ξένας, αὐτῷ τούτῳ μόνῳ τῷ ξένῳ συναρπασθέντες ἐπαινοῦσι, διὰ τοῦτ᾽ ᾠήθην ἄμεινον εἶναι κἂν ἅπαξ αὐτῶν που μνημονεῦσαι τῶν οὕτως ἐξηγουμένων, εἰρηκότος γε καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους. τὸ γὰρ ξενοπρεπὲς [200] οὔπω ξυνιέντες μᾶλλον ἐπαινέουσι ἢ τὸ σύνηθες, ὃ ἤδη οἴδασιν ὅτι χρηστὸν καὶ τὸ ἀλλόκοτον μᾶλλον ἢ εὔδηλον. ὅπως οὖν προειδότες οἱ τοῖς ἡμετέροις ὑπομνήμασιν ἐντυγχάνοντες ὁποῖοί τινες οἱ τρόποι τῶν μοχθηρῶν ἐξηγήσεων εἰσὶν γνωρίζειν αὐτοὺς δύνανται, μακρότερον ἐνταῦθα περὶ πασῶν αὐτῶν ἔγνων γράψαι. καί μοι μηδεὶς ἀχθέσθω τῷ μήκει τοῦ λόγου, μέλλων ἔχειν αὐτὸν ἀεὶ βοηθὸν εἰς τὴν τῶν φαύλων ἐξηγήσεων διάγνωσιν. ἓν μὲν οὖν εἶδός ἐστιν αὐτῶν ὁποῖόν τι καὶ κατὰ τὸν προκείμενον ἄῤῥωστον ἐποιήσαντό τινες, ὧν ἑνὸς παραγράψω τὴν ῥῆσιν αὐτοῖς ὀνόμασιν, ἵνα μή τις οἰηθῇ με καταψεύδεσθαι τἀνδρός. τὸ μέντοι τῆς Γῆς ἱερὸν μή ποτε ὑπὲρ

rudes atque ab omni disciplina alieni, ubi in peregrinas quorundam scriptorum expofitiones inciderunt, hac ipfa novitate capti ipfas celebrant. Quamobrem fatius esse duxi femel eorum qui ita interpretantur mentionem facere, quum etiam ipfe Hippocrates enunciaverit: *Extraneum namque nondum intelligentes magis quam confuetum laudant, quod jam noverunt, quia utile atque alienum magis quam apertum.* Quocirca qui praetermoniti noftros in commentarios inciderunt et qui et quales fint pravarum explicationum modi ipfos cognofcere queant, prolixius hic de his omnibus fcribere inftitui. Nemo vero orationis prolixitatem vitio vertat, ad vitiofarum explicationum dignotionem adjutorem perpetuo ipfum habiturus. Ipfarum itaque explicationum genus unum eft, quod in propofito aegroto quidam fecerunt, e quibus unius verba ipfis nominibus adfcribam, ne quis me virum falfo arguere exiftimet. *Telluris vero templum*, fortaffis ad caufae demonftrationem, qua manuum tremor factus mor-

Ed. Chart. IX. [200.] Ed. Baf. V. (394. 395.)

τοῦ δεῖξαι τὴν αἰτίαν ἀφ' ἧς τρόμος τῶν χειρῶν καὶ τὸ νοσεῖν αὐτῷ ἐγένετο, ὡς τῇ διὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐπιμηνίων γινομένην, ὡς εἰκὸς, διὰ τὴν τοῦ μορίου ἀργίαν. καὶ πάλιν ἐν τῷ ἕκτῳ ἱστορεῖ, ἀνδρὸς ἀποδήμου γινομένου, ἀργευσαμένην τῷ μορίῳ τὴν γυναῖκα ἀναληφθέντων τῶν ἐπιμηνίων εἰς τὸ στόμα φῦσαι πώγωνα. καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ ἀνδρωθῆναι τὴν γυναῖκα; οὕτως οὖν καὶ Πυθίων ἀποσχόμενος συνουσίας διὰ τὴν πρὸς (395) μόνον ἐπιμέλειαν τὸ ἱερὸν νόσον ὑπομένει. αὕτη μὲν ἑνὸς τῶν ἐξηγητῶν ἐστὶ ῥῆσις, ἑαυτὸν καταβάλλοντος ἐκ τοῦ πολλάκις μὲν ὀνομαστὶ μνημονεῦσαί τινων οἰκήσεων τὸν Ἱπποκράτην, μὴ πασῶν δ' αὐτῶν, ἀλλ' ὀλιγίστων παντάπασιν ἐξήγησιν γράψαι. εἰ γὰρ οὐκ ἀργῶς αἱ οἰκήσεις τῶν νοσησάντων ἐγράφησαν, ἀλλὰ συνδείκνυταί τι τῶν εἰς τὴν τέχνην χρησίμων, οὐκ ὀρθῶς ἐποίησεν, ἐπ' ὀλίγων μὲν ἀῤῥώστων ἐξηγησάμενος αὐτῶν τὴν δύναμιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, καίτοι παμπόλλων ὄντων παραλιπὼν, οἷον εὐθέως ἐπὶ τοῦ πρώτου γραφέντος κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν. Φιλίσκος γὰρ, φησὶν, ᾤκει παρὰ τὸ τεῖχος. εἶθ' ἑξῆς πάλιν, Ἐπικράτεος γυναῖκα, ἣ

busque ipfi inciderit, pofitum eft: veluti mulieri ob menftruorum fuppreffionem, ut par eft, propter partis otium obortam. In fexto rurfus narrat profecto peregre viro otiatam parte mulierem collectis ad os menftruis barbam produxiffe. Quod quid aliud exiftit quam femina in virum mutata? Sic itaque Pythio a coitu temperatus propter eam quam circa fanum curam habebat morbum incurrit. Haec quidem unius interpretum oratio, fefe deftruentis, quod faepius quidem Hippocrates domicilia nominatim commemoret, non eorum omnium, fed paucifflmorum prorfus enarrationem fcribat. Si namque non otiofe aegrorum domicilia confcripta fint, fed aliquid quod arti commodetur commonftrent, non recte fecit qui in paucis eorum vim explanavit, in caeteris vero vel multis praetermifit, ut ftatim in primo aegroto in primo epidemiorum fcripto. *Philiscus enim*, inquit, *prope moenia habitabat.* Deinde rurfus: *Epicratis uxor, quae apud*

κατέκειτο παρὰ Ἀρχηγέτην. καὶ πάλιν, Ἐρασῖνος, ὃς ᾤκει παρὰ Βοώτου χαράδρῃ. εἶθ' ἑξῆς, τὸν Κλαζομένιον, ὃς κατέκειτο παρὰ τὸ Φρυνιχίδεω φρέαρ. εἶτ' αὖθις ἐπί τινος γυναικὸς, τὴν Δρομεάδεω, φησὶ, γυναικὸς θυγατέρα τεκοῦσαν. εἶτ' ἐπ' ἄλλης πάλιν γυναικὸς ἣ κατέκειτο ἐν ἀκτῇ. ἐν αὐτῷ τε τούτῳ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἑτέρους πολλοὺς ἂν εὕροις γεγραμμένους ἀῤῥώστους μετὰ τῶν οἰκήσεων ἐν αἷς ᾤκουν, ἃς οὐδ' ὅλως ἐξηγοῦνται. Χαιρίων οὖν, φησὶν, ὃς κατέκειτο παρὰ Δημαινέτῳ· μετ' αὐτὸν ἑξῆς, τὴν Εὐρυάνακτος θυγατέρα παρθένον πῦρ ἔλαβεν· εἶθ' ἑξῆς, ἡ κυναγχικὴ παρὰ Ταβίωνι. καὶ μετ' αὐτὴν πάλιν, τὸ μειράκιον, ὃ κατέκειτο ἐπὶ ψευδέων ἀγορῇ. καὶ τί δεῖ πολλὰ παραγράφειν, ὅλου σχεδὸν τοῦ βιβλίου πεπληρωμένου τῆς τοιαύτης γραφῆς; ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἰτέον, παμπόλλων γὰρ ἀῤῥώστων οὕτω γεγραμμένων περὶ πάντων πεποιῆσθαι τὴν ἀπὸ τῶν οἰκήσεων ἐξήγησιν ἢ μηδ' ἐφ' ἑνός. ἀλλ' ἔνιοί γε τῶν ἐξηγουμένων τὰ βιβλία κατεγνώκασιν εἰς τοσοῦτον τῶν ἀκροατῶν, ὡς ἐγώ ποτε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τοιαύτης ἐξηγή-

Archegetem decumbebat. Tum: *Erasinus, qui ad Bootae torrentem habitabat.* Mox: *Clazomenium, qui juxta Phrynichidae puteum jacebat.* Postea de muliere quadam: *Dromeadae,* inquit, *uxorem, quae filiam pepererat.* Deinde de alia rursus muliere, *quae in littore decumbebat.* Atque in hoc ipso epidemiorum tertio plerosque alios reperias scriptos aegrotos cum domiciliis in quibus habitabant, quas nullo modo prorsus explicarit. *Chaerio,* inquit, *qui apud Demaenetum habitabat.* Ab hoc deinceps: *Euryanactis filiam virginem ignis prehendit.* Deinde: *Cynanchicae apud Tabionem.* Post hanc rursus: *Adolescentulus, qui in foro mendacium habitabat.* Sed quid multa adscribere oportet, quum totus fere liber scriptura ejusmodi refertus sit? Verum ad propositum procedendum. Quum enim permulti aegroti ita descripti sint, omnium domicilia aut nullum explicare oportebat. Verum nonnulli librorum interpretes auditores tantopere contemserunt, ut ego non nunquam in Alexandria explicationem hu-

σεως ἤκουσα περί τινος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἀῤῥώστου γεγραμμένου κατὰ τὴν ῥῆσιν, ἧς ἡ ἀρχή· Σιληνὸς, ὃς ᾤκει ἐπὶ τοῦ Πλαταμῶνος. ἐν γὰρ τῷ διηγεῖσθαι τὰ συμβάντα τούτῳ καὶ τοιαύτην τινὰ ῥῆσιν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης. νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη, λόγοι πολλοί. τούτοις οὖν ἐπεφώνησεν ὁ ἐξηγούμενος τὸ σύγγραμμα, Σιληνὸς γὰρ ἦν. οἱ μαθηταὶ δ᾽ ἀναπηδήσαντες ἐκεκράγεσαν ὑπερθαυμάζοντες. ἔνιοι δὲ τῶν ἐξηγουμένων εἰς τοσοῦτον ἥκουσι [201] περιεργείας ὥστε ζητοῦσι πότερον ἐπὶ τοῦ Πλαταμῶνος ὁ Σιληνὸς ᾤκει. τινὲς μὲν διὰ τοῦ μ Πλαταμῶνος, ἔνιοι δὲ διὰ τοῦ ν Πλατανῶνος. ὡσαύτως δὲ ζητοῦσιν οἱ τοιοῦτοι τῶν ἐξηγητῶν, ὅταν Ἱπποκράτης εἴπῃ, κατέκειτο κατὰ τὸ θέατρον, ἆρά γε θέητρον ἄμεινον γράφειν ἢ θέατρον. ἀλλὰ τῶν μὲν εἰς τὰ τοιαῦτα τὸν χρόνον ἀναλισκόντων κατεγνώκασι, τοὺς δὲ διὰ τῶν ἔν τε τῷ προῤῥητικῷ καὶ ταῖς Κωακαῖς προγνώσεσι γεγραμμένων ἐξηγουμένους τὰ κατὰ τοὺς νοσοῦντας ἐν τοῖς βιβλίοις εἰρημένα πολλοὶ θαυμάζουσιν. ἐδείχθη δ᾽ ἐπὶ πλείστων ἡ μοχθηρία

jusmodi audierim cujusdam aegri in primo epidemiorum defcripti eo in textu, cujus exordium eft: *Silenus qui apud Platamonem habitabat.* In his enim quae huic acciderant explicandis etiam talem quandam orationem fcripfit Hippocrates: *Nocte nequaquam dormivit, verba multa.* His igitur acclamavit interpres libri, *lunaticus enim erat.* Difcipuli vero clamoribus exilientes fupra modum admirati funt. Nonnulli quidem interpretes in tam fupervacaneam fedulitatem venerunt, ut quaerant utrum in Platamone Silenus habitaret. Quidam vero in Platamone per m, nonnulli autem in Platanone per n. Eadem vero ratione quaerunt hujusmodi interpretes, quum Hippocrates pronunciavit: *Habitabat in theatro*, num fatius fit fcribere theetrum an theatrum. At eos quidem arguunt qui in talibus tempus conterunt; alios vero qui per ea in Prorrhetico et Coacis praenotionibus fcripta exponunt, quae horum librorum aegris evenerunt, plerique

τῶν ἐν τῷ προῤῥητικῷ γεγραμμένων ἔν τισιν ὑπομνήμασιν, ἃ ἐποιησάμην εἰς αὐτό. φαίνεται γὰρ ὁ γράψας ἐκεῖνο τὸ βιβλίον πολλάκις ἐξ ἑνὸς ἢ δυοῖν τῶν κατὰ μέρος ὀφθέντων αὐτῷ καθολικὰς ἀποφάσεις ποιούμενος. ἐδείχθη γὰρ καὶ συνδρομὰς γράφων πολλὰς ἐξ ἀνομογενῶν σημείων ἠθροισμένας. ἐπεδείχθη δὲ καὶ ὡς ἡ τοιαύτη διδασκαλία τοσοῦτον πλῆθος ἔχει συνδρομῶν, ὡς μηδ' ἀριθμηθῆναι δύνασθαι. καὶ πρὸς τούτοις γ' ἔτι καὶ τοῦτ' ἐδείχθη κατὰ ἐξήγησιν, ὧν ἔγραψεν ὁ τὸ προῤῥητικὸν συνθεὶς, ὡς οὐκ ἐνδέχεται διδασκαλίαν ἑτέραν ἀμείνονα γενέσθαι τῆς κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑφ' Ἱπποκράτους γεγονυίας, ἑνὸς ἑκάστου τὴν δύναμιν σημείου αὐτοῦ διδάξαντος ἰδίᾳ. μηδὲ γὰρ ἄλλως δύνασθαι πολλῶν ἅμα συνελθόντων προγνωσθῆναί τι. τοῖς μὲν οὖν ἀνεγνωκόσιν ἀμφότερα τὰ βιβλία, τό τε προγνωστικὸν καὶ τὸ προῤῥητικὸν, οἶδ' ὅτι σαφῆ τὰ νῦν εἰρημένα πάντ' ἐστίν. εἰ δὲ καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑπομνήμασιν εἰς αὐτὰ προεντετυχηκώς τις εἴη καὶ χωρὶς τῶν νῦν εἰρημένων ὑπ' ἐμοῦ γινώσκειν δύναται τὸ μοχθηρὸν τῆς τοιαύτης ἐξηγήσεως. τοὺς δ' οὐκ ἀνεγνωκότας ἐπ' ἐκεῖνα μὲν

admirantur. At in plurimis eorum in prorrhetico descriptorum pravitas per quosdam in eum librum confectos commentarios demonstrata est. Proditur siquidem libri auctor saepius ex uno vel duobus sigillatim ab ipso conspectis universales enunciationes conficere. Multos quoque concursus ex diversi generis signis acervatos eum scribere demonstratum est. Et vero tantam in ea doctrina concursuum multitudinem esse declaravimus, ut ipsi connumerari nequeant. Praeterea quoque illud a nobis declaratum est in eorum explicatione quae scripsit auctor prorrhetici doctrinam aliam ea meliorem reperiri non posse quae ab Hippocrate in prognostico data est, ipso singulorum seorsim signorum vires docente; neque enim aliter fieri posse ut multis simul concurrentibus quicquam praenoscatur. Qui ergo librum utrumque legerint, et prognosticum et prorrheticum, iis clara esse certo scio quae nunc dicta sunt omnia. Quod si quis nostros in ea opera

ἀφικέσθαι πρότερον ἀξιῶ, μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν ἐνταῦθα παραγενομένους ἀκοῦσαί τε καὶ κρῖναι τὰ πρὸς ἐμοῦ εἰρημένα. λαβὼν γὰρ ἔναγχός τι τῶν εἰς τὸ προκείμενον βιβλίον ὑπὸ Λύκου τοῦ Μακεδόνος ὑπομνημάτων γεγονότων, εὗρον ἐν τῇ τοῦ Πυθίωνος ἐξηγήσει τρεῖς ῥήσεις ἐκ τοῦ προῤῥητικοῦ γεγραμμένας, ὃς ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης κατὰ λέξιν οὕτως ἔλεγεν. αἱ τρομώδεες, ἀσαφέες, ψηλαφώδεες παρακρούσιες πάνυ φρενιτικαὶ, ὡς καὶ Διδυμάρχῳ ἐν Κῷ. ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ὧδε· τὰ τρομώδεα γενόμενα ἐφ᾽ ἱδρῶσι φιλυπόστροφα. καὶ ἡ τρίτη δὲ κατὰ λέξιν τήνδε ἐγέγραπτο. τὰ δ᾽ ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοισιν οὖρα ἄχροα, μέλασιν ἐναιωρεύμενα, παρακρουστικά. αὗται μὲν αἱ ἐκ τοῦ προῤῥητικοῦ ῥήσεις ὑπὸ τοῦ Λύκου προσεγράφησαν, ὡς εἰρηκότος οὕτω Κοΐντου κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ προκειμένου Πυθίωνος. ἐμοὶ, ἐπειδήπερ ἠναγκάσθην τὰ κακῶς εἰρημένα διελέγχειν, καίτοι διὰ τῶν ἔμπροσθεν ὑπομνημάτων πεφυλαγμένος αὐτὸ πρᾶξαι, βέλτιον εἶναι δοκεῖ τῶν τοιούτων

commentarios praelegerit, poterit etiam absque his nunc commemoratis hujusmodi interpretationis pravitatem ex me cognoſcere. Qui vero eos non legerint, ad illos prius eos accedere velim; poſtea vero rursum huc reversos tum intelligere, tum quae a me prodita sunt, de ipſis ferre ſententiam. Accepto ſiquidem paulo ante quodam ex commentariis a Lyco Macedone in praeſentem librum conditis, tres reperi in Pythionis enarratione textus e prorrhetico conſcriptos. Ipſe in primo quidem ita ad verbum dicebat: *Tremulae, obſcurae et contrectabiles deſipientiae admodum phreniticae, ut et Didymarcho in Co contigit.* In secundo sic: *Tremores ſudoribus oborti redire conſueverunt.* Tertius denique his verbis ſcriptus eſt: *Urinae a turbulentis vigiliis decolores, cum nigris ſuſpenſis delirium portendunt.* Ipſi quidem ſunt ex prorrhetico textus a Lyco adſcripti, ac ſi Quintus in propoſiti Pythionis explicatione ita protuliſſet. Mihi vero quandoquidem prave ſcripta conatus ſum arguere, etiamſi ſuperioribus commentariis id agere vitaverim, hujusmodi tamen explicationum

ἐξηγήσεων μοχθηρίαν δηλῶσαι. πρῶτον μὲν οὖν οὐδ' ἐφαρμόττει τοῖς νῦν εἰρημένοις ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος ἡ τοῦ προῤῥητικοῦ ῥῆσις. οὔτε γὰρ μετὰ σιγῆς ἐφρενίτισεν οὔτε πάνυ φρενιτικὸς ἐγένετο. δέδεικται δ' ἡμῖν ἐξηγουμένοις τὸ προῤῥητικὸν ὁποῖαί τέ τινες εἰσὶν αἱ μετὰ σιγῆς παραφροσύναι καὶ διὰ τί πάνυ φρενιτικὰς εἶπεν αὐτὰς, ὧν οὐδέτερον ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος ἐγένετο· καὶ γὰρ οὔτ' ἄνευ σιγῆς ἐλήρει καὶ μετρίως ἐφρενίτισεν. ἡ δὲ δευτέρα ῥῆσις, καθ' ἣν λέγει, τὰ τρομώδεα γινόμενα ἐφ' ἱδρῶσι φιλυπόστροφα, τοὐναντίον δείκνυται τοῦ συμβάντος τῷ Πυθίωνι, μὴ γινομένων, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς μὲν συνεισβαλλόντων, [202] ὕστερον δὲ κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν ἱδρώσαντος αὐτοῦ, ὥστ' οὐκ ἐπὶ τοῖς ἱδρῶσιν οἱ τρόμοι φαίνονται γεγονότες, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς τρόμοις οἱ ἱδρῶτες. ἡ λοιπὴ δὲ καὶ τρίτη ῥῆσις, ἐν ᾗ φησί, τὰ ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοισιν οὖρα, μέλασιν ἐναιωρεύμενα, παρακρουστικὰ, προσηκόντως ἂν ὑπὸ τοῦ Λύκου παρείληπτο, τοῦ Πυθίωνος ἀγρυπνήσαντος μὲν πρῶτον οὐκ ἄνευ ταραχῆς, οὐρήσαντος δ' οὖρον ἔχον ἐναιω-

pravitatem declarare fatius effe videtur. Primum itaque prorrhetici textus his quae in Pythione narrantur minime congruit; neque enim cum filentio, neque magnopere fuit phreniticus. Nos autem quum prorrheticum explicaremus, quae et quales funt cum filentio defipientiae demonstravimus et cur ipfas admodum phreniticas pronunciaverit, quorum neutrum in Pythione fuit. Non enim citra filentium deliravit, ac moderate phreniticus factus est. Secundus autem textus quo pronunciat: Tremores fudoribus fuccedentes redire consueverunt. Quae Pythioni contigerunt, his contrarium oftendit. Non enim succedebant, fed ex principio quidem fimul invadebant, poftea vero ipse die decimo fudavit. Quare tremores non fudoribus fucceffiffe videntur, sed tremoribus fudores. Textus reliquus ac tertius quo pronunciavit: *Turbulentis ac vigilibus decolores cum nigris enaeorematibus delirium portendunt:* decenter a Lyco citatus effet, fi Pythio primum quidem non abfque perturbatione vigilaffet, urinam-

ρημα μέλαν, εἶθ' οὕτως παραφρονήσαντος ὕστερον. ἐπεὶ δ' οὔτ' οὔρησε τοιαῦτα, τὸ γὰρ ἐπινέφελον ἐναιώρημα πάμπολυ διαφέρει τοῦ μέλανος, οὔτ' ἐπ' ἀγρυπνίαις ταραχώδεσιν ἐφρενίτισεν, ἀλλ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐλήρησεν, οὐκ ὀρθῶς παρείληπται. τί γὰρ ἐκώλυεν αὐτὸν εἰπεῖν ἐναιώρημα μέλαν, εἶτα τὴν ἀγρυπνίαν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἢ τῇ δευτέρᾳ, μετὰ δὲ ταύτας ἐν τῇ πρώτῃ πάλιν, εἶτ' ἐφεξῆς τὴν παραφροσύνην; ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Λύκος ἐξηγούμενος τὴν ἐπινέφελον φωνὴν οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν δηλοῦσθαι πρὸς αὐτῆς τὸ μέλαν. ἐκ περιττοῦ τε οὖν ταῦτα προσέθηκεν, εἰ χρὴ λέγειν ἐκ περιττοῦ τὰ μὴ μόνον ἄχρηστα πρὸς τὸ προκείμενον, ἀλλὰ καὶ παντάπασι ψευδῆ, παρέλιπέ τε τὰ κυριώτατα τῶν ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένων ἐπισκέπτεσθαι, τίς μὲν ἡ τῶν τρόμων ἐστὶ διάθεσις, ὅστις δ' ὁ πεπονθὼς τόπος ἐπὶ ταῖς τρομώδεσι χερσὶν, ἢ πόθεν τὰ ποικίλα (396) πτύσματα τὰ πολλὰ τούτοις ἑπόμενα, περὶ ὧν ἐγὼ διῆλθον. ὅλως γὰρ οὐδὲν τούτων ἐπισκεψάμενος ἑαυτῷ προῦβαλεν ὡς ζήτημα τὸ μηδ' ὅλως

que cum nigro enaeoremate minxiffet, deinde ita postea deſipuiſſet. Verum quoniam neque minxit talia, nubiloſum ſiquidem enaeorema a nigro magno diſtat intervallo, neque ex vigiliis turbulentis phreniticus factus eſt, ſed ſtatim a primo die deliravit, non recte adductus eſt. Quid enim prohibebat enaeorema nigrum ipſum dicere, deinde vigilias quidem primo vel ſecundo die; poſtea vero primo rurſus die, ac deinceps deſipientiam? Imo etiam ipſe Lycus quum vocem *nubiloſum* interpretaretur, quod ab ea nigrum ſignificaretur, pronunciare non auſus eſt. Quare ſupervacuo haec adjecit, ſi ſupervacanee adjecta non ſolum ad propoſitum inutilia, verum etiam omnino falſa dicere oportet, neglexitque omnino praecipua quae ab Hippocrate pronunciata ſunt, quisnam ſit tremorum affectus, quae in tremulis manibus ſedes affecta aut unde varia ſputa et multa his ſuccedentia, de quibus ego diſſerui. Nihil enim horum prorſus ſpeculatus ceu quaeſtionem, quod nequaquam omnino quaeſtio ſit, ad verbum

Ed. Chart. IX. [202.] Ed. Baf. V. (396.)

ὃν ζήτημα κατὰ λέξιν οὕτως. τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρῃ τὸ στόμα παρειρύσθη. καὶ δοκεῖ ἡ ἱστορία αὕτη μαχομένη εἶναι τῇ ἀποφάσει τῇ οὕτως ἐν ἀφορισμοῖς ἐχούσῃ· ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος ἢ ῥὶς ἢ ὀφθαλμὸς ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢ μὴ βλέπῃ, ἢ μὴ ἀκούῃ, ἀσθενέος ἐόντος ἢ ὅ τι ἂν τούτων γίνηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος. αὕτη τοῦ Λύκου ῥῆσις ἑαυτῷ προβάλλοντος ὡς ζήτημα τὸ μηδ' ὅλως ἔχον ἀμφιβολίαν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀφορισμοῖς εἴρηκεν, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος, ὁ Πυθίων δ' οὐκ ὢν ἀσθενὴς, παρειρύσθη τὸ στόμα. καὶ μέντοι καὶ λύων ὃ προὔβαλλεν αὐτὸς ὁ Λύκος, οὐδὲν ἄλλο εἶπεν εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ τοῦδε τοῦ νῦν λελεγμένου. τὸ μὲν οὖν πρόδηλον ὂν ὡς ζήτημα προὔβαλεν, οὐδὲν δὲ τῶν ἄλλων ἃ χρήσιμα τῆς τέχνης ἐζήτησεν, οὔτε τίς ἡ διάθεσις ἦν τῷ Πυθίωνι, δι' ἣν ἐγένετο τὰ προγεγραμμένα συμπτώματα, τίς τε τόπος ἢ τίνες ἐπεπόνθεσαν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῆς φλεβοτομίας ὡς παραλελειμμένης ἐπεσημήνατο, χυμῶν τε καὶ κράσεων οὐ μόνον νῦν, ἀλλ' οὐδὲ κατ' ἄλλην τινὰ διήγησιν ἀῤῥώστων ἢ καταστάσεως ἐμνημό-

sibi ita objicit: *Septimo die os distortum est.* Atque videtur historia ipsa cum ea quae in aphorismis sic habet sententia: *In febre non intermittente si labrum aut nasus aut oculus aut supercilium pervertatur, si non videat, si non audiat, imbecillo jam corpore, quicquid horum acciderit, mors proxima.* Haec est Lyci oratio sibi tanquam quaestionem objicientis, quae nullam prorsus ambiguitatem continet. In aphorismis enim dixit: *Imbecillo jam corpore.* At Pythioni non imbecillo os distortum est. Enimvero quum solvit Lycus quod ipse objecerat, nihil aliud ad solutionem protulit quam quod nunc dictum est. Itaque quod manifestum erat, id tamquam dubium proposuit. Ex caeteris vero nihil quod artem esset utile, quaesivit; neque quisnam esset affectus Pythioni, quo oborta essent descripta symptomata, quis item locus aut qui essent affecti. Imo neque quod de venae sectione praetermissum erat indicavit. Humorum etiam temperamentorumque non solum nunc non meminit, vel coeli status,

νευσεν, ἃ μάλιστα ἐχρῆν ἐπισκοπεῖσθαι τὸν ἐξηγούμενον Ἱπποκράτειον βιβλίον, ὥσπερ εἰ Ἀσκληπιάδειον ἐξηγεῖτο, πόρους καὶ ὄγκους ἄναρμά τε στοιχεῖα καὶ τὴν πρὸς τὸ λεπτομερὲς φορὰν ἔστιν αὐτῷ ῥητέον· εἰς ταύτας γὰρ τὰς ἀρχὰς ἐκεῖνος ἀνάγει πάντα. θερμὸν δὲ καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν Ἱπποκράτης αἰτιᾶται, καθάπερ τὸ περιέχον ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν. οὕτω δὲ καὶ τέτταρας χυμοὺς ἀλλήλων τὴν κρᾶσιν διαφέροντας αἰτίους φησὶ τῆς θ' ὑγείας καὶ τῶν νοσημάτων· τῆς μὲν ὑγείας, ὅταν συμμέτρως ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους, τῶν νοσημάτων δ', ὅταν πλεονάζωσιν ἢ ἐλλείπωσιν ἢ μεταστῶσιν ἐξ οἰκείας χώρας εἰς ἀλλοτρίαν. εἰς ταύτας γοῦν τὰς ἀρχὰς καὶ οἱ πρὸ Λύκου καὶ Κοΐντου τῶν Ἱπποκράτους ἐξηγησάμενοί τι βιβλίον [203] ἐμπειρικοὶ πάντως ἄγειν πειρῶνται, καθάπερ ἐν δράματι φυλάττοντες ἔνιοι τὴν οἰκείαν ὑπόκρισιν τοῦ περικειμένου προσώπου· ὡς γὰρ Ἐρασίστρατον ἐξηγούμενός τις ὀρθῶς ἂν ἀπέχοιτο τοῦ περὶ χυμῶν λέγειν ἢ κράσεων, οὕτως ὁ

ſed neque in ulla alia aegrorum explanatione quam potiſſimum oportebat conſiderare qui Hippocratis librum interpretabatur ac ſic Aſclepiadem exponeret, poros et tumores ac incompacta elementa, et ad tenuium partium lationem ipſum dicere oportebat. Ad haec enim ille principia reducit omnia. Calidum vero, frigidum, humidum et ſiccum cauſas ſtatuit Hippocrates, quemadmodum ambientem aërem in animantium corporibus, ſic et quatuor humores temperamento inter ſe diſcrepantes ait tum ſanitatis tum morborum cauſas: ſanitatis quidem, quum inter ſe commoderate ſe habuerint, morborum vero quum vel exuperaverint aut defecerint aut ex peculiari loco in alienum tranſierint. Itaque ad haec principia etiam qui ante Lycum et Quintum aliquem Hippocratis librum explicarunt empirici, prorſus agere ſtudent quemadmodum in comoediarum actibus nonnulli propriam inductae perſonae ſimul actionem ſervant. Nam ut qui Eraſiſtratum interpretantur, recte ſe de humoribus vel temperamentis verba facere putant, ſi qui dicere aliquid in Hippocrati-

λέγειν ἐπιχειρῶν ὁιοῦν εἰς Ἱπποκράτειον σύνταγμα τὴν ἐκείνου φωνὴν ὀρθῶς ἂν ποιοίη σκοπὸν τῆς ἐξηγήσεως. ἴσως οὖν ἄμεινόν ἐστι Λύκῳ μὲν συγγινώσκειν ὡς νόθῳ τῆς Ἱπποκράτους αἱρέσεως ἐν οἷς ἂν ἁμαρτήνων φαίνεται, πλὴν εἴ τις αὐτὸ τοῦτο μέμφοιτο τὸ γράφειν ἐξηγήσεις μὴ δυνάμενον, ὑποκρίνεσθαι τὸ δρᾶμα. παραπλήσιον γὰρ τοῦτο τῷ κωμῳδίαν ἐπιχειρεῖν ὑποκρίνασθαι μὴ δυνάμενον. ἐπὶ δὲ τοὺς Ἱπποκρατείους ἑαυτοὺς ὀνομάσαντας ἐλθών τις οὐκ ἂν εἰκότως αὐτοῖς συγγνοίη, παραπλήσια τοῖς ξένοις τε καὶ νόθους τῆς αἱρέσεως ἐσφαλμένοις. ὅταν δὲ καὶ τὰ σφάλματα αὐτῶν οὐ μόνον ἀποχωρῇ τῆς Ἱπποκράτους γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τοῖς πράγμασιν ἀληθείας, διπλασίως ἄν τις αὐτοῖς μέμψαιτο. κάλλιστον μὲν γάρ ἐστιν ἀμφοτέρως ἔχεσθαι τῶν σκοπῶν τῶνδε τὸν ἀκόλουθον ἐξηγητὴν, ἀκόλουθά τε λέγοντα τῷ συγγραφεῖ καὶ ἀληθῆ, θάτερον δὲ μόνον φυλάττοντι μεμπτέον ὡς τοῦ ὅλου τὸ ἥμισυ διεφθαρκότι. τὸν δὲ μήτ' ἀληθῆ λέγοντα μήτ' ἀκόλουθα τῷ γεγραφότι τὸ βιβλίον ἐξηγητὴν ἐσχάτως ἄν τι ἁμαρτάνειν ὑποληπτεῖον. οἱ τοίνυν περὶ τὸν Σαβῖνον καὶ

cum librum aggreditur, recte facit, fi ad vocem illius fcopum explicationis dirigat. Sed fortaffis Lyci tanquam notho Hippocratis fectae aemulo indulgere in his quibus delinquere videtur eft melius, nifi quis hoc ipfo incufet, quod quum enarrationes fcribere nequeat, agat fabulam. Id enim huic fimile eft, fi comoediam aggrediaris et agere nequeas. Si quis vero ad eos, qui fe Hippocraticos nominant, accefferit, non recte ipfis veniam dederit, ubi fpuriorum externorum fectae Hippocraticae aemulorum inftar aberraverint. Quum vero et eorum errores non folum ab Hippocratis fententia, verum etiam ab ipfa rerum veritate fecefferint, eos dupliciter quisque incufaverit. Optimum fiquidem eft confentaneum interpretem utrumque hunc fcopum habere, et auctori confentanea et vera dicere. Qui alterum dumtaxat fervat, is quod dimidium totius labefactaverit, culpandus eft. Qui vero interpres neque vera neque libri auctori confentanea loquitur, fumme peccare exiftimandus eft. Caeterum Sabinus ipfius-

τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Μητρόδωρον ἀκριβέστεροι δόξαντες εἶναι τῶν ἔμπροσθεν Ἱπποκρατείων, ὅμως καὶ αὐτοὶ φαίνονται μοχθηρῶς ἐξηγούμενοι πολλάκις τῶν Ἱπποκράτους· αὐτίκα γέ τοι κατὰ τὸν προκείμενον ἄῤῥωστον φασιν αὐτοῖς ὀνόμασιν. ὡς γὰρ ὁ σπασμὸς γίνεται καὶ ἀπὸ κενώσεως καὶ ἀπὸ πληρώσεως, οὕτω καὶ ὁ τρόμος μικρὸς ὢν σπασμὸς ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἀποτελεῖται. περὶ μὲν οὖν τῆς αἰτίας ὑφ᾽ ἧς γίνεται τὰ τοιαῦτα παθήματα δογματικῶν ἀνδρῶν ἐστιν, οὐκ ἐμπειρικῶν ἐπισκέψασθαι· τὸ μέντοι γνωρίζειν αὐτὰ καὶ διακρίνειν ἀπ᾽ ἀλλήλων ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τοῖς ἐμπειρικοῖς ἐγνῶσθαι. φαίνονται δ᾽ ἐν αὐτῷ τούτῳ πρῶτον οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐσφαλμένοι, μικρὸν σπασμὸν εἰπόντες εἶναι τὸν τρόμον. ὅλῳ γὰρ τῷ γένει διενήνοχεν ἀλλήλων τὰ πάθη. οὐδὲν διαφέρει καλεῖν ἢ συμπτώματα τὰς βλάβας τῶν ἐνεργειῶν πάθη δέ. οὐ γὰρ διαθέσεις γέ τινες ἐν τοῖς στερεοῖς τοῦ ζώου μορίοις εἰσὶν, ὡς οἴδημα καὶ φλεγμονὴ καὶ σκίῤῥος, ἀλλ᾽ ὥσπερ αἱ ἐνέργειαι κατὰ τὸ γίνεσθαι λαμβάνουσι τὴν ὕπαρξιν, οὐ κατὰ τὸ μονίμως καθ᾽ ἕξιν ὑπάρχειν, οὕτω καὶ τὰ παθήματα αὐτῶν. ἁπάσης γὰρ κινήσεως ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶ-

que difcipulus Metrodorus, quamquam fuperioribus Hippocraticis accuratiores esse exiftimati funt, tamen et Hippocratem ipfi faepius male explicare videntur. Atque ftatim in propofito aegroto iis verbis proferunt. Ut enim convulfio tum a vacuatione tum repletione fit, ita et tremor, qui parva eft convulfio, a contrariis abfolvitur. De caufa igitur qua ejusmodi fiant affectus dogmaticorum virorum, non empiricorum eft differere. Attamen ipfos cognofcere atque ab invicem difcernere poffe etiam empiricis neceffarium eft. Videtur autem primum in ea ipfa re Sabinus deceptus, quod tremorem parvam effe convulfionem dixerit. Toto namque genere inter fe differunt hi affectus. At functionum laefiones affectus aut fymptomata vocare nihil differt. Non enim affectus quidem in folidis animalis partibus exiftunt, ut oedema, phlegmone et fcirrhus, sed ut functiones in fieri fuam exiftentiam affumunt, non quod conftanter eo in habitu exiftant, fic et earum affe-

ναι κτωμένης καὶ οὔσης γέ τινος ἐν τοῖς ζώοις προαιρετικῆς κινήσεως, ὥσπερ ἑτέρας ἀπροαιρέτου καὶ φυσικῆς, αἱ βλάβαι τῆς προαιρετικῆς ἐν ταῖς τῶν μυῶν γίνονται κινήσεσιν, ὑφ' ὧν καὶ τὰς κατὰ φύσιν ἴσμεν ἀποτελουμένας. ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ φύσιν ἐν αὐταῖς ἓν ἁπλοῦν ἐστι, τὸ δὲ παρὰ φύσιν ἐν πρώταις μὲν δύο γίνεται διαφοραῖς, ἤτοι χωρὶς προαιρέσεως ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἔστι μὲν οὐ κατὰ φύσιν, διαφέρει δ' οὐδὲν ἤτοι καθ' ὁρμὴν εἰπεῖν ἢ κατὰ προαίρεσιν εἴς γε τὸ παρόν. αὐτῶν δὲ τῶν ἄνευ προαιρέσεως γινομένων κινήσεων ἐν τοῖς προαιρετικοῖς πεφυκόσι κινεῖσθαι τὸ μέν τι σπασμὸς ὀνομάζεται, τὸ δὲ παλμὸς, τὸ δὲ ῥῖγος, ἀλλήλων διαφέροντα. καθόλου δὲ περὶ τούτων λέλεκται δι' ἑνὸς ὅλου βιβλίου· τῆς δὲ κατὰ προαίρεσιν μὲν, οὐ κατὰ φύσιν δὲ κινήσεως γινομένης ἓν εἶδός ἐστιν, ὃ καλεῖται τρόμος, ὑπὲρ οὗ νῦν ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰπεῖν, [204] ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἕνεκα τούτου λέλεκταί τι. γίνεται τοίνυν ὁ τρόμος οὐ μόνον ἐπὶ μυσὶ νοσοῦσί τε καὶ νεύροις,

ctiones. Quum enim omnis motus in fieri fuam exiftentiam fortiatur, quumque fit in animalibus voluntarius quidam motus, quemadmodum alter involuntarius ac naturalis, voluntarii laefiones in mufculorum motibus fiunt, a quibus et qui fecundum naturam funt, eos fcimus perfici. Verum quod in ipfis fecundum naturam eft, unum et fimplex exiftit; quod vero praeter naturam, in primis quidem duabus differentiis, aut praeter voluntatem aut ex voluntate, non tamen fecundum naturam, fed ex impetu dicere vel ex voluntate, quantum ad praefens attinet, nihil intereft. Ex motibus autem qui citra arbitrium fiunt in inftrumentis ex voluntate moveri folitis alius convulfio appellatur, alius palpitatio, alius rigor, inter fe differentes. Sed de his univerfe uno integro opere dictum eft. Motus vero qui fecundum arbitrium et non fecundum naturam editur, una eft fpecies qui tremor vocatur, de quo nunc differere neceffarium eft, quoniam et de caeteris hujus gratia quiddam enarratum eft. Fit igitur tremor non folum tum mufculis tum nervis

ἀλλὰ καὶ κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ὅταν ὑπὲρ τὴν δύναμίν τις ἐπιχειρήσῃ βάρος ὁτιοῦν ἢ ταῖς χερσὶ βαστάζων ἢ τοῖς ὤμοις ἀναθέμενος. ὁρῶνται γοῦν ἔνιοι τῶν ἰσχυροτάτων νεανίσκων ἐν τῷ βαστάζειν ὑπέρβαρύ τι τρομώδεις τοῖς σκέλεσι γενόμενοι, καὶ μάλισθ' ὅταν ἀναβαίνειν ἐπιχειρήσωσι κλίμακας. ὅπερ δ' ἐκείνοις ἐπὶ μεγίστοις ἄχθεσι, τοῦτο γέρουσί τε καὶ τοῖς ἄλλως ἀσθενέσιν ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσι γίνεται. βαρέα γὰρ ἤδη καὶ ταῦτα τοῖς ἀσθενέσι. καὶ τοίνυν καὶ πάθη τινὰ ψυχικὰ τρομώδεις ἐργάζεται. λέλεκται γοῦν κἀν τῷ περὶ χυμῶν καὶ παρὰ κρημνὸν παριόντι τὰ σκέλεα τρέμειν, διὰ τὸν φόβον δηλονότι τὸν καταλύοντα τὴν δύναμιν, ὥσπερ εἴ καὶ ἄλλος τις ἔδεισεν ἐπερχόμενον ἰδὼν θηρίον ἢ λῃστὰς ἢ πολεμίους. εἰκότως οὖν ἡμῖν ἀποδέδεικται κατὰ τὸ περὶ τρόμου καὶ σπασμοῦ καὶ παλμοῦ καὶ ῥίγους ὑπόμνημα δι' ἀῤῥωστίαν δυνάμεως ἀεὶ γίνεσθαι τρόμον. ἐπεὶ δ' ἐνίοτε μὲν αὐτὴ καθ' ἑαυτήν ἐστιν ἄῤῥωστος, ἐνίοτε δὲ διὰ πάθος ψυχικὸν, ἢ καὶ μηδ' ὅλως πεπονθυῖα, κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ὑπὸ βαρέος φορτίου τοῦτο πάσχει. τρεῖς αὐ-

aegrotantibus, verum etiam secundum naturam se habentibus, quum quis supra vires quodcunque pondus aut manibus bajulare aut humeris imponere contendit. Itaque nonnulli conspiciuntur juvenes robustissimi dum praegrave gestant onus aliquod, cruribus obtremiscere, ac maxime quum scalas ascendere tentaverint. At quod illis in maximis ponderibus, id et senibus atque aliter imbecillis ex minoribus accidit. Haec namque etiam gravia jam imbecillis existunt. Quidam etiam animi affectus tremores efficiunt. Nam et libro de tumoribus pronunciatum est, transeunti per praecipitem locum crura tremere, quod videlicet maximus terror vires dissolvat, quemadmodum etiam si quis alius accedentem feram aut latrones aut hostes intuitus metuat. Itaque nos merito in commentario de tremore, convulsione, palpitatione et rigore tremorem ex facultatis infirmitate perpetuo fieri demonstravimus. At quia interdum quidem ipsa facultas per se imbecilla est, interdum vero ob animi affectum, aut etiam quia nequa-

τοῦ ἔφαμεν εἶναι διαφορὰς τῶν αἰτίων, δυσκρασίαν τῶν προαιρετικῶν ὀργάνων, πάθος ψυχικὸν, βαρῦνον φορτίον. ὅτε οὖν μήτε δείσαντι μήτε βαστάζοντι φορτίον ὁ τρόμος γένηται, δυοῖν θάτερον, ἢ δυσκρασία τῶν ὀργάνων ἐστὶν, ἤ τι βάρος ἐν αὐτῷ τῷ σώματι περὶ τοὺς μῦς ἢ τὰ νεῦρα. παράκειται δέ τις ἀπάτη τῷ λόγῳ, περὶ ἧς εἴρηται κατὰ τὸ περὶ τρόμου καὶ σπασμοῦ καὶ παλμοῦ καὶ ῥίγους ὑπόμνημα. φαίνονται γάρ τινες καὶ ταῖς χερσὶ καὶ τῇ κεφαλῇ τρομώδεις ἄνευ τοῦ (397) προελέσθαι κινεῖν τὰ μόρια καὶ δοκεῖ κατὰ τοῦτο ψευδῶς εἰρῆσθαι προελομένοις ἐνεργεῖν τε γίγνεσθαι. ἀλλ' ἐὰν ἐννοήσῃ ὡς ἐπὶ προσκεφαλαίου καταθέμενός τις τὸν αὐχένα, παύεται τρέμων τὴν κεφαλὴν; ἀποθέμενός τε τὰς χεῖρας οὐκέτ' οὐδὲ ταύτας τρέμει, πιστεύσεις ὀρθῶς εἰρῆσθαι τοῖς ἀργοῦσι καντάπασιν ὁτιοῦν, οὐ γίνεσθαι τρόμον ἐν αὐτῷ. ἐὰν δ' ἐξαίρωσιν ἢ φυλάττωσιν ἐξῃρημένον αὐτὸ, τηνικαῦτα γίνεσθαι τὸ σύμπτωμα. τοσούτου γὰρ δέουσιν ἡσυχάζειν τοῖς μυσὶν οἱ οὕτως ἐνερ-

quam propria ratione affecta ex gravi pondere haec patitur; tres caufarum ipfius effe differentias afferuimus, voluntariorum inftrumentorum intemperiem, affectum animi et oneris gravitatem. Si igitur neque metuenti, neque grave onus geftanti tremor fiat, e duobus alterum exiftit, aut inftrumentorum eft intemperies aut in ipfo corpore circa mufculos vel nervos pondus. Sed quidam fermoni fubeft error, de quo in commentariis de tremore, convulfione, palpitatione et rigore diximus. Quidam enim confpiciuntur et manibus et capite tremere, partes movere non proponentes, atque ob id falfo dictum effe videtur quod inftituentibus agere quippiam eveniat. Verum fi intellexeris, reclinato cervicali collo capitis tremorem defiftere manusque depofitas non amplius ipfas tremere, credes merito dici quibus quaecunque pars otiatur, ipfi prorfus tremorem non oboriri. Si vero attollant aut fublatum illud fervent, tunc fieri fymptoma. Tanta fiquidem mufculorum requie indigent qui ita agunt, ut etiam op-

Ed. Chart. IX. [204.] Ed. Baſ. V. (397.)

γοῦντες, ὥστε τοὺς ἀντιτεταγμένους ἀλλήλοις ἅμα κινοῦσιν.
οἷον ἐπὶ χειρὸς, ὅσοι τ' ἐξαίρουσι καὶ ὅσοι κατασπῶσι τὸ
μόριον, ἐκτείνουσί τε καὶ κάμπτουσι, καὶ ῥωμαλεωτέρας τῆς
δυνάμεώς ἐστι χρεία τοῖς ἐπηρμένην ἐγγώνιον τὴν χεῖρα
φυλάττουσι, τῶν ἐκτεινόντων ἢ καμπτόντων αὐτήν. ὡς μὲν
γὰρ ἐκτείνοντες ἑνὶ γένει τῶν μυῶν ἐνεργοῦσι τῷ τοῦτο
πεφυκότι δρᾷν, ἀργούντων τηνικαῦτα τῶν καμπτόντων αὐ-
τήν· οἱ δὲ κάμπτοντες ἐνεργοῦσι μὲν τοῖς κάμπτεσθα
πεφυκόσι, ἀργοῦσι δὲ τοῖς ἐκτείνειν δυναμένοις. ἐὰν δ
ἐπάρας τις ἐγγώνιον ὑψηλὴν ἔχῃ τὴν χεῖρα, μήτε κάμπτ
μήτε ἐκτείνων, ἰσοσθενῶς ἀμφοτέροις τοῖς μυσὶν ἐνεργ
καθάπερ ἐν τοῖς καλουμένοις τετάνοις. οὐκοῦν ἐλάττο
ἐστιν ἰσχύος χρεία τοῖς ἐπὶ ταὐτοῦ σχήματος ἢ τὸ σκ
ἢ τὸν τράχηλον ἢ τὴν χεῖρα φυλάττουσιν, ἄνευ τοῦ
τινος ἐρηρεῖσθαι στερεοῦ σώματος, ὀχοῦντός τε καὶ βα
ζοντος τὸ κῶλον. ἀλλ' ὅταν μὲν ὑπερέχῃ πολλῷ τοῦ
ρους τῶν βασταζομένων μορίων ἡ κινοῦσα δύναμις
ῥᾳδίως μὲν ἐξαίρει, ῥᾳδίως δ' ἐξηρμένα φυλάττει. ὅ

poſitos inter ſe muſculos ſimul moveant. Exempli gr in manu et qui attollunt et qui deprimunt partem ea tum extendunt tum flectunt. Robuſtiori etiam opus e facultate his qui manum in angulum ductam ſublimem ſervant quam qui ipſam extendunt aut flectunt. Qui namque extendunt, uno muſculorum genere ad id rei ef- ficiendum natura comparato operantur, feriatis tunc ipſam flectentibus. Qui vero flectunt, operantur quidem flectere natura ſolitis, feriantur autem extendere valentibus. Si quis vero ſublatam in angulum et ſublimem manum ſor- tiatur, neque flectat, utrisque aequaliter muſculis opera- tur, quemadmodum in tetanis vocatis. Non igitur minore his opus eſt robore, qui in ejusmodi figura vel crus vel collum vel manum ſervant citra ullam ſolidi corporis fulturam membrum tum valentis tum portantis. At quum ipſorum motrix facultas vectarum partium gravitate longe ſuperior fuerit, facile quidem attollit, facile quoque ſub-

δὲ ὑπερέχηται πολλῷ, [205] καθάπερ ἐστὶ τῶν παραλελυμένων, οὐδ' ὅλως ἐξᾶραι δύναται. ὅταν δ' ἰσοσθενὴς πως ὑπάρχῃ, νικᾶται κατὰ μέρος. νικῶσα μὲν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος φυλάττει τὴν ἀνατεταμένην χεῖρα, νικωμένη δὲ ὑποῤῥεῖν ἐᾷ κάτω. νόησον δέ μοι τοῦτο γίνεσθαι συνεχῶς οὕτως, ὡς ἅμα μὲν τῷ νικῆσαι ταύτην ἀναφέρειν τὸ κῶλον, εὐθέως νικηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν ἀναφερομένων, ἐπιτρέπειν αὐτὴν ἀναφέρεσθαι κάτω, ἅμα δ' αὖ πάλιν τῷ νικᾷν ἐκεῖνα, τὴν δύναμιν ἀντιλαμβανομένην αὐτῶν, αὖθις ἀναφέρειν ἐπιχειρεῖν. εἶτ' ἐλαχίστῃ ῥοπῇ τῆς ἀμοιβῆς ταύτης γινομένης καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τῷ κάτω κειμένης ἀντισπωμένης εὐθέως ἄνω, τῆς δ' ὑψούσης τὸ κῶλον ἀνθελκομένης κάτω παραχρῆμα, μήτ' ἀκριβῶς ἄκλονόν τε καὶ ἀῤῥεπὲς φυλάττεσθαι τὸ κῶλον, ἀλλὰ μηδ' ἀξιολόγους ἔχειν ἐφ' ἑκάτερα τὰς κινήσεις, ἐν βραχέσι διαστήμασι καὶ χρόνων καὶ τόπων φυλαττομένας. ὁ μὲν δὴ τρόμος τοιαύτη τίς ἐστι κίνησις, ὡς ἐν ὀλίγῳ περιλαβεῖν, ἃ διὰ μακροτέρων εἴρηται κατὰ τὸ προδεδηλωμένον, ὁ δ' ἐν τῷ νοσώδει ῥίγει γινόμε-

latas ſervat. Quum vero multo inferior fuerit, velut in reſolutis, nullo pacto poteſt attollere. Quum autem aeque pollens exiſtit, viciſſim ſigillatimque vincitur. Vincens ſiquidem in ipſa figura extenſam manum ſervat, victa vero deorſum elabi ſinit. Sed auſculta mihi id ita continue fieri, ut victrix haec membrum ſuſtollat, victa mox a ſurſum ſublatorum pondere deorſum ferri permittat; vincens vero rurſum et illa ſimul facultatem eorum vindicans iterum attollere aggrediatur. Deinde quum haec [illegible]iciſſitudo breviſſima ſiat inclinatione, et quum infra ja[illegible] ſurſum quamprimum revellatur et quae membrum a[illegible]it ſtatim deorſum ex adverſo ducat, neque exacte tum [illegible]uſſum tum ſtabile ſervetur membrum, ſed neque mo[illegible]que [illegible] effatu dignos, qui brevibus et temporum et locorum [illegible]llis ſerventur. Itaque tremor talis quidam exiſtit motu[illegible]t paucis complectar quae latius in praedicto libro [illegible]ta ſunt. Quae vero in morboſo rigore fit partium conc[illegible] et ar-

ρημα μέλαν, εἶθ' οὕτως παραφρονήσαντος ὕστερον. ἐπεὶ δ' οὔτ' οὔρησε τοιαῦτα, τὸ γὰρ ἐπινέφελον ἐναιώρημα πάμπολυ διαφέρει τοῦ μέλανος, οὔτ' ἐπ' ἀγρυπνίαις ταραχώδεσιν ἐφρενίτισεν, ἀλλ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐλήρησεν, οὐκ ὀρθῶς παρείληπται. τί γὰρ ἐκώλυεν αὐτὸν εἰπεῖν ἐναιώρημα μέλαν, εἶτα τὴν ἀγρυπνίαν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἢ τῇ δευτέρᾳ, μετὰ δὲ ταύτας ἐν τῇ πρώτῃ πάλιν, εἶτ' ἐφεξῆς τὴν παραφροσύνην; ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Λύκος ἐξηγούμενος τὴν ἐπινέφελον φωνὴν οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν δηλοῦσθαι πρὸς αὐτῆς τὸ μέλαν. ἐκ περιττοῦ τε οὖν ταῦτα προσέθηκεν, εἰ χρὴ λέγειν ἐκ περιττοῦ τὰ μὴ μόνον ἄχρηστα πρὸς τὸ προκείμενον, ἀλλὰ καὶ παντάπασι ψευδῆ, παρέλιπέ τε τὰ κυριώτατα τῶν ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένων ἐπισκέπτεσθαι, τίς μὲν ἡ τῶν τρόμων ἐστὶ διάθεσις, ὅστις δ' ὁ πεπονθὼς τόπος ἐπὶ ταῖς τρομώδεσι χερσὶν, ἢ πόθεν τὰ ποικίλα (396) πτύσματα τὰ πολλὰ τούτοις ἑπόμενα, περὶ ὧν ἐγὼ διῆλθον. ὅλως γὰρ οὐδὲν τούτων ἐπισκεψάμενος ἑαυτῷ προὔβαλεν ὡς ζήτημα τὸ μηδ' ὅλως

que cum nigro enaeoremate minxiffet, deinde ita postea deffipuiffet. Verum quoniam neque minxit talia, nubilofum fiquidem enaeorema a nigro magno diftat intervallo, neque ex vigiliis turbulentis phreniticus factus eft, fed ftatim a primo die deliravit, non recte adductus eft. Quid enim prohibebat enaeorema nigrum ipfum dicere, deinde vigilias quidem primo vel fecundo die; poftea vero primo rurfus die, ac deinceps defipientiam? Imo etiam ipfe Lycus quum vocem *nubilofum* interpretaretur, quod ab ea nigrum fignificaretur, pronunciare non aufus eft. Quare fupervacuo haec adjecit, fi fupervacanee adjecta non folum ad propofitum inutilia, verum etiam omnino falfa dicere oportet, neglexitque omnino praecipua quae ab Hippocrate pronunciata funt, quisnam fit tremorum affectus, quae in tremulis manibus fedes affecta aut unde varia fputa et multa his fuccedentia, de quibus ego differui. Nihil enim horum prorfus fpeculatus ceu quaeftionem, quod nequaquam omnino quaeftio fit, ad verbum

ὃν ζήτημα κατὰ λέξιν οὕτως. τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρῃ τὸ στόμα παρειρύσθη. καὶ δοκεῖ ἡ ἱστορία αὕτη μαχομένη εἶναι τῇ ἀποφάσει τῇ οὕτως ἐν ἀφορισμοῖς ἐχούσῃ· ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος ἢ ῥὶς ἢ ὀφθαλμὸς ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢ μὴ βλέπῃ, ἢ μὴ ἀκούῃ, ἀσθενέος ἐόντος ἤ ὅ τι ἂν τούτων γίνηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος. αὕτη τοῦ Λύκου ῥῆσις ἑαυτῷ προβάλλοντος ὡς ζήτημα τὸ μηδ' ὅλως ἔχον ἀμφιβολίαν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀφορισμοῖς εἴρηκεν, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος, ὁ Πυθίων δ' οὐκ ὢν ἀσθενὴς, παρειρύσθη τὸ στόμα. καὶ μέντοι καὶ λύων ὃ προὔβαλλεν αὐτὸς ὁ Λύκος, οὐδὲν ἄλλο εἶπεν εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ τοῦδε τοῦ νῦν λελεγμένου. τὸ μὲν οὖν πρόδηλον ὂν ὡς ζήτημα προὔβαλεν, οὐδὲν δὲ τῶν ἄλλων ἃ χρήσιμα τῆς τέχνης ἐζήτησεν, οὔτε τίς ἡ διάθεσις ἦν τῷ Πυθίωνι, δι' ἣν ἐγένετο τὰ προγεγραμμένα συμπτώματα, τίς τε τόπος ἢ τίνες ἐπεπόνθεισαν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῆς φλεβοτομίας ὡς παραλελειμμένης ἐπεσημήνατο, χυμῶν τε καὶ κράσεων οὐ μόνον νῦν, ἀλλ' οὐδὲ κατ' ἄλλην τινὰ διήγησιν ἀῤῥώστων ἢ καταστάσεως ἐμνημό-

fibi ita objicit: *Septimo die os diftortum eft.* Atque videtur hiftoria ipfa cum ea quae in aphorifmis fic habet fententia: *In febre non intermittente fi labrum aut nafus aut oculus aut fupercilium pervertatur, fi non videat, fi non audiat, imbecillo jam corpore, quicquid horum acciderit, mors proxima.* Haec eft Lyci oratio fibi tanquam quaeftionem objicientis, quae nullam prorfus ambiguitatem continet. In aphorifmis enim dixit: *Imbecillo jam corpore.* At Pythioni non imbecillo os distortum est. Enimvero quum folvit Lycus quod ipfe objecerat, nihil aliud ad folutionem protulit quam quod nunc dictum est. Itaque quod manifeftum erat, id tamquam dubium propofuit. Ex caeteris vero nihil quod artem effet utile, quaefivit; neque quisnam effet affectus Pythioni, quo oborta effent defcripta fymptomata, quis item locus aut qui effent affecti. Imo neque quod de venae fectione praetermiffum erat indicavit. Humorum etiam temperamentorumque non folum nunc non meminit, vel coeli ftatus,

νευσιν, ἃ μάλιστα ἐχρῆν ἐπισκοπεῖσθαι τὸν ἐξηγούμενον Ἱπποκράτειον βιβλίον, ὥσπερ εἰ Ἀσκληπιάδειον ἐξηγεῖτο, πόρους καὶ ὄγκους ἄναρμά τε στοιχεῖα καὶ τὴν πρὸς τὰ λεπτομερὲς φορὰν ἔστιν αὐτῷ ῥητέον· εἰς ταύτας γὰρ τὰς ἀρχὰς ἐκεῖνος ἀνάγει πάντα. θερμὸν δὲ καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν Ἱπποκράτης αἰτιᾶται, καθάπερ τὸ περιέχον ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν. οὕτω δὲ καὶ τέτταρας χυμοὺς ἀλλήλων τὴν κρᾶσιν διαφέροντας αἰτίους φησὶ τῆς θ' ὑγείας καὶ τῶν νοσημάτων· τῆς μὲν ὑγείας, ὅταν συμμέτρως ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους, τῶν νοσημάτων δ', ὅταν πλεονάζωσιν ἢ ἐλλείπωσιν ἢ μεταστῶσιν ἐξ οἰκείας χώρας εἰς ἀλλοτρίαν. εἰς ταύτας γοῦν τὰς ἀρχὰς καὶ οἱ πρὸ Λύκου καὶ Κοΐντου τῶν Ἱπποκράτους ἐξηγησάμενοί τι βιβλίον [203] ἐμπειρικοὶ πάντως ἄγειν πειρῶνται, καθάπερ ἐν δράματι φυλάττοντες ἔνιοι τὴν οἰκείαν ὑπόκρισιν τοῦ περικειμένου προσώπου· ὡς γὰρ Ἐρασίστρατον ἐξηγούμενός τις ὀρθῶς ἂν ἀπέχοιτο τοῦ περὶ χυμῶν λέγειν ἢ κράσεων, οὕτως ὁ

ſed neque in ulla alia aegrorum explanatione quam potiſſimum oportebat conſiderare qui Hippocratis librum interpretabatur ac ſic Aſclepiadem exponeret, poros et tumores ac incompacta elementa, et ad tenuium partium lationem ipſum dicere oportebat. Ad haec enim ille principia reducit omnia. Calidum vero, frigidum, humidum et ſiccum cauſas ſtatuit Hippocrates, quemadmodum ambientem aërem in animantium corporibus, ſic et quatuor humores temperamento inter ſe diſcrepantes ait tum ſanitatis tum morborum cauſas: ſanitatis quidem, quum inter ſe commoderate ſe habuerint, morborum vero quum vel exuperaverint aut defecerint aut ex peculiari loco in alienum tranſierint. Itaque ad haec principia etiam qui ante Lycum et Quintum aliquem Hippocratis librum explicarunt empirici, prorſus agere ſtudent quemadmodum in comoediarum actibus nonnulli propriam inductae perſonae ſimul actionem ſervant. Nam ut qui Eraſiſtratum interpretantur, recte ſe de humoribus vel temperamentis verba facere putant, ſi qui dicere aliquid in Hippocrati-

λέγειν ἐπιχειρῶν ὁιιοῦν εἰς Ἱπποκράτειον σύνταγμα τὴν ἐκείνου φωνὴν ὀρθῶς ἂν ποιοίη σκοπὸν τῆς ἐξηγήσεως. ἴσως οὖν ἄμεινόν ἐστι Λύκῳ μὲν συγγινώσκειν ὡς νόθῳ τῆς Ἱπποκράτους αἱρέσεως ἐν οἷς ἂν ἁμαρτήνων φαίνεται, πλὴν εἴ τις αὐτὸ τοῦτο μέμφοιτο τὸ γράφειν ἐξηγήσεις μὴ δυνάμενον, ὑποκρίνεσθαι τὸ δρᾶμα. παραπλήσιον γὰρ τοῦτο τῷ κωμῳδίαν ἐπιχειρεῖν ὑποκρίνασθαι μὴ δυνάμενον. ἐπὶ δὲ τοὺς Ἱπποκρατείους ἑαυτοὺς ὀνομάσαντας ἐλθών τις οὐκ ἂν εἰκότως αὐτοῖς συγγνοίη, παραπλήσια τοῖς ξένοις τε καὶ νόθους τῆς αἱρέσεως ἐσφαλμένοις. ὅταν δὲ καὶ τὰ σφάλματα αὐτῶν οὐ μόνον ἀποχωρῇ τῆς Ἱπποκράτους γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τοῖς πράγμασιν ἀληθείας, διπλασίως ἄν τις αὐτοῖς μέμψαιτο. κάλλιστον μὲν γάρ ἐστιν ἀμφοτέρως ἔχεσθαι τῶν σκοπῶν τῶνδε τὸν ἀκόλουθον ἐξηγητὴν, ἀκόλουθά τε λέγοντα τῷ συγγραφεῖ καὶ ἀληθῆ, θάτερον δὲ μόνον φυλάττοντι μεμπτέον ὡς τοῦ ὅλου τὸ ἥμισυ διεφθαρκότι. τὸν δὲ μήτ' ἀληθῆ λέγοντα μήτ' ἀκόλουθα τῷ γεγραφότι τὸ βιβλίον ἐξηγητὴν ἐσχάτως ἄν τι ἁμαρτάνειν ὑποληπτέον. οἱ τοίνυν περὶ τὸν Σαβῖνον καὶ

cum librum aggreditur, recte facit, si ad vocem illius scopum explicationis dirigat. Sed fortassis Lyci tanquam notho Hippocratis sectae aemulo indulgere in his quibus delinquere videtur est melius, nisi quis hoc ipso incuset, quod quum enarrationes scribere nequeat, agat fabulam. Id enim huic simile est, si comoediam aggrediaris et agere nequeas. Si quis vero ad eos, qui se Hippocraticos nominant, accesserit, non recte ipsis veniam dederit, ubi spuriorum externorum sectae Hippocraticae aemulorum instar aberraverint. Quum vero et eorum errores non solum ab Hippocratis sententia, verum etiam ab ipsa rerum veritate secesserint, eos dupliciter quisque incusaverit. Optimum siquidem est consentaneum interpretem utrumque hunc scopum habere, et auctori consentanea et vera dicere. Qui alterum dumtaxat servat, is quod dimidium totius labefactaverit, culpandus est. Qui vero interpres neque vera neque libri auctori consentanea loquitur, summe peccare existimandus est. Caeterum Sabinus ipsius-

τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Μητρόδωρον ἀκριβέστεροι δόξαντες εἶναι τῶν ἔμπροσθεν Ἱπποκρατείων, ὅμως καὶ αὐτοὶ φαίνονται μοχθηρῶς ἐξηγούμενοι πολλάκις τῶν Ἱπποκράτους· αὐτίκα γέ τοι κατὰ τὸν προκείμενον ἄῤῥωστόν φασιν αὐτοῖς ὀνόμασιν. ὡς γὰρ ὁ σπασμὸς γίνεται καὶ ἀπὸ κενώσεως καὶ ἀπὸ πληρώσεως, οὕτω καὶ ὁ τρόμος μικρὸς ὢν σπασμὸς ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἀποτελεῖται. περὶ μὲν οὖν τῆς αἰτίας ὑφ᾽ ἧς γίνεται τὰ τοιαῦτα παθήματα δογματικῶν ἀνδρῶν ἐστὶν, οὐκ ἐμπειρικῶν ἐπισκέψασθαι· τὸ μέντοι γνωρίζειν αὐτὰ καὶ διακρίνειν ἀπ᾽ ἀλλήλων ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τοῖς ἐμπειρικοῖς ἐγνῶσθαι. φαίνονται δ᾽ ἐν αὐτῷ τούτῳ πρῶτον οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐσφαλμένοι, μικρὸν σπασμὸν εἰπόντες εἶναι τὸν τρόμον. ὅλῳ γὰρ τῷ γένει διενήνοχεν ἀλλήλων τὰ πάθη. οὐδὲν διαφέρει καλεῖν ἢ συμπτώματα τὰς βλάβας τῶν ἐνεργειῶν πάθη δέ. οὐ γὰρ διαθέσεις γέ τινες ἐν τοῖς στερεοῖς τοῦ ζώου μορίοις εἰσὶν, ὡς οἴδημα καὶ φλεγμονὴ καὶ σκίῤῥος, ἀλλ᾽ ὥσπερ αἱ ἐνέργειαι κατὰ τὸ γίνεσθαι λαμβάνουσι τὴν ὕπαρξιν, οὐ κατὰ τὸ μονίμως καθ᾽ ἕξιν ὑπάρχειν, οὕτω καὶ τὰ παθήματα αὐτῶν. ἁπάσης γὰρ κινήσεως ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶ-

que discipulus Metrodorus, quamquam superioribus Hippocraticis accuratiores esse existimati sunt, tamen et Hippocratem ipsi saepius male explicare videntur. Atque statim in proposito aegroto iis verbis proferunt. Ut enim convulsio tum a vacuatione tum repletione fit, ita et tremor, qui parva est convulsio, a contrariis absolvitur. De causa igitur qua ejusmodi fiant affectus dogmaticorum virorum, non empiricorum est differere. Attamen ipsos cognoscere atque ab invicem discernere posse etiam empiricis necessarium est. Videtur autem primum in ea ipsa re Sabinus deceptus, quod tremorem parvam esse convulsionem dixerit. Toto namque genere inter se differunt hi affectus. At functionum laesiones affectus aut symptomata vocare nihil differt. Non enim affectus quidem in solidis animalis partibus existunt, ut oedema, phlegmone et scirrhus, sed ut functiones in fieri suam existentiam assumunt, non quod constanter eo in habitu existant, sic et earum affe-

και κτωμένης καὶ οὔσης γέ τινος ἐν τοῖς ζώοις προαιρετικῆς κινήσεως, ὥσπερ ἑτέρας ἀπροαιρέτου καὶ φυσικῆς, αἱ βλάβαι τῆς προαιρετικῆς ἐν ταῖς τῶν μυῶν γίνονται κινήσεσιν, ὑφ' ὧν καὶ τὰς κατὰ φύσιν ἴσμεν ἀποτελουμένας. ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ φύσιν ἐν αὐταῖς ἓν ἁπλοῦν ἐστι, τὸ δὲ παρὰ φύσιν ἐν πρώταις μὲν δύο γίνεται διαφοραῖς, ἤτοι χωρὶς προαιρέσεως ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἔστι μὲν οὐ κατὰ φύσιν, διαφέρει δ' οὐδὲν ἤτοι καθ' ὁρμὴν εἰπεῖν ἢ κατὰ προαίρεσιν εἴς γε τὸ παρόν. αὐτῶν δὲ τῶν ἄνευ προαιρέσεως γινομένων κινήσεων ἐν τοῖς προαιρετικοῖς πεφυκόσι κινεῖσθαι τὸ μέν τι σπασμὸς ὀνομάζεται, τὸ δὲ παλμὸς, τὸ δὲ ῥῖγος, ἀλλήλων διαφέροντα. καθόλου δὲ περὶ τούτων λέλεκται δι' ἑνὸς ὅλου βιβλίου· τῆς δὲ κατὰ προαίρεσιν μὲν, οὐ κατὰ φύσιν δὲ κινήσεως γινομένης ἓν εἶδός ἐστιν, ὃ καλεῖται τρόμος, ὑπὲρ οὗ νῦν ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰπεῖν, [204] ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἕνεκα τούτου λέλεκταί τι. γίνεται τοίνυν ὁ τρόμος οὐ μόνον ἐπὶ μυσὶ νοσοῦσί τε καὶ νεύροις,

ctiones. Quum enim omnis motus in fieri fuam exiftentiam fortiatur, quumque fit in animalibus voluntarius quidam motus, quemadmodum alter involuntarius ac naturalis, voluntarii laefiones in mufculorum motibus fiunt, a quibus et qui fecundum naturam funt, eos fcimus perfici. Verum quod in ipfis fecundum naturam eft, unum et fimplex exiftit; quod vero praeter naturam, in primis quidem duabus differentiis, aut praeter voluntatem aut ex voluntate, non tamen fecundum naturam, fed ex impetu dicere vel ex voluntate, quantum ad praefens attinet, nihil intereft. Ex motibus autem qui citra arbitrium fiunt in inftrumentis ex voluntate moveri solitis alius convulfio appellatur, alius palpitatio, alius rigor, inter fe differentes. Sed de his univerfe uno integro opere dictum eft. Motus vero qui fecundum arbitrium et non fecundum naturam editur, una eft fpecies qui tremor vocatur, de quo nunc differere neceffarium eft, quoniam et de caeteris hujus gratia quiddam enarratum eft. Fit igitur tremor non folum tum mufculis tum nervis

ἀλλὰ καὶ κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ὅταν ὑπὲρ τὴν δύναμίν τις ἐπιχειρήσῃ βάρος ὁτιοῦν ἢ ταῖς χερσὶ βαστάζων ἢ τοῖς ὤμοις ἀναθέμενος. ὁρῶνται γοῦν ἔνιοι τῶν ἰσχυροτάτων νεανίσκων ἐν τῷ βαστάζειν ὑπέρβαρύ τι τρομώδεις τοῖς σκέλεσι γινόμενοι, καὶ μάλισθ' ὅταν ἀναβαίνειν ἐπιχειρήσωσι κλίμακας. ὅπερ δ' ἐκείνοις ἐπὶ μεγίστοις ἄχθεσι, τοῦτο γέρουσί τε καὶ τοῖς ἄλλως ἀσθενέσιν ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσι γίνεται. βαρέα γὰρ ἤδη καὶ ταῦτα τοῖς ἀσθενέσι. καὶ τοίνυν καὶ πάθη τινὰ ψυχικὰ τρομώδεις ἐργάζεται. λέλεκται γοῦν κἀν τῷ περὶ χυμῶν καὶ παρὰ κρημνὸν παριόντι τὰ σκέλεα τρέμειν, διὰ τὸν φόβον δηλονότι τὸν καταλύοντα τὴν δύναμιν, ὥσπερ εἰ καὶ ἄλλος τις ἐδεισεν ἐπερχόμενον ἰδὼν θηρίον ἢ λῃστὰς ἢ πολεμίους. εἰκότως οὖν ἡμῖν ἀποδέδεικται κατὰ τὸ περὶ τρόμου καὶ σπασμοῦ καὶ παλμοῦ καὶ ῥίγους ὑπόμνημα δι' ἀῤῥωστίαν δυνάμεως ἀεὶ γίνεσθαι τρόμον. ἐπεὶ δ' ἐνίοτε μὲν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐστιν ἄῤῥωστος, ἐνίοτε δὲ διὰ πάθος ψυχικὸν, ἢ καὶ μηδ' ὅλως πεπονθυῖα, κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ὑπὸ βαρέος φορτίου τοῦτο πάσχει. τρεῖς αὐ-

aegrotantibus, verum etiam fecundum naturam fe habentibus, quum quis fupra vires quodcunque pondus aut manibus bajulare aut humeris imponere contendit. Itaque nonnulli confpiciuntur juvenes robuftiffimi dum praegrave gestant onus aliquod, cruribus obtremifcere, ac maxime quum fcalas afcendere tentaverint. At quod illis in maximis ponderibus, id et fenibus atque aliter imbecillis ex minoribus accidit. Haec namque etiam gravia jam imbecillis exiftunt. Quidam etiam animi affectus tremores efficiunt. Nam et libro de tumoribus pronunciatum eft, tranfeunti per praecipitem locum crura tremere, quod videlicet maximus terror vires diffolvat, quemadmodum etiam fi quis alius accedentem feram aut latrones aut hoftes intuitus metuat. Itaque nos merito in commentario de tremore, convulfione, palpitatione et rigore tremorem ex facultatis infirmitate perpetuo fieri demonftravimus. At quia interdum quidem ipfa facultas per fe imbecilla eft, interdum vero ob animi affectum, aut etiam quia nequa-

τοῦ ἔφαμεν εἶναι διαφορὰς τῶν αἰτίων, δυσκρασίαν τῶν προαιρετικῶν ὀργάνων, πάθος ψυχικὸν, βαρῦνον φορτίον. ὅτε οὖν μήτε δείσαντι μήτε βαστάζοντι φορτίον ὁ τρόμος γένηται, δυοῖν θάτερον, ἢ δυσκρασία τῶν ὀργάνων ἐστὶν, ἤ τι βάρος ἐν αὐτῷ τῷ σώματι περὶ τοὺς μῦς ἢ τὰ νεῦρα. παράκειται δέ τις ἀπάτη τῷ λόγῳ, περὶ ἧς εἴρηται κατὰ τὸ περὶ τρόμου καὶ σπασμοῦ καὶ παλμοῦ καὶ ῥίγους ὑπόμνημα. φαίνονται γάρ τινες καὶ ταῖς χερσὶ καὶ τῇ κεφαλῇ τρομώδεις ἄνευ τοῦ (397) προελέσθαι κινεῖν τὰ μόρια καὶ δοκεῖ κατὰ τοῦτο ψευδῶς εἰρῆσθαι προελομένοις ἐνεργεῖν τι γίγνεσθαι. ἀλλ' ἐὰν ἐννοήσῃ ὡς ἐπὶ προσκεφαλαίου καταθέμενός τις τὸν αὐχένα, παύεται τρέμων τὴν κεφαλὴν, ἀποθέμενός τε τὰς χεῖρας οὐκέτ' οὐδὲ ταύτας τρέμει, πιστεύσεις ὀρθῶς εἰρῆσθαι τοῖς ἀργοῦσι παντάπασιν ὁτιοῦν, οὐ γίνεσθαι τρόμον ἐν αὐτῷ. ἐὰν δ' ἐξαίρωσιν ἢ φυλάττωσιν ἐξηρημένον αὐτὸ, τηνικαῦτα γίνεσθαι τὸ σύμπτωμα· τοσούτου γὰρ δέουσιν ἡσυχάζειν τοῖς μυσὶν οἱ οὕτως ἐνερ-

quam propria ratione affecta ex gravi pondere haec patitur; tres caufarum ipfius elfe differentias afferuimus, voluntariorum inftrumentorum intemperiem, affectum animi et oneris gravitatem. Si igitur neque metuenti, neque grave onus geftanti tremor fiat, e duobus alterum exiftit, aut inftrumentorum eft intemperies aut in ipfo corpore circa mufculos vel nervos pondus. Sed quidam fermoni fubeft error, de quo in commentariis de tremore, convulfione, palpitatione et rigore diximus. Quidam enim confpiciuntur et manibus et capite tremere, partes movere non proponentes, atque ob id falfo dictum elfe videtur quod inftituentibus agere quippiam eveniat. Verum fi intellexeris, reclinato cervicali collo capitis tremorem defiftere manusque depofitas non amplius ipfas tremere, credes merito dici quibus quaecunque pars otiatur, ipfi prorfus tremorem non oboriri. Si vero attollant aut fublatum illud fervent, tunc fieri fymptema. Tanta fiquidem mufculorum requie indigent qui ita agunt, ut etiam op-

γοῦντες, ὥστε τοὺς ἀντιτεταγμένους ἀλλήλοις ἅμα κινοῦσιν. οἷον ἐπὶ χειρὸς, ὅσοι τ' ἐξαίρουσι καὶ ὅσοι κατασπῶσι τὸ μόριον, ἐκτείνουσί τε καὶ κάμπτουσι, καὶ ῥωμαλεωτέρας τῆς δυνάμεώς ἐστι χρεία τοῖς ἐπηρμένην ἐγγώνιον τὴν χεῖρα φυλάττουσι, τῶν ἐκτεινόντων ἢ καμπτόντων αὐτήν. ὡς μὲν γὰρ ἐκτείνοντες ἑνὶ γένει τῶν μυῶν ἐνεργοῦσι τῷ τοῦτο πεφυκότι δρᾷν, ἀργούντων τηνικαῦτα τῶν καμπτόντων αὐτήν· οἱ δὲ κάμπτοντες ἐνεργοῦσι μὲν τοῖς κάμπτεσθαι πεφυκόσι, ἀργοῦσι δὲ τοῖς ἐκτείνειν δυναμένοις. ἐὰν δ' ἐπάρας τις ἐγγώνιον ὑψηλὴν ἔχῃ τὴν χεῖρα, μήτε κάμπτων μήτε ἐκτείνων, ἰσοσθενῶς ἀμφοτέροις τοῖς μυσὶν ἐνεργεῖ, καθάπερ ἐν τοῖς καλουμένοις τετάνοις. οὐκοῦν ἐλάττονός ἐστιν ἰσχύος χρεία τοῖς ἐπὶ ταὐτοῦ σχήματος ἢ τὸ σκέλος ἢ τὸν τράχηλον ἢ τὴν χεῖρα φυλάττουσιν, ἄνευ τοῦ κατά τινος ἐρηρεῖσθαι στερεοῦ σώματος, ὀχοῦντός τε καὶ βαστάζοντος τὸ κῶλον. ἀλλ' ὅταν μὲν ὑπερέχῃ πολλῷ τοῦ βάρους τῶν βασταζομένων μορίων ἡ κινοῦσα δύναμις αὐτὰ, ῥαδίως μὲν ἐξαίρει, ῥαδίως δ' ἐξηρμένα φυλάττει. ὅταν

pofitos inter fe mufculos fimul moveant. Exempli gratia in manu et qui attollunt et qui deprimunt partem eam tum extendunt tum flectunt. Robuftiori etiam opus eft facultate his qui manum in angulum ductam fublimem fervant quam qui ipfam extendunt aut flectunt. Qui namque extendunt, uno mufculorum genere ad id rei efficiendum natura comparato operantur, feriatis tunc ipfam flectentibus. Qui vero flectunt, operantur quidem flectere natura folitis, feriantur autem extendere valentibus. Si quis vero fublatam in angulum et fublimem manum fortiatur, neque flectat, utrisque aequaliter mufculis operatur, quemadmodum in tetanis vocatis. Non igitur minore his opus eft robore, qui in ejusmodi figura vel crus vel collum vel manum fervant citra ullam folidi corporis fulturam membrum tum valentis tum portantis. At quum ipforum motrix facultas vectarum partium gravitate longe fuperior fuerit, facile quidem attollit, facile quoque fub-

δὲ ὑπερέχηται πολλῷ, [205] καθάπερ ἐστὶ τῶν παραλελυμένων, οὐδ᾽ ὅλως ἐξᾶραι δύναται. ὅταν δ᾽ ἰσοσθενής πως ὑπάρχῃ, νικᾶται κατὰ μέρος. νικῶσα μὲν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος φυλάττει τὴν ἀνατεταμένην χεῖρα, νικωμένη δὲ ὑποῤῥεῖν ἐᾷ κάτω. νόησον δέ μοι τοῦτο γίνεσθαι συνεχῶς οὕτως, ὡς ἅμα μὲν τῷ νικῆσαι ταύτην ἀναφέρειν τὸ κῶλον, εὐθέως νικηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν ἀναφερομένων, ἐπιτρέπειν αὐτὴν ἀναφέρεσθαι κάτω, ἅμα δ᾽ αὖ πάλιν τῷ νικᾷν ἐκεῖνα, τὴν δύναμιν ἀντιλαμβανομένην αὐτῶν, αὖθις ἀναφέρειν ἐπιχειρεῖν. εἶτ᾽ ἐλαχίστῃ ῥοπῇ τῆς ἀμοιβῆς ταύτης γινομένης καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τῷ κάτω κειμένης ἀντισπωμένης εὐθέως ἄνω, τῆς δ᾽ ὑψούσης τὸ κῶλον ἀνθελκομένης κάτω παραχρῆμα, μήτ᾽ ἀκριβῶς ἄκλονόν τε καὶ ἀῤῥεπὲς φυλάττεσθαι τὸ κῶλον, ἀλλὰ μηδ᾽ ἀξιολόγους ἔχειν ἐφ᾽ ἑκάτερα τὰς κινήσεις, ἐν βραχέσι διαστήμασι καὶ χρόνων καὶ τόπων φυλαττομένας. ὁ μὲν δὴ τρόμος τοιαύτη τίς ἐστι κίνησις, ὡς ἐν ὀλίγῳ περιλαβεῖν, ἃ διὰ μακροτέρων εἴρηται κατὰ τὸ προδεδηλωμένον, ὁ δ᾽ ἐν τῷ νοσώδει ῥίγει γινόμε-

latas fervat. Quum vero multo inferior fuerit, velut in refolutis, nullo pacto poteft attollere. Quum autem aeque pollens exiftit, viciffim figillatimque vincitur. Vincens fiquidem in ipfa figura extensam manum fervat, victa vero deorfum elabi finit. Sed aufculta mihi id ita continue fieri, ut victrix haec membrum fuftollat, victa mox a furfum fublatorum pondere deorfum ferri permittat; vincens vero rurfum et illa fimul facultatem eorum vindicans iterum attollere aggrediatur. Deinde quum haec viciffitudo breviffima fiat inclinatione, et quum infra jacet, furfum quamprimum revellatur et quae membrum attollit ftatim deorfum ex adverfo ducat, neque exacte tum inconcuffum tum ftabile fervetur membrum, sed neque motus habeat in utramque partem effatu dignos, qui brevibus et temporum et locorum intervallis ferventur. Itaque tremor talis quidam exiftit motus, ut paucis complectar quae latius in praedicto libro narrata funt. Quae vero in morbofo rigore fit partium concuffio et ar-

νος κλόνος τῶν μορίων, ἄνευ τε προαιρέσεως ἀποτελεῖται καὶ κατὰ μεγάλα διαστήματα τῶν ἐναντίων κινήσεων ἀλλήλων διαδεχομένων ἅμα ψύξεως αἰσθήσει. παραπλήσιον δ' ἐστί πως τούτῳ πάθει ἄλλο μυῶν τε καὶ νεύρων, ὃ καλεῖται σπασμὸς, ὁμοίας μὲν κατὰ πάντα καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων γινομένης ἐν αὐτοῖς τῆς κινήσεως, ἢ κἂν τῷ καθ' ὁρμὴν αὐτὰ κινεῖσθαι γίνεται, διαφερούσης δὲ μόνῳ τῷ μὴ καθ' ὁρμὴν, ὁπότε σπᾶται, κινεῖσθαι. περὶ δὲ παλμοῦ ἔστι μοι περιττὸν λέγειν ἐνταῦθα, μή πως ἀναγκασθῶ καὶ περὶ σφυγμοῦ λέγειν, τινὰ κοινωνίαν ἔχειν φαινομένου πρὸς παλμόν. ἱκανῶς γὰρ ἤδη μοι καὶ τὰ περὶ τοῦ τρόμου μεμήκυνται παρὰ τὴν ἐμὴν προαίρεσιν ἐν ἐξηγητικῷ βιβλίῳ. τῷ βουλομένῳ δ' ἀκριβῶς ὑπὲρ ἁπάντων τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων ἐκμαθεῖν τῆς τε διαγνώσεως καὶ τῆς γενέσεως ἔξεστιν ἀναγινώσκειν τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ τελέως ὑπὲρ ἁπάντων διῆλθον, ἐπεί τοι καὶ περὶ λάρυγγος καὶ περὶ βηχὸς καὶ πταρμοῦ καί τινων ἑτέρων τοιούτων κινήσεων ἐμοὶ μὲν ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις διώρισται, τάς τε διαγνώ-

bitratu et magnis contrariarum motionum fibi invicem fuccedentium intervallis fimul cum fenfu frigoris perficitur. Simile quodammodo huic pathemati exiftit aliud tum mufculorum tum nervorum, quod convulfio adpellatur, fimili quidem in omnibus atque per organa ipfa exiftente in illis motione, quae et in eo quod impetu proprio ipfa moveantur evenit, fed hoc folo differt, quod non proprio impetu ipfa moveantur. De palpitatione hoc in loco differere fupervacaneum eft, ne et de pulfu dicere cogar, qui cum palpitatione quandam communitatem habere videtur. Satis enim jam mihi etiam verba de tremore praeter inftitutum in explanatorio libro prolata sunt. At defideranti accurate omnium praedictorum tum dignotionem tum generationem perdifcere, liber legendus eft, in quo de his omnibus perfecte differui, quando et de fingultu et tuffi et fternutamento et de caeteris quibusdam ejusmodi motibus a me quidem in libris de fymptomatum caufis definitum eft, quum et dignotiones et differentias

σεις καὶ τὰς διαφορὰς τῶν κινήσεων καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ὑφ' ὧν γίνονται διελθόντι. τοῖς δὲ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις ἢ μεῖζον ἢ μεῖόν τι παρῶπται, ὥστε πάλιν ἑτέρῳ τρόπῳ τοὺς περὶ Κόϊντον καὶ Λύκον ὡς φρονιμωτέρους ἐκείνου ἀποδεκτέον ἐστὶν, ὅτι μηδ' ἐπεχείρησαν εἰπεῖν τι περὶ τῶν τοιούτων, ἀλλ' ὡς ἐμπειρικὰς τὰς ἐξηγήσεις ἐποιήσαντο. καίτοι τῶν ἐμπειρικῶν ἔνιοι, καθάπερ ἔφην, ὡς ἐν δράματι τὸ παρακείμενον ὑποκρίνονται πρόσωπον, Ἱπποκράτειον μὲν ἐξηγούμενοι βιβλίον ὡς Ἱπποκράτειοι, τῶν δ' Ἐρασιστράτου τε καὶ Ἡροφίλου καὶ Ἀσκληπιάδου καὶ τῶν ἄλλων ἐπ' ἐκείνων ἑκάστου τῆς αἱρέσεως ὄντες. ὅπερ οὖν ἀεὶ λέγων καὶ νῦν εἰπὼν ἐπ' ἄλλο τι μεταβήσομαι, τὴν ὑπὲρ ἑκάστου διδασκαλίαν ὧν ἐπίστασθαι χρὴ τὸν ἰατρὸν ἰδίᾳ ποιησάμενον, οὕτως ἐπὶ τὰς ἐξηγήσεις ἔρχεσθαι προσήκει τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων, τὰ μὲν συμπεράσματα ἀποδεῖξαι καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἀναμιμνήσκοντι, τῶν δ' ἀποδείξεων αὐτῶν μὴ καταμνημονεύοντι. τοῦτ' οὖν ἡμεῖς μὲν ἐποιήσαμεν, ἄλλος δ' οὐδεὶς τῶν γεγρα-

motuum atque eorum caufas, a quibus proficifcuntur, percurrerem. Sabinus autem in talibus omnibus aut plus aut minus quiddam neglexit. Quare contrario modo Quintus et Lycus tamquam illo prudentiores admittendi funt, quod nihil quicquam de hisce pronunciare non fint aggreffi, fed ut empirici interpretationes fecerint, etiamfi empiricorum nonnulli, quemadmodum declaravi, ceu in comoedia indutam perfonam agant, qui quum Hippocraticum quidem librum explicant, ut Hippocratici, Erafiftrati tamen et Herophili et Afclepiadis aliorumque ab illis cujusque fectae effe produntur. Quod itaque femper dico, ubi nunc dixero, ad aliud pergam. Singulorum quae fcire medicum oportet, ut doctrinam feorfum fecerit, ita ad librorum Hippocratis explanationes accedere confentaneum eft, conclufiones quidem in horum fingulis demonftrandas recordatum, fed demonftrationes ipfas non commemorantem. Id fane nos praeftitimus; alius vero nullus

Ed. Chart. IX. [205. 206.] Ed. Baf. V. (397.)
φότων ἐξηγήσεις τῶν Ἱπποκράτους συγγραμμάτων, ἀλλ' ἥμαρτον ἐν τούτοις ἅπαντες. ἄλλη μὲν γάρ ἐστιν ἡ διδάσκουσα τὰ πράγματα διδασκαλία κατὰ διέξοδον ἀκριβῶς γινομένη, διαφέρουσα δ' αὐτῆς ἡ κατὰ τὰς ἐξηγήσεις τῶν συγγραμ- [206] μάτων, οὐ ταὐτὸν ἑκατέρα τὸ προκείμενον ἔχουσα. τῆς μὲν γὰρ κατὰ διέξοδον σκοπός ἐστιν ἀληθείας εὕρεσις, ἐν δὲ ταῖς ἐξηγήσεσι πρόκειται γνῶναι τὴν δόξαν τοῦ παλαιοῦ. προμεμαθηκότα γοῦν ἀκριβῶς ἕκαστα μετὰ ταῦτα χρὴ πρὸς τὰς ἐξηγήσεις ἔρχεσθαι τῶν παλαιῶν συγγραμμάτων, τὸ μὲν πρῶτον ἔχοντα εὑρεῖν τὴν γνώμην τοῦ παλαιοῦ, δεύτερον δ' ἐπ' αὐτῇ πότερον ὀρθῶς ἢ οὐκ ὀρθῶς εἴρηται τὰ γεγραμμένα, καὶ τοῦτο ποιεῖν ἀναμιμνήσκοντα τῶν ἀποδεδειγμένων ἐν ταῖς πραγματείαις ὑπὲρ ἑκάστου τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν θεωρημάτων. ὅσοι δὲ τῶν ἐξηγουμένων ἀπόδειξιν οἷς λέγουσιν ἐπιφέρειν οὐ δύνανται, περιλαλήσαντες τοὺς ἀκροατὰς ὑποστέλλουσι τῇ δόξῃ τοῦ συγγραφέως, ἀξιοῦντες ἃ λέγουσι δι' ἐκείνων πιστεύεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο μεταβαίνουσιν ἀπὸ ῥήσεων ἐπὶ ῥήσεις, οὐδ' οὖν οὐδὲ ταύτας

eorum qui in Hippocratis opera fcripferunt. Caeterum in his aberrarunt omnes. Alia fiquidem eft quae res ipfas docet inftitutio quae accurate fufa oratione abfolvitur. Ab ea vero differt quae in operum explicatione confiftit, neque idem habet utraque propofitum. Nam ejus quae fufa explicatione conftat fcopus veritatis eft inventio; in explanationibus autem fenis fententia nofcenda praeponitur. Qui ergo exacte fingula prius didicerit, is poftea ad librorum veterum expofitiones deveniat oportet, habeatque hoc primum, ut fenis mentem inveniat, fecundo utrum recte, an non recte dicta fint quae fcriptis sunt prodita, idque faciat demonftratorum in tractatibus de fingulis medicis praeceptorum non immemor. Qui vero interpretes demonftrationem fuis dictis inferre nequeunt, loquacitate auditores obtundunt et ab auctoris fententia recedunt, fuis narrationibus fidem adhiberi volentes, atque ob id a dictionibus ad dictiones tranfeunt, quae ipfae

τι συντελούσας τοῖς προκειμένοις. ὅτι δ' ἀδύνατόν ἐστι τὰς ἀποδείξεις τῶν ἐπιστημονικῶν λόγων ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι γράφειν κἀξ αὐτῶν τῶν νῦν εἰρημένων ἐστὶ δῆλον. οὐ μόνον γὰρ ἐπὶ Πυθίωνος, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἀῤῥώστων Ἱπποκράτους μεμνημένου τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων, εἰ μὲν ἐπὶ πάντων τις ἀναποδείκτως ἀποφαίνοιτο τὰ δόξαντα, διδασκαλίαν οὐδεμίαν ἐπιστημονικὴν ἐνθήσει ταῖς ψυχαῖς τῶν μαθητῶν, εἰ δὲ ἐπὶ τινῶν μὲν ἀῤῥώστων ἐρεῖ τὰς ἀποδείξεις, ἐπὶ τινῶν δὲ σιγήσει, κατὰ μὲν τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν, εἰ οὕτως ἔτυχεν, εἰπὼν αὐτὰς ἁπάσας, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἀναπέμψας εἰς ἐκείνας, τὸ πρὸς ἡμῶν εἰρημένων ἐργάσεται, καθ' ἓν μὲν τι βιβλίον εἰπὼν τὸν τελεώτατον ἅμα ταῖς ἀποδείξεσι λόγον, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ γράψας. ἄτοπον δ' αὐτὸ τοῦτο καθ' ἑκάτερον ἔσται τρόπον· εἰς μὲν γὰρ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν, ἐάν τοῦτό τις ἐξηγῆται, πρῶτον ἀναγκαῖον ἔσται πεντήκονθ' ἡμῖν ὑπομνήματα γράψαι, δύο δ' ἢ ἓν εἰς ἕκαστον τῶν ἄλλων· ὥστε κἂν προγνωστικόν τις ἢ ἀφορισμοὺς ἀναγνῶναι (398)

nihil sane ad propofitum conferunt. Quod autem non detur fcientificorum sermonum demonftrationes in enarrationibus conscribi, ex iis quoque nunc enunciatis liquido conftat. Non enim folum in Pythione, verum etiam in aegris multis dictorum fymptomatum meminit Hippocrates. Si quis fane in omnibus citra demonftrationem quae placita enunciaverit, nullam quae scientiam pariat doctrinam, difcipulorum animis infundet. Si vero in quibusdam aegris demonftrationem tradiderit, in aliis autem conticuerit, in primo quidem epidemiorum, fi ita contigerit, eas omnes dixerit. In caeteris vero ad illas remiferit, quod a nobis dictum eft efficiet, uno nimirum in libro fermonem cum demonftrationibus abfolutiffimum faciet, in aliis autem ipfius conclufiones fcripturus. Sed id ipfum utroque modo abfurdum eft: nam in primo epidemiorum fi quis eum exponat, primum de neceffitate quinquaginta commentarii erunt fcribendi, duo autem vel unus in fingulos alios. Quapropter fi quis prognofticum

βούληται, πρότερον ἀναγκαῖον αὐτῷ γίνεσθαι τὰς πεντήκοντα βίβλους ἀναγινώσκειν ἐξηγητικὰς τοῦ πρώτου τῶν ἐπιδημιῶν. οὕτως γοῦν κἂν ἀπ' ἄλλου τινὸς ἄρξηταί τις ὑπομνήματα γράφειν, εἰς ἐκεῖνο μὲν γράψαι τὰ πεντήκοντα, τῷ δ' ἀναγνῶναι τι τῶν ἄλλων βουληθέντι πρότερον ἀναγκαῖον ἔσται τὰ πεντήκοντα ἐκεῖνα βιβλία προαναγνῶναι. καὶ μὴν μικρῷ βέλτιον ἕκαστον τῶν προβλημάτων ἢ θεωρημάτων ἢ ὅπως ἂν τις ἐθέλῃ καλεῖν ἰδίᾳ γεγραμμένον ἔχοντα πρὸς ἐκεῖνο παραγίνεσθαι μόνον, ὅταν βουληθῇ τις ἐπιστημονικῶς διδαχθῆναι περὶ τῶν ἐν αὐτῷ γεγραμμένων. διὰ τοῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς ὡς περὶ τρόμου καὶ σπασμοῦ καὶ παλμοῦ καὶ ῥίγους, οὕτως καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἰδίᾳ πραγματευσάμενοι τοῖς συμπεράσμασι τῶν ἀποδειχθέντων χρώμεθα κατὰ τὰς ἐξηγήσεις. ἀλλ' οἵ γε περὶ τὸν Σαβῖνον οὔτ' ἤδη ἀποδείξαντες ὅπῃ διαφέρει τὰ τέτταρα ταῦτα πάθη, τρόμος καὶ παλμὸς καὶ σπασμὸς καὶ ῥῖγος, οὔτ' ἐνταῦθά τινα λόγον, εἰ καὶ μὴ βεβαίως ἀληθῆ, μηδ' ἀποδεικτικὸν, ἀλλὰ πιθανὸν εἰπόντες, ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπεφήναντο,

vel aphorifmos legere velit, ipfi prius neceffe eft illos quinquaginta commentarios primi epidemiorum libri interpretes praelegere. Ita vero fi quis ab alio quodam commentarios fcribere coeperit, in illum quidem quinquaginta fcribet, qui vero alium librum legere voluerit, illos quinquaginta libros ipfum prius legiffe neceffarium erit. Atqui longe fatius eft problematum unumquodque, vel theorematum vel quovis modo quis vocare velit, feorfum fcriptum habere, atque ad illud folum reverti, quum quis de fcriptis in eo fcienter doceri voluerit. Ob id sane et nos ut de tremore, convulfione, palpitatione et rigore, ita de aliis omnibus feorfum commentati conclufionibus demonstratorum in explicationibus ufi fumus. Sabinus vero qui neque demonftravit quo pacto quatuor eae affectiones differant, tremor, palpitatio, convulfio et rigor, neque hic rationem ullam, etfi non comperto veram, neque demonftrativam, fed probabilem dixit, principio quidem af-

μικρὸν εἶναι σπασμὸν τὸν τρόμον, ὀλίγον δὲ παρελθόντες εἶδος σπασμοῦ τὸν τρόμον ἔφασαν ὑπάρχειν. ἀλλὰ γὰρ ἕνεκα τοῦ θᾶττον ἀπαλλαγῆναι τῶν παρὰ γνώμην ἐλέγχων εἰς τοὺς μοχθηρῶς ἐξηγησαμένους ὑποκείσθω τὸν τρόμον εἶναι σπασμὸν ἢ εἶδος σπασμοῦ. πῶς οὖν ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος ἐγένετο παρ᾽ αὐτῶν μάθωμεν· ὁ στόμαχος, φησὶν, ἐπεπόνθει ἀνθρώπῳ, κἀξ ἐκείνου κατὰ συμπάθειαν αἱ χεῖρες ἔτρεμον. οὔτε δ᾽ [207] ὅτι πάθος ἦν τι περὶ τὸν στόμαχον αὐτῷ τις δεῖξαι δύναται, μηδενός γε συμπτώματος εἰρημένου κατὰ τὴν διήγησιν τῶν συμβάντων τῷ Πυθίωνι, δυναμένου τὴν ἔνδειξιν ἡμῖν ποιήσασθαι τοῦ περὶ τὸν στόμαχον πάθους, οὔθ᾽ ὅτι κοινωνία τίς ἐστι τῷ στομάχῳ πρὸς τὰς χεῖρας ἔδειξαν. αὐτοὶ γὰρ λέγουσι τὰς κοινωνίας γίνεσθαι τριχῶς, ἢ διὰ γειτνίασιν, ἢ διὰ τὴν κατὰ γένος ἢ ἔργον οἰκειότητα· κατὰ γένος μὲν, ὅταν τὸ νευρῶδες τῷ νευρώδει καὶ τὸ φλεβῶδες τῷ φλεβώδει καὶ τὸ ἀρτηριῶδες τῷ ἀρτηριώδει συμπάσχῃ, κατ᾽ ἔργον δ᾽, ὅταν οἱ τιτθοί τε καὶ ὁ θώραξ τοῖς γεννητικοῖς μορίοις. ἀλλ᾽ οὐδὲ κατὰ μίαν

ſeruit tremorem parvam eſſe convulſionem, paulo poſt autem procedens, ſpeciem convulſionis tremorem eſſe protulit. Sed enim quo celerius ab his quae praeter mentem ſunt reprehenſionibus, deſiſtamus, adverſus pravos interpretes conqueſti, ſtatuamus tremorem convulſionem eſſe aut convulſionis ſpeciem, ab eoque diſcamus quonam modo in Pythione factus ſit. Stomachus, inquit, hominis afficiebatur, illiusque ſympathia manus tremebant. At affectum ullum ſtomachi ipſi fuiſſe demonſtrare nemo poteſt, quum nullum prolatum ſymptoma in eorum quae Pythioni contigerunt explicatione affectionis ſtomachi indicium nobis facere poſſit, neque quod ſocietas quaedam ſtomacho ſit cum manibus demonſtravit. Ipſe namque tribus modis conſortia profitetur, aut propter viciniam aut propter vel generis vel operis familiaritatem. Generis quidem, quum nervoſum nervoſo, venoſum venoſo et arterioſum arterioſo condoleſcit. Operis vero, quum mammae et thorax genitalibus partibus compatiuntur. Verum

τούτων τῶν κοινωνιῶν αἱ χεῖρες τῷ στομάχῳ δύνανται συμπάσχειν. οὔτε γὰρ ἔργον τι κοινὸν αὐτῶν ἐστὶν οὔτε κατὰ νεῦρα κοινωνία, δι' ἣν τὸ νευρῶδες ἐν ταῖς χερσὶ γένος εἰς συμπάθειαν ἀφίξεται στομάχῳ παθόντι. τῷ μὲν γὰρ στομάχῳ παρὰ τῆς ἕκτης τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου συζυγιῶν παραγίνεται νεῦρα, ταῖς δὲ χερσὶν ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν ἕκτον καὶ ἑβδόμον καὶ ὄγδοον σπόνδυλον χώρας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. εὔλογον οὖν ὅσα παρὰ τῆς ἕκτης συζυγίας νενεύρωται μόρια συμπάσχειν τῷ στομάχῳ, μὴ τὰς χεῖρας. περὶ μὲν δὴ τοῦ τρόμου τοιαῦτα ληροῦσιν οἱ διὰ τὴν τῶν ἀφροδισίων ἀποχὴν ἀθροῖσαι πλῆθος ἡγούμενοι τὸν Πυθίωνα. καίτοι τὰ μὲν ἀφροδίσια, κἂν εἰ τῷ κενοῦν οὐκ ἐᾷ πληθώραν ὑποτρέφεσθαι, δῶμεν γὰρ αὐτοῖς τοῦτο, τὸν γοῦν στόμαχον ἱκανῶς ἐκλύει, τῆς ἀποχῆς τῶν ἀφροδισίων εὐρωστότατον ἀπεργαζομένης αὐτὸν, εἰ καὶ πλῆθος. ἀθροίζοιτο μοχθηρὸν δ' ἱκανῶς ἐστὶ καὶ τὸ νομίζειν, εἴ τις ἐγκρατῶς διαιτᾶται, πλῆθος ἀθροίζειν αὐτόν· οὐ γὰρ τούτοις, ἀλλὰ τοῖς ἀργοῦσιν ἐργάζεται πλῆθος. εἰ δ' ἀπέχοιτό τις ἀφρο-

in harum communitatum nulla manus ſtomacho conſentire poſſunt. Neque enim opus aliquod ipſis commune eſt, neque in nervis communitas ob quam nervoſum in manibus genus ad affecti ſtomachi conſenſum perveniat. Ad ſtomachum enim a ſexto cerebri conjugio nervi feruntur, ad manus vero dorſalis medullae regione ad ſextam vel ſeptimam vel octavam vertebram. Partes ergo a ſexta conjugatione nervos ſortitas ſtomacho, non manus compati rationi conſentaneum eſt. Atque de tremore talia nugantur qui propter veneris abſtinentiam Pythionem plenitudinem accumulaſſe putant. Atqui venus quidem quamquam ex vacuatione non ſinit plethoram ſubali, demus enim hoc ipſis, abunde tamen ſtomachum exoluit, quum veneris abſtinentia robuſtiſſimum ipſum efficiat, etiamſi plenitudinem acervet. Si quis autem temperanter vivat, putare plenitudinem ipſum accumulare valde abſurdum eſt. Non enim his, ſed otioſis plenitudo efficitur. Si

δισίων, γυμναζόμενος οὕτως ὥσπερ οἵ τ' ἀθληταὶ καὶ οἱ σκάπτοντες καὶ θερίζοντες ἤ τινα χειρωνακτικὴν τέχνην μετιόντες, οὐκ ἀθροίζουσι πλῆθος. ἀλλ' ἐκ τοῦ μηδὲν ἂν ἴσασι δύνασθαι σιγῆσαι συμβαίνει τοῖς ὀψιμαθέσιν ἐναντιώτατα λέγειν ἀκαίρως φλυαροῦσι. τίς γὰρ ἦν ἀνάγκη γράφειν Δημόκριτον μὲν εἰρηκέναι μικρὰν ἐπιληψίαν εἶναι τὴν συνουσίαν, Ἐπίκουρον δὲ μηδέποτε μὲν ὠφελεῖν ἀφροδισίων κρίσιν, ἀγαπητὸν δ' εἰ μὴ βλάψειεν; ἐπὶ γὰρ τῶν ἐξ ἀφροδισίων ἀμέτρων νοσησάντων ἐχρῆν εἰρῆσθαι τοὺς λόγους, οὐκ ἐπὶ τῶν ἐναντίως αὐτοῖς διαιτηθέντων. ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτ' ἔγραψαν οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον, οὐκ αἰσθανόμενοι τῆς ἐναντιολογίας. ἀτοπώτατον δὲ καὶ τὸ παραφρονῆσαι διὰ τὴν τῆς συνουσίας ἀποχὴν τὸν Πυθίωνα· φασὶ γὰρ ὅτι ἀθροισθὲν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τὸ σπέρμα τῷ πλήθει βαρῦνον αὐτὸν εἰργάσατο τὸ τῆς παραφροσύνης σύμπτωμα, καθάπερ ὀστοῦν εἴωθε θλῖβον ἐπὶ τῶν καταγμάτων τῆς κεφαλῆς ἢ θ' ἡμετέρα χεὶρ ἐργάζεσθαι παραφροσύνην· ἐν ᾧ πάλιν δείκνυνται μηδ' ἀνατετρημένῳ τινὶ παραγιγνομό-

quis vero abacta venere ita exerceatur ut athletae, fosfores, meffores aut manuariam aliquam agentes artem, plenitudinem non acervat. Verum quia quae norunt conticere nequeunt, contingit fero difcentibus ut purgantiffima promant, dum intempeftive nugantur. Nam quae fuit neceffitas fcribendi Democritum quidem dixiffe coitum epilepfiam parvam effe, Epicurum vero veneris ufum nunquam prodeffe, jucundum tamen fi non laeferit? In aegris fiquidem ob immoderatam venerem dici hos fermones oportebat, non in his qui ad adverfam fibi vivendi formam inftituerunt. Verumtamen haec quoque fcripfit Sabinus contradictionem non percipiens. Abfurdiffimum etiam eft ob veneris abftinentiam Pythionem deliraffe. Ait enim acervatam in cerebro genituram plenitudine gravatam delirium fymptoma efficere, ut os in capitis fracturis premens et manus noftra delirium procreare confuevit. Quare rurfum terebrato nulli fe adfuiffe demonftrat. Quum quis

τες. ὅταν δὲ ἢ τοῖς δακτύλοις ἐπιθλίψῃ τις ἅμα ταῖς μήνιγξι τὸν ἐγκέφαλον ἢ διὰ τῶν καλουμένων μηνιγγοφυλάκων ἢ καὶ πρὸ τῆς ἀνατρήσεως ὀστοῦν ἐμπιεσθὲν θλίβῃ τὰ μόρια ταῦτα, παραφροσύναι μὲν οὐ γίνονται, καταφοραὶ δὲ βαθεῖαι καὶ ἀναισθησίαι συμβαίνουσι, κακουμένων ἰσχυρῶς ἐνίοτε τῶν οὕτω πασχόντων, ὥσπερ ἐν ταῖς ἰσχυραῖς ἀποπληξίαις. ὅταν δὲ καὶ τὰ ποικίλα πτύσματα διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σπέρματος γεγονέναι, κάλλιστόν ἐστι μηδ᾽ ἀντιλέγειν αὐτοῖς. ὑβρίζειν γὰρ ἑαυτόν ἐστιν ἐλέγχοντα μετὰ σπουδῆς μηδεμιᾶς σπουδῆς ἄξια. λέλεκται δ᾽ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλά γε ὁμοίως αὐτοῖς, ὧν ἓν καὶ τοῦτ᾽ ἔστι, τὴν εἰς ἕδραν ἀπόστασίν φασι γενέσθαι τῷ Πυθίωνι διὰ τὴν γειτνίασιν τοῦ χω- [208] ρίου, καθ᾽ ὃ τοῦ σπέρματος ἡ ἀπόκρισις γίνεται, διὰ δὲ τὴν εἰς ἕδραν ἀπόστασιν ἀκολουθῆσαι τὴν στραγγουρίαν. καὶ μέντοι καὶ ἄλλα τινὰ λέγουσιν, ἐξ ὧν ἐγκράτειαν ἀφροδισίων ὑποπτεύσειεν ἄν τις οὔτ᾽ ὀλίγων οὔτε μικρῶν νοσημάτων αἰτίας γίνεσθαι. καὶ ταῦτα γράφουσιν αὐτοὶ μνημονεύσαντες ἐν

autem aut digitis cerebrum cum meningibus presserit aut per vocatas meningum custodes aut etiam ante perforationem os impressum hasce partes premant, deliria non fiunt, sed cataphorae profundae et anaesthesiae contingunt soporatis vehementer ita interdum affectis, quemadmodum in vehementibus apoplexiis. Et vero quum varia sputa ob geniturae retentionem facta esse dicant, sed omnium minime ipsis contradicere honestissimum non est. Qui namque studiose studio nullo digna arguit, is sibi ipsi injuriam facit. Atqui non haec solum, verum etiam et alia multa his similiter dicta sunt, inter quae hoc unum est. Ajunt enim factum Pythioni ad sedem abscessum propter loci, quo geniturae excretio fit, vicinitatem ac propter sedis abscessum stranguriam consequutam. Praeterea alia quaedam proferunt, ex quibus aliquis suspicatus fuerit venereorum abstinentiam neque paucorum neque parvorum morborum causam esse. Atque haec ipsi scribunt et

τῇ τῶν προκειμένων ἐξηγήσει Δημοκρίτου τε καὶ Ἐπικούρου, μηδέπω μηδὲν ἀγαθὸν ἐξ ἀφροδισίων γίνεσθαι φασκόντων. τὸ δὲ δὴ πάντων σοφώτατον, ὥσπερ ὁ σπασμὸς, φασὶν, ἐπὶ πληρώσει καὶ κενώσει γίνεται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἕπεσθαι ταῖς λαγνείαις καὶ ταῖς ἐγκρατείαις κοινὰ συμπτώματα, λογισμοῦ τε καὶ νεύρων πασχόντων. ἐξ αὐτῆς οὖν τῆς σοφίας αὐτῶν ὁρμηθέντες ἡμεῖς καὶ πιστεύσαντες ἀληθῆ λέγειν οὐδὲ τοῖς ἀθληταῖς ἐπιτρέψομεν ἀπέχεσθαι συνουσίας, μή πως ἐκ τούτο σπασθῶσιν ἢ παραφρονήσωσι· καὶ ταῦτά γε πάντα καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τἄλλα ὅσα κατὰ τὴν διήγησιν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης γενέσθαι τῷ Πυθίωνί φασιν, ὡς ἀκριβῶς πεπεισμένοι τὴν τῶν ἀφροδισίων ἀποχὴν αὐτῷ προηγήσασθαι τὴν νόσον, καίτοι κατ' ἀρχὴν εἰπόντες εἰκὸς εἶναι ταῦτα τῷ Πυθίωνι γεγονέναι διὰ τὴν ἀποχὴν τῆς συνουσίας. αὐτοὶ γὰρ ἀποχὴν αὐτὴν ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ὕστερον ἐπιλαθόμενοι τὸ μετρίως ἐν ἀρχῇ λελεγμένον ὑφ' ἑαυτῶν εἰκὸς καὶ πάντως τούτου γεγενημένου τὸν λόγον ποιοῦνται. καίτοι γ' εἰ παρὰ Γῆς

in propofitorum aegrorum explicatione Democritum, Epicurum nihil commodi ex venereis fieri pronunciaffe afferverant. At certe quod omnium eft fapientiffimum, quemadmodum convulfio, inquiunt, tum repletioni tum inanitione fupervenit, eodem ipfo modo libidinem et continentiam tum ratiocinationis tum nervorum affectorum communia fymptomata confequuntur. Nos igitur horum impulfi fapientia ac vera dicere confidentes neque athletas ipfos a concubitu temperare finemus, ne ex ea re vel convellantur vel defipiant. Haec nimirum omnia atque etiam alia quae in expofitione fcripfit Hippocrates Pythioni facta fuiffe ajunt continentiam venereorum morbum ipfius praeceffiffe plane confifi, quamquam ipfi ab initio dixerunt, verifimile effe haec accidiffe Pythioni propter concubitus abftinentiam, quam illi ἀποχὴν nominant. Deinde quod ab initio moderate dixerunt, aequum effe obliti prorfus etiam de re facta orationem inftituunt.

ἱερὸν ὁ Πυθίων ᾤκει, τίς ἀνάγκη τῆς ἀποχῆς αὐτῷ τῶν ἀφροδισίων, μήθ' ἱερεῖ μήτε προπόλῳ τῆς θεᾶς ὄντι; πάντως γὰρ ἂν ἐπ' αὐτοῦ τοιοῦτόν τι μᾶλλον ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψεν ἢ ὅτι παρὰ Γῆς ἱερὸν ᾤκει. ἀλλ' εἰ καὶ προπόλος ἢ ἱερεὺς ὑπῆρχεν, οὐκ ἦν ἀναγκαῖον αὐτῷ διὰ παντὸς ἀπέχεσθαι τῶν ἀφροδισίων, ὥσπερ εἰ Ἀρτέμιδος ἢ Ἀθήνας ἦν ἱερεύς. ἀλλ' ὅπερ ἔφην ἀρτίως, ἐλέγχειν σπουδῇ τὰ μὴ σπουδῆς ἄξια, τῶν ἀτόπων ἐστί. καὶ τοίνυν ἤδη (399) παυσάμενος τῶν εἰς Πυθίωνα κακῶς εἰρημένων τοῖς ἐξηγηταῖς ἐπὶ τὸν ἑξῆς ἄῤῥωστον Ἑρμοκράτην μεταβὰς κατὰ τὸ συνηθέστερον ἐμαυτῷ τὰς ἐξηγήσεις ποιήσομαι, μὴ πάνυ φροντίζων ὧν ἔνιοι γεγράφασιν οὐκ ὀρθῶς, εἰ μὴ μεγάλη τις ἀνάγκη γένοιτο. πρότερον δὲ περὶ τῶν χαρακτήρων ἐρῶ τι.

Οὐκ οἶδ' ὅπως ἐδυστύχησε καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν Ἱπποκράτους, τὰ μὲν ἄλλως διεσκευα-

Et fane fi prope Telluris templum habitaffet Pythio, quae ipfi erat neceffitas ut fe a venereis temperaffet, qui deae neque effet sacerdos neque aedituus. Prorfus enim de eo Hippocrates tale quiddam plenius fcripfiffet quam quod prope Telluris facrum habitaffet. Imo fi aedituus an facerdos fuiffet, non erat ipfi neceffe ut perpetuo a venereis abftineret, ac fi Dianae aut Palladis facerdos effet. Verum quod modo dixi, ftudiofe arguere quae ftudio indigna funt inter abfurda cenfetur. Jam ergo ab his qui in Pythionem vitiofe ab interpretibus explicata funt defiftens ad aegrotum Hermocratem digreffus pro peculiari mihi confuetudine explanationes facturus fum, non admodum de his follicitus quae nonnulli non recte fcripferunt, nifi magna quaedam urgeat neceffitas. Ego vero prius de characteribus aliquid dicturus fum.

Miror hujus libri, ut aliorum etiam Hippocratis multorum infelicitatem, quorum hi funt diffipati, illi aliquid

σμένα, τὰ δὲ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένοις παρακείμενόν τι ἔχοντα. βέλτιον δ' ἦν ἴσως φάναι μὴ τὸ βιβλίον ἐν δυστυχίᾳ γεγονέναι, τοὺς δ' ἀναγινώσκοντας ἡμᾶς αὐτῷ χρόνον ἀπολλύντας εἰς ἄχρηστον πρᾶγμα. προσγέγραπται γοῦν ἐπὶ τῷ τέλει τῆς διηγήσεως τῶν συμβαινόντων τῷ Πυθίωνι. πρῶτον μὲν ὁ τοῦ π γραμμάτος χαρακτὴρ ἔχων ὀρθίαν μέσην γραμμὴν, ὡς ἔνιοι γράφουσι τῶν ἐννεακοσίων χαρακτῆρα. μετὰ ταῦτα δ' ἐφεξῆς γέγραπται τοῦ π γράμματος ὁ χαρακτὴρ οὐδὲν ἔχων ἐν μέσῳ. καὶ μετὰ τοῦτον τοῦ ου καὶ μετ' ἐκεῖνον τοῦ μ, ὑστάτου δὲ τοῦ υ. ζητεῖν οὖν ἠναγκάσθημεν ὅ τι ποτε σημαίνουσιν χαρακτῆρες οὗτοι, [209] κατὰ τοῦ μηδὲ γινώσκειν ἡμᾶς εἴθ' Ἱπποκράτους ἦν ἤ τις ἄλλος ὁ γράψας τὰ τοιαῦτα καθ' ἕκαστον τῶν ἀῤῥώστων. ἀλλὰ καὶ τοῦτο αὐτὸ ζητεῖν ἀναγκασθέντες ἐνοήσαμεν, εἰ μὲν ὥσπερ ἐν τούτῳ βιβλίῳ τοὺς τοιούτους χαρακτῆρας εὑρήκαμεν, οὕτω κἂν τοῖς ἄλλοις ἅπασι τῶν ἐπιδημιῶν ἐφαίνοντο προσγεγραμμένοι τῇ διηγήσει τῶν συμβάντων τοῖς ἀῤῥώστοις, ἴσως ἂν ἦν εὔλογον ὑφ' Ἱπποκράτους αὐτοὺς προσγεγράφθαι φάναι, μήτε δ' ἐν τοῖς ἄλλοις βι-

habent fcriptis Hippocratis adjectum. Rectius dicam fortaffe infelicem non fuiffe librum, caeterum ejus nos lectores, qui tempus in re perdimus inani. Ad exitum igitur narrationis eventorum Pythionis adfcripta eft. Primum π literae nota, rectam habens in medio lineam fic γπ, ut quidam fcribunt nongentorum notam. Deinde fcripta eft π literae nota nihil in medio habens. *Mo ou*, fub quam *M* poftremo *Y*. Coacti igitur fumus notae hae quid fignificent inveftigare, idque incerti Hippocratisne fint an alius ifta fingulis adfcripferit aegris. Verum nobis, cum hoc ipfum compulfi indagaremus, in mentem venit, fi ut hoc in libro eas invenimus notas, fic in aliis etiam libris vulgarium morborum omnibus comperiffemus narrationi eorum quae aegris acciderunt adfcriptas, non fit fortaffis abfonum ab Hippocrate dicere adfcriptas, nunc cum neque in aliis libris inveniantur neque etiam in

βλίοις αὐτῶν εὑρισκομένων, ἀλλὰ μηδ' ἐν αὐτῷ τῷ τρίτῳ διὰ πάντων ὁμαλῶς τῶν ἀντιγράφων, ὑποψία τις εὔλογος εἰσῆλθεν οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν ὑπό τινος αὐτοὺς προγεγράφθαι, τάχα μὲν ἐπιτρίβοντος τοῖς μαθηταῖς, ἵν' ἔχῃ σαφηνίζειν ὥς τι μέγα τὸ καθ' ἕκαστον αὐτῶν δηλούμενον, ἴσως δέ τινος αὐτῷ μόνῳ πεποιημένου τῆς καθ' ἕκαστον ἄῤῥωστον ὠφελείας ἐπιτομήν. εὐθὺς γοῦν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ προγεγραμμένῳ Πυθίωνι τὸ μὲν τὴν διὰ μέσου γραμμὴν ἔχον πι δοκεῖ σημαίνειν πιθανὸν, τὸ δ' ἑξῆς αὐτῷ πι πλῆθος, ᾧ πάλιν τὸ ου γεγραμμένον ἐφεξῆς οὖρον δοκεῖ σημαίνειν, ὡς ἐξ ἀμφοτέρων δηλοῦσθαι πλῆθος οὔρων. εἶτ' ἐφεξῆς τὸ μὲν μ τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας ἀναμιμνήσκειν ἡμᾶς, τὸ δὲ υ τῆς ὑγείας. ἐξ ἀμφοῖν δὲ τούτων δηλοῦσθαι κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ὑγιασθῆναι· τὴν δ' ἐξ ἁπάντων τῶν χαρακτήρων ἀθροιζομένην διάνοιαν γίνεσθαι τοιαύτην, πιθανὸν εἶναι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐκκριθέντων οὔρων αὐτὸ λυθῆναι τὸ νόσημα καὶ ὑγιῆ γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῶν

ipfo hoc tertio, in omnibus aeque exemplaribus, merito in fufpicionem non nos tantum venimus, fed majores etiam noftri, ab aliquo effe adfcriptas, fortaffe quod difcipulos detineret, ut poffet declarare quafi quid mirificum quod unaquaeque earum denotaret. Potuit etiam compendium fibi quis foli facere utilitatis, quam caperet ex fingulis aegris. Ut in hoc ipfo quem commemoravimus Pythione, quod diductam per medium lineam habet γπ, videtur *πιθανὸν*, id eft verifimile, fignificare; fequens π *πλῆθος*, id eft abundantiam, a quo ftatim *ου* fcriptum, *οὖρον*, id eft urinam fignificare videtur, ut ex ambobus fignificetur *πλῆθος οὔρων*, id eft abundantia urinae, deinde *M* quadragefimum nobis diem ob oculos ponere: *Υ ὑγείαν*, id eft fanitatem, atque haec ambo interpretari, quadragefimo die hominem convaluiffe. Et collectam ex omnibus notis hanc effe fententiam, verifimile effe ob abundantiam redditae urinae propulfatum ipfum morbum effe et perfana-

ἡμερῶν. ὅτι μὲν οὐκ ἐν ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις εὑρίσκεται τὰ προσγεγραμμένα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον εἴρηται καὶ πρόσθεν. ἀλλὰ νῦν φημὶ μηδ᾽ ἐν οἷς εὑρίσκεται, μηδ᾽ ἐν τούτοις ἅπασι τὸν πρῶτον ἄῤῥωστον ἔχειν τινὰ τοιοῦτον χαρακτῆρα. τὸ δ᾽ οὖν ἔχον τῶν ἀντιγράφων αὐτοὺς τοὺς ἐπὶ τῷ τέλει τῆς διηγήσεως τῆς κατὰ τὸν Πυθίωνα χαρακτῆρας ὡδί πως ἔχει γεγραμμένους, πι. π ου μ υ. ὅτι δ᾽ εὔλογόν ἐστιν ἕκαστον τῶν χαρακτήρων σημαίνειν ὃ διῆλθον ἄρτι μαρτυροῦσιν οἱ τοῖς ἄλλοις ἀῤῥώστοις προσγεγραμμένοι. πανταχόθεν μὲν γὰρ πρόκειται τὸ π τὴν διαμένουσαν γραμμὴν ἔχον. ἐπὶ δὲ τῇ τελευτῇ τοῖς μὲν σωθεῖσιν υ προσγέγραπται, τὴν ὑγίειαν σημαῖνον, τοῖς δ᾽ ἀποθανοῦσι τὸ θ, καὶ τοῦτο δηλονότι τὸν θάνατον ἐνδεικνύμενον. ἐν ἀρχῇ οὖν τῶν μὲν τοιούτων σημαίνειν φαινομένων τὰ λεγόμενα, τῶν δ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ πιθανῶν ὄντων ὡς ἐφαρμόζεσθαι δυναμένων τοῖς ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων ὑφ᾽ Ἱπποκράτους εἰρημένοις, ἡμῖν μὲν ὁ μάταιος ἆθλος ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος ἤνυσται καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀνυσθήσεται, τὸν χρόνον εἰκῇ κατατρίβουσιν. οἱ σοφισταὶ δὲ καὶ διὰ καὶ τὴν τοιαύτην

tum hominem quadragefimo die. At haec non inveniri adfcripta hoc modo in omnibus exemplaribus ante dixi. Nunc dico nec in quibus inveniuntur, in his omnibus primum aegrum habere talem notam. Ergo quae exemplaria notas habent in fine adfcriptas narrationis de Pythione, hunc habent in modum fcriptas: γπ. π. ου. Μ. Υ. Porro quod rationi confentaneum fit unamquamque notam quod modo dixi fignificare confirmant illae, quae aliis funt aegris adjunctae. Nam ubique adjacet γπ lineam habens medium interfecantem; ad finem vero fuperftitibus Υ additum eft, ὑγείαν denotans, id eft fanitatem, defunctis Θ, quod fcilicet θάνατον, id eft mortem, indicat. Prima igitur quando ea fignificare videntur quae diximus, et media fint probabilia, quippe quae Hippocratis de aegris orationi effe confentanea poffint, nobis quidem inanis labor in Pythione confectus eft, et in aliis confi-

νῦν ὀνόμασε πῦρ τὸν ἰσχυρὸν πυρετόν. ἀλλὰ καὶ κεφαλὴν ἀλγέειν ἤρξατο μετὰ κωφώσεως. εὔδηλον οὖν ἐκ τούτων ἐστὶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀνηνέχθαι πλῆθος χυμῶν. ἐδείχθη δ' ὅτι τοῖς μὲν ψυχροτέροις καὶ φλεγματικωτέροις ὕπνοι τε καρώδεις ἕπονται καὶ τὰ ληθαργικὰ πάθη, τοῖς δὲ θερμοτέροις ἢ ὅλως δακνώδεσιν ἀγρυπνίαι τε καὶ παραφροσύναι. γενομένης οὖν ἀγρυπνίας αὐτῷ μετά τε κωφώσεως καὶ κεφαλῆς ἀλγήματος καὶ ὀσφύος ὑποπτεύειν εὔλογον ἦν τοὺς πληρώσαντας τὴν κεφαλὴν [211] χυμοὺς δακνωδεστέρους εἶναι. συμβαίνει δ' ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ὅταν ἅμα πυρετῷ θερμῷ καὶ διακαεῖ βλαβῶσι τὴν κεφαλὴν, ἕπεσθαι παραφροσύνας, ὡς ἔμαθες. ὅταν δὲ καὶ παραμένῃ μέχρι δύο ἢ τριῶν ἢ τεττάρων ἡμερῶν τὰ συμπτώματα, βεβαιότερον ἔτι προγνώσῃ τὴν παραφροσύνην, ὥσπερ ἀμέλει καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ Ἑρμοκράτους (400) ἐγένετο. κατὰ γὰρ τὴν τῆς πέμπτης ἡμέρας διήγησιν ἔγραψε παραφρονῆσαι τὸν ἄνθρωπον. ὅτι δ' ὁ πυρετὸς οἷος εἴρηται ἦν δηλοῖ καὶ τὸ γλώσσης σύμπτωμα. τί γάρ φησι; γλῶσσα δ' ἀρχομένῳ ἐπεκαύθη. σημαίνει δὲ τοὔνομα τοῦτο, ξηρὰν μὲν αὐτὴν

Ac caput quoque illi coepit dolere una cum furditate. Itaque ex his in caput liquet invafiffe quandam humorum abundantiam. Declaratum jam eft frigidioribus et pituitofioribus fuccedere fomnos veternofos lethargicaque mala, calidioribus aut prorfus mordacibus vigilias et deliria. Proinde quum vigiliae eum tenerent cum furditate et capitis dolore lumbique, fufpicari replentes caput humores confentaneum erat mordaciores effe. Ufu venit porro his, ubi cum calida febre et flagrante cerebrum offendant, fequi, ut didicifti, deliria. Quod fi duos dies aut tres aut quatuor haec fymptomata durent, certius praefcies delirium. Id quod hic accidit Hermocrati; nam exponendo quinto die fcripfit deliraffe hominem. Jam vero febrem fuiffe qualis dicta eft, vel linguae indicant fymptomata. Quid namque dicit? Lingua in principio adufta fuit: hoc enim nomen eam omnino ficcam fignifi-

γεγονέναι πάντως, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ μέλαιναν· ἐπὶ δὲ τοιαύτῃ γλώττῃ καὶ τοιούτῳ πυρετῷ τὸ μὴ σφοδρῶς διψῆν ἐνδείκνυται δυοῖν θάτερον, ἢ τὴν διάνοιαν βεβλάφθαι τοῦ κάμνοντος ἢ τὴν ἐν τῇ γαστρὶ δύναμιν φυσικὴν, ᾗ πολλαχόσε τῶν σιτίων ὀρεγόμεθα, νεκροῦσθαι. προσκειμένης δὲ τῇ ἐξηγήσει καὶ τοιᾶσδε λέξεως, ὑποχονδρίου ἔντασις λαπαρῶς, ὑποληπτέον ἐν ἥπατι γεγονέναι τὴν ἀρχὴν τῆς πυρετικῆς διαθέσεως. ἐκ μὲν γὰρ τοῦ κατὰ τὸν ἑνικὸν ὀνομαζόμενον ἀριθμὸν εἰπεῖν ὑποχονδρίου δῆλον ὡς θατέρου μόνου καὶ οὐκ ἀμφοτέρων αὐτῶν ἔντασις ἦν. ἐπεὶ δ' ἀναγκαῖον ἢ τὸ δεξιὸν ἢ τὸ λαιὸν ὑποχόνδριον ἡμᾶς ἀκούειν, εὐλογώτερόν ἐστι τὸ δεξιὸν ἡγεῖσθαι τετάσθαι διὰ τὴν ὑπεροχὴν, ἣν ὑπερέχει θατέρου. τὰ γὰρ τοιαῦτα χωρὶς προσθήκης τε καὶ διορισμῶν λέγουσι. καὶ μέντοι καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ πυρετοῦ καὶ τῆς γλώττης αὐτῆς ἡ ἐπίκαυσις ἱκανὴ τὴν καθ' ἧπαρ ἐνδείξασθαι διάθεσιν. ἡ δὲ λαπαρῶς εἰρημένη γεγονέναι κατὰ τὸ ὑποχόνδριον ἔντασις δῆλον μὲν

cat fuiſſe; poteſt etiam nigram. Atqui in tali lingua febreque tali, ſi abſit ingens ſitis, alterutrum indicat, aut mentem laeſam aegri eſſe aut ventris naturalem facultatem, qua ſubinde cibos appetimus, emori. Porro quum narrationi haec ſunt adjecta, hypochondrium molliter intendebatur, in jecinore conjicias febrilis affectionis originem extitiſſe. Quia non ſingulari numero quem vocat dixit hypochondrium, alterum tantum indicat, non utrumque fuiſſe intenſum. Quando autem aut dextrum ſit neceſſe aut ſiniſtrum hypochondrium nos accipere, dextrum fuiſſe intenſum ſit veriſimilius, propter excellentiam, qua praeſtat alteri. Siquidem talia citra appoſitum et diſtinctiones proferunt. Atqui etiam modus ipſius, aduſtio linguae, ſatis jecinoris affectum indicare poſſunt. Nam intenſionem, quae dicitur, fuiſſe mollis hypochondrii conſtat veluti vacuum indicare: nam vacuum ſignificatur ex molli, huic eſt oppoſitum quod eſt cum tumore quemadmodum tenſum laxo, ac ſi ita diceret, dextrum hypochon-

ὅτι τὸ οἷον κενὴ δηλοῖ. τὸ γὰρ κενὸν ἐκ τοῦ λαπαροῦ σημαίνεται, τῷ δ' ἀντίκειται τὸ μετ' ὄγκου, καθάπερ τὸ τεταμένον τῷ χαλαρῷ, ὡς εἰ καὶ οὕτω εἶπε, δεξιοῦ ὑποχονδρίου ἔντασις, ὄγκος δ' οὔ. ἢ τῷ μὴ γεγονέναι μεγάλην τὴν φλεγμονὴν τοῦ ἥπατος ἢ τῷ κατὰ τὰ σιμὰ μόνον, οἷς περιλαμβάνει τὴν γαστέρα, τῶν κυρτῶν οὐδέπω συνεξηρμένων αὐτοῖς. ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν κοιλίαν συγκεκαυμένα διαχωρεῖν ἐνδεικτικόν ἐστι τῆς κατὰ τὸ σπλάγχνον τοῦτο πυρώσεως. εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τούτοις οὖρα θανατώδη συνέβη γενέσθαι, τάχιστ' ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀπέθανεν· ἐπεὶ δ' ὡς τοῖς τοιούτοις ἦν μετρία, δυνατὸν ἄν τις ἐλπίσειεν ἔσεσθαι χρονίσειν αὐτόν. ἀγαθὰ μὲν γὰρ οὖρα κατὰ τὴν εἰρημένην διάθεσιν οὐκ ἂν γένοιτο, τὰ δ' ἐρυθρὰ χρόνῳ μὲν πολλῷ νοσῆσαι τὸν ἄνθρωπον ἐνδείκνυται πάντως, οὐκ ἐξ ἅπαντος δὲ τεθνήξεσθαι, καθότι κἀν τοῖς εἰς τὸ προγνωστικὸν καὶ προῤῥητικὸν ὑπομνήμασι κἀν τοῖς περὶ κρίσεων ἐδείχθη, μεμψαμένοις τὸν γράψαντα τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. τὰ γὰρ δι' ἕτερόν τι συμβάντα τοῖς νοσοῦσιν εἰς ἕτερον ἀναφέρων ἁμαρτάνει. λέλεκται δ' ἡμῖν ἐπὶ πλέον ἐν ἐκείνοις τοῖς ὑπομνήμασι καὶ τὰ τῆς φρενίτιδος ἴδια σημεῖα καὶ ὡς ἐν

drium intendebatur, fed citra tumorem, vel quia non magna fuerit inflammatio jecinoris, vel quia in fimis partibus dumtaxat, quibus ventriculum amplectitur, quum gibba nondum una cum fimis in tumorem effent elevata. Jam ventris combufta excrementa etiam ignitionem hujus vifceris indicant. Quare fi urinae ad haec letales acceffiffent, celerrime periiffet homo. At quia ut talibus erant mediocres, fieri fperes poffe, ut producatur morbus. Nam bonae quidem urinae haudquaquam in ifto affectu incidunt; rubrae vero fpatio longo laboraturum hominem, non tamen plane moriturum arguunt, ut in commentariis in librum praefagiorum et praedictionum planum fecimus, ubi ejus libri reprehendimus auctorem. Nam quae alia de occafione aegrotantibus acciderunt, quia ad aliud refert, errat. Jam in his commentariis prolixius fumus tum phrenitidis peculiaria figna perfecuti tum quod in

τοῖς ὁμολογουμένοις Ἱπποκράτους εἶναι γνησίοις, ὧν ἐστι καὶ τὸ προγνωστικὸν, ἑκάστου τῶν σημείων ἡ δύναμις ἀκριβῶς εἴρηται κατὰ μόνας αὐτῷ. περὶ μὲν οὖν ἐρυθρῶν ἢ ἐξερύθρων οὔρων οὐδὲν εἶπεν, ὑπερύθρου δὲ μνημονεύσας οὔρου καὶ τῶν ἐξερύθρων τὴν δύναμιν ἐνεδείξατο. γράφει δὲ περὶ τῶν ὑπερύθρων οὔρων ἐν τοῖς ὀνόμασιν ὧδε· εἰ δ' ἐστι τὸ οὖρον ὑπέρυθρον καὶ ἡ ὑπόστασις ὑπέρυθρος εἴη, πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ προτέρου γίνεται, σωτήριον δὲ κάρτα. τοῦ τοίνυν ὑπερύθρου σωτηρίου μὲν ὄντος ἐν τοῖς μάλιστα, πολὺ χρονιωτέρου δὲ τῶν προειρημένων, ἃ διὰ ταχέων εἴρηκε τὴν λύσιν ἔχειν τὰ λίαν ἐρυθρὰ, μακρότερον μὲν ἐνδείξεται χρόνον, οὔτε δὲ θάνατον, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, οὔτε παραφροσύνην, εἴ γε διὰ ξανθὴν χολὴν [212] ἐν ἐγκεφάλῳ πλεονάζουσαν αἱ παραφροσύναι γίνονται, καθάπερ γε καὶ κατοπτηθείσης αὐτῆς, ὡς εἰς μέλαιναν ἤδη μεταπίπτειν, αἱ μανιώδεις. αἷμα δὲ πλεονάζειν ἀπεπτότερον καὶ ὀῤῥωδέστερον ἐνδείκνυται τὸ ἐρυθρὸν οὖρον, ἐν ταῖς φλεψὶ δηλονότι περιεχόμενον, ὅσαι καθ' ἧπάρ τ' εἰσὶ καὶ

libris Hippocratis citra controverfiam germanis, de quibus praefagia funt, uniuscujusque facultatem figni exacte et figillatim explanavit. At de rubris vel prorurbis urinis verbum nullum fecit, fed de fubrubra urina quum mentionem facit, fimul prorubrarum vim indicavit. Atque adeo de fubrubris urinis haec fcribit verba: Si urina fuerit fubrubra ac fubrubrum quod fubfidet, diuturniorem haec quidem morbum quam prima fignificat, fed admodum tamen falubris eft. Quum ergo fit fubrubra, praeter caeteras falubris quidem, longius tamen quam praedictae trahat, quas ocius dixit morbum exfolvere, quae magnopere funt rubrae, longius fignificabunt fpatium, caeterum non mortem, quantum ex feipfis, neque delirium, fiquidem per flavam bilem in cerebro exudantem deliria oriuntur, quemadmodum fi ea fit aduſta, ut jam tranfeat in atram, μανιώδη, id eft furiofam. At vero fanguinem abundare inconcoctiorem et ferofiorem rubra indicat urina qui in venis videlicet jecinoris et profundi corporis con-

τὰ μέσα τοῦ σώματος, ὥσπερ καὶ ξανθὴν χολὴν τὰ πυῤῥὰ καὶ μέλανα. πόθεν οὖν ἐπῆλθεν ἄλλοις τισὶ καὶ τοῖς περὶ Λύκον ἀποδέξασθαι τὸν γράψαντα ἐν προῤῥητικῷ· κώφωσις καὶ οὖρα ἐξέρυθρα ἀκατάστατα, ἐναιωρηθέντα, παρακρουστικὸν, τοῖς τοιούτοις ἰκτεροῦσθαι καλόν. ἔοικε μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἐνταῦθα γεγραμμένων ἐφ' Ἑρμοκράτους ὁ γράψας τὸ βιβλίον ἐκεῖνο καθολικόν τι συνθεῖναι θεώρημα· πάμπολυ δ' ἔσφαλται καὶ τῆς τοῦ πράγματος αὐτοῦ φύσεως καὶ τῆς Ἱπποκράτους γνώμης καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς ἀῤῥώστοις ὁρωμένων. ἡ μὲν γὰρ τοῦ πράγματος φύσις ἐνδείκνυται τοὺς ξηροὺς τῇ κράσει καὶ δακνώδεις τῇ ποιότητι χυμοὺς εἰς ἐγκέφαλον ἀνενεχθέντας, αἰτίους ἀγρυπνίας τε καὶ φρενίτιδος γίνεσθαι, καθότι κἀν τοῖς περὶ τῶν πεπονθότων τόπων ὑπομνήμασιν ἐδείκνυον. Ἱπποκράτης δὲ τοιούτους μὲν οἶδε χυμοὺς, τήν τε τῆς ξανθῆς καὶ μελαίνης χολῆς, ὑγρὸν δὲ καὶ ψυχρὸν τὸν τοῦ φλέγματος, ἀδηκτότατον δὲ καὶ μάλιστα οἰκεῖον ἡμῖν τὸ αἷμα. καὶ μέντοι καὶ ὡς ὀῤῥός

tinetur, ut flavam bilem rufa et atra. Quid igitur venit in mentem cum aliis nonnullis tum Lyco, ut hunc approbarent, qui in praedictionibus fcripfit, furditas urinaeque praerubrae, in quibus fufpenfiones non fubfideant, delirium nunciant, qui morbo regio fi corripiantur, malum eft. Apparet enim ex his quae hoc funt loco de Hermocrate tradita, auctorem illius libri univerfale collegiffe praeceptum, fed longe aberrat et ab rei ipfius natura et Hippocratis fententia, tum vero ab iis, quae in aegrotis obfervantur. Nam rei natura demonftrat ficcos temperamento humores et virtute mordaces in cerebrum elatos concitare vigilias et phrenitidem; id quod in commentariis de locis affectis oftendit. At Hippocrates tales humores cognovit, flavam et atram bilem, humidum vero fuccum et frigidum, pituitam, mitiffimum autem fimulque nobis familiariffimum, fanguinem, praeterea urinam, ferum effe humorum in venis contentorum nos ille docuit. Quare ratio convincit, ubi amplior femicoctus fanguis per

ἐστι τῶν κατὰ τὰς φλέβας χυμῶν τὸ οὖρον αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὡς εὔλογόν ἐστιν ὅταν αἷμα πλέον ἡμίπεπτον ᾖ, καθαιρόμενον δι' οὔρων, ἐρυθρὰ ταῦτ' ἐργάζεσθαι καὶ διὰ τοῦτο χρόνιον μὲν ἔσεσθαι τὸ νόσημα, δεομένου γε τοῦ αἵματος εἰς πέψιν χρόνου πλείονος, εἴπερ ἐκ τῶν χρόνων οἱ πεπασμοὶ, μήτε δ' ὀλεθρίου ποτὲ τοιούτου νοσήματος ὅσον ἐπὶ τοῖσδε τοῖς οὔροις ἐσομένου μήτε φρενιτικοῦ. ἀλλ' οὐ χρὴ μηκύνειν ἐνταῦθα, φθανόντων ἡμῶν τὴν ἀτοπίαν τῶν τοιούτων λόγων ἐν τοῖς εἰς τὸ προῤῥητικὸν ὑπομνήμασιν ἐπιδεδειχέναι. ἐπεὶ δὲ καὶ παχέα δηλοῖ γεγονέναι τὰ οὖρα καὶ μὴ καθιστάμενα, πάντως μὲν δή που τὰ τοιαῦτα τῶν ἀνατεταραγμένων τε καὶ θολερῶν ἐστὶν, ὡς οὗτος εἴωθεν ὀνομάζειν, ἔστι δ' ἀεὶ τὰ τοιαῦτα ταραχῆς ἀπέπτου δηλωτικὰ, πολὺ τὸ φυσῶδες ἐχούσης πνεῦμα, καθάπερ τὸ γλεῦκος. διὰ τοῦτό γε καὶ κεφαλαλγίαι συμπίπτουσι τοῖς τὰ τοιαῦτα οὐροῦσιν, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένου πνεύματος ἅμα τοῖς θερμοτέροις χυμοῖς, ὑφ' ὧν εἰκός ἐστι καὶ τὴν ἀγρυπνίαν αὐξηθῆναι καὶ κίνδυνον ἔσεσθαι παραφροσύνης, ἐὰν οἱ χυμοὶ δριμύτητά τινα σχῶσι. ταῦτ' εὐθέως ἐν ἀρχῇ

urinas expellatur, rubras eum has efficere, atque ideo diuturnum fore morbum, quod requirat scilicet ad concoctionem longius spatium sanguis, siquidem spatio temporis fiunt concoctiones. At non erit talis morbus, ut ab urinis exitiosus, neque phrenitidi obnoxius. Sed non oportet hic nos longiores esse, posteaquam istarum jam orationum in commentariis in praedictiones importunitatem prodiderimus. At enim quum crassas etiam fuisse indicet, nec subsedisse urinas, plane sunt illae ex conturbatis et turbidis, ut solet hic appellare, quae semper turbationem crudam annunciant multo praeditam spiritu flatuoso, ut mustum. Quo fit ut capitis dolores his urinis sint adjuncti, quod spiritus caput cum calidioribus succis petat, a quibus merito intenduntur vigiliae et periculum est delirii futuri, si acrimoniam humores obtineant. Haec quum statim ab initio Hippocrates cuncta

πάντα τὰ συμπτώματά τε καὶ σημεῖα γεγονέναι τῷ Ἑρμοκράτει διελθὼν ὁ Ἱπποκράτης, εἶτα μηδὲν γράψας περὶ τῶν ἑξῆς ἡμερῶν, ἄχρι τῆς πέμπτης ἐνδείκνυται διαμεμενηκέναι ταῦτα πάντα καὶ τότε πρῶτον αὐτὸς ἄρξασθαι τῆς τῶν ἄλλων διηγήσεως, ὁπότε μεταβολή τις ἐν αὐτοῖς ἐγένετο· κατὰ τὴν πέμπτην γοῦν ἡμέραν φησὶν οὐρῆσαι πολλὰ λεπτά. καὶ τοίνυν μεταβῶμεν ἤδη πρὸς τὴν ἐκείνης διήγησιν. πέμπτῃ οὔρησε λεπτὰ, εἶχεν ἐναιώρημα, οὐχ ἵδρυτο, εἰς νύκτα παρέκρουσεν. ὁπότε πρῶτον, ἥ τε τῶν οὔρων ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο μεταβολὴ καὶ παρεφρόνησεν ὁ ἄνθρωπος, ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν, ὑπερβὰς, ὡς εἴρηται, τὴν τῆς δευτέρας καὶ τρίτης καὶ τετάρτης διήγησιν, ὡς τῶν αὐτῶν ἐν αὐταῖς συμπτωμάτων μεινάντων, ἀναμνησθῶμεν οὖν περὶ τῶν λεπτῶν οὔρων ὧν εἶπεν ἐν προγνωστικῷ κατὰ τήνδε τὴν λέξιν. ὁκόσοι δ' ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐρέουσι πολὺν χρόνον, ἢν τἄλλα ὡς περιεσομένοισιν ᾖ, τούτοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία, ὥστε καθ' ἕτερον τρόπον ἀπε-

expofuerit et fymptomata et figna Hermocrati accidiffe, deinde nihil de diebus proximis prodiderit: duraffe haec ad quintum ufque diem innuit omnia, ac tum fe demum ad alia acceffiffe enarranda, ubi aliqua ex parte variaffent. Proinde quinto dicit die, illum reddidiffe urinas tenues, quare ad ejus diei expofitionem tranfeamus. Quinto die reddidit tenues urinas, fufpenfionem habebant, non fubfidebant, fub noctem deliravit. Quum primum immutata urina et defipuit homo, die quinto fcripfit Hippocrates, praeterita, ut diximus, fecundi et tertii et quarti diei declaratione, nimirum quod eadem permanfiffent in his fymptomata. Quare de tenuibus urinis revocemus ad memoriam, quid in praefagiis dixit his verbis: Qui tenues crudasque diutius urinas reddunt, fi caetera, ut fuperfuturis portendantur, his abfceffus in regionibus infra feptum transverfum exfpectandus eft. Itaque altero modo

πτον εἶναι σημαίνεται τὸ νόσημα διὰ τῶν λεπτῶν οὔρων, ὥσπερ καὶ διὰ τῶν [213] παχέων, ὁπότε μὴ καθίσταιτο. τὰ γὰρ ἀνατεταραγμένα μὲν, ἀλλ' ἐν τῷ κεῖσθαι καθιστάμενα, πέψεώς τινος ἀρχὴν ἐνδείκνυται, καὶ μάλισθ' ὅταν ἐν τάχει καθίστη- (401) ται. τὰ δὲ μὴ καθιστάμενα πρὸς τῇ φυσώδει ταραχῇ πάχος εἶναι σημαίνει χυμῶν ἀπέπτων. ἐκ μὲν δὴ τούτων ἤδη δῆλόν ἐστι χρονίζειν τὸ νόσημα καὶ μέντοι καὶ κινδυνῶδες εἶναι, διά τε τὴν κακίαν τοῦ πυρετοῦ κἀκ τοῦ παρακροῦσαι τὸν ἄνθρωπον εἰς νύκτα. τὰ δ' ἐφεξῆς ἴδωμεν εἰ τούτοις ἀκόλουθον φαίνεται. ἰκτερώδης, πάντα παρωξύνθη, οὐ κατενόει. διορισμὸς ἐντεῦθέν σοι γινέσθω τῆς κατὰ τὸ ὑποχόνδριον ἐντάσεως ἐφ' ἥπατι συμβάσης. γίνεται μὲν γάρ ποτε χολῆς ὠχρᾶς ἀνάχυσις ὅλον τὸ σῶμα, λόγῳ κρίσεως, ὡς κἂν τοῖς εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνήμασιν εἴρηται, κατ' ἐκεῖνο τοῦ βιβλίου τὸ χωρίον, ἔνθα φησίν· ἴκτερος πρὸ ἑβδόμης κακόν. ἀναμνήσθητι δὲ καὶ ὡς πρὶν πεφθῆναι τὸ νόσημα, πολλάκις ἤκουσας οὔτ' ἄλλην τινὰ ἀπόστασιν γίνεσθαι χρηστῶς οὔτε τὴν ἰκτερώδη.

inconcoctus esse morbus significatur per tenues urinas ut etiam per crassas, ubi non subsidant. Siquidem conturbatae, sed dum depositae sunt subsidentes, concoctionis alicujus indicant initium potissimum, ubi illico subsidant. Quae vero non subsidunt, ultra flatuosam turbationem, crassitiem esse inconcoctorum humorum significant. Atque ex his liquet morbum producendum: insuper qua erat pravitate febris et quia sub noctem deliravit homo, cum periculo esse conjunctum. Reliqua jam videamus, num esse consentanea videantur: auriginosus evasit, omnia exacerbata sunt, mente non constabat. Distinctio hoc tibi sit intensionis hypochondrii ex jecinore profectae. Diffunditur etenim nonnunquam per totum corpus flava bilis, quod decretorium est, ut in aphorismis quoque est eo libri loco declaratum, ubi ait: Aurigo ante diem septimum mala est. Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum, crebro te audivisse, nullum quemlibet abscessum proficere, nedum auriginosum. Is enim impediri significat bi-

σημαίνει γὰρ ἡ τοιαύτη κωλύεσθαι τὴν χολὴν ἐκκαθαίρεσθαι τοῦ σπλάγχνου καὶ κενοῦσθαι διὰ τῆς γαστρὸς, ἤτοι δι' ἔμφραξιν ἢ διὰ φλεγμονὴν αὐτοῦ. πεπεμμένου δὲ τοῦ νοσήματος ἐνίοτε κριτικῶς εἰς τὰ κατὰ τὸ δέρμα μόρια τοῦ σώματος ἀποτίθεται τὸ περιττεῦον ἡ φύσις, ἄλλων τέ τινων χυμῶν καὶ τῆς ξανθῆς χολῆς· οὐδὲν γὰρ ἐν τῷ παρόντι διαφέρει ξανθὴν ἢ ὠχρὰν ὀνομάζειν. ὅτι δὲ τῆς κατὰ τὸ ἧπαρ διαθέσεως αὐξανομένης ἡ ἰκτερώδης διάθεσις ἐγένετο δηλοῖ καὶ τὸ πάντα παροξυνθῆναι κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν, ἅμα τῷ μὴ κατανοεῖν τὸν ἄνθρωπον, ὅπερ ἐστὶ καταφρονεῖν.

ζ.

Ἑβδόμη δυσφόρως, οὖρα λεπτὰ, ὅμοια, ταῖς ἑπομέναις παραπλησίως. περὶ δὲ ἑνδεκάτην ἐόντι πάντα ἔδοξε κουφισθῆναι.

Ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν ἡμερῶν ἀρξάμενα χείρω γίνεσθαι τὰ οὖρα παρέμεινε φυλάττοντα τὴν κακίαν, ἕως πολλῶν

lem, quominus ex vifcere expurgetur et evacuetur per ventrem vel propter oppilationem ejus vel inflammationem. Morbo autem jam concocto decretorie interim natura ad cutem excrementum reponit cum quorundam aliorum humorum, tum flavae bilis: nam hoc quidem loco flavam appelles an pallidam nihil intereft. Porro quum affectio increfcer[illegible]cinoris, auriginofam affectionem exftitiffe ex eo indicatur, quod exacerbarentur omnia fexto die, fimulque quod mente ille non conftaret, quod eft defiperet.

VI.

Die feptimo graviter fe habuit: urinae erant tenues, fimiles, proximis diebus eodem modo. Circa diem undecimum omnia illi vifa remiffa effe.

Quae die quinto urinae fieri coepiffent deteriores, non correctae funt multis diebus. Non enim feptimo

ἡμερῶν. οὐ γὰρ μόνον ἐπὶ τῆς ἑβδόμης, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὰς ἑπομένας ἄχρι τῆς ἑνδεκάτης ἐν τοῖς αὐτοῖς γενέσθαι συμπτώμασί τε καὶ σημείοις τὸν Ἑρμοκράτην φησί· περὶ ἑνδεκάτην ἐόντι ἔδοξε πάντα κουφισθῆναι. καλῶς εἶπεν ἔδοξεν. οὐ γάρ οἷόν τ᾽ ἐστὶν ἐπὶ κινδυνωδεστάτοις σημείοις εὐθέως αὐτὸν ἐν ἀμείνονι καταστάσει γενέσθαι, τῆς αὐτῆς ἀπεψίας διαμενούσης τῶν χυμῶν, μετὰ τοῦ μηδὲ κρίσιμον ἐπιφανῆναί τι κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν, ὃ πολλάκις εἴωθεν ἐπιφαίνεσθαι, τῆς φύσεως ἤτοι δι᾽ αἵματος ἐκκρίσεως ἢ γαστρὸς ἢ ἐμέτων ἢ ἱδρώτων ἢ παρωτίδος ἢ τινὸς ἀποσκήμματος ἐκ τοῦ κινδύνου ῥυσαμένης τὸν ἄνθρωπον. ἐπισκεψώμεθα γοῦν ἐφεξῆς τὰ κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν.

ζ.

[214] *Κῶμα ἤρξατο, οὖρα παχέα ὑπέρυθρα, κάτω λεπτὰ, οὐ καθίστατο, ἡσυχῇ κατενόει.*

modo die, verum fequentibus etiam ad undecimum ufque diem in iisdem fuiffe dicit fymptomatibus verfatum et fignis Hermocratem: circa undecimum diem omnia illi vifa funt remiffa effe. Recte fane vifa funt, dixit, neque enim periculofiffimis ex fignis potuit fubito, cum eadem permaneret humorum inconcoctio, ad meliorem ftatum pervenire; idque adeo quum nihil eluxiffet decretorii die undecimo, id quod folet non raro confpici, quod tum natura folet aut fanguinis excretione vel alvi aut vomitibus aut fudoribus aut parotidibus aut decubitu quapiam, ex difcrimine hominem vindicare. Attendamus itaque jam quae die undecimo acciderunt.

VII.

Coma coepit, urinae craffiores, fubrubrae, infra tenues, non fubfidebant; aliquantulum mente conftabat.

Ἓν ὅλον γέγονε βιβλίον ἐξηγουμένοις τὸ σημαινόμενον ἐκ τῆς κῶμα φωνῆς, ἐν ᾧ δείκνυται τὴν εἰς ὕπνον καταφορὰν οὕτως ὀνομάζων Ἱπποκράτης. εἰς ὕπνον δὲ λέγω καταφορὰν, ὅταν ἐγρηγορέναι μὲν ἀδυνατῶσιν οἱ κάμνοντες, οὐκ ἀναπεπταμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς, μύσαντες δ' αὐτοὺς ἤτοι βαθέσιν ὕπνοις ἢ λεπτοῖς ἢ ἀγρυπνίαις συνέχωνται. διὸ καὶ διορισμοῦ δεῖται καὶ πολλῆς συνέσεώς τε καὶ τριβῆς, ἵνα γνῶναι ἐπὶ τίνι διαθέσει κωματώδης ὁ νοσῶν ἐγένετο. πολλάκις μὲν γὰρ ὑγρότητι πολλῇ τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ μορίου, καθ' ὃ καὶ τὸν ὕπνον ὀρθῶς Ἀριστοτέλης ἔδειξε γινόμενον, ἕπεται κῶμα, καθάπερ ἐνίοις τῶν μεθυσθέντων γίνεται, πολλάκις δὲ διὰ μόνην ψύξιν, ἔστι δ' ὅτε καὶ δι' ἄμφω ταῦτα συμπίπτει βαθὺς καὶ κωματώδης ὕπνος, ἀλλὰ καὶ δι' ἀῤῥωστίαν δυνάμεως ἡ τοιαύτη γίνεται διάθεσις, οὕτως ἤδη νεκρουμένης αὐτῆς, ὡς ἐπηρμένα τὰ βλέφαρα φυλάττειν μὴ δύνασθαι. καὶ συμβαίνει τοὺς οὕτως ἔχοντας ἐπειδὰν μύωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ μηδ' ὅλως ἢ βραχύ τι κοιμηθέντας, ἀγρυπνεῖ, οὐδὲ τότε διαίρειν

Solidum fcripfi librum, interpretans fignificationem hujus dictionis, *coma*, in quo indicatur propenfionem delationemve in fomnum fic appellaffe Hippocratem. In fomnum autem propenfionem voco, quum vigilare aegri nequeant, non apertos habentes oculos, fed conniventes: vel altis fomnis vel tenuibus vel vigiliis detineantur. Unde exactam quaerit diftinctionem, multam etiam prudentiam et exercitationem, ut ex qua affectione aeger comatofus fieret, affequaris: frequenter enim ubi multum humectata pars fit, quae eft fenfus fons, in qua et fomnum recte Ariftoteles fieri demonftravit, coma fequitur, ut nonnullis ufu venit ebriis: fubinde ob folum frigus eft cum ambobus his profundus fuccedat et comatofus fomnus; quin etiam propter infirmitatem virium talis affectus fit, adeo jam emorientium, ut apertas palpebras fervare non valeant. Ac ita affecti hoc habent, ut poftquam oculis conniverint, aut nihil prorfus aut parum dormiant, fed vigi-

τὰ βλέφαρα δυναμένους, ἥντινα διάθεσιν ἀπὸ τῆς γινομένης δι' ὑγρότητα καὶ ψύξιν οἱ σφυγμοὶ μάλιστα διορίζουσιν, ἀμυδρότατοί τε καὶ βραδεῖς καὶ ἀραιοὶ καὶ σμικροὶ γινόμενοι. καὶ εἴπερ ταύτην τὴν θεωρίαν Ἱπποκράτης ἐξηγησάμενος. παραπλησίως ταῖς ἄλλαις ἐγεγράφει τὸ τῶν σφυγμῶν εἶδος ἐπὶ τῶν καμνόντων, ἀκριβέστερον οὕτω καὶ ἡμεῖς τῶν συμβαινόντων αὐτοῖς διαθέσεων εἴχομεν τὴν γνῶσιν· ἐπεὶ δὲ παρέλιπεν αὐτὴν, ὥσπερ ἔνιοι τὴν τῶν οὔρων, ἐξ ὧν ἔγραψεν, ἐκ τούτων χρὴ τεκμαίρεσθαι περὶ τῶν ἀῤῥώστων. φλεγματώδη μὲν οὖν χυμὸν ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀφικέσθαι κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν οὐκ εὔλογον ἐν νοσήματι ξηρῷ καὶ θερμῷ καὶ τὴν ἀρχὴν εὐθέως εἰσβάλλοντι. καὶ γὰρ ἡ τῆς γλώττης ἔγκαυσις ἥ τ' ἀγρυπνία καὶ ὁ πυρετὸς ἰσχυρὸς ὢν, ἥ τε κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν ἰκτερώδης ἀνάχυσις, τά τε διαχωρήματα συγκεκαυμένα πυρώδη τὴν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διάθεσιν εἶναι δηλοῖ. σὺν τῷ καὶ εἴ τι πλῆθος ἤθροιστο χυμοῦ ἐν ἥπατι μόνῳ καὶ κατὰ τὰς ἐνταῦθα φλέβας, οὐ καθ' ὅλον τὸ σῶμα περιέχεσθαι τοῦτο,

lent; nec attollere tamen palpebras queant: quod quidem vitium ab eo quod committit humiditas et algor, pulfus diftinguunt potiffimum languidiffimi, tardi, rari et parvi. Quod fi hanc effet Hippocrates contemplationem juxta ac alias perfequutus vel pulfuum in aegris genus tradidiffet, fieret ut etiam exactiorem nos cognitionem eorum quae aegrotis evenerunt affequeremur. Quam quia praeteriit, ut quidem urinarum, ex iis quae literis mandavit, de aegrotis eft conjectandum. At in cerebrum fe fuccum contuliffe pituitofum undecimo die, non eft rationi confonum in morbo, qui ficcus et calidus e primo ftatim impetu fuit. Siquidem lingua adufta, vigilia, febris vehemens, fexto die auriginofa perfufio, excrementa alvi combufta, totam ipfe igneam affectionem corporis declarant. Huc accedit, quod fi qua craffities effet collecta fuccorum in jecinore et ejus venis, non ea in toto continebatur cor-

δηλωθὲν εὐθέως ἐν ἀρχῇ διὰ τοῦ τῶν οὔρων πάχους. ὑπολείπεται τοίνυν ἤτοι ψύξις σφοδρὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ ἀῤῥωστία δυνάμεως αἰτία τοῦ κώματος τῷ Ἑρμοκράτει γεγονέναι κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν· ὁπότερον δ᾽ ἂν ᾖ τούτων, ἐσχάτως ἐστὶν ὀλέθριον. ἀνίατοι γὰρ ἐδείχθησαν αἱ τοιαῦται ψύξεις, ὅταν ἀκολουθήσωσι θερμοῖς καὶ ξηροῖς νοσήμασιν. εἰκότως οὖν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ἔδοξε πάντα κουφισθῆναι. χαλεπωτάτου γὰρ σημείου τοῦ κατὰ τὸ [215] κῶμα λαβόντος ἀρχὴν ἐπὶ τῆς ἑνδεκάτης ἡμέρας, ἀδύνατον ἦν ἀναλαμβάνειν τὸ σῶμα τηνικαῦτα τὴν ὑγιεινὴν ἕξιν. οὐ μὴν οὐδὲ μέση τίς ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις διαθέσεσιν, ἀλλ᾽ ἐὰν ἐκπέσῃ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως ἡ τοιαύτη τοῦ πυρετοῦ ἰδέα, πρὸς τὴν ἐναντίαν ἀφικνεῖται τὴν ὀλεθρίαν, ἐν ᾗ σβέννυται τὸ ἔμφυτον θερμόν. τοῦ τοίνυν κώματος οὕτως ὀλεθρίου συμπτώματος ἐπὶ τῆς ἑνδεκάτης ἡμέρας γενομένου προσχῶμεν τοῖς οὔροις· εἰ μὲν γὰρ ὀλέθρια καὶ αὐτὰ φαίνοιτο, διὰ ταχέων δηλώσει τεθνήξεσθαι τὸν ἄνθρωπον, εἰ δὲ μέτρια, εἰς χρόνον ἐκταθήσεσθαι πλέονα. τὰ μὲν γὰρ ἄριστα τῶν οὔρων ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθέσει

pore, quam oftendit jam inde ufque ab initio urinarum craffities. Reliquum ergo eft perfrigerationem infignem cerebri aut facultatis imbecillitatem Hermocrati coma induxiffe die undecimo. Utrum autem fit horum, extreme eft perniciofum. Nam infanabilia ea effe demonftratum eft frigora, cum calidis morbis et ficcis fuccedant. Recte ergo Hippocrates fcripfit, omnia vifa funt remiffa effe, nam quum exitiofiffimum fignum die undecimo coma incepiffet, haud potuit fieri ut falubrem tum ftatum corpus recuperaret. Imo vero ne medius quidem eft ullus in talibus ftatus, fed fi a falubri ftatu ea deflectat forma febris, in contrariam impingit perniciem, in qua extinguitur nativus calor. Ergo quia coma fymptoma ita perniciofum undecimo die exftitit, attendamus urinas: nam fi exitiofae etiam hae appareant effe, propinquam fignificant mortem; fin mediocres, in longius tempus trahetur: nam optima urina in talem ftatum nullo pacto incidet. Ad

θέσει ἀδύνατον γενέσθαι. τίνα δὲ λέγει περὶ αὐτῶν ἀκούσωμεν. οὖρα; φησὶ, παχύτερα· συνάπτουσι δ' ἐνταῦθά τινες μετὰ τὸ κῶμα τὸ ἔμπροσθεν εἰρημένον, ἤρξατο, τοῖς οὔροις προστιθέντες· ἐν γὰρ τῷ μεταξὺ τεταγμένον αὐτὸ τοῦ τε κώματος καὶ τῶν οὔρων ἔνεστιν ὁποτέρῳ τις βούλεται προσνέμειν, ὡς γένεσθαι τὴν ἀνάγνωσιν διττὴν, μίαν μὲν τοιαύτην, κῶμα ἤρξατο, μίαν δ' ἄλλην τοιάνδε, ἤρξατο δ' οὐρεῖν παχύτερα. καὶ γὰρ προστιθέασι τῷ οὔρει ῥήματι κατὰ τὴν ὁριστικὴν καλουμένην ἔγκλισιν εἰρημένῳ τὸ ν γράμμα καὶ γράφουσιν οὐρεῖν μετὰ τοῦ ν κατὰ τὴν απαρέμφατον καλουμένην, ἵνα τῷ ἤρξατο σύμφωνος ἡ γραφὴ γένηται. πιθανώτερον δ' ἐστὶ τῷ κῶμα ῥήματι τὸ ἤρξατο προσκεῖσθαι, νῦν αὐτοῦ πρώτου ἀρξαμένου· τὰ δ' οὖρα παχέα κατ' ἀρχὰς εὐθὺς ἦν, ἐν γὰρ τῇ τῶν πρώτων ἡμερῶν διηγήσει γέγραπται κατὰ τήνδε τὴν λέξιν. οὔρει (402) παχέα ἐρυθρὰ κείμενα οὐ καθίστατο, ὡς οὐκ ἐνδέχεται λέγειν αὐτὸν, τὰ οὖρα γενέσθαι παχέα μέχρι τῆς πέμπτης ἡμέρας ἀπ' ἀρχῆς τοιαῦτα γεγονότα· κατὰ γὰρ τὴν πέμπτην

quid de eis referat, audiamus. Urinae, inquit, craffiores. Haec quidam ita connectunt, ut poft dictionem *coma* fupradietam *coepit* urinis attribuant. Nam quum intercedat hoc inter coma et urinas, utrilibet affignes licet: ut duplex fit lectio, una haec, coma coepit, altera haec, coepit mejere craffiora: etenim verbo *οὔρει*, id eft *mejebat*, per indicativum, quem vocant, modum prolato adjiciunt *ν* literam ac fcribunt *οὐρεῖν* cum *ν*, id eft *mejere*, modo, ut vocant, infinitivo, ut verbo coepit confentiat fcriptura. Caeterum dictioni *coma* eft verifimilius verbum *coepit* adhaerere, cum nunc inceperit primum: urinae vero craffae ufque ab initio fuerint, fiquidem in narratione diei primi fcriptum eft his verbis: urinae craffae erant et rubrae depofitaeque non fubfidebant. Quare non convenit, hinc dicere nunc coepiffe urinas craffas effe, quum tales ab initio ad quintum ufque diem fuiffent: nam die quinto quidem mutatas tenues dicit

μεταπεσόντα λεπτά φησιν αὐτὰ γεγονέναι, κᾄπειτα καὶ κατὰ τὴν ἑβδόμην, ὡς τοιούτων ὄντων αὐτῶν, ἐμνημόνευσε. κατὰ τὴν ἑνδεκάτην οὖν εἰκότως εἶπεν, οὖρει παχύτατα, παραβαλὼν αὐτὰ τοῖς ἀπὸ τῆς πέμπτης ἡμέρας ἕως ταύτης γινομένοις λεπτοῖς, ἀλλὰ καὶ ὑπέρυθρά φησιν αὐτὰ γενέσθαι καὶ κάτω μικρὰ σχεῖν ὑφιστάμενα. μέσα τοίνυν φαίνεται τὰ οὖρα γεγονέναι τῶν τ' ἀγαθῶν καὶ τῶν ὀλεθρίων. τὸ δ' ἐπὶ τελευτῇ λεγόμενον αὐτῷ διττῶς ἀναγινώσκουσιν· ἔνιοι μὲν οὕτως, οὐ καθίσταντο ἡσυχῇ, προστιθέντες τὸ ἡσυχῇ τοῖς μὴ καθισταμένοις οὔροις, ἔνιοι δ' οὕτως, καθίσταντο· καὶ πάλιν ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς, ἡσυχῇ κατενόει, καὶ φαίνεται τοῦτο μᾶλλον ἔχειν διάνοιαν. τὸ γὰρ ἡσυχῇ καὶ προειρημένου μὲν τοῦ καθίστασθαι τὰ οὖρα συνήθως οὕτω λέγουσιν οἱ Ἕλληνες· ἐπὶ δὲ τῶν μὴ καθισταμένων οὐ πάνυ τι προστιθέασι τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἑνδεκάτην γινόμενα σημεῖα καὶ συμπτώματα ταῦτ' ἐστίν. ἴδωμεν δ' ἐφεξῆς ἃ περὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἔγραψε.

---

factas; deinde feptimo die eas fuiffe commemoravit easdem. Recte igitur dixit: undecimo die reddebat urinas craffiores, conferens cum his illas, quae a quinto die hactenus tenues fuerant. Jam etiam fubrubras eas fuiffe ait et infra quaedam tenuia parva habuiffe, quae fubfiderent. Subintelligendum enim eft huic, infra, parva quaedam tenuia habuiffe, quae fubfiderent. Quare videntur ambegiffe hae urinae inter bonas et exitiofas. Porro in fine quod dicit, bifariam legunt. Quidam ita: non fubfidebant aliquantulum, adjungentes dictionem *aliquantulum* urinis non fubfidentibus. Alii fic: fubfidebant, deinde iterum ab initio, aliquantulum mente conftabat, quod propius videtur ad fenfum accedere. Nam aliquantulum fi fit praedictum fubfidere urinas, folent fic Graeci dicere; at non fubfidentibus raro id genus nomina adjiciunt. Habes ergo quae undecimo die fymptomata et figna acciderunt. Videamus jam quae die quarto decimo defcripferit.

η΄.

[216] *Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἀπύρετος, οὐχ ἵδρωσεν, ἐκοιμήθη, κατενόει πάντα, οὖρα παραπλήσια.*

Μάτην δόξει κεῖσθαι τὸ οὐχ ἵδρωσεν, ὅμοιον τῷ οὐχ ἡμοῤῥάγησεν, οὐκ ἤμεσεν, οὐ παρωτίδας ἔσχεν. ἀλλ᾽ ὥσπερ ὀλίγῳ πρόσθεν ἔφη, περὶ δὲ ἑνδεκάτην ἐόντι πάντα ἔδοξε κουφισθῆναι, δυνάμενος μὲν εἰπεῖν ἁπλῶς ἐκουφίσθη πάντα, προσθεὶς δὲ τὸ ἔδοξεν ἕνεκα τοῦ τῶν ἐν ἑτέροις αὐτῷ γεγραμμένων ἀναμιμνήσκειν, ἐν τοῖς μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεύειν, οὕτω καὶ νῦν οὐκ ὤκνησεν ἐκ περιττοῦ προσθεῖναι τὸ οὐχ ἵδρωσεν, ἀναμνήσεως ἕνεκεν τοῦ κατὰ τὴν ῥαστώνην ἀπίστου. τὸ γὰρ ἐνδεχόμενον ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῶν ἡμερῶν εἴπερ ἐγένετο, ἔσωσεν ἂν τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γοῦν τοῦ μὴ γενέσθαι τῆς κακοηθείας τοῦ νοσήματος ἀνέμνησεν ἡμᾶς. ἀγνοοῦνται δὲ πολλοῖς τῶν ἰατρῶν αἱ τοιαῦται διαθέσεις, καὶ χαίρουσιν ἐπὶ τοῖς ἄμεινον ἔχειν δόξασιν, κἂν ἐπ᾽ ὀλεθρίοις τοῖς ἔμπροσθεν σημείοις τε

VIII.

Quarto decimo die a febre erat liber: non ſudavit, dormivit, omnino mente conſtabat, urinae eaedem.

Necquicquam videatur adjectum, non ſudavit, cui eſt ſimile, non illi profluxit ſanguis, non vomuit, parotidas non habuit. Sed ut non multo ante dixit, ſub diem undecimum omnia illa viſa ſunt eſſe remiſſa, qui quum dicere potuiſſet ſimpliciter: omnia ſunt remiſſa, adjecit, viſa ſunt, quo illorum admoneret quae alibi ſcripſit: iis, quae non ſecundum rationem relevant, non eſt habenda fides, ita etiam hic non dubitavit cumulum addere, *non ſudavit*, ut ob oculos proponeret quam ſit infida remiſſio morbi. Nam ſi quae poſtulabat res quarto decimo die eveniſſent, conſervaſſent hominem. Itaque quia non apparuerunt, hinc malignitatem nobis morbi ſubjecit. Quos quidem affectus ignorat vulgus medicorum et gaudet, ſi qua videatur allevatio, tametſi haec de exitioſis ſignis et

καὶ συμπτώμασι τοῦτο γενέσθαι συμβῆ, μὴ γινώσκοντες ὡς νεκρουμένης τῆς φύσεως καὶ σβεννυμένου τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ τὰς τοιαύτας διαθέσεις συμβαίνει γίνεσθαι, παραπλησίως τοῖς εἰς ὄγκον αἰρομένοις μορίοις ἐκ κακοήθους ῥεύματος, ὅταν ἡ φύσις ἀῤῥωστοῦσα μηδ' ὅλως ἐπιχειρῇ τῇ πέψει τοῦ τὸν ὄγκον ἐργασαμένου χυμοῦ. περὶ γὰρ τὰς γενέσεις τοῦ πύου, φησὶν, οἵ τε πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ γίνονται, μεταβαλλομένων ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμασίας τῶν τὸν ὄγκον ἐργασαμένων χυμῶν. ὅταν οὖν αὕτη μηκέτ' ἐγχειρῇ τῇ πέψει δι' ἀῤῥωστίαν, οὔτε πονοῦσιν οὔτε πυρέττουσιν, εἰ μὴ πάνυ μικρόν. ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς ἐκπυήσασιν ἐκκριθέντος τοῦ πύου σῶον φυλάττεται τὸ μόριον εἰς ὃ τὸ ῥεῦμα κατέσκηψεν· ἐφ' ὧν δ' οὔτ' ἐκπύησις οὔτ' ὀδύνη τις ἀξιόλογος οὔτε πυρετὸς γίνεται, σήπεται τὸ μόριον, ὡς ἀναγκαῖον ἡμῖν γενέσθαι παντελῶς ἐκκόψαι ποτ' αὐτό. παραπλήσιόν τι συμβαίνει τούτῳ κἀπὶ τῶν ἀσήμως τε καὶ ἀλόγως ἀπυρέτων γενομένων ἐπὶ θανατώδεσι σημείοις. ὅτι δὲ τοιαύτη διάθεσις ἦν τῷ Ἑρμοκράτει καὶ τὰ τοῦ γενομέ-

ſymptomatibus prioribus proficiſcatur, neſciam, cum natura enecatur et extinguitur inſitus calor, tales ſolere affectiones incidere, non ſecus ac partes, quae defluxione mala in tumorem aſſurgunt, ubi natura prae infirmitate haudquaquam attingit concoctionem humoris, qui excitavit tumorem. Nam quum generatur, inquit, pus, dolores fiunt et febres, quod nativus calor humores tumoris auctores immutet; quare quando omnino hic a coquendo abſtinet per imbecillitatem, nec laborant, nec febricitant, niſi perperam. Ideo fit ut in his qui ſuppurarunt, excreto pure pars ſit, in quam fluxio impegit, ſalva; at ubi ſuppuratio et manifeſtus dolor et febris abeſt, putreſcit pars, ut eam cogamur ſolidam aliquando praecidere. Huic igitur non diſſimile eſt quod iis accidit, qui ſine ſignis et ſine ratione explicati ſunt febre, poſt ſigna letalia. In hoc caſu fuiſſe Hermocratem vel coma, quod hominem

νου κώματος ἐπὶ τῆς ἑνδεκάτης ἡμέρας ἐδήλου. τὸ γὰρ ἅμα πυρετῷ διακαεῖ καὶ χυμὸν ἔχοντι δηλονότι δακνώδη καὶ δριμὺν ἐξαίφνης σύμπτωμα σχεῖν, ὑγροῖς καὶ ψυχροῖς καὶ ἀδήκτοις ἑπόμενον χυμοῖς, ἐνδεικτικόν ἐστιν οὐ τοῦ πεπαῦσθαι τὴν ἔμπροσθεν διάθεσιν, οὐδενός γε κρισίμου γεγονότος, ἀλλὰ τοῦ νεκροῦσθαί τε καὶ σβέννυσθαι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν. εἴρηται μὲν οὖν ἐπὶ πλέον περὶ τούτων ἐν ἑτέροις, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐν κεφαλαίοις ἅπαξ ἀρκείτω λελέχθαι περὶ τῶν ἀλόγως ἐπὶ χαλεποῖς νοσήμασιν ἀπυρέτων γενομένων. ὅσῳ γὰρ ἂν ὀλεθριωτέρων προηγησαμένων σημείων ἄμεινον ἔχειν δόξωσι, τοσούτῳ τὴν νόσον ὀλεθριωτέραν ἔχουσιν. εἰ δ᾽, ὡς οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον εἰρήκασι, λοχοῦντος τοῦ νοσήματος, ὥσπερ θηρίου τινὸς ἢ ἀνθρώπου πονηροῦ, διάνοιαν γὰρ ἔχοντός ἐστι ζώου τὸ λοχεῖν, ἐξαίφνης ἐπιθῆται λάθρα, μὴ προσδοκῶσι τοῖς ἐνεδρευομένοις ὑπ᾽ αὐτοῦ. ἀλλὰ τὰ μὲν οὕτως εἰρημένα προσηκόντως ἄν τις ὀνομάσαι περιλάλησιν. οὐδὲν γὰρ εἰπόντες ἐπιστημονικὸν, ἀλλὰ περιλαλήσαντες μόνον, οἴονται τὸ προκείμενον ἀποδε-

die undecimo arripuit, arguebat. Siquidem una cum ardente febre et fuccum habente mordacem acremque adjunctum, fi quis fymptomate teneatur, humidos et frigidos humores, atque non mordaces comitante, non effe profligatum incommodum oftendit, quum nihil acciderit decretorii, fed fuffocari et extingui nativum calorem. Sed haec alias longius tractavimus. Quin etiam hic fummatim fatis fit dixiffe de iis qui a febre in gravibus aegritudinibus praeter rationem liberantur: nam quo habere, quum figna proceſſerint exitiofa, commodius videantur, hoc morbum habent perniciofiorem. At vero Sabinus dixit, infidians morbus more ferae aut hominis fcelerati, animantis enim eft ratione praediti petere infidiis, nec opinantes adoritur, quos petivit. Verum ejusmodi verba nugas jure dixeris. Siquidem quum nihil quod fcientiam faciat afferant, nifi loquacitate obtundant, inftitutum fe putant exemplo demonftraffe, quod nulla ratione his, qui-

δειχέναι, διὰ παραδείγματος οὐδὲν οὐδὲ τοῖς παραβαλλομένοις ὅμοιον ἔχοντός τι. καταλιπόντες οὖν αὐτοὺς αὐτοὶ συμπληρώσωμεν ἤδη τὰ προκείμενα. καί μοι πρόσεχε τὸν νοῦν ἀκριβῶς ἐνταῦθα καὶ μὴ θαύμαζε [217] πῶς ἐγὼ πολλάκις ὀλεθρίως εἰπὼν ἔχειν τινὰ μεταξὺ καλῶς αὐτοῦ σχόντος ἐξαίφνης, ὡς καὶ λούσασθαι, καταγελώμενος οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰατρῶν, ἐμμείνας τῇ προῤῥήσει, μετὰ ταῦτ' ὑποστρέψαντος εἰς τὸ νόσημα τοῦ δόξαντος ἐσχηκέναι καλῶς, εἶτ' ἀποθανόντος, ἐκ μαντικῆς ἐνομίσθην, οὐκ ἰατρικῆς θεωρίας, προειρηκέναι, καὶ ταῦτα τῶν θαυμαστῶν τούτων ἰατρῶν οὐδαμόθι γεγράφθαι λεγόντων αὐτά. πόθεν οὖν ὅτι κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν ἢ τεθνήξεσθαί τινας ἢ κριθήσεσθαι προεῖπον ἔστι μοι κἀν τοῖς περὶ κρισίμων αὐτάρκως γεγραμμένα τὰ περὶ τῶν τοιούτων προῤῥήσεων, ἔστι δὲ κἀν τοῖς περὶ κρισίμων· καὶ πάντων αὐτῶν ἡγεμὼν ἐστιν ὁ θαυμάσιος Ἱπποκράτης. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα διά τε τῶν εἰρημένων ἄρτι βιβλίων ἐξείργασμαι καί τινων ἑτέρων. ἐν δὲ τῷ παρόντι τοῖς ἀνεγνω-

buscum confertur, confentiat. Quare hos relinquamus et ipfi jam quae inftituimus abfolvamus. Mihi vero hic animum diligenter adverte, ac cave mireris cur faepe ego, quum quempiam perniciofe fe habere dixiffem, qui interim repente habere belle, adeo ut et levaret illuderetque, non a plebejis tantum, fed et a medicis quibusdam, in praedictione tamen conftarem; poftea quum repeteretur ille a morbo, qui videbatur recte habere, merereturque ex divinatrice non medica fpeculatione habitus fim praedixiffe, quum haec praeclari ifti medici nusquam effe affirmaverint literis mandata. Equidem unde mortem quibusdam in undecimum diem aut falutem praefagiverint, abunde fcripfi de ejusmodi praedictionibus omnibus in commentariis de judiciis et in libris etiam de diebus decretoriis: quorum eft omnium princeps divinus ille Hippocrates. Sed caetera in illis quos citavi modo libris et vero etiam nonnullis aliis profecutus fum. In praefentia

κόσιν ἐκεῖνα σαφῆ τὸν περὶ τῶν ἐνεστώτων ἀπεργάσομαι λόγον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἑνδεκάτης ἡμέρας ἔδοξεν ὁ Ἑρμοκράτης κεκουφίσθαι, τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἀπηλλάχθαι τελέως· ὡρισμένου δ' ἤδη καὶ προεγνωσμένου τοῦ πάντως ὑποστρέψαι τε καὶ τεθνήξεσθαι τὴν ἑπτακαιδεκάτην ἡμέραν ἀκόλουθον ἦν τοῖς κατὰ τὴν ἑνδεκάτην καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτην γενομένοις ἐνεγκεῖν τὴν ὑποστροφὴν, ὡς ἂν κατὰ κρισίμους ἡμέρας τῆς τοῦ νοσήματος μεταβολῆς γενομένης. ἐμάθομεν γὰρ ἔν τε τῷ προγνωστικῷ καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς τὰς κατὰ τετράδα περιόδους τῶν ἡμερῶν εἰς τὴν εἰκοστὴν, οὐ τὴν εἰκοστὴν πρώτην ἀφικνεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο τὴν μὲν ια' τῆς ιδ' ἐπίδηλον εἶναι, τὴν δὲ ιζ' τῆς κ. ὑποστρέψαι μὲν οὖν τῷ Ἑρμοκράτει εὐλογώτατον τὸ νόσημα κατὰ τὴν ιζ' ἡμέραν, ἀκολουθῆσαι δὲ κατὰ τὴν κ' ἑτέραν μεταβολήν. οὐ μὴν ἤδη γέ πω δῆλον ἡμῖν τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰ γεγραμμένα πρὸς Ἱπποκράτους ὁποία τις ἡ κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ἔσοιτο μεταβολὴ, διὰ τὸ μήτε τὴν δύναμιν ὅπως εἶχε τοῦ κάμνοντος ἐπίστασθαι μήτε τὸ βεβαιότατον

qui illos revolverint, his planam faciam propofitam difputationem. Undecimo die Hermocrates melior esse visus eft, quartodecimo perfecte liberatus. Conftituto jam hoc et praecognito, recidivam omnino fore et periturum eum, diem feptimum decimum confentaneum erat iis, quae die undecimo et quarto decimo evenerant, recidivam attulisse. Nam morbi mutatio in dies incidit decretorios. Didicimus namque in praefagiis et aphorifmis dierum quaternarios orbes in vigefimum, non in primum vigefimum incidere; atque idcirco undecimum quarti decimi esse indicem, decimum vero et feptimum vigefimi. Ergo tum morbum rediisse die feptimo Hermocrati in primis eft confonum, tum confecutam aliam esse mutationem vigefimo, non tamen jam lectis Hippocratis fcriptis, quae die vigefimo mutatio futura esset, conftat. In caufa eft, quod nos lateat, quomodo vires laborantis haberent, atque certiffimum earum fignum, ipfos nimirum pulfus ipfe praeterie-

αὐτῆς σημεῖον ὑπ' αὐτοῦ γεγράφθαι. σὺν μὲν γὰρ τῇ τούτων γνώσει ῥᾷστον ἦν εἰπεῖν, εἴτε κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ὁ κάμνων ἕξει τὴν τελευτὴν εἴτε καὶ εἰς πλείονας ἐκταθήσεται τὸ νόσημα. μὴ γινωσκομένων δ' ἐκείνων (403) ἄδηλον. ἀκούσωμεν οὖν ὧν περὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης καὶ ὧν περὶ τῆς εἰκοστῆς εἶπεν αὐτός.

θ'.

Περὶ δὲ ἑπτακαιδεκάτην ἐόντι ὑπέστρεψεν, ἐθερμάνθη τὰς ἑπομένας, πυρετὸς ὀξὺς, οὖρα λεπτά.

Τὰ μὲν ἄλλα τῆς ὑποστροφῆς ἐστὶ συμπτώματα, τὰ δ' οὖρα τὰ λεπτὰ δηλοῖ τὴν νόσον ἄπεπτον ὑπάρχειν, ὥστ' οὔτ' εἰ καὶ μὴ μεγάλως ἦν τὰ φανέντα σημεῖα ὀλέθρια, σωθήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον εἶπεν ἄν τις ἐπὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἡμέρας, ὁρῶν τὴν ἀπεψίαν τῶν οὔρων. αὐτὸς γὰρ

rit. His enim fimul perfpectis, facillimum erat dicere vigefimone die moriturus effet aeger, an in fpatium longius protrahendus morbus; ignoratis vero obfcurum. Itaque audiamus, quae de die feptimo decimo, quae item de vigefimo, Hippocrates dicat.

IX.

Circa diem feptimum decimum rediit: in fequentibus diebus incaluit, febris erat acuta, urinae tenues, deliravit.

Alia quidem funt fymptomata recidivae. At urinae tenues morbum effe inconcoctum fignificant. Itaque ut non fint magnopere figna, quae apparebant exitiofa, fore incolumem hominem dicere nequeas, confpiciens feptimo decimo die eam urinarum inconcoctionem. Nam Hippo-

εἶπεν ἐν τοῖς τοιούτοις κίνδυνον εἶναι, μὴ οὐ δυνήσεται τῷ χρόνῳ τοῦ νοσήματος ὁ κάμνων ἐξαρκέσαι.

ι.

[218] *Πάλιν δ' εἰκοστῇ ἐκρίθη ἀπύρετος, οὐχ ἵδρωσεν.*

Ἐν ᾗ κατὰ λόγον ἦν ἡμέρᾳ παροξυνθῆναι τὸν πυρετὸν, εἴπερ ὅλως ἡ φύσις ἐνεχείρησε τῇ πέψει τῶν χυμῶν ἢ μόνον ὡς ἐδήλουν τὰ οὖρα διαμένοντα λεπτὰ, κατὰ ταύτην ἐπαύσατο τελέως ὁ πυρετός. οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν ἑπτακαιδεκάτην ἐγεγόνει τῷ λόγῳ τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἀλλὰ μόνῳ τῷ τῆς σήψεως, ἐκθερμανθέντων πυρετωδῶς τῶν χυμῶν. τὸ τοίνυν ζέσαν αὐτῶν διαπνευσθὲν ἀπύρετον ἂν εἰργάσατο τὸν ἄνθρωπον. ἀλλὰ μενόντων τῶν ὀλεθρίων συμπτωμάτων, ὡς ἐφεξῆς ἐρεῖ, σαφὲς ἦν ἀπολεῖσθαι τὸν Ἑρμοκράτην. ὥσπερ δ' ἐπὶ τεσσαρεσκαιδεκάτης ἡμέρας ἔγραψεν, οὐχ ἵδρωσεν οὕτως, καὶ κατὰ τὴν εἰκοστὴν αὐτὸ προσέθηκεν, ἀναμιμνήσκων τῆς ἀσήμως γενομένης ῥᾳστώνης.

crates ipſe dixit in talibus ut aeger diuturnitatem morbi ſuſtinere non poſſit eſſe periculum.

X.

Rurſus autem vigeſimo die judicatus eſt, a febre immunis, non ſudavit.

Quo ſecundum rationem die oportuiſſet febrem exacerbari, ſi natura prorſus humorum coctionem aggreſſa fuiſſet, quos incoctos urinae tenues permanentes prodebant, eodem febris perfecte ceſſavit. Neque enim decimo ſeptimo caloris nativi ratione febris recidit, ſed ſola putredinis ſuccenſis febriliter humoribus. Itaque ipſorum humorum fervor perſpiratus a febre immunem hominem reddidit. Verum manentibus perniciofis ſymptomatis, ut poſtea dicit, manifeſtum erat moriturum Hermocratem. Quemadmodum autem decimo quarto die ſcripſit: *non ſudavit*, ita et vigeſimo idem addidit, ad memoriam revo-

Ed. Chart. IX. [218.] Ed. Baf. V. (403.)

ὅτι δὲ διέμεινε τὰ συμπτώματα τοῦ νεκροῦσθαι τὴν φύσιν τοῦ κάμνοντος εὔδηλόν ἐστιν ἐξ ὧν ἐφεξῆς ἔγραψε τοῖς κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν εἰρημένοις, οἷς ἤδη πρόσεχε τὸν νοῦν.

ια'.

Ἀπόσιτος παρὰ πάντα χρόνον, κατενόει, διαλέγεσθαι οὐκ ἠδύνατο, γλῶσσα ἐπίξηρος, οὐκ ἐδίψη, κατεκοιμᾶτο κωματώδης.

Πάντα τὰ εἰρημένα νεκρουμένης ἐστὶν ἤδη τῆς ζωτικῆς δυνάμεως γνωρίσματα, οἷον εὐθέως ἡ ἀποσιτία τὴν ἀνορεξίαν δηλοῦσα, ποτὲ μὲν διὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας γίνεται, κεκακωμένον ὑπό τινος ἀλλοτρίας ποιότητος χυμῶν, ἔστι δ' ὅτε διὰ τῆς δυνάμεως αὐτῆς νέκρωσιν, ἧς, ὅθ' ὑγίαινεν, ἦν ἔργα τό τε τῆς ἐνεργείας αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ τῶν ἰασομένων αὐτὴν ὀρέγεσθαι. τῆς δ' αὐτῆς ταύτης ἐρ-

cans levamentum absque fignis factum effe. Quod autem permanferint fymptomata, naturam aegrotantis extingui liquido conftat ex his quae deinceps fcripfit in vigefimi diei narratione, quibus jam mentem adhibe.

XI.

Cibos toto tempore averfabatur, mente conftabat, loqui non valebat, lingua arida, non fitiebat, parce dormivit: comatofus.

Haec pronunciata omnia jam emorientis vitalis facultatis certa figna funt, ut verbi gratia ciborum averfatio inappetentiam fignificans, quae interdum ob orificium ventriculi ab aliena quadam humorum qualitate male affectum oboritur, interdum vero et propter facultatis ipfius excidium, cujus erant in fecunda valetudine munera, tum actionem fentire, tum ipfam fanatura appetere. Ejusdem

γον καὶ ἡ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας ἔνδειά τε καὶ ἀναπλήρωσις· ὅπως οὖν εἶχε καὶ περὶ ταῦτα σαφῶς ἐδήλωσεν ὁ Ἱπποκράτης εἰπὼν, οὐκ ἐδίψη. καὶ τῷ μὲν ἀπόσιτος ἅπαντα τὸν χρόνον, ἐφεξῆς ἔγραψε κατενόει· τῷ δὲ γλῶσσα ἐπίξηρος, τὸ οὐκ ἐδίψη· τὸ μὲν κατενόει πρὸς τὸν κοινὸν ἀμφοτέρων διορισμὸν παραλαβὼν, τὸ δ' οὐκ ἐδίψη πρὸς τὸν ἕτερον. ὁ μὲν οὖν κοινὸς διορισμὸς τοῦτό φησιν· οὐκ ᾐσθάνετο τῆς ἐνδείας οὔτε τῆς κατὰ τὸ ξηρὸν οὐσίας οὔτε τῆς κατὰ τὸ ὑγρὸν, οὐ διὰ τὸ μὴ παρακολουθεῖν, ἀλλὰ διὰ τοῦ νεκροῦσθαι τὴν δύναμιν αὐτοῦ. τῷ δ' οὐκ ἐδίψη προσέθηκε τὸ γλῶσσα ἐπίξηρος, εἰς διορισμὸν τοῦ μὴ δι' ὑγρότητα τὸν ἄνθρωπον [219] ἄδιψον γεγονέναι, καθάπερ ἔνιοι τῶν ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν ἠθροικότων χυμὸν, ἀλλὰ καίτοι διαθέσεως οὔσης διψωδεστάτης ἡ δύναμις οὐκ ᾐσθάνετο νεκρουμένη. μή τι δὲ καὶ τὸ διαλέγεσθαι μὴ δύνασθαι κατὰ τὴν ταύτης ἐγένετο κάκωσιν. εἴπερ οὖν τὰ συμπτώματα ταῦτα καὶ κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ὑπῆρχεν αὐτῷ καὶ σχεδὸν ἐν ὅλῃ τῇ νόσῳ, δῆλον ὅτι σβεννυμένης τῆς

vero munus eft tum humidae fubftantiae indigentia tum repletio. Quo itaque modo in his fe habuit, manifeftavit Hippocrates hifce verbis: *Non fitiebat,* atque huic fubjunxit: *cibos toto tempore averfabatur.* Deinde fcripfit: *mente conftabat;* hinc: *lingua arida, non fitiebat. Mente* quidem *conftabat* ad communem utriusque diftinctionem affumpfit, *Non fitiebat* vero ad alteram. Communis autem diftinctio hoc fert, neque humidae, neque ficcae fubftantiae indigentiam fentiebat. Non quod non confequeretur, fed quod interiret ipfius facultas. Huic vero orationi, *lingua arida*, adjecit, *non fitiebat*, qua diftingueret non ob humiditatem hominem non fitiviffe, quemadmodum nonnulli eorum qui humidum et frigidum humorem accumularunt, fed quod etiamfi fiticulofiffima effet affectio, facultas tamen emoriens non fentiret. Non potuiffe etiam eum loqui ob ejusdem jacturam factum eft. Si igitur haec fymptomata et vigefimo die et per totum fere morbum ipfi adfuerint, patet extincto nativo calore,

ἐμφύτου θερμασίας ὁ πυρετὸς ἐπαύσατο κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν. ὁμολογεῖ δὲ τούτοις καὶ τὸ κατεκοιμᾶτο σμικρὰ, κωματώδη. οὐ γὰρ ὡς οἱ κατὰ φύσιν ἔχοντες ἐκάθευδεν, ἀλλὰ δι' ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως ἑκὼν ἔμυεν, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεῳγότας ἔχειν, ἔκλινέ τε αὐτοὺς καὶ σμικρὰ κατεκοιμᾶτο. προσέθηκε γὰρ τῷ κατεκοιμᾶτο τὸ σμικρὰ, διότι καὶ τοῦτο γνώρισμα τῆς κατὰ τὴν δύναμιν ἀῤῥωστίας ἦν, οὐ τῶν κατὰ φύσιν ὕπνων, τινὰ λέγεσθαι τῷ κάμνοντι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἢ δι' ὑγρότητα τῆς αἰσθητικῆς ἀρχῆς ὑπνῶδες ἦν τὸ κῶμα. θαυμάσαι τοίνυν ἐστὶν οὐ διὰ τί τέθνηκεν ὁ Ἑρμοκράτης, ἀλλὰ διότι μέχρι τῆς ἑβδόμης καὶ εἰκοστῆς ἡμέρας ἐξήρκεσιν· εὔλογον γὰρ ἦν οὐ μετὰ πολὺ τῆς εἰκοστῆς ἀκολουθῆσαι τὸν θάνατον αὐτῷ. δῆλον οὖν ὅτι νέος τις ἦν εὔρωστός τε φύσει καὶ διὰ τοῦτ' ἀντέσχετο, κατὰ βραχὺ μαραινόμενος. ἔνεστι γὰρ ἐξ ἁπάντων τῶν συμβάντων αὐτῷ τεκμήρασθαι τὸν καλούμενον ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἰατρῶν μαρασμὸν περιφρυγῆ γεγονέναι. διέφθειρε δὲ αὐτὸν ἐπὶ τῆς εἰκοστῆς ἑβδόμης ὁ διὰ τὴν

febrem vigesimo die cessavisse. Atque his id assentitur, parce dormivit, comatosus. Non enim ut qui secundum naturam se habent dormivit, sed propter facultatis infirmitatem ultro oculos ita claudebat, ut apertos habere non valeret et ipsos inclinabat parceque dormivit. Adjecit enim verbo, *dormivit*, adverbium *parce*, quoniam etiam hoc infirmae facultatis signum erat, non somnorum secundum naturam. Quare aegrotanti hoc tempore somniculosum coma fuit magis quam propter sensifici principii humiditatem. Mirari itaque licet non quod interierit Hermocrates, sed quod adusque vigesimum septimum suffecerit. Rationi namque consentaneum erat non multo post vigesimum diem mortem consequuturam esse. Constat igitur juvenem quendam fuisse et natura valde robustum, ob idque obstitisse paululum marcescentem. Licet enim ex omnibus ipsi obortis conjicere vocatum a recentioribus medicis marcorem retorridum fuisse. Peremit autem ipsum vigesimo septimo die febris, quae ob humorum pu-

τῶν χυμῶν σηπεδόνα γενόμενος πυρετὸς, ἐπὶ τῆς εἰκοστῆς τετάρτης, ὃν διὰ τῆς ἐχομένης ῥήσεως ἐδήλωσεν. ἄξιον δ' ἐπισημήνασθαι διὰ τί κατὰ τὴν προκειμένην λέξιν ἔγραψε κατενόει πάντα. φαίνεται γὰρ οὐ πάντα κατανοήσας, αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν τῇ τῆς πέμπτης ἡμέρας διηγήσει γράψαντος αὐτὸν παρακροῦσαι, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τῆς ἕκτης προσθέντος, οὐ κατενόει, καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης παρέκρουσε. δυοῖν τοίνυν θάτερον, ἢ ὅτι μόναις ταύταις ταῖς ἡμέραις παρέκρουσε, τῷ δ' ἄλλῳ χρόνῳ κατενόει, δηλῶσαι βουλόμενος ἔγραψε κατενόει πάντα, ἢ ὅτι κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν, ἧς ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει τὴν διήγησιν ἔγραψε, κατενόει πάντα, τουτέστιν οὐδὲ μικρὸν παρεφέρετο. διὰ τί δὲ τοῦτο προσέθηκεν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον. ἀδίψων γὰρ καὶ ἀνορέκτων γινομένων τινῶν ἐν νόσοις, ἢ διὰ τὸ παραφρονεῖν ἀναισθήτως ἐχόντων ὧν πάσχουσιν ἢ διὰ νέκρωσιν τῆς ἐν τῇ κοιλίᾳ δυνάμεως φυσικῆς. ἐπειδὰν οὕτω πάσχωσιν ἄνευ τοῦ παραφρονεῖν, ἀπολείπεται νεκρῶσαι τὴν φυσικὴν δύναμιν αὐτῶν.

---

tredinem vigefimo quarto concitata fuerat, quam fequenti textu manifeftavit. At operae pretium eft obfervare cur in praefenti textu fcripferit: *mente prorfus conftabat*. Videtur fiquidem omnino mente conftitiffe, quum ipfe Hippocrates pronunciet aegrum in quinti diei enarratione defipuiffe, ac rurfus poftea fexto die adjecit: *non mente conftitit*, et rurfus: *decimo feptimo defipuit.* E duobus itaque alterum aut qui folis his diebus deliravit, alio vero tempore mente conftitit, fignificare volens fcripfit, *mente prorfus conftabat*, aut quod vigefimo die cujus interpretationem in praefenti textu fcripfit, prorfus mente conftabat, hoc eft, ne paululum quidem deliravit. Quare autem adjecit paulo ante dixi. Quum enim quidam in morbis non fitiant, neque appetant, aut propter delirium non fentiant quae patiuntur aut propter facultatis naturalis ventriculi interitum. Quoniam vero citra delirium ita patiantur, relinquitur naturalem ipforum facultatem emortuam effe.

ιβ'.

Περὶ δὲ εἰκοστὴν καὶ τετάρτην ἐπεθερμάνθη, κοιλίη ὑγρὴ, λεπτοῖσι πολλοῖσι ῥέουσα καὶ τὰς ἑπομένας, πυρετὸς ὀξὺς, γλῶσσα συνεκαύθη, ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ ἀπέθανε.

---

[220] *Τούτῳ τῷ ἀῤῥώστῳ ἡ τετάρτη καὶ εἰκοστὴ τῶν κατὰ περίοδον οὖσα κρισίμων, ὡς ἐδείχθη, καὶ ἡ ἑβδόμη καὶ εἰκοστὴ πολὺ μᾶλλον ἐπὶ ταύτης ἐξ ἀναλογίας ἤνεγκαν τινὰς νεωτερισμούς. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἡμέρας ὑποστρέψας κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἔδοξεν ἔχειν ἄμεινον, οὐ σχὼν οὕτως κατά γε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ φαντασίαν τοῖς πολλοῖς ποιήσας, σβεννυμένης τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἀπύρετος ἐγίνετο, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῆς εἰκοστῆς τετάρτης ἀρξάμενος πυρέττειν, ἐκ σηπεδόνος τῶν ὑπολοίπων χυμῶν, ἑξῆς καὶ διεχώρησε κάτω πολλὰ καὶ λεπτὰ καὶ κακοήθη, κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἑβδόμην ἀπέθανεν,*

XII.

Circiter vero quartum et vigefimum diem incaluit, alius liquidis tenuibus et copiofis fluida; fequentibus diebus febris acuta, lingua exufta eft, vigefimo feptimo defunctus eft.

Huic aegroto quartus et vigefimus inter judicatorios eft circuitus, ut demonftratum eft, multoque magis vigefimus feptimus in hoc quasdam innovationes ex proportione attulerunt. Quemadmodum enim feptimo decimo die reverfus eft morbus, vigefimo die melius habere vifus eft, non ita tamen habens fecundum rei veritatem, fed opinionem multis praebens extincti caloris nativi fine febre factus eft. Eodem modo die vigefimo quarto quum ex reliquorum humorum putredine febricitare incepiffet, deincepsque deorfum multa dejeciffet tum tenuia tum

ὀξέος αὐτοῦ γενομένου καὶ ξηροῦ τοῦ πυρετοῦ, δι' ὧν καὶ ἡ γλῶσσα συνεκαύθη.

ιγ'.

(404) Τούτῳ κώφωσις διὰ τέλεος παρέμενεν. οὖρα ἢ παχέα καὶ ἐρυθρὰ, οὐ καθιστάμενα ἢ λεπτὰ καὶ ἄχροα ἐναιωρήματα ἔχοντα, γενέσθαι οὐκ ἠδύνατο.

Καὶ μετὰ τὴν τῆς εἰκοστῆς ἡμέρας διήγησιν ἐφεξῆς ἐγγράφει τὸ μὲν νῦν εἰρημένον, τὸ γενέσθαι οὐκ ἠδύνατο, ταὐτὸ σημαῖνον τῇ ἀπόσιτος φωνῇ. οὖρα δ' ἀπὸ τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἄχρι τῆς εἰκοστῆς ἔφη γεγονέναι λεπτὰ, προειρήκει δ', εἴ τι μεμνήμεθα, καὶ περὶ τῶν ἐρυθρὸν καὶ ἀκατάστατον ἐχόντων ἐναιώρημα. νῦν οὖν ἐπαναλαβὼν ἅμα περὶ πάντων ὧν ἀπεφήνατο, δυνάμει τοῦτο λέγει, ὡς οὔρησεν ἄλλοτ' ἀλλοῖα, χρηστὸν δ' ἀκριβῶς οὐδέποτ' οὐδέν. ἀλλὰ καὶ ὅτι διὰ παντὸς αὐτῷ τοῦ νοσήματος ἡ κώφωσις παρέμεινεν, οὐκ εἰρημένον ἔμπροσθεν, εἰκότως νῦν προσέθη-

maligna, vigesimo septimo die obiit facta febre ipsa et acuta et sicca, per quae et lingua simul exusta est.

XIII.

Huic surditas per totum morbum permansit; urinae aut crassae et rubrae non subsidebant, aut tenues et decblores enaeoremata continebant; gustare non valebat.

Atque post vigesimi diei expositionem deinceps quod nunc enunciatum est adscripsit, *gustare non valebat*, quod idem ac vox, *cibos aversatus*, significat. At urinas a decimo septimo die tenues adusque vigesimum fuisse protulit. Praedixerat autem, si quid meminerimus, et de his quae rubrum et non subsidens enaeorema haberent. Nunc vero repetitis simul omnibus quae demonstraverat patentia, loquitur illum alias aliam urinam minxisse, bonam autem plane nullam. Praeterea quod per totum morbum surditas permanserit, non antea pronunciatum jure nunc

κεν. οὐκ οἶδα δ' ὅπως οὐκέτι οὐδὲν εἶπε περὶ τῆς ἰκτερώδους ἀναχύσεως. ἀκόλουθον γὰρ ἦν καὶ ταύτης μνημονεῦσαι. τάχ' οὖν ὡς πρόδηλον ὅτι παρέμεινεν ἐσιώπησεν, οὔπω γὰρ οὐδ' ἱδρὼς ἐγένετο τῷ Ἑρμοκράτει οὔτε διὰ γαστρὸς ἢ οὔρων ἢ ἐμέτων ἠκολούθησε κένωσις χολωδῶν, ἀδύνατον ἦν παύσασθαι τὸν ἴκτερον. ἐκ πάντων οὖν τῶν εἰρημένων φαίνεται παθεῖν αὐτῷ τὸ ἧπαρ ἰσχυρῶς, ἀρχὴ τῆς φυτικῆς τε καὶ φυσικῆς ὀνομαζομένης ψυχῆς ὑπάρχον, ἧς ἐδείχθησαν εἶναι τέτταρες δυνάμεις, ἑλκτική τε καὶ καθεκτικὴ καὶ ἀλλοιωτικὴ καὶ ἀποκριτική· καθ' ἃς καὶ τρέφεσθαι καὶ αὐξάνεσθαι τοῖς σώμασιν ὑπάρχει καὶ παθούσης ταύτης ἀνορεξίαι δειναὶ καταλαμβάνουσιν, ὡς τεθνάναι μᾶλλον ἐθέλειν ἢ γεύσασθαί τινος.

---

[221] Τὰ μὲν παλαιότερα τῶν ἀντιγράφων τὴν ἀρχὴν τῶν προκειμένων χαρακτήρων τοῖς ἀρρώστοις εἶχεν

appofuit. At non novi quomodo nihil quicquam etiamnum de auriginofa effufione protulerit. Nam confentaneum erat etiam hujus meminiffe. Sed fortaffis quod pateret omnibus eam perfeveraffe tacuit. Quod enim nondum fudor Hermocrati erupiffet, neque per alvum aut urinas aut vomitus biliioforum vacuatio confequuta effet, fedari non potuit icterus. Ex omnibus itaque narratis ipfi jecur vehementer affectum fuiffe videtur, quod tum vegetatricis tum naturalis animae appellatae principium exiftit, cujus quatuor effe facultates demonftravimus, attractricem, retentricem, alteratricem et expultricem, quibus corpora tum nutriuntur, tum increfcunt, ipfaque affecta inappetentiae ita graves prehendunt, ut mori potius aeger velit, quam quicquam guftare.

Vetuftiora quidem exemplaria adjectorum aegris characterum principium habebant a muliere apud Bitonem

ἀπὸ τῆς περὶ Βίτωνος κυναγχικῆς, ἑβδόμης ἀπὸ τῆς ἀρχῆς γεγραμμένης. ἀμέλει καὶ οἱ ἐξηγησάμενοι τοὺς προσγεγραμμένους τῷ βιβλίῳ τούτῳ χαρακτῆρας ἀπ' ἐκείνης ἤρξαντο πάντες, τοῖς πρώτοις ἀῤῥώστοις λέγοντες αὐτοὺς μὴ προσκεῖσθαι. κατ' ἔνια μέντοι τῶν νῦν εἰς χεῖρας ἡκόντων ἡμῖν εὑρίσκονται καὶ τοῖς πρώτοις ἀῤῥώστοις προσκείμενοι χαρακτῆρες, ὥστε καὶ ἡ κατὰ Διοσκορίδην ἔκδοσις προσκειμένους αὐτοὺς ἔχει. καὶ τούτῳ γε τῷ Ἑρμοκράτει πρῶτον μὲν ὑπογέγραπται τὸ π ἐν μέσῳ γραμμὴν ἔχον, ἁπάντων τῶν χαρακτήρων, ὧν ἐπὶ πάντων ἀῤῥώστων ἔφαμεν εὑρίσκεσθαι, προσγεγραμμένων. ἐφεξῆς δὲ τὸ ε γέγραπται καὶ μετ' αὐτὸ τὸ δ κάτωθεν ὀρθὴν γραμμὴν ἀπεστιγμένην ἔχον, οἷόν περ τὸ υ προγραφέν, εἶτα μετ' αὐτὸ τὸ κ καὶ ξ καὶ μετὰ ταῦτα τὸ θ, κατὰ τόνδε τὸν τρόπον π. ε. δ. κ. ζ. θ. ὁ μὲν οὖν πρῶτος χαρακτὴρ, ὡς καὶ πρόσθεν, σημαίνει τὸ πιθανὸν, ὥσπερ γε καὶ τὸ ὕστατον γράμμα ποτὲ μὲν υ, ποτὲ δὲ θ γεγραμμένον, ὑγείας μὲν τὸ υ, θανάτου δὲ τὸ θ σημεῖόν ἐστι. τὸ δὲ πρὸ τούτου τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν,

anginofa feptima ab initio defcripta. Et fane qui adfcriptos huic libro characteras interpretati funt, ab illa omnes inceperunt, dicentes primis aegris ipfos non adjectos effe. In nonnullis tamen exemplaribus quae nunc in manus noftras pervenerunt, primis etiam aegris adjecti characteres reperiuntur, ut et Diofcoridis editio ipfos habet. Atque huic utique Hermocrati primum quidem fubfcriptum eft π lineam in medio habens characterum omnium quos in aegrotis omnibus adfcriptos reperiri diximus. Deinde *E* fcriptum eft, atque poft ipfum *δ* lineam rectam deorfum reverfam habens veluti v. Defcriptum deinde poft ipfum κ ϱ ξ. Poft haec Θ, hoc modo π. ε. δ. κ. ζ. θ. Primus itaque character ut antea *τὸ πιθανὸν credibile* fignificat, quemadmodum et ultima litera interdum quidem v, interdum vero *θ* fcripta, fanitatis quidem *υ*, mortis vero *θ* fignum eft. Qui vero character hunc praecedit, dierum numerum indicat, quibus homo interiit aut perfecte fanatus eft. Qui in medio exiftunt, modum ha-

ἐν αἷς ἤτοι ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος ἢ τελέως ὑγιάσθη, σημαίνει· τὰ δὲ μεταξὺ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἤτοι σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἢ ἀπολέσθαι συνέβη. καὶ νῦν οὖν ὁ τὸ ε μετὰ τοῦ κάτωθεν ἀπεστιγμένου δέλτα γράψας, ἐπισχεθέντων τῶν διαχωρημάτων, πιθανὸν εἶναί φησι κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀποθανεῖν τὸν Ἑρμοκράτην. τινὲς δὲ τῶν ἐξηγητῶν διὰ τὸ ῥυῆναι κατὰ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην ἡμέραν τὴν γαστέρα, τὸν θάνατον αὐτῷ γεγονέναι φασὶ, παρατιθέμενοι τὸ ἐκ τοῦ προῤῥητικοῦ κατὰ λέξιν οὕτως ἔχον· κώφωσις καὶ οὖρα ἐξέρυθρα, ἀκατάστατα, ἐναιωρηθέντα παρακρουστικόν. τοῖς τοιούτοις ἰκτεροῦσθαι κακόν· κακὴ δὲ καὶ ἡ ἐπὶ ἰκτέρῳ μώρωσις. τούτους ἀφώνους μὲν, αἰσθανομένους δὲ συμβαίνει γίνεσθαι. οἶμαι δὲ καὶ κοιλίαι καταῤῥήγνυνται τουτέοισι οἷον ἐγένετο Ἑρμίππῳ καὶ ἀπέθανεν. αὕτη μὲν ἡ ἐκ τοῦ προῤῥητικοῦ λέξις, καὶ εἴρηται περὶ αὐτῆς ὁπότ' ἐξηγούμεθα τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. νυνὶ δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν ἐξαρκέσει πάλιν ἀναμνήσεως ἕνεκεν ὧν τ' ἐν ἐκείνοις ἐξηγησάμεθα καὶ ὧν ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ μέχρι δεῦρο. συνέβη γὰρ τὸν Ἑρμοκράτην μήτε δι' ἐπί-

bent, in quo fervari hominem contigit vel interire. Et nunc characterem *ε* cum *δ* deorfum reflexo fcribens credibile effe ait retentis dejectionibus, vigefimo feptimo periiffe Hermocratem. Quidam interpretum, quod alvus vigefimo quarto die profluxerit, ipfi mortem accidiffe proferunt ex prorrhetico auctoritatem promentes in textu ita fe habentem: *Surditas et urinae praerubrae non fubfidentes, enaeorema habentes delirium portendunt, his oboriri icterum malum. Mala quoque et ictero fuccedens fatuitas. Hos quidem voce privari, fed fentientes effe contingit; atque his, arbitror, alvus prorumpit, ut Hermippo factum eft, atque obiit.* Is eft ex prorrhetico textus, de quo quum librum illum explanaremus, dictum eft. Nunc vero tantum dicere fufficiet rurfus, memoriae gratia et quae in illis et quae hoc in libro hucufque expofuimus. Contigit fiquidem Hermocratem neque per al-

σχέσιν γαστρὸς μήτε δι᾽ ἔκκρισιν ἀποθανεῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπιφανῆναι συμπτώματα τῆς διαθέσεως, ὥσπερ καὶ ὁπότε πρόσθεν ἀπέκρινε συγκεκαυμένα, ταῖς καὶ κατὰ τὸ ἧπαρ διαθέσεσι ἀμφοτέρων ἑπομένων, ὡς ἐδείξαμεν ἐν ἄλλοις τέ τισι κἀν τοῖς περὶ τῶν πεπονθότων τόπων ὑπομνήμασι. φαίνεται δὲ καὶ ὁ θάνατος αὐτῷ γεγονέναι μάλιστα μὲν διὰ τὸ ἧπαρ, ἤδη δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν οὐκ ἔχειν κατὰ φύσιν. ἔτι δ᾽ ἀλογώτερον ἐξηγοῦνται τὸν ἄῤῥωστον οἱ φάσκοντες διὰ τοῦτο γεγράφθαι μόνον, ἵνα τὴν τῶν κρισίμων ἡμερῶν δύναμιν ἐξετάσωμεν, ὥσπερ οὐκ ἐπὶ πάντων μὲν τῶν νοσούντων κοινῶς τούτου παρατηρουμένου, τὰ δὲ καθ᾽ ἕκαστον ἴδια κατὰ τὰς συμβάσας αὐτοῖς διαθέσεις.

ιδ᾽.

[222.] Ὁ κατακείμενος ἐν τῷ Δεάλκους κήπῳ.

---

retentionem, neque per excretionem interiisse, fed haec quidem morbi fymptomata apparuiffe quemadmodum et quum antea excrevit combufta, utrisque et hepatis affectiones confequentibus, ut oftendimus, tum in aliis quibusdam tum in commentariis de locis affectis. Videtur autem et ipfi mors maxime quidem ob hepar adveniffe; jam vero et quod caput non fecundum naturam haberet. Aegrotum autem etiamnum abfurdius interpretantur qui ob id fcriptum folum profitentur, ut judicatoriorum dierum vires perpenderemus, ac fi non omnibus quidem aegris communiter hoc obfervetur, fed fingula feorfum juxta eas quae ipfi contigerunt affectiones.

XIV.

Qui in Dealcis horto decumbebat.

Κἀνταῦθα πάλιν οἱ περὶ τὸν Σαβῖνόν φασι τὸν κῆπον προσκεῖσθαι, συναίτιον τῆς νόσου γενόμενον τἀνθρώπῳ, καὶ γράφουσί γε κατὰ λέξιν οὕτως. διὰ τοῦτο γάρ μήποτε καὶ τὸν κῆπον παρέθετο, κἀντεῦθεν τὴν ἀφορμὴν τῷ πυρετῷ γεγονέναι ὑπεμφαίνων. οὐ γάρ ἐστι ποηφάγον ζῶον ὁ ἄνθρωπος, ὥστε τῇ ἀλλοκότῳ διαίτῃ καὶ ὡς νεωτερισμὸν ὑπέμεινεν. ἐνταῦθα μὲν ἐκεῖνοι ταῦτα γεγράφασιν, ἐπεὶ δ' ἐν τούτῳ ὑπομνήματι παρὰ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν εἰς ἔλεγχον ἐξηγήσεων ἀλλοκότων ἐπείσθην τοῖς ἑταίροις γράψαι τινὰ, καὶ νῦν ὀλίγα προσθήσω, ταυτὸν εἶδος ἔχοντα. πρῶτον μὲν οὖν οὔτε διὰ παντὸς οἰκεῖν ἔφη τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ Δεάλκους κήπῳ, κατακεῖσθαι δὲ μόνον ἔγραψεν, ἐνδεχόμενον ἔμπροσθεν μὲν ὅθ' ὑγίαινεν, οἰκεῖν αὐτὸν ἑτέρωθι, νοσήσαντα δὲ καταγωγῆς ἐπιτηδειοτέρας δεηθέντα τοιαύτην ἔχειν ἐν τῷ Δεάλκους κήπῳ. δεύτερον οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστι τὸν ἐν κήπῳ καταγωγὴν ἔχοντα λάχανα σιτεῖσθαι διὰ παντὸς ὡς ποηφάγον ζῶον, ὥσπερ οὐδ' εἰ πλησίον εἴη τῶν αἴγεια κρέα πιπρασκόντων ἢ προβάτεια, ταῦτ'

Hic quoque rurſum Sabinus hortum adjectum eſſe ait adjuvantem morbi cauſam homini factum eſſe, atque hisce verbis ita ſcribit: ob id enim et hortum nunquam appoſuiſſet hincque febri cauſam extitiſſe manifeſtans. Non enim herbivorum animal homo eſt; quapropter ex alieno victu veluti innovationem quandam ſuſtinuit. Hoc in loco quidem ille ſcripſit: Sed quoniam in hoc commentario praeter meam ipſius voluntatem ad alienarum explicationum confutationem ab amicis ſcribere quaedam ſum adductus, et nunc pauca adjiciam idem genus habentia. Primum itaque neque perpetuo hominem habitare dixit in Dealcis horto, ſed jacere ſolum ſcripſit; qui antea quum recte valeret, alibi habitare potuit; morbo vero correptus opportunioris diverſorii indigus tale in Dealcis horto habuerit. Secundo non neceſſe eſt in horto diverſorium habentem oleribus perpetuo veſci ut herbivorum animal: quemadmodum neque ſi prope eos fueris, qui caprinam vel ovillam carnem vendunt, hanc quotidie comedas, ut

ἐσθίειν ὁσημέραι, καθάπερ οἱ λέγοντες. οὐδὲ γὰρ εἰ γείτων εἴη τῶν τὰ κρέα πιπρασκόντων, ἀναγκαῖον αὐτῷ πλεῖστα προσφέρεσθαι ταῦτα, καθάπερ ἀθλητῇ. τρίτον ἐπὶ τούτοις ὅτι πολλὴν ἀφθονίαν ἔχοντες λόγων εἰς τὸ διαβάλλειν τὸν ἐπὶ τοῖς κήποις ἀέρα, τοῦτο μὲν ὅλον τὸ μέρος ἐξέλιπον, ἐξετράποντο δ' ἐπὶ τὰ λάχανα, δυνάμενοι καὶ τῶν ὀχετῶν μνημονεύειν, ὡς τὰ πολλὰ τοὺς ἀποπάτους ἐκκαθαιρόντων εἰς τοὺς κήπους, ἅπασάν τε τὴν τοιαύτην δυσωδίαν ἔτι τε τὴν ἀπὸ τῶν λαχάνων καὶ δένδρων καὶ θάμνων ἀναθυμίασιν, ὥσπερ ἀπό τε κράμβης καὶ καρέως καὶ πύξου. φανερῶς γὰρ ὁ πέριξ ἀὴρ μοχθηρὸς ἀπὸ τῆς τούτων ὁμιλίας γίνεται· ἀλλὰ γὰρ ἅλις ἤδη μοι καὶ τῶν περὶ τὰς τοιαύτας ἐξηγήσεις ἀντιλογιῶν. ἐπὶ δὲ τὰ χρήσιμα μεταβὰς ἀκολουθήσω ταῖς Ἱπποκράτους λέξεσιν.

ιε'.

(405) *Κεφαλῆς βάρος καὶ κρόταφον δεξιὸν ἐπωδύνως εἶχε χρόνον πολύν. μετὰ δὲ προφάσιος πῦρ ἔλαβε, κατεκλίθη.*

qui oratorie loquuntur. Neque enim si vicinus his fueris qui carnes vendunt, propterea tibi necesse est ut et plurimas has integras veluti athletae devores. Tertium ab his est, quod quum multam sermonum ubertatem haberet ad aëris hortorum accusationem, hanc quidem totam partem praetermisit et ad olera conversus est. Cloacas quoque commemorare poterat, quae excrementa ad hortos fere repurgant omnemque talem graveolentiam, atque etiamnum ab oleribus, arboribus et fruticibus, ut a brassica, careo et buxo exhalationem. Circumstans enim aër manifeste ab horum vicinia pravus redditur. Sed enim jam satis a me de harum interpretationum contradictionibus enarratum est. Ad utilia vero digressus textus Hippocratis prosequar.

XV.

Diutius capitis gravitate et temporis dextri dolore vexatus, levi autem occasione igne prehensus decubuit.

[223] Πῦρ μὲν ὁ Ἱπποκράτης τὸν πυρετὸν ὀνομάζει, καθότι δέδεικταί μοι πολλάκις ἤδη· καὶ μέντοι καὶ ὅτι κυριώτερον ὥσπερ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἔθος ἐστὶ τὰ μικρὰ τῶν αἰτίων προφάσεις καλεῖν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐνίοτε προσαγορεύει, καὶ τοῦτο δέδεικται. τινὰ μὲν γὰρ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ νόσον οὐχ οἷά τέ ἐστιν ἐργάσασθαι, προϋπαρχούσῃ δὲ νοσώδει παρασκευῇ πλησιάσαντα τῆς ὅλης νόσου τὴν αἰτίαν ἔχειν ἐδοξάσθη, καθάπερ ἐπὶ τοῦδε τοῦ νῦν προκειμένου ἀῤῥώστου. τὸ γὰρ πολλῶν βαρύνεσθαι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν κρόταφον ἀλγεῖν, ἐνεδείκνυτο διάθεσίν τινα νοσώδη γεννᾶσθαι τῷ ἀνθρώπῳ. καὶ δῆλον ὅτι καλῶς ἂν ἐπεποιήκει, πρὶν νοσῆσαι διά τινα βραχεῖαν ἔξωθεν αἰτίαν, ἐξελέγξασαν αὐτοῦ τὸ ἐπίκαιρον τῆς διαθέσεως, ἑαυτὸν ἐγχειρήσας ἰατρῷ προφυλάξασθαι δυναμένῳ τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι νόσον.

ιστ'.

Δευτέρῃ ἐξ ἀριστεροῦ ὀλίγον ἄκρατον ἐῤῥύη αἷμα.

Ignem quidem Hippocrates febrem vehementem appellat, prout jam faepenumero a me demonftratum eft. Praeterea et quod proprie magis, ut et hominibus omnibus confuetum eft parvas caufas occafiones vocare, ita et ipfe interdum appellat idque demonftratum eft. Quaedam enim per fe ipfa quidem morbum efficere nequeunt, quae fi ad praeexiftentem morborum praeparationem accefferint, totius morbi caufam habere, quemadmodum in propofito aegroto exiftimantur. Nam quod caput diutius gravaretur tempusque doleret, affectum quendam morbofum homini procreatum effe demonftrabat. Atque fane probe feciffet, fi priusquam ob levem aliquam externam caufam aegrotaffet, quae ipfius opportunitatem ad affectum prodebat, medico fefe crediffet, qui a futuro morbo praefervare potuiffet.

XVI.

Poftridie ex finiftra nare paucus merus fanguis effluxit.

Περὶ οὗ προεῖπεν ὡς ὀδυνωμένου ῥυῆναί φησιν ὀλίγον ἄκρατον ἐξ ἀριστεροῦ. τὸ δ' ἄκρατον, ὅταν μὲν ἐπὶ ξανθῆς ἢ μελαίνης χολῆς ἢ ἰώδους λέγηται, πρόδηλον ἴσχει τὸ σημαινόμενον, ὡς πολλάκις ἤδη λέλεκται· τὴν γὰρ οἰκείαν χροιὰν καὶ σύστασιν ὅτε ἕκαστος τῶν χυμῶν εἰλικρινῆ διαφυλάττῃ, τηνικαῦτα κενοῦσθαι λέγομεν ἄκρατον αὐτόν. ἐπὶ δὲ τοῦ αἵματος ἴσως ἐξ ὑπεναντίου χρὴ νοεῖν ὑπ' αὐτοῦ λέγεσθαι τὸ ἄκρατον, ἐν ἴσῳ τῷ κακόκρατον. εὔδηλον δ' ὅτι τὸ μὲν τοῦ κατὰ φύσιν αἵματος χρῶμα τὸ ἐρυθρόν ἐστι, τὸ δ' οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' ἤτοι μελάντερον ἢ πυῤῥότερον ἐπισήμως· καὶ τὸ πολὺ δὲ μᾶλλον εἰθίσμεθα λέγειν ἄκρατον αἷμα τὸ μέλαν, ὅπερ εὐθέως καὶ παχὺ κατὰ τὴν σύστασίν ἐστιν. ὅτι μὲν οὖν ἔδει τὸν προκείμενον ἄῤῥωστον, εἴπερ ἦν ἰσχυρὸς τὴν δύναμιν, φλεβοτομηθῆναι πρόδηλον. ὅτι δ' οὐκ ἔγραψε περὶ τοῦ βοηθήματος ὁ Ἱπποκράτης οὐδὲν ἡ αὐτὴ ζήτησις ἔσται σοι τῇ κατὰ τὸν πρῶτον ἄῤῥωστον γεγραμμένῃ.

De quo praedixit tanquam dolente fluxisse, ait, ex sinistra nare paucum sincerum sanguinem. Sincerum autem quum de flava vel atra bile dicatur vel aeruginosa manifestum habet significatum, ut jam multoties dictum est. Quum enim familiarem tum colorem tum consistentiam unusquisque humor sinceram servaverit, tunc merum ipsum vacuari dicimus. De sanguine vero fortassis modo contrario merum ab ipso dici intelligendum est peraeque ac male mixtum. Constat autem sanguinis colorem rubrum secundum naturam esse, decolorem vero non talem; sed vel nigriorem vel fulviorem insigniter, atque frequentius quidem sanguinem nigrum merum dicere consuevimus, qui propalam consistentia crassus existit. Itaque quod propositus aeger venae sectione indigebat, si vires valerent, manifestum est. Quod autem nihil de hoc auxilio scripserit Hippocrates, eadem erit tibi quaestio de ea quae in primo aegroto scripta est.

ιζ'.

Ἀπὸ δὲ κοιλίης κόπρανα καλῶς διῆλθε.

Τοῦτο μόνον αὐτὸ φαίνεται μέτριον ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου γεγονέναι. τὰ δ' ἄλλα πάντα μοχθηρὰ τὰ κατὰ τὴν ἑξῆς λέξιν γεγραμμένα.

ιη'.

[224] *Οὖρα λεπτὰ, ποικίλα ἐναιωρήματα ἔχοντα, κατὰ σμικρὰ, οἷον κρίμνα γονοειδέα. τρίτῃ πυρετὸς ὀξὺς, διαχωρήματα μέλανα, λεπτὰ, ἔπαφρα, ὑπόστασις πελιὴ διαχωρήμασιν, ὑπεκαροῦτο, ἐδυσφόρει περὶ τὰς ἀναστάσιας, οὔροισιν ὑπόστασις πελιὴ, ὑπόγλισχρος.*

Ὅτι πάντα τὰ εἰρημένα συμπτώματά τε καὶ σημεῖα μοχθηρὰ γέγονεν ἐν αὐτῷ, τοῖς μεμνημένοις τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένων εὔδηλόν ἐστιν, εἴρηται δ' οὐκ

XVII.

Ab alvo ftercora probe prodierunt.

Hoc folum ipfum videtur moderatum in morbi principio fuiffe; caetera vero omnia prava, quae in fequenti textu fcripta funt.

XVIII.

Urinae tenues varia habentes enaeoremata minute difperfa veluti craffiorem farinam geniturae fimilem. Tertio die febris acuta; dejectiones nigrae, tenues, fpumofae; fedimentum lividum dejectionibus; aliquantulum fopore premebatur; furrectiones molefte ferebat; urinis fedimentum lividum ac fubglutinofum.

Omnia commemorata tum fymptomata tum figna in ipfo prava fuiffe, fcriptorum prognoftico memoribus ma-

ὀλίγα κἀν τοῖς εἰς τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν ὑπομνήμασιν.

ιθ'.

Τετάρτῃ ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ, ὀλίγα, διαλιπὼν ὀλίγον ἰώδεα, ἐξ ἀριστεροῦ ὀλίγον ἄκρητον ἐῤῥύη, διαχωρήματα ὅμοια, οὖρα ὅμοια, ἱφίδρωσε περὶ κεφαλὴν καὶ κληῖδα, σπλὴν ἐπήρθη, μηροῦ ὀδύνη κατ' ἴξιν, ὑποχονδρίου δεξιοῦ ξύντασις ὑπολάπαρος, νυκτὸς οὐκ ἐκοιμήθη, παρέκρουσε σμικρά.

Καὶ ταῦτα πάντα τὰ εἰρημένα συμπτώματα μοχθηρὰ, πλὴν τὴν εἰς σπλῆνά τε καὶ ἀριστερὸν μηρὸν ὑποφαινόμενος ἀποστάσεως.

κ'.

Πέμπτῃ διαχωρήματα πλείω, μέλανα, ἔπαφρα, ὑπόστασις μέλανα διαχωρήμασι, νυκτὸς οὐχ ὕπνωσε, παρέκρουσε.

nifefta funt. Non pauca quoque fcriptis in primum epidemiorum commentariis praedicta funt.

XIX.

Quarto biliofa vomuit, flava, pauca, paululum intermittens aeruginofa. E finiftra nare paucus fincerus fanguis defluxit. Eaedem dejectiones, urinae fimiles. Parce circa caput et claviculam fudavit; lien fublatus intumuit; femoris dolor e directo; hypochondrii dextri contentio fubmollis; nocte non dormivit; aliquantulum deliravit.

Atque haec omnia pronunciata fymptomata prava funt praeter abfceffum qui in lienem et femur finiftrum fuboriebatur.

XX.

Quinto dejectiones copiofiores, nigrae, fpumofae, fedimentum nigrum dejectionibus, nocte non dormivit, deliravit.

Ἔτι ταῦτα πάντα μοχθηρά. προσχῶμεν οὖν τοῖς ἐφεξῆς.

κα'.

Ἕκτῃ διαχωρήματα μέλανα, λιπαρὰ, ἔπαφρα, γλίσχρα, δυσώδεα· ὕπνωσε· κατενόει μᾶλλον.

[225] *Τὰ μὲν ὕπνωσε, κατενόει μᾶλλον, ἐπιεικῆ, τὰ δ' ἄλλα μοχθηρά.*

κβ'.

Ἑβδόμῃ γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης, οὐκ ἐκοιμήθη, παρέκρουσεν, οὖρα λεπτὰ, οὐκ εὔχροα. ὀγδόῃ διαχωρήματα μέλανα, ὀλίγα, συνεστηκότα, ὕπνωσε, κατενόει, διψώδης οὐ λίαν.

Μέχρι δεῦρο φαίνεται πάντ' αὐτῷ τὰ συμπτώματα σφαλερά.

Haec etiamnum omnia perniciofa funt. Quare fequentibus mentem adhibeamus.

XXI.

Sexto dejectiones nigrae, pingues, fpumofae, glutinofae, graveolentes; dormivit; mente magis conftitit.

Haec quidem, *dormivit, mente magis conftitit*, mitiora funt fymptomata, caetera vero deteriora.

XXII.

Septimo lingua perarida; fitibundus; non dormivit; deliravit; urinae tenues, non bene coloratae. Octavo dejectiones nigrae, paucae, coactae; dormivit; intellexit; non admodum fiticulofus.

Hactenus omnia ipfi fymptomata fallacia effe videntur.

κγ'.

Ἐνάτῃ ἐπεῤῥίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς, ἵδρωσε, ψύξις, παρέκρουσε, δεξιῷ ἴλλαινε, γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης, ἄγρυπνος· δεκάτῃ ταῦτα· ἑνδεκάτῃ κατενόει δι' ὅλου πάντα, ἄπυρος, ἵδρωσεν, οὖρα λεπτὰ ἐπὶ κρίσιν.

Ἔοικεν ἰσχυρός τις ἄνθρωπος οὗτος γεγονέναι τὴν δύναμιν, ὡς μεγίστῳ νοσήματι διαπαλαίουσαν αὐτὴν ἀντισχεῖν. οὐδενὸς γοῦν ἀγαθοῦ μέχρι δεῦρο γεγονότος αὐτῷ, φαίνεται κατὰ τὴν ἐνάτην ἡμέραν ῥίγους κριτικοῦ γενομένου καὶ μετ' αὐτὸ, καθάπερ εἴωθεν, ὀξέος πυρετοῦ καὶ μετὰ τὸν πυρετὸν ἱδρῶτος, οὐκ εὐθέως μὲν ἀπύρετος γεγονέναι διὰ τὸ μέγεθος τοῦ νοσήματος. ὅμως δ' οὖν ἐπιμενόντων τῶν αὐτῶν. ἔφη γὰρ δεκάτῃ τὰ αὐτὰ, κατὰ τὴν ἑνδεκάτην εὐθέως ἀπύρετος γενέσθαι. τὸ δ' ἐν τῇ κρίσει παρακροῦσαί τε καὶ ἐν τῷ δεξιῷ ὀφθαλμῷ ἰλλῆναι τῶν γινομένων ἐστὶν ἐν κρίσεσι. καὶ γὰρ οὐδ' ἀθρόα τις αὐτῷ ἔοικε συμβῆναι κατὰ

XXIII.

Nono rigor accessit; febris acuta, sudavit, refrigeratio, deliravit, dextro oculo distortus est, lingua perarida, sitibundus, insomnis. Decimo eodem. Undecimo prorsus in omnibus mente constabat, febre liber, sudavit, urinae circa judicationem tenues.

Apparuit hunc hominem quendam validis fuisse viribus, quod ipsae cum maximo morbo luctantes obsisterent. Nullo siquidem bono huc usque ipsi oborto, videtur nono die rigore critico facto et post ipsum, quemadmodum consuevit, acuta febre et post febrem, sudore, non derepente quidem febre vacuus fuisse propter morbi magnitudinem. Verumtamen quum eadem permansissent, inquit enim decimo eadem, undecimo die statim a febre liberatus fuisse visus est. Quod vero in judicio tum deliraverit, tum oculo dextro strabo fuerit, res sunt quae in judiciis eveniunt. Etenim neque subita quaedam ipsi visa est contigisse nono

Ed. Chart. IX. [225. 226.] Ed. Baf. V. (405. 406.)
τὴν ἐνάτην ἡμέραν ἡ κρίσις, ἀλλὰ μέ- (406) χρι τῆς ἑνδεκάτης ἐκταθῆναι, καθ' ἣν ἤδη, φησὶ, κατενόει πάντα. προσέθηκε δὲ τὰ οὖρα λεπτὰ περὶ κρίσιν, ἵνα μὴ πιστεύωμεν αὐτῇ, μηδὲ βεβαίαν εἶναι νομίζωμεν, ἀλλ' ὑποστρέφειν ἐν τάχει τὸ νόσημα προσδοκῶμεν. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ τὴν τοιαύτην προσδοκίαν εὔλογον ἦν ἔχειν.

κδ'.

[226] *Δύο διέλιπεν ἄπυρος, ὑπέστρεψε τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, αὐτίκα δὲ τὴν νύκτα οὐκ ἐκοιμήθη, πάντα παρέκρουσε.*

Συμπληρωθείσης τῆς ἡμιῤῥόπου τε καὶ ἀπίστου κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν δύο διαλιπεῖν αὐτόν φησι, τουτέστι, τήν τε δωδεκάτην καὶ τὴν τρισκαιδεκάτην, εἶτα πάλιν ὑποστρέψαι κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην καὶ πάλιν ἐν παραπλησίοις γενέσθαι συμπτώμασιν.

die judicatio, fed ad undecimum ufque extendi, in quo jam, ait, prorfus in omnibus mente conftabat. Adjecit autem: urinae tenues circa judicationem, ne ipfi credamus et certam effe exiftimemus; at celerius morbum cito reverfurum exfpectemus. Nam tum propter alia tum propter ipfius magnitudinem talem exfpectationem habere confentaneum erat.

XXIV.

Duos a febre dies liber fuit, reverfa eft decimo quarto, mox vero nocte non dormivit; prorfus deliravit.

Completo tum imperfecto tum infideli circa undecimum diem judicio, duos ipfum intermififfe ait dies, hoc eft et duodecimum et decimum tertium; deinde rurfus revertiffe decimo quarto, rurfus et fimilibus divexatum fymptomatibus.

κέ.

Πεντεκαιδεκάτῃ οὖρον θολερὸν, ὡς ἐκ τῶν κατεστηκότων γίνεται, ὅταν ἀναταραχθῇ, πυρετὸς ὀξὺς, πάντα παρέκρουσεν, οὐκ ἐκοιμήθη γόνατα καὶ κνήμας ἐπωδύνως εἶχεν, ἀπὸ δὲ κοιλίης βαλάνων προστιθεμένων μέλανα κόπρανα ἦλθεν.

Εἰς ὀξύτητα πάλιν ὑποστρέψας ἀφίκετο διά τε τὸ μέγεθος τοῦ νοσήματος, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔσχε, καὶ διότι κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν, ἡνίχ' ἡ πρώτη κρίσις ἐγένετο, μηδέπω τὰ τῆς πέψεως ὑπῆρχε σημεῖα τοῖς οὔροις. τὰ μέντοι κατὰ γόνατα καὶ κνήμας ἀλγήματα τῆς κάτω ῥοπῆς τῶν τὴν νόσον ἐργαζομένων χυμῶν ὄντα σημεῖα τῶν ἀγαθῶν ἐστι δηλονότι. τὸ δὲ βαλάνων αὐτῷ προσθεμένων μέλανα διαχωρήματα κοπρώδη μοχθηρὸν διὰ τὴν χροιάν.

κστ'.

Ἑξκαιδεκάτῃ οὖρα λεπτὰ, ἔχοντα ἐναιώρημα ἐπινέφελον, παρέκρουσε.

XXV.

Decimo quinto urina turbida, qualis ex his redditur quae ubi fubfederunt, returbantur, febris acuta, prorfus deliravit, non dormivit, genua et tibias dolor occupavit, ab alvo, balanis appofitis, nigra ftercora manarunt.

Ad acutiem rurfum febris reverfa pervenit et ob morbi magnitudinem quam ab initio habuit. Et quod undecimo die in quo prima fuit judicatio, nondum coctionis figna effent in urinis. Dolores vero tum genuum, tum tibiarum, vergentia humorum morbum parientium ad inferas partes figna exiftentia inter bona exiftunt. Admotis balanis nigrae dejectiones ftercorofae, propter colorem malum.

XXVI.

Decimo fexto urinae tenues nebulofum enaeorema habentes, deliravit.

Καὶ ταῦτα τῆς καταλαβούσης αὐτὸν ἐκ δευτέρου πάλιν ὀξύτητος σημεῖά τε καὶ συμπτώματά ἐστιν, εἴ τι μεμνήμεθα τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ δεδειγμένων καὶ κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν. ἐμὲ γὰρ οὐ δεῖ μυριάκις λέγειν τὰ αὐτά.

κζ'.

Ἑπτακαιδεκάτῃ πρωῒ ἄκρεα ψυχρὰ, περιεστέλλετο, πυρετὸς ὀξὺς, ἵδρωσε διόλου, ἐκουφίσθη, κατενόει μᾶλλον, οὐκ ἄπυρος, διψώδης, ἔμεσεν χολώδεα, ξανθὰ, [227] ὀλίγα. ἀπὸ δὲ κοιλίης κόπρανα διῆλθε, μετ' ὀλίγον δὲ μέλανα, ὀλίγα, λεπτὰ, οὖρα λεπτὰ, οὐκ εὔχροα.

Φαίνεται πάλιν ἑπτακαιδεκάτῃ τῶν ἡμερῶν ἱδρῶτά τινα ποιησαμένη μὴ δυνηθέντα λῦσαι τὸ νόσημα διὰ τὴν τῶν χυμῶν ἀπεψίαν, ἐφ' οἷς φαίνεται νοσήσας ὁ ἄνθρωπος.

Atque haec invadentis aegrum fecundo acutae febris tum figna tum fymptomata funt, fi quae in prognoftico et quae in epidemiorum primo demonftrata funt memoria tenuerimus. Me namque fexcenties eadem dicere non oportet.

XXVII.

Decimo feptimo mane extrema frigida; indumentis contegebatur, febris acuta, per univerfum corpus fudavit, levatus eft, magis intellexit, febre non vacuus, fiticulofus, vomuit biliofa, flava, pauca; ab alvo ftercora prodierunt, paulo poft nigra, pauca, tenuia; urinae tenues, non bene coloratae.

Apparet rurfus decimum feptimum diem feciffe quendam fudorem, qui morbum folvere non potuit propter humorum cruditatem, ex quibus homo aegrotaffe videtur.

κη'.

Ὀκτωκαιδεκάτῃ οὐ κατενόει, κωματώδης, ἐννεακαιδεκάτῃ διὰ τῶν αὐτῶν.

Οὐδὲν ὅλως ἀξιόλογον ἔοικεν ἡ ἑπτακαιδεκάτη τῶν ἡμερῶν βοηθῆσαι τῷ ἀνθρώπῳ, ὅμως γε μὴν φαίνεται διαμαχομένη πρὸς τὴν νόσον ἡ φυσικὴ δύναμις αὐτοῦ καὶ τάχα που καὶ νικῶσα.

κθ'.

Εἰκοστῇ ὕπνωσε, κατενόει πάντα, ἵδρωσεν, ἄπυρος· οὐκ ἐδίψη. εἰκοστῇ πρώτῃ σμικρὰ παρέκρουσεν, ὑπεδίψη, ὑποχονδρίου πόνος καὶ περὶ ὀμφαλὸν παλμὸς διὰ τέλεος. εἰκοστῇ τετάρτῃ οὔροισιν ὑπόστασις κατενόει πάντα. εἰκοστῇ ἑβδόμῃ ἰσχίου δεξιοῦ ὀδύνη, οὖρα λεπτὰ καὶ εἶχον ὑπόστασιν. τὰ δὲ ἄλλα εἶχεν ἐπιεικέστατα. περὶ δὲ εἰκοστὴν ἐνάτην ὀφθαλμοῦ δεξιοῦ ὀδύνη, οὖρα λεπτά. τεσ-

XXVIII.

Octavodecimo non mente constabat, comatosus; decimo nono eadem.

Nullum prorsus notatu dignum aegroto decimus septimus dies auxilium attulisse visus est; nihilominus tamen naturalis ipsius facultas adversus morbum pugnare et forsan victura proditur.

XXIX.

Vigesimo dormivit, prorsus mente constabat, sudavit, febre vacuus, non sitivit, urinae tenues, vigesimo primo paululum deliravit, nonnihil sitivit, hypochondrii dolor et circa umbilicum palpitatio perpetua. Vigesimo quarto urinis inerat sedimentum, prorsus mente constabat. Vigesimo septimo ischii dextri dolor, urinae tenues, quibus inerat sedimentum, caetera placidissima consequutus est. Circa vigesimum nonum oculi dextri dolor, urinae tenues. Quadragesimo dejecit pituitosa, alba,

σαρακοστῇ διεχώρησε φλεγματώδεα, λευκὰ, ὑπόσυχνα, ἵδρωσε πολλῷ διόλου, τελέως ἐκρίθη.

Τρίτη μὲν αὕτη κρίσις ἐπιχειρησάσης καὶ νῦν τῆς φύσεως λῦσαι τὸ νόσημα διὰ τῆς τῶν ἱδρώτων ἐκκρίσεως ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ, καθάπερ κἀν ταῖς ἔμπροσθεν, ἦσαν γὰρ κἀκεῖναι κρίσιμοι. προσέθηκα δὲ τὸ οὐ δι' ἄλλο τι ἢ ἐπὶ τῷ τῶν οὐκ ὀρθῶς ἐν προῤῥητικῷ γεγραμμένων ἁμαρτάνειν, πάμπολυ δὲ καὶ τῆς Ἱπποκράτους γνώμης καὶ τῆς ἐπὶ τῶν καμνόντων προγνώσεως· καὶ διὰ τοῦτο λογίατροι μέν εἰσιν· οὕτως γὰρ ὀνομάζουσιν οἱ πολλοὶ τῶν εἰδότων ἀσχημονοῦντας ἐπὶ τῶν ἔργων, ἰατροὶ δ' οὐκ εἰσὶν οἱ πιστεύοντες τοῖς ἐν προῤῥητικοῖς καὶ Κωακαῖς προγνώσεσι γεγραμμένοις ἀῤῥώστοις, εἰς ἑτέραν ἀναφέρουσι μαρτυρίαν τῶν δοκούντων αὐτοῖς, παρατιθέμενοι τὰ κακῶς εἰρημένα κατὰ τὸ προῤῥητικὸν ἢ τὰς Κωακὰς προγνώσεις, ἐάσαντες δὲ τὰ κατὰ τὸ προγνωστικὸν καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐπιδη- [228] μιῶν εἰρημένα καθολικὰ θεωρή-

copiosa, multopere per universum corpus sudavit, perfecte judicatus est.

Tertium quidem est hoc judicium quo et natura aggressa est morbum solvere per sudorum excretionem die judicatorio, quemadmodum et in superioribus: erant siquidem illi quoque judicatorii. Addidi autem illud nullam aliam ob causam quam quod multi ex non recte scriptis in prorrhetico erraverunt, ab Hippocratis mente valde recedentes et ea quae in aegris fit praenotione, ob idque logiatri quidem sunt: sic enim plerique docti eos nominant, qui in operibus indecore se gerunt. Medici vero non sunt qui aegris in prorrhetico et Coacis praenotionibus fidem adhibentes, in aliud referunt testimonium eorum, quae probant, expromentes quae in prorrhetico vel Coacis praenotionibus male dicta sunt; atque omittentes pronunciata in prognostico, aphorismis et epidemiis catholica theoremata et quae in prorrhetico et Coacis

ματα, καὶ ὅσα γε κατὰ τὸ προῤῥητικὸν καὶ τὰς Κωακὰς προγνώσεις ἀληθῆ γέγραπται, ταῦτα μετενηνεγμένα παρὰ τῶν τὰ βιβλία ταῦτα γραψάντων ἐξ ἀφορισμῶν καὶ προγνωστικῶν· καὶ τῶν ἐπιδημιῶν εἰς αὐτὰ, καθότι δέδεικταί μοι κἀν τοῖς εἰς τὸ προῤῥητικὸν ὑπομνήμασιν. Λύκος δ' οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ αὐτὸς ἀναπλησθεὶς τῆς τοιαύτης μοχθηρίας εἰς Κόϊντον αὐτὴν ἀναφέρει, καίτοι Κοΐντῳ μὲν αὐτὸς οὐδ' ἐνιαυτὸν ὅλον συνεγένετο. Σάτυρος δὲ καὶ Φικιανὸς ἐπὶ πλεῖστον αὐτῷ συνδιατρίψαντες οὐδεμίαν τοιαύτην ἐξήγησιν εἰς Κόϊντον ἀνέφερον. οὐκ ἀκριβῶς γὰρ ἐπίσταμαι τοῦτ' ἐγὼ, ἀμφοτέροις διδασκάλοις χρησάμενος.

praenotionibus vera fcripta funt, haec ab his qui hos libros fcripferunt, ex aphorifmis et prognoftico et epidemiis in ipfos translata funt, prout demonftravi atque in confectis a me in prorrheticum commentariis. Lycus autem nefcio quo pacto et ipfe talis plenus pravitatis in Quintum ipfum referat, etiamfi cum Quinto ne annum quidem integrum fuerit converfatus. Satyrus et Phecianus plurimum cum ipfo verfati nullam hujusmodi explicationem referunt. Non enim id ego accurate fcio, quanquam utroque praeceptore fum ufus.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Γ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Β.

Ed. Chart. IX. [229. 230.] Ed. Baf. V. (407.)

[229. 230] (407) Ἐμοὶ μὲν οὔτ' ἄλλο τι βιβλίον ἐγράφη χωρὶς τοῦ δεηθῆναί τινας ἑταίρους καὶ μάλιστα τοὺς εἰς ἀποδημίαν μακροτέραν στελλομένους, ἀξιώσαντας ἔχειν ὑπόμνημα τῶν ὑπ' ἐμοῦ ῥηθέντων αὐτοῖς ἢ δειχθέντων ἐν ταῖς τῶν ζώων ἀνατομαῖς κἀπὶ τῶν νοσούντων. ἐπεὶ δ' ἐκπεσόντα τινὰ καὶ ἄλλοις ἔδοξεν ἄξια σπουδῆς εἶναι, προτρεψαμένοις με καὶ αὐτοῖς ἅπαντα τῆς ἰατρικῆς τέχνης τὰ μέρη συμπληρῶσαι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς ἤδη τισὶν ἔδωκα

HIPPOCRATIS EPIDEM. III. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS II.

Nullus unquam a me liber fcriptus eft, quem non amici quidam expoftulaffent, quique potiffimum in longiorem peregrinationem contenderent, tum eorum quae a me ipfis dicta effent tum eorum quae in diffectionibus animalium et in aegrotis demonftrata fuiffent, commentarium habere rogantes. At quia quidam editi aliis etiam ftudio digni effe vifi funt, ipfis me quoque exhortantibus ut omnes artis medicae partes complerem, eodem modo ut jam qui-

καὶ τοῦτ' ἔπραξα. γινώσκων δ' ἐμαυτὸν ἐν ἅπασιν αἷς ἐγεγράφειν ἐξηγησάμενον ἀεὶ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην, ἅμα τῷ καὶ τὰς ἐπικαιροτάτας αὐτοῦ τῶν ῥήσεων παρατεθεῖσθαι, περιττὸν ἡγούμην εἶναι γράφειν ἐξηγήσεις ἐν ὑπομνήμασι καθ' ἑκάστην λέξιν ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ἁπάντων αὐτοῦ τῶν βιβλίων. ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτας ἐδεήθησαν ἔνιοι τῶν ἑταίρων ἔχειν, ἀπὸ τῶν γνησιωτάτων καὶ χρησιμωτάτων Ἱπποκράτους βιβλίων ἠρξάμην, τὸν αὐτὸν φυλάττων σκοπὸν τοῖς συγγράμμασι ὃν κἀν τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεποιήμην. ἔστι δ' οὗτος ὅσα διηνεκῶς ἢ πλειστάκις ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων ὁρᾶται, ταῦτα μόνα γράφειν ἄνευ τοῦ διελέγχειν τοὺς ἤτοι τὰ σπάνια γράψαντας ἢ τὰ μηδ' ὅλως ὁρώμενα καὶ ψευδῆ παντάπασιν ὄντα. καί τοι τά τε εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν καὶ περὶ ἄρθρων ὑπομνήματα, καὶ πρὸς τούτοις εἴς τε τὸ περὶ ἑλκῶν καὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων, ἀφορισμούς τε καὶ προγνωστικὸν οὕτως ἐγένετο. μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς ἑταίροις παρακαλέσασι πεισθεὶς ἐξηγήσεις ἐν ὑπομνήμασιν ἔγραψα τοῦ περὶ διαίτης ὀξέων, προτέρου

busdam dedi, etiam id feci. Cognofcens autem me ipfum in omnibus a me confcriptis Hippocratis mentem perpetuo expofuiffe fimulque opportuniffimas ipfius dictiones attuliffe, fupervacaneum effe exiftimavi, fi fingularum dictionum explicationes per commentarios a principio omnium ipfius librorum ad finem ufque fcriberem. At quoniam et has amicorum nonnulli habere expoftularent, a maxime legitimis fructuofiffimisque libris Hippocratis incepi, eodem fervato libris fcopo, quem et in fuperioribus feceram. Eft autem hic, quod quae perpetuo vel ut plurimum in aegrotis confpiciuntur, haec fola fcribenda, non eos confutando qui vel rara fcripferunt vel quae nullo pacto videntur et falfa prorfus exiftunt. Imo et commentarii in librum de fracturis et in librum de articulis, atque etiam in librum de ulceribus et in librum de vulneribus capitis et in aphorifmos et prognofticon ita fcripti funt. Poftea vero rogantibus amicis obfequutus, commentarios in librum de acutorum victu fcripfi, priorem qui-

μὲν ἄχρι τῆς τῶν βαλανείων χρήσεως μέρους τοῦ βιβλίου, ὃ καὶ γνησιώτατον εἶναι πεπίστευται, δευτέρου δὲ μετ' αὐτὸ, καὶ γὰρ καὶ τοῦτο φαίνεται πολλὰ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην ἔχειν ἐν ἑαυτῷ θεωρήματα. μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ περὶ χυμῶν ἐξήγησιν ἐποιησάμην διὰ ταχέων ἐν ἡμέραις ὀλίγαις, ἐπειγομένου πρὸς ἀποδημίαν τοῦ παρακαλέσαντος αὐτὸ γραφῆναι. δοξάντων δὲ καὶ τούτων ἔχειν καλῶς, ἐξέπεσε γὰρ εἰς πολλοὺς, ἐκ τούτου συνέβη μὴ μόνον τοὺς ἑταίρους, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν φίλων ἰατρῶν προτρέψαι πάντων τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων ἐξηγήσεις ποιήσασθαι. καὶ τοίνυν ἐποιησάμην ἤδη τοῦ τε κατ' ἰατρεῖον καὶ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν, ἐφ' οἷς μέλλοντος ἄρξασθαί μου τῶν εἰς τὸ τρίτον ἐξηγητικῶν συνέβη παρακληθῆναι πάνυ λιπαρῶς ὑπό τινων εἰς τὸ προῤῥητικὸν ἤδη ποιῆσαι. ἐγένετο δ' ἡ παράκλησις αὕτη λόγου ποτὲ ἐμπεσόντος ἡμῖν ἐν περιοδείᾳ περὶ τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς εἰρημένων. ἐδείκνυον μὲν γὰρ ἅπαντα ταῦτα μεγάλην ἔχειν ἐπὶ τῶν νοσούντων δύναμιν· ἐὰν δ'

dem in libri partem adufque balneorum ufum, quae pars maxime legitima credita eft; alterum vero in fequentem partem. Poft hanc autem explanationem libri de humoribus propere ac paucis diebus, properante ad peregrinationem amico, qui me fcribere ipfum rogaverat. Et vero his bene habere exiftimantibus, in multos enim exciderant, ex hoc contigit non folum amicos, verum etiam alios ex amicis medicos plerosque me ad omnium Hippocratis librorum explanationes condendas exhortari. Et fane jam condidi commentarium in librum de medici officina, in primum et fecundum epidemiorum, a quibus quum expofitiones in tertium incepturus effem, accidit perbelle a quibusdam rogari ut jam in prorrheticum explanationes facerem. Haec autem fupplicatio fuerat, quum aliquando fermo nobis in obambulatione de his incideret, quae in prognoftico et aphorifmis pronunciata funt. Demonftrabam fiquidem haec omnia magnas in aegris habere

Ed. Chart. IX. [230. 231.] Ed. Baf. V. (407.)

ὡς καθολικοῖς τις προσχῇ τοῖς ἐν τῷ προῤῥητικῷ γεγραμμένοις ἅπασι, πάμπολυ σφαλησόμενον. τοιαῦτα δ' εἶναι καὶ τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ τὰς Κωακὰς προγνώσεις ἐδείκνυον, ἀναμεμιγμένα τισὶ μὲν τῶν ἐν ἀφορισμοῖς εἰρημένων ἢ προγνωστικῷ, τισὶ δὲ τῶν ἐν τοῖς ἐπιδημίοις, ἃ καὶ μόνα τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς βιβλίοις γεγραμμένων ἐστὶν ἀληθῆ. τὰ δ' ἄλλα πάντα μοχθηρῶς ἔχει κατὰ τὸ προῤῥητικὸν καὶ τὰς Κωακὰς προγνώσεις. παρέγκειται μὲν οὖν τινὰ κἀν τῷ δευτέρῳ καὶ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ὥσπερ καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἐπὶ τῆς τελευτῆς. ἀλλὰ τἄλλα πάντα καὶ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ ἕκτον Ἱπποκράτους ἐστὶν, οὐκ ὀλίγα μὲν ἐν ὑπομνήμασιν εὑρεθέντα, τινὰ δὲ καὶ τοῦ συνάγοντος αὐτὰ προσθέντος. ἦν δ' οὗτος ὁ τῶν Ἱπποκράτους υἱέων εὐδο- [231] κιμώτατος, ὄνομα Θεσσαλὸς, ἀκριβῶς ἀκολουθήσας τῇ γνώμῃ τοῦ πατρός. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἢ οὐδὲν ἢ βραχέα παντελῶς ὑποπτεύσειεν ἄν τις ἐγγεγράφθαι. καθόλου δ' ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις θεωρήματα παντάπασιν ὀλίγα γέγραπται, διηγήσεως

vires. At si quis ut universalibus scriptis in prorrhetico omnibus mentem intenderit, is permultum aberraturus est. Talia autem esse et plurima in Coacis praenotionibus demonstrabam, commixta nonnullis quidem eorum quae in aphorismis vel prognostico prolata sunt. Quibusdam vero quae in epidemiis et sola eorum quae illis in libris scripta sunt, vera existunt; caetera omnia vitiosa habentur in prorrhetico et Coacis praenotionibus. Interseruntur itaque nonnulla in epidemiorum secundo et sexto, quemadmodum et in aphorismis ad finem, imo et alia omnia et in secundo et sexto sunt Hippocratis; quaedam vero etiam cogente ipsa auctore. Erat autem inter Hippocratis filios praestantissimus nomine Thessalus, qui plane patris mentem assequutus est. In primo et tertio epidemiorum aut nihil aut pauca prorsus quivis adscripta esse conjecerit. At universalia his in libris theoremata pauca prorsus scripta sunt, nuda in illis eorum quae contigerunt existente

σπλῆνα καὶ τὰς φρένας, ἔνιοι μὲν αὐτῶν κακοήθεις, ἔνιοι δ' ἐπιεικεῖς, ὡς ἐν τοῖς περὶ τῶν πεπονθότων τόπων ὑπομνήμασι διώρισται. τουτὶ μὲν ἕν σοι παράδειγμα ἔστω τῶν τ' ἐν τῷ προῤῥητικῷ γεγραμμένων οὐκ ὀρθῶς καὶ τῶν ἐξηγησαμένων, ὡς εἶπον ἄρτι, δι' ἀλλήλων τὰ βιβλία. κατὰ μὲν τὸ προῤῥητικὸν οὕτως ἐξηγοῦνται· καλῶς εἶπεν οἱ ἐξ ὑποχονδρίων πυρετοὶ κακοήθεες. ἐν γοῦν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ὅδε καὶ ὅδε φαίνονται τεθνεῶτες ὑποχόνδριον πάσχοντες· ἐν δ' αὐτοῖς τῶν ἐπιδημιῶν, ὅταν ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἔλθωσιν, ὀρθῶς τόνδε τὸν ἄῤῥωστον φασὶν ἀποθανεῖν. εἰρῆσθαι γὰρ ἐν τῷ καθόλου κατὰ τὸ προῤῥητικὸν, οἱ ἐξ ὑποχονδρίων πυρετοὶ κακοήθεες. εἰ δ' οὕτως ἐξηγεῖσθαι χρὴ, πρῶτον μέν ἐστιν ἀπόφασιν ἐναντίαν τῇ κατὰ τὸ προῤῥητικὸν εἰπεῖν, οἱ ἐξ ὑποχονδρίων πυρετοὶ μέτριοι. δεύτερον δ' ἐπ' αὐτῇ δεικνύναι τοὺς ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν σωθέντας, ὑποχονδρίων (408) πεπονθότων. ἓν μὲν δὴ τοῦτ' ἐστι παράδειγμα, ὡς ἔφην, μοχθηρῶν ἐξηγήσεων. ἕτερον δὲ τὸ τῶν ἐπιπεπλεγμένων ἀλλήλαις διαθέσεων, ᾧ καὶ

transverſum, nonnullae quidem ipſorum malignae, aliae mites, ut in commentariis de locis affectis determinatum eſt. Hoc quidem unum tibi ſit exemplum eorum quae non recte in prorrhetico ſcripta ſunt et eorum qui, ut nuper protuli, libros invicem exponunt. In prorrhetico quidem ita explicant: *Bene*, inquit, *febres ex hypochondriis malignae*, *nempe in epidemiis hic et ille videntur interiiſſe affectis hypochondriis.* In epidemiis vero, quum ad ipſos aegros venerint, recte hunc aegrum ajunt interiiſſe; nam univerſe in prorrhetico enunciatum eſt: febres ex hypochondriis malignae. Si autem ita interpretari oporteat, primum quidem licet enunciationem ei quae in prorrhetico eſt dicere: febres ex hypochondriis moderatae: ſecundo ab hac aegrotos hypochondriis affectos in epidemiis ſervatos incolumes oſtendere. Unum quidem id exemplum eſt, ut dixi, pravarum explicationum. Alterum autem implicitarum inter ſe affectionum, quo et ipſo frequenter

αὐτῷ πολλῷ [232] φαίνεται κεχρημένος ὁ γράψας τὸ προῤῥητικὸν, ὡς ἐν τοῖς εἰς αὐτὸ γεγονόσιν ὑπομνήμασιν ἐδείκνυον. ἐπιπεπληγμένας δὲ λέγω διαθέσεις ἐν αἷς πλείω τὰ πεπονθότα μόρια· δύναται γὰρ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος οὐ κατὰ θώρακα πεπονθέναι μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν πνεύμονα καὶ τὴν κεφαλὴν, ἐγχωρεῖ δ' αὐτοῖς προσθεῖναι καὶ κατὰ γαστέρα καὶ ἧπαρ. ἐὰν οὖν γράφῃ ποτὲ σύμπτωμα φρενίτιδος ἐσομένης δηλωτικόν· ἑξῆς δ' αὐτῷ προσθῇ καὶ ἄλλο περιπνευμονίας ἴδιον καὶ φλεγμονῆς ἥπατος ἢ γαστρὸς ἢ τινος τῶν ἄλλων, εἶτα χαλεπωτέραν εἶναι φάσκει τὴν διάθεσιν ἐκείνοις τῶν ἀνθρώπων, οἷς δύο ἢ πλείω μόρια πάσχει, μοχθηρὰν ποιήσεται διδασκαλίαν. ἔσται γὰρ ὁ τρόπος τῶν λόγων τοιόσδε· οἱ κωματώδεες ἐν ἀρχῇσι γινόμενοι μετὰ κεφαλῆς, ὀσφύος, ὑποχονδρίου, τραχήλου ὀδύνης ἀγρυπνέοντες, ἆρά γε ἀγρυπνέοντες, ἆρά γε φρενιτικοί εἰσι; μυκτὴρ ἐν τούτοις ἀποστάζων ὀλέθριον, ἄλλως τε καὶ ἢν τεταρταίοισιν ἀρχομένοισι, κοιλίης περίπλυσις ἐξέρυθρος. ἡπατικόν ἐστι σύμπτωμα δυνάμενον μὲν καὶ σὺν τοῖς προει-

usus videtur, qui prorrheticum scripsit, ut in commentariis ipsius demonstravi. Implicitos dico affectus, quibus plures partes affectae sunt. Potest siquidem idem homo non solum in thorace affici, verum etiam in pulmone et capite. Fieri autem potest ab his quoque adjectum esse et in ventre et hepate. Itaque si aliquando scripserit symptoma phrenitidis indicium, deinceps autem et ipsi adjecerit symptoma aliud peripneumoniae proprium, phlegmonesque jecoris vel ventris vel aliorum cujusdam; deinde difficiliorem dicat affectum hominibus illis quibus duae vel plures partes afficiuntur, pravam doctrinam facturus est. Talis enim orationis erit modus: *Qui in principio comatosi fiant cum capitis, lumborum, hypochondrii et cervicis dolore, vigilantes num phrenitici? Nares his destillantes, perniciosum tum alias, tum si quarto die coeperit, ventris praerubra proluvies.* Hepaticum est symptoma quod cum praedictis etiam potest existere, ac si et pleuri-

Ed. Chart. IX. [283.] Ed. Baf. V. (408.)
ἄνθρωπος ἐνόσει κεφαλὴν ἀλγῶν, ὥσπερ καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ γεγραμμένος. ἀλλ' ἐπὶ τούτου μὲν οὐ σμικρὸν προσέθηκε σύμπτωμα τὸ καρωθῆναι ποτ' αὐτὸν, ἐπ' ἐκείνου δὲ προσέθηκε καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς νόσου τούτῳ μὲν ἐξ ἁμαρτήματος μεγάλου φησὶ γεγονέναι. πεπονθυίας γὰρ ἰσχυρῶς κεφαλῆς μέγιστόν ἐστι κακὸν οἴνου πόσις δαψιλής. ἐπ' ἐκείνου δὲ ἐκ προφάσιός φησιν ἄρξασθαι τὴν νόσον, ὥστ' ἐπ' ἐκείνου μὲν οὐδέπω τὸν ἐγκέφαλον ἡγεῖται πεπονθέναι, μόνης δὲ τῆς ἐν τῇ κεφαλῇ πλεονεξίας τῶν χυμῶν εἶναι τὰ συμπτώματα. τῷ Φιλίστῃ δὲ τούτῳ καὶ αὐτὸν ἐν τῷ χρόνῳ τὸν ἐγκέφαλον ἐν διαθέσει γεγονέναι μοχθηρᾷ. προσγενομένης δὲ τῆς ἐν τῷ πότῳ βλάβης οὕτως μέγα καὶ ἰσχυρὸν ἀπειργάσατο πάθος, ὡς ἀποκτεῖναι πεμπταῖον αὐτόν. ὅσα δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψε γενέσθαι συμπτώματα τῷ Φιλίστῃ, τὰ μὲν τῆς κατὰ τὴν νόσον ὀξύτητός ἐστιν, ὡς εἰ καὶ μηδὲν ἐγκέφαλος ἐβέβλαπτο, τὰ δὲ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου. τῆς μὲν οὖν κατὰ τὴν νόσον ὀξύτητος τά τε κατὰ τοὺς ἐμέτους ἐστὶ συμπτώματα καὶ τῶν

homo surrecturus aegrotabat, capite dolens, ut qui ante ipsum descriptus est. Sed in hoc quidem non parvum adjecit symptoma, quod interdum ipse caro soporaretur, atque ab illo morbi principium adjunxit huic quidem ex errore magno accidisse: affecto siquidem vehementer capite maximum malum est copiosa vini potio: in illo autem ex manifesta causa morbum coepisse ait, ut in illo quidem nondum cerebrum existimet affectum fuisse, solius autem in capite redundantiae humorum esse symptomata. Huic autem Philistae et cerebrum ipsum tempore affectum fuisse affectione prava. Superveniente vero ex potu laesione morbus ita magnus et vehemens effectus est, ut quinto die hominem peremerit. Quae his in diebus scripsit Hippocrates Philistae accidisse symptomata, alia quidem celeritatis morbi sunt, ac si cerebrum illaesum fuisset; alia vero cerebri ipsius. Celeritatis itaque morbi sunt et in vomitibus symptomata et urinarum qualitas: ipsius

οὔρων ἡ ποιότης· αὐτοῦ δὲ τοῦ ἐγκεφάλου ἥ τε κώφωσις καὶ ὁ σπασμὸς καὶ τὸ ἐκμανῆναι. τὸ δ' οὕτως εἰρημένον ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὑποχόνδριον δεξιὸν συνετάθη, ἔῤῥεπεν εἰς τὸ εἴσω· γίνεται μὲν ὅταν ὑπὸ τοῦ διαφράγματος ἕλκηται τὰ κατ' αὐτό. τὸ διάφραγμα δ' αὐτὸ τείνεται ποτὲ μὲν πλευρίτιδι διὰ τὸ μέγεθος τῆς φλεγμονῆς τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος, ποτὲ δὲ διὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων ἀνασπῶσαν ἐφ' ἑαυτὴν τὰ καθήκοντα πρὸς τὸ διάφραγμα νεῦρα, διὰ φλεγμονὴν ἰδίαν. ἀλλὰ νῦν γε τῶν εἰρημένων τριῶν εὐλογώτερόν ἐστι διὰ τὴν τῶν νεύρων τάσιν ἀνασπώμενον αὐτὸ ἀνεσπακέναι τὸ ὑποχόνδριον· ὡς τὰ πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄμφω τὰ ὑποχόνδρια κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέσεις ἔσω γίνεται. συμβαίνει δ' ἐνίοις καὶ τὸ ἕτερον μόνον, ὅταν καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων, τὸ μὲν ἕτερον μέρος ἰσχυρῶς ᾖ πεπονθὸς, τὸ δ' ἕτερον ἢ μηδ' ὅλως ἢ μετρίως.

---

vero cerebri et surditas et convulsio et vehementer insanire. At quod ab auctore ita pronunciatum est: hypochondrium dextrum distentum est et intro vergebat, fit quidem ubi a diaphragmate trahuntur, quae in ipso sunt. Diaphragma vero ipsum tenditur interdum quidem in pleuritide propter phlegmones membranae costas succingentia magnitudinem, interdum vero propter nervorum principium, quod ad se eos qui ad diaphragma porriguntur nervos retrahit propter propriam phlegmonem. Verum nunc ex hujusmodi tribus magis consentaneum est propter nervorum tensionem retractum ipsum hypochondrium retraxisse. Ut plurimum itaque et utraque hypochondria in hujusmodi affectionibus intro procedunt. Accidit autem nonnullis alterum solum, ubi principii nervorum altera quidem pars vehementius affecta fuerit, altera vero nullo modo vel moderate.

γ.

Τὴν Εὐρυάνακτος θυγατέρα παρθένον πῦρ ἔλαβεν, ἦν δ' ἄδιψος διὰ τέλεος, γεύματα οὐ προσεδέχετο. ἀπὸ δὲ κοιλίης σμικρὰ διῄει. οὖρα ὀλίγα λεπτὰ, οὐκ εὔχροα. ἀρχομένου δὲ τοῦ πυρετοῦ περὶ ἕδρην ἐπόνει. ἑκταίη δὲ ἐοῦσα ἄπυρος οὐκ ἵδρωσεν, ἐκρίθη. τὸ δὲ περὶ τὴν ἕδρην σμικρὰ ἐξεπύησεν, ἐῤῥάγη ἅμα κρίσει. μετὰ κρίσιν ἑβδομαίη ἐοῦσα ἐῤῥίγωσε σμικρὰ, ἐπεθερμάνθη, ἵδρωσε. μετὰ δὲ κρίσιν ὀγδαῖος ἐοῦσα ἐῤῥίγωσεν οὐ πολλὰ, ὕστερον δὲ ἄκρεα ψυχρὰ ἀεί. περὶ δὲ δεκάτην κατὰ τὸν ἱδρῶτα τὸν γενόμενον παρέκρουσε καὶ πάλιν ταχὺ κατενόει. ἔλεγον δὲ γευσαμένην βότρυος ταῦτα παθεῖν. διαλιποῦσα δὲ δωδεκάτην πάλιν πολλὰ παρελήρει, κοιλίη ἐπεταράχθη χολώδεσιν ὀλίγοισιν, ἀκρήτοισι, λεπτοῖσι, δακνώδεσι, πυκνὰ ἀνίστατο. ἀφ' ἧς δὲ παρέκρουσε τοῦ ὕστερον, ἀπέθανεν ἑβδόμῃ. αὕτη ἀρχομένου τοῦ νοσήματος ἤλγει φάρυγγα καὶ διὰ τέλεος ἔρευθος εἶχε, καὶ γαργαρεὼν ἀνεσπασμένος, ῥεύματα πολλὰ σμικρὰ, λεπτὰ,

III.

Virginem Euryanactis filiam ignis prehendit; haec perpetuo sitis fuit expers; edulia non assumebat; ab alvo pauca dejiciebantur; urinae tenues, paucae, non probe coloratae: exordiente febre ad sedem dolebat. Sexto die a febri immunis, non sudavit, judicata est. Quod ad sedem erat, paululum suppuravit et una cum judicatione erupit. A judicatione septimo die rigore correpta aliquantulum riguit, incaluit, sudavit. Octavo post judicationem die non admodum riguit; postea extrema semper frigida. Ad decimum post sudorem obortum deliravit, statimque rursum ad mentem rediit. Dicebant autem ex degustata uva haec accidere. Cum autem duodecimo intermisisset, rursus multopere deliravit; alvus turbata est biliosis paucis, tenuibus, mordacibus, crebro desurgebat. Septimo die, a quo postremum deliravit, defuncta est. Haec incipiente morbo fauces dolebat ac perpetuo ruborem habuit; gurgulio

Ed. Chart. IX. [234. 235.] Ed. Baf. V. (409.)
δριμέα, ἔβηξε πέπονα, οὐδὲν ἀνῆγεν, ἀπόσιτος πάντων, παρὰ πάντα τὸν χρόνον, οὐδ' ἐπεθύμησεν οὐδενὸς, ἄδιψος, οὐδ' ἔπινεν, οὐδὲν ἄξιον λόγου, σιγῶσα, οὐδὲν διελέγετο, δυσθυμίη ἀνελπίστως ἑωϋτῆς εἶχεν. ἦν δέ τι καὶ συγγενικὸν φθινῶδες.

[235] Μετὰ τὸ διηγήσασθαι τὰ γενόμενα ταύτῃ νοσούσῃ μέχρι θανάτου, προσέθηκεν αὐτὸς ὅλης τῆς νόσου τὴν ὑπόθεσιν, ἐφ' ᾗ προσηκόντως ἀπέθανεν. ἀπὸ κεφαλῆς γὰρ αὐτῇ φησιν εἰς πνεύμονα γενέσθαι κακὰ ῥεύματα, φάρυγγι καὶ γαργαρεῶνι λυμαινόμενα. προσέθηκε δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ, ἦν δέ τι καὶ συγγενικὸν φθινῶδες, οὗ μεμνῆσθαι χρὴ καὶ μὴ πείθεσθαι τοῖς λέγουσι σοφισταῖς οὐδὲν εἶναι πάθος συγγενικόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μόνον οὐκ ἂν οὕτω ταχέως ἀπέκτεινεν αὐτήν, ἡ δ' ἐπιπλακεῖσα τῷ παθήματι τούτῳ νέκρωσις τῆς φυσικῆς δυνάμεως αἰτία τοῦ θᾶττον ἀποθανεῖν ἐγένετο. δεδήλωται δ'

revulfus eft; defluxiones multae, parvae, tenues, acres; tuffiebat; concoctum nihil educebat; toto morbi tempore omnes cibos averfata eft, neque quidquam appetivit, fiti varia, neque quicquam effatu dignum bibit, tacebat, nihil loquebatur et moeror et defperatio ipfi aderat. Quiddam tabidum congenitum erat.

Pofteaquam quae huic aegrotanti ad mortem ufque facta funt enarravit, morbi totius hypothefin adjecit, ex qua decenter interiit. Ait enim malas quidem a capite ad pulmonem huic factas fuiffe defluxiones faucibus et gurgulioni noxias. Adjecit autem et narrationi: at quiddam tabidum erat congenitum; quod meminiffe oportet, non autem fophiftis fidem adhibere nullum morbum genitum effe narrantibus. Verum hoc ipfum quidem per fe folum non ita cito ipfam peremiffet, fed huic affectui implicata naturalis facultatis peremptio citae mortis caufa extitit. Ipfa vero per totum textum declarata eft. *Haec*

αὕτη διὰ τῆσδε τῆς λέξεως, ἣν δ' ἄδιψος διὰ τέλεος, γεύματα οὐ προσεδέχετο. προείρηται δέ μοι περὶ τῆς τούτων τῶν συμπτωμάτων κακοηθείας ἐν τῷ πρὸ τούτου γράμματι. καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως πάλιν ἐπισημαινόμενος, ὥσπερ εἴωθε, τά τε τοῦ θανάτου καὶ τῆς σωτηρίας αἴτια τοῖς ἀῤῥώστοις γινόμενα προσέγραψε. ἀπόσιτος πάντων παρὰ πάντα τὸν χρόνον, οὐδ' ἐπεθύμησεν οὐδενὸς, ἄδιψος, ἔσχατόν τι μῖσος αὐτῇ γεγονέναι σιτίων ἐνδεικνύμενος, ὡς μηδ' εἰς ἐπιθυμίαν ἀφικνεῖσθαί τινος, οἷαν ἴσχουσιν ἔνιοι τῶν ἀνορεκτούντων ἐξ ἀναμνήσεως, ἐφ' οἷς ἔμπροσθέν ποτε διετέθησαν ἡδέως. ὁρῶμεν γὰρ ὁσημέραι τῶν ἀνορεκτούντων ἐν νόσοις τινὰς ἅμα τὸ γεύσασθαί τινων ἀποστρεφομένους αὐτῶν, τινὰς δ' οὐδὲ γεύσασθαι τολμῶντας. ἀλλ' ὅμως καὶ τούτων οἱ πλεῖστοι τοῖς πυνθανομένοις αὐτῶν, εἴ τινος ἐπιθυμοῖεν, ἀποκρίνονταί τινα βρώματα, κατὰ μνήμην τῶν ἔμπροσθεν ἡσθέντων αὐτοὺς τοῦτο ποιοῦντες. καὶ μέγιστόν γέ τοι σημεῖον ἔστω τῆς ὀρεκτῆς τῶν σιτίων δυνάμεως ἐν νεκρώσει παντε-

perpetuo fine fiti fuit; edulia non affumebat. At de horum fymptomatum malignitate libro hanc praecedente dixi et Hippocrates ipfe ad finem narrationis iterum demonftrat, ut confuevit, quae aegrotis tum falutis tum mortis caufae fiunt, adfcripfit. Omnia averfabatur edulia per totum morbi tempus, neque quicquam appetivit, fine fiti fummum ciborum odium ipfi adfuiffe judicans, ut neque in rei alicujus defiderium perveniret, quare fortiuntur nonnulli eorum qui omnem cibum refpuunt ex recordatione, ubi antea nonnumquam fuaviter cibarentur. Intuemur enim quotidie nonnullos eorum, qui in morbis non appetunt, fimul ubi quippiam guftarint, ipfum averfari; alios vero guftare non aufos. Attamen ex his plerique interrogantibus ipfos, fi quid defiderent, refpondent edulia quaedam, memores eorum, quibus antea id facientes oblectarentur. Atque maximum tibi fignum efto facultatis ciborum defideratricis in perfecta extinctione pofita, fi parata haec quae fe defiderare profitentur, fimul

λεῖ γινομένης, ἐὰν παρασκευασθέντων ὧν ἐπιθυμεῖν φασὶν ἅμα τὸ γεύσασθαι μέμψωνταί τε καὶ μηκέτι προσενέγκωνται. κάκιστα δ' ἐχόντων καὶ τούτων, ἔτι μοχθηρότερον αὐτῶν οἱ μηδ' ἐπιθυμήσαντές τινων διάκεινται, νέκρωσιν ἐσχάτην ἐνδεικνύμενοι τῆς φυσικῆς δυνάμεως, ᾗ σιτίων τε καὶ πομάτων ὀρεγόμεθα. διὰ ταῦτα τοίνυν ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς οὐδὲν ἔτι δεόμεθα τὴν διαφορὰν τῶν ἀντιγράφων ἐπισκοπεῖσθαι καὶ ἀνακρίνειν ἐν τῇ τῶν ἡμερῶν ἐξετάσει. μηδεμίαν γὰρ αὐτῶν ἐχουσῶν τάξιν, ἐπειδὴ τὸ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥεῦμα καὶ τὸ συγγενικὸν φθινῶδες αἴτιον ἐγένετο τοῦ θανάτου, διὰ τοῦτο καὶ τὴν τῶν ἀντιγράφων διαφωνίαν δύσκριτόν τε ἅμα καὶ περιττὴν ἡγησάμενος ἀπέλιπον.

δ'.

Ἡ κυναγχικὴ ἡ παρὰ τὰ Βίτωνος, ᾗ πρῶτον ἀπὸ γλώσσης ἤρξατο, ἀσαφὴς ἡ φωνὴ, γλῶσσα ἐρυθρὴ, ἐπεξηράνθη. τῇ πρώτῃ φρικώδης, ἐπεθερμάνθη, ῥῖγος, πυρετὸς ὀξὺς,

atque gustarint, tum culpent tum non amplius ingerant. His etiam pessime habentibus deterius etiamnum habent qui nihil appetunt summam naturalis facultatis peremtionem indicantes, qua tum cibos tum potus appetimus. Ob haec itaque mortua muliere ultra nobis opus non est differentium exemplarium consideratione et de dierum inquisitione discutiamus. Nullum enim ipsis ordinem habentibus, quia a capite defluxio et congenitum quid tabis mortis essent causae, propterea et exemplarium discordiam judicatu difficilem simul ac supervacuam praetermisit.

IV.

Quae anginosa apud Bitonem decumbebat, huic primum lingua laborare coepit; obscura vox, lingua rubra, inaruit. Primo die horruit, incaluit, rigor, febris acuta,

οἴδημα ὑπέρυθρον, σκληρὸν, τραχήλου καὶ ἐπὶ στῆθος ἐξ ἀμφοτέρων, ἄκρεα ψυχρὰ, πελιὰ, πνεῦμα μετέωρον, ποτὸν διὰ ῥινῶν ἐχεῖτο, καταπίνειν οὐκ ἠδύνατο, διαχωρήματα καὶ οὖρα ἐπέστη. τετάρτῃ πάντα παρωξύνθη, [236] πέμπτῃ ἀπέθανε, κυναγχική. πι. ευ. ε. εθ.

Οὔτε ἐν ἅπασι τῶν ἀντιγράφων οὕτως εὑρίσκεται γεγραμμένον τὸ τέλος τῆς ῥήσεως οὔτ' ὑπὸ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἁπάντων φαίνεται γινωσκόμενον. ἀλλὰ καὶ τούτων ἔνιοι μὲν ἀντὶ τοῦ πέμπτῃ ἑβδόμῃ γράφουσιν, ἔνιοι (410) *δ' ὀγδόῃ. Καπίτων δ' οὐκ οἶδα τί δόξαν αὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἡμέρας ἀφείλετο καὶ τὸ κυναγχική. καὶ πρὸ τούτων δ' ἔτι τὸ τετάρτῃ πάντα παρωξύνθη χωρὶς τοῦ τετάρτῃ γράφει, τὸ τέλος ὅλης τῆς ῥήσεως τοιοῦτον ποιήσας, διαχωρήματα καὶ οὖρα ἐπέστη, πάντα παρωξύνθη ἀπέθανε. περὶ μὲν οὖν τῆς βελτίονος γραφῆς ὕστερον ἐπισκεψόμεθα· πρότερον δὲ τῶν εἰρημένων ἐπ' αὐτῆς ἐξηγησόμεθα τὰ μὴ*

tumor fubruber, durus, cervicis et in pectus utraque ex parte, extrema frigida, livida; fpiritus fublimis; potus per nares effluebat; devorare non poterat; dejectiones et urinae fubftiterunt. Quarto exacerbata funt omnia. Quinto anginofa periit. P. D. S. Q. M. Probabile dejectionibus fuppreffis quinto mortua eft.

Neque in omnibus exemplaribus ita reperitur fcriptus orationis finis, neque ab omnibus libri interpretibus cognitus videbitur. Verum horum nonnulli pro quinto feptimum fcribunt, nonnulli autem octavum. At Capito, non novi quid ipfi vifum fit, et diem et cynanchicam fuftulit atque ante haec, quarto omnia exacerbata funt, fine quarto fcribit, univerfi textus finem talem efficiens: dejectiones et urinae fubftiterunt, omnia exacerbata funt, interiit. De meliori itaque fcriptura poftea confiderabimus. Prius autem ex enunciatis in ipfa explicabimus quae manifefta non funt; hoc fiquidem eft quod maxime

σαφῆ, ταῦτο γάρ ἐστι τὸ μάλιστα προκείμενόν μοι ἐν τοῖς ἐξηγητικοῖς βιβλίοις. φαίνεται δὴ τὸ πνεῦμα μετέωρον οὐκ εἶναι σαφὲς, ἀμέλει Σαβῖνος ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ τήνδε τὴν λέξιν ἔγραψε. μετέωρος δ' ἦν ἡ ἀναπνοὴ, τουτέστιν ἄκρα τῇ ῥινὶ ἀνέπνει, διὰ φλεγμονὴν τῆς ἀρτηρίας, κλειομένης τῆς εὐρυχωρίας καὶ μηκέτι δυναμένης τῆς ὁλκῆς τοῦ πνεύματος εἰς τὸν πνεύμονα γενέσθαι. ἀσαφὴς δ' ἐστὶ καὶ ἡ αὐτοῦ τοῦ Σαβίνου ῥῆσις, ὡς ἐξηγητοῦ πάλιν ἑτέρου δεῖσθαι. δοκεῖ δέ μοι βούλεσθαι δηλοῦν ἐκείνους ἀναπνεῖν ἄκρᾳ τῇ ῥινὶ τοὺς κινοῦντας αὐτῆς ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς τὰ πτερύγια. πολλοὺς γὰρ τῶν νοσούντων οὕτως εἴδομεν ἀναπνέοντας, ὡς ἐν μὲν ταῖς εἰσπνοαῖς προστέλλειν, ἐν δὲ ταῖς ἐκπνοαῖς διαστέλλειν αὐτὰ, καὶ συμβαίνει γε τοῦτο τοῖς τε πνιγομένοις ὑπὸ κυνάγχης ἢ περιπνευμονίας ἢ ἐμπυήματος, ἔτι τε τοῖς ἀῤῥώστοις τὴν δύναμιν. ὅπως μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων γίνεται νῦν οὐκ ἀνάγκη λέγειν· ὅπως δ' ἐπὶ τῶν διὰ τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, νῦν ἐροῦμεν εὐθὺς καὶ διὰ τί μετέωρον ὠνόμασεν ὁ Ἱπποκράτης τὸ

propofui in interpretationum libris. Videtur fane fpiritus fublimis, perfpicua non effe oratio. Nimirum Sabinus de ipfa hoc in textu fcripfit: fublimis autem erat refpiratio, hoc eft, per fummas nares refpirabat propter arteriae phlegmonem, fic praeclufo viae fpatio, ut fpiritus attractio ad pulmonem non amplius fieri poffet. Et vero obfcura eft Sabini ipfius oratio, ut altero interprete rurfum indigeat. Videtur autem mihi velle indicare illis fumma nare refpirare, qui in infpirationibus pinnas ipfius naris movent. Multos fiquidem aegros ita refpirare cernimus, ut in infpirationibus quidem ipfas contraherent, in exfpirationibus vero dilatarent, idque iis accidit, qui ob anginam vel peripneumoniam vel empyema ftrangulantur, atque aliis qui imbecillis funt viribus. Itaque quo pacto quidem in aegris fiat, nunc dicere neceffe non eft. Quo vero modo propter fpirabilium organorum anguftiam eveniat, nunc proferam quamprimum, curque fublimem appellaverit Hippocrates fpiritum hujusmodi fimul expli-

τοιοῦτον πνεῦμα, συνεξηγησόμενοι. φαίνεται γὰρ τοῖς οὕτω διακειμένοις τὰ τοῦ θώρακος ὑψηλὰ μέχρι τῶν ὠμοπλατῶν κινούμενα, καὶ τοῦτ' εὔλογον εἰρῆσθαι νῦν ὑπ' αὐτοῦ μετέωρον πνεῦμα γινόμενον, οὐ μόνον ἐν τοῖς κυναγχικοῖς, ἀλλὰ κἀν τοῖς περιπνευμονικοῖς καὶ τοῖς ἐμπυηκοῖς ὀνομαζομένοις πάθεσι. γίνεται δὲ καὶ χωρὶς πυρετῶν ἐπὶ τῶν ἰδίως ὀνομαζομένων ὀρθοπνοϊκῶν τε καὶ ἀσθματικῶν. ἀπὸ γὰρ τοιούτων συμβεβηκότων ἑκάτερον τῶν ὀνομάτων τῷ πάθει τούτῳ τέθειται, τὸ μὲν ἆσθμα διὰ τὴν ὑπειγμένην ἀναπνοὴν, ἣ καὶ τοῖς δραμοῦσιν ὀξέως γίνεται· τὴν δ' ὀρθόπνοιαν ἐπειδὴ διὰ τὸ πνίγεσθαι κατακειμένους σχηματίζουσιν ἑαυτοὺς ὀρθίους· ἔνιοι δὲ καὶ ἀναγκάζονται καὶ τελέως ἐξανίστασθαι. γέγραπται δὲ κἀν προγνωστικῷ κατὰ λέξιν οὕτως λεγομένην· αἱ δὲ κυνάγχαι δεινόταται μὲν εἰσι καὶ τάχιστ' ἀναιροῦσαι, ὅσαι μήτ' ἐν τῇ φάρυγγι ἔκδηλον μηδὲν ποιέουσι μήτ' ἐν τῷ αὐχένι· πλεῖστον δὲ πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθόπνοιαν. ἡ αὐτὴ τοίνυν αἰτία τήν τ' ὀρθόπνοιαν ἐργάζεται τοῖς πνιγώδεσι πάθεσι καὶ τὸ προσα-

caturus. Conſpiciuntur ſiquidem ſic affectis ſummae thoracis partes ad omoplatas uſque moveri: et rationi conſonum eſt, hoc dici nunc ab ipſo fieri ſublimem ſpiritum, non ſolum in cynanchicis, verum etiam et in peripneumonicis et empyicis appellatis affectibus. Fit autem et citra febres improprie appellatis, orthopnoicis et aſthmaticis. De hujusmodi ſiquidem accidentibus nomen utrumque huic affectui impoſitum eſt, aſthma quidem propter coactam reſpirationem, quae et velociter currentibus accidit: orthopnoea vero quandoquidem quod decumbentes ſuffocentur, ſeſe rectos figurant, nonnulli autem et coguntur ac plane exurgunt. At et in prognoſtico his verbis ita prolatis ſcriptum eſt: cynanchae autem graviſſimae quidem ſunt et celerrime enecant, quae neque in faucibus quicquam manifeſtum, neque in cervice, ſed dolorem plurimum praeſtant et orthopnoeam. Eadem itaque cauſa orthopnoeam parit ſtrangulantibus affectibus et appellatum

γορευόμενον ἀρτίως μετέωρον πνεῦμα. κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἔχοντες, ὅταν ἐν ἡσυχίᾳ πάντων τῶν κατὰ προαίρεσιν ὦμεν ἐνεργειῶν, μόνοις τοῖς κατὰ τοῦ θώρακος μέρεσι τοῖς κατὰ τὰς φρένας ἀναπνέομεν, ὡς ἐν τοῖς περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων ἐδείχθη. πλείονος δ' εἰσπνοῆς δεόμενοι καὶ τὰ συνεχῆ τοῖς κάτω συγκινοῦμεν. ἐπειδὰν δὲ [237] πλείστης δεώμεθα, καὶ τὰ κατὰ τὰς ὠμοπλάτας μόρια κινοῦμεν, ἅπαντι τῷ θώρακι βιαίως ἐνεργοῦντες. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἡμῖν ὑγιαίνουσι γίνεται δραμοῦσιν ὀξέως ἢ ὁπωσοῦν σφοδρῶς κινηθεῖσι, διὰ τὸ πλείονος εἰσπνοῆς δεῖσθαι. κατὰ δὲ τὰς περιπνευμονίας καὶ τὰ τῶν ἐμπύων παθήματα ἤτοι πάθη καὶ τὰς ἐπὶ τῶν πυρετῶν ὀρθοπνοίας, διὰ τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, οὐ δυναμένων καταδέξασθαι τοσαύτην οὐσίαν ἀέρος, ὅσης χρήζει τὸ ζῶον. ἀπλήρωτος οὖν ἡ χρεία τῆς ἀναπνοῆς γινομένη κίνδυνον ἐπάγει πνιγὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζονται συνεχῶς τε καὶ παντὶ τῷ θώρακι ποιεῖσθαι τὴν ἀναπνοήν· ἐπὶ δὲ τῆς συνάγχης αἱ μὲν κατὰ τὸν πνεύμονα κοιλίαι τοῦ πνεύματος, ἐν αἷς ἀνα-

nuper fublimem fpiritum: nam fecundum naturam habentes, quum in quiete omnium voluntariarum actionum fuerimus, folis thoracis partibus ad feptum transverfum porrectis refpiramus, quemadmodum in commentariis de refpirationis caufis demonftratum eft; ampliore autem infpiratione indigentes et continuas infernis fimul movemus; ubi vero plurima indigemus et partes in omoplati movemus, toto thorace vehementer operantes. Sed hoc quidem nobis bene valentibus accidit celeri curfu aut quocumque motu vehementer agitatis, propter ampliorem refpirationis neceffitatem. In peripneumoniis vero et fuppuratorum pathematis feu affectibus et orthopnoeis cum febre propter organorum refpirationi infervientium anguftiam, tantam aëris fubftantiam excipere non valentium quanta animal opus habet. Itaque non fatiatus refpirationis ufus fuffocationis periculum inducit, ob idque coguntur tum affidue tum toto thorace moliri refpirationem. In angina vero quae in pulmonibus funt fpiritus conce-

πνέομεν, ἄφρακτοί εἰσι καὶ καθαραί. φλεγμαινόντων δὲ τῶν ἐν τῷ λάρυγγι μυῶν στενοχωρία γίνεται κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν πρώτην τοῦ ἔξωθεν ἀέρος, ὃν διὰ τῆς εἰσπνοῆς ἕλκομεν, ὥστε καὶ νῦν καθ' ἑτέραν μὲν αἰτίαν, ὡσαύτως δ' ἀπλήρωτος ἡ χρεία γίνεται τῆς ἀναπνοῆς, ὡς ἐπ' ἀσθματικῶν, ἐμπύων τε καὶ περιπνευμονικῶν ἐνεγίνετο. διὰ τοῦτο ἐξορμῶσιν οἱ πνιγόμενοι διανίστασθαί τε καὶ παντὶ τῷ θώρακι βιαίως ἐπισπᾶσθαι τὸν ἔξωθεν ἀέρα. κατὰ τοῦτο μὲν δὴ τοῖς κυναγχικοῖς τὸ μετέωρον ὠνομάσθαι πνεῦμα λογίσαιτ' ἄν τις. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ διὰ τὸ μετεωρίζειν ἑαυτοὺς ἐθέλειν οὕτως εἰρῆσθαι, ταυτὸν σημαίνοντος τοῦ μετεώρου πνεύματος τῇ κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὀρθοπνοίᾳ. γέγραπται δ' ἐν τῇ διηγήσει τῆς προκειμένης ἐν τῷ λόγῳ κυνάγχης, ὡς καὶ τὸ ποτὸν εἰς τὰς ῥῖνας ἀνεκόπτετο. γίνεται δὲ τοῦτο τοῖς μὴ καταπίνειν αὐτὸ δυναμένοις, ἤτοι διὰ στενοχωρίαν τοῦ πόρου τοῦ κατὰ τὸν στόμαχον ἢ διὰ νέκρωσιν αὐτοῦ καὶ παράλυσιν, ὀλέθριον ἐσχάτως ἑκάτερον ὄν, ὥσπερ καὶ τὸ προγεγραμμένον οὕτως ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέ-

ptacula quibus refpiramus, non obfepta exiftunt et pura, fed mufculis gutturis inflammatis anguftia fit in primum externi aëris ingreffum, quem per infpirationem attrahimus, ut et nunc in altera quidem caufa fit. Similiter autem et incompletus fit refpirationis ufus, ut afthmaticis, empyicis et peripneumonicis ineft. Ob id qui fuffocantur, ad furrectionem concitantur et ad externum aërem toto thorace violenter attrahendum. Hac certe ratione anginofis fublimem appellatum effe fpiritum aliquis perpenderit. Fieri autem poteft etiam, quia fefe erigere volunt ita dici, idem fublimi fpiritu fignificante, quod in prognoftico orthopnoea. Scriptum autem et in praefentis, hac in oratione, anginae enarratione; quod et potus ad nares propulfabatur. Id autem accidit ipfum denotare nequeuntibus aut propter meatus ad ftomachum anguftiam aut propter ipfius mortificationem ac paralyfin, fumme perniciofum utrumque exiftens, quemadmodum et quod ita tertio die praefcriptum eft, *extrema*

ραν, ἄκρεα ψυχρὰ, πελιά. προειρηκὼς γὰρ, τῇ τρίτῃ ῥῖγος, πυρετὸς ὀξὺς ἐπήνεγκεν, ἄκρεα ψυχρὰ, πελιά. νεκρώσεως δ' ἐστὶ καὶ σβέσεως τῆς ἐμφύτου θερμασίας σημεῖον ἡ τῶν ἄκρων ψύξις τε καὶ πελίωσις ἐν ὀξέσι πυρετοῖς γινομένη. οὕτως οὖν συνέβη τῇ νοσούσῃ καὶ ἡ τῶν διαχωρημάτων καὶ ἡ τῶν οὔρων ἐπίσχεσις, ὡς ἂν ἤδη νεκρουμένων ἁπασῶν τῶν ἐνεργειῶν, διὸ καὶ πιθανόν ἐστι μήτε κατὰ τὴν ζ', ἡμέραν ἀποθανεῖν τὸν ἄνθρωπον μήτε κατὰ τὴν η'. οὐδὲ γὰρ ἐξαρκέσαι δυνατὸν ἦν τοσοῦτον χρόνον τὴν δύναμιν, ἤδη κατὰ τὴν γ', ἡμέραν συμπτώματά τε καὶ σημεῖα ἔχουσαν ἀπὸ ψυχομένης τῆς φύσεως. ὁ Ἱπποκράτης τε ἐν τοῖς οὕτως ὀξέσι νοσήμασιν εἰωθὼς τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινόμενα γράφειν οὐκ ἂν παρέλιπεν εἰπεῖν τι καὶ περὶ τῆς ε' ἡμέρας καὶ τῆς στ'. ἐπεὶ τοίνυν ἐπὶ συμπληρωθείσῃ τῇ τῆς τρίτης ἡμέρας διηγήσει, τῆς δ' μόνης ἐμνημόνευσε, πάντ' ἐν αὐτῇ παροξυνθῆναι λέγων, ἔτι καὶ μᾶλλόν ἐστι δῆλον ὡς ἀδύνατον ἦν ἄχρι τῆς ζ' ἢ η' ἡμέρας ζῆσαι τὴν γυναῖκα. παραδόξους μὲν γὰρ μεταβολὰς ἐν τῷ σπα-

frigida, *livida;* praefatus enim, *tertio rigor*, *febris acuta*, fubintulit, *extrema frigida*, *livida.* Interemtionis autem et extinctionis caloris nativi fignum extremorum tum frigus tum livor in acutis febribus obortus. Itaque fic accidit aegrotanti et dejectionum et urinarum fuppreffio, tamquam jam emortuis functionibus omnibus; ideoque credibile eft, neque feptimo die neque nono hominem interiiffe. Non enim facultas ad tantum tempus fufficere poterat, quae jam tertio die et fymptomata et figna haberet naturae refrigeratae. Atque confuetus Hippocrates in ita acutis morbis quae quotidie oriuntur fcribere, nihil quicquam de quinto et fexto diebus omitteret pronunciare. At quoniam et completa tertii diei enarratione quarti folius meminit, in eoque omnia exacerbari afferit, magisque etiamnum manifeftum eft quod impoffibile effet ad feptimum usque aut octavum mulierem vixiffe, admirabiles fiquidem transmutationes, quae raro fiunt propter naturae robur,

νίῳ γινομένας διὰ ῥωμὴν φύσεως ἡμεῖς τε πολλάκις ἐθεασάμεθα καὶ ὁ Ἱπποκράτης αὐτὸς ἐν τῇ διηγήσει τῶν ἀῤῥώστων ἔγραψε, μετὰ τοῦ συνεπισημαίνεσθαι τοῦτο αὐτὸ καὶ δηλοῦν ἄμεινον ἐσχηκέναι τὸν ἄῤῥωστον· ἀλλὰ νῦν γε κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν σὺν ὀξεῖ πυρετῷ τῶν ἄκρων ψυχρῶν τε καὶ πελιῶν γενομένων, ἐπισχεθέντων τε καὶ τῶν οὐρουμένων, εἰ καὶ μὴ προσεγεγράφει, τετάρτῃ πάντα παρωξύνθη, πάντως ἂν ἐτεθνήκει περὶ τὴν πέμπτην ἡμέραν. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο προσέγραψεν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἄν τις ἀποφαίνοιτο θαῤῥούντως οὕτως ἔχουσαν μὴ εἰς τὴν ἕκτην ἡμέραν ἀφικέσθαι ζῶσαν. καὶ πολύ γε μᾶλλον εἰς τὴν ἑβδόμην ἔτ' ἀδυνατώτερον ἢ εἰς τὴν ὀγδόην. [238] ἄξιον οὖν θαυμάσαι πῶς ὑπέγραψεν, ὁ πρῶτος ὑπογράψας τοὺς χαρακτῆρας, οὕτως ὡς δηλοῦσθαι κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν τεθνηκυῖαν αὐτήν· καὶ τούτου μᾶλλον ἔτι πῶς καὶ Ζήνων Ἡροφίλειος, οὐχ ὁ τυχὼν ἀνὴρ, ἐξηγούμενος τοὺς προγεγραμμένους χαρακτῆρας ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ὀγδόῃ τῶν ἡμερῶν ἀποθανεῖν φησι τὴν κυναγχικὴν καὶ τοῦτο δηλοῦσθαι διὰ τῶν τοιούτων χαρακτήρων

ac nos multoties vidimus et Hippocrates ipfe in aegrorum enarratione fcripfit, fimulque hoc ipfum fignificavit, meliusque aegrum habere demonftravit; fed nunc tertio die cum febre acuta extremis tum frigidis tum humidis factis, hisque retentis, quae mejuntur, etiamfi non adfcripfiffet, quarto omnia exacerbata funt, prorfus circiter diem quintum obiiffet. Sed quoniam et hoc adfcripfit, atque etiamnum magis quicquam confifus affirmaverit ita habentem non ad fextum diem vivam perventuram, ac minus quidem in feptimum vel octavum acceffuram. Dignum igitur admiratione quomodo fubfcripferit qui primus characteras fubfcripfit, ita ut ipfa octavo die interiiffe fignificaretur; eoque etiamnum magis quomodo Zeno Herophileus, vir non contemnendus, praefcriptos in tertio epidemiorum characteras exponens, etiam ipfe anginofam ait octavo die defunctam, idque hujusmodi characteribus

πι, δ, (411) ε, κ, θ. τούτων τῶν χαρακτήρων ὁ μὲν πρῶτος τὸ πιθανὸν δηλοῖ, διὰ τοῦ π γράμματος γραφόμενος, μέσην ὀρθὴν ἔχοντος γραμμὴν, ἑκατέρᾳ τῶν ἄλλων παραλλήλων, οἷον ἔνιοι γράφουσι τὸ σημαῖνον τὸν τῶν ἐννεακοσίων ἀριθμόν. καὶ διὰ παντός γε κατὰ πάντας τοὺς ἀῤῥώστους τοῦτο σημαίνει προγεγραμμένος ἁπάντων τῶν ἐφεξῆς χαρακτήρων· ὁ δ' ἐπὶ τῆς τελευτῆς αὐτῶν ἐνταῦθα μὲν τὸν θάνατον δηλοῖ, τοῦ θ γράμματος σημαινόμενον, ἐπ' ἄλλων δ' ἀῤῥώστων τὴν ὑγίειαν ὑπὸ τοῦ υ γράμματος δηλούμενον. ὁ δὲ πρὸ τοῦ τελευταίου χαρακτῆρος γεγραμμένος ἀεὶ σημαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, ἐν ὅσαις ἐνόσησεν ὁ προκείμενος ἑκάστοτε κατὰ τὸν λόγον ἄῤῥωστος. οἱ δ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ πρώτου πάντων τὴν αἰτίαν δηλοῦσι τοῦ σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἢ ἀπολέσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῆς κυναγχικῆς ταύτης οἱ δύο χαρακτῆρές εἰσιν, ὁ μὲν ἑπόμενος τῷ πρώτῳ πάντων, ἐν ᾧ τὸ διὰ μέσου γραμμὴν ὀρθὴν ἔχον ἐγέγραπτο π. τούτῳ δ' ἐφεξῆς ἄλλος τε καὶ ἄλλος. ὁ μὲν οὖν ἑπόμενος τῷ πρώτῳ πάντων, ἐν ᾧ τὸ διὰ μέσου τὸ δ

ſignificari: πι, δ, ε, κ, θ; horum characterum primus quidem πιθανὸν *credibile* ſignificat per πι litteram ſcriptus mediam rectam lineam habens, utrinque aliis lineis aeque diſtantibus, veluti nonnulli ſcribunt numerum nongenteſimum ſignificari et perpetuo in omnibus aegris hoc ſignificat cunctis ſequentibus characteribus praeſcriptus. Character autem ad ipſorum finem ſcriptus, hic quidem mortem indicat litera θ ſignificante; in caeteris autem aegrotantibus litera υ ὑγίειαν *ſanitatem* indicante. Qui vero character ante ultimum ſcribitur, dierum numerum perpetuo ſignificat, in quibus propoſitus ubique in oratione aeger aegrotavit. Characteres vero in medio tum hujus tum primi omnium cauſam indicans qua ſervatus aeger fuerit vel interierit, quemadmodum in anginoſa hac duo ſunt characteres, alter quidem qui primus omnium ſequitur, qui per medium rectam lineam habens ſcriptus eſt πι; atque ab hoc deinceps alius atque alius. Itaque qui primus omnium ſequitur, cujus medium obtinet linea,

στοιχεῖόν ἐστιν ἔχον ἀπὸ μέσης τῆς κάτω γραμμῆς ἑαυτοῦ γραμμὴν ἑτέραν ὀρθὴν εἰς τὰ κάτω μέρη ἠγμένην, ὥσπερ τὸ ι γράφομεν. ὁ δ' ἐφεξῆς ἐστιν ὁ τοῦ ε γράμματος, ἐκ τούτων δ' ἐφεξῆς ὁ Ζήνων δηλοῦσθαί φησι τῶν διαχωρούντων τὴν ἐπίσχεσιν, τοῦ μὲν ἀπεστιγμένου κάτω δ καθ' ὁντινοῦν τρόπον διαχωρούμενα δηλοῦντος, καὶ γὰρ ἱδρῶτος αὐτό φησι σημεῖον, οὐκ οὔρων μόνον ἢ διαχωρημάτων εἶναι, τοῦ δὲ ε τὴν ἐποχὴν ἢ ἐπίσχεσιν αὐτῶν, ὁποτέρως ἂν ὀνομάζειν ἐθέλοις, ὡς εἶναι τὴν ὅλην διάνοιαν τῶν σημείων τοιάνδε, πιθανόν ἐστι τῶν διαχωρουμένων ἐπισχεθέντων ὀγδοαίαν ἀποθανεῖν τὴν κυναγχικήν. θαυμάζω τοίνυν, ὅπερ ἔφην, τῶν ἀκριβέστερον ἀντιγράφων ἐχόντων τὴν ε ἡμέραν, ὁμολογοῦντος τῇ γραφῇ τῆδε καὶ αὐτοῦ τοῦ ε, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐδείκνυον, αὐτόν τε τὸν Ζήνωνα τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἐπίστασθαι γεγραμμένην, ἀντιλέγοντάς τέ τινας αὐτῷ περὶ μὲν τούτου μηδὲν εἰρηκέναι, περὶ δὲ τῶν χαρακτήρων ἐλέγχειν αὐτὸν, ὡς μεταγράψαντα τὸ δεύτερον γράμμα καὶ ποιήσαντα τὸ ἀπεστιγμένον δ, μὴ οὕτως ἐχούσης τῆς κατὰ

elementum eſt *δ*, habens a media quae deorſum eſt linea ſui ipſius lineam alteram rectam ad imas partes actam ut I ſcribimus. Sequens character eſt *ε* litera. Ex his autem deinceps Zeno ait *διαχωρημάτων ἐπίσχεσιν*, dejectionum retentionem, ſignificari, reflexo *δ*. ad inferas partes, quovis modo dejecta ſignificante. Etenim ipſum ait ſudoris eſſe ſignum, non ſolum urinarum vel dejectionum. *ε* vero *ἐποχὴν* vel *ἐπίσχεσιν* ipſarum, *retentionem aut ſuppreſſionem*, utrovis modo appellare volueris, ut tota ſignorum intelligentia talis ſit, credibile eſt dejectionibus retentis octavo die interiiſſe cynanchicam. Demiror itaque, ut dixi, cum accuratiora exemplaria quintum diem habeant, conſentiente huic ſcripturae etiam ipſa littera *ε*, ut paulo demonſtravi, et ipſum Zenonem octavum diem ſcriptum agnoſcere et contradicentes ipſi nonnullos de hac re quidem nihil dixiſſe, ſed de characteribus ipſum redarguere, quod ſecundam literam permutaverit ac *δ* refle-

Ed. Chart. IX. [238. 239.] Ed. Baſ. V. (411.)

τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν γραφῆς. ἀλλὰ μετὰ τὸν πρῶτον χαρακτῆρα τὸ ρ γεγραμμένον, καθάπερ ἐκεῖνοί φασι. παρεισέρχεται δ' ἐνταῦθα λοιπὸν ἤδη μακρός τις λόγων ἑσμός. οἰήσεται γάρ τις ὄντως ὑφ' Ἱπποκράτους προσκεῖσθαι τοὺς χαρακτῆρας τοῖς ἀῤῥώστοις, εἴπερ οἱ ἀντιλέγοντες τῷ Ζήνωνι τὸ ρ φασὶν οὐ τὸ κάτωθεν ἀπεστιγμένον δ γεγράφθαι. ἀλλ' ἐὰν ἀναγνῷ τις τὰ τῶν ἀντειπόντων τῷ Ζήνωνι βιβλία, μηθ' Ἱπποκράτους εἶναι λεγόντων τοὺς χαρακτῆρας, εὑρεθῆναί τε βιβλίον τι τῶν Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου κληθέντος, ἔχον αὐτοὺς διεσκευασμένους ὑπό τινος ἰατροῦ Παμφίλου, τὸ γένος ἐκ πόλεως Ἰνδικῆς, Κλεοφαντίου δὲ τὴν αἵρεσιν. ἀκούσῃ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐνέγραψε τῷ βιβλίῳ τοὺς χαρακτῆρας τούτους ὁ Μνήμων, οὓς δόξειαν αὐτοὶ διαφέρεσθαι πρὸς ἑαυτοὺς οἱ ἀντειπόντες τῷ Ζήνωνι, μηθ' Ἱπποκράτους εἶναι μήθ' οὕτως γεγράφθαι τοὺς χαρακτῆρας, ὡς ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ καὶ τὰ μέχρι νῦν εἰρημένα περιττά τ' εἶναι καὶ μηδὲν [239] ὀνίναι τοὺς ἀναγνωσομένους εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα,

xum fecerit, non ita habente in tertio epidemiorum ſcriptura, ſed poſt primum characterem ρ ſcriptum, quemadmodum illi loquuntur. Sed jam hic reſiduum longa quaedam verborum irrepit multitudo. Exiſtimabit enim quidam revera ab Hippocrate adjectos aegris characteras, ſi qui contradicunt Zenoni τὸ ρ aſſerant ſcriptum eſſe, non deorſum reflexum δ; ut ſi quis legerit libros contradicentium Zenoni, qui neque Hippocratis dicunt eſſe characteras, librumque aliquem repertum Ptolemaei Euergetis appellati, qui collectos ipſos haberet a quodam medico Pamphilo, genere et civitate Indica, ſed de Cleophantii ſecta; quos ab eo diſſidere ſecum cenſuerunt qui Zenoni contradicunt, neque Hippocratis eſſe neque ita ſcriptos characteras, ut ipſe expoſuit. Itaque mihi videntur et hucusque enunciata ſupervacanea eſſe, nihilque lecturis emolumenti ad artis opera allatura, ad quae eum ſtudio

Ed. Chart. IX. [239.] Ed. Baf. V. (411.)

πρὸς ἃ σπεύδειν δεῖ τὸν ἀσκούμενον ἐν αὐτῇ. ἀλλ' ἐπειδὴ γραφομένων αὐτῶν ἔδοξε τοῖς φίλοις, οἷς πεισθεὶς κατὰ τὸ πρῶτον βιβλίον ἐλέγχους τινὰς ἔγραψα τῶν μοχθηρῶς ἐξηγησαμένων τὰ κατὰ τοὺς ἀῤῥώστους, εἰπεῖν τί με καὶ περὶ τῶν χαρακτήρων τούτων ἅπαξ ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ, καὶ τοῦθ' ὑπέμεινα πρᾶξαι γινώσκων, ὅπερ ἀεὶ λέγω, τὰ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἰατρῶν ἐν ὑπομνήμασι γεγραμμένα, ἀπολλύντα μὲν ἡμῶν τὸν χρόνον, ἰατρικὸν δ' οὐδὲν διδάσκοντα, δι' οὓς κἀγὼ τὰς μὲν ἰατρικὰς πραγματείας ἰδίᾳ καθ' ἑαυτὰς ἐποιησάμην, τὰς δὲ πρὸς τοὺς σοφιστὰς, ἐπειδὴ καὶ τούτων ὁρῶ δεομένους τοὺς νέους, ὅσοι διαστρέφονται πρὸς αὐτῶν, αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς πάλιν καὶ ταύτας, ἵν' εἴ τις ἔχῃ χρόνον ἐκ περιουσίας ἐντυγχάνειν αὐταῖς, ὡς πρὸς πολεμίους ᾖ παρεσκευασμένος τοὺς σοφιστάς. οὕτως οὖν καὶ νῦν ἄχρηστον πρᾶγμα πρὸς τὸ καλῶς ἰᾶσθαι τὸ κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τούτους ὑπάρχον, ὅμως οὐκ ὀκνήσω διελθεῖν ἅπαν, ἐπειδὴ τοῖς φίλοις οὕτως ἔδοξεν. ἠσχυνάμην δ' ἂν εἰς τοιαύτην φλυαρίαν ἐκτρεπόμενος, εἰ μὴ πρότερον ἐν πολλαῖς

properare oportet qui huic addictus eft. At quoniam quod ipfi fcripti effent, vifum eft amicis, quibus cedens in primo libro confutationes quasdam fcripfi eorum quae prave in aegris expofuerunt, ut aliquid dicerem et de his characteribus femel in hoc libro; quod ut facerem animum induxi, non ignorans quod perpetuo dico, quae a recentioribus medicis in commentariis fcripta funt; tempus quidem nobis confumere, medicinale vero docere nihil, propter quos et ego medicos tractatus feorfum per fe feci. Quos vero adverfus Sophiftas paravi, quoniam et his recentiores indigere video qui ab ipfis pervertuntur; hos ipfos etiamnum per fe, ut fi quis ex abundantia occafionem nactus fuerit, ipfos evolvat, ut adverfus fophiftas hoftes paratus fit. Sic igitur et nunc quum res fit inutilis ad probe medendum ex his prodit characteribus, non tamen cunctabor totum percurrere, quandoquidem amicis ita placuit. At pudore erubefcerem ad ejusmodi nugas deflecti, nifi prius in multis operibus omnia

πραγματείαις ἅπαντα τῆς ἰατρικῆς τέχνης τὰ χρήσιμα διελθὼν οὕτως ἧκον ἐπὶ τὰς τῶν Ἱπποκρατείων βιβλίων ἐξηγήσεις, ἐν αἷς ἐπιμαθεῖν μὲν οὐδὲν ἔχουσιν οἱ μανθάνοντες τὴν τέχνην, ἔξωθεν ὧν ἐν ταῖς ἰατρικαῖς πραγματείαις ἔγραψα κατὰ διέξοδον σαφῶς, ὡς καὶ τοὺς ἀμβλεῖς τὴν διάνοιαν ἕπεσθαι τοῖς λεγομένοις. ἱστορίας δὲ γνῶσιν ἕξουσιν, ἀφ' ἧς οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων θαυμάζουσιν ἐνίοτε τῶν τὰς τέχνας μεταχειριζομένων τινὰς, οἰόμενοι τοὺς πολυΐστορας καὶ πολυμνήμονας ἀνθρώπους, εὐθὺς καὶ τὰ τῆς τέχνης διαγινώσκειν θεωρήματα. καὶ νῦν οὖν ἐρῶ τὴν περὶ τῶν χαρακτήρων ἱστορίαν ἅπασαν, ἐπεὶ δὲ τοῦτο δοκεῖ τοῖς τε φίλοις καὶ τοῖς ἑταίροις ἅπαξ ἐνθάδε γενέσθαι βέλτιον εἶναι. λέλεκται μὲν οὖν ἃ μέλλω λέγειν ὑπὸ Ζεύξιδος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν εἰς τὸ προκείμενον βιβλίον ὑπομνημάτων, καὶ ἦν ἴσως ἄμεινον, ὥσπερ εἴωθα ποιεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἀναπέμψαι τοὺς βουλομένους τὴν ἱστορίαν ταύτην γνῶναι πρὸς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τοῦ Ζεύξιδος ὑπομνήματα μηκέτι σπουδαζόμενα σπανίζει, διὰ τοῦτ' ἠξίωσαν

quae ad medicam artem fpectant utilia perfequutus: ita ad Hippocraticorum librorum explanationes venirem; id quidem difcere poffunt, qui artem difcunt absque his quae in medicis tractationibus per decurfum manifefte fcripfi, ut qui mente obtufi funt, quae dicuntur affequi poffint; narrationis vero cognitionem obtinebunt, qua plerique hominum demirantur interdum quosdam ex his qui artes tractant, exiftimantes eos qui multa legerunt multaque retinuerunt ftatim et artis praecepta dignofcere. Nunc itaque etiam dicturus fum omnem de characteribus hiftoriam, quoniam hoc et amicis et familiaribus melius effe videtur, ut femel hic fiat. Quae itaque fum dicturus a Zeuxide dicta funt primo hunc in librum commentario, ac fortaffe praeftiterat, quemadmodum in talibus facere confuevi, qui hanc hiftoriam noffe defiderant, eos ad illum librum remittere. Verum quia Zeuxidis commentarii non amplius aeftimati recrefcunt, ob id me ipfos

ἐμὲ διελθεῖν αὐτὰ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Μνήμονος ποιησάμενον αὐτῆς. ἔνιοι μὲν γάρ φασιν αὐτὸν λαβόντα τὸν τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν ἐκ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μεγάλης βιβλιοθήκης ὡς ἀναγνωσόμενον ἀποδοῦναι, παρεγγράψαντα ἐν αὐτῷ καὶ μέλανι καὶ γράμμασι παραπλησίοις τοὺς χαρακτῆρας τούτους. ἔνιοι δὲ καὶ αὐτὸν ἐκ Παμφυλίας κεκομικέναι καὶ φιλότιμον περὶ βιβλία τόν τε βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖον οὕτω γενέσθαι φασὶν, ὡς καὶ τῶν καταπλεόντων ἁπάντων τὰ βιβλία κελεῦσαι πρὸς αὐτὸν κομίζεσθαι καὶ ταῦτα εἰς καινοὺς χάρτας γράφοντα διδόναι μὲν τὰ γραφέντα τοῖς δεσπόταις, ὧν καταπλευσάντων ἐκομίσθησαν αἱ βίβλοι πρὸς αὐτὸν, εἰς δὲ τὰς βιβλιοθήκας ἀποτίθεσθαι τὰ κομισθέντα καὶ εἶναι τὰς ἐπιγραφὰς αὐτοῖς τῶν ἐκ πλοίων. ἓν δέ τι τοιοῦτόν φασιν εὑρεθῆναι καὶ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν ἐπιγεγραμμένον, τῶν ἐκ πλοίων κατὰ διορθωτὴν Μνήμονα Σιδίτην, ἔνιοι δ' οὐ κατὰ διορθωτὴν ἐπιγεγράφθαι φασὶν, ἀλλ' ἁπλῶς τοὔνομα τοῦ Μνήμονος, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν καταπλευσάντων ἅμα βίβλοις ἐπέγρα-

explicare voluerunt ducto hiftoriae a Mnemone exordio. Nam nonnulli quidem ajunt ipfum accepiffe tertium epidemiorum ex magna Alexandriae bibliotheca ut legendum, et hos characteras fimilibus tum atramento tum literis explicandos interferuiffe; nonnulli vero et ipfum ex Pamphylia afportaffe et regem Aegypti Ptolemaeum ita librorum ambitiofum fuiffe, ut appellentium omnium libros ad fe deferre juberet et hos in novas chartas fcriberet daretque fcriptos dominis, a quibus appulfis libri ad ipfum afportati effent et nave advectos libros in bibliothecis reponeret, effentque ipfis infcriptiones Libri ex navibus. Unum autem ajunt aliquem repertum etiam tertium epidemiorum infcriptum Ex navibus, juxta emendatorem Mnemonem Siditem. Nonnulli denique non juxta emendatorem infcriptum ajunt, fed fimpliciter nomine Mnemonis; quoniam et aliorum omnium, qui una cum libris nave advecti funt, regii miniftri nomen infcribebant libris in

φον οἱ τοῦ βασιλέως ὑπηρέται τὸ ὄνομα τοῖς ἀποτιθεμένοις εἰς τὰς ἀποθήκας. οὐ γὰρ εὐθέως εἰς τὰς βιβλιοθήκας αὐτὰ φέρειν, ἀλλὰ πρότερον ἐν οἴκοις τισὶ κατατίθεσθαι σωρηδόν. ὅτι δ' οὕτως ἐσπούδαζε περὶ τὴν τῶν παλαιῶν βιβλίων κτῆσιν ὁ Πτολεμαῖος [240] ἐκεῖνος οὐ μικρὸν εἶναι μαρτύριόν φασιν ὃ πρὸς Ἀθηναίους ἔπραξε. δοὺς γὰρ (412) αὐτοῖς ἐνέχυρα πεντεκαίδεκα τάλαντα ἀργυρίου καὶ λαβὼν τὰ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου καὶ Αἰσχύλου βιβλία χάριν τοῦ γράψαι μόνον ἐξ αὐτῶν, εἶτ' εὐθέως ἀποδοῦναι σῶα, κατασκευάσας πολυτελῶς ἐν χάρταις καλλίστοις, ἃ μὲν ἔλαβε παρὰ Ἀθηναίων κατέσχεν, ἃ δ' αὐτὸς κατεσκεύασεν ἔπεμψεν αὐτοῖς παρακαλῶν ἔχειν τε τὰ πεντεκαίδεκα τάλαντα καὶ λαβεῖν ἀνθ' ὧν ἔδοσαν βιβλίων παλαιῶν τὰ καινά. τοῖς μὲν οὖν Ἀθηναίοις, εἰ καὶ μὴ καινὰς ἐπεπόμφει βίβλους, ἀλλὰ κατεσχήκει τὰς παλαιάς, οὐδὲν ἦν ἄλλο ποιεῖν, εἰληφόσι γε τὸ ἀργύριον ἐπὶ συνθήκαις τοιαύταις, ὡς αὐτοὺς κατασχεῖν, εἰ κἀκεῖνος κατάσχοι τὰ βιβλία, καὶ διὰ τοῦτ' ἔλαβόν τε τὰ καινὰ καὶ κατέσχον καὶ τὸ

apothecis reconditis. Non enim ftatim in bibliothecas ipfos ferebant, fed prius in domibus quibusdam cumulatim deponebant. Quod autem Ptolomaeus ille ad antiquorum librorum comparationem ita follicitus effet non parvum effe teftimonium ajunt quod cum Athenienfibus fecit. Dato namque ipfis pignore quindecim talentorum argenti accepit Sophoclis, Euripidis et Aefchyli libros, ut folum fcriberet, deinde ftatim falvos redderet. Ubi autem magnifice in chartis optimis paravit, quos ab Athenienfibus acceperat, retinuit; quos vero ipfe paraverat, ad ipfos mifit, rogans ut quindecim talenta tenerent, acciperentque novos pro veteribus quos dediffent libris. Athenienfibus itaque fi quoque non novos libros mififfet, antiquos vero retinuiffet, nihil aliud faciendum erat iftis, qui utique argentum ex tali conditione acceperant, ut hoc ipfi detinerent, fi ille quoque libros detineret; proptereaque novos libros acceperunt et argentum detinuerunt. Mne-

ἀργύριον. ὁ δ' οὖν Μνήμων, εἴτ' αὐτὸς ἐκόμισε τὸ βιβλίον εἴτε λαβὼν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης παρέγραψε, φαίνεται πράξας ἕνεκα σχηματισμοῦ τοῦτο. μόνον γὰρ ἐπίστασθαι λέγων ἑαυτὸν ἃ δηλοῦσιν αἱ χαρακτῆρες, μισθὸν τῆς ἐξηγήσεως αὐτῶν εἰσεπράττετο καὶ εἴπερ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πιθανώτερόν ἐστι τὸ κατὰ τὴν βιβλιοθήκην ἀποκείμενον ὑπ' αὐτοῦ διεσκευάσθαι. πολὺ γὰρ ἀξιοπιστότερον ἔμελλεν αὐτῷ τὸ τῆς ἐξηγήσεως ἔσεσθαι, τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης ἐχούσης τοὺς χαρακτῆρας. ὕποπτος δ' ἂν ἦν, εἰ αὐτὸς ἐκεκομίκει τὸ βιβλίον οἴκοθεν· οὐκ ὀκνοίην δ' ἂν οὐδὲ τὰς ὑφ' Ἡρακλείου τοῦ Ταραντίνου τε καὶ τοῦ Ἐρυθραίου γεγραμμένας ἀποδείξεις τοῦ παρεγγεγράφθαι τοὺς χαρακτῆρας εἰπεῖν, εἰ μή γε τοῖς νοῦν ἔχουσι πρόδηλον ἐνόμιζον εἶναι τοῦτο καὶ θᾶττον ἔσπευδον ἀπαλλαγῆναι τῆς τοιαύτης πολυλογίας. ἐπάνειμι τοίνυν ἐπὶ τὸ χρήσιμον, οὗπερ ἕνεκα καὶ τὴν τῶν ἀῤῥώστων τούτων ἱστορίαν ἀναλεγόμεθα. γελοῖον γάρ ἐστι διὰ τοῦτ' ἀποθανεῖν νομίσαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι τῶν διαχωρημάτων ἐπίσχεσις ἐγένετο. οὐ γὰρ δὴ διὰ

mon igitur ſive librum ipſe apportaverit ſive ex bibliotheca accepto interſeruerit, quaeſtus gratia id feciſſe videtur. Solum enim ſe ipſum ſcire aſſerens quae characteres ſignificant, lucrum ex ipſorum explanatione faciebat. Quod ſi ita eſſet, probabilius eſt librum in bibliotheca repoſitum ab ipſo adornatum eſſe, longe ſiquidem majorem erat habitura fidem ipſius explanatio, bibliotheca regia characteras habente. Si autem librum e domo aſportaſſet, ſuſpectus fuiſſet. Scriptas ab Heraclio tum Tarentino tum Erythraeo demonſtrationes referre non dubitarem, quod interſerti characteres eſſent, niſi mentem habentibus hoc compertum eſſe exiſtimarem et a tali multiloquio celeriter liberari properarem. Ad utile itaque redeo, cujus gratia et horum aegrorum hiſtoriam ad memoriam revocamus. Ridiculum ſiquidem eſt exiſtimare hominem ob id interiiſſe, quod dejectionum retentio facta fuiſſet. Non enim propter retentionem obiit, ſed quod

τὴν ἐπίσχεσιν ἀπέθανεν, ἀλλ' ὅτι συνέβαινεν αὐτῇ διὰ τοῦτ' ἐπέχεσθαι τὰ διαχωρούμενα, νεκρουμένων τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν. οὐ γὰρ διότι ψυχρὰ καὶ πελιδνὰ τὰ ἄκρεα κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐγένετο, διὰ τοῦτ' ἀπέθανεν, ἀλλὰ διότι ἀπέθνησκεν ἐνεκροῦτο καὶ ταῦτα. καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἱπποκράτης ὥσπερ μαντευσάμενος ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως προσέγραψεν, ἀπέθανε κυναγχική. καίτοι προειρηκὼς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, ἡ κυναγχικὴ παρὰ Βίτωνος. ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ τέλος προσθήκη τοιαύτην τινὰ ἔχει τὴν ἔνδειξιν, ἀπέθανεν ἡ ἄνθρωπος αὕτη διὰ τὴν κυναγχικήν. οὕτως γοῦν ἔγραψε κἀν τῷ προγνωστικῷ περὶ τῶν ὀλεθρίων κυναγχῶν. αὗται γὰρ καὶ αὐθημερὸν ἀποπνίγουσι καὶ δευτεραῖον καὶ τριταῖον. εἰκὸς οὖν καὶ τὴν προκειμένην ἐν τῷ λόγῳ γυναῖκα διὰ τοῦτο ἀποθανεῖν τριταίαν, ἡνίκα καὶ τὰ ἄκρεα πελιδνὰ καὶ ψυχρὰ καὶ τῶν διαχωρημάτων ἐπίσχεσις ἐγένετο, ὥστ' εἰκάζειν χρὴ τὴν δύναμιν αὐτῆς ἰσχυρὰν οὖσαν ἐξαρκέσαι μέχρι τῆς ε' ἡμέρας. τὸ δ' ἄχρι τῆς ὀγδόης ἀδύνατον· ἀλλὰ μέχρι μὲν τούτων ἅλις, ἐννοήσας

ipsi acciderit dejectiones ea re detineri tendentibus ad interitum naturalibus functionibus. Non enim quia extrema frigida et livida tertio die fuerant, propterea defunctus est, sed quod interiret haecque mortua fierent. Atque ipse Hippocrates tamquam vaticinatus ad enarrationis finem adscripsit, obiit anginosa, etiamsi statim ab initio praedixisset: Quae anginosa apud Bitonem decumbebat, verum ad hunc finem adjectio quandam habet demonstrationem, haec mulier ob anginam mortua est. Scripsit autem ita in prognostico de perniciosis anginis: Ipsae namque eodem die suffocant et secundo et tertio. Par erat igitur et propositam hac in oratione mulierem propterea tertio die mortem obire, quum extrema frigida et livida essent ac dejectionum retentio fieret. Quapropter conjiciendum est vires ipsius validas ad quintum usque diem permansisse, ut autem ad octavum suffecissent, fieri non potuit. Sed de his quidem satis. Quisque vero intellexerit, quod

δέ τις ὡς, εἴθ' Ἱπποκράτης αὐτὸς ἐνεκεχείριστο τὴν θεραπείαν τῆς γυναικὸς ταύτης εἴτε συνεπισκέπτετο τῷ θεραπεύοντι, πάντως ἂν εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, καταπλασμάτιον γοῦν ἐπέθηκεν ἢ διακλυσμάτιον ἔδωκεν αὐτῇ. πεισθήσεται γοῦν παραλελεῖφθαι κατὰ τὴν διήγησιν τά τ' ἄλλα βοηθήματα προσαχθέντα ἐν τῇ νοσούσῃ καὶ τὴν φλεβοτομίαν, μόνον δὲ κλυστῆρα καὶ βαλάνου πρόσθεσιν οὐ προηγουμένως, ἀλλὰ κατὰ τὸ πάρεργον γεγράφθαι. διηγούμενος γὰρ τά τ' οὐρούμενα καὶ ἐμούμενα καὶ τὰ διαχωρούμενα κατὰ γαστέρα, προσγράφων [241] δὲ καὶ τὴν ἐπίσχεσιν αὐτὴν, ἐφ' ὧν οὐδὲν ἀπέκρινεν αὐτομάτως ὁ κάμνων, ἐπὶ τούτων ἐν παρέργῳ προσέγραψε μετὰ τῆς ποιότητος τῶν ἐκκριθέντων τό τ' ἀπὸ βαλάνου καὶ ἀπὸ κλυσματίου.

Ἐγὼ μὲν ἀπηλλάχθαι τελέως ἠβουλόμην ἤδη τῆς περὶ τοὺς χαρακτῆρας ἀδολεσχίας. ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν ἑταίρων πολλοὶ συντελεσθῆναι τὸν λόγον ἅπαντα ποθοῦσιν, ἐμοί τε πολὺ μέρος τῆς φλυαρίας ἤδη ταύτης διήνυσται,

fιve Hippocrates hujus mulieris curationem fufceperit, five una cum curante confideraverit, prorfus etfi nihil aliud, fane parvum cataplafma impofuit aut diaclyfma ipfi dedit. Probabile itaque erit praetermiffa effe in narratione reliqua auxilia in aegrotante adhibita, venaeque fectionem, folum autem clyfterem et balani impofitionem non imprimis, caeterum obiter fcripta effe: Quum enim et quae mejuntur et quae vomuntur et quae per alvum dejiciuntur, adjungitque praeterea fuppreffionem, unde nihil aeger excernebat per fe, in his una cum excretorum qualitate, obiter glandis et parvi clyfteris ufum adjecit.

Equidem jam ftatueram me prorfus ab importuna de characteribus loquacitate difcedere, fed quoniam amici plures orationem integram abfolvi defiderant, atque multa pars harum nugarum jam a me peracta eft, reliquum ad-

προσθεῖναι τὸ κατάλοιπον οὐκ ὀκνήσω. προηγουμένην μὲν οὖν, ὥσπερ εἰώθα, τοὺς μηδὲν συντελοῦντας εἰς τὴν τέχνην λόγους ἰδίᾳ γράφειν, οὕτω καὶ τούτῳ βιβλίον ἓν ἀναθεῖναι κατὰ μόνας γεγραμμένον, ἵν' ἔχοιεν οἱ καὶ τοιαῦτα περιεργάζεσθαι βουλόμενοι σχολάζειν ἀχρήστοις φλυαρίαις· ἐπεὶ δ' ὁρῶ προεληλυθὼς ἤδη τὸ δεύτερον ὑπόμνημα τοῦτο καὶ μῆκος ἀξιόλογον εἰληφὼς, ὡς μὴ δύνασθαι μηκέτι κατ' αὐτὸ τοὺς θ' ὑπολοίπους ἀῤῥώστους ἐξηγήσασθαι καὶ προσθεῖναι τὴν λοιμώδη κατάστασιν ἐφεξῆς γεγραμμένην αὐτῶν, οὐ μὴν οὐδὲ διασπάσαι βούλομαι τὴν τῆς καταστάσεως ἐξήγησιν, ὡς μέρος μὲν αὐτῆς κατὰ τοῦτο γεγράφθαι τὸ ὑπόμνημα. τὸ δ' ὑπόλοιπον ἐν τῷ μετ' αὐτό· διὰ τοῦτο καὶ τὸν περὶ χαρακτήρων λόγον ἐν τῷδε συμπληρώσω, περιελὼν καὶ τούτων τὸν πολὺν λῆρον. εἰ γὰρ ὅσα λέλεκται τοῖς γράψασι περὶ τῶν χαρακτήρων τούτων εἰς ἐξέτασιν ἄγων καὶ διακρίνων, τά τ' ὀρθῶς εἰρημένα καὶ τὰ μὴ τοιούτοις, οὐχ ἑνὸς εἰς τοῦτο δεήσομαι βιβλίου. ἡγεῖται μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ἁπάντων τὸ τὴν διάμετρον γραμμὴν ἔχον πι, σημαί-

jicere non morabor. Itaque decreveram, prout confuevi, fermones nihil ad artem conferentes feorfum fcribere, fic et huic rei librum unum per fe fcriptum tribuere, ut qui in talibus inaniter laborare vellent nugis inutilibus operam darent. At quoniam fecundum hunc commentarium jam praeveniffe et effatu dignam prolixitatem accepiffe video, ut amplius non poffim in ipfo reliquos aegros explicare et peftilentem ftatum ab ipfis fcriptum addere, non tamen ftatus explicationem diftrahere velim, ut pars quidem ipfius in hoc commentario fcripta fit, reliqua vero in fequenti; ob id et fermones de characteribus in hoc completurus fum, circumcifa harum nugarum multitudine. Nam fi quaecumque dicta funt ab horum characterum fcriptoribus in inquifitionem agam, et quae recte dicta funt et quae aliter dijudicavero, non unum ad hoc librum defideraturus. Praecedit igitur, ut dixi, omnes, qui mediam lineam habet πι πιθανὸν *probabile* perpetuo indi-

νον ἀεὶ τὸ πιθανόν. τελευταῖον δ' ἤτοι τὸ υ γράμμα φαίνεται γεγραμμένον ἢ τὸ θ. τὸ μὲν ὑγείαν, τὸ δὲ θάνατον σημαῖνον, ἔμπροσθεν δ' αὐτῶν ὁ τῶν ἡμερῶν ἀριθμὸς, ἐν αἷς ἐνόσησεν ἢ ἀπέθανεν ὁ κάμνων. οἱ δ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτων χαρακτῆρες ἅπαντες μέν εἰσι διὰ τῶν γραμμάτων ἃ σημαίνει τὰ στοιχεῖα τῆς φωνῆς, πλὴν τοῦ κάτωθεν ἀπεστιγμένου δέλτα, τίνα δὲ διάνοιαν ἕκαστος αὐτῶν ἔχει δηλώσω. μεμνημένων οὖν ἡμῶν ὅτι τὰ πρὸ τοῦ τελευταίου τῶν χαρακτήρων, ὑφ' οὗ θάνατον ἢ ὑγείαν ἔφαμεν δηλοῦσθαι γεγραμμένα, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν σημαίνει, περὶ τῶν ἄλλων ὅσα μεταξὺ τούτων τε καὶ τῆς ἀρχῆς γέγραπται ποιήσομαι τὸν λόγον· τὸ μὲν α δηλοῖ ἀποφθορὰν, ἀπώλειαν, τὸ δὲ γ γονοειδὲς οὖρον. τὸ δ ἀπεστιγμένον, οἷάπερ ἐστὶν ἃ κάτωθεν ἔχῃ τρόπῳ τοιῷδε γεγραμμένον δ. διαχωρούμενα δι' ἱδρώτων καὶ διάῤῥοιαν καὶ διαφόρησιν καὶ συνελόντι φάναι κένωσιν ἡντιναοῦν σημαίνειν βούλονται. τὸ δὲ ε ἐποχὴν, ἕδραν. τὸ δὲ ζ ζήτημα, τὸ δὲ θ θάνατον, ὡς προεί-

cans. Qui vero character finem facit, litera vel υ vel θ fcripta videntur. Illa quidem ὑγείαν, hoc eft fanitatem, haec vero θάνατον, id eft mortem, fignificat. Ante hos autem characteras ponitur dierum numerus, in quibus aeger aut laboravit aut interiit. Medii characteres omnes quidem funt ex literis, quas vocis elementa fignificant, praeter δ deorfum reflexum. Quam autem intelligentiam finguli fortiantur oftendam. Nos igitur memores, literas ante characterum ultimum, a quo falutem aut mortem fignificari diximus, defcriptas, dierum numerum notare, de caeteris quibusdam inter has et principium fcriptis verba facturi fumus. α quidem ἀποφθορὰν ἢ ἀπώλειαν, corruptionem aut interitum prodit, γ vero urinam geniturae fimilem. δ reflexum cujusmodi eft quod deorfum hoc modo fcriptum habeat δ, ἱδρῶτα καὶ διάῤῥοιαν καὶ διαφόρησιν, fudorem, diarrhoeam et difcuffionem et, ut fummatim dicam, evacuationem quamcumque fignificare velint. ε autem ἐποχὴν, hoc eft retentionem, indicat aut fedem, ἕδραν. ζ vero ζήτημα *quaeftionem.* θ, θάνατον mor-

ρηται. τὸ δὲ ι ἱδρῶτα, τὸ δὲ κ κρίσιν ἢ κοιλιακὴν διάθεσιν. τὸ δὲ μ μανίαν ἢ μήτραν, τὸ δὲ ν νεότητα καὶ νέκρωσιν, τὸ δὲ ξ ξανθὴν χολὴν καὶ ξένον τι [242] καὶ σπάνιον καὶ ξυσμὸν καὶ ξηρότητα. τὸ δὲ ο ὀδύνας ἢ οὖρον, ἔνιοι δὲ φασιν ὅταν ἐπικείμενον ἄνωθεν ἔχῃ τὸ υ, τότε σημαίνειν τὸ οὖρον αὐτὸ, γραφόμενον ὡς εἰώθασι τὸ οὕτως γράφειν. τὸ δὲ π πλῆθος ἢ πτύελον ἢ πυρὸν ἢ πυρετὸν ἢ πνεύμονος πάθος. τὸ πι δ' ἐν αὐτῷ μέσον ἔχον τὸ ι, καθότι προείρηται, τὸ πιθανὸν δηλοῖ. τὸ δὲ ρ ῥύσιν ἢ ῥῖγος, τὸ δὲ φ φρενῖτιν ἢ φθίσιν, τὸ δὲ σ σπασμὸν ἢ στομάχου κάκωσιν ἢ στόματος, τὸ δὲ τ τόκον, τὸ δὲ υ ὑγείαν ἢ ὑποχόνδριον, τὸ δὲ χ χολὴν ἢ χολῶδες, τὸ δὲ ψ ψύξιν, τὸ δὲ ω ὠμότητα.

---

tem, ut praedictum eft. ι, ἱδρῶτα fudorem. κ, κρίσιν judicationem aut coeliacam affectionem. μ μανίαν, infaniam aut μήτραν uterum. ν νεότητα vel νέκρωσιν juventutem vel internecionem. ξ vero ξανθὴν χολὴν flavam bilem, ξένον τι καὶ σπάνιον καὶ ξυσμὸν καὶ ξηρότητα, peregrinum aliquid, rarum, ramentum et ficcitatem. ο autem dolores vel urinam. Nonnulli ajunt quum fuprapofitum υ habuerit, urinam tunc ipfum fcriptum fignificare, ut ita υ fcribere confueverunt. πι vero πλῆθος ἢ πτύελον ἢ πυρὸν ἢ πυρετὸν ἢ πνεύμονος πάθος, plenitudinem vel fputum vel triticum vel febrem vel pulmonis affectum. πι vero in medio habens, ut praedictum eft, πιθανὸν *credibile* notat; ρ ῥύσιν ἢ ῥῖγος *fluxionem* vel *rigorem*, τὸ δὲ φ φρενῖτιν ἢ φθίσιν phrenitidem vel phtifin; σ σπασμὸν vel στομάχου κάκωσιν ἢ στόματος convulfionem vel ftomachi aut oris malum; τ vero τόκον partum; υ autem ὑγείαν fanitatem vel ὑποχόνδριον hypochondrium; χ χολὴν vel χολῶδες bilem vel biliofum; ψ, ψύξιν frigus, ω denique ὠμότητα cruditatem.

ε'.

Τὸ μειράκιον ὃ κατέκειτο ἐπὶ ψευδέων ἀγορῇ, πῦρ ἔλαβεν ἐκ κόπων καὶ πόνων καὶ δρόμων παρὰ τὸ ἔθος. τῇ πρώτῃ κοιλίη ταραχώδης, χολώδεσι πολλοῖσι λεπτοῖσι, οὖρα (413) λεπτὰ, ὑπομέλανα, οὐχ ὕπνωσε, διψώδης. δευτέρῃ πάντα παρωξύνθη, διαχωρήματα πλείω, ἀκαιρότερα, οὐχ ὕπνωσε, τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα, σμικρὰ ἐφίδρωσε. τρίτῃ δυσφόρως, διψώδης, ἀσώδης, πολὺς βλητρισμὸς, ἀπορίη, παρέκρουσεν, ἄκρεα πελιὰ καὶ ψυχρὰ ὑποχονδρίου ἔντασις, ὑπολάπαρὸς ἐξ ἀμφοτέρων. τετάρτῃ οὐχ ὕπνωσεν ἐπὶ τὸ χεῖρον. ἑβδόμῃ ἀπέθανεν, ἡλικίῃ περὶ ἔτεα πι, ζ, θ.

Ἄρξασθαι μὲν τὴν νόσον αὐτῷ φασὶν ἐκ κόπων ἐπ' ἀήθεσι γυμνασίοις γενομένων. ἴσμεν γὰρ ὅτι πόνους ὀνομάζει τὰ γυμνάσια, καθάπερ καὶ ὅτι κόπους τὴν διάθεσιν τοῦ σώματος, ἐφ' ἧς εἰ καὶ βραχύ τις κινοῖτο, τονώδης αἴσθησις ἢ ἑλκώδης αὐτῷ γίνεται. προσθεὶς δὲ τοῖς πόνοις

V.

Qui adolefcens in mendacium foro decumbebat, eum ex laffitudinibus, laboribus, accurfibus praeter confuetudinem ignis prehendit. Primo die alvus turbulenta biliofis, copiofis, tenuibus; urinae tenues, fubnigrae; non dormivit; fitibundus. Secundo omnia exacerbata funt; dejectiones plures, importuniores, non dormivit, mentis perturbationes, aliquantulum fudavit. Tertio molefte affectus, fitibundus, anxius, magna jactatio, anguftia, extrema livida ac frigida, hypochondrii contenfio fubmollis utrinque. Quarto non dormivit, in deterius ruit. Septimo obiit, aetate annorum prope viginti.

Incepiffe quidem ipfi morbum ait ex laffitudinibus propter infuetas exercitationes obortis. Scimus enim *πόνους* labores exercitationes eum vocare, quemadmodum etiam *κόπους* corporis affectus, in quibus etiamfi parum aliquis moveatur, tenfivus vel ulcerofus ipfi fenfus ex-

τοὺς δρόμους ἐκ περιττοῦ δοκεῖ προσγεγραφέναι τοὺς πόνους, περιέχονται γὰρ ὡς γένος ἐν εἴδει τοῖς δρόμοις· διό τινες ἀντὶ τοῦ πόνων πότων ἔγραψαν, ὑπαλλάξαντες τὸ πρῶτον ν τῆς δευτέρας συλλαβῆς εἰς τὸ τ. ἡ δ' ἐφεξῆς πᾶσα διήγησις τῶν συμβάντων τῷ μειρακίῳ παράδειγμά ἐστιν ὀξέος νοσήματος ἐν ἡλικίαις καὶ μάλιστα τῶν νέων γινομένου. τὰ μὲν οὖν ἄλλα συμπτώματα τῆς κατὰ τὴν νόσον ὀξύτητός ἐστιν, ἐξ ὧν δ' ἄν τις προγνῷ κίνδυνον ἢ θάνατον ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν εἴρηται, τὰ ὑπομέλανα οὖρα, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τὸ σμικρὰ ἐφίδρου, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ὁ πολὺς βληστρισμός. ἐν ἁπάσαις δὲ ταῖς ἡμέραις τὸ μηδ' ὅλως ὑπνῶσαι. ταυτὶ μὲν οὖν κινδυνώδη. τὰ δ' ἄκρεα πελιὰ ψυχρὰ γενόμενα, τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἐν ὀξεῖ πυρετῷ θανατῶδες καὶ μᾶλλον ἔτι κατὰ τὴν ἡλικίην ταύτην. γίνεται γὰρ ἤτοι διὰ μέγεθος ὑπερβάλλον τῆς ἐν τοῖς σπλάγχνοις φλεγμονῆς ἢ σβεννυμένης τῆς ἐμφύτου θερμασίας. περὶ δὲ τῆς καθ' ὑποχόνδρια [243] ἐντάσεως ὑπολαπάρου φθάνομεν εἰρηκότες ὅτι τὴν χωρὶς ὄγκου

citatur. Quia vero laboribus curfus addidit, fuperfluo labores adfcripfiffe videtur, qui curfibus ut genus in fpecie continetur. Ideo quidam pro *πόνων* *πότων* pro laboribus potibus fcripferunt, *ν* primum fecundae fyllabae in *τ* mutato. Tota fequens enarratio eorum quae adolefcenti contigerint, ut exemplum eft acuti morbi in aetatem maxime juvenum cadentis. Itaque caetera fymptomata acuminis morbi funt. Unde vero quisque periculum vel mortem praenoverit primo quidem die dictum eft urinae fubnigrae et fecundo aliquantulum fudavit, tertio die magna jactatio, omnibus autem diebus nihil prorfus dormiviffe pronunciat. Haec igitur periculofa; extrema partium livida et frigida tertio die oborta, letalia, atque etiamnum hac in aetate. Hoc autem fit aut propter excedentem magnitudinem phlegmones vifcera obfidentis aut caloris nativi extinctionem. De hypochondriorum autem contenfione fubmolli prius diximus Hippocratem tenfionem

τάσιν ὁ Ἱπποκράτης δηλοῖ διὰ τῆς εἰρημένης λέξεως. ἐνδείκνυται δ' ἡ τοιαύτη τάσις τῶν μὲν ἔξω σωμάτων, ἅπερ οἱ κατ' ἐπιγάστριον εἰσὶ μύες, οὐδὲν φλεγμαῖνον, ἤτοι δὲ τὰς φρένας ἢ τὸ ἧπαρ ἢ τὸν σπλῆνα. κινδυνώδη δὲ ταῦτα σὺν τοῖς ἄλλοις. τοῦ δὲ θανάτου σημεῖον ἱκανὸν ἡ πελίωσίς τε καὶ ψύξις τῶν ἄκρων ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν, ἐν ὀξεῖ πυρετῷ κατὰ τὴν εἰκοσαετῆ ἡλικίαν γενόμενα. διὰ τοῦτου δὲ καὶ μέχρι τῆς ἑβδόμης ἡμέρας ἐξήρκεσεν ὁ νεανίας, ἴσως καὶ ἄλλως ἰσχυρὸς ὢν φύσει τὴν δύναμιν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἡλικίαν. ἃ μὲν οὖν ἄν τις ἐκ τῆς περὶ τὸν ἄῤῥωστον τοῦτον ἱστορίας λάβοι χρήσιμα ταῦτ' ἐστί. τὸ δὲ ζητεῖν ἐν ποίᾳ πόλει καλεῖταί τι χωρίον ψευδὲς, καθάπερ Ἀθήνησιν ἡ τῶν Κερκώπων οὕτως ὠνόμασται, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα καθ' ἕκαστον τῶν ἀῤῥώστων ἔνιοι τῶν ἐξηγητῶν ἔγραψαν, οὐκ ἂν ὑπερέβαινον εἴ τι χρήσιμον ἐν αὐτοῖς ἑώρων εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα. ὀξὺ, τοῦτο γέγραπται μεταξὺ τοῦ προγεγραμμένου καὶ τοῦ μέλλοντος γραφήσεσθαι, δυνάμενον ἑκατέρῳ προσνέμεσθαι, φαινομένων γ' ἀμφοτέ-

citra tumorem per prolatam orationem indicare. Oftendit hujusmodi tenfio nullum externorum corporum qui in abdomine funt mufculi, obfideri phlegmone, fed vel feptum transverfum vel hepar vel lienem, haec namque cum caeteris periculofa funt. Mortis autem fignum idoneum eft extremarum partium tum livor tum frigus tertio die in febre acuta vigefimo aetatis anno facta. Quapropter ad feptimum ufque diem fuffecit adolefcens. Atque fortaffis aliam ob caufam quod viribus effet natura validis, non folum propter aetatem. Quae itaque fi quis ex hujus aegri hiftoria ceperit, haec funt utilia. Quaerere autem qua in civitate locus aliquis mendax vocetur, veluti Athenis aftutorum aut Cercopum forum appellatum eft, et quaenam talia in fingulis aegris nonnulli interpretes fcripferunt, fi quid in ipfis ad artis opera conferre viderem, non praetermitterem. Ὀξὺ *acutum* in medio tum praefcripti aegri tum praefcribendi fcriptum eft, affignari utrique valens, quod uterque acute aegrotaffe videatur.

ρῶν ὀξέως νενοσηκέναι. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ κατὰ τὴν προγεγραμμένην ἄῤῥωστον τὴν κυναγχικὴν, ἐπὶ τῷ τέλει πρόσκειται τὸ καὶ τισὶν ἄλλοις ἀῤῥώστοις ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως προγέγραπταί τι τοιοῦτον, δι' οὗ τὸ χρήσιμον ἐμφαίνεται τῆς ἱστορίας, εὐλογώτερόν ἐστι τῷ προτέρῳ τῶν ἀῤῥώστων προσγεγράφθαι τὸ ὀξύ. τάχα δ' ὁ τοὺς χαρακτῆρας προσγράψας καὶ τοῦτο προσέγραψε καὶ μικρὸν ὕστερον ἐπὶ τοῦ δεκάτου κατὰ τὴν τάξιν ἀῤῥώστου περὶ τῶν οὕτω προγεγραμμένων εἰρήσεται τελέως.

Ἐπεὶ δὲ βέλτιον οἶμαι τὴν λοιμώδη κατάστασιν εἰς τὸ τρίτον ὑπόμνημα φυλάξαι, προσθήσω τοῖς προειρημένοις ἔνια τῶν ἠμφισβητημένων τοῖς ἰατροῖς περὶ τῶν προσγεγραμμένων σημείων τῇ διηγήσει τοῦδε τοῦ μειρακίου κατὰ τὴν ζ' ἡμέραν ἀποθανόντος. ὁ μὲν γὰρ Ζήνων ἔγραψε τούσδε τοὺς χαρακτῆρας. πρῶτον μὲν ἁπάντων τὸ π, τὴν διὰ μέσου γραμμὴν εὐθεῖαν ὀρθὴν ἔχον, ὃ τοῦ πιθανοῦ διὰ παντὸς εἶναι σημεῖον γέγραπται. δεύτερον δὲ ξ καὶ τρίτον ἐπ' αὐ-

Sed quoniam in praescripta aegra cynanchica ad finem adjectum est, aliisque nonnullis aegris ad explanationis finem quid tale adscriptum est, per quod historiae utilitas appareat, rationi magis consentaneum aegro priori verbum ὀξὺ adscriptum esse. Forsan vero qui characteras adscripsit, hoc quoque adscripsit; sed paulo post decimo ordine in aegro de ita additis scripturis plane dicturus sum.

Quia vero consultius esse auguror pestilentem statum ad tertium commentarium servare, nonnulla praedictis adjiciam quae apud medicos in controversia versantur ex signis adolescentis enarrationi adscriptis die septimo morte peremti. Zeno namque hos scripsit characteras, primum quidem omnium πι, lineam in medio rectam habens, quod πιθανοῦ credibilis perpetuo signum esse scriptum est. Secundum autem ξ, ac tertium ab ipso ζ et quartum θ, πι,

ναι. ὧν γὰρ οἱ παροξυσμοὶ, φησὶν, ἐν ἀρτίαις, τούτων καὶ αἱ κρίσεις ἐν ἀρτίαις, ὧν δ' ἐν περιτταῖς, καὶ τούτων πάλιν ἐν περιτταῖς ἡμέραις γίνεσθαι τὴν κρίσιν. ὑποπέπτωκε δὲ τῷ γενικῷ σημαινομένῳ τῆς κρίσεως καὶ ὁ θάνατος. οὕτως μὲν Ταραντῖνος ἀπεφήνατο περὶ τῶν χαρακτήρων. ἐπισκεψώμεθα δὲ εἴ τις λέγει σοφόν· ὅτι μὲν γὰρ ἀποθνήσκειν ὡς τὰ (414) πολλὰ κατὰ τὰς τῶν παροξυσμῶν ἡμέρας συμβαίνει καὶ σπάνιόν ἐστι τοὐναντίον ὁμολογητέον τ' ἐστὶ καὶ συγχωρητέον ἀληθεύειν τῷ Ταραντίνῳ, οὐ μήν γε οὗτος ἐν ταῖς ἀρτίαις φαίνεται τοὺς παροξυσμοὺς ἐσχηκώς. ἐπὶ μὲν γὰρ πρώτης ἡμέρας ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψε τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος γενόμενα. ταύτῃ δ' ἐφεξῆς φησὶ, πάντα παρωξύνθη, διὰ τὴν ἀνάβασιν τοῦ νοσήματος ὀξέως κινουμένου, κατὰ γοῦν τὴν τρίτην μᾶλλον αὐξηθῆναι δηλοῦν τὸ νόσημα. προειρηκὼς γὰρ ἐπὶ τῆς δευτέρας τό τ' οὐχ ὕπνωσε καὶ τὸ τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα κατὰ τὴν τῆς τρίτης διήγησιν ἔγραψε. πρῶτον μὲν τὸ δυσφόρως, ὃ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν οὐκ ἐγεγράφει. τούτῳ δ' ἐφεξῆς τὸ

diebus fuiffe. Effatur enim: Quorum exacerbationes diebus paribus fiunt, horum et judicationes paribus; quorum vero imparibus, horum judicationes diebus imparibus contingunt. Subjecta eft autem et generali judicationis fignificato mors: fic fane et Tarentinus de characteribus afferuit. Si quis autem praeclari quiddam dicat, confideravimus; quod enim plerumque diebus exacerbationis interire accidat, rarumque fit contrarium fatendum ac Tarentino vera dicere concedendum eft. Hic tamen aeger exacerbationes diebus paribus habuiffe non videtur: primo fiquidem die quae in morbi principio facta funt, fcripfit Hippocrates; fecundo, inquit, omnia exacerbata funt ob morbi, qui acute movebatur, afcenfum; tertio autem die morbum magis auctum fuiffe indicat. Quum enim in fecundo praedixiffet, non dormivit, mentis perturbationes erant; in tertii diei enarratione fcripfit, primum quidem graviter affectus eft, quod primo die non fcripferat; poft-

διψώδης, εἶτα τὸ ἀσώδης, εἶτα τὸ πολὺς βληστρισμὸς, εἶτα τὸ ἀπορίη· καὶ τούτων ἓν ἤρκει καὶ ἐν τῇ τρίτῃ προσγενόμενον ἡμέρα, χείρονα τῆς δευτέρας αὐτὴν ἐνδείξασθαι. τὸ μὲν γὰρ οὐχ ὑπνῶσαι κατὰ μίαν νύκτα καὶ τὰ τῆς γνώμης ἔχειν ταραχώδη συνεχῶς φαίνεται γινόμενα κατὰ τὰς ὀξείας νόσους, ἄνευ μεγάλου κινδύνου, τὰ δ' ἐν τῇ τρίτῃ γεγραμμένα γέγονε πάντα κινδυνώδη. πλὴν διὰ τοῦτ' ὀνομάζει τῆς δευτέρας χείρονα τὴν τρίτην εἶναι, διότι κατὰ μὲν τὴν δευτέραν ἔγραψε τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἄλλα τέ τινα συμπτώματα τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένα διηγήσατο γεγονέναι καὶ τὰ κατὰ τὴν γνώμην οὐχ ἁπλῶς ταραχώδεα. μικρὸν γὰρ τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ παρακροῦσαι φησί. φαίνεται γὰρ δὴ καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ σύμπτωμα χείρων ἡ τρίτη τῆς δευτέρας γεγονέναι, οὐ μὴν οὐδ' ὅτι προσέθηκεν ἐν αὐτῇ ὑπολάπαρον ὑποχόνδριον, ἔντασιν οὐκ οὖσαν ἔμπροσθεν, ὑπονοήσειεν ἄν τις ἐκ τούτου, τὴν δευτέραν ἡμέραν αὐτῷ γεγονέναι μετριωτέραν. ὅ τε γὰρ ἂν ἔμπροσθεν ἀπαθὲς ὂν σπλάγχνον ἄρξηται πάσχειν

ea fitibundus, mox anxius, deinde magna jactatio, postea angustia; atque horum unum erat satis, tertio die obortum, secundo die deteriorem ipsum indicare. Illud enim, non dormire una nocte; atque illud, mentem perturbatam habere in morbis acutis, citra magnum periculum assidue fieri videntur: quae vero tertio scripta sunt, periculosa fuerunt omnia. Praeterea ob id asserit secundo die, tertio deteriorem esse, quod secundo mentis perturbationem scripserit, tertio vero et alia quaedam symptomata paulo ante commemorata fuisse pronunciavit et mentem non absolute perturbatam, id enim exiguum est, sed delirasse ait. Videtur profecto et propter hoc ipsum symptoma tertius dies secundo deterior fuisse; non tamen quod in ipso submollem hypochondrio contentionem non antea existentem, subintellexerit aliquis hinc secundum ipso moderatiorem fuisse. Quod enim viscus antea morbo vacans, coeperit die quodam affici illum ostendit priori-

ἔν τινι ἡμέρᾳ, ἐκείνην ἐνδείκνυται τῶν ἔμπροσθεν χείρονα. ἐν πᾶσι δὲ τοῖς εἰρημένοις ὀλεθριώτατα φαίνεται κατὰ ταύτην [245] γεγονέναι συμπτώματα κατάψυξις καὶ πελίδνωσις τῶν ἄκρων. ὥσθ' ὅπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφην, θαυμάσαι χρὴ ὅπως οὐκ ἀπέθανε κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν τὸ μειράκιον. ἀλλὰ νὴ Δία, φησί τις ἴσως βοηθῶν τῷ Ταραντίνῳ, τοῖς εἰρημένοις ἐφεξῆς γέγραπται τετάρτῃ οὐχ ὕπνωσεν, ἐπὶ τὸ χεῖρον διάθεσις. τοῦτον αὐτὸν μνήμονα ποιήσω ἰατρικοῦ τοῦ θεωρήματος, ὅτι δήπου τετάρτη τῆς ἑβδόμης ἐπίδηλος ὑπ' αὐτοῦ Ἱπποκράτους εἴρηται, διότι τῶν ἐν αὐτῇ γενομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν ἡ ἔκβασις οὐχ ἧττον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ζ' ἢ τῆς στ' ἡμέρας γίνεται. πῶς οὖν, ὁ Ταραντῖνός φησιν, εὐλογώτερον ἦν τεθνάναι τὸ μειράκιον τοῦτο κατὰ τὴν στ' ἡμέραν, ἐπειδὴ τοὺς παροξυσμοὺς ἐν αὐταῖς ἀρτίαις ἔσχεν. ἐν γὰρ τῇ τρίτῃ τῶν εἰρημένων φαίνεται τὰ πλεῖστ' αὐτῷ γεγονέναι συμπτώματα, κατὰ δὲ τὴν τετάρτην ηὐξῆσθαι, διαρκέσαι δὲ καὶ ἀντισχεῖν ἄχρι τῆς ζ' ἡμέρας, ἴσως μὲν καὶ ὅτι τὴν δύναμιν

bus deteriorem. At inter omnia commemorata ſymptomata hoc die perniciofiſſima extitiſſe videntur partium extremarum frigus et livor. Quare, quod paulo ante dixi, mirari oportet quonam pacto adoleſcens quinto die non obierit. At medius-fidius fortaſſis aliquis Tarentinum patrocinatus enarratis ſubſcripta eſſe conſequentia profitebitur, quarto non dormivit, in deterius ruit affectus. Verum hunc ipſum meminiſſe faciemus medici praecepti, nimirum quartum diem ſeptimi indicem ab ipſo Hippocrate pronunciatum eſſe, quod factorum in ipſo bonorum vel malorum diſceſſus non minus, imo et magis ſeptimo quam ſexto die oboriatur. Quomodo ergo Tarentinus profert rationi magis congruum eſſe, hunc adoleſcentem ſexto interiiſſe die, quoniam diebus paribus exacerbationes haberet? Tertio namque die plurima enarratorum ſymptomatum ipſi accidiſſe conſtat, quarto vero aucta fuiſſe; ſuffeciſſe vero ac ad ſeptimum uſque diem reſtitiſſe. For-

φύσει ἔσχεν ἰσχυρὰν, οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ τὴν ἡλικίαν. ὡς εἴ γε μὴ ταῦθ' ὑπῆρχεν αὐτῷ, κατὰ τὴν ε' ἂν ἐτεθνήκει. φαίνεται δή μοι φιλοτιμούμενος πρὸς τὸν Ζήνωνα μᾶλλον ἢ ἀκριβῶς ἐξετάζων τὸ πρᾶγμα ταῦθ' ὁ Ταραντῖνος ἐσχηκέναι. ταὐτὸ δὲ τοῦτ' ἔπαθε καὶ ὁ Ἀπολλώνιος, ἐξηγούμενος καὶ αὐτὸς φιλοπόνως τὸ ζ γράμμα τὸ δεύτερον ἐν τοῖς χαρακτῆρσι γεγραμμένον. ἠκολούθησαν δ' αὐτῷ καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ μάλισθ' ὅτι πρῶτον μὲν ἰατρικόν τι θεώρημα λέγει χρήσιμον ἐξηγεῖσθαι χωρὶς χαρακτήρων, εἶθ' ὅτι καὶ ἀληθὲς αὐτοῖς ἔδοξεν εἶναι τὸ ῥηθέν. διὰ τοῦτο γὰρ ἀποθανεῖν φησι τὸ μειράκιον, ὅτι παρὰ τὸ ἔθος ἐν κόποις καὶ πόνοις καὶ δρόμοις ἐγένετο. ἐγὼ δὲ τοὺς μὲν πόνους καὶ δρόμους, εἴπερ ἐκ τῆς προσηγορίας ταύτης δηλοῦται τὰ πλείω γυμνάσια, διατεινόμενος εἴποιμι χωρὶς τῆς ἐν τῷ σώματι προϋπαρχούσης νοσώδους κατασκευῆς μηδέποτ' ἂν αἰτίους γενέσθαι θανάτου. περὶ τῶν κατ' ἐνίους ποτῶν, ἔφην γὰρ οὕτως μεταγράφειν τινὰς, οὐδὲν ἔχω σα-

taffis quidem tum quod vires natura validas habuerit, tum praeterea propter aetatem. Quod fi haec ipfi non affuiffent, quinto interiiffet die. Videtur fane mihi Tarentinus adverfus Zenonem ftudiofe magis agendo quam accurate rem inquirendo haec habere. Hoc idem paffus eft et Apollonius, qui ipfe quoque ζ literam fecundo loco inter characteras pofitam explicat. Ipfum fecuti funt et alii multi et maxime quod primum quidem medicum aliquod praeceptum absque characteribus commodum exponere dicat; quod ipfis verum effe vifum fit quod ab eo dictum eft, ob id quidem obiiffe adolefcentem afferit, quod praeter confuetudinem ex laffitudinibus, laboribus et curfibus febre correptus effet. Ego vero labores quidem et curfus, fi plures exercitationes hac appellatione fignificentur, pertinaciter affirmavero nequaquam mortis caufas fuiffe, nifi morbofus in corpore apparatus antea extitiffet. De potibus autem fecundum nonnullos, ita namque quosdam transfcripfiffe dixi, nihil habeo quod manifefte hoc in

φὲς εἰπεῖν ἐπί γε τοῦ μειρακίου τούτου, διότι μήτε τὴν ποιότητα τῶν γινομένων ποτῶν γινώσκω, καίτοι πολλῆς οὔσης ἐν αὐτοῖς διαφορᾶς. καὶ γὰρ ἐν τῷ χρόνῳ διαφέρουσιν οἱ ποτοί. τινὲς μὲν ἐν ἡμέραις δυσὶ καὶ τρισὶν, ἔνιοι δὲ πολλαπλασίοις τούτων γινόμενοι καὶ τὸ πινόμενον ἑκάστης ἡμέρας πλῆθος οὐ μικρὰν ἔχει τὴν διαφοράν. ἔτι πρὸς τούτοις ἡ ποιότης τοῦ πόματος, ἔνιοι μὲν γὰρ ἀκρατέστερον, ἔνιοι δ' ὑδαρέστερον, ἔνιοι δ' εὔκρατον πίνουσι. καὶ τινὲς μὲν ψυχρὸν, ἔνιοι δὲ θερμὸν καὶ τούτων γ' ἑκάτερον, ἤτοι γ' ἐξ ἔθους ἢ παρὰ τὸ ἔθος ἐπιόν ποτε. προσέρχεται δὲ καὶ ἡ τῶν οἴνων οὐ μικρὰ διαφορὰ κατά τε τὸ γένος καὶ τὸν χρόνον· οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν ἐργάζεται διάθεσιν ὁ νέος οἶνος καὶ ὁ παλαιὸς, οὐδ' ὁ παχὺς καὶ λεπτὸς, οὐδ' ὁ λευκὸς καὶ μέλας, οὐδ' ὁ εὐώδης καὶ δυσώδης, ὥσπερ οὐδ' ὁ αὐστηρὸς καὶ γλυκὺς, ὥστ' εἰκότως ἔφην οὐκ ἔχειν ἀποφήνασθαι βέβαιον οὐδὲν ὑπὲρ τῆς ἐξ οἴνου βλάβης γενομένης τῷ μειρακίῳ. τό γε μὴν ὡς τὸ πολὺ κοινὸν ἁπάντων οἴνων ἀμετροτέρας πόσεώς ἐστιν ὅτι καὶ τῶν νεύρων ἅπτονται καὶ

adolescente proferam, quod neque qualitatem, neque quantitatem potuum cognoscam, cum multa in ipsis differentia sit: etenim tempore potus differunt; nonnulli quidem duobus et tribus diebus, quidam vero his multiplicatis fiunt et quae quotidie copia bibitur, non parvam sortitur differentiam. Rursum praeter haec potus qualitas: nonnulli siquidem meracius bibunt, nonnulli vero aquosius, nonnulli denique temperatum; quidam etiam frigidum, quidam calidum, alii etiam horum utrumque aut ex consuetudine aut praeter consuetudinem interdum biberunt. Accidit et vinorum ipsorum non parva pro genere ac tempore diversitas: non enim eundem affectum vinum novum ac vetus parit, neque crassum ac tenue, neque album et nigrum, neque odoratum ac graveolens, neque austerum ac dulce. Quapropter jure dixi me de oborta adolescenti laesione nihil certi enunciare posse. Commune tamen est immoderatiori vinorum omnium potui, quod et

τῆς γνώμης, οὐ μὴν ἡ τούτων τρεπτὴ ἐπεκράτησε βλάβη, κατὰ τὴν τοῦ μειρακίου νόσον· οὔτε γὰρ σπασμῶδες οὔτε τρομῶδες, ἀλλ' οὐδὲ φρενιτικὸν ἐγένετο καὶ διὰ τοῦτ' οἶμαι καὶ τὴν τῶν ποτῶν γραφὴν ἀλογωτέραν ὑπάρχειν. εὐλογώτερον γάρ ἐστιν ἀπεψίας προηγεῖσθαι τῷ μειρακίῳ, τάχα μὲν καὶ κατὰ [246] τὴν κοιλίαν, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ κατά γε τὰς φλέβας πάντως, ἐφ' αἷς οὐκ ὀλίγων ὠμῶν χυμῶν ἠθροίσθη πλῆθος, ὡς ἐνδείκνυται τὰ οὖρα καὶ τὰ διαχωρήματα, λεπτὰ μὲν, οὐ μὴν χολώδη γενόμενα. φαίνεται μέντοι καὶ χολώδης τις αὐτῷ χυμὸς ἐν ὅλῃ τῇ τοῦ σώματος ἕξει περιέχεσθαι, διὰ τοὺς γενομένους πόνους, ἐφ' οἷς εὔλογόν ἐστι καὶ παραφροσύνην τινὰ γενέσθαι καὶ πυρετόν.

στ'.

[247] *Παρὰ Τισαμένῳ γυνὴ κατέκειτο, ᾗ τὰ εἰλεώδεα δυσφόρως ὥρμησαν, ἔμετοι πολλοὶ, ποτὸν κατέχειν οὐκ ἠδύνατο, πόνοι περὶ τὰ ὑποχόνδρια καὶ ἐν τοῖσι κάτω*

nervos et mentem feriat. Non tamen insignis in adolescentis morbo laesio dominata est: neque enim in convulsionem neque tremorem lapsus est; imo neque phreniticus factus est; ob idque arbitror et potuum scripturam rationi minus consonam esse. Est enim rationi magis consentaneum cruditates adolescenti praecessisse: fortassis quidem in ventre: quod si non, saltem in venis omnino: in quibus non paucorum humorum copia collecta est, ut urinae et dejectiones tenues quidem, non tamen biliosae redditae demonstrant. Videtur autem et biliosus aliquis ipsi humor in universo corporis habitu contineri propter labores, a quibus consentaneum est desipientiam quandam ac febrem accessisse.

VI.

Apud Tisamenum jacebat mulier, cui ileus cum jactationibus concitatus est; vomitiones multae; potum continere non potuit; dolores circa hypochondria, atque in

Ed. Chart. IX. [247.] Ed. Baf. V. (414.)

κατὰ κοιλίην, πόνοι, στρόφοι συνεχέες, ἐπεθερμαίνετο· ἄκρεα ψυχρὰ διὰ τέλεος, ἀσώδης, ἄγρυπνος· οὖρα ὀλίγα, λεπτὰ, διαχωρήματα ὠμὰ, λεπτὰ, ὀλίγα, ὠφελέειν οὐκέτι δύνατο, ἀπέθανε.

Κακῶς ἔνιοι γράφουσιν ἐπὶ τῆς γυναικὸς ταύτης ὑλεώδεα διὰ τοῦ υ, δέον ἰλεώδεα διὰ τοῦ ι γράφειν. ἰλεὸς γὰρ ὀνομάζεται τὸ πάθος, οὗ τὰ συμπτώματα γενέσθαι γράφει τῇ γυναικὶ, πολλοὺς μὲν ἐμέτους καὶ ποτὸν κατέχειν μὴ δύνασθαι. πόνους δ᾽ εἶναι περὶ τὰ ὑποχόνδρια καὶ στρόφους μετὰ πόνων ἐν τοῖς κατὰ τὴν κοιλίαν, ἅπερ ἅπαντα συνεδρεύει τοῖς εἰλεώδεσιν. ὃ δ᾽ ἐφεξῆς ἔγραψεν, οὐ τῶν συνεδρευόντων ἐστὶν αὐτοῖς, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων κακοηθευομένῳ τῷ πάθει, μάλιστα τὸ διὰ τέλους εἶναι ψυχρὰ τὰ ἄκρα. μοχθηρὸν δὲ καὶ τὸ ἀσῶδες. ἀλλὰ καὶ τὰ οὖρα προσέγραψε, καίτοι γ᾽ οὐκ οὔσης ἐν ταῖς φλεψὶ καὶ τοῖς χυμοῖς τῆς διαθέσεως, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ἐντέροις. ὅταν γὰρ ἐν

inferioribus alvi locis dolores; tormina assidua; non sitibunda; incalescebat; extrema perpetuo frigida, fastidiosa, insomnis, urinae paucae, tenues; dejectiones crudae, tenues, paucae; nihil amplius prodesse potuit, obiit.

Male nonnulli fcribunt hac in muliere ὑλεώδεα per υ, quum εἰλεώδεα per ει fcribendum fit: Ileus enim, hoc eft volvulus, appellatur affectus, cujus fymptomata mulierem vexaffe fcribit, multos vomitus et potus continere non poffe et dolores circa hypochondria effe et tormina cum doloribus in ventre, quae omnia volvulofis affident. Quod autem deinceps fcripfit non eorum eft ipfis affidentium, fed eorum quae in malignum tendenti affectui fuperveniunt, potiffimum extremas partes perpetuo effe frigidas; pravum quoque eft faftidium ciborum. Quin et urinas adfcripfit, etiamfi affectus venis et humoribus non infederit, fed inteftinis: quum enim in his magna coe-

Ed. Chart. IX. [247.] Ed. Baſ. V. (414. 415.)

τούτοις ἄρξηται μεγά- (415) λη φλεγμονὴ, τὰ προειρημένα συμπτώματα φιλεῖ γίνεσθαι, καλεῖται δὲ τὸ πάθος εἰλεός. μικρὰ μὲν οὖν ἐκ τῶν οὔρων, ὅταν ᾖ χρηστὰ, πρὸς τὸ σωθῆναι τοὺς οὕτως ἔχοντας ἐλπὶς, οὐ μικρὰ δ' εἰς ὄλεθρον ῥοπὴ μοχθηρῶν γενομένων. κινδυνευόντων γὰρ τῶν οὕτως νοσούντων διὰ φλεγμονὴν τῶν ἐντέρων, εἰ καὶ ἄλλη τις ἐν τῷ σώματι φαίνεται διάθεσις εἶναι μοχθηρὰ, συνεπαύξεται τῷ κάμνοντι τὸ κακόν. οὕτως οὖν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης, ὅταν περί τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ᾖ διάθεσις, ἐπιβλέπειν τὰ οὖρα. κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἐχόντων αὐτῶν, ἐκ μόνων τῶν ἀναπνευστικῶν ὁ κίνδυνος· εἰ δὲ καὶ ταῦτα μοχθηρὰ φανείη, κακῶς ἔχειν ἐνδείκνυται καὶ τότε τὸ τῆς τροφῆς ὄργανον καθάπερ καὶ νῦν. καίτοι τῶν κατὰ γαστέρα πεπονθότων καὶ τῆς διαθέσεως αὐτῶν ἐκ τῶν διαχωρημάτων γνωριζομένης, ὅμως καὶ τῶν οὔρων ἐμνημόνευσεν, ὡς λεπτῶν ὄντων, ἅπερ ἀπεψίαν σημαίνει τῶν ἐν ταῖς φλεψὶ χυμῶν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν οὔρων ἀεὶ μέμνησο, συνεπισκοπούμενος αὐτὰ κἂν τοῖς κατὰ γαστέρα καὶ θώρακα

perit phlegmone, praedicta ſymptomata oboriri conſueverunt; vocantur autem affectus ileus. Parva igitur ex urinis, quum bonae ſunt, ſalutis ſpes eſt ita conſtitutis, ſed non parvum ad exitium momentum, ſi pravae fuerint. Periclitantibus enim morbo laborantibus propter inteſtinorum phlegmonem, ſi et alia quaedam in corpore affectio prava eſſe videatur, malum ſimul aegrotanti augebitur. Sic igitur conſuevit Hippocrates, quum alicui ſpirabilium organorum ineſt affectio, urinas inſpicere: ſi namque ipſae ſecundum naturam ſint, ex ſolis ſpirabilibus organis verſatur periculum, ſi vero etiam pravae appareant, male habere ſignificant quemadmodum et nunc nutritionis organum. Quamquam venter patitur ipſiusque affectio ex dejectionibus cognoſcitur, attamen et urinarum meminit, ut tenuium quae humorum cruditatem in venis ſignificant. At urinas ſemper memineris, ſimulque in ipſis ventris,

καὶ πνεύμονα καὶ νεῦρα πάθεσιν, οἷς μὲν ἀγαθὰ φανείη, μεγάλην παρεχόντων τὴν ῥοπὴν εἰς σωτηρίαν, εἰ δὲ μοχθηρὰ, συνεπισχυουσῶν καὶ αὐτῶν τι πρὸς τοῦ κάμνοντος κίνδυνον. ὄντος δὲ παντὸς ἰλεοῦ κινδυνώδους οἱ κατὰ τὰ μετέωρα τῶν ἐντέρων συνιστάμενοι τῶν ἐν τοῖς παχέσι χείρους εἰσὶν, εἰς συμπάθειαν ἄγοντες ἧπάρ τε καὶ σπλῆνα. διαγνώσῃ δ' αὐτοὺς ἔκ τε τῆς τῶν ἐμέτων συνεχείας τε καὶ σφοδρότητος καὶ τοῦ μηδὲ [248] τὸ ποτὸν δύνασθαι κατέχειν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐκ τοῦ μὴ διαχωρεῖν τι κάτω. καὶ οἱ στρόφοι δὲ καὶ αἱ ὀδύναι συνενδείκνυνται, ὅταν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς μέρεσι γίνωνται. εἰ δὲ καὶ κόπρον ἐμέουσιν, ὁρᾶται γὰρ τοῦτο γινόμενον, ἐναργέστατον ἔστω σοι γνώρισμα τοῦ πεπονθέναι τὰ λεπτὰ τῶν ἐντέρων. ἔστι δ' ὀξύτατον τὸ πάθος καὶ διὰ τοῦτο νῦν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης αὐτὸ μετὰ τοῦ προσγράψαι, ὠφελεῖν οὐδὲν ἠδύνατο. μέμνησο δή μοι καὶ τούτου πρὸς τὸν περὶ τῆς φλεβοτομίας λόγον. οὐ γὰρ ἄλλο τι τῶν βοηθημάτων ἔγραψεν ἐπὶ τῶν ἐν τούτοις τοῖς βιβλίοις ἀῤῥώστων, οὔτ' ἐκείνην, οὐ δήπου τῶν

thoracis, pulmonis et nervorum affectibus infpicias; quibus bonae apparuerint, magnum ad falutem momentum praeftant; quibus pravae juvant etiam quadamtenus adverfus aegrotantis periculum. Exiftente autem omni ileo periculofo, qui in fublimibus inteftinis confiftunt ilei, his qui craffa occupant, funt deteriores, ad fympathiam tum hepar tum lienem deducentes. Dignofces autem ipfos tum ex vomituum affiduitate et vehementia, tum quod potum continere nequeant; atque etiamnum magis, quod nihil per alvum dejiciatur; praeterea tormina et dolores concitant, quum fublimes partes obfident. Quodfi ileofi etiam ftercus evomant, id enim fieri confpicitur, evidentiffimum tibi fit tenuium inteftinorum affectorum fignum. Eft autem acutiffimus affectus, ipfumque propterea nunc defcripfit Hippocrates, unaque adfcripfit, cui auxiliari nihil potuit. Memineris autem et hujus libro de venae fectione. Nullum enim aliud auxilium fcripfit in horum aegrorum libris, neque illam, non fane quod laborantes

Ed. Chart. IX. [248.] Ed. Bas. V. (415.)

καμνόντων ἀβοηθήτων ἐῤῥιμμένων, ἀλλ' ὡς οὐ χρήζων γράφειν τὰ βοηθήματα καθ' ἕκαστον, εἰ μή τί που τῶν σπανίως εἴη γεγονότων, ὡς ἐπὶ τοῦ φλεβοτομηθέντος ὀγδοαίου. τήν γε μὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀπέθανεν ἡ ἄῤῥωστος αὕτη παρέλιπεν εἰπεῖν, ὡς ἂν αὐτῆς τεθνεώσης εὐθέως κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἢ τὸ πλεῖστον τὴν τρίτην διὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ πάθους, ἣν ἐδήλωσεν αὐτὸς ἐν τῇ διηγήσει.

ζ.

Γυναῖκα ἐξ ἀποφθορῆς νηπίου, τῶν περὶ Παντιμίδην, τῇ πρώτῃ πῦρ ἔλαβεν· ἡ γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης, ἀσώδης, ἄγρυπνος· κοιλίαι ταραχώδεις πολλοῖσι λεπτοῖσιν ὠμοῖσι· δευτέρῃ ἐπεῤῥίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς, ἀπὸ κοιλίης πολλὰ, οὐχ ὕπνωσε, τρίτῃ μείζους οἱ πόνοι, τετάρτῃ παρέκρουσεν, ἑβδόμῃ ἀπέθανεν, κοιλίη διὰ παντὸς ὑγρὴ διαχωρήμασι πολλοῖσιν, λεπτοῖσιν, ὠμοῖσιν. οὖρα ὀλίγα, λεπτὰ, πυρετὸς καῦσος.

---

ab auxiliis dejecti adjuti non fuerint, ſed quod ſingulis aegris auxilia ſcribere non oporteat; niſi quicquam eorum, quae raro facta ſunt, contigerit, ut cui octavo die vena ſecta eſt. Diem vero, quo ipſa mortua eſt aegra, praetermiſit, ut quae ſecundo ſtatim die obierit aut quod plurimum tertio propter affectionis celeritatem, quam ipſe in narratione declaravit.

VII.

Mulierem ex iis quae apud Pantimedem degebant, ex infantuli corruptivi abortione primo die ignis prehendit. Lingua arida, ſiticuloſa, aeſtuabunda, inſomnis. Alvus turbata copioſis, tenuibus et crudis. Secundo die ſuperriguit, febris acuta, ab alvo copioſa, non dormivit. Tertio die vehementiores dolores. Quarto deliravit. Septimo mortua eſt. Alvus perpetuo lubrica dejectionibus multis, tenuibus, crudis; urinae paucae, tenues. Febris ardens.

Εἰ διά τι τῶν ἔξωθεν ἀποφθεῖραι τὴν γυναῖκα συνέβη ταύτην, αὐτὰς ἂν ὁ Ἱπποκράτης ἀπεσημήνατο. δῆλον οὖν ἐστιν ὡς διὰ τὸ νόσημα συνέβη τὴν ἀποφθορὰν γενέσθαι τῇ γυναικὶ, μοχθηροὺς ἠθροικυίᾳ χυμούς. πρόκειται δὲ τῷ ἐξ ἀποφθορᾶς τὸ νηπίου, δηλοῦντος, ὡς οἶμαι, τῇ προσθήκῃ ταύτῃ μικρὸν εἶναι τὸ ἀμβλωθέν. ὀνομάζουσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι νήπια παιδία τὰ μετὰ τὴν ἀποκύησιν, οὐ πολλοῦ χρόνου. κατὰ μεταφορὰν οὖν εἰκός ἐστι τὸν Ἱπποκράτην τὰ πάνυ μικρὰ τῶν κυουμένων παιδίων οὕτως ὠνομακέναι. καὶ γὰρ καὶ μάλιστα διαφθείρεται ταῦτα, τὴν μὲν ὀξύτητα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πυρετοῦ διὰ αὐτοῦ τε τοῦ φάναι, πῦρ ἔλαβεν, ἐδήλωσε κἀκ τοῦ προσθεῖναι, γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης. τὸ δ' ἀσώδης τῆς κακοηθείας γενομένου πυρετοῦ σημεῖόν ἐστι. πρόσχες τὸν νοῦν ἐπιμελῶς τῇ τῶν διαχωρουμένων ἰδέᾳ. γράψαντος γὰρ αὐτοῦ κοιλίη ταραχώδης, λεπτοῖσι, πολλοῖσιν, ὠμοῖσι, καίτοι γ' αὐτὸς εἰπὼν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως καῦσον αὐτῇ γεγονέναι. ὀνομάσας δὲ καὶ τὸν πυρετὸν, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν

Si propter caufam aliquam externam hanc mulierem abortiri contigiffet, ipfe fignificaret Hippocrates. Conftat itaque abortionem ob morbum factam effe mulieri, quae pravos humores collegerat. Adjecit huic orationi ex corruptione factus *τὸ νηπίου infantuli* dictionem, indicantis, ut arbitror, hac adjectione parvum fuiffe abortivum foetum. Nominant enim homines puellos non multo poft conceptionem natos infantulos. Per metaphoram igitur par eft Hippocratem valde pufillos ex conceptis foetus ita appellaffe. Etenim hi potiffimum corrupti ejiciuntur. Febris acutiem et magnitudinem per id quod protulit, *ignis prehendit*, declaravit et ex eo quod adjecit, *lingua arida, fitibunda et aeftuabunda*, malignitatis febris fignum exiftit. Accurate dejectionum formae mentem adhibe. Nam ubi fcripfit, alvus turbata tenuibus, copiofis et crudis, etiamfi ipfe pronunciaverit in narrationis fine caufum ipfi incidiffe, vocaverit autem et febrem quae primo die coeperit

ἀρξάμενον, παροξυνθέντα δ᾽ ἐν τῇ δευτέρᾳ, προσθεὶς δ᾽ ὅτι καὶ ἡ γλῶσσα ἐπίξηρος καὶ οὐχ ὕπνωσε καὶ διψώ-
[249] δης ἦν, ὅμως ὠμά φησιν εἶναι τὰ διαχωρούμενα. καῦσον δὲ πυρετὸν ἐπὶ χολώδεσι χυμοῖσι γινόμενον ἴσμεν. εἰκὸς οὖν τῇ γυναικὶ ταύτῃ κατὰ μὲν ὅλον τὸν ὄγκον τοῦ σώματος ἠθροῖσθαι τὸν χολώδη χυμὸν, ἐν δὲ ταῖς πρώταις φλεψὶ ταῖς κατὰ τὸ μεσάραιόν τε καὶ τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος ὠμὰ περιέχεσθαι. καὶ μὴν καὶ τὰ οὖρά φησιν αὐτῇ γεγονέναι λεπτὰ παραπλησίως τοῖς ὠμοῖς διαχωρήμασιν, οὐ μόνον ἐν ταῖς πρώταις φλεψὶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ κυρτὰ τοῦ ἥπατος ὠμῶν πλεοναζόντων χυμῶν. ὁ δὲ καῦσος ἐπὶ τέλει τῆς ἀῤῥώστου ταύτης ἐν πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων προσγέγραπται καῦσος, ἔνια δ᾽ οὐ τοῦτο μόνον ἔχει γεγραμμένον, ἀλλὰ καὶ τὸ α προκείμενον, ὡς ἤτοι πρώτην νοεῖσθαι τὴν ἄῤῥωστον ταύτην ἐν καύσῳ γεγονυῖαν ἢ πρῶτον εἶδος εἶναι τούτου τοῦ καύσου. τὸ δ᾽ ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένον, δεύτερον ἐπὶ τῆς γυναικὸς, ἧς οὕτως ἄρχεται, ἑτέρην ἐξ ἀποφθορῆς. ἐγὼ κατὰ τὸν ὄγδοον ἄῤῥωστον, οὗ ἡ ἀρχὴ, τὸ

et fecundo exacerbata fuerit, adjeceritque quod lingua inaruerit et fitibunda fuerit; attamen ait cruda fuiffe, quae dejiciebantur. Ardentem vero febrem ex biliofis humoribus fieri fcimus. Confentaneum igitur eft huic mulieri in tota corporis mole biliofum humorem acervatum fuiffe: in primis autem venis mefaraei fcilicet et fimae jecoris cruda contenta. Praeterea et urinas ait ipfi fuiffe tenues et crudas, crudis dejectionibus fimiles, crudis redundantibus humoribus, non in primis venis folum, verum etiam in gibba jecoris parte. Febris ardens ad hujus aegrotantis finem multis in exemplaribus adfcriptum eft. At nonnulla non hoc duntaxat fcriptum habent, fed et τὸ α additum, vel quod primam hanc aegram in caufo fuiffe intelligere oporteat vel primam hujus caufi fpeciem effe, quae deinceps ab ipfo fcripta eft in fecunda muliere, cujus principium ita eft: alteram ex abortione. Ego vero in octavo aegro, cujus principium extat: Adolefcentem

μειράκιον ὃ κατέκειτο ἐπὶ ψευδέων ἀγορῇ, τελεώτερον ἔφην ποιήσασθαι τὸν περὶ τῶν οὕτως προσγεγραμμένων λόγον, ὅταν ἐξηγῶμαι τὸν δέκατον ἄῤῥωστον, ἀποδώσω τε νῦν αὐτὸν, ἐκ δυοῖν τούτοιν ὑποπτεύων προσγεγράφθαι τὸ καῦσος ἀφ' ἑτέρου τινὸς, οὐκ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως· ὅτι πρῶτον μὲν ἂν οὐχ ἑνὶ ἢ δυοῖν τῶν ἀῤῥώστων ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως τὴν ἰδέαν τῆς νόσου προσέγραψε, ἀλλὰ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις, εἴπερ ὅλως ἐβούλετο καὶ ταύτας ἡμᾶς διδάσκειν, ὡς ἔνιοι τῶν μετ' αὐτὸν ἐποίησαν. ὁ δὲ ὡς εἰδόσι διαγινώσκειν τὰ νοσήματα τὴν διήγησιν ἐποιήσατο τῶν συμβάντων τοῖς ἀῤῥώστοις. φαίνονται δὲ καὶ οἱ ἄλλοι παλαιοὶ μὴ στοχαζόμενοι κατὰ τὰ συγγράμματα τῶν ἄρτι προσιόντων ταῖς βίβλοις, ἀλλὰ τῶν ἤδη κατ' αὐτὰς ἐχόντων ἕξιν. βεβαιοῖ δέ μου τὴν ὑπόληψιν ἐπὶ τῷ προειρημένῳ δεύτερον τοῦτο, τὸ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν μόνῳ προσγεγράφθαι. πᾶσιν οὖν τοῦτο τοῖς ἐξηγησαμένοις τὸ βιβλίον ἔδοξεν ὑφ' ἑτέρου τινὸς τοῦ τοὺς διεσκευασμένους τὸ νῦν ἐκείνους χαρακτῆρας προσγράψαντος καὶ ταῦτ' εἰκὸς

qui in Mendacium foro decumbebat, abfolutiorem dixi me de ita adfcriptis fermonem facturum, quum decimum aegrotum explicarem. Atque nunc ipfum explicaturus fum, ex his duobus fufpicatus adfcriptum effe verbum, caufus, febris ardens, ab altero quodam, non ipfo auctore, quod primum quidem non uni vel duobus aegris ad finem narrationis morbi formam adfcripfiffet; fed omnibus vel plurimis, fi omnino et nos has docere voluiffet, ut nonnulli poft ipfum fecerunt. Sed ille tamquam his, qui morbum dignofcere fciviffent, eorum quae aegris contigerunt, enarrationem fecit. Videntur autem et alii veteres fuis in operibus non eos contemplari qui nuper ad libros acceflerunt, fed qui jam in ipfis habitum confequuntur. Confirmat autem meam opinionem praeter id quod praedictum eft, fecundum id quod in folo epidemiorum tertio adfcriptum eft. Omnibus itaque hujus libri interpretibus ab altero quodam qui apparatos nunc characteras illos adfcripfit et haec jure adfcripta. Nam in

Ed. Chart. IX. [240.] Ed. Baf. V. (415. 416.)

προσγεγράφθαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν κυναγχικὴν εἰκότως ἄν τις συγχωρήσειεν ὑφ' Ἱπποκράτους αὐτοῦ προσγεγράφθαι τὸ ἀπέθανε κυναγχικῇ, διὰ τὴν κυνάγχην αὐτὴν βουλομένου τεθνάναι τὴν γυναῖκα· κατὰ δὲ τὴν ἐν τῷ νῦν τεθνάναι λεγομένην οὐχ οὕτως ἀκοῦσαι δυνατόν. εἰπὼν γὰρ ἑβδόμῃ ἀπέθανεν, ἐπήνεγκε, κοιλίη διὰ παντὸς ὑγρὴ διαχωρήμασι πολλοῖσι, λεπτοῖσιν, (416) ὠμοῖσιν, οὖρα ὀλίγα λεπτά. καὶ μετὰ ταῦτ' ἐφεξῆς γέγραπται καῦσος. ἐνίοις δὲ καὶ τὸ α πρόσκειται, κατά τινα δ' ἀντ' αὐτοῦ γέγραπται πρῶτος, ἐν ἄλλοις δὲ πρώτῃ. παντοίως γὰρ ἐλυμήναντο τῷ βιβλίῳ τούτῳ κατὰ τὰ προσγραφόμενα πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἰατρῶν. εὔδηλον οὖν ὅτι μὴ ὡς ἐπὶ τῆς κυναγχικῆς ἐπὶ τέλει προσέγραψε τὸ ἀπέθανε κυναγχικῇ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐγχωρεῖ καὶ νῦν προσγεγράφθαι τὸ καῦσος. οὐ γὰρ εἶπεν ἀπέθανε καυσουμένη, καθάπερ ἐπὶ τῆς κυναγχικῆς, ἀπέθανε κυναγχικῇ, ἀλλά τό τε καῦσος ὄνομα κατὰ τὴν εὐθεῖαν πτῶσιν εὑρίσκεται γεγραμμένον, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτου τε καὶ τοῦ ἀπέθανε τό τε κοιλίη διὰ παντὸς

cynanchica jure quis concesserit ab Hippocrate adscriptum esse: interiit cynanchica, qui mulierem ipsam vellet interiisse ob cynanchen anginam. In hac quae nunc dicitur obiisse, ita intelligi non potest. Nam posteaquam pronunciavit: septimo obiit, intulit, alvus perpetuo liquida dejectionibus copiosis, tenuibus et crudis; urinae paucae, tenues. Postcaque deinceps scriptum est, febris ardens; nonnullis autem et *α* adjacet; in quibusdam autem pro ipso scriptum est *primus*, in aliis vero *prima*. Hunc siquidem librum prorsus labefactarunt ejusmodi adscriptis plerique juniores medici. Patet ergo non ut in cynanchica ad finem adscripsisse, obiit cynanchica. Eodem modo concedendum esse et nunc scriptis adjectum, febris ardens. Non enim pronunciavit, obiit ardente febre detenta, quemadmodum in anginosa; obiit cynanchica. Sed hoc nomen causus recto casu scriptum comperitur. In medio vero tum hujus tum obiit est, et alvus perpetuo liquida, et quae huic continua existunt. Quoniam ergo

ὑγρὴ καὶ τὰ τούτῳ συνεχῆ. ἐπεὶ τοίνυν οὔτ' ἀπέθανε καυσουμένη, ἀλλ' οὐδὲ ἐφεξῆς ὅλως ἀλλήλων ταῦτα γέγραπται, δῆλον ὅτι παρεγγέγραπται τοῦτο πρός τινος, οὐχ ὑφ' Ἱπποκράτους αὐτοῦ γέγραπται. τάχα δέ τις καὶ προσέγραφεν ἕνεκεν ἑαυτοῦ, καθάπερ [250] εἰώθαμεν ὑπόμνησιν ἐν τοῖς μετωπίοις τὰ τοιαῦτα προσγράφειν. εἶτά τις τῶν μεταγραφόντων βιβλίον ὡς αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ὂν εἰς τὸ ὕφος αὐτὸ μετέθηκεν.

η'.

Ἑτέρην ἐξ ἀποφθορῆς περὶ πεντάμηνον Οἰκέτεω γυναῖκα πῦρ ἔλαβεν. ἀρχομένη δὲ κωματώδης καὶ πάλιν ἄγρυπνος, ὀσφύος ὀδύνη, κεφαλῆς βάρος. δευτέρῃ κοιλίη ἐπεταράχθη, ὀλίγοισι, λεπτοῖσι ἀκρήτοισι τὸ πρῶτον· τρίτῃ πλείω καὶ χείρω, νυκτὸς οὐδὲ ἐκοιμήθη. τετάρτῃ παρέκρουσε, φόβοι, δυσθυμίαι δεξιῷ ἴλλαινεν, ἵδρου περὶ κεφαλὴν ὀλίγῳ ψυχρῷ, ἄκρεα ψυχρά. πέμπτῃ πάντα παρ-

neque mortua eſt ardente febre, imo neque deinceps haec prorſus inter ſe cohaerentia ſcripta ſunt, manifeſtum evadit, ab aliquo interſertum fuiſſe, non autem ab ipſo Hippocrate ſcriptum. Fortaſſis vero et aliquis adſcripſit ſui ipſius gratia, ut ad memoriam talia in marginibus adſcribere conſuevimus; deinde eorum qui librum tranſcripſerunt aliquis tamquam ipſius auctoris eſſet, in texturam operis tranſtulit.

VIII.

Alteram ex abortione ad quintum menſem Oeceti uxorem febris prehendit. Incoepit autem comatoſa ac rurſum inſomnis; lumborum dolor; capitis gravitas. Secundo die alvus turbata eſt, primum paucis, tenuibus et ſinceris dejectionibus. Tertio die pluribus ac deterioribus; nocte nihil dormivit. Quarto deliravit, metus, moeſtitia, oculus diſtortus eſt; ſudor paucus et frigidus circum caput, extremitates frigidae. Quinto exacerbata

ωξύνθη, πολλὰ παρέλεγε, καὶ πάλιν, ταχὺ κατενόει, δίψος, ἄγρυπνος, κοιλίη πολλοῖσιν ἀκαίροισι διὰ τέλεος, οὖρα ὀλίγα, λεπτὰ, ὑπομέλανα, ἄκρεα ψυχρὰ, ὑποπέλια. ἕκτη διὰ τῶν αὐτῶν. ἑβδόμη ἀπέθανε φρενιτιαία.

Ἡ μὲν πρὸ ταύτης γεγραμμένη νήπιον ἔτι τὸ ἔμβρυον ἀπέφθειρε καὶ χρὴ νήπιον τὸ ἔμβρυον, ὡς ἔφην, ἀκούειν ἢ ἑνὸς ἢ δυοῖν μηνῶν ἢ τὸ μακρότατον τριῶν. ἡ δὲ νῦν οὐδὲ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα λόγον, πεντάμηνον ἔμβρυον ἐξέτρωσεν, οὐδ᾽ αὐτὴ διά τι τῶν ἔξωθεν αἰτίων, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς κατὰ τὸ σῶμα διαθέσεως. ἐνίοτε μὲν γὰρ πηδήσασαι σφοδρότερον ἢ δείσασαί τι τῶν ὀφθέντων αὐταῖς φοβερῶν, αἰφνίδιον ἐκτιτρώσκουσιν αἱ γυναῖκες, ἐνίοτε δὲ καὶ δι᾽ ὀδύνην ἢ ἀπεψίαν σφοδρὰν ἢ φαρμακώδους τινὸς ἐδωδὴν ἢ ἄντικρυς φαρμάκου πόσιν ἢ διὰ τὸ προσίεσθαι τι τῶν ἀμβλωθριδίων, ἀλλὰ καὶ διὰ φλεβοτομίαν καὶ δι᾽ αἱμοῤῥαγίαν ἐκ τραύμα-

ſunt omnia; multum deliravit: iterumque celeriter mente conſtitit, ſiticuloſa, inſomnis, alvus per totum morbum copioſis ac ſinceris dejectionibus ſluxit: urinae paucae, tenues, ſubnigrae: extrema frigida, ſublivida. Sexto die eadem. Septimo obiit phrenitica.

Mulier ante hanc deſcripta infantulum etiamnum foetum corruptum eliſit. Infantulus autem foetus, ut dixi, unius aut duorum aut longiſſime trium menſium intelligendus eſt. At quae praeſenti oratione narratur, trium menſium foetum abortivit, neque ipſa propter aliquam externarum cauſarum, ſed ex corporis affectione. Interdum enim mulieres ubi vehementius ſalierunt aut ubi derepente viſo aliquo, quod illis terrori ſit, metuerint, abortiunt: interdum vero propter dolorem vel inſignem cruditatem aut rei cujusdam veneſae eſum aut omnino pharmaci potum aut quod inſit quiddam eorum quae abortionem concitant: imo nonnullae et propter venae ſectionem et ſanguinis ex vulnere eruptionem vel ex immoderata

τος ἢ ἐξ αἱμοῤῥοΐδος ἀμέτρου ἐξέτρωσαν ἔνιαι. οἶδα δέ τινας κἀξ αὐτοῦ τραχήλου τῆς μήτρας αἱμοῤῥαγησάσας ἐγκύμονας ἐπὶ πλέον, εἶθ' ἑξῆς ἐκβαλούσας τὸ ἔμβρυον, ὧν ὅτι μηδὲν ἐγένετο ταῖς κατὰ τόνδε τὸν λόγον ἐφ' Ἱπποκράτους γεγραμμέναις γυναιξὶ, δῆλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ μὴ προσγεγράφθαι κατὰ τὴν διήγησιν αὐτῶν, καίτοι γ' εἰωθότος αὐτοῦ μὴ παραλείπειν τὰ τοιαῦτα. πυρέξαι τοίνυν αὐταῖς οὐ διὰ τὴν τῶν ἐμβρύων ἐγένετο φθορὰν, ἀλλ' ἔμπαλιν ἀπεφθείρετο κύημα διὰ τὸν πυρετόν. ἔοικε δὲ κατ' αὐτῆς γυναικὸς ὁρμηθεὶς ὁ γράψας τὸ προῤῥητικὸν οὕτως εἰπεῖν. οἱ κωματώδεες ἐν ἀρχῆσι μετὰ κεφαλῆς, ὀσφύος, ὑποχονδρίου, τραχήλου ὀδύνης, ἀγρυπνέοντες, ἆρά γε φρενιτικοί; δύναται δὲ καὶ αὐτὸς ἑτέραν ἢ ἕτερον οὕτως ἔχοντα θεάσασθαι. τὴν δ' οὖν προκειμένην ἐν τῷ λόγῳ γυναῖκα κωματώδη τε καὶ πάλιν ἄγρυπνον ἔφη [251] γενέσθαι, κεφαλῆς τε βάρος ἔχειν καὶ τῆς ὀσφύος ὀδύνην, οὐ μὴν περὶ τραχήλου προσέθετό τι. φησὶ δὲ καὶ τὴν κοιλίαν ἐπιταραχθῆναι λεπτοῖς καὶ ἀκράτοις, οὐδὲν ἐνταῦθα προσθεὶς

haemorrhoide abortierunt. Quasdam autem novi et ex ipfa uteri cervice fanguinem profudiffe praegnantes jamdiu, moxque deinde foetum ejeciffe. Quorum, mulieribus hac in oratione ab Hippocrate fcriptis, nullum fuiffe ex eo conftat quod in ipfarum explanatione non adfcripferit, quum ipfe talia praetermittere non confueverit. Ipfis ergo contigit febricitare: non propter foetus corruptionem, fed propter febrem abortiverunt. Videtur autem hac muliere concitatus qui prorrheticum fcripfit ita enunciare: qui comatofi per initia funt cum capitis, lumborum, hypochondrii et cervicis dolore vigilantes num phrenitici? Poteft autem ipfe alteram vel alterum ita habentem vidiffe. Propofitam igitur hac in oratione mulierem tum comatofam, tum rurfus infomnem fuiffe profert et capitis gravitatem habere et lumborum dolorem: non tamen quicquam de cervice appofuit. Ait et alvum perturbatam fuiffe tenuibus et finceris dejectionibus, nihil

ἔτι περὶ τῆς χρόας αὐτῶν. ἐγχωρεῖ γὰρ ἄκρατα, ὠχρὰ καὶ ξανθὰ καὶ πυῤῥὰ καὶ ἐρυθρὰ καὶ ἰώδη καὶ μέλανα διαχωρεῖσθαι, γινωσκόντων ἄκρατα καλεῖν αὐτὸν ὅσα τὴν οἰκείαν χρόαν ἄμικτον ἔχει πρὸς ἕτερον χυμὸν, ὡς δ' ἄν τις εἰκάσειε, χολώδη διεχώρησεν ἄκρατα, τουτέστιν ἤτοι ξανθὰ κατὰ τὴν χρόαν ἢ πυῤῥά. τὰ γὰρ ἰώδη καὶ μέλανα μετὰ τοῦ προσθεῖναι τὴν χρόαν ἔθος' ἐστὶ καὶ τούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς. καὶ ἡμεῖς εἰώθαμεν ἄνευ προσθήκης χολώδη διαχωρῆσαί τινα λέγειν ἐπὶ τῇ χολῇ ξανθῇ τοιαύτῃ λέξει χρώμενοι. τὰ δὲ τῆς ἰώδους ἢ μελαίνης ἤ τινος ἑτέρας χολῆς οὐ λέγομεν ἁπλῶς χολώδη, τίθεμεν δ' αὐτοὶ τὴν ἀπὸ τῆς χρόας διάκρισιν αὐτοῖς. καὶ τοῦτό γ' ἐν ἅπασι τὸ ἔθος ὑπῆρξε, διὰ τὸ συνεχῶς μὲν ἐμεῖσθαί τε καὶ διαχωρεῖσθαι τὴν ὠχράν τε καὶ ξανθὴν χολὴν, οὐ μόνοις τοῖς νοσοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑγιαίνουσι, σπανίως δὲ τὰς ἄλλας καὶ μόνον ἐπὶ τῶν νοσώδη διάθεσιν ἐχόντων. κατὰ γοῦν τὴν τῆς τρίτης ἡμέρας διήγησιν εἰπὼν, νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη, τοῦ κώματος δ' οὐκ ἔτι μνημονεύσας, ἔνδειξιν παρέ-

hic praeterea de ipfarum colore adjecit. Datur namque mera pallida et flava et fulva et rubra, aeruginofa et nigra dejici, cognofcentibus nobis Hippocratem ipfum mera vocare quaecumque familiarem colorem habent cum altero humore inpermixtum, ut fi quis finxerit biliofas dejectiones meras, hoc eft vel colore flavas vel fulvas. Nam aeruginofas et nigras adjecto colore dicere tum huic tum caeteris medicis confuetudo eft. Nos vero etiam citra additionem biliofas quasdam dejici dicere confuevimus, de flava bile tali dictione ufi. Ex aeruginofa vero vel nigra vel altera quapiam bile non fimpliciter biliofa dicimus, fed ipfi coloris difcrimen ipfis adjicimus. Atque haec in omnibus confuetudo invaluit, quod bilis tum pallida tum flava affidue tum vomatur tum dejiciatur, non folum aegrotantibus, fed etiam bene valentibus, raro vero alia, in hifce duntaxat qui morbofum affectum fortiuntur. In tertii diei narratione quum pronunciaffet, nocte nihil dormivit, comatis autem non amplius meminit, demon-

Ed. Chart. IX. [252.] Ed. Baf. V. (417.)

λοισι συχνοῖς, ὀφθαλμοῖσι λῆμαι σημεῖον κακὸν, ἄλλως τε καὶ ἢν κάτοχοι γένωνται. διαφέρειν δ' οὐδὲν φασιν ἢ κάτοχον εἰπεῖν ἢ κῶμα, μὴ γινώσκοντας ὡς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης διορίζει τὸ βαθὺ κῶμα τοῦ μετ' ἀγρυπνίας. τὸ μὲν οὖν βαθὺ κῶμα κοινωνίαν ἔχει τινὰ πρὸς τὴν καλουμένην κατοχὴν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀρχιγένην τε καὶ Φίλιππον. οὐ μὴν ὅτι τὸ ἄγρυπνον, ὃ ταύτῃ τῇ γυναικὶ γενέσθαι φασὶν ἐν ἀρχῇ τοῦ νοσήματος, οὐ καθ' ὃν χρόνον ὁ ὀφθαλμὸς παρεσπάσθη. θαυμάσαι δ' ἐστὶ καὶ τοῦτο τῶν ἀμφοτέρας τὰς ῥήσεις γραψάντων ἐν ἐξηγήσει τῆς προκειμένης ἀῤῥώστου καθ' ἣν φησι, κοιλίης περίπλυσις ἐξέρυθρος καὶ τὸ διαχωρήμασιν ὑδατοχόλοισιν. οὐδετέραν μὲν γὰρ αὐτῶν ἔγραψεν ἐπὶ τῆς γυναικὸς ταύτης ὁ Ἱπποκράτης, οὐδὲ ὡς ἀμφοτέρας γράψαντος ἐξηγοῦνται, πρὸς τῷ μηδὲ δύνασθαι τὴν αὐτὴν διαχώρησιν ἐξέρυθρόν τε καὶ ὑδατόχολον εἶναι. παρατίθενται δὲ καὶ ἄλλας πολλὰς ῥήσεις, δι' ἀλλήλων ἐξηγούμενοί τε τὸ προῤῥητικὸν καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐπιδημίαις ἀῤῥώστους. ἀλλὰ πάντ' ἐξελέγχειν ὅσα κακῶς ἔγρα-

oculorum lemae fignum malum eft, tum alias tum fi catochi fiant; nihilque referre proferunt, fi vel catochum dicas, ignorantes Hippocratem profundum coma a comate vigili diftinguere. Itaque profundum coma aliquam habet ad vocatam catochen ab Archigene et Philippo communitatem: non tamen vigil, quod huic mulieri accidiffe narrant in morbi principio et non quo tempore diftortus eft oculus. Porro mirari licet eos utramque dictionem in praefentis aegrae explanatione fcripfiffe in qua profert: alvi praerubra proluvies, et, dejectionibus aquofae bilis: neutram etenim ipfarum hac in muliere fcripfit Hippocrates, neque quod utramque fcripferit explicant. Praeterea quod neque eadem dejectio effe potuerit, tum praerubra tum aquofa bilis. Interferunt autem et alias multas dictiones, quae viciffim tum prorrheticum interpretantur tum aegros qui in epidemiis narrantur. Verum quaecumque vitiofe fcripta funt, arguere non licet, quum

ψαν οὐ καιρὸς, εἰρημένης γε σαφῶς τε ἅμα καὶ τελέως ἡμῖν ἐν τοῖς εἰς τὸ προῤῥητικὸν ὑπομνήμασι τῆς μοχθηρίας τῶν τοιούτων ἐξηγήσεων. φρενῖτις, καὶ τοῦτο τῶν προσγεγραμμένων ἐστὶν, ὥσπερ ὁ καῦσος ἔμπροσθεν, οὐκ ἐν ἅπασιν ὢν τοῖς ἀντιγράφοις. οὔτε γὰρ ἐπ' ἄλλου τινὸς ἀῤῥώστου τοιοῦτόν τι προσέγραψεν, οὔτε προὔκειτο νῦν αὐτῷ διαγνώσεις γράφειν νοσημάτων, ὡς ἐν τοῖς περὶ νούσων ἐπιγεγραμμένοις ἐστὶν εὑρεῖν.

θ'.

Γυναῖκα ἣ κατέκειτο ἐπὶ ψευδέων ἀγορῇ, τεκοῦσάν γε τὸ πρῶτον ἐπιπόνως ἄῤῥεν, πῦρ ἔλαβεν, αὐτίκα ἀρχομένη διψώδης, ἀσώδης, καρδίαν ὑπήλγεε, γλῶσσα ἐπίξηρος, κοιλίη ἐπεταράχθη, λεπτοῖσιν, ὀλίγοισιν, οὐχ ὕπνωσεν. δευτέρῃ μικρὰ ἐπεῤῥίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς, μικρὰ περὶ κεφαλὴν ἵδρωσε ψυχρῷ. τρίτῃ ἐπιπόνως ἀπὸ κοιλίης ὠμὰ,

declarata fit in nobis dilucide fimul et abfolute in prorrheticum commentariis ejusmodi interpretationum pravitas. Phrenitis, hoc etiam inter adfcripta connumerant, quemadmodum etiam caufus, qui antea non in omnibus exemplaribus exiftit. Neque enim in alio quodam aegroto aliquid hujusmodi adfcripfit, neque nunc ipfe inftituerat morborum dignotiones fcribere, ut in libris de morbis infcriptis reperire licet.

IX.

Quae mulier in mendacium foro decumbebat, eam primum laboriofe mafculum enixam vehemens prehendit febris; ftatim in principio fitibunda, faftidiofa, cardialgia laboravit; lingua perarida, alvus tenuibus et paucis perturbata; non dormivit. Secundo die aliquantulum riguit, febris acuta, paucus circa caput fudor manavit. Tertio laboriofe ab alvo cruda, copiofa, te-

Ed. Chart. IX. [252. 253.] Ed. Bas. V. (417.)

πολλὰ, λεπτὰ διῄει. τετάρτῃ ἐπεῤῥίγωσε, πάντα παρωξύνθη, ἄϋπνος. πέμπτῃ ἐπιπόνως. ἕκτῃ διὰ τῶν αὐτῶν, ἀπὸ κοιλίης ἦλθεν ὑγρὰ πολλά. ἑβδόμῃ ἐπεῤῥίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς, δίψα πολλὴ, βληστρισμὸς περὶ δείλην ἵδρωσε δι' ὅλου ψυχρῷ, ψύξις ἀκρέων καὶ οὐκέτ' ἀνεθερμαίνετο καὶ πάλιν εἰς νύκτα ἐπεῤῥίγωσε, ἄκρεα οὐκ ἀνεθερμαίνετο, οὐχ ὕπνωσε, μικρὰ παρέκρουσε καὶ πάλιν ταχὺ κατενόει. ὀγδόῃ περὶ μέσον ἡμέρης ἀνεθερμάνθη, διψώδης, κωματώδης, ἀσώδης, ἤμεσε χολώδεα, μικρὰ, ξανθὰ, νύκτα δυσφόρως, οὐκ ἐκοιμήθη, οὔρησε πολὺ, ἀθρόον, οὐκ εἰδυῖα. ἐνάτῃ ξυνέδωκε πάντα, κωματώδης πρὸς δείλην, μικρὰ, ἐπεῤῥίγωσε, ἤμεσε πικρὰ, χολώδεα. δεκάτῃ ῥῖγος, πυρετὸς παρωξύνθη, οὐχ ὕπνωσεν οὐδὲν, πρωῒ οὔρησε πολὺ, ὑπόστασιν οὐκ ἔχον ἄκρεα ἀνεθερμάνθη. ἑνδεκάτῃ ἤμεσεν ἰώδεα, χολώδεα, ἐῤῥίγωσεν οὐ μετὰ πολὺ, καὶ πάλιν ἄκρεα ψυχρά. εἰς δείλην ῥῖγος, ἱδρὼς, ἤμεσε [253] πολλὰ, νύκτα ἐπιπόνως. δωδεκάτῃ ἤμεσε πολλὰ

nuia prodierunt. Quarto rigor obortus est, exacerbata sunt omnia, insomnis. Quinto moleste habuit. Sexto eadem ex alvo liquida copiosa secessere. Septimo riguit, febris acuta, sitis ingens, jactatio, circiter occasum toto corpore sudor frigidus diffusus est, extremorum frigus, quae non recalescebant, iterumque sub noctem riguit, extrema non recalescebant, non dormivit, aliquantulum deliravit ac rursum illico ad mentem rediit. Octavo circa meridiem recaluit, sitibunda, comatosa, nauseabunda; vomuit biliosa, pauca, flava; nocte jactatio, non dormivit, multum affatimque minxit inscia. Nono remissa sunt omnia, comatosa ad vesperam, pauxillum riguit, vomuit amara biliosa. Decimo rigor, febris exacerbata est, nihil dormivit, mane copiosum minxit sedimentum non habens; extrema recaluerunt. Undecimo vomuit aeruginosa, biliosa, non multo post riguit; iterumque extrema frigida; ad occasum rigor sudor, vomuit copiosa; nox laboriosa. Duodecimo vo-

μέλανα, δυσώδεα, λυγμὸς πολὺς, δίψος ἐπιπόνως. τρισκαιδεκάτῃ μέλανα, δυσώδεα, πολλὰ ἤμεσεν, ῥῖγος, περὶ δὲ μέσον ἡμέρης ἄφωνος. τεσσαρεσκαιδεκάτῃ αἷμα διὰ ῥινῶν, ἀπέθανε· ταύτῃ διὰ τέλεος κοιλίη ὑγρὴ, φρικώδης, ἡλικίη περὶ ἔτεα ιζ΄.

Εἴτ' Ἀθήνησιν ἐν τῇ τῶν Κερκώπων ἀγορᾷ κατέκειτο τοῦτο τὸ γύναιον εἴτ' ἄλλῃ πόλει ζητεῖν ἑτέροις παρέντες σκεψώμεθα τὰ συμβάντα δι' ὅλου τοῦ νοσήματος, ἐφ' οἷς ἀδύνατον ἦν αὐτῇ ζῆσαι. πάντα γὰρ ἀπ' ἀρχῆς ἦν θανάσιμα. καὶ μᾶλλον ἄν τις θαυμάσειε πῶς ἐξήρκεσεν ἄχρι τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἡμέρας. ἀλλά μοι δοκεῖ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῷ τέλει τῶν κατ' αὐτὴν προσθεῖναι τὸ ἡλικίη περὶ ἔτεα ιζ΄. δῆλον δ' ἐστὶ πρὸς τῷ τῆς ἡλικίας ἰσχυρῷ καὶ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν οὐκ ἀσθενῆ τὴν φύσιν εἶναι, ἢ οὐκ ἂν ἐξήρκεσεν. ὅπου γὰρ οὔτ' ἄλλο τι τῶν γενομένων αὐτῇ χρη-

muit copiofa, nigra, graveolentia; fingultus multus; fitis laboriofa. Decimo tertio nigra, graveolentia, copiofa vomuit; rigor, circa meridiem muta. Decimo quarto fanguis per nares effluxit, defuncta eft. Huic per totum morbum alvus liquida et horroris fenfus adfuit, aetas annorum vere feptemdecim.

Sive Athenis in aftutorum foro haec muliercula decumberet, five alia in civitate, aliis inquirendum permittentes, quae per totum acciderent morbum contemplabimur, a quibus ipfi non concedebatur vivere. Omnia fiquidem a principio erant letalia et magis quisquam admiratus fuerit quomodo ad decimum quartum fuffecerit. Verum mihi videtur ob id ad finem eorum quae ipfi oborta funt addidiffe: *Aetas annorum fere feptemdecim.* Conftat autem praeterquam quod valida effet aetate et ipfam per fe naturae imbecillae non fuiffe, alias non fuffeciffet. Quum

στὸν ἦν, εὐθέως τὰ κατὰ τὴν δευτέραν ἐπιῤῥιγώσασα μικρὰ καὶ ὀξέως πυρέξασα περὶ τὴν κεφαλὴν ἵδρωσεν ὀλίγον ψυχρὸν, εἶτα πάλιν ἐν τῇ τετάρτῃ πάντα παρωξύνθη καὶ κατὰ τὴν ζʹ αὖθις ἐπεῤῥίγωσε, γλῶσσά τε ξηρὰ καὶ ὀξέως πυρέξασα, πρὸς τῷ ἴσχειν ἄκρεα ψυχρὰ καὶ τὸ μηκέτ' ἀναθερμαίνεσθαι ταῦτα προσέλαβεν. πῶς οὐκ ἐχρῆν αὐτὴν ἀποθανεῖν μὲν πάντως ἤτοι κατὰ τὴν ἐνάτην ἢ κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν; ἐπεμέτρησεν οὖν ἄχρι τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἡμέρας, διά τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς φύσεως, ἥτις τὴν αὐτὴν ῥωμὴν ἐνεδείξατο κἀν τῷ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ ποιῆσαι τὴν αἱμοῤῥαγίαν. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἔμελλεν ἰάσασθαι τὴν νόσον οὖσαν μεγίστην ἡ κένωσις τοῦ αἵματος. ἐνεδείξατο δὲ τὸ μέγεθος αὐτῆς πρὸς τοῖς ἄλλοις συμπτώμασι καὶ ἡ δυσωδία τῶν ἐμεθέντων μελάνων, ἀεὶ γὰρ ὀλέθρια τὰ δυσώδη, καθότι καὶ αὐτὸς ἐν προγνωστικῷ φησι. πᾶσαί τε αἱ ὑπόσαπροι καὶ δυσώδεες ὀδμαὶ κακαὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐμουμένοισι. τὸ δ' ἐπὶ

enim neque aliud quicquam eorum quae illi facta sunt esset utile, ac derepente secundo die parum riguisset, acute febricitasset, circa caput parum frigidum sudasset, mox rursum quarto exacerbata essent omnia, iterumque septimo riguisset, lingua inaruisset et acute febricitasset, habuissetque praeterea extremitates frigidas, neque hae amplius recalescerent, quomodo ipsam prorsus mori nono vel undecimo die non oportuit? Producta est utique ad decimum quartum diem propter tum aetatem tum robur naturae, quae robur idem declaravit, ac decimoquarto die sanguinis eruptionem excitavit. At enim sanguinis vacuatio morbum certe maximum non erat sanatura. Demonstravit autem morbi magnitudinem praeter alvi symptomata graveolentia nigrorum vomitu rejectorum, perpetuo siquidem letalia sunt graveolentia, quemadmodum et ipse in prognostico pronunciavit: omnes et putres et graveolentes odores in omnibus quae vomitu rejiciuntur mali.

τῷ τέλει προσγεγραμμένον, καῦσος, ὁμοίαν ἀτοπίαν ἔχει τῷ κατὰ τὴν πρὸ ταύτης ἄῤῥωστον ἐπὶ τέλει γεγραμμένῳ, φρενῖτις.

Quod in fine adſcriptum eſt, cauſus, ſimilem abſurditatem ſortitur ſcripto ad calcem ante hanc aegram verbo, phrenitis.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Γ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Γ.

Ed. Chart. IX. [254. 255.] Ed. Baf. V. (418.)

[254] (418) Λοιμώδη κατάστασιν ἐνταῦθα γράφοντος Ἱπποκράτους, ὅσα πρὸς τὴν ἐξήγησιν ὧν ἐρεῖν μέλλει χρήσιμά ἐστιν, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὑφ᾽ ἡμῶν ἐξειργασμένα, διὰ κεφαλαίων ὑπομνήσας, οὕτως ἐπὶ τὰς ῥήσεις αὐτοῦ παραγενήσομαι. πρῶτον μὲν ὅτι [255] κατάστασιν οὐ μόνην τὴν παρὰ φύσιν ἐν τῷ περιέχοντι κρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἰδέαν ἅπαντος πράγματος οὕτως εἴωθεν ὀνομάζειν ἀναμνησθῶμεν· ἔπειτα δὲ ὅτι τις ἡ κατὰ φύσιν ἑκάστη τοῦ ἐνιαυ-

HIPPOCRATIS EPIDEM. III. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS III.

Quum peftilentem ftatum hic fcribat Hippocrates, quae ad eorum dicturus eft explanationem conferunt, fuperius a nobis elaborata per capita commentatus, ita ad ipfius contextus accedam. Primum quidem quod ftatum non folum ambientis nos aëris temperamentum praeter naturam, verum etiam omnem cujuscunque rei ideam ita appellare confueverit, ad memoriam revocemus. Deinde quod fit quoddam fecundum naturam unicuique anni tempori tem-

τοῦ ὥρᾳ κρᾶσις· εἶθ' ὅτι διὰ τὴν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπὴν αὐτῶν ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν γίνεται τὰ νοσήματα· σὺν τούτοις δὲ ἀναμνησθῶμεν ὧν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔγραψεν αὐτὸς, λέγων ὧδε· τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρίων ὑγιεινότεροι καὶ ἧσσον θανατώδεες. νοσήματα δὲ ἐν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται, πυρετοί τε μακροὶ καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες. ἀναμνησθῶμέν γε καὶ ὧν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγούμενος ἔγραψα. μεμνημένος δέ τις ὧν εἶπον ἀναγνοὺς ἐπιμελῶς αὐτὰ πρὸς τὴν τῶν νῦν προκειμένων ἐξήγησιν ἀφικνεῖσθαι.

α'.

Ἔτος νότιον, ἔπομβρον, ἄπνοια διὰ τέλεος.

Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν καταστάσεις ἔγραψε τρεῖς, ἐνταῦθά γε μίαν ταύτην ἡμῖν ἐξηγεῖσθαι πρόκειται. καὶ μέντοι κἀν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν εἰσί τινες

peramentum. Poftea quod propter naturalis ftatus in eum qui praeter naturam eft everfionem noftris in corporibus morbi oboriantur. Cum his autem eorum meminerimus, quae in aphorifmis fcripfit hifce verbis ufus: *Ex anni conftitutionibus ficcitates adfiduis imbribus funt falubriores minusque letales. Per affiduos autem imbres morbi plerumque oriuntur, febres longae, alvi profluvia et putredines.* Recordemur quoque et quae in principio fecundi epidemiorum interpretatus fcripfi. Quod fi quis quae protuli accurate ipfa legit, ad eorum quae nunc nobis propofita funt explicationem perveniet.

I.

Annus auftrinus, pluvius, ventis minime perpetuo perflatus.

Primo quidem epidemiorum libro tres ftatus defcripfit, hic vero unicum hunc, qui nunc explicandus nobis proponitur; et vero etiam fecundo epidemiorum tres alii

ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ἐγίνοντο μᾶλλον νότῳ, τοιοῦτόν τι δηλοῦσθαι. καὶ γὰρ οὖν κἀνταῦθα νότιόν τε ἅμα καὶ ἄπνουν ἔφη γεγονέναι ὅλον τὸ ἔτος, ὡς δυνατόν ἐστιν ἄπνουν τε ἅμα καὶ βόρειον εἶναί τε καὶ λέγεσθαι τὸ ὅλον ἔτος, οὕτως ἡμῶν ἀκουόντων, διορισθήσεται γὰρ ὀλίγον ὕστερον τοῦτο. ἀναμνησθῶμεν δ᾽ ὅτι πολλὰς ἐν τῷ περιέχοντι κράσεις ἑοράκαμεν ἠρεμίαν καὶ νηνεμίαν ἐχούσας, οὐ μὴν ὁμοίως ἀλλήλαις, ἀλλὰ τὴν μέν τινα μαλακήν τε καὶ ὑγρὰν, τὴν δὲ ξηράν τε καί τι κρύους ἔχουσαν. αὕτη μὲν οὖν ἀκριβῶς αἴθριός ἐστιν, ἡ μαλακὴ δ᾽ ὁμιχλώδη τε ἔχει καὶ θολερὰν κατάστασιν καὶ νότιον, ἔσθ᾽ ὅτε καὶ νεφελῶν οὖσαν πλήρη. ἡ δ᾽ ἐναντία αὐτῇ βόρειος καὶ ὅτι μάλιστα μηδεμία φαίνοιτο κατὰ τὸν ἀέρα κίνησις, ἀλλ᾽ ἀκριβῶς εἴη τὸ καλούμενον νήνεμον. τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον ἔοικεν ἔχειν τὰ κατὰ τὸν ἀέρα τοῖς κατὰ θάλατταν. ὡς οὖν ἐν ἐκείνῃ διὰ παντὸς μέν ἐστι ῥεῦμα κατὰ τὸ βάθος μεῖζον ἢ μεῖον, οὐ φαίνεται δ᾽ ἐνίοτε σαφῶς διὰ σμικρότητα, πλὴν εἰ στενὸν εἴη

illo in libro adfcripfit, *auftro magis contingebant*, tale quiddam fignificari, hic fcilicet totum annum pronunciat, auftrinum, fimulque flatibus filentem, nobis ita intelligentibus, ut et flatibus minime perflatus, fimulque borealis totus annus tum effe tum dici queat; hoc autem paulo poft definietur. Ad memoriam autem revocemus plerasque nos in aëre temperaturas confpexiffe, quae tum quietem tum tranquillitatem fortirentur, non tamen eadem inter fe ratione. Verum hanc tum mollem tum humidam, illam vero tum ficcam tum quid frigoris habentem. Haec itaque plane ferena eft, mollis vero nebulofa eft et turbulentum et auftrinum ftatum confequitur et interdum nebulis fcatentem plurimis. Huic autem contraria borealis et quod maxime nulla in aëre agitatio appareat, fed exquifite fuerit quae vocatur tranquillitas. Eandem enim rationem videtur aër habere in maris tempeftatibus. Quemadmodum enim hic perpetuo quidem multo major vel minor fluctus eft, non tamen interdum ob parvitatem manifefte deprehenditur, nifi anguftus fuerit, qui ipfum re-

τὸ λεγόμενον αὐτὴν χωρίον, ὡς ἐν Χαλκίδι τε τῆς Εὐβοίας καὶ Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας φαίνεται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐν τῷ περιέχοντι παντελὴς μὲν ἀκινησία καὶ στάσις ἔοικεν οὐδέποτε γίνεσθαι, λανθάνει δ' ἐνίοτε διὰ σμικρότητα. καὶ νέφη δ' ὁρῶμεν ἐν ταῖς τοιαύταις ἀπνοίαις πολλάκις ἑστάναι μὲν δοκοῦντα, κινούμενα δὲ κατ' ἀλήθειαν. ὁρᾶται οὖν ὀλίγον ὕστερον ἐν ἑτέρᾳ χώρᾳ τοῦ περιέχοντος, ὅπερ οὐκ ἂν αὐτοῖς ἐγένετο μηδ' ὅλως κινουμένοις. τοιαύτην οὖν τινα καὶ νῦν ἡγεῖσθαι χρὴ κατάστασιν ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει γεγονέναι, τοσούτῳ διαφέρουσαν τῆς ἐν Κρανῶνι κατὰ τὸ δεύτερον βιβλίον εἰρημένης, ὅσῳ καὶ χρονιωτέρα. τό γε μὴν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς καταστάσεσι κοινὸν πάθος σηπεδών ἐστι, κοινὴν ἔχουσα καὶ τὴν αἰτίαν, ὑγρότητα σὺν ἀπνοίᾳ. φαίνεται δὲ ἐξ ὕλης μὲν ὑγρᾶς πᾶσα γίνεσθαι σηπεδὼν, αἰτίας δὲ δραστικῆς, ἀλλοτρίου τε καὶ παρὰ φύσιν θερμοῦ, συνεπαύξεσθαι δ' ὑπὸ τῆς ἀκινησίας. ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν τῶν ἀκριβῶς ξηρῶν σήπεται πάντες ἐναργῶς ὁρῶμεν. οὐδὲ γὰρ λίθος, οὔτε κέραμος, οὔτε χρυσὸς, οὔτ' ἄργυρος, οὔτε

cipit locus, ut in Chalcide Euboeae et Messina Siciliae conspicitur: eadem ratione in ambiente nos aëre plana quidem immobilitas et stabilitas numquam esse videtur, occulta tamen interdum propter parvitatem. Nubes quoque et in talibus a vento tranquillitatibus saepius conspicimus, quae consistere quidem nobis videntur, sed revera moventur. Paulo post siquidem in altera aëris regione cernuntur, quod illis non contingeret, si nullo pacto moverentur. Talem itaque quandam etiam nunc existimare oportet in toto anno statum fuisse, qui tanto ab eo differt qui Cranone fuit statu secundo in libro descripto, quanto diuturnior. Communis utroque in statu affectus est putredo communem quoque habens causam, humiditatem, cum ventorum carentia. Videtur autem ex materia humida omnis fieri putredo; ex causa vero effectrice et extraneo et praeter naturam calore; simul vero ab immobilitate augeri. Quod itaque nihil quicquam exquisite siccorum putrescat omnes manifeste intuemur. Neque enim la-

χαλκὸς, οὔτ' ἄλλο τι τοιοῦτον φαίνεται σηπόμενον. ὅτι δὲ καὶ τὰ φύσιν ἔχοντα σήπεσθαι διαμένοντα μέχρι πλείστου φαίνεται κατὰ τὰς ψυχρὰς κράσεις, οὐδὲ τοῦτ' ἀγνοεῖ τις, ἔτι δὲ μᾶλλον ὅταν ῥιπίζηται τοιούτοις ἀνέμοις. ἀμέλει καὶ τὴν ἐσθῆτα συνεχῶς τινάσσουσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ μάλισθ' ὅταν ὑγρὸν καὶ θερμὸν ᾖ τὸ περιέχον [257] ὡς τῆς ἀκινησίας σηπούσης αὐτήν. οὕτως δὲ καὶ ἡ τῶν ἀρτηριῶν κίνησις ἐν τοῖς ζώοις ἄλλα τέ τινα χρηστὰ καὶ τὴν τοιαύτην ὠφέλειαν παρέχεται. λέγει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔφην, ἐν ταῖς ἐπομβρίαις γίνεσθαι σηπεδόνας. ὅτι μὲν οὖν ἀναγκαῖον ἦν σαπῆναι τὰς ἐν τοῖς σώμασιν ὑγρότητας ἐκ τούτων δῆλον. ἴδωμεν δ' ἐφεξῆς ἕκαστον τῶν κατὰ μέρος ἀκολουθήσαντες αὐτοῦ ταῖς ῥήσεσιν.

β'.

Αὐχμῶν δὲ γενομένων τοὺς ὑπόπροσθεν χρόνους ἐπ' ἐνιαυτὸν ἐν νοτίοισι περὶ ἀρκτοῦρον ὕδατα πολλά.

---

pis, neque fictile, neque aurum, neque argentum, neque aes, neque quicquam aliud hujuscemodi videtur putrefcere. Quod autem et quae natura putrefcere poffunt in temperamentis frigidis plurimum permanere videantur, neque hoc quisquam ignorat, quin etiamnum magis, quum hujusmodi perflantur ventis. Denique veftes affiduae commutant homines, ac maxime ubi calidus et humidus circumftans aër fuerit, quod ipfas putrefaciat immobilitas. Sic et arteriarum motus in animalibus tum alia quaedam utilia tum auxilium tale praeftant. Dicit autem et ipfe Hippocrates in aphorifmis, ut fuperius narravi, in imbribus fieri putredines. Quod itaque neceffe erat corporum humiditates putruiffe ex his liquet; videamus deinceps unumquodque particularium dictionem ipfius confequuti.

II.

Quum autem fqualores paulo fuperioribus anni temporibus oborti fuiffent, auftris fub arcturum fpirantibus, pluviae multae.

---

(419) Ἔμαθες ἤδη κατὰ τὰς ἐν τῷ πρώτῳ γεγραμμένας καταστάσεις ὡς ἡ τοῦ περιέχοντος ὑπηλλάχθη κρᾶσις ἐκ τῆς ὑγιεινῆς τε καὶ κατὰ φύσιν αὐτῷ τάξεως. ἔμαθες δὲ καὶ ὁποία τίς ἐστιν ἡ κατάστασις ἥδε καὶ ὡς τέτταρες μὲν αὐτῆς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἁπλαῖ, τέτταρες δ' ἄλλαι σύνθετοι γίνονται μεταβολαί· ἁπλαῖ μὲν αἱ κατὰ θερμασίαν μόνην καὶ ψύξιν, ὑγρότητά τε καὶ ξηρότητα, σύνθετοι δ' αἵ τε κατὰ θερμότητα καὶ ὑγρότητα, καὶ ψυχρότητα καὶ ξηρότητα, ψυχρότητα καὶ ὑγρότητα, θερμότητα καὶ ξηρότητα. νῦν οὖν ἀναμνησθεὶς ὧν ἔμαθες ἀκολούθει τῇ διηγήσει τῆς γενομένης καταστάσεως, εἰπόντος τοῦ Ἱπποκράτους, αὐχμῶν δὲ γενομένων τοὺς ὑπόπροσθεν χρόνους. εἶθ' ἑξῆς τούτου μνησθέντος, ἐν νοτίοισι περὶ ἀρκτοῦρον ὕδατα πολλά. φαίνεται μὲν γὰρ ἤδη τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ μὴ φυλαχθῆναι τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος ἀκριβὴς ἡ κατὰ φύσιν κρᾶσις, οὐ μὴν ἐν ἐκείνῳ γε τῷ χρόνῳ γενέσθαι τι νόσημα τῶν ἐπιδημιῶν ὀνομαζομένων. καὶ γὰρ καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἔμαθες αὐτοῦ γράψαντος ὧδε. τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον

Didicisti jam in statibus libro primo descriptis aëris temperamentum ex salubri et naturali ordine variasse. Didicisti etiam qui hic sit status et quatuor ejus esse praeter naturam simplices, quatuor item alteras compositas conversiones. Simplices in calore tantum, frigore, humiditate et siccitate; compositas in calore et humiditate, calore et siccitate, algore et siccitate, algore et humiditate. Nunc ergo horum, quae didicisti, memor, subsequere hujus status narrationem. Hippocrates, cum paulo, inquit, superioribus temporibus squalores praecessissent, deinde adducit, sub arcturum flante austro multum pluit. Videtur etenim superiore jam anno aëris circumfusi non undequaque temperamentum constitisse naturale, non viguisse tamen eadem tempestate ullus morbus, ut vocant, vulgaris. Nam in aphorismis didicisti, ubi sic dicitur: ex anni autem statibus, ut semel dicam, squalores imbribus

Ed. Chart. IX. [258.] Ed. Bas. V. (419.)

ποκράτης ἐπὶ τῆς πρώτης καταστάσεως ἔφη· γινομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετ' αὐχμῶν. ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος νότος ἐνίοτε μὲν καὶ σφοδρὸς γίνεται, σαφῆ δ' οὖν ἀεὶ τὴν κίνησιν ἔχει. μαλθακὸς δ' ἄλλος ἐστὶ νότος, ὃς ἀναίσθητον ἔχει τὴν κίνησιν ἐν τῷ περιέχοντι καὶ κατὰ τὰ νέφη. καὶ τοίνυν θερμὸς μὲν οὗτός ἐστι διὰ παντὸς, ὁ δὲ λευκόνοτος ἐνίοτε φαίνεται ψυχρός.

δ'.

Μετὰ δὲ ἡλίου τροπὰς ὕστερον πολλῷ πλησίον ἰσημερίης, ὀπισθοχειμῶνες καὶ ἤδη περὶ ἰσημερίην βόρεια χιονώδεα χρόνον οὐ πολύν.

Τῆς ἐναντίας καταστάσεως μέρος τι τοῦτο παρενέπεσεν, ὡς αὐτὸς εἶπεν οὐκ ἐπὶ πολὺν χρόνον.

ε'.

Ἦρ πάλιν νότιον, ἄπνουν, ὕδατα πολλὰ διὰ τέλεος ἄχρι κυνός.

morborum in primo Hippocratis statu: cum esset autem totus, inquit, hic status austrinus et cum squaloribus, atque is auster subinde vehemens est. Semper ergo apertum habet motum. Lenis alius est auster, cujus motum in aëre et nubibus non sentias, qui calidus semper est. Carus interim frigidus manifeste videtur.

IV.

Longe post solstitium intervallo prope aequinoctium serae hiemes, jamque sub aequinoctium aquilonares venti, cum nivibus non diuturno tempore spirarunt.

Pars haec quaedam tempestatis contrariae intercessit, ut hic dixit, non ita diu.

V.

Ver rursus austrinum, sine ventis, aquae multae ad canem usque continentes.

Ἐδήλωσέ σοι χειμῶνα τὸ ἁπλοῦν ἐν τῷ γράψαι νῦν, ἔαρ πάλιν νότιον ἄπνουν. τὸ γὰρ πάλιν ἔνδειξιν ἔχει τῆς μεταξὺ παρεμπεσούσης ἐναντίας καταστάσεως αὖθις ἐπὶ τὴν αὐτὴν κρᾶσιν ἐπανελθεῖν τὴν περὶ ἀέρα κατάστασιν.

στ'.

[259] *Θέρος αἴθριον, θερμὸν, πνίγεα μεγάλα, ἐτησίαι μικραὶ διεσπασμένως ἔπνευσαν.*

Τὸ μαλθακὸν τοῦ χειμῶνος καὶ τὸ ἄπνουν τοῦ ἦρος ἐκ ταὐτοῦ γένους ἐστὶ τοῦ θέρους πνιγώδους. φύσει γὰρ οὔσης ἀεὶ τῆς θερινῆς ὥρας θερμῆς, ὅταν ἄπνοια προαγένηται, πνὶξ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται. γίνεται δὲ τοῦτο μήτε τῶν προδρόμων καλουμένων πνευσάντων μήτε τῶν ἑπομένων αὐτοῖς, οὓς καλοῦσιν ἐτησίας. διορίζει δ' αὐτοὺς καὶ ἡ τοῦ κυνὸς ἐπιτολή. καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἱπποκράτης προσέγραψεν, ἐτησίαι σμικραὶ διεσπασμένως ἔπνευσαν.

Indicavit tibi lenem hiemem fcribendo ad hunc modum, ver rurfus auftrinum, fine ventis; nam verbum rurfus, ut contrarius ftatus intervenit, innuit ad fuum temperamentum rediiffe aëris ftatum.

VI.

Aeftas ferena, calida, aeftus praefocantes, magni. Etefiae pauci difperfim fpiraverunt.

Lenitas hiemis et veris tranquillitas cum aeftate aeftuofa fuffocanteve congruunt. Nam cum fua fponte fit aeftivum tempus calidum, fi ventorum accefferit tranquillitas, neceffario aeftus fuffocatiove confequitur. Hoc fit, ubi neque prodromi, quos vocant, flant, neque qui eos fequuntur, quos etefias appellant. Dirimit eos canis ortus: et ipfe etiam Hippocrates addidit: etefiae parvae difperfim fpirarunt.

ζ.

Πάλιν δὲ περὶ ἀρκτοῦρον ἐν βορείοισιν ὕδατα πολλά.

Τὸ πάλιν ἐπὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑδάτων, οὐκ ἐπὶ τὰ βόρεια τὴν ἀναφορὰν ἔχει. πλῆθος μὲν γὰρ ὑδάτων ἐγένετο κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ἐπιτολὴν ἀρκτούρου καὶ πολλάκις ἐν τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ, βόρεια δ' ὀλιγάκις.

η.

Γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος νοτίου καὶ ὑγροῦ καὶ μαλθακοῦ κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα διῆγον ὑγιεινῶς, πλὴν τῶν φθινωδέων, περὶ ὧν γεγράψεται.

Διὰ δὲ τὸ βραχέα παντελῶς γεγενῆσθαι τοιαῦτα βόρεια, τὴν ὅλην κατάστασιν ἀπὸ τῶν κρατησάντων ἐν αὐτῇ, προσηγόρευσεν ὑγρὰν καὶ νότιον, ὅτι δὲ τὴν ἄπνουν καὶ θερμὴν ὀνομάζει μαλθακὴν, ἔμπροσθεν ἔμαθες. ἀλλ' ἥ γε τοιαύτη κατάστασις οὐδὲν οὐδέπω μέγα τοὺς ἀνθρώπους

VII.

Sub arcturum rurfus fpirantibus aquae multae.

Rurfus ad pluviarum exundantiam, non ad boream refertur. Nam fuperiore arcturi ortu multum pluerat et fubinde poftea, boreas vero rarus fpiravit.

VIII.

Quum autem annus auftrinus, humidus et mollis exftitiffet, per hiemem quidem fani degebant, exceptis tabidis, de quibus fcribetur.

Integrum ftatum, quod parvi omnino aquilones fuiffent, ab dominantibus in eo humidum appellavit et auftrinum: nam quod tranquillum et calidum lenem appellet antea didicifti. Verum haud dum ea tempeftas, licet effet repentina, mortales magnopere offendit; propter fu-

ἔβλαψε, καίτοι γ' ἐξαιφνίδιος γινομένη, διὰ τὴν τοῦ προγεγονότος ἔτους αὐχμηροῦ κρᾶσιν. ἤρξατο μέντοι τισὶ διαθέσεις φθινώδεις, ὅσοι δηλονότι παθεῖν ἦσαν ἐπιτήδειοι τὸ πάθος τοῦτο, καὶ γράψαι γε αὐτὸς τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπαγγέλλεται ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

θ'.

[260] *Πρὸ δὲ τοῦ ἦρος ἅμα τοῖσι γενομένοισι ψύχεσιν, ἐρυσιπέλατα πολλὰ, τοῖσι μὲν μετὰ προφάσιος, τοῖσι δ' οὔ. κακοήθεα πολλοὺς ἔκτεινε.*

Ὑπὸ χολώδους ῥεύματος ἔμαθες γίνεσθαι τὸ ἐρυσίπελας, οὐ μὴν ἀεί γε μοχθηροῦ καὶ σηπεδονώδους ὄντος αὐτοῦ. τοὐναντίον γὰρ ἅπαν ὅταν ἐπιεικὲς ᾖ τὸ ῥεῦμα τὴν κατὰ φύσιν ἐν ἡμῖν γενομένην ἔχον ὠχρὰν χολὴν, ἐρυσιπέλατα μὲν εἴωθεν ἐργάζεσθαι, βλάβην δ' οὐδεμίαν ἐπιφέρειν ἐξ αὐτῶν, ὅταν γ' ὀρθῶς τις αὐτὰ μεταχειρίζηται. οὐ μὴν νῦν γε τοιοῦτος ἦν ὁ γεννήσας χυμὸς τὸ ἐρυσίπελας, ἀλλὰ

perioris anni ſqualidi temperamentum: at coeperunt affectus quibusdam tabifici, qui ſcilicet huic vitio parebant. Ipſeque adeo poſthac ſe recepit ſcripturum quae illis acciderunt.

IX.

Ante ver autem una cum obortis frigoribus ignes ſacri multi, quibusdam cum cauſa aliqua, quibusdam vero non contingebant, atque hi maligni multos enecarunt.

Sacrum ignem didiciſti a bilioſa fluxione oriri, at non illa ſemper prava et putri. Plane enim contra ubi mitis ſit fluxio bilem pallidam obtinens, quae in nobis naturaliter gignitur, ſolet quidem ſacrum ignem facere, nullum tamen ex eo dare damnum, ſiquidem recte tractes. At non erat nunc talis qui ſacrum ignem excitavit humor; ſed malignus, qui eroderet putrefaceretque ab exu-

καὶ κακοήθης καὶ διαβρωτικὸς καὶ σηπτικὸς, ἐπὶ τῇ (420) πλεονεξίᾳ τῆς ὑγρᾶς ἀπνοίας γεννηθεὶς ἐκείνοις μάλιστα τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι φύσει τε χολωδέστεροι τῶν ἄλλων ἦσαν ἥ τε δίαιτα χολώδης μᾶλλον αὐτοῖς ἤθροιζε χυμόν. αἱ γάρ τοι διαφοραὶ τῶν νοσημάτων ἐπὶ μὲν τῇ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος κράσει γίνονται, διὰ τὴν ἑκάστου φύσιν τε καὶ δίαιταν, ἣν ὑγιαίνων διαιτᾶται. λέγω δὲ δίαιταν οὐ τὴν ἐν τοῖς ἐσθιομένοις τε καὶ πινομένοις μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, οἷον ἀργίαις, γυμνασίοις, λουτροῖς, ἀφροδισίοις, ὕπνοις, ἀγρυπνίαις, ἅπασί τε τοῖς ὁπωσοῦν γινομένοις κατὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα.

ι'.

Πολλοὶ φάρυγγας ἐπόνεσαν, φωναὶ κακούμεναι.

Οἷς εὐπλήρωτος ἦν ἡ κεφαλὴ φύσει, τούτοις νῦν ἐμπλησθεῖσα περιουσίας χυμῶν, ἤρξατο καταπέμπειν εἰς πνεύμονά τε καὶ γαστέρα ῥεύματα διὰ τῆς φάρυγγος. εἰκότως

perante humida ventorum tranquillitate generatus illis potissimum mortalibus, quibus, cum sua ipsi sponte aliis essent biliosiores, etiam victus biliosum magis eis succum congessisset: siquidem morborum proficiscuntur differentiae ab aëris circumflui temperamento, propter naturam cujusque et victum quem sanus servat. Victum, Graece *δίαιταν*, appello non hunc tantum qui cibo et potione constat, verum etiam qui omnibus aliis, ut otio, exercitatione, balneo, venere, somno, vigiliis et vero omnibus quae quovis fiunt modo in corporibus humanis.

X.

Multi ex faucibus laborarunt; voces vitiatae.

Quibus caput sua sponte prompte replebatur, his in praesentia exundantia humorum plenum, in pulmonem coepit et ventrem per fauces fluxiones demittere. Porro

δὲ καὶ τὰς φωνὰς ἔφη κακοῦσθαι τοῖς τοιούτοις. ὁρᾶται γὰρ καὶ τοῦτο συνεχῶς γινόμενον ἐπὶ κατάῤῥοις, ὅταν ἱκανῶς διαβρέξωσι τὰ περὶ τὴν φάρυγγα καὶ τὸν λάρυγγα χωρία.

ιά.

Καῦσοι φρενιτικοί.

[261] *Καῦσοι μὲν ἐγένοντο τῆς χολώδους περιουσίας κατασκηπτούσης εἰς ἧπάρ τε καὶ γαστέρα· φρενιτικοὶ δ' ἐπὶ κεφαλὴν ἀναφερομένης.*

ιβ'.

Στόματα ἀφθώδεα, αἰδοίοις φύματα, ὀφθαλμίαι, ἄνθρακες.

Τούτων ἕκαστον τῶν παθῶν γίνεται μὲν καὶ συνήθως ἄνευ κακοηθείας, ὡς ἐπὶ τῶν ἐρυσιπελάτων ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται. γίνεται δὲ καὶ κακοήθως ὥσπερ νῦν,

jure dicit voces etiam his affectas fuiſſe, nempe et hoc aſſidue fieri videtur in deſtillationibus, ubi abunde fauces et guttur irrigaverint.

XI.

Febres ardentes phreniticae.

Ardentes febres exſtiterunt invadentibus in jecur et ventrem bilioſis excrementis; phrenitici vero caput petentibus.

XII.

Ora aphthoſa, pudendis tubercula, lippitudines, carbunculi.

Singuli hi affectus fere non ſunt cacoethes, uti de ſacro igne diximus paulo ante; nonnunquam vero etiam ſunt cacoethes, uti nunc, quod putridus eſſet, quia ab-

ἐπεὶ σηπεδονώδης ἦν ὁ πλεονάζων χυμός. ἐπὶ πάντων οὖν ὧν καταλέγει νοσημάτων, ἀεὶ τούτου μοι μέμνησο καὶ μήτ᾽ ἄφθας ἄκουε γεγονέναι τοῖς πάσχουσι μήτ᾽ ἄλλο τι πάθημα κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, ἀλλὰ μετὰ τοῦ σήπεσθαι τὰ μόρια. μέμνησο δὲ καὶ τοῦ κοινοῦ λόγου τοῦδε, τὸν σηπεδονώδη χυμὸν ὑπὸ τῆς αὐτῆς καταστάσεως ἅπασι γεννηθέντα καταλαμβάνειν οὐ τὰ αὐτὰ μόρια, διὰ τὸ μηδὲ φύσει πᾶσιν ὡσαύτως ἔχειν ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθέσει τὸ πᾶν, ἀλλ᾽ ἄλλων ἄλλο ἀσθενέστερον. αἱ μὲν οὖν ἄφθαι κατὰ τὸ στόμα γίνονται συνεχῶς τοῖς παιδίοις, ἑλκώσεις ἐπιπολῆς οὖσαι, διότι τε μαλακώτατα τὰ μόρια πάντ᾽ ἐστὶν αὐτῶν καὶ οἷον βρυώδη καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸ στόμα παντάπασιν ἀήθες ὁμιλίας ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων ὅταν οὖν τὸ γάλα τῆς τιτθῆς ἔχῃ τινὰ δριμύτητα, τὰς ἄφθας ἐργάζεται παυομένας ῥᾳδίως, ἐὰν μετρίως στύφῃ τις τὸ στόμα τοῦ βρέφους. ὅταν δέ τις ἐπιῤῥυῇ μοχθηρὸς χυμὸς, ἀεὶ κακοήθεις ἄφθαι συνίστανται. τὸ δὲ τῶν ἀνθράκων πάθος ἀεὶ κινδυνῶδές ἐστιν, ὡς ἂν ὑπὸ μοχθηρῶν γινόμενον χυ-

undabat humor. Quare in omnibus quos recenset morbis hoc mihi semper memoria teneto, neque aphthas puta aegros tenuisse vel quodcunque aliud incommodum de more, sed simul cum morborum putredine. Memineris etiam hanc communem rationem, ab eodem statu genitum omnibus putrem humorem non easdem obsidere partes, quod nec per naturam omnium in eadem conditione corpus esset eo statu, sed esset alia aliis pars infirmior. Aphthae frequentissime sollicitant puerorum ora, quae exulcerationes sunt in somno, quia omnia eorum sunt mollissima membra et quasi mucosa: insuper os est omnino etiamnum insuetum cibariis et poculis. Ubi ergo acrimonia quapiam lac fit mammae praeditum, aphthas generat; quae facile sedatur, si infantis os modice adstringas; si vero humor affluat pravus, semper aphthae prodeunt cacoethes. Jam carbunculorum perpetuo est periculosus affectus, nam ex vitiosis constat humoribus. Quare nunc

μῶν, ὥστε καὶ νῦν εὔλογον ἦν ὀλεθριώτατον αὐτὸ γενέσθαι, προσλαβὸν τῇ συμφύτῳ κακοηθείᾳ τὴν ἐκ τῆς καταστάσεως. εἴρηται δ' ἱκανῶς περὶ τῆς τοῦδε τοῦ πάθους γενέσεως, ἡνίκ' ἐξηγούμην τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν. τὰ δ' ἄλλα τῆς ῥήσεως δῆλα.

ιγ'.

Κοιλίαι ταραχώδεες, ἀπόσιτοι.

Τοῦ καταῤῥυέντος ἐκ τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν φάρυγγα μοχθηροῦ χυμοῦ, τὸ μὲν εἰς τὸν πνεύμονα χωρῆσαν τὰς φθινώδεις ἐργάσατο διαθέσεις, τὸ δ' εἰς τὴν κοιλίην ἐνεχθὲν ὑπιὸν κάτω μετὰ δήξεως ἐκτάραξιν αὐτῆς ἐποιεῖτο. ὅπερ ἐδήλωσε, κοιλίαι ταραχώδεες. ἐν δὲ τῇ διόδῳ τὴν ὀρεκτικὴν τῶν σιτίων δύναμιν ἐκάκωσε τῆς γαστρὸς κἀντεῦθεν ἀποσιτίαι.

erat verifimile, fuiffe perniciofiffimum eum, qui ultra nativam malignitatem, etiam quam ftatus afferebat adjunctam haberet. Verum fatis de hujus eft affectus origine dictum, cum principium fecundi vulgarium morborum enarrabam. Reliqua hujus capitis clara funt.

XIII.

Alvi perturbatae, cibos averfabantur.

Ex vitiofo humore, qui a capite defluxerat in fauces, quod in pulmonem invaferat, tabificos conftituebat affectus. Quod vero in ventrem derivatum erat, quia fubibat mordicando, ventris profluvium concitabat: quod fignificavit hifce verbis: alvi turbatae. In tranfitu item ventris facultatem ciborum appetentem afflixit, unde cibos faftidiebant.

ιδ.

[262] Διψώδεες οἱ μὲν, οἱ δ' οὔ.

Διὰ πλείους αἰτίας εἰκὸς ἦν οὔτ' ἀδίψους ἅπαντας οὔτε διψώδεις γενέσθαι. φαίνεται μὲν γὰρ ὑγρότης ἠθροισμένη σηπεδονώδης ἅπασιν, οὐ μὴν ἴση γε τὸ πλῆθος ἢ ὁμοίως μοχθηρά. τινὰς μὲν οὖν ἀδίψους εἶναι δυνατὸν, ὥσπερ καὶ τοὺς ἀποσίτους ἐπὶ τῇ βλάβῃ τῆς ὀρεκτικῆς τῶν πομάτων δυνάμεως. εὔδηλον δ' ὅτι κακίστην οὗτοι διάθεσιν ἴσχον, μήτε κακοήθη αὐτοῖς συῤῥεῖν ὑγρότητα, ὡς μετρίως διψῆν. ἄλλους δὲ διψώδεις εἶναι, συῤῥεούσης εἰς τὴν γαστέρα τῆς κακοχυμίας, μηδέπω τὸ στόμα αὐτῆς βεβλαφυίας ἄχρι τοσούτου, ὡς διεφθάρθαι τὴν ὀρεκτικὴν τῶν πομάτων δύναμιν.

ιε.

Οὖρα ταραχώδεα, πολλὰ, κακά.

XIV.

Hi quidem ſiticuloſi erant, illi vero minime.

Pluribus de cauſis nec ſiti caruiſſe omnes nec fuiſſe ſitibundos probabile eſt. Videtur humiditas omnibus putredinoſa fuiſſe collecta, verum non pari quantitate aut aeque prava. Quamobrem fieri potuit, aliquos non ſitire, ut illi, qui cibum faſtidiebant ob facultatis potus appetendi offenſam; liquet autem peſſimam fuiſſe horum affectionem, neo malignam illis humiditatem in ventrem confluxiſſe; alios vero ſitibundos fuiſſe, quod conflueret in ventrem vitioſus humor, nec dum adeo laeſiſſet ejus os, ut potionis appetens facultas jam corrupta eſſet.

XV.

Urinae turbatae, copioſae, pravae.

Τὰ μὲν οὖρα ταραχώδη γεγονέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἄκουε καθ' ὃν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἤκουες αὐτοῦ κοιλίαι ταραχώδεες εἰπόντος. ὅσοις γὰρ ἔῤῥεψεν ἐπὶ νεφροὺς ἡ κακοχυμία, τούτοις ἀναγκαῖον ἦν οὖρα ταραχώδεα γίνεσθαι, τουτέστι μετὰ δήξεως καὶ πόνων διεξόντα. τὸ δ' ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένον, πολλὰ, κακὰ, δυνατὸν μέν ἐστι καὶ περὶ τῶν οὔρων εἰρῆσθαι, δυνατὸν δὲ καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, δι' ἑνὸς λόγου τοῦδε, πλῆθός τι συμπτωμάτων μοχθηρῶν ἐνδεικνυμένου γενέσθαι τοῖς τότε νοσοῦσι.

ιστ'.

Κωματώδεες ἐπὶ πολὺ καὶ πάλιν ἄγρυπνοι.

Τὸ μὲν ἄμικτον ἀγρυπνίᾳ κῶμα δι' ὑγρότητα καὶ ψύξιν ἔμαθες ἐγκεφάλου γίνεσθαι· τὴν δ' ἄμικτον ἀγρυπνίαν κώματι διὰ ξηρότητα καὶ θερμότητα. νῦν οὖν αὐξηθέντων τῶν χυμῶν, ὑγρότητα μὲν ἐπιπολοῦσαν ἐχόντων, οὐ μὲν δή γε δριμεῖαν ἅπασαν. ἡ μὲν ὑγρότης τὴν κωματώδη

Lotia fuiſſe turbata ita accipe, ut dudum cum diceret alvi turbatae; nam ad renes quibus vitiatus humor defluxit, his neceſſario lotia turbabantur, hoc eſt cum mordicatione et dolore pertranſibant. Quod huic eſt annexum, *multa*, *mala*, poteſt etiam de lotiis dictum eſſe; poteſt etiam ipſum ſeorſum, ut una hac oratione multitudinem indicet ſymptomatum pravorum fuiſſe; et id temporis aegrotantes affectus.

XVI.

Comatoſi plurimum; rurſumque pervigiles.

Coma vigiliis vacans ab humiditate didiciſti et refrigeratione fieri cerebri: vigilias comati non commiſtas a ſiccitate et calore. Nunc ergo cum qui increviſſent humores, humiditatem obtinerent exuperantem, verum non eam tamen univerſam acrem, humiditas comatoſum

διάθεσιν, ἡ δ' ἐκ τοῦ σήπεσθαι δριμύτης τὴν ἀγρυπνίαν εἰργάσατο, τῶν ἐναντίων συμπτωμάτων ἐπ' ἐναντίοις αἰτίαις εὐλόγως γινομένων.

ιζ'.

[263] *Ἀκρισίαι πολλαί· τὰ δὲ δύσκριτα.*

Διὰ τὴν κακοχυμίαν ἔνια μὲν τῶν νοσημάτων οὐδ' ὅλως ἐκρίνετο, τινὰ δὲ μοχθηρῶς.

ιη'.

Ὕδρωπες.

Καὶ τοῦτο τὸ πάθημα γίνεσθαί φησιν ἐνίοις ἐκ τῆς περιουσίας τῶν μοχθηρῶν ὑγρῶν. ἅπαν γὰρ αὕτη νόσημα δύναται γεννᾷν ἄλλο κατ' ἄλλο σῶμα, παρά τε τὰς φυσικὰς αὐτῶν διαφορὰς καὶ τὴν τῆς διαίτης ἀνομοιότητα, καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται.

affectum, acredo ex putredine induxit vigilias. Itaque caufae contrariae contraria merito fymptomata peperere.

XVII.

Acrifiae multae aut perardua judicia.

Quae erat humoris vitiofitas, quidam morbi haudquaquam decreverunt, aliqui prave.

XVIII.

Hydropes.

Vel hoc pathema quosdam dicit ex abundantia pravorum humorum affeciffe. Omnem enim haec poteft morbum concitare, alium alio in corpore, pro eorum naturalibus differentiis et vivendi diffimili ratione, ut paulo ante eft dictum.

ιθ΄.

Φθινώδεες πολλοί.

(421) *Λέλεκταί μοι καὶ πρόσθεν ὡς τὸ καταῤῥυὲν ἐκ τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν φάρυγγα διὰ τοῦ λάρυγγος εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ τὸν πνεύμονα ἀφικόμενον τὰς τοιαύτας διαθέσεις εἰργάσατο.*

κ΄.

Τὰ μὲν ἐπιδημήσαντα νοσήματα ταῦτα.

Τῶν ἐπιδημιῶν νοσημάτων ἕν τι καὶ τὸ λοιμῶδές ἐστιν, ὡς κἀν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐλέγετο. ὅταν γὰρ μὴ λοιμώδεος νόσου τρόπος τις κοινὸς ἐπιδημήσῃ, ἀλλὰ σποράδες ἔωσιν αἱ νοῦσοι. οὐ γὰρ δὴ νοσήματός γέ τινος ὄνομά ἐστιν ἐπίδημον ἢ λοιμῶδες, ἀλλ᾽ ὅ τί περ ἂν πολλοῖς ἐν ἑνὶ γένηται χωρίῳ, τοῦτο ἐπίδημον ὀνομάζεται. προσελθόντος δ᾽ αὐτῷ τοῦ πολλοὺς ἀναιρεῖν, λοιμὸς γίνεται.

XIX.

Tabidi multi.

Retuli etiam fupra, quod ex capite in fauces defluxerat, ubi per guttur in afperam arteriam et pulmonem venifset, ejuscemodi vitia produxiffe.

XX.

Atque hi quidem morbi funt, qui in vulgus graffabantur.

Unus de vulgaribus morbis et ipfe peftilens eft, ut in libro quoque de victus genere acutorum dictum eft his verbis: Nam fi quando nulla morbi peftilentis forma communis vulgetur, caeterum difperfi fint morbi. Neque enim certi eft morbi nomen vulgare vel peftilens, caeterum quicunque uno in loco multo fimul invaferit, vulgaris hic vocatur; qui fimul fi hoc habeat, ut multos perimat, peftis eft.

κα'.

[264] Ἑκάστου δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων ἰδεῶν ἦσαν οἱ κάμνοντες καὶ θνήσκοντες πολλοὶ, συνέπιπτε δ' ἐφ' ἑκάστοισι τούτων ὧδε.

Ἐκ μὲν τοῦ φάναι καὶ ἔθνησκον πολλοὶ, λοιμώδη τὰ ἐπιδημήσαντα νοσήματα γεγονέναι δηλοῖ, πολυειδῶν δὲ αὐτῶν γενομένων, ὑπὲρ ἑκάστου κατὰ μόνας εἰπεῖν ἐπαγγέλλεται διὰ τῶν ἐφεξῆς.

κβ'.

Πολλοῖς μὲν τὸ ἐρυσίπελας μετὰ προφάσιος ἐπὶ τοῖσι τυχοῦσι καὶ πάνυ ἐπὶ σμικροῖσι τρωματίοισιν ἐφ' ὅλῳ τῷ σώματι, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ ἑξήκοντα ἔτεα περὶ κεφαλὴν, εἰ καὶ σμικρὸν ἀμεληθείη. πολλοῖσι δὲ καὶ ἐν θεραπείαις ἐοῦσι μεγάλαι φλεγμοναὶ ἐγίνοντο καὶ τὸ ἐρυσίπελας πολὺ ταχὺ πάντοθεν ἐπενέμετο.

XXI.

Ex delineatorum generum unoquoque multi laborabant ac moriebantur, eorumque fingulis hunc in modum accidit.

Cum dicit et complures moriebantur, peftilentes fuiffe morbos qui vulgarentur demonftrat. Qui, quando diverfi fuerunt, de fingulis feparatim infra fe acturum promittit.

XXII.

Multis equidem eryfipelas cum caufis ex vulgaribus valdeque parvulis ulcufculis in toto corpore, maximeque fexagenariis circum caput effloruit, fi quoque paululum negligeretur. Multis autem etiam inter curationes magnae inflammationes oriebantur et eryfipelas admodum celeriter undique populabatur.

Οὗ πρώτου πάντως ἐμνημόνευσε πάθους, εἰκότως καὶ νῦν πρώτου γράφει τὰς κατὰ μέρος διαφοράς. ἐνίοις μὲν αὐτὸ γίνεσθαι λέγων ἐπὶ μικραῖς ἀφορμαῖς, ἃς προφάσεις ὠνόμασεν, ἐνίοις δ' ἐν θεραπείαις οὖσι μεγάλας τε φλεγμονὰς ἀκολουθῆσαι, ὡς νενέμενον ἐπὶ πολὺ τὸ ἐρυσίπελας. τοῖς πλείοσι δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν τοῦτο συμβῆναι, διὰ τὸ πληρωθῆναι μάλιστα ταύτην ἐν ταῖς νοτίοις τε καὶ θερμαῖς ἀπνοίαις. τὸ δὲ τοῖς ἑξηκονταετέσιν αὐτὸ γενέσθαι μᾶλλον αἰτίαν ἔχει τήνδε. τὸ περιϊστάμενον ἔξωθεν παρὰ φύσιν θερμὸν αἴτιον ἐγένετο τοῦ σαπῆναι τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς, ὡς τό γ' ἐν ἡμῖν θερμὸν, ὅταν ἀκριβῶς φυλάττῃ τὴν κατὰ φύσιν ἑαυτοῦ κρᾶσιν, αἷμα τῶν ἄλλων χυμῶν ἐργάζεται πλέον, ὅταν δ' ἐπὶ τὸ πυρωδέστερον ἐκτραπῇ, τὴν ὠχράν τε καὶ ξανθὴν χολήν. τὸ δ' ἔξωθεν θερμὸν αἴτιόν ἐστι σηπεδόνος χυμῶν. ὕλη μὲν γάρ ἐστιν ἡ ὑγρότης, αἰτία δὲ δραστικὴ τὸ παρὰ φύσιν θερμόν. οἱ τοίνυν γέροντες ὑγρότητας μὲν ἀθροίζοντες ἀεὶ περιττὰς, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως, προσλαβόντες δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ περιέχοντος

Cujus prae omnibus meminit primi pathematis, jure nunc primi etiam singulas reddit differentias; quod accidisse quibusdam dicit parvis de causis, quas vocavit occasiones; et multos qui a medicis curabantur, magnas esse inflammationes consecutas, quo sacer ignis scilicet plurimum depasceretur. Plurimis jam caput hunc sollicitasse, quando repletum hoc maxime in austrinis esset et calidis ventorum tranquillitatibus. Cur autem et sexagenarios hic praeter caeteros tentaret, hoc in causa est. Foris ambiens praeter naturam calor causa, quamobrem corporis putrescerent humores, fuit; sicut nativus calor, ubi suum nativum exacte temperamentum servat, plus aliis humoribus sanguinis efficit; quando vero in magis igneum versus fuerit, pallidam et flavam bilem. At calor externus putredinis auctor humorum est; nam materia quidem humiditas est, causa efficiens calor praeter naturam. Quare senes, qui superfluas semper humiditates ob naturae imbecillitatem coacervant, ut his accessit aëris calor ex illa

θερμότητα, διὰ τὴν γενομένην τότε κατάστασιν εὐαλωτότεροι τῶν νέων ἐγένοντο τῇ σηπεδονώδει φθορᾷ τῶν χυμῶν.

κγ'.

[265] *Τοῖσι μὲν οὖν πλείστοισιν αὐτέων ἀποστάσιες ἐς ἐμπυήματα ξυνέπιπτον, σαρκῶν τε καὶ ὀστέων καὶ νεύρων ἐκπτώματα μεγάλα.*

Τὴν κακοήθειαν τοῦ πλεονάσαντος χυμοῦ διὰ τοῦ μεγέθους τῆς σήψεως συνέστηκε καὶ τοῖς εἰρημένοις ἐφεξῆς συνάπτων ἐρεῖ·

κδ'.

Ἦν δὲ καὶ τὸ ῥεῦμα συνιστάμενον, οὐ πύῳ ἴκελον, ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη καὶ ῥεῦμα πολὺ καὶ ποικίλον.

Αὐτὸς ἐδήλωσέ σοι σαφῶς, ὅπερ ἤδη πολλάκις ἡμεῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν, ὡς οἱ ἐν τῷ σώματι χυμοὶ διὰ τὴν

affectus tempeftate, humorum putredinofae corruptioni fuerunt juvenibus opportuniores.

XXIII.

Plurimis igitur ipforum abfceffus in empyemate conciderunt; tum carnium tum offium et nervorum prolapfus magni.

Malignitas abundantis humoris ex magnitudine confiitit putredinis, atque dictis fubtexens dicit:

XXIV.

Erat autem rheuma confiftens, non puri fimile, verum quiddam aliud et fluxio copiofa et varia.

Hippocrates aperte tibi indicavit, quod nos faepe jam diximus, corporis humores propter humiditatem et aëris

Ed. Chart. IX. [265.] Ed. Baſ. V. (421.)
ὑγρότητά τε καὶ ἄπνοιαν τοῦ περιέχοντος ἐσήποντο, καὶ διὰ τοῦτο πῦον μὲν οὐκ ἐγεννᾶτο, διεσήπετο δ' ὑπὸ τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ὑγρῶν τὰ στερεά. ποικίλον δ' εἶναι τὸ ῥεῦμα διὰ τὴν τῶν σηπομένων διαφθορὰν εὔλογον. ὑπὸ γὰρ κοινῆς αἰτίας τῆς σηπεδόνος ἕκαστον τῶν σηπομένων ἴδιον εἶδος ἴσχει τῆς διαφθορᾶς.

κε'.

Οἷσι μὲν οὖν περὶ τὴν κεφαλὴν τοιοῦτόν τι ξυμπίπτει γίνεσθαι, μάδισίς τε ὅλης τῆς κεφαλῆς ἐγίνετο καὶ τοῦ γενείου καὶ ὀστέων ψιλώματα καὶ κοπώματα καὶ πολλὰ ῥεύματα. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα καὶ ἄνευ πυρετῶν· ἦν δὲ ταῦτα φοβερώτερα ἢ κακίω. οἷσι γὰρ εἰς ἐμπύημα ὅ τῶν τοιούτων ἀφίκοιτο πεπασμὸς, οἱ πλεῖστοι τούτων ἐσώζοντο. οἷσι δ' ἡ μὲν φλεγμονὴ καὶ τὸ ἐρυσίπελας ἀπέλθοι, τοιαύτην δ' ἀπόστασιν μηδεμίαν ποιήσαιτο, τούτων ἀπώλλυντο πουλοί. ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλῃ τοῦ σώματος πλανηθῇ, ξυνέπιπτε ταῦτα. πολλοῖσι μὲν γὰρ

tranquillitatem computruiſſe, atque idcirco pus non generavit. Computreſcebant vero ob pravos humidos humores ſolidae partes. At variam eſſe fluxionem propter putreſcentium diverſitatem ratio erat, nam a communi putredinis cauſa ſingula putreſcentia peculiarem obtinent corruptionis ſpeciem.

XXV.

Quibus itaque circum caput hujusmodi aliquid fieri contingit, totius capitis et mentis glabrationes oſſiumque denudationes et prolapſus acciderunt, multaeque fluxiones. Et haec tum in febribus tum citra febres aderant. Atque iſta plus terroris quam periculi denunciant. Quibus namque ad ſuppurationem talium maturatio devenit, eorum plerique ſuperſtites evadebant. A quibus vero inflammatio quidem aut eryſipelas receſſerit, nullumque hujusmodi abſceſſum creaverit, eorum multi perierunt. Similiter quoque et quacunque corporis parte

βραχίων καὶ πῆχυς ὅλος περιεῤῥύη, οἷσι δὲ τὰ πλευρὰ ταῦτ' ἐκακοῦτο ἢ τῶν ἔμπροσθέν τι ἢ τῶν ὄπισθεν, οἷσι δ' ὅλος μηρὸς ἢ τὰ περὶ κνήμην ἀπεψιλοῦτο καὶ ποὺς ὅλος.

Ἡ σηπεδὼν τῶν ὑγρῶν ἔργον ἔχουσα κοινὸν ἐκεῖνα τῶν σωμάτων φθείρειν, εἰς ἅπερ ἂν κατασκήψῃ, φοβερωτέραν εἶχε φαντασίαν ἐν τοῖς περὶ κεφαλὴν μορίοις, [266] διὰ τὸ κἂν βραχὺ τὴν παρὰ φύσιν ἐνταῦθα παραλλαχθείη, πλέον γίνεσθαι τὸ αἶσχος ἢ κατὰ τὰ ἄλλα μόρια μεγάλην ἐκτροπὴν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἔχοντα. μηροῦ μὲν γὰρ ἢ βραχίονος ἢ κνήμης ἢ πήχεως ἀποῤῥυὲν δέρμα μικροτέραν ἔχει φαντασίαν, εἰ δὲ τῆς κεφαλῆς συναποπίπτοιεν αἱ τρίχες τῷ δέρματι καὶ πολὺ μᾶλλον ἡ τοῦ γενείου σὺν αὐταῖς, ἡ μὲν φαντασία τοῦ πάθους γίνεται μεγάλη, ὁ κίνδυνος δ' ἧττον. ἢ εἰ περὶ αἰδοῖα συμβαίη τὸ τοιοῦτον πάθος ἢ λάρυγγα καὶ θώρακα καί τι τῶν κυρίων. (422) οὐ μόνον δὲ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν οὕτως γινόμενα φοβερὰ μᾶλλον ἦν

oberrarunt, ista contigerunt. Multis siquidem brachium ac totus decubitus defluxerunt. Nonnullis vero ista latera male vexabant aut anteriorum aut posteriorum aliquod. Quibusdam vero totum femur aut tibia aut pes totus denudabatur.

Humorum putredo cujus est commune munus, ut illas partes, in quas impingat, corrumpat, terribiliorem in capitis partibus speciem praebuit, propterea quod licet vel paululum de natura hic deflectant, major fiat sugillatio, quam caeteris in partibus multum a natura divertentibus. Nam a femore vel brachio vel tibia vel cubito si cutis recesserit, minorem praebet mali speciem. At si capitis una cum cute crines defluxerint, atque adeo menti cum illis vitii sit facies magna, periculum vero minus quam si is pudenda affectus teneat aut guttur aut thoracem aut aliam principalem partem. Neque tamen, quae caput ita tentabant, formidabilia magis erant quam pe-

ἢ κακίω, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ὁτιοῦν ἄλλο μέρος οὕτως ἐκπίπτοντα. κακίω γὰρ ἦν ἐφ᾽ ὧν ἀπέστησεν εἰς τὸ βάθος ὁ τὸ ἐρυσίπελας ἐργαζόμενος χυμὸς, ἐπειδὴ πρὸς τὰ σπλάγχνα καὶ πρὸς τὰ κύρια μέρη χωρῶν ἅμα τοῖς ἄλλοις συμπτώμασι καὶ πυρετοὺς ὀξεῖς ἐγέννα. τινὲς μέντοι τῶν ἐπιπολῆς ἐχόντων τὴν τοιαύτην σηπεδόνα καὶ χωρὶς πυρετῶν διεφθάρησαν τὰ μόρια καί τινες αὐτῶν διὰ τοῦτ᾽ ἐσώθησαν, ἐκκριθείσης τῆς κακοχυμίας διὰ τῶν μορίων ὧν αὕτη διέσηψεν. ἐπλανᾶτο γὰρ, ὡς αὐτὸς ὠνόμασε, δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος τὸ ῥεῦμα, τουτέστιν ἀλόγως καὶ ἀτάκτως καὶ ὡς ἔτυχεν ἐφέρετο, μηδὲ προγνῶναί τινος ἰατροῦ δυναμένου τεχνικῶς ἐς ὅ τι κατασκήψειεν.

κστ΄.

Ἦν δὲ πάντων χαλεπώτατον τοιούτων ὅτε περὶ ἥβην καὶ αἰδοῖα γένοιτο.

jora; verum etiam quae cuilibet aliarum partium decidebant. Pejora enim erant in quibus in profundum fecesfit humor ignem facrum efficiens, quum in vifcera fe et principes partes conferens praeter alia fymptomata febres etiam acutas generabat: quibusdam tamen, quibus in fuperficie erat ejusmodi putredo, partes etiam citra febres marcefcebant; quorum quidam hac de re praecipue incolumes evaferunt, vitiofis humoribus fimul cum ipfis partibus, quas ii putrefecerant, emiffis. Oberrabat enim, ut ipfe vocavit, per totum corpus, hoc eft nulloque ordine et cafu vagabantur, ut praefagire medicus arte, quo effet decubitura, non valeret.

XXVI.

Hujusmodi autem omnium gravifsimum erat, quum pubem ac pudenda obfiderent.

Καὶ χωρὶς λοιμώδους καταστάσεως, ὅταν ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις ἤτοι φλεγμονή τις ἢ ἐρυσίπελας γένηται, ῥᾷστά τε σήπεται καὶ συμπαθείας ἐργάζεται τῶν ὑπερκειμένων μορίων. διὸ καὶ πολλάκις ἀναγκαζόμεθα μετὰ τὸ περικόψαι τὰ σεσηπότα τὴν χώραν ἐκκαίειν. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, τοιαύτης καταστάσεως γινομένης ὡς καὶ βραχίονα καὶ πῆχυν καὶ μηρὸν καὶ κνήμην πλευράν τε καὶ κεφαλὴν διασήπειν, ἐπὶ πλεῖστον ἥκειν κακώσεως τὰ περὶ αἰδοῖα.

κζ'.

Τὰ μὲν περὶ ἕλκεα καὶ μετὰ προφάσιος τοιαῦτα.

Ἄχρι τοῦ νῦν ὁ λόγος αὐτῷ γέγονε περὶ τῶν ἐρυσιπελάτων, ὅσα δ' ἕλκωσιν ἤ τι μικρὸν οὕτως ἄλλο τῶν ἔξωθεν αἰτίων συνέστη. ἐφεξῆς δὲ περὶ τῶν ἄνευ τοιαύτης αἰτίας γενομένων ποιήσεται τὸν λόγον.

Etiam abſque peſtilente ſtatu, ubi has regiones inflammatio vel ſacer ignis obſederit, facillime putreſcunt, unaque partes ſuperiores afficiunt. Unde nobis eſt valde neceſſe, ut putrida praecidamus, locum veluti radicem inurere. Nihil habet ergo admirationis ubi is eſſet ſtatus, ut brachium, cubitus, femur, tibia, latus, caput computreſcant, ſi plurimum offendantur pudenda.

XXVII.

Atque ea fuit eorum quae cum ulcere aut cauſa externa contigerunt conditio.

Hactenus verba de ſacro igne fecit, qui ex ulcere aliamve ita parvam ob cauſam externam conſtitit. Poſthac de iis quae ſine tali cauſa inciderunt tractabit.

κη'.

[267] *Πολλοῖσι δ' ἐν πυρετοῖσι καὶ πρὸ πυρετοῦ καὶ ἐπὶ πυρετῷ συνέπιπτεν.*

Οὐδὲ δι' ἕλκος τούτοις, ἤτοι τῶν ἔξωθεν αἰτίων τῶν προφανῶν, ἀλλ' ὡς εἰώθαμεν λέγειν, αὐτόματος ἡ γένεσις ἀπήντησε τῶν ἐρυσιπελάτων, ἐνίοις μὲν ἅμα πυρετοῖς εἰσβάλλων, ἐνίοις δ' ἀκολουθησάντων πυρετῶν ἢ προγενομένων αὐτῶν.

κθ'.

Ἦν δὲ καὶ τούτων ὅσα μὲν ἀπόστασιν ποιήσαιτο διὰ τοῦ ἐμπυήματος ἢ κατὰ κοιλίην ταραχή τις ἐπίκαιρος ἢ χρηστῶν οὔρων διάδοσις γένοιτο, διὰ τούτων λελύσθαι. οἷσι δὲ μηδὲν τούτων συμπίπτοι, ἀσήμως δ' ἀφανιζομένων θανατώδεα γίνεσθαι.

Ἐῤῥέθη καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν ἡ αἰτία τοῦ σώζεσθαι

XXVIII.

Multis autem in febribus aut ante febrem aut a febre contigerunt.

Non ob ulcus his aut alia de causa externa, quae fit manifesta, sed ut consuevimus dicere, sua sponte provenit sacer ignis; atque partim simul cum febre invadebat, partim quum febres aut consequutae sunt aut praecesserunt.

XXIX.

At inter ea quae abscessum fecissent, per suppurationem aut insignis quaedam alvi perturbatio aut probarum urinarum transmissio exstitisset, per haec solvebantur. Quibus autem nihil horum accidisset, verum citra significationem evanescerent, mortem inferebant.

Paulo ante etiam causa reddita est, cur superstites

Τὰ παθήματα τῶν μορίων διεξέρχεται κατὰ τόνδε τὸν λόγον, ὧν ἔμπροσθεν οὐκ ἐμνημόνευσε.

λβ΄.

Φωναί τε πολλοῖς ἐπεσήμαινον κακούμεναι καὶ κατειλοῦσαι. πρῶτον μὲν τοῖσι φθινώδεσιν ἀρχομένοισιν, ἀτὰρ καὶ τοῖσι καυσώδεσι καὶ τοῖσι φρενιτικοῖσιν.

Ἐγὼ μὲν καὶ τὸ γεγραμμένον ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ δωδεκάτου κατὰ τὴν τάξιν ἀῤῥώστου, καθ' ὃν οὕτως ἔφη, δεξιῷ ἴλλαινεν, ὑπόπτευον ὡς παρεγγεγραμμένον. ὁ γάρ τοι τοῦ Ἡρακλείδου υἱὸς Ἱπποκράτης, οὗ καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὸ προγνωστικὸν εἶναί φασι, φαίνεται συνηθεστάτοις τε καὶ διὰ τοῦτο σαφέσι τοῖς ὀνόμασι κεχρημένος, ἃ καλεῖν ἔθος ἐστὶ τοῖς ῥητορικοῖς πολιτικά. τὸ δ' ἰλλαίνειν οὐ τοιοῦτον καὶ πολύ γε μᾶλλον αὐτοῦ τὸ κατιλλαίνειν ἢ κατιλλαίνουσαι καὶ μάλιστά γε ἐπὶ τῶν φωνῶν, οὐκ ἐπὶ τῶν βλεφάρων λεγόμενον, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι διὰ τὸν χαρακτῆρα

Affectus hoc loco perfequitur partium, de quibus antea non meminit.

XXXII.

Vocesque multis innotefcebant male affectae ac interceptae, primum quidem tabidis incipientibus et febre ardente et phrenitide laborantibus.

Equidem etiam quod eft fupra in aegro qui ordine eft undecimus fcriptum, ubi fic ait: *δεξιῷ ἴλλαινεν*, (quod nos, dexter oculus erat diftortus, vertimus) fufpicabar effe ab alio inductum. Etenim Heraclidis filius Hippocrates, cujus etiam aphorifmos effe et praefagia autumant, ufitatiffimis effe ufus et proinde claris vocabulis videtur, quae vocare rhetorici civilia folent: at vero *ἰλλαίνειν* non eft iftius generis, eoque minus *κατιλλαίνειν* vel *κατιλλαίνουσαι*, maxime quum de voce, non de palpebris dicitur. Ad haec propter dictionis formam, quae activa,

τῆς λέξεως, ἐνεργητικὸν οὐ παθητικὸν ὄντα. βέλτιον γὰρ ἦν, εἴπερ ὅλως ἐπὶ τῆς φωνῆς ἐβούλετο χρήσασθαι τοιαύτῃ προσηγορίᾳ, κατειλούμεναι γράφειν, οὐ κατειλοῦσαι, καὶ πολύ γε βέλτιον τούτου τὸ κατιλλαινόμεναι. περὶ γὰρ τὸ ἰλλαίνειν ἡ μετοχὴ κατὰ τοιοῦτον εἰρήσεται τύπον. ὀνομάζω δὲ νῦν δηλονότι μετοχὴ κατὰ τὸ τῶν γραμματικῶν ἔθος, ἀδιανόητον δέ ἐστιν ἐπὶ τῶν φωνῶν λεγόμενον τὸ κατειλοῦσαι, καθάπερ ἔνιοι τῶν ἐξηγητῶν ἀκοῦσαι ἡμᾶς (423) ἐθέλησαν, ὡς ἐγκειμένου τοῦ ἰλλαίνειν ὀνόματος ὡς τὸ διαστρέφειν. τὸ γὰρ κατειλοῦσαι τὸ διαστρέφουσαι, τὸ δὲ κατειλούμεναι τὸ διαστρεφόμεναι. πολλὰ τοίνυν ἁμαρτήματα φαίνεται κατὰ μίαν λέξιν γεγονότα βουλομένων ἡμῶν ἀκούειν τοῦ κατειλοῦσαι, καθότι πολλοῖς τῶν ἐξηγητῶν ἔδοξεν, ὡς ἀπὸ τοῦ ἰλλαίνειν γεγονότος τοῦ ὀνόματος. τὸ μὲν γὰρ ἐνεργητικὸν ἰλλαίνουσαι, τὸ δὲ παθητικὸν ἰλλαινόμεναι καὶ μετὰ τῆς προθέσεως κατιλλαίνουσαι. τὸ δ' εἰλοῦσαι καὶ κατειλοῖσαι παρὰ τὸ ἰλλαίνειν οὐ φαίνεται γεγονὸς, [269] ὥσπερ γε οὐδὲ τὸ εἰλούμεναι καὶ κατειλούμεναι. σπανίως

non paſſiva eſt: rectius enim, ſiquidem voci ſtatuerat adaptare hoc nomen, erat *κατειλούμεναι* ſcripturus, non *κατειλοῦσαι*: et multo quidem rectius hoc, *κατιλλαινόμεναι*. Nam de *ἰλλαίνειν* participium ea deducas figura: appello autem hoc, ſcilicet participium, more grammaticorum. Atqui nullus ſit ſenſus, ſi de vocibus dicantur *κατειλοῦσαι*, ut quidam intelligere nos interpretes voluerunt, tamquam tendat verbum *ἰλλαίνειν* ad diſtorquere. Nam *κατειλοῦσαι* ſignificat diſtorquentes, *κατειλούμεναι* vero diſtortae. Multi itaque una in dictione errores commiſſi videntur, dum *κατειλοῦσαι* accipere, ut multis eſt viſum interpretibus, volumus quaſi a dictione *ἰλλαίνειν* deſcenderit. Etenim activum eſt *ἰλλαίνουσαι*, *ἰλλαινόμεναι* paſſivum, et adjecta propoſitione *κατιλλαίνουσαι*. Atqui *εἰλοῦσαι* et *κατειλοῦσαι* ab *ἰλλαίνω* derivari non videntur: nec vero etiam *εἰλούμεναι* et *κατειλούμεναι*. Per autem

μενον, οὕτως ἐμπεποδίσθαι τὴν φωνὴν τὸν ἄνθρωπον, ὡς μόλις φθέγγεσθαι· καὶ μὴν καὶ παρὰ τὸν δεσμὸν, τὴν οἷον δεδεμένην ἐστὶ νοεῖν εἰρῆσθαι φωνὴν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει, τοῦ ποιητοῦ γε δηλοῦντος εἰρημένως σαφῶς ἐπὶ τῶν δεσμῶν,

Πλάσιν οὐκ ἐθέλοντα βίῃ δήσαντες ἄγουσιν.

δῆλον δ' ὅτι κἀνταῦθα κατειλούμεναι βέλτιον ἦν, οὐ κατειλοῦσαι γεγράφθαι. τοῦτο μὲν δὴ κοινὸν ἁπάσης ἐξηγήσεως ἁμάρτημα. πᾶν γὰρ ὃ ἂν ὑπόθηταί τις ἐκ τῆς κατειλοῦσαι λέξεως δηλοῦσθαι, τὴν ἐνεργητικὴν διάθεσιν, οὐ παθητικὴν ἐνδείκνυται καὶ κατὰ τοῦτο μάλιστ' ἄν τις ὑποπτεύσειε τὴν φωνὴν ὡς οὐκ οὖσαν Ἱπποκράτους. οὐ γὰρ οὕτως ἦν ἀμαθὴς ἑρμηνείας Ἑλληνικῆς, ὡς ἁμαρτάνειν ἐν αὐτῇ παισὶν ἄρτι μανθάνειν ἀρχομένοις, ἁμαρτήματα παραπλήσια. φαίνεται μὲν γὰρ πάθος τι φωνῆς δηλοῦσθαι τοῦ κατειλούμεναι γεγραμμένου, πρὸς τῷ κἂν εἰ κατειλούμεναι γράψαιμεν, οὐ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους εἶναι συνήθειαν,

fignificare volebat, adeo impedita effe voce hominem, ut vix loqui poffet. Jam etiam a vinculo licet veluti vinctam accipere vocem effe dictam hoc loco, adeoque indicat de vinculis fe poëta dixiffe:

Πλάσιν οὐκ ἐθέλοντα βίῃ δήσαντες ἄγουσιν.
Ducunt vi vinclis religatum, qui renuebat.

Liquet porro rectius, fi κατειλούμεναι fit fcriptum quam κατειλοῦσαι: qui quidem communis eft omnis expofitionis lapfus. Nam quidquid ftatuas a dictione κατειλοῦσαι fignificari, actionem fignificat, non paffionem. Unde maxime fufpiceris Hippocratis non effe dictionem; neque enim adeo erat graeci fermonis imperitus, ut in eo offenderet fimiliter, ut pueri qui modo litteras difcere coeperunt. Videtur enim paffionem quandam vocis indicari; fignificatur tamen non paffio, fed actio, paffio vero utique fignificaretur, fcripto vocabulo κατειλούμεναι. Praeterea fi vel κατειλούμεναι fcribamus, non eft Hippocratis inftitutum

ἀήθεσι καὶ σπανίοις ὀνόμασι χρῆσθαι. τοῖς δὲ τὸ διεστραμμένον δηλοῦσθαι νομίζουσιν, ὅτι καὶ τοῦτο μάχεται, κατὰ τὸ προγνωστικὸν, αὐτὸς ἑρμηνεῦσαι τὸ διάστροφον βουληθεὶς οὕτως ἔγραψεν. ἢν δὲ καὶ καμπύλον γένηται βλέφαρον ἢ χεῖλος ἢ ῥὶς, ἀλλ' ἐπί γε τῶν φωνῶν οὔτε τὸ καμπύλον οὔτ' ἄλλο τι τῶν εἰρημένων οἰκείως ἂν λέγοιτο. διὸ καὶ τίνες τῶν ἐξηγησαμένων τὸ [270] βιβλίον ἁπάντων τῶν εἰρημένων καταγνόντες ἀντὶ τοῦ φωναὶ γλῶσσαι γράφουσιν; ἀξιοῦντες ἀκούειν κατειλούσας γλώσσας τὰς οἷον καταδεδεμένας καὶ δυσκινήτους. ἐχρῆν δ' αὐτοὺς ὥσπερ τὸ φωναὶ μετέγραψαν εἰς τὸ γλῶσσαι, οὕτως καὶ τὸ κατειλοῦσαι μᾶλλον τοῦ φωναὶ μεταγράψαι εἰς τὸ κατειλούμεναι. ἀλλὰ γὰρ ἅλις ἤδη μοι καὶ τοῦ κατειλοῦσαι, μηδὲν ἡμᾶς μέγα, μηδ' ἂν εὑρεθείη, μέλλοντος ὠφελεῖν. ἀρκεῖ γὰρ εἰδέναι μόνον ἐν τούτῳ γενικῶς λεγόμενόν τε καὶ νοούμενον ὡς γὰρ διὰ τὸ γενόμενον αὐτοῖς ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥεῦμα βλαβέντες τὰ φωνητικὰ μόρια καὶ τὰς φωνὰς ἐκακώθησαν. ὅτι γὰρ ἐπὶ ταῖς ὑγραῖς καταστάσεσι καὶ θερμαῖς ἡ κεφα-

inusitatis et infrequentibus uti nominibus. Jam qui distortum significari putant, cum his hoc pugnat, quod ille in praesagiis distortum interpretaturus sic scripsit, si reflexa sit palpebra aut labrum aut nasus; sed neque reflexum, neque aliud ex dictis proprie de vocibus dicatur. Quare quidam hujus interpretes libri omnibus quae commemoravimus abdicatis pro *voces linguae* scribunt, exponentes linguas *κατειλούσας*, quasi devinctas et difficulter motas. Quos quidem oportebat ut voces mutaverunt in linguas, ita vel potius quam voces dictionem *κατειλοῦσαι* in *κατειλούμεναι* vertere. Verum jam satis de dictione *κατειλοῦσαι*, non magno usui, ut inventa sit, futura. Sat est enim nosse hic generatim dici et intelligi, propter destillationem, quae illis ex capite descendebat, laesis vocis organis simul vitiatam esse vocem. Nam in humidis tempestatibus et calidis destillationem caput re-

νικαῦτα διενόσησαν, ὀξέα δὲ τούτοις καὶ θανατώδεα ξυνέπιπτε.

Τὴν γεγενημένην ἔμπροσθεν ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος κράσεως σηπεδόνα τῶν χυμῶν εὔλογον ἦν ὑπὸ τοῦ γενομένου κρύους ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ βάθος ὠσθεῖσαν ἐργάζεσθαι νοσήματα παραπλήσια τοῖς ἐρυσιπέλασιν. ἄλλα τε οὖν τινὰ τούτου γενόμενα τοῦ γένους διηγήσεται καὶ ταῦτα τῇ τάξει [271] πρῶτα μετὰ τὸ ἐρυσιπέλας ἤδη γράφει. ταῦτα δ' ἦν καυσώδη τε καὶ φρενιτικὰ, κοινὴν μὲν ἔχοντα τὴν αἰτίαν, διαφέροντα δὲ τοῖς πάσχουσι τόποις. οἷς μὲν γὰρ εἰς τὰ περὶ τὸ ἧπάρ τε καὶ τὴν γαστέρα χωρία καὶ μάλιστ' αὐτῆς τὸ στόμα κατέσκηψεν ἡ κακοχυμία, τούτοις τὰ καυσώδη νοσήματα συνέπεσεν, οἷς δ' ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἠνέχθη, τὰ φρενιτικά.

λδ'.

Ἦν δ' ἡ κατάστασις τῶν γενομένων καύσων ἥδε. ἀρχόμενοι

tum diu aegrotabant, acuta autem his et letalia contigere.

Humorum putredinem, quam pridem pepererat aëris temperamentum, verisimile erat frigore succedente in extrema hieme, impulsam in altum morbos concitaturam, sacro igni assimiles. Alios igitur quosdam, qui fuerunt hujus generis, exponet, hosque ordine ab sacro igni primos jam scribit: hae febres sunt ardentes et phrenitis ab eadem illa quidem profectae causa, sed differentes locis affectis: nam quibus in jecinoris et ventris regionem maximeque in ejus os pravus humor decubuit, hos febres ardentes sollicitaverunt: quibus in cerebrum pervenit phrenitis.

XXXIV.

Hic autem erat febrium ardentium, quae tum grassaban-

κωματώδεες, ἀσώδεες, φρικώδεες, πυρετὸς ὀξὺς, οὐδὲ διψώδεες λίην, οὐδὲ παράληροι.

Ὅσα τοῖς καύσοις ἐγένετο συμπτώματα διὰ τὴν κατάστασιν, κατὰ τὸν ἴδιον τοῦ πάθους λόγον, ταῦτ' ἐπισημαίνεται, διὸ κακῶς ἀντὶ τοῦ κωματώδεις ἔγραψαν ἔνιοι καυματώδεις. ἴδιον γὰρ τοῦτο τῶν καύσων, οἷς καὶ τὸ διψῆν ἀπαύστως καὶ σχεδὸν οὐδ' ἂν ἄλλο τις ἐξαίρετον εἴπῃ γνώρισμα καύσων πυρετῶν, ἀλλ' ἐκ δυοῖν τούτων αὐτάρκως συμπληροῦσθαι φαίη, δίψους ἀπαύστου καὶ θερμασίας διακαιούσης αἰσθανομένων τῶν καμνόντων. ἀλλ' ἡ τότε κατάστασις ὑγρότητος πολλῆς πληρώσασα τὴν κεφαλὴν τὸ κωματῶδες ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις τῶν ὁπωσοῦν νοσησάντων ἤνεγκε σύμπτωμα κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ νοσήματος, οὔπω τῆς κακοχυμίας εἰς τοσοῦτον δριμύτητος ἡκούσης, ὡς ἀγρυπνίας τε σφοδρὰς καὶ παραφροσύνας καὶ φρενίτιδας ἐργάζεσθαι. τὸ μὲν οὖν καῦμα σπανίως πάνυ γίνεται τοῖς

tur, flatus. Incipientis coma, jactatio, horror comitabantur, febris non acuta, neque fitis vehemens, neque deliria.

Quae fymptomata propter eam, quae tunc erat, tempeftatem ardentibus febribus evenirent, non propria morbi ratione, haec annotat. Quare quidam pro *κωματώδεις*, id eft comatofi, male fcripferunt *καυματώδεις*, id eft aeftuofi: nam eft hoc febribus ardentibus peculiare ut etiam perpetuo fitire, nullumque prope dixeris eximium effe aliud febrium ardentium infigne: verum abunde ex hifce duobus affirmaveris compleri, fitim affiduam atque exurentem calorem, aegris fentientibus. Verum hic ftatus cum caput multa humiditate impleret, comatofum aut omnibus aut plerisque, utcumque laborarent, fymptoma attulit fub morbi invafionem, ubi pravi humores nondum eo devenerant acredinis, ut vigilias vehementes, deliria phrenitimque concitare poffent. Ac coma perraro febribus ar-

καύσοις πυρετοῖς, τὸ δ' ἀσᾶσθαι πάνυ πολλάκις. οὐ μὴν ἀχώριστόν γ' ἐστὶν, ὡς τὰ προειρημένα δύο, τό τε ἄπαυστον τοῦ δίψους καὶ τὸ τῆς θερμασίας διακαές. φρικώδεις γε μὴν πολλάκις οἱ καυσούμενοι γίνονται, διὸ καὶ τοῦτ' ἐπεσημήνατο. τὸ δ' ἐφεξῆς γεγραμμένον, πυρετὸς οὐκ ὀξὺς, ἔνιοι μὲν ἁπλῶς γράφουσι χωρὶς τῆς ἀποφάσεως πυρετὸς ὀξὺς, τινὲς δὲ μετὰ τῆς ἀποφάσεως οὑτωσὶ, πυρετὸς οὐκ ὀξὺς, ἀπό τινος ἑκάτεροι λόγου πιθανοῦ τὴν διαφέρουσαν ἔχοντες γραφήν· οἱ μὲν χωρὶς τῆς ἀποφάσεως, ὅτι τῶν ἀχωρίστων ἐπὶ καυσώδους νοσήματος ὀξὺς πυρετὸς, ὥσπερ καὶ δίψος· οἱ δὲ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο γεγράφθαι λέγοντες ἅμα τῇ ἀποφάσει, διότι σπάνιόν τι καὶ παράδοξον αὐτοῖς συνέβη καθάπερ τὸ τοῦ κώματος οὕτω καὶ τὸ τοῦ πυρετοῦ. καὶ γὰρ οὖν καὶ τούτοις ἐφεξῆς αὐτὸν γράψαι φασὶν, οὐδὲ διψώδης λίην. καίτοι καὶ τοῦτο τὸ σύμπτωμα καύσων πυρετῶν ἐστιν ἰδιαίτατον· εἰκὸς οὖν, ὥσπερ οὐ λίην διψώδεις ἦσαν, οὕτως αὐτοὺς οὐ λίην ὀξὺ πυρέξαι. τάχα δὲ καὶ γεγραμμένον ὑφ' Ἱπποκράτους τὸ πυρετὸς οὐ λίην ὀξὺς, ὑπὸ τοῦ πρώτου

dentibus eft adjunctum, faftidium perfaepe; non eft perpetuum tamen, ut praedicta duo, affidua fitis et deurens calor. Horrent vero qui febre ardente tenentur raro; quare hoc etiam annotavit. Quod jam fequitur, febris non acuta, aliqui fimpliciter, absque negatione, febris acuta fcribunt, alii cum negatione in hunc modum: febris non acuta, diverfam utrique fcripturam, ratione inducta probabili, habentes. Qui omittunt negationem, quia divelli ab ardente febre acuta febris nequeat, uti nec fitis: alteri ideo fcriptum cum negatione confirmantes, qui raro iis et novo exemplo acciderit cum coma tum haec febris. Quippe his quoque illum ajunt fubjunxiffe, neque magnopere erant fiticulofi, tametfi fit etiam febribus ardentibus hoc peculiariffimum. Effe itaque confentaneum, ficut erant, non perinde fitibundi, fic eos non valde febricitaffe acute. Potuit etiam quod Hippocrates fcripferat, febris non valde acuta, effe ab eo qui primus

ἐγγραψαμένου σφαλέντος, ἔμεινεν ἡμαρτημένον· ἀναφύεται δὲ μικρὸν ζήτημα περὶ πάντων τῶν παθογνωμονικῶν σημείων, εἰ γὰρ ἐγχωρεῖ ποτὲ μὴ παρόντων αὐτῶν ὅμως φυλάττεσθαι τὸ τοῦ πάθους εἶδος, ἕτερα τῶν παθογνωμονικῶν ἡμῖν ἔσται πιστότερα πρὸς τὴν τῶν παθῶν διάγνωσιν, ἀλλ᾽ εἴπερ τοῦθ᾽ ὑποθοίμεθα, προσηκόντως τις ἀξιώσει μὲν ἐκεῖνα παθογνωμονικὰ καλεῖν, [272] ἃ δ᾽ ἔμπροσθεν ἐκαλεῖτο παθογνωμονικὰ, συνεδρεύοντα· ὧν τὰ μὲν ἀχώριστ᾽ ἐστὶ καὶ ὡς ἂν τις φαίη τῆς τοῦ πάθους οὐσίας αὐτῆς συνθετικά. τὰ δὲ συνεδρεύοντα τῶν ὡς τὸ πολὺ γινομένων αὐτοῖς ἐστιν. εἰ οὖν ὁ κάμνων μὴ διψώδης μήτε λίαν ὀξέως πυρέττων ᾖ, ἐκ τίνος ἔτι γνωρίσματος ἐροῦμεν εἶναι τὸ νόσημα καῦσον; εἰ γὰρ καὶ πάνυ πολλοῖς τῶν καυσουμένων ἀσώδεσιν εἶναι συμβέβηκεν, ἀλλ᾽ οὐκ ἴδιόν γε τοῦ πάθους τοῦτο· πολλοὶ γὰρ καὶ ἄλλοι τῶν ὑπωσοῦν νοσησάντων ἀσώδεις γίνονται. οὐδὲν γοῦν ὅπερ ἐνίοις ἔδοξε τὰς τοιαύτας ἀπορίας οἰηθεῖσιν ἀποδράσασθαι καὶ ἡμῖν ἔσται ῥητέον, ἐκ τῶν διαχωρουμένων μάλιστα γνωρίζεσθαι τὸν

exscripsit, corruptum errorque mansisse. Hic se offert non parva de omnibus pathognomonicis signis quaestio: nam si remotis ipsis affectus potest species conservari, alia his pathognomonicis signis erunt nobis ad affectus cognoscendos certiora; quod qui constituat, volet illa merito pathognomica indicia appellare et quae ante vocabantur indicia pathognomonica assidentia, quorum separari illa non possunt et affectus, ut ita dicam, constituunt essentiam. Assidentia vero ex his sunt, quae saepe illis accidunt. Si aeger ergo non sitibundus sit nec magnopere febricitet acute, qua jam nota esse morbum illum ardentem febrem dicemus? Quanquam enim permultis febre ardente affectis esse fastidiosis contingit, non est tamen hoc affectus proprium, quippe cum multi etiam alii quomodocunque aegrotantes fastidiosi fiant. Quare neque, quod visum quibusdam est, qui sese duxerunt hujuscemodi dubitationes declaraturos, etiam nobis est pronunciandum, ab excrementis cognosci inprimis febrem arden-

καῦσον εἴπουσιν. οὔτε γὰρ ἄκρατα χολώδη μόνοις καύσοις ἐκκρίνουσιν αἱ γαστέρες οὔτε σύντηξις μόνοις τούτοις, ἀλλ' ἐστὶ μὲν καὶ ταῦτα συμπτώματα κακοήθη τε καὶ διακαῶν πυρετῶν. ἐκκρίναντες δ' ὅμως αὐτὰ πολλοὶ καὶ διψῶσι μετρίως καὶ τὰς τοῦ πυρετοῦ θερμασίας ἀνέχονται· κατὰ δὲ τὴν προκειμένην κατάστασιν οὐδὲ τοιαῦτ' ἐγένετο διαχωρήματα· κοιλίαι γὰρ, φησὶ, ταραχώδεις τοῖσι πλείστοισι τούτων, διαχωρήμασιν ὠμοῖσι, λεπτοῖσιν. ἔοικεν οὖν Ἱπποκράτης τὸν καῦσον γνωρίζειν τῷ διηνεκεῖ τοῦ δίψους τε καὶ τῆς διακαοῦς θερμασίας, ὥσπερ τὴν φρενῖτιν τῷ διηνεκεῖ τῆς παραφροσύνης. οὕτω γὰρ εἰ καὶ μὴ πάνυ διψώδεις εἶεν οἱ κάμνοντες ἢ μὴ πάνυ σφόδρα διακαιόμενοι, δι' ὅλης δὲ τῆς νόσου τὰ λελεγμένα εἴη δύο συμπτώματα, καῦσος εἶναι τὸ νόσημα λεχθήσεται καὶ γενήσεται μέν τις αὐτοῦ θερμότερος πυρετὸς, ὡς καὶ συντήκειν τὸ σῶμα καὶ διαχωρήσεις ἐργάζεσθαι χολώδεις καὶ συντηκτικάς· οὐ λεχθήσεται δὲ καῦσος, ἂν μὴ διαμένοντα δι' ὅλης ἔχῃ τῆς νόσου τὰ εἰρημένα δύο μικρὸν ἔμπροσθεν, ἄπαυστόν τε τὸ δίψος, ὁπόσον

tem. Neque enim mera in folis ardentibus febribus biliofa alvi reddunt, neque his folis fyntexis, id eft colliquatio, accidit; verum funt haec quidem fymptomata maligna et exurentium febrium: ifta tamen qui excernunt, multi modice fitiunt et calores febris ferunt. Verum in praefenti ftatu ne tales quidem erant dejectiones. Nam alvus, inquit, his plerisque turbata erat, atque dejectiones crudas excernebant et multas et tenues. Videtur ergo Hippocrates febrem ardentem affiduitate cognofcere fitis caloris que exurentis, ficut phrenitim perpetuo delirio. Sic enim quamvis non perinde fitiant aegri, neque valide exurantur, per totum autem morbum dicta duo fint fymptomata, febris ardens effe dicetur morbus, exiftetque alia febris hac calidior, ut corpus fundat reddatque dejectiones biliofas et colliquativas. Sed non appellabitur ardens febris, nifi adjuncta perpetuo habeat per totum morbum paulo ante commemorata duo, irrequietam fitim,

ἂν τύχωσι πίνοντες, ἀηδῆ τε καὶ καυσώδη καὶ ἀσώδη τὴν θερμασίαν. ὡς τὸ πολὺ μὲν οὖν καὶ δίψος σφοδρότατον αὐτοῖς ὑπάρχει καὶ πυρετὸς διακαέστατος· ἐν δὲ τῷ σπανίῳ καθάπερ, νῦν ὅ τε πυρετὸς οὐκ ἀκριβῶς ὀξὺς ἐγένετο καὶ διψώδεις οὐ λίαν οἱ κάμνοντες ἦσαν, ἅπερ ἐπεσημήνατο δι᾽ αὐτὸ τοῦτο, καθάπερ καὶ τὸ μηδ᾽ ὅλως αὐτοὺς γενέσθαι παραλήρους, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο συμπίπτει τοῖς καύσοις. ὅτι δὲ μικρᾶς παραφροσύνης ἐστὶν ὄνομα τὸ παράληροι, πρόσθεν εἴρηται.

λε΄.

Ἀπὸ ῥινῶν μικρὰ ἔσταξε.

Τῶν ἐπιγενομένων τοῦτο τοῖς κακοήθεσι καύσοις, ὥσπερ αἱμοῤῥαγίαι τοῖς ἐπιεικέσιν. ἀλλὰ καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ἅπασα στάξις ἀπὸ ῥινῶν μοχθηρόν ἐστι σημεῖον, ὡς ἐμάθομεν.

quantumlibet biberint, ac injucundum et ardentem fastidiosumque calorem. Proinde adest fere illis intensissima sitis et febris fervidissima. At raro uti nunc, quum febris non esset acuta, etiam non perinde aegri erant sitibundi, quae ob id ipsum signavit, sicut etiam hoc, nullo pacto fuisse deliros eos, quoniam hoc etiam ardentibus febribus accidit. Nam parvae esse signum dementiae delirium ante docuimus.

XXXV.

A naribus destillarunt.

Hoc in comitibus est malignarum ardentium febrium, ut sanguinis eruptiones, lenium. Et ut breviter dicatur, omnis de naribus stilla, ut docuimus, pravum est signum.

λστ'.

Οἱ παροξυσμοὶ τοῖσι πλείστοισιν ἐν ἀρτίῃσι.

---

[273] *Τῶν σπανίων καὶ τοῦτ' ἐστι, φαίνονται γὰρ οἵ τε καῦσοι καὶ πάνθ' ὁμοίως αὐτοῖς τὰ λίαν ὀξέα νοσήματα τοὺς παροξυσμοὺς ἐν περισσαῖς ἔχοντα.*

λζ'.

(425) *Περὶ δὲ τοὺς παροξυσμοὺς λήθη καὶ ἄφεσις καὶ ἀφωνίη.*

Καὶ ἡ λήθη σαφής ἐστι καὶ δέδεικται πολλάκις ἐκ τῶν ὀλεθρίων οὖσα. τὴν ἄφεσιν δὲ τὴν οἷον ἔκλυσίν τε καὶ πάρεσιν ἁπάντων τῶν μορίων τοῦ σώματος εἰκός ἐστι λέγειν αὐτὸν, ὅταν ὁμοίως τοῖς παραλελυμμένοις ἐῤῥιμμένα φαίνηται. ὅτι δ' ὀλέθριον καὶ τοῦτ' ἐστὶ μεμάθηκας. ὥσπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων συμπτωμάτων, ὅσα γέγραπται κατὰ τὸ βιβλίον, ὡς ἐξηγεῖσθαι μόνον ἐν αὐτῷ χρὴ τὰ δο-

XXXVI.

Exacerbationes plerisque diebus paribus.

Et hoc quoque inter rara eft. Nam febres ardentes folent adeoque omnes, ita ut illae, morbi multum acuti, accedere diebus imparibus.

XXXVII.

Circa ipfas exacerbationes, oblivio, exolutio, vocis defectus.

Et oblivio manifefta eft et monftrata frequenter eft de exitialibus effe. Languorem, id eft *ἄφεσιν*, veluti diffolutionem et remiffionem omnium corporis partium ipfum dicere par eft, quum non aliter ac refolutis projectae appareant. Quod quidem inter figna perniciofa effe didicifti, ut de aliis quoque fymptomatibus omnibus, quae hoc libro recenfuit. Quare hic interpretanda funt ea tan-

κοῦντα μὴ σαφῶς εἰρῆσθαι, τῶν ἀποδεδειγμένων ἐν ἑτέροις ἀναμιμνήσκοντα μόνον, οὐ κατὰ διέξοδον διδασκαλίας αὐτῶν ποιούμενον.

λη΄.

Ἄκρεα ἀεὶ τούτοισί τε μὲν ψυχρότερα ποδῶν καὶ χειρῶν. πολὺ δὲ περὶ τοὺς παροξυσμοὺς μάλιστα, πάλιν τε βραδέως καὶ οὐ καλῶς ἀνεθερμαίνοντο καὶ πάλιν κατενόουν καὶ διελέγοντο.

Τὴν ποικιλίαν τῶν γενομένων συμπτωμάτων τοῖς τότε νοσήμασι διηγεῖται, μοχθηρῶν ἁπάντων ὄντων.

λθ΄.

Κατεῖχε δὲ ἢ τὸ κῶμα συνεχῶς, οὐχ ὑπνῶδες, ἢ κατὰ πόνων ἄγρυπνοι.

---

tum quae obſcura videntur et quae demonſtravimus alias, ſolum ad memoriam revocabo, non autem abſolutam tradam eorum doctrinam.

XXXVIII.

His manuum ac pedum extrema ſemper frigidiora multoque maxime circa exacerbationes, ac rurſus lente neque probe recaleſcebant, iterumque et intelligebant et loquebantur.

Varietatem ſymptomatum, quae morbi ejus tempeſtatis habebant, commemorat, quae ſunt omnia prava.

XXXIX.

Eos autem aut aſſidue ſopor non ſomnolentus detinebat aut vigiliae cum laboribus.

Σαφὲς καὶ τοῦτ' ἐστὶ τῷ μεμνημένῳ τῶν γεγραμμένων ἔν τε τῷ περὶ τοῦ κώματος γράμματι καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ὑπομνήμασι. ὅταν γὰρ ἐγρηγορέναι μὲν ἀνεῳγόσι τοῖς ὀφθαλμοῖς οἱ κάμνοντες μὴ δύνωνται, μύσαντες δ' αὐτοὺς ἐλπίδι τοῦ κοιμηθῆναι διαμένωσιν ἐγρηγορότες, τὸ τοιοῦτον καλοῦμεν οὐχ ὑπνῶδες κῶμα. εἰ δὲ καὶ πόνος τις αὐτοῖς παρείη, προδήλως ἀγρυπνήσουσι μᾶλλον οἱ οὕτως ἔχοντες, ὡς μηδ' εἰς φαντασίαν ὕπνου τε ἀφικέσθαι λεπτοῦ. γίνεται γάρ τι καὶ τοιοῦτον τοῖς οὕτω κω- [274] ματώδεσιν, ὡς ἐν μεθορίῳ καθίστασθαι τῶν τ' ἀκριβῶς ἐγρηγορότων καὶ τῶν κοιμωμένων.

μ'.

Κοιλίαι ταραχώδεες τοῖσι πλείστοισι τούτων, διαχωρήμασιν ὠμοῖσι, πολλοῖσι, λεπτοῖσι.

Εὔδηλόν μὲν κἀκ τούτων ἐστὶν ὡς οὐ προσέχει τῇ τῶν διαχωρημάτων ἰδέᾳ κατὰ τὴν τῶν καυσωδῶν νοσημά-

Nec hoc quidem obfcurum eft, qui ea habeat in memoria, quae in libro de comate tradita funt et in prioribus commentariis. Quum enim vigilare aegri apertis oculis non valent, fed connivent fpe fomni conciliandi et vigiles tamen manent, vocitamus illud non fomnolentum coma. Quibus fi quis adfit dolor manifefte, vigilabunt magis ita affecti, adeo ut ne in phantafiam quidem tenuis fomni deveniant. Siquidem iftis, qui eo comate tenentur, ufu venit ejusmodi quiddam, ut medii inter plane vigiles intercedant et dormientes.

XL.

Horum plerisque alvi dejectionibus crudis, tenuibus, copiofis turbabantur.

Vel hinc liquet non attendere Hippocratem in dignofcendis ardentibus morbis fpeciem dejectionum. Cruda

των διάγνωσιν. ὠμὰ γοῦν ἔφη καὶ λεπτὰ καὶ διαχωρούμενα τοῖς τότε καυσουμένοις γίνεσθαι, μήτε χολωδῶν ἀκράτων μήτε συντήξεων μνημονεύσας, ἃ τινες οἴονται μέγιστα γνωρίσματα καύσων εἶναι πυρετῶν.

μα'.

Οὖρα τὰ πολλὰ λεπτὰ, κρίσιμον οὐδὲ χρηστὸν οὐδὲν ἔχοντα.

Ἐν ταῖς περὶ τῶν οὔρων διηγήσεσιν εἴωθε τὰ συμβεβηκότα γράψας αὐτοῖς μηκέτι προστιθέναι πότερον ἀγαθοῦ τινός ἐστιν ἢ κακοῦ σημεῖα, μεμνῆσθαι νομίζων ἡμᾶς ὧν ἐμάθομεν ἐν προγνωστικῷ καθόλου, περὶ κακίας τε καὶ ἀρετῆς οὔρων. ἐνταῦθ' οὖν μοι δοκεῖ προστεθεικέναι, καίτοι προειρηκὼς αὐτὰ λεπτὰ, διότι προσέγραψεν αὐτοῖς τὰ πολλά. μεμνημένος γὰρ ὅτι καὶ δι' οὔρων πλήθους αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξε γίνεσθαί ποτε κρίσιν, ἐπεσημήνατο νῦν ὅτι καὶ πολλῶν ὄντων αὐτῶν ὅμως οὐδὲν ἦν κρίσιμον οὐδὲ χρηστόν· οὐ γὰρ ἐκκαθαίρουσα τὸ σῶμα καὶ κινοῦσα τὰ

itaque dicit et tenuia qui tum tenebantur febre ardente dejecisse, nec verbum fecit de meris biliosis vel colliquationibus, quae quidam indicia esse febrium ardentium maxima existimant.

XLI.

Urinae multae, tenues, neque judicatorii, neque boni quicquam habebant.

Ubi de urinis agit, quae acciderunt his solet tradere, nec addere, bonum an malum denuncient, nos putans quae in praesagiis didicimus in universum de vitio vel bonitate urinarum memoria tenere. Hic adjunxisse puto, quanquam eas dixerat esse tenues, quod illis adscripserit, multae. Nam memor docuisse se multitudine urinarum interim judicium fieri, indicavit hoc loco, quamvis multae essent, nihil tamen decretorii fuisse, nec boni. Neque quo purgaret corpus et infestantia amoveret, videtur

λυποῦντα φαίνεται νῦν ἡ φύσις ἐργαζομένη τὸ πλῆθος τῶν οὔρων, ἀλλ' ὥσπερ ἔμαθες ἱδρῶτάς τε καὶ διαχωρήματα ποτὲ μὲν ὡς συμπτώματα τῆς κατὰ τὸ σῶμα περιουσίας τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ἐκκρίνεσθαι, ποτὲ δὲ ἐκκαθαιρούσης αὐτὰ τῆς φύσεως, οὕτω καὶ νῦν τὰ οὖρα πλεοναζούσης ὑγρότητος ὀῤῥώδους ἐν τῷ σώματι συμπτώματ' ἐστί. διὰ τοῦτ' οὖν αὐτοῖς προσέθηκε τὸ κρισιμὸν οὐδὲν οὐδὲ χρηστόν. ἐξεκρίνετο γὰρ ἤτοι διὰ πλῆθος ἄμετρον, οὐ δυναμένων αὐτὰ τῶν περιεχόντων μορίων στέγειν, ἢ διὰ δῆξιν ἰσχυρὰν ἀνιωμένων τε καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἐξορμώντων. τοιαῦτα δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ταύτην κατάστασιν ἐγένετο καὶ διὰ τῆς γαστρὸς ἐκκρινόμενα, καθότι προείρηται· καὶ δηλονότι καὶ οἱ ἱδρῶτες ἀνάλογον αὐτοῖς ἦσαν.

μβ'.

[275] *Οὐδ' ἄλλο κρίσιμον οὐδὲν τοῖσιν οὕτως ἔχουσιν ἐπεφαίνετο, οὔτε γὰρ ἡμοῤῥάγει καλῶς οὔτε τις ἄλλη τῶν εἰθισμένων ἀπόστασις ἐγίνετο κρίσιμος, ἔθνησκόν τε*

nunc molita natura multam urinam; fed quemadmodum didicifti, fudores et dejectiones interdum, ut fuperfluitatis humorum in corpore malorum fymptomata, excerni, interdum expurgante natura, ita nunc abundantis in corpore ferofi humoris funt urinae fymptomata. Ideoque eis addidit, nihil decretorii quicquam vel boni, fiquidem reddebantur, quia ob nimiam copiam eas vafa fuftinere non poterant, vel quod mordacitate vehementi offenderentur, itaque ad excernendum contenderent. Hujusmodi etiam hac ipfa tempeftate erant quae per ventrem excernebantur, ut eft fupra dictum. Et vero etiam fudores illis erant confentanei.

XLII.

Neque quicquam aliud fic affectis decretorium apparebat; neque fanguis e naribus profluebat; neque abfceffus alius ex confuetis judicatorius edebatur, moriebaturque unus-

ἕκαστος, εἰ τύχῃ, πεπλανημένως, τὰ πολλὰ περὶ τὰς κρίσιας, ἐκ πολλοῦ δέ τινες, ἄφωνοι, ἱδρῶντες πολλοί. τοῖσι γοῦν ὀλεθρίως ἔχουσι συμβαίνει ταῦτα.

Τῶν μὲν οὖν ὀλεθρίως ἐχόντων ξυνέπιπτε ταῦτα, ἃ κατέλεξεν ἐνταῦθά σοι, τὰ τῶν ὀλεθρίως ἐχόντων καυσωδῶν συμπτώματα. προακήκοας δὲ πολλάκις ἤδη διὰ τί τῶν εἰρημένων ἕκαστον ὀλέθριόν ἐστι· τοῖσι μὲν ὀλεθρίως ἔχουσι ξυνέπιπτε ταῦτα.

μγ.

Παραπλήσια δὲ καὶ τοῖσι φρενιτικοῖσι.

Συμπληρώσας τὸν περὶ τῶν καύσων λόγον ἐπὶ τὰ συμβάντα τοῖς φρενιτικοῖς μεταβαίνει. προσχῶμεν οὖν κἀνταῦθα ταῖς ῥήσεσιν αὐτοῦ.

quisque, uti fors ferebat, errabunde plerumque circa judicationes quidam longius producti, voce orbi, multi cum ſudoribus. Aegris ſane pernicioſe affectis haec accidebant.

Qui pernicioſe habebant, haec iis accidebant, quae tibi hic collegit, nimirum ſymptomata eorum, qui febre ardente laborantes pernicioſe habebant. Quorum ſymptomatum quodque jam audiviſti ante frequenter cur ſit pernicioſum; male quidem habentibus haec evenerit.

XLIII.

Atque phreniticis conſimilia fuere.

Finita de ardentibus febribus oratione tranſit ad ea, quae phreniticis acciderunt. Itaque et his ejus verbis attendamus.

μδ'.

Ἄδιψοι δὲ πάνυ ἦσαν οὗτοι.

Περὶ τῶν φρενιτικῶν ὁ λόγος· ἀδίψους δ' αὐτοὺς γεγονέναι φησὶν οὐχ οὕτως διὰ τὸ πολλὴν ὑγρότητα πλεονάζουσαν ἔχειν ἐν τῷ στόματι τῆς γαστρὸς, ὡς διὰ τὸ μὴ παρακολουθεῖν οἷς ἔπασχον καὶ νενεκρῶσθαι τὴν ὀρεκτικὴν τοῦ στομάχου αὐτοῖς δύναμιν.

με'.

Οὐδ' ἐξεμάνη τῶν φρενιτικῶν οὐδεὶς ὥσπερ ἐπ' ἄλλοισιν, ἀλλ' ἄλλῃ τινὶ καταφορῇ κακῇ, νωθρῇ, βαρέως ἀπώλλυντο.

[276] Εἰ χωρὶς τοῦ προειπεῖν οὐδ' ἐξεμάνη τῶν φρενιτικῶν οὐδεὶς, ἁπλῶς εἰρήκει τοὺς τότε φρενιτικοὺς ἀπόλλυσθαι καταφορῇ νωθρῇ, πιθανὸν ἦν ἀκοῦσαι μεταπτώσεως εἰς λήθαργον αὐτοῖς γενομένης, οὕτω διαφθείρεσθαι. προει-

XLIV.

Hi vero fiti vacui prorfus erant.

De phreniticis agit: Fuiffe eos dicit non fitibundos, non tam quod illis multa humiditas in ore ventriculi afflueret, quam quod quae patiebantur non intelligerent et facultatem haberent ftomachi appetitricem, quae exftinguebatur.

XLV.

Nullus phreniticorum furiofe infanivit, quemadmodum in caeteris accidit, fed alia quadam cataphora mala ac lenta graviter interibant.

Si non praediceret, nec phreniticorum valde infanivit quisquam, fed fimpliciter dixiffet, praefentes phreniticos cataphora fegni periiffe, non erat abfurdum accipere eos converfione in lethargum facta ita defunctos

ρημένου δὲ τοῦ, οὐδ' ἐξεμάνη οὐδεὶς, εὐλογώτερόν ἐστι μετὰ καταφορᾶς αὐτοὺς ἀπόλλυσθαι μένοντας φρενιτικοὺς, ὅπερ ἐστὶ παραφρονοῦντας, ἐν τούτῳ γὰρ μόνῳ διηνεκῶς ὑπάρχοντι μετὰ πυρετοῦ τὴν φρενῖτιν νοοῦμεν, οὐδενὶ διαφέρουσαν ἄλλῳ τῆς μανίας πλὴν τῷ πυρετῷ. φρενῶν μὲν γὰρ ἄμφω βλάβαι. τὸ δὲ χωρὶς πυρετοῦ τῶν μαινομένων ἴδιον, ὥσπερ τὸ σὺν πυρετῷ τῶν φρενιτικῶν. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν ἠθροισμένων ἐν τῷ σώματι χυμῶν ὠμῶν, ὡς τά γε διαχωρούμενα τὴν ἔνδειξιν ἐποιήσατο, κωματώδεις τε ἅμα καὶ παραφρονοῦντας (426) γενέσθαι, κωματώδεις μὲν διά τε τὸ πλῆθος καὶ τὴν ψυχρότητα τῶν ὠμῶν χυμῶν, παραφρονοῦντας δὲ, διότι σηπόμενοι δριμύτητά τε καὶ θερμασίαν ἐγέννων.

μστ'.

Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι πυρετοὶ, περὶ ὧν γεγράψεται.

Ἀναμνησθῶμεν δ' ὅτι προειπὼν, ἣν κατάστασις τῶν

esse. Nunc quum sit praedictum, nec valde insanivit quisquam, probabilius est periisse cum cataphora, manentes phreniticos, hoc est dementes: hoc enim discrimine solo cum febre phrenitim accipimus, nulla re alia distantem a mania, id est insania, quam febre. Mentis siquidem utraque noxa est, sed proprium insanientium est febre liberos esse, ut febricitare phreniticorum. Non est igitur mirum in corpore crudis collectis humoribus, ut excreta commonstrarunt esse, comatosos illos simul et dementes evasisse: comatosos quidem ex multitudine et frigore succorum crudorum, dementes, quod putrescentes acredinem pariebant et calorem.

XLVI.

At erant et aliae febres, de quibus scribetur.

Revocemus ad memoriam, quando postquam supra

γενομένων καυσώδης, ἣν δὴ καὶ διηγησάμενος ἐφεξῆς πάντ' αὐτοῖς τὰ συμβάντα καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν εἰπὼν, παραπλήσια δὲ καὶ τοῖσι φρενιτικοῖσιν. εἶτα καὶ τὸν περὶ τούτων λόγον ἅπαντα πληρώσας ἑξῆς ἐπήνεγκεν· ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι πυρετοὶ περὶ ὧν γεγράψεται. δηλοῖ γὰρ ἐκ ταύτης τῆς λέξεως πυρετῶν εἴδη τὸν καῦσον εἶναι καὶ τὴν φρενῖτιν, καῦσον μὲν, ὃς ἂν διηνεκὲς ἔχῃ δίψος μετὰ διηνεκοῦς πυρώσεως πολλῆς, φρενῖτιν δὲ, ὡς ἂν συνεχὴς ὢν, ἅμα καὶ παραφροσύνῃ γίνεται διηνεκεῖ.

μζ'.

Στόματα πολλοῖσιν ἀφθώδεα, ἑλκώδεα, ῥεύματα περὶ αἰδοῖα πολλὰ, ἑλκώματα, φύματα ἔξωθεν, εἴσωθεν τὰ παρὰ βουβῶνας.

Εἰρήκει μὲν ἔμπροσθεν καὶ περὶ τούτων. ἀλλ' ἐν τῇ κατὰ μέρος ὑπὲρ ἑκάστου λέγει; μέχρι τοῦ φθινοπώρου τὰς τῶν ἐρυσιπελάτων γενέσεις εἰπὼν προελθεῖν, εὔδηλός

dixit, febrium ardentium, quae vigebant, haec erat natura, utque hanc narravit et quae illis acciderunt ordine omnia; et deinde rurfus dixit, fimilia et phreniticis; poftea jam difputatione de his peracta intulerit, erant praeterea aliae febres, de quibus jam acturus fum. Nam his verbis febrium effe fpecies, febrem ardentem et phrenitim oftendit: febrem ardentem, quod perpetuam habeat fitim cum perpetuo et multo ardore, phrenitim vero, ut quae fit affidua, unaque dementiam perpetuam habeat.

XLVII.

Ora multis aphthofa, ulcerofa, fluxiones ad pudenda multae, ulcera, tubercula intus et extra circum inguina.

Et ante quidem de his fermonem habuit. Verum quia de unoquoque feorfum agit, pofteaquam ad autumnum ufque generationem productam facri ignis dixit,

ἐστι καὶ περὶ τῶν νῦν ἐφεξῆς αὐτοῖς γραφομένων ἁπάντων ἐνδεικνύμενος ταὐτό. κατὰ τοῦτ' οὖν αὖθις ἐμνημόνευσε τῶν αὐτῶν.

μη'.

[277] Ὀφθαλμίαι ὑγραὶ, μακραὶ, χρόνιαι μετὰ πόνων, ἐπιφύσιες βλεφάρων ἔξωθεν, ἔσωθεν, πολλῶν φθείροντες τὰς ὄψιας, ἃς σῦκα ἐπονομάζουσιν.

Ἡ τοῦ πλεονάσαντος χυμοῦ περιουσία διττὸν ἔοικεν ἔχειν εἶδος ἐν τῇ κατὰ πάχος καὶ λεπτότητα διαφορᾷ, καθάπερ εἴωθεν ἀεὶ σχεδὸν ἐφ' ὑγραῖς καὶ νηνέμοις γίνεσθαι καταστάσεσιν. εἰ μὴ γάρ οἰκείοις τις τοῖς γυμνασίοις χρώμενος ῥιπίζει τε ἅμα καὶ διακαθαίρει καὶ κινεῖ τὸ σῶμα, πλῆθος ἀθροίζει χυμῶν καὶ παχέων καὶ λεπτῶν· παχέων μὲν διὰ τὴν ἀργίαν, λεπτῶν δὲ καὶ ὑδατωδῶν, διὰ τὸ μὴ κενοῦσθαι. τῆς μὲν οὖν λεπτότητος αὐτῶν τεκμήρια τά τε κατὰ τὴν γαστέρα διερχόμενα λεπτὰ καὶ τὰ οὖρά γε

plane de his quae nunc post eum describuntur omnibus idem ostendit. Hac ergo de causa eorundem iterum meminit.

XLVIII.

Lippitudines humidae, longae, diuturnae, cum doloribus, epiphyses palpebrarum foris, intus adnascebantur, quae multorum oculos perderent, quas ficos nominant.

Abundantis humoris superfluitas videtur duplicem habere speciem in crassitiei et tenuitatis differentia, ut fere in humidis et tranquillis tempestatibus fieri semper solent. Nam nisi peculiaribus utens exercitationibus ventiles corpus et totum lustres concitesque, copiam acervabis crassorum humorum et tenuium: crassorum propter socordiam, tenuium et aquosorum, quod vacuati non sint. Tenuitatis igitur eorum conjecturae sunt, ea quae per alvum excernuntur tenuia similesque urinae: crassitiei,

τοιαῦτα γενόμενα· τοῦ δὲ πάχους τό τε χρονίσαι πᾶν καὶ τὸ συνεδρεῦον τοῖς πλείστοις κῶμα. καὶ τούτων οὖν εἰκότως οἷς ἐπ' ὀφθαλμοὺς ἔρρεψε τὸ πλῆθος, ὑγρὰς μὲν ὀφθαλμίας εἰργάσατο διὰ τὴν λεπτότητα, τὰς δὲ τῶν βλεφάρων ἐπιφύσεις διὰ τὸ πάχος. τοῦ γὰρ ἐπιρρέοντος τοῖς ὀφθαλμοῖς χυμοῦ τὸ μὲν ἐκκρινόμενον ὑγρὸν ἐργάζεται τὰς ὀφθαλμίας, τουτέστι μετὰ ῥεύματος ὑγροῦ καὶ ὑδατώδους, τὸ δὲ παχύτερον ἐμπλαττόμενον τοῖς πάσχουσι μορίοις τὰς ὀχθώδεις ἐπαναστάσεις. ὅσον δὲ ἐν τῷ βάθει τῶν ὀφθαλμῶν ἐγένετο τοῦ παχέος χυμοῦ τὰς ὀδύνας εἰργάζετο.

μθ'.

Ἐφύετο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑλκέων πολλὰ καὶ ἐν αἰδοίοισι.

Τὰ διὰ τὸ πάχος τῆς ὕλης ἐπιφυόμενα τοῖς βλεφάροις οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ κἀπὶ τῶν αἰδοίων ἔφη γενέσθαι, καὶ εἴ πού τι μόριον ἄλλο συνέτυχεν ἑλκωθῆναι, τοῦ πάχους

quod omne producitur et plurimis eft affidens coma. His ergo merito, quibus ad oculos affluentia vergebat, humidas lippitudines fecit ob tenuitatem et palpebrarum germina, caufa craffitiei. Nam quod ex humore in oculos manante humidi exiret, fecit lippitudines, hoc eft cum fluxione humida et aquofa; craffius vero partibus adhaerefcens affectis, tubercula excitavit, collium modo. Quod vero craffi humoris in profundo oculorum erat, dolores peperit.

XLIX.

Enafcebantur vero et in aliis ulceribus multa et in pudendis.

Quae materiae craffitudine in palpebris excrefcebant, non hic tantum, verum in pudendis quoque extitiffe ait et fi qua pars alia forte effet exulcerata, humorum craf-

τῶν χυμῶν, ὡς εἴρηται, τὰς τοιαύτας ἐπιφύσεις ἐργαζομένου· καλοῦσι δ' αὐτὰς οἱ πολλοὶ μύκητας.

ν'.

Ἄνθρακες πολλοὶ κατὰ θέρος καὶ ἄλλα, ἃ σῆψις καλέεται.

[278] Καὶ διὰ τὸ χρονίζειν μὲν ἐν τῷ σώματι τὴν κακοχυμίαν ἡ σηπεδὼν ηὐξάνετο, τοῦ θέρους δ' ἐπιλαβόντος, οὐδ' αὐτοῦ τοὺς ἐτησίας ἔχοντος, ἔτι καὶ μᾶλλον εἰς ἄκρον ἀφίκετο καὶ διὰ τοῦτο θερμὰ νοσήματα πλείω τε καὶ κακοηθέστερα τῶν ἔμπροσθεν ἐγένετο. δέδεικται γὰρ ὅτι καὶ ὁ ἄνθραξ ἐκ θερμῆς μέντοι πυῤῥότητος, παχείας δὲ κατὰ τὴν σύστασιν ὕλης ἔχει τὴν γένεσιν.

να'.

Ἐκθύματά τε μεγάλα.

Πρόδηλον μὲν ὅτι παρὰ τὸ ἐκθύειν, ὅπερ ἐστὶν ἐξορ-

ſitie, ut dictum eſt, ejusmodi efficiente excreſcentias, quas fungos vulgo vocant.

L.

Carbunculi aeſtate multi et alia quae putredines vocantur.

Atque quod commoraretur in corpore pravus humor, putredo increſcebat; aeſtate vero excipiente, neque ipſa eteſias habente, multo magis evaluit. Ideoque calidi morbi plures et prioribus maligniores viguerunt. Oſtendimus enim carbunculum ex calido quidem fervore, verum craſſa materia conſtitui.

LI.

Puſtulae quoque magnae.

Apertum eſt ab ἐκθύειν, quod eſt ἐξορμᾶν, id eſt

μαν, ἡ προσηγορία τοῖς ἐκθύμασι γέγονεν, ἐπὶ τῶν αὐτομάτως ἐξανθούντων κατὰ τὸ δέρμα. γένεσις δ' αὐτοῖς ἐκ τῶν περιττῶν δηλονότι χυμῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ ποιότητι προσηκόντως ἕπεται, τῶν μὲν χυμῶν λεπτῶν ἑλκώσεις ἐργαζομένων μᾶλλον ἢ ὄγκους, τῶν δὲ παχέων εἰς ὄγκον ἐξαιρόντων τὸ δέρμα. πρόδηλον δ' ὅτι ταὐτοῦ γένους ἐστὶ τοῖς προειρημένοις ἐπιφύεσθαι κατὰ τὰ βλέφαρα καὶ τὰ ἕλκη καὶ τὰ νῦν ἐν τῷ δέρματι τὴν γένεσιν αὐτομάτως ἔχοντα.

νβ'.

Ἕρπητες πολλοῖσι μεγάλοι.

Μεγάλους ἤτοι διὰ τὸ πολὺν ἐπιλαμβάνειν τόπον ἢ διὰ τὸ μετ' ἀναβρώσεως κακοήθους γίνεσθαι κέκληκεν. ἑκάτερον δ' ἀκολουθεῖ τῇ κατὰ τοὺς χυμοὺς εἰρημένῃ διαθέσει.

νγ'.

Τὰ δὲ κατὰ κοιλίην πολλοῖσι πολλὰ καὶ βλαβερὰ συνέβαινε.

erumpere, derivatum effe ἐκθύμασι, id eft papulis, nomen, in iis quae fponte extuberant in cute. Haec conftant fuperfluis fcilicet humoribus. Atque qualitatem etiam non injuria fubfequuntur, quum tenues humores exulcerationem potius quam tumores creent, at craffi in tumorem pellem attollant. Liquet autem, quae nunc in cute fponte funt genita, ejusdem effe generis cum illis quae in palpebris et ulceribus praedixit excrefcere.

LII.

Harpetes multis magni.

Magnos aut quod multum occuparent loci, aut quod adjunctam malignam exulcerationem haberent, appellavit: utrumque autem fuccedit dicto humorum vitio.

LIII.

Quae ad alvum fpectant, plerisque multa et noxia conti-

πρῶτον μὲν τεινεσμοὶ πολλοῖσιν ἐπιπόνως, πλείστοισι δὲ παιδίοισι καὶ πᾶσιν ὅσα πρὸ ἥβης καὶ ἀπώλλυντο τὰ πλεῖστα τούτων, λειεντερικοὶ πολλοί.

Καὶ διὰ τὴν ὑγρότητα τῆς ἡλικίας καὶ διότι πλείω προσφερόμενα τὰ παιδία διαφθείρει τὰς τροφὰς πολλάκις εἰκότως ἡλίσκετο τεινεσμοῖς. ἔστι μὲν οὖν καὶ ἄλλως ὀδυνηρόν τε καὶ ὀχληρὸν τὸ πάθος, ὀδυνηρὸν μὲν διὰ τὴν τάσιν, ὀχληρὸν δὲ διὰ τὸ συνεχὲς τῆς ἐξαναστάσεως. ἐν δὲ τῇ νῦν καταστάσει πληθωρικῇ τε ἅμα καὶ κακοχυμίᾳ λεγομένῃ πολλοὶ μᾶλλον λειεντερικοί. ἀῤῥωστούσης γὰρ τῆς καθεκτικῆς δυνά- [279] μεως ἔμαθες γινομένας τὰς λειεντερίας. εἰκὸς δὲ οὖν ὥσπερ ἡ θρεπτικὴ δύναμις τῆς γαστρὸς ἐνεκρώθη, δι' ἣν ἀποσίτους ἐσχάτως αὐτοὺς γενέσθαι φασὶν ὀλίγον ὕστερον, οὕτως καὶ τὴν καθεκτικὴν βλαβῆναι.

---

gerunt, primum quidem tenesmi multis molesti, plurimis vero pueris omnibusque impuberibus eorumque plurimi interierunt, lienterici multi.

Tum humiditate aetatis, tum quia plus cibi sumentes pueri, nutrimenta saepe corrumpunt, merito tenesmo corripiebantur. Qui cum alioqui dolorificus est et molestus affectus, dolorificus propter tensionem, molestus quod assidue desidendum sit; tum vero in hoc statu, quem plethoricum simul et pravis humoribus fuisse exundantem diximus, multi magis lienteria tenebantur. Nam debilitata facultate retentrice fieri lienterias didicisti. Est porro consentaneum, sicut extincta fere erat facultas ventris nutritiva, unde cibos prorsus ait paulo post eos fastidivisse, sic retentricem etiam fuisse laesam.

νδ.

Δυσεντεριώδεες, οὐδ' οὗτοι λίην ἐπιπόνως.

Ἀκόλουθον ἦν ἐπιφέρεσθαι τοῖς προειρημένοις τισὶν οὐκ ἐπιπόνως νοσήσασι, προείρηται δ' οὐδεὶς οὗτος, ἀλλὰ τοὐναντίον (427) μᾶλλον οἵ τ' ἔμπροσθεν ἅπαντες οἵ τι πρὸ τῶν λειεντερικῶν εἰρημένοι τεινεσμώδεις ἐπιπόνως ἐνόσησαν. μήτ' οὖν ἡ λέξις ἡμάρτηται, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἁμαρτημάτων ἐν πολλοῖς τῶν βιβλίων ἐφυλάχθη, τοῦ πρώτου γραφέως ἁμαρτόντος· ἄμεινον γὰρ ἦν γεγράφθαι, οὗτοί τε λίην ἐπιπόνως. ἔνιοι μέντοι φασὶν εἰρῆσθαι τὸ οὐδ' οὗτοι λίην ἐπιπόνως ἐν ἴσῳ τῷ πολλοὶ δυσεντεριώδεις οὐκ ἐγένοντο, δηλοῦν βουλομένου τἀνδρὸς ἐκ τοῦ ἐπιπόνως τὴν γένεσιν τοῦ νοσήματος, οὐ τὸν τρόπον. ἔνιοι δ' ὅτι τοῖς δυσεντερικοῖς ἀνωδύνως ἐνοχλουμένοις ἐφεξῆς εἴρηται, διὰ τοῦτό φασι τὸ οὐδ' οὗτοι λίην ἐπιπόνως ὑπ' αὐτοῦ προστεθεῖσθαι, νοσούντων ἡμῶν τοὺς λειεντερικοὺς ἐξ ἀνάγκης ἀνωδύνους εἶναι.

LIV.

Dyfenteria laborabant, neque hi admodum molefte.

Confentaneum erat inferri hoc praediotis quibusdam qui non dolorofe aegrotarant. Sed nullus is eft praedictus. Immo vero contra magis et priores omnes, qui et ante lientericos dicti funt tenefmo laboraffe dolorofeque aegrotarant. Quare eft fortaffis fcriptura corrupta, quo modo in multis libris aliae mendae multae, a primo librario commiffae, manferunt. Nam rectius fcriptum fit: hique admodum dolorofe. Quidam vero dictum ajunt, neque hi admodum dolorofe, perinde ac multi dyfenterici non fuerunt, volente indicare Hippocrate ex hoc *dolorofe* generationem morbi, non modum. Quidam quod dyfentericis nullo dolore affectis adjunctum fit, ideo dicunt, neque hi admodum dolorofe, ab eo effe adjunctum: ut intelligamus lientericos neceffario effe dolore vacuos.

νε΄.

Τὰ δὲ χολώδεα καὶ λιπαρὰ καὶ λεπτὰ καὶ ὑδατώδεα, πολλοῖσι μὲν αὐτὸ τὸ νούσημα εἰς τοιοῦτον κατέσκηψεν, ἄνευ τε αὐτῶν πυρετῶν καὶ ἐν πυρετοῖς, μετὰ πόνων στρόφοι καὶ ἀνειλίσιες κακοήθεες, τῶν πολλῶν ἐνόντων τε καὶ ἐπισχόντων διέξοδοι, τὰ δ' ἐξιόντα πόνους οὐ λύοντα καὶ πάμπολλα μόρια τοῦ σώματος ἔπαθον.

Ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ καὶ πᾶν εἶδος ἐν αὐτῷ συνέστηκε νοσήματος, ἐπειδὴ φύσει διαφέρουσιν ἀλλήλων οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡλικίαις καὶ διαίταις. ἄλλος οὖν ἄλλον ἔχων πλεονάζοντα χυμὸν ὑπὸ τῆς καταστάσεως ηὔξησε τοῦτον, ὡς ἐδείξαμεν, εἶτα τῆς σηπεδόνος ἐπιγενομένης κατὰ τὰς διαφορὰς τῶν ἠθροισμένων χυμῶν ἡ σῆψις ὑπηλλάττετο· καὶ μέντοι καὶ φερομένης αὐτῆς εἰς τὸν ἑκάστῳ τῶν πασχόντων τόπον ἀσθενέστατον φύσει πολλοῖς οὕτω συνέβη παθεῖν μορίοις, ὡς ἂν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἱκανῶς πολλῶν γενομένων. εὔλογον οὖν ἦν τοῖς φύσει χολώδεσι καὶ κατὰ

LV.

Dejectiones autem biliofae et pingues et tenues et aquofae. Ac multis quidem eo morbus ipfe decubuit tum citra febres tum in febribus. Tormina cum doloribus aderant, itemque furfum volvuli maligni. Multorumque prodeuntium ac fuppreffforum exitus, at neque exeuntia dolores folvebant, multaeque corporis partes patiebantur.

Praefens fermo omne genus continet morbi, quatenus natura inter fe homines aetatibusque et victu diftant. Ergo cum aliis alius abundaret fuccis, a ftatu aëris hunc, ut demonftravimus, auxit; tandem putredine excipiente, putrefactio pro humorum differentia collectorum variabat. Jam quia haec in locum fe cuique aegro natura imbecillimum conferebat, multis, quia fatis multi homines effent, contingit partibus laedi. Proinde erat probabile natura

τὴν ἀκμαστικὴν ἡλικίαν οὖσι καὶ φροντισταῖς καὶ ταλαιπωρουμένοις ἐν ἔργοις τε καὶ πράξεσι ταῦτα πλεονάσαι. τὰ δὲ λιπαρὰ συντήξεως αὐτὸς ἐδίδαξεν εἶναι σημεῖα. τὰ δ' ὑδατώδη λεπτῆς καὶ ὀῤῥώδους ὑγρότητος. πολλοῖς δέ φησιν αὐτὸ [280] τοῦτο γενέσθαι τὸ νόσημα, τουτέστι τὸ διαχωρεῖν τὰ τοιαῦτα· καὶ γὰρ χωρὶς πυρετῶν ἐνίοις τοῦτο γενέσθαι φησί. τὰς δὲ διεξόδους, τουτέστι τὰς κενώσεις αὐτοῖς συμβῆναι, πολλῶν ἐνόντων καὶ ἐπισχόντων, ὅπερ ἴσως σημαίνει πολλῶν ἔτι καὶ κατὰ τὸ σῶμα τῶν ἐνόντων οὐδὲν ἧττον τὰς διεξόδους γενέσθαι πολλὰς καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ τοὺς πόνους λύειν τὰ διεξιόντα. πῶς γὰρ οἷόν τε λύειν αὐτὰ, πολλῶν ἔτι τῶν ἐπεχομένων ὄντων.

νστ'.

Τοῖσί τε προσφερομένοισι δυσκόλους ὑπακούοντα. καὶ γὰρ αἱ καθάρσιες τοὺς πλείστους προσέβλαπτον. τῶν δὲ οὕτως ἐχόντων πολλοὶ μὲν ὀξέως ἀπώλλυντο, πολλοῖσι δὲ καὶ μακρότερα διῆγεν.

biliofis et iis qui in aetatis erant flore et follicitis iisque qui laboribus fefe et adminiftrationibus conficerent, haec abundaffe. Pinguia colliquationis effe ipfe figna docuit: aquofa tenuis et ferofae humiditatis. Porro multos dicit hoc morbo laboraffe, hoc eft dejeciffe talia: etenim citra febres hoc dicit quibusdam accidiffe. At exitus, hoc eft vacuationes illis ait contigiffe multorum, quae inerant in corpore et fuppreffa erant, quod fortaffis fignificat quum etiamnum multa in corpore retinerentur, tamen multa exiiffe, quominus exeuntia dolores folviffe. Nam quomodo folverent illa, quum quae fupprimerentur effent etiam multa.

LVI.

Oblatis etiam difficile aufcultabantur. Etenim purgationes plurimos oblaedebant. Qui vero ita afficiebantur, eorum plerique celeriter moriebantur. Multis quoque vita longior degebatur.

Προσφερόμενα δύναται λέγειν καὶ κοινῶς ἅπαντα τὰ βοηθήματα καὶ ἰδίως τὰ ἐσθιόμενα καὶ πινόμενα. τὰς δὲ καθάρσεις ὧν ἐμνημόνευσεν ἐν ἑκατέροις τάξαι δυνατόν. ὅτι δ' οὐκ ὠφελεῖ τὰ βοηθήματα τοὺς οὕτως ἔχοντας εὔδηλόν ἐστιν, εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς εἰρήκει. πολλῶν γὰρ ἀποθνησκόντων, ἀνωφελῆ δηλονότι πᾶσιν αὐτοῖς τὰ βοηθήματα.

νζ'.

Ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι, πάντες καὶ οἱ τὰ μακρὰ νοσέοντες καὶ τὰ ὀξέα, ἐκ τῶν κατὰ κοιλίην ἀπέθνησκον μάλιστα, πάντας γὰρ κοιλίην συναπήνεγκεν.

Καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς γενόμενος οὗτος ὁ μακρότατος λοιμὸς ἐκ τῶν διὰ τῆς κοιλίας κενουμένων σχεδὸν ἅπαντας ἀνεῖλεν. ἦν δὲ σύντηξις τὰ κενούμενα καὶ τοῦτ' ἔοικεν ἀχώριστον εἶναι σύμπτωμα τοῦ καλουμένου λοιμώδους ἰδίως πυρετοῦ, καταλαμβάνοντος τοὺς ἀνθρώπους καὶ χωρὶς λοιμοῦ.

Oblata poteſt dicere tum omnia in communi remedia, tum privatim cibum et potionem. Purgationes, quarum fecit mentionem, utrisque poſſunt annumerari. Nam nihil contuliſſe ita affectis remedia, etiamſi ille nihil dixiſſet, in aperto eſt. Si quidem quum multi morerentur, nullius erant uſus omnibus illis remedia.

LVII.

Ut autem in ſumma dicam, omnes tum qui morbis longis, tum qui acutis aegrotabant, ex his maxime quae per alvum ſecedebant, interierunt. Omnes enim alvus ſuſtulit.

Et peſtis quoque illa longiſſima, quae noſtra aetate vulgata eſt, ex iis quae per alvum vacuantur, omnes prope peremit. Quae evacuabantur, erat colliquatio. Quod quidem eſſe ſymptoma videtur in perpetuum febris, quam peſtilentem privatim vocitant, quum mortales vel citra peſtem corripiat.

νη'.

Ἀπόσιτοι δὲ πάντες μὲν ἐγένοντο καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσι προγεγραμμένοισιν, οἷς ἐγὼ οὐδὲ πώποτε ἐνέτυχον. πολλοὶ δὲ μάλιστα οὗτοι καὶ οἱ ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δ' οἱ ὀλεθρίως ἔχοντες.

[281] *Καὶ τοῦτο τὸ σύμπτωμα πάντας κατέλαβε τοὺς ἐν τῷ νῦν γενομένῳ λοιμῷ τῷ μακρῷ καὶ δι' αὐτό γε τοῖς πλείστοις ἀποθανεῖν συνέβη. ὅσοι γοῦν ἀνδρειότεροι, βιαζόμενοι σφᾶς αὐτοὺς προσεφέροντο τὰ διδόμενα σιτία σχεδὸν ἅπαντες ἐσώθησαν. οἱ πλεῖστοι δ' ἀποθανεῖν εἵλοντο μᾶλλον ἢ προσενέγκασθαί τι. ταῦτ' οὖν ἔοικε συμβῆναι καὶ τοῖς τότε νοσήμασι τὰ κατὰ γαστέρα μάλιστα· καὶ γὰρ καὶ ταύτης ἔργον ἐστὶν ὄρεξις σιτίων.*

νθ'.

Διψώδεες οἱ μὲν, οἱ δ' οὔ.

LVIII.

Omnes autem in quos fane incidi, praeter praefcriptos omnes morbos, quibus vexabantur, cibos equidem averfabantur. Plerique vero praecipueque hi ipfi et qui eodem modo affecti erant, fed et ex aliis qui etiam perniciofe haberent.

Etiam hoc fymptoma omnes cepit, qui in pefte diuturna, quae modo viguit, laborabant; quare factum eft ut multi morerentur. Fortiores ergo, qui vim fibi ipfi afferentes cibum oblatum affumpferunt, omnes fere fuperftites fuerunt. Plurimi vero mori quam comedere quicquam prius duxerunt, atque haec ipfa accidiffe illis videntur, qui tum aegrotaverunt, maxime vitio ventris: etenim et hujus eft opus ciborum appetentia.

LIX.

Siticulofi partim quidem erant, partim vero fiti vacui.

Περὶ τῶν ἄνευ πυρετῶν διὰ γαστρὸς ταραχὴν, ὡς αὐτὸς ὠνόμασεν, ἐνοχλουμένων ὁ λόγος αὐτῷ νῦν εἴρηται. δῆλον δ' ἐξ ὧν ἐπιφέρων εἶπε, τῶν δ' ἐν πυρετοῖσι καὶ τοῖς ἄλλοις οὐδεὶς ἀκαίρως, φανερὸν δ' ἐξ ὧν εἰρήκαμεν ἀνωτέρω καὶ διὰ τί μήτε διψώδεις ἅπαντες ἦσαν μήτ' ἄδιψοι. πάχος τε γὰρ χυμῶν καὶ λεπτότης ὑδατώδης ἠθροίσθη, ψυχρὰ μὲν ἄμφω κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, ἐπίκτητον δὲ θερμασίαν ἐκ σηπεδόνος λαμβάνοντα. καὶ τοίνυν ἐφ' ὧν μὲν ἤδη τὸ σηπεδονῶδες θερμὸν ἐπεκράτει, διψώδεις ἦσαν, ἐφ' ὧν δ' οὐδέπω, καὶ οὗτοι πάλιν εὐλόγως ἦσαν ἄδιψοι.

ξ.

Τῶν δὲ ἐν πυρετοῖσι καὶ τοῖς ἄλλοισιν οὐδεὶς ἀκαίρως, ἀλλ' ἦν κατὰ ποτὸν διαιτᾶν, ὡς ἤθελες.

De iis hoc loco, qui ob alvi turbationem, ut ipfe appellavit, citra febrem afficiebantur, fermonem habet; quod eft ex his verbis clarum, quum fubdit, ex his quos febres tenebant aliaque, nemo circa potum intempeftivus erat. Apertum eft etiam ex illis, quae fupra diximus, cur non effent fitibundi omnes, neo fiti liberi. Craffitudo enim humorum et tenuitas aquofa erat acervata, frigida illa quidem fua fponte utraque, fed acquifititium a putredine calorem mutuans. Quare in quibus excellebat jam putredinofus calor, erant fitibundi; in quibus nondum, hi contra merito non fitiebant.

LX.

Quos febris aliaque vexabant, eorum nullus fiticulofus potum intempeftive fumfit, fed quoad potionem licebat quam vellet victus rationem inftituere.

Εἰρηκὼς ἐν τῇ πρόσθεν ῥήσει περὶ τῶν κατὰ κοιλίαν ἐνοχληθέντων ὅτι διψώδεις ἦσαν οἱ μὲν, οἱ δ' οὔ, νῦν ἤδη καὶ περὶ τῶν ἅμα πυρετοῖς νοσούντων ἔφη μηδένα διψώδη γενέσθαι πάνυ σφόδρα, μηδ' ὥστε τοῖς ἰατροῖς ἀπειθεῖν. ἐγένετο δὲ τοῦτο διὰ τὸ μὴ συῤῥεῖν αὐτοῖς εἰς τὴν γαστέρα τῶν σηπεδονωδῶν ἰχώρων τοσοῦτον ὅσον ἐπὶ τῶν προειρημένων.

ξα'.

[282] *Οὖρα δὲ πολλὰ μὲν, τὰ δ' ἐξιόντα ἦν οὐκ ἐκ τῶν προσφερομένων ποτῶν, ἀλλὰ πολ- (428) λὸν ὑπερβάλλοντα. πολλή δέ τις καὶ τῶν οὔρων κακότης ἦν τῶν ἀπιόντων. οὔτε γὰρ πάχος οὔτε πεπασμὸς οὔτε κάθαρσις χρηστὴ εἶχε. ἐπὶ πολλοῖσι γὰρ αἱ κατὰ κύστιν καθάρσιες χρησταὶ γενόμεναι, ἀγαθὸν ἰσόμενον· τοῖσι δὲ πλείστοισι σύντηξιν καὶ ταραχὴν καὶ πόνους καὶ χρόνους καὶ ἀκρισίας.*

Poſteaquam priori capite dixit de iis qui ex ventre laborarunt, quod partim ſitibundi, partim non eſſent, hic nunc de aegrotantibus ſimul cum febre ait, non magnopere ullum fuiſſe ſitibundum, neque ut medicis non eſſet audiens. Quod hinc eſt factum, quoniam non perinde his tantum putredinoſae ſaniei in ventrem, quantum praedictis, conflueret.

LXI.

Urinae autem copioſae quidem, ſed quae ex oblatis potionibus non vacuabantur, imo exuperabant. Verum ejectarum urinarum multa quaedam erat pravitas. Neque enim craſſitudo erat neque concoctio neque expurgatio bona. In multis namque probae per veſicam expurgationes factae bonam, plurimis vero colliquationem, perturbationem et dolorem et judicationes nullas portendebant.

Σαφῆ πάντ' ἐστὶ τὰ εἰρημένα καὶ δεῖται μνήμης, οὐκ ἐξηγήσεως. αὐτὸς γὰρ ἐνεδείξατο σαφῶς κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ὃν ἐγὼ διῆλθον, ὡς ἐνίοτε λόγῳ συμπτώματος κενοῦται τὰ οὖρα, καθάπερ ἱδρῶτές τε καὶ ἔμετοι καὶ τὰ διὰ γαστρὸς ἀπιόντα.

ξβ'.

Κωματώδεες τε μάλιστα μὲν οἱ φρενιτικοὶ καὶ οἱ καυσώδεες ἦσαν. ἀτὰρ καὶ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοισι νοσήμασι πᾶσι τοῖσι μεγίστοισι, ὅτι μετὰ πυρετοῦ γίγνοιτο.

Πάχος τῆς ὕλης εἰργάζετο τὸ κῶμα καὶ μάλιστ' ἐκείνοις ἐφ' ὧν ἔπαθεν ἡ κεφαλή. πάσχει δὲ τοῖς μὲν φρενιτικοῖς κατὰ πρῶτον λόγον, καύσοις δὲ κατά τι συμβεβηκός. ἡ γὰρ θερμασία τοῦ πυρετοῦ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀναφέρει τοὺς μοχθηροὺς χυμούς. ἐπλεόναζον δὲ νῦν οἱ ὠμοὶ καὶ ψυχροί.

Quae funt dicta, clara omnia funt et memoriam, non interpretationem poftulant. Ipfe namque fuperiori fermone, quem ego expofui, non obfcure oftendit, quod aliquando urinae fymptomatis ratione vacuentur, ficut fudores, vomitiones et dejectiones.

LXII.

Comate autem detinebantur, praecipue quidem phrenitici et qui caufo febricitabant; quin et caeteris in omnibus maximis morbis, quod cum febre contingerent.

Coma creavit materiae craffitudo et praeter caeteros iis, quibus erat affectum caput. Eft autem phreniticis affectum per fe, fed in ardentibus febribus per accidens. Nam febris calor pravos humores ad caput fubvehit; abundabant autem tunc crudi et frigidi.

ξγ΄.

Διὰ παντὸς δὲ τοῖσι πλείστοισιν ἢ βαρὺ κῶμα παρείπετο ἢ λεπτοὺς καὶ μικροὺς ὕπνους κοιμᾶσθαι.

Βαρὺ κῶμα τὸ δυσδιέγερτον ἀκουστέον ἐστὶ, τό τε μικροὺς καὶ λεπτοὺς ὕπνους ἔχον ἐναντίον ἐστίν. ἐγίνετο δὲ τὸ μὲν πρῶτον, οἷς ἐπεκράτει τὸ πάχος καὶ τὸ πλῆθος τῆς ψυχρᾶς ὕλης, τὸ δὲ δεύτερον οἷς ἡ λεπτότης διασεσηπυῖα.

ξδ΄.

[283] *Πολλὰ καὶ ἄλλα πυρετῶν ἐπεδήμησεν εἴδεα, τριταίων, τεταρταίων, νυκτερινῶν, συνεχῶν, μακρῶν, πεπλανημένων, ἀσωδέων, ἀκαταστάτων.*

Διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν λυπούντων χυμῶν τά τ' ἄλλα νοσήματα καὶ τὰ τῶν πυρετῶν ἤδη πλείω συνέπεσε. ἐμνη-

LXIII.

Perpetuo autem plurimos grave coma comitabatur aut tenues et parvi somni.

Grave coma, a quo aegre quis excitetur, accipiendum eſt, cujus contrarium eſt quod tenues et parvos ſomnos habeat. Quorum accidit primum iis, quibus craſſitudo et copia exuperabat frigidae materiae, alteris quibus putrefacta tenuitas.

LXIV.

Praeterea multae aliae febrium ideae in vulgus graſſatae ſunt, tertianarum, quartanarum, nocturnarum, aſſiduarum, diuturnarum, erraticarum, anxiarum, inconſtantium.

Quia humores noxii erant diverſi, ideo quum alii morbi tum plura jam inciderunt febrium genera. Memi-

μόνευσε δὲ τῶν μὲν διαλειπόντων ἁπάντων τριῶν ὄντων, ἀμφημερινῶν, τριταίων καὶ τεταρταίων· τριταίων μὲν καὶ τεταρταίων ὀνομαστὶ πρῶτον, ἀμφημερινοῦ δ' ἐν τῷ φάναι νυκτερινῶν. διττῆς γὰρ οὔσης αὐτοῦ διαφορᾶς, καθόσον οἱ μὲν ἐν ἡμέρᾳ παροξύνουσιν, οἱ δ' ἐν νυκτὶ καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰς προσηγορίας ἐντεῦθεν ἐκεκτήσαντο διαφόρους. ὁ Ἱπποκράτης τῶν τότε πλεονασάντων ἐμνημόνευσε νυκτερινῶν ὄντων. ἀναμνησθῶμεν οὖν ἔτι καὶ κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν καὶ κατὰ τὸ δεύτερον, ἀῤῥώστων τε πολλῶν μνημονεύσας ἰδίᾳ καὶ καταστάσεις ὅλας διηγησάμενος, οὐδαμόθι πεμπταῖον ἢ ἑβδομαῖον ἢ ἄλλον τινὰ πολυήμερον ἔγραψε πυρετὸν, ὥσπερ οὐδ' ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν οὔτ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν οὔτ' ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἄχρι τέλους. ἐκ τούτων ὑπέρχεταί μοι περὶ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν εἰρημένων ὑποπτεύειν ὥσπερ προγεγραμμένων, ἐν οἷς βούλεται καὶ ἄλλους τινὰς εἶναι πολυημερωτέρους τοῦ τεταρταίου πυρετοῦ. ἐν δὲ τῇ προειρημένῃ ῥήσει τὸ τῆς οἰκείας προσηγορίας, ὥσπερ τὸ

nit autem intermittentium, quae numero tres funt, quotidianarum, tertianarum, quartanarum; tertianarum quidem et quartanarum nominatim primum quotidianarum vero dicendo, nocturnarum. Nam earum quod duplex eft differentia, quatenus hae interdiu accedunt, illae noctu, inde diverfa nomina invenerunt. Hippocrates earum quae tum vigebant, mentionem fecit, quod erant nocturnae. Memoria itaque repetamus etiam quod quum et primo libro et fecundo morborum vulgarium tum multos feparatim aegros adduxerit, tum integras fit tempeftates perfequutus; nufquam nec quintanam, nec feptimanam fcripfit vel aliam febrem multorum dierum. Nec vero etiam in tertio libro vulgarium morborum, neque ante, neque pofthac ad finem ufque. Unde mihi in mentem venit illa, quae primo libro vulgarium morborum tradita funt, infarcta ab alio fufpicari, ubi alias effe plurium dierum, quam fit quartana, ftatuit. At in praedicta oratione intermittentium genus propria appellatione non nominavit,

τῶν συνεχῶν, τὰ δ' εἴδη πάντα διελθὼν αὐτοῦ, μετὰ ταῦτα κοινῇ προσηγορίᾳ τοὺς συνεχεῖς ἐδήλωσεν. ὧν προειρῆκει καύσους τε καὶ φρενίτιδας· ἐφεξῆς δὲ τήν τε τῶν μακρῶν καὶ τὴν τῶν πεπλανημένων ἔγραψε προσηγορίαν, ἔνθα μοι καὶ τοῦ κατ' ἀρχὰς εἰρημένου τῆς προκειμένης ῥήσεως μέμνησο τοῦ πυρετῶν εἴδη καλεῖν αὐτῶν ἅπαντα τὰ κατειλεγμένα.

ξε'.

Ἅπαντες δ' οὗτοι μετὰ πολλῆς ταραχῆς ἐγίνοντο, κοιλίαι τε γὰρ τοῖσι πλείστοισι ταραχώδεες, φρικώδεες, ἱδρῶτες οὐ κρίσιμοι καὶ τὰ τῶν οὔρων ὡς ὑπογέγραπται. μακρὰ δὲ τοῖσι πλείστοισι τουτέων. οὐδὲ γὰρ αἱ γινόμεναι τουτέοισιν ἀποστάσιες ἔκρινον, ὥσπερ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοισι· δύσκριτα μὲν πᾶσι πάντα ἐγίνετο καὶ ἀκρισίαι καὶ χρόνια, πολὺ δὲ μάλιστα τούτοισιν· ἔκρινε δὲ τουτέων ὀλίγοισι περὶ ὀγδοήκοντα, τοῖσι δὲ πλείστοισιν, ὡς ἔτυχεν, ἐξέλιπεν, ἔθνησκον δὲ τουτέων ὀλίγοι ὑπὸ ὕδρωπος ὀρθο-

quemadmodum continuarum; fed et tantum omnes ejus fpecies perfequutus. Deinde communi nomine continuas indicavit, quarum febres ardentes praedixit et phreniti-das. Poftea longarum nomen et vagarum prodidit, ubi mihi memor fis ejus, quod eft initio propofitae orationis dictum, ipfum omnia, quae collegit, febrium fpecies appellare.

LXV.

At hae omnes cum multa perturbatione contingebant, etenim plurimis alvi turbabantur, horridae; fudores nihil decernebant; urinae quales defcriptae funt. Eorum vero plerisque haec erant diuturna. Neque enim his qui creabantur abfceffus quemadmodum et in caeteris decernebant. Omnes quidem omnibus difficiles erant aut nullae judicationes aut diuturnae. His vero quammaxime judicabantur. Atque horum pauci ad octogefimum diem judicabantur, plurimos vero, ut fors tulit, reli-

στάδην· πολλοῖσι δὲ καὶ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοισι νουσήμασιν οἰδήματα παρώχλει, πολὺ δὲ μάλιστα τοῖσι φθινώδεσιν.

---

[284] Τοὺς προειρημένους ἅπαντας πυρετοὺς μετὰ πολλῆς φησι γενέσθαι ταραχῆς, εἶθ' ἑξῆς αὐτὸς ἐξηγεῖται τί ἦν ἡ ταραχὴ, τὰ συμπτώματα γράφων αὐτῶν. καὶ τἄλλα δὲ τὰ ἐφεξῆς εἰρημένα πρόδηλα τοῖς μεμνημένοις τῶν ἔμπροσθεν.

ξστ'.

Μέγιστον δὲ καὶ χαλεπώτατον καὶ πλείστους ἔκτεινε τὸ φθινῶδες. πολλοὶ γάρ τινες ἀρξάμενοι κατὰ χειμῶνα, πολλοὶ μὲν κατεκλίθησαν, οἱ δ' αὐτῶν ὀρθοστάδην ὑπεφέροντο, πρωῒ δὲ τοῦ ἦρος ἔθνησκον οἱ πλεῖστοι τῶν κατακλιθέντων· τῶν δ' ἄλλων ἐξέλιπον μὲν αἱ βῆχες οὐδενὶ, ὑφίεσαν δὲ κατὰ θέρος. ὑπὸ δὲ τὸ φθινόπωρον κατεκλίθησαν πάντες καὶ πολλοὶ ἔθνησκον, μακρὰ δὲ τού-

querunt. Horum etiam pauci ab hydrope ftantes et erecti moriebantur. Multos denique etiam praeter alios morbos tumores vexabant et quam maxime tabidos.

Praedictas dicit omnes febres adjunctam habuiffe multam turbationem; mox ipfe quae effet turbatio exponit, defcribitque earum fymptomata. Reliqua, nifi priora exciderint, clara funt.

LXVI.

Maximum quidem et graviffimum et quod plurimos interemit tabes. Nam quum multi hieme coepiffent, magna ex parte decubuerunt; partim recti effe fuftinuerunt. Verum ante ver qui decubuerunt, fere perierunt. Reliquorum tuffes neminem reliquerunt, remiffiores tantum aeftate fuerunt. At fub autumnum omnes decubuerunt atque multi obierunt: quorum aegrotabant plurimi diu.

Ed. Chart. IX. [284. 285.] Ed. Baf. V. (428.)

ἤδη πέπονθε ταῦτα καὶ ἡ κεφαλὴ πεπληρωμένη καταπέμπει τὸ ῥεῦμα, διὸ καὶ τοῦ θέρους ὑπεῖναί φησι, τουτέστιν ἐνδοῦναι καὶ μετριάσαι τὰς βῆχας. ἐγένετο γὰρ, ὡς αὐτὸς ἔγραψε, τὸ θέρος ὑγρὸν καὶ θερμὸν, ὥσπερ αὖ πάλιν [285] ἡ ἀρχὴ τοῦ μετ' αὐτὸ φθινοπώρου βλαβερωτάτη τοῖς φθινώδεσιν. αὐτὸς γὰρ ἔφη, πάλιν δὲ περὶ ἀρκτοῦρον ἐν βορείοις ὕδατα πολλά. τοῦ δὲ εἰς πολὺν χρόνον ἐκπεσεῖν οὐ τὰς φθίσεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τἄλλα νοσήματα, τὸ πάχος τῆς ὕλης αἰτιατέον τῆς οὐδὲν ἐχούσης, ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ, δριμὺ καὶ θερμὸν, ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ λαμβανούσης ἐκ τοῦ σήπεσθαι. σαφέστατα δ' αὐτὸς ἐδήλωσε τοῦτο διὰ τῆσδε λέξεως, φάρυγγες οὐ λίην δακνώδεες, οὐδ' ἁλμυρώδεες οὐδὲν ἠνώχλει, τὰ μέντοι γλίσχρα καὶ λευκὰ καὶ ὑγρὰ καὶ ἀφρώδεα ἀπὸ κεφαλῆς εἴη. τά γε μὴν ἄλλα πάντα τὰ κατὰ τὴν ῥῆσιν δῆλα τοῖς μεμνημένοις τῶν ἔμπροσθεν.

ξζ'.

Βάρος σώματος, κωματώδεες.

jam funt haec vitiofa et caput repletum deftillationem transmittit. Unde aeftate tuffes dicit remiffiores fuiffe, hoc eft imminutas et moderatiores. Nam fuit, ut ipfe fcripfit, ferena aeftas et calida, ut e diverfo principium infequentis autumni tabidis inimiciffimum. Dixit enim: fub arcturum, rurfus flante Borea, multum pluit. Quod autem longo fpatio producerent non folum tabes, fed et alii morbi, in caufa craffities fuit materiae, nihil habentis fua fponte acredinis et caloris, fed tempore a putredine mutuantis. Planiffimum hoc fecit hifce verbis, fauces non perinde mordaces, neque falfugines quicquam moleftabant; lenta vero et liquida fpumofaque multa a capite veniebant. Quod reliquum eft hujus capitis, omne memori fuperiorum clarum eft.

LXVII.

Gravitas corporis, comatofi.

Εἴρηται πολλάκις ὡς νεκρουμένης βασταζούσης καὶ κινούσης τὰ σώματα δυνάμεως βαρέα φαίνεται τὰ πρόσθεν ὑπ' αὐτῆς, ὡς κοῦφα, βασταζόμενά τε καὶ κινούμενα.

ξη'.

Τοῖσι πλείστοισιν αὐτῶν οἰδήματα καὶ εἰς ὕδρωπα περιίσταντο.

Θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ διὰ τὴν τῶν ἀπέπτων ὑγρῶν περιουσίαν εἰς τοῦτο τὸ πάθος ὑπηνέχθησάν τινες.

ξθ'.

Φρικώδεες, παράληροι περὶ θάνατον.

Τῆς ἐκ τοῦ διασήπεσθαι κακοχυμίας αὐξανομένης ἥ τε φρίκη καὶ ὁ λῆρος αὐτοῖς ἐγίγνετο, προσελθόντος τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἤδη καὶ ἀπέθνησκον.

Saepe eft dictum emoriente fuftentatrice et motrice corporum facultate, quae pridem ab ea ut lenia ferebantur et movebantur, gravia videri.

LXVIII.

Quibus fere omnibus oedemata fiebant, quae in aquam inter cutem eruperunt.

Non mirum fi propter abundantiam inconcoctorum humorum ad hunc affectum quidam devenerunt.

LXIX.

Horrebant et fub mortem delirabant.

Cum pravitas humorum ex putredine parta increfceret, horrore corripiebantur et delirio progreffu temporis in quo etiam moriebantur.

ο΄.

Εἶδος δὲ τῶν φθινωδέων ἦν τὸ λεῖον, τὸ ὑπόλευκον, τὸ φλεγματῶδες, τὸ φακῶδες, τὸ ὑπέρυθρον, τὸ χαροπὸν, λευκοφλεγματίαι, πτερυγώδεες καὶ γυναῖκες· οὕτω [286] τὸ μελαγχολικόν τε καὶ ὕφαιμον· οἱ καῦσοι καὶ τὰ φρενιτικὰ καὶ τὰ δυσεντεριώδεα τούτων ἥπτετο. τεινεσμοὶ νέοισι φλεγματώδεσι, μακραὶ διάῤῥοιαι καὶ τὰ δριμέα διαχωρήματα καὶ λιπαρὰ πικροχόλοισι.

Τὰς ἰδέας τοῦ σώματος τῶν ἁλόντων τοῖς φθινώδεσι νοσήμασι διηγεῖται. τὸ μὲν οὖν λεῖον, ὅπερ ἐστὶν ἄτριχον, ἐνδείκνυται ψυχροτέραν εἶναι τοῦ συμμέτρου τὴν κρᾶσιν, οὐκ ἐπὶ παιδίων, δηλονότι τοῦ λόγου γιγνομένου. ταῦτα γὰρ ἀεὶ θερμὰ διὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν τελείων, ὡς ἐν τοῖς περὶ κράσεως ἐνδείκνυμεν. οὕτως δὲ καὶ ἡ λευκὴ χρόα, καὶ θαυμάζω διὰ τί προσέθηκε τὴν ὑπὸ πρόθεσιν, ὑπόλευκον εἰπών. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ ἐρυθροῦ καλῶς εἴρηται τὸ ὑπέρυθρον. ἔμαθες γὰρ ὅτι τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα θερμὴν κρά-

LXX.

Genus erat tabidorum glabrum, fubalbum, pituitofum, fubrubicundum, caefium, leucophlegmaticae, ac quibus fcapulae in morem alarum prominebant, mulieresque. Itidem melancholicum genus et fubfanguineum. Febres ardentes hos et phrenitides et dyfenteria tentabant: tenefmi juvenes pituitofos exercitabant; diuturna alvi profluvia et acria excrementa pinguiaque biliofos.

Corporis formas eorum, qui tabificis morbis corripiebantur, narrat. Glabrum igitur Graece λεῖον, quod eft depile, indicat jufto frigidius temperamentum. Nec hoc ad pueros refertur femper; funt enim hi propter aetatem calidi; fed ad adultos, ut in commentariis de temperamentis declaravimus. Itidem albus color, ubi quidem miror, quod praepofitionem *fub* addiderit, fubalbum dicens. Nam in rubicundo recte fane dictum eft fubrubicundum. Didicifti namque rubentem colorem calidum

σιν ἐνδείκνυται. τὸ δ' ὑπέρυθρον οὐχ ὁμοίως μὲν τῷ λευκῷ τὴν ψυχρὰν, οὐδέπω δ' οὐδ' αὐτὸ τὴν θερμήν. οἱ δὲ λευκοφλεγματίαι πρόδηλοι δή που ψυχρᾶς κράσεως ὄντες, εἴ τι ἐπιμεμνήμεθα τῶν ἐν τοῖς περὶ κράσεως εἰρημένων. ἔστι δ' αὐτοῖς μαλακὴ καὶ ὕποδός πως ἡ σὰρξ ἐγγὺς τῇ τῶν ἑαλωκότων ὑδέρῳ τῷ λευκῷ φλεγματίᾳ καλουμένῳ. οὕτω μὲν οὖν ἅπαντες προδήλως εἰσὶ ψυχρᾶς κράσεως, οἱ φλεγματώδεις δ', ὡς ἔμαθες, κακοχύμου. καὶ μὴν καὶ περὶ τῶν χαροπῶν καὶ ὅλως περὶ τῶν κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς χρωμάτων. ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ κράσεως ὡς οὐχ ἁπλῶς εἴη λαβεῖν ἐκ τοιούτου σημείου βέβαιον τεκμήριον κράσεως ὅλου τοῦ σώματος, ὅτι μὴ μόνων τῶν ὀφθαλμῶν, οὐδὲ τούτων ἐναργῶς ἐπὶ τῶν προειρημένων· πρῶτον μὲν γὰρ τοὺς χαροποὺς λεγομένους ὀφθαλμοὺς ὁποῖοί τινές εἰσιν ἐννοῆσαι χρὴ τῶν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ γεγραμμένων ἀναμνησθέντας, ἔνθα φησίν·

denotare temperamentum; fubrubrum non perinde ac album frigidum, non tamen etiam calidum. Qui vero alba pituita affluunt, quos Graeci λευκοφλεγματίας appellant, fi quam habemus traditorum in libris de temperamentis memoriam, citra controverfiam funt frigidi temperamenti. Eft his molle corpus et tumidius quodam modo, propemodum ut aqua affectis inter cutem, quam leucophlegmatiam appellant. Itaque omnes hi funt plane frigidi temperamenti, pituitofi vero, ut audivifti, temperamenti malorum pleni humorum. Praeterea de caefiis femelque de oculorum coloribus in commentariis de temperamentis didicifti, non effe exiftimandum pro certo ex tali figno de totius temperatura corporis, nifi folorum oculorum; fed neque quidem evidenter in praedictis. Nam primum oculos, qui χαροποὶ, hoc eft caefii vocantur, qui fint confiderandum revocandumque ad memoriam poeta quae fcripfit, ubi ait:

Ἄρκτοι τ᾽ ἀγρότεροί τε σύες, χαροποί τε λέοντες.

εἶτα θεασάμενον πολλοὺς λέοντας οὕτω παραθέσθαι τῇ μνήμῃ τὸ χρῶμα τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς ἐπ᾽ ἀνθρώπων ἰδόντα, δύνασθαι ῥᾳδίως γνωρίσαι· κἄπειδὰν φαίνωνται τοιοῦτοι καὶ τὴν κρᾶσιν, ὅσον ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, θερμὴν καὶ ξηρὰν εἶναι φάναι· μάχεται δὲ τούτῳ κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν οὐκ ὀλίγα. πρῶτον μὲν γὰρ ἅμα τῇ ψυχροτέρᾳ κράσει ἔταξε τὸ χαροπὸν, εἶθ᾽ ἑξῆς ὠνόμασε τοὺς πικροχόλους ὡς ἑτέρους τούτων ὄντας, καίτοι φανερῶς οὗτοι θερμῆς καὶ ξηρᾶς κράσεώς εἰσι. ἀλλὰ καὶ μέντοι καὶ τὰ γεγραμμένα πάθη μεθ᾽ ὧν εἶπεν εἰδῶν τοῦ σώματος ἐνδείκνυται καὶ αὐτὰ τοὺς μὲν πρώτους εἰρημένους ἅπαντας εἶναι ψυχροτέρους, τοὺς δ᾽ ἐρυθροὺς θερμοτέρους, τοὺς δὲ πικροχόλους ἱκανῶς θερμούς· φαίνεται γὰρ ἡ κατάστασις ἀθροίσασά τε πλῆθος ἐν τῷ σώματι καὶ πληρώσασα τὴν κεφαλήν. καὶ τοῦτο μὲν κοινὸν ἁπάντων γενέ- (430) σθαι τῶν νοσημάτων,

Ἄρκτοι τ᾽ ἀγρότεροί τε σύες, χαροποί τε λέοντες.

Id eft:

Urfique agreftesque fues, charopique leones.

Deinde ubi videris multos leones, ita memoriae color oculorum mandandus eft, ut valeas, quum in hominibus confpiciatur, facile agnofcere: quumque videantur illi tales effe, temperamentum quoque quod ad oculos attinet, calidum et ficcum dices. At huic non parum multa in praefenti oratione repugnant. Primum enim cum frigidiore temperamento caefium collocavit. Poftea picrocholos, id eft biliofos appellavit, quafi ab his diffidentes; quum aperte fint hi temperamento calido et ficco. Immo vero ipfi morbi, quos defcripfit a corporis formis, fignificant primo loco prolatos effe omnes frigidiores, rubicundos calidiores, biliofos, abunde calidos. Nam haec tempeftas in corpore videtur humores acervaffe et repleffe caput idque omnibus morbis commune fuiffe; fed fuiffe fi

ἁλῶναι δὲ καθέκαστον ἰδίῳ νοσήματι κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἄλλον ἄλλῳ, διαῤῥοίαις τε καὶ δριμέσι διαχωρήμασι καὶ λιπαροῖς, τοὺς πικροχόλους. αὐτὸς γὰρ εἶπεν ἐν προγνωστικῷ καὶ τὰς λιπαρότητάς τε τὰς ἄνω ἐφισταμένας ἀραχνοειδέας, μέμφεσθαι, συντήξεως γὰρ σημεῖον. οἱ μὲν οὖν πικρόχολοι συντηκτικοῖς πυρετοῖς εἰκότως ἑάλωσαν, ἠνωχλοῦντό τε τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα διαχωρήμασιν· οἱ δ' ἐρυθροὶ καὶ πρὸς μελαγχολίαν ἐπιτήδειοι παχὺ καὶ θερμὸν ἔχοντες [287] αἷμα τοῖς φρενιτικοῖς τε καὶ καυσώδεσιν εἰκότως ἑάλωσαν νοσήμασι καὶ δυσεντερίαις ταῖς αἱματηραῖς ὡς εἰκὸς μάλιστα. μεμαθήκαμεν γὰρ ὅτι διτταί τινές εἰσιν, ἐξ ἑλκώσεως μὲν ἀναβρωθέντων τῶν ἐντέρων, ἑτέρα διαφορὰ, πολλοῦ δ' αἵματος ἐκκενουμένου διὰ τῶν εἰς ἔντερα καθηκουσῶν φλεβῶν ἡ λοιπή. ὅσαι δὲ τῶν φύσεων ἤτοι θερμότεραι μόνον ἢ ψυχρότεραί τε ἅμα καὶ ὑγρότεραι, ταύτας εἰκὸς ἦν, ὡς ἂν μήτε πυρετοῖς ἁλωτοὺς οὔσας μήτε χολώδεσι παθήμασι, μόνοις τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς ἁλῶναι ῥεύμασι καὶ διὰ τοῦτο φθινωδῶς νοσῆσαι. γεγραφότος δὲ τοῦ Ἱπ-

quemque morbo alium alio correptum pro ſua cujusque natura, alvi profluviis, acribus dejectionibus pinguibusque bilioſos. Nam ipſe in praeſagiis dixit, pinguedines innatantes ſimiles aranearum telis reprehendendas eſſe, indicant enim colliquationem. Quare bilioſi merito in febres colliquativas inciderunt, offendebanturque alvi dejectionibus. Rubicundi vero et ad melancholiam appoſiti et craſſo ſanguine calidoque praediti, non injuria phrenitide ſunt et febre ardente correpti et etiam cruentis dyſenteriis, ut par erat maxime. Duplices enim eas ſcimus eſſe inteſtinis exulceratione eroſis, alteram differentiam: alteram, quum copioſus ſanguis per venas, quae ad inteſtina pertinent, evacuatur: quae autem eſſent naturae vel calidiores tantum vel frigidiores ſimul et humidiores, has par erat, ut quae nec facile febribus cedebant, nec bilioſis affectibus in ſolas incidiſſe capitis deſtillationes, ideoque intabuiſſe. Quia vero ſcripſit Hip-

ποκράτους, εἶδος δὲ τῶν φθινωδέων ἦν τὸ λεῖον, τὸ ὑπόλευκον, τὸ φλεγματῶδες, τὸ ὑπέρυθρον, ἀναμίξαντος δὲ τῷ λόγῳ καὶ τοὺς χαροποὺς, ἄξιον ἔδοξέ μοι ζητήσεως εἶναι τὸ λελεγμένον. εὔλογον ἦν οὐ χαροποὺς, ἀλλὰ γλαυκοὺς μᾶλλον εἰρῆσθαι, δοκοῦντας εἶναι τοὺς μὲν ψυχρᾶς, τοὺς δὲ ὑγρᾶς, τοὺς δ' ἅμα τε ψυχρᾶς τε καὶ ὑγρᾶς κράσεως, ὧν οὐδὲν ἐναντιοῦται τῷ προκειμένῳ λόγῳ. παρατιθέντες γοῦν τά τε βρέφη καὶ Σκύθας καὶ Κελτοὺς καὶ Γερμανοὺς ὑγροτέρους μὲν ὄντας ὁμολογουμένως τῇ κράσει, ψυχροτέρους δ' οὐκέθ' ὁμολογουμένως. ἐμοὶ μὲν οὖν διὰ ταῦτ' ἔδοξεν ἄξιον ζητήσεως τὸ περὶ τῆς χαροπῶν ὀφθαλμῶν χροιᾶς. τῶν δ' ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον οἱ μὲν ἐμπειρικοὶ καὶ σὺν αὐτοῖς δὲ ὁ Λύκος ὥσπερ ἄλλα πολλὰ καὶ τοῦτο χωρὶς τοῦ ζητῆσαι τὴν αἰτίαν παριεῖσι. οἱ δ' Ἱπποκράτειοι τινὲς μὲν θερμῆς κράσεως εἰπόντες εἶναι γνώρισμα τὸ χαροπὸν, οἱ δὲ ξηρᾶς, εἰσὶ δ' οἳ καὶ ἀμφοτέρων, οὐδὲν ἔτι προστιθέασιν. ἤρκεσε γοῦν εἰπεῖν Σαβίνῳ τοῦτο μόνον, τὸ δὲ χαροπὸν πάνυ ξηρὸν ὂν ἔχει ἐπικλινίαν πρὸς φθίσιν, οὔτε τὸν λογι-

pocrates: genus tabidorum erat glabrum, fubalbum, pituitofum, fubrubicundum, et fermoni etiam caefios inferuit, dignum mihi hoc quaeftione vifum eft. Confentaneum erat non caefios, fed glaucos potius dicere, quia hi frigidi, illi humidi, alii pariter frigidi et humidi temperamenti effe videantur: quorum nihil cum praefente difputatione pugnat. Comparemus jam cum his infantes, Scythas, Gallos et Germanos, qui plane temperamento funt humidiore, frigidiore vero non citra controverfiam. Mihi igitur vifum eft operae pretium, ut de colore oculorum caefiorum haberetur quaeftio. Interpretes libri hujus empirici quidem, unaque cum his Lycus, ut alia multa, fic hoc, miffa caufae inquifitione, praetereunt: Hippocratici vero quidam temperamenti effe calidi fignum caefium, quidam ficci dicunt. Sunt qui neutrum jam addant. Sabinus quidem hoc demum fatis habuit dicere: caefium vero qui eft valde ficcum, opportunum eft tabi, neque cau-

σμὸν εἰπόντι δι' ὃν τοῦτο ἔγραψεν, οὐθ' ὅτι τἄλλα μεθ' ὧν γέγραπται τοῦτο, πάντ' ἐστὶ ψυχροτέρας τε καὶ ὑγροτέρας κράσεως γνωρίσματα. μή τι οὖν ἀντὶ τοῦ γλαυκοῦ τὸ χαροπὸν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης παρενεχθεὶς ἐν τῇ προσηγορίᾳ; τί γὰρ ἂν ἄλλο τις εἴποι; τοῦτο μὲν οὖν ἐν κοινῷ προκείσθω σκοπεῖν. ἐπὶ δὲ τὰ κατάλοιπα τῆς ῥήσεως ἴωμεν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς φθινώδεσι νοσήμασιν ἅμα τοῖς προειρημένοις καὶ τοὺς πτερυγώδεις ἔγραψεν, οὐ διὰ τὴν κρᾶσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν μοχθηρὰν διάθεσιν τοῦ θώρακος ἐπιτηδείως ἔχοντας εἰς φθίσιν ἐμπεσεῖν. ἕπεσθαι δ' εἰκός ἐστι καὶ τὴν διάπλασιν αὐτοῦ τῇ συμφύτου θερμότητι. κατὰ δὲ τὴν τελευτὴν τοῦ περὶ τῶν φθινωδῶν λόγου προσθέντος τοῦ Ἱπποκράτους ἐπισκέψασθαι καὶ γυναῖκες οὕτως ἄξιον πότερον οὑτωσί πως εἶπεν, ὡς εἰ καί τις ἔφη καὶ τὰς γυναῖκας ἁλῶναι τοῖς φθινώδεσι πάθεσιν ὁμοίως τοῖς ἀνδράσιν, ὅσαι τῶν αὐτῶν ἦσαν εἰδῶν ἢ καὶ χωρὶς τοῦ ταῦτ' ἔχειν τὰ γνωρίσματα πλεονάσαι φησὶ τὸ πάθος ταῖς γυναιξὶν, ὡς ἂν ὑγροτέραις τε καὶ ψυχροτέραις οὔσαις, ὥσθ'

ſam cur id ſcripſerit, adducit: neque alia quibus hoc eſt adjunctum, eſſe omnia frigidioris temperamenti et humidioris ſigna. Num ergo pro glauco Hippocrates caeſium falſus vocabulo ſcripſit? nam quid dicas aliud? Sed hoc in communi ſit conſiderare propoſitum. Ad reliquam jam orationis partem accedamus. Nam in morbis tabificis una cum praedictis etiam *πτερυγώδεις*, id eſt quibus ſcapulae in modum alarum prominent, commemoravit; qui non propter temperamentum, ſed propter vitioſam thoracis figuram obnoxii tabi ſunt. Probabile tamen eſt ejus figuram nativum calorem ſequi. In fine ubi de tabidis tractat, quando Hippocrates adjecit et mulieres, animadvertendum eſt, utrum hoc modo dixerit, quaſi dicas, mulieres perinde ac viros tabe fuiſſe correptas, quae erat eorundem generum; an, licet his votis carerent, frequentes tamen dicat in hunc affectum mulieres incidiſſe, quum humidiores ſint et frigidiores, ut qui affectus quosdam

ὅπερ ἐνίοις τῶν ἀνδρῶν διὰ τὴν ἰδίαν ἑκάστου κρᾶσιν ἐγένετο, τοῦτο πάνυ πολλαῖς τῶν γυναικῶν διὰ κοινήν. ἐμοὶ δ' οὖν ἑκάτερον δοκεῖ λόγον ἔχειν, πιθανὸν γάρ ἐστι πλείους τῶν ἀνδρῶν ἁλῶναι τὰς γυναῖκας τῷ φθινώδει πάθει, διὰ τὴν κοινὴν αὐτῶν κρᾶσιν, ἐξαιρέτως τε παθεῖν αὐτὰς ὅσαι τοιαῦται τὸ εἶδος ἦσαν, οἵους κατέλεξε τοὺς ἄνδρας, ἐφεξῆς δ' εἰρηκότος αὐτοῦ τὸν μελαγχολικὸν καὶ ὕφαιμον εἶδος ἁλῶναι μάλιστα καύσοις τε καὶ φρενίτισιν. ἀναμνησθῶμεν ὧν ἐμάθομεν, ὡς ἐν τοῖς αἷμα πολὺ καὶ θερμὸν γεννῶσιν ἕτοιμόν ἐστιν εἰς μελαγχολικὴν ἀφικέσθαι κακοχυμίαν. ἄκουε τοίνυν οὐ τῶν ἤδη τὴν μέλαιναν ἠθροικότων πολλὴν, ἀλλὰ τῶν ἐπιτηδείως ἐχόντων πρὸς τὴν γένεσιν αὐτῆς, εἰκότως δὲ τούτους θερμοῖς ἁλῶναι συνέβη νοσήμασιν, ὡς ἂν [288] καὶ φύσει θερμοτέρους ὄντας. ἔμπροσθεν δ' εἰρηκὼς τοῖς φθινώδεσιν ἁλῶναι νοσήμασι τοὺς φλεγματώδεις, νῦν προσθεὶς τὸ τῆς ἡλικίας αὐτοῖς ἔφη, τεινεσμοὶ νέοισι φλεγματώδεσιν, ὡς οὐ μόνης τῆς φυσικῆς κράσεως γενομένης ἐπι-

viros ex ſuo cujusque temperamento tentavit, ille idem permultas mulieres ex communi. Equidem utrumque cenſeo conſentaneum eſſe. Nam eſt veriſimile frequentiores viris mulieres, propter temperamentum ſuum commune, tabe captas eſſe, ac prae ceteris illas, quae ejus erant generis, cujus recenſuit viros. Quia vero ſubdit melancholicum genus et ſubſanguineum, febribus ardentibus praecipue fuiſſe et phrenitide affectum. Ad memoriam quae didicimus revocemus. Quibus multus ſanguis et calidus generatur, prompte ad melancholicorum humorum hos vitium devenire. Quare accipe non hos, qui atram jam multam bilem acervaverunt, ſed qui ad generandum eam eſſe appoſiti, qui ſane, calidis ut arriperentur morbis, quod natura eſſent calidiore merito factum eſt. Poſteaquam autem ſupra dixit pituitoſos eſſe tabificis captos morbis, nunc addita his aetate dicit, tenesmi juvenes pituitoſos exercitabant: nempe quod non tantum naturale temperamentum eſſet ad committendum

τηδείου πρὸς τὸ ἐργάσασθαι τὸ τοῦ τεινεσμοῦ πάθος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἡλικίας θερμῆς οὔσης, ἵνα διὰ δριμὺ καὶ σηπεδονῶδες φλέγμα τὸν τεινεσμὸν γεγονέναι νοήσωμεν. τῇ γὰρ πρὸς τὸ ἀπευθυσμένον ἔντερον διεξόδῳ τὸ τοιοῦτον φλέγμα βλάβην ἑλκώδη τοῦ μέρους ἐργαζόμενον, ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν ἠρέθιζε συνεχῶς τοὺς κάμνοντας. τάσεις δὲ καὶ προθυμίας ἀποκρίσεως σφοδροτέρας τῶν δυσεντερικῶν οἱ τεινεσμώδεις ἴσχουσι διὰ τὸ δυσέκκριτον τοῦ φλέγματος, ἐμπλάττεται γὰρ τοῖς σώμασι παχὺ καὶ γλίσχρον ὂν, οὐχ ὥσπερ ξανθὴ χολὴ ταχέως διεξέρχεται. περὶ δὲ τῶν πικροχόλων φύσεων ἔμπροσθεν ἔλεγον εὐλόγως αὐταῖς δριμέα μὲν εἶναι τὰ διαχωρούμενα διὰ τὴν ὠχράν τε καὶ ξανθὴν καὶ πικρὰν ὀνομαζομένην χολὴν, λιπαρὰν δὲ σύντηξιν, ἐφ᾽ οἷς διαχωρήμασι μακρὰς διαῤῥοίας γενέσθαι, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἀθροισθείσης κακοχυμίας.

οα'.

Ἦν δὲ πᾶσι τοῖς ὑπογεγραμμένοις χαλεπώτατον μὲν τὸ ἔαρ καὶ πλείστους ἀπέκτεινε, τὸ δὲ θέρος ῥήϊστον καὶ ἐλά-

tenesmum pronum, fed aetas quoque calida effet; ut ex acri et putredinofa pituita tenesmum intelligamus ortum. Si quidem meatum ad jejunum inteftinum ea pituita exulcerans ad excretionem affiduam aegros irritavit. Tenfiones autem et defidendi cupiditatem tenefmo laborantes vehementiorem habent quam dyfenterici, propterea quod aegre pituita excerni poteft; corporibus enim prae craffitie et vifcofitate inhaerefcit, non ut flava bilis ftatim permeat. De naturis autem biliofis ante dicebam merito illis acres dejectiones effe propter pallidam, flavam et amaram quam vocant bilem; pingues vero propter colliquationem, quibus dejectionibus, ob collectorum copiam vitioforum humorum, longa fucceffiffe profluvia ventris.

LXXI.

Omnibus quos fupra defcripfimus ver erat infeftiffimum, plurimosque fuftulit: aeftas commodiffima paucifſimique

γενέσθαι τὰς νόσους, ὡς τεταρταίους ἀποθνήσκειν τοὺς νοσοῦντας. τὸ δ᾽ ἐπὶ τῶν πυρετῶν πιθανὸν, ὅτι τε πολλῷ χρόνῳ κατωπτημένης τῆς παχείας ὕλης εἰκὸς ἦν εἰς μελαγχολικὸν περίττωμα μετάπτωσιν γενέσθαι καὶ ὅτι τοῦ ἔτους ἡ ὥρα φθινόπωρον ἦν. ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἀπέθνησκον πολλοὶ τεταρταίων πυρετῶν πλεονασάντων· καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀκίνδυνον ἴσμεν ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ τὸν πυρετὸν τοῦτον, ὡς ὁ Ἱπποκράτης ἀπεφήνατο περὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν λοιμώδη κατάστασιν ἀῤῥώστων ἐστὶν ἑκκαίδεκα διήγησις ἄχρι τοῦ τέλους τῆς βίβλου. κἄπειτα προσγέγραπταί τινα περὶ ὧν ὀρθῶς μοι δοκεῖ γινώσκειν ὁ Διοσκορίδης, ἀξιῶν αὐτὰ μετὰ τὴν κατάστασιν εὐθέως γεγράφθαι· καὶ κατά γε τὴν ἰδίαν ἔκδοσιν ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ τοῦ συγγράμματος ἔταξεν αὐτὰ καὶ ἡμεῖς οὖν ἐνταῦθα τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν ποιησόμεθα, τοσοῦτον προειπόντες ὡς φαίνεταί μοι καὶ ταῦτα προγεγραφέναι τις ἕτερος, οὐκ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης γεγραφέναι· δοκεῖ δέ μοι κατὰ λόγον προσω-

tos acutos morbos, ut quarto die perimerent aegros; de febribus vero verifimile erat, tum quoniam deuftam diuturnitate craffam materiam probabile erat in melancholicum tranfiiffe excrementum, tum quod anni erat tempus autumnus. A febribus tamen vigentibus quartanis non periiffent multi, fecuram etenim fcimus effe per fe hanc febrem, ut de ea Hippocrates dixit.

A peftilente tempeftate fedecim narrat aegros ad finem ufque libri. Inde funt adfcripta quaedam, de quibus videtur recte Diofcorides ftatuere, qui vult ea ftatim tempeftati fubtexta; huncque illis libri locum in fua editione attribuit. Itaque ea hic nos exponemus, fi prius hoc tantum dixerimus, quod videtur mihi haec quoque alius adfcripfiffe, non ipfe fcripfiffe Hippocrates; verum illa

φελῆσαι τὸ γενόμενον θέρος. τὰς γὰρ θερινὰς νόσους χειμὼν ἐπιστὰς λύει καὶ τὰς χειμερινὰς θέρος ἐπιγινόμενον. θέρος δὲ οὐκ εὐσταθῶς ἐγένετο. καὶ γὰρ ἐξαίφνης θερμὸν καὶ νότιον καὶ ἄπνουν, ἀλλ' ὅμως πρὸς τὴν ἄλλην κατάστασιν ἀναλλάξαν ὠφελῆσαι. ἀναμνησθῶμεν δὲ ἃ περὶ τοῦ θέρους ἐν τῇ τῆς καταστάσεως διηγήσει γέγραπται κατὰ λέξιν ὧδε. θέρος αἴθριον, θερμὸν, πνίγεα μεγάλα, ἐτήσια μικρὰ διεσπασμένως ἔπνευσαν. εἰκότως οὖν ἐμετρίασεν ἐν τῷ θέρει τὰ νοσήματα κατὰ πλεονεξίαν τῶν, ὡς εἴρηται, γεγονότων χυμῶν, συστάντα δ' ἐν ἀρχῇ μάλιστα τοῦ ἦρος, ἐπεὶ ψυχρὸν γενόμενον ἀπέστρεψεν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος τοὺς χυμούς. αὐχμηρὸν γὰρ καὶ θερμὸν τὸ θέρος ἐπιγενόμενον εἵλκυσέ τε ἅμα πρὸς τὸ δέρμα τὴν κακοχυμίαν, καίτοι καὶ διεφόρησεν αὐτῆς οὐκ ὀλίγον. εἰ δὲ καὶ τοὺς ἐτησίους ἐσχήκει πνέοντας, ἀκριβῶς ἂν ἡ νοσώδης ἐν τῷ σώματι τῶν τότε ἀνθρώπων διάθεσις ἐξεκέκοπτο. παραμένοντος δ' αὐτῆς μέρους τινὸς, εἶτα περὶ ἀρκτοῦρον ἐν βορείοις πολλῶν ὑδάτων γενομένων, ἐπεσχέθησάν τε πάλιν οἱ

mihi aestas videtur secundum rationem profuisse. Nam aestivos morbos hiems succedens solvit, hiemales aestas insequens transmutat. Quamquam ista per se aestas haud stabilis fuit, sed subito calida austrina et a ventis silens evasit, profuit tamen ad aliam tempestatem transmutata. Enimvero revocemus ad memoriam quae de aestate in narranda tempestate scripsit in haec verba, aestas serena erat et calida, magni erant aestus, etesiae parvi dispersim spiraverant. Quare par erat moderatiores aestate morbos esse, ex humorum, ut dictum est, ortos exuperantia, qui ineunte vere potissimum prodierunt. Quia illud frigidum humores in altum corporis repulerat, jam aestas quae illud squalida et calida excepit, simul et ad cutem malum traxit humorem et digessit ejus portionem non paucam. Quo tempore si etesiae spirassent, morborum humani corporis statum omnem absterfissent. Quia vero ejus supererat pars, moxque sub arcturum flante borea multum pluebat, humores qui nimis per cutem manabant, rursus im-

λίαν διαπνεόμενοι χυμοὶ καὶ πρὸς τὸ βάθος τοῦ σώματος ἀπεώσθησαν, ἐκ τούτου δὲ νοσεῖν αὖθις ἤρξαντο καὶ ἀποθνήσκειν πολλοί. διὰ τοῦτ᾽ οὖν τὸ θέρος ὠφέλησέ τι τοὺς τότε πάσχοντας, οὐχ ὅτι τὰς ἐν χειμῶνι νόσους ἀρξαμένας εἰκός ἐστι παύεσθαι θέρους. ἀληθὲς μὲν γὰρ, ὥσπερ γε καὶ τὰς θερινὰς χειμῶνι γενομένας ἐν θέρει λύεσθαι, τὰς δ᾽ ἐν θέρει γεννηθείσας ἐν χειμῶνι. θερινὰς γὰρ καὶ [290] χειμερινὰς νόσους ἀκούειν σε χρὴ τὰς ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχοντι θέρει καὶ χειμῶνι μᾶλλον τῶν ἄλλων γιγνομένας· οὕτως γὰρ εἶπεν αὐτὸς ἐν ἀφορισμοῖς. νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι καὶ γίγνεται καὶ παροξύνεται, μᾶλλον δὲ ἔνια κατ᾽ ἐνίας αὐτῶν καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται. κᾄπειθ᾽ ἑξῆς τίνα μὲν ἦρι πλεονάζει νοσήματα, τίνα δ᾽ ἐν θέρει καὶ φθινοπώρῳ καὶ χειμῶνι διῆλθεν, ὅταν δηλονότι μὴ νεωτεροποιηθῇ τι κατὰ τὴν τοῦ περιέχοντος κρᾶσιν· ὡς ἐάν γε τοῦ ἦρος τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος ποιέῃ, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαί φησιν· οὐ γὰρ αἱ προσηγορίαι τῶν

pediti funt et in profundum corpus impulfi. Hinc de integro aegrotare multique mori coeperunt. Hac ergo de caufa aegrotantibus id temporis aeftas nonnihil profuit: non quia morbos qui hieme coeperunt ceffare fit probabile aeftate. Tametfi ita fe habeat res, ut qui hieme emerferint, aeftate profligentur, et quos produxit aeftas hieme. Aeftivi fiquidem et hiemales morbi intelligendi funt, qui aeftate quae in natura fua conftat et hieme prae ceteris exiftunt. Ita enim in aphorifmis Hippocrates dixit. At morbi omnibus omnes temporibus anni et exiftunt et exacerbantur, funt tamen qui certis anni temporibus praecipue emergant exacerbenturque. Sub haec quae vere regnant aegritudines, quae aeftate et autumno hiemeque recenfuit, nimirum ubi nihil aëris temperamento innovetur. Nam fi vere eodem die modo calor, modo algor intendatur, morbos ait autumnales impendere. Neque enim temporum anni nomina, caeterum

ὡρῶν, ἀλλ' αἱ κράσεις αἴτιαι τῆς ἰδέας τῶν νοσημάτων εἰσίν. ὅταν οὖν ἐπαλλαχθῶσιν αὐταὶ καὶ τὰς νόσους αὐταῖς συμμεταβάλλειν ἀναγκαῖόν ἐστιν. ἡ δέ γε προκειμένη ῥῆσις ἀξιοῖ τὰς ἐν χειμῶνι γεγονυίας νόσους ἐν θέρει παύεσθαι, κἂν μοχθηρὸν τῇ κράσει γένηται τὸ θέρος. οἷον ἐν Κρανῶνι γενόμενόν ποτε εὐθέως ἄνθρακας ἐγέννησεν. εἰ δέ γε καὶ νῦν ἐγεγόνει τοιοῦτο, πλείστους ἂν διεφθάρκει τὸ πλῆθος τῶν μοχθηρῶν τε καὶ διασηπομένων χυμῶν, αὐξῆσάν τε καὶ προδιασῆψαν, ὥστε καὶ ψεῦδος εἶναι φαίνεται καὶ παρὰ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην τὸ τὰς ἐν χειμῶνι γενομένας νόσους ἐν θέρει παύεσθαι πάντως, τοῦ προσγράφοντος αὐτὸ, τίνας Ἱπποκράτης ἡγεῖται τῶν ὡρῶν ἑκάστης οἰκείας νόσους νοσήσαντας. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ τούτων ἐφεξῆς γεγραμμένα τῶν ἀναγκαίων ἐστὶν ἐνταυθοῖ λελέχθαι δι' ἄλλων αὐτῷ καθόλου παρηγγελμένα, διὸ καὶ παραλείψω τελέως αὐτά. καὶ γὰρ σαφῆ πάντα ἐστὶ καὶ δι' ὧν προεξήγημαι βιβλίων αὐτάρκως εἴρηται περὶ αὐτῶν.

---

temperamenta certas morborum formas committunt, quae ubi varient, non poſſunt non una ſecum morbos commutare. Jam vero propoſita oratio morbos vult qui hieme extiterunt aeſtate repelli vel ſi vitioſo ſit aeſtas temperamento: cujusmodi quum aliquando in Cranone fuiſſet, carbunculos ſtatim excitavit, qualis ſi in praeſenti eſſet, plurimos malorum ſuccorum et putreſcentium abundantia aucta et jam putreſacta peremiſſet. Quamobrem mendacium eſſe apparet et praeter Hippocratis mentem hiemales morbos prorſus aeſtate diſcuti, quum qui hoc propoſuit, neſciverit quosnam morbos ducat Hippocrates ſingulis anni temporibus eſſe proprios. Nec vero etiam eſt neceſſe, quae poſt haec deinceps ab ipſo ſcripta ſunt, hoc loco referre, quum alibi ab ipſo in univerſum tradita ſint. Quare illa omnino praeteribo. Plana namque ſunt omnia et in libris quos antehac enarravi abunde de his diſputavi.

Ἑκκαίδεκα μετὰ τὴν κατάστασιν ἀῤῥώστους ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ὡς μέν τινες οἴονται τῶν ἐν αὐτῇ νοσησάντων, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶπεν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως τῶν κατ' αὐτὴν γενομένων οὕτως. ἦν δὲ πᾶσι τοῖς ὑπογεγραμμένοις χαλεπώτατον μὲν τὸ ἔαρ. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν προγεγραμμένων εἰρῆσθαι τὸ ὑπογεγραμμένον, οὔσης γε τοιαύτης χρήσεως παρὰ τοῖς πολλοῖς. ἐν γὰρ τοῖς ιϛ' τούτοις ἀῤῥώστοις ἕτερον εἶδός ἐστι νόσων παρὰ τὰς εἰρημένας ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν λοιμώδη κατάστασιν. ἐξηγήσεως δ' οὐκ ἔτι δεῖται μακρᾶς τὰ περὶ τῶν ἀῤῥώστων τούτων γεγραμμένα τοῖς μεμνημένοις ὧν προεξηγησάμεθα. σχεδὸν γὰρ ἁπάντων ἤδη τῶν συμπτωμάτων τε καὶ σημείων ὧν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης οὐδὲν ὑπολείπεται κατὰ τοὺς λεχθησομένους ἀῤῥώστους ὃ μὴ καὶ προτεθὲν εἴρηται. διὰ κεφαλαίων οὖν οἷον ἐπιδρομήν τινα ποιούμεθα τῶν κατ' αὐτοὺς γεγραμμένων, εἴ πού τι παρεμπίπτοι τῶν ἔμπροσθεν οὐκ εἰρημένων, ἐκεῖνο μόνον ἐξεργασόμενοι.

Sedecim poft tempeftatem aegros defcripfit Hippocrates, qui, ut quidam cenfent, in ea laboraverunt: quando ipfe ubi finem facit de iis quae tum acciderant, narrandi, fic dixit, omnibus *τοῖς ὑπογεγραμμένοις* ver erat infeftiffimum. Poteft tamen de fupra defcriptis dictum effe verbum hoc *ὑπογεγραμμένοι:* qui ufus apud multos eft. Nam fedecim hos aegros aliud tenebat morborum genus ac commemoratos ab eo in tempeftate peftilenti. Verum quae de his aegris prodidit, non fufam jam requirunt interpretationem, fi memoria quae ante expofuimus teneas. Nam omnium prope fymptomatum et fignorum, quorum Hippocrates meminit in aegris, de quibus verba fient, reliquum, quod non fit ante dictum, eft nullum. Itaque fummatim percurremus ea, quae in his funt fcripta: ficubi quid fe offerat, quod antea non habuimus, illud folum elaboraturi.

οβ'.

[291] Ἐν Θάσῳ τὸν τοῦ Παρίωνος, ὃς κατέκειτο ὑπὲρ Ἀρτεμισίου, πυρετὸς ἔλαβεν ὀξὺς, κατ' ἀρχὰς συνεχὴς, καυσώδης, διψώδης, ἀρχόμενος κωματώδης καὶ αὖθις ἄγρυπνος, κοιλίη ταραχώδης ἐν ἀρχῇσιν, οὖρα λευκά. ἕκτη οὔρησεν, ἐλαιῶδες, παρέκρουσεν. ἑβδόμη παρωξύνθη πάντα, οὐδὲν ἐκοιμήθη, ἀλλ' οὖρά τε ὅμοια καὶ τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα, ἀπὸ δὲ κοιλίης χολώδεα, λιπαρὰ διῆλθεν. εἶτα τῇ ὀγδόῃ σμικρὸν (432) ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν, ἤμεσεν ἰώδεα, ὀλίγα, σμικρὰ ἐκοιμήθη. ἐνάτῃ διὰ τῶν αὐτῶν. δεκάτῃ πάντα ξυνέδωκεν, ἑνδεκάτῃ ἵδρωσεν οὐ δι' ὅλου. περιέψυξε μὲν, ταχὺ δὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη. δωδεκάτῃ πυρετὸς ὀξὺς, διαχωρήματα χολώδεα, λεπτὰ, πολλὰ, οὔροισιν ἐναιώρημα, παρέκρουσεν. ἑπτακαιδεκάτῃ ἐπιπόνως, οὔτε γὰρ ὕπνοι οἵ τε πυρετὸς ἐπέτεινεν. εἰκοστῇ ἵδρωσε διόλου, ἄγρυπνος. διαχωρήματα χολώδεα, ἀπόσιτος, κωματώδης. εἰκοστῇ τετάρτῃ ὑπέστρεψεν.

LXXII.

In Thafo Parium quendam, qui fupra Dianae aedem decumbebat, febris corripuit acuta, primo continua et ardens, in principio fitibundus erat et comatofus rurfusque infomnis. Inter initia venter turbatus, urinae albae. Die fexto erat oleofa urina, dejectiones biliofae, pingues, deliravit. Septima omnia exacerbata fuerunt, nihil dormivit, caeterum fimiles erant urinae et mens perturbata, ab alvo item biliofa pinguiaque reddidit. Inde die octavo parum ex naribus ftillavit, vomuit virulenta pauca, parum dormivit. Nono nihil eft mutatum. Decimo cuncta fuerunt remiffiora. Undecimo fudavit, at non toto corpore; circumfrixit, ftatimque recaluit. Duodecimo febris acuta; dejectiones biliofae, tenues, multae; urina fufpenfionem habebat, deliravit. Septimodecimo graviter laboravit; neque enim vel fomni vel febris producebatur. Vigefimo undique fudavit, infomnis, dejectiones biliofae, a cibo abhorrebat, comatofus erat. Quarto et vigefimo recidiva. Trigefimo-

τριακοστῇ τετάρτῃ ἄπυρος, κοιλίη οὐ ξυνίστατο καὶ πάλιν ἀνεθερμάνθη, τεσσαρακοστῇ ἄπυρος, κοιλίη ξυνέστη χρόνον οὐ συχνὸν, ἀπόσιτος, σμικρὰ πάλιν ἐπύρεξε καὶ διὰ παντὸς πεπλανημένως, ἄπυρος τὰ μὲν, τὰ δὲ οὔ. εἰ γάρ τοι διαλείποι καὶ διακουφίσαιεν, πάλιν ὑπέστρεφε, σιταρίοισί τε πολλοῖσι καὶ φαύλοισι προσεχρῆτο. ὕπνοι κακοὶ περὶ τὰς ὑποστροφὰς, παρέκρουσεν, οὖρα πάχος μὲν ἔχοντα, οὖρει τηνικαῦτα ταραχώδεα δὲ καὶ πονηρά. καὶ κατὰ κοιλίην συνιστάμενα καὶ πάλιν διαλυόμενα, πυρέτια ξυνεχέα, διαχωρήματα πολλὰ, λεπτά. ἐν μὲν τῇ ἑκατοστῇ εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἀπέθανεν. τουτέῳ κοιλίη συνεχέως ἀπὸ τῆς πρώτης, ὑγρὴ χολώδεσιν, ὑγροῖσι, πολλοῖσιν ἦν. ἡ ξυνισταμένη ἐν ζέουσι καὶ ἀπέπτοισιν, οὖρα διὰ τέλεος κακὰ, κωματώδη τὰ πλεῖστα μετὰ πόνων, ἄγρυπνος, ἀπόσιτος, συνεχέως καῦσος.

Περιέργως κἀνταῦθα πάλιν τῶν ἐξηγητῶν ἔνιοι τὴν πατρίδα τοῦ κατακειμένου φασὶν οὐκ ἀργῶς πρόσκεῖσθαι

quarto febre liber, alvus non fubftitit, atque calor rediit. Quadragefimo febre liber, alvus fpatio parvo non fubftitit, a cibo abhorrebat, rurfusque levior, rurfus ftatim repetebat, ferculis etiam multis vitiofisque utebatur. Circa recidivas fomni mali, deliravit, urinasque tum reddidit craffas illas quidem, caeterum turbatas et malas; alvus aftricta rurfusque laxata; febriculae continuae, dejectiones multae, tenues. Centefimo vigefimo die obiit. Erat huic alvus continenter ab initio ad finem usque lubrica, excrevitque biliofa, humida multa, cum fubfifteret fervida et incocta; urinae perpetuo malae, comatofus plurimum erat, cum doloribus infomnis erat, a cibo abhorrebat. Continenter ardente febre laborabat.

Curiofe et hoc in loco rurfus interpretum quidam ajunt aegri patriam non effe temere adjectam. Etenim

καὶ γὰρ ὑπ' Ἀσκληπιάδου λελέχθαι τοὺς ἐν Παρίῳ μάλισθ' ὑπὸ φλεβοτομίας ὀνίνασθαι. ἄτοπον δ' ἐστὶ μηδὲν εἰρηκότα Ἱπποκράτην ἐνταῦθα περὶ φλεβοτομίας, διὰ τοῦθ' ἡγεῖσθαι προσγεγράφθαι τῷ κάμνοντι τὸ τῆς πατρίδος ὄνομα. πολὺ δ' ἀτοπώτερον οἱ οὕτως ἐξηγούμενοι ποιοῦσιν, ὅτι μηδ' ἐζήτησάν ποτε διὰ τί φλεβοτομίας ἅπαξ ὁ Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσεν ἐν τοσούτοις ἀῤῥώστοις, ὅπερ ἡμεῖς ἐσκεψάμεθα. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα παραλείψομεν, ἃ δ' ὠφέλειαν παρέξει τοῖς νέοις ἀκουσθέντα, ταῦτ' ἐροῦμεν. ὥσπερ ἀμέλει τὸ περὶ τοῦ ἐλαιώδους οὔρου γεγραμμένον κατὰ τὸν προκείμενον ἄῤῥωστον ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν ἡμερῶν. ἔνιοι μὲν γὰρ ἡγοῦνται τὸ λιπαρὸν οὕτως ὑπ' αὐτοῦ λελέχθαι, τηκομένης [292] πιμελῆς γιγνόμενον ἐν πυρώδει καὶ διακαεῖ νοσήματι, τινὲς δὲ τὸ καὶ τῇ χροιᾷ καὶ τῇ συστάσει παραπλήσιον ἐλαίῳ. πολλάκις δὲ τοιοῦτον οὖρον ἐθεασάμην οὐρηθὲν ἐπ' οὐδενὶ κακῷ τοῦ κάμνοντος, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε γε τοὐναντίον ἅπαν, ἐπὶ πέψει τοῦ νοσήματος. οὐ μὴν οὐδ' ὤφθη ποτ' οὖρον ὅλον οὕτω λιπαρὸν ὡς ἔλαιον. ὃ γὰρ ἄρτι

dictum esse ab Asclepiade, Parios maximum consequi a sanguinis missione emolumentum. Absurdum vero sit, quoniam nihil de sanguinis missione dixit Hippocrates: ideo aegro putare patriae adscriptum esse nomen. Multo jam faciunt absurdius hi interpretes, qui nunquam investigaverunt cur in tanto numero aegrorum semel Hippocrates sanguinis missionem meminerit, quod nos sumus commentati. Quare istis repudiatis, quae juvenum interest audivisse, haec referemus. Verbi gratia, quod de urina scripsit oleosa in praesente aegro sexto die: Nam quidam pinguem urinam ita censuit ab eo dictam esse, quae liquescente pinguedine per morbum fervidum et adurentem fit: nonnulli colore et crassamento olei similem. Equidem talem saepe urinam nullo aegri detrimento redditam conspexi, immo vero interim plane e contrario ex morbi concoctione. Haud tamen est ita visa prorsus, ut oleum pinguis urina. Nam ea quam modo narravi urina oleum

διῆλθεν, οὖρον ἐοικὸς ἐλαίῳ κατὰ χροιὰν καὶ σύστασιν, ἥκιστα λιπαρὸν φαίνεται, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἱπποκράτης ἐν προγνωστικῷ φησι, καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ἐφισταμένας ἀραχνοειδέας ἐπισκέπτεσθαι, συντήξεως γὰρ σημεῖον. ἄνωθεν μὲν οὖν ἐφισταμένας λιπαρότητας εἴδομεν πολλάκις. οὔτε δ' ὅλον οὐρηθέν ποτε τοιοῦτον οὖρον οὔτε κατὰ τὸ μέσον αὐτὸ λιπαρότητας ἐμφερομένας, πολὺ δέ τι μᾶλλον οὐδ' ὑποχωρούσας κάτω. φύσιν γὰρ ἔχει τὸ λιπαρὸν ἅπαν ἐποχεῖσθαι τοῖς ἄλλοις ὑγροῖς. οὐ μὴν οὐδ' ἔγραψέ τι περὶ τοιούτων οὔρων ὁ Ἱπποκράτης ἐν προγνωστικῷ, καίτοι πάντα διελθὼν ἀκριβῶς τε καὶ σαφῶς τὰ συνεμπίπτοντα τοῖς ὀξέσι νοσήμασι. καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν στ' ἔφη διαχωρήματα γενέσθαι τῷ προκειμένῳ κατὰ λόγον ἀῤῥώστῳ, χολώδεα λιπαρά. ταῦτα μὲν οὖν ἄντικρυς φαίνεται τηκομένης ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ τῆς πιμελῆς γίνεσθαι καὶ δόξει μαρτυρεῖν τοῖς λιπαρὰ νομίζουσιν εἶναι τὰ ἐλαιώδη οὖρα. δύναται δὲ καὶ πρὸς τοὐναντίον ἄγεσθαι. καὶ γὰρ τὰ οὖρα λιπαρὰ πάντως ἂν ὁ Ἱπποκράτης

et colore et craſſamento repraeſentans, minime pingue videtur. Et ipſe autem in praeſagiis Hippocrates dicit; pinguitudines telis aranearum ſimiles innatantes eſſe conſiderandas, nam colliquationis ſunt ſigna. Nos vero pinguitudines fluitantes vidimus frequenter, verum nunquam excretam talem prorſus urinam, neque in medio pinguia pendere, quo minus ſubſidere; nam ita eſt comparatum natura omne pingue ut reliquis humoribus invehatur. Ac ne in praeſagiis quidem Hippocrates verbum de his urinis fecit, quamvis omnia ſit quae in acutos morbos cadunt, ſedulo et aperte perſecutus. Jam etiam die eodem ſexto aegrum dicit, de quo loco agimus, bilioſa atque pinguia dejeciſſe; quem videntur aperte liquanti pinguedinem febri eſſe conſequentia. Atque videbitur iis, qui pinguem putant eſſe urinam oleoſam, ſuffragari: poteſt autem ad contrarium etiam referri. Nam omnino Hippocrates urinas pingues diceret, ſi quidem hae quoque

εἶπεν, εἴπερ ἦν καὶ ταῦτα ἐλαίῳ παραπλήσια. διαφόροις δὲ τοῖς ὀνόμασι χρησάμενος ἐπί τε τῶν οὔρων καὶ τῶν διαχωρημάτων ἐπιδείκνυσθαι δόξει καὶ τὸ σημαινόμενον αὐτῶν ἴδιον ἑκατέρου πεποιῆσθαι. ἐμοὶ μὲν οὖν εὐλογώτερον εἶναι δοκεῖ τὰ παραπλήσια κατὰ χρόαν τε καὶ σύστασιν ἐλαίῳ λελέχθαι νῦν ἐλαιώδη. τὴν δ' ἐξήγησιν ἑκατέρως ποιήσομαι. εἰ γὰρ καὶ λιπαρότητά τινα εἶχε τὰ οὖρα, καθάπερ καὶ τὰ διαχωρήματα, μοχθηρὰ μὲν αὐτὰ νομιστέον, οὐ μὴν ὀλέθριά γε πάντως, ὅτι μὴ ταυτόν ἐστι σάρκα τε καὶ πιμελὴν συντήκεσθαι, πυρωδεστάτης μὲν οὔσης θερμασίας τῆς τὰς σάρκας συντηκούσης, μετριωτέρας δὲ τῆς τὴν πιμελὴν, ἀμέλει καὶ τὰς διὰ τῆς γαστρὸς ἐκκρινομένας συντήξεις ἅπαντες οἱ ἰατροὶ διαφέρειν ἡγοῦνται τῶν λιπαρῶν διαχωρημάτων. κατά γε τὸν ἐφ' ἡμῶν γενόμενον μακρότατον λοιμὸν ἅπαντες σχεδόν τι συντήξεις ἐξέκριναν, ἔνιοι μὲν ἀκριβῶς πυῤῥὰς, ἔνιοι δὲ μετρίως, ἅπαντες δὲ δυσώδεις. ἀλλ' αἵ γε τοιαῦται διαχωρήσεις θανατώδεις εἰσὶ καὶ χρόνον οὐκ ἀναμένουσιν. ὁ δὲ πάριος οὗτος κ' ἐπὶ ταῖς

oleo fimiles funt. Jam cum diverfa in urinis et excrementis nomina ufurpaverit, innuere videbitur et fuam utrisque fignificationem illum tribuiffe. Mihi ergo probabilius videtur, urinas olei referentes colorem et craffitiem hic oleofas dici. Explanationem vero utroque modo faciam. Etenim fi pinguitudinem quandam habuiffent urinae, quemadmodum et dejectiones, fint illae cenfendae quidem pravae, at non omnino exitiales tamen; quod non perinde fit carnem colliquefcere ac adipem. Nam calor eft ferventiffimus qui carnem fundit; moderatior qui pinguedinem; nempe et colliquationes quae per ventrem excernuntur putant omnes medici a pinguibus dejectionibus diftare. In pefte quidem longiffima noftrae aetatis colliquationes cuncti prope excreverunt, quidam mere fulvas, quidam moderatius, omnes certe putidas. Verum enim vero eae excretiones letales funt, nec tempus perferunt. Parius autem hic viginti dies ultra cen-

ἑκατόν. ἡμέραις ἐνόσησε μετὰ τοῦ διαιτᾶσθαι κακῶς. αὐτὸς γάρ ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψεν ἐπ' αὐτοῦ, σιταρίοισί τε πολλοῖσι καὶ φαύλοισι προσεχρῆτο, ὥστε καὶ λιπαρὸν οὐρῆσαι κατὰ τὴν στ' ἡμέραν καὶ τὰς ἐφεξῆς. οὐκ ἀναγκαῖον οὖν ἀποθανεῖν αὐτὸν ἐν τάχει. εἰ δ' οὐ λιπαρὸν ἦν τὸ οὖρον, ἀλλὰ κατά τε χρόαν καὶ πάχος ἐλαίῳ παραπλήσιον, ἔτι καὶ μᾶλλον οὔτ' ἀποθανεῖν αὐτὸν ὅλως εὔλογον ὅσον ἐπὶ τοῖσδε τοῖς οὔροις. ὅ γε μὴν ἐπὶ τοῖς οὕτως οὐρουμένοις παρεφύλαξα χρησιμώτατον ὂν ἤδη φράσω. καθάπερ γὰρ αὐτὸ τὸ ἔλαιον οὐκ ἀκριβῶς μίαν οὔτε σύστασιν οὔτε χρόαν ἔχει, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον οὔτε τὸ ἐλαιῶδες οὖρον ὠχρὸν μὲν ἦν πάντως, ἀλλ' ἤτοι μᾶλλον ἢ ἧττον. ὅσον μὲν οὖν αὐτοῦ πρὸς τὸ λευκότερον ῥέπει χρῶμα τῆς ὠχρᾶς χρόας ἐκλελυμένης ὠμότητα χυμῶν ἐνδείκνυται, τὸ δ' ἐπιτεταμένον ὠχρὸν ὡς ἐγγὺς εἶναι τοῦ ξανθοῦ χολώδη θερμασίαν. καὶ τοίνυν ὁ κίνδυνος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὔροις οὐ διὰ κακοήθειαν, ἀλλὰ διὰ σφοδρότητα γίνε- [293] ται τοῦ πυρετοῦ. καί τινες αὐτῶν ὅταν ἐκ τῶν ἄλλων ἀπάν-

tum aegrotavit, idque quum malam haberet rationem victus. Nam ipſe de eo Hippocrates ſcripſit: Et ferculis etiam multis vitiatisque utebatur, quo eſt factum ut pinguem urinam redderet die ſexto et proximis. Non erat ergo eum cito mori neceſſe. Quod ſi non fuit pinguis urina, ſed olei colore et craſſitie aſſimilis, ut ab urina omnino erat etiam probabilius hominem non moriturum. Sed quod in ejusmodi obſervavi urinis, rem multo utiliſſimam, jam proferam. Nam ut non eſt ipſum oleum exquiſite unius neque coloris neque craſſitudinis, ſic nec oleoſa urina; pallida quidem omnino exiſtens, ſed aut plus aut minus. Quidquid igitur ipſius ad candidiorem tendit colorem, exoluto colore pallido, humorum denotat cruditatem: quod vero vehementer pallidum eſt, ut ad flavum accedat, bilioſum calorem. Periculum igitur his urinis non ob malignitatem ſubeſt, ſed ob vim febris. Eorum aliqui ſi reliqua ſunt cuncta ſalubria ju-

των ἔχωσι σωτηρίως, ἐν τάχει κρίνονται. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν, εἰ ταῦτά τις οὐρήσας εἰς χρόνου μῆκος ἐξέπεσεν, ὁποτέρως ἂν ἀκούσωμεν τῶν (433) ἐλαιωδῶν. ἔστι μὲν γὰρ οὐκ ἀγαθὰ τὰ τοιαῦτα τῶν οὔρων, οὐ μὴν ὀλέθρια ὀξέως, ἐξ ὧν δ' ἐπὶ τῷ τέλει τῆς διηγήσεως ἔγραψε, κακοχυμία τέ τις ἦν τῷ Παρίῳ χολώδης, ἥ τε κατὰ γαστέρα καὶ ἡ καθ' ἧπαρ ἐνεκροῦτο δύναμις. αὐτὸς γὰρ ἔγραψεν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ὅλης διηγήσεως τῶν συμβαινόντων αὐτῷ, συνεχῶς μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τὴν κοιλίαν ἐκταραχθῆναι, χολώδεσί τε καὶ ὑγροτέροις διαχωρήμασι, συνίστασθαι δ' ἐνίοτε ζέοντα καὶ ἄπεπτα διαχωροῦσαν. ἐκ τούτων μὲν οὖν ἔνδειξίς σοι τῆς κακοχυμίας τοῦ νοσήματος, ὥσπερ γε κἀκ τοῦ καυματώδη τε καὶ ἄγρυπνον αὐτὸν γενέσθαι κατὰ πλεῖστα τῆς νόσου. τοῦ δὲ νεκροῦσθαι τὴν φυσικὴν δύναμιν αὐτοῦ σημεῖον ἴδιον ἡ τοῦ νοσήματος ἀνορεξία γενομένη. μεμάθηκα γὰρ ὡς ἀποσίτους καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἀνορέκτους φησί. φαίνεταί γε μὴν ἄῤῥωστον ἐσχηκέναι τὴν φύσιν, ἐγχειρίσασαν μὲν τῇ κρίσει,

dicantur. Nihil habet ergo admirationis, fi in talibus urinis quis longo tempore morbum traxerit, utro modo oleofas accipias. Non enim funt illae quidem falubres urinae, non tamen magnopere perniciofae. Porro ex iis, quae in exitu fcripfit hiftoriae, pravitas humorum quaedam tenebat Parium biliofa et ventris jecinorisque extinguebatur facultas. Nam ubi finem imponit his narrandis, quae illi acciderunt, fcripfit perpetuo ufque ab initio turbatam alvum fuiffe dejectionibus biliofis et humidis: interim etiam fuppreffam fuiffe, ferventibus inconcoctisque dejectis. Hinc tibi humorum qui morbum induxerunt, liquet vitium. Itidem ex eo qui toto fere morbo comatofus fuit et infomnis. Jam quod extinguebatur naturalis facultas, ejus fignum proprium eft ipfa quae in morbo evenit inappetentia. Neque enim latet Hippocratem *ἀποσίτους* more antiquorum Graecorum eos qui appetentia carent appellare. Atqui videtur imbecilla fuiffe natura, quae judicium faepe moliretur, nihil tamen pro-

Ed. Chart. IX. [293.] Ed. Baf. V. (433.)
πολλάκις δὲ οὐδὲν ἀνύσασαν, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ νοσήματος νικηθεῖσαν, ἅμα καὶ τῷ κακῶς διαιτᾶσθαι τὸν ἄνθρωπον. οὐδὲν γὰρ οὐδὲ τοῦτο μικρὸν εἰς ὄλεθρον· ὁ δὲ τῶν κρισίμων ἡμερῶν λόγος ἀκριβῶς κἀνταῦθα φαίνεται πεφυλαγμένος, ἁπασῶν τῶν κριτικῶν κινήσεων ἐπί τε τῶν ὑποστροφῶν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις τῷ κάμνοντι γενομένων. ια' γὰρ ἐμνημόνευσε καὶ ιδ' καὶ μετὰ ταύτην ιζ' καὶ κ', ἐφ' ῇ δ' καὶ κ' καὶ λ' καὶ μ', ὑστάτης δὲ ἁπασῶν ρ' καὶ κ', ἐν ῇ φησιν ἀποθανεῖν τὸν ἄνθρωπον. ὅπερ δ' ἐν τοῖς πρόσθεν εἶπον ἐρῶ καὶ νῦν, εἴ τις ἐλέγχοι τὰ εἰρημένα κακῶς τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον, ὡς μακρολόγως ψεχθήσεται. διὸ καθάπερ ἐπ' ἐκείνων ἕνεκα παραδείγματος μνημονεύειν τινῶν ἠναγκάσθην, οὕτω κἀνταῦθα ποιήσω. Σαβῖνος τοίνυν περὶ τῆς πατρίδος τοῦ κάμνοντος εἴ τι εἶπεν, ἔμπροσθεν ἐπεσημηνάμην ἃ δὲ περὶ ἐλαιώδους οὔρου, νῦν ἐρῶ. διαφέρει γὰρ οὐκ εἰς μικρὸν ἡ περὶ τούτου θεωρία, γράφει δὴ περὶ αὐτῶν κατὰ λέξιν ὧδε. τὸ οὖν ἐλαιῶδες τινὲς χολὴν λέγουσιν, ἀλλ' οὐκ ἔστι χολὴ, ἐπεὶ οὐδ' ἂν πάνυ ἦν

ficeret, fed morbo effet inferior: huc acceffit malus hominis victus, qui quidem non leve affert ad exitium momentum. At vero dierum decretoriorum ratio exacte et hic obfervata videtur. Omnes enim decretorii motus et recidivae in hofce dies aegro inciderunt. Etenim undecimi meminit et quartidecimi, a quo decimi et feptimi, poftea vigefimi et vigefimiquarti et trigefimiquarti, atque quadragefimi, poftremi omnium centefimi vigefimi, quo defunctum effe hominem ait. Quod vero dixi ante, non praeteribo hic. Si quis errores interpretum hujus libri refutet, in crimen incidet loquacitatis. Itaque ut illic quaedam fum exempli gratia referre compulfus, ita hoc loco faciam. Sabinus ergo quid de aegri patria attuerit, fupra indicavi. Quae vero de oleofa ille urina, hoc loco commemorabo: non parum enim refert hujufce rei confideratio. Itaque de ea in haec verba fcribit: oleofum igitur funt qui bilem dicant effe, verum non eft bilis, quandoquidem non ita effet perniciofum: nam bilis fre-

ὀλέθριον, πολλάκις γὰρ ἀπαλλάσσεται χολὴ καὶ οὐδὲν παραλυπεῖ. ἕτεροι δὲ λέγουσι νεύρων καὶ ὀστῶν καὶ χόνδρων εἶναι τηκεδόνα, ἅπαντα γὰρ ταῦτα τούτου εἶναι τοῦ χρώματος. πεπλανημένοι δ' εἰσὶν οὗτοι οἱ τὸ χρῶμα τὸ ἐλαιῶδες ὅμοιον ὀστοῖς καὶ χόνδροις καὶ νεύροις φάσκοντες εἶναι. οὔτε γὰρ τοσαύτη γε παράτασις ἐγίνετο τῆς ζωῆς τῶν στερεῶν ἀναλυομένων, ἑκατοστῇ γὰρ καὶ κ' ἀπέθανε, οὔτε ἀπέθανέ τις τοιοῦτον οὐρήσας. καὶ μή ποτε διὰ τοῦτο ἀνεγράφη ὁ ἄῤῥωστος, ἵνα δείξῃ διὰ τοῦτο ὅτι οὐ χρὴ προσδοκᾶν θάνατον ἐλαιώδους ἀπορῃηθέντος, ἀλλὰ δυνατὸν τὴν ὀξύτητα καὶ χρόνον τινὰ διαρκέσαι, ἔπειτα τελευτῆσαι, ὥστε οὐδεὶς ἦν ἐλπὶς σωθήσεσθαι ὑπερβεβηκότα τὴν ὀξύτητα. ταῦτα προειπὼν ὁ Σαβῖνος ἐφεξῆς γράφει· τί οὖν ἐστι τὸ ἐλαιῶδες; ὥσπερ τῷ ἔξω πυρὶ τροφή ἐστι τὸ ἔλαιον, οὕτω καὶ τῇ ἡμετέρᾳ φύσει πυρὶ ὁμοιουμένῃ τὸ στέαρ τῶν λαμβανομένων πεσσόμενόν ἐστι τροφή. τὸ οὖν ἐλαιῶδες οὖρον ἡ τροφή ἐστι τῆς φύσεως καὶ δηλοῖ ἀσιτεῖν τὴν φύσιν καὶ διὰ τοῦτ' ἄρ' ἀποθανεῖν, ὅτι μὴ τρέφεται ἡ φύσις. ἐχρό-

quenter exit, neque offendit quicquam. Alii nervorum, offium et cartilaginum dicunt liquationem esse, hujus enim coloris haec omnia esse. Sed falluntur ii, qui colorem oleosum offibus ferunt et cartilaginibus nervisque esse similem, neque etiam tanta fuisset vitae protractio solidis partibus marcescentibus. Vigesimo enim die supra centesimum vita excessit, neque periit quisquam tali urina reddita. An vero propterea potius hic est aeger descriptus, ut ideo ostendat oleosa reddita urina nullam esse mortis exspectationem, sed aliquandiu sustinere potuisse acuitatem, deinde mortuum esse, itaque salutis spem fuisse nullam superata morbi acuitate. His praedictis Sabinus mox adjungit: quid est ergo oleosum? Ut oleum ignem externum alit, ita nostrae naturae, quae assimilis est igni, alimentum est coctorum ciborum adeps. Proinde oleosa urina nutrimentum est naturae, ostenditque naturam cibum non sentire, ideoque jam interiisse, quia non nu-

[294] *νισε δ' οὕτως εἰκότως διὰ τὸ μοῖραν καὶ μὴ πᾶσαν φέρεσθαι τῆς φύσεως τροφήν. αὕτη μὲν οὖν ἡ τοῦ Σαβίνου ῥῆσις, ἀξιοῦντος ὥσπερ τὸ ἐκτὸς τοῦτο πῦρ ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τρέφεται, οὕτω καὶ τὸ ἐν ἡμῖν θερμὸν, ὥστ' ἔλαιον ἐστί ποτε τοῖς βουλομένοις ἑαυτοὺς ἀνατρέψαι, πρὸς τὸ καὶ κατὰ χρόαν μὲν καὶ σύστασιν ἐοικέναι τὸ ἐλαιῶδες οὖρον τῷ ἐλαίῳ, μήτε δὲ κατὰ τὴν λιπαρότητα μήτε κατὰ τὴν ὀσμὴν ἢ τὴν γεῦσιν. ἄξιον οὖν θαυμάσαι τῶν τὰ ἀλλότρια μὲν κακῶς ἐξελεγχόντων, ἀπερισκέπτως δὲ τὰ δόξαντα ἑαυτοῖς γραφόντων.*

ογ'.

Ἐν Θάσῳ τὴν κατακειμένην περὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ἐκ τόκου θυγατέρα τεκοῦσαν, καθάρσεως οὐ γενομένης, πυρετὸς ὀξὺς, φρικώδης τριταίην ἔλαβε. ἐκ χρόνου δὲ πολλοῦ πρὸ τοῦ τόκου πυρετώδης ἦν, κατακλινὴς, ἀπόσιτος. μετὰ δὲ τὸ γενόμενον ῥῖγος ξυνεχέες, ὀξέες, φρικώδεες οἱ πυρετοί. ὀγδόῃ πολλὰ παρέκρουσε καὶ τὰς ἐχομένας

tritur natura. Longus vero hic morbus jure erat, quod pars tantum detraheretur, non univerſum naturae alimentum. Haec verba ſunt Sabini, cujus eſt ſententia: quemadmodum externus hic ignis oleo nutritur, ſic inſitum nobis calidum: itaque aliquando oleum eſt iis ex uſu, qui corpus recuperare volunt, ad haec, ut colore et craſſitie ſit ſimilis oleoſa urina oleo, non pinguitudine tamen vel olfactu vel guſtu. Quare mireris ſane hos, qui quum aliena male reprehendant, ſua placita nullo judicio litteris produnt.

LXXIII.

Mulier quaedam quae apud frigidam aquam in Thaſo aegrotabat, poſtquam filiam peperiſſet, nec eſſet purgata, tertio a partu die febre cornepta eſt, acuta, horrida. Multo tamen ante partum febriculoſa decubuerat cibumque faſtidierat. Ut riguiſſet, febres fuerunt continuae, acutae, horridae. Die octavo proximisque

καὶ ταχὺ πάλιν κατενόει, κοιλίη ταραχώδης πολλοῖσι λεπτοῖσιν, ὑδατοχόλοις, ἄδιψος. ἑνδεκάτῃ κατενόει, κωματώδης δὲ ἦν, οὖρα πολλὰ, λεπτὰ καὶ μέλανα, ἄγρυπνος. εἰκοστῇ περιέψυξε καὶ ταχὺ πάλιν ἀνεθερμάνθη. μικρὰ παρέλεγεν, ἄγρυπνος τὰ κάτω κοιλίης ἐπὶ τῶν αὐτῶν, οὖρα ὑδατώδεα, πολλὰ, εἰκοστῇ ἑβδόμῃ ἄπυρος, κοιλίη ξυνέστη. οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ ὕστερον ἰσχίου δεξιοῦ ὀδύνη ἰσχυρὴ, χρόνον πολὺν, πυρετοὶ πάλιν παρείποντο καὶ οὖρα ὑδατώδεα. τεσσαρακοστῇ τὰ μὲν περὶ τὸ ἰσχίον ἐπεκούφισεν. βῆχες δὲ ξυνεχέες, ὑγραὶ, πολλαὶ, κοιλίη ξυνέστη, ἀπόσιτος, οὖρα ἐπὶ τῶν αὐτῶν. οἱ δὲ πυρετοὶ τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἐλλείποντες, πεπλανημένως δὲ παροξυνόμενοι, τὰ μὲν, τὰ δὲ οὔ. ἑξηκοστῇ αἱ μὲν βῆχες ἀσήμως ἐξέλιπον. οὔτε γάρ τις πτυάλων πεπασμὸς ἐγίνετο οὔτε ἄλλη τῶν εἰθισμένων ἀπόστασις. σιαγὼν δὲ ἡ ἐκ τῶν ἐπὶ δεξιὰ, κατεσπάσθη, κωματώδης, παρέλεγε πάλιν καὶ ταχὺ κατενόει. πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενοημένως

diebus multum deliravit, rediitque ſtatim ad mentem, alvus turbata multis tenuibus et aquoſa bile miſtis, non ſitiebat. Undecimo mentis erat compos; ſed erat comatoſa; urinae multae, tenues et nigrae, inſomnis erat. Vigeſimo aliquantum circumfrixit ſtatimque recaluit, nonnihil delirabat, inſomnis erat, alvus eadem erat: urinae aquoſae et multae malae. Vigeſimoſeptimo febre vacabat, ſubſtitit alvus: non multo poſt dextra coxendix graviter diu doluit; febres rurſus comitabantur et urinae aquoſae. Quadrageſimo coxendicis dolor remiſſus fuit, tuſſes vero aſſiduae, humidae, multae, alvus eſt repreſſa, cibum faſtidiebat; in urinis nihil eſt innovatum: at vero febres omnino non intermittebant, erraticae, nunc accedebant, nunc non. Sexageſimo tuſſes ſine ſignis evanuerant; neque ulla enim ſpatorum erat concoctio, nec alvi conſuetus abſceſſus, dextra maxilla detracta eſt, comatoſa, iterum deliravit ſtatimque reſipuit, ſed ad cibos averſo animo ſe habuit,

εἶχεν. ἡ σιαγὼν μὲν ἐπανῆκεν, ἡ κοιλίη δὲ χολώδεα σμικρὰ διέδωκεν, ἐπύρεσεν ὀξυτέρως, φρικώδης καὶ τὰς ἐχομένας ἄφωνος. καὶ πάλιν κατενόει καὶ διελέγετο καὶ ὀγδοηκοστῇ ἀπέθανε. ταύτῃ τὰ τῶν οὔρων διὰ τέλεος ἦν μέλανα καὶ λεπτὰ καὶ ὑδατώδη καὶ καῦμα παρείπετο, ἄσιτος, ἄθυμος, ἄγρυπνος, ὀργαὶ, δυσφορίαι, τὰ περὶ τὴν γνώμην μελαγχολικά.

Ἄξιον ἐπισημήνασθαι πῶς οὐδὲν εἶπον οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον περὶ τοῦ παρὰ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, ἐνὸν αὐτοῖς εἰπεῖν ὅτι (434) διὰ τοῦτο καταψυγέντι τῷ γυναίῳ νοσῆσαι συνέβη. πολλῷ γὰρ ἦν τοῦτο πιθανώτερον τῶν εἰρημένων εἴς τε τὸν Πάριον καὶ τὸν ἐν τῷ [295] κήπῳ κατακείμενον παρὰ τῷ Ἀρτεμισίῳ καὶ τὸν παρὰ τῷ τείχει κατοικοῦντα. φαίνεται δ' οὖν ἐπισχεθείσης τῆς κατὰ τὸν τόκον καθάρσεως γενέσθαι τῇ γυναικὶ καὶ ἡ νόσος. νοσώδης μὲν γὰρ καὶ ἡ τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσις. ἀλλ' οὐχ ὁμοίως βλαβερὰ τῇ μετὰ τὸν τόκον, ὅτι μὴ μόνον αὕτη πλήθος,

maxilla ad locum ſuum rediit, alvus biliosa, pauca reddidit: acutius febricitavit, inhorruit sequentibusque diebus obmutuit, rediitque ad mentem et eſt locuta. Octogeſimo obiit; urinae hujus perpetuo nigrae erant tenuesque et aquoſae, comaeque conſequebatur; cibum non ſumebat; animo erat dejecto, inſomnis, iracunda, implacida, animo melancholico.

Annotandum puto, qui factum ſit, ut nihil de hoc, apud frigidam aquam, Sabinus dixerit: quum ille dicere poſſet, hac de re mulierculam refrigeratam in valetudinem incurriſſe. Nam hoc multo erat probabilius iis, quae in Parium ſunt dicta et in eum qui in horto decumbebat et qui prope aedem Dianae, eumque qui propter novum murum habitabat. Itaque videbitur, ſuppreſſa e partu purgatione, incidiſſe mulier in morbum, quippe menſtruorum ſuppreſſio offendit, tamen non perinde ut ſi partu ſupprimantur, officit quod non abundantiam modo,

ἀλλὰ καὶ κακοχυμίαν ἱκανὴν ἐργάζεται. τὸ μὲν γὰρ χρηστότερον αἷμα τὸ ἔμβρυον ἕλκον εἰς ἑαυτὸ τροφῆς ἕνεκα, καταλεῖπον δὲ τὸ φαυλότερον, αἴτιον γίγνεται τῆς κακοχυμίας ταῖς κυούσαις, ἣν μετὰ τὸν τόκον ἡ φύσις ἐκκενοῖ. καὶ τοῦτ᾽ ἐννοήσαντες οἱ παλαιοὶ, λοχίων κένωσιν τὴν γινομένην μετὰ τὸν τόκον ἔκκρισιν τοῦ αἵματος προσηγόρευσαν. ἔστι μὲν οὖν καὶ ἡ κατὰ μῆνα κένωσις οὐ μόνον κένωσις, ἀλλὰ καὶ κάθαρσις, οὐ μὴν οὔτ᾽ ἴσον τὸ πλῆθος τῆς κακοχυμίας οὔτ᾽ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ταῖς μηνιαίαις ἀθροίζεται περιόδοις, ὅσον ἐν τῷ τῆς κυήσεως χρόνῳ. καὶ τοὔπίπαν δὲ μελαγχολικὸν αἷμα φαίνεται τὸ κενούμενον αὐταῖς εἶναι μετὰ τὸν τόκον, ὥστε καὶ τὰ οὖρα πάσαις ὁρᾶται κεχρωσμένα, καθάπερ ἀσβόλης τινὸς ἐμπεπτωκυίας αὐτῆς, ὅπερ ἀμέλει κἀπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ἐπὶ τῆς ια΄ ἡμέρας, εἰπὼν, οὖρα πολλὰ, λεπτὰ, μέλανα. καὶ οἶδά γέ τινα διὰ τοιούτων οὔρων πολλῶν ἐκκενωθέντων ὠφεληθεῖσαν, ἄλλοτε δὲ ταύτης οὐκ ἐξεκενώθη τὸ τοιοῦτον, μετέπεσε γὰρ ἂν αὐτοῖς εἰς τὸ ὑδατῶδες τὰ οὖρα

ſed inſignem etiam humorum pariat pravitatem. Nam meliorem ſanguinem ad ſe foetus nutrimenti cauſa alliciens, relinquensque deteriorem, cauſa eſt ut praegnantes pravis humoribus impleantur, quos a partu evacuat natura. Quod quum majores animadvertiſſent *λοχίων κένωσιν*, id eſt puerperarum a partu vacuationem, excretionem ſanguinis vocitaverunt. Eſt vero etiam menſtrua vacuatio non ſolum vacuatio, ſed purgatio: verum non eſt aequabilis tamen multitudo vitioſorum humorum, neque pari ſpatio menſtruis circuitibus congeritur, quanta dum partum geret. In univerſum vero melancholicus apparet ſanguis, quem a puerperio evacuant. Proinde etiam conſpiciuntur urinae omnibus infectae eſſe, ut ſi fuligo quaepiam in eas incidiſſet. Quod utique Hippocrates et de hac ſcripſit muliere, undecimo die, dicens, urinae multae, tenues, nigrae. Equidem quandam novi quam talibus urinis magna copia evacuatis, auxilium percepit. Alias non eſt huic talis evacuata, nam in aquoſa con-

πολλὰ, λεπτὰ, μέλανα. γέγραπται οὖν ἐν τῇ τῆς κ' ἡμέρας διηγήσει, οὖρα ὑδατώδεα, πολλὰ, κακά. εἶτα πάλιν ἐν τῇ μ' οὖρα ἐπὶ τῶν αὐτῶν. οὐ μὴν οὐδὲ ἄλλη τις αὐτῇ κένωσις ἢ ἀπόστασις ἐγένετο καὶ διὰ τοῦτο χρόνῳ πολλῷ νοσήσασα κατὰ τὴν ὀγδοηκοστὴν ἡμέραν ἀπέθανεν. αὐτὸς γοῦν ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψεν οὕτω. οὔτε γὰρ πτυέλων τὶς πεπασμὸς ἐγένετο οὔτ' ἄλλη τις τῶν εἰθισμένων ἀπόστασις, καίτοι πειραθείσης τῆς φύσεως εὐθέως τὸ περιττὸν ἀποθέσθαι περὶ τὸ ἰσχίον, ἀλλ' ἔοικε παλινδρομῆσαι. καὶ ταῦτά φησι γοῦν τεσσαρακοστῇ. τὰ μὲν περὶ τὸ ἰσχίον ἐκούφισε, βῆχες δὲ συνεχέες ὑγραί. πολλάκις δὲ ἀκηκόαμεν ἤδη περὶ τῆς κοινωνίας τοῦ θώρακος πρὸς τὰ γεννητικὰ μόρια. τὰ μὲν οὖν κεφάλαια τῶν συμβάντων αὐτῇ ταῦτ' ἐστί. τῶν δὲ κατὰ μέρος ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει γεγραμμένων τὰ μὲν ὑδατόχροα διαχωρήματα τινὲς μὲν διὰ τοῦ χ καὶ λ γράφουσιν, ἔνιοι δὲ διὰ τοῦ χ καὶ ο καὶ λ. καὶ λεπτὰ μὲν ὑπάρχειν αὐτὰ, καθάπερ καὶ τὸ ὕδωρ ἐστὶ λεπτὸν, ἐνδεί-

'verſae ſunt ei urinae multae, tenues, nigrae. Quare in vigeſimi diei ſcriptum eſt narratione, urinae aquoſae, multae, malae, poſtea quadrageſimo die in urinis nihil eſt innovatum. Quin nec aliam eſt illa vacuationem conſecuta, nec abſceſſum. Itaque poſtquam diu laboraſſet, octogeſimo die obiit. Nam ipſe ſic Hippocrates ſcripſit. Neque enim illa ſputorum erat concoctio: nec alius ſolitus abſceſſus, licet ſtuderet illico natura redundantiam ad coxendicem deponere, ſed haec videtur reciprocata; nam ille dicit, quadrageſimo coxendicis dolor remiſſus eſt; tuſſes vero aſſiduae, humidae. Enimvero ſaepius jam audivimus quod thoraci conſortium cum genitalibus ſit. Habes eorum quae huic mulieri acciderunt capita. De iis vero, quae in propoſita oratione ſunt ſeparatim ſcripta, alvi excrementa *ὑδατόχολα*, quidam per *χ* et *λ* ſcribuntur, quidam per *χ* et *ο* et *λ*; atque illa eſſe quidem tenuia, ut aqua eſt, nam tenue utrunque nomen indicat, caete-

κνυμένων ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων, ὑπηλλαγμένα δὲ κατὰ τὴν χρόαν, τὰ μὲν ὑδατόχλοα τῆς χλόης ἐμφαίνειν αὐτὰ, τὰ δ' ὑδατόχολα τῆς χολῆς. καὶ τρίτη δ' αὖ τις γραφὴ διὰ τοῦ χ καὶ ρ. ἡ ὕδατος χρόα, μήτ' ἐν τοῖς παλαιοῖς μήτε ὅλως ἐν τοῖς ἀκριβέσιν ἀντιγράφοις εὑρισκομένη, φανερῶς τε οὖσα μοχθηρά. τὰ γὰρ ὑδατώδη τῶν οὔρων ἐν αὐτῷ τῷ τοιαῦτα λεχθῆναι καὶ τὴν σύστασιν ἐμφαίνει λευκὴν καὶ τὴν χρόαν λευκήν. ἐχρήσατο δ' ἐν τῇ διηγήσει τῆς ἀῤῥώστου τῇδε κακοζήλῳ τινὶ λέξει ὁ Ἱπποκράτης, καίτοι ἅπαντα κατὰ τὸ βιβλίον ἡρμηνευκώς. γέγραπται δ' οὖν ἡ λέξις οὕτως. πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενοημένως εἶχεν, ὑπερβολὴν ἀνορεξίας καὶ τὸ πρὸς αὐτὰ μῖσος ἐνδεικνυμένης τῆς φωνῆς, ὅπερ, ὅτι τῶν μοχθηρῶν ἐστι σημείων, εἴρηται πολλάκις. ἄξιον θαυμάσαι καὶ πῶς οὐδὲν εἶπον οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον εἰς τοὺς προκειμένους χαρακτῆρας ἑκάστῳ τῶν ἀῤῥώστων, ὑπὲρ ὧν ἐγὼ μὲν [296] ἱκανῶς ἐν τῷ β' τῶν ὑπομνημάτων διελθὼν οὐκέτι δέομαι μνημονεύειν αὐτῶν. ὅ γε μὴν ἐφ' ἑκάστου τῶν ἀῤῥώστων προχειριζό-

rum colore diverſo, ὑδατόχλοα τῆς χλόης, id eſt graminis, reddere colorem, ὑδατόχολα τῆς χολῆς, id eſt bilis. Jam tertia etiam ſcriptura eſt per χ et ρ ὕδατος χρόα, id eſt aquae color, quae nec in antiquis et fidelibus exemplaribus reperitur, eſtque plane mendoſa. Nam aquoſae urinae ex nominis argumento et materiam repraeſentant tenuem et colorem album. Porro in hiſtoria hujus aegrae Hippocrates eſt affectata quadam abuſus dictione; alioqui clariſſime hoc libro omnia locutus. Scripſit ergo dictionem in hunc modum, πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενοημένως εἶχεν, hoc eſt ſed ad cibos averſo animo ſe habuit, maximo appetitus defectu et eorum odio ex voce una indicato; quod ſignum eſſe pravum frequenter eſt dictum. Operae pretium eſt autem mirari cur nihil Sabinus de notis cuique aegro ſubditis dixerit: de quibus quia ſecundo commentario ſatis diſputavi, nihil eſt etiam quod hic de eis

Καὶ τούτου πάνθ' εὑρήσεις ἀπ' ἀρχῆς τά τε συμπτώματα καὶ τὰ σημεῖα θανατώδη γινόμενα καὶ τοὺς παροξυσμοὺς ἐν ἀρτίαις, ὡς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐπεσημήνατο, προσθεὶς τῇ τῆς ιβ' ἡμέρας διηγήσει, καθ' ἣν ἀποθανεῖν αὐ- (435) τὸν ἔφη, ἐν ἀρτίῃσιν οἱ πόνοι τούτῳ. καὶ γὰρ ὁ θάνατος ὑποπέπτωκε τῷ γενικῷ σημαινομένῳ τῆς κρίσεως, ὡς ἐδείχθη. πεφύλακται δὲ κἀπὶ τούτου τοῦ ἀῤῥώστου τὸ τὰς κρίσεις γενέσθαι τοὐπίπαν, ἐν αἷς οἱ πόνοι μείζους. ἐν ἀρτίαις γὰρ αὐτῶν γινομένων ἠκολούθησε καὶ ὁ θάνατος ἐν ἀρτίᾳ. γέγραπται δ' ἐν τῇ διηγήσει τῶν συμβαινόντων αὐτῷ δύο ταῦτα, δεόμενα ἐξηγήσεως. ἔστι δ' αὐτῶν τὸ μὲν ἕτερον ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς, βραχύπνους μὲν ἐν τῇ [297] τῆς β' ἡμέρας διηγήσει γέγραπται. λεπτὸν δὲ πνεῦμα καὶ μινυθῶδες ἔσχεν ἐν τῇ η', ἔμαθες δ' ἔν τε τῷ α' περὶ δυσπνοίας κἀν τῷ β' τῶν εἰς τὸ προγνωστικὸν ὑπομνημάτων, ἔνθα τὴν ῥῆσιν ἐξηγούμην τήνδε· πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισιν, ὡς ἐστί τι σμικρὸν ἅμα καὶ

Vel hujus offendes omnia ab initio fymptomata et figna letalia fuiffe et acceffiones diebus paribus, ut ipfe indicavit Hippocrates, quum in decimi diei narratione, quo obiiffe illum dicit, addidit, diebus huic paribus labores, etenim mortem generale judicii fignificatum amplectitur, ut eft oftenfum. Jam fervatum in hoc etiam eft aegro ut judicia iis effent fere diebus, quibus graviores labores, nam quum in dies pares inciderent, mors quoque in die eft confecuta pari. Porro in narratione fymptomatum hujus duo funt, quae interpretem requirunt, quorum in refpiratione eft alterum. Nam βραχύπνους, id eft brevifpirus, eft in diei fecundi expofitione fcriptus: et fpiritus exilis imminutusque in octavi enarratione. Didicifti autem tum in primo de dyfpnoea commentario, tum fecundo in praefagia, ubi hanc dictionem fumus interpretati: Spiritus fi frequens fit, dolorem fignificat vel inflammationem fupra feptum transverfum, par

ἀραιὸν πνεῦμα ψυχομένης καὶ νεκρουμένης ἤδη τῆς ζωτικῆς δυνάμεως γιγνόμενον, ὃ διά τινος τῶν χωριστῶν συμπτωμάτων ἐδήλωσεν εἰπὼν, ψυχρὸν δ' ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίγνεται. τοῦτο γοῦν ἡγητέον αὐτὸν καὶ νῦν εἰρηκέναι, κατὰ μὲν τὴν β' ἡμέραν βραχὺ, κατὰ δὲ τὴν η' λεπτὸν καὶ μινυθῶδες. ἔστι μὲν γάρ τι καὶ ἄλλο πνεῦμα βραχύ τε ἅμα καὶ πυκνὸν, ὀδύνην σημαῖνον, ὡς ἐδείκνυμεν, ἤτοι γε ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς μορίοις ἢ τοῖς παρεγκειμένοις αὐτοῖς. ἀλλ' ἐὰν ἀμφότερα παραβάλλῃς ἀλλήλοις, βραχύτερον πολὺ τὸν ἔξωθεν εἴσω ἑλκόμενον ἀέρα κατὰ τὸ ἕτερον εὑρήσεις, ὃν σμικρὸν ἅμα καὶ ἀραιὸν ἔφη γίγνεσθαι. τὸ γὰρ πρὸς τὸ βραχὺ πυκνὸν ἀναπληροῖ τῇ συνεχείᾳ τὸ καθ' ἑκάστην εἰσπνοὴν ἐνδεὲς, ὡς οἱ συνεχῶς πίνοντες βραχύ. καὶ γὰρ τούτων βραχυπότους ἐρεῖς ὅσοι καὶ βραχὺ καὶ διὰ πολλοῦ πίνουσιν. εἰ δέ τις βραχὺ μὲν, ἀλλὰ συνεχῶς πίνει, τοῦτον ἁπλῶς οὐκ ἂν εἴποις βραχύποτον, ἀλλὰ μετὰ βραχὺ πίνοντα. κατὰ τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον ὁ κυρίως ὀνομαζόμενος βραχύ-

vum eſſe quendam pariter et rarum ſpiritum, qui, quum refrigeratur et emoritur jam vitalis facultas fit: quod ſymptomate quodam inſeparabili indicavit hiſce verbis: ſi frigidum e naribus et ore expiretur, exitiale jam eſt admodum. Eundem puta eum hic dixiſſe, ſecundo die brevem, octavo exilem et imminutum. Nam quidam eſt alius praeterea ſpiritus brevis ſimul et frequens, dolorem denotans, ut demonſtravimus aut in reſpirationis partibus aut illorum vicinis. Verum ambos ſi inter ſe compares, pauciorem multo foris aërem attrahi intro in altero offendes, quem parvum ſimul et rarum dixit fieri. Nam frequentia ſi ad brevitatem accedat, aſſiduitate defectum cujusque inſpirationis reſarcit, ut qui aſſidue bibunt modicum: ſiquidem hos *βραχυπότους*, id eſt modicum potantes, appellabis qui et parum bibunt et magno interjecto ſpatio. Nam ſi parum quis et aſſidue bibat, hunc ſimpliciter non *βραχύποτον*, ſed *βραχὺ πίνοντα*, id eſt paulatim bibentem appellaveris. Haud aliter qui proprie breviſpi-

πνους, καθ' ἑκάστην εἰσπνοὴν οὐ βραχὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου τὸν ἔξωθεν ἀέρα διὰ τοῦ λάρυγγος ἐπισπᾶται. τάχ' οὖν ζητήσεις κατὰ τί προειρηκὼς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῇ α' τῶν ἡμερῶν πυρετὸν ὀξὺν γεγονέναι, τῇ β' βραχύπνουν ἔφη τὸν ἄνθρωπον εἶναι. δέδεικται γὰρ ἡμῖν ἐν τοῖς σφοδροῖς πυρετοῖς πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν γενόμενον. φήσομεν ὅτι ἐν μὲν τῇ α' τῶν ἡμερῶν τὸ διὰ τοὺς σηπομένους χυμοὺς ἀναφθὲν πυρετῶδες θερμὸν αὐτὸ μὲν διεφορήθη, κατελείφθη δὲ τὸ ἔμφυτον μόνον ἀσθενὲς ὑπάρχον, ὡς ἤδη σβέννυσθαι, πρὶν αὖθις ἀναφθῆναι τὸ πυρετῶδες θερμὸν, οἷον ζεσάντων τῶν σηπομένων χυμῶν. ἡ β' τῶν ἡμερῶν ἤνεγκε τὸ τῆς ψύξεως σημεῖον. ἀπόδειξις δὲ τούτου μεγίστη. τηνικαῦτα γὰρ βραχύπνουν αὐτὸν γεγονέναι φησὶ καὶ κατεψύχθαι. γράφει γοῦν ἐπὶ τῆς δευτέρας ἡμέρας ὧδε. δευτέρῃ περὶ μέσον ἡμέρης ψύξις ἀκρέων τὰ περὶ χεῖρας καὶ κεφαλὴν μᾶλλον, ἄναυδος, ἄφωνος, βραχύπνοος ἐπὶ χρόνον πολύν. ἐπὶ δὲ τῆς η' πάλιν τάδε γράφει, ἡ

rus vocatur, quoties fpiritum trahit, non parvum tantum verum etiam intervallo longo interpofito, externum per guttur aërem attrahit. Quaeras ergo fortaffis cur quum Hippocrates primo die febrem praedixerit acutam fuiffe altero die hominem brevifpirum fuiffe dixerit: nam nos in vehementibus febribus demonftravimus, magnum fpiritum et frequentem effe. Refpondemus, primo quidem die calorem per putrefcentes humores fuccenfum febrilem ipfum quidem digeftum effe, relictum vero nativum tantum adeo jam infirmum, ut jam prius extingueretur quam febrilis de integro accenderetur calor, veluti fervefactis qui computrefcerent, fuccis. Alterum vero diem frigoris dominantis attuliffe fignum. Cujus quidem eft maxima demonftratio, quod brevifpirum dicat tum hominem fuiffe et friguiffe. Nam de fecundo die ita fcribit, altero die fub meridiem extremae partes frigebant, praeter caetera manus et caput, mutus, voce defectus, diu brevifpirus. Rurfus de octavo die haec tradit, octavo mane aliquan-

πρωῒ μὲν ἐκοιμήθη μικρὰ, ταχὺ δὲ ψῦξις, ἀφωνίη, λεπτὸν πνεῦμα καὶ μινυθῶδες. ἔνθα μοι καὶ τούτῳ πρόσχες τὸν νοῦν, ὁπηνίκα κατεψύχθη μετὰ τῆς κακοπνοίας καὶ τὴν ἀφωνίαν αὐτῷ γεγονέναι φησὶ καὶ αὐτὴν εἰωθυῖαν πολλάκις ἐπὶ νεκρώσει τῆς φύσεως γίγνεσθαι. κατὰ τὴν δ' ἡμέραν ἡνίκα γράφει, ψῦξις, ἄναυδος, ἄφωνος ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἐμφαίνει διὰ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον προσθήκης καὶ τὸ βραχύπνουν αὐτὸν γεγονέναι. καταλείπεται τοίνυν ἐπὶ τούτου ἡμῖν ἐξηγήσασθαι διὰ τί προειπὼν ἄναυδος ἐπήνεγκεν ἄφωνος. ἔστι δὲ καὶ τούτου λόγος τοιοῦτος. τὴν αὐδὴν οὔτε πᾶν τὸ τῆς ἀκοῆς ἴδιον αἰσθητὸν οἱ παλαιοὶ φαίνονται καλοῦντες, οὔτ' ἐκεῖνο τὸ εἶδος αὐτοῦ μόνον, ὅσον ἐκπέμπεται κατὰ προαίρεσιν τοῦ ζώου διὰ τοῦ στόματος, ἐν ᾧ περιέχεται καὶ τὸ κλαίειν καὶ τὸ συρίττειν, οἰμώζειν τε καὶ βήττειν καὶ ὅσα τἄλλα τοιαῦτα, [298] μόνην δὲ τὴν ἀνθρώπου φωνὴν, καθ' ἣν διαλεγόμεθα πρὸς ἀλλήλους, αὐδὴν ὀνομάζουσιν. οὕτω γοῦν καὶ ὁ ποιητὴς ἡνίκα ἐποίησε τοῖς ἰδίοις ἵπποις διαλεγόμενον τὸν Ἀχιλλέα, τηνικαῦτα

tum dormivit moxque frigus coepit et vox eum defecit, spiritus exilis et imminutus: ubi mihi hoc quoque attende: Quum est refrigeratus, una cum vitiata respiratione voce esse eum defectum dicit, quod solet etiam interim extinctionem naturae comitari. In quarto die quum scribit, frigus, mutus, sine voce, in deterius, ostendit adjecto in deterius, etiam brevispirum illum fuisse. Reliquum ergo est hic ut declaremus cur postea *ἄναυδος*, id est mutus addiderit, voce defectus. Cujus haec est ratio. Sermonem Graece *αὐδὴν*, nec orationem quando auditu proprie sentitur, antiqui vocare videntur; nec illud species ejus sit sola, quod de angustia per animantis emittitur os, in quo continetur fletus, sibilus, luctus, tussis et id genus alia; sed unam hominis vocem, qua inter nos colloquimur, sermonem, Graece *αὐδὴν* nominant. Itaque etiam poëta ubi suos equos alloquentem inducit Achillem, ibi

φησι τὸν ἕτερον αὐτῶν ἀμείψασθαι λόγοις χρησάμενον ἀνθρωπίνῃ διαλέκτῳ.

Αὐδήεντα, γάρ φησιν, ἔθηκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.

οὐχ ὡς ἄφωνον ὄντα πρότερον, οὐχ ὡς οὐκ ἔχοντα τὴν κοινὴν τῶν ἵππων φωνὴν, ἀλλ' ὡς οὐκ ὀνομαζομένην αὐδὴν ἐκείνην. οὕτως οὖν καὶ θεὸν αὐδήεσσαν εἴρηκε τὴν ἀνθρωπίνῃ διαλέκτῳ χρωμένην, ὅτι καὶ αὐτὴν ἀνθρωποειδῆ φασιν εἶναι μὴ πάντων τῶν θεῶν τοιούτων ὑπαρχόντων. ἐναργῶς γοῦν ἥλιος καὶ σελήνη καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἄστρων ἀποκεχώρηκε πάμπολυ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἰδέας. καὶ ὁ Ἱπποκράτης οὖν ἄναυδον μὲν εἶπεν ἐπὶ τοῦ μὴ δυναμένου διαλέγεσθαι, τὸν δ' ἄφωνον ἐπὶ τοῦ μηδ' οἰμῶξαι μηδὲ βοῆσαι δυναμένου. δῆλον δέ ἐστι τὸ τοιοῦτον μοχθηρότερον εἶναι τῆς ὡς ἂν εἴποι τις ἀναυδίας. οἷς οὖν ἡ γλῶττα μόνη παραλέλυται, φωνεῖν μὲν μέγιστον ἐνίοτε δύνανται, διαλέγεσθαι δ' οὐ δύνανται. εἰ δὲ μηδὲ ἐκφωνεῖν οἷοί τε

alterum eorum ait reſpondiſſe lingua humana. Inquit enim:

Αὐδήεντα ἔθηκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη,

id eſt:

Hunc regina loqui fecit dea candida Juno.

Non quod antea voce careret, neque communem equorum vocem haberet, caeterum quod non illam, quem ſermonem Graece *αὐδὴν* appellant. Sic deam dicit loqui, quum humana uteretur lingua; quod eam etiam humana eſſe forma ferant, quum dii ejus figurae omnes non ſint. Nam ſol plane et luna reliquaque ſidera longius ab humana forma receſſerunt. Unde etiam Hippocrates obmutuiſſe quidem dixit, quod loqui non valeret; voce defectum eſſe, quod nec lugere nec clamare; quod certe multo liquet eſſe deterius quam obmutuiſſe; nam quibus ſola eſt reſoluta lingua, poſſunt interdum clamare altiſſime, tamen loqui non valent; qui ſi ne vocem quidem mittere queant, ex-

εἶεν, ἐσχάτης νεκρώσεως ἐστὶ τὸ τοιοῦτον γνώρισμα τῶν οὕτως ἐχόντων, μὴ οἰμωζόντων μήτε στεναζόντων μήθ᾽ ὅλως φθέγγεσθαι δυναμένων. Σαβῖνος δὲ καὶ ταῦτα τοῖς ἄλλοις τὸν μὲν οὐδ᾽ ὅλως ἔχοντα φωνὴν οὐδεμίαν ἄναυδον εἰρῆσθαι νομίζει, τὸν δ᾽ ἄφωνον ἐν ἴσῳ τῷ ἀπόπληκτον ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους γεγράφθαι φησὶν, ὥσπερ οὐ δυναμένου καλέσαι τὸν οὕτω διακείμενον ἀπόπληκτον. οὐ μὴν οὐδὲ τἄλλα τὰ κατὰ διάθεσιν εἰρημένα συνᾴδει τῷ γεγονέναι τὸν προκείμενον ἄῤῥωστον ἀπόπληκτον.

οε′.

Ὁ φρενιτικὸς τῇ πρώτῃ κατακλιθεὶς ἤμεσε ἰώδεα, πολλὰ, λεπτὰ, πυρετὸς φρικώδης, πολὺς ἱδρὼς, ξυνεχὴς διόλου, κεφαλῆς καὶ τραχήλου βάρος μετὰ ὀδύνης, οὖρα λεπτὰ, ἐναιωρήματα σμικρὰ, διεσπασμένα, οὐχ ἵδρωσεν. ἀπὸ δὲ κοιλίης ἐξεκόπρισεν ἀθρόα, πολλὰ παρέκρουσεν, οὐδὲν ὕπνωσεν. δευτέρᾳ πρωῒ ἄφωνος, πυρετὸς ὀξὺς, ἵδρωσεν,

tremae eft hoc extinctionis facultatis fignum, ubi qui eo in ftatu funt, neque lugent neque gemunt neque fonare omnino poffunt. Sabinus, ita ut alii qui nullam omnino habet vocem, hunc arbitratur mutum effe dictum; voce vero defectum perinde ab Hippocrate ait fcriptum effe ac attonitum, quafi vero ita affectum attonitum vocare non potuiffet. Atqui nec reliqua, quae in hoc funt affectu dicta, confentiunt, praefentem aegrotum attonitum fuiffe.

LXXV.

Qui phreniticus primo die decubuit, aeruginofa multa tenuia vomuit; febris horrida prehendit; fudor copiofus, affiduus per univerfum corpus; capitis et cervicis gravitas cum dolore; urinae tenues, enaeoremata parva, difperfa; non fudavit. Ab alvo affatim ftercora dejiciebantur; multum deliravit; nihil dormivit. Secundo mane vox defecit; febris acuta invafit; fudavit; non

οὖν καὶ πεμπταίους εἶδον ἀπολλυμένους ἐξ ἀρχῆς εὐθέως ἁλόντας, ὀξείᾳ φρενίτιδι, τριταῖον δ' οὐκ εἶδον, ὥσπερ οὐδὲ μέχρι τῆς κ' ἐκταθέντα. φαίνεται τοίνυν ὁ Ἱπποκράτης τοῦτον μὲν ὡς ὀξύτατα διαφθαρέντα δηλώσας ἡμῖν. ἕτερον δ' ὀλίγον ὕστερον ὡς παραλογώτατον χρονίσαντα, περὶ οὗ κατὰ τὸν οἰκεῖον λόγον ἐπισημανοῦμεν.

οστ'.

Ἐν Λαρίσσῃ φαλακρὸς μηρὸν δεξιὸν ἐπόνεσε ἐξαίφνης, τῶν δὲ προσφερομένων οὐδὲν ὠφέλει. τῇ πρώτῃ πυρετὸς ὀξὺς, καυσώδης, ἀτρεμέως εἶχεν, οἱ δὲ πόνοι παρείποντο. δευτέρῃ τοῦ μηροῦ μὲν ὑφίεσαν οἱ πόνοι, ὁ δὲ πυρετὸς ἐπέτεινεν, ὑπεδυσφόρει, οὐκ ἐκοιμᾶτο, ἄκρεα ψυχρὰ, οὔρων πλῆθος διήει οὐ χρηστῶν. τρίτῃ τοῦ μηροῦ μὲν ὁ πόνος ἐπαύσατο, παρακοπὴ δὲ τῆς γνώμης καὶ ταραχὴ καὶ πολὺς βληστρισμός. τετάρτῃ περὶ μέσην ἡμέρην ἔθανεν ὀξυτάτως.

---

die et quinto acuta a primo ftatim correptos phrenitide vidi exanimatos effe, tertio non vidi, fic ne vigefimum diem attigiffe. Quare hunc videtur Hippocrates ut velociffime peremptum ob oculos nobis proponere: et alterum paulo poft, qui praeter omnium expectationem vitam produxit, de quo fuo loco differemus.

LXXVI.

Calvo in Lariffa femur dextrum derepente doluit, nihilque ex oblatis profuit. Primo die febris acuta, ardens fenfim prehendit, doloresque concomitabantur. Secundo die femoris quidem dolores remiferunt, fed febris intenfa eft, fubmolefte patiebatur, non dormiebat, fumma corporis frigebant, urinarum non bonarum copia profluxit. Tertio femoris quidem dolor ceffavit, verum mentis alienatio perturbatioque et multa jactatio acceffernut. Quarto circa meridiem celerrime defuncta eft.

Τοῦτόν τις τὸν ἄῤῥωστον ἀναγνοὺς, ἐὰν μὴ προσέχῃ τὸν νοῦν ἀκριβῶς τοῖς εἰρημένοις, δῆλος ἔσται πρὸς ἅπαν ἄλ- [300] γημα προσχὼν οὔτε προπετῶς δειλὸς οὔτε θαῤῥαλέος ἀλογίστως. ἀλλ' ὅταν γε ὁτιοῦν μέρος ἀλγῆσαι τύχῃ, πρῶτον μὲν ἐπίσκεψαι μή τι τῶν ἔξωθεν αἰτίων ἐγένετο. καὶ γὰρ ἐν κινήσεσί γέ τισι λεληθότως ἐβλάβησαν ἔνιοι καὶ καθ' ὕπνον οὐκ ἐπιτηδείως ἐσχηματισμένον τι μόριον ἔχοντες, ἔν τε περιαγωγαῖς τισι καὶ περιστροφαῖς ἐξαιφνιδίοις τὰ μόρια ἐῤῥιγῶτα καὶ προκατεψυγμένα, σπάσμασί τε καὶ τίλμασιν ἁλισκόμενα, μεγίστας ὀδύνας φέρει, καθάπερ γε καὶ τὰ ῥήγματα πολλοῖς ἐπώδυνα γίνεται καὶ μᾶλλον ὅσοι ξηροὶ τὴν κρᾶσιν εἰσί. καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον, ἐὰν παρηβῶντες ἢ γέροντες ὦσιν. ὅταν οὖν μηδὲν τοιοῦτον φαίνηται τῆς ὀδύνης αἴτιον, ἑξῆς ἐπίσκεψαι τὴν προηγησαμένην δίαιταν, εἰ ἀργοτέρα παρὰ τὸ ἔθος ἐστὶν, ἢ σιτίοις ἐχρήσατο πλείοσιν ὁ ἄνθρωπος πολυτρόφοις, εἰ συνήθων ἐκκρίσεων ἐπίσχεσις αὐτῷ γέγονεν. εἰ γάρ τι τοιούτων ἢ καὶ παντάπασι φαίνεται πλῆθος αἴτιον τῆς ὀδύνης ἡγησάμενον,

Hoc lecto aegro, fiquidem animum dictis diligenter non advertas, in quovis dolore timidus eris: fi vero diligenter attenderis, non praecipitanter timidus eris, neque temere fecurus. Sed fi qua forte pars doleat, primum nunquid ob externam quandam caufam evenerit animadvertas. Namque in motibus quibusdam imprudentes quidam laefi funt: et dormiendo qui minus commode partem aliquam compofuerint; in convertendoque et contorquendo fubito partes rigentes et ante refrigeratae convulfionibusque et elifionibus correptae dolores maximos creant. Et vero rupturae etiam quibusdam dolorem afferunt, prae caeteris qui ficco funt temperamento, atque adeo magis, fi inclinata aetate vel fenes fint. Quod fi nulla talis doloris videatur caufa effe, proximum eft confiderare quae praeceſſerit ratio victus, ecquid ignavior praeter inftitutum fit aut cibo fit homo pleniore ufus, magni nutrimenti aut folitae illi excretiones fubftiterint. Nam fi quid tale fit aut fi omnino plenitudo caufa doloris ante-

ὅτι τάχιστα κένωσον τὸν ἄνθρωπον. οὕτω γὰρ ἐξέσται σοι μετὰ πάσης ἀσφαλείας τοῖς ἀποκρουομένοις τὰ ῥεύματα κατὰ τῶν ὀδυνωμένων χρήσασθαι μερῶν. εἰ δὲ πρὸ τοῦ κενῶσαί τι τούτων πράξεις ἀποστρέψεις εἰς τὰ κυριώτατα μέρη τὸ πλῆθος. οὐ μὴν οὐδὲ θερμαίνειν τε καὶ παρηγορεῖν ἐστὶ θαῤῥεῖν τὰ πονούμενα μόρια πρὶν κενῶσαι τὸ σῶμα. πολλάκις γὰρ εἰς ἅπαν ἐστὶ τὸ πεπονθὸς ἐκ τῶν τοιούτων βοηθημάτων ἕλκον τὸ πλῆθος, ὡς καθ' ἕτερον τρόπον ἐν κινδύνῳ γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἀμέτρως φλεγμήναντος τοῦ μέρους. εἴρηκε δὲ καὶ αὐτὸς, ὡς ἔμαθες, ἤδη περὶ τῶν τοιούτων ἀποστάσεων, ἃς ἤτοι μὴ δύνηται δέξασθαι τὸ μέρος ἢ δεξάμενον μὴ φέρειν. ἐὰν μέντοι ἐκ τῆς προηγησαμένης διαίτης ἐμφαίνηται μηδὲν εἶναι πλῆθος ἐν τῷ σώματι, τοῖς πρὸς τὰς ὀδύνας βοηθήμασιν ἀκινδύνως χρῆσθαι πυρίαις τέ τισι καὶ φαρμάκοις ὑγροῖς καὶ θερμοῖς τὴν δύναμιν, ὧν τὴν ὕλην ἐν τοῖς περὶ τῶν φαρμάκων ὑπομνήμασιν ἔμαθες. εἰ δὲ πρὸς τοῦτο μὴ παύηται, κενωτέον ἐστὶν ὅλον τὸ σῶμα. πολλάκις γὰρ ἤθροισταί τι πλῆθος ἐν αὐ-

greſſa videatur, quamprimum hominem vacuato; tum enim ſecuriſſime fluxiones reprimentia partibus dolentibus applicueris. Nam ſi ante vacuationem id tentes, humorum abundantiam ad maxime principes partes retorquebis. Imo ne calefacere quidem et lenire ante corporis vacuationem partes dolentes licet: nam ſaepe ad partem affectam omnino, ob ea remedia, allicitur humorum affluentia; ita alterum homini diſcrimen accedit, ubi nimium ſit inflammata pars. Etenim etiam ipſe, ut jam noſti, verba fecit de iſtis abſceſſibus, quorum aut capax pars non ſit aut ſi ſit, non ferat. Si nulla ex praecedente victus genere eſſe affluentia in corpore appareat, remediis ad dolorem facientibus tuto utaris licet, fomentisque ac medicamentis humidis et calidis facultate, quorum in commentariis de medicamentis materiam didiciſti. Qui ſi his non cedat, relinquitur ut totum corpus vacuetur. Etenim ſaepenumero in eo abundantia paulatim eſt coacervata,

τῷ κατὰ βραχὺ σωρευθὲν, οὐ παρακολουθήσαντος ἑαυτῷ ἀνθρώπου τῇ τε ποσότητι καὶ ποιότητι τῶν ἐδεσμάτων. ἐνίοτε δὲ καὶ πυκνότερον ἑαυτοῦ τὸ δέρμα γενόμενον ἔκ τινων αἰτίων λαθόντων, τῶν ἱδρώτων ἐπισχὸν τὰς διαπνοίας, αἴτιον ἐγένετο πληθωρικῆς διαθέσεως. διὰ τοῦτο οὖν ἐὰν ἡ ὀδύνη μὴ παύηται πρὸ τῶν βοηθημάτων, κενωτέον ἐστὶν ὅτι τάχιστα τὸν κάμνοντα. τὸ τοίνυν ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ οὐκ ἔχω συμβαλεῖν εἴτ' ἐφλεβοτόμησέ τις αὐτὸν εἴτε μή. ὅσον γὰρ ἐπὶ τῷ φάναι τὸν Ἱπποκράτην, τῶν δὲ προσφερομένων οὐδὲν ὠφελεῖ, δύναται λέγειν, ὁ μέν τις ὡς ἐν τοῖς προσφερομένοις καὶ τῆς φλεβοτομίας ἐμνημόνευσεν, ὁ δέ τις ὡς οὐκ εἴη τῶν προσφερομένων αὐτῷ βοηθημάτων. ὅσον δὲ ἐπὶ τῷ παρακόψαι τε καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀποθανεῖν, ὅτι παρελείφθη τὰ βοηθήματα. προσγέγραπται δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ κατὰ τὰ διεσκευασμένα τῶν ἀντιγράφων καὶ τούτῳ τῷ ἀῤῥώστῳ καὶ τῷ μετ' αὐτὸν πρότερον μὲν τὸ ὀξὺ, μετ' αὐτὸ δὲ οἱ χαρακτῆρες, ὑπὲρ ὧν, ὡς ἔφην, οἱ μὲν περὶ τὸν Σαβῖνον ὀρθῶς φρονοῦντες οὐδὲν εἶπον, ὁ δὲ

ubi apud ſe ciborum homo non animadvertat neque quantitatem neque qualitatem. Aliquando vero etiam cutis ſe ipſa denſior reddita ab aliquibus cauſis hominem idiotam latentibus perſpirationem cohibens, cauſa evaſit plethoricae affectionis. Quare dolorem ſi remedia non ſedent, aeger primo quoque tempore eſt vacuandus. Ego vero in calvo hoc certe, detractus ei ſanguis ſit, nec ne, non habeo conjicere. Nam quatenus dicit Hippocrates, nihil ex iis quae offerebantur juvabat, poſſit aliquis dicere inter ea quae offerantur Hippocratem ſanguinis miſſionem commemoraſſe. Alius dicat non eſſe de oblatis illi auxiliis, verum quia mente excidit in quatuorque diebus obiit, relicta auxilia eſſe. Porro ad finem in exemplaribus concinnatis tum huic aegro tum proximo eſt adſcriptum, primum quidem, acutum, deinde vero notae illae, de quibus, ut dixi, prudenter Sabinus nihil dixit;

πνους, καθ' ἑκάστην εἰσπνοὴν οὐ βραχὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου τὸν ἔξωθεν ἀέρα διὰ τοῦ λάρυγγος ἐπισπᾶται. τάχ' οὖν ζητήσεις κατὰ τί προειρηκὼς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῇ α' τῶν ἡμερῶν πυρετὸν ὀξὺν γεγονέναι, τῇ β' βραχύπνουν ἔφη τὸν ἄνθρωπον εἶναι. δέδεικται γὰρ ἡμῖν ἐν τοῖς σφοδροῖς πυρετοῖς πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν γενόμενον. φήσομεν ὅτι ἐν μὲν τῇ α' τῶν ἡμερῶν τὸ διὰ τοὺς σηπομένους χυμοὺς ἀναφθὲν πυρετῶδες θερμὸν αὐτὸ μὲν διεφορήθη, κατελείφθη δὲ τὸ ἔμφυτον μόνον ἀσθενὲς ὑπάρχον, ὡς ἤδη σβέννυσθαι, πρὶν αὖθις ἀναφθῆναι τὸ πυρετῶδες θερμὸν, οἷον ζεσάντων τῶν σηπομένων χυμῶν. ἡ β' τῶν ἡμερῶν ἤνεγκε τὸ τῆς ψύξεως σημεῖον. ἀπόδειξις δὲ τούτου μεγίστη. τηνικαῦτα γὰρ βραχύπνουν αὐτὸν γεγονέναι φησὶ καὶ κατεψύχθαι. γράφει γοῦν ἐπὶ τῆς δευτέρας ἡμέρας ὧδε. δευτέρῃ περὶ μέσον ἡμέρης ψύξις ἀκρέων τὰ περὶ χεῖρας καὶ κεφαλὴν μᾶλλον, ἄναυδος, ἄφωνος, βραχύπνοος ἐπὶ χρόνον πολύν. ἐπὶ δὲ τῆς η' πάλιν τάδε γράφει, ἡ

rus vocatur, quoties ſpiritum trahit, non parvum tantum, verum etiam intervallo longo interpoſito, externum per guttur aërem attrahit. Quaeras ergo fortaſſis cur quum Hippocrates primo die febrem praedixerit acutam fuiſſe, altero die hominem breviſpirum fuiſſe dixerit: nam nos in vehementibus febribus demonſtravimus, magnum ſpiritum et frequentem eſſe. Reſpondemus, primo quidem die calorem per putreſcentes humores ſuccenſum febrilem, ipſum quidem digeſtum eſſe, relictum vero nativum tantum adeo jam infirmum, ut jam prius extingueretur quam febrilis de integro accenderetur calor, veluti fervefactis, qui computreſcerent, ſuccis. Alterum vero diem frigoris dominantis attuliſſe ſignum. Cujus quidem eſt maxima demonſtratio, quod breviſpirum dicat tum hominem fuiſſe et friguiſſe. Nam de ſecundo die ita ſcribit, altero die ſub meridiem extremae partes frigebant, praeter caeteras manus et caput, mutus, voce defectus, diu breviſpirus. Rurſus de octavo die haec tradit, octavo mane aliquan-

πρωῒ μὲν ἐκοιμήθη μικρὰ, ταχὺ δὲ ψύξις, ἀφωνίη, λεπτὸν πνεῦμα καὶ μινυθῶδες. ἔνθα μοι καὶ τούτῳ πρόσχες τὸν νοῦν, ὁπηνίκα κατεψύχθη μετὰ τῆς κακοπνοίας καὶ τὴν ἀφωνίαν αὐτῷ γεγονέναι φησὶ καὶ αὐτὴν εἰωθυῖαν πολλάκις ἐπὶ νεκρώσει τῆς φύσεως γίγνεσθαι. κατὰ τὴν δ΄ ἡμέραν ἡνίκα γράφει, ψύξις, ἄναυδος, ἄφωνος ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἐμφαίνει διὰ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον προσθήκης καὶ τὸ βραχύπνουν αὐτὸν γεγονέναι. καταλείπεται τοίνυν ἐπὶ τούτου ἡμῖν ἐξηγήσασθαι διὰ τί προειπὼν ἄναυδος ἐπήνεγκεν ἄφωνος. ἔστι δὲ καὶ τούτου λόγος τοιοῦτος. τὴν αὐδὴν οὔτε πᾶν τὸ τῆς ἀκοῆς ἴδιον αἰσθητὸν οἱ παλαιοὶ φαίνονται καλοῦντες, οὔτ᾽ ἐκεῖνο τὸ εἶδος αὐτοῦ μόνον, ὅσον ἐκπέμπεται κατὰ προαίρεσιν τοῦ ζώου διὰ τοῦ στόματος, ἐν ᾧ περιέχεται καὶ τὸ κλαίειν καὶ τὸ συρίττειν, οἰμώζειν τε καὶ βήττειν καὶ ὅσα τἄλλα τοιαῦτα, [298] μόνην δὲ τὴν ἀνθρώπου φωνὴν, καθ᾽ ἣν διαλεγόμεθα πρὸς ἀλλήλους, αὐδὴν ὀνομάζουσιν. οὕτω γοῦν καὶ ὁ ποιητὴς ἡνίκα ἐποίησε τοῖς ἰδίοις ἵπποις διαλεγόμενον τὸν Ἀχιλλέα, τηνικαῦτά

tum dormivit moxque frigus coepit et vox eum defecit, ſpiritus exilis et imminutus: ubi mihi hoc quoque attende: Quum eſt refrigeratus, una cum vitiata reſpiratione voce eſſe eum defectum dicit, quod ſolet etiam interim extinctionem naturae comitari. In quarto die quum ſcribit, frigus, mutus, ſine voce, in deterius, oſtendit adjecto in deterius, etiam breviſpirum illum fuiſſe. Reliquum ergo eſt hic ut declaremus cur poſtea *ἄναυδος*, id eſt mutus addiderit, voce defectus. Cujus haec eſt ratio. Sermonem Graece *αὐδὴν*, nec orationem quando auditu proprie ſentitur, antiqui vocare videntur; nec illud ſpecies ejus ſit ſola, quod de anguſtia per animantis emittitur os, in quo continetur fletus, ſibilus, luctus, tuſſis et id genus alia; ſed unam hominis vocem, qua inter nos colloquimur, ſermonem, Graece *αὐδὴν* nominant. Itaque etiam poëta ubi ſuos equos alloquentem inducit Achillem, ibi

φησι τὸν ἕτερον αὐτῶν ἀμείψασθαι λόγοις χρησάμενον ἀνθρωπίνῃ διαλέκτῳ.

Αὐδήεντα, γάρ φησιν, ἔθηκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.

οὐχ ὡς ἄφωνον ὄντα πρότερον, οὐχ ὡς οὐκ ἔχοντα τὴν κοινὴν τῶν ἵππων φωνὴν, ἀλλ' ὡς οὐκ ὀνομαζομένην αὐδὴν ἐκείνην. οὕτως οὖν καὶ θεὸν αὐδήεσσαν εἴρηκε τὴν ἀνθρωπίνῃ διαλέκτῳ χρωμένην, ὅτι καὶ αὐτὴν ἀνθρωποειδῆ φασιν εἶναι μὴ πάντων τῶν θεῶν τοιούτων ὑπαρχόντων. ἐναργῶς γοῦν ἥλιος καὶ σελήνη καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἄστρων ἀποκεχώρηκε πάμπολυ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἰδέας. καὶ ὁ Ἱπποκράτης οὖν ἄναυδον μὲν εἶπεν ἐπὶ τοῦ μὴ δυναμένου διαλέγεσθαι, τὸν δ' ἄφωνον ἐπὶ τοῦ μηδ' οἰμῶξαι μηδὲ βοῆσαι δυναμένου. δῆλον δέ ἐστι τὸ τοιοῦτον μοχθηρότερον εἶναι τῆς ὡς ἂν εἴποι τις ἀναυδίας. οἷς οὖν ἡ γλῶττα μόνη παραλέλυται, φωνεῖν μὲν μέγιστον ἐνίοτε δύνανται, διαλέγεσθαι δ' οὐ δύνανται. εἰ δὲ μηδὲ ἐκφωνεῖν οἷοί τε

alterum eorum ait refpondiffe lingua humana. Inquit enim:

Αὐδήεντα ἔθηκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη,

id eft:

Hunc regina loqui fecit dea candida Juno.

Non quod antea voce careret, neque communem equorum vocem haberet, caeterum quod non illam, quem fermonem Graece *αὐδὴν* appellant. Sic deam dicit loqui, quum humana uteretur lingua; quod eam etiam humana effe forma ferant, quum dii ejus figurae omnes non fint. Nam fol plane et luna reliquaque fidera longius ab humana forma receſſerunt. Unde etiam Hippocrates obmutuiffe quidem dixit, quod loqui non valeret; voce defectum effe, quod nec lugere nec clamare; quod certe multo liquet effe deterius quam obmutuiffe; nam quibus fola eft refoluta lingua, poffunt interdum clamare altiffime, tamen loqui non valent; qui fi ne vocem quidem mittere queant, ex-

εἶεν, ἐσχάτης νεκρώσεως ἐστὶ τὸ τοιοῦτον γνώρισμα τῶν οὕτως ἐχόντων, μὴ οἰμωζόντων μήτε στεναζόντων μήθ' ὅλως φθέγγεσθαι δυναμένων. Σαβῖνος δὲ καὶ ταῦτα τοῖς ἄλλοις τὸν μὲν οὐδ' ὅλως ἔχοντα φωνὴν οὐδεμίαν ἄναυδον εἰρῆσθαι νομίζει, τὸν δ' ἄφωνον ἐν ἴσῳ τῷ ἀπόπληκτον ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους γεγράφθαι φησὶν, ὥσπερ οὐ δυναμένου καλέσαι τὸν οὕτω διακείμενον ἀπόπληκτον. οὐ μὴν οὐδὲ τἄλλα τὰ κατὰ διάθεσιν εἰρημένα συνᾴδει τῷ γεγονέναι τὸν προκείμενον ἄῤῥωστον ἀπόπληκτον.

οε'.

Ὁ φρενιτικὸς τῇ πρώτῃ κατακλιθεὶς ἤμεσε ἰώδεα, πολλὰ, λεπτὰ, πυρετὸς φρικώδης, πολὺς ἱδρὼς, ξυνεχὴς διόλου, κεφαλῆς καὶ τραχήλου βάρος μετὰ ὀδύνης, οὖρα λεπτὰ, ἐναιωρήματα σμικρὰ, διεσπασμένα, οὐχ ἵδρωσεν. ἀπὸ δὲ κοιλίης ἐξεκόπρισεν ἀθρόα, πολλὰ παρέκρουσεν, οὐδὲν ὕπνωσεν. δευτέρᾳ πρωῒ ἄφωνος, πύρετὸς ὀξὺς, ἵδρωσεν,

tremae eft hoc extinctionis facultatis fignum, ubi qui eo in ftatu funt, neque lugent neque gemunt neque fonare omnino poffunt. Sabinus, ita ut alii qui nullam omnino habet vocem, hunc arbitratur mutum effe dictum; voce vero defectum perinde ab Hippocrate ait fcriptum effe ac attonitum, quafi vero ita affectum attonitum vocare non potuiffet. Atqui nec reliqua, quae in hoc funt affectu dicta, confentiunt, praefentem aegrotum attonitum fuiffe.

LXXV.

Qui phreniticus primo die decubuit, aeruginofa multa tenuia vomuit; febris horrida prehendit; fudor copiofus, affiduus per univerfum corpus; capitis et cervicis gravitas cum dolore; urinae tenues, enaeoremata parva, difperfa; non fudavit. Ab alvo affatim ftercora dejiciebantur; multum deliravit; nihil dormivit. Secundo mane vox defecit; febris acuta invafit; fudavit; non

ὅτι τάχιστα κένωσον τὸν ἄνθρωπον. οὕτω γὰρ ἐξέσται σοι μετὰ πάσης ἀσφαλείας τοῖς ἀποκρουομένοις τὰ ῥεύματα κατὰ τῶν ὀδυνωμένων χρήσασθαι μερῶν. εἰ δὲ πρὸ τοῦ κενῶσαί τι τούτων πράξεις ἀποστρέψεις εἰς τὰ κυριώτατα μέρη τὸ πλῆθος. οὐ μὴν οὐδὲ θερμαίνειν τε καὶ παρηγορεῖν ἐστὶ θαῤῥεῖν τὰ πονούμενα μόρια πρὶν κενῶσαι τὸ σῶμα. πολλάκις γὰρ εἰς ἅπαν ἐστὶ τὸ πεπονθὸς ἐκ τῶν τοιούτων βοηθημάτων ἕλκον τὸ πλῆθος, ὡς καθ' ἕτερον τρόπον ἐν κινδύνῳ γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἀμέτρως φλεγμήναντος τοῦ μέρους. εἴρηκε δὲ καὶ αὐτὸς, ὡς ἔμαθες, ἤδη περὶ τῶν τοιούτων ἀποστάσεων, ἃς ἤτοι μὴ δύνηται δέξασθαι τὸ μέρος ἢ δεξάμενον μὴ φέρειν. ἐὰν μέντοι ἐκ τῆς προηγησαμένης διαίτης ἐμφαίνηται μηδὲν εἶναι πλῆθος ἐν τῷ σώματι, τοῖς πρὸς τὰς ὀδύνας βοηθήμασιν ἀκίνδυνον χρῆσθαι πυρίαις τέ τισι καὶ φαρμάκοις ὑγροῖς καὶ θερμοῖς τὴν δύναμιν, ὧν τὴν ὕλην ἐν τοῖς περὶ τῶν φαρμάκων ὑπομνήμασιν ἔμαθες. εἰ δὲ πρὸς τοῦτο μὴ παύηται, κενωτέον ἐστὶν ὅλον τὸ σῶμα. πολλάκις γὰρ ἤθροισταί τι πλῆθος ἐν αὐ-

greſſa videatur, quamprimum hominem vacuato; tum enim ſecuriſſime fluxiones reprimentia partibus dolentibus applicueris. Nam ſi ante vacuationem id tentes, humorum abundantiam ad maxime principes partes retorquebis. Imo ne calefacere quidem et lenire ante corporis vacuationem partes dolentes licet: nam ſaepe ad partem affectam omnino, ob ea remedia, allicitur humorum affluentia; ita alterum homini diſcrimen accedit, ubi nimium ſit inflammata pars. Etenim etiam ipſe, ut jam noſti, verba fecit de iſtis abſceſſibus, quorum aut capax pars non ſit aut ſi ſit, non ferat. Si nulla ex praecedente victus genere eſſe affluentia in corpore appareat, remediis ad dolorem facientibus tuto utaris licet, fomentisque ac medicamentis humidis et calidis facultate, quorum in commentariis de medicamentis materiam didiciſti. Qui ſi his non cedat, relinquitur ut totum corpus vacuetur. Etenim ſaepenumero in eo abundantia paulatim eſt coacervata,

τῷ κατὰ βραχὺ σωρευθὲν, οὐ παρακολουθήσαντος ἑαυτῷ ἀνθρώπου τῇ τε ποσότητι καὶ ποιότητι τῶν ἐδεσμάτων. ἐνίοτε δὲ καὶ πυκνότερον ἑαυτοῦ τὸ δέρμα γενόμενον ἔκ τινων αἰτίων λαθόντων, τῶν ἰδρώτων ἐπισχὸν τὰς διαπνοίας, αἴτιον ἐγένετο πληθωρικῆς διαθέσεως. διὰ τοῦτο οὖν ἐὰν ἡ ὀδύνη μὴ παύηται πρὸ τῶν βοηθημάτων, κενωτέον ἐστὶν ὅτι τάχιστα τὸν κάμνοντα. τὸ τοίνυν ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ οὐκ ἔχω συμβαλεῖν εἴτ᾽ ἐφλεβοτόμησέ τις αὐτὸν εἴτε μή. ὅσον γὰρ ἐπὶ τῷ φάναι τὸν Ἱπποκράτην, τῶν δὲ προσφερομένων οὐδὲν ὠφελεῖ, δύναται λέγειν, ὁ μέν τις ὡς ἐν τοῖς προσφερομένοις καὶ τῆς φλεβοτομίας ἐμνημόνευσεν, ὁ δέ τις ὡς οὐκ εἴη τῶν προσφερομένων αὐτῷ βοηθημάτων. ὅσον δὲ ἐπὶ τῷ παρακόψαι τε καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀποθανεῖν, ὅτι παρελείφθη τὰ βοηθήματα. προσγέγραπται δ᾽ ἐπὶ τῇ τελευτῇ κατὰ τὰ διεσκευασμένα τῶν ἀντιγράφων καὶ τούτῳ τῷ ἀῤῥώστῳ καὶ τῷ μετ᾽ αὐτὸν πρότερον μὲν τὸ ὀξὺ, μετ᾽ αὐτὸ δὲ οἱ χαρακτῆρες, ὑπὲρ ὧν, ὡς ἔφην, οἱ μὲν περὶ τὸν Σαβῖνον ὀρθῶς φρονοῦντες οὐδὲν εἶπον, ὁ δὲ

ubi apud fe ciborum homo non animadvertat neque quantitatem neque qualitatem. Aliquando vero etiam cutis fe ipfa denfior reddita ab aliquibus caufis hominem idiotam latentibus perfpirationem cohibens, caufa evafit plethoricae affectionis. Quare dolorem fi remedia non fedent, aeger primo quoque tempore eft vacuandus. Ego vero in calvo hoc certe, detractus ei fanguis fit, nec ne, non habeo conjicere. Nam quatenus dicit Hippocrates, nihil ex iis quae offerebantur juvabat, poffit aliquis dicere inter ea quae offerantur Hippocratem fanguinis miffionem commemoraffe. Alius dicat non effe de oblatis illi auxiliis, verum quia mente excidit in quatuorque diebus obiit, relicta auxilia effe. Porro ad finem in exemplaribus concinnatis tum huic aegro tum proximo eft adfcriptum, primum quidem, acutum, deinde vero notae illae, de quibus, ut dixi, prudenter Sabinus nihil dixit;

οη΄.

Ἐν Ἀβδήροισι τὴν παρθένον, ἣ κατέκειτο ἐπὶ τῆς εἰσόδου, πυρετὸς ὀξὺς καὶ καυσώδης ἔλαβε. ἦν δὲ διψώδης καὶ ἄγρυπνος, κατέβη δὲ τὰ γυναικεῖα πρῶτον αὐτῇ. ἕκτῃ ἄση πολλὴ, ἔρευθος, φοινικώδης, ἀλύουσα. ἑβδόμῃ διὰ τῶν αὐτῶν, οὖρα λεπτὰ μὲν, εὔχροα δὲ, τὰ περὶ τὴν κοιλίαν οὐκ ἐνώχλει. ὀγδόῃ κώφωσις, πυρετὸς ὀξὺς, ἄγρυπνος, ἀσώδης, φρικώδης, κατενόει, οὖρα ὅμοια. ἐνάτῃ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ τὰς ἑπομένας, οὕτως ἡ κώφωσις παρέμεινε. τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα, ὁ πυρετὸς ξυνέδωκεν. ἑπτακαιδεκάτῃ διὰ τῶν ῥινῶν ἐῤῥύη πολὺ, ἡ κώφωσις σμικρὰ ξυνέδωκε καὶ καθ᾽ ἡμέρας τὰς ἑπομένας ἄση, κωφότης ἐνῆν καὶ παρά- [302] ληρος. εἰκοστῇ ποδῶν ὀδύνη, κωφότης, παράληρος, ἀπέλιπεν, ἡμοῤῥάγησε σμικρὰ διὰ ῥινῶν, ἴδρωσεν, ἄπυρος. εἰκοστῇ τετάρτῃ ὁ πυρετὸς ὑπέστρεψεν, κώφωσις πάλιν, ποδῶν ὀδύνη παρέμεινε, παρακοπή. εἰκοστῇ ἑβδόμῃ

LXXVIII.

Abderae virginem quae in facro templi veftibulo decumbebat, febris acuta et ardens prehendit. Erat autem fitibunda et pervigil: ipfi primum muliebria profluxerunt. Sexto die vehemens oborta eft anxietas, rubor, horror, jactatio. Septimo eadem perfeverarunt: urinae tenues quidem, fed probe coloratae: alvus non infeftabatur. Octavo furditas, febris acuta, infomnis, anxia, horrida, mentis compos; urinae eaedem. Nono ac proximis diebus eadem, permanfitque furditas. Decimoquarto mentis perturbatio, febris remiffio. Decimofeptimo multum e naribus effluxit, furditas nonnihil levata eft et fequentibus diebus anxietas, furditas aderat delirabatque. Vigefimo pedum dolor cepit et furditas et delirium reliquerunt; paucus ex naribus fanguis prorupit, fudavit; a febre liberata eft. Vigefimoquarto febris reverfa eft iterumque furditas; pedum dolor permanfit; delirium. Vigefimofeptimo copiofe fudavit; a

ἵδρωσε πολλὰ ἄπυρος, ἡ κώφωσις παρέλιπεν, ἡ τῶν ποδῶν ὑπέμεινεν ὀδύνη. τὰ δ' ἄλλα τελέως ἐκρίθη.

Αὕτη φαίνεται πληθωρικῶς νοσῆσαι καὶ ὅσον γε ἐπὶ τοῖς ἀπ' ἀρχῆς αὐτῇ προσπεσοῦσι κἂν ἔδεισέ τις ὥσπερ τεθνηξομένης. ἡ δὲ τῶν οὔρων εὔχροια μέγιστον σημεῖον ἐπὶ τοῖς πληθωρικῶς νοσοῦσι. ἐπεὶ δ' οὐκ ἦν παχέα, χρονιωτέραν ἐδήλου τὴν νόσον ἔσεσθαι. φαίνονται δὲ ὥσπερ ἐπὶ πάντων τῶν ἀῤῥώστων οὕτως κἀνταῦθα τῶν κρισίμων ἡμερῶν περίοδοι σώζεσθαι, καὶ μέντοι καὶ ἡ φύσις ἐν αὐτῇ φαίνεται, κρίσιμα σημεῖά τε καὶ συμπτώματα προδεικνύουσα.

οθ'.

Ἐν Ἀβδήροισιν Ἀναξίωνα, ὃς κατέκειτο παρὰ τὰς Θρηϊκίας πύλας, πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβε, πλευροῦ δεξιοῦ ὀδύνη ξυνεχὴς, ἔβησσε ξηρὴ, οὐδ' ἔπτυε τὰς πρώτας, διψώδης, ἄγρυπνος, οὖρα εὔχροα, πολλὰ, λεπτά. ἕκτῃ παράληρος,

febre immunis, surditas reliquit, pedum dolor aliquantulum moratus est; in caeteris perfecte judicata est.

Ex humorum haec abundantia videtur aegrotasse et quantum portendebant prima symptomata, mortem certe huic timeres. Sed bonus urinarum color iis, qui humorum copia laborant, maximum est signum, quae quia crassae non erant, fore longinquiorem morbum denunciabant. Porro ut in omnibus aegris et ita etiam videntur hic servati decretoriorum dierum esse circuitus. Jam natura quoque in hac decretoria signa et symptomata videtur praetulisse.

LXXIX.

Abderae Anaxionem ad Thracias portas decumbentem febris acuta prehendit; lateris dextri dolor continuus; sicca tussivit, neque quicquam primis diebus expuebat; sitibundus; insomnis; urinae probe coloratae, copiosae,

πρὸς δὲ τὰ θερμάσματα οὐδὲν ἐνεδίδου, ἑβδόμῃ ἐπίπονος, ὁ γὰρ πυρετὸς ἐπέτεινεν, οἵ τε πόνοι οὐ ξυνεδίδοσαν, αἵ τε βῆχες ξυνώχλουν, δύσπνοός τε ἦν. ὀγδόῃ ἀγκῶνα ἔτεμον, ἐῤῥύη πολλὸν οἷον δεῖ, ξυνέδωκαν μὲν οἱ πόνοι, αἱ μέντοι βῆχες ξηραὶ παρείποντο. ἑνδεκάτῃ ξυνέδωκαν οἱ πυρετοὶ, σμικρὰ περὶ κεφαλὴν ἵδρωσεν, ἔτι βῆχες καὶ τὰ ἀπὸ πνεύμονος ὑγρότερα. ἑπτακαιδεκάτῃ ἤρξατο σμικρὰ πέπονα πτύειν, ἐκουφίσθη, διψώδης ἦν καὶ τῶν ἀπὸ πνεύμονος οὐ χρησταὶ αἱ καθάρσιες. εἰκοστῇ ἵδρωσεν ἄπυρος, μετὰ δὲ κρίσιν ἐκουφίσθη. εἰκοστῇ ἑβδόμῃ ὁ πυρετὸς ὑπέστρεψεν, ἔβησσεν, ἀνῆγε πέπονα πολλὰ, οὔροισιν ὑπόστασις πολλὴ, λευκὴ, ἄδιψος ἐγένετο, ὕπνοι. τριακοστῇ τετάρτῃ ἵδρωσε δι' ὅλου, ἄπυρος, ἐκρίθη πάντα.

Ἐπὶ τούτου μόνου τοῦ ἀῤῥώστου ἐν τῷ α' τε καὶ τῷ γ'. βιβλίῳ τῶν γεγραμμένων ἀῤῥώστων ἐμνημόνευσε φλεβο-

tenues. Sexto die deliravit. Ad fotus autem nihil remittebatur. Septimo dolores patiebatur, febris enim intendebatur, neque dolores remiſerant, tuſſesque vexabant, difficile ſpirabat. Octavo venam in cubito ſecui, multam ſane ſanguinis, prout decebat, effluxit. Dolores certe: verum tuſſes ſiccae perſeverarunt. Undecimo remiſit febris paucumque circa caput ſudavit: etiamnum tuſſes et quae a pulmone educebantur, erant liquidiora. Decimo ſeptimo coepit pauca cocta expuere, levatus eſt, ſitibundus erat et pulmonis aliquantulum probae erant purgationes. Vigeſimo ſudavit febre vacuus; poſt criſin levatus eſt. Vigeſimo ſeptimo febris reverſa eſt: tuſſivit, cocta multa eduxit, urinis ſedimentum copioſum, album, absque ſiti erat, ſomni acceſſerunt. Trigeſimo quarto per univerſum corpus ſudavit, febre ſoluta, prorſus judicatus eſt.

In hoc uno aegrorum primo et tertio libro deſcriptorum de ſanguinis miſſione Hippocrates fecit mentionem,

τομίας ὁ Ἱπποκράτης, οὐχ ὡς μόνου φλεβοτομηθέντος, ἀλλ' ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν μόνου. καὶ τῶν ἰατρῶν ὥσπερ ἐκ νόμου τινὸς οὐκέτι μετὰ τὴν δ' ἡμέραν φλεβοτομούντων. ὅπου τοί- [303] νυν οὗτος ὀγδοαῖος ἐφλεβοτομήθη, πολὺ δή που ἄλλους ἡγητέον δεομένους φλεβοτομίας περὶ β' καὶ γ' καὶ δ' κεχρῆσθαι τῷ βοηθήματι. παρέλιπε δὲ ὁ Ἱπποκράτης ὥσπερ τῶν ἄλλων ἁπάντων βοηθημάτων, ἐφ' ὧν ἀναγκασθεὶς ἐνίοτε γράφειν μηδὲν αὐτοὺς ὑπὸ τῶν προσφερομένων ὠφελεῖσθαι χάριν τοῦ τὴν κακοήθειαν ἐνδείξασθαι τοῦ νοσήματος. οὐ γὰρ θεραπευτικὴν αὐτῷ προὔκειτο ταύτην γράψαι πραγματείαν, ἀλλὰ προγνωστικήν. ἐπί τινων δ' οὐδ' ἀπ' ἀρχῆς φαίνεται παραγεγονὼς τοῖς ἀῤῥώστοις. ἐνίοτε γοῦν προσγράφει ταῦτο διὰ τέλεος, ἐξ οὗ κἀγὼ οἶδα, τὸ δέ τι καὶ τότε συνέπεσε τελέως. τοῖς δὲ ἀγνοοῦσι (438) καὶ ἡ τούτων τῶν ἀῤῥώστων ὠφέλεια δέδεικταί μοι διὰ τοῦ α' περὶ κρίσεων, ἔνθα πῶς μὲν ἄν τις γνωρίσειε τὸ τελέως ἄπεπτον νόσημα, πῶς δὲ τὸ πέττεσθαι νυνὶ πρῶτον ἀρχόμενον, ὅπως δὲ τὸ προῆκον ἐν τῇ πέψει καὶ πῶς τὸ πλη-

ut non solo, cui sanguinem misisset, sed ut octavo die solo: nam tum etiam medici quasi lege certa, ultra quartum diem venam non secabant. Quando igitur huic octavo die missus sanguis est, multo certe plures censeas sanguinis missionem requirentes, secundo, tertio, quarto die auxilio hoc esse usos. Reticuit autem Hippocrates, sicut remedia alia omnia: tamen necesse interdum habuit scribere nihil eos ab iis, quae offerebantur, adjutos fuisse, ut malignitatem suggereret morbi: neque enim lucubrationem hic curationis instituit, sed praesagitionis conscribere. Nonnullis etiam aegris videtur non fuisse ab initio praesto: quare adscribit interim: huic perpetuo, postquam ego ipsum vidi, hoc et hoc accidit exacte. Ego vero ignorantibus etiam horum aegrorum libro primo de judiciis praescripsi usum ubi quo modo inconcoctum exquisite morbum cognoscas, quomodo eum, qui jam primum maturescit, quo pacto qui progreditur in concoctione, quem-

σίον ἤδη τῆς τελείας πέψεως ἐπειράθην ἐπιδεῖξαι σαφῶς. ὅ γ' οὖν Ἀναξίων οὗτος μέχρι μὲν οὖν βήττων ἦν, οὐδὲν δ' ἀπέπτυεν ὅλως, ἀπεπτοτάτην εἶχε τὴν πλευρῖτιν. ια' δ' ἡμέρᾳ πτύειν ἀρξάμενος ἐδήλωσε πέττεσθαι τὴν νόσον, ἔπειτα κατὰ βραχὺ τῷ χρόνῳ προϊόντι οὕτως ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, κατὰ τὴν κζ' ἀνῆγε πέπονα πολλὰ, οὔροισιν ὑπόστασις λευκὴ καὶ διὰ τοῦτο τελέως ἐκρίθη τῇ λ' καὶ δ'.

π'.

Ἐν Ἀβδήροις Ἡρόπυτος κεφαλὴν ἐπιπόνως εἶχεν ὀρθοστάδην, οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ ὕστερον κατεκλίθη, ᾤκει πλησίον τῆς ἄνω ἀγωγῆς, πυρετὸς ἔλαβε καυσώδης, ὀξὺς, ἔμετοι τὸ κατ' ἀρχὰς πολλῶν χολώδεων, διψώδης, πολλὴ δυσφορίη, οὖρα λεπτὰ, μέλανα, ἐναιώρημα μετέωρον, ὁτὲ μὲν, ὁτὲ δ' οὔ. νύκτα ἐπιπόνως, πυρετὸς ἄλλοτε ἀλλοίως παροξυνόμενος, τὰ πλεῖστα ἀτάκτως. περὶ δὲ

admodum qui jam perfectae concoctioni proximus eſt, dilucide ſtudui oſtendere. Ideoque Anaxion hic, cum ſemper tuſſiret nihilque plane expueret, inconcoctiſſima conflictabatur pleuritide. Quum vero die undecimo expuere coepiſſet, morbum ſignificat concoqui, deinde pedetentim tempore progrediente ita ſcripſit Hippocrates: in vigeſimoſeptimo die multa excreavit concocta, in urina multa ſubſidebant alba. Quamobrem trigeſimoquarto eſt prorſus judicatus.

LXXX.

Abderae Heropytus recto ſtatu incedens capitis dolore correptus eſt. Non multo vero poſt tempore decubuit. Is prope ſuperiorem viam habitabat, quem febris ardens acuta prehendit. Per initia bilioſa multa vomitu excluſa ſunt, ſiticuloſus, jactatio vehemens, urinae tenues, nigrae, quibus inerat enaeorema ſublime, interdum quidem, interdum vero non, nox laborioſa, interdum varie febris exacerbabatur et plurimum citra ordinem.

τεσσαρεσκαιδεκάτην κώφωσις, οἱ πυρετοὶ ἐξέτεινον, οὖρα διὰ τῶν αὐτῶν. εἰκοστῇ πολλὰ παρέκρουσε καὶ τὰς ἑπομένας. τεσσαρακοστῇ διὰ ῥινῶν ἡμοῤῥάγησε πολὺ καὶ κατενόει. μᾶλλον ἡ κώφωσις ἐνῆν μὲν, ἧσσον δὲ οἱ πυρετοὶ ξυνέδωκαν, ἡμοῤῥάγει τὰς ἑπομένας πυκνὰ καὶ κατ᾽ ὀλίγον. περὶ δὲ τὴν ἑξηκοστὴν αἱ μὲν αἱμοῤῥαγίαι ἀπεπαύσαντο. ἰσχίου δὲ δεξιοῦ ὀδύνη ἰσχυρὴ καὶ οἱ πυρετοὶ ἐνέτεινον, οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ ὕστερον πόνοι τῶν κάτω πάντων. ξυνέπιπτε δὲ ἢ τοὺς πυρετοὺς εἶναι μείζους καὶ τὴν κώφωσιν πολλὴν, ἢ ταῦτα μὲν ὑφιέναι καὶ κουφίζειν, τῶν δὲ κάτω περὶ ἰσχία μείζους εἶναι τοὺς πόνους. ἤδη δὲ περὶ τὴν ὀγδοηκοστὴν ξυνέδωκε μὲν πάντα, ξυνέλιπε δὲ οὐδέν. οὖρά τε γὰρ εὔχροα καὶ πλείους ὑποστάσιας ἔχοντα κατέβαινεν, οἱ παράληροί τε μείους ἦσαν. περὶ δὲ ἑκατοστὴν ἡ κοιλίη πολλοῖσι χολώδεσιν ἐπεταράχθη καὶ εἴη χρόνον οὐκ ὀλίγον πολλὰ τοιαῦτα. καὶ [304] πάλιν δυσεντεριώδεα μετὰ πόνου. τῶν δὲ ἄλ-

Sub decimumquartum surditas, febres extensae sunt, urinae eadem. Vigesimo et proximis diebus multopere deliravit. Quadragesimo multus e naribus sanguis erupit, magisque mente constitit, inerat quidem, sed minus surditas, remiserunt febres. Sequentibus diebus crebro et paulatim sanguis e naribus profluxit. Ad sexagesimum sanguinis eruptiones quidem cessarunt: verum ischii dextri dolor ortus est, ac febres intendebantur, neque vero multo post inferiorum partium dolores exorti sunt. Contigit autem aut febres majores et surditatem multam esse aut haec quidem remitti levarique, ischii vero inferioris majores esse dolores. Jam vero ad octogesimum remiserunt quidem omnia, verum nihil dereliquit. Urinae siquidem boni coloris et copiosa sedimenta continentes descenderunt et deliria sunt imminuta. Circiter centesimum alvus biliosis multis perturbata est, nec pauco tempore talia multa procedebant, tandemque dysenteria cum dolore vexavit, in aliis facilitas. In to-

λων ῥᾳστώνη. τὸ δὲ ξύνολον οἱ πυρετοὶ ἐξέλιπον καὶ ἡ κώφωσις ἐπαύσατο. ἐν ἑκατοστῇ τελέως ἐκρίθη καῦσος.

Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἄξιος μνήμης ἐξαρκέσας νοσήματι χαλεπῷ διὰ τὴν εὐρωστίαν τῆς δυνάμεως. ἀδύνατον γὰρ ἄλλως ἀντισχεῖν ἰσχυρῷ πάθει. καὶ πάντως ἦν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αὐτοῦ ῥώμη τε ἅμα καὶ πάντα τἄλλα τὰ κατὰ τὴν φύσιν σωζόμενα. καί μοι λέλεκται καὶ ἄλλοτε παραλελεῖφθαι τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐπὶ τῶν πυρεττόντων προγνώσεως τῷ Ἱπποκράτει. φαίνεται δ᾽ οὖν τῷ κάμνοντι καὶ τὰ περὶ τὴν ἀναπνοήν τε καὶ τὴν ὄρεξιν ἄμεμπτα γεγονέναι, μεγάλην ἔχοντα δύναμιν εἰς σωτηρίαν, ὡς αὐτὸς ἐδίδαξεν. ὁ πυρετὸς δ᾽ ἐν ἀρχῇ μὲν ὀξὺς εἰσέβαλεν, ἐξελύθη δ᾽ αὐτοῦ κατὰ τὸν ἑξῆς χρόνον ἡ ὀξύτης. ἔγραψε δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ, πυρετοὶ ἄλλοτε ἀλλοίως, παροξυνόμενοι τὰ πλεῖστα ἀτάκτως. ἓν δὲ μόνον ἐγένετο χαλεπὸν τῷ κάμνοντι σημεῖον, ἡ τῶν οὔρων λεπτότης τε καὶ μελανότης. διὸ καὶ πολλῷ χρόνῳ μόγις ἡ φύσις ἐκράτησε τοῦ νοσήματος, αἱμοῤῥαγίαν

tum autem tum febres reliquerant, tum surditas desiit. Centesimo plane judicatus est. Febris erat ardens.

Hic vir memoratu dignus est, qui morbum gravem virium robore excepit, alioqui tanto morbo futurus impar. Et omnino pulsibus ejus inerat robur, simulque reliqua omnia secundum naturam constabant. Dixi vero et alibi Hippocratem praeteriisse hanc partem in febricitantibus praesagitionis. Jam etiam respiratio videtur et appetitus laboranti inculpatus fuisse: quae magnae sunt, ut ille ipse docuit, ad salutem ponderis. At febris primo quidem acuta invasit, verum ejus postea est acuitas retusa. De qua scripsit Hippocrates: febris alias aliter exacerbabatur, sed fere inordinate. Unum vero habebat aeger periculosum signum, urinarum tenuitatem et nigritiem. Unde natura vix longo tempore morbum debellavit, sanguinis concitata eruptione die quadragesimo ex decretoriis

τε κινήσασα κατὰ τὴν μ' ἡμέραν ἐκ κρισίμων οὖσαν, ἰσχίου τε ὀδύνην καὶ τῶν κάτω πάντων ἐργασομένη μετὰ ταῦτα. δεῖται γὰρ τὰ μεγάλα τῶν νοσημάτων καὶ τῶν κρινόντων αὐτὰ γενναίων, ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ τούτῳ ἐπαύσατο τελέως ἡ νόσος. περὶ δὲ τὴν π' ἡμέραν ἐφάνη σημεῖα πεττομένης αὐτῆς διὰ τῶν οὔρων, ἐφ' οἷς μετὰ βραχὺ μέχρι τῆς ρ' πεφθεῖσα τὴν παντελῆ λύσιν ἐποιήσατο.

πα'.

Ἐν Ἀβδήροισι Νικόδημον ἐξ ἀφροδισίων καὶ πότων πυρετὸς ἔλαβε. ἀρχόμενος δὲ ἦν ἀσώδης καὶ καρδιαλγικὸς, διψώδης, γλῶσσα ἐπεκαύθη, οὖρα λεπτὰ, μέλανα. δευτέρᾳ ὁ πυρετὸς παρωξύνθη, φρικώδης, ἀσώδης, οὐκ ἐκοιμήθη, ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ, οὖρα ὅμοια, νύκτα δι' ἡσυχίης, ὕπνωσε. τρίτῃ ὑφῆκε πάντα, ῥαστώνη δὲ ἦν περὶ ἡλίου δυσμὰς, πάλιν ἐπιδυσφόρει, νύκτα ἐπιπόνως. τετάρτῃ ῥῖγος, πυρετὸς πολὺς, πόνοι πάντων, οὖρα λεπτὰ, ἐναιώρημα, παρέκρουσε πολλά. ἑβδόμῃ ῥαστώνη,

uno, coxendicisque dolore et omnium inferiorum partium, postea creato: nempe enim magni morbi etiam quaerunt, quae judicent se, egregia. At neque hoc plane est discussus morbus, sed citra diem octogesimum signa eluxerunt ex urinis ejus maturationis: postea usque ad centesimum diem paulatim concoctus, omnino est profligatus.

LXXXI.

Abderae Nicodemum ex venere et potu orta febris prehendit. Incipiens autem anxietate, cordolio et siti vexatus: lingua exusta est; urinae tenues et nigrae. Secundo die febris exacerbata est cum horrore; anxius, nihil dormivit, vomuit biliosa flava; eaedem urinae, noctem quietam transegit; dormivit. Tertio remissa sunt omnia et adfuit tranquillitas: sub solis occasum aliquantulum jactatus est; noctem moleste tulit. Quarto rigor invasit, febris multa, omnium dolores, urinae tenues, enaeorema,

ὀγδόῃ τὰ ἄλλα ξυνέδωκε πάντα. δεκάτῃ καὶ τὰς ἐπομένας ἐνῆσαν μὲν οἱ πόνοι, ἧσσον δὲ πάντες. οἱ δὲ παροξυσμοὶ καὶ οἱ πόνοι τουτέῳ διὰ τέλεος ἐν ἀρτίῃσιν ἦσαν μᾶλλον. εἰκοστῇ οὔρησε λευκὸν, πάχος εἶχε, κείμενον οὐ καθίστατο, ἵδρωσε πολλὰ, ἔδοξε ἄπυρος γενέσθαι. δείλης δὲ πάλιν ἐθερμάνθη καὶ οἱ αὐτοὶ πόνοι, φρίκη, δίψα, σμικρὰ παρέκρουσεν. εἰκοστῇ τετάρτῃ οὔρησε πολὺ λευκὸν, πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον, ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ δι' ὅλου, ἀπύρετος ἐκρίθη.

---

[305] *Καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐπεσημήνατο λέγων, αἱ παροξυσμοὶ καὶ οἱ πόνοι ἐν ἀρτίῃσι. διὰ τοῦτο γοῦν ἐκρίθη μετὰ τὴν κ' ἡμέραν ἱδρῶτι. τὰ δὲ κατὰ μέρος ὁ μεμνημένος ἁπάντων, ὡς ἔμπροσθεν ἐξηγησάμην ἔν τε τούτῳ τῷ βιβλίῳ καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ δυσὶ καὶ πρὸ τούτων τῷ προγνωστικῷ τε καὶ προῤῥητικῷ, δυνατὸς ἂν εἴη πάντ' ἐξευρίσκειν αὐτός.*

---

multum deliravit. Septimo levamentum. Octavo caetera omnia remiſerunt, ſequentibusque diebus dolores quidem tenuerunt, ſed minores omnes: hunc autem exacerbationes et perpetuo dolores diebus paribus invaſcrunt. Vigeſimo urinam reddidit albam craſſamentum continentem quae depoſita non ſubſidebat, copioſe ſudavit, absque febre viſus eſt. Sub veſperam iterum recaluit, iidem dolores, horror, ſitis, nonnihil deliravit. Vigeſimo quarto copioſam minxit urinam albam, quae copioſum ſedimentum deponebat, copioſo ſudore calido per univerſum corpus effuſo, a febre liber judicatus eſt.

Et ipſe Hippocrates ſignificavit dicens: acceſſiones et dolores diebus paribus; quare etiam a vigeſimo die ſudore eſt judicatus. Sigillatim vero qui omnia tenet memoria quae ante expoſuimus hoc libro et ſuperioribus duobus, atque ante hos in praeſagiis et praedictionibus, invenire omnia ipſe poterit.

πβ'.

(439) Ἐν Θάσῳ γυνὴ δυσάνιος, ἐκ λύπης μετὰ προφάσιος ὀρθοστάδην, ἐγένετο ἄγρυπνός τε καὶ ἄσιτος καὶ διψώδης ἦν καὶ ἀσώδης, ᾤκει δὲ πλησίον τῶν Πυλάδου ἐπὶ τοῦ λείου. τῇ πρώτῃ ἀρχομένης νυκτὸς φόβοι, λόγοι πολλοὶ, δυσθυμίη, πυρέτιον λεπτὸν, πρωῒ σπασμοὶ πολλοὶ, ὅτε δὲ διαλίποιεν οἱ σπασμοὶ οἱ πολλοὶ, παρέλεγεν, ἰσχυρομύθει, πολλοὶ πόνοι, μεγάλοι, ξυνεχέες. δευτέρᾳ διὰ τῶν αὐτῶν οὐδὲν ἐκοιμᾶτο, πυρετὸς ὀξύτερος. τρίτῃ οἱ μὲν σπασμοὶ ἀπέλιπον, κῶμα δὲ καὶ καταφορὴ καὶ πάλιν ἔγερσις ἀνίησε, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο, παρέλεγε πολλὰ, πυρετὸς ὀξύς. ἐς νύκτα δὲ ταύτην ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ διόλου, ἄπυρος ὕπνωσε, πάντα κατενόει, ἐκρίθη περὶ τὴν γ' ἡμέρην, οὖρα μέλανα, λεπτὰ, ἐναιώρημα δὲ ἐπὶ πολὺ στρογγύλον, οὐχ ἵδρυτο. περὶ δὲ κρίσιν γυναικεῖα πολλὰ κατέβη.

LXXXII.

In Thafo morofa mulier ex moerore cum occafione recta incedens, tum fomni, tum cibi oblita et fiti et jactatione premebatur. Habitabat autem prope Pyladis aedes in plano. Primo die fub initium noctis metus; fermones multi; moeftitia, levis febricula, mane convulfiones multae. Quum autem intermififfent convulfiones illae multae, delirabat, obfcoena fabulatur, dolores multi, magni, continui. Secundo eadem, nihil dormivit; febris acutior. Tertio quidem convulfiones ceffarunt; coma vero et cataphora et rurfum vigiliae infeftaverunt; exiliit, continere fe non potuit; multum deliravit; febris acuta. Nocte vero eadem; fudore copiofo calido per univerfum corpus fudavit, a febre libera dormivit, omnino mente conftitit, judicata eft. Circa tertium diem urinae nigrae, tenues, enaeorema vero aliquamdiu valde rotundum non fubfidebat. Sub crifin muliebria multa prodierunt.

Ὅτι μὲν ὥραν εἶχεν ἡ παρθένος καταμηνίων δῆλόν ἐστιν· ἐξ ὧν αὐτὸς ἔγραψεν εἰπὼν ὧδεν γυναικεῖα κατέβη. τότε πρῶτον φαίνεται καὶ ἡ νόσος αὐτὴ γεγονέναι πληθωρικὴ καὶ κριθῆναι μὲν ἐπὶ τῆς ϛ΄ ἡμέρας, διότι καὶ τοὺς πόνους ἔσχεν ἀρτίαις, ὡς αὐτὸς ἔγραψε. παράδοξον δὲ τὸ μηδ᾽ ὑποστρέψαι, καίτοι τῆς ϛ΄ ἡμέρας μηδέποτε πιστῶς κρινούσης. ξένον οὖν τοῦτο καὶ πάνυ σπάνιον ἐπ᾽ αὐτῆς γενόμενον ἐπεσημήνατο γράψας, ταύτῃ οὐχ ὑπέστρεψεν, ἀλλ᾽ ἐκρίθη ὡς δέον ὑποστρέψαι. ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἔγραψε τοῦ μὴ ὑποστρέψαι, προσθεὶς ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καὶ ἤδη κεκριμένων, γυναικεῖα κατέβη. τὸ γὰρ ἐπιμεῖναι τὴν κένωσιν αὐτῇ ταῖς μετὰ τὴν κρίσιν ἡμέραις ἱκανὸν ἐγένετο βεβαίαν φυλάξαι τὴν προηγησαμένην κρίσιν ἐν τῇ ϛ΄ ἡμέρᾳ δι᾽ αἱμοῤῥαγίας τε καὶ ἱδρώτων καὶ μάλιστα ὅτι μήτε φλεγμονή τις ἐγένετο κυρίου μορίου μήτε κακόηθες ἦν τὸ πλῆθος. αὐτὸς γὰρ ἐπεσημήνατο πληθωρικὴν εἶναι τὴν διάθεσιν ἐν τῷ φάναι διὰ παντὸς ἐσχηκέναι προσώπου μὲν ἔρευθος, ὀμμάτων δὲ ὀδύνην καὶ καρηβαρίαν. εὔδηλον οὖν

Aetatem puellam attigiſſe menſium ex ipſis liquet Hippocratis verbis: menſes tum primum provenerunt et ipſum etiam fuiſſe morbum ex humorum copia, judicatumque die ſexto eſſe, quod dolores in dies pares incurriſſent, ut ipſe ſcripſit. At mirum non revertiſſe, quum ſextus dies non judicet unquam fideliter. Quare novum hoc et rarum illi accidiſſe indicavit, quum ſcripſit: huic non repetiit, ſed judicata eſt tanquam debuiſſet repetere. At vero cauſam etiam cur non redierit, ſcripſit addendo, dum febricitaret et jam judicata eſſet, menſes primum illi provenerunt. Nam vacuationis perſeveratio diebus poſt judicium ſatis erat ut firmum ſervaretur judicium, quod die ſexto praeceſſerat per ſanguinis eruptionem et ſudores, maxime quod nulla eſſet princeps pars inflammata, neque maligna humorum abundantia. Ipſe certe plethoricum vitae eſſe ſignificavit, quum dicit perpetuo in facie ruborem fuiſſe, in oculis dolorem, in capite gravitatem. Pla-

ἦν ὅτι κενώσεως ἐδεῖτο μόνης. καὶ ταύτην ἡ φύσις ἤρξατο μὲν ἐργάζεσθαι τῇ γ' τῶν ἡμερῶν, συνεπλήρωσε δὲ κατὰ τὴν στ'. ὅτι δὲ τῷ λόγῳ τῆς φύσεως οὐχ ὡς σύμπτωμα τῆς νόσου διὰ τῆς γαστρὸς ἡ κένωσις ἐγένετο σαφῶς ἐδήλωσεν αὐτὸς γράψας, τῇ τρίτῃ δὲ πολλὰ διῆλθεν ἀπὸ κοιλίης ὑδατόχροα καὶ τὰς ἐπομένας ἦν τοιαῦτα εὐφόρως. τοῦτο προσκείμενον ἐνδείκνυται τῶν λυπούντων γίγνεσθαι τὴν ἔκκρισιν. ἐπισημήνασθαι δὲ τῶν κατὰ τὴν διήγησιν αὐτῆς εἰρημένων ἄξιόν ἐστι καὶ ταῦτα τὰ β' πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ἓν μὲν τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν γεγραμμένον, γλῶσσα λιγνυώδης, ξηρὴ, δεύτερον δὲ τὸ δ', οὐρῆσαι λεπτὸν, ὀλίγον, εἶχεν ἐναιώρημα μετέωρον, οὐχ ἵδρυτο, παρέκρουσε. τὸ μὲν γὰρ [307] αὐτῶν πρότερον εἰρημένον χρήσιμόν ἐστιν εἰς τὸ μὴ παντελῶς ἡγεῖσθαι ὀλεθρίαν τὴν λιγνυώδη γλῶσσαν, ὀνομάζει δ' οὕτως τὴν ἐπικεχρωσμένην οἷον λιγνύϊ τινὶ ξηρὰν οὖσαν ἐξ ἀναθυμιάσεως. τὸ δὲ β' ἐπειδὴ καὶ κατ' ἄλλους ἀῤῥώστους εἰπὼν ἐναιώρημα μετέωρον εὐθέως ἐπήνεγκεν αὐτῷ τὸ παρέκρουσεν, ἐμφαίνων τοῖς τοιούτοις

num ergo erat ſolam requiri vacuationem, quam natura tertio die incepit, conſummavit ſexto. Nam per naturam, non ut morbi ſymptoma, ventris vacuationem accidiſſe ipſe dilucide his verbis indicavit, tertio alvus multa reddidit aquei coloris, proximisque diebus talia commode: hoc adjectum denotat, quae offerebant, excerni, porro ex iis quae ſunt in ejus hiſtoria expoſita, etiam haec duo ad praedicta declaranda duxi, primum quando initio eſt ſcriptum, lingua fuliginoſa et arida, alterum hoc, quarto urina tenuis et pauca habebat ſuſpenſionem elatam, non ſubſidebat, deliravit. Nam horum prius relatum utile tibi eſt, ut ne omnino putes fuliginoſam linguam eſſe exitialem; ſic autem appellat tinctam quaſi fuligine quadam quae ſicca erat ex vaporibus; alterum, quia etiam in aliis aegris quum dixerit, ſuſpenſio elata, ſtatim ſubjecit, deliravit, innuens quod ejusmodi ſuſpenſiones delirium comitatur, quanquam in praeſagiis, ubi omnia, quae acci-

ἐναιωρήμασιν ἕπεσθαι παραφροσύνην. καίτοι κατά γε τὸ προγνωστικὸν ἅπαντα τὰ περὶ τῶν οὔρων διελθὼν οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν εἰς παραφροσύνην ἐποιήσατο πρόγνωσιν. ἔοικεν οὖν τὸ σημεῖον τοῦτο καθ' αὑτὸ μὲν οὐδέποτε σημαίνειν παραφροσύνην, συνενδείκνυσθαι δέ ποτε κατὰ συμβεβηκὸς, ἐπειδὴ πνευματωδέστερον εἶναι δηλοῖ τὸ ἐναιώρημα. καὶ γὰρ τὸ παντελῶς ἄφυσον εἰς τὸ κάτω τῶν ἀγγείων φέρεται τὰ ἐναιωρήματα.

πδ'.

Ἀπολλώνιος ἐν Ἀβδήροις ὀρθοστάδην ὑπεφέρετο χρόνον πολὺν, ἦν δὲ μεγαλόσπλαγχνος καὶ περὶ ἧπαρ ξυνήθης ὀδύνη χρόνον πολὺν παρείπετο, καὶ δὴ τότε καὶ ἰκτερώδης ἐγένετο, φυσώδης, χροιῆς τῆς ὑπολεύκου, φαγὼν δὲ καὶ πιὼν ἀκαιροτέρως βόειον, ἐθερμάνθη μικρὰ τὸ πρῶτον, κατεκλίθη. γάλαξι δὲ χρησάμενος ἑφθοῖσι καὶ ὠμοῖσι, πολλοῖσιν αἰγείοισι καὶ μηλείοισι καὶ διαίτῃ κακῇ, πάντων αἱ βλάβαι μεγάλαι. οἵ τε γὰρ πυρετοὶ παρω- (440)

dunt urinis, est persecutus, nullum fecit praesagium ex eis delirii. Quare signum hoc videtur per se ipsum delirium nunquam denunciare, sed casu nonnunquam commonstrare, quia flatuosiorem esse sanguinem indicat. Nam nullus plane si flatus insit, deferuntur ad ima vasa suspensiones.

LXXXIV.

Abderae Apollonius recto statu diuturno tempore patiebatur. Erat autem visceroſus et circa hepar consuetus dolor longo tempore comitabatur, ac tunc sane etiam auriginosus factus est, flatulentus et coloris subalbi. Ex intempestiviore vero victu et carnis bubulae esu aliquantulum primum incaluit, decubuit. Deinde usus lacte cocto et crudo, multo caprillo et ovillo et vitioso victu laesiones omnium insignes sequutae sunt. Nam et

ξύνθησαν, κοιλίη τε τῶν προενεχθέντων οὐδὲν διέδωκεν ἄξιον λόγου, οὖρά τε λεπτὰ καὶ ὀλίγα διῄει, ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν, ἐμφύσημα κακὸν πολὺ δίψος. κωματώδης, ὑποχονδρίου δεξιοῦ ἔπαρμα ξὺν ὀδύνῃ, ἄκρεα πάντοθεν ὑπόψυχρα, σμικρὰ παρέλεγεν, λήθη πάντων ὅ τι λέγοι, παρεφέρετο. περὶ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἀφ' ἧς ῥιγώσας ἀπεθερμάνθη, κατεκλίθη καὶ ἐξεμάνη, βοὴ, ταραχὴ, λόγοι πολλοὶ καὶ πάλιν ἵδρωσις καὶ τὸ κῶμα τηνικαῦτα προσῆλθε. μετὰ δὲ ταῦτα κοιλίη ταραχώδης, πολλοῖσι χολώδεσιν, ἀκρήτοισιν, ὠμοῖσιν, οὖρα μέλανα, σμικρὰ, λεπτὰ, πολλὴ δυσφορίη, τὰ τῶν διαχωρημάτων ποικίλως. ἢ γὰρ μέλαινα καὶ σμικρὰ καὶ ἰώδεα, ἢ λιπαρὰ καὶ ὠμὰ καὶ δακνώδη. κατὰ δὲ χρόνους ἐδόκεε καὶ γαλακτώδεα διδόναι. περὶ δὲ εἰκοστὴν τετάρτην διὰ παρηγορίης, τὰ μὲν ἄλλα ἐπὶ τῶν αὐτῶν, σμικρὰ δὲ κατενόησεν. ἐξ οὗ δὲ κατεκλίθη, οὐδενὸς ἐμνήσθη. πάλιν δὲ ταχὺ παρε-

febres exacerbatae ſunt, venter ex ingeſtis, nihil effatu dignum reddidit; urinae tenues et paucae; ſomni non aderant; inflatio mala, ſitis multa, comatoſus, hypochondrii dextri tumor cum dolore, extrema undique ſubfrigida, aliquantulum delirabat, omnium quae loquebatur, capiebat oblivio, exturbabatur. Ad decimum quartum a quo riguit, incaluit, decubuit et vehementer inſanivit; clamor, perturbatio, verba multa et rurſus ſudor, tuncque acceſſit coma. Poſthaec vero alvus perturbata multis, bilioſis, meris, crudis; urinae nigrae, paucae, tenues; multa corporis jactatio, dejectiones variae; aut enim nigrae et paucae et aeruginoſae, aut pingues et crudae et mordaces. Tandem vero etiam lacti ſimiles reddi conſpiciebantur. Sub vigeſimum quartum mitigatione caetera quidem in iisdem perſeverarunt, verum aliquantulum mente valuit, ex quo vero tempore decubuit, nullus meminit, rurſum vero cito deliravit, atque in deterius omnia ruebant. At circa trigeſimum febris acuta invaſit, ſtercora copioſa et tenuia dejecta

νόει, ὥρμητο πάντα ἐπὶ τὸ χεῖρον, περὶ δὲ τριακοστὴν πυρετὸς ὀξὺς, διαχωρήματα πολλὰ, λεπτὰ, παράληρος, ἄκρεα ψυχρὰ, ἄφωνος, τριακοστῇ τετάρτῃ ἀπέθανε. τουτέῳ διὰ τέλεος, ἐξ οὗ καὶ ἐγὼ οἶδα, κοιλίη ταραχώδης, οὖρα λεπτὰ, μέλανα, κωματώδης, ἄγρυπνος, ἄκρεα ψυχρὰ, παράληρος, διὰ τέλεος φρενιτικός.

---

[308] Κἀπὶ τούτου πάλιν ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἐπ' ἄλλων πολλῶν, αὐτὸς ἐπὶ τῷ τέλει τῆς διηγήσεως ἐν κεφαλαίοις βραχέσιν ἐδήλωσε τὰ γενόμενα συμπτώματά τε καὶ σημεῖα, δι' ὧν ἄν τις προγνῷ τὸν ἐσόμενον θάνατον. ἔχει δὲ ἡ ῥῆσις ὧδε· τούτῳ διὰ τέλεος ἐξ οὗ καὶ ἐγὼ οἶδα κοιλίη ταραχώδης, οὖρα λεπτὰ καὶ μέλανα, κωματώδης, ἄγρυπνος, ἄκρεα ψυχρὰ, παράληρος διὰ τέλεος. τῶν δὲ κατὰ μέρος οὐδέν ἐστιν ἀσαφὲς, εἴ τις τῶν προεξηγησαμένων ἡμῖν μνημονεύει.

ſunt, delirus fuit, extrema frigida, voce captus eſt. Trigeſimo quarto vita defunctus eſt. Ex quo ego eum vidi, huic perpetuo alvus turbulenta fuit, urinae tenues, nigrae; comatoſus, inſomnis; extremitates frigidae, per totum morbum deliravit, phrenitide periit.

Jam in hoc etiam Hippocrates, ut in aliis multis, in fine ipſe narrationis brevibus capitibus ſymptomata et ſigna quae acciderunt, docuit, ex quibus inſtare mortem praevideas. Habet autem dictio ſic: huic perpetuo, poſtquam hominem ego vidi, alvus turbata fuit, urinae tenues et nigrae, comatoſus ipſe et inſomnis, extremae partes frigidae, delirus perpetuo. At ſingula clara ſunt, ſi quae ante expoſuimus meminiſti.

πέ.

Ἐν Κυζίκῳ γυναικὶ θυγατέρας διδύμους τεκούσῃ καὶ δυστοκησάσῃ καὶ οὐ πάνυ καθαρθείσῃ τῇ μὲν πρώτῃ ἐπῆλθε πυρετὸς φρικώδης, ὀξὺς, κεφαλῆς καὶ τραχήλου βάρος μετὰ ὀδύνης, ἄγρυπνος ἐξ ἀρχῆς, σιγῶσα δὲ καὶ σκυθρωπὴ καὶ οὐ πειθομένη, οὖρα λεπτὰ καὶ ἄχροα, διψώδης, ἀσώδης τὸ πολὺ, κοιλίη πεπλανημένως ταραχώδης καὶ πάλιν ξυνισταμένη. ἕκτη εἰς νύκτα πολλὰ παρέλεγεν, οὐδὲν ἐκοιμήθη. περὶ δὲ ἑνδεκάτην ἐοῦσα ἐξεμάνη καὶ πάλιν κατενόει, οὖρα μέλανα, λεπτὰ καὶ πάλιν διαλείποντα, ἐλαιώδεα καὶ κοιλίη πολλοῖσι λεπτοῖσι, ταραχώδεσι. τεσσαρεσκαιδεκάτῃ σπασμοὶ πολλοὶ, ἄκρεα ψυχρὰ, οὐδὲν ἔτι κατενόει, οὖρα ἀπέστη, ιστ' ἄφωνος, ιζ' ἀπέθανε, φρενῖτις.

Οὐ μόνον ὅτι μὴ καλῶς ἐκαθάρθη τὴν λόχειον κάθαρσιν, ὑπελείφθη τῇ γυναικὶ ταύτῃ μελαγχολικώτερον αἷ-

LXXXV.

Mulier in Cyzico gemellas puellas laboriofe peperit, quae quum non admodum expurgata effet, primo die febre horrida et acuta correpta eft. Capitis et cervicis gravitas prehendit cum dolore, vigil ab initio; taciturna autem et tetrica et quae fuafionibus non cedebat; urinae tenues et decolores; fitibunda, anxia multopere, alvus inordinate turbata, ac rurfus conftitit. Sexto ad noctem multum deliravit, nihil dormivit. Circiter undecimum vehementer infanivit, rurfusque mente valuit, urinae nigrae et tenues, rurfus intermittentes, oleofae et ab alvo multae, tenues et turbulentae dejectiones. Decimo quarto convulfiones multae, extrema frigida, neque amplius ad mentem rediit, urinae reftituerunt. Decimo fexto voce capta eft. Decimo feptimo phrenitide interiit.

Non tantum quia non probe fuit a partu purgata, fuperfuit mulieri huic fanguis magis melancholicus, quae

μα, διὸ κατὰ ἀρχὰς μὲν ἦν σιγῶσα καὶ σκυθρωπὴ καὶ οὐ πειθομένη. μετὰ δὲ ταῦτα παρεφρόνησε σφοδρῶς, ὡς ἐκμανῆναι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν δυστοκίαν φλεγμηνάσης τῆς μήτρας ὁ πυρετὸς ηὐξήθη. δῆλον δ' ὅτι τῆς κακοχυμίας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀνενεχθείσης ἥ τε παραφροσύνη μανιώδης ἐγένετο καὶ οἱ σπασμοὶ συνηκολούθησαν. αἱ δὲ τῶν κρισίμων ἡμερῶν περίοδοι σώζονται κἀνταῦθα, καθάπερ ἐπὶ πάντων τῶν ἀῤῥώστων. εἰ δέ πού τι φανείη σπανίως διαφθειρόμενον, ἐκεῖνο μόνον ἐπισημαίνομαι.

πστ'.

[309.] Ἐν Θάσῳ Δεάλκους γυναῖκα, ἣ κατέκειτο ἐπὶ τοῦ Λείου, πυρετὸς φρικώδης ὀξὺς ἐκ λύπης ἔλαβεν. ἐξ ἀρχῆς δὲ περιεστέλλετο καὶ διὰ τέλεος, αἰεὶ σιγῶσα ἐψηλάφα, ἔτιλλεν, ἔγλυφεν, ἐτριχολόγει, δάκρυα καὶ πάλιν γέλως, οὐκ ἐκοιμᾶτο, ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμὸς, οὐδὲν διήει, σμικρὰ ὑπομιμνησκόντων ἔπεινεν, οὖρα λεπτὰ, σμικρὰ, πυρετοὶ

causa erat, cur initio tacita esset et tetrica, nec posset ad animi perduci aequitatem et postea multum deliraret aut valde insaniret, verum etiam propter difficilem enixum, inflammato utero, febris est aucta. In conspicuo porro est, vitiosis humoribus ad caput sublatis, delirium furiosum exstitisse simulque convulsiones consequutas esse. Decretoriorum dierum circuitus, ut in omnibus aegris, ita et hic conservantur. Sicubi videatur raro quicquam esse labefactatum, illud solum adnotamus.

LXXXVI.

In Thaso Dealcis uxorem, quae in Leio decumbebat, febris horrida et acuta ex moerore prehendit. Ab initio autem contegebatur et ad finem usque semper taciturna palpabat, evellebat, scalpebat, floccos legebat, lacrymae moxque risus, non dormiebat. Ab alvo irritamenta, sed nihil prodibat, paucum admonita bibebat, urinae tenues, paucae, febres ad manum leves, extre-

πρὸς χεῖρα λεπτοὶ, ἀκρέων ψῦξις. ἐνάτη πολλὰ παρέλεγε καὶ πάλιν ἱδρύνθη, σιγῶσα. τεσσαρεσκαιδεκάτη πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα διὰ χρόνου καὶ πάλιν βραχύπνοος. ἑπτακαιδεκάτη ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμὸς, ταραχώδεα, ἔπειτα τὰ ποτὰ οὐ διῄει, οὐδὲν ξυνίστατο, ἀναισθήτως εἶχε πάντων, δέρματος περίτασις καρφαλέου. εἰκοστῇ λόγοι πολλοὶ καὶ πάλιν ἱδρύνθη, ἄφωνος, βραχύπνοος. εἰκοστῇ πρώτῃ ἀπέθανεν. ἦν ταύτῃ διὰ τέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, ἀναισθήτως πάντων εἶχεν, ἀεὶ περιεστέλλετο ἢ λόγοι πολλοὶ ἢ σιγῶσα, διὰ τέλεος φρενῖτις.

---

(441) Ἐξ ἀρχῆς αὕτη φαίνεται φρενιτικὴ γενομένη. χαλεπώταται δ' εἰσὶν, ὡς καὶ πρῶτον εἶπον, αἱ τοιαῦται φρενίτιδες καὶ τάχιστα πάντας οἷς ἂν γένωνται διαφθείρουσιν. ἀλλὰ νῦν γε ὀξέως αὕτη ἄχρι τῆς κα' ἡμέρας ἐξήρκεσεν ἴσως, ὅτι μετρίως ἐπύρεξε. καὶ διὰ τοῦτο ἐπεσημήνατο κατὰ ταύτην τὴν ἄῤῥωστον μόνην γράψας πυρετοὶ

morum frigus. Nono die multum deliravit et rurſus compoſita eſt et taciturna. Decimo quarto ſpiratio rara, magna per tempus et rurſus breviſpira. Decimo ſeptimo ab alvo proritatio turbulenta, poſtea ipſa epota pertranſibant, neque immorabantur, omnium ſenſum perdiderat, aridae cutis circumtenſio. Vigeſimo verba multa ac mox compoſita fuit, vox defecit, breviſpira. Vigeſimo primo obiit. Huic ad finem uſque fuit ſpiritus rarus, magnus, nihil omnino ſentiebat, ſemper pannis contegebatur aut verba multa aut ſilens, perpetuo phrenitis.

A primo haec fuiſſe phrenitica videtur. Sunt autem tales, uti prius dixi, graviſſimae phrenitides, ac ociſſime, quotquot invadunt, tollunt; ſed nunc quidem haec febricitans acute ad diem vigeſimum primum ſe ſuſtentavit, fortaſſe quia modice febricitaret. Proinde, ut inſinuaret hoc, ſcripſit in hac una aegra, febres ad manum tenues.

πζ'.

Ἐν Μελιβοίῃ νεηνίσκος ἐκ πότων καὶ ἀφροδισίων πολλῶν πολὺν χρόνον θερμανθεὶς κατεκλίθη, φρικώδης δὲ καὶ ἀσώδης ἦν, ἄγρυπνος καὶ ἄδιψος. ἀπὸ δὲ κοιλίης τῇ πρώτῃ πολλὰ κόπρα διῆλθε σὺν περιῤῥόῳ πολλῷ καὶ τὰς ἑπομένας, ὑδατόχλοα, πολλὰ διῄει, οὖρα λεπτὰ, ὀλίγα, ἄχροα, πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα διὰ χρόνου, ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος, παραμήκης ἐξ ἀμφοτέρων, καρδίης παλμὸς διὰ τέλεος, ξυνεχὴς, οὔρησεν ἐλαιῶδες. δεκάτῃ παρέκρουσεν ἀτρεμέως, κόσμιός τε καὶ ἥσυχος, δέρμα καρφαλέον καὶ περιτεταμένον, διαχωρήματα πολλὰ καὶ λεπτὰ ἢ χολώδεα, λιπαρά. ιδ' πάντα παρεκρούσθη, πάντα παρωξύνθη, πολλὰ παρέλεγεν. ὀγδόῃ ἐξεμάνη, βληστρισμὸς, οὐδὲν οὔρει, μικρὰ ποτὰ κατείχετο: τῇ κδ' ἀπέθανε φρενίτις.

LXXXVII.

Meliboea adolefcens ex potu et venereis multis longo tempore incaluit et decubuit. Horridus autem et aeftuabundus erat, infomnis, neque fiti premebatur. Ab alvo primo die ftercora multa dejecta funt cum multo humorum affluxu et fequentibus diebus aquei coloris multa fimilia prodierunt, urinae tenues, paucae, decolores; fpiritus rarus, magnus et longis intervallis, hypochondriorum contenfio fubmollis, utrinque oblonga, perpetua et continens, cordis palpitatio, urinam minxit oleofam. Decimo remiffe deliravit et compofitus et taciturnus erat, cutis arida et circumtenfa, dejectiones multae, tenues vel biliofae, pingues. Decimo quarto defipuit, exafperata funt omnia; multopere deliravit. Vigefimo vehementer infanivit, jactatio, nihil minxit, modicos potus continebat. Vigefimo quarto obiit phreniticus.

Οἱ μὲν πολλοὶ πότοι τά τε νεῦρα βλάπτουσι καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν τὸν ἐγκέφαλον. τὰ δ' ἀφροδίσια καὶ ταῦτα μὲν ἱκανῶς λυπεῖ καὶ τὴν δύναμιν καταλύει τε καὶ ἄῤῥωστον ἐργάζεται. μοχθηρὸν οὖν ἀθροίσας πλῆθος ὁ νεανίσκος οὗτος, εἰκότως ἤρξατο μὲν ἀπὸ πυρετῶν μετρίων, ἐπὶ προήκοντι δὲ τῷ χρόνῳ χείρων ἑαυτοῦ γενόμενος ὕστερον εἰς φρενῖτιν ἀκριβῆ περιέστη. γίνεσθαι δ' αὐτὴν ἐδήλου τότε μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα καὶ τὸ κόσμιόν τε καὶ ἀεὶ σιωπηλὸν εἶναι τὸν νοσοῦντα, παρακροῦσαι μέτρια. τοῖς μὲν γὰρ κούφοις καὶ ταραχώδεσιν ἀνθρώποις ἐπὶ σμικραῖς προφάσεσιν αἱ παραφροσύναι γίνονται, τοῖς δ' ἐναντίοις τὸ ἦθος ἐπὶ μεγάλαις αἰτίαις. διὰ τί δὲ τῷ ἀραιῷ πνεύματι τὸ διὰ τοῦ χρόνου προσέγραψε κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ἄῤῥωστον ἐπεσκεψάμεθα. καὶ περὶ τῶν καθ' ὑποχόνδρια παλμῶν ἐν ἄλλοις τε κἀν τῷ προγνωστικῷ διῆλθον, ὥσπερ καὶ τῆς ὑπολαπάρου καθ' ὑποχόνδριον ἐντάσεως, ὅτι τὴν χωρὶς ὄγκου λέγει καὶ γίγνεται τῶν μὲν μυῶν ἀπαθῶν ὄντων, ἐν διαθέσει δέ τινι διαμενόντων τῶν ἔνδον τοῦ περιτοναίου μορίων.

Multa quidem pocula nervis nocent et origini eorum cerebro. Venus vero cum haec satis laedit, tum vires elidit et debilitat. Itaque adolescens hic vitiosa collecta humorum abundantia, merito a modicis febribus coepit; qui quum in dies pejus haberet, in phrenitim tandem exquisitam incidit. Nam oriri illam magnus et rarus spiritus indicabat et ejus modestia et perpetua taciturnitas modice aegrum desipere, nam leves et turbulenti homines deliri levibus de caussis fiunt: qui contrariis sunt morbis, de magnis. Cur autem spiritui per intervallum addiderit, in superiore aegro tractavimus. Et de hypochondriorum palpitationibus et alibi et in praesagiis egi. Item de submolli hypochondrii contensione, illum eam, quae tumore caret, appellare quae sit, ubi nullo musculi in vitio sunt, sed offensae sunt partes, quae intra peritonaeum sitae sunt.

πή.

[311] Δοκέει δέ μοι προσωφελῆσαι κατὰ λόγον τὸ γενόμενον θέρος. τὰς γὰρ θερινὰς νόσους χειμὼν ἐπιγενόμενος λύει καὶ τὰς χειμερινὰς θέρος ἐπιγενόμενον μεθίστησι, καίτοι αὐτό γε ἐπὶ ἑωυτοῦ τὸ γενόμενον θέρος οὐκ εὐσταθὲς ἐγένετο, ἀλλὰ ἐξαίφνης θερμὸν καὶ νότιον καὶ ἄπνοον, ἀλλ' ὅμως πρὸς τὴν ἄλλην κατάστασιν μεταλλάξαν ὠφέλησεν. μέγα δὲ μέρος ἡγοῦμαι τῆς τέχνης εἶναι τὸ δύνασθαι σκοπεῖν καὶ περὶ τῶν γεγραμμένων ὀρθῶς. ὁ γὰρ γνοὺς καὶ χρώμενος τούτοις οὐκ ἄν μοι δοκέει μέγα σφάλλεσθαι ἐν τῇ τέχνῃ. δεῖ δὲ καταμανθάνειν ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῶν ὡρέων ἑκάστην καὶ τὸ νόσημα ἀγαθὸν ὅ τι κοινὸν ἐν τῇ καταστάσει ἢ ἐν τῇ νούσῳ καὶ ὅ τι κοινὸν ἐν τῇ καταστάσει ἢ ἐν τῇ νούσῳ μακρόν. ὅ τι νόσημα καὶ θανάσιμον, μακρὸν, ὅ τι καὶ περιεστηκός. ὀξὺ ὅ τι θανάσιμον, ὀξὺ ὅ τι περιεστηκὸς, τάξιν τῶν κρισίμων ἐκ τούτων σκοπεῖσθαι καὶ προλέγειν ἐκ τούτων εὐπορεῖται. εἰδότι περὶ τούτων ἐστὶν εἰδέναι οὓς καὶ ὅτε καὶ ὡς δεῖ διαιτᾶν.

LXXXVIII.

Verum illa mihi aeſtas videtur ſecundum rationem profuiſſe. Nam aeſtivos morbos hiems ſuccedens ſolvit, hiemales aeſtas inſequens transmutat. Quanquam iſta per ſe aeſtas haud ſtabilis fuit, ſed ſubito calida, auſtrina et a ventis ſilens evaſit; profuit tamen ad aliam tempeſtatem transmutata. At in magna parte pono artis eſſe, recte poſſe de iis quae tradidimus, exiſtimare. Is enim, qui novit et utitur his, non magnopere mihi in arte falli videtur poſſe. Singulos autem temporum anni ſtatus perdiſcere eſt operae pretium et morbos. Quid boni habeat ſtatus vel morbus commune et quid mali ſtatui ſit vel morbo commune. Et qui longus morbus et letalis, qui longus et ſanabilis: qui acutus et letalis, qui acutus et ſanabilis. Series hinc dierum indecretoriorum obſervanda eſt et praedicendi hinc facultas ſcienti datur. Hinc ſcire eſt quibus, quando et quae ſit victus praeſcribenda ratio.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Α.

Ed. Chart. IX. [353. 354.] Ed. Baf. V. (442.)

[353] (442) Γαληνοῦ προοίμιον. Εἰς τὸ ἕκτον τῶν ἐπιδημιῶν Ἱπποκράτους συγγραμμάτων ἐλυμήναντο πολλοὶ τῶν ἐξηγητῶν, ἄλλοι ἄλλως, ὡς ἕκαστος ἤλπισε πιθανῶς ἐξηγήσασθαι, τὴν κατὰ τοῦτον λέξιν ὑπαλλάττων, ὥστε ἠναγκάσθην [354] ἐγὼ διὰ τοῦτο τήν τε παλαιότητα τῶν ἀντιγράφων ἐπιζητῆσαι, τά τε ὑπομνήματα τῶν πρώτων ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον, ἐν οἷς καὶ Ζεῦξίς ἐστιν

HIPPOCRATIS EPIDEM. VI. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS I.

Galeni praefatio. Sextum Hippocratis librum de popularibus morbis multi explanatores corruperunt, alii aliter, ut quisque fe verifimiliter explanaturum effe fperabat, ipfius verba permutantes. Quamobrem propter hoc et ego veteres codices indagare et eorum commentaria, qui primi librum hunc explanaverunt, evolvere coactus fum. Inter quos et Zeuxis Tarentinus et Erythraeus

ὁ Ταραντῖνος καὶ ὁ Ἐρυθραῖος Ἡρακλείδης καὶ πρὸ αὐτῶν Βακχεῖός τε καὶ Γλαυκίας. εἰ μὲν οὖν μετὰ τὸ δηλῶσαι τὴν παλαιὰν γραφὴν ἔλεγον ἡμαρτῆσθαι τὴν λέξιν, εἰκὸς εἴη ἂν καὶ διὰ τοῦτο ἐπινοεῖν αὐτοὺς τὴν Ἱπποκράτους γραφὴν εἶναι τήνδε τινά; κἂν ἀπεδεξάμην αὐτοὺς, εἴ γε μετὰ τὴν ἐπανόρθωσιν ἑώρων διδάσκοντάς τι χρήσιμόν τε ἅμα καὶ τῆς γνώμης ἐχόμενον τοῦ παλαιοῦ. ἐπεὶ δὲ ἐνίοτε καὶ κατ' ἄμφω σφάλλονται, πολὺ βέλτιον ἔδοξέ μοι φυλάττοντι τὴν ἀρχαίαν γραφὴν, ἀεὶ μὲν σπουδάζειν ἐκείνην ἐξηγεῖσθαι, μὴ δυνηθέντι δέ ποτε τοῦτο πρᾶξαι, πιθανὴν τὴν ἐπανόρθωσιν αὐτῆς ποιεῖσθαι, καθάπερ ὁ Ἡρακλείδης ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐποιήσατο κατὰ τὴν λέξιν ἐκείνην ἐν ᾗ γέγραπται, πρὸς δὲ τὸ Ἀφροδίσιον αἱ οὐραὶ ἔβλεπον. ἐπειδή περ τοῖς ἐξηγησαμένοις τὴν οὐραὶ γραφὴν ἀπιθανῶς εἴρηται, τάχα, φησὶ, θύραι μὲν ἦν γεγραμμένον διὰ τοῦ θ, τῆς μέσης δὲ γραμμῆς ἐν αὐτῇ διαφθαρείσης ἔδοξεν ὁ βιβλιογράφος οὐραὶ γεγράφθαι. δυ-

Heraclides cenfentur, ante quos etiam Bacchius et Glaucias exftiterunt. Ifti fane, fi veterem prius fcripturam edocentes, locum effe mendofum poftea dicerent, confentaneum effet propterea et ipfos veram Hippocratis fcripturam hanc aut illam effe cogitare, eorumque mihi diligentia probaretur, fi poft loci caftigationem eos aliquid utile una et caeteris magiftri opinioni confentiens edocere perfpicerem. Quapropter quum illi nonnunquam in utroque aberrent, illud mihi longe fatius fore vifum eft, fi antiquam lectionem fervans, eam femper interpretari ftuduero; quod fi hoc interdum facere nequiverim, ipfam aliqua verifimili caftigatione emendavero, quemadmodum Heraclides in fecundo libro de morbis popularibus fecit loco illo, ubi fcriptum eft, ad Aphrodifium autem urae, Graece *οὐραὶ*, fpectabant. Quoniam ab explanatoribus haec dictio *οὐραὶ* minime probabiliter declarata eft, forfan, inquit, prius *θύραι* per litteram *θ* fcriptum erat; linea vero, quae in ipfo media erat, abolita librarius

νατὸν γὰρ δὴ οὕτω καὶ λεπτῆς ἑνὸς ἀπολωλυίας συναπόλλυσθαι τὴν γραμμὴν ταύτην καὶ μιᾶς αὐτὴν ἐκφυγείσης καὶ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς αὐτὴν ἀμυδρὰν γραφεῖσαν ἐξίτηλον αὐτὴν ὑπὸ τοῦ χρόνου γενέσθαι. πάντων δὲ τῶν ὑπαλλαξάντων τὰς παλαιὰς γραφὰς τολμηροτάτους τοὺς περὶ Καπίτωνα καὶ Διοσκορίδην εὑρίσκω πράξαντας τοῦτο. πότερον μὲν οὖν ἄμεινόν ἐστιν ἁπάντων αὐτῶν ἢ μόνων τῶν εὐλόγως μεταγραψάντων ἢ μηδενὸς ὅλως μεμνῆσθαι, σκοπούμενος εὗρον, εἰ μὲν τῷ μήκει τῶν ὑπομνημάτων οὐδεὶς ἔμελλεν ἀναγνωσομένων αὐτὰ δυσχεραίνειν, ἁπάντων μεμνῆσθαι κάλλιον εἶναι. μεμφομένων δὲ πολλῶν, οὐ τούτοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς συμμέτρως ἔχουσι καὶ μόνα σπουδαζόντων τὰ χρήσιμα, μέσην τινα τούτων ἀμφοτέρων ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν καὶ τοῦτο εὐθέως ἐν τῇ ἀρχῇ προεῖπον, ὅπως ἀπαλλάττωνται τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων οἱ μὴ χαίροντες τούτοις. ἐγὼ μὲν γὰρ, ὥσπερ καὶ τἄλλα πάντα, πολλοῖς τῶν δεηθέντων ἑταίρων χαριζόμενος ἐποίησα

οὖραι fcriptum fuiffe exiftimavit. Fieri namque hoc modo potuit ut membrana tenui deleta fimul et haec linea deleretur et ab initio protinus ipfam debilius obfcuriusque fcriptam temporis longinquitate prorfus evanuiffe. Inter omnes autem qui veteres fcripturas perverterunt Capitonem et Diofcoridem ad hoc faciendum audaciffimos invenio. Ego itaque confiderans num omnium iftorum an eorum tantummodo qui recte fcripturas commutarunt, an nullius prorfum, meminiffe aequius foret, mecum ita conftitui, fi nullus eorum, qui commentaria haec lecturi funt, ipforum longitudinem aegre laturus effet, omnium meminiffe rectius fore; fed multi quum fint, qui non hujusmodi folum commentaria, verum etiam moderatiora vituperent folumque utilibus ftudeant, mediam quandam inter utraque haec extrema explanationem facere. Atque id ftatim ab initio teftatus fum ut ab his commentariis recedant qui ipfis non delectantur. Ego etenim quemadmodum alia multa rogantibus amicis obtemperans confeci, ita et hafce explanationes; illorum caufa facere ag-

α'.

Ὁκόσῃσιν ἐξ ἀποφθορῆς.

Ἅπαξ εἰπεῖν τινὰ κοινὸν λόγον ἐπὶ κοινῷ πράγματι διέγνωκα. τῶν δὲ ἀναγνωσομένων ἑκάστῳ κατὰ τὴν οἰκείαν διάλεκτον, ὅπως ἂν ἑαυτὸν πείσει γράφειν ἐξέστω. τινὲς μὲν γὰρ ὅσῃσι διὰ τριῶν συλλαβῶν, ἔνιοι δ' ὁκόσῃσι διὰ τεσσάρων ἔγραψαν. ἔνιοι δ' οὐ διὰ τοῦ κ γράφουσιν ὁκόσῃσιν, ἀλλὰ διὰ τοῦ π τὴν δευτέραν συλλαβὴν, καθάπερ ὁ Καπίτων οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. διαφέρει δ' οὐδὲν ὡς πρὸς τὰ τῆς τέχνης ἔργα γράφειν οὕτως ἢ ἐκείνως, ὥστ' ἄμεινον ἔδοξέ μοι μόνας ἐκείνας τῶν γραφῶν προχειρίζεσθαι κατὰ τὸν λόγον, ὅσαι τὸ δηλούμενον ὑπαλλάττουσι, τὰς δὲ ἐν αὐτῇ μόνῃ τῇ λέξει διαφερομένας ἄνευ τοῦ καὶ τὰ πράγματα μετακινεῖν ἐπιτρέπειν ὡς ἂν ἐθέλῃ γράφειν καὶ λέγειν ἑκάστῳ. αὖθις οὖν ἀφ' ἑτέρας

I.

Quibuscunque ex abortu.

Communem aliquem ſermonem de re communi ſemel tamen facere conſtitui; cuivis autem lecturo ſuam propriam linguam ut libuerit ſcribere liceat. Nonnulli quidem ὅσῃσι primam dictionem ex tribus ſyllabis conſtantem ſcripſerunt, aliqui vero ὁκόσῃσι ex quatuor, quidam non per κ ſcribunt ὁκόσῃσιν, ſed per π ſecundam ſyllabam, quemadmodum Capito non in hoc modo, verum etiam in omnibus aliis hujusmodi nominibus fecit. Nihil autem artis operum hoc an illo modo ſcripſeris intereſt. Quocirca melius eſſe mihi perſuaſi, ſi eas ſolum ſcripturas in meis commentariis attulero, quae ſententiae ſignificationem permutant; quae vero ſolis verbis, ſententia minime violata, diſſentiunt, eas cujusque arbitrio ſcribendas ac proferendas permiſero. Rurſum igitur ab altero initio ſupra

ἀρχῆς ἀναλαβὼν τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτῆς τρέψομαι.

β'.

[356] Ὁκόσῃσι ἐξ ἀποφθορῆς περὶ ὑστέρην καὶ οἰδημάτων ἐς καρηβαρίην τρέπεται καὶ κατὰ τὸ βρέγμα αἱ ὀδύναι καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀπὸ ὑστερέων, ταύτῃσιν ἐν ὀκτὼ ἢ δέκα μησὶ εἰς ἰσχίον τελευτᾷ.

Ὃ καλοῦσιν ἄμβλωσιν οἱ Ἀττικοὶ, τοῦτο συνήθως Ἱπποκράτης ἀποφθορὰν ὀνομάζει καὶ τὰ ῥήματα δὲ τὰ περικείμενα τῇ προσηγορίᾳ τῇδε καὶ τὰς ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ὀνομαζομένας μετοχὰς ἀνάλογον αὐτῇ γράφει. τὸ δ' ἀμβλώσκειν, ἴσως γάρ τις ἀγνοεῖ καὶ τοῦτ' αὐτὸ, κατὰ τῆς ἀτελοῦς τῶν ἐμβρύων ἐκπτώσεως ἐπιφέρουσιν, ὅπως ἂν ᾖ γεγονυῖα, καὶ τὰ φάρμακα δὲ τὰ τοῦτο ἐργαζόμενα καλοῦσιν ἀμβλωτικά. τὸ μὲν οὖν σημαινόμενον ὑπὸ τῆς λέξεως ἅπαξ

poſitam dictionem repetens ad ipſius explanationem me convertam.

II.

Quibuscunque ex abortu et uteri tumoribus ad capitis gravitatem convertuntur affectus, iis ad ſinciput maxime dolores ſiunt et quicunque caeteri ab uteris oriuntur, iis octo aut decem menſibus in iſchium deſinunt.

Quod Attici ἄμβλωσιν, id eſt abortum vocant, id Hippocrates ἀποφθορὰν, hoc eſt deperditionem appellare conſuevit et verba vero huic appellationi congruentia et a grammaticis vocata participia ipſi proportione quadrantia ſcribit; ἀμβλώσκειν autem, hoc eſt abortiri, fortaſſis enim quispiam et id ipſum ignorat, de imperfecta foetuum emiſſione, utcunque facta fuerit, pronunciant: medicamenta quoque id praeſtantia amblotica, id eſt abortivum

Ed. Chart. IX. [356.] Ed. Baf. V. (442. 443.)

εἰρῆσθαι νῦν ἀρκέσει. τῶν δὲ χρησίμων ἀρκτέον ἤδη τοσοῦτον ἐπισημηναμένους, ὡς ταύτην τὴν ῥῆσιν (443) οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἐν τῇδε τῇ λέξει γράφουσιν. ὁκόσῃσιν ἀπὸ φθορῆς περὶ ὑστέρας καὶ οἰδημάτων εἰς καρηβαρίας τρέπεται, φθορὰν, οὐκ ἀποφθορὰν βουλόμενοι δηλονότι τὴν ἄμβλωσιν ὀνομάζειν. οἱ δὲ προστιθέντες τὴν ἐξ πρόθεσιν, ἀποφθορὰν δηλονότι αὐτὴν ἐβουλήθησαν καλεῖσθαι. καὶ φαίνεται μὲν οὖν οὕτω πολλάκις ὀνομάζειν Ἱπποκράτης. εἰ μέντοι καὶ νῦν ἄδηλον· ὥσπερ δ' ἐν τούτῳ, κᾂν διαφερόντως γράφωσι, τὴν αὐτὴν τοῦ λόγου φυλάττουσι διάνοιαν, οὕτω κᾂν τῷ περὶ ὑστέρας πληθυντικῶς ἢ ὑστέρην ἑνικῶς ἢ καρηβαρίην ἢ καρηβαρίας πληθυντικῶς, οὐχ ὑπαλλάττουσι τὴν τοῦ λόγου διάνοιαν. ὅθεν ἐγὼ Γαληνὸς παρῃτησάμην καὶ τοιαύτας ἐν τῇ λέξει διαφωνίας κρίνειν, ὅσαι τῶν δηλουμένων πραγμάτων οὐδὲν ὑπαλλάττουσι. τὸ γοῦν λεγόμενον ὑφ' Ἱπποκράτους τοιοῦτόν ἐστιν. αἷς ἂν γυναιξὶν ἐπὶ

facientia nuncupant. Significatum quidem dictionis femel nunc dixiffe abunde fit; mox utiliora incipiemus. Illud tantum prius admonebimus veteres explanatores dictionem illam in hac parte ita fcripfiffe, quibuscunque a perditione circa uteros et tumoribus in capitis gravitates convertitur, perditionem, non deperditionem, volentes ipfum abortum nominare. Alii vero *de* praepofitionem adjungentes, deperditionem fcilicet ipfam appellare voluerunt, atque ita faepius Hippocrates appellaviffe deprehenditur; num vero et hoc loco ita fecerit, obfcurum eft. Quemadmodum autem in hac dictione etfi variis modis fcribant, eadem tamen orationis fententia retinetur, ita fi quis uteros plurali numero aut uterum fingulari et capitis gravitatem aut gravitates dixerit, orationis minime fententiam variat. Qua de caufa et ego Galenus has in locutione diffenfiones quia rerum fignificatarum nullam permutant, recenfendas examinandasque nequaquam judicavi. Quod igitur ab Hippocrate dicitur, hoc eft: Qui-

Ed. Chart. IX. [356. 357.] Ed. Baf. V. (443.)

διαφθορᾷ τῶν ἐμβρύων, οἰδήματα ἐχούσαις, ἐν τῇ μήτρᾳ κατὰ συμπάθειαν ἀκολουθήσῃ καρηβαρία, ταύταις κατὰ τὸ βρέγμα γίνεσθαι τὴν ὀδύνην. ὡσαύτως δὲ καὶ ἄλλας καρηβαρίας, ὅσαι διὰ τὰ τῆς μήτρας πάθη γίνονται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐρειδούσας ἔχειν τὰς ὀδύνας εἰς τὸ βρέγμα. πρῶτον μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπισκέψασθαι τί ποτε σημαίνει τὸ τοῦ οἰδήματος ὄνομα. φαίνεται γὰρ ὁ Ἱπποκράτης ἀεὶ, καθότι δέδεικται πολλάκις, ἅπαντας τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους οὕτως ὀνομάζειν, ἐάν τε ἀνώδυνοι καὶ σκληροὶ τυγχάνωσιν ὄντες, οὓς ὀνομάζουσιν ἰδίως σκίῤῥους, ἐάν τε ὀδύνην ἔχωσιν, οὓς ὀνομάζουσιν ἰδίως φλεγμονὰς, [357] ἐάν τε ἀνώδυνοί εἰσι καὶ χαῦνοι, καλοῦσι δὲ μόνους τούτους οἰδήματα, νυνὶ μέντοι φαίνεται τοιούτων οἰδημάτων μνημονεύειν, ὅσα τε χρονίσαι δύναται καὶ καρηβαρίαν ἐργάσασθαι, τουτέστι τῆς κεφαλῆς. ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ ταῖς διαφθοραῖς τῶν ἐμβρύων εἴωθε γίνεσθαι τοῦτο, τὸ φαινόμενον αὐτὸ μαρτυρεῖ. τίς δ' ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ μᾶλλον τῶν ἄλλων τῆς κεφαλῆς μερῶν ὀδυνᾶσθαι τὸ βρέγμα πειρα-

bus mulieribus ex foetuum abortu oedemata, id eſt tumores in utero paſſis per conſenſum gravitas capitis acciderit, his in ſincipite dolorem excitari, nec non et alias capitis gravitates, quaecunque ex uteri affectibus oriuntur, eadem ratione ſincipiti adhaerentes dolores concitare. Primum igitur quid oedematis nomen ſignificet, conſiderare opus eſt. Videtur enim ſemper Hippocrates, ut plerumque oſtenſum eſt, omnes praeter naturam tumores hoc vocabulo nominare, ſive dolore careant durique ſint, quos proprie ſcirrhos Graeci appellant, ſive dolorem inferant, quos phlegmonas, id eſt inflammationes, proprie vocant, ſive absque dolore laxi atque molles ſint, hos vero ſolos oedemata Graeci appellant. In praeſentia ſane videtur eorum tumorum meminiſſe, qui diutius permanere et capiti gravitatem inferre valent. Quod in abortibus quidem id evenire ſoleat, res ipſa ſenſibus apparens teſtatur, verum quid ſit in cauſa, quare inter alias capitis partes ſinciput magis dolore afficiatur, quidam hujus

σθέντες εὑρεῖν ἔνιοι τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἀλλήλοις διηνέχθησαν, ἔνιοι μὲν τὸ κατ' ἴξιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κατ' εὐθυωρίαν, αἰτιασάμενοι· τοῖς μὲν γὰρ κατ' ὀσφὺν τε καὶ ὅλως τὴν ῥάχιν ἐν πάθει τινὶ γενομένοις μορίοις ἐπὶ τὸν ὀπίσθιον ἐγκέφαλον ἀνήκειν φασὶ τὴν εὐθυωρίαν· τινὲς δὲ καὶ τῆς μήτρας αὐτῆς τοῖς μὲν τὰ ὄπισθεν πάσχουσι τὰ κατὰ τὸ ἰνίον φασὶ συμπάσχειν, τοῖς δὲ τὰ πρόσω τὰ κατὰ τὸ βρέγμα· τινὲς δὲ ἀποχωρήσαντες ἀπὸ τοῦ κατ' εὐθυωρίαν, ὃ δὴ καὶ κατ' ἴξιν ὁ Ἱπποκράτης ὀνομάζει, συμπάσχειν φασὶ τῇ μήτρᾳ τὸν ἐγκέφαλον, ὡς ἂν νευρώδει μορίῳ νεύρων ἀρχὴν ὄντα αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο γίνεσθαι τὰς καρηβαρίας, ἅτε δὴ πλείστου κατὰ τὸ βρέγμα κειμένου τοῦ ἐγκεφάλου, κατὰ τοῦτο διασημαίνειν μάλιστα τὴν ὀδύνην. ἔνιοι δὲ ἀσθενέστατον εἶναι τοῦτο τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς εἰπόντες εἰκότως φασὶ μειζόνως τῶν ἄλλων αὐτὸ πάσχειν. ὅσοι μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ἐγκεφάλου τῶν κατὰ τὸ βρέγμα ἐπὶ τὰς μήτρας νεῦρα πεφυκέναι λέγουσι, τούτων οὐδὲ μεμνῆσθαι καλὸν, ὥσπερ ἴσως οὐδὲ τῶν φασκόντων

libri explanatores indagare conati inter fe diffentiunt. Alii enim fitum e regione, quem Graeci κατ' ἴξιν vocant, caufantur: lumborum namque et plane dorfi partibus affectu aliquo divexatis, in pofterius cerebrum fitus rectitudinem pertinere affirmant: nonnulli et ipfius uteri pofterioribus partibus affectis occiput, prioribus fincipat affectum participare teftantur. Verum alii fitus rectitudinem, quam et κατ' ἴξιν Hippocrates nominat, dimittentes, cerebrum in confenfum uteri affectuum duci contendunt, utpote quae nervofa particula fit, cerebrum vero nervis originem praebeat, atque idcirco capitis gravitates oriri; fed quum plurima cerebri pars in fincipite locetur, propterea eo maxime loco dolorem fentiri. Alii partem hanc capitis infirmiffimam effe dicentes, ideo et magis quam alias obnoxiam effe vitiis affirmant. Caeterum qui ex mediis cerebri partibus in fincipite pofitis in utero nervos defcendere ajunt, neque ut ipforum mentio fiat

διότι νευρώδης ἡ μήτρα, διὰ τοῦτο αὐτῇ συμπάσχει τῶν νεύρων ἡ ἀρχή. πῶς γὰρ οὐκ ἂν ἐγγὺς μᾶλλον ὂν τὸ περιτόναιον καὶ τὰ ἔντερα καὶ ἡ γαστὴρ καὶ τὸ διάφραγμα συνεπάθησεν αὐτῇ, νευρώδη γε ὄντα καὶ αὐτά. τούτων δὲ ἔτι χείρους οἱ λέγοντες τοῖς ὄρχεσι τὸν ἐγκέφαλον συμπάσχειν, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσιν οὐσίαν ἐγκεφάλῳ καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῇ μήτρᾳ, καὶ γὰρ καὶ ταύτην ὄρχεις ἔχειν. ἐὰν δὲ καὶ τῶν ἔτι φαυλοτέρων ἢ κατὰ τούτους μνημονεύω, τάχ' ἄν τις ἐγκαλέσει μοι καὶ φήσει μηδ' ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔγραψα μεμνῆσθαί με. κάλλιον οὖν ἦν παρῃτημένον τὰς φλυαρίας αὐτῶν ἅπαξ μηδ' ὅλως ἔτι μνημονεύειν ὧν εἰρήκασι. τῶν δὲ λεγόντων νευρώδη τὴν μήτραν εἶναι κατὰ μέν τι σημαινόμενον ἀληθῆ τὸν λόγον ἡγητέον εἶναι, καθ' ἕτερον δὲ ψευδῆ. τρία γάρ ἐστι γένη σωμάτων ὁμοιομερῶν ἐν τοῖς ζώοις ἄναιμά τε καὶ ἀκοίλια φαινόμενα, τὰ μὲν ἐξ ὀστῶν, τὰ δ' ἐξ ἐγκεφάλου καὶ νω-

digni funt; ficut neque etiam illi fortaffe, qui afferunt quia nervofus uterus eft, ideo ipfo patiente fimul et nervorum principium affici; cur namque peritonaeum utero vicinius, inteftina, ventriculus, feptum transverfum, quod et ipfa nervofa funt, non in affectuum uteri participationem trahuntur? Quam ifti, adhuc illi magis damnandi funt qui una cum teftibus cerebrum affici tradunt, quoniam et ipfi ex eadem materia, ex qua cerebrum, creati funt; atque ideo nihil mirum, fi ut uteri affectus cerebrum fentiat, quandoquidem et utero teftes inhaerefcant. Quodfi adhuc rudiores iftis recenfuero, forfitan me quispiam increpuerit et eorum qua fupra pofui immemorem appellaverit. Satius igitur fuerit ipforum nugis femel pofthabitis nequaquam amplius eorum quae dixerint meminiffe. At eorum fermo qui nervofum effe uterum praedicant, fecundum aliquam fignificationem verus, fecundum aliquam falfus effe putandus eft. Tria enim fimilarium corporum in animalibus genera funt, quae et exanguia et finu carentia videntur; horum aliqua ex offibus,

τιαίου, τὰ δὲ ἐκ μυῶν φυόμενα. ὀνομάζεται δὲ ὑπὸ μὲν Ἱπποκράτους τοὐπίπαν τὸ μὲν πρῶτον αὐτῶν εἰρημένον σύνδεσμος, τὸ δὲ δεύτερον νεῦρόν τε καὶ τόνος, τὸ δὲ τρίτον τένων. ἔνιοι δὲ νεῦρα πάντα καλέσαντες δι' ἣν εἶπον ὁμοιότητα τὸ μὲν πρῶτον αὐτῶν γένος συνδετικὸν εἶναί φασι, τὸ δὲ δεύτερον αἰσθητικόν τε καὶ προαιρετικὸν, τὸ δὲ τρίτον ἀπονεύρωσιν ὀνομάζουσιν. ἀλλ' οὐδ' ἐξ ἑνὸς τῶν τριῶν τούτων γενῶν ἡ μήτρα μετέχει νεύρων πολλῶν. ἐπεὶ δ' ἔκτασίν τε καὶ συστολὴν ἄχρι πλείστου τὸ σῶμα αὐτῆς φαίνεται ποιούμενον, ὃ μήτε τοῖς σαρκώδεσι μήτε τοῖς πιμελώδεσι μορίοις ὑπάρχει, κατὰ τοσοῦτον νευρώδη προσαγορευόμενον αὐτὴν ἀπό τινος ὁμοιότητος, [358] κἀνταῦθα παράγωγον ὄνομα τῶν νεύρων ποιησάμενοι, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὴν κύστιν οὕτω προσαγορεύειν εἰώθασι καὶ τἄλλα πάντα τὰ λευκὰ καὶ ἄναιμα κατὰ τὴν οὐσίαν, ὅταν ἐκτείνεσθαί τε μέχρι πλείστου καὶ πάλιν εἰς ἑαυτὰ συνιζάνειν φαίνηται. κατὰ τοῦτο γοῦν αὐτὸ καὶ τὴν τοῦ καλουμένου καυλοῦ φύ-

aliqua ex cerebro et dorfi medulla, aliqua ex mufculis prodeunt. Horum primum genus ab Hippocrate quidem omnino copula nominatur, fecundum nervus et tonus, tertium vero tendo. Sed certi quidem homines omnia haec nervos appellantes, ob eam quam dixi fimilitudinem, primum ipforum genus colligatorium effe ajunt, fecundum autem fentiens atque electorium, tertium aponeurofin, hoc eft nerveam propaginem cognominant. Ex nullo iftorum trium generum uterus nervos multos fufcipit. Sed quoniam ipfius corpus latiffime diftendi contraque in breviffimum fpatium contrahi cernitur, quod a nullo carnofo membro aut pingui praeftatur, hac ratione uterum nervofum effe ex quadam fimilitudine dicimus, derivatum a nervis nomen ei quoque imponentes, quemadmodum fane et veficam et reliqua omnia alba et exangui materia, ita nuncupare foliti funt, quando plurimum extendi rurfumque in fe ipfa retrahi et fubfidere videntur. Hac eadem itaque ratione et vocatum colem in ma-

σιν ἐν τοῖς τῶν ἀῤῥένων αἰδοίοις νευρώδη φασὶν εἶναι καὶ τῆς μήτρας τὸν τράχηλον. εἰσὶ δ' οἳ καὶ σηραγγῶδές τε νεῦρον ὀνομάζουσι τὸν καυλὸν τοῦ αἰδοίου καὶ δι' ἐκεῖνον καὶ ὅλον αὐτὸ νευρῶδες καλοῦσι. κἄπειτα ἐπιλαβόμενοι τῆς ὁμοιότητος οὐ κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ὄντως νεύρων, ἀλλὰ κατὰ τὴν σωματικὴν οὐσίαν αὐτῆς οὔσης ζητοῦσι διὰ τί συμπαθείας οὐ φέρει μεγάλας ταῖς τῶν νεύρων ἀρχαῖς ὁ καυλός. ἀρχὰς δὲ δηλονότι νεύρων ἐγκέφαλόν τε καὶ νωτιαῖον λέγω, καὶ κατὰ τὴν μήτραν τοίνυν ἐμφύεται μέν τινα νεῦρα πάντως, ἢ οὐκ ἂν ᾐσθάνετο. μικρὰ δ' ἐστὶ πάνυ ταῦτα παρυβαλλόμενα τῷ μεγέθει τοῦ μορίου καὶ διὰ τοῦτο ζητήσεως οὐ μικρᾶς ἐστιν ἄξιον, ἐάν τις θέλῃ φυσιολογεῖν τὰ τοιαῦτα. τί δή ποτε ἔνιαι τῶν ὑστερικῶν ὀνομαζομένων γυναικῶν συνολκαῖς καὶ τάσεσι σπασμῷ παραπλησίαις ἁλίσκονται. ἀλλ' ἐπί τε φλεγμαινούσης μήτρας οὐ πάνυ τι φαίνεται τοῦτο γινόμενον, ὥσπερ οἱ πυρετοὶ πάνυ σφοδροὶ καὶ θερμοί, δι' οὓς ἡ γλῶσσα γίνεται λιγνυώδης,

rium genitalibus et uteri cervicem nervofos effe confirmant; nonnulli vero et carnofum nervum penis colem appellant, ab eoque penem et ipfum totum nervofum dicunt. In hunc itaque modum non fecundum proprie nervorum potentiam, verum fecundum corpoream fubftantiam fimilitudinem accipientes, deinde quaerunt, quid eft, quare collis affectus nervorum principia non fimul vehementer afficit, principia nervorum autem cerebrum dorfique medullam appello. Atqui in uterum nervi quidem plane inferuntur: alioqui enim quo modo fentiret? fed admodum pufilli funt ifti, fi cum membri magnitudine comparentur. Quamobrem non levi confideratione dignum eft, fi quis ifta phyfice fpeculari voluerit, curnam aliquae ex iftis mulieribus quas ob frequentes uteri affectus uterarias vocant, contractionibus ac diftentionibus nervorum convulfioni fimilibus corripiantur, quum tamen in uteri phlegmone haud ita multum id accidere cernatur, licet febres valde vehementes et calidae concitentur, ob

ὡς αὐτὸς ἑξῆς ἐρεῖ κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον. ἐχρῆν οὖν καὶ ταῦτα ζητῆσαι πρῶτον, ὅσοι περὶ συμπαθείας τι τῆς κεφαλῆς ἣν πρὸς τὴν μήτραν ἴσχει λέγειν ἐπιχειροῦσιν· ὅτι μὲν γὰρ θερμοὺς καὶ σφοδροὺς ἐπιφέρει πυρετοὺς οἱ τοῖς ἔργοις ὁμιλήσαντες ἴσασιν, οὐχ ὡς οἵ γ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σοφιστεύσαντες, ὑφ' ὧν ἐπληρώθη μάλιστα μακρῶν καὶ ψευδῶν λόγων τὰ βιβλία, τοῖς ἐξ ἀγέλης ἤκουσι τοὐπίπαν ὁμιλοῦσι μειρακίοις, μήθ' ἑορακόσιν ἀῤῥώστους μήτ' αὐτοὶ τετριμμένοι περὶ τοῦτο. πάνυ γὰρ ἠμέληται τοῖς ἐκεῖ πᾶσιν ἀνθρώποις τὰ κατὰ δίαιταν. ὅσοι τοίνυν ἑορακασιν ἐπὶ μήτρᾳ φλεγμαινούσῃ νοσούσας γυναῖκας, ἴσασιν ὅπως θερμοὶ καὶ σφοδροὶ πυρετοὶ καταλαμβάνοντες ὅλον τὸ σῶμα διακαίονται τὴν κεφαλὴν ὁμοίως τοῖς καὶ χωρὶς τοῦ παθεῖν τι τὴν μήτραν τοιούτοις γινομένοις. ἀλλὰ κἂν μὴ πυρέττον ἐπιδήλως, αἷς ἐπίσχηται τὰ καταμήνια, κίνδυνός ἐστιν ἐν (444) τάχει πυρέξαι, καὶ ταύταις ἡ κεφαλὴ βαρεῖα καὶ πλήρης ἀτμῶν τε καὶ θερμῶν χυμῶν γίνεται καὶ διὰ τοῦτο

quas lingua, ut ipfe deinceps hoc in libro narrabit, veluti a fuligine denigrefcat. Oportebat igitur eos haec prius explorare, quicunque de capitis uterique in affectibus focietate dicere aliquid aggrediuntur. Calidas vehementesque febres ab utero provenire neminem in artis operibus verfatum praeterit. Nam in Alexandria fophifticam artem edocentes, a quibus potiffimum libri longis falfisque fermonibus referti funt, inter adolefcentulos a gregibus et armentis venientes et ad aegrotos nunquam accedentes, ipfi quoque hac in re minime exercitati plerumque verfantur; ab omnibus enim iftic hominibus victus ratio valde neglecta eft. Quisquis igitur ex uteri phlegmone laborantes mulieres confpexit, quomodo calidae magnaeque febres omne corpus occupantes caput haud aliter exurant atque illae, quae fine uteri vitio fimiles oriuntur, apprime novit. Caeterum etfi nec adhuc evidenter illi febricitent, quibus menftrua purgamenta fuppreffa funt, periculum tamen impendet ne cito in febrem incidant, iftarumque

αὐτῶν ἔνιαι κωματώδεις εἰσὶν, εἴτε πυρέξουσιν εἴτε μή. ταῦτα μὲν οὕτω φαίνεται γινόμενα. τίς δ' ἐστὶν αἰτία δι' ἣν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι τῆς ὑστέρας ἡ κεφαλὴ πληροῦται μετὰ ταῦτα ἐχρῆν ζητεῖν, εὐχόμενον μὲν εὑρεῖν, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ τό γε φαινόμενον ἐκ τῆς ἐμπειρίας φυλάττοντά τε καὶ μεμνημένον. ἐπιχειρήσομεν οὖν ἡμεῖς εἰπεῖν τινὰς περὶ τῶν οὕτως φαινομένων αἰτίας, ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι. τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἁπάντων μορίων πλείστας τε καὶ μεγίστας φλέβας ἔχουσιν αἱ μῆτραι, καὶ ὅταν γε κακοπραγῶσιν ἐξ ἐπισχέσεως καταμηνίων ἢ λοχείων ἢ διά τινα φλεγμονὴν ὁπωσοῦν γινομένην, ἀναγκαῖον αὐτὰς αἵματος ἐμπίπλασθαι, κἂν ἐπ' αὐτῷ σηπομένῳ πυρετὸς ἀνάπτηται, ἀπὸ τῆς [359] ἰδίας τῶν συνόχων ἀναγκαῖον αὐτὸν γενέσθαι. δέδεικται γὰρ ἐφ' αἵματι σηπομένῳ τοὺς τοιούτους ἀνάπτεσθαι πυρετοὺς, ἀτμῶν θερμῶν πλῆθος οὐκ ὀλίγον ἀναπέμποντας ἐπὶ τὴν κεφαλήν. ὅτι δὲ ὑφ' ἧς

caput grave redditur et halitibus calidisque humoribus repletur, quocirca et ipfarum nonnullae febrem habeant postea aut non habeant, fopore opprimuntur. Haec fane ita fieri fenfu percipitur. Quae caufa vero fit, propter quam ab hujusmodi uteri affectibus caput repletur, poftea quaerere oportuit notis quidem invenire expetentem, fin minus, at illud faltem quod experientia oftendit, obfervantem memoriterque tenentem. Igitur nos aliquas id genus affectuum fenfibus apparentium caufas affignare conabimur, atque hinc initium capere decrevimus. Inter omnes corporis partes plurimas maximasque venas uteri habent. Quumque eos aut menfes aut a partu purgamenta fuppreffa aut phlegmone aliqua utcunque orta male accipiunt, ipfos fanguine compleri neceffe eft. Quo dein putrefcente, fi febris excitetur, inter fynochorum fpecies ipfam connumerari opus eft, nam id genus febrium ex putrefcente fanguine accendi oftenfum eft: hae vero calentium vaporum vim haud parvam in caput fubmittunt.

Ed. Chart. IX. [859.] Ed. Baf. V. (444.)

ἂν αἰτίας ἡ κεφαλὴ πληρωθῇ τοιούτων ἀτμῶν, αἱ καρηβαρίαι μάλιστα κατὰ τὸ βρέγμα φαίνονται, λυποῦσαι τὸν ἄνθρωπον, οἷς τῶν ἔργων τῆς τέχνης φροντὶς ἐγένετο, φθάνουσι γινώσκοντες πρὶν παρ᾽ ἡμῶν ἀκοῦσαι. ἀλλὰ τίς ἡ αἰτία τοῦ συμβαίνοντος ἴσως ἀκοῦσαι ποθήσεις· ἐρῶ τοίνυν γέ σοι τίν γέ μοι δοκοῦσαν εἶναι πιθανωτάτην καὶ ταύτην οὐ μίαν, ἀλλὰ πλείους. πρῶτον μὲν γὰρ, ὅτι τοὺς εἰρημένους θερμοὺς ἀτμοὺς εὔλογόν ἐστι διὰ τῶν ἀρτηριῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφέρεσθαι καὶ ταύτας ἐστὶν ἰδεῖν κατ᾽ εὐθὺ τοῦ βρέγματος ἀνερχομένας ἐκ τοῦ τραχήλου τῆς καλουμένης χοάνης ἑκατέρωθεν. ἔπειτα δ᾽ ὅτι καὶ διαπνεῖσθαι καθ᾽ ὅλον τὸν τῆς ὑγείας χρόνον εἴθισται τὰ λεπτὰ καὶ ἀτμώδη τῶν τοῦ ἐγκεφάλου περιττωμάτων κατὰ τὸ βρέγμα μάλιστα· καὶ γὰρ κατὰ τοῦτο ἀραιόταταί εἰσιν αἱ ῥαφαὶ καὶ τὸ κράνιον αὐτὸ λεπτότατόν τε καὶ σηραγγωδέστατον, ἔτι τε πρὸς τούτοις αἰσθητικὰ σώματα κατὰ τὰς ῥαφάς ἐστι πλείω· καὶ γὰρ ὑμένες τινὲς συνάπτουσι τὴν παχεῖαν μήνιγγα τῷ περικρανίῳ καὶ πλῆθος ἀγγείων λεπτῶν

Verum capite quavis de caufa horum vaporum pleno, gravitates maxime in fyncipite hominem vexantes apparere illi quibus artis opera curae funt, priusquam a me audiverint, notum habuerunt. At quae hujus eventi caufa fit forfan fcire aves; tibi igitur eam quae mihi verifimillima vifa fuerit, exponam, neque hanc unicam, fed plures. Primum quidem vapores illos calidos proxime dictos per arterias in caput fubvolare ratio oftendit: ipfas quoque arterias per collum ab utraque vocati infundibuli parte recta in fynciput difcurrentes videre licet. Praeterea et omni fanitatis tempore tenuia et halituofa cerebri excrementa maxime per finciput diffiari folere affirmamus; fi quidem in ipfo futurae laxiffimae funt et ipfa calvaria fubtiliffima plurimisque meatibus pervia, ad haec et multa fentientia corpora juxta futuras funt: membranulae enim quaedam craffum cerebri involucrum pericranio vocatae tunicae connectunt et multitudo tenuium con-

διεξέρχεται. τῶν δ' ἴσων κατὰ τὸ μέγεθος παθημάτων μᾶλλον αἰσθάνονται τὰ αἰσθητικώτερα φύσει, τὰ δὲ μᾶλλον αἰσθανόμενα μᾶλλον ὑπὸ τῶν ὀδυνηρῶν αἰτίων ἀνιᾶται. διὰ ταῦτα μὲν δὴ κατὰ τὸ βρέγμα εἰσὶν αἱ ὀδύναι. καταλείπεται δὴ τὴν αἰτίαν εὑρεῖν, δι' ἣν ἐν ὀκτὼ ἢ δέκα μησὶν ἐς ἰσχίον τελευτᾷ, τουτέστι κατασκήπτει τὸ νόσημα ταῖς οὕτως ἐχούσαις. ἐπεὶ δὲ ἀξιοῦσιν ἔνιοι οὐκ ἐν ὀκτὼ καὶ δέκα μησὶν, ἀλλ' ἐν ὀγδόῳ ἢ δεκάτῳ, καί φασιν ἐν πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων εὑρίσκεσθαι καὶ μάλιστα τῶν παλαιοτάτων τὸ στοιχεῖον τὸ η' καὶ πάλιν τὸ ι' στοιχεῖον, η' μὲν ἀντὶ τῶν ὀκτὼ γεγραμμένον, ι' δὲ ἀντὶ τῶν δέκα, προσεπισκεψώμεθα καὶ τὴν ἐν τούτοις διαφοράν. ἐὰν μὲν γὰρ ἐν ὀκτὼ ἢ δέκα μησὶ λέγωμεν ἐς ἰσχίον τελευτᾶν, ἀπὸ τῆς ἀμβλώσεως, οὐκ ἀπὸ τῆς συλλήψεως ἀριθμήσομεν· ἐὰν δὲ ἐν ὀγδόῳ ἢ δεκάτῳ μηνὶ, τὸν ἀπὸ τῆς συλλήψεως οὕτω χρόνον δηλοῦσθαι φήσομεν. ἐμοὶ δ' οὐκ ἀδύνατον τοῦτο φαίνεται καθ' ἑκατέραν τῶν λέξεων ἑκατέρως ἀκούειν καὶ χρὴ τοῦ λεγομένου τὴν κρίσιν ἐπὶ τῇ πείρᾳ τίθεσθαι,

ceptaculorum per futuras exfiliunt; aequos autem magnitudine affectus magis cenforia naturaliter corpora percipiunt, magis vero fentientia ab inferentibus dolorem caufis magis cruciantur. His fane de caufis in fincipite dolores fiunt, modo illa invenienda caufa fupereft, propter quam octo aut decem menfibus mulieribus ita male habitis in coxendice finit, hoc eft irruit morbus. Verum quoniam nonnulli non octo aut decem menfibus, fed octavo aut decimo fcribendum cenfent, dicuntque in multis et potiffimum vetuftiffimis codicibus hoc Graecum elementum et hoc η reperiri, ι quidem loco hujus dictionis, ι loco decem fcriptum effe, ulterius quae et in iftis fit differentia perpendamus. Si enim ita legamus, octo aut decem menfibus in coxendicem finire, ab abortu, non a conceptu menfes numerabimus; fi vero octavo menfe aut decimo, fic a conceptu tempus fignificari affirmabimus. Mihi fane id fieri poffe videtur, ut fuam utramque lectionem utroque modo fententia accipiatur; at hujus quod dicitur

Ed. Chart. IX. [859. 360.] Ed. Bas. V. (444.)

καθάπερ ἐγὼ διὰ παντὸς ἐπὶ πάντων τε τῶν τοιούτων ἐποίησα καὶ τοῦδε τοῦ νῦν εἰρημένου. καί μοι παραφυλάττοντί ποτε ἐν μ' ἡμέραις, ἐνίοτε δ' ἐν δύο μησὶν ἢ τέτταρσιν ἐφάνη τελευτῆσαν τὸ νόσημα, τισὶ δὲ καὶ μέχρι πλειόνων ἐξετάθη, καί τινες ὄντως ἐς ὄγδοον ἦλθον μῆνα καὶ ἄλλαι τινὲς ἐς δέκατον. ἐθεασάμην δὲ καὶ τὴν εἰς ἰσχίον ἐκ μήτρας ἀπόστασιν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολλῶν, καίτοι πολλὰς ἐφ' ὑστέρᾳ κακοπραγούσῃ χρονίως πασχούσας εἶδον. ὀκνηρῶς οὖν εἶχον ζητεῖν τὴν αἰτίαν οὗ μήπω τὴν ὕπαρξιν εὗρον ἀληθευομένην. ὁ γὰρ Ἀριστοτέλης ἀξιοῖ προεγνωσμένου βεβαίως τοῦ ὅτι, ζητεῖσθαι χρῆν τὸ διότι. πρὶν δ' ὅτι γίνεται βεβαίως μαθεῖν, εἴ τις ζητοίη τὸ διότι, φανερός ἐστιν ἀδολεσχεῖν τε καὶ ληρεῖν προῃρημένος, οὐ τἀληθὲς εὑρεῖν ὀρεγόμενος. οἱ γοῦν ἐπιχειρήσαντες εἰπεῖν καὶ τοῦδε τὴν [360] αἰτίαν τοιαῦτα λέγουσιν. ὅσαι μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ τῆς ἀμβλώσεως χρόνου εἰς ὀκτὼ ἢ δέκα

judicium experientiae committendum eſt; quemadmodum ego et in omnibus id genus et id eo, de quo nunc loquimur, ſemper feci. Atque obſervanti mihi nonnunquam quadraginta diebus, nonnunquam duobus menſibus aut quatuor morbus finiri atque aboleri viſus eſt; quibusdam vero et in plures menſes productus fuit et nonnullae revera ad octavum menſem, aliae et ad decimum pervenerunt. Vidi quoque ex utero in coxendicem migrare colligique materiam; id vero haud in multis, quamvis multas ex utero male habente diu laborantes ſpectaverim. Ejus itaque inveſtigare cauſam gravabor, quod nondum an revera ita eveniret certior factus eſſem. Ariſtoteles namque, an eſt, prius firme cognito; deinde propter quid eſt quaeri oportere praecepit, quod ſi quis antequam, an eſt, firma notitia perceperit, propter quod ſit, inveſtigaverit, homo iſte nugari garrireque maluiſſe, quamvis veritatem explorare videtur. Igitur qui et nunc propoſitae rei cauſam reddere conati ſunt, haec in medium afferunt. Quicunque enim a tempore abortus uſque ad octo aut

μῆνας ἀριθμεῖν ἀξιοῦσι, τὴν ὑστέραν φασὶν εἰθίσθαι κακοπαθεῖν ἐν δυσὶ τούτοις χρόνοις, ὀγδόῳ καὶ δεκάτῳ μηνί. κατὰ μὲν γὰρ τὸν ὄγδοον μῆνα στρέφεσθαι τὸ ἔμβρυον, ἀποκυΐσκεσθαι δ' ἐν τῷ δεκάτῳ. καὶ νῦν οὖν ταῖς αὐταῖς προθεσμίαις τὴν τῶν λυπούντων ἀπόκρισιν ποιεῖσθαι δι' ἀποσκήμματα εἰς χωρίον πλησίον τε κείμενον καὶ δέξασθαι τὰ πεμπόμενα δυνάμενον. ὅσοι δ' ἀπὸ τοῦ τῆς συλλήψεως χρόνου κελεύουσιν ἀριθμεῖν, εὐλογώτερον εἶναί φασιν, ὡς εἰ καὶ μηδεμία μεταξὺ φθορὰ περὶ τὸ ἔμβρυον ἐγεγόνει, νεωτέραν δ' ἄν τινα κίνησιν ἡ μήτρα περὶ αὐτὸ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔσχεν ἢ στρεφόμενον ἢ ἐκκρινόμενον, οὕτω καὶ νῦν ἴσχειν. ἑκάτεροι δ' ἁμαρτάνουσι τὰς κινήσεις τοῦ ἐμβρύου ταῖς ὑστέραις ἀνατιθέντες. εἴτε γὰρ στρέφεται κατὰ τὸν ὄγδοον μῆνα, πάντως δήπου τὴν κίνησιν ταύτην ἐξ ἑαυτοῦ ποιεῖται, τήν τ' ἀποκύησιν, ὅταν κινούμενον ἰσχυρότερον ἀποῤῥήξῃ τινὰ τῶν περιεχόντων ὑμένων, λαμβάνει, τοῦτο γὰρ κἀν τῷ περὶ παιδίων φύσεως εἴρηται κατὰ τήνδε τὴν λέξιν· Ὅταν δὲ τῇ γυναικὶ ὁ τόκος

decem menses numerare dignum putant, uterum duobus temporibus, octavo scilicet mense et decimo, malis tolerandis assuevisse dicunt: octavo enim mense foetum converti, decimo autem in lucem edi: sic igitur et in praesentia iisdem statis temporibus contristantes humores excerni, quae in locum vicinum, suscipereque transmissa potentem, irruerunt, asseverant. At qui a conceptionis tempore numerandum esse jubent, rationi magis consentaneum esse dicunt, ut quemadmodum etsi tempore intermedio foetus nullo vitio tentatus sit, novum tamen aliquem motum uterus circa ipsum temporibus istis, dum aut convertitur, aut partu editur, habuerit, ita et nunc habeat. Caeterum utrique falluntur, qui foetus motiones utero tribuant. Quando enim octavo mense convertitur, hunc sane motum omnino ex se ipso ciet, atque tunc pariter, cum vehementius commotus aliquam ex continentibus membranis effregerit, hoc enim et in libro de pueri natura hisce verbis testatum est: Quum vero mu-

παραγίνηται, συμβαίνει τότε τῷ παιδίῳ κινουμένῳ καὶ ἀσκαρίζοντι καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ ῥῆξαί τινα τῶν ὑμένων τῶν ἐσωτάτω. ῥαγέντος ἑνὸς οἱ λοιποὶ ἀκινδυνοτέρην δύναμιν ἔχουσι καὶ ῥήγνυται πρῶτος μὲν ὁ ἐκείνου ἐχόμενος, ἔπειτα δ' ὕστατος. ὅταν οὖν μηκέτι ἐν τῇ μήτρᾳ περιέχηται τὸ παιδίον ἀμβλωθὲν, οὐδὲ τὰς κινήσεις αὐτοῦ σώζεσθαι δυνατόν ἐστιν. ὁμοίως δὲ τούτοις εἰσὶν ἀπίθανοι καὶ ὅσοι φασὶ τὸν ἕβδομον μῆνα καὶ τὸν ἔνατον τὰς ἀποκυήσεις τῶν ἐμβρύων ἔχειν. τὸν δὲ ὄγδοον καὶ δέκατον τὰς παρὰ φύσιν ἀποστάσεις ὑστεριζούσας ἑνὶ μηνὶ τῶν κατὰ φύσιν, ὅπερ κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν εἰρῆσθαί φασι, κατ' ἐκείνην τὴν λέξιν, ἐν ᾗ φησι, τῇ ὑστεραίῃ, ὡσανεὶ τῷ ὑστέρῳ χρόνῳ ἢ μηνί. προεξηγησάμεθα δὲ τοῦτο κατ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ἐγὼ δὲ εἰ λεγόμενον αὐτὸ πρότερον ἑωράκειν οὕτως ἔχον, ἐζήτουν ἂν αὐτοῦ φιλοπονώτερον τὴν αἰτίαν. ἐπεὶ δ' ἐν πολλαῖς χρόνων προθεσμίαις ἐθεασάμην τὰ τῆς ὑστέρας πάθη κρινόμενα καὶ συμφωνοῦντά γε ταῖς τῶν κρισίμων ἡμερῶν περιόδοις, ἃς αὐτὰς ἐδίδαξεν ἐν προ-

lieri partus tempora adveniunt, tunc puero, commoto manibusque et pedibus sese agitanti aliquando, intimarum membranarum dirumpere accidit: una effracta, reliquae imbecilliorem facultatem habent; atqui prima foetum ambiens laceratur, deinde ultima. Quando igitur, nec dum utero foetus per abortum ejectus continetur, neque ut motus ipsius incolumes serventur fieri potest. Perinde vero atque isti neque illi fide digni sunt, qui septimum mensem ac nonum foetuum partus efficere, octavum vero ac decimum egressiones propter naturam uno mense naturalibus tardiores efficere asserunt, quod secundo popularium morborum libro dictum esse volunt in illis verbis, ubi dixit, postero; ac si dixisset posteriorem tempore aut mense; sed hoc prius in eo libro declaravimus, at ego si hoc dictum ita se habere prius vidissem, perquisivissem utique ipsius causam diligentius; sed quoniam per multa stata tempora uteri affectus judicari et judicatoriorum die-

γνωστικῷ, καταλείπω τὴν ζήτησιν τῆς αἰτίας, οὔτε διὰ παντὸς ὁρῶν τὸ εἰρημένον οὕτως ἔχον οὔθ' ὡς πολύ. τεθεαμένον δ' ἴσως κατὰ τύχην ἐπὶ δυοῖν ἢ τριῶν γυναικῶν τὸν ταῦτα γράψαντα συμβὰν οὕτως, εἴθ' ὁ Ἱπποκράτης αὐτός ἐστιν εἴτε Θέσσαλος εἴτ' ἄλλος τις, ἀποφήνασθαι προπετέστερον ἡγοῦμαι καθολικὴν ἀπόφασιν ἐπὶ πράγματι μήτε διὰ παντὸς, ὡς ἔφην, μήτε πολλάκις γινομένῳ. ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν τέλος ἐχέτω. μνημονεύσωμεν δὲ τῶν προθέντων ἐν τῇ γραφῇ τὸν καὶ σύνδεσμον ἐν τῷ μεταξὺ ταῦτο, ἐς καρηβαρίην τρέπεται καὶ τοῦ κατὰ τὸ βρέγμα ὀδύναι καὶ ποιήσωμεν ὅλην τὴν γραφὴν τοιάνδε· ὅσῃσιν ἀπὸ φθορῆς περὶ ὑστέρην καὶ οἰδημάτων ἐς καρηβαρίην (445) τρέπεται, καὶ κατὰ τὸ βρέγμα ὀδύναι καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀπὸ ὑστερέων, ταύτῃσιν ἐν ὀκτὼ ἢ δέκα μησὶν ἐς ἰσχίον τελευτᾷ. ἰατρικὸν γάρ τινα διορισμὸν εἰς πρόγνωσιν χρήσιμον, οὐκ αἰτιολογικὸν ἐπεισάγουσι τῷ πρόσθεν λόγῳ τοιαύτην ἀξιοῦντες εἶναι τὴν διάνοιαν. ὅσαις γυναιξὶν [361] οἰδημάτων

rum circuitibus consonare perspexi, ut ipse in libro de praesagiis docuit, causae inventionem relinquo, quum neque semper neque plerumque ita fieri videam. Verum scriptorem hunc, sive Hippocrates sit sive Thessalus sive alius quispiam, in duabus forsan aut tribus mulieribus ita evenisse fortuito conspicatum, inconsultius de re neque semper neque crebrius incidente, ut diximus, in universum pronunciasse existimo. Sed de his hactenus a nobis dictum esto. Eorum autem meminerimus, quae in narratione Hippocrates conjunctionem *et* interjecerunt inter eam partem, in capitis gravitatem vertitur et eam in syncipite dolores, totamque scripturam ita constituemus. Quibuscunque a perditione circa uterum et tumoribus in capitis gravitatem commutatur et in sincipite dolores et quicunque alii ab uteris, iis octo mensibus aut decem in coxendicem desinit. Medicinalem sane quandam praescriptionem ad praesagiendum utilem, non causas reddentem priori sermoni adjungunt, talem judicantes esse sententiam:

Ed. Chart. IX. [861.] Ed. Baf. V. (445.)

ἐν ταῖς μήτραις, ἐπ᾽ ἀμβλώσει γινομένων, ἐς καρηβαρίην τρέπεται καὶ κατὰ τὸ βρέγμα αὐτέῃς ὀδύναι γίνονται ταύταις ἐν ὀκτὼ ἢ δέκα μησὶν ἐς ἰσχίον μετάστασίς ἐστι τῶν τὰς μήτρας λυπούντων, ὡς οὔτε πάντων τῶν κατὰ τὰς ὑστέρας οἰδημάτων καὶ τὸ βρέγμα τὰς ὀδύνας ἐργαζομένων οὔτε πάντων ἐς ἰσχίον κατασκηπτόντων, ἀλλ᾽ ἐκείνων μόνων ὅσα κατὰ τὸ βρέγμα ποιεῖται τὰς ὀδύνας. ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο παραφυλάξας εὗρον οὕτω γινόμενον, οὐ μὴν οὐδ᾽ αὐτοί τινα λόγον αὐτοῦ λέγουσι. διὰ τί γὰρ ἐκεῖνα μόνα τῶν κατὰ τὰς μήτρας οἰδημάτων ἐς ἰσχίον ἀποσκήπτειν· ἀξιοῦσιν ὅσα κατὰ τὸ βρέγμα τὰς ὀδύνας ἐποιήσατο, λέγειν οὐκ ἔχουσιν. οὐδ᾽ ἡμεῖς οὖν αὐτοῖς πιστεύσομεν, ὡς ἂν μήτε δι᾽ ἐμπειρίας εἰληφότες τοῦ λόγου τὴν πίστιν μήτ᾽ ἐκ τῆς τοῦ πράγματος φύσεως ἐνδεικτικῶς. εὔδηλον δ᾽ ὅτι καὶ τὴν λέξιν ἐκείνην, καθ᾽ ἣν καὶ ἄλλαι ἀπὸ ὑστερέων ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψεν, ἐξηγοῦνται διττῶς. ἔνιοι μὲν ἐπὶ τὰς ἐν τῇ μήτρᾳ διαθέσεις ἀναφέροντες τὸν λόγον, ὡς οὐδὲν ἧττον, ἀπα-

quibuscunque mulieribus in utero ex abortu tumoribus excitatis in capitis gravitatem fit commutatio et in fyncipite iisdem dolores fiunt, iftis octo et decem menfium fpatio in coxendicem uterum vexantia recumbunt; tanquam non omnibus uteri tumoribus fincipiti dolorem inferentibus, neque omnibus in coxendicem abfcedentibus, fed illis tantummodo qui in fincipite dolores creant. Verum quum id quoque ego obfervaverim, haud ita fieri compertum habui. Quin etiam neque ipfi hujusce rei aliquam rationem afferunt: cur enim foli illi uteri tumores, qui fincipiti dolores intulerunt, in coxendicem ab iis migrare putentur, affignari caufa non poteft. Quamobrem neque nos ipfis crediderimus, utpote neque ab experientia neque ex rei natura indicatorie fermonis hujus affirmationem confequuti. Illud quoque in confeffo eft eam partem quam ita fcripfit Hippocrates, et quaecunque aliae, ab uteris, duobus modis explanari. Quidam fane ad uteri affectus fermonem referunt tanquam omnibus ipfis aut

σῶν αὐτῶν, τῆς προειρημένης τὰς καρηβαρίας τε καὶ κατὰ τὸ βρέγμα μάλιστα γινομένας ὀδύνας ἑπομένας ἐχουσῶν. ἔνιοι δ᾽ ἐπὶ τὰς τῆς κεφαλῆς διαθέσεις ἀναφέρουσι τὸν λόγον, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἔγραψεν. ὅσαις ἀπὸ φθορῆς καὶ οἰδημάτων ἐς καρηβαρίαν τρέπεται, κατὰ τὸ βρέγμα εἰσὶν ὀδύναι καὶ ἄλλαι δὲ τῆς κεφαλῆς διαθέσεις αἱ ἀπὸ ὑστερῶν γινόμεναι κατὰ τὸ βρέγμα μάλιστα διασημαίνουσιν. ἄλλας διαθέσεις ἀκούσωμεν τὰς ἀναλόγους τῇ καρηβαρίᾳ, καλοῦσι δὲ τὰς μέν τινας αὐτῶν κεφαλαίας, τὰς δὲ ἡμικρανίας, τὰς δὲ κεφαλαλγίας ἁπλῶς.

γ΄.

Οἱ φοξοὶ οἱ μὲν κρατεραύχενες ἰσχυροὶ καὶ τἄλλα καὶ τοῖσιν ὀστέοισιν, οἱ δὲ κεφαλαλγέες καὶ ὠτόῤῥυτοι, τουτέοισι ὑπερῷαι κοῖλαι καὶ ὀδόντες παρηλλαγμένοι.

---

minus quam praedictus capitis gravitates et in fincipite dolores evenientes habentibus. Alii vero ad capitis affectus fermonem referunt, ac fi ita omnem verborum feriem fcripfiffet: quibuscunque a perditione et tumoribus in capitis gravitatem vertitur, in fincipite dolores funt et alii quoque capitis affectus ab utero exorti in fincipite maxime fefe oftendunt. Alios affectus intelligamus capitis gravitati proportione refpondentes, aliquos autem ex ipfis cephalaeas vocant, aliquos hemicranias, aliquos cephalalgias, id eft capitis dolores fimpliciter.

III.

Qui acuminato funt capite et valida quidem cervice; tum caeteris tum offibus robufti funt. Qui vero caput dolent, fluentes habent aures, his palatum concavum eft et dentes perverfa ferie pofiti.

Κἀνταῦθα πάλιν οὐδὲν διαφέρει πότερα κρατεραύχενας ἐν πέντε συλλαβαῖς ἢ κρατραύχενες ἐν τέτρασί τις γράψειε. τοὺς γὰρ κρατεροὺς ἔχοντας τοὺς αὐχένας, ὅπερ ἐστὶν ἰσχυροὺς, ἑκατέρα τῶν φωνῶν σημαίνει. τὸ μέντοι μακραύχενες, ὅπερ ἔνιοι γράφουσι τὴν παλαιὰν ὑπαλλάττοντες γραφὴν, οὐ ταὐτὸν δηλοῖ. κρατερὸς μὲν γὰρ αὐχὴν ὁ ἰσχυρὸς ὀνομάζεται, διὰ σκληρότητα καὶ μέγεθος ὀστῶν τοιοῦτος γινόμενος τοὐπίπαν. οὕτως δ' ἔχουσι καὶ οἱ περικείμενοι τοῖς ὀστέοις μύες τε καὶ τένοντες καὶ σύνδεσμοι. μακροὶ δ' αὐχένες οὐχ ὅπως ἐν ἀρετῆς μέρει γίνονται, ἀλλὰ καὶ μοχθηροὶ τοὐπίπαν εἰσὶ, παραπλησίως τῷ στενῷ καὶ μακρῷ θώρακι. καὶ [362] γὰρ καὶ τοῦτον εὐρὺν εἶναι προσήκει, οὐ πλατὺν μόνον ἢ μακρόν. εὐρὺς δ' ἐν τῇ κατὰ βάθος τε καὶ πλάτος διαστάσει καὶ θώραξ καὶ αὐχὴν καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἄλλο γίνεται μόριον, ὅταν ἀνάλογον ἀλλήλοις αὐξηθῇ ταῦτα. πάντως δ' ἐπ' αὐτῶν ἐστι καὶ τὸ μῆκος, ἤτοι μεῖζον ἢ ἴσον γε τοῖς συμμέτρως ἔχουσιν. ὁ μὲν οὖν θώραξ τῶν ἐντυγχανόντων ἡμῖν ἀνθρώπων οὐ φαίνεται, πρὶν γυ-

Hoc loco etiam nihil refert, utrum craterauchenes Graeca voce per quinque fyllabas aut cratrauchenes per quatuor quispiam fcripferit: robuftis enim cervicibus homines utraque vox fignificat. Macrauchenes vero, id eft longicolli, ut nonnulli veterem fcripturam permutantes fcribunt, non eandem rem fignificat. Valida enim cervix robufta nominatur ob duritiam magnitudinemque offium, plerumque talis exiftens, ita quoque fe habent ipfi circumpofiti mufculi, tendones et copulae; at longae cervices tantum abeft ut vi aliqua polleant, ut etiam prorfus vitiofae fint, perinde atque anguftum longumque pectus, quandoquidem id amplum effe, non latum dumtaxat aut longum, oportet. Amplum autem in lati profundique dimenfione pectus, collum et aliud quodque membrum confiftit, cum proportione inter fe congrua ea aucta fuerint, in ipfis vero prorfus et longitudo aut major eft aut aequalis iis quae moderate fe habent. Hominum quidem nobis obviam venientium pectora non prius apparent

μνωθῆναι τὸ σῶμα. τὴν δὲ κεφαλὴν εὐθέως ὁρῶμέν τε καὶ γνωρίζομεν ὅ τί περ ἂν ἔχῃ κατά τε τὴν διάπλασιν καὶ τὸ μέγεθος σφάλμα· κατὰ μὲν τὸ μέγεθος, εἴτε σμικροτέρα τοῦ προσήκοντος ἢ μείζων γεγονυῖα, κατὰ δὲ τὴν διάπλασιν ἢ ἀκριβῶς στρογγύλην, τήν τε κατὰ μέτωπον ἐξοχὴν καὶ τὴν κατὰ τὸ ἰνίον ἀπολωλεκυῖα τελέως, ἢ φοξὴ προμηκεστέρας τοῦ δέοντος ἔχουσα τὰς ἐξοχὰς, ἤτοι γ' ἀμφοτέρας ἢ τὴν ἑτέραν ἢ μίαν ἔχουσα μόνην, ἀπολωλεκυῖα δὲ τὴν ἑτέραν. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς μείζονός τε καὶ φοξῆς ἐπισκέπτεσθαι προσήκει τό τε ποσὸν τῆς ὑπεροχῆς καὶ τὴν τοῦ αὐχένος ὑπεροχὴν, εἰς τὸ διαγνῶναι πότερον ἄμεινον αὐτοῖς ἢ χεῖρον ἡ κεφαλὴ κατεσκεύασται. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ὑπομνήμασιν οὐ μικρὰ χρεία γινομένη τοῖς ἰατροῖς ἔκ τε τοιαύτης γνώσεως εἰς φυλακὴν τῆς τοῦ μέρους ὑγείας καὶ τὴν ἐσομένην ἐπανόρθωσιν, εἰ φθάσειέ ποτε μαθεῖν. ἐπὶ δὲ τῆς ἐναργῶς μικρᾶς ἐγνωκέναι μὲν χρὴ τὴν σμικρότητα, προσεπισκέπτεσθαι δὲ ἐκ περιουσίας καὶ τὰ κατὰ τὸν τράχηλον. ἐπειδὴ στελέχει παραπλησίως

quam eorum corpora nudata fuerint: sed caput illico adspicimus et quodnam in formatione ac magnitudine vitium habeat cognoscimus: in magnitudine, si minus sit aut majus quam conveniat; in formatione, si exquisite rotundum sit, frontis occipitiique prominentia carens penitus aut acutum productiores, quam deceat, eminentias habens aut utrasque aut altera tantum: aut una dumtaxat eminentia praeditum, altera vero privatum. In majore itaque capite et acuto et excessus quantitas consideranda est et ipsius cervicis excellentia, ut ipsis meliusne an deterius caput formatum sit, dignoscere valeamus. Declaratum est enim in libris de tuenda sanitate non mediocrem utilitatem medicos ex hujusmodi cognitione percipere et ad servandam membri sanitatem et ad futuram vitii emendationem, si quando didicisse prius acciderit. Sed in capite evidenter parvo parvitatem quidem novisse opus est et ea praeterea, quae ad collum pertinent, ex abundanti consideranda, quoniam perinde ac truncus dorsi

ἡ ῥάχις ὡς ἐκ ῥιζώσεως πέφυκε τῆς κεφαλῆς. ἔμαθες γὰρ ἐξ ἐγκεφάλου τῷ νωτιαίῳ μυελῷ τήν τε τῆς γενέσεως ἀρχὴν εἶναι καὶ τὴν τῶν δυνάμεων χορηγίαν. περιέχουσι δὲ τοῦτον οἱ σπόνδυλοι λεπτὸν μὲν ὄντα μικροί, παχὺν δὲ γενόμενον εὐρεῖς. ὥσπερ οὖν ὁ μέγας μὲν θώραξ εὐρυχωρίαν τε μεγάλην ἔνδοθεν ἔχει, καθ' ἣν ἄθλιπτα καὶ μεγάλα δύο σπλάγχνα περιέχεται πνεύμων καὶ καρδία. ὁ δὲ σμικρὸς ἀνάλογον αὐτῷ καὶ ταῦτα ἔχει σμικρά τε καὶ στενοχωρούμενα. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ ῥάχις ἀνάλογον ἑαυταῖς ἔχουσιν ἐγκέφαλόν τε καὶ νωτιαῖον. ὅταν μὲν εἰς μέγεθος ἐπιδῶσιν, αὐτούς τε μεγάλους εὐρείας τε τὰς τοῦ πνεύματος χώρας ἐν αὐτοῖς ποιοῦσιν, αἱ δὲ σμικραὶ τἀναντία. φαίνεται δὲ καὶ τὰ τῆς διανοίας βεβλαμμένα τοῖς ἐναργῶς ἔχουσιν, ἤτοι πάνυ μεγάλας ἢ πάνυ σμικρὰς τὰς κεφαλάς. ἀλλ' αἱ μὲν σμικραὶ μοχθηραὶ διὰ παντός, αἱ δὲ μεγάλαι γένοιντ' ἄν ποτε κατὰ τὸ σπάνιον ἐπὶ ῥώμῃ

ſpina ex capite tamquam ex radice praegerminat. Alibi enim didiciſtis, medullae dorſi a cerebro et ortus initium et facultatum copiam ſuggeri: hanc medullam vertebrae includunt, tenuem quidem puſillae, craſſiorem autem factam ampliores. Quemadmodum igitur magnum pectus ampla interius cavitate inane eſt, in qua duo magna viſcera, pulmones ſcilicet atque cor, nulla ex parte compreſſa continentur: perinde et exiguum pectus proportione ſibi reſpondentia haec viſcera continet, exigua videlicet et in anguſtiis verſantia; haud aliter caput et dorſi ſpina magnitudine reſpondentia et cerebrum et medullam includunt. Quum enim membra haec grandiora ſunt et cerebrum et medullam ampliores latioresque ſpiritus cavernas in ipſis efficiunt; at ſi puſilla fuerint, contrarium evenit. Vis praeterea cogitandi iis, qui aut nimis magna capita aut nimis exigua evidenter poſſident, oblaeſa eſt. Sed exigua capita ſemper prava ſunt: magna vero, licet raro, nonnunquam tamen et bona fuerint et ob facultatis co-

τε τῆς κατὰ ταῦτα δυνάμεως καὶ πλήθει τῆς ὕλης, ἐξ ἧς διεπλάσθησαν, ὅπερ ὑπάρξαι φασὶ καὶ Περικλεῖ τῷ Ἀθηναίῳ συνετωτάτῳ γενομένῳ. σκώπτεται γοῦν ὑπὸ τῶν κωμικῶν ἐπὶ μεγέθει κεφαλῆς. ἔτι δὲ μᾶλλον, ἐὰν καὶ τὸ κατὰ φύσιν σχῆμα φυλάττῃ καὶ τὸν αὐχένα κρατερὸν ἔχῃ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς δεδορκότας δριμὺ, γνωστέον ἄριστα διακεῖσθαι τὴν τοιαύτην κεφαλήν. αἱ δὲ φοξαὶ, καὶ γὰρ καὶ τούτων ἔφην τινὰς οὐκ εἶναι μεμπτὰς, γίνονται μὲν ὑπαλλαττομένης κατά τι τῆς ἀρίστης διαπλάσεως, ἥτις ἔοικε προμήκει σφαίρᾳ τεθλιμμένῃ καθ' ἑκάτερον οὔσῃ· ἤτοι δὲ λείπουσαν ἔχουσι τὴν κατ' ἰνίον ἢ μέτωπον ἐξοχὴν ἢ περαιτέρω [863] τοῦ προσήκοντος ηὐξημένην. ὡς τὸ πολὺ μὲν οὖν, ἔφην, ὥσπερ τὴν μεγάλην, οὕτω καὶ ταύτας εὑρήσεις μεμπτάς. ἐν δὲ τῷ σπανίῳ γίνονται καὶ τούτων τινὲς ἀγαθαὶ, τῆς διαπλαττούσης δυνάμεως τὴν ὕλην, ἐξ ἧς ἐγεννήθη κυούμενος ὁ ἄνθρωπος, ἰσχυρᾶς ὑπαρχούσης, ὡς μὴ νικηθῆναι τῷ πλήθει τοῦ ῥυέντος ἐπὶ τὸ χωρίον αἵμα-

rum formatricis robur et materiae, unde creata ſunt, ubertate, quali capite Pericles Athenienſis vir prudentiſſimus fuiſſe traditur; unde et comici ejus capitis magnitudinem dicteriis laceſſunt. Praeterea vero magis grande caput bonum ſit, ſi et naturalem figuram retineat et cervicem validam et oculos acute cernentes habeat: tunc enim optime hujusmodi caput ſeſe habere ſciendum eſt. Verum acuta capita, nam et ex his quaedam non eſſe improbanda affirmavimus, optima figura aliquantulum permutata fieri dicimus. Optima enim capitis figura oblongo orbi utrinque compreſſo ſimilis eſt, deficit autem acuto capiti aut occipitii aut frontis eminentia aut ultra quam deceat productam habet. Plerumque igitur, ut dixi, quemadmodum magnum caput, ita et hujusmodi acuta, mendoſa improbaque reperies; raro tamen et ex his aliqua bona fuerint, facultate materiam, ex qua homo in utero creatus eſt, efformante admodum valida, neque ſanguinis in uterum defluentis multitudine ſuperata, ſed contra

τος, ἀλλ' ἐξαρκέσαι τε καὶ ἀντισχεῖν αὐτὸ καὶ διαπλάσαι καλῶς. ἐπεὶ τοίνυν ἤτοι διὰ τὴν ἔνδειαν ὁποτέρας τῶν ἐξοχῶν ἢ διὰ τὴν ἐπαύξησιν αἱ φοξαὶ γίνονται κεφαλαὶ, πρῶτον μέν σε χρὴ προσέχειν τὸν νοῦν πότερον αὐξηθείσης ἢ μειωθείσης, οὐ μεμπτὸν δ' ἀεὶ, τὸ προσαυ- (446) ξηθείσης. ἀλλὰ συνεπισκέπτεσθαι χρὴ τηνικαῦτα πρῶτον μὲν τὴν εὐσχημοσύνην τῆς ἐπαυξήσεως· αἱ γὰρ ἀπρεπεῖς ἐπαυξήσεις εἰσὶ μοχθηραί· δεύτερον δὲ πότερον ἡ κατ' ἰνίον ἐξοχὴ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς γέγονε μείζων ἢ τὸ κατὰ πρόσωπον μέρος ηὔξηται, βέλτιον εἶναι νομίζοντα αὐξηθῆναι τὴν κατ' ἰνίον. αὐτίκα γὰρ ἥ τε κυριωτάτη τῶν κοιλιῶν ἐστὶ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἡ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ῥίζωσις. εἶτα καθεξῆς σκοπεῖν τὸν αὐχένα πότερον ἀσθενὴς ἢ κρατερός ἐστιν. ἐὰν γὰρ ἥ τ' ἐξοχὴ μήτ' ἀσχήμων ᾖ μήθ' ὑπερβαλλόντως μεγάλη, γενναῖός τε αὐτὴν ἐκδέχεται τράχηλος, ἀποδέχου τὴν ὀξύτητα τῆς τοιαύτης κεφαλῆς. ἰσχυροὺς γὰρ εὑρήσεις τούτους τά τε ἄλλα κἀν ταῖς ὀστοῖς. ἐπίσκεψαι

ejus vim fuftinere, refiftere eleganterque effingere potens fuit. Quando igitur ob alterutrius eminentiae defectum aut excessum acuta capita redduntur, primum quidem te illud animadvertere decet, utrum aucta aut diminuta prominentia acutum caput evaferit: vitiofum enim femper eft ex comminuta mucronatum caput: non femper malum ex adaucta. Verum autem praeterea confiderare convenit inprimis quidem decoram incrementi formam; deformia enim incrementa prava funt: fecundo utrum capitis excessus, qui in eo occipitio eft, plus quam ea, quae a facie eft, pars excreverit: melius enim putandum eft, occipitii eminentiam majorem effe, ibi namque et nobiliffimus cerebri finus et dorfi medullae exortus locati funt. Poftea deinceps cervicem confiderato, imbecillane fit an robufta; nam fi eminentia neque indecora fuerit, neque ultra modum grandis validumque eam collum fuftineat, hujusmodi capitis acumen probato: hos enim homines et aliorum membrorum, fed. offium praecipue viribus pollere compe-

δ' ἐνταῦθα τίνα λέγει τὰ ἄλλα, πότερα τὰ κατὰ θώρακα καὶ ἧπαρ, ὡς εἶναι τὰς τρεῖς ἀρχὰς τοῖς τοιούτοις γενναίας, οὐ μόνον τὴν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον· ἢ τἄλλα μόνα λέγει διὰ τὰ τὴν πρώτην ἀρχήν τε καὶ γένεσιν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἔχοντα. ταῦτα δέ ἐστι νωτιαῖος καὶ νεῦρα καὶ σὺν αὐτοῖς ἡ τῶν ὀστῶν οὐσία καὶ ἡ τῶν μυῶν, ἅπερ ἐξ ἀνάγκης συναυξάνεται καὶ συγκρατύνεται τῇ κεφαλῇ. καὶ ταῦτα δὲ εὑρήσεις ὡς τὸ πολὺ συναυξανόμενα. τοῦ γὰρ αἵματος, ἐξ οὗ διεπλάσθησαν τὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν, ὄντος πολλοῦ τε καὶ εὐχρήστου καὶ τὴν ζωτικὴν δύναμιν, ἣν ἐκ καρδίας ἐδείξαμεν ὁρμᾶσθαι καὶ τὴν φυσικήν τε καὶ θρεπτικὴν ὀνομαζομένην, ἣν ἐξ ἥπατος ἔμαθες ἐπιῤῥεῖν ταῖς φλεψὶν, εὔλογον ὑπάρχειν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἰσχυρᾶς. καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ ζώῳ τὰ ὡς θεμέλια τοῦ παντὸς σώματος ἀναγκαῖον εἶναι γενναῖα. τῆς δ' ἐναντίως ἐχούσης κεφαλῆς, κατά τε τὸ μοχθηρὸν σχῆμα καὶ τὴν μικρότητα, προσεπισκέψασθαι τά τε καθ' ὑπερῴαν ἐν τῷ στόματι χωρία. καλεῖται δ' οὕτως τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ὑψηλῆς χώρας αὐτοῦ, ὅσον ὑπὲρ τὰς ἐκ τῆς

ries. Sed hoc loco et illud perpendito, quid si voluerit, quum dixerit et aliis: num intellexerit pectus et jecur, ut ejusmodi hominibus tria generosa principia insint, non solum cerebrum: an et alia illa sola dicat, quae primum initium et ortum ex capite habent; ea vero sunt dorsi medulla et nervi et cum ipsis ossium musculorumque materia, qui necessario una cum capite augescunt et roborantur. Haec membra vero plerumque in simul augeri comperies. Quando enim sanguis, ex quo capitis partes creatae sunt, multus atque bonus est, vitalem quoque potentiam, quam ex corde prodire ostendimus, nutricemque vocatam quam ex jecore in venas promanare didicisti, statim ab initio robustas esse credibile est; atqui hujusmodi animali prima veluti fundamenta totius corporis magnifica esse ac generosa necesse est. At in capite contra deformi effigie et exiguitate vitiosa, praeterea et in ore palati partes inspicito; ita vero appellant in eo altioris spatii partem illam, quae supra foramina e naribus in

ῥινὸς εἰς αὐτὸ συντερήσεις ἐστὶ μετέωρον. εὑρήσεις γὰρ οὖν καὶ τοῦτο κοῖλον, ἐφ' ὧν ἡ φοξότης ὀξεῖά τε καὶ ἀσχήμων ἐγένετο. καὶ γὰρ οὖν καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τούτους μάλιστα φοξούς. ἐπὶ πολλῶν δὲ καὶ ὀδόντες παρηλλαγμένοι φαίνονται, τουτέστιν οὐ κατ' εὐθὺ τοῖς ἄνωθεν οἱ κάτωθεν οὔθ' οἱ τομεῖς τοῖς τομεῦσιν οὔθ' οἱ κυνόδοντες τοῖς κυνόδουσι οὔθ' αἱ μύλαι ταῖς μύλαις, ἀλλ' οἷον ἀνεσπασμένον τε ἅμα καὶ διεστραμμένον αὐτοῖς φαίνεται τὸ στόμα. τούτους οὖν εὑρήσεις κεφαλήν τε συνεχῶς ἀλγοῦντας καὶ ῥευματιζομένους τὰ ὦτα, ποτὲ μὲν ἰχῶρι λεπτῷ καὶ ὑγρῷ, ποτὲ δὲ οἷον πυώδει τε καὶ δυσώδει, τῶν ἀσθενῶν μορίων εἰωθότων καὶ πολὺ καὶ μοχθηρὸν περίττωμα γεννᾷν. ὁπότ' οὖν σαφὴς ἐγένετο ἡ ῥῆσις, [864] μικρόν τι προσθεὶς ἐπ' ἄλλην μεταβήσομαι. τὸ δὲ μικρὸν τοῦτ' ἐστὶν ἀνάμνησις ἑνὸς τῶν εἰρημένων μοι κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦδε τοῦ λόγου. φαίνεται γὰρ ἤδη σαφῶς ὑπομνήματι μᾶλλον ἢ συγγράμματι τὸ προκείμενον ἐοικέναι βιβλίον,

ipſum pertinentia ſublimis eſt; invenies enim et hanc partem illis cavam, quorum acutum valde caput ac deforme eſt; hos autem praecipue vocant homines φοξοὺς, hoc eſt acuti capitis. In multis quoque dentes male poſiti videntur, id eſt non recte e regione ſuperiores cum inferioribus committuntur, neque inciſores cum inciſoribus, neque canini cum caninis, neque molares cum molaribus; ſed veluti revulſum juxta atque diſtortum in ipſis os apparet. Hos igitur crebro dolore capitis vexari conſpicies ipſorumque aures deſtillatione laborare, nonnunquam ſanie quadam tenui et liquida, nonnunquam ceu purulento humore ac foetido emanante: imbecilla namque membra multum planumque excrementum colligere conſueverunt. Igitur quum jam ſcriptoris ſermo explanatus fuerit, paucis quibusdam additis, aliam partem tranſibo. Ea vero pauca hujusmodi ſunt, reminiſcentia ſcilicet unius, quod a me hujus ſermonis initio dictum fuit; videtur enim jam aperte liber iſte commentario ma-

ἑαυτῷ τινὰ γράφοντος εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Ἱπποκράτους, ὡς ἕκαστον ἔτυχεν ἤτοι θεασάμενος ἢ διὰ λογικῆς σκέψεως ἐξευρών. οὐδὲν γὰρ οὐδ' ἐγγὺς οἰκεῖόν ἐστι τῇ πρώτῃ ῥήσει πρὸς τὴν δευτέραν, καθάπερ οὐδὲ τῇ τρίτῃ πάλιν πρὸς ταύτας.

δ'.

Ὅσοισιν ὀστέον ἀπὸ ὑπερώης ἀπῆλθε, τουτέοισι μέση ἵζει ἡ ῥίς. ὅσοισι δὲ, ὅθεν οἱ ὀδόντες, ἄκρη σιμοῦται.

Τὸ διαφράττον ὀστοῦν τοὺς δύο πόρους τῆς ῥινὸς ἐστήρικται κατ' ἄλλου τινὸς ὀστοῦ λεπτοῦ, τὴν μὲν ἀρχὴν ἔχοντος ἄνωθεν ἐκ τοῦ μεσοφρύου, τελευτῶντος δ' ἐπὶ τὸ πέρας τῆς ῥινὸς, ἔνθα τὰ πτερύγια. κατὰ τοῦτο μὲν οὖν τὸ μέρος ἐπίκειται τὸ διάφραγμα τῆς ῥινὸς, ἐκείνοις τοῖς χωρίοις, εἰς ἃ τὰ πέρατα τῶν τομέων ὀδόντων ἀνήκει. τὸ

gis quam justo volumini similis esse, Hippocrate sibi ipsi, ut memoriae subveniret, nonnulla scribente, prout unumquodque aut experientia comprehendisset aut rationali meditatione excogitasset. Nulla enim cognatio vel propinquitas primae parti cum secunda intercedit, quemadmodum rursus neque tertiae cum istis.

IV.

Quibus os a palato discessit, iis medius considit nasus. Quibus vero unde dentes procedunt, inde summus nasus simus efficitur.

Quod os duo nasi intersepit foramina, id alio quodam osse tenui fulcitur sursum ab intercilio principium habente et in extremum nasi, ubi alae sitae sunt, desinente. In ea igitur parte positum est nasi interseptum illis in locis ad quae inciforum dentium extrema perveniunt. Pars

δ' ἀνωτέρω τούτων ὑπερώα μὲν ὀνομάζεται, στηρίζεται δ' ἐπ' αὐτῆς τὸ μέσον τοῦ διαφράγματος τῆς ῥινός. ἔνθα ἂν οὖν ἀπόληταί τι τῶν στηριζόντων ὀστῶν, καταπῖπτον ἐνταῦθα τὸ διάφραγμα κοίλην ἐργάζεται κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τὴν ῥῖνα, καὶ καλεῖται ταύτης τὸ σύμπτωμα σιμότης.

ε'.

Αἱ τῶν νηπίων ἐκλάμψιες ἅμα ἥβῃ ἐστὶν οἷσι μεταβολὰς ἴσχουσι καὶ ἄλλας καὶ ἐς νεφρὸν ὀδύνη βαρεῖα, ὅταν πληρῶνται σίτου.

Ταύτην τὴν γραφὴν ἁπάντων μὲν τῶν ἐξηγητῶν εἰδότων, ἁπάντων δὲ τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων ἐχόντων, ἔνιοι τῶν νεωτέρων μεταγράφειν ἐπεχείρησαν ἄλλος ἄλλως, οἱ μὲν ἐπιλήψιες γράφοντες, οἱ δὲ καταλήψιες, οἱ δὲ ἐπιλάμψιες. ἡ δ' ἐξήγησις αὐτῶν ἐπιληψίαν αὐτῷ βούλεται δηλοῦσθαι, παυομένην ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἐκ νηπίου ἔχουσιν

autem his fuperior palatum quidem nominatur; ea vero medium nafi interfeptum nititur. Itaque ubi fulcientium offium aliquod decidens perierit, ibi interfeptum illa in parte nafum concavum efficit atque id ejus fymptoma fimitas vocatur.

V.

Puerorum fulgores una cum pubertate in quibusdam mutationes habent, atque etiam alias et ad renem urget dolor gravis, quum cibis implentur.

Hanc omnibus explanationibus fcripturam cognofcentibus et omnibus antiquis codicibus eam habentibus, nonnulli recentiores alius aliter eam mutare conati funt. Quidam enim epilepfies fcribunt, aliqui catalepfies, alii epilampfies, hoc eft effulgefcentiae. Ipforum autem interpretatio ab ipfo morbum comitialem fignificari vult, qui

αὐτὴν, ἐν τῇ τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὴν ἡβικὴν μεταβολῇ. καὶ γὰρ φαίνεται γινόμενον οὕτως, ἐὰν μή τις ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ πλημμελῶς διαιτώμενος αἴτιος αὐτῷ γένηται τοῦ [365] διαμεῖναι τὸ νόσημα. γίνεται μὲν οὖν ὡς τὸ πολὺ διὰ ψυχρὰν ἐγκεφάλου κρᾶσιν, συνεζευγμένης ὑγρότητος αὐτῇ τὰ πολλά. σπάνιοι γάρ αἱ ἐκ μορίου τινὸς ὁρμώμεναι, θεραπεύεται δ᾽ ὅταν ἡβάσκωσιν, ἐὰν καὶ τἄλλα τις ὡς προσήκει πράττῃ, διὰ τὴν ἐπὶ τὸ ξηρότερόν τε καὶ θερμότερον μεταβολὴν τῆς κράσεως ὅλου τοῦ σώματος. ὅπως γὰρ ὁ ἀκμάζων θερμότερός ἐστι τοῦ παιδὸς ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ κράσεων, ἔνθεν καὶ ὅπως ὁ παῖς οὐκ ἀκμάζοντός ἐστι θερμότερος. ὁ μὲν ἀκμάζων ἁπλῶς θερμότερος, ὁ δὲ παῖς οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ὅτι πλέον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἐκλάμψεις οὖν τοῦ θερμοῦ βούλονται λέγειν αὐτὸν οἱ καλέσαντες ἑαυτοὺς Ἱπποκρατείους, ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῆς ἐκτὸς φλογὸς, ἥτις ὅταν ἐπικρατήσῃ τῆς ὕλης, ὥστε ἑαυτῇ συνεξομοιῶσαι πᾶσαν, ἐξέλαμψέ τε καὶ φανερὰ πᾶσιν ἐγέ-

plerumque ab infantia laborantibus in ipfo a puerili aetate ad pubertatem tranfitu evanefcere confuevit. Etenim id ita fieri compertum eft, nifi quifpiam eo tempore vitiofa victus ratione utens, fibi ipfi confervandi morbi auctor fuerit. Oritur fane plerumque ob frigidam cerebri temperaturam, humiditate adjuncta frequenter idque faepius accidit, quoniam raro ex alicujus membri vitio provenit. Finitur autem quo tempore pubefcunt, fi et in aliis aegrotus, ut decet, fe gefferit, quia totius corporis temperamentum ad ficcius calidiusque convertitur. Quo enim pacto juvenis puero calidior fit, in libris de temperamentis didiciſti: ubi etiam quo modo puer juvene fit calidior declaravimus: juvenis quidem abfolute calidior, puer vero non abfolute, fed eo quod plus innati calidi poffideat. Illi itaque qui fe ipfos Hippocraticos nominant, ipfum fulgores calidi dicere volunt, per translationem ab externa flamma, quae quum materiam vicit eamque fibi ipfi omnem affimilavit, effulget manifeftaque omni-

νετο, κατακεκρυμμένη πρόσθεν, ἡνίκα τὴν ὕλην ὑγρὰν οὖσαν ἐξήραινεν. ὁ δέ γε Ζεῦξις, ὡσαύτως δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἐμπειρικῶν τινες, οὐχ οὕτως ἀκούουσι τὴν ἔκλαμψιν, ἀλλ' ἑτέρῳ τινὶ τρόπῳ· μαθήσῃ δὲ τῆς τοῦ Ζεύξιδος ῥήσεως παραγραφείσης ὧδε. νήπια λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὰ μέχρι ἥβης, ταῦτα δὲ κατὰ τὸν τοῦ ἡβάσκειν χρόνον ἐκλάμπει, ἐμφατικῶς ἄγαν τῇ μεταφορᾷ χρησάμενος. καὶ γὰρ σαρκοῦται τὰ τηνικαῦτα μᾶλλον καὶ εὐερνέστερα γίνεται καὶ τῷ χρώματι καὶ τῷ εἴδει χαριέστερα καὶ τῇ δυνάμει καὶ λογισμῷ βελτίονα. ἀθρόως δὲ γίνεται τοιαῦτα ὥστε καὶ τῶν εὐειδῶν φύσει τότε μᾶλλον ἐκλάμπει τὸ κάλλος. ὁ δ' αὐτὸς οὗτος Ζεῦξις νήπιά φησιν εἰρῆσθαι πάντα τὰ παιδία, καθότι καὶ Ἡρόφιλος ὠνόμασεν αὐτὰ οὕτως. καὶ γὰρ περὶ τούτου γράφει τόνδε τὸν τρόπον διὰ ταύτης τῆς λέξεως· φαίνεται νήπια λέγων ὁ Ἱπποκράτης τὰ ἕως ἥβης καὶ οὐχὶ τὰ νεογνὰ μέχρι τῶν πέντε ἢ ἓξ ἐτῶν, ὡς νῦν οἱ πλεῖστοι λέγουσιν. ἤρκει δὲ καὶ ὁ Ἡρόφι- (447) λος τὰ τηλικαῦτα λέγων νήπια, δι' ὧν φησι· τοῖς νηπίοις οὐ γίνεται σπέρ-

bus redditur, quum prius humidam materiam exficcans occultaretur. At Zeuxis et cum ipfo pariter nonnulli empirici fulgorem haud ita interpretantur, fed altero quodammodo; intelliges autem ex Zeuxidis fermone in hunc modum defcripto: Infantes ufque ad pubertatis annos appellat Hippocrates, ifti autem pubefcendi tempore effulgent. Atque hic magnam vim exprimendi habente translatione ufus eft; tunc enim magis carnofi fiunt et adultiores, coloreque et forma gratiores, viribus ingenioque praeftantiores. Repente autem ac fimul haec omnia eveniunt, eorumque qui natura formofi funt tunc magis effulget pulcritudo. Idem ifte autem Zeuxis infantes appellari omnes pueros inquit, quemadmodum et Herophilus ipfos appellavit: de hac enim re hunc in modum fcribit hifce verbis: videtur Hippocrates infantes nominaffe ufque ad pubertatis annos, non eos tantum, qui nuper funt nati, ad quinque vel fex annos, ut plerique nunc intelligere folent. Contentus fuit autem et Herophilus tam grandes

ματα μεγάλα, καταμήνια, κύημα, φαλακρότης. οὐ γὰρ τοῖς μέχρι τῆς προειρημένης ἡλικίας παραγινομένοις λέγει μὴ γίνεσθαι ταῦτα, τουτέστιν ἀπὸ τῆς πρώτης εὐθέως γενέσεως, ὅπερ τινὲς δεχόμενοι καταγελῶσιν αὐτοῦ, ὡς τὰ πᾶσι γιγνωσκόμενα διδάσκοντος, ὧν ἐστὶ καὶ ὁ Καλλίμαχος, ἀλλὰ τοῖς μέχρις ἥβης, ἐπειδή τινες ὑπέλαβον καὶ ἐν τούτοις ταῦτα γίνεσθαι. ταῦτα μέν σοι καὶ τὰ τοῦ Ζεύξιδος· ἐμοὶ δ' ὅπως εἰρῆσθαι δοκεῖ τὰ νήπια καὶ πρόσθεν μὲν εἶπον, ἀναλήψομαι δὲ καὶ νῦν ἔτι σαφέστερον τὸν λόγον. τὸ τῆς ἐπιληψίας πάθος ἤτοι κατὰ φυσικὴν γίνεται δυσκρασίαν, ὅταν ὑγρὸς ὁ ἐγκέφαλος ἱκανῶς ᾖ καὶ τηνικαῦτά γε καὶ παιδίων ὀνομάζεται τὸ νόσημα, καθάπερ αὐτὸς ἐδήλωσεν ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων ὧδέ πως γράψας· τοῖς παιδίοις συμπίπτειν σπασμούς τε καὶ ἄσθματα, ἃ νομίζουσι τὸ παιδίον ποιέειν καὶ νοῦσον εἶναι. κατὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν εὔδηλον ὅτι προσυπακοῦσαι δεῖ τὸ παιδίων πάθος, ὡς εἶναι τὴν λέξιν ταύτην· ἃ νομίζουσι τὸ παιδίων πάθος ποιεῖν καὶ ἱερὴν νοῦσον εἶναι. γίνεται δὲ καὶ δι' ἁμαρ-

natu infantes vocare per haec verba: infantibus non erumpunt femina multa, neque menftrua purgamenta, iidem non concipiunt, non calvefcunt. Neque enim praedictam aetatem natis haec accidere negat, hoc eft a primo ftatim ortu, ut nonnulli accipientes ipfum derident, tanquam res omnibus notas edocentem, e quorum numero eft etiam Callimachus, fed illis qui ad pubertatem ufque pervenerunt, quod nonnulli et in iftis ea fieri opinarentur. Hactenus Zeuxis loquutus eft: at mihi quid per infantes fignificare videatur et antea quidem dixi et nunc iterum manifeftiori fermone repetam. Comitialis affectus aut a naturali intemperie provenit, cum humidum valde cerebrum eft, tuncque morbus ifte puerilis adpellatur, quemadmodum ipfe in libro de aquis, aëre et locis ita fcribens fignificavit: Pueris accidere convulfiones et fufpiria five anhelitus; quae putant puerilem efficere et facrum morbum effe. In his verbis clare patet, illi dictioni, *puerilem*, fubintelligendum effe affectum, ut loquutio

στ΄.

Ἐς νεφρὸν ὀδύνη βαρεῖα, ὅταν πληρῶνται σίτου, ἐμέουσί τε φλέγμα. ὅταν δὲ πλεονάζωσιν αἱ ὀδύναι, ἰώδεα, καὶ ῥᾴους μὲν γίνονται, λύονται δὲ ὅταν σίτων κενωθῶσι, ψάμμια τε πυῤῥὰ ὑφίσταται, αἱματώδές τε οὐρέουσι· νάρκη μηροῦ τοῦ κατ' ἴξιν. ἐλινύειν οὐ ξυμφέρει, ἀλλὰ γυμνάζεσθαι, μὴ ἐμπίπλασθαι. τοὺς νέους ἐλλεβορίζειν, ἰγνύην τάμνειν, οὐρητικοῖς καθῄρειν, λεπτῦναι καὶ ἀπαλῦναι.

Ὀδύνην βαρεῖαν ἤτοι τὴν ὡς βαρέος τινὸς ἐγκειμένου κατὰ τὸ χωρίον αἴσθησιν φέρουσαν ἢ τὴν χαλεπὴν ἀκούειν οἷόν τ' ἐστίν. ἀληθὲς γὰρ ἑκάτερόν ἐστι, κατὰ διαφέροντας χρόνους ἐν τοῖς νεφροῖς γινόμενον. ἐπειδὴ σφοδρότατα μὲν ὀδυνῶνται κατά τε τὰς γενέσεις καὶ διεξόδους τῶν [367] λίθων, ἐν δὲ τῷ λοιπῷ χρόνῳ τὰς ὀδύνας ὡς βαρέος τινὸς ἐγκειμένου κατὰ τὸν τόπον ἔχουσιν. ὅσοι μὲν οὖν ἥγοῦνται

VI.

In renem dolor gravis procidit, quum cibo replentur vomuntque pituitam. Quum vero ubertim excreverint, aeruginofa mejunt et leviores quidem evadunt. Solvuntur autem dolores, vacuati cibis, arenulae fulvae subfident et cruentam urinam mejunt; femoris e regione pofiti ftupor percipitur. Quiefcere non confert, fed exerceri, non repleri. Juvenes veratro purgare oportet, poplitis venam incidere, urinam cientibus expurgare, attenuare ac emollire.

Dolorem gravem aut tanquam alicujus rei gravis loco incumbentis fenfum inferentem aut acerbum intelligere poffumus. Siquidem utrumque verum eft, diverfis tamen temporibus in renibus fieri: in calculorum enim creatione atque exitu acerbiffime dolent, reliquo autem tempore, ut rei cujuspiam gravis loco incumbentis dolorem percipiunt. Quicunque igitur in renum cavis lapillos

κατὰ τὴν κοιλίαν τῶν νεφρῶν συνίστασθαι τοὺς λίθους, ἐν τῇ διεξόδῳ μόνῃ τῇ κατὰ τοὺς οὐρητῆρας ὀδυνᾶσθαί φασι τοὺς πάσχοντας. ὅσοι δὲ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ τῶν νεφρῶν, οὐκ ἐν μόναις ταῖς διεξόδοις, ἀλλὰ καὶ καθ' ὃν γίνονται χρόνον ἐνταῦθα καὶ καθ' ὃν εἰς τὴν κοιλίαν τῶν νεφρῶν διεξέρχονται. τοῦ δ' ἐν ταῖς σαρξὶν αὐτῶν συνίστασθαι τοὺς λίθους ἀνάλογον τοῖς ἐπὶ τῶν ἀρθριτικῶν πώροις ἐπάγονται μάρτυρα τὴν ἐκ τοῦ περὶ φύσιος ἀνθρώπου καὶ διαίτης λέξιν ἔχουσαν οὕτω. ὁκόσοισι ψαμμοειδὲς ὑφίσταται, ἢ πῶροι ἐν τοῖσιν οὔροισι, τούτοισι τὴν ἀρχὴν φύματα ἐγένετο πρὸς τῇ φλεβὶ τῇ παχείῃ καὶ διεπύησεν. ἔπειτα δὲ οὐ ταχέως ῥαγέντων τῶν φυμάτων, πῶροι συνεστάθησαν ἐκ τοῦ πύου, οἵτινες ἔξω θλίβονται διὰ τῶν φλεβῶν σὺν τῷ οὔρῳ εἰς τὴν κύστιν. αὕτη μὲν οὖν ἡ Ἱπποκράτειός ἐστι ῥῆσις, οὐκ ἀδύνατον δὲ ἑκατέρως γίνεσθαι τοὺς ἐν τοῖς νεφροῖς λίθους κατά τε τὸν ἄρτι εἰρημένον τρόπον καὶ τὸν ὀλίγον ἔμπροσθεν, καθ' ὃν ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτῶν ἔφαμεν, ἐξοπτώμενον ἐν τῷ χρόνῳ καὶ ξηραινόμενον

concrefcere arbitrantur, in folo per urinarios meatus tranfitu laborantes dolere ajunt. At quicunque in ipfa renum carne calculos creari fibi perfuaferunt, non folum inter exeundum, verum etiam creationis tempore eo in loco dolorem ipfos inferre teftantur; deinde et quando in renum finus pervadunt. Calculos autem in renum carnibus generari, propertione tophis, in articulorum morbo genitis refpondentes, orationem in teftem adducunt ex libro de natura hominis et victus ratione ita fe habente. Quibuscunque arenofum fubfidet aut tophi in urinis, iftis ab initio tubercula fecundum venam craffam orta funt et fuppuraverunt. Poftea vero non celeriter ruptis tuberculis, tophi ex pure concreti funt, qui foras per venas cum lotio in veficam traduntur. Haec eft fane Hippocratica narratio. Caeterum renum calculi utroque fieri modo poffunt et nuper dicto et eo, quem paulo ante declaravimus, quum in ipforum finibus temporis intervallo exuftum arefactumque craffum et vifcidum humorem ad

παχὺν καὶ γλίσχρον χυμὸν, εἰς πωρώδη σύστασιν ἀφικνεῖσθαι. κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἐάν τ' ἔμφραξις ᾖ κατ' αὐτοὺς ἐάν τε μετρία φλεγμονὴ, βάρους μᾶλλον, οὐκ ὀδύνης αἴσθησις γίνεται, καθάπερ κἀν τῷ ἥπατι διὰ τὸ βραχυτάτων νεύρων, ὥσπερ τοὺς νεφροὺς, οὕτω καὶ τὸ ἧπαρ μετέχειν, τὰς δ' ὀδύνας ἐν τοῖς νεφροῖς μάλιστα γίνεσθαί φησι, καθ' ὃν χρόνον πληροῦνται σίτου. δύο δὲ σημαινούσης τῆς σῖτος φωνῆς παρ' αὐτῷ, καθ' ἑκάτερον τῶν σημαινομένων ἀληθὴς ὁ λόγος ἐστίν. ἐάν τε ἐπὶ τῶν ἐσθιομένων ἀκούηται σιτίων, ἐξ ὧν αἵματος ἀθροίζεται πλῆθος, ἄν τ' ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς ἐντέροις περιττωμάτων τῆς τροφῆς. ὀνομάζει γάρ ποτε καὶ ταῦτα σῖτα, ὡς ἐν τοῖς περὶ διαίτης ὀξέων. οἷσι γὰρ, φησὶν, ἐγκατακέκλεισται σῖτος τοῖς ἐντέροις, ἢν μή τις ὑποκενώσας τὴν γαστέρα τὸ ῥόφημα δοίη, βλάψει μεγάλως. ἡ μὲν οὖν διὰ τὰ οὕτω λεγόμενον σῖτα ὀδύνη γινομένη κατὰ τοὺς νεφροὺς, ἐπὶ τὸ θλίβεσθαί τε καὶ βαρύνεσθαι πρὸς τὸ πλήθους τε καὶ βάρους τοῦ πε-

tophi fpiffitudinem redigi afferebamus. Eodem quoque tempore fi obftructio aliqua in ipfis fiat aut mediocris phlegmone, gravitatis magis quam doloris fenfu efficitur, quemadmodum et in jecore, propterea quod ut renes, ita et jecur perexiguis nervis praeditum eft. Dolores autem eo potiffimum tempore in renibus excitari dicit, quod repleantur cibo. Quumque duo ab hac voce, *cibus*, apud ipfum fignificentur, in utroque fignificato veridica oratio eft, five de affumptis cibariis, ex quibus fanguinis multitudo creatur, five de alimenti recrementis, quae in inteftinis colliguntur, intelligas: nonnunquam enim et ita cibos nuncupat, ut in libro de ratione victus in acutis, ita inquiens: Quibus enim cibus in inteftinis occlufus eft, nifi quis alvum prius ducens forbitionem dederit, vehementer laedet. Dolor itaque a cibo ita fignificante excitatus in renibus, qui multitudine pondereque excrementorum premantur onerenturque, fimulatque ifta deleta expulfaque fuerint, remittitur atque plane finitur. At dolor

ρεττωμάτων, εὐθέως ἅμα τῷ διαχωρῆσαι κάτω ταῦτα, καθίσταταί τε καὶ παύεται τελέως. ἡ δ' ἐκ τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἀθροισθέντος πλήθους, ὅταν εἰς τοὺς νεφροὺς κατασκήψῃ, κᾂν φλεβοτομηθῶσιν, οὐκ εὐθέως λύεται, διά τε τὸ πυκνὸν τῆς τῶν νεφρῶν οὐσίας καὶ ὅτι διὰ πολλῶν αὐτοῖς ἐπικειμένων σωμάτων, ἡ τῶν ἔξωθεν ἐπιτιθεμένων βοηθημάτων ἀφικνουμένη δύναμις ἐκλύεται. λύει (448) δὲ αὐτῆς τὰς ὀδύνας οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ διὰ τῆς ἄνω γαστρὸς ἔκκρισις, ἣ γίνεται κοινόν τι σύμπτωμα τοῖς κῶλον πάσχουσι καὶ νεφρόν. καὶ γάρ τοι καὶ συνεχῶς οἱ νεφροὶ τῷ κώλῳ καὶ τὸ κῶλον τοῖς νεφροῖς συνάπτονται αὐτὰ τοῦ περιτοναίου, κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν οἱ ἔμετοι φλεγματώδεις γίνονται. τοιοῦτος γὰρ ἐν τῇ γαστρὶ γεννᾶται χυμὸς ὡς τὸ πολὺ διὰ πλῆθος σίτου, καὶ μᾶλλον ἐὰν παχέα ταῦτα καὶ φύσει φλεγματωδέστερα τύχῃ· ἐὰν δὲ αὐξάνηταί τε καὶ παραμένῃ τὰ πάθη, προσγίνεται τοῖς οὕτω πάσχουσι ἰώδης ἔμετος, ἐπί τε ταῖς ὀδύναις καὶ ταῖς ἀγρυπνίαις διαφθειρομένου τοῦ αἵματος, καὶ μάλισθ' ὅταν [368] ἅμα τούτοις

ex fanguine in venis contracto proveniens, quando in renes incubuerit, etiamfi venam caecideris, haud illico difcutitur et ob renum corporis denfitatem et quoniam ob multa ipfis fuperinjecta corpora exterius appofitorum remediorum facultas ad renes jam debilior affecta pervenit. Solvit autem ipforum dolores non id folum, verum etiam et per fuperiorem ventrem facta excretio, quam tam coli, quam renum dolore vexatis commune quoddam fymptoma eft: continenter enim renes laxo inteftino et laxum inteftinum renibus per tunicam peritonaeum vocatam copulantur. Inter initia itaque pituitofi vomitus fiunt: hujusmodi enim fuccus in ventriculo creatur plerumque ex ciborum multitudine, ac multo magis, fi ifti craffi naturaque pituitofiores extiterint, Quod fi increfcant perfeverentque affectus, iis ita patientibus vomitus aeruginofus fupervenit, ob dolores ac vigilias corrupto fanguine, idque maxime quum una febricitaverint et in-

ἢ τοίνυν ἁπάσας ἃς εἶπον ἄρτι διαφορὰς τῶν χρωμάτων πλὴν τῆς τεφρώδους, ἡγητέον ὑπὸ τῆς τοῦ πυῤῥὸν δηλοῦσθαι φωνῆς, εἰπόντος αὐτοῦ, ψαμμία πυῤῥὰ ὑφίστασθαι, ἢ τὸ προκείμενον τὸ αἱματῶδες ἀπὸ κοινοῦ δεκτέον εἰρῆσθαι. λέγω δὴ τό ποτε. ὥσπερ γὰρ αἱματῶδες αὐτοῖς φαίνεταί ποτε γινόμενον τὸ οὖρον, οὔτε διὰ παντὸς οὔτ' ἐπὶ πάντων τῶν νεφριτικῶν ὑπάρχον τοιοῦτον, παραπλησίως καὶ ψαμμία ποτὲ φαίνεται πυῤῥὰ τοῖς οὔροις ὑφιστάμενα. δέδεικται μὲν γὰρ ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν ἕλκων εἰς ἑαυτὸν ὁ νεφρὸς ὅσον ἐν ταῖς φλεψὶν ὀῤῥῶδές τε καὶ λεπτὸν ἀναμέμικται τῷ αἵματι. τῶν δὲ ἐς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ διηθούντων τὸ τοιοῦτον πόρων ἐπὶ πλέον ἀναστομωθέντων, συνδιηθεῖταί τι καὶ τῶν παχυτέρων. ὅταν οὖν τοῦτο θερμαινόμενον ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ νεφροῦ πωροειδῆ λάβῃ σύστασιν, ἐὰν μὲν ἡ τῶν νεφρῶν ἀποκριτικὴ δύναμις διώσηται πᾶν αὐτὸ σὺν τοῖς οὔροις, αἱ ψαμμώδεις ἐν αὐτοῖς ὑποστάσεις γίνονται. ἐὰν δὲ ἐμπεπιλημένον τε καὶ δυσαπόλυτον ᾖ τῇ κοιλίᾳ τοῦ νεφροῦ, ἐκ-

tur omnes, quas modo recenſui, colorum differentias praeter cinereum ab hac voce, rufum, ſignificari putandum eſt, ipſo dicente arenulas rufas ſubſidere aut adjectam illam vocem, ſanguinem ex communi ſenſu dictam fuiſſe accipiendum eſt. Dico autem nonnunquam, quemadmodum enim cruentum ipſis interdum lotium emittitur, non ſemper tamen neque in omnibus renum affectibus, pariter et interdum arenulae rufae in urinis ſubſidentes apparent. In commentariis namque de naturalibus potentiis, quicquid in venis ſeroſi tenuisque cum ſanguine permiſtum eſt, renem ad ſe ipſum attrahere demonſtravimus, meatibus autem id in renis ventriculum percolantibus latius patefactis, aliquid etiam ex craſſioribus ſuccis illabitur. Quando igitur iſtud calefactum in renis cavo ad tophi conſiſtentiam redactum fuerit, ſi renum vis expultrix omne id una cum lotio extruſerit, arenoſae in ipſo ſubſidentiae fiunt; quodſi renis cavo impactum tenacius in-

χομένου ἑαυτῷ τι παραπλήσιον ἕτερον ἐκ τῆς κοίλης φλεβὸς, ἐπὶ πλέον αὔξάνεται. περιπλάττεται [369] γὰρ ἀεὶ τὸ ἐπιῤῥέον τῷ προϋπάρχοντι, καὶ οὕτως ὁ πῶρος ἀξιόλογος τῷ μεγέθει συνίσταται. τινὲς δὲ εἰρήκασι, διά τι αἷμα οὐροῦσιν; ὅτι ἐπειδὴ ὁ λίθος ἐξιὼν, ὅταν γωνοειδής ἐστι, πλήττει τὰ παρακείμενα μόρια καὶ αἷμα ποιεῖ ἐκκρίνεσθαι. ἐὰν δὲ ἀραιωθῇ μὲν ἡ εἰς τὸν νεφρὸν ἐκ τῆς κοίλης φλεβὸς εἴσοδος, ὑγρὸν δ' ᾖ τὸ αἷμα καὶ μήτε πολὺ μήτε γλίσχρον, αἱματῶδες οὕτω τὸ οὖρον γίνεται. τὴν δ' εἰς τὸ σκέλος διήκουσαν ὀδύνην ναρκώδη διὰ τὴν τῶν ἐπικειμένων ἀγγείων τῇ ῥάχει τῆς κοίλης φλεβὸς καὶ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας πρός τε τοὺς νεφροὺς καὶ τὰ σκέλη κοινωνίας ἡγητέον γίνεσθαι. μέγισται γὰρ ἐπ' αὐτοὺς τοὺς νεφροὺς ἀποπεφύκασι, μεθ' ἃς οὐ μεγάλαι τινὲς ἐν ὀσφύϊ, κᾆπειθ' ἑκάτερον τῶν ἀγγείων διχῇ σχισθὲν εἰς ἑκάτερον ἀφικνεῖται τῶν σκελῶν, εἰς ὅλον αὐτὸ διανεμόμενον. ὅσοι δὲ διὰ τῶν οὐρητήρων ἢ τινων ὑμένων ἢ νεύρων ἢ καὶ τοῦ περιτοναίου λέγουσι κοινωνίαν εἶναι τοῖς νεφροῖς πρὸς τὰ

haereſcat, aliquid aliud ejusdem materiae ex vena cava ſuſcipiens ſibique apponens, plus augetur, ſemper enim quod recens influit, priori circumaffigitur, atque ita inſigni magnitudine tophus grandeſcit. Verum nonnulli inquiunt, cur ſanguinem mejunt? quoniam calculus egrediens quum anguloſus ſit, proximas particulas vulnerat et cruorem evocat. Quod ſi ex vena cava in renem pertinens meatus patentior fiat, ſanguis autem liquidus ſit, neque multus; neque viſcidus, cruentum ita lotium redditur. At dolorem ſtupidum in crus deſcendentem propter vaſorum dorſo incumbentium, cavae ſcilicet venae magnaeque arteriae cum renibus et cruribus conjunctionem, ortum habere putandum eſt. Maximae namque in ipſos renes expullulant; poſt eas quaedam haud magnae in lumbos inſeruntur: poſtea utrumque conceptaculum bipartito diviſum in utrumque crus delabitur per ipſumque totum diſtribuitur. Quicunque vero per meatus urinarios aut quasdam membranas aut nervos vel etiam peritonaeum cum cruri-

μον, οὐχ (449) ἁπλῶς δὲ εἶπεν οὐρητικοῖς χρῆσθαι δεῖν, ἀλλὰ προσθεὶς τὸ καθαίρειν ἐνεδείξατο τὸν τρόπον τῆς ἀπ' αὐτῶν γινομένης ὠφελείας, ἐκκαθαιρόντων οὐ μόνον τὰ κατὰ τοὺς νεφροὺς ἐμπεπλασμένα γλίσχρα καὶ παχέα, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς φλέβας [370] ἐμφερόμενα τῷ αἵματι παρὰ φύσιν. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως εἰρημένον, λεπτῦναι, χρήσιμόν ἐστιν ἅπασι τοῖς νεφριτικοῖς, ὅσους τε παρασκευάζομεν εἰς ἐλλεβόρου λῆψιν, ὅσους τε χωρὶς τούτου καὶ διὰ φλεβοτομίας θεραπεύομεν ἢ καὶ μετὰ τὴν τούτου προσαγωγήν. εἴρηται δὲ τὸ μὲν λεπτῦναι περὶ τῶν χυμῶν, τούτοις γὰρ προσήκει λεπτῦναι, τὸ δὲ ἁπαλῦναι περὶ τῶν στερεῶν. ἑκάτερον γὰρ χρήσιμον ἐπὶ τῶν τὸν ἐλλέβορον ληψομένων εἰς τὸ τῆς καθάρσεως ἀκίνδυνον. ἐὰν οὖν ἄνευ τοῦ προλεπτῦναι τοὺς χυμοὺς ἢ τὰ σώματα μαλακῦναι δι' ὧν ὁ ἔμετος καὶ πρὸς τὰς ἐντάσεις καὶ τοὺς σπαραγμοὺς εὐάγωγα παρασκευάσαι δῶμεν ἐλλέβορον, εἰς κίνδυνον ἄξομεν πνιγμοῦ, διὰ τὸ πάχος τῶν χυμῶν, ἤτοι δὲ σπασθήσεται διὰ τὸ σκληρὸν ἐν τοῖς σπαραγμοῖς ὁ κα-

neque fimpliciter dixit urinariis utendum effe, fed hoc verbum, mundare, adjiciens modum adjumenti ab ipfis provenientis declaravit, non folum tenacia et craffa renibus inhaerentia purgantibus, verum etiam cum ipfis et ea, quam in venis praeter naturam fanguini mifta innatant, educentibus. Quod autem in calce narrationis dictum eft, tenuare, omnibus renum vitio laborantibus ufui eft et quos ad veratri fumptionem praeparamus et quos fine hoc per fanguinis miffionem curamus vel etiam poft ejus affumptionem. Dictum eft autem, tenuare, de humoribus; hos enim tenuare convenit; mollire, de membris folidis; fiquidem utrumque veratrum haufturis percommodum eft, ut tuto purgatio fiat. Igitur nifi humores pertenuati fuerint et membra, per quae fit vomitus, mollia reddita fint et ad diftentiones detractionesque, antequam demus veratrum, tractabilia effecta, in fuffocationis difcrimen, ob humorum craffitiem aegrum adducemus aut nervorum convulfiones in vellicationibus, ob membrorum in dila-

θαιρόμενος ἢ ἀγγεῖόν τι ῥήξει. καὶ χωρὶς δὲ τοῦ διδόναι τὸν ἐλλέβορον ἄριστόν ἐστι τοὺς μὲν χυμοὺς λεπτοὺς εἶναι, μαλακὰ δὲ πρὸς τὴν διέξοδον αὐτῶν ἐπιτήδεια τὰ τῶν νεφρῶν σώματα. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐδὲ γεννηθήσεταί ποτε λίθος ἐν αὐτοῖς, ἐὰν ἀμφότερά τις αὐτὰ διαφυλάττῃ.

ζ'.

Γυναικεῖα τῇσιν ὑδαταινούσῃσιν ἐπὶ πολὺ παραμένει, ὅταν δὲ μὴ ταχὺ ἴῃ, ἐποιδέει.

Ὑδαταινούσας ἔνιοι μὲν ἤκουσαν τὰς ἐχούσας ἐπιτηδείως ἁλῶναι τῷ κατὰ τὸν ὕδερον πάθει, τινὲς δὲ τὰς φύσει λεπτὸν καὶ ὑδατῶδες ἐχούσας αἷμα. δυνατὸν δέ ἐστιν ἐπ' ἀμφοτέρων ἀκοῦσαι τοῦ λελεγμένου καὶ μᾶλλόν γε ἐφ' ὧν φύσει τὸ αἷμα λεπτόν ἐστι, μηδεμιᾶς νοσώδους διαθέσεως ἑτέρας ὑποτρεφομένης ἐν τῷ σώματι. ταύταις γὰρ ἡ ἔμμηνος κάθαρσις, ἣν γυναικεῖα κέκληκεν, ἐπὶ πολὺ παραμένει.

tando duritiam quae purgatur, capietur aut vasculum aliquod dirumpetur. Quin etiam licet veratrum non praebeatur, optima res est humores tenues esse et renum ipsorum corpora mollia, ut per ipsa transire facile humores possint: nam ab initio neque calculus in ipsis unquam generabitur, si quis haec ambo diligenter observet.

VII.

Muliebria aqua laborantibus diutius perseverant; quum vero non celeriter prodeant, tumores efficiunt.

Aqua laborantes nonnulli intelligunt eas, quae ut aqua inter cutem corripiantur, idoneae sunt; nonnulli eas, quae tenuem naturaliter aquosumque sanguinem habent. Potest autem et de utrisque dictum esse intelligi, se magis de illis quarum sanguis natura subtilis est, nullo alio morboso affectu corpus infestante: in istis enim menstrua purgatio, quam muliebria vocavit, *diu* permanet.

η'.

Ἐν Κρανῶνι αἱ παλαιαὶ ὀδύναι ψυχραὶ, αἱ δὲ νεαραὶ θερμαί. αἵματι δὲ αἱ πλεῖσται καὶ τὰ ἀπὸ ἰσχίου ψυχρά.

Καὶ ταῦτα ἑαυτῷ φαίνεται γεγραφὼς ὁ Ἱπποκράτης ἀναμνήσεως ἕνεκεν ἐν κεφαλαίῳ βραχεῖ, διὸ καὶ ἀσαφέστερος ὁ λόγος ἐστίν. ἄδηλον γὰρ εἴτε ὀδύνας μόνον ἐν Κρανῶνι γεγονέναι φησὶ καὶ ταύτας ἤτοι κατὰ τὴν κοιλίαν ἢ καὶ ἄλλο τι μέρος, εἴτε ὀδυνώδη πάθη. τὸ δ' οὖν τὰς μὲν παλαιὰς ὀδύνας ψυχρὰς γενέσθαι, τὰς δὲ νεαρὰς θερμὰς καίτοι δοκοῦν σαφῶς εἰρῆσθαι, περιέχει καὶ αὐτό τινα ἀσάφειαν· ἤτοι γὰρ παλαιὰς λέγει τὰς πάλαι γεγονυίας ἢ τὰς χρονιζούσας, ὥσπερ γε καὶ τὰς νεαρὰς ἤτοι τὰς νῦν συνισταμένας ἢ τὰς ταχέως παυομένας καὶ ψυχρὰς, ἤτοι τὰς ψύξεως αἴσθησιν φερούσας ἢ τὰς ἀπὸ τῶν θερμαινόντων παρηγορουμένας. ὡσαύτως δὲ καὶ θερμὰς ἤτοι τὰς θερμότητος αἴσθησιν ἐχούσας ἢ παρηγορουμένας ὑπὸ

VIII.

Cranone vetusti dolore frigidi, recentes calidi. Eorum plerique a sanguine creabantur. Quae etiam ab ischio exoriebantur pathemata, frigida.

Haec quoque sibi ipsi scripsisse videtur Hippocrates reminiscentiae causa sub brevi compendio, propter quod et obscurior oratio est. Dubium est enim, doloresne tantum in Cranone factos fuisse dicat, eosque in ventrene an etiam in alia quapiam parte, an vero affectus cum dolore conjunctos. Illud autem antiquos dolores frigidos esse, novos autem calidos, etsi clare dictum esse videatur, obscurum tamen nonnihil atque ambiguum est. Aut enim antiquos dicit, qui jam pridem excitati fuerunt aut diu perseverantes, quemadmodum et recentes aut nunc excitatos aut cito desinentes et frigidos aut frigoris sensum inferentes aut qui a calidis mitigantur; pariter et

τῶν ψυχόντων. ἔνιοι δὲ ψυχρὰς μὲν εἰρῆσθαί φασι τὰς βραχείας, θερμὰς δὲ τὰς μεγάλας, οὐ συνήθως τοῖς Ἕλλησιν ἀκούοντες τῶν σημαινομένων. ἐν τίνι δὲ τοῦ ἔτους ὥρᾳ ὁ Ἱπποκράτης ταῦτα ἔγραψεν ἀγνοοῦντες ἡμεῖς οὐδὲ περὶ τοῦ πότε συνέστησαν ἢ πῶς ἢ μέχρι πόσου παρέμειναν αἱ ὀδύναι δυνάμεθα σαφῶς εὑρεῖν. τὸ δ' οὖν τὰς νεαρὰς μὲν αὐτῷ αἵματι γίνεσθαι τοὐπίπαν ἐν ἴσῳ, τοῦ ὑφ' αἵματος θερμοῦ τε δηλονότι καὶ πολλοῦ, ἐπὶ δὲ τῶν παλαιῶν μὴ προσθεῖναι τὸν χυμὸν, ἐνδεικτικόν ἐστι τοῦ τὰς παλαιὰς ὑφ' ἑτέρου τινὸς χυμοῦ γίνεσθαι ψυχροῦ καὶ τὰ ἀπὸ ἰσχίου δὲ ψυχρὰ γεγονέναι φησὶν αὐτοῖς, ἤτοι πάθη λέγων ἢ ἀλγήματα, ψυχροῦ δηλονότι καὶ ταῦτα ἐργαζομένου χυμοῦ. θαυμάσαι [372] δ' ἐστὶ πολλοὺς τῶν ἐξηγητῶν εἰς μὲν τὰς τοιαύτας ῥήσεις, ἐν αἷς οὐδέν ἐστι βεβαίως εὑρεῖν, ἀναπόδεικτα γράφοντας πολλά. καθ' ἃς δ' ἀποδεῖξαί τι δυνατόν ἐστι καὶ χρησίμως εὑρεῖν, ἤτοι μηδὲν ὅλως

calidos aut caloris fenfum facientes aut qui a frigidis fopiantur. Quidam etiam dolores frigidos vocatos effe dicunt, qui leves funt; calidos, qui vehementes: aut fecundum ufitatum Graecis loquendi morem fignificationes has accipientes. Verum quo anni tempore Hippocrates haec facta fuiffe fcripferit, nos ignorantes, neque etiam quando excitati fint aut quomodo aut quamdiu permanferint dolores, evidenter invenire poffumus. Sed novos quidem dolores prorfus fanguine creatos effe idem eft, ac fi dixiffet ex fanguine calido videlicet ac multo; at de antiquis doloribus loquens quum fuccum non adjecerit, fignum eft ab altero quodam fucco frigido ipfos ortos fuiffe et ea quae ex coxendice frigida ipfis oborta effe ait, ut affectus dicens aut dolores, frigido fcilicet et iftos humores concitante. At multos explanatores demirari licet in hujusmodi locutiones, de quibus nihil affirmari poteft, multa fine demonftratione fcribentes; ubi vero aliquid demonftrari et utiliter inveniri poteft aut nihil penitus

Ed. Chart. IX. [372.] Ed. Baf. V. (449. 450.)
γράφοντας ἢ βραχέα καὶ ἀναπόδεικτα, καθάπερ προστάγματα.

θ'.

Τὰ ἐς ῥίγεα ἰσχυρὰ ἰόντα οὐ πάνυ τι πρηΰνεται, ἀλλ' ἐγγὺς ἀκμῆς.

Οὕτως ἴσασιν γεγραμμένην τὴν ῥῆσιν οἱ παλαιότεροι τῶν ἐξηγητῶν. οἱ δὲ νεώτεροι πρὸς τὸ σαφέστερον ὑπαλλάξαντες αὐτὴν ὧδέ πως γράφουσι· τὰ ῥίγεα ἰσχυρὰ ἐόντα οὐ πάνυ τι πρηΰνεται, ἀλλ' ἐγγὺς ἀκμῆς. καὶ βούλονται τὴν λέξιν τήνδε διδάσκειν ἡμᾶς, ὅσα τοῖς νοσοῦσιν ἰσχυρὰ γίνονται ῥίγη, μὴ πάνυ τι ταῦτα πραΰνεσθαι κατ' (450) ἄλλον τινὰ καιρὸν τῆς νόσου, ἀλλὰ μόνον ὅταν ἐγγὺς ᾖ τῆς ἀκμῆς, κατὰ δὲ τὴν προτέραν γραφὴν, τὰ ἐς ῥίγεα ἰσχυρὰ ἰόντα τουτέστι ἀφικνούμενα πάθη, προσυπακοῦσαι γὰρ δεῖ τὸ πάθος, προσήκει αὐτὸν ἀκοῦσαι μὴ πραΰνεσθαι ταῦτα

aut pauca et fine demonftratione tanquam mandata fcribentes.

IX.

Qui affectus ad vehementes rigores procedunt, non admodum nifi prope ftatum mitefcunt.

Ita fcriptum effe hunc fermonem, antiqui explanatores agnofcunt. At recentiores ipfum in clariorem permutantes ita fcribunt, rigores validi exiftentes non admodum mitigantur, fed prope ftatum, hancque locutionem id nos docere volunt, omnes validos in morbo rigores non admodum ullo alio morbi tempore mitefcere, praeterquam quum prope ftatum eft. Secundum priorem autem fcripturam qui in rigores validos tendunt, hoc eft perveniunt affectus, fubintelligendus eft enim affectus, oportet ipfum intelligere, hos ante ftatum non mitefcere. Quidam fane

πρὸ τῆς ἀκμῆς. ἔνιοι μὲν οὖν ἀκμῆς αὐτὸν μεμνῆσθαί φασι τοῦ ὅλου καιροῦ τοῦ νοσήματος, ἔνιοι δὲ τῆς τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν. ὡς τὸ ῥῖγος, ὅταν ἰσχυρὸν ᾖ, μὴ παυόμενον πρὸ τοῦ πλησιάσαι τὸν τῆς ἀκμῆς καιρόν. φαίνεται μὲν οὖν τοῦτο γινόμενον ἐνίοις καὶ καλοῦμεν αὐτὸ ῥῖγος ἀνεκθέρμαντον, οὐκ ἰσχυρόν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ κατὰ τὴν δύναμιν ἰσχυρὸν αὐτὸ φάναι, κακοηθέστερον γάρ ἐστι πολὺ τοῦ σφοδροῦ μὲν ὑπερβάλλοντος, ἐν τάχει δὲ παυομένου. τὴν δ' ὅλην τοῦ νοσήματος ἀκμὴν ἀκούοντί σοι, μάλιστα ἐπὶ τεταρταίων πυρετῶν ὁ λόγος ἐστὶ χρήσιμος. ἐάν τε γὰρ ἅμα ῥίγεσιν ἰσχυροῖς ἐμβάλλωσιν οἱ παροξυσμοί, μηδὲν ἐνδιδόντων αὐτῶν, ἀδύνατόν ἐστιν ἤδη τὴν ἀκμὴν ἀπειληφέναι τὸ νόσημα καὶ δηλονότι πολὺ μᾶλλον, οὐδὲ τὴν παρακμὴν ἐλπίζειν χρὴ τοῦ τοιούτου τεταρταίου γενήσεσθαι, πρὶν λωφῆσαι τὸ ῥῖγος, ὥσθ' ὁ λόγος ἐστὶ προγνωστικὸς ἐπὶ τῶν εἰς ῥίγη σφοδρὰ πυρετῶν ἰόντων, ὧν οὐχ οἷόν τε λύσιν γενέσθαι πρὸ τοῦ πραϋνθῆναι τὸ ῥῖγος, καὶ τοῦτο γίνεσθαι πλησίον τῆς ἀκμῆς. συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα

ipfum, ftatus, qui univerfi morbi pars eft meminiffe dicunt; alii vero ejus, qui in privatis exacerbationibus invenitur: ut rigor quum vehemens eft, antequam tempus ftatus adventet, non definat. Id quidem nonnullis evidenter accidit, iftumque appellamus rigorem *anecthermanton*, Graeco vocabulo, hoc eft calefieri nequeuntem, non validum. Contingit autem et vi rigorem ipfum fortem dicere: multo enim malignior eft, quam qui immodice vehemens fit et celeriter definat. Quod fi univerfae aegritudinis ftatum intelligas, maxime in quartanis febribus fermo ifte utilis fuerit. Nam fi cum validis rigoribus acceffiones invadant, fi nihil remittantur rigores, fieri non poteft ut ad ftatum morbus pervenerit: quin etiam multo minus hujusce quartanae declinationem fore fperandum eft prius, quam rigor fedatus fuerit. Quare fermo prognofticus eft de febribus ad rigores vehementes adfcendentibus, qui prius quam rigor fedatus fit, difcuti nequeunt; id autem prope ftatum efficitur. At id genus rigores ex

ῥίγη διὰ ψυχρὸν πάνυ φλέγμα τὸ ὑαλῶδες ὀνομαζόμενον ἢ τὸν μελαγχολικὸν χυμόν. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῷ ψυχρῷ φλέγματι τὸ δυσεκθέρμαντον, οὐ τὸ σφοδρὸν γίνεται ῥῖγος. ἐπὶ δὲ τῷ μελαγχολικῷ ποτὲ μὲν ἀμφότερα, ποτὲ δὲ θάτερον. ἀλλ' ὁ μὲν τοιοῦτος χυμὸς διὰ τετάρτης φέρει τὸν παροξυσμὸν, ὁ δ' ὑαλώδης τὸν ἀμφημερινόν. οὐδὲν μὴν οἱ ἐξηγηταὶ τῶν τοιούτων διαιροῦσιν. ἀλλ' ἐν οἷς οὐδὲν ὠφελοῦσι τοὺς μαθη- [373] τὰς ἐπὶ πλεῖστον ἐκεῖνα διέρχονται. καὶ γὰρ οὖν καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς ῥῆσιν ἰατρικωτάτην οὖσαν ἐλέγχονται τῶν ἀξιολογωτάτων θεωρημάτων οὐδὲν ἐπιστάμενοι.

ι'.

Πρὸ ῥίγεος αἱ ἐπισχέσιες τῶν οὔρων ἢν ἐκ χρηστῶν ἴωσι καὶ κοιλίη διέλθῃ καὶ ὕπνοι ἐνίωσιν, ἴσως δὲ καὶ ὁ τρόπος τοῦ πυρετοῦ, ἴσως δὲ καὶ τὰ ἐκ κόπων.

---

frigidiffima pituita vitrea nominata aut ex atrae bilis fucco proveniunt, verum ex praegelida pituita rigor fit non vehemens, fed aegre incalefcens, ex fucco autem melancholico nonnunquam utroque modo, nonnunquam alterutro; fed hujusmodi fuccus quarto quoque die acceffionem facit, vitreus vero quotidie. Nihil plane hujuscemodi rerum interpretes declarant; fed illa uberrime accuratiffimeque perfequuntur, quae nullum penitus fructum auditoribus ferunt: nam et in fequenti fermone, plurimum medicinalis eruditionis continente, nullum ex celeberrimis praeceptis fcire deprehenduntur.

X.

Ante rigorem urinarum fuppreffiones, fi cum bonis fignis processerint et alvus dejecerit fomnique affuerint. Fortaffis vero tum febris modus, tum etiam fortaffis quae ex laffitudinibus oboriuntur, confideranda funt.

Οὐκ οἶδα ὅ τι εἴπω, νὴ τοὺς θεοὺς, ὅταν ὠφελιμώτατον θεώρημα μυριάκις ἐπὶ τῶν νοσούντων φαινόμενον ἀγνοῶσιν οἱ τὸ βιβλίον ἐξηγησάμενοι. τὸ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἧττον ἄν τις θαυμάσειε, τὸ δὲ Σαβίνου καὶ Ῥούφου τοῦ Ἐφεσίου, τοῖς Ἱπποκράτους συγγράμμασιν ὡμιληκότων ἀνδρῶν οὐ παρέργως, ἄξιον ὄντως ἐστὶ θαύματος, εἰ μὴ πολλάκις ἐθεάσαντο ῥίγους κρισίμου προηγησαμένην ἐπίσχεσιν οὔρου. περὶ ἧς νῦν ὁ Ἱπποκράτης γράφει, προγιγνώσκειν ἡμᾶς διδάσκων ἐσόμενον ἐν νόσῳ. κρίσιμον ῥῖγος. ἐὰν ἐν ὀξεῖ πυρετῷ τἄλλα σοι σημεῖα σωτήρια φαίνηται καὶ κρίσιν ἐλπίζῃς ὑπίγυιον ἔσεσθαι, γινώσκειν σε χρὴ τῶν οὔρων ἐπισχεθέντων ἐξ ἀνάγκης ἔσεσθαι τὸ κρίσιμον ῥῖγος. ἐὰν δὲ καὶ ἡ νὺξ προηγήσηται δύσφορος, ἥ τε ἡμέρα κρίσιμος ᾖ, βεβαιότερόν ἐστι προειρεῖν ἔσεσθαι τὸ ῥῖγος. ἐὰν δὲ τὸ διὰ σφυγμοῦ σημεῖον ὡς ἔμαθες ἐνδείξηταί σοι ταὐτὸν, μὴ μόνον ἔσεσθαι τὸ ῥῖγος, ἀλλὰ καὶ σφοδρὸν ἔσεσθαι βεβαίως ἔλπιζε. τὸ τοίνυν ἐκ χρηστῶν ἤτοι τῶν οὔρων μόνων ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἅμα αὐτοῖς τῶν ἀγαθῶν σημείων ἀκούειν

Per deos quid dicere debeam, nefcio, quando utilifſimum praeceptum milliesque in laborantibus deprehenfum libri hujus interpretes ignorant. Sed alios quispiam minus demiretur; Sabinus vero Rufusque Ephefius, viri in libris Hippocratis diligentiffime verfati, magna profecto admiratione digni funt, nifi frequenter judicatorio rigori urinae fuppreffionem anteceffiffe viderint, de qua in praefentia Hippocrates meminit, nos judicatorium rigorem in morbo futurum praefagire edocens. Si in acuta febre et alia figna tibi falubria videantur et judicationem paulo poft fore fperes, te fcire oportet, fuppreffo lotio judicatorium rigorem neceffario futurum. Quod fi et nox difficilis anteceſſerit et dies judicatorius fit, certius futurus rigor praedici poterit. At fi nota ex arteria pulfata, ut didicifti, idem tibi oftenderit, non rigorem modo, verum etiam acerbiffimum rigorem indubitanter fore exfpectato. Illud igitur ex bonis aut urinis folis aut etiam ex aliis bonis fignis una cum ipfis urinis te intelligere oportet.

σε χρή. τηλικαύτη μὲν ἡ δύναμίς ἐστι τῶν ἐν τοῖς οὔροις σημείων ἐν τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς, ὥστε καὶ μόνῃ πιστεύειν αὐτῇ. προσερχομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων, πρόγνωσις ἔσται σοι βεβαιοτάτη καὶ ἀμετάπτωτος, ὡς τὸ διηνεκὲς ἔχειν. εἰ μέντοι τῶν οὔρων ἐπισχέσεις γίνονται καὶ τῆς κοιλίας ἐκκρινούσης πολλά. δηλοῦται γὰρ ἐνταῦθα ῥέπειν ἡ ὀῤῥώδης ὑγρότης, ἧς ἔμαθες, ὅταν πλεονάζῃ, τρεῖς εἶναι κενώσεις, τὴν διὰ γαστρὸς, τὴν δι᾽ οὔρων, τὴν δι᾽ ἱδρώτων. ἐὰν μὲν οὖν ἡ κοιλία πλείω διαχωρήσῃ, τῇ τῶν οὔρων ἐπισχέσει θαῤῥεῖν οὐ προσῆκεν εἰς τὴν τοῦ ῥίγους πρόγνωσιν. ἐὰν δὲ καὶ αὕτη μηδ᾽ ὅλως προχωρήσῃ προεγνωκότι σοι τὸ νόσημα πλησίον εἶναι κρίσεως, ἀναγκαῖόν ἐστι ῥιγῶσαί τε καὶ ἱδρῶσαι τὸν κάμνοντα. τί ποτε οὖν σημαίνει τὸ καὶ ὕπνοι ἐνίωσιν; εἰ μὲν γὰρ ὡς ἕν τι τῶν ἀγαθῶν σημείων εἴρηται, τὸ μέγιστον εἰς τὰ παρόντα συμφωνήσει· τὸ δὲ ἢν ἐκ χρηστῶν ἴωσιν, ὥσπερ τι παράδειγμα λελεγμένον. εἰ δ᾽ ὡς καὶ τοῦτο τοῦ γενησομένου ῥίγους ὂν σημεῖον, οὐχ ἁπλῶς σε χρὴ γινώσκειν περὶ τοῦδε. πολλάκις μὲν γὰρ ἡ προη-

Tanta nempe signorum ab urina in acutis febribus vis est, ut et soli ipsi credendum sit; aliis vero accedentibus etiam, divinatio tibi erit firmissima perpetuoque veridica. Verum urina etiam, alvo multa excernente, supprimitur; illuc enim serosam humiditatem vergere signum est, cujus redundantis triplicem evacuationem esse didicisti, per alvum, per lotium, per sudores. Igitur si alvus plura dejecerit, urinae suppressae ad futurum rigorem praesentiendum fidere non convenit; at si alvus fluxa non sit proximamque esse morbi judicationem praenoveris, aegrotum rigere sudareque necesse est. Quid sibi volunt autem verba illa: *Et somni adsint?* nam si unum quiddam ex bonis signis adductum est, maxime dictis in praesentia quadrabit. Illud vero, si ex bonis fluxerint, velut exemplum quoddam dictum est. Quod si hoc tanquam futuri rigoris signum sit, non simpliciter id a te intelligendum est; plerumque enim nox judicationem antecedens, antecedens,

γησαμένη τῆς κρίσεως νὺξ τοῦ τε ῥίγους καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ κρίσεως γίνεται δύσφορος, ὁπότε βεβαιοτάτην ἕξεις σὺν τοῖς εἰρημένοις τὴν τοῦ γενησομένου ῥίγους πρόγνωσιν. ἐνίοτε δὲ ἐν [374] τῷ σπανίῳ μεθ' ὕπνων χρηστῶν εὔφορος γίνεται ἡ νὺξ καὶ φαίνεται τούτοις οὐχ ὁ τοῦ ῥίγους δηλωτικὸς σφυγμὸς, ἀλλ' ὁ τῆς ἐκκρίσεως. ἔμαθες δὲ περὶ τούτων ἱκανῶς ἐν τῇ τῶν σφυγμῶν πραγματείᾳ. προσεπισκοπεῖσθαι δὲ καὶ τὸν τρόπον τοῦ πυρετοῦ κελεύει σε, τουτέστι εἰ θερμὸς καὶ χολώδης καὶ καυσώδης ἢ τῶν ἄλλων τίς. ὅσα γὰρ ἐν τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς καὶ μάλιστα τοῖς καυσώδεσι γίνεται ῥίγη κριτικὰ, ταῦτα ἔμαθες ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων φερομένῃ πρὸς τὸ ἐκτὸς, ἀποτελεῖσθαι· διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐκ κόπων πυρετοὶ, χολωδέστατοι τὴν κρᾶσιν ὄντες, εἰς τὴν πρόγνωσίν σοι καὶ αὐτοὶ συντελοῦσιν. αὕτη μὲν οὖν ἡ ἀπὸ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων εἰς τὴν πρόγνωσιν ὠφέλεια, λελεγμένη μὲν ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἑνὸς, ἐσομένη δέ σοι χρήσιμος, κἀπὶ τῶν ἄλλων αἰτίων τῶν προκαταρκτικῶν, ὅσα χολωδέστερον ἐργά-

inquam, rigori et judicationi poft ipfum factae, molefta eft, quando firmiffimam cum antedictis rigoris futuri praefenfionem habebis. Interdum autem, fed raro cum fomnis placidis tranquilla nox eft, atque in iftis non rigorem, fed excretionem fignificans pulfus apparet. Sed de iftis abunde in voluminibus de pulfibus actum eft. Te praeterea jubet Hippocrates et modum febris contemplari, hoc eft, an calida fit et biliofa et ardens, an ex aliis quaepiam; nam quaecunque in acutis febribus et potiffimum ardentibus rigores judicatorii fiunt, hos ex bile flava extra venas per fenforia corpora delata excitari didicifti. Propterea et febres ex laffitudinibus provenientes temperaturae biliofiffimae ad praefenfionem tibi et ipfae conducent. Haec itaque eft ab externis caufis ad divinationem percepta utilitas, unico quidem veluti exemplo explicata, tibi autem et in aliis externis caufis, quaecunque

ζεται τὸ σῶμα. ταῦτα δέ ἐστιν ἐγκαύσεις τε καὶ ἀγρυπνίαι καὶ φροντίδες καὶ λῦπαι καὶ θυμοὶ καὶ τροφῆς ἔνδεια καὶ τῶν χολωδῶν ἐδεσμάτων πλεονεξία. πρώτη μὲν σοι καὶ ἀσφαλεστάτη διάγνωσις εἰς τὸν τρόπον τῶν πυρετῶν ἀπὸ τῶν φαινομένων κατὰ τὸ σῶμα γενήσεται, καθάπερ ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ διαφορᾶς τῶν πυρετῶν. ἐφεξῆς δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τῶν προκαταρχόντων αἰτίων εἰς ἀσφαλεστέραν πίστιν, ὧν εὗρες, οὐ σμικρὰ συντελέσει. θαυμαστὸν οὖν ὅπως τοῦτο τὸ θεώρημα χρησιμώτατον ὂν ἐλάθη τοὺς ἐξηγητάς.

ια'.

Ἀποστάσιες οὐ μάλα οἷσι ῥίγεα.

Σπανίως ἀποστάσεις γίνονται τοῖς μετὰ ῥίγους πυρέττουσιν, ὥσπερ ἐν τεταρταίοις πυρετοῖς καὶ τριταίοις. αἱ γὰρ ἐν ταῖς παρακμαῖς τῶν τοιούτων παροξυσμῶν ἐκκρίσεις

biliofius corpus efficiunt, futura percommoda. Hae funt autem, morae fub fole aeftivo, vigiliae, cogitationes, angores animi, ira, alimenti inopia, bilioforum ciborum nimius ufus. Primam fane tutiffimamque naturae febrium notitiam ex iis quae in corpore apparent, acquirentes, quemadmodum in commentariis de differentia febrium didicifti; fecunda vero et ab externis caufis notitia ad eorum quae invenifti certiorem fidem haud parum expediet. Mirandum eft igitur quonam pacto haec utiliffima contemplatio explanatores latuerit.

XI.

Abfceffus non admodum quibus rigores oboriuntur.

Raro abfceffus illis, qui cum rigore febricitant, eveniunt, quemadmodum in quartanis tertianisque febribus videre licet. In iftarum enim acceffionum remiffionibus

κενοῦσι τὸ πλῆθος, ὥστε πάνυ χρὴ πολλὴν εἶναι τὴν περιουσίαν τῶν λυπούντων χυμῶν, ἵν' ἡ φύσις ἀποστάσεως δεηθῇ.

ιβ'.

(451) *Αἱ τῶν σκελέων ἐκθηλύνσιες, οἷον ἢ πρὸ νόσου ὁδοιπορήσαντι ἢ ἐκ νόσου αὐτίκα, διότι ἴσως τὸ ἐκ κόπων εἰς ἄρθρα ἀπέστη, δι' ὃ αἱ τῶν σκελέων ἐκθηλύνσιες.*

Οὐκ ἔστι γνῶναι σαφῶς πότερον τὰς ἀσθενείας μόνας ἐκθηλύνσεις εἴρηκεν ἢ τὰς σὺν ἀτροφίᾳ τῶν σκελῶν ὅλων γινομένας. ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ προτέρῳ τῶν προειρημένων παραδειγμάτων, ἐγχωρεῖ καὶ τὰς σὺν ἀτροφίᾳ νοεῖν. ὅσον δ' ἐπὶ τῷ δευτέρῳ, καθ' ὅ φησι, διότι ἴσως τὸ ἐκ κόπων εἰς ἄρθρα ἀπέστη, τὰς ἰσχνότητας οὐκ ἄν τις [375] εὐλόγως ἀκούσειεν, ἀλλ' ἁπλῶς τὰ ἀσθενείας, αἵ τινες δύνανται καὶ χωρὶς ἰσχνότητος, ἤτοι ἐκλύτους τὰς ἐνεργείας ἐρ-

excretiones multitudinem educunt, propter quod permultam esse oportet vexantium humorum abundantiam, ut naturae abscessum facere necesse sit.

XII.

Crurum effoeminationes veluti aut ante morbum aut statim a morbo iter facienti fiunt, atque ideo fortassis, quod ex lassitudinibus aliquid in articulos abscessit, ex quo etiam crurum effoeminationes.

Evidenter cognosci nequit, utrum solas imbecillitates effoeminationes dixerit, an eas quae ex penuria nutrimenti omnium crurum fiant. Quantum enim ad prius ex antedictis exemplis pertinet et eas quae per inopiam alimenti fiant, intelligere licet; quantum vero ad secundum spectat, quum dicit, eo quod fortasse id, quod ex lassitudinibus, in articulos decubuit, extenuationes quispiam recte intelligere nequeat, sed absolute imbecillitates, quae et

γάσασθαι τῶν σκελῶν ἢ τὰς ἀποστάσεις ὑποδέχεσθαι. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ τέλει προσκείμενον, δι' ὃ αἱ τῶν σκελῶν ἐκθηλύνσιες, εἴρηται καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως. ὅθεν ἔνιοι τῶν ἐφεξῆς γεγραμμένων ἡγούμενον αὐτὸ ποιοῦσι. πρῶτον μὲν ἀφαιροῦντες τὸ διότι, συμμετακοσμοῦντες δὲ αὐτῷ τινὰ καὶ τῶν ἐκ τῆς ἑπομένης ῥήσεως. ὅπερ δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν εἶπον ἀναμνήσω καὶ νῦν, ἔστι δὲ τοῦτο τὸ πολυειδῶς γεγράφθαι τὰς ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ ῥήσεις, ὥσπερ καὶ τήνδε, μετὰ τοῦ διεσπάσθαί τινας οὐκ ὀρθῶς ἢ συνῆφθαι πάλιν οὐ προσηκόντως. ὧν εἰ μνημονεύσοιμι πάντων ἅμα τῷ διελέγχειν τοὺς ἁμαρτάνοντας, εἰς ἄπειρον ἐκταθήσεται μῆκος ὁ λόγος.

ιγ'.

Φύματα ἔξω ἐξοιδέοντα καὶ τὰ ἀπόρεα καὶ τὰ κορυφώδεα καὶ τὰ ὁμαλῶς ξυμπεπαινόμενα καὶ μὴ περίσκληρα καὶ

citra maciem crurum actiones debilitare vel etiam abfceffus excipere queunt. Quod in calce autem fermonis adjectum eft, ex quo crurum effoeminationes, dictum fuit et ab initio: quapropter nonnulli eorum quae deinceps fcripta funt, iftud antecedens faciunt, primum quidem haec verba: *ex quo*, auferentes, unaque cum iis aliqua ex fequentibus permutantes. Verum quod ab initio dixi, et nunc repetam. Hoc eft autem hujusce libri fententias varie ac multifariam fcriptas effe, quemadmodum et hanc, quarum praeterea nonnullae haud recte difjunctae funt; aliae contra haud congrue copulatae. Quorum omnium fi meminerim fimulque errantes confutare velim, in immenfam longitudinem producetur oratio.

XIII.

Quae tubercula foras protulerant, acuminata, aequabiliter commaturefcentia, neque in ambitu dura, deorfum ten-

κατάῤῥοπα καὶ τὰ μὴ δίκραια ἀμείνω. τὰ δ' ἐναντία κακὰ καὶ ὅσῳ πλείστως ἐναντία κάκιστα.

Ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων οἱ ἄνθρωποι φύματα κεκλήκασιν τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους ὅσοι τοὐπίπαν ἄνευ τῆς ἔξωθεν αἰτίας γίνονται, μάλιστα οὖν ὀνομάζουσιν οὕτω τὰ πρὸς τὸν ἐκτὸς τόπον ἐπειγόμενα. τῷ δ' οὐκ ἔχειν ἕτερον ὄνομα καὶ τὰ πλατέα καὶ βραχεῖ τοῦ κατὰ φύσιν ὑψηλότερα καὶ ταῦθ' ὡσαύτως ἐνίοτε προσαγορεύουσιν, ὅπερ καὶ Ἱπποκράτης ἐποίησεν, ἀγαθὰ μὲν εἶναι λέγων τὰ ἐξοιδοῦντα, τουτέστιν ἐφ' ὧν ἀξιόλογος ἡ ἐξόγκωσις ἢ ὅσα τὴν αὔξησιν οὐκ ἐς τὴν ἔσω χώραν, ἀλλ' εἰς τὴν ἔξω ποιεῖται, καθάπερ ἐν προγνωστικῷ γράφων εἶπεν· Ὅσα μὲν ἔξω τρέπεται ἄριστά ἐστιν ὡς μάλιστα ἐκκλίνοντα καὶ εἰς ὀξὺν ἀποκορυφοῦντα. ὅσα δέ, φησὶν, ἔσω ῥήγνυται, ἄριστά ἐστιν ἃ τῶν ἔξω χωρίων μηδὲν ἐπικοινωνεῖ, κάλλιον μὲν γὰρ ἔξω ῥέπειν. εἰ δὲ ἔσω ῥέπει, βέλτιον πάλιν ἐν τούτοις ἐστὶν

dentia, neque bifida meliora funt. Contraria mala et quae plurimum contraria, peffima.

Ab iis, quae ex terra progerminant, Graeci homines phymata vocaverunt, hoc eft tubercula, eos praeter naturam tumores, qui prorfus fine caufa externa proveniunt, fed potiffimum eos hoc nomine vocant, qui extra corporis fuperficiem extuberant. Verum ob nominis alterius inopiam interdum et latos pauloque naturalibus partibus elatiores hoc eodem nomine appellant, quod et Hippocrates hoc loco fecit, bona effe tubercula extumefcentia dicens, hoc eft quibus infignis tumefactio ineft aut quaecunque non introrfum, fed extrorfum verfas augefcunt, quemadmodum in libro praefagiorum fcribens dixit: quaecunque exterius vergunt, optima funt, quam maxime extrorfum fpectantia et in aciem turbinata; fed quaecunque, ait, introrfum rumpuntur, optima funt, quae externas partes minime attingunt. Melius quidem eft extrorfum

ἅπασιν αὐτῶν τὴν ῥοπὴν ἐς τὴν ἔσω χώραν πεποιῆσθαι. τῶν μὲν οὖν φυμάτων ἡ γένεσις ἐν ἐπιγαστρίῳ τέ ἐστιν ἢ καὶ κατὰ θώρακα. τούτοις γὰρ ὑπόκεινται χῶραι κεναὶ, τὸν παρὰ φύσιν ὄγκον ἐκδεχόμεναι τῶν ἔσω ῥεψάντων φυμάτων. αὐτῶν δὲ τῶν ἐξογκουμένων ἔξω, τὰ ἀπόξεα καὶ κορυφώδη κρείττονα τῶν πλατέων ἐστὶν, ὡς ἂν ὑπὸ θερμοτέρων τε καὶ λεπτοτέρων τῇ συστάσει γινόμενα χυμῶν καὶ διὰ τοῦτο ταχέως ἐκπυϊσκόμενα. τὰ γὰρ ὑπὸ παχέων καὶ γλίσχρων γινόμενα ὡς ἂν ψυχρῶν ὄντων, πλατέα τέ ἐστι καὶ δύσπεπτα καὶ σήπεται μᾶλλον, οὐ πέττεται χρόνῳ πλείονι, σὺν τούτοις δὲ ἐπαινεῖ καὶ τὰ ὁμαλῶς ἐκπυϊσκόμενα. τὰ γὰρ ἐκ μέρους μέν τινος ἑαυτῶν ἐκπυήσαντα, τὸ λοιπὸν δὲ ἅπαν ἀνεκπύητον ἔχοντα, πρῶτον μὲν αὐτῷ τῷ [376] χρονιώτερα τῶν ἄλλων ἐκπυησάντων εὐθέως εἶναι μοχθηρὰ, δεύτερον δὲ τῷ δυσχερεῖ τῆς θεραπείας. ἄλλων μὲν γὰρ δεῖται τὰ διαπυήσαντα τῶν ἰαμάτων, ἄλλων δὲ τὰ ἀνεκπύητα. καὶ τὰ μὴ περίσκληρα δὲ βελτίω τῶν περισκλήρων ἐστίν. ὀνομάζει δὲ περίσκληρα τὰ τὸ μέσον

vergere, fed fi intro declinent, melius rurfum in iftis omnibus eft ipforum eruptionem in interiores locos fieri. Tuberculorum fane generatio in abdomine atque etiam pectore eft, iftis enim inanes cavitates fubfunt tuberculorum introrfum fpectantium praeter naturam tumorem excipientes. Sed ex iis, quae exterius intumefcunt, acuta ac turbinata latis meliora funt, utpote ex calidioribus tenuioribusque materiae fuccis procreata et idcirco celeriter fuppurantia; nam ex craffis tenacibusque conftantia, utpote frigidis et lata funt et aegre coquuntur, quin etiam putrefcunt potius quam coquantur longiori tempore. Praeterea laudat et aequabiliter fuppurantia. Nam quae ex aliqua parte fuppurant, reliquum vero totum non fuppurans habent, primum quidem eo quod aliis ftatim fuppurantibus diuturniora funt, fecundo vero quod difficilius curantur, pejora cenfentur, aliis enim auxiliis fuppurantes partes egent, aliis non fuppurantes. Non circumdura autem circumduris meliora funt. Circumdura vocat au-

Ed. Chart. IX. [376.] Ed. Baf. V. (451.)
ἑαυτῶν ἔχοντα μαλακὸν καὶ διαπυίσκον, ὅσον δὲ ἐν κύκλῳ τούτου σκληρὸν καὶ δυσεκπύητον ἢ ὅλως ἀνεκπύητον. ἐπαινεῖ δὲ καὶ τὰ κατάῤῥοπα φύματα. ταῦτα δέ ἐστιν ὅσα κατὰ τὴν κάτω χώραν τὴν κορυφὴν ἑαυτῶν ἴσχει τῆς ἐκπυήσεως. ἐνταῦθα γὰρ ἀναστομωθέντα τὰς ἀποῤῥύσεις εὐπετεῖς λαμβάνει, εἰ μὴ λάθοι γέ σε τῶν ἀνωμάλων ὄντα. καὶ τούτοις γὰρ τὸ μέν τι χρηστὸν ὑπάρχει, τὸ δέ τι μοχθηρόν. ὅσα δὲ τὴν ἐκπύησιν ὁμαλὴν ἔχοντα τὴν κορυφὴν ἐν τοῖς κάτω μέρεσι ποιεῖται, ταῦτα ἄριστα. καὶ τὰ μὴ δίκραια δὲ βελτίω τῶν δικραίων εἶναί φησιν. εὑρίσκεται γὰρ τῶν δικραίων τὸ μέσον οὐκ ἀπαθὲς μὲν, ἀνεκπύητον δὲ καὶ σκληρόν. εὔδηλον δ' ὅτι τῶν ἐναντίως ἀλλήλοις διακειμένων φυμάτων ὧν διῆλθεν, ὅσα πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρει ταῖς ἰδέαις, ταῦτα καὶ ταῖς δυνάμεσι καὶ τοῖς ἤθεσι διαφέρει πάμπολυ. πλάτος γὰρ ἱκανὸν ἐχουσῶν τῶν εἰρημένων διαφορῶν, ἀναγκαῖόν εἶναι μέν τι μέσον τῶν ἐναντίων. ἀποκεχωρηκέναι δὲ τοῦ μέσου τὸ μὲν μᾶλλον, τὸ δὲ ἧττον, οἷον ἐπὶ τῶν σκληρῶν καὶ μαλακῶν· ἐπὶ

tem, quae in medio mollia fuppurantiaque funt, circum vero dura et aegre aut nequaquam fuppurantia. Laudat praeterea et tubercula declivia: haec funt autem deorfum verfus aciem fuae fuppurationis habentia. Hoc enim loco aperta facile defluere materias finunt, nifi ea ex inaequalibus effe te latuerit, in iis enim aliquid boni ineft et aliquid mali: verum quaecunque aequaliter fuppurantia aciem in inferioribus habent, haec omnium optima. Non bifida etiam bifidis meliora effe nos admonet: in bifidis enim medium non fine vitio invenitur, fed crudum atque durum. At clare patet, ex tuberculis, quae diximus, contrario inter fe modo habentibus, quaecunque plurimum inter fe formis diffident, haec viribus ac moribus etiam longe diftare. Nam fatis magnam latitudinem praedictis differentiis habentibus, aliquod inter contraria medium effe neceffe eft et a medio aliud magis, aliud minus re-

μιᾶς γὰρ ἀντιθέσεως ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἀρκέσει τὸν λόγον ποιήσασθαι. τὸ μὲν σκληρὸν τοῦ μαλακοῦ φαυλότερόν ἐστιν. αὐτοῦ δὲ τοῦ σκληροῦ τὸ μᾶλλον σκληρόν. εἰ δέ ἐστι σκληρότερον, εἴη χαλεπώτατον, οὕτω δὲ καὶ τὸ μὲν μετρίως μαλακὸν, ἀγαθὸν μετρίως ἐστί, τὸ δὲ τελέως μαλακὸν, ἀγαθὸν καὶ τοῦτο τελέως. ὥσπερ οὖν ταύτης τῆς ἀντιθέσεως ἤκουσας, ἐπὶ τὰς εἰρημένας ἁπάσας γε μεταφέροις.

ιδ΄.

Τὸ θηριῶδες φθινοπώρου καὶ αἱ καρδιαλγίαι καὶ τὸ μελαγχολικόν.

Εἴτε τὰς ἀσκαρίδας, εἴτε τὰς ἕλμινθας λέγει τὸ θηριῶδες, εἴτε ἐλέφαντα καὶ καρκίνον, εἴτε φθίσιν ὥς τινες ἤκουσαν, εἴτα πᾶν τὸ κακόηθες. εἰκότως ἐν φθινοπώρῳ τὰ τοιαῦτα γίνεται πάντα, διά τε τὴν κακοχυμίαν τῆς ὥρας καὶ τὴν τοῦ περιέχοντος ἀνώμαλον κρᾶσιν. οὐδὲν

cedere: ut in duris ac mollibus, in una siquidem oppositione tanquam exemplo sermonem facere satis erit, durum quidem molli pejus est, inter dura, magis durum; durissimum vero pessimum est. Ita sane mediocriter molle mediocriter bonum est et, perfecte molle perfecte bonum. Quae itaque in hac oppositione audivisti, ad praedictas omnes applicare poteris.

XIV.

Ferinum autumno et cardialgiae et horridum et melancholicum procreantur.

Seu ventris vermiculos, qui ascarides dicuntur, et lumbrici ferinum vocet; seu elephantem et cancrum, seu phthisin, ut nonnulli voluerunt, seu omne malignum vitium: jure autumno haec omnia procreantur et ob mali succi, tum temporis abundantiam et ob aëris inaequalita-

οὖν θαυμαστὸν εἰ καὶ καρδιαλγίαι καὶ τὸ φρικῶδες καὶ τὸ μελαγχολικὸν ἐπικρατεῖ κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν ὥραν. ἅπαντα γὰρ ἕπεται ταῦτα τοῖς προειρημένοις αἰτίοις. εἴρηται δὲ ἡμῖν ἐπὶ πλέον ἐν τῇ τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγήσει περὶ τῶν κατὰ τὸ φθινόπωρον ἁπάντων.

ιέ.

[377] *Πρὸς τὰς ἀρχὰς τοὺς παροξυσμοὺς ἐπισκέπτεσθαι καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ νούσῳ, ὡς τὸ ἐν δείλῃ παροξύνεσθαι καὶ ὁ ἐνιαυτὸς εἰς δείλην καὶ αἱ ἀσκαρίδες.*

Κἀν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν οὕτως ἐγέγραπτο πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν νούσων σκεπτέον εἰ αὐτίκα ἀνθεῖ. χρῆται (452) γὰρ ἐνίοτε τῇ πρὸς τὰς ἀρχὰς φωνῇ ὁ Ἱπποκράτης, ὥσεὶ καὶ κατὰ τήνδε τὴν λέξιν εἶπε· πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν νούσων διαφέρει τὸ σκοπεῖσθαι εἰ αὐτίκα ἀνθεῖ, καθάπερ κἀν τῷ φάναι ὃ καὶ πρὸς τὸ θερμαίνειν καὶ ψύχειν καὶ

tem, temperiem. Nihil igitur mirum, fi et cordis dolores et horrores et atra bilis autumnali tempore abunde generantur; omnia enim haec antedictas caufas comitantur. Caeterum in enarratione fecundi voluminis de morbis vulgaribus latiffime de omnibus autumno graffantibus morbis difputavimus.

XV.

In principiis exacerbationes confiderandae funt, ac in omni morbo, qualis eft fub vefperam exacerbationis motus et num annus in vefperam vergat et afcarides ferociant.

Et fecundo de morbis popularibus libro hoc modo fcriptum eft: Ad initia morborum confiderandum, fi confeftim florent; utitur enim interdum Hippocrates hac voce ad initia, quemadmodum et hoc in fermone ufus eft: ad initia morborum refert confiderare, num ftatim floreant, quemadmodum et in dicendo, quod et ad calefaciendum

ξηραίνειν καὶ ὑγραίνειν, πολλὰ ἄν τις εὕροι τοιαῦτα. οὐ γὰρ ὡς ἐναντιούμενος, οὐδ' ὡς ἀντιλέγων, ἀλλ' ὡς συνεργοῦντα πρὸς τὸ θερμαίνειν καὶ ψύχειν καὶ ξηραίνειν καὶ ὑγραίνειν χρῆται, πολλὰ, φησὶν, ἄν τις εὕροι τοιαῦτα. δέδεικται δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν, ἐν οἷς ἐξηγούμεθα τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν. εἰ δ' οὐχ οὕτως ἐθέλοι τις ἀκούειν τῆς λέξεως, ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἀντὶ τοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀκούειν. οὐ μὴν ἐν ταῖς ἀρχαῖς γε μόναις τοῦτο παραινεῖ σκοπεῖν, ἀλλ' ἐν ὅλαις ταῖς νόσοις, εἶτα παράδειγμα πρoσέθηκεν ὃ δυνατόν ἐστιν ἀναγνῶναι διττῶς, καθ' ἕνα μὲν τρόπον, τὸ ἐς δείλην παροξύνεσθαι καὶ ὁ ἐνιαυτὸς, εἶτ' ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς ἐς δείλην καὶ αἱ ἀσκαρίδες· καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, οἷον τὸ ἐς δείλην παροξύνεσθαι καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἐς δείλην. εἶτα ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς καὶ ἀσκαρίδες. ἀναλόγως γάρ τινα ἔχειν ἡγεῖται τὴν ἡμέραν πρὸς ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν, ὡς τῷ μὲν ἑωθινῷ καιρῷ τὸ ἔαρ ἐοικέναι, τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τὸ θέρος, τῇ δὲ ἑσπέρᾳ τὸ φθινόπωρον, τῇ δὲ νυκτὶ τὸν χειμῶνα. λέλεκται δὲ καὶ

et refrigerandum et ficcandum et humectandum, multa fane quispiam hujusmodi invenerit; neque enim ut adverfans, neque ut contradicens his verbis utitur, fed ut ad calefaciendum, refrigerandum, ficcandum et humectandum juvantia, multa, inquit, hujusmodi invenire quispiam poffit; id vero et a nobis in illis commentariis declaratum eft, quibus fecundum librum de morbis vulgaribus explanavimus. Quod nifi quis ita velit dictionem accipere, ita neceffario intelligenda haec verba funt, ad initia, hoc eft fecundum initia aut circa initia. Neque tamen in folis initiis id confiderandum effe nos admonet, fed in morbis univerfis. Deinde exemplum adjecit, quod bifariam legi poteft, uno quidem modo ad vefperam exacerbari et annus, deinde ab altero principio, ad vefperam et afcarides; alio item modo ut ad vefperam exacerbari et annus ad vefperam, deinde ab alio principio et afcarides. Diem namque toti anno proportione refpondere cenfet, ut matutino tempori ver fimile fit, meridiei aeftas, vefperi

περὶ τούτων ἐπὶ πλέον ἐν οἷς ἐξηγούμεθα τὴν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ῥῆσιν, ἧς ἀρχὴ, αἱ ἀσκαρίδες δείλης.

ιστ'.

Νηπίοισι βηχίον ξὺν γαστρὸς ταραχῇ καὶ πυρετῷ ξυνεχεῖ, σημαίνει μετὰ κρίσιν διμηναίῳ τὸ ξύμπαν εἰκοσταίῳ καὶ οἰδήματα ἐς ἄρθρα.

Ἅπαντες ὁμοίως πιστεύοντες τοῖς γεγραμμένοις οἱ ἐξηγησάμενοι, μετὰ τοῦ μηδὲ νοεῖν, ὧν ἐπαινοῦσιν, ἔνια. καίτοι τινὰ μὲν, εἰ καὶ κακοζηλό- [378] τερον εἰπεῖν, οἷον νεῦρα τῆς τέχνης ἐστὶν, τινὰ δὲ πάνυ σμικρὰν ἔχει τὴν ὠφέλειαν, ἔνια δὲ οὐδὲ σμικρὰν, ὥσπερ καὶ τὸ κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν. ἐγὼ γὰρ ὅσα μὲν ἀεὶ φαίνεται γινόμενα κατὰ τοὺς ἀῤῥώστους, ὡσαύτως ἀξιομνημόνευτα νομίζω, καὶ τούτων αὐτῶν μάλιστα τὰ μεγάλην ἔχοντα τὴν χρείαν, ὥσπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔλεγον, ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ ῥῖγος

autumnus, nocti hiems. Dictum eſt autem et de his uberius, ubi ſecundi morborum popularium voluminis eam partem declaravimus, cujus initium eſt, aſcarides veſperi.

XVI.

Infantibus oborta tuſſicula cum ventris perturbatione et febre aſſidua, ſignificat poſt judicationem bimeſtri in totum vigeſimo die ad articulos etiam tumores fore.

Omnes enarratores ſcriptis ſimiliter credunt, nec eorum quae laudant quaepiam intelligunt, ſiquidem non nulla, et ſi affectare dixerim, veluti artis nervi ſunt, alia perexiguam utilitatem afferunt, alia vero neque exiguam, quemadmodum id quod in praeſenti parte proponitur. Etenim ego quaecunque in aegrotantibus eodem ſemper modo fieri videntur, memoratu digna cenſeo et ex his ipſis ea potiſſimum quae magno uſui ſunt, quemadmodum paulo ante de praeſenſione ex rigore dicebam. Interdum

προγνώσεως. ἐν σφοδροτάτῳ γὰρ ἐνίοτε πυρετῷ μετ᾽ ἀγρυπνίας καὶ ἄσης καὶ δίψους καὶ δυσφορίας, ἔσθ᾽ ὅτε δὲ καὶ παραφροσύνης, ἁπάντων ταραττομένων καὶ κλαιόντων τῶν οἰκείων τοῦ κάμνοντος, ἔνεστιν ἐπιστημονικῶς προειπόντα ῥῖγός τε καὶ ἱδρῶτα καὶ λύσιν τοῦ νοσήματος, Ἀσκληπιὸν εἶναι δοκεῖν. ἐπὶ δὲ τοῦ νῦν λεγομένου, πρῶτον μὲν οὐ σαφές ἐστιν ὃ λέγει. δεύτερον δὲ κἂν ἁπάσας αὐτοῦ τὰς πιθανὰς ἐκδοχὰς ὑπόθηταί τις ἔχεσθαι τῆς τοῦ γράψαντος γνώμης, οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐστι προειπεῖν. ὑποκείσθω γάρ τι νήπιον βῆττον, ἅμα γαστρὸς ταραχῇ καὶ πυρετῷ συνεχεῖ, κἄπειτα κρινόμενον ὁπωσοῦν ἐν ᾗπερ ἂν ἡμέρᾳ βούληταί τις, εἴτ᾽ οὖν ὀγδοηκοστῇ μετὰ τὴν ἀποκύησιν, εἴθ᾽ ἑξηκοστῇ, διττῶς γὰρ ἐξηγήσαντο τὴν λέξιν τήνδε, διμηνιαίῳ τὸ σύμπαν εἰκοσταίῳ, τινὲς μὲν δὲ ἀπὸ γενετῆς διμηνιαῖον εἶναι βουλόμενοι, καθ᾽ ἣν ἡμέραν κρίνεται τὸ παιδίον, εἰκοσταῖον δ᾽ ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἤρξατο νοσεῖν, τινὲς δὲ διμηνιαίῳ γινομένῳ τὴν νόσον ἀρξαμένην κριθῆναι μεθ᾽ ἡμέρας εἴκοσι, καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων ἡμᾶς προλέγειν, ὅτι τούτῳ

namque in vehementiffima febre adjuncta vigilia, faftidio, fiti, impatientia, nonnunquam et delirio, omnibus aegrotantis domefticis perterritis ac flentibus, quempiam licet rigorem et fudorem morbique folutionem fcienter praedicentem, Aefculapium effe videri. Sed in propofita fententia primum quidem quid dicat, obfcurum eft; deinde etfi omnes ipfius fcriptoris verifimiles intellectus habere quispiam fe crediderit, nihil tamen ex ipfis praedicere poterit. Efto enim infans aliquis tuffiens, ventre perturbato, cum febre perpetua; deinde utcunque, quo quis velit, die judicetur, five octogefimo a partu five fexagefimo: duobus enim modis fermo ifte declaratus eft, bimeftri, prorfus vigefimo, nonnulli quidem ab ortu bimeftrem effe volentes, quo die infans judicatur, vigefimum autem a die quo aegrotare incepit: at nonnulli ajunt duos menfes nato morbum accidiffe, atque viginti dies poft initium judicatum effe, hisque hunc in modum habentibus nos praedicere poffe, puerulo ifti a judicatione abfceffum ali-

τῷ παιδίῳ καὶ ἀπόστασίς τις εἰς ἄρθρα γενήσεται μετὰ τὴν κρίσιν. καὶ μὴν οὔτε διὰ παντὸς οὔθ' ὡς τὸ πολὺ συμβήσεται τοῦτο. χρὴ δὲ τὰς προῤῥήσεις ἢ ἀμεταπταίστους εἶναι διὰ παντὸς ἢ σπανιάκις σφάλλεσθαι. τὸ δ' ὀλιγάκις μὲν ἐπιτυγχάνειν, πλεονάκις δ' ἀποτυγχάνειν, οὐ τεχνικόν.

ιζ'.

Ἢν μὲν κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ καταστῇ τὰ ἄνω ἐν τοῖσι κάτω ἄρθροισιν, ἀγαθόν. ἢν δὲ ἄνω, οὐχ ὁμοίως λύει τὴν νοῦσον, ἢν μὴ ἐκπυήσῃ.

Ὅτι μὲν ἔτι περὶ τῶν παιδίων λέγει ταῦτα, δῆλόν ἐστι διὰ τῶν ἐφεξῆς εἰρησομένων. ὅ γε μὴν λόγος οὗτος οὐ τῶν ἐπὶ μέρους ἐστὶν, ἀλλὰ τῶν καθόλου καὶ κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρημένος, ἃ προεξηγησάμεθα. βούλεται γὰρ τὰς μὲν ἐκ τῶν ἄνω χωρίων, εἰς τὰ κάτω τοῦ ὀμφα-

quem in articulos impetum esse facturum. Atqui neque semper neque plerumque istud eveniet. Praedictiones autem aut veraces esse in perpetuum decet aut raro mentiri, nam raro veritatem assequi et plerumque aberrare nequaquam artificiosum est.

XVII.

Quod si superne quidem deorsum infra umbilicum in inferioribus articulis constiterint, bonum; si vero inferne sursum, non peraeque morbum solvunt, nisi suppuraverint.

Quod de pueris adhuc ista loquatur, ex inferius dicendis constat. Verum sermo iste non de particularibus est, sed de communibus et in secundo de morbis popularibus et in aphorismis et in libro praesagiorum reperitus, quos omnes locos dudum explanavimus. Vult enim Hippocrates ex superioribus locis in inferiora umbilico factos

Ed. Chart. IX. [378. 379.] Ed. Baf. V. (452.)
λοῦ γινομένας ἀποστάσεις, ἀγαθὰς εἶναι, τὰς δὲ μὴ τοιαύτας, οὐκ ἀγαθάς. ἐκλύει δ' αὐτῶν τι τῆς κακίας, ἐὰν ἐκπυήσῃ τὰ οἰδήματα. κέχρηται δὲ κἀνταῦθα τῇ προσηγορίᾳ τοῦ οἰδήματος, ἐπὶ τοῦ γενικοῦ σημαινομένου τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται.

ιη'.

[379] *Τὰ δ' ἐν ὤμοισιν ἐκπυέοντα τοῖσι τηλικούτοισι γαλιάγκωνας ποιέει.*

Ὅτι περὶ τῶν νηπίων ἔτι διαλέγεται, σαφὲς αὐτὸς ἐποίησεν εἰπὼν, τοῖσι τηλικούτοισιν, ἀξιῶν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀναφέρειν τοῦ λόγου καὶ τὰ νῦν εἰρημένα. κατὰ τίνα δὲ τρόπον γαλιάγκωνες οἱ τοιοῦτοι γίνωνται, μεμάθηκας ἔν τε τῷ περὶ ἄρθρων αὐτοῦ συγγράμματι καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑπομνήμασιν εἰς αὐτό.

abfceffus falubres effe; non hujusmodi autem, haud falubres, fed eorum malignitas aliquantulum obtunditur, fi oedemata fuppuraverunt. Ufus eft autem et hoc loco oedematis appellatione in communi fignificato omnium praeter naturam tumorum, ut antea dictum eft.

XVIII.

Qui vero tumores in humeris fuppurantur tantulis, iis muftellina brachia efficiunt.

Quod de infantibus adhuc difputet, ipfe declaravit inquiens, tantulis, dignum cenfens nos et modo dicta ad initium fermonis referre. Verum quomodo ifti breviori humero reddantur, in libro de articulis noftrisque in ipfum commentationibus didicifti.

ιθ'.

Λύσειε δ' ἂν καὶ ἑλκυδρίων κάτω ἔκθυσις, ἢν μὴ στρογγύλα καὶ βαθέα ᾖ· τὰ δὲ τοιαῦτα ὀλέθρια καὶ ἄλλως παιδίοισιν.

Παρὰ τὸ ἐκθύειν, ὅπερ ἐστὶν ἐξορμᾶν, τὴν ἔκθυσιν εἴρηκεν ἐκτεινομένης τῆς μέσης συλλαβῆς, ὡσεὶ καὶ ἐξόρμησιν εἰρήκει. λύειν δ' αὐτά φησι τὰς ἀποσκήμματος δεομένας διαθέσεις, ἢν μὴ στρογγύλα καὶ βαθέα ᾖ, τουτέστιν εἰ μὴ κακοήθη μάλιστα γένοιτο· καὶ γὰρ ἀνιαρὰ τοῖς βρέφεσιν, οὐ δυναμένοις φέρειν οὔτε τὰς ὀδύνας οὔτε τὴν θεραπείαν, καὶ ἄλλως δυσίατα τὰ τοιαῦτα.

κ'.

Λύσειε δ' ἂν καὶ αἷμα ῥυέν, μᾶλλον δὲ τοῖσι τελειοτέροισιν ἐπιφαίνεται.

XIX.

Solvet autem ulcusculorum in partes inferiores eruptio, nisi rotunda et profunda fuerint. Hujusmodi namque tunc maxime pueris perniciosa sunt.

Ab hoc Graeco verbo ἐκθύειν, quod erumpere significat, vocabulum ἔκθυσιν, hoc est eruptionem derivavit Hippocrates, media syllaba producta, perinde ac si cum impetu exitum dixisset. Ipsa vero affectus abscessu egentes discutere inquit, nisi rotunda et profunda sint, hoc est nisi summopere maligna fuerint. Infesta namque infantibus sunt, neque dolores, neque curationem ferre potentibus, quin et alioqui aegre sanabilia hujusmodi ulcera sunt.

XX.

Solvet etiam morbum sanguinis profluvium, quod magis in adultioribus proditur.

Ὅτι μὲν αἷμα ῥυὲν πᾶσι τοῖς τοιούτοις ὠφέλιμόν ἐστι, πολλάκις ἤδη μεμαθήκαμεν. ἐπὶ δὲ τῶν νηπίων, ὑπὲρ ὧν διαλέγεται τὴν ἀρχὴν, οὐδὲ ἐπιφαίνεται τὸ αἷμα πλὴν εἴ που σπανίως. διὸ καὶ προσέθηκεν αὐτὸς, μᾶλλον δὲ τοῖσι τελειοτέροισιν ἐπιφαίνεται, τουτέστι τοῖς ἐπὶ πλέον ηὐξημένοις. τίνα δ' ἔτι πάθη τὰ δι' ὧν εἶπεν ἀποστάσεων τε καὶ αἱμοῤῥαγιῶν καὶ ἑλκυδρίων κρινόμενα τοῖς νηπίοις, οὐ πάνυ σαφῶς ἐδήλωσεν. ἡ γὰρ ἀρχὴ τῆς ῥήσεως ἦν, νηπίοισι (453) βηχίον σὺν [380] γαστρὸς ταραχῇ καὶ πυρετῷ συνεχεῖ. δύναται δὲ καὶ τῶν κατὰ τὸ πλευρόν τε καὶ πνεύμονα καὶ τῶν καθ' ἧπάρ τε καὶ γαστέρα δι' ὧν εἶπε συμπτωμάτων δηλοῦσθαι.

κα'.

Δάκρυα ἐν τοῖσι ὀξέσι τῶν φλαύρως ἐχόντων ἑκόντων μὲν χρηστὸν, ἀκόντων δὲ παραῤῥέοντα κακόν.

Sanguinem profecto emanantem omnibus id genus vitiis prodesse saepius jam didicimus; in infantibus autem, de quibus sermonem fecit, ab initio neque sanguis apparet, praeterquam raro. Ideo et ipse addidit: frequentius autem perfectioribus id incidit, hoc est iis, qui sunt adultioris aetatis. Qui affectus autem sint, qui per abscessus quos dixit et sanguinis profluvia et ulcuscula, in infantibus judicantur, non clare admodum aperuit: initium enim sermonis erat, infantibus tussicula cum ventris perturbatione et febre continente, potest autem ex iis, quae dixit, symptomatibus et de lateris, pulmonis, jecinoris atque ventriculi affectibus intelligi.

XXI.

Lacrimae in acutis male habentibus spontaneae quidem, bonae; involuntariae vero praeterfluentes, malae.

Περὶ τῶν τοιούτων δακρύων εἴρηται μὲν κἀν τῷ προγνωστικῷ καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς. ἀλλὰ τελεώτερον ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἔνθα φησὶν, ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖς ὀξέσι, μᾶλλον δὲ καυσώδεσιν, ἀέκουσι δάκρυα παραῤῥεῖ, τούτοισιν ἀπὸ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίην προσδέχεσθαι, ἢν μήτ' ἄλλο ὀλεθρίως ἔχωσιν. ἐπὶ τοῖσι δὲ φλαύρως ἔχουσιν οὐχ αἱμοῤῥαγίην, ἀλλὰ θάνατον σημαίνει. καὶ ἡμεῖς ἐξηγησάμεθα τὴν ῥῆσιν ἐν τοῖς εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνήμασιν.

κβ'.

Οἷσι περιτείνεται βλέφαρον, κακόν.

Ἡ αὐτὴ διάθεσις ἐργάζεται τὸ τοιοῦτον βλέφαρον τῇ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρημένῃ. δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρὸν καὶ περιτεταμένον. ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων λέλεκται καὶ τοῦτο καὶ τἄλλα τὰ ἐφεξῆς αὐτοῦ, κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑπ' αὐτοῦ δεδήλωται καὶ κατὰ τήνδε

De lacrimis hujusmodi dictum fane eft et in libro praefagiorum et in aphorifmis; fed accuratius in primo volumine de morbis popularibus, ubi ait: Quibuscunque in acutis febribus, magis autem in ardentibus, involuntarie lacrimae cadunt, his de naribus fanguinis profluvium exfpectandum eft, nifi alia perniciofe habeant; in male autem habentibus non fanguinis profluvium, fed mortem fignificant. Et nos in ejus libri explanationibus hunc fermonem declaravimus.

XXII.

Quibus circumtenduntur palpebrae, malum fignificatur.

Idem affectus talem palpebram efficit, qualis in praefagiorum libro defcriptus eft. Cutis circa frontem dura et praetenfa. Quod autem de acutis morbis hoc et alia deinceps in prognofticorum volumine dicta fint, ab ipfo declaratum fuit et hifce in verbis dicente: Lacrimae in

Ed. Chart. IX. [380. 381.] Ed. Bas. V. (451.)

τὴν ῥῆσιν εἰπόντος, δάκρυον ἐν τοῖς ὀξέσι τῶν φλαῦρα ἐχόντων ἑκόντων μὲν χρηστὸν, ἀκόντων δὲ παραῤῥέον κακόν.

κγ'.

Κακὸν δὲ καὶ τὸ ἐπιξηραινόμενον οἷον ἄχνη.

Φαίνεται γινόμενον καὶ τοῦτο ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, ὅταν ἐσχάτως ᾖ ξηρὰ, σὺν ἀῤῥωστίᾳ δυνάμεως, μικρῶν πάνυ λημυδρίων ἐκπιπτόντων κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶτ' αὖθις ἐπιξηραινομένων.

κδ'.

[381] *Καὶ τὸ ἀμαυρὸν κακόν.*

Ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι τὸ ἀμαυροῦσθαι τὰς ὄψεις, ἀῤῥωστίαν καὶ νέκρωσιν σημαίνει τῆς ὀπτικῆς δυνάμεως.

acutis male habentium voluntarie quidem emanantes bonae ſunt; involuntarie autem, malae.

XXIII.

Malum quoque quod in oculis inareſcit veluti arida ſpuma.

Id quoque in morbis acutis fieri cernitur, quum ſumme aridi ſunt et vires imbecillae, perexiguis lacrymulis ab oculis excidentibus, deinde ibi inareſcentibus.

XXIV.

Oculorum quoque hebetatio ac retuſio malum.

In acutis morbis obſcurari oculorum aciem, infirmitatem et interitum viſoriae potentiae ſignificat.

κε'.

Καὶ τὸ αὐχμηρὸν κακόν.

Ἦν μὲν καὶ τὸ οἷον ἄχνην ἔχον αὐχμηρὸν, ἀλλὰ νῦν, ὅτι κἂν χωρὶς ἄχνης ᾖ, μοχθηρόν ἐστιν ἐδήλωσε.

κστ'.

Καὶ οἱ ῥυτιδούμενοι ἔνδοθεν.

Ὅταν ὁ ἐπιπεφυκὼς ὑμὴν τοῖς κινοῦσι τὸν ὀφθαλμὸν μυσὶν, ὁ μέχρι τῆς στεφάνης ἐκτεινόμενος, ἔκλυτος καὶ χαλαρὸς γένηται, ῥυτιδοῦσθαι συμβαίνει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔσωθεν. εἰ γὰρ ἔξωθεν ῥυτιδωθεῖεν, εἴη ἂν οὕτω γε τοῦ δέρματος τὸ πάθος. ὅτι δὲ ἀσθενείας καὶ καταψύξεώς ἐστι σημεῖον τὸ τοιοῦτον δηλοῖ καὶ τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν πάνυ γερόντων· ὁρῶνται γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ ῥυτιδούμενοι.

XXV.

Squalor etiam malum.

Erat quidem et habens veluti fpumam fqualidum, fed nunc, etiamfi fine fpuma fit, malum effe fignificat.

XXVI.

Quique intro corrugantur, malum denunciant.

Quando membrana mufculis oculum moventibus agnata, ad circulum ufque coronam appellatum porrecta, diffoluta relaxataque fuerit, tunc oculos interius corrugari accidit: nam fi exterius corrugati fuerint, erit fane cutis ipfius haec affectio. Imbecillitatis autem ac refrigerationis hoc fignum effe teftimonio eft id, quod in valde fenibus contingit; ipforum enim oculi rugofi effe cernuntur.

κζ'.

Οἱ πεπηγότες καὶ οἱ μόγις στρεφόμενοι καὶ οἱ ἐνδεδινημένοι.

Περὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ταῦτα διῆλθεν. οἱ μὲν γὰρ πεπηγότες, ὅπερ ἐστὶν ἀκίνητοι, τελειοτάτην ἐνδείκνυνται νέκρωσιν τῆς κατὰ τοὺς μῦς δυνάμεως, ὑφ' ἧς ἐκινοῦντο πρόσθεν ὅτ' εἶχον κατὰ φύσιν. οἱ δὲ μόγις στρεφόμενοι πλησίον ἥκουσι τῆς τοιαύτης διαθέσεως. οἱ δὲ ἐνδεδινημένοι παραφροσύνην ἢ τρόμον ἐνδείκνυν- [382] ται τῶν τὸν ὀφθαλμὸν κινούντων μυῶν. γίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐν ὀξέσι νοσήμασι κινδυνώδεσι διὰ τὴν τῆς ἀρχῆς κάκωσιν.

κη'.

Καὶ ὅσα ἄλλα παρεῖται.

Τίνα ταῦτ' ἐστὶν ἃ λέγει παρεῖσθαι τῶν συμβαινόντων τοῖς ὀφθαλμοῖς; ἢ δηλονότι τὰ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρη-

XXVII.

Concreti etiam oculi quique vix vertuntur et intro convoluti, malum.

De oculis haec quoque differuit. Nam concreti, hoc eft immobiles, perfectiffimam ejus potentiae exftinctionem fignificat, a qua mufculi, quum naturaliter affecti erant, movebantur. Illud autem et vix verfiles proximum ifti affectum declarat; obtorti autem oculi aut delirium aut tremorem ipfos moventium mufculorum indicant. Haec omnia vero in acutis et periculofis morbis ob principis membri noxam oboriuntur.

XXVIII.

Et quae caetera praetermittuntur.

Quaenam funt haec, quae oculis evenientia omiffa effe dicit? an fcilicet ea, quae in praefagiorum volumine

μένα κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν. ἢν γὰρ τὴν αὐγὴν φεύγωσιν ἢ δακρύωσιν ἢ διαστρέφωνται ἢ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου ἐλάσσων γίνηται ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχωσιν ἢ πελιδνὰ ἢ μέλαινα φλέβια ἐν ἑωϋτοῖσιν ἢ λῆμαι περὶ τὰς ὄψεις ἢ ἐναιωρούμενοι φαίνωνται ἢ ἐξίσχοντες ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι. προεξηγησάμεθα δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ σὺν τοῖς ἄλλοις ἅπασι καὶ ταῦτα.

κθ'.

Πυρετοὶ οἱ μὲν δακνώδεες τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πρηέες, οἱ δὲ οὐ δακνώδεες μὲν, ἐπαναδιδόντες δὲ, οἱ δὲ ὀξέες μὲν, ἡσσώμενοι δὲ τῆς χειρὸς, οἱ δὲ περικαέες μὲν εὐθέως, οἱ δὲ διὰ παντὸς βληχροὶ, ξηροὶ, οἱ δὲ ἁλμυρώδεες, οἱ δὲ πεμφιγώδεες ἰδεῖν δεινοὶ, οἱ δὲ πρὸς τὴν χεῖρα νοτιώδεες, οἱ δὲ ἐξέρυθροι, οἱ δὲ ἔξωχροι, οἱ δὲ πελιοὶ καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα τοιουτότροπα.

Κἀνταῦθα πάλιν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου προσέθηκε καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα, διὰ τὸ μόνας αὐτῷ τὰς ἀξιολόγους

per haec verba enumerata funt? Si lucem enim fugiant aut lacrimentur aut invertantur aut alter altero minor fit aut alba rubra appareant aut in ipfis venulas lividas aut nigras habeant aut lippitudines circum oculos aut fi fufpenfi videantur aut prominentes aut valde cavi. Prius autem in eo libro cum aliis omnibus et haec explanavimus.

XXIX.

Febrium quaedam manui mordaces funt, quaedam vero mites. Quaedam non mordaces quidem apparent, fed infurgentes. Aliae autem acutae quidem, fed quae manui cedant. Quaedam illico perurentes, quaedam femper debiles et aridae, quaedam etiam falfuginofae.

Rurfum et hoc loco in fine fermonis adjecit et id genus alia, quoniam ab ipfo folae febrium infignes diffe-

διαφορὰς τῶν πυρετῶν ὑποτετυπῶσθαι. πρώτας μὲν οὖν ἔγραψε τὰς κατ' αὐτὴν τὴν οἰκείαν τῶν πυρετῶν οὐσίαν, οὐσία δὲ αὐτῶν ἐστὶν, οὐ καθ' Ἱπποκράτην μόνον καὶ τοὺς ἀρίστους ἰατροὺς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κοινὴν πάντων ἀνθρώπων ἔννοιαν ἡ παρὰ φύσιν θερμασία, μάλιστα μὲν εἰς ὅλον ἐκτεταμένη τὸ ζῶον, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ πάντως, ἤτοι γε ἐν τοῖς πλείστοις μορίοις ἢ ἐν τοῖς κυριωτάτοις ὑπάρχουσα· καὶ πολλάκις γε τὸ μὲν ἅπαν δέρμα θερμασίαν οὐδεμίαν σαφῆ ἔχειν φαίνεται παρὰ φύσιν, οὔθ' ἡμῖν τοῖς ἔξωθεν ἁπτομένοις οὔτε τοῖς κάμνουσιν, αἰσθάνονται δὲ αὐτῆς οἱ νοσοῦντες ἐν τῷ βάθει καί φασι διακαίεσθαι τὰ σπλάγχνα καὶ πρὸς τούτῳ γε ἔνιοι καὶ ἀσσώδεις εἰσὶ καὶ διψώδεις, καὶ ἄγρυπνοι. νῦν οὖν ὁ Ἱπποκράτης τὰς διαφορὰς τῶν πυρετῶν γράφει, ὅσαι διαγινώσκονται τοῖς ἰατροῖς, οὐκ ἐξ ὧν οἱ κάμνοντες λέγουσι, [383] ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτοὶ διά τε τῆς ἁφῆς καὶ τῆς ὄψεως ἐναργῶς αἰσθάνονται. πρῶται δέ εἰσι καὶ κυριώταται καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν,

rentiae defignatae funt. Primas itaque differentias fcripfit ab ipfa propria febrium effentia acceptas. Effentia vero febrium eft, non fecundum Hippocratem modo atque praeclariffimos medicos, fed etiam fecundum communem omnium hominum notionem, praeter naturam caliditas, maxime quidem in totum animal effufa; fin minus, at omnino vel in plurimis partibus vel in nobiliffimis accenfa. Saepius namque univerfa cutis nullam evidentem praeter naturam caliditatem, neque nobis exterius turgentibus, neque ipfis laborantibus, prae fe ferre videtur; fed in profundo corpore ipfam aegrotantes fentiunt, vifceraque fibi incendio flagrare ajunt: nonnulli praeterea et faftidio afficiuntur et fiticulofi funt atque pervigiles. Nunc igitur Hippocrates febrium differentias, quaecunque a medicis dignofcuntur, non ex iis quae laborantes referunt, fed ex iis quae ipfi tactu vifuque evidenter percipiunt, enumerat. Primae autem funt et praecipua et ex propria, ut dixi, febrium effentia acceptae, quae per

ὡς ἔφην, τῶν πυρετῶν, αἱ διὰ τῆς θερμασίας. οὐ γὰρ ἐν τῇ τῶν ἀρτηριῶν κινήσει ἡ τῶν πυρετῶν ἐστὶν οὐσία. τοῦτο γὰρ ὅπως ἡμάρτηται τοῖς περὶ τὸν Ἐρασίστρατόν τε καὶ (454) Χρύσιππον, ἤδη μεμάθηκας. ἡ τοίνυν πυρεκτικὴ θερμασία τοῖς ἁπτομένοις τῶν πυρεττόντων σωμάτων ἤτοι δριμεῖα καὶ δακνώδης ἐστὶν ἢ μετρίως ἀνιαρά. τὸ γὰρ ἡδὺ καὶ οἰκεῖον, ὁποῖον ὑπάρχει τῇ κατὰ φύσιν, οὐδέποτε ἔχει. καθάπερ οὖν καὶ ἄλλα πολλὰ κατὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ τὸ ἧττον ἀλλήλων διαφέροντα τοῖς πέλας ἑρμηνεύομεν εὐφημότερον, οὐκ ἀληθέστερον, οὕτω καὶ περὶ τῆς βραχέως ἀνιαρᾶς θερμασίας ἐνίοτέ φαμεν ὡς οὐδὲν ὅλως ἀνιαρὸν ἔχει, προβάλλοντες αὐτὴν τῇ σφοδρὸν ἐχούσῃ τὸ λυπηρόν. ἐνίοτε μὲν οὖν ἡ θερμασία φαίνεται πλείστη τε ἅμα καὶ δριμυτάτη, πολλάκις δὲ ὀλίγη μὲν, οὐκ ἀπολειπομένη δὲ τῆς δριμυτάτης, ἢ πάλιν δριμυτάτη μὲν, οὐ μὴν πολλή γε. καὶ τούτων ἕκαστον ὧν εἶπον ἐνίοτε φαίνεται μετ᾽ ὀλίγον χρόνον, οὐ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς χειρός. ὥσπερ γε καὶ μειοῦσθαι τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν φανέντα

calorem traduntur; neque enim arteriarum motu febrium essentia continetur; hac in re namque quo modo Erasistratus et Chrysippus hallucinati sunt, alias didicisti. Febrilis igitur caliditas febricitantia corpora tangentibus aut acrem mordacemque aut mediocriter molestam sese offeret, suave enim illud atque familiare, quale naturali colori inest, nequaquam habet. Quemadmodum igitur et alia pleraque majoris minorisque ratione inter se differentia adstantibus gratiora loquendo, quam veriora, explicamus, ita et caliditatem parum molestam interdum nihil molesti tristisque habere dicimus, ipsam scilicet calori valde infesto comparantes. Itaque nonnunquam caliditas plurima juxta atque acerrima videtur, plerumque vero non pauca quidem, sed ab acerrima differens aut rursum acerrima quidem, sed non multa. Et hae singulae, quas dixi interdum aliquo tempore post, non primo statim manus impositu apparent; quemadmodum et quae primo tactu magnae

λοῦ γινομένας ἀποστάσεις, ἀγαθὰς εἶναι, τὰς δὲ μὴ τοιαύτας, οὐκ ἀγαθάς. ἐκλύει δ' αὐτῶν τι τῆς κακίας, ἐὰν ἐκπυήσῃ τὰ οἰδήματα. κέχρηται δὲ κἀνταῦθα τῇ προσηγορίᾳ τοῦ οἰδήματος, ἐπὶ τοῦ γενικοῦ σημαινομένου τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται.

ιη'.

[379] *Τὰ δ' ἐν ὤμοισιν ἐκπυέοντα τοῖσι τηλικούτοισι γαλιάγκωνας ποιέει.*

Ὅτι περὶ τῶν νηπίων ἔτι διαλέγεται, σαφὲς αὐτὸς ἐποίησεν εἰπὼν, τοῖσι τηλικούτοισιν, ἀξιῶν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀναφέρειν τοῦ λόγου καὶ τὰ νῦν εἰρημένα. κατὰ τίνα δὲ τρόπον γαλιάγκωνες οἱ τοιοῦτοι γίνωνται, μεμάθηκας ἔν τε τῷ περὶ ἄρθρων αὐτοῦ συγγράμματι καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑπομνήμασιν εἰς αὐτό.

---

abfceffus falubres effe; non hujusmodi autem, haud falubres, fed eorum malignitas aliquantulum obtunditur, fi oedemata fuppuraverunt. Ufus eft autem et hoc loco oedematis appellatione in communi fignificato omnium praeter naturam tumorum, ut antea dictum eft.

XVIII.

Qui vero tumores in humeris fuppurantur tantulis, iis muftellina brachia efficiunt.

Quod de infantibus adhuc difputet, ipfe declaravit inquiens, tantulis, dignum cenfens nos et modo dicta ad initium fermonis referre. Verum quomodo ifti breviori humero reddantur, in libro de articulis noftrisque in ipfum commentationibus didicifti.

ιθ'.

Λύσειε δ' ἂν καὶ ἑλκυδρίων κάτω ἔκθυσις, ἣν μὴ στρογγύλα καὶ βαθέα ᾖ· τὰ δὲ τοιαῦτα ὀλέθρια καὶ ἄλλως παιδίοισιν.

Παρὰ τὸ ἐκθύειν, ὅπερ ἐστὶν ἐξορμᾷν, τὴν ἔκθυσιν εἴρηκεν ἐκτεινομένης τῆς μέσης συλλαβῆς, ὡσεὶ καὶ ἐξόρμησιν εἴρηκε. λύειν δ' αὐτά φησι τὰς ἀποσκήμματος δεομένας διαθέσεις, ἣν μὴ στρογγύλα καὶ βαθέα ᾖ, τουτέστιν εἰ μὴ κακοήθη μάλιστα γένοιτο· καὶ γὰρ ἀνιαρὰ τοῖς βρέφεσιν, οὐ δυναμένοις φέρειν οὔτε τὰς ὀδύνας οὔτε τὴν θεραπείαν, καὶ ἄλλως δυσίατα τὰ τοιαῦτα.

κ'.

Λύσειε δ' ἂν καὶ αἷμα ῥυὲν, μᾶλλον δὲ τοῖσι τελειοτέροισιν ἐπιφαίνεται.

XIX.

Solvet autem ulcufculorum in partes inferiores eruptio, nifi rotunda et profunda fuerint. Hujusmodi namque tunc maxime pueris perniciofa funt.

Ab hoc Graeco verbo ἐκθύειν, quod erumpere fignificat, vocabulum ἔκθυσιν, hoc eft eruptionem derivavit Hippocrates, media fyllaba producta, perinde ac fi cum impetu exitum dixiffet. Ipfa vero affectus abfceffu egentes difcutere inquit, nifi rotunda et profunda fint, hoc eft nifi fummopere maligna fuerint. Infefta namque infantibus funt, neque dolores, neque curationem ferre potentibus, quin et alioqui aegre fanabilia hujusmodi ulcera funt.

XX.

Solvet etiam morbum fanguinis profluvium, quod magis in adultioribus proditur.

Ὅτι μὲν αἷμα ῥυὲν πᾶσι τοῖς τοιούτοις ὠφέλιμόν ἐστι, πολλάκις ἤδη μεμαθήκαμεν. ἐπὶ δὲ τῶν νηπίων, ὑπὲρ ὧν διαλέγεται τὴν ἀρχὴν, οὐδὲ ἐπιφαίνεται τὸ αἷμα πλὴν εἴ που σπανίως. διὸ καὶ προσέθηκεν αὐτὸς, μᾶλλον δὲ τοῖσι τελειοτέροισιν ἐπιφαίνεται, τουτέστι τοῖς ἐπὶ πλέον ηὐξημένοις. τίνα δ' ἔτι πάθη τὰ δι' ὧν εἶπεν ἀποστάσεών τε καὶ αἱμοῤῥαγιῶν καὶ ἑλκυδρίων κρινόμενα τοῖς νηπίοις, οὐ πάνυ σαφῶς ἐδήλωσεν. ἡ γὰρ ἀρχὴ τῆς ῥήσεως ἦν, νηπίοισι (453) βηχίον σὺν [380] γαστρὸς ταραχῇ καὶ πυρετῷ συνεχεῖ. δύναται δὲ καὶ τῶν κατὰ τὸ πλευρόν τε καὶ πνεύμονα καὶ τῶν καθ' ἧπάρ τε καὶ γαστέρα δι' ὧν εἶπε συμπτωμάτων δηλοῦσθαι.

κα'.

Δάκρυα ἐν τοῖσι ὀξέσι τῶν φλαύρως ἐχόντων ἑκόντων μὲν χρηστὸν, ἀκόντων δὲ παραῤῥέοντα κακόν.

Sanguinem profecto emanantem omnibus id genus vitiis prodesse saepius jam didicimus; in infantibus autem, de quibus sermonem fecit, ab initio neque sanguis apparet, praeterquam raro. Ideo et ipse addidit: frequentius autem perfectioribus id incidit, hoc est iis, qui sunt adultioris aetatis. Qui affectus autem sint, qui per abscessus quos dixit et sanguinis profluvia et ulcuscula, in infantibus judicantur, non clare admodum aperuit: initium enim sermonis erat, infantibus tussicula cum ventris perturbatione et febre continente, potest autem ex iis, quae dixit, symptomatibus et de lateris, pulmonis, jecinoris atque ventriculi affectibus intelligi.

XXI.

Lacrimae in acutis male habentibus spontaneae quidem, bonae; involuntariae vero praetersluentes, malae.

Περὶ τῶν τοιούτων δακρύων εἴρηται μὲν κἀν τῷ προγνωστικῷ καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς. ἀλλὰ τελεώτερον ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἔνθα φησὶν, ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖς ὀξέσι, μᾶλλον δὲ καυσώδεσιν, ἀέκουσι δάκρυα παραῤῥεῖ, τούτοισιν ἀπὸ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίην προσδέχεσθαι, ἢν μήτ' ἄλλο ὀλεθρίως ἔχωσιν. ἐπὶ τοῖσι δὲ φλαύρως ἔχουσιν οὐχ αἱμοῤῥαγίην, ἀλλὰ θάνατον σημαίνει. καὶ ἡμεῖς ἐξηγησάμεθα τὴν ῥῆσιν ἐν τοῖς εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνήμασιν.

κβ'.

Οἷσι περιτείνεται βλέφαρον, κακόν.

Ἡ αὐτὴ διάθεσις ἐργάζεται τὸ τοιοῦτον βλέφαρον τῇ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρημένῃ. δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρὸν καὶ περιτεταμένον. ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων λέλεκται καὶ τοῦτο καὶ τἄλλα τὰ ἐφεξῆς αὐτοῦ, κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑπ' αὐτοῦ δεδήλωται καὶ κατὰ τήνδε

De lacrimis hujusmodi dictum ſane eſt et in libro praeſagiorum et in aphoriſmis; ſed accuratius in primo volumine de morbis popularibus, ubi ait: Quibuscunque in acutis febribus, magis autem in ardentibus, involuntarie lacrimae cadunt, his de naribus ſanguinis profluvium exſpectandum eſt, niſi alia pernicioſe habeant; in male autem habentibus non ſanguinis profluvium, ſed mortem ſignificant. Et nos in ejus libri explanationibus hunc ſermonem declaravimus.

XXII.

Quibus circumtenduntur palpebrae, malum ſignificatur.

Idem affectus talem palpebram efficit, qualis in praeſagiorum libro deſcriptus eſt. Cutis circa frontem dura et praetenſa. Quod autem de acutis morbis hoc et alia deinceps in prognoſticorum volumine dicta ſint, ab ipſo declaratum fuit et hiſce in verbis dicente: Lacrimae in

κζ'.

Οἱ πεπηγότες καὶ οἱ μόγις στρεφόμενοι καὶ οἱ ἐνδεδινημένοι.

Περὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ταῦτα διῆλθεν. οἱ μὲν γὰρ πεπηγότες, ὅπερ ἐστὶν ἀκίνητοι, τελειοτάτην ἐνδείκνυνται νέκρωσιν τῆς κατὰ τοὺς μῦς δυνάμεως, ὑφ' ἧς ἐκινοῦντο πρόσθεν ὅτ' εἶχον κατὰ φύσιν. οἱ δὲ μόγις στρεφόμενοι πλησίον ἥκουσι τῆς τοιαύτης διαθέσεως. οἱ δὲ ἐνδεδινημένοι παραφροσύνην ἢ τρόμον ἐνδείκνυν- [382] *ται τῶν τὸν ὀφθαλμὸν κινούντων μυῶν. γίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐν ὀξέσι νοσήμασι κινδυνώδεσι διὰ τὴν τῆς ἀρχῆς κάκωσιν.*

κη'.

Καὶ ὅσα ἄλλα παρεῖται.

Τίνα ταῦτ' ἐστὶν ἃ λέγει παρεῖσθαι τῶν συμβαινόντων τοῖς ὀφθαλμοῖς; ἢ δηλονότι τὰ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρη-

XXVII.

Concreti etiam oculi, quique vix vertuntur et intro convoluti, malum.

De oculis haec quoque differuit. Nam concreti, hoc eft immobiles, perfectiffimam ejus potentiae exftinctionem fignificat, a qua mufculi, quum naturaliter affecti erant, movebantur. Illud autem et vix verfiles proximum ifti affectum declarat; obtorti autem oculi aut delirium aut tremorem ipfos moventium mufculorum indicant. Haec omnia vero in acutis et periculofis morbis ob principis membri noxam oboriuntur.

XXVIII.

Et quae caetera praetermittuntur.

Quaenam funt haec, quae oculis evenientia omiffa effe dicit? an fcilicet ea, quae in praefagiorum volumine

μένα κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν. ἢν γὰρ τὴν αὐγὴν φεύγωσιν ἢ δακρύωσιν ἢ διαστρέφωνται ἢ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου ἐλάσσων γίνηται ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχωσιν ἢ πελιδνὰ ἢ μέλαινα φλέβια ἐν ἑωϋτοῖσιν ἢ λῆμαι περὶ τὰς ὄψεις ἢ ἐναιωρούμενοι φαίνωνται ἢ ἐξίσχοντες ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι. προεξηγησάμεθα δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ σὺν τοῖς ἄλλοις ἅπασι καὶ ταῦτα.

κθ'.

Πυρετοὶ οἱ μὲν δακνώδεες τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πρηέες, οἱ δὲ οὐ δακνώδεις μὲν, ἐπαναδιδόντες δὲ, οἱ δὲ ὀξέες μὲν, ἡσσώμενοι δὲ τῆς χειρὸς, οἱ δὲ περικαέες μὲν εὐθέως, οἱ δὲ διὰ παντὸς βληχροὶ, ξηροὶ, οἱ δὲ ἁλμυρώδεες, οἱ δὲ πεμφιγώδεες ἰδεῖν δεινοὶ, οἱ δὲ πρὸς τὴν χεῖρα νοτιώδεες, οἱ δὲ ἐξέρυθροι, οἱ δὲ ἔξωχροι, οἱ δὲ πελιοὶ καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα τοιουτότροπα.

Κἀνταῦθα πάλιν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου προσέθηκε καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα, διὰ τὸ μόνας αὐτῷ τὰς ἀξιολόγους

per haec verba enumerata funt? Si lucem enim fugiant aut lacrimentur aut invertantur aut alter altero minor fit aut alba rubra appareant aut in ipfis venulas lividas aut nigras habeant aut lippitudines circum oculos aut fi fufpenfi videantur aut prominentes aut valde cavi. Prius autem in eo libro cum aliis omnibus et haec explanavimus.

XXIX.

Febrium quaedam manui mordaces funt, quaedam vero mites. Quaedam non mordaces quidem apparent, fed infurgentes. Aliae autem acutae quidem, fed quae manui cedant. Quaedam illico perurentes, quaedam femper debiles et aridae, quaedam etiam falfuginofae.

Rurfum et hoc loco in fine fermonis adjecit et id genus alia, quoniam ab ipfo folae febrium infignes diffe-

διαφορὰς τῶν πυρετῶν ὑποτετυπῶσθαι. πρώτας μὲν οὖν ἔγραψε τὰς κατ' αὐτὴν τὴν οἰκείαν τῶν πυρετῶν οὐσίαν, οὐσία δὲ αὐτῶν ἐστὶν, οὐ καθ' Ἱπποκράτην μόνον καὶ τοὺς ἀρίστους ἰατροὺς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κοινὴν πάντων ἀνθρώπων ἔννοιαν ἡ παρὰ φύσιν θερμασία, μάλιστα μὲν εἰς ὅλον ἐκτεταμένη τὸ ζῶον, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ πάντως, ἤτοι γε ἐν τοῖς πλείστοις μορίοις ἢ ἐν τοῖς κυριωτάτοις ὑπάρχουσα· καὶ πολλάκις γε τὸ μὲν ἅπαν δέρμα θερμασίαν οὐδεμίαν σαφῆ ἔχειν φαίνεται παρὰ φύσιν, οὔθ' ἡμῖν τοῖς ἔξωθεν ἁπτομένοις οὔτε τοῖς κάμνουσιν, αἰσθάνονται δὲ αὐτῆς οἱ νοσοῦντες ἐν τῷ βάθει καί φασι διακαίεσθαι τὰ σπλάγχνα καὶ πρὸς τούτῳ γε ἔνιοι καὶ ἀσσώδεις εἰσὶ καὶ διψώδεις, καὶ ἄγρυπνοι. νῦν οὖν ὁ Ἱπποκράτης τὰς διαφορὰς τῶν πυρετῶν γράφει, ὅσαι διαγινώσκονται τοῖς ἰατροῖς, οὐκ ἐξ ὧν οἱ κάμνοντες λέγουσι, [383] ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτοὶ διά τε τῆς ἁφῆς καὶ τῆς ὄψεως ἐναργῶς αἰσθάνονται. πρῶται δέ εἰσι καὶ κυριώταται καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν,

rentiae defignatae funt. Primas itaque differentias fcripfit ab ipfa propria febrium effentia acceptas. Effentia vero febrium eft, non fecundum Hippocratem modo atque praeclariffimos medicos, fed etiam fecundum communem omnium hominum notionem, praeter naturam caliditas, maxime quidem in totum animal effufa; fin minus, at omnino vel in plurimis partibus vel in nobiliffimis accenfa. Saepius namque univerfa cutis nullam evidentem praeter naturam caliditatem, neque nobis exterius turgentibus, neque ipfis laborantibus, prae fe ferre videtur; fed in profundo corpore ipfam aegrotantes fentiunt, vifceraque fibi incendio flagrare ajunt: nonnulli praeterea et faftidio afficiuntur et fiticulofi funt atque pervigiles. Nunc igitur Hippocrates febrium differentias, quaecunque a medicis dignofcuntur, non ex iis quae laborantes referunt, fed ex iis quae ipfi tactu vifuque evidenter percipiunt, enumerat. Primae autem funt et praecipua et ex propria, ut dixi, febrium effentia acceptae, quae per

ὡς ἔφην, τῶν πυρετῶν, αἱ διὰ τῆς θερμασίας. οὐ γὰρ ἐν τῇ τῶν ἀρτηριῶν κινήσει ἡ τῶν πυρετῶν ἐστὶν οὐσία. τοῦτο γὰρ ὅπως ἡμάρτηται τοῖς περὶ τὸν Ἐρασίστρατόν τε καὶ (454) Χρύσιππον, ἤδη μεμάθηκας. ἡ τοίνυν πυρετικὴ θερμασία τοῖς ἁπτομένοις τῶν πυρεττόντων σωμάτων ἤτοι δριμεῖα καὶ δακνώδης ἐστὶν ἢ μετρίως ἀνιαρά. τὸ γὰρ ἡδὺ καὶ οἰκεῖον, ὁποῖον ὑπάρχει τῇ κατὰ φύσιν, οὐδέποτε ἔχει. καθάπερ οὖν καὶ ἄλλα πολλὰ κατὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ τὸ ἧττον ἀλλήλων διαφέροντα τοῖς πέλας ἑρμηνεύομεν εὐφημότερον, οὐκ ἀληθέστερον, οὕτω καὶ περὶ τῆς βραχέως ἀνιαρᾶς θερμασίας ἐνίοτέ φαμεν ὡς οὐδὲν ὅλως ἀνιαρὸν ἔχει, προβάλλοντες αὐτὴν τῇ σφοδρὸν ἐχούσῃ τὸ λυπηρόν. ἐνίοτε μὲν οὖν ἡ θερμασία φαίνεται πλείστη τε ἅμα καὶ δριμυτάτη, πολλάκις δὲ ὀλίγη μὲν, οὐκ ἀπολειπομένη δὲ τῆς δριμυτάτης, ἢ πάλιν δριμυτάτη μὲν, οὐ μὴν πολλή γε. καὶ τούτων ἕκαστον ὧν εἶπον ἐνίοτε φαίνεται μετ' ὀλίγον χρόνον, οὐ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς χειρός. ὥσπερ γε καὶ μειοῦσθαι τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν φανέντα

calorem traduntur; neque enim arteriarum motu febrium essentia continetur; hac in re namque quo modo Erasistratus et Chrysippus hallucinati sunt, alias didicisti. Febrilis igitur caliditas febricitantia corpora tangentibus aut acrem mordacemque aut mediocriter molestam sese offeret, suave enim illud atque familiare, quale naturali colori inest, nequaquam habet. Quemadmodum igitur et alia pleraque majoris minorisque ratione inter se differentia adstantibus gratiora loquendo, quam veriora, explicamus, ita et caliditatem parum molestam interdum nihil molesti tristisque habere dicimus, ipsam scilicet calori valde infesto comparantes. Itaque nonnunquam caliditas plurima juxta atque acerrima videtur, plerumque vero non pauca quidem, sed ab acerrima differens aut rursum acerrima quidem, sed non multa. Et hae singulae, quas dixi interdum aliquo tempore post, non primo statim manus impositu apparent; quemadmodum et quae primo tactu magnae

κατὰ μέγεθός τε καὶ δριμύτητα δόξει σοί ποτε μέχρι χρόνου πλείονος ἐπιβεβλημένης τῷ κάμνοντι τῆς χειρός. καὶ τοίνυν ἐνίοτε μὲν αὐχμηρὰ καὶ κατάξηρος φαίνεται ἡ θερμασία, καθάπερ εἰ λίθου τινὸς ἡψάμεθα θερμοῦ. πολλάκις δὲ φαντασίᾳ τῇ νοτιώδει καὶ ὑγρᾷ πάνυ ἀτμώδης, ὥστ' αἰσθάνεσθαι σαφῶς ἀναφερομένου τινὸς, ἐκ τοῦ τῶν καμνόντων σώματος ἀτμοῦ παμπόλλου καὶ τούτων πάλιν αὐτῶν ὥσπερ καὶ τῶν προειρημένων, ἔνια μὲν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς φανέντα διαμένει, τινὰ δ' ἤτοι προσαυξανομένην ἢ διαλυομένην ἔχει τὴν ἐξ ἀρχῆς φανεῖσαν διαφοράν. ἔνια δὲ καὶ γενομένην ἑτέραν οὐδ' ὅλως ἐξ ἀρχῆς πεφυκυῖαν καὶ διαφθειρομένην τελείως τῶν ἐξ ἀρχῆς ἑωραμένων. αἱ μὲν οὖν κατ' αὐτὴν τῶν πυρετῶν τὴν οὐσίαν διαφοραὶ τοσαῦταί τινές εἰσι. περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐφεξῆς ὀψόμεθα, πότερον γὰρ ὀρθῶς ἔχει τὰς εἰρημένας ἐφαρμόσαι τῇ λέξει τοῦ Ἱπποκράτους. ἐν τῷ μὲν τοίνυν φάναι, πυρετοὶ μὲν οἱ δακνώδεις τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πρηέες, ἐνδείκνυταί σοι τὸν λόγον αὐτῷ γίνεσθαι περὶ τῶν διὰ παντὸς, ἤτοι δακνωδῶν ἢ

acresque viſae ſunt, nonnunquam per longum tempus, injecta in aegrotantem manu, diminui videbuntur. Igitur ſqualida interdum atque valde arida caliditas apparet perinde atque ſi lapidem aliquem calefactum tangamus; plerumque vero roridam ſe humectatam et halituoſam repraeſentat, ut halitus quidam permultus ex laborantium corpore emanans perſpicue ſentiatur. Atque horum rurſus ipſorum quemadmodum et praedictorum quaedam ſtatim ab initio apparentia perſeverant, nonnulla vero aut augeſcentem aut decreſcentem, quae ab initio apparuit, qualitatem habent, nonnulla et alteram nequaquam a principio viſam ac penitus ab iis, quae a principio apparuerunt, differentem. Differentiae itaque ab ipſa febrium eſſentia acceptae hujusmodi ſunt. De reliquis autem poſterius videbimus; prius enim bene eſt enumeratas differentias Hippocratis verbis accommodare. Quum dicit igitur, febres quidem aliae manui mordaces, aliae vero mites, tibi ſignificat ab ipſo de febribus in totum mor-

πρηέων φαινομένων. ἐπιφέρων γοῦν λέγει, οἱ δὲ οὐ δακνώδεες μὲν, ἐπαναδιδόντες δὲ, δηλῶν ἐνταῦθα τοὺς ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐ φανέντας δακνώδεις ἐπικειμένῃ τῇ χειρὶ μέχρι πλείονος αἴσθησιν ἐργαζομένους δακνώδη. τούτοις δ' ἔμπαλιν ἔχουσιν ἐφ' ὧν φησιν, οἱ δὲ ὀξέες μὲν, ἡσσώμενοι δὲ τῆς χειρός. ἐν ἀρχῇ γὰρ φανέντες ὀξεῖς ἐκλύονται κατὰ βραχύ. τὸ δὲ ὀξέες ἐπὶ τῆς ταχέως ἀπαντώσης τῇ χειρὶ θερμασίας, ἐνδεικνυμένης τε τὴν ἑαυτῆς κίνησιν ὠκεῖαν, ἀκούειν σε χρὴ, καθάπερ ὀξεῖς τινὰς ὀνομάζομεν δριμεῖς, ἐν ἴσῳ τῷ ταχεῖς, ὀξέα τε νοσήματα λέγομεν, ὅσα ταχέως διεξέρχεται τοὺς ἰδίους καιροὺς ἄχρι τῆς τελευτῆς, εἴτε χερσὶν εἴτε χειρὶ λέγοις πρὸς τῷ τὰς εἰρημένας διαφορὰς γινώσκειν, οὐδὲν διοίσει. δῆλον μὲν γὰρ ἦν τῷ γε νοῦν ἔχοντι τὰς τοιαύτας διαφορὰς οὐ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλὰ ταῖς χερσὶν αἰσθητὰς εἶναι. προστιθέασι δὲ ἅπαντες ἄνθρωποι καὶ τὰς τοιαύτας προσθήκας, ἐνίοτε [384] φύσει πρὸς τοῦτο ἀγό-

dacibus aut mitibus apparentibus fermonem fieri. Subjiciens igitur, inquit, aliae non mordaces quidem, fed poft infurgentes, per haec verba fignificans, febres initio mordaces diutius inhaerente manu, mordacitatis fenfum inferentes; contra vero atque iftae illae fe habent, de quibus dicit: aliae acutae quidem, fed a manu victae, initio enim acutae quum apparuerint, paulatim remittuntur. Eam autem dictionem acutae, de caliditate celeriter manui occurente fuumque ipfius velocem motum oftendente te intelligere opus eft: quemadmodum acutos aliquos et acres nominamus; quod idem eft ac fi celeres dixeris. Acutos etiam morbos dicimus, quicunque propria tempora usque in finem velociter pertranfeunt. Sive autem manibus five manui dicas, ad cognofcendas praedictas differentias nihil refert; quandoquidem mentem fanam habenti clarum eft, id genus differentias non oculis, fed manibus fenfiles effe. Adjiciunt autem et omnes homines quandoque hujusmodi appendices, ad hoc natura

μενοι, συναυξανούσας τὴν ἐνέργειαν τῶν λεγομένων καὶ μάλιστα ἐπ' ἐκείνων τῶν πραγμάτων, ἐφ' ὧν ἐστὶ διὰ τεκμηρίων τινῶν καὶ σημείων εὑρεῖν τὸ ζητούμενον, οὐκ αἰσθητὴν ποιήσασθαι τὴν διάγνωσιν. οὕτως οὖν καὶ ὁ Ἱπποκράτης οὐ μόνον ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου τῶν χειρῶν ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ κἀν τῷ φάναι, οἱ δὲ ὀξέες μὲν, ἡσσώμενοι δὲ τῆς χειρός. ἐφεξῆς δὲ τὴν κατὰ μέγεθος αὐτῶν διαφορὰν ἐνδεικνύμενος ἔφην, οἱ δὲ περικαέες εὐθέως, οἱ δὲ διὰ παντὸς βληχροί. κατά τι μὲν οὖν ἡ τοιαύτη φαντασία γίνεται τοῖς ἁπτομένοις, ὡς ἤτοι πολλὴν εἶναι δοκεῖν ἢ ὀλίγην τὴν θερμασίαν, αὖθις ὀψόμεθα, νυνὶ δ' ὅτι φαίνεται μόνον εἰπεῖν ἀρκέσει. καθάπερ γὰρ ἐκτὸς, εἰ καὶ τοὺς ὀφθαλμούς τις ἐγκαλύψας ἅψαιτο φλογὸς, ἤτοι πολλῆς αἰσθάνεται τῆς κατ' αὐτὴν οὐσίας ἢ ὀλίγης, οὐδεμιᾶς ἐν τῇ ποιότητι τῆς θερμασίας αἰσθανόμεθα διαφορᾶς, οὕτως ἔχει κἀπὶ τῶν πυρετῶν. ἐνίοτε γὰρ ἡ μὲν κατὰ τὴν ποιότητα διάγνωσις τῆς θερμασίας ἡ αὐτὴ φαίνεται τῇ καθ' ἕτερόν τι σῶμα, διαφέρειν δ' ἀλλήλων δοκοῖσι ποσότητι. τῶν δ' ἐφεξῆς

ducti, quae dictorum evidentiam augeant et in illis rebus maxime, in quibus per conjecturas quasdam et ſigna, non per ſenſoriam cognitionem, quod quaeritur, invenire licet. Ita ergo et Hippocrates non ſolum ſermonis initio manuum meminit, ſed etiam cum dixit: aliae acutae quidem, ſed quae a manu vincuntur. At deinceps febrium in magnitudine differentiam demonſtrans, inquit, aliae ſtatim perurentes, aliae in totum debiles, ob quid igitur hujusmodi imago tangentibus ſeſe offerat, ut multa aut pauca caliditas videatur, in poſterum rejiciamus; nunc ſolum quod ita appareat dixiſſe abunde eſt. Quemadmodum enim in externis, ſi oculis quis velatis flammam tetigerit aut multam ſentiet ipſius ſubſtantiam aut paucam, nullam in clarioris qualitate differentiam percipiens. Hoc itidem modo in febribus habet; interdum namque caloris ſecundum qualitatem dignotio eadem cum illa apparet, quae in alio corpore ſit, ſed multitudine inter ſe differre videntur. Ex verbis autem ſequentibus

εἰρημένων, τὸ μὲν ξηροὶ σαφὲς ἱκανῶς ἐστὶ, τὸ δ' ἁλμυρῶδες ἀσαφές. οὐ γὰρ ἁφῆς αἰσθητὸν, ἀλλὰ τῆς γεύσεως μόνης τὸ ἁλμυρόν ἐστι. ἔστι δὲ μᾶλλον ἀσαφὲς τὸ ἐφεξῆς εἰρημένον, ἔνθα φησὶν, οἱ δὲ πεμφιγώδεες ἰδεῖν δεινοί. εὑρίσκομεν δὲ ἐνταῦθα διάφορον τὴν γραφήν. ἐν μὲν τοῖς πλείστοις τῶν ἀντιγράφων προκειμένου τοῦ ἰδεῖν τῷ πεμφιγώδεες, ἐν ὀλίγοις δὲ μετὰ τὸ ἰδεῖν καὶ τὸ δεινοὶ προσγεγραμμένον. μόνον δὲ τῶν ἐξηγητῶν εὗρον οὕτως γεγραμμένον εἰδότα Σαβῖνον, ᾧ καὶ Μητρόδωρος ἠκολούθησεν ὅσοι τ' ἀπ' αὐτῶν εἰσὶ μέχρι νῦν. καὶ μὴν κατ' ὀλίγιστα τῶν ἀντιγράφων εὗρον ἁπλῶς γεγραμμένον, οἱ δὲ πεμφιγώδεες, οὔτε τοῦ ἰδεῖν οὔτε τοῦ δεινοὶ προσγεγραμμένου. τοὺς μὲν οὖν ἁλμυρώδεας ἐπὶ τὴν ἁφὴν ἄγων τις ἐρεῖ τοὺς ὀδαξησμόν τινα ποιοῦντας εἶναι τοῖς ἁπτομένοις, ὥσπερ ὑφ' ἅλμης τε καὶ πάντων τῶν ἁλμυρῶν γίνεται σωμάτων. τοὺς δὲ πεμφιγώδεις, τοὺς πνευματώδεις. αἰσθανόμεθα γὰρ πολλάκις ἀναφερομένης διὰ τοῦ τῶν πυρεττόν-

illud aridae fatis clarum eft, fed illud, falfuginofae, obfcurum; neque enim falfum tactu, fed tantum guftatu fenfibile eft. Eft vero adhuc magis obfcurum, quod fequitur, quum dicit, aliae *πεμφιγώδεες*, adfpectu terribiles: nam hoc loco diverfam fcripturam reperimus. In plurimis quidem codicibus huic voci, *πεμφιγώδεες*, adjacet haec, adfpectu; in paucis poft hanc vocem, adfpectu et haec, terribiles, adjecta eft. Solum autem inter explanatores Sabinum inveni, qui exemplar ita fcriptum agnofceret, quem Metredorus fequutus eft et quicunque ab ipfis ufque ad hoc derivati funt, nihilominus tamen in pauciffimis codicibus fimpliciter fcriptum inveni, aliae *πεμφιγώδεες*, neque hac voce, adfpectu, neque hac, terribiles, addita. Salfuginofas autem febres ad tactum aliquis redigens, eas effe dicet, quae pruritum aliquem ac morfum tangentibus inferunt, ut a muria et reliquis falfis corporibus excitari folet. Pemphigodees autem febres, hoc eft fpiritibus affluentes interpretamur; fentimus enim

των δέρματος αερώδους τινὸς ἀποῤῥοῆς, ὡς εἴ γε μὴ τούτους, ἀλλὰ τοὺς μετὰ φλυκταινῶν λέγει, παραλελοιπὼς ἂν εἴη τῶν ἀναγκαίων τινὰ διαφορὰν, ἐκ τοῦ γένους τῶν προειρημένων, ὅσας ἔφην εἶναι κατ' αὐτὴν μάλιστα τὴν οὐσίαν τῶν πυρετῶν. ὡς γὰρ δακνῶδες ἰσχυρῶς ἢ σφοδρὸν ἢ ξηρὸν ἢ αὐχμηρὸν εἶναι φαίνεται τὸ τῆς θερμασίας εἶδος ἐπὶ πολλῶν πυρετῶν, οὕτω καὶ πνευματῶδες, αἰσθανομένης τῆς χειρὸς ἀναφερομένου τινὸς ἐπ' αὐτὴν πνεύματος, ἐνίοτε μὲν ἀτμώδους, ἐνίοτε δὲ ξηροῦ. πλείω δὲ σημαίνοντος τοῦ τε πέμφιγος ὀνόματος ἄλλος ἄλλων τῶν ἐξηγητῶν προχειρισάμενος, ὡς ἓν μόνον ἐκεῖνο σημαῖνον, ὅπερ αὐτὸς βούλεται, πιθανὸς εἶναι δοκεῖ τοῖς ἀκούουσιν. ἤρκει μὲν οὖν ἴσως εἰρῆσθαι πεμφιγώδεις πυρετοὺς τοὺς πνευματώδεις, ὅτι τε τοῦ γένους ἐστὶ τῶν ἄχρι δεῦρο γεγραμμένων διαφορῶν, ὅτι τε παραλελοιπέναι δόξει ταύτην, εἰ μή τις ἀκούσαιεν οὕτως. ἀλλὰ καὶ τὸ προσκεῖσθαι κατὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων τὸ ἰδεῖν τῷ πεμφιγώδεις ἀναγκαῖον

plerumque per febricitantium cutem aëreum quendam halitum affluentem. Quod nisi tales, sed eas quae cum pustulis sunt, pemphigodees febres quis esse velit, aliquam ex necessariis differentiis praetermiserit, ex praedictarum videlicet genere, quas ab ipsa maxime febrium essentia assumi diximus. Ut enim mordax valde aut vehemens aut arida aut squalens in multis febribus caloris species esse videtur, ita etiam flatuosa manu quendam in ipsam spiritum exilientem nonnunquam halituosum, nonnunquam aridum, percipiente. Verum quum plura hoc pemphix significet, aliud alius explanator accipiens, tanquam unum illud solum quod ipse posuit, significet, probabilis audientibus esse videtur. Forsan igitur sane satis est dixisse, pemphigodees febres flatuosas esse, sicque in genere hactenus dictarum differentiarum censeri et eum, qui non ita intellexerit, hanc differentiam praetermisisse videri. At quum in plerisque exemplaribus haec vox, adspectu, isti, pemphigodees, adjecta sit, necesse nobis est

ἡμῖν γίνεται καὶ γραμματικῆς ἀδολεσχίας ἐφάψασθαι, χρησίμης ἐνίοτε καὶ αὐτῆς εἰς τὰ τοιαῦτα γινομένης. ἀκριβέστερον μὲν οὖν περὶ τῶν ζη- [385] τουμένων παρ' Ἱπποκράτει λέξεων, ἑτέρωθι πεπραγματεύμεθα, νυνὶ δ' ἀρκέσει τοῖς γραμματικοῖς ἀκολουθήσαντα κατὰ τὴν ἐκείνων διάταξιν εἰπεῖν τι περὶ τῶν κατὰ τὴν πέμφιγα σημαινομένων. δοκεῖ μὲν γὰρ αὐτὴν ἐπὶ τῆς πνοῆς Σοφοκλῆς ἐν Κόλχοις λέγειν,

Ἀπῆξε πέμφιξ Ἰονίου πέλας πόρου,

καὶ αὐτὸς ἐν Σαλμωνεῖ Σατύροις·

καὶ τάχ' ἂν Κεραύνια
πέμφιξι βροντῆς καὶ δυσοσμίας βάλοι.

Αἰσχύλος δὲ ἐν Προμηθεῖ δεσμώτῃ·

εὐθεῖαν ἕρπε τήνδε. καὶ πρώτιστα μὲν
Βορεάδας ἥξεις πρὸς πνοάς, ἵν' εὐλαβοῦ

grammaticam garrulitatem interdum et ipsam ad haec utilem attingere. Sed exactius quidem de obscuris apud Hippocratem dictionibus alibi proprio opere egimus. In praesentia vero satis erit, me grammaticorum dicta sequutum secundum eorum placida de vocis hujus, *pemphix*, significatis aliquid dicere. Videtur enim Sophocles ipsum in Colchis pro flata accipere, ita dicens.

Abduxit pemphix, non prope venti secundi.

Et idem in Salamine Satyris:

Et fore utique ceraunia
Pemphigibus tonitrui et tetri odoris occupaverint.

Aeschylus autem in Prometheo:

Devincte recta,
Rependo autem et quam primum quidem
Boreae veneris ad flatus cape

βρέμον καταιγίζοντα μή σ' ἀναρπάσῃ
δυσχειμέρῳ πέμφιγι συστρέψας ἄφνω.

ἐπὶ δὲ τῶν ἀκτίνων αὐτῶν δοκεῖ χρῆσθαι τῷ τῆς πέμφιγος ὀνόματι Σοφοκλῆς ἐν Κόλχοις κατὰ τάδε (455) τὰ ἔπη·

κἀπεθαύμασα
τηλέσκοπον πέμφιγα χρυσέαν ἰδών.

οὕτω καὶ Αἰσχύλος ἐν Ξαντρίαις·

ἃς οὔτε πέμφιξ ἡλίου προσδέρκεται
οὔτ' ἀστερωπὸν ὄμμα Λητώας κόρης.

ἐπὶ δὲ τῆς ῥανίδος ὁ αὐτός φησιν ἐν Προμηθεῖ·

Ἐξευλαβοῦ δὲ μή σε προσβάλλῃ στόμα
Πέμφιξ· πικρὰ γὰρ κοὐ διὰ ζόης ἀιμοί.

καὶ ἐν Πενθεῖ·

Μηδ' αἵματος πέμφιγα πρὸς πέδῳ βάλῃς.

Fremitum irruentem ne
Te rapiat procellofa pemphige convertens repente.

Et pro radiis ipfis uti videtur hac voce, pemphix, Sophocles in Colchis hifce carminibus:

Et utique admiratus fum hoc
Contemplans pemphiga auream intuitus

Ita et Aefchylus:

Ex adverfo neque pemphix folis adfpicitur neque fidereum
Os Latoniae puellae

Pro gutta autem idem accepit in Prometheo:

Bene cave, ne tibi incidat
Pemphix: amara enim et pro vita halitus.

In Pentheo quoque:

Ne fanguinis vero pemphiga in folum fparferis.

Ed. Chart. IX. [885.] Ed. Baf. V. (455.)
ἐπὶ δὲ τοῦ νέφους δοκεῖ τετάχθαι κατὰ τόδε τὸ ἔπος ἐν Σαλμωνεῖ Σατύροις παρὰ Σοφοκλεῖ·

πέμφιγι πᾶσαν ὄψιν ἀγγέλῳ πυρός,

καὶ παρ' Ἰβύκῳ·

πυκινὰς πέμφιγας πιόμενοι.

λέλεκται δὲ οὗτος ὁ λόγος αὐτῷ κατά τινα παραβολὴν ἐπὶ χειμαζομένων εἰρημένην. διὸ καὶ τῶν προγνωστικῶν οἱ πλεῖστοι ἐπὶ τῶν κατὰ τοὺς ὄμβρους σταγόνων εἰρῆσθαί φασι τὰς πέμφιγας. ὁ δὲ Καλλίμαχος ὧδε·

μὴ διὰ πεμφίγων ἐνάγουσιν ἔα.

ὁ δὲ Εὐφορίων οὕτως·

ἠπεδαναὶ πέμφιγες ἐπιτρύζουσι θανόντα.

τὰ μὲν οὖν ἐκ τοῦ πέμφιγος σημαινόμενα καὶ δὴ λέλεκται, προείρηται δὲ καὶ περὶ τῶν δύο σημαινομένων ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ πάντες τῶν ἐξηγητῶν οἱ ἄριστοι καὶ κατὰ ταῦτα ἐδέξαντο τῇ λέξει κεχρῆσθαι τὸν Ἱπποκράτην. νυνὶ δὲ τῶν εἰρημένων σημαινομένων ἐγχωρεῖ προσθεῖναι καὶ ἄλλο τρίτον, ἵνα πεμφιγώδεις ἀκούσωμεν εἰρῆσθαι τοὺς οἷον σπινθήρων ἐξαλλομένων καὶ

Pro nebula etiam pofita effe videtur hoc in carmine apud Sophoclem in Salamine Satyris:

Pemphige omnem tarde ridens ignis.

Et apud Ibycum:

Denfas pemphigas epoti.

Dictus eft autem ab eo fermo ifte per quandam comparationem de iis, quae procella jactantur, dici folitam. Idcirco et plurimi ex iis qui futura praefagiunt, de ftillis, quae per imbres cadunt, dictas effe pemphigas ajunt. Sed Callimachus hunc in modum ait: ne per pemphigas inducentibus permitte. Sed Euphorion ita inquit: Floribus pemphiges admurmurant mortuis. Pemphigis itaque fignificata jam recenfuimus, deque duobus ex iftis fupra mentionem fecimus, quod omnes videlicet optimi explanatores Hippocratem fecundum illa fermonem fuum feciffe voluerunt. At nunc modo dictis fignificatis et aliud tertium adjeciffe convenit, ut pemphigodees febres eas in-

ἀπαντώντων τῇ χειρὶ φαντασίαν ἀποστέλλοντας· καὶ εἶεν ἂν οἱ τοιοῦτοι πυρετοὶ σύνθετοί τινες ἐκ δυοῖν ἁπλῶν τῶν ἤδη προειρημένων, τοῦ τε πνευματώδους καὶ πυρώδους. ἐναντιωθήσεται δὲ τῇ ἐξηγήσει ταύτῃ μόνον ἓν γʹ, εἰ προσκέοιτο τῷ πεμφιγώδεες τὸ ἰδεῖν. εἰκότως οὖν ἀφῃρήκασιν αὐτό τινες. οἱ δὲ οὐκ ἀφελόντες ἤτοι τοὺς μετὰ φλυκταινῶν ἤκουσαν ἢ τοὺς τῆς ψυχῆς ἁπτομένους. ἐπεὶ δὲ οἱ μετὰ φλυκταινῶν ἀπὸ συμπτώματος ὀνομάζονται, πιθανῶς ἂν ἀκούοιμεν ἀπὸ συμβεβηκότος οὕτως αὐτὸν ὀνομάζειν τοὺς λοιμώδεις πυρετούς. ἔτι γὰρ ἀμέλει καὶ τοῦθ' ἕν τι πυρετῶν εἶδος. ὅτι δ' ἐν αὐτῷ φλύκταιναι γίνονται καὶ ὁ Θουκυδίδης μαρτυρεῖ γράφων οὕτως· καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ [386] σῶμα οὔτε ἄγαν θερμὸν ἦν οὔτε χλωρὸν, ἀλλ' ὑπέρυθρον, πελιδνὸν, φλυκταίναις μικραῖς καὶ ἕλκεσιν ἐξηνθηκός. ὅσοι δὲ τοὺς τῆς ψυχῆς ἁπτομένους πυρετοὺς εἰρῆσθαί φασι πεμφιγώδεις, πόῤῥω τῆς προειρημένης τῶν πυρετῶν διαφορᾶς ἀπεχώρησαν. ὠνόμαζον γὰρ

telligamus, quae veluti fcintillarum exfilientium manuique noftrae occurfantium imaginem reddunt, atque hujusmodi febres ex duabus fimplicibus jam praedictis compofitae fuerint; flatuofis fcilicet atque igneis. Huic autem declarationi folum illud adverfabitur, fi huic dictioni pemphigodees adjiciatur haec adfpectu. Non immerito igitur quidam hanc abftulerunt. Qui non abftulerunt autem, aut febres cum tuberculis intellexerunt aut eas, quae animam vitiant. Et quoniam cum tuberculis febres a fymptomate cognominantur, probabiliter fane a fymptomate ipfum peftilentes febres denominare intelligere poffumus: eft enim revera et haec una febrium fpecies. Quod autem in ipfa tubercula oriantur et Thucydides teftatur, ita fcribens: Et exterius quidem tangenti corpus neque valde calidum erat, neque viride, fed fubrubrum, lividum, tuberculis exiguis et ulceribus efflorefcens. At quicunque febres animam laedentes pemphigodees appellatas effe contendunt, longe a propofita febrium divifione aberrant:

ἔνιοι τῶν παλαιῶν καὶ φρενιτικόν τινα πυρετὸν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ληθαργικὸν καὶ πλευριτικὸν καὶ περιπνευμονικόν. ἀλλ' ὁ νῦν προκείμενος τῇ ῥήσει κατάλογος τῶν πυρετῶν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν θερμασίαν διαφορᾶς ἐστι, ἐν ᾗ δύναται καὶ ὁ λοιμώδης περιέχεσθαι, σηπεδονῶδες ἔχων τὸ θερμὸν, ὁ φρενιτικὸς δὲ οὐ δύναται διά τε τὸ μὴ σύνηθες εἶναι, καθάπερ ἄλλοις, οὕτω καὶ τῷ Ἱπποκράτει πυρετοῦ ἰδέαν ὀνομάζειν τὴν φρενῖτιν, οὔτε ἀπὸ συμπτώματος, ὥσπερ ὁ τὰς φλυκταίνας γεννῶν εἴη λελεγμένος, ἐν ταῖς εἰρημέναις διαφοραῖς αὐτὸν περιέχεσθαι, καθάπερ καὶ τοὺς ἄλλους ὧν ἀρτίως ἐμνημόνευσεν. εὑρίσκεται γὰρ ὁ τῶν φρενιτικῶν πυρετὸς τὴν θερμασίαν ἔχων δακνώδη διὰ παντὸς ὁμοιόνως ἐν παντὶ χρόνῳ τῆς ἐπιβαλλομένης ἁφῆς, ὥστ' εἰρῆσθαι πρῶτον ἁπάντων αὐτῶν. οὐκοῦν οὐδ' ὅσοι τοὺς ἁλμυρώδεις πυρετοὺς εἰρῆσθαί φασιν ἀπὸ τῆς αὐτοῖς τοῖς κάμνουσιν ἐν τῷ στόματι γινομένης αἰσθήσεως, ἀποδεξόμεθα τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν. φαίνεται γὰρ ὁ Ἱπποκράτης ἁπάσας ἐφεξῆς τὰς πρὸς χεῖρα διαγνώσεις εἰρηκέναι, κατὰ τὴν τῆς

nonnulli enim veteres medici et febrem quandam phreniticam appellaverunt, quemadmodum fane et lethargicam et pleuriticam et peripneumonicam. Sed febrium enumeratio nunc in praefenti fermone propofita a differentia caloris accipitur, fub qua et peftilens febris putridum calorem habens contineri poteft. Phrenitica non poteft, quum non aliis, ita et Hippocrati mos fit febris fpeciem phrenitin afferere; neque a fymptomate nuncupata, qualis ea eft, quae puftulas excitat, in dictis differentiis ab ipfo includitur, quemadmodum neque aliae, quarum proxime mentio facta eft. Phreniticorum namque febris calorem habere mordacem invenitur in omne corpus aequabiliter et omni injectae manus tempore perfufum; quare prima omnium ipfarum dicta eft. Itaque neque eorum interpretationem admittimus, qui falfas febres a qualitate aegrotantium ipforum ore, fenfu percepta nominatas effe confirmant. Hippocrates namque omnes, quae ad tactum fpectant, notitiam fecundum caloris differentiam, in quo

θερμασίας διαφοράν, ἐν ᾗ τὸ γένος ὅλον ἐστὶ καὶ ἡ οὐσία τῶν πυρετῶν. εἰ γὰρ καὶ τὸν λοιμώδη δεξαίμεθα λελέχθαι πεμφιγώδη, τὴν μὲν προσηγορίαν ἀπὸ συμβεβηκότος ἕξει, τὸ δ' εἶδος αὐτὸ κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν τῶν πυρετῶν. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον οὐδὲ οἱ τοὺς ἁλμυρώδεις εἰρῆσθαι φάντες, ὅσοι πάνθ' ὅσων ἂν ὁ κάμνων γεύηται φαίνεσθαι ποιοῦσιν ἁλμυρά, τῶν προκειμένων ἐν τῇ νῦν διδασκαλίᾳ διαφορῶν τοῦ πυρετοῦ μνημονεύουσι, καὶ εἴπερ ἐν τῇ τῶν πυρετῶν διαφορᾷ καὶ τούτους ὁ Ἱπποκράτης ἐτίθετο, πάντως ἂν κἀκείνους ἅμ' αὐτοῖς εἶπεν, ἐφ' ὧν καὶ τὸ σίαλον αὐτὸ καὶ πάνθ' ὅσων ἂν γεύηται, πικρὰ φαίνεται. ταύτας μὲν οὖν τὰς διαφορὰς οὐκ ἐν ταῖς τῶν πυρετῶν, ἀλλ' ἐν ταῖς τῶν χυμῶν διαγνώσεσιν ἄμεινον τίθεσθαι, τοὺς δὲ πυρετοὺς ἐν τῇ τῆς θερμασίας. ὥσπερ γὰρ οἱ χυμοὶ τῆς γεύσεως εἰσὶν αἰσθητὰ, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ πυρετοὶ τῆς ἁφῆς. ὅτι δὲ τὸ δεινοὶ - καλῶς προσέθηκαν οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον οὕτως γράψαντες τὴν λέξιν, οἱ δὲ πεμφιγώδεες ἰδεῖν δεινοὶ καὶ πρόσθεν μὲν εἶπον, ἀλλὰ καὶ νῦν ἀνα-

genus febrium univerfum atque effentia confiftit, deinceps enumeraffe vifus eft. Etenim fi peftilentem febrem pemphigodea nominatam effe probaverimus, appellationem quidem ab accidente, fpeciem vero ipfam fecundum propriam febrium effentiam fortita erit. Eadem quoque ratione et falfas febres effe dicentes, quae omnia, quotquot guftet aegrotans, falfa videri efficiant, neque ifti propofitarum in praefenti doctrina febris differentiarum meminerunt. Quod fi inter febrium differentias et iftas Hippocrates collocaffet, omnino et illas una cum his enumeraffet, in quibus et ipfa faliva et omnia quae guftet febricitans amara videantur. Has quidem differentias non inter febrium, fed potius inter faporum notitias collocare fatius eft; febres autem inter caloris differentias enumerandae funt; quemadmodum enim fapores guftatu, ita et febres tactu fentiuntur. Verum quod neque Sabinus recte hanc vocem, terribiles, adjecerit, ita feriem verborum fcribens, aliae pemphigodees adfpectu terribiles antea

μνήσω. δεινοὺς γὰρ ἰδεῖν αὐτοὺς εἰρῆσθαι, πρὸς ἡμῶν μὲν, ἐὰν μετὰ φλυκταινῶν καὶ ἑλκώσεων γίνωνται, κατ᾽ αὐτοὺς δὲ, ὅταν παρακόπτωσι καὶ φοβερὸν ἐμβλέπωσι. περὶ δὲ τούτων ἀμφοτέρων ἥντινα χρὴ γνώμην ἔχειν, προειρήκαμεν. ὁμοίως δὲ ἥμαρτον καὶ οἱ πνευματώδεις μὲν αὐτοὺς εἰρῆσθαι λέγοντες, οὐ πρὸς τὴν ἁφὴν τὴν διάγνωσιν ἀναφέροντες, ἀλλ᾽ ἐπὶ δυσπνοίας εἴδη, ἐν ᾗ μέγα καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα. πιθανώτατον οὖν ἐστιν ἢ πρὸς τὴν ἁφὴν πνευματώδη νομίζειν ἢ τὸν λοιμώδη λελέχθαι πεμφιγώδη. προστεθέντος δὲ κατὰ ῥῆσιν τῷ πεμφιγῶδες τοῦ δεινοὶ, ὁ λοιμώδης μόνος ἐστὶ δηλούμενος, οὗ τὸ πρὸς ἄλλους διαφέρον ἐστὶ τὸ σηπεδονῶδες εἶναι τὸ θερμὸν, οἷόνπερ καὶ τῷ νῦν γινομένῳ πολυχρονιωτάτῳ λοιμῷ. διὰ [387] τοῦτο οὖν οὐδὲ θερμοὶ καὶ διακαεῖς ἐνεφαίνοντο τοῖς ἁπτομένοις οἱ λοιμώττοντες, καίτοι τά γ᾽ ἔνδον ἰσχυρῶς διακαιόμενοι, καθάπερ καὶ ὁ Θουκυδίδης ἔφη· καὶ τοῦ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ σῶμα οὔτ᾽ ἄγαν θερμὸν ἦν οὔτε χλωρὸν ἦν, ἀλλ᾽

dixi et nunc in memoriam revocabo, nempe terribiles adſpectu ipſos dictos eſſe, a nobis quidem, ſi cum puſtulis et ulceribus ſint; ab ipſis autem ſi inſaniant et torve intueantur. De his autem ambobus quid ſentire oporteat, ante retulimus. Pari modo peccaverunt et illi, qui febres iſtas ſpirituoſas dictas eſſe voluerunt, non ad tactum notitiam referentes, ſed ad difficilis reſpirationis ſpeciem, in qua magnus creberque ſpiritus redditur. Igitur veriſimillimum eſt, febrem pemphigodea dictam eſſe aut ſpirituoſam, quae ad tactum referatur aut peſtilentem. In ſermone autem quum huic voci, pemphigodees, haec, terribiles, adjecta ſit, ſola peſtilens febris denotatur, cujus ab aliis calor per putredinis excellentiam differt; ſicut in hac noſtrae tempeſtatis longiſſima peſtilentia viſum eſt. Atque idcirco neque calidi et perurentes, qui peſte laborabant, tangentibus videbantur, quamvis interius magno flagrarent incendio, quemadmodum et Thucydides ajebat et exterius quidem tangenti corpus neque valde calidum

ὑπέρυθρον, πελιδνὸν, φλυκταίναις σμικραῖς καὶ ἕλκεσιν ἐξηνθηκός. τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο, ὥστε μηδὲ τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδονίων τὰς ἐπιβολὰς, μήτ' ἄλλο τι ἢ γυμνοὶ ἀνέχεσθαι. εἴρηται γε μὴν ἡ πέμφιξ κἀν ταῖς ἰδίαις γνώμαις ἃς εἰς Εὐρυφῶντα τὸν καὶ ἰατρὸν ἀναφέρουσι κατὰ τήνδε τὴν λέξιν· οὐρέει ὀλίγον ἑκάστοτε καὶ κάω καὶ ἐφίσταται πέμφιξ οἷον ἐλαίου χλωρῆς ὥσπερ ἀράχνια. ἐοίκασι γοῦν οὗτοι πέμφιγα καλεῖν οὐχ ὅλην τὴν φλύκταιναν, ἀλλὰ μόνον τὸ περιγράφον αὐτὴν ἔξωθεν ἀραχνίῳ παραπλήσιον. συντελέσας δ' οὖν ὁ Ἱπποκράτης τὰς οἰκειοτάτας τε καὶ πρώτας διαφορὰς τῶν πυρετῶν, ἑξῆς ἐπὶ τὰς κατὰ χρόαν μεταβάς φησιν, οἱ δὲ ἐξέρυθροι, οἱ δὲ ἔξωχροι, οἱ δὲ πελιοί. ἐξερύθρους μὲν εἶπεν οὐχ ἁπλῶς ἐρυθροὺς καὶ μετὰ τούτους ἑξῆς πάλιν ἐξώχρους, οὐκ ὠχρούς, πελιοὺς δ' ἁπλῶς οὐδὲν αὐτοῖς ἐπιτάσεως τοῦ δηλουμένου προσθεὶς, ὡς εἰ καὶ πελιδνοτάτους τούτους εἰρήκει. τούτου μὲν γὰρ ἀεὶ μοχθηρὸν τὸ χρῶμα. τὸ δὲ τῶν ἐρυθρῶν τι

erat, neque viride, fed fubrubrum, lividum, puftulis exiguis et ulceribus efflorefcens; interiora autem ita urebantur, ut neque valde fubtilium veftimentorum, neque linteolorum velamenta, neque aliud quicquam praeter nuditatem ferre poffent. Dicta eft fane pemphix et in Gnidiis fententiis, quas Eriphonti medico attribuunt hifce verbis: Mingit parum fubinde et urit et fupernatat pemphix, ut olei viridis inftar araneae. Videntur fane ifti pemphiga vocare non totam ampullam, fed folum id, quod ipfam exterius araneae inftar circumfcribit. Quum abfolviffet igitur Hippocrates maxime proprias et principes febrium differentias, deinceps ad eas, quae a colore fumuntur, trangreffus inquit: Aliae valde rubrae, aliae valde pallidae, aliae vero lividae. Valde rubras dixit non fimpliciter rubras et poft has deinceps iterum, valde pallidas, non pallidas; lividas vero fimpliciter, nihil ipfis incrementi fignificativum adjiciens, ut fi et ipfas lividiffimas dixiffet; femper enim oolor ifte malus eft, fed ruber ac

καὶ ὠχρῶν σύνηθες. οἱ δὲ ἐξέρυθροι, τουτέστιν οἱ σφοδρᾶς ἐρυθροὶ, σφοδροτάτην μὲν ἐμφαίνουσι τὴν θερμασίαν, τὴν δ᾽ ὕλην αἷμα, καθάπερ οἱ ἔξωχροι τὴν ὠχρὰν χολήν. ἐπισκέπτου δὲ ἐπ᾽ αὐτῶν τὰ διαχωρούμενα, κᾂν μὲν μετὰ χολῆς εὑρίσκῃς, ἐξ ἀναχύσεως αὐτῆς γίνωσκε τὴν κατὰ φύσιν χροιὰν ὑπηλλάχθαι, ἐὰν δὲ ἄνευ χολῆς, τὴν ἐν διαφορᾷ πυρὸς τίθεσο τὴν χρόαν. οὗτοι μὲν οὖν οἱ πυρετοὶ μαρασμὸν (456) ἐπιφέρουσιν, ἐὰν μὴ φθάσωσί ποτε μετὰ ῥίγους καὶ ἱδρῶτος κριθῆναι, οἱ δὲ ἐξέρυθροι τῶν συνόχων εἰσὶν ὑπὸ φλεβοτομίας ὠφελούμενοι τῆς ἄχρι λειποψυχίας ἀγούσης. ὡς ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ μεμάθηκας, ἔνθα καὶ ἡ χρεία μεγάλη φαίνεται τῆς τῶν τοιούτων διαφορῶν γνώσεως, ἰδίαν ἑκάστης αὐτῶν ἐχούσης θεραπείαν. οἱ δὲ πελιοὶ τῶν πυρετῶν, ἀπὸ τῆς χρόας καὶ οὗτοὶ δηλονότι τὴν ἐπωνυμίαν εἰληφότες, ἐλλείπειν σημαίνουσι τὸν αἱματικὸν χυμόν. καὶ δηλονότι σὺν αὐτῷ καὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ διὰ τοῦτό εἰσιν ὀλέθριοι. ὧν ἔνιοι καὶ τὰς διὰ κενώσεως ἐπιφερομένας συγκοπὰς ἐπιφέρουσι,

pallidus usitati et familiares sunt. Febres autem valde rubentes vehementissimam caliditatem indicant et materiam esse sanguinem, quemadmodum valde pallidae pallidam bilem testantur. In ipsis vero dejectiones considera: nam si eas bile tinctas inveneris, ex ejus effusione naturalem colorem permutatum esse cognoveris; at si sine, in differentia febris colorem ponito. Hujusmodi febres profecto nisi cum rigore atque sudore aliquando praejudicatae fuerint, tabem inferunt. Valde rubrae autem inter synochos numerantur et venae sectione ad animi usque defectum ducente juvantur, ut in voluminibus de arte curatrice didicisti, ubi et magna utilitas ex hujusmodi differentiarum cognitione percipitur, ipsis videlicet singulis propriam medicationem requirentibus. At lividae febres a colore sane et ipsae cognomen adeptae sanguineum succum deficere nunciant et cum ipso itidem ingenitum calidum, atque idcirco mortiferae sunt; ex quibus nonnullae syncopas evacuationem sequentes efficiunt, de quibus in li-

περὶ ὧν ἔμαθες ἐν τῇ θεραπευτικῇ μεθόδῳ. τοὺς τοιούτους πυρετοὺς Εὐρυφῶν ὀνομάζει πελιὰς γράφων ὧδε· πελιὰς πυρετὸς ἴσχει καὶ βρεγμὸς ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε καὶ τὴν κεφαλὴν ἀλγέει καὶ τὰ σπλάγχνα ὀδύνη ἴσχει καὶ ἐμέει χολὴν καὶ ὅταν ὀδύνη ἔχῃ, ἐνορᾶν οὐ δύναται ὅτι βαρύνεται, καὶ ἡ γαστὴρ ξηρὴ γίνεται καὶ ὁ χρὼς πελιὸς ἅπας καὶ τὰ χείλεα οἷάπερ μόρα τρώξαντι· καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ λευκὰ πελιὰ καὶ ἐξορᾷ ὥσπερ ἀπαγχόμενος, ὅτε δὲ ἧσσον τοῦτο πάσχει, καὶ μεταβάλλει πολλάκις. ἀλλὰ κἂν τῷ περὶ νούσων Ἱπποκράτει γεγραμμένῳ τῷ δοκοῦντι τοῖς περὶ τὸν Διοσκορίδην ὑφ' Ἱπποκράτους γεγράφθαι τοῦ Θεσσαλοῦ υἱέος εἴρηταί τις νόσος πελιή. τοῦ βιβλίου δέ ἐστιν ἡ ἀρχὴ ἥδε· οὐρέεται πολλὴν, ὅταν ὑπερθερμανθῇ ἡ κεφαλή. περὶ δὲ τῆς πελιῆς νόσου κατὰ λέξιν οὕτω γράφει. πελιὴν πυρετὸς ἴσχει ξηρὸς καὶ φρὶξ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε καὶ τὴν κεφαλὴν ἀλγέει καὶ τὰ σπλάγχνα ὀδύνη ἴσχει [388] καὶ ἐμέει χολὴν, καὶ ὅταν ἡ ὀδύνη ἔχῃ, οὐ δύναται ἐνορᾷν, ἀλλὰ βαρύνεται, καὶ ἡ γαστὴρ ξηρὰ γίνεται καὶ ἡ χροιὰ

bris de arte curatrice notitiam accepisti. Id genus febres Euriphon lividas nominat ita fcribens: livida febris habetur et fynciput alias et alias caput dolet et vifcera dolor torquet et vomit bilem; et quum dolor cruciat, intueri nequit, quoniam gravatur et venter ficcus redditur et cutis tota livida et labia qualia exefis moris effe folent, oculorum alba livefcunt; adfpicit perinde ac fi ftrangaletur, interdum vero minus id patitur, faepius etiam commutat. Quin etiam et in libro de morbis Hippocrati adfcripto, quem Diofcorides ab altero Hippocrate, Theffali filio fcriptum effe voluit, de quodam morbo livido mentio fit; libri autem initium tale eft, multam urinam facit, quando caput excalefactum fuerit. Sed de livido morbo ad verbum haec fcribit: Morbum lividum febris arida comitatur et horror alias et alias capitis dolor et vifcera dolor male habet et bilem vomitu rejicit, quumque dolor vexat, nequit intueri, fed gravatur et

πελιδνὴ καὶ τὰ χείλεα καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ λευκὰ πελιδνὰ καὶ ἐξορᾷ ὡς ἀγχόμενος. ἐνίοτε καὶ τὴν χρόαν μεταβάλλει, καὶ ἐκ πελιδνοῦ ὑπόχλωρος γίνεται. τινὲς δὲ πάλιν ἐνταῦθα μοχθηρῶς ἐξηγήσαντο πελιδν πυρετὸν, ἐφ᾽ οὗ τὰ διαχωρήματα πελιὰ φαίνεται. τούτοις γὰρ ἀκόλουθόν ἐστι καὶ μέλανα καλεῖν πυρετὸν, ἐφ᾽ οὗ μελάνων ἔκκρισις γίνεται. καταλείπεται οὖν ἔτι τὸ τέλος τῆς ῥήσεως ἐξηγήσασθαι, γεγραφότος αὐτοῦ καὶ τὰ ἄλλα καὶ τὰ τοιαῦτα, τουτέστι τοῖς εἰρημένοις. εἰρήκει δ᾽ ὑστέρας τὰς κατὰ τὴν χρόαν διαφορὰς, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτὴν οὔσας τῶν πυρετῶν, ἐγγυτέρω γε μὴν τῶν ἄλλων τῶν ἀπό τινος συμβεβηκότος γινομένων, ὥσπερ ὅταν ἤτοι διαλείποντας ἢ συνεχεῖς λέγωμεν εἶναι τοὺς πυρετούς. καὶ τῶν διαλειπόντων τὸν μὲν τριταῖον, τὸν δὲ ἀμφημερινὸν, τὸν δὲ τεταρταῖον, καὶ τῶν συνεχῶν τὸν μὲν ἡμιτριταῖον, τὸν δὲ καυσώδη, τὸν δὲ κρυμνώδη, τὸν δὲ τυφώδη, τὸν δὲ λοιμώδη, τὸν δὲ ἑλεώδη, τὸν δὲ ἠπίαλον. ὁ δὲ Πραξαγόρας καὶ φρενιτικοὺς καὶ λη-

venter aridus redditur et cutis livida; et labia et oculorum alba livent, adſpicitque ac ſi ſtranguletur; interdum et colorem mutat, atque ex livido ſubviridis efficitur. Alii vero rurſum hoc loco lividam febrem male interpretati ſunt, eam ſcilicet, in qua lividae dejectiones apparent: iſtis namque pari ratione conveniret et nigram febrem eam appellare, in qua nigrae materiae expulſio fit. Supereſt nempe adhuc extremum dictionis Hippocraticae explanandum, ubi, inquit, et alia ſimilia praedictis ſcilicet ſimilia. Recenſuit autem poſtremas ſecundum colores differentias, non ſecundum ipſam febrium eſſentiam, aliis tamen quae ab aliquo accidente proveniunt propinquiores, quemadmodum cum aut intermittentes aut continuas febres eſſe dicimus et intermittentium hanc tertianam, illam quotidianam, aliam vero quartanam; at continuarum aliam ſemitertianam, aliam ardentem, aliam gelidam, aliam ſuccenſam, aliam peſtilentem, aliam paluſtrem, aliam hepialam. Caeterum Praxagoras inter acutarum febrium

Ed. Chart. IX. [888.] Ed. Bas. V. (458.)

θαργικοὺς καὶ πρός γε τούτοις ἰκτερικούς τινας ὀνομάζει πυρετοὺς ἐν ταῖς διαφοραῖς τῶν ὀξέων. οἱ δὲ νεώτεροι καὶ συνοχόν τινα καλοῦσι πυρετὸν οὐ μόνον συνεχῆ, καὶ διαφοράς γε αὐτοῦ τίθενται τόν τε ὁμότονον ἢ ἀκμαστικὸν ὀνομαζόμενον καὶ τὸν ἐπακμαστικὸν καὶ τὸν παρακμαστικόν. καθ' ἑκατέραν δ' αὖ τομὴν κοινὴν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας νόσους ἐνίους μὲν ὀξεῖς πυρετοὺς ὀνομάζομεν, ἐνίους δὲ χρονίους καὶ κατ' ἄλλην, εὐήθεις τε καὶ κακοήθεις. καὶ μέντοι καί τινας μὲν τεταγμένους ἢ ἀτάκτους, ἄλλους δ' αὖ πάλιν περιοδίζοντας καὶ πεπλανημένους. ἔνιοι δὲ τῶν παλαιῶν καὶ τοὺς ἀπὸ διαφερόντων μορίων ἀναπτομένους ἀπ' ἐκείνων ὠνόμαζον, πλευριτικόν τινα πυρετὸν λέγοντες, ἡπατικόν τε καὶ σπληνικὸν, ἑτέρους δ' ἀπὸ ξυμπτώματος κωματώδους, καταφορικὸν, ληθαργικὸν, φρενιτικὸν, ἰκτερικόν. ὑπὲρ ὧν ἁπάντων ἐν ταῖς περὶ αὐτῶν πραγματείαις ἔμαθες. ἐν δὲ τῷ νῦν ἐνεστῶτι λόγῳ τὰ τῆς ἐξηγήσεως αὐτάρκως πεπέρανται. πρὸς γὰρ τῷ τὴν ἐμὴν γνώμην ἀποφήνασθαι καὶ

differentias et phreniticas et lethargicas, praeterea et ictericas quasdam nuncupavit. At recentiores medici non solum continuam, sed etiam synochum febrem quandam appellaverunt ejusque differentias posuerunt omotonam videlicet seu acmasticam vocatam et epacmasticam atque paraemasticam. Item secundum aliam divisionem aliis quoque morbis communem, nonnullas acutas febres appellamus, nonnullas diuturnas. Alia quoque divisione boni moris febres et mali moris dicimus, quinetiam alias ordinatas aut inordinatas. Praeterea quasdam statum circuitum servantes et erraticas. Quidam autem veteres a diversis membris accensas febres ab illis cognominabant, lateralem febrem aliquam vocantes et jecorariam et lienariam; alias vero a symptomate soporificam, somnolentam, lethargicam, phreniticam, aeruginosam. De quibus omnibus in propriis de ipsis libris late notitiam adeptus es; sed in praesenti sermone, quae ad explanationem pertinent, abunde tractata sunt. Non meam enim solum sen-

τῶν ἐνδόξων ἐξηγητῶν ἐμνημόνευσα, τοὺς ἄλλους ἅπαντας παραλιπὼν ὅσοι περὶ διαφορᾶς πυρετῶν ἀπεφήναντό τι χωρὶς ὑπομνημάτων ἐξηγητικῶν, ἐν οἷς ἐστι καὶ Ἀρχιγένης, ὧν ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ μνημονεύσω.

λ'.

Αἱ ξυντάσιες τοῦ σώματος καὶ οἱ σκληρυσμοὶ τῶν ἄρθρων κακὸν καὶ αὐτὸς διαλελυμένος καὶ αἱ κατακλάσιες τῶν ἄρθρων κακόν.

---

[389] *Τῷ μὲν οὖν συντεταμένῳ τὸ κεχαλασμένον ἐστὶν ἐναντίον, τῷ σκληρῷ τὸ μαλακόν. αὐτὸς γοῦν ἐν τοῖς ἑξῆς ἐρεῖ δέρματος σκληροῦ μάλθαξις, συντεταμένου χάλασις. εἴτε δέρμα συντεταμένον εἴτε ἄρθρον εἴτε σῶμα λέγοιτο, πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἔχον αὐτὸ παραβάλλοντες οὕτως εἰρῆσθαι νοήσομεν. ὅπερ οὔτε συντεταμένον, οὔτε κεχαλασμένον, ἀλλὰ συμμέτρως ἔχον ἐστί. συντείνεται μὲν*

tentiam protuli, verumetiam illuftrium interpretum mentionem feci, alios omnes filentio involvens, quicunque de febrium differentia feorfum ab explanatoriis commentariis aliquid prodiderunt, inter quos eft et Archigenes, de quibus in alio volumine fermonem faciam.

XXX.

Contenfiones corporis articulorumque duritiea malum. Et aeger ipfe exfolutus et artuum confractiones malum portendunt.

Contenfo relaxatum contrarium eft, duro molle; quare ipfe deinceps dicturus eft, cutis durae mollitio, contenfae relaxatio. Sive cutem contenfam five articulum five corpus dicat, ad naturaliter affectum ipfum conferentes, ita dictum fuiffe intelligemus. Secundum naturam autem fe habet, quod neque contenfum neque laxatum, fed mediocriter fe habet. Contenfa fane inter-

ρῦν τὰ συντεινόμενα ποτὲ μὲν δι' οἰκείαν διάθεσιν, ἔστι δ' ὅτε πρός τινων ἑτέρων ἑλκόμενα· διὰ μὲν τὴν οἰκείαν διάθεσιν, ὅταν ἤτοι παγῇ διὰ ψύξιν ἰσχυρὰν ἢ ξηρανθῇ διά τι τῶν ξηραινόντων αἰτίων. ἔστι γὰρ ὡς ἔμαθες πλείω, τείνεται δὲ ὑπὸ τῶν συνεχῶν ἔνια ξηραινομένων ἢ φλεγμαινόντων ἢ πηγνυμένων. ἔμπαλιν δὲ χαλαρὰ γίνεταί τινα παρὰ τὸ κατὰ φύσιν ὑγρότητι πολλῇ διαβρεχόμενα χωρὶς ψύξεως. σκληρύνεται δὲ τὰ σκληρυνόμενα ξηραινόμενα διὰ ψύξιν ἢ σκίῤῥον ἢ ξηρότητα. φλεγμονὴ γὰρ οὐ σκληρὸν, ἀλλ' ἀντίτυπον ἐργάζεται τὸν ὄγκον, ὁμοίως τοῖς πεπληρωμένοις ἀσκοῖς ὑγρᾶς οὐσίας ἢ ἀέρος. ὥσπερ δὲ τῷ σκληρῷ παραπλήσιον φαινόμενον τὸ ἀντίτυπον ἀπὸ κοινοῦ συμβεβηκότος, ἐπειδὴ καὶ τὸ σκληρὸν ἀντίτυπόν ἐστι, πάμπολυ διαλλάττει κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, οὕτως καὶ τῷ μαλακῷ σώματι τὸ ἔκλυτον ὁμοιότητά τινα ἔχον ὡς πρὸς τὴν αἰσθητὴν φαντασίαν οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει διάθεσιν. ἀῤῥωστούσης γὰρ τῆς τοὺς μῦς κινούσης δυνάμεως ἔκλυτά τε καὶ πάρετα φαίνεται κείμενα τὰ τῶν ἀῤῥώστων σώματα. ταύ-

dam per proprium affectum contenduntur, interdum a quibusdam aliis attracta; per proprium quidem affectum, cum aut vehementi frigore conglaciata aut ab aliqua exficcante caufa arefacta fuerint, funt enim, ut novifti, plures: diftenduntur autem quaedam continuis particulis, quum arefiunt aut inflammantur aut congelafcunt. Contra quaedam ultra naturales fines relaxantur multo humore, fine frigore madentia. Obdurefcunt autem quae dura fiunt frigore ficcefcentia aut fcirrho aut ficcitate: phlegmone namque non durum, fed refiftentem tumorem efficit, perinde atque utres funt lividae materiae atque aëris pleni. Quemadmodum autem renitens duro fimile apparet, ob commune accidens, nam durum quoque renitens eft, longe tamen fecundum propriam naturam differt, ita et molli corpori exolutum fimile quum fit aliquantulum, quantum ad fenfibilem apparentiam pertinet, non eodem tamen affectu praeditum eft; fiquidem aegrotantium corpora potentia mufculorum motrice debilitata,

την μὲν οὖν τὴν διάθεσιν ἐδήλωσεν εἰπὼν, καὶ αὐτὸς διαλελυμένος, ἐφεξῆς δὲ σαφῶς ἔφη, καὶ αἱ κατακλάσιες τῶν ἄρθρων. ἔνιοι δὲ τὴν τρίτην συλλαβὴν οὐ διὰ τοῦ α γράφουσι κατακλάσιες, ἀλλὰ διὰ τοῦ ι κατακλίσιες. ὅπως δὲ ἄμεινόν ἐστι γράφειν εὑρήσομεν, ἀναμνησθέντες τῶν εἰρημένων ἐν τῷ προγνωστικῷ περὶ κατακλίσεως ἐν τῇδε τῇ ῥήσει. κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἐπὶ τὸ πλευρὸν τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα. πρόσχες δὲ ἐνταῦθα τῷ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντι. τὸ γὰρ ἤτοι μηδ᾽ ὅλως ἢ πλέον τοῦ προσήκοντος ἐπικεκάμφθαι μοχθηρὸν ἑκάτερον. ὅτι μὴ κατὰ φύσιν, αὐτὸς γοῦν εἶπεν, οὕτως γὰρ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγιαινόντων κατακλίνονται, διὰ τοῦτο ἐφεξῆς ἐρεῖ, ὕπτιον δὲ κεῖσθαι καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα ἧσσον ἀγαθόν. ἐδείχθη δέ σοι δυνάμεως ἀῤῥωστίαν ἡ τοιαύτη κατάκλισις ἐνδείκνυσθαι καὶ ταύτης ἔτι

exoluta et abjecta jacere cernuntur. Hunc itaque affectum manifeftavit dicens: et ipfe diffolutus, deinceps vero manifefte fubdidit et articulorum cataclafies, hoc eft confractiones. Sed quidam tertiam fyllabam non per a fcribunt, cataclafies, fed per i catacliſies, hoc eft decubitas. Utro modo autem melius fuerit fcribere, facile inveniemus, fi eorum reminifcemur, quae in libro de praefagiis, de decubitu per haec verba tradidit. Aegrotantem vero a medico deprehendi oportet in dextrum latus aut finiftrum decumbentem et crura manusque paulum inflexas habentem. Animadverte vero hic, crura et manus paulum inflexas habentem: nam aut nequaquam aut plus quam conveniat, inflexas effe, utrumque malum eft, quia praeter naturam fint. Ipfe igitur dixit, ita enim et plurimi recte valentium cubant, id circo poftea fubjunxit: Supinum autem jacere manibus cruribusque extentis minus bonum. Tibi vero declaratum eft facultatis infirmitatem ab hujusmodi decubitu indicari et adhuc magis ab

μᾶλλον ἢ ἐφεξῆς εἰρημένη κατὰ τήνδε τὴν λέξιν· εἰ δὲ καὶ προπετὴς γίνοιτο καὶ καταῤῥέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ τοὺς (457) πόδας, δεινότερόν ἐστιν. ταύτας οὖν τὰς κατακλίσεις ἐν τῇ νῦν προκειμένῃ ῥήσει διὰ τῆσδε τῆς λέξεως ἐδήλωσε, καὶ αὐτὸς διαλελυμένος, εἴ γε τὸ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλη ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχειν ἐπαινεῖται, τὸ περαιτέρω τοῦδε. μείζονα κόλασιν ἐμφαίνει τῶν ἄρθρων, οὕτως γὰρ αὐτὴν ὠνόμασεν. ἐν δὲ τῷ προγνωστικῷ κατὰ τήνδε τὴν λέξιν· θανατῶδες δὲ τὸ κεχηνότα καθεύδειν καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου συγκεκαμμένα εἶναι καὶ διαπεπλεγμένα, ὅπερ σημαίνει τὸ διεστῶτα μέχρι πλείονος. εἴ- [390] τε δὲ συγκεκαμμένα εἴτε διαπεπλεγμένα γράφοι, καθ' ἑκάτερον ἐμφαίνεται κεκλάσθαι τὰ ἄρθρα. καὶ διὰ τοῦτο ἄμεινόν ἐστι γράφειν ἐνταῦθα, κατακλάσιες τῶν ἄρθρων διὰ τοῦ α, τὸ γὰρ διὰ τοῦ ι κατακλίσιες οὐ πάνυ τι καλῶς ἐπὶ τῶν ἄρθρων λέγεται, τῷ παντὶ σώματι τὰς τοιαύτας προσηγορίας εἰθισμένου τοῦ Ἱπποκράτους, οὐ τοῖς ἄρθροις ἐπιφέρειν.

---

eo, qui deinceps his verbis exprimitur: At fi pronus fuerit e lectuloque ad pedes delabatur, gravius eft. Tales igitur decubitus in praefenti fermone per haec verba fignificavit; et ipfe diffolutus, fiquidem manus et crura parum inflexas habere laudabile eft, quod ultra hos fines tranfit, majorem articulorum fractionem indicat. Ita namque ipfam appellavit; at in libro de praefagiis in his verbis: Mortiferum eft autem ore aperto dormire cruraque fupini jacentis inflexa effe et explicita, quod fignificat latiffime diftantia. Sive autem inflexa five explicata fcribat, utroque modo articulos confractos effe indicat. Atque ideo melius hoc loco fuerit cataclafies articulorum per a fcribere, hoc eft confractiones; nam per i fcribere cataclifies, hoc eft decubitus, non admodum recte articulis quadrat, univerfo corpori hujusmodi appellationes non articulis Hippocrate attribuere folito.

λα'.

Ὄμματος θράσος παρακρουστικὸν καὶ ῥίψεις καὶ κατακλάσεις κακόν.

Τὸ μὲν θράσος παρακρουστικόν ἐστι σημεῖον καὶ μάλιστα ὅταν ἀναιδημόνως γίνηται, καθότι λέλεκται πολλάκις. ἡ δὲ ῥίψις τῶν ὀμμάτων ἐναντίον σύμπτωμά ἐστι τῷ θρασεῖ βλέμματι. δηλοῖ γὰρ τοὺς μὴ δυναμένους ἐπὶ πλέον ἀναπεπταμένους ἔχειν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπ' ἀῤῥωστίας τῆς διοικούσης τὰ βλέφαρα δυνάμεως. κατάκλασιν δὲ λέγει τῶν ὀφθαλμῶν, ὅταν διαστρέφηται τὰ βλέφαρα, καθάπερ ἐν τῷ προγνωστικῷ διῆλθεν εἰπὼν, ἢν καὶ καμπύλον γένηται ἢ πελιὸν βλέφαρον ἢ χεῖλος ἢ ῥὶς, κακόν.

XXXI.

Oculi ferocitas delirium portendit; crebrae quoque ac inordinatae projectiones perverfionesque malum.

Audacia quidem nota eft delirii maximeque quum impudens eft, ficuti plures dictum eft. Oculorum autem abjectio audaci adfpectui contraria eft, declarat namque prae facultatis palpebras regentis imbecillitate oculos diutius apertos patere non poffe. Infractionem vero oculorum appellat, quum palpebrae invertuntur, ut in libro de praefagiis narravit, inquiens: Sin incurva fuerit aut livida palpebra aut labium aut nafus, malum.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Β.

Ed. Chart. IX. [891. 892.] Ed. Baf. V. (457.)

α'.

[391] *Εὐρῦναι, στενυγρῶσαι, τὰ μὲν, καὶ τὰ δὲ μή.*

[392] *Θεραπειῶν εἰσι καὶ οὗτοι τρόποι, τοῖς ἐναντίοις ἁρμόττοντες παθήμασιν. εὐρῦναι μὲν γὰρ δεῖ τὰ πεπυκνωμένα, πυκνῶσαι δὲ τὰ πέρα τοῦ προσήκοντος εὐρυσμένα. διὸ καὶ τὴν δευτέραν συλλαβὴν τοῦ στενυγρῶσαι,*

HIPPOCRATIS EPIDEM. VI. ET GALENI IN ILLUM COMMENTARIUS II.

I.

Dilatare, conftringere, haec quidem certe, illa vero minime.

Curationum et ifti modi funt contrarii affectibus convenientes: dilatare namque denfata oportet, denfare autem, quae ultra decens amplificata funt. Ideo fecundam fyllabam hujus vocis *στενυγρῶσαι* cum tenui fpiritu, non

ψιλοῦντες οὐ δασύνοντες ἀναγνωστέον ἐστίν. οὐ γὰρ ἔγκειται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ λέξει, καθάπερ ἄν τις οἰηθείη, μὴ γινώσκων ὑπὸ τῶν Ἰώνων τὸ στενὸν ὀνομάζεσθαι στενυγρόν. ἀλλὰ τοῦτό γε μαρτύριόν ἐστιν αὔταρκες, τὸ παρὰ τῷ Σιμωνίδῃ γεγραμμένον ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν·

οὐκ ἄν τις οὕτω δασκίοις ἐν οὔρεσιν
ἀνὴρ λέοντ᾽ ἔδεισεν, οὐδὲ πάρδαλιν,
μοῦνος στενυγρῇ συμπεσὼν ἐν ἀτραπῷ.

ταὐτὸν σημαίνει τῷ στενῇ. στενοῦνται δὲ καὶ ἀνευρύνονται παρὰ τὴν κατὰ φύσιν συμμετρίαν, ἐνίοτε μὲν ἀγγείων τινῶν ἢ μορίων αἰσθητὰ στόμια, πολλάκις δὲ λόγῳ θεωρητὰ, κατά τε τὸ δέρμα κἀν τῷ βάθει· καὶ χρὴ τὰ μὲν πεπυκνωμένα διοίγειν καὶ ἀραιοῦν, μετρίως ἐκθερμαίνοντα, τὰ δὲ ἀναπεπταμένα συνάγειν, στύφοντά τε καὶ ψύχοντα. τέλειον δὲ ἔχετε τὸν περὶ τούτων λόγον, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων θεραπευτικῶν λογισμῶν εἰρησόμενον ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ.

---

cum crasso legendum est: neque enim cum hac dictione ὑγρὸν, ut quis forsan putare posset, composita est: nam ignorat iste ab Ionibus angustum stenygron appellari. Hujus autem rei testis locuples Simonides fuerit in his carminibus ita scribens:

Non sane quisquam sic umbrosis in montibus
Vir leonem timuit, neque pardalim,
Solus stenygro, id est angusto occurrens tramite.

Idem enim significat, quod arcto. Arctantur autem et dilatantur ultra naturalem modum interdum vasculorum quorundam aut membrorum sensilia oscula; plerumque vero et ratione visibilia tam in cute, quam in profundo corpore posita; atque densata aperire et rarefacere mediocriter calefaciendo, patentia vero cogere adstringendo ac refrigerando opus est. Sed perfectum de his sermonem, sicut et de aliis curativis praeceptis, in libro de arte curandi faciendum habebitis.

β.

Χυμοὺς τοὺς μὲν ἐξῶσαι, τοὺς δὲ ξηρᾶναι, τοὺς δὲ ἐνθεῖναι, καὶ τῇ τε μὲν, τῇ τι δὲ μή.

Κἂν τῷ περὶ χυμῶν ἐμάθετε περὶ τούτων τελεώτερον, ὥσπερ κἂν τοῖς ἡμετέροις θεραπευτικοῖς, ὡς ποτε μὲν αἰσθητῶς ἐκκενοῦν προσήκει τοὺς πλεονάζοντας χυμοὺς ἢ ἐμέτοις ἢ κλυστῆρσιν ἢ διὰ καθαιρόντων φαρμάκων ἢ δι' οὔρων ἢ δι' ἱδρώτων ἢ διὰ φλεβοτομίας ἢ δι' αἱμοῤῥοΐδος ἢ διὰ μήτρας ἢ ἀποσχάζοντας, ἐνίοτε δὲ διαφορεῖν τοῖς ἔξωθεν ἐπιτιθεμένοις φαρμάκοις, ὧν ὠνόμαζε τοῦτο μὲν ξηρᾶναι, τὸ πρότερον δὲ ἐξῶσαι. κοινοῦ δὲ ἀμφοτέροις ὄντος τοῦ κενῶσαι, τὸ ἐναντίον τῷ τρίτῳ ἔγραψεν, ὀνομάσας ἐνθεῖναι, τουτέστι γεννῆσαι τοὺς λείποντας χυμούς. εὔδηλον δ' ὅτι διὰ τῶν ἐσθιομένων καὶ πινομένων ἐντίθεμεν τούτους, ἐκλεγόμενοι τάς τε προσηκούσας ποιότητας

II.

Humores hos quidem expellere, illos vero exficcare decet; alios autem addere, et hac quidem parte, illa vero minime.

Et in libro de faccis illorum doctrinam accuratius traditam didiciftis, quemadmodum et in noftris de curatione libris proditum eft. Quod videlicet nonnunquam redundantes humores fenfibiliter evacuare convenit aut vomitionibus aut clyfteribus aut purgatoriis medicinis aut per lotia aut per fudores aut per venae fciffionem aut per ani fanguifluas vocatas venas aut per uterum aut fcarificando; interdum vero digerere, exterius adhibitis medicamentis, oportet, ex quibus modis hunc exficcare appellavit, priorem vero expellere. Quumque utrique commune fit evacuare, quod tertio contrarium erat, fcripfit, ipfum addere vel imponere nominans, hoc eft deficientes humores creare. Clarum eft autem nos per cibos potus-

αὐτῶν καὶ τὰς ποσότητας, καὶ φροντίζοντες ὅπως πεφθῇ τε καὶ ἀναδοθῇ καὶ προστεθῇ τοῖς σώμασι. τὸ δὲ καὶ τῇ τι μὲν, τῇ τι δὲ μὴ, κἂν εἰ μὴ ἐλέλεκτο, σαφὲς ἦν. ἐνίοτε μὲν γὰρ ἐφ' ἑνὸς ἀνθρώπου τινὰ μὲν εἰς ὄγκον ἠρμένα μόρια κενώσεως δεῖται, τινὰ δὲ ἀτροφοῦντα προσθέσεως.

γ΄.

[393] *Λεπτῦναι, παχῦναι, τεῦχος, δέρμα, σάρκας καὶ τἄλλα, καὶ τὰ μὲν, τὰ δὲ μή.*

Τεῦχος μὲν ἀκουστέον ἐστὶν ὅλον τὸ σῶμα· καὶ γὰρ λεπτῦναι πεπαχυσμένον ἀμέτρως αὐτὸ καὶ παχῦναι λελεπτυσμένον οὐκ ὀλιγάκις ἡμῖν πρόκειται. πολλάκις δ' οὐχ ὅλον, ἀλλ' ἤτοι σάρκας τινὰς ἢ τὸ δέρμα μόνον, ἐνίοτε δὲ τοὺς χυμοὺς, οὓς ἐδήλωσε προσθεὶς καὶ τὰ ἄλλα. τὸ δὲ καὶ

que ipforum qualitates idoneas et modum feligentes, utque concoquantur, digerantur corporibusque imponantur, procurantes iftos reparare. Illud autem partim quidem fic, partim vero non, etfi non dictum fuiffet, manifeftum erat: interdum enim uno in homine aliquae particulae in tumorem elatae evacuationis, aliquae nutrimento carentes repletionis indigent.

III.

Vas, corpus, cutem, carnes extenuare, incraffare oportet, atque alia, et haec quidem, illa vero minime.

Per vas totum corpus intelligendum eft: nam ipfum immodice craffum extenuare et emaciatum plenius reddere, haud raro nobis propofitum eft; plerumque vero non totum, fed aut carnes aliquas aut cutem folam, interdum et humores, quos fignificavit illa verba adjiciens *et alia.*

τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, κατὰ τὸν αὐτὸν εἴρηται λόγον, ὡς ἐπὶ τῆς πρὸ ταύτης ῥήσεως ἐξηγησάμην.

δ'.

Λειῆναι, τρηχῦναι, σκληρῦναι, μαλθάξαι, τὰ μὲν, τὰ δὲ μή.

Κοινὸν καὶ καθόλου σκοπὸν ἰαμάτων παρ' αὐτοῦ μεμαθηκὼς ἕπεσθαι δυνήσῃ τοῖς λεγομένοις ἐν μέρει πᾶσι θεραπευτικοῖς λογισμοῖς. εἰ γάρ ἐστι τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, λεῖναι μὲν δεήσει τὰ τετραχυσμένα παρὰ φύσιν, τραχῦναι δὲ τὰ λεῖα γεγονότα. τραχύνεται μὲν οὖν καὶ φάρυγξ πολλάκις αἰσθητῶς καὶ ἀρτηρία τραχεῖα καὶ στόμα καὶ ὅλον τὸ δέρμα κατά τε τὰς ψωρώδεις καὶ λεπρώδεις διαθέσεις, ἐξανθήμασί τέ τισι, τοῖς μὲν κεγχρώδεσι, τοῖς δ' ἐλάττοσι τούτων ἢ μείζοσι. τραχύνεται δὲ καὶ τὰ κατὰ γαστέρα πολλάκις, ὅταν δι' αὐτῶν ἐκκρίνεται πλείων χολώδης χυμὸς ἄκρατος. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἐξ ἐδεσμάτων

Illud vero *et haec quidem, ea vero non*, eo modo intelligendum est, quo proximum sermonem explanavi.

IV.

Lenire, exasperare, indurare, emollire, et haec quidem, illa vero minime.

Commune et in universum medicamentum propositum quum ab ipso didiceris, singula omnia curationis praecepta consequi poteris. Nam si contrariorum contraria sunt medicinae, praeter naturam exasperata complanare, laevia exasperare opus erit. Asperantur sane fauces plerumque sensibiliter et aspera arteria et os et universa cutis in scabiosis leprosisque affectibus et pustulis quibusdam milii granulorum instar, aliquibus minoribus, aliquibus majoribus. Asperantur quoque et ventris partes plerumque quum per ipsas biliosus succus merus copiosusque excernitur, interdum vero et ex acribus erodentibusque

δριμέων τε καὶ δακνωδῶν γίνεται τοῦτο. καὶ δηλονότι διὰ τῶν ἰωμένων τὰς τραχύτητας φαρμάκων τὴν θεραπείαν ποιεῖσθαι χρὴ τῶν τοιούτων, ὅπερ ὠνόμασε λεᾶναι. τοῖς δὲ εἰρημένοις ἐναντίως διακείμενα τὰ τραχυνθῆναι δεόμενα, κατὰ μὲν τὸ δέρμα, περί τε τὰς τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ γενείου τρίχας γίνεται. περὶ μὲν τὰς τῆς κεφαλῆς ἐν ἀλωπεκίαις καὶ ὀφιάσεσι καὶ μυδριάσεσιν, ἐπὶ δὲ τοῦ γενείου τῶν βραδέως αὐτοῦ καὶ μόγις φυόντων, ἐφ' ὧν καὶ αὐτῶν ἐπειράθημεν ἁπάντων πρὸς ἀλωπεκίας ἁρμοζόντων φαρμάκων. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις μέρεσι τοῦ σώματος, ἔν τε τῷ χειλῶν κοιλῶν ἕλκη ἢ κόλπους ὅλους, ἐνιέντες φάρμακα ῥυπτικὰ (458) τραχύνομεν τὰ μόρια. καὶ τὴν γαστέρα γλίσχρου φλέγματος ἐμπεπλησμένην ἐνίοτε τραχυντικοῖς φαρμάκοις διαῤῥύπτομεν, ἐν ταὐτῷ δ' [394] ἐστὶ τῷ γένει καὶ τῶν αἱμοῤῥοΐδων καθάρσεων προκλητικοὶ πεσσοί. καὶ μέντοι τὰς ἐν τοῖς βλεφάροις συκώσεις προτραχύνοντές τινι πρότερον οὕτως ἐπαλείφομεν τὰ καθαιρετικὰ φάρμακα, πράττοντες τοῦτο χάριν τοῦ παραδέξασθαι τὴν δύναμιν

alimentis id sequitur. Atque hinc evidens est, per medicamina asperitatem tollentia curationem esse faciendam, quod ipse complanare appellavit. Contra autem atque haec se habent, quibus exasperatio convenit. In cute quidem et circa barbae capitisque pilos id accidit: circa pilos quidem capiti, ut in alopeciis vocatis et ophiasi et mydriasi; in barba vero quum tarde vixque pili exoriuntur, in quibus et ipsi omnia medicamina ad alopecia facientia experti sumus. At in aliis corporis particulis, ubi sunt cava ulcera et integri sinus, absterforias medicinas infundentes, locos illos exasperamus. Et ventriculum tenaci pituita refertum exasperantibus medicamentis nonnunquam detergemus. Ejusdem generis sunt et pessi per sanguifluas venas purgationes proritantes. Quin etiam palpebrarum tubercula, Graeci sycoses vocant, prius aliquo exasperantes, ita detractoriis medicamentis oblinimus, idque facimus, ut ulcerata tubercula in profundum vires

αὐτῶν εἰς τὸ βάθος τὰς ἠλκωμένας ἐξοχάς. ἴστε γοῦν ἐμὲ χρώμενον ἐπ' αὐτῶν δέρμασί τε θαλαττίων κητῶν τραχέσι καὶ σηπίας ὀστράκοις καὶ κισσήρει, καὶ τούτων μὴ παρόντων αὐτῷ τῷ κυαθίσκῳ τῆς μήλης, στενὸν ἐχούσης, οὐκ εὐρὺ τὸ πέρας. ἀλλὰ τὸ τοὺς ἀχῶρας καὶ τὰ κηρία καλούμενα καὶ τὰς μυρμηκίας, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα φαρμάκοις ἐκτῆξαι βουλόμεθα, προτραχύνοντες ἤτοι διὰ τῶν ἡμετέρων ὀνύχων μετρίως ἢ δι' ὀθόνης σκληρᾶς ἢ διά τινος τῶν προειρημένων, οὕτως ἐπιτίθεμεν αὐτοῖς τὰ φάρμακα. σκληρῦναι, μαλθάξαι. καὶ τούτων ἡμῖν χρεία γίνεται, πολλάκις μὲν ἐφ' ὅλου τοῦ σώματος, ἐνίοτε δὲ ἐφ' ἑνὸς μορίου. τοὺς μὲν γὰρ ὕποιδόν τε καὶ ὑδερικὴν ἔχοντας ὅλην τὴν ἕξιν τοῦ σώματος σκληρύνομεν διά τε σινδόνων προανατρίβοντες καὶ σκληρᾷ τρίψει χρώμενοι καὶ γυμνάζοντες ἐν κόνει. τοὺς δ' οὐ φέροντας ταῦτα φαρμάκοις ξηραίνουσι προσπλαστοῖς, ἀλουσίᾳ τε καὶ ταῖς εἰρημέναις τρίψεσι, πρὸς δύναμιν δηλονότι καὶ κατὰ βραχὺ χρώμενοι ταῖς παραυξήσεσιν αὐτῶν. ἓν δὲ μόριον ἐνίοτε διακείμενον οὕτως αὐτό-

medicaminum accipiant. Noviſtis ſane in iſtis me marinarum beſtiarum, quae cete vocantur, coriis aſperis et ſepiae teſtis et pumice utentem, hisque non praeſentibus ipſo parvo cyatho ſcalpelli, anguſtum non latum extremum habentis. Verumetiam achoras et vocatos favos et myrmecias verrucas et quaecunque id genus alia medicamentis diſcutere volumus aut noſtris unguibus aut duriore linteolo aut aliquo ex antedictis prius mediocriter fricantes, deinde ipſis medicamina ſuperdamus. Obdurare, mollire, haec nobis quoque uſu veniunt, plerumque in omni corpore, nonnunquam in parte una. Nam eos, qui univerſo corporis habitu ſubtumido et in hydropem vergente ſunt, duriores reddimus linteis prius fricantes et aſpera frictione utentes atque in pulvere exercentes; haec autem non ferentes, medicamentis emplaſticis arefaciunt medici et lavationis abſtinentia et dictis frictionibus, pro viribus ſcilicet atque paulatim eas augentes. Verum unam interdum particulam ita affectam ſecundum ea, quae dixi, cu-

λογον οἷς εἴρηκα θεραπεύομεν. ἐπὶ δὲ τῶν κώλων μάλιστα φαίνεται συνεχῶς τοῦτο γινόμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑλκῶν πάντων ὅταν σαρκωθῇ, τὴν ἐπούλωσιν οὕτω ποιούμεθα. σκληρυνομένη γὰρ ἡ σὰρξ δερματοῦται καὶ οὐλὴ γίνεται. πάλιν δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων μαλθάσσεται τά τε τετυλωμένα καὶ τῶν φλεγμονῶν αἱ σκιῤῥούμεναι, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ τοῦ σκιῤῥουμένου σπληνὸς ἴασις γίνεται. καὶ τὸ παχυνόμενον δέρμα κατὰ τὸ πάθος, ὃ καλοῦμεν ἐλέφαντα, καὶ τῶν οὐλῶν δὲ καὶ τὰς σκληροτέρας τοῦ προσήκοντος μᾶλλον μαλάσσομεν, ὥσπερ τὰς πάνυ μαλακὰς σκληρύνομεν.

ε.

Ἐπεγεῖραι, ναρκῶσαι.

Τὸ μὲν ἐπεγεῖραι τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν κίνησιν τῶν ἐκλελυμένας ἐχόντων αὐτὰς εὔδηλόν ἐστιν οὐ σμικρὰν χρείαν παρέχον τοῖς ἰατροῖς. τὸ δὲ ναρκῶσαι κατὰ μόνας

rabimus. In extremis autem membris potiffimum id fieri adfidue cernitur. Ulcerum quoque omnium, cum carne repleta funt, cicatricem hoc modo facimus: durefcens enim caro cutis naturam induit cicatrixque efficitur. Iterum per contraria, callofa et in fcirrhum verfae phlegmonae molliuntur, quemadmodum et obdurati lienis medela perficitur et craffefcentem cutem in affectu, quem elephantem vocamus et cicatrices, quam conveniat, duriores remollimus, ficut molliores induramus.

V.

Excitare, ftupefacere.

Excitare fenfum et motum in iis qui eos debilitatos habeant, non mediocrem ufum medicis praebere omnibus notum eft. At ftupefacere in folis vehementibus doloribus

τὰς σφοδρὰς ὀδύνας γίνεταί ποτε χρήσιμον, ἡνίκα τὰ διʼ ὀπίου καὶ μανδραγόρου καὶ ὑοσκυάμου φάρμακα προσφέρομεν. αὐτὸς γὰρ εἶπε, νάρκη δὲ μετρίη ὀδύνης λυτική. ἐὰν γοῦν τὶς σφοδροτέροις ἢ πλείοσι χρήσηται τοῖς ναρκωτικοῖς φαρμάκοις, καταψύχεταί τε καὶ νεκροῦται τὰ σώματα.

στ'.

[395] *Καὶ τὰ ἄλλα ὁκόσα τοιαῦτα.*

Τὰ κατὰ τὴν ὁμοίαν τοῖς προειρημένοις γινόμενα ἐναντίωσιν λέγει, θερμαινόντων ἢ ψυχόντων ἢ ὑγραινόντων ἢ ξηραινόντων ἢ ἐμβαλλόντων τὸ ἐκπεπωκὸς ἢ ἐκτεμνόντων τὸ παρὰ φύσιν ὅλῳ τῷ γένει τοῦ σώματος ἢ ἀποτεμνόντων τῷ μεγέθει παρὰ φύσιν ἢ τὸ διεστραμμένον ἐξευθυνόντων ἢ ἐκφραττόντων τὸ ἐμπεφραγμένον ἢ τἄλλα ὅσα κατὰ θεραπευτικὴν εἴρηται πραγματείαν, ἅπαντα κοινὸν ἔχοντα σκοπὸν τὴν τῶν ἐναντίων τοῖς πάθεσι προσαγωγήν.

interdum ex ufu fuerit, cum medicamenta ex opio, mandragora et alterco exhibemus: nam ipfe dixit, *ftupor vero moderatus dolorem folvit.* Quod fi quis potentioribus aut pluribus medicamentis ftupefactoriis utatur, refrigerantur exftinguunturque corpora.

VI.

Et caetera quaecunque funt hujusmodi.

Illa dicit, quae per contrarietatem antedictis fimilem fiunt aut refrigerando aut calefaciendo aut humectando aut exficcando aut intrufa expellendo aut illud excidendo, quod toto genere inimicum eft corpori, aut abfcindendo, quod magnitudine naturalem modum excedit, aut contortum dirigendo aut obftructum recludendo aut reliqua quaecunque in arte curativa dicta funt. Quorum omnium commune propofitum eft contraria affectibus adhibere.

ζ'.

Παροχετεύειν.

Τρόπους θεραπειῶν ἐπὶ χυμοῖς ἐνταῦθα διδάσκειν ἄρχεται, γεγραμμένους τελειότερον ἐν τῷ περὶ τῶν χυμῶν, εἰρήσονται δὲ καὶ νῦν ἀναμνήσεως ἕνεκα. παροχέτευσιν μὲν ὀνομάζειν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης, ὅταν χυμός τις δεόμενος κενώσεως μὴ καθ' ὃ δεῖ χωρίον ὁρμήσῃ φέρεσθαι. καὶ μέντοι μηδὲ πόῤῥω πάνυ τοῦ προσήκοντος, μηδ' εἰς τὸν ἐναντιώτατον τόπον, ἀλλ' οἷον εἰ δι' οὔρων ὁρμήσει ἐκκενοῦσθαι, κεκακωμένης κύστεως ἢ νεφρῶν. παροχετεύειν γὰρ ἄμεινον ἐνταῦθα διὰ τῆς γαστρὸς, ὥσπερ εἰ καὶ διὰ γαστρὸς τὴν ὁρμὴν σχοίη φέρεσθαι, κεκακωμένων ἐντέρων. ἔμπαλιν γὰρ ἐπὶ τούτων εἰς οὖρα προτρέψομεν ἔρχεσθαι, τὸν χρήζοντα κενώσεως χυμόν. ἐπὶ δὲ γυναικῶν ἐνίοτε διὰ μήτρας ἢ κατὰ τοὐναντίον ἔστιν ὅτε τὸν διὰ μήτρας ῥοῦν γενόμενον ἐπ' οὖρα καὶ γαστέρα παροχετεύσομεν. εἰ δὲ ἐπί τινος τῶν τοιούτων κενώσεων ἐμέτους κινήσαιμεν, ἀν-

VII.

Derivare.

Curationum modos ad ſuccos pertinentes hic docere incipit, in libro de ſuccis accuratius deſcriptos, ſed nunc quoque reminiſcentiae cauſa narrabuntur. Derivationem ſane appellare conſuevit Hippocrates, quando ſuccus aliquis evacuationis indiget, neque per convenientem regionem ferri inceperit, neque tamen valde procul a convenienti, neque ad remotiſſimum locum. Ut ſi per lotii vias exire tentaverit vitiata veſica aut renibus; tunc enim per alvum derivare ſatius fuerit. Quemadmodum etiam ſi per alvum vitiatis inteſtinis ferri inclinaverit: contra enim in iſtis ſuccum evacuandum ad urinarios meatus dirigemus. In mulieribus vero nonnunquam ad uterum aut e contrario interdum uteri profluvium ad urinae vias ac alvum derivabimus. At ſi in aliqua id genus evacuatione vomitum citaverimus, revulſionem hanc nominat,

τίσπασιν ὀνομάζει τοῦτο, καθάπερ εἰ καὶ τοὺς ἐμέτους ἀντισπάσομεν, ἐρεθίζοντες ἐπὶ μήτραν ἢ κύστιν ἢ ἕδραν.

η'.

Παροχετεύειν, ὑπείξαντα ἀντισπᾷν αὐτίκα, ἀντιπίπτοντα ὑπεῖξαι.

[396] Τῷ παροχετεύειν ἀκόλουθον ἦν ἐπισυνῆχθαι τὸ ἀντισπᾷν, ἔπειθ' οὕτω διδάσκειν ὅπως ἄν τις ἄριστα ποιήσαιτο τὴν ἀντίσπασιν. ὁ δ' Ἱπποκράτης ὑπερβὰς τὸ ἀντισπᾷν εἰπεῖν εὐθέως ἧκεν ἐπὶ τὸ χρησιμώτατον ἐγνῶσθαι τοῖς μέλλουσι καλῶς ἀντισπᾷν τοὺς κακῶς ἐπί τι μόριον ὁρμήσαντας χυμούς. οὐ γὰρ ἐπιμένειν χρή γε τοῖς ἀντισπῶσι βοηθήμασι διὰ παντὸς, ἀλλὰ παρεντιθέναι τινὰ καιρὸν, ἀργὸν τῶν ἀντισπώντων, ἵνα τὸν φθάσαντα χυμὸν ἐστηρίχθαι κατὰ τὸ πάσχον μόριον ἐάσωμεν ἐκκριθῆναι. διαμείνας γὰρ ἐν αὐτῷ διττῶς ἀνιάσῃ, τὸ μέν τι τῷ πλήθει διατείνων, τὸ δέ τι τῇ ποιότητι λυπῶν. ἐὰν δὲ ἐάσας

ut si vomitus etiam retraxerimus, ad uterum aut vesicam aut sedem incitantes.

VIII.

Derivare, cedentem statim revellere, renitentia emollire.

Consentaneum erat, ut derivationi revulsionem subjungeret sicque deinde pro quo modo quis optime revulsionem faceret, edoceret. Sed Hippocrates revulsionem silentio praeteriens, illico ad illud se contulit, quod bene revulsuris humores male in membrum aliquod irruentes, utilissimum cognitu erat. Neque enim semper in retrahentibus auxiliis permanendum est, sed aliquod tempus, quod retrahentibus vacet, interponere oportet; ut succum, qui in affecto membro prius inhaeserit, excerni permittamus: in membro enim remanens, ipsum bifariam contristabit et multitudine distendens et qualitate discrucians. At si humores in particulam prius illatos exire permiseris,

ἐκκριθῆναι τοὺς φθάσαντας ἐπὶ τὸ μόριον ἐνηνέχθαι χυμοὺς, ἐλευθερώσεις αὐτὸν τοῦ πόνου. ῥᾷόν τ' ἀνύσεις τι τοῖς ἀντισπαστικοῖς βοηθήμασιν, οὐκέτ' ἐφ' ἑαυτὸ διὰ τὸν πόνον ἐρεθίζοντος τοὺς χυμοὺς τοῦ μορίου πρὸς τὴν ῥοπὴν ἣν ἐξ ἀρχῆς οὐκ ὀρθῶς ἐπεποίηντο.

θ'.

Ἄλλον χυμὸν μὴ τὸν ἰόντα ἄγειν, τὸν δὲ ἰόντα συνεκχυμοῦν, ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον, οἷον ὀδύνη ὀδύνην παύει. τὰ ἀνόμοια ἢν ῥέπῃ ἄνωθεν ἀρθέντα, κάτωθεν λύειν καὶ τὰ ἐναντία ταῦτα, οἷον κεφαλῆς κάθαρσις, φλεβοτομίη, ὅτε οὐκ εἰκῇ ἀφαιρέεται.

Τὸ μὲν ἄλλον χυμὸν, μὴ τὸν ἰόντα ἄγειν, εὔδηλόν ἐστιν ἐξ ὧν ἐμάθομεν ἐν ἀφορισμοῖς τε καὶ ἐν τοῖς περὶ χυμῶν. ἐὰν μὲν γὰρ ὁ λυπῶν ἐκκρίνηται συμμέτρου τῆς κενώσεως οὔσης, δέχεσθαι χρὴ μηδὲν αὐτὸν περιεργαζόμενον. ὥσπερ εἰ καὶ

ipfum dolore liberabis faciliusque revulforiis auxiliis aliquid proficies, non amplius in fe ipfum membro propter dolorem fuccos proritante, ultra eam, quam a principio non recte acceperant, inclinationem.

IX.

Humorem alium non prodeuntem educere oportet, prodeuntem vero una ex vafis effundere, fimile quoddam opus facere, velut fi dolor dolore fedetur. Diffimilia fi furfum fublata tendant per inferiora folvere convenit, atque his contraria facere, veluti purgatio, venae fectio, fi quando non inconfulto detrahatur.

Alium quidem fuccum non exeuntem ducere, ex iis patet, quae in aphorifmis et in libro de fuccis tradita funt. Nam fi humor infeftans excernatur, cum moderata eft evacuatio, id nihil aliud curantem admittere oportet, quemadmodum fi immodica fuerit, ipfum medicum aliquid

μὴ συμμέτρως γένοιτο πράττειν αὐτόν τι, ποτὲ μὲν ἐπίχοντα τὸ πλῆθος, ποτὲ παροξύνοντα τὸ τῆς κενώσεως ἐλλιπὲς, ὅπερ ὠνόμασεν αὐτὸς τὸν ἰόντα συνεκχυμοῦν. ἐκχυμώσεις γὰρ εἴωθε τὰς ἐκ τῶν ἀγγείων ἐκχύσεις καὶ κενώσεις ὀνομάζειν, (459) τὸ δὲ ἐργάσασθαι μεμάθηκας ἐπὶ τοῦ μεταλλάττειν ἢ μιγνύναι λεγόμενον. ἄδηλον οὖν ἐπὶ τῷ προειρημένῳ συντακτέον εἴτε τῷ ἑξῆς εἰρημένῳ αὐτὸ προσακτέον, ἑκατέρως γὰρ οὐκ οἰκείως φαίνεται λέγεσθαι. διὸ καί τινες μὲν ὡς ἑπόμενον αὐτὸ τοῖς προειρημένοις ἐκείνοις συνῆψαν, εἶτ' ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς, τὸ ὅμοιον οἷον ὀδύνην ἡ ὀδύνη παύει. τινὲς δὲ ἀρχὴν ἐποιήσαντο τῶν ἐφεξῆς τὸ [397] ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον. ἐπεὶ δὲ, ὡς ἔφην, ἑκατέρως λεγόμενον οὐδετέρως ἐστὶ πιθανὸν, ἐπὶ τοῦ μεταγράφειν αὐτὸ παρεγένοντο πολλοὶ, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα ὅσα καθ' ἓν ὄνομα τὴν ἀσάφειαν ἔχει. καὶ τινὲς μὲν τὴν δευτέραν συλλαβὴν διὰ τοῦ γ καὶ ι γράφουσιν, ὀργίσασθαι, τινὲς δὲ τὴν πρώτην διὰ τοῦ ε καὶ ρ, τὴν δὲ δευτέραν διὰ τοῦ γ

facere necesse est, nonnunquam evacuationis redundantiam supprimentem, nonnunquam ejus defectum incitantem, quod ipse nominavit exeuntem συνεκχυμοῦν, hoc est una effundere. Consuevit enim ecchymoses appellare ex vasculis effusiones et inanitiones; facere autem idem, quod permutare aut miscere, significare didicisti. Ambiguum vero est, utrum antedictis connectendum sit an deinceps dicto applicandum, utroque enim modo non proprie dici videtur; atque ideo nonnulli ipsum tanquam consequens antedicta cum illis conjunxerunt; deinde ab altero principio posuerunt, simile, ut dolorem dolor sedat. Verum alii sequentium principium hoc fecerunt, facere simile. Quoniam vero, ut dixi, utroque modo dictum neutro verisimile est, multi ad ipsius scripturam permutandam se converterunt, quemadmodum et alia, quaecunque uno in nomine obscuritatem continent. Et nonnulli quidem per ο et ρ primam syllabam, secundam vero per γ et ι scribunt, ὀργίσασθαι, id est irasci; alii primam syllabam per

καὶ α, ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον. εἶτ' ἐφεξῆς φασιν ἐν παραδείγματος μοίρᾳ λελέχθαι τὸ οἷον ὀδύνη ὀδύνην παύει. γέγραπται μὲν οὖν τοῦτο κατὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων, ὀρθῶς δὲ ἐν τοῖς κατὰ Διοσκορίδην οὐ γέγραπται. φαίνεται μὲν γὰρ ὡς ἐξηγήσει προσγραφὲν ὑπό τινος, αὖθις δὲ εἰς τοὔδαφος ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου μετατεθεῖσθαι. τό γε μὴν διὰ τοῦ γ καὶ ι γραφόμενον ὀργίσασθαι πάνυ κακόζηλόν ἐστι καὶ πόῤῥω τῆς Ἱπποκράτους ἑρμηνείας, ἐάν τε ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐάν τε ἐπὶ τῶν θεραπευομένων λέγηται μορίων ἐάν τε ἐπὶ τῶν χυμῶν. τὸ γὰρ οἷον εἰς ὀργὴν αὐτὰ προτρέψαι καὶ ἐπεγεῖραι πρὸς τὴν ἔκκρισιν ἡγοῦνται δηλοῦσθαι διὰ τοῦ ὀργήσασθαι ῥήματος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εὐκαταφρόνητα καὶ σμικρὰ, καθάπερ καὶ πάνθ' ὅσα περὶ τῆς λέξεως ἐξήγηται, τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας φυλαττομένης. ἐὰν δὲ κἀκεῖνα κινῆται, φευκτέον ἡμῖν ἐστι τὰς τοιαύτας γραφὰς, ὥσπερ κἀνταῦθα, σχεδὸν ἁπάντων τῶν ἐξηγητῶν προσιεμένων, θεραπείας τινὰς ἐνίοτε διὰ τῶν ὁμοίων γίνεσθαι, καὶ μὴ διὰ παντὸς ὑπὸ τῶν ἐναντίων,

ι et ρ, secundam per γ et α, ἐργάσασθαι, hoc est facere. Deinde ajunt, deinceps loco exempli additum fuisse illud, veluti dolorem dolor sedat. Sane ita in multis codicibus scriptum reperitur, sed recte in Dioscoridis exemplaribus scriptum non est: videtur enim ab aliquo explanationi adjectum fuisse, postea vero inter auctoris ipsius verba ab libri scriptore fuisse insertum. Verum, quod per γ et ι scriptum est, ὀργίσασθαι, id est irasci, affectatum admodum et ab Hippocratis elocutione longe alienum est, sive de nobis ipsis, sive de iis, quae curantur membris, sive de humoribus dicatur: nam ipsa veluti ad iram concitare et ad expulsionem stimulare, significari ajunt per hoc verbum ὀργίσασθαι. Sed haec contemnenda exiliaque sunt, quemadmodum et reliqua omnia, quae incolumi rerum veritate de vocabulis disputantur. Quod si et ipsae res labefactentur, hujusmodi a nobis scripturae fugiendae sunt, sicut hoc loco omnibus fere interpretibus curationes quasdam interdum per similia fieri concedentibus et non sem-

ὅπερ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ὑπονοήσας τινὰς οἰήσεσθαι δι' ἑνὸς παραδείγματος ἐνεδείξατο τὴν ἀπάτην αὐτῶν, ἐν ἀφορισμοῖς γράψας· ἔστιν ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος, νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται, θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται. ψυχρὸν γὰρ πάθος ὄντα τὸν τέτανον ὁμοίῳ βοηθήματι δόξει τις ἰᾶσθαι, ψυχρὸν ὕδωρ καταχέων αὐτῷ. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει, θερμασίας γὰρ ἐπανάκλησιν ποιησάμενον ὠφελεῖ, ὡς εἴ γε μὴ ποιήσαιτο ταύτην, ἐσχάτως βλάψει. ὥσπερ δὲ τοῦτο δοκοῦν εἶναι βοήθημα ψυχρὸν τῷ θερμαίνειν ὠφελεῖ καὶ πάθος ψυχρὸν τὸν τέτανον, οὕτως ἕτερα θερμαίνοντα κατὰ συμβεβηκὸς ψύχει, διαφοροῦντα τὴν πυρώδη θερμασίαν. καί μοι περὶ τούτων ἐν ὅλῃ τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ γέγραπται, διὰ τῶν ἐναντίων βοηθημάτων τῷ πάθει τὴν θεραπείαν ἐπιδεικνύντι γίνεσθαι διὰ παντός. οἱ δὲ δι' ὀδύνης μείζονος ἡγούμενοι θεραπεύεσθαι τὴν ἐλάσσονα μέγιστόν τι παρορῶσιν. οὐ γὰρ ἡ ὀδύνη τὴν θεραπείαν ἐργάζεται τῆς ὀδύνης, ἀλλὰ τὸ σὺν τῇ ὀδύνῃ βοήθ-

per a contrariis, quod ipse Hippocrates suspicatus alioqui quosdam opinaturos, unico exemplo eorum deceptionem indicavit in aphorismis scribens: Quandoque in nervorum distentione sine ulcere juveni carnoso, aestate media, frigidae multae infusio caloris revocationem facit; calor autem haec sanat. Frigidum namque affectum nervorum distentionem simili auxilio se curare quispiam putaverit, si frigida ipsum aqua consperserit; id vero haud ita habet, nam retractionem caloris efficiens juvat, quam nisi efficeret, summam noxam inferret. Atqui sicuti hoc auxilium frigidum esse cum videatur, calefaciendo, nonnunquam frigidum morbum nervorum distentionem tollit, ita alia contra calefacientia ex accidenti refrigerant, igneum calorem digerentia; de his vero mihi in omnibus de methodo curativa libris late disputatum est, per auxilia affectui adversantia semper curationem fieri declaranti. Sed qui majori dolore minorem curari arbitrantur, mirifice falluntur, neque enim dolor dolorem curat, sed remedium,

ια τοῦ ποιοῦντος αὐτὴν πάθους. ἔμαθες γὰρ ὡς οὐδενὸς υμπτώματος ἡ θεραπεία γίνεται πρώτως, ἀλλ' ἀεὶ τῆς ἐργαζομένης αὐτὸ διαθέσεως. εἰ δέ τις οὐδέποτε μὲν πρώτως, ἐνίοτε δὲ κατὰ συμβεβηκὸς φαίη τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων ἶναι θεραπευτικὰ, διὰ μέσων τῶν πρώτως ἐναντίων, ἀληθῆ ἐ φησι καὶ μεμάθηκας ἐπιστημονικῶς αὐτὸ διά τε τῆς θεραπευτικῆς πραγματείας καὶ προσέτι διὰ τῶν εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνημάτων. ὃ δὲ λέγουσί τινες ὡς καύσας ιις ἰσχίον, ὡς ἐπὶ τῶν ἰσχιαδικῶν, δι' ὀδύνης ὀδύνην ἰάσατο, πρόδηλον ἔχει τὴν ἀτοπίαν. οὐ γὰρ διὰ τὴν ὀδύνην ἐθεραπεύθη τὸ πάθος, ἀλλὰ διὰ τὴν καῦσιν, ᾗ συμβέβηκε κατὰ τύχην ὀδύνη. θλάσας γέ τοί τις ἢ τεμὼν ἢ ὅπως [398] ἑτέρως εἰς ὀδύνην ἀγαγὼν τὸ μόριον οὐκ ἂν ἰάσαιτο. καίτοι γ' εἴπερ ἦν ἡ ὀδύνη τῆς ὠφελείας αἰτία, διὰ παντὸς ἂν ἐθεράπευσε ἰσχιάδας. οὕτω δὲ καὶ τὸν ὀδυνώμενον ὀδόντα δι' ὀδοντάγρας κομισάμενός τις, ἀνώδυνον εἰργάσατο τὸν ἄνθρωπον, οὐ διὰ τὴν γενομένην ὀδύνην διαι-

quod cum dolore affectum doloris auctorem delet. Nam alibi didicisti, nulli symptomati primario, sed ipsum creanti affectui curationem semper deberi. Quod si quis neutiquam primo, sed interdum ex accidenti similia similibus curari per media illa, quae primo contraria sunt, dixerit, iste vera dicit, idque ita esse et ex libro de ratione curandi per scientiam didicisti et adhuc ex nostris in aphorismos commentariis. Quod vero aliqui dicunt quempiam, coxa adusta, ut in coxendicis morbo contingit, dolore dolorem sanavisse, nimirum perspicue absurdum est; neque enim a dolore, sed ab exustione, cui forte dolor adjunctus erat, aegritudo sanata fuit. Nam si quispiam contudisset aut secuisset aut quocunque alio modo dolorem membro intulisset, nequaquam ipsum sanare potuisset; atqui si dolor sanitatis auctor esset, undelibet excitatus coxendicis morbum tollere debuisset. Eodem modo et dentem dolore vexatum si quis evellens, hominem dolore liberet, non per dolorem in extrahendo dente con-

ρουμένου τοῦ ὀδόντος, ἀλλὰ διὰ τὴν διαίρεσιν ᾗ συνυπῆρχεν ἡ ὀδύνη, ὡς εἴ γε καὶ χωρὶς ὀδύνης ἦν ἐξελεῖν αὐτὸν, ὁμοίως ἂν ὁ κάμνων ἀνώδυνος ἐγένετο. καθάπερ γε καὶ χωρὶς ἐξαιρέσεως, ἐὰν θλίβων τις ἢ διακινῶν αὐτὸν ὀδυνήσῃ, τὸ μὲν ἄλγημα σφοδρότερον ἐποίησεν, οὐδὲν δὲ ὠφέλησεν. ἑκατέρωσε τοίνυν εὔδηλόν ἐστιν ἀνωφελῆ τοῖς ὀδυνωμένοις εἶναι τὴν ὀδύνην, ὅσον ἐφ' αὐτῇ. διά τε γὰρ τῶν ἀνωδύνων βοηθημάτων πολλὰ θεραπεύεται τῶν ὀδυνωμένων μορίων, ἐφ' ἑτέρων τε πολλάκις ὀδύναι μεγάλαι, διὰ τῶν προσφερομένων ἔξωθεν γινόμεναι, παῦλαν οὐδεμίαν τοῖς διά τι πάθος ὀδυνωμένοις ἐπιφέρουσιν. ἓν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἰώμενον, ὅπερ ἂν ἐκκόπτῃ τὴν διάθεσιν ὁπωσοῦν, ἐάν τε χωρὶς ὀδύνης, ἐάν τε σὺν ταύτῃ· κατὰ δὲ τὸν αὐτῆς λόγον ὀδύνη παύειν ὀδύνην οὐ πέφυκεν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν παροξύνειν. τοῦτο μὲν οὖν τὸ παράδειγμα φανερῶς ἐστὶ κίβδηλον, ἐφ' ἕτερον δέ τι μεταβάντες ὧν εἰρήκασι καὶ τὴν κατ' ἐκεῖνον μοχθηρίαν θεασώμεθα. φασὶν οὖν ἔμετον ἐμ-

citatum, fed per extractionem, cui dolor conjunctus erat, id affecutus fuit, quoniam fi citra dolorem etiam dentem eximere potuiffet, pariter aegrotans a dolore liber evafiffet, quemadmodum fi et absque evulfione quis dentem premens aut quatiens dolorem irritet, dolorem quidem acerbiorem reddiderit, nihil tamen levamenti attulerit. Utrinque apparet igitur, quantum in ipfo eft, inutilem dolentibus effe dolorem. Etenim per auxilia anodyna vocata, hoc eft dolorem fedantia, multa dolentia membra fanantur; in aliis vero plerumque dolores magni per exterius adhibita illati ex aliquo affectu, dolentibus nullum laxamentum praebuerant; unum enim folum eft, quod medeatur, quod affectum utcunque, five citra dolorem, five cum dolore exfcindit; dolor vero fuapte natura non dolorem fedare, fed contra omnino irritare idoneus eft. Hoc igitur exemplum evidenter falfum eft; verum ad alterum quoddam eorum, quae ifti dicunt, tranfeuntes illius quoque abfurditatem contemplemur. Dicunt igitur

τῷ θεραπεύεσθαι πολλάκις καὶ κλυστῆρι δριμεῖ διαχωρήματα δακνώδη. ἔστι δὲ κἀνταῦθα μία μὲν ἴασις ἐκκόψαι τὴν διάθεσιν, ὑφ' ἧς ἤτοι ναυτιώδεις εἰσὶν ἢ συνεχῶς ἐξίστανται δακνόμενοι. γίνεται δὲ τοῦτο διττῶς, ὡς ἔμαθες, καθ' ἕνα μὲν τρόπον ἐκκενωσάντων ἡμῶν τοὺς χυμοὺς, ὅσοι τήν τε ναυτίαν καὶ τὴν τῶν ἐντέρων δῆξιν εἰργάσαντο. καθ' ἕτερον δὲ, πεμψάντων τε καὶ μεταβαλλόντων εἰς ποιότητα χρηστὴν ἢ ἐπικερασάντων. ἐδείχθη δὲ κἀπὶ τούτων ἡ ἴασις ὑπὸ τῶν ἐναντίων γινομένη. τό τε γὰρ ὅλως ἐκκενῶσαι τὴν ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν χυμὸν ἐναντίον ἐστὶ τῷ ἴσχειν, ἥ τε κατὰ ποιότητα μεταβολὴ διὰ τῆς ἐναντίας γίνεται ποιότητος. ἀλλ' οὐ χρὴ ζητεῖν ἐνταῦθα, δεδειγμένου καθ' ὅλην τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον, ἀεὶ διὰ τῶν ἐναντίων γίνεσθαι τὴν θεραπείαν. ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἀπό τε τῶν ἐμπειρικῶν καὶ τῶν μεθοδικῶν λόγων ἀναγόμενοι διαβάλλειν ἐπιχειροῦσιν αὐτὸ, παραπλησίους λέγοντες λόγους, οὓς ἄρτι

vomitum vomitu et acri clyftere mordaces dejectiones faepe curari. Eft vero et in hoc cafu una fane curatio affectum exfcindere, ob quem vel naufeabundi funt vel crebro inteftinorum morfu ftimulati, ad exonerandum ventrem confurgunt. Id autem, ut didiciftis, bifariam fit, uno quidem modo nobis eos humores evacuantibus, qui et naufeam ftomacho et inteftinis morfum inferunt; altero autem eos cum coquentibus et in optimam qualitatem mutantibus aut contemperantibus. Oftenfum vero eft et in his medicationem per contraria fieri: nam prorfus evacuare alienum naturaeque inimicum humorem, ejusdem retentioni contrarium eft et qualitatis mutatio per contrariam qualitatem fit. Caeterum hujusmodi quaeftionis agitandae hic locus non eft, cum in omnibus curativae methodi voluminibus femper a contrariis curationem fieri demonftraverimus. At quoniam faepius empiricorum methodicorumque rationibus adducti quidam hoc medicinae fundamentum impugnare atque evertere conantur, rationes proxime

διῆλθον, ἴσως ἄμεινόν ἐστι μετὰ τὸ συμπληρῶσαι τὴν ἐξήγησιν τοῦ προκειμένου, ποιῆσαί τι βιβλίον, ἐν ᾧ δειχθήσεται τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα ὑπάρχοντα μόνα πρώτως τε καὶ καθ' ἑαυτά. κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ καὶ φαλακρὸς ἰατρὸς φαλακρὸν ἄῤῥωστον ὅμοιος ὅμοιον ἰᾶσθαι δύναται καὶ φοξὸς φοξὸν καὶ χωλὸς χωλόν. τὸ δὲ γενησόμενον βιβλίον ἐπιγραφήσεται περὶ τοῦ καλῶς ὑπὸ Ἱπποκράτους εἰρῆσθαι, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ὑπάρχειν ἰάματα. νυνὶ δ' ἀφικόμεθα πάλιν ἐπὶ τὴν τῆς προκειμένης ῥήσεως ἐξήγησιν, ἐν ᾗ διὰ τοῦ ε καὶ ρ τὴν πρώτην συλλαβὴν ἔφην ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις γεγράφθαι, μετὰ τοῦ καὶ τοὺς παλαιοτάτους ἐξηγητὰς ἐπίστασθαι ταύτην. ἐφυλάξαντο δὲ αὐτὴν καὶ οἱ περὶ τὸν Διοσκορίδην καίτοι πολλὰς τῶν ἀρχαίων γραφῶν. ὑπαλλάττοντες. εἴη ἂν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἐν ὑπομνήματι γεγραφὼς ἑαυτῷ [399] καθάπερ ἄλλας πολλὰς συμβολικῶς τε καὶ βραχέως, οὕτω καὶ τὸ ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον (460) προειρηκὼς ὡς ἐνίοτε βέλτιόν ἐστι συμπράττειν τοῖς κρινομένοις, ἐπήνεγκεν ὁρμᾶσθαι τὸ ὅμοιον,

dictis fimiles afferentes, fortaffe melius fuerit, poftquam praefentis libri explanationem abfolvero, libellum aliquem componere, in quo apertiffime demonftretur, contraria fola primo atque per fe contrariorum effe remedia, ex accidenti. namque calvus medicus calvum aegrotantem, fimilis fimilem medicari poteft et ob longi acutique capitis aegrotantem et claudus claudum. Futuri autem libri infcriptio talis erit: Quod recte ab Hippocrate dictum fit contrariorum contraria effe remedia. Nunc iterum ad propofitae vocis declarationem revertamur, in qua per ε et ρ primam fyllabam in veteribus codicibus fcriptam effe et hanc vetuftiffimos interpretes agnofcere dicebamus. Hanc vero et Diofcoridis fectatores fervaverunt, quamvis multas ex antiquis fcripturis permutarent. Hippocrates igitur, ut per commentarium fibi ipfi, quemadmodum et alia multa conjecturaliter ac breviter, ita et hoc forte fcripfit, facere fimile, cum praedixiffet, nonnunquam melius effe iis quae vacuantur, auxiliari, fubdidit, efficere

τουτέστιν ἀναμίξαι τῷ κενουμένῳ καλῶς χυμῷ τὸ ὅμοιον. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ τὸ ἐπιφερόμενον αὐτῷ, τὰ ἀνόμοια, κατὰ τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἐξηγήσασθαι. καὶ γὰρ καὶ τοὺς ἀνομοίους χυμοὺς συνεκχυμοῦν προσήκει τοῖς καλῶς κενουμένοις. εἰ δὲ κἀπὶ τοῦ μεταβάλλειν καὶ ἀλλοιῶσαι καὶ πέψαι βούλοιτό τις ἀκούειν τὸ ἐργάσασθαι, καὶ οὕτω ἂν ἔχοι νοῦν ἰατρικὸν ἡ λέξις. ἐὰν γὰρ ἐκκρίνηταί τις καλῶς χυμὸς, συνεκχυμῶσαι τούτῳ, τουτέστιν ἐξομοιῶσαί τε καὶ συνεκκρῖναι προσήκει τοὺς δεομένους κενώσεως, ἐάν τε ὁμοιότητά τινα ἔχωσι πρὸς αὐτὸν, ἐάν τε ἀνομοιότητα, δυνατόν ἐστι καὶ διελόντα τὴν λέξιν ὡς τελευτὴν ποιήσασθαι τῆς προτέρας ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον, τῆς δὲ δευτέρας, ἐπ᾽ αὐτὴν πάλιν ἀρχὴν ποιήσασθαι τήνδε, τὰ ἀνόμοια, εἰ ῥέποι ἄνω ἀρθέντα, κάτω λύειν, ὡς εἶναι τὴν διάνοιαν τοιάνδε, τὰ ἀνόμοια ὑγρὰ τοῖς μορίοις εἰς ἅπαν, ἄνω μὲν ἀρθέντα, κάτω λύειν, εἰ δὲ κάτω ῥέψειεν, ἀντισπᾷν ἄνω, νοούντων ἡμῶν ἀνόμοια λελέχθαι, τὰ τοῖς τόποις οὐκ οἰκεῖα. τὴν δ᾽

simile, hoc est commiscere cum eo, qui bene èvacuetur humore, alium similem. Possumus autem et quod sequitur, dissimilia, in eandem sententiam interpretari; etenim dissimiles quoque humores una cum iis, qui congrue evacuantur, exhaurire convenit. Si quis autem operari vel efficere, ita explanare velit, hoc est mutare et alterare: et concoquere, ita quoque medicinalem sententiam sermo habuerit. Si enim succus aliquis merito excernatur, *συνεκχυμῶσαι τούτῳ*, id est isti similes reddere, unaque evacuationis indigenter succos excernere convenit, sive ipsi aliquo modo similes sive dissimiles sint. Possumus quoque et sermonem dividentes, finem prioris facere, efficere simile; posterioris autem rursum principium hoc statuere; dissimilia si sursum vergant elata per inferna solvere, ut hujusmodi sententia sit, humores membris in totum dissimiles sursum versus petentes deorsum trahere; si vero deorsum vergant, sursum revellere; nobis ea dissimilia dicta esse intelligentibus, quae a locis aliena sunt. Eo-

αὐτὴν ἐξήγησιν ποιησόμεθα καὶ κατὰ τὴν ἑτέραν γραφὴν, ἐφ' ἧς ἡ πρώτη συλλαβὴ διὰ τοῦ ο καὶ ῥ γέγραπται. τὸ γὰρ ὀργίσασθαι τὸ ὅμοιον ἐροῦμεν δηλοῦν ἕκαστον ἡμῶν ἐργάσασθαι χρῆναι ἐκχυμουμένους χυμοὺς, ὁμοίους τοῖς κενουμένοις, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς ἀνομοίους ὁμοίους ποιητέον. δύναται δ' ἴσως, ὥσπερ ᾠήθησαν ἔνιοι, ὀργίσασθαι ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν ὀργώντων εἰρῆσθαι ζώων. καὶ γὰρ φαίνεται χρώμενος αὐτὸς οὕτως ὅταν εἴπῃ, φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ αὐθημερόν. ἐπὶ γὰρ τῶν ἑτοιμοτάτων εἰς ἔκκρισιν ἐπειγομένων τε πρὸς κένωσιν ὑγρῶν, ἐνταῦθά τε καὶ κατ' ἄλλους ἀφορισμοὺς φαίνεται χρώμενος τῇ ὀργᾷν φωνῇ. οὕτως οὖν καὶ νῦν εἰκός φασιν εἰρῆσθαι περὶ τῶν χυμῶν, ὀργίσασθαι, τὸ πρὸς ἔκκρισιν ἑτοίμως αὐτοὺς παρασκευάσαι, πάλιν οὖν ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς εἰς τι χρήσιμον ἀγάγωμεν ὡς οἷόν τε τὸν λόγον. ἐπεὶ γὰρ ἔφη τὰ ἄνω ἀρθέντα, κάτω λύειν καὶ τὰ ἐναντία τὸ αὐτὸ, τὰ μὲν ἀρθέντα τὰ οἷον ὁρμήσαντα δηλοῦν ἡγητέον, ἵνα περὶ

dem modo et alteram fcripturam explanabimus, ubi prima dictionis fyllaba per *o* et *ῥ* fcripta eft. Nam, irritare fimile, id fignificare dicemus, ut fcilicet unusquisque noftrum ut humores effundantur aeque atque ii qui evacuantur, efficere debeat; pariter autem et diffimiles reddendi. Sed forfan, ut nonnulli crediderunt, hoc verbum irritare per translationem ab animalibus turgentibus, hoc eft in venerem concitatis dictum effe poterit: ita enim ipfe uti videtur, cum dixit in aphorifmis: Medicari in valde acutis, fi turgeat, eodem die, nam in humoribus ad exitum paratiffimis et ad evacuationem properantibus, in proxime dicto et in aliis aphorifmis hac voce, *turgere*, uti videtur. Ita igitur et hoc loco, ajunt, par eft ab eo de humoribus irritare dictum effe, hoc eft ad expulfionem habiles ipfos efficere. Rurfum itaque ab altero initio ad aliquod utile, quoad ejus fieri poffit, orationem convertamus. Poftquam enim dixit furfum elata deorfum folvere et contraria itidem, elata quidem idem quod concitata

τῆς πρώτης γενέσεως τοῦ πάθους ὁ λόγος αὐτῷ γένηται, κελεύοντι πρὸς τοὺς ἐναντίους τόπους ἀντισπᾷν αὐτίκα, κάτωθεν μὲν ἐπὶ τῶν ἄνωθεν ἐχόντων τὴν γένεσιν, ἄνωθεν δὲ ἐπὶ τῶν κάτωθεν, ὅπως τῷ μὲν αὐτῷ λογισμῷ χρώμενοι τὴν βοήθειαν ποιώμεθα, πρὸς διαφέροντας δὲ ἄγωμεν τόπους. ἐὰν γοῦν αἰσθώμεθα κατασκῆπτον εἰς πόδας καὶ σκέλη ῥεῦμα, διὰ τῶν κατ' ἀγκῶνα φλεβῶν ἀφαιρήσομεν αἵματος ἢ καθαίρωμεν ἐμέτοις, οὐχ ὥσπερ ἔνιοι νομίζουσι μηδέποτε ἀντισπᾷν ἄνω, κᾂν εἰς τὰ κάτω χωρία τὴν ὁρμὴν τῶν χυμῶν ποιησαμένων μέγα τι μέλλῃ γενέσθαι πάθος ἐν αὐτοῖς. ἔστι δὲ καὶ τὸ ἄνωθεν ἀρθέντα νοεῖν εἰρῆσθαι κατὰ τῶν ὁρμησάντων χυμῶν ἄνω, ἵνα τὰ ἀρθέντα κυριώτερον ᾖ λελεγμένον. ἡ μέντοι διάνοια ἡ αὐτὴ καὶ νῦν μένει. τοὺς μὲν γὰρ αἰρομένους ἄνω χυμοὺς, τουτέστι μετεωριζομένους, ἀντισπᾷν χρὴ κάτω μὴ καλῶς ὁρμῶντας, τοὺς δ' ἔμπαλιν ἐναντίως, οἷον ἐπὶ κεφαλῆς κάθαρσιν διὰ ὑπηλάτου φαρμάκου, παραλαμβάνοντας καὶ φλεβοτομίαν ἀπ' ἀγκῶνος. ἀμφότερα γὰρ ἐκκενοῦσι καὶ ἀντισπῶσι κάτω.

ſignificare putandum eſt, ut de primo affectus exortu ipſi ſermo fiat, jubenti ad contraria loca ſtatim retrahere deorſum quidem in iis quae ſuperius ortum habent, ſurſum vero in iis quae inferius; ut eadem regula utentes opem feramus et ad differentia loca abducamus. Igitur ſi in pedes et crura flexionem decumbere ſenſerimus, ex cubiti venis ſanguinem mittemus aut vomitu purgabimus; non, ut quidam putant, nequaquam ſurſum retrahendum eſt, licet, ad inferiora proruentibus ſuccis, magnus aliquis in ipſis morbus futurus ſit. Poteſt autem intelligi et illud, ſurſum elata, de humoribus ſuperiora petentibus, ut ea vox, *elata*, magis proprie dicta ſit; ſententia vero et nunc eadem remanet. Humores namque ſurſum elatos, hoc eſt ſublime petentes, deorſum verſus retrahere haud recte impetum facientes oportet et contra decurrentes in oppoſitum ducendi ſunt, ut in capite vitiato purgatione per alvum et ſectione venae cubiti utendum eſt: utrumque enim evacuat retrahitque deorſum. Veriſimile autem

πι- [400] θανὸν δέ ἐστι καὶ τἀναντία λελέχθαι πρὸς αὐτοῦ κατὰ τοιαύτην τινὰ διάνοιαν. τὰ ἄνωθεν ἀρθέντα καὶ γεννηθέντα πάθη κάτω μὲν ἀντισπᾶν εὐθέως ἐν ἀρχῇ προσήκει. καὶ τἀναντία δὲ τούτων πράττειν ἐφεξῆς, ὅπερ ἐστὶ τοπικῶς κενοῦν, οἷον ἐπὶ κεφαλῆς. τῷ γοῦν ὄπισθεν κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ ἐν μετώπῳ ἡ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα ὠφελέει, τοπικὸν οὖσα βοήθημα.

ι.

Αἱ ἀποστάσιες, οἷον βουβῶνες, σημεῖον μὲν τῶν τὰ βλαστήματα ἐχόντων, ἀτὰρ καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ περὶ τὰ σπλάγχνα. κακοήθεες δὲ οὗτοι.

Πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν ὀδύνην σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοις. μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνει, ψυχρὸς δὲ ἐκ τοῦ μυκτῆρός τε καὶ στόματος προερχόμενον ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται.

fuerit et contraria ab ipfo in hujusmodi fenfum dicta eſſe: Superius elatos humores et creatos affectus ad inferiora ſtatim ab initio retrahere convenit et contraria his deinceps facere, quod eſt a loco evacuare; ut in capite poſteriora capitis dolentem recta frontis vena incifa juvat, quae locale remedium eſt.

X.

Abſceſſus quales bubones, ſigna quidem ſunt locorum propagines habentium, tum aliorum, tum praecipue viſcerum; at hi maligni ſunt.

Spiritus autem creber phlegmonem in partibus fupra interfeptum ſignificat. Magnus vero et longo temporis intervallo poſt rediens delirium oſtendit. Frigidus vero ſi ex nafo et ore prodierit, jam valde perniciofus eſt.

ια'.

Πνεύματα σμικρὰ πυκνὰ, μεγάλα ἀραιὰ, σμικρὰ ἀραιὰ, πυκνὰ μεγάλα. εἴσω μεγάλα, ἔξω σμικρά. τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον. διπλῆ ἔσω ἐπανάκλισις οἷον ἐπιπνέουσι, θερμὸν, ψυχρόν.

ιβ'.

Ἰητήριον χασμέων συνεχέων μακρόπνους.

Καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγησάμεθα.

ιγ'.

Ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις βραχύπνους.

---

[401] *Ὥσπερ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων ἔχει τὴν ῥῆσιν οὕτω γεγραμμένην, ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις μακρόπνους, οὕτως ἐνταῦθα,*

XI.

Spiritus parvi, denſi; magni, rari; parvi, rari; denſi, magni; intus magni, extra parvi; hic extendens, ille urgens. Dupla intro revocatio, qualis ſuperſpirantibus. Calidus, frigidus.

XII.

Aſſiduarum oſcitationum longa ſpiratio medela eſt.

Hunc quoque textum in ſecundo epidemiorum libro explanavimus.

XIII.

Non aut vix bibentibus brevis ſpiratio.

Quemadmodum in epidemiorum ſecundo plurima exemplaria textum ita ſcriptum continent: *Non aut vix bibentibus longa reſpiratio:* ſic hic, *brevis reſpiratio.* A

ὅπερ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ὑπονοήσας τινὰς οἰήσεσθαι δι' ἑνὸς παραδείγματος ἐνεδείξατο τὴν ἀπάτην αὐτῶν, ἐν ἀφορισμοῖς γράψας· ἔστιν ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος, νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται, θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται. ψυχρὸν γὰρ πάθος ὄντα τὸν τέτανον ὁμοίῳ βοηθήματι δόξει τις λύεσθαι, ψυχρὸν ὕδωρ καταχέων αὐτῷ. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει, θερμασίας γὰρ ἐπανάκλησιν ποιησάμενον ὠφελεῖ, ὡς εἴ γε μὴ ποιήσαιτο ταύτην, ἐσχάτως βλάψει. ὥσπερ δὲ τοῦτο δοκοῦν εἶναι βοήθημα ψυχρὸν τῷ θερμαίνειν ὠφελεῖ πάθος ψυχρὸν τὸν τέτανον, οὕτως ἕτερα θερμαίνοντα κατὰ συμβεβηκὸς ψύχει, διαφοροῦντα τὴν πυρώδη θερμασίαν. καί μοι περὶ τούτων ἐν ὅλῃ τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ γέγραπται, διὰ τῶν ἐναντίων βοηθημάτων τῷ πάθει τὴν θεραπείαν ἐπιδεικνύντι γίνεσθαι διὰ παντός. οἱ δὲ δι' ὀδύνης μείζονος ἡγούμενοι θεραπεύεσθαι τὴν ἐλάσσονα μέγιστόν τι παρορῶσιν. οὐ γὰρ ἡ ὀδύνη τὴν θεραπείαν ἐργάζεται τῆς ὀδύνης, ἀλλὰ τὸ σὺν τῇ ὀδύνῃ βοήθη-

per a contrariis, quod ipſe Hippocrates ſuſpicatus alioquin quosdam opinaturos, unico exemplo eorum deceptionem indicavit in aphoriſmis ſcribens: Quandoque in nervorum diſtentione ſine ulcere juveni carnoſo, aeſtate media, frigidae multae infuſio caloris revocationem facit; calor autem haec ſanat. Frigidum namque affectum nervorum diſtentionem ſimili auxilio ſe curare quispiam putaverit, ſi frigida ipſum aqua conſperſerit; id vero haud ita habet, nam retractionem caloris efficiens juvat, quam niſi efficeret, ſummam noxam inferret. Atqui ſicuti hoc auxilium frigidum eſſe cum videatur, calefaciendo, nonnunquam frigidum morbum nervorum diſtentionem tollit, ita alia contra calefacientia ex accidenti refrigerant, igneum calorem digerentia; de his vero mihi in omnibus de methodo curativa libris late diſputatum eſt, per auxilia affectui adverſantia ſemper curationem fieri declaranti. Sed qui majori dolore minorem curari arbitrantur, mirifice falluntur, neque enim dolor dolorem curat, ſed remedium,

μια τοῦ ποιοῦντος αὐτὴν πάθους. ἔμαθες γὰρ ὡς οὐδενὸς συμπτώματος ἡ θεραπεία γίνεται πρώτως, ἀλλ' ἀεὶ τῆς ἐργαζομένης αὐτὸ διαθέσεως. εἰ δέ τις οὐδέποτε μὲν πρώτως, ἐνίοτε δὲ κατὰ συμβεβηκὸς φαίη τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων εἶναι θεραπευτικὰ, διὰ μέσων τῶν πρώτως ἐναντίων, ἀληθῆ τέ φησι καὶ μεμάθηκας ἐπιστημονικῶς αὐτὸ διά τε τῆς θεραπευτικῆς πραγματείας καὶ προσέτι διὰ τῶν εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνημάτων. ὃ δὲ λέγουσί τινες ὡς καύσας τις ἰσχίον, ὡς ἐπὶ τῶν ἰσχιαδικῶν, δι' ὀδύνης ὀδύνην ἰάσατο, πρόδηλον ἔχει τὴν ἀτοπίαν. οὐ γὰρ διὰ τὴν ὀδύνην ἐθεραπεύθη τὸ πάθος, ἀλλὰ διὰ τὴν καῦσιν, ᾗ συμβέβηκε κατὰ τύχην ὀδύνη. θλάσας γέ τοί τις ἢ τεμὼν ἢ ὅπως [398] ἑτέρως εἰς ὀδύνην ἀγαγὼν τὸ μόριον οὐκ ἂν ἰάσατο. καίτοι γ' εἴπερ ἦν ἡ ὀδύνη τῆς ὠφελείας αἰτία, διὰ παντὸς ἂν ἐθεράπευσε ἰσχιάδας. οὕτω δὲ καὶ τὸν ὀδυνώμενον ὀδόντα δι' ὀδοντάγρας κομισάμενός τις, ἀνώδυνον εἰργάσατο τὸν ἄνθρωπον, οὐ διὰ τὴν γενομένην ὀδύνην διαι-

quod cum dolore affectum doloris auctorem delet. Nam alibi didicisti, nulli symptomati primario, sed ipsum creanti affectui curationem semper deberi. Quod si quis neutiquam primo, sed interdum ex accidenti similia similibus curari per media illa, quae primo contraria sunt, dixerit, iste vera dicit, idque ita esse et ex libro de ratione curandi per scientiam didicisti et adhuc ex nostris in aphorismos commentariis. Quod vero aliqui dicunt quempiam, coxa adusta, ut in coxendicis morbo contingit, dolore dolorem sanavisse, nimirum perspicue absurdum est; neque enim a dolore, sed ab exustione, cui forte dolor adjunctus erat, aegritudo sanata fuit. Nam si quispiam contudisset aut secuisset aut quocunque alio modo dolorem membro intulisset, nequaquam ipsum sanare potuisset; atqui si dolor sanitatis auctor esset, undelibet excitatus coxendicis morbum tollere debuisset. Eodém modo et dentem dolore vexatum si quis evellens, hominem dolore liberet, non per dolorem in extrahendo dente con-

ρουμένου τοῦ ὀδόντος, ἀλλὰ διὰ τὴν διαίρεσιν ἣ συνυπῆρχεν ἡ ὀδύνη, ὡς εἴ γε καὶ χωρὶς ὀδύνης ἦν ἐξελεῖν αὐτὸν, ὁμοίως ἂν ὁ κάμνων ἀνώδυνος ἐγένετο. καθάπερ γε καὶ χωρὶς ἐξαιρέσεως, ἐὰν θλίβων τις ἢ διακινῶν αὐτὸν ὀδυνήσῃ, τὸ μὲν ἄλγημα σφοδρότερον ἐποίησεν, οὐδὲν δὲ ὠφέλησεν. ἑκατέρωσε τοίνυν εὔδηλόν ἐστιν ἀνωφελῆ τοῖς ὀδυνωμένοις εἶναι τὴν ὀδύνην, ὅσον ἐφ' αὑτῇ. διά τε γὰρ τῶν ἀνωδύνων βοηθημάτων πολλὰ θεραπεύεται τῶν ὀδυνωμένων μορίων, ἐφ' ἑτέρων τε πολλάκις ὀδύναι μεγάλαι, διὰ τῶν προσφερομένων ἔξωθεν γινόμεναι, παῦλαν οὐδεμίαν τοῖς διά τι πάθος ὀδυνωμένοις ἐπιφέρουσιν. ἓν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἰώμενον, ὅπερ ἂν ἐκκόπτῃ τὴν διάθεσιν ὁπωσοῦν, ἐάν τε χωρὶς ὀδύνης, ἐάν τε σὺν ταύτῃ· κατὰ δὲ τὸν αὑτῆς λόγον ὀδύνη παύειν ὀδύνην οὐ πέφυκεν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν παροξύνειν. τοῦτο μὲν οὖν τὸ παράδειγμα φανερῶς ἐστὶ κίβδηλον, ἐφ' ἕτερον δέ τι μεταβάντες ὧν εἰρήκασι καὶ τὴν κατ' ἐκεῖνον μοχθηρίαν θεασώμεθα. φασὶν οὖν ἔμετον ἐμέ-

citatum, fed per extractionem, cui dolor conjunctus erat, id affecutus fuit, quoniam fi citra dolorem etiam dentem eximere potuiffet, pariter aegrotans a dolore liber evafiffet, quemadmodum fi et absque evulfione quis dentem premens aut quatiens dolorem irritet, dolorem quidem acerbiorem reddiderit, nihil tamen levamenti attulerit. Utrinque apparet igitur, quantum in ipfo eft, inutilem dolentibus effe dolorem. Etenim per auxilia anodyna vocata, hoc eft dolorem fedantia, multa dolentia membra fanantur; in aliis vero plerumque dolores magni per exterius adhibita illati ex aliquo affectu, dolentibus nullum laxamentum praebuerunt; unum enim folum eft, quod medeatur, quod affectum utcunque, five citra dolorem, five cum dolore exfcindit; dolor vero fuapte natura non dolorem fedare, fed contra omnino irritare idoneus eft. Hoc igitur exemplum evidenter falfum eft; verum ad alterum quoddam eorum, quae ifti dicunt, tranfeuntes illius quoque abfurditatem contemplemur. Dicunt igitur

τῷ θεραπεύεσθαι πολλάκις καὶ κλυστῆρι δριμεῖ διαχωρήματα δακνώδη. ἔστι δὲ κἀνταῦθα μία μὲν ἴασις ἐκκόψαι τὴν διάθεσιν, ὑφ᾽ ἧς ἤτοι ναυτιώδεις εἰσὶν ἢ συνεχῶς ἐξίστανται δακνόμενοι. γίνεται δὲ τοῦτο διττῶς, ὡς ἔμαθες, καθ᾽ ἕνα μὲν τρόπον ἐκκενωσάντων ἡμῶν τοὺς χυμοὺς, ὅσοι τήν τε ναυτίαν καὶ τὴν τῶν ἐντέρων δῆξιν εἰργάσαντο. καθ᾽ ἕτερον δὲ, πεμψάντων τε καὶ μεταβαλλόντων εἰς ποιότητα χρηστὴν ἢ ἐπικερασάντων. ἐδείχθη δὲ κἀπὶ τούτων ἡ ἴασις ὑπὸ τῶν ἐναντίων γινομένη. τό τε γὰρ ὅλως ἐκκενῶσαι τὴν ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν χυμὸν ἐναντίον ἐστὶ τῷ ἴσχειν, ἥ τε κατὰ ποιότητα μεταβολὴ διὰ τῆς ἐναντίας γίνεται ποιότητος. ἀλλ᾽ οὐ χρὴ ζητεῖν ἐνταῦθα, δεδειγμένου καθ᾽ ὅλην τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον, ἀεὶ διὰ τῶν ἐναντίων γίνεσθαι τὴν θεραπείαν. ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἀπό τε τῶν ἐμπειρικῶν καὶ τῶν μεθοδικῶν λόγων ἀναγόμενοι διαβάλλειν ἐπιχειροῦσιν αὐτὸ, παραπλησίους λέγοντες λόγους, οὓς ἄρτι

vomitum vomitu et acri clyftere mordaces dejectiones faepe curari. Eft vero et in hoc cafu una fane curatio affectum exfcindere, ob quem vel naufeabundi funt vel crebro inteftinorum morfu ftimulati, ad exonerandum ventrem confurgunt. Id autem, ut didiciftis, bifariam fit, uno quidem modo nobis eos humores evacuantibus, qui et naufeam ftomacho et inteftinis morfum inferunt; altero autem eos cum coquentibus et in optimam qualitatem mutantibus aut contemperantibus. Oftenfum vero eft et in his medicationem per contraria fieri: nam prorfus evacuare alienum naturaeque inimicum humorem, ejusdem retentioni contrarium eft et qualitatis mutatio per contrariam qualitatem fit. Caeterum hujusmodi quaeftionis agitandae hic locus non eft, cum in omnibus curativae methodi voluminibus femper a contrariis curationem fieri demonftraverimus. At quoniam faepius empiricorum methodicorumque rationibus adducti quidam hoc medicinae fundamentum impugnare atque evertere conantur, rationes proxime

διῆλθον, ἴσως ἄμεινόν ἐστι μετὰ τὸ συμπληρῶσαι τὴν ἐξήγησιν τοῦ προκειμένου, ποιῆσαί τι βιβλίον, ἐν ᾧ δειχθήσεται τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα ὑπάρχοντα μόνα πρώτως τε καὶ καθ' ἑαυτά. κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ καὶ φαλακρὸς ἰατρὸς φαλακρὸν ἄῤῥωστον ὅμοιος ὅμοιον ἰᾶσθαι δύναται καὶ φοξὸς φοξὸν καὶ χωλὸς χωλόν. τὸ δὲ γενησόμενον βιβλίον ἐπιγραφήσεται περὶ τοῦ καλῶς ὑπὸ Ἱπποκράτους εἰρῆσθαι, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ὑπάρχειν ἰάματα. νυνὶ δ' ἀφικόμεθα πάλιν ἐπὶ τὴν τῆς προκειμένης ῥήσεως ἐξήγησιν, ἐν ᾗ διὰ τοῦ ε καὶ ρ τὴν πρώτην συλλαβὴν ἔφην ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις γεγράφθαι, μετὰ τοῦ καὶ τοὺς παλαιοτάτους ἐξηγητὰς ἐπίστασθαι ταύτην. ἐφυλάξαντο δὲ αὐτὴν καὶ οἱ περὶ τὸν Διοσκορίδην καίτοι πολλὰς τῶν ἀρχαίων γραφῶν. ὑπαλλάττοντες. εἴη ἂν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἐν ὑπομνήματι γεγραφὼς ἑαυτῷ [399] καθάπερ ἄλλας πολλὰς συμβολικῶς τε καὶ βραχέως, οὕτω καὶ τὸ ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον (460) προειρηκὼς ὡς ἐνίοτε βέλτιόν ἐστι συμπράττειν τοῖς κρινομένοις, ἐπήνεγκεν ὁρμᾶσθαι τὸ ὅμοιον,

dictis fimiles afferentes, fortaffe melius fuerit, poftquam praefentis libri explanationem abfolvero, libellum aliquem componere, in quo apertiffime demonftretur, contraria fola primo atque per fe contrariorum effe remedia, ex accidenti. namque calvus medicus calvum aegrotantem, fimilis fimilem medicari poteft et ob longi acutique capitis aegrotantem et claudus claudum. Futuri autem libri infcriptio talis erit: Quod recte ab Hippocrate dictum fit contrariorum contraria effe remedia. Nunc iterum ad propofitae vocis declarationem revertamur, in qua per ε et ρ primam fyllabam in veteribus codicibus fcriptam effe et hanc vetuftiffimos interpretes agnofcere dicebamus. Hanc vero et Diofcoridis fectatores fervaverunt, quamvis multas ex antiquis fcripturis permutarent. Hippocrates igitur, ut per commentarium fibi ipfi, quemadmodum et alia multa conjecturaliter ac breviter, ita et hoc forte fcripfit, facere fimile, cum praedixiffet, nonnunquam melius effe iis quae vacuantur, auxiliari, fubdidit, efficere

τουτέστιν ἀναμίξαι τῷ κενουμένῳ καλῶς χυμῷ τὸ ὅμοιον. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ τὸ ἐπιφερόμενον αὐτῷ, τὰ ἀνόμοια, κατὰ τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἐξηγήσασθαι. καὶ γὰρ καὶ τοὺς ἀνομοίους χυμοὺς συνεκχυμοῦν προσήκει τοῖς καλῶς κενουμένοις. εἰ δὲ κἀπὶ τοῦ μεταβάλλειν καὶ ἀλλοιῶσαι καὶ πέψαι βούλοιτό τις ἀκούειν τὸ ἐργάσασθαι, καὶ οὕτω ἂν ἔχοι νοῦν ἰατρικὸν ἡ λέξις. ἐὰν γὰρ ἐκκρίνηταί τις καλῶς χυμὸς, συνεκχυμῶσαι τούτῳ, τουτέστιν ἐξομοιῶσαί τε καὶ συνεκκρῖναι προσήκει τοὺς δεομένους κενώσεως, ἐάν τε ὁμοιότητά τινα ἔχωσι πρὸς αὐτὸν, ἐάν τε ἀνομοιότητα, δυνατόν ἐστι καὶ διελόντα τὴν λέξιν ὡς τελευτὴν ποιήσασθαι τῆς προτέρας ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον, τῆς δὲ δευτέρας, ἐπ' αὐτὴν πάλιν ἀρχὴν ποιήσασθαι τήνδε, τὰ ἀνόμοια, εἰ ῥέποι ἄνω ἀρθέντα, κάτω λύειν, ὡς εἶναι τὴν διάνοιαν τοιάνδε, τὰ ἀνόμοια ὑγρὰ τοῖς μορίοις εἰς ἅπαν, ἄνω μὲν ἀρθέντα, κάτω λύειν, εἰ δὲ κάτω ῥέψειεν, ἀντισπᾷν ἄνω, νοούντων ἡμῶν ἀνόμοια λελέχθαι, τὰ τοῖς τόποις οὐκ οἰκεῖα. τὴν δ'

ſimile, hoc eſt commiſcere cum eo, qui bene èvacuetur humore, alium ſimilem. Poſſumus autem et quod ſequitur, diſſimilia, in eandem ſententiam interpretari; etenim diſſimiles quoque humores una cum iis, qui congrue evacuantur, exhaurire convenit. Si quis autem operari vel efficere, ita explanare velit, hoc eſt mutare et alterare: et concoquere, ita quoque medicinalem ſententiam ſermo habuerit. Si enim ſuccus aliquis merito excernatur, *συνεκχυμῶσαι τούτῳ*, id eſt iſti ſimiles reddere, unaque evacuationis indigenter ſuccos excernere convenit, ſive ipſi aliquo modo ſimiles ſive diſſimiles ſint. Poſſumus quoque et ſermonem dividentes, ſinem prioris facere, efficere ſimile; poſterioris autem rurſum principium hoc ſtatuere; diſſimilia ſi ſurſum vergant elata per inferna ſolvere, ut hujusmodi ſententia ſit, humores membris in totum diſſimiles ſurſum verſus petentes deorſum trahere; ſi vero deorſum vergant, ſurſum revellere; nobis ea diſſimilia dicta eſſe intelligentibus, quae a locis aliena ſunt. Eo-

αὐτὴν ἐξήγησιν ποιησόμεθα καὶ κατὰ τὴν ἑτέραν γραφὴν, ἐφ' ἧς ἡ πρώτη συλλαβὴ διὰ τοῦ ο καὶ ῥ γέγραπται. τὸ γὰρ ὀργίσασθαι τὸ ὅμοιον ἐροῦμεν δηλοῦν ἕκαστον ἡμῶν ἐργάσασθαι χρῆναι ἐκχυμουμένους χυμοὺς, ὁμοίους τοῖς κενουμένοις, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς ἀνομοίους ὁμοίους ποιητέον. δύναται δ' ἴσως, ὥσπερ ᾠήθησαν ἔνιοι, ὀργίσασθαι ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν ὀργώντων εἰρῆσθαι ζώων. καὶ γὰρ φαίνεται χρώμενος αὐτὸς οὕτως ὅταν εἴπῃ, φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ αὐθημερόν. ἐπὶ γὰρ τῶν ἑτοιμοτάτων εἰς ἔκκρισιν ἐπειγομένων τε πρὸς κένωσιν ὑγρῶν, ἐνταῦθά τε καὶ κατ' ἄλλους ἀφορισμοὺς φαίνεται χρώμενος τῇ ὀργᾷν φωνῇ. οὕτως οὖν καὶ νῦν εἰκός φασιν εἰρῆσθαι περὶ τῶν χυμῶν, ὀργίσασθαι, τὸ πρὸς ἔκκρισιν ἑτοίμους αὐτοὺς παρασκευάσαι, πάλιν οὖν ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς εἴς τι χρήσιμον ἀγάγωμεν ὡς οἷόν τε τὸν λόγον. ἐπεὶ γὰρ ἔφη τὰ ἄνω ἀρθέντα, κάτω λύειν καὶ τὰ ἐναντία τὸ αὐτὸ, τὰ μὲν ἀρθέντα τὰ οἷον ὁρμήσαντα δηλοῦν ἡγητέον, ἵνα περὶ

dem modo et alteram fcripturam explanabimus, ubi prima dictionis fyllaba per *o* et *ῥ* fcripta eft. Nam, irritare fimile, id fignificare dicemus, ut fcilicet unusquisque noftrum ut humores effundantur aeque atque ii qui evacuantur, efficere debeat; pariter autem et diffimiles reddendi. Sed forfan, ut nonnulli crediderunt, hoc verbum irritare per translationem ab animalibus turgentibus, hoc eft in venerem concitatis dictum effe poterit: ita enim ipfe uti videtur, cum dixit in aphorifmis: Medicari in valde acutis, fi turgeat, eodem die, nam in humoribus ad exitum paratiffimis et ad evacuationem properantibus, in proxime dicto et in aliis aphorifmis hac voce, *turgere*, uti videtur. Ita igitur et hoc loco, ajunt, par eft ab eo de humoribus irritare dictum effe, hoc eft ad expulfionem habiles ipfos efficere. Rurfum itaque ab altero initio ad aliquod utile, quoad ejus fieri poffit, orationem convertamus. Poftquam enim dixit furfum elata deorfum folvere et contraria itidem, elata quidem idem quod concitata

τῆς πρώτης γενέσεως τοῦ πάθους ὁ λόγος αὐτῷ γένηται, κελεύοντι πρὸς τοὺς ἐναντίους τόπους ἀντισπᾷν αὐτίκα, κάτωθεν μὲν ἐπὶ τῶν ἄνωθεν ἐχόντων τὴν γένεσιν, ἄνωθεν δὲ ἐπὶ τῶν κάτωθεν, ὅπως τῷ μὲν αὐτῷ λογισμῷ χρώμενοι τὴν βοήθειαν ποιώμεθα, πρὸς διαφέροντας δὲ ἄγωμεν τόπους. ἐὰν γοῦν αἰσθώμεθα κατασκῆπτον εἰς πόδας καὶ σκέλη ῥεῦμα, διὰ τῶν κατ' ἀγκῶνα φλεβῶν ἀφαιρήσομεν αἵματος ἢ καθαίρωμεν ἐμέτοις, οὐχ ὥσπερ ἔνιοι νομίζουσι μηδέποτε ἀντισπᾷν ἄνω, κᾂν εἰς τὰ κάτω χωρία τὴν ὁρμὴν τῶν χυμῶν ποιησαμένων μέγα τι μέλλῃ γενέσθαι πάθος ἐν αὐτοῖς. ἔστι δὲ καὶ τὸ ἄνωθεν ἀρθέντα νοεῖν εἰρῆσθαι κατὰ τῶν ὁρμησάντων χυμῶν ἄνω, ἵνα τὰ ἀρθέντα κυριώτερον ᾖ λελεγμένον. ἡ μέντοι διάνοια ἡ αὐτὴ καὶ νῦν μένει. τοὺς μὲν γὰρ αἰρομένους ἄνω χυμοὺς, τουτέστι μετεωριζομένους, ἀντισπᾷν χρὴ κάτω μὴ καλῶς ὁρμῶντας, τοὺς δ' ἔμπαλιν ἐναντίως, οἷον ἐπὶ κεφαλῆς κάθαρσιν διὰ ὑπηλάτου φαρμάκου, παραλαμβάνοντας καὶ φλεβοτομίαν ἀπ' ἀγκῶνος. ἀμφότερα γὰρ ἐκκενοῦσι καὶ ἀντισπῶσι κάτω.

ſignificare putandum eſt, ut de primo affectus exortu ipſi ſermo fiat, jubenti ad contraria loca ſtatim retrahere deorſum quidem in iis quae ſuperius ortum habent, ſurſum vero in iis quae inferius; ut eadem regula utentes opem feramus et ad differentia loca abducamus. Igitur ſi in pedes et crura flexionem decumbere ſenſerimus, ex cubiti venis ſanguinem mittemus aut vomitu purgabimus; non, ut quidam putant, nequaquam ſurſum retrahendum eſt, licet, ad inferiora proruentibus ſuccis, magnus aliquis in ipſis morbus futurus ſit. Poteſt autem intelligi et illud, ſurſum elata, de humoribus ſuperiora petentibus, ut ea vox, *elata*, magis proprie dicta ſit; ſententia vero et nunc eadem remanet. Humores namque ſurſum elatos, hoc eſt ſublime petentes, deorſum verſus retrahere haud recte impetum facientes oportet et contra decurrentes in oppoſitum ducendi ſunt, ut in capite vitiato purgatione per alvum et ſectione venae cubiti utendum eſt: utrumque enim evacuat retrahitque deorſum. Veriſimile autem

πι- [400] θανὸν δέ ἐστι καὶ τἀναντία λελέχθαι πρὸς αὐτοῦ κατά τοιαύτην τινὰ διάνοιαν. τὰ ἄνωθεν ἀρθέντα καὶ γεννηθέντα πάθη κάτω μὲν ἀντισπᾷν εὐθέως ἐν ἀρχῇ προσήκει. καὶ τἀναντία δὲ τούτων πράττειν ἐφεξῆς, ὅπερ ἐστὶ τοπικῶς κενοῦν, οἷον ἐπὶ κεφαλῆς. τῷ γοῦν ὄπισθεν κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ ἐν μετώπῳ ἡ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα ὠφελέει, τοπικὸν οὖσα βοήθημα.

ι'.

Αἱ ἀποστάσιες, οἷον βουβῶνες, σημεῖον μὲν τῶν τὰ βλαστήματα ἐχόντων, ἀτὰρ καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ περὶ τὰ σπλάγχνα. κακοήθεες δὲ οὗτοι.

Πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν ὀδύνην σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοις. μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνει, ψυχρὸς δὲ ἐκ τοῦ μυκτῆρός τε καὶ στόματος προερχόμενον ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται.

fuerit et contraria ab ipfo in hujusmodi fenfum dicta effe: Superius elatos humores et creatos affectus ad inferiora ftatim ab initio retrahere convenit et contraria his deinceps facere, quod eft a loco evacuare; ut in capite posteriora capitis dolentem recta frontis vena incifa juvat, quae locale remedium eft.

X.

Abfceffus quales bubones, figna quidem funt locorum propagines habentium, tum aliorum, tum praecipue vifcerum; at hi maligni funt.

Spiritus autem creber phlegmonem in partibus fupra interfeptum fignificat. Magnus vero et longo temporis intervallo poft rediens delirium oftendit. Frigidus vero fi ex nafo et ore prodierit, jam valde perniciofus eft.

ια'.

Πνεύματα σμικρὰ πυκνὰ, μεγάλα ἀραιὰ, σμικρὰ ἀραιὰ, πυκνὰ μεγάλα. εἴσω μεγάλα, ἔξω σμικρά. τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον. διπλῆ ἔσω ἐπανάκλισις οἷον ἐπιπνέουσι, θερμὸν, ψυχρόν.

ιβ'.

Ἰητήριον χασμέων συνεχέων μακρόπνους.

Καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγησάμεθα.

ιγ'.

Ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις βραχύπνους.

[401] *Ὥσπερ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων ἔχει τὴν ῥῆσιν οὕτω γεγραμμένην, ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις μακρόπνους, οὕτως ἐνταῦθα,*

XI.

Spiritus parvi, denſi; magni, rari; parvi, rari; denſi, magni; intus magni, extra parvi; hic extendens, ille urgens. Dupla intro revocatio, qualis ſuperſpirantibus. Calidus, frigidus.

XII.

Aſſiduarum oſcitationum longa ſpiratio medela eſt.

Hunc quoque textum in ſecundo epidemiorum libro explanavimus.

XIII.

Non aut vix bibentibus brevis ſpiratio.

Quemadmodum in epidemiorum ſecundo plurima exemplaria textum ita ſcriptum continent: *Non aut vix bibentibus longa reſpiratio:* ſic hic, *brevis reſpiratio.* A

βραχύπνους. εἴρηται δὲ αὐτάρκως ἡμῖν ὑπὲρ ἑκατέρας τῆς γραφῆς ἐν τοῖς εἰς τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ὑπομνήμασι.

ιδ.

Κατ' ἴξιν καὶ πλευρέων ὀδύνη καὶ συντάσιες ὑποχονδρίων καὶ σπληνὸς ἐπάρσιες καὶ ἐκ ῥινῶν ῥήξιες καὶ ὦτα κατ' ἴξιν· τούτων τὰ πλεῖστα ταῦτα καὶ εἰς ὀφθαλμούς.

Ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀντιγράφων ἡ λέξις οὕτως ἔχει καθότι νῦν γέγραπται. σπανίως δ' ἂν εὕροις καὶ τήνδε κατ' ἴξιν καὶ πλευρέων ὀδύνη καὶ τῶν ὑποχονδρίων τάσιος καὶ σπληνὸς ἐπάρσιος καὶ ἐκ ῥινῶν ῥήξιος, ἥν τινα κἀγὼ προσίεμαι γραφὴν οὖσαν ἰατρικήν τε καὶ σαφῆ. καὶ μέντοι δηλούμενον κᾀκ τῆς ἑτέρας λέξεως ταὐτόν ἐστι καὶ προεξηγησάμεθά τε κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ταύτην τὴν ῥῆσιν. νυνὶ μέντοι περιττότερον πρόσκειται τὸ τῶν ὤτων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς καὶ τούτων τῶν μορίων ὑποπεπτωκότων τῷ κατ' ἴξιν, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διττῶς.

nobis autem de utraque lectione in commentariis secundi epidemiorum abunde dictum est.

XIV.

In directum laterum dolor, praecordiorum distentiones, lienis tumores et ex naribus eruptiones fieri debent. In auribus item directio et magna ex parte talia in oculis spectanda sunt.

In plurimis exemplaribus ita perstat lectio, prout nunc scripta est. Hanc tamen et raro inveneris doloris laterum, tensionis hypochondriorum, tumoris lienis et ex naribus eruptionis. Quam lectionem ego quoque ut medicam et dilucidam admitto. Et sane quod ex altera lectione significatur, idem est. Et antea in secundo epidemiorum hanc lectionem explicavimus. In praesenti sane supervacaneum est quod de auribus et oculis additur, quod hae partes his subjaceant quae secundum rectitudinem

ἐνίοτε μὲν γὰρ ἐξ ἑαυτῶν εἰς ἕτερά τινα μόρια τὰς ἀποθέσεις ποιεῖται κατ' εὐθυωρίαν, ἐνίοτε δὲ ἑτέρων πασχόντων εἰς ὀφθαλμοὺς ἢ εἰς οὖς ταῦτα ἀποσκήπτει.

ιε'.

Πότερον μὴν ἄρα πάντων ἢ τὰ μὲν κάτωθεν ἄνω, οἷα τὰ παρὰ γνάθους ἢ καὶ ὀφθαλμὸν ἢ καὶ οὖς, τὰ δὲ ἄνωθεν κάτω οὐ κατ' ἴξιν. καίτοι καὶ τὰ συναγχικὰ ἐρυθήματα καὶ πλευρῶν ὀδυνήματα κατ' ἴξιν.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν οὐκέθ' ἡ λέξις αὕτη πρόσκειται, καθ' ἣν ἀπορεῖ πότερον ἐκ μὲν τῶν κάτω τῆς ἀποστάσεως ἄνω γινομένης χρησίμως ἀεὶ φυλάττεται τὰ κατ' εὐθυωρίαν. ἐκ δὲ τῶν ἄνωθεν κάτω διαφθείρονταί τε καὶ γίνονταί τινες οὐ κατ' ἴξιν ἀποστάσιες. ἄδηλον οὖν ἐστὶν ὁπότερα γέγραπται πρότερον, τὰ κατὰ τὸ δεύτερον

fiunt duobus modis. Interdum enim ex feipfis in alias quasdam partes fecundum rectitudinem depofitiones efficiunt; interdum vero et aliis affectis in oculos vel aurem hae decumbunt.

XV.

Confiderandum fane utrum omnia fecundum rectitudinem fiant, an ea quidem quae inferne furfum, qualia quae circa maxillas aut oculos aut aurem fiunt. An vero quae fuperne deorfum non in directum tendant? Quamquam anginae tumores rubicundi laterumque dolores fecundum rectitudinem fiunt.

In fecundo de morbis popularibus non eft adjecta haec dictio, per quam dubitat, utrum ex inferioribus in fuperiora abfceffu facto, femper membri rectitudo utiliter fervetur; ex fuperioribus autem in inferiora corrumpantur ac fiant quidam non fecundum regionem abfceffus.

τῶν ἐπιδημιῶν ἢ ταῦτα. οὐ γὰρ δήπου ἐκ τοῦ, δεύτερον μὲν ἐκεῖνο, τοῦτο δ᾽ ἕκτον ἐπιγεγράφθαι, πρότερον τὰ κατ᾽ ἐκεῖνο γεγράφθαι νομι- (461) στέον, ἐν μὲν τοῖς πρὸς ἔκδοσιν ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονόσιν, εὐλόγως τῆς τοιαύτης λέξεως ἐμφαινομένης, ἐν δὲ τοῖς ὑπομνήμασιν οὐκ ἔτι. [402] τὰ γὰρ ἐν διαφόροις ἢ χάρταις ἢ δέλτοις ὑφ᾽ Ἱπποκράτους γεγραμμένα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεσσαλὸν ἀθροίσαντά φασι ταυτὶ τὰ δύο βιβλία συνθεῖναι, τό τε δεύτερον καὶ τὸ ἕκτον, ἔνιοι δὲ καὶ τὸ τέταρτόν φασι. πρὸς ἔκδοσιν δ᾽ ὁμολογεῖται γεγονέναι τὸ πρῶτόν τε καὶ τρίτον. διὸ καί τινας ἐπὶ προτέροις τοῖς κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ὕστερα γέγραπται τὰ κατὰ τοῦτο τὸ ἕκτον, εἰκός ἐστι θεασάμενον ὕστερον αὐτὸν ἀπόστασιν εἰς τὰ κάτω γενομένην ἐπ᾽ ἀγαθῷ, μὴ κατ᾽ ἴξιν, οὕτως γράψαι τὰ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν. εἰ δ᾽ ἀπορῶν μὲν ἐνταῦθα, κρίνας δὲ ὕστερον ὑπὲρ ὧν ἀπορεῖ βεβαίως ἀπεφήνατο κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν, ἐκείνοις μᾶλλόν ἐστι πιστευτέον. ἐν δ᾽ οὖν τούτοις οἷς νῦν γράφει, καίτοι τὰ κυναγχικὰ ἐρυθήματα καὶ πλευρίων

Ignorum vero eft, utrum fecundus, ifte vero fextus liber infcriptus fit, ex eo illius fententias prius fcriptas fuiffe putandum eft. In illis enim quae ab ipfo, ut divulgarentur, fcripta funt, rationabiliter hujusmodi ordo apparet; in commentariis autem non itidem. Scripta namque ab Hippocrate in diverfis vel chartis vel tabulis ejus filium Theffalum collegiffe ajunt, duosque hos libros, fecundum videlicet atque fextum integraffe, nonnulli et quartum addunt. Primum vero atque tertium, ut ederentur, compofitos effe conftat. Atque ideo quidam dicunt, fi quae in fecundo libro continentur, prius ea, quae in fexto, pofterius fcripta funt, Hippocratem par eft, cum poftea abfceffum in inferiora non e regione utiliter factum vidiffet, ita praefentem fententiam confcripfiffe; fin autem hoc loco dubitans, pofterius ea de quibus dubitavit dijudicans, conftanter in fecundo de morbis popularibus libro fententiam tulit, illis potius credendum eft. In his igitur quae nunc fcribit, atqui et anginae, rubores et

ὀδυνήματα, κατ' ἴξιν ἀκοῦσαι χρὴ περὶ μεταστάσεως οὐ τῆς ἐκ τῆς πλευρᾶς εἰς τὰς κυναγχικὰς, ἀλλὰ τῆς ἐκ τῶν κυναγχικῶν εἰς τὰς πλευρὰς εἶναι τὸν λόγον. αὕτη γὰρ ἄνωθεν κάτω γίνεται, περὶ ἧς ἀπορῶν προειρήκει· τὰ δὲ ἄνωθεν κάτω οὐ κατ' ἴξιν. ταῦτ' οὖν ἀνθυπενέγκας ἑαυτῷ, μετὰ ταῦτα ἐπιφέρει τὰ κατὰ τὴν ἑξῆς ῥῆσιν οὕτως ἔχοντα.

ιστ'.

Ἢ καὶ τὰ κάτω τοῦ ἥπατος, ἄνωθεν διαδιδόντα, οἷον εἰς ὄρχιας καὶ κιρσούς.

Τοῖς κυναγχικοῖς τὰς τῶν πλευρῶν ὀδύνας κατ' ἴξιν γίνεσθαι προειπὼν, ἑξῆς ζητεῖ πότερα καὶ περὶ τῶν εἰς τὰ κάτω τοῦ σώματος ἀποστάσεων ἀεὶ φυλάττεται τὸ κατ' ἴξιν ἢ οὐ, καθάπερ ἐν τῇ πρὸ ταύτης ῥήσει διηπόρησεν. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἔφη τὰς εἰς τὰ κάτω τοῦ ἥπατος, ὅρον ὡς ἔοικε τιθέμενος τὸ ἧπαρ τῶν ἄνω τε καὶ κάτω τοῦ σώματος

coſtarum dolores, ſecundum rectum, de transmutatione, non ex coſtarum morbo in anginam, ſed ex angina in coſtarum vitium, ſermonem eſſe intelligendum. Haec enim a ſuperioribus in inferiora fit, de qua ambigens praedixerat, quae a ſuperis in inferiora, non ſecundum rectum. Haec itaque cum ſibi ipſi objecta ſubintuliſſet, poſtea ea infert, quae in ſequenti oratione ita ſe habent.

XVI.

An quae ſuperne infra jecur diſtribuuntur, qualia quae in teſtes et varices decumbunt, haec quoque ſpectanda ſunt.

Angina laborantibus coſtarum dolores ſecundum rectum fieri praefatus, deinceps quaerit, in abſceſſibus ad inferiora corporis depulſis, ſemper ſitus rectitudo ſervetur, nec ne, quemadmodum in proximo ante hunc ſermonem dubium revocavit. Sed ibi dixit, abſceſſus, qui ad inferiora; nunc dixit, abſceſſus infra jecur, ſuperiorum in-

ἁπάντων μορίων. ἔζευκται γὰρ αὐτοῦ τὰ κυρτὰ τῷ διαφράγματι, καὶ διὰ τοῦθ' ὅσα τοῦ ἥπατός ἐστιν ἄνω, ταῦτα καὶ τοῦ διαφράγματος ἄνω τετύχηκεν ὄντα, τὰ κατὰ τὴν καρδίαν δηλονότι καὶ πνεύμονα καὶ τὸν ταῦτα περιέχοντα θώρακα καὶ πολὺ μᾶλλον ἔτι τὰ κατὰ τὸν τράχηλόν τε καὶ κεφαλήν. τὰ δ' ἄλλα πάντα κάτω τοῦ σώματός ἐστι, πρὸς ἄλληλα μέντοι παραβαλλόμενα καὶ αὐτῶν τῶν ἄνω τὰ μὲν μᾶλλόν ἐστιν ἄνω, τὰ δ' ἧττον. ἔθος δ' ἐστὶν ἡμῖν ἐν τοῖς οὕτω λεγομένοις πᾶσιν, ἐνίοτε τὸ μὲν ἧττον ἄνω κάτω λέγειν, ὡς πρὸς τὸ ὑπερκείμενον αὐτοῦ παραβάλλουσι. τὸ δ' ἧττον κάτω καὶ τοῦτ' ἄνω πρὸς τὰ κάτωθεν αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἀμέλειαν τῆς τοιαύτης ἑρμηνείας εἰς ἔθος οὐκ ὀλίγον ἐκτεταμένης, ὁμωνυμία τέ τις γίνεται καὶ ταραχὴ κατὰ τοὺς λόγους, ἧς δὴ μεμνη- [403] μένοι, ὅταν ἀκούσωμεν λέγοντος αὐτοῦ τὰς εἰς τὰ κάτω, τῶν ἀποστάσεων ἀμείνους εἶναι, σκοπεῖσθαι χρὴ κατὰ τίνα τρόπον χρήσεως εἴρηκε κάτω, μετὰ τοῦ καὶ προσδιορίζεσθαι τὰ τῶν μορίων ἀξιώ-

feriorumque omnium corporis partium jecur, ut videtur, terminum ſtatuens. Ipſius enim devexum transverſo ſepto adnexum eſt, quocirca et quaecunque ſupra jecur, haec eadem et ſupra ſeptum exſtant, cor ſcilicet, haec ambiens pectus adhucque multo magis collum et caput; reliqua omnia in inferioribus corporis eſſe dicuntur. Eorum etiam, quae ſuperius ſunt, ſi inter ſe conferantur, aliqua magis ſupra ſunt, aliqua minus. Nobis vero eſt conſuetudo in omnibus ita dictis, interdum, quod minus ſupra eſt, infra eſſe dicere, ut ad ſuperius ipſo comparantibus, quod autem minus infra eſt et id inferioribus comparantes, ſuperius eſſe diximus. Ac propter hujusmodi locutionis incuriam conſuetudine longinqua confirmatam, nobis ambiguitas quaedam atque confuſiò in ſermonibus oritur, quam memoria complectentes, cum Hippocratem dicentem audiverimus, abſceſſus in inferioribus corporis partibus obortos meliores eſſe, conſiderare debemus, ſecundum quem ſignificationis modum, inferius eſſe acceperit ſimul-

ματα. διὰ τοῦτο γὰρ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ἄνω τῶν ἀποστάσεων εἰσὶ χαλεπώτεραι, διότι κινδυνωδέστερα ταῦτά ἐστι τὰ πάσχοντα τὸ αὐτὸ πάθος τοῖς κάτωθεν. ἐάν τε γὰρ ἐγκέφαλος, ἐάν τε λάρυγξ ἢ στόμαχος ἢ πνεύμων ἢ θώραξ ἢ καρδία φλεγμήνῃ, θανατῶδες γίνεται τὸ νόσημα. τῶν δὲ κάτω τοῦ ἥπατος φλεγμηνάντων, ὀλίγοι πάνυ διαφθείρονται καὶ μάλιστα ἐὰν ὀρθῶς θεραπεύωνται· καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἥπατος τὰ κυρτὰ τῶν σιμῶν πολὺ κινδυνωδέστερα· καί τινες αὐτὰ τῶν ἄνω μερῶν τοῦ σώματος ὅλου τίθενται, καθάπερ καὶ τῆς γαστρὸς τὸ στόμα. ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν κατὰ τὸ πάρεργον εἰρήσθω, καίτοι γ' οὐκ ὄντα πάρεργα, τὸ δ' ὑπόλοιπον τῆς εἰς τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἐξηγήσεως ἐφεξῆς ποιησόμεθα. ζητεῖν γὰρ ἔοικεν ὁ Ἱπποκράτης ἢ καὶ τὰ κάτω τοῦ ἥπατος ἐκ τῶν ἄνω διαδιδόντα, οἷον τὰ εἰς ὄρχεις καὶ κιρσοὺς ἄμεινόν ἐστι γενέσθαι κατ' ἴξιν ἢ κἂν μὴ κατ' ἴξιν γένηται, δύναται βοηθεῖν αὐτοῖς ὁμοίως. ἐπὶ τινων μὲν οὐδὲ δυνατὸν γνῶναι τὸ κατ' ἴξιν.

-que membrorum dignitates definiemus. Ideo namque ut plurimum abſceſſus in ſuperioribus excitati difficiliores ſunt, quod membra illa majus, quam inferiora diſcrimen afferunt, cum utraque eodem affectu vexata ſunt. Sive enim cerebrum, ſive guttur aut gula aut pulmo aut pectus aut cor inflammata ſint, mortifera aegritudo, membris infra jecur inflammatis pauci admodum pereunt, potiſſimum ſi recta curatio adhibeatur. Quin etiam jecoris ipſius devexum concavo longe periculoſius eſt et nonnulli ipſum inter ſuperiores corporis totius partes, quemadmodum et os ventriculi, reponunt. Haec itaque a nobis obiter dicta ſint, etſi non praeter propoſitum ſint; reliquum vero explanationis in propoſitum ſermonem deinceps abſolvamus. Quaerere namque videtur Hippocrates, utrum quae infra jecur ex ſuperioribus delabuntur, ut in teſtes et varices, e regione fieri melius ſit; aut licet non e regione fiant, ſuperiorum tamen partium vitiis aeque

οἷον ὅτι κιρσοὶ μανίαν ἰάσαντο, κατ' ἴξιν γενομένης τῆς ἀποστάσεως. οὐ γάρ ἐστι διακρῖναι πότερον ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τοῦ ἐγκεφάλου τῆς διαθέσεως γενομένης ἐμάνησαν ἢ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, ὥσπερ οὐδ' ἂν βηττόντων χρονίως ἄνευ πλευρᾶς ἀλγήματος ἀπόστασις εἰς ὄρχιν γένηται. καίτοι τάχα κἀπὶ τούτων διαφυλάττεται τὸ κατ' ἴξιν, εἰ καὶ μὴ γινώσκομεν ἡμεῖς βεβαίως ὁπότερον μέρος τοῦ πνεύμονος ἢ τοῦ ἐγκεφάλου πέπονθεν. ἀλλὰ καὶ μελαγχολίαν αἱμοῤῥοῖς ἰάσαιτο πολλάκις οὐδ' ἐνταῦθα γινωσκόντων ἡμῶν τὸ κατ' ἴξιν. ὅτι δὲ καὶ διὰ μήτρας αἵματος κένωσις δαψιλὴς πολλὰ τῶν νοσημάτων ἰᾶται πρόδηλον. ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα δυνατὸν γνῶναι πότερον διὰ τῶν τῆς δεξιᾶς μήτρας φλεβῶν ἢ ἔκκρισις ἢ διὰ τῶν τῆς ἀριστερᾶς ἢ δι' ἀμφοτέρων ἐγένετο. ταύτῃ μὲν οὖν δυσδιάγνωστον ἢ ἄγνωστον ἔχει τὸ κατ' ἴξιν. ἐφ' ὧν δ' ἐστὶ διαγνῶναι τὸ κατ' ἴξιν κἀπὶ τούτων ὡς ἔοικεν ὁ Ἱπποκράτης σκεπτέον εἶναί

auxiliari queant. In nonnullis plane neque an e regione facta fint, dignofci poteft: ut quod varices e regione facto abfceffu furorem curaverint, neque enim perfpicere licet, in dextrisne cerebri partibus an in finiftris, affecta oborto, in furorem acti fuerint, quemadmodum neque diutius tuffientibus fine lateris dolore abfceffus in tefticulum fiat. Atqui forfan et in his locis recta oppofitio fervatur, etfi utra pulmonis aut cerebri pars affecta fit, haud certo fciamus, quoniam et melancholiam fanguinis per venas fedis effufio plerumque fanare poteft, neque tunc loci nobis paffi rectam oppofitionem cognofcentibus. Sanguinis quoque ex utero copiofum profluvium multos curare morbos omnibus in aperto eft, fed neque hic an ex dextri uteri venis an ex finiftri, an ex utroque excretio facta fit agnofcere poffumus. In his itaque affectibus cognitu difficilis eft aut omnino ignota languentis membri recta oppofitio, in quibus vero ipfam dignofcere licet et in iis Hippocrates, ut videtur, confiderandum effe ait,

φησιν ἢ διὰ παντὸς, ἐπὶ τῶν εἰς τὰ κάτω μόρια γινομένων ἀποστάσεων, ἀμείνους εἰσὶν αἱ κατ' ἴξιν.

ιζ'.

Σκεπτέα ταῦτα, ὅπῃ καὶ ὅθεν καὶ διὰ τί.

Ἄδηλον εἴτε μόνοις τοῖς ὑστάτοις εἴτε πᾶσι τοῖς προειρημένοις ὑπὲρ τῶν κατ' ἴξιν τε καὶ οὐ κατ' ἴξιν ἀποστάσεων ἐπενήνεκται τοῦτο. τὸ δ' οὖν λεγόμενον αὐτὸ τοιόνδε ἐστίν. ἐπισκέπτεσθαί φησι χρῆναι τό τε χωρίον εἰς ὃ ἡ ἀπόστασις [404] γίνεται. τοῦτο γὰρ ἐκ τοῦ ὅπῃ σημαίνεται, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐξ οὗ. καὶ τοῦτο γὰρ ἐκ τοῦ ὅθεν δηλοῦται καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἀπόστασις γίνεται. τοῦτο γὰρ αὖ πάλιν ἐκ τοῦ διὰ τί σημαίνεται. χρὴ γὰρ εἰδέναι πότερον ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπὶ πέψει τοῦ νοσήματος ἢ μεταῤῥυέντος ἀπέπτως τοῦ λυποῦντος, ἐξ ἑτέρου μέρους εἰς ἕτερον ἡ ἀπόστασις ἐγένετο. δύναται δέ τις καὶ χωρίζειν ἀπὸ τῶν προειρημένων τὴν

num femper ex abfceffibus ad inferiora tranfmutatis, meliores illi fint, qui fecundum rectam oppofitionem fiunt.

XVII.

Haec animadvertenda, quo, unde et quamobrem.

Solisne ultimis an in praedictis omnibus de abfceffibus tum his qui fecundum rectitudinem, tum his qui non e regione decumbunt, hoc illatum fit, abditum eft. Quod autem dicit hujusmodi, ipfum eft. Confiderandus, inquit, locus eft, in quem decumbit abfceffus. Hac enim voce, *quo*, fignificatur. At non folum hoc, fed etiam pars, ex qua manat confideranda, quod per *unde* declaratur. Praeterea caufa qua abfceffus oritur fpectanda eft; hoc etiam rurfus ex dictione *quamobrem* fignificatur. Scire namque oportet, utrum a natura morbi coctione aut vexante humore incocto ex una parte in alteram transfluente abfceffus oriatur. Poteft aliquis hunc tex-

ῥῆσιν ταύτην, ἀρχὴν τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων ποιεῖσθαι κατὰ τὸν προγεγραμμένον τρόπον.

ιη'.

Σκεπτέα ταῦτα ὅπη καὶ ὅθεν καὶ διὰ τί φλέβες κροτάφων, οὐχ ἱδρυμέναι, οὐδὲ χλώρασμα λαμπρόν.

Εἶπον ὅτι καὶ οὕτως δύναταί τις διαιρεῖν τὴν ὅλην ῥῆσιν, ὥσπερ γε καὶ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον τόνδε. φλέβες κροτάφων οὐχ ἱδρυμέναι, οὐδὲ χλώρασμα λαμπρὸν, ἢν πνεῦμα ἐγκαταλείπηται καὶ τὰ ἐφεξῆς. καὶ γὰρ εἰ μὴ τὸ χλώρασμα λαμπρὸν ἐνέκειτο τῷ λόγῳ, δυνατὸν ἦν πολυειδῶς διαιρεῖν ὡς ἂν ὑπομνήματος ὄντος, οὐ συγγράμματος, ἤκουσεν γὰρ ἤδη περὶ τούτου. παρεγκειμένου δὲ καὶ τοῦ, χλώρασμα λαμπρὸν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἀσαφὴς γίνεται ὁ λόγος. εἴπομεν γὰρ ἤδη ὅτι καὶ τὰς ἄλλας ῥήσεις ἐν αἷς τὸ χλωρὸν ὄνομα γέγραπται, μὴ δύνασθαι γνωσθῆναι σαφῶς,

tum a praedictis feparare ac deinceps dicendorum initium in praefcriptum modum facere.

XVIII.

Haec confideranda, quo, unde et quamobrem venae temporum non firmentur, neque viror pellucidus fit.

Dicebam et hunc in modum totum fermonem dividi poffe, quemadmodum et alio quodam modo, eo videlicet, venae temporum non firmae, neque viriditas fplendida, fi fpiritus in ipfis relinquatur et alia deinceps. Nifi enim viriditas fplendida in oratione interjecta effet, multi formiter dividi poffet, quippe quod commentarius non liber fit: fuperius enim intellexifti de hoc. Hoc autem interjecto, viriditas fplendida, adhuc etiam magis obfcura oratio reddita eft. Alibi enim etiam fuperius diximus, ubi haec *viride* fcripta eft, qualisnam per ipfam color figni-

ὁποῖόν τι χρῶμα δηλοῦται δι᾽ αὐτοῦ. καθάπερ οὐδ᾽ εἰ χλόασμα εἴη γεγραμμένον, ὥσπερ ἔνιοι γράφουσιν. ὁρῶμεν γὰρ καὶ νῦν ἔτι καθάπερ κατὰ τὴν Κῶ αὐτὴν τὴν Ἱπποκράτους πατρίδα καὶ πᾶσαν τὴν ἡμετέραν Ἀσίαν, χλωρὰ μὲν ὀνομαζόμενα καὶ λάχανα καὶ δένδρα καὶ φυτὰ τὰ οἷον χλοερά. χλωράζειν τε τὰ κτήνη λέγομεν τὰ τὴν ἐαρινὴν βοτάνην ἐσθίοντα. (462) λέγουσί γε μὴν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐνίους χλωρούς, οὐκ ἔχοντας ὁμοίαν τῇ χλόῃ τὴν χρόαν, ἀλλὰ μᾶλλον ὠχράν. ἄδηλον οὖν ἐστὶ πότερον τὴν ὕπωχρον χρόαν ὁ Ἱπποκράτης ὀνομάζει χλωράν τε καὶ χλοερὰν, ὅπερ ὁρᾶται πάνυ πολλοῖς συμβαῖνον ἢ τὴν χλόῃ παραπλησίαν, ὃ πάνυ σπανίως φαίνεται γινόμενον. οὔσης οὖν ἀσαφοῦς καὶ αὐτῆς ταύτης λέξεως, ἔτι μᾶλλον ἀσάφεια γίνεται προσκειμένου τοῦ λαμπρόν. ἄπορον γὰρ εὑρεῖν ὅ τί ποτε βούλεται δηλοῦν ἐκ τοῦ γράψαι χλώρασμα λαμπρόν. καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἄρα πᾶσαν τὴν τοιαύτην ἀσάφειαν θελήσαντές τινες φυγεῖν τῶν ἐξηγητῶν, ἔγραψαν, οὐ χρῶμα λαμπρὸν,

ficetur, non posse manifeste intelligi, quemadmodum neque si *chloasma* scriptum sit, ut nonnulli scribere consueverunt. Videmus enim etiamnum hac tempestate, ut in Co ipsa Hippocratis patria, ita et in tota nostra Asia, viridia quidem appellari olera et arbores et stirpes, veluti χλωρὰ id est herbida; et pecudes Graeci χλοερὰ dicunt, quod significet herbas verno tempore pabulari. Dicunt quidem et homines quosdam virides, non quod herbae similem colorem habeant, sed potius pallidum. Incertum est igitur utrum Hippocrates subpallidum colorem viridem atque herbaceum dixerit, quod permultis accidere conspicitur: an herbae coloris similem, quod perraro accidisse visum est. Igitur quum vox haec per se obscura sit, adjecta hac dictione, *splendida*, major adhuc obscuritas oritur: difficile namque est excogitare, quidnam per haec verba significare voluerit, *viriditas splendida.* Atque idcirco nonnulli interpretes hanc omnem obscuritatem evitare cupientes, hoc modo scripserunt, neque *color splen-*

ἀκούειν τέ φασι δεῖν ἐπὶ τοῦ κατὰ φύσιν τοῦ κάμνοντος χρώματος τὸ λαμπρόν. οὕτω δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον διηνέχθησαν.

ιθ'.

[405] *Φλέβες κροτάφων οὐχ ἱδρυμέναι, οὐδὲ χλώρασμα λαμπρὸν, ἢν πνεῦμα ἐγκαταλείπηται ἢ βὴξ ξηρὴ, μὴ θηριώδης, εἰς ἄρθρα στηρίζειν προσδέχεσθαι δεῖ κατ' ἴξιν τῶν ἐντασίων τῶν κατὰ τὴν κοιλίην, ὡς ἐπὶ τὸ πουλύ.*

Εἶπον ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ πρώτου μέρους τῆς ῥήσεως ἀναγινώσκειν ἐστὶ δυνατὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ἢν πνεῦμα ἐγκαταλείπηται καὶ τὰ ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένα. πνεῦμα δὲ δηλονότι νῦν ἀκούσομεν τὸ πλέον τοῦ κατὰ φύσιν, ἵν' ὁ λόγος ᾖ τοιοῦτος. ἐὰν ἐν νόσῳ ῥαστωνήσαντές τινες ἔχωσι τάς τε τῶν κροτάφων φλέβας οὐχ ἱδρυμένας, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ πλέον διαστελλομένας, καὶ τὸ χρῶμα μὴ κατὰ φύσιν ἢ

didus, intelligendumque esse ajunt splendidum de aegrotantis nativo colore, ita quoque et Sabinus opinatus est.

XIX.

Venae temporum non consistentes, neque viror splendidus fit, si spiritus intus deficiat aut tussis sicca ferina non fuerit, ut in articulos decumbat exspectare oportet, plurimumque secundum distentionem ventris rectitudinem.

Jam dixi et sine prima hujus sermonis parte, istam per se hunc in modum legi posse, si spiritus intus relinquitur et quae deinceps scripta sunt. Spiritum vero nunc intelligemus eum, qui quod naturaliter conveniat, major sit, ut oratio in hunc modum se habeat: Si in morbo aliqui sublevati temporum venas habeant non firmatas, hoc est latius distentas et non genuinus color sit, ac re-

ἡ ἀναπνοὴ πλείων ἢ καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐφεξῆς εἰρημένα, τούτοις εἰς ἄρθρα τὴν ἀπόστασιν ἔσεσθαι προσδοκᾷν χρή. τὰ δὲ ἐφεξῆς εἰρημένα τάδε ἐστί. πρῶτον μὲν τὸ ξηρὴ βὴξ, δεύτερον δὲ τὸ μὴ θηριῶδες. ἡ μὲν οὖν ξηρὰ βὴξ λέγεται συνήθως ἐφ᾽ ἧς οὐδὲν ἀναπτύεται. τοῦτο δ᾽ οὕτως ῥηθὲν ἐν μὲν συγγράμματι προφανῶς ἐνδείκνυται τὸν γράψαντα χαίρειν αἰνιγματώδει λέξει· τὸν δ᾽ αὐτῷ τινὰ ὑπογραφὴν ἐν ὑπομνήματι πεποιημένον οὐκ ἄν τις μέμψαιτο. πολλὰ γὰρ οὕτως εἰώθαμεν ἡμῖν αὐτοῖς ὑποτυποῦσθαι συμβολικῶς. ἴσως οὖν καὶ νῦν ἑαυτῷ ταῦτ᾽ ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ἐπὶ πλειόνων παθῶν ποιούμενος τὸν λόγον, ἐνταυθοῖ μὲν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς βηχὸς ἐν περιπνευμονίας καὶ πλευρίτισι· καὶ γὰρ καὶ τὸ πνεῦμα τούτοις ὁμολογεῖ· τὰ δ᾽ ἔμπροσθεν ἡνίκα περὶ τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον ἔγραψεν ἐπὶ πυρετῶν θερμῶν καὶ διακαῶν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ περὶ τῶν κατὰ τὸν θώρακα καὶ πνεύμονα λελέχθαι κἀκεῖνα. γενήσεται τοιγαροῦν σύμπας λόγος τοιόσδε. ἐὰν ἐπὶ πλέον ἅμα τοῖς εἰρημένοις αἱ βῆχες

liqua deinceps enarrata, iftis in articulos abfceffus exfpectandus eft. Quae fequuntur vero hujusmodi funt, primum quidem hoc, arida tuffis, fecundum autem illud, non ferina. Aridam tuffim eam, per quam nihil exfpuitur, appellare mos eft. Iftud fane, ita in libro accurate compofito confcriptum, auctorem aenigmatica locutione gaudere aperte demonftrat; et fibi ipfi adumbrationem quandam per commentarium fcribentem nullus jure utique reprehendat; multa enim fic nobis ipfis per quasdam notas defignare confuevimus. Forfan igitur et nunc fibi ipfi haec fcripfit Hippocrates de pluribus affectibus fermonem faciens, hoc quidem loco de tuffi arida in pulmonem et coftarum inflammationibus: nam et haec vox, *fpiritus*, illis adftipulatur; fed fuperius dicta, quum de iis, quae in facie contingunt, fcriberet, de febribus calidis et perurentibus intelligenda funt; caeterum et illa de pectoris pulmonumque affectibus dicta effe poffunt. Integra igitur oratio talis erit: Si diutius una cum antedictis tuffes ari-

Ed. Chart. IX. [405. 406.] Ed. Baf. V. (462.)

ῶσι ξηραὶ, προσδέχεσθαι τὴν ἀπόστασιν εἰς ἄρθρα. διορισμὸν δέ τινα ταῖς βηξὶ προσγράψας ἀσαφῆ ζήτησιν ἑτέραν εἰργάσατο, τίνες εἰσὶν αἱ θηριώδεις βῆχες. ἔνιοι μὲν οὖν ἐπὶ ταῖς ἕλμινσιν, ὅταν ἐπὶ τὸ στόμα τῆς κοιλίας ἀνενεχθεῖσαι δάκνωσι, τὰς βῆχάς φασι γίνεσθαι ξηρὰς, ὅπερ εἰ ὄντως ἐφαίνετο συμβαῖνον, οὐκ ἂν ἦν ζήτημα. νυνὶ δὲ μυριάκις εἴδομεν ἄνευ βηχῶν ἕλμινθας ἐνοχλούσας τὰ κατὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς καὶ διὰ τοῦθ᾽ οἱ πλείους τῶν ἐξηγητῶν ἐπ᾽ ἄλλας ἐξηγήσεις ἐτράποντο. τινὲς μὲν τὸ θηριῶδες ἐπὶ τῶν φυσικῶν εἰρῆσθαι λέγοντες ἐπειδὴ γρυποῦνται τοὺς ὄνυχας ὥσπερ τὰ θηρία, τινὲς δὲ ἐπὶ κακοήθους. ἐν γὰρ ταῖς κρισίμοις ἀποστάσεσιν ὥσπερ ἄπεπτον εἶναι χρὴ τὴν νόσον, οὕτω καὶ περιεστηκυῖαν. ἥ τε γὰρ πεττομένη χωρὶς ἀποστάσεως ἐπαγγέλλεται τὴν λύσιν, ἥ τε ὀλέθριος, οὐδὲ γενήσεσθαί τινα κρίσιμον ἀπόστασιν. ἐὰν δὲ ἐπὶ πλέον ἄπεπτόν τε διαμένῃ τὸ νόσημα καὶ μὴ κακόηθες ᾖ, προσδέχεσθαι χρὴ γενήσεσθαί τινα ἀπόστασιν, ὅτε δὲ ἄπεπτόν τε ἅμα καὶ περιεστηκὸς τὸ νόσημα, χρὴ δια- [406] μένειν

dae ſint, abſceſſum in articulos exſpectare convenit. Sed conditionem quandam tuſſibus obſcuram adſcribens, quaeſtionem alteram excitavit, quaenam ſint ferinae tuſſes. Nonnulli ſane lumbricos inteſtinorum, quum ad oſtiolum ventriculi repentes ipſum mordeant, aridas tuſſes excitare ajunt; quod ſi revera ita accidere compertum foret, nulla prorſus quaeſtio eſſet; ſed millies absque ulla tuſſi lumbricos os ventriculi infeſtantes vidimus. Quocirca plures explanatores ad alias interpretationes ſe converterunt; quidam hanc vocem, ferinae, de phthiſicis dictam eſſe volentes, quoniam ipſorum ungues, ut ferarum incurvantur; nonnulli de maligno morbo; in judicatoriis namque abſceſſibus, ut crudum, ita et ſanabilem eſſe morbum oportet; concoctus enim citra abſceſſum ſolutionem nuntiat, perniciofus autem neque ullum judicatorium abſceſſum fore promittit. At ſi diutius et crudus morbus perduret, neque malignus ſit, tunc aliquem fore abſceſſum exſpectandum eſt. Quod autem crudus una et malignitate carens

ἄχρι πλείονος, ἵν' ἐλπίσωμεν ἀπόστασιν ἔσεσθαι, σαφῶς αὐτὸς ἐδήλωσεν ἐν προγνωστικῷ γράψας οὕτως. ὅσοι δ' ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐρέωσι πολὺν χρόνον, ἢν τἄλλα ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ, τούτοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι εἰς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία. γενήσεται τοιγαροῦν ὁ σύμπας λόγος τοιοῦτος. ἐὰν ἄπεπτον διαμένῃ τῶν κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα νοσημάτων τι καὶ μηδὲν ἔχῃ κακόηθες, ἀπόστασιν χρὴ προσδέχεσθαι. τοῦ δ' ἄπεπτον εἶναι σημεῖον ἡ ξηρὰ βήξ. ἐὰν γὰρ ἀναπτύωσί τι πέψεώς ἐστι γνώρισμα. τοῦτο δ' αὖ τὸ ἀναπτυόμενον, εἰ μὲν ὑγρὸν καὶ λεπτὸν εἴη, μετρίας, εἰ δὲ παχὺ, τελείας. εἴρηται δὲ ἐπὶ πλέον περὶ τῶν τοιούτων ἔν τε τοῖς εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων ὑπομνήμασι κἀν τοῖς περὶ κρίσεων, οὐδὲν ἧττον κἀπὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις καιρῶν. ὃ δὲ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως ἔγραψεν, ἔνθα φησὶ τῶν ἐντασίων τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν, οἱ πλεῖστοι μὲν τοῖς προειρημένοις, ἔνιοι δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸ μόνον ἰδίαν ἔχειν φασὶ τὴν διάνοιαν. ἐὰν μὲν οὖν

diutius morbus perfeverare debeat, ut abfceffum fore fperandum fit, manifefte ipfe in libro de praefagiis ita fcribens declaravit: Quicunque fane lotia tenuia et cruda multum temporis fecerint, fin alia perdurationis figna adfint, in iftis abfceffum ad partes interfepto inferiores exfpectare oportet. Erit itaque tota oratio hujusmodi: Si aliquis pectoris aut pulmonis morbus crudus permaneat nihilque malignitatis habeat, abfceffus exfpectandus eft. Quod crudus fit, fignum eft arida tuffis: nam fi quid exfpuant, concoctionis indicium eft. Id autem, quod exfpuitur, fi liquidum ac tenue fit, mediocris; fi craffum, perfectae concoctionis nota erit. Verum de his et commentariis librorum de ratione victus in acutis et in libris de judicationibus uberius difputatum eft, neque minus etiam in libello de quatuor morbi temporibus. Sed quod in calce hujus partis adjecit dicens, diftentionum quae in ventre, plurimi quidem cum antedictis copulant, nonnulli vero et per fe folum propriam habere fententiam affe-

συνάψαντες αὐτὸ τοῖς προειρημένοις ἀναγνῶμεν, ὁ λόγος ἔσται τοιοῦτος. ὅταν ἐπὶ τοῖς προειρημένοις, ἐλπίσῃς ἀπόστασιν ἔσεσθαι, τὰς κατὰ κοιλίαν ἐντάσεις προσεπίβλεπε. δυνήσῃ γὰρ ἐκ τούτων εὑρεῖν ἢ εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ σώματος ἢ εἰς τὸ λαιὸν ἡ ἀπόστασις ἔσται τοῦ νοσήματος· αἱ γὰρ ἐντάσεις αὗται κατ' ἴξιν ἑαυτῶν ἀγγέλλουσιν ἔσεσθαι τὰς ἀποστάσεις. ἐὰν δὲ πάλιν αὐτό τις ἀναγινώσκῃ τὸ κατ' ἴξιν τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν ἐντάσεων, ὁ λόγος ἔσται τοιοῦτος. ὥσπερ ὅταν ἐπὶ τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις πάσχουσιν, ἀπέπτως τε καὶ περιεστηκῶς ἀποστάσεις ὁρῶμεν γινομένας, οὕτως κἀπὶ τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν εὑρήσεις συμβαῖνον. ἔσονται δὲ αὗται κατ' ἴξιν τῶν πεπονθότων μορίων.

κ'.

Ἔχουσι δὲ οὗτοι οἱ πλεῖστοι καὶ ἐξέρυθρα καὶ τῇ φύσει τοῦ λευκοχρωτέρου τρόπου καὶ οὐχ αἱμοῤῥαγέουσι ῥῖνες ἢ σμικρὰ αἱμοῤῥαγέουσι.

runt. Igitur fi quidem cum antedictis conjungentes legerimus, fermo talis erit: Quum jam antedictis abfceffum fore fpectaveris, ventris diftentiones praeterea confpice: ex his enim comprehendere poteris, utrum in dextram corporis partem an in finiftram morbi abfceffus futurus fit: hujusmodi namque diftentiones fecundum ipfarum rectum fitum abfceffus fore nuntiant. Quod fi iterum iftud per fe aliquis legat, fecundum earum, quae in ventre fiunt, diftentionum rectum fitum, fententia erit: Quemadmodum in fpirabilibus inftrumentis quodam morbo et fanabili laborantibus abfceffus fieri cernimus, et in ventris partibus incidere comperies; erunt autem et ipfi e regione pafforum membrorum.

XX.

Horum autem plerisque qui natura candidioris funt habitus, etiam facies impenfe rubet, neque fanguis ex naribus aut paucus profluit.

Τὰ πρόσωπα δηλονότι προσυπακουστέον ἔχειν αὐτοὺς ἐξέρυθρα κατὰ τὰς νόσους, εἶναί τε φύσει τοῦ λευκοχρωτέρου τρόπου. ἐν γὰρ τοῖς πολλοῖς τῶν μελλόντων ἀπόστασίν τινα ἕξειν, ἐν νοσήμασι περιεστηκῶς χρονίζουσι, διαμένει τὸ πρόσωπον ἐρυθριῶν καὶ μάλισθ' ὅταν ἡ ἀπόσκηψις ἔσεσθαι μέλλοι πρὸς τὰ ὦτα. τίσι δὲ φαίνεται τῶν οὕτως ἐχόντων τὸ πρόσωπον ἐξέρυθρον, ἐδήλωσεν εἰπὼν εἶναι τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους τοῦ λευκοτέρου τρόπου. τοῖς γὰρ μελαντέροις φύσει, κἂν πλεονάσῃ ποτὲ αἷμα κατὰ τὸ πρόσωπον οὐ διασημαίνει σαφῶς. ἐν δὲ τοῖς λευκοῖς σώμασι κἀπὶ τῶν ἐκτὸς ὅταν βραχύ τι παρεμπέσοι χρόας ἑτερογενοῦς, εὐθέως εὔδηλον γίνεται. τοῦτο μὲν οὖν αὐτῷ παρέγκειται, τὸ δὲ λόγου συνεχὲς ἔστι τοιόνδε, τούτοις ἐξέρυθρον ἔχουσι τὸ [407] πρόσωπον, ὅταν περιεστηκὸς χρονίζῃ τὸ νόσημα, δι' ἀποστάσεων ἐλπιζέτω κρίσιν γενέσθαι, πλὴν εἰ φθάσειεν αἱμοῤῥαγία διὰ ῥινῶν γενομένη, κενῶσαι τὸ μέλλον κατασκῆψαι (463) εἴς τι τῶν ἄρθρων περιττὸν αἷμα. ὅσοι δ' οὕτως ἔχοντες ὡς εἶπον ἢ οὐδὲν ὅλως αἱ-

Subintelligendum plane eft, ipfos in morbis facies valde rubicundas habere ac naturaliter albioris effe coloris; fi quidem multi in morbis falubriter longis, quum futurus abfceffus eft, facie diu rubefcunt praecipueque fi fecundum aures excitari debeat. Quibus vero ita fe habentibus facies ita rubefcat, declaravit inquiens, hujusmodi homines albioris effe coloris: nigrioribus enim natura, etfi nunquam fanguis in facie exuberet, non tamen evidenter apparet; at in alba corpora et in ipfa externa quum exiguum quippiam alterius coloris inciderit, ftatim omnibus confpicuum eft. Hoc quidem ipfi adjectum eft. Sed orationis continuitas talis fuerit: Iftis valde rubentem faciem habentibus, quum falubris aegritudo perdurat, per abfceffus judicationem fore fperandum eft, nifi de naribus fanguinis profluvium redundantem fanguinem evacuatione praevertat, qui in aliquem articulum impetum facturus erat. At quibuscunque ita habentibus aut nihil penitus

μοῤῥαγοῦσιν ἢ σμικρὰ καὶ οὐκ ἄξια τῆς ὑπερβολῆς τοῦ νοσήματος οὕτως τὰς ἀποστάσιας ἴσχουσι.

κα'.

Καὶ ἢν μὲν ῥυέντων ἐγκαταλείπηται, ἕτοιμον.

Ἣν χωρὶς τοῦ μὲν ἐγέγραπτο συνδέσμου, σαφὴς ἡ λέξις ἦν. εἰρηκὼς γὰρ ὅτι τοῖς ἐξέρυθρον ἔχουσι τὸ πρόσωπον αἱ ὑποστάσεις γίνονται, μὴ ῥυέντος αἵματος ἐκ ῥινὸς ἢ σμικροῦ ῥυέντος, εἰκότως ἂν ἐπήνεγκεν, ἐὰν λείπηταί τι ῥυέντος, ἕτοιμόν ἐστι τὸ νόσημα πρὸς ἀπόστασιν. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν σύνδεσμος πρόσκειται, προσυπακοῦσαι προσῆκεν, ἢν μὴ ἐγκαταλείπηται, οὐκ ἔσται ἡ ἀπόστασις, οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν, ἅπερ ἀναγράφουσιν ἑαυτοῖς οἱ ἄνθρωποι, τοιαύτας ἐστὶ λέξεις εὑρεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐν συγγράμμασιν, ὡς τοῦ μὲν συνδέσμου προειρημένου, μηκέτ' ἀνταποδοθῆναι μηδὲν

sanguinis aut modicum neque morbi magnitudine dignum effluxerit, hunc in modum abscessus eveniunt.

XXI.

Et quidem si quid ex his quae effluunt, intus relinquatur, promptus est ad abscessum morbus.

Nisi ea conjunctio, *quidem*, scripta fuisset, perspicua narratio esset. Nam quum dixisset, faciem valde rubicundam habentibus non effuso de naribus sanguine aut pauco effuso abscessus excitari, merito subjunxit, si effuso aliquid relinquitur, ad abscessum morbus paratus est. At quoniam ea conjunctio, *quidem*, adjecta est, subintelligere praeterea convenit, sin autem intus aliquid non relinquitur, abscessus non erit. Non solum autem in commentariis, quos sibi ipsi homines conscribunt, hujusmodi locutiones juvare licet, sed etiam in libris accurate scriptis, ut conjunctione *quidem* praeposita, nihil praeterea ipsi

αὐτῷ, καὶ τοῦτ' ἔγνων μάλιστα τοὺς περὶ τὸν Διοσκορίδην εἰδότας, ἐπειδὴ καὶ γραμματικώτεροι τῶν ἄλλων εἶναι προσποιοῦνται, φυλάξαι τὴν παλαιὰν γραφὴν, ἣν οἵ τ' ἐξηγηταὶ πάντες ἴσασι καὶ τὰ ἀντίγραφα πάντ' ἔχουσι, ἢ εἴπερ ἐδόκει περιττὸς ὁ μὲν σύνδεσμος εἶναι, περιελεῖν αὐτὸν τολμῆσαν μᾶλλον, οὐ μεταγράφειν εἰς τὸ μή. τὸ γὰρ καὶ ἢν μὴ ῥυέντων ἐγκαταλείπηται, ἕτοιμον ἑαυτῷ μάχεται, τοῦ μὲν ἐγκαταλείπηται, τὰ μὴ τελέως, ἀλλ' ἐκ μέρους κενούμενα δηλοῦντος, τοῦ δὲ καὶ ἢν μὴ ῥυέντων, τοὐναντίον ἐμφαίνεται, ὥσπερ καὶ τοῦ δαψιλῶς ῥυῆναι. καθάπερ οὖν ἐπὶ τούτου, τὸ ἐγκαταλείπηται λέγειν οὐ προσῆκον, οὕτως οὐδ' ἐφ' οὗ μηδ' ὅλως ἐῤῥύη. καὶ γὰρ εἰ μὴ ἐπὶ τοῦ λυποῦντος χυμοῦ δεξόμεθα, τὸ ἐγκαταλείπεσθαι λελέχθαι, καθάπερ ἔνιοι βούλονται, πρὸς τὸ νόσημα μεταδόντες τὸν λόγον ὡς ἐν ταῖς ἐλλιπέσιν αἱμοῤῥαγίαις, ἐγκαταλείπεται νοῦν ἕξει. ῥυέντος γὰρ αἵματος, οὐ μὴν αὐτάρκως, ἐλλιπεῖς

respondens fubjungatur. Id autem maxime Diofcoridis fectatores animadvertiffe novimus: quippe qui fe magis quam alios grammaticae peritos effe jactant et veterem lectionem tuentur, quam omnes explanatores agnofcunt et omnes codices retinent. Aut fi conjunctio *quidem* plane fupervacua vifa fuiffet, ipfam expungere quam in hanc vocem, *non*, convertere maluiffent. Haec enim locutio, etfi non effufis intus relinquitur, paratus eft, fecum ipfa pugnat, hac voce, intus relinquitur, ea, quae non in totum, fed ex parte evacuata funt, fignificante; ea vero etfi non effufis, contrarium indicante, ficut et hac copiofe fluxiffe. Quemadmodum igitur hoc loco, intus relinquitur, dicere non convenit, ita et neque ubi nihil prorfus effluxit. Nam nifi de vexante humore intus relinqui dictum effe, ut nonnulli voluerunt, acceperimus, ifti enim ad morbum orationem referunt, quod in fanguinis parcis effufionibus accidere folet, haec pars, intus relinquitur, infinuat. Effufo enim fanguine, fed non quantum fatis

αἱ κρίσεις γίνονται τῶν νόσων, ἐφ' ὧν προσήκει λέγεσθαι τὸ ἐγκαταλείπεσθαι.

κβ'.

[408] Δίψα ἐγκαταλειφθεῖσα καὶ στόματος ἐπιξηρασίη καὶ ἀηδίη καὶ ἀποσιτίη τοῦτον τὸν λόγον.

Ὅταν τοῦ πυρετοῦ παυσαμένου μείνῃ τινὰ τῶν συμπτωμάτων, ἐγκαταλείπεσθαί τι λέγεται τῆς νόσου λείψανον. ἐμνημόνευσεν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἐν παραδείγματι τῶν κυριώτατα ὑπολειπομένων, δίψαν καὶ στόματος ξηρότητα καὶ ἀηδίαν καὶ ἀποσιτίαν, τουτέστιν ἀνορεξίαν, ὥστε ἐξήγησις αὕτη ἡ ῥῆσίς ἐστι τοῦ προειρημένου κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ῥῆσιν, ἔνθα φησὶ, καὶ ἢν μὲν ῥυέντων ἐγκαταλείπηται. διττῶς γὰρ ἀκούομεν τοῦ ἐγκαταλείπεσθαι, καθ' ἕνα μὲν τρόπον ἐπὶ τοῦ νοσοποιοῦντος χυμοῦ, καθ' ἕτερον δὲ ἐπὶ τῆς

eſt, imperfectae morborum judicationes fiunt, in quibus iſtud, intus relinquitur, dicere conveniens eſt.

XXII.

Eadem ratione ſi ſitis remaneat, orisque ſiccitas et inſuavitas et cibi faſtidium.

Quando finita febre altera ſymptomata remanent, aliquid intus relinqui morbi reliquiarum dicitur. Hippocrates igitur eorum exempli cauſa meminit, quae inter remanentia principatum obtinent, ſitis videlicet et oris ſiccitatis et inſuavitatis et inappetentiae, id eſt privationis appetitus. Quare hujusmodi ſermo id, quod in antecedente comprehenſum eſt, enucleat, ubi ajebat: etſi quidem effuſis intus relinquatur. Bifariam enim intus relinqui intelligimus, uno quidem modo humorem morbi

νοσώδους διαθέσεως. ἐξηγεῖται οὖν τὰ γνωρίσματα τῆς ἐγκαταλειπομένης διαθέσεως νοσώδους.

κγ'.

Πυρετοὶ δὲ οὐκ ὀξεῖς οἱ τοιοῦτοι, ὑποστροφώδεες δέ.

Καὶ τοῦθ' ἕν ἐστι τῶν συντελούντων εἰς τὴν τῶν ἐσομένων ἀποσκημμάτων πρόγνωσιν. οἱ γὰρ ὀξεῖς πυρετοὶ καὶ ταχέως κρίνονται καὶ δι' ἐκκρίσεων ἔχουσι τελέαν τὴν λύσιν. οἱ δ' οὐκ ὀξεῖς καλούμενοι ὑποστροφώδεες καὶ χρονίζουσι καὶ λύσεις ἐλλιπεῖς ποιησάμενοι, μετὰ ταῦτα πάλιν ὑποστρέφουσι καὶ δευτέραν ἔκκρισιν ἐξ ἀποσκήμματος ἔχουσι τελέαν τὴν λύσιν.

κδ'.

Τὰ ἐγκαταλειπόμενα μετὰ κρίσιν ὑποστροφώδεα.

auctorem, altero autem morbofum affectum; nunc morbofi affectus intus relicti figna explanat.

XXIII.

Febres autem non acutae hujusmodi funt; fed quae reverfiones faciunt.

Et hoc unum ex iis eft, quae ad futurorum abfceffuum praefenfionem faciunt; fiquidem acutae febres cito judicantur et per excretionem ex toto confumuntur; non acutae autem, quae revertentes nominantur et diuturnae funt et imperfectas folutiones habent: poftea rurfum exoriuntur et per fecundam in abfceffum expulfionem integre folvuntur.

XXIV.

Quae poft judicationem relinquuntur, recidivas facere confueverunt.

Ἡ αὐτὴ ῥῆσις ἤδε κἀν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν γέγραπται καὶ μετὰ ταύτην ἄλλαι μέχρι τῆς, ὅσοι τριταιοφυεῖς, ἃς ὑπερβησόμεθα διὰ τὸ προεξηγήσασθαι.

κέ.

[409] Τὸ γοῦν πρῶτον σπληνῶν ἐπάρσιες ἢν μὴ ἐς ἄρθρα τελευτήσῃ ἢ αἱμοῤῥαγίη γένηται ἢ δεξιοῦ ὑποχονδρίου ἔντασις, ἢν μὴ ἐξοδεύῃ οὖρα. αὐτὴ γὰρ ἡ ἐγκατάληψις ἀμφοτέρων αἱ ὑποστροφαὶ τουτέων εἰκότως. ἀπόστασιν οὖν ποιέεσθαι αὐτῶν μὴ γινομένας. τὰς δὲ ἐκκλίνειν γινομένας, τὰς δὲ ἀποδέχεσθαι ἢν ἴωσιν, οἵας δεῖ καὶ ᾗ δεῖ. ὁκόσαι δὲ μὴ σφόδρα ξυνδρῶν, τὰς δὲ ἀποτρέπειν, ἢν πάντῃ ἀξύμφοροι ὦσι. μάλιστα δὲ ταύτας μελλούσας· εἰ δὲ μὴ, ἀρχομένας ἄρτι.

Hic idem fermo et in fecundo de morbis popularibus fcriptus eft et poft hunc alii ad eum ufque, quaecunque tertianae naturam habent, quos fupra declaratos praeteribimus.

XXV.

Primum itaque lienum tumores, nifi in articulos definant vel fanguis a naribus profluat aut dextri hypochondrii contenfio, nifi urinae exierint et vias fibi fecerint. Ipfa namque utrorumque interceptio horum jure quodam recidivas faciet. In igitur abfceffus procurare convenit, fi non fiant; qui vero jam fiunt, declinare, eos autem, qui, quales et qua oportet prodierunt, recipere. Qui vero non fatis prodeunt, eos juvare decet; alios vero prorfus inutiles advertere et maxime qui futuri funt, alioqui quum recens coeperint.

κστʹ.

Ὅσοι τριταιοφυεῖς, τούτοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ.

Τίνας ποτὲ λέγει τριταιοφυεῖς, ἐξήγηται, διότι καὶ περὶ τῶν ἡμιτριταίων τε καὶ τῶν παρεκτεταμένων τριταίων. ἓν γὰρ μόνον ὡμολόγηται τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς ἐν τῇ τῶν εἰρημένων ὀνομάτων ἐξηγήσει, τὸ κατὰ τῶν ἀκριβῶν τριταίων ὡς ἐντὸς τῶν δώδεκα ὡρῶν αὐτὸν περιγράφεσθαι, τὰς δὲ ὑπολοίπους ὥρας ἀπυρέτους εἶναι. τῆς γὰρ τῶν μεθοδικῶν ἀλλοκότου χρήσεως τοῦ τῶν ἡμιτριταίων ὀνόματος οὐδὲ μεμνῆσθαι καλόν. εἴπερ δὲ ὁ ἀκριβὴς τριταῖος ἐλάττονα τῶν δώδεκα ὡρῶν ἔχει τὸν παροξυσμὸν, ὁ πέντε καὶ δέκα ὥρας παροξυνόμενος ἅπαντα τὸν ὑπόλοιπον ἔχων χρόνον ἀπύρετον, ὀνομασθήσεται τριταῖος ἁπλῶς ἄνευ προσθήκης. εἰ δὲ βούλοιτό τις ἀκριβολογεῖσθαι, τριταῖος οὐκ ἀκριβής. καὶ εἴπερ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης εἶπεν, πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται,

XXVI.

Quaecunque tertianae naturam habent, his nox ante accessionem molesta est.

Quasnam febres tertianae naturam habentes intelligat, explanatum fuit, semitertianas videlicet et extensas tertianas. In uno enim solo recentiores medici concordant tum praedicta vocabula enucleant, in exquisitis scilicet tertianis, quod intra duodecim horarum spatium tertianae exacerbatio conscribitur, reliquae autem horae febre vacant, de methodicorum namque menstruoso semitertianarum nominis abusu neque ulla mentio facienda est. At si exquisita tertiana minorem quam duodecim horarum accessionem habet, cujus accessio quintedecim horarum spatio continetur, ea tertiana simpliciter absque ulla adjectione vocabitur, ac si quis accuratius loqui velit, tertiana non exquisita. Atqui si ipse Hippocrates pronunciavit: Febres, quaecunque non intermittentes tertio quo-

πάντες κακοί. ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνον. ἅπαντες οἱ διὰ τρίτης μὲν παροξυνόμενοι, παυόμενοι δὲ εἰς ἀπυρεξίαν, ἀκίνδυνοι γενήσονται. ἀλλ᾽ εἴπερ ἀκινδύνους τούους εἶναι φήσομεν ἑπόμενοι τῇ γνώμῃ τοῦ Ἱπποκράτους, οὐκ ἀκίνδυνον δὲ τὸ ἡμιτριταῖον αὐτὸς οἶδεν, οὐκ ἔσται τῶν διαλειπόντων ὁ πυρετὸς οὗτος. ἀλλ᾽ οἱ μὲν οὐκ ἔλαττον τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ἔχοντες τὸ τοῦ διαλείμματος, ἅπαντες ἁπλῶς τριταῖοι λεχθήσονται. οἷς δὲ τὸ μὲν διάλειμμα τοῦ χρόνου τούτου βραχύτερον, οἱ δὲ παροξυσμοὶ μακρότεροι, οὗτοι παρεκτεταμένοι τριταῖοι. προσήκουσι δὲ τοὐπίπαν εἰς τὰ τρία διαστήματα, τεττάρων τῶν πάντων [410] ὄντων κατὰ τὴν διὰ τρίτης ἡμέρας περίοδον. δύο μὲν γὰρ ἡμέραι, δύο δὲ νύκτες ἐν τῷ μεταξὺ τῶν δύο παροξυσμῶν γίνονται πᾶσι τοῖς διὰ τρίτης παροξυνομένοις. σπανίως δ᾽ εὕροις τὸν ὑπὲρ τὰ τρία διαστήματα παροξυνόμενον εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνούμενον, ὃν οἱ περὶ τὸν Ἀγαθῖνον εἰώθασι μέγαν ἡμιτριταῖον ὀνομάζειν. ὥσπερ

que die vehementiores evadunt, omnes malae; quocunque autem modo intermittant, nullum inftare periculum fignum eft, omnes tertio quoque die exacerbatae, in integritatem autem definentes, difcrimine vacabunt. Quod fi mentem Hippocratis fequentes has difcrimine vacare dixerimus, femitertianam vero ipfe non fine difcrimine effe cognovit, ex intermittentium numero febris ifta non fuerit; fed febres, quarum integritatis tempus non brevius horis viginti quatuor eft, omnes fimpliciter tertianae vocabuntur; quibus vero integritatis intervallum hoc tempore brevius eft, exacerbationes vero longiores, iftae protenfae tertianae dicuntur. Verum quum quatuor omnia intervalla fint, omnino ad tria ufque perveniunt fecundum eum, qui tertio quoque die fit, circuitum. Duo namque dies duaeque noctes inter duas acceffiones interponuntur in omnibus, quam tertio quoque die exacerbantur; raro autem febrem ultra tria intervalla exacerbatam et ad integritatem finientem reperies, quam Agathinus magnam femiter-

γε μέσον μὲν, ᾧ χρόνος ἴσος γίνεται παροξυσμοῦ τε καὶ διαλείμματος, ᾧ μείων ὁ τοῦ παροξυσμοῦ χρόνος. ᾧ δ' ἐντὸς τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ὁ χρόνος περιγράφεται τοῦ παροξυσμοῦ, μικρὸν ἡμιτριταῖον ὀνομάζουσι τοῦτον, ὥστε οὔτε τριταῖον οὔτε παρεκτεταμένον ὀνομάζει ποτὲ τριταῖον. εἰ γὰρ ὁ μὲν ἀκριβὴς τριταῖος οὐχ ὑπερβάλλει τὰς δώδεκα ὥρας, ὁ δ' ὑπὲρ ταύτας εὐθὺς ἐστι μακρὸς τριταῖος, οὐδεὶς ἔσται τριταῖος ἁπλῶς, ἔτι δὲ μᾶλλον οὐδ' ἐκτεταμένος τριταῖος· οὐχ ὑπαρχόντων δὲ τούτων, οὐδ' ἀκριβῆ τριταῖον ὀνομάζειν ἀναγκαῖον ἔσται. μηδενὸς γὰρ ἀκριβοῦς ὄντος, ἡ προσθήκη ματαία. πῶς οὖν ὁ Ἱπποκράτης ἀκριβῆ τριταῖον εἴωθε καλεῖν, ἐνὸν ἁπλῶς ὀνομάζειν τριταῖον, εἴπερ οὗτος μόνος ἐστὶ τριταῖος ὁ τῶν δώδεκα ὡρῶν ὀλιγοχρονιώτερον ἔχων τὸν παροξυσμόν. εὔδηλον οὖν ὅτι τοῦτον μὲν ἀκριβῆ καλεῖ καὶ μᾶλλόν ἐστι τὸν καὶ τὰ ἄλλα ἔχοντα γνωρίσματα τὰ γεγραμμένα πρὸς ἡμῶν ἐν τοῖς περὶ κρίσεων (464) ὑπομνήμασιν. ἁπλῶς δὲ τριταῖον τὸν ὑπὲρ τὰς

tianam appellare confuevit, quemadmodum illam mediam, cujus accessionis integritatisque tempora aequalia funt, cujus accessionis tempus brevius eft et cui intra quatuor et viginti horarum fpatium accessionis tempus concluditur, hunc parvam femitertianam vocat, quare neque tertianam neque protenfam tertianam unquam nominat. Nam fi exacta tertiana duodecim horas non fuperat, has autem fuperans illico longa tertiana eft, nulla erit tertiana fimpliciter: adhuc vero magis, neque extenfa tertiana, quibus haud pofitis, neque exactam tertianam nominare neceffe fuerit; quum nulla enim fit non exacta, adjectio haec vana erit. Quonam igitur pacto exquifitam tertianam Hippocrates appellare confuevit, quum tertianam fimpliciter appellare liceret, fi quidem ea fola tertiana eft, quae duodecim horis breviorem accessionem habet? Conftat igitur hanc ab eo exquifitam tertianam effe vocatam, adhuc magis eam, quae et alias notas a nobis in commentariis de judicationibus fcriptas habeat; fimpliciter vero

Ed. Chart. IX. [411.] Ed. Baf. V. (461.)

ἄνευ τῶν ἀκριβῶν τριταίων. εἰ δέ ποτε κἀπὶ τούτων γένηται, κρίσιν ἔπεσθαι σημαίνει κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν καὶ μάλιστ' εἰ καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ γενήσεσθαι τὴν κρίσιν ὁμολογεῖ.

κζ'.

Βῆχες ξηραὶ, βραχέα ἐρεθίζουσαι, ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσι, κἂν οὐ κατὰ λόγον διψώδεες, οὐδὲ γλῶσσαι καταπεφρυγμέναι, οὐ τῷ θηριώδει, ἀλλὰ τῷ πνεύματι. δῆλον δέ· ὅταν γὰρ διαλέγωνται ἢ χάσκωσι, τότε βήσσουσιν. ὅταν δὲ μὴ, οὔ. τοῦτο δ' ἐν τοῖσι κοπιώδεσι πυρετοῖσι μάλιστα γίνεται.

Καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἔγραψεν περὶ τῶν αὐτῶν ὧδέ πως. ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ, βραχὺ ἐρεθίζουσιν ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεές εἰσι. τὸ τοίνυν οὐ πάνυ τι διψώδεες ἴσον δύναται τῷ οὐ κατὰ

febribus, praeter exquifitas tertianas, nox ante acceffionem revera molefta effe folet. Quod fi et in exactis tertianis id nonnunquam eveniat, judicationem fequenti die futuram portendit potiffimumque fi et reliqua futurae judicationis indicia confentiant.

XXVII.

Tuffes aridae parum irritantes in febribus ardentibus, etfi non fecundum proportionem fiticulofae, neque linguae valde torrefactae, non ferino, fed fpiritu; conftat autem: Quando enim loquuntur aut os hiat, tunc tuffiunt. Quando non loquuntur, neque hiant, non tuffiunt; hoc vero in febribus laboriofis maxime evenit.

Et in aphorifmis de iisdem hoc pacto fcripfit: quaecunque diutius tuffes aridae parum irritant in febribus ardentibus, non admodum fiticulofi funt. Id igitur non admodum fiticulofi id fignificat, quod non fecundum por-

λόγον διψώδεις. ἐν γὰρ τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς ἄνευ ξηρᾶς βηχὸς ἰσχυρῶς γίνονται διψώδεις. ἐὰν δὲ προσγένηται ξηρὰ βὴξ, ἄδιψοι μὲν οὐ δύνανται γενέσθαι. θραύεται δ᾽ αὐτῶν τὸ σφοδρὸν τοῦ δίψους, ὡς διψῆν μὲν ἔτι, μὴ μέντοι κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πυρετοῦ. τὸ δ᾽ ἐρεθιζούσας βραχέα γίνεσθαι τὰς βῆχας οὐκ ἀργῶς πρόσκειται. σφοδραὶ γὰρ γινόμεναι διαθερμαίνουσι τὰ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα μόρια. κἀκ τούτου τόν τε πυρετὸν ἐπαύξουσι καὶ τὴν βῆχα. μικραὶ δ᾽ εἴπερ εἶεν αἱ βῆχες ἐκ διαλειμμάτων τε μακροτέρων γινόμεναι, μέχρι τοσούτου κινοῦσι τὰ μόρια, μέχρι τοῦ παραγενέσθαι τινὰ εἰς αὐτὰ ὑγρότητα. καὶ οὕτω συμβήσεται μήτε σπαράττειν αὐτὰς ἰσχυρῶς μήτε ἐξάπτειν τὸν πυρετὸν, ὑγρότητά τε παρέχειν τοῖς μορίοις πρὸς τὰ κινούμενα, κατὰ τὰς βῆχας ἀφικνουμένην μετρίας, δι᾽ ἣν οἱ κάμνοντες ἀδιψότεροι γενήσονται. γινομένων δὲ βηχῶν καὶ διά τινα κακοήθειαν τοῦ νοσήματος, ἣν ἐφεξῆς ὁποία τίς ἐστιν ἐρῶ, ταύτης ἀφορίζων τὰς ἐν τῷ νῦν λόγῳ βῆχας, οὐ τῷ θηριώδει φησὶν αὐτὰς, ἀλλὰ

portionem fiticulofi. In ardentibus namque febribus fine arida tuffi magnopere fitiunt; quod fi tuffis arida accedat, fiti quidem carere non poffunt, fed ipforum fitis acrimonia retunditur, ut aliquantum plane, fed non fecundum febris magnitudinem fitiant. Illud autem, parum irritantes tuffes excitari, non fruftra adjicitur: nam vehementes fi fiant, pectoris pulmonisque partes calefaciunt, atque inde febrem fitimque adaugent, ac fi pufillae tuffes fint et per longiora intervalla excitentur, tantifper membra commovent, dum in ipfa humor aliquis delabatur, atque ita evenit neque tuffes vehementer agitare, neque febrem accendere humoreque particulas irrigare, ad ipfos modica tuffi commotas defluente, propter quem laborantes minus fiticulofi reddentur. Siccis autem tuffibus ex aliqua etiam morbi malignitate nafcentibus, quam deinceps qualisnam fit dicam, ab eis has, de quibus tunc loquitur, diftinguens, ait, non ferino, fed fpiritu. Aliqui vero fimpli-

τῷ πνίγεσθαι. τινὲς δ᾽ οὐχ ἁπλῶς τὸ κακόηθες ἅπαν ἡγοῦνται λέγειν αὐτὸν θηριῶδες, ἀλλ᾽ ἔνιοι μὲν τὴν φθίσιν, ἐπειδὴ γρυπουμένων τῶν ὀνύχων, θηρίοις κατά γε τοῦτο ἐοικότες φαίνονται. τινὲς δὲ θηρίωμα καλεῖσθαί φασιν ἰδίως τὸ ἐν τῷ πνεύμονι ἕλκος. ἔνιοι δ᾽ ὅταν ἐπὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἀνέλθωσιν ἕλμινθες, ἐρεθίζειν αὐτὰς φασι βῆχας, μήτε λόγῳ τοῦτο ἀποδεῖξαι δυνάμενοι, μήτε τῇ πείρᾳ. τὸ κακόηθες οὖν ἄμεινον ἀκούειν θηριῶδες, ἐάν τε ἀπὸ κεφαλῆς καταφερομένου ῥεύματος βήττωσιν, ἐάν τε ἐφ᾽ ἕλκει τῶν κατά τι τῶν ἀναπνευστικῶν, ἢ τοῖς κατὰ ταῦτα γινομένοις ἀποστήμασιν, ἐάν τε ἐπὶ τοῖς καλουμένοις ἐμπυήμασιν. ἕτεραι δὲ τούτων εἰσὶν αἱ κακόηθες οὐκ ἔχουσαι [412] διὰ δυσκρασίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἢ τραχύτητα τῆς φάρυγγος ἢ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἀποτελούμενα, ποτὲ μὲν ἐξ ἐδεσμάτων ἢ πομάτων τραχυνόντων, ἐνίοτε δὲ κἀκ τοῦ περιέχοντος ἀέρος. ἐν γοῦν ἀφορισμοῖς αὐτὸς ἔγραψεν· Ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραί, δυσουρίαι φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων,

citer ipfum omnem malignitatem, ferinum, vocare arbitrantur; fed alii quidem phthifin, quoniam curvefcentibus unguibus feris, quantum ad hoc attinet, fimiles effe videntur; alii vero, cum in os ventriculi lumbrici adfcenderint, tunc ipfos tuffes excitare ajunt, neque tamen ratione hoc, neque experientia demonftrare poffunt. Ferinum igitur fatius eft malignum intelligere, five ex capite humore deftillante, five ex alicujus fpirabilium vifcerum ulcere, five ex aliquo in iisdem orto abfceffu, five ob ea, quae vocantur empyemata, tuffiant; aliae vero tuffes funt ab eis diverfae . . . ., quae malignae non funt aut ex inftrumentorum fpirabilium intemperie aut faucium arteriaeve afperitate obortae, nonnunquam etiam ex alimentis potionibusve exafperantibus, alias vero et ex ambientis aëris qualitate concitatae. In aphorifmis enim ipfe fcripfit: fi vero aquilonia tempeftas fuerit, tuffes, fauces, ventres duri, difficultates urinae, horridi, dolores cofta-

στηθέων. ὁ γὰρ εἰσπνεόμενος ἀὴρ, ὅταν ἱκανῶς ᾖ ψυχρὸς, ἐνίοτε μὲν τὰ κατὰ τὴν φάρυγγά τε καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν μόρια τραχύνει τε καὶ καταψύχει, ποτὲ δὲ καὶ τῷ πνεύμονι παντὶ καὶ τῷ θώρακι δυσκρασίαν ἐργάζεται· πολλάκις δ᾽ ἀμφότερα τὰ εἰρημένα συμπίπτει καὶ βήσσουσι μετρίως ἐπ᾽ αὐτοῖς βῆχας ξηράς. σημεῖον δὲ τῶν οὕτως ἐχόντων ἐστὶ τὸ ἐρεθίζεσθαι κατὰ τὰς εἰσπνοὰς, ὅταν ἀθρόως ἐμπίπτῃ διαλεγομένοις τε καὶ χάσκουσι καὶ διὰ τοῦ στόματος εἰσπνέουσιν. ὅταν δὲ διά τε τῆς ῥινὸς εἰσπνέωσι καὶ θερμὸν τὸν ἔξωθεν ἀέρα κατὰ τὸν οἶκον αὐτῶν ἐργάσηταί τις ἢ παντάπασιν ἐλάχιστα βήσσουσιν ἢ οὐδ᾽ ὅλως, διὸ καὶ πρὸ τῶν ῥινῶν ὀθόνιον ἔνιοι προστιθέντες οὕτως εἰσπνέουσι, πεπειραμένοι παροξύνεσθαι τὰς βῆχας, ὅταν ἀθρόως ᾖ ψυχρὸς ὁ ἔξωθεν ἀὴρ ὁμιλῶν τοῖς προκατεψυγμένοις τε καὶ τετραχυσμένοις μορίοις. μάλιστα δέ φησιν ἐν τοῖς κοπιώδεσι πυρετοῖς τοῦτο γίνεσθαι. τίνας δὲ κοπιώδεις ὀνομάζει πυρετοὺς, ἄδηλον. ἆρά γε τοὺς διὰ τὰς σφοδρὰς κινήσεις γινομένους, ἢ κἂν αὐτόματοι συστῶσι

rum, pectorum. Aër namque admodum frigidus inſpiratus interdum faucium aſperaeque arteriae loca exaſperat atque refrigerat, nonnunquam et toti pulmoni pectorique intemperiem affert, ſaepius vero et ambo haec contingunt modiceque ex his arida tuſſicula vexantur. Quod haec ita ſe habeant, ſignum eſt, ipſos cum ſpiritum attrahunt, ad tuſſim provocari, cum multus ſimul aër ipſis loquentibus et hiantibus et ore ſpiritum ducentibus intraverit, ſed cum per nares attrahunt et aërem externum quispiam in aedibus ipſorum calefecerit, tunc aut omnino parum aut nequaquam tuſſiunt. Quocirca et ob nares quidam panniculum ponentes, ita inſpirant, exacerbari tuſſim experti, cum aër externus frigidus multus ſimul membris prius refrigeratis atque exaſperatis obvius fiat. Maxime autem laborioſis febribus id accidere inquit; quas autem laborioſas febres vocet, ignotum eſt, num eas quae ex vehementibus motionibus accenduntur, an eas quae ſponte

τὴν κοπιώδη φέροντας αἴσθησιν. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα σχεδὸν οὐδὲ παραφυλάττει τὶς ἰατρὸς, οὔτε τῶν νῦν ὄντων οὔτε τῶν ἔμπροσθεν γεγονότων, καίτοι παράδειγμα τὴν Ἱπποκράτους ἔχοντες ἀκρίβειαν, ἣν ἐχρῆν μιμεῖσθαι, τοὺς ἀληθείας ἀντιποιουμένους αὐτῆς δι' ἑαυτὴν, οὐ διὰ δόξαν ἢ χρηματισμόν. ἐγὼ δ' οὖν ἐνόησα ἄμεινον εἶναι τῇ πείρᾳ βασανίσαι τὸ λεγόμενον. τοῖς μὲν (465) ἀπὸ τῶν ἔξωθεν πόνων κοπιώδεσι πυρετοῖς εἶδον ἐπιγινόμενα τοιαῦτα βηχία, τοῖς δ' ἄλλοις οὐ πάντως τι, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς διὰ τοὺς ἔξωθεν πόνους οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ τοῖς γε ἐν κρύει καμινουσι καὶ τοῖς ἐν θάλπει σφοδρῷ καὶ μάλιστα δι' ὁδοῦ κόνιν ἐχούσης, ὥστε καὶ κατὰ συμβεβηκός τι μᾶλλον, οὐ διὰ τὴν κοπιώδη διάθεσιν ἐφαίνοντό μοι βήττειν. τῷ γὰρ τραχυνθῆναι τὰ περὶ τὴν φάρυγγα χωρία, διὰ κρύος ὡς ἔφην, ἢ κόνιν ἢ τὴν ἐκ τοῦ περιέχοντος αὐτοῖς ἐγγινομένην ἄμετρον ξηρότητα καὶ πρὸς τούτοις ἔτι διὰ τὴν δυσκρασίαν τῶν αὐτῶν ὀργάνων οὗτοι βήττουσιν. ἐμάθετε γὰρ ὅτι καὶ διὰ δυσκρασίαν γίνονται βῆχες.

---

lassitudinis sensum inferentes exoriuntur: hujusmodi sane differentias nullus fere aut nostrae tempestatis medicus aut antiquus observat, etsi exemplum Hippocratis habeant, quam imitari eos deceret, qui veritatem ipsam propter se, non gloriae aut lucri causa consequi student. Ego vero, quod dictum est, experientia examinare satius esse animadverti. Laboriosis quidem febribus ab externis fatigationibus artis hujusmodi tussiculas accidere conspexi; aliis vero non omnino. Quin et ipsis febribus ab externis laboribus ortis non simpliciter, sed per frigus aut vehementem aestum et maxime in via pulverulenta laborantibus. Quamobrem et ex accidente quodam potius, quam ex laborioso affectu tussire mihi videbantur. Nam propterea, quod faucium loca, ob frigus, ut dixi, aut pulverem aut immodicam ariditatem ipsis ab aëre circumfuso genitam exasperata sint, ad haec etiam propter ipsorum instrumentorum intemperiem isti tussi divexantur: siquidem et propter intemperiem tusses existere alibi didicistis.

κη'.

Μηδὲν ὑπερορᾷν, μηδὲν εἰκῇ.

Τοῦτο μὲν καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ λεγόμενόν τε καὶ γραφόμενον οὐδὲν δεῖται πρὸς πίστιν ἢ νόησιν ἑτέρων, ἤτοι προειρημένων ἢ ἐπιφερομένων. ἐνταυθοῖ μέντοι καὶ πάντως προσηκόντως ἐπὶ τῷ προκειμένῳ τέτακται. τὰ γὰρ τοιαῦτα θεωρήματα σμικρὰ καὶ λεπτὰ καὶ οὐδενὸς ἄξια φαίνεται τοῖς πολλοῖς καὶ διὰ τοῦτο ὑπερορῶσιν αὐτῶν, ὥστε μὴ τῷ λόγῳ σκέπεσθαι, μήτε τῇ πείρᾳ περὶ φύσεως τοιούτων πραγμάτων. ὥσπερ δὲ τοῦ μηδὲν [413] δεῖν ὑπερορᾷν παράδειγμά ἐστιν ὁ προειρημένος λόγος, οὕτω καὶ τοῦ μηδὲν προπετῶς, μηδὲ ἀπερισκέπτως συγκατατίθεσθαι, καθάπερ αὐτὸς ἐγὼ κατ' αὐτὴν τὴν πρὸ ταύτης ῥῆσιν ἔπραξα κἂν ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις. οὐ γὰρ Ἱπποκράτους μόνον, ἀλλὰ κἂν τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς, οὐχ ἁπλῶς οἷς ἂν εἴποι τις αὐτῶν πιστεύω. βασανίζω δὲ καὶ αὐτὸς τῇ τε πείρᾳ καὶ τῷ λόγῳ, πότερον ἀληθές ἐστιν ἢ ψεῦδος ὃ

XXVIII.

Nihil contemnere, nihil temere.

Id quidem et ipfum per fe dictum et fcriptum nullo alio ex praedictis aut ex fubfequentibus indiget ut intelligatur aut ipfi fides adhibeatur; hoc vero loco omnino appofite ad id, de quo agitur, haec fententia collocata eft. Hujusmodi namque praecepta plerisque exigua, vilia nulloque pretio digna videntur, atque propterea ab ipfis contemnuntur, ut neque ratione neque experientia harum rerum naturam contemplentur. Quemadmodum vero, quod nihil defpicere oporteat, praedictus fermo exemplum eft, ita etiam quod nihil temere, nihil inconfiderate affirmandum fit, ut ego ipfe in oratione, quae ante hanc eft et in aliis omnibus feci. Neque id in Hippocratis folum fcriptis, fed et in aliis omnibus antiquorum libris obfervo, ut non temere, quae quisque ipforum dixerit, approbem; fed experientia et ratione, verumne an falfum fit, quod

γεγράφασιν. ὅσοι δ' ἂν πρὸς ἑνὸς ἑαυτοὺς ἤτοι δούλους ἢ ἐξελευθέρους ἀπεφήναντο, εὐθέως ἅμα τὸ γεγραμμένον εὑρεῖν τε παρ' αὐτῷ, πιστεύουσιν ἀπερισκέπτως τε καὶ εἰκῆ. καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ μάλιστα καὶ τοῖς κοπιώδεσι ξηρὰς γίνεσθαι βῆχας οὔτε ὁποίοις κοπιώδεσιν εἶπεν ἐζήτησαν. ἆρά γε τοῖς ἀπὸ καμάτων τε καὶ τῆς ἔξωθεν ταλαιπωρίας ἢ καὶ τοῖς χωρὶς τούτων ἴσχουσι τὴν αὐτὴν διάθεσιν, οὔτε πότερον ἁπλῶς ἢ καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ὁ κόπος αὐτοῖς ἐγένετο. ὅπερ δὲ ἐπὶ τούτων, τοῦτο καὶ μυρίων ἄλλων ἴστε συμβαῖνον, αὐτοῖς τε τοῖς τὰ συγγράμματα γράψασι καὶ τοῖς ἐξηγησαμένοις αὐτὰ καὶ πολὺ μᾶλλον ἔτι τούτου τοῖς ὁσημέραι περιτρέχουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἰατροῖς, ἀλόγῳ τριβῇ μόνῃ χρωμένοις. καὶ γὰρ ὑπερορῶσι πολλῶν ὡς μικρῶν, οὐκ εἰδότες ὅτι πολλῶν ἐνίοτε σμικρῶν συνερχομένων ἓν ἐξ αὐτῶν κεφάλαιον ἀξιόλογον ἀθροίζεται, προπετῶς τε συγκατατίθενται τοῖς γεγραμμένοις ὑπό τινος ἀνδρὸς, οὗπερ ἂν αὐτὸς ἑαυτὸν ἕκαστος ἀποφήνῃ δοῦλον. εἰ δὲ μὴ τοῦτό τις ποιήσειεν, ἀλλὰ καὶ

ſcripſerunt, examino. At qui ſe unius auctoris doctrinae veluti ſervos aut libertinos addixerunt, ſimul atque ab eo ſcriptum aliquod invenerunt, inconſiderate ac temere credunt. Ut in hoc dicto maxime laborioſis febribus aridas tuſſes excitari, neque in quibus laborioſis id fieret, quaeſiverunt: numquid ab fatigationibus et externa vexatione, an et citra haec eundem affectum habentibus, neque utrum ſimpliciter, an ex accidenti laſſitudo ipſis evenerit. Quod vero in his, id etiam in aliis infinitis contingere ſciatis et ipſis, qui libros conſcripſerunt et iis, qui eos interpretati ſunt et adhuc multo magis illis medicis, qui quotidie in civitatibus circumcurſant, ſola irrationabili exercitatione utentes. Multa enim iſti velut exigua deſpiciunt, neſcientes multis interdum exiguis conjunctis unam ex ipſis ſummam haud contemnendam integrari, temereque alicujus viri ſcriptis aſſentiunt, cui ipſe ſe ipſum unusquisque ſervum tradiderit. Sin autem

ἕτερόν γε τρόπον ἐνίοτε τῷ φανέντι πιθανῷ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς φαντασίας συγκατατιθέμενος, ἄνευ τοῦ χρόνῳ πολλῷ σκέψασθαι, καθ' ἑαυτόν τε καὶ μετ' ἄλλων ἀπεφήνατο προπετῶς ὑπὲρ τοῦ σπανίως ὀφθέντος, ὡς πολλάκις ἢ διηνεκῶς φαινομένου· καὶ τάς γε ἐν ταῖς αἱρέσεσι διαφωνίας ἐντεῦθεν εἰκὸς μάλιστα γεγονέναι, δοξοσόφων τε καὶ φιλαύτων ἀνθρώπων τὰ πιθανὰ, χωρὶς τοῦ μετὰ πολλῶν πολλάκις ἀνασκέψασθαι, πιστευσάντων ὑπάρχειν ἀληθῆ. καθάπερ δὲ νῦν ἐπὶ σημειωτικοῦ θεωρήματος ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐποιήσαμεν τὸν λόγον, οὕτω κἀπὶ τῶν θεραπευτικῶν, οὐχ ὑπερορᾷν τινὸς χρὴ τῶν δοκούντων εἶναι μικρῶν, οὔτ' εἰκῇ καὶ ἀβασανίστως πιστεύειν ταῖς εἰρημέναις αὐτῶν δυνάμεσιν, ὡς ἐν τῇ θεραπευτικῇ πραγματείᾳ μεμαθήκαμεν.

κθ'.

Ἐκ προσαγωγῆς τἀναντία προσάγειν καὶ διαναπαύειν.

quis id non fecerit, at alio certe modo ei nonnunquam quod primo imaginationis captu verifimile vifum fuerit absque longioris temporis et per fe et una cum aliis contemplatione affentiens, rem raro vifam, perinde ac fi plerumque aut affidue confpiceretur, temere celebrat. Atqui fectarum diffidia hinc maxime orta effe par eft, hominibus fapientiae opinionem affectantibus fibique nimium tribuentibus, quae verifimilia vifa fuerint, non faepius una cum multis confiderata, vera effe credentibus. Quemadmodum vero nunc de fignificativo praecepto exempli loco fermonem fecimus, ita quoque in curativis nullum eorum, quae pufilla effe videantur, fpernendum eft, neque temere atque inexplorate dictis ipforum facultatibus credendum, ut in libris de methodo curandi praecepimus.

XXIX.

Per adjectionem contraria adhibere et interquiefcere.

Θεραπευτικὴν συμβουλὴν καλεῖν ἔξεστί σοι καὶ ὑγιεινὴν αὐτὴν ἐπιδεικνύναι, τό τε μηδὲν ὑπερορᾷν καὶ τὸ μηδὲν εἰκῇ, καθάπερ ἐπὶ παραδείγματός τινος τούτου τοῦ λόγου. τῶν γοῦν ἐθῶν, ὡς μικροῦ παραδείγματος ὑπερορῶσιν ἔνιοι τῶν ἰατρῶν, μηδεμίαν ἀπ' αὐτῶν ἔνδειξιν εἰς διαφορὰν θεραπείας ἡγούμενοι γίνεσθαι, τινὲς δ' οὐχ ὑπερορῶσι μὲν, ἀπὸ δὲ μοχθηρῶν ἐθῶν ἐνίους ἐπὶ τὰ ἐναντία μετάγειν ἐπιχειροῦντες ἀθρόως, οὐ σμικρὰ σφάλλονται. χρὴ δὲ οὔτε ὑπερορᾷν αὐτῶν οὔτ' ἀθρόως μετάγειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ βραχὺ καὶ μετὰ τοῦ διαναπαύειν [414] αὐτούς. διττῶς δέ ἐστι τοῦ διαναπαύειν ῥήματος ἀκοῦσαι. καθ' ἕνα μὲν τρόπον, ἵνα μὴ μόνον τοὐναντίον ἔθος κατὰ βραχὺ μετάγωμέν τινας, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ διαναπαύωμεν ὅλην τὴν μεταβολὴν, οἷον ὅταν ἐξ ἀργίας ἄγωμεν εἰς τὰ γυμνάσια, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν βραχυτάτων ἀρξόμεθα καὶ κατὰ βραχὺ ταῦτα παραυξήσομεν, εἶτα παραβαλοῦμέν ποτε μίαν ἢ καὶ δύο ἡμέρας ἀργάς. καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἐστὶν ἀκοῦσαι τοῦ

Curativum confilium atque falubre hoc tibi appellare licet, Hippocratemque illud, quod prius dixerat, nihil negligere et nihil temere in hoc fermone veluti exemplo declarare. Confuetudines igitur, ut rem pufillam nonnulli medicorum defpiciunt, nullam ab ipfis indicationem, quae medelam commutet, oriri arbitrantes. At alii non contemnunt quidem, a pravis vero confuetudinibus quosdam ad contrarias repente traducere conantes non modico errore tenentur, quandoquidem neque ipfas negligere, neque ftatim traducere convenit, fed paulatim et ipfos interquiefcere permittendo. Bifariam autem verbum *interquiefcere* intelligere poffumus: uno quidem modo ut non folum in contrariam confuetudinem paulatim aliquos transferamus, fed et antequam univerfa mutatio facta fit, inter mutandum quiefcamus, ut quando ex otio ad exercitationes convertimus, primum quidem a breviffimis incipiemus, atque paulatim has adaugebimus, deinde nonnunquam unum vel etiam duos otiofos dies interponemus; altero modo

διαναπαύειν, ὡς ἀντιδιῃρημένου τῷ προσάγειν. ἵν᾽ ἐφ᾽ ὧν μὲν οὐκ ὂν ἔμπροσθεν ἔθος ἐμποιῆσαι βουλόμεθα, προσάγωμεν αὐτὸ κατ᾽ ὀλίγον, ἐφ᾽ ὧν δὲ τὸ πρότερον ὑπάρχον καταλῦσαι, κατὰ βραχὺ πάλιν ἐπὶ τούτων ἀναπαύωμεν.

λ΄.

Τῷ ὄπισθεν κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα ὠφέλησεν.

Οἱ παλαιότεροι τῶν ἐξηγητῶν ὠφέλησεν ἐπὶ παρεληλυθότος χρόνου γεγραμμένον ἐπίστανται. καί φασί γε τὸ μὲν ὠφελεῖ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς γεγράφθαι, καθολικὴν ἀπόφασιν ἐν τούτοις ποιησαμένου τοῦ παλαιοῦ. τὸ δ᾽ ὠφέλησεν ἐνταῦθα πρὸς ὑπόμνησιν αὐτῷ γεγραφότος ἐπὶ τινος ἑνὸς, ἵνα ὅταν ἐπὶ πολλῶν πειραθῇ τοῦ βοηθήματος, ἀποφήνασθαι τολμήσῃ καθόλου περὶ αὐτοῦ. δῆλον δ᾽ ὅτι

haec vox, *interquiefcere*, intelligenda eft, tamquam illi verbo, *adhibere*, contraria fit; ut in quos, quae prius haud inerat, confuetudinem inducere volumus, ipfam paulatim inducamus: a quibus vero prius fervatam removere, paulatim rurfum et iftos quiefcere, hoc eft definere jubeamus.

XXX.

Pofteriora capitis dolentem in fronte recta vena incifa juvit.

Veteres interpretes hoc verbum, *juvit*, in tempore praeterito fcriptum agnofcunt dicuntque in aphorifmis, *juvat*, in praefenti tempore fcriptum effe, antiquo magiftro in eo volumine communem fententiam pronuntiante. Hoc autem loco eum ad propriae memoriae praefidium de uno quodam, *juvit*, fcripfiffe, ut poftea, cum in multis hoc remedium expertus effet, ipfum in univerfum promulgare auderet; conftat autem remedium hoc locale effe

καὶ τοπικόν ἐστι τὸ βοήθημα τοῦτο καὶ ἀντισπαστικὸν ἐπὶ τἀναντία. τὴν δὲ ὀρθὴν ἐν μετώπῳ φλέβα καὶ πρὸ τῆς ἀνατομῆς ἐναργῶς ἐστὶν ἰδεῖν, ἡ δὲ ἀνατομὴ συῤῥεῖν ταῖς ἑκατέρωθεν αὐτὴν ἐπιδείκνυσιν. οὐκ ὀρθῶς οὖν ἔνιοι περὶ τῆς τομῆς ᾠήθησαν λελέχθαι τὸ ὀρθίη. οὐ γὰρ διὰ τὸ σχῆμα τῆς τομῆς ἡ ὠφέλεια γίνεται τοῖς ὀδυνωμένοις, ἀλλὰ διὰ τὴν κένωσιν τοῦ αἵματος.

λα'.

Αἱ διαδέξιες τῶν ὑποχονδρίων, ἐξ οἵων εἰς οἷα καὶ ἄλλαι καὶ τῶν σπλάγχνων τῶν φλεγμονῶν οἷα δύναται, εἴτ' ἐξ ἥπατος σπλὴν καὶ τἀναντία καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Οὐ μόνον ἐξ οἵων καὶ ἄλλαι γεγραμμένον εὑρίσκομεν, ἀλλὰ καὶ ἐξ οἵων οἷα ἀλλοιοῦσι καὶ ἐξ οἵων οἷα ποιοῦσι· καὶ τὴν μὲν πρώτην γραφὴν οἵ τε παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἴσασι καὶ Ῥοῦφος. τὴν δ' ἐξ οἵων οἷα ἀλλοιοῦσιν, οἱ περὶ Σαβῖνον καὶ Διοσκορίδην. τὸ δ' ἐξ οἵων οἷα ποιοῦσιν οἱ

et ad contraria revulforium. Rectam autem in fronte venam et ante diffectionem evidenter confpicere licet; iftam vero una cum illis, quae utrimque adjacent, confluentem effe diffectio oftendit. Haud bene igitur quidam hanc vocem, *recta*, de incifione dictam effe autumant, neque enim propter fectionis figuram, fed propter fanguinis effufionem dolentibus utilitas affertur.

XXXI.

Exceptiones praecordiorum, ex quibus et alia et vifcerum inflammationum, qualia poffunt, five ex jecore lien et e contrario et quaecunque hujusmodi.

Non folum ex qualibus et aliae fcriptum invenimus, fed etiam, ex qualibus qualia alterant et ex qualibus qualia faciunt. Ac primam quidem lectionem enarratores agnofcunt et Rufus; hanc vero, ex qualibus qualia alterant, Sabini Diofcoridisque fectatores; Lyci autem

περὶ τὸν Λύκον. ἔστι δὲ τῆς παλαιᾶς γραφῆς ἡ διάνοια καθολικόν τι διδάσκουσα, τῶν δ' ἄλλων, ἐν μέρει. περὶ γὰρ τῶν καθ' ὑποχόνδριον διαδοχῶν ἀποφαίνονται μόνον, οὐ περὶ πασῶν. ἄμει- (466) νον δὲ ἐν οἷς ἐγχωρεῖ καὶ ἀληθές ἐστι, τὸ καθόλου μᾶλλον ἡγεῖσθαι διδάσκειν αὐτὸν οὐ τὸ κατὰ μέρος. ὁ μὲν οὖν καθόλου λόγος ἐστὶ τοιοῦτος. [415] τὰς δὲ διαδοχὰς ἐπισκέπτεσθαι προσήκει, τάς τε καθ' ὑποχόνδριον καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας, ἐξ οἵων γίνονται παθῶν ἢ μερῶν εἰς οἷα μέρη τε καὶ πάθη, καθάπερ ἐφ' ἥπατός τε καὶ σπληνός. αὐτὸς γὰρ ἐμνημόνευσε τούτων ἕνεκα παραδείγματος, εἰδότων ἡμῶν ἐπικινδύνους μὲν εἶναι τὰς εἰς ἧπαρ ἐκ σπληνὸς, ἀκινδύνους δὲ καὶ πρὸς ἀγαθοῦ μᾶλλον, ὅσαι διαδοχαὶ νοσημάτων ἀφ' ἥπατος εἰς σπλῆνα γίνονται. πάντα δὲ τὰ περὶ τῶν ἀποστάσεων ἅς τε ἡ φύσις εἴωθε μόνη ποιεῖσθαι καθ' ἑαυτὴν, ἃς θ' ἡμεῖς ἢ μετ' ἐκείνης ἢ μόνοι, κατά τε τὸ περὶ χυμῶν καὶ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν προεξήγημαι. καὶ ἄλλαι δέ τινές εἰσι γραφαὶ παρ' ἃς ἔγραψα, κατά τε τήνδε καὶ πολλὰς ἄλλας ῥή-

discipuli, ex qualibus qualia faciunt. Sed antiquae lectionis sententia commune quoddam edocet, aliae vero privatum: de exceptionibus enim solum, quae in praecordiis fiunt, non de omnibus loquuntur. Satius est autem, ubi fieri potest, verumque est arbitrari Hippocratem commune potius, quam privatum documentum tradere. Communis itaque sermo talis est: exceptiones autem considerare convenit et in praecordiis et in aliis omnibus membris ortas, ex quibus affectibus aut locis, in quos affectus et loca fiant, ut in jecore ac liene. Ipse enim istorum exempli causa meminit, nobis scientibus ex liene in jecur exceptiones periculosas esse, discrimine autem vacare, potiusque utiles esse, quaecunque morborum transsumtiones ab jecore in lienem fiunt. Omnia vero, quae ad abscessus pertinent et quos natura sola per se, quosque nos aut una cum ipsa moliri consuevimus et in libro de succis et in secundo de morbis popularibus superius explanavimus. Aliae quoque lectiones sunt praeter eas, quas in hoc et

σεις. ἀλλ' ἐγὼ κατ' ἀρχὰς εὐθέως ὀλίγων ἔφην μνημονεύειν ἐξηγήσεών τε καὶ γραφῶν, ὅπως μὴ πολλὰ γίνωνται τὰ τοῦ προκειμένου γράμματος ὑπομνήματα.

λβ'.

Ἀντισπᾷν, ἢν μὴ ᾗ δεῖ ῥέπῃ, ἢν δὲ ὅπῃ δεῖ, τουτέοισι δεῖ στομοῦν, οἵως ἕκαστα ῥέπῃ.

Ἔμαθες ἤδη καὶ περὶ τούτων, ὡς ἀκτέα μέν ἐστιν ᾗ ῥέπει τῶν συμφερόντων χωρίων, ἀποτρεπτέα δὲ καὶ ἀντισπαστέα τὰ μὴ καλῶς ῥέποντα. τὸ δὲ στομοῦν εἴρηκε νῦν οὐχ ὡς ἐπὶ τῶν ἀποσκημμάτων εἰώθαμεν λέγειν, ἀντὶ τοῦ διελθεῖν σμίλῃ, γενικώτερον δὲ τούτου, καθὸ καὶ τὸ ἀναστομοῦν περιέχεται καὶ φλέβας ἡμῶν ἀναστομούντων ἐν αἱμοῤῥοΐσι καὶ τὰς διὰ ῥινῶν ἢ μήτρας κενώσεις. καί τινας σύριγγας ἐκ χρόνου μὲν ἱκανοῦ συνήθεις, ἐστεγνωμένας δὲ κατά τινα καιρόν. καὶ δι' ὤτων δέ τινος ἐκκαθαιρομένου

in aliis multis locis adfcripfi; fed ego initio ftatim me paucas interpretationes lectionesque memoraturum effe promifi, ne hujusce libri fierent commentaria.

XXXII.

Revellere, fi, quo non oportet, vergat; fin autem, quo oportet, his oportet aperire, quemadmodum fingula vergunt.

Alias jam et haec didicifti, ducenda plane effe, quo vergunt, per convenientes regiones; avertenda autem atque revellenda, quae non bene vergant. Aperire autem dixit nunc, non ut in abfceffibus dicere confuevimus, pro eo quod eft fcalpro dividere; fed in communiori fignificato accipitur, fub quo recludere continetur, et venas nobis in marifcis et venas nafi atque uteri, quum per haec itinera evacuamus, recludentibus et fiftulas aliquas fatis longo tempore patere confuetas, fed aliqua de caufa

συνήθως τὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, ἐπισχεθείσης ἀθρόως τῆς κενώσεως ἰλίγγου καὶ σκοτώσεων ἐπιγενομένων, ἐρεθίσαντες ἐπ᾽ ὦτα διὰ τῶν ἀναστομωτικῶν φαρμάκων, εἴδομεν εὐθέως ὠφεληθέντα τὸν ἄνθρωπον.

λγ΄.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησμώδεα, οἷα Σίμων εἶχε χειμῶνος, ὃς ὅτε πρὸς πῦρ ἀλείψαιτο ἢ θερμῷ λούσαιτο, ὠνίνατο, ἔμετοι οὐκ ὠφέλεον, οἴομαι, εἴ τις ἐξεπυρία, ὀνίνασθαι ἄν.

Ὡς ἐπὶ φυμάτων εἴπομεν ὅσα ὑπὸ θερμοῦ γίνονται χυμοῦ, ταχὺ κρίσιμά τε εἶναι καὶ ἥκιστα πλατέα, τὰ δὲ ὑπὸ ψυχροῦ πλατέα καὶ χρόνια. κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπίστασθαι χρὴ καὶ περὶ τῶν ἐξανθημάτων. οὐ γὰρ ὅλῳ τῷ γένει διαφέρει τῶν φυμάτων, ἀλλὰ τῇ ποιότητι τοῦ γεννῶντος αὐτὰ χυμοῦ. γεννῶνται δὲ καθαιρούσης τὸ βάθος

obftructas. Et aliquo per aures cerebri purgamenta ejicere folito, fi repente evacuatio fuppreffa fit ac proinde vertigo oculorumque tenebrae fupervenerint, fi ad aures materiam per aperientia medicamenta incitemus, ftatim hominem fublevatum noverimus.

XXXIII.

Laetae puftulae non admodum pruriginofae, quales Simon hieme habebat, qui quum ad ignem inungeretur aut calida lavaretur, juvabatur. Vomitus non juvabant. Puto, fi quis calida fomenta adhibuiffet, utilitatem percepiffet.

Ut de tuberculis dicebamus, quaecunque ex calido humore nafcuntur, celeris videlicet ea judicationis effe, ac minime lata; ex frigido vero, lata atque diuturna: eadem ratione et de puftulis differendum eft; neque enim toto genere, fed humoris ipfas generantis qualitate, at tuberculis differunt. Egerminant autem natura corporis

τοῦ σώματος τῆς φύσεως, ὥσπερ ἐνίοτε δι' ἐκκρίσεως, οὕτω καὶ δι' ἀποθέσεως ἐπὶ τὸ δέρμα. τοὺς μὲν γὰρ λεπτο- [416] τέρους τε καὶ ὑδατωδεστέρους χυμοὺς διαφορεῖ λεπτύνουσα. τῶν δὲ παχυτέρων ἐμπλαττομένων τῷ δέρματι καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν ἐπιδερμίδα πυκνὴν οὖσαν, ἐξανθήματα γίνονται. καὶ τοῦτο συμβαίνει μᾶλλον ἐκείνοις, ὅσοις πυκνότερόν τε καὶ σκληρότερόν ἐστι τὸ δέρμα. δυσχερὴς γὰρ ἡ δι' αὐτοῦ γίνεται τῶν παχυτέρων τε καὶ γλισχροτέρων χυμῶν διέξοδος. οὕτως οὖν καὶ τῷ Σίμωνι τοῦ χειμῶνος ἐξανθήματα πλατέα γίνεσθαι, καθ' ὃν ἂν χρόνον ἀξιολόγως θερμανθῇ τὸ σῶμα, λουτροῖς χρησαμένῳ ἢ ἀλειψαμένῳ παρὰ πυρί. τῷ δ' ἄλλῳ χρόνῳ κατὰ τὸ βάθος ἔμεινον οἱ τῶν τοιούτων ἐξανθημάτων αἴτιοι χυμοί. εἶτα φησὶ μηδὲν αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐμέτων ὀνίνασθαι. πότερον δ' αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἦν ὁ συμβουλεύσας χρῆσθαι τοῖς ἐμέτοις ἢ ἄλλος τις, οὐκ ἐδήλωσεν, οὐ μὴν οὐδ' ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐπίστασθαι. μόνον γὰρ ἀρκεῖ τὸ γνῶναι τοὺς πρὸς τὸ δέρμα ῥέψαντας χυμοὺς δι' ἐκείνου χρῆναι κενοῦν. ἐπειδὴ πόῤῥω πάλιν

altiores fedes repurgante, ut nonnunquam per excretionem, ita et per depofitionem ad cutaneas partes. Subtiliores fiquidem dilutioresque fuccos extenuans natura difcutit; craffioribus autem cuti, fed potius pelliculae epidermis, quae vocatur, utpote denfiori inhaerefcentibus puftulae exoriuntur; id magis illis incidit, quicunque denfiore ac duriore cute funt; difficilis eft enim per ipfam pinguiorum tenaciorumque fuccorum tranfitus. In hunc modum igitur et Simoni hieme latas puftulas effloruiffe narrat, quo tempore corpus lavationibus ufo aut prope ignem perunncto infigniter calefactum fuit: alio tempore autem fucci id genus puftularum auctores interius latitabant. Deinde, inquit, ipfum nullum ex vomitibus fructum percepiffe. Utrum vero Hippocrates an alius quispiam vomitionibus uti confuluerit, non declaravit; verum neque id fcire nobis neceffe eft: tantum illud noviffe fatis fit, fuccos ad cutem vergentes per eam effe evacuandos: nam iterum ad intima corporis revulfio ipfis valde

αὐτοῖς ἐστιν ἡ εἰς τὸ βάθος ἀντίσπασις, ὡς διὰ γαστρὸς ἢ ἐμέτων ἐκκενοῦσθαι. ἴσως οὖν οἰήσῃ με λέγειν μηδέποτε καθάρσει χρῆσθαι τῇ διὰ γαστρὸς ἐπὶ τῶν τοιούτων· ἐγὼ δ' οὔ φημι τοῦτο, μεμάθηκας γὰρ ἐν τοῖς θεραπευτικοῖς ὠφελίμους εἶναι τὰς καθάρσεις ἐφ' ὧν ἡ περιουσία τῶν χυμῶν ἐστὶ παμπόλλη. πρὶν γὰρ οὕτω κενῶσαι, τὸ πλεονάζον αὐτῆς ἢ διὰ φλεβοτομίας ἢ διὰ καθάρσεως, ἐάν τις ἐκπυριῶν μόνον, ὅπερ ἐστὶ τοῖς θερμαίνουσι χρώμενος, ἐπιχειρῇ διαφορεῖν, ἐπισπάσεται μᾶλλον ἢ κενώσει διὰ τοῦ δέρματος· ἀλλ' ἥ γε τῶν ἐμπεπλασμένων τῷ δέρματι πάντως θεραπεία ἐστὶ διὰ τῶν ἐκπυριώντων τε καὶ θερμαινόντων φαρμάκων, καὶ μάλισθ' ὅταν ᾖ πλατεῖα. δηλοῦται γὰρ ὁ γεννῶν αὐτὰ χυμὸς οὐ θερμὸς οὐδὲ λεπτὸς ὑπάρχων, ἀλλ' ἱκανὸς παχὺς ἢ ψυχρός. ἐμάθετε δ' ἤδη καὶ περὶ τῶν φυμάτων ἔμπροσθεν ὡς τὰ μὲν ἀποκορυφοῦντα εἰς ὀξὺ καὶ οἷον ὀργῶντα θερμῶν χυμῶν ἐστιν ἔγγονα, τὰ δὲ ἐναντία ψυχροτέρων. τὸ δ' ὀργᾷν αὐτὰ διά τε τῶν κνησμωδῶν καὶ τῆς ὀδύνης ἔνεστι διαγινώσκειν. τὰ μὲν γὰρ

longinqua est, ut per alvum aut vomitum evacuentur. Sed forſan me dicere putabis numquam purgatione per alvum in talibus utendum eſſe. Ego vero non id dico; nam in libris de arte curandi, in quibus corporibus permulta humorum copia eſt, iis utiles eſſe purgationes didiciſti: priusquam enim ita redundantem materiam aut venae ſciſſione aut purgatione quis eduxerit, ſi fovens, hoc eſt calidis utens, ipſam diſcutere conetur, plus attrahet quam per cutem evacuabit. Sed cuti inhaerentium ſuccorum curatio prorſum per fotus et calida medicamenta praeſtatur, ac praecipue ſi latae puſtulae fuerint; ſignum eſt enim earum ſuccum non calidum, non tenuem, ſed admodum craſſum ac frigidum eſſe. Jam vero et tuberculorum ſuperius notitiam habuiſtis, quod videlicet in acutum faſtigiata et veluti turgentia calidorum ſuccorum gemina ſunt, contra ſeſe habentia frigidorum. Ipſa vero turgere ex pruritu atque dolore dignoſcere licet: moderate

μετρίως θερμὰ κνησμοὺς μόνον ἐργάζεται, τὰ δ᾽ ἐπὶ πλέον ἥκοντα τοῦ θερμαίνειν εὐθέως δάκνει καὶ ἀνιᾷ.

λδ'.

Ὁκόσα πεπαίνεσθαι δεῖ, ἐγκατακεκλεῖσθαι δεῖ, τἀναντία δὲ ξηραίνειν καὶ ἀνεῷχθαι.

Καὶ περὶ τούτου πολλάκις ἀκηκόατε καὶ μάλιστα ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐμπυϊσκόντων φαρμάκων, ὡς οὐ χρὴ διαφορητικὴν αὐτῶν εἶναι τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τὴν ὀνομαζομένην ἐμπλαστικήν. ταῦτα γὰρ ἀποστέγει καὶ συνέχει καὶ ἀποκλείει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, οὐκ ἐῶντα διαπνεῖσθαι. πέττεται δὲ ὑπὸ τούτου τὰ περιττώματα. πάλιν δὲ κἀνταῦθα μὴ παρακούσητε μηδ᾽ οἰηθῆτε πάντα με λέγειν τὰ δύσπεπτα καὶ ἴσχοντα πῦον μηδ᾽ ὅλως οὕτω θεραπεύεσθαι. σήπεται γὰρ ἔνια τῶν τοιούτων ὑπὸ ἐμπλαστικῶν φαρμάκων ἢ διὰ μοχθηρίαν τῶν ἐργασαμένων αὐτὰ χυμῶν ἢ δι᾽ ἀσθένειαν

enim calida pruritus folum excitant, fed vehementius calefacientia ftatim mordent atque contriftant.

XXXIV.

Quaecunque concoqui opus eft, occludi convenit; contraria vero exficcare atque aperire.

Et de his faepius noftram fententiam audiviftis et maxime ubi de ducentibus ad fuppurationem medicamentis locuti fumus, non oportere fcilicet eorum facultatem difcurforiam effe, fed retentoriam atque inhaeforiam, a Graecis emplafticam appellatam; haec enim impediunt, retinent atque occludunt infitum calidum ipfum diffari non permittentia; ab hoc vero excrementa concoquuntur. Caeterum me rurfum hoc loco obaudite ac nolite putare me omnia concoctu difficilia nullumque pus habentia ita curari dicere. Nonnulla enim ex his emplafticis iftis medicamentis putrefiunt aut propter humorum ipfa crean-

τοῦ πάσχοντος μορίου, τὴν ἔμφυτον θερμασίαν οὕτως ἔχοντος ὀλίγην τε καὶ ἄῤῥωστον, ὡς μηδ' ἐπιχειρεῖν τῇ πέψει τῶν κατασκηψάντων ἐπ' αὐτὸ χυμῶν. [417] ἐπὶ τούτων οὖν ἀμυχαῖς τε βαθυτάταις ἀνοίγομεν τὸ δέρμα καὶ πολλάκις γε καὶ διατέμνομεν ἄχρι βάθους, κατὰ πολλὰ μέρη τοῦ πεπονθότος μορίου, φαρμάκοις τε χρώμεθα ξηραντικωτάτοις· ἐφεδρεύει γὰρ ταῖς τοιαύταις φλεγμοναῖς ἡ καλουμένη γάγγραινα, νενικημένης κατ' αὐτὰς ἤδη καὶ πλησίον ἡκούσης τοῦ τελέως ἀποσβεσθῆναι τῆς ἐμφύτου θερμασίας. ἐφ' ὧν οὖν φλεγμονῶν ἢ ὅλως ὄγκων ὡντινῶν οὐκ ἐν κινδύνῳ σβέσεώς ἐστι καὶ τελείας ἀπωλείας ἡ ἔμφυτος θερμασία, καὶ διὰ τοῦτο δύναται βοηθείας τυχοῦσα κρατῆσαι τῶν χυμῶν, ἐπὶ τούτων χρώμεθα τοῖς ἐμπλαστικοῖς φαρμάκοις, ἅπερ ἐν αὐτῷ τούτῳ σαφῶς ἐδήλωσεν εἰπών· ὅσα πεπαίνεσθαι δεῖ, τὰ δ' ἐγγὺς ὄντα τοῦ γαγγραινοῦσθαι καὶ τὰ ἤδη σηπόμενα, τὴν ἀρχὴν οὐδὲ δεῖ- (467) ται πεπαίνεσθαι. διὸ τὰ μὲν, ὡς ἔφην, κενώσεσί τε διὰ μυχῶν καὶ

tium pravitatem aut ob affecti membri imbecillitatem ingenitum colorem, ita pufillum aegrumque habentis, ut neque humorum in ipfum delapforum concoctionem aggrediatur. Porro in horum curatione fcarificationibus altiffimis cutem refcindimus et plerumque ufque ad profundum in multis affecti membri partibus diffecamus, medicaminibusque ficcantiffimis utimur. Hujusmodi namque inflammationibus gangraena impendet, ab ipfis devicto jam ac prope ad perfectam exftinctionem accedente calore ingenito. In quibus igitur inflammationibus aut omnino quibus in tumoribus innatum calidum non ut exftinguatur funditusque aboleatur periculum fubiit, atque ideo remedio adhibito vincere humores poteft, ad id genus vitia medicamentis emplafticis utimur, quae per haec verba manifefte declaravit inquiens, quaecunque concoqui opus eft. At quae ad id devenerunt, ut mox in gangraenam cafura fint, et quae jam computrefcunt, ftatim neque concoctionem poftulant. Idcirco alia quidem, ut dixi, evacuationibus per

τούτου μέλλωμεν ἐργάσασθαι χεῖρον. ἐφ᾽ ὧν γὰρ εὐλαβούμεθα μή πως εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ τὸν πνεύμονα τραπῇ τὸ ῥεῦμα, φυλαξόμεθα τὴν τοιαύτην ἀντίσπασιν. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τούτου συνεβούλευσεν, οὕτω κἀπὶ τῶν ἄλλων ἀξιοῖ σε προορᾶσθαι, μή τι τῶν μορίων, εἰς ἃ τὴν ἀντίσπασιν ἐργάζῃ, κινδυνεύσῃ μεγάλως βλαβῆναι. τινὲς δ᾽ ἐπὶ τῶν καλουμένην ῥοιάδα κατ᾽ ὀφθαλμὸν ἐχόντων τὸν λόγον τοῦτον αὐτῷ γεγονέναι φασὶν, ὥσπερ καὶ ὁ Λύκος, ὃς ἀποτείνας μακρὸν λόγον, ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς ὑπερώαν φησὶ διήκειν πόρον, ἐκκενοῦντα ταύτῃ τὸ κατ᾽ αὐτοὺς γεννώμενον περίττωμα. κεῖσθαι δὲ τὸν πόρον τοῦτον παρὰ τὸν μέγαν κανθὸν καὶ γίνεσθαι ῥοιάδα κατὰ τρόπους τρεῖς, ἤτοι τοῦ πόρου μύρου μύσαντός πως ἢ φραχθέντος ἢ τοῦ περιττώματος πολλοῦ συλλεγομένου κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν, ὡς ὑπερχεῖσθαί τι, μὴ δεχομένου πᾶν αὐτὸ τοῦ πόρου διὰ φυσικὴν στενότητα. καὶ κατὰ τρόπον ἄλλον, ὅταν οὐλὴ κατὰ τὸν κανθὸν γενομένη τυφλώσῃ τὸν πόρον, ἢ καὶ μετὰ τὰς ἐκτομὰς τῶν ἀκανθίδων γίνεσθαί φησι καὶ ἄλλως, ἐλκυσθέν-

Nam in quibus fuſpicamur, ne forte in aſperam arteriam et pulmones fluxio divertat, tunc ab hujusmodi revulſione cavemus. Quemadmodum igitur hoc loco conſuluit, ita et in aliis te animadvertere jubet, ne quod ex membris, ad quae materiam retrahis, magnum detrimentum ſubire periclitetur. Aliqui vero de oculis vitio, quod rhyas vocatur, laborantibus, ab ipſo ſermonem hunc factum eſſe ajunt, quemadmodum et Lycus voluit, qui longam orationem contexens ab oculis in palatum uſque meatum quendam pertinere dicit, illorum excrementa per hanc regionem evacuantem: hunc meatum prope majorem angulum ſitum eſſe, ac morbum eum, quem rhyada nominant, tribus modis ſuboriri, aut foramine aliquo modo clauſo aut obſtructo aut multo excremento in oculo; alio item modo, quum cicatrix in angulo effecta meatum obcaecaverit: quam ex poſt acanthidum collecto, adeo ut effundatur, nequeunte meatu ob naturalem anguſtiam ipſum totum continere: vocatarum acanthidum exciſionem et aliter

τος τοῦ τόπου. ταύτην μὲν οὖν ἀνίατον εἶναι, τὰς δ' ἄλλας ἰασίμας, ἀντισπώντων ἡμῶν εἰς φάρυγγα. τὸ δὲ καὶ ὅπη ἔρευξις λυσιτελέει, προσκείμενον συμβολικῶς ἑαυτῷ γράψαντος τοῦ Ἱπποκράτους. ὅτι μὲν γὰρ ἔνθα λυσιτελής ἐστιν ἔρευξις, ἐνταῦθα χρὴ κινεῖν ἐρυγὰς εὔδηλον. ἐπὶ τίνων δ' ἐστὶ λυσιτελὴς οὐκ εἶπε, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τοὺς ῥοιώδεις ὀφθαλμοὺς ὅμοιόν ἐστι τούτῳ, διὸ καὶ παρεγκείμενον ἀτάκτως ἀσάφειαν εἰργάσατο. περὶ μὲν γὰρ τῶν ῥοιωδῶν ὀφθαλμῶν ἀντισπαστικὸν ἔγραψε βοήθημα. τὸ δ' ὅπη ἔρευξις λυσιτελέει, δυοῖν θάτερον, ἤτοι γ' ἐπὶ τῶν ῥοιωδῶν εἰρῆσθαι χρὴ καὶ φαίνεται μηδὲν ἐρυγὴ συντελοῦσα πρὸς τὴν ἴασιν αὐτῶν ἢ τινος ἀρχὴν ἑτέρου λόγου. διὸ καί τινες ἠναγκάσθησαν χωρίσαντες τῶν προειρημένων αὐτὸ ἑτέραν ῥῆσιν ποιήσασθαι τοιάνδε. καὶ ὅκου ἔρευξις λυσιτελεῖ καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα τὰς ἐφόδους ἀνεστομῶσθαι. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο πάλιν οἰκείως ἐπιφέρεσθαι δόξει, οἷον ῥῖνες καὶ τὰ ἄλλα ὧν δεῖ καὶ τὰ ἐφεξῆς. ὅσοι τοίνυν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ

ulcerato loco obduci ait; hanc insanabilem esse, alias vero curabiles, nobis ad fauces materiam retrahentibus. Illud autem et ubi eructatio confert, adjectum est, Hippocrate per notas quasdam sibi ipsi conscribente. Quod enim ubi eructatio conducit, ibi ructus citare conveniat, satis constat; quibus autem conducat, non dixit. Sed neque in oculis rhyade laborantibus quicquam huic simile est, propterea et sine ordine interpositum obscuritatem peperit: ad oculos enim rhyade vexatos revulsivum auxilium scripsit. Haec autem verba et ubi eructatio confert et de oculis rhyate tentatis dicta esse convenit, sed nihil ad ipsorum medicationem eructatio conferre videtur, aut alterius esse orationis initium. Propterea et nonnulli coacti sunt, ipsa a superius dictis separantes, alteram locutionem hunc in modum instituere, et ubi eructatio confert et quaecunque alia ejusmodi transitus aperiri; verum neque item haec quae subjiciuntur, ut nares et alia quibus opus est et reliqua isti locutioni respondere ac propria

μόνον ὑποτετυπῶσθαί φασιν ἑαυτῷ τὸν Ἱπποκράτην. τὸ ὅκου ἔρευξις λυσιτελεῖ νομίζουσιν αὐτὸν ἀξιοῦν ἐρυγὰς ἐνίοτε συμβουλεύειν κινεῖν. καὶ ἁρμόττειν γε αὐτάς φασιν ἐπὶ τῶν ἐμπνευματουμένων τὴν γαστέρα καὶ μάλιστα ἐφ' ὧν οὐ διέρχεται κάτω τὸ φυσῶδες πνεῦμα. καὶ μέντοι καὶ τὸν στόμαχον ἀτονοῦντά φασι ῥώννυσθαι διὰ τῶν ἐρυγμῶν, ὡς δι' οἰκείου γυμνασίου, καὶ κινεῖν γε τὰς ἐρυγὰς συμβουλεύουσιν οὐ μόνον διὰ φαρμάκων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐπιτηδεύοντα συνεχῶς ἐρυγγάνειν, κᾂν ὀλίγου τινὸς αἰσθάνηται πνεύματος ἐν τῷ στομάχῳ. Σαβῖνος δὲ ἐκ βομβυλίου στενοστόμου πίνοντα κελεύει κινεῖν ἐρυγάς. ἔνιοι δὲ καὶ τὰς κενώσεις τοῦ φυσώδους πνεύματος, ὁπό- [419] θεν ἂν γίνωνται καὶ ὁπωσοῦν, ἔρευξιν αὐτὸν ὠνομακέναι φασί. καθ' οὓς καὶ βὴξ καὶ πταρμὸς καὶ λὺγξ καὶ φῦσα δι' ἕδρας ἐκκρινομένη καὶ αἱ καθ' ὅλον τοῦ σώματος διαπνοαὶ τοῦ πνεύματος, ἐρεύξεις κληθήσονται. τινὲς δὲ καὶ πᾶσαν ἔκκρισιν ὠνομάσθαι φασὶν ἔρευξιν, οὐ μόνον ἐὰν πνεύματος, ἀλλὰ κᾂν τι-

esse videntur. Itaque quicunque Hippocratem istud solum per se sibi ipsi notasse ajunt, ubi eructatio confert, ipsum censere putant, ut interdum ructus movendos esse consulamus: hosque illis, quorum venter inflatus est, convenire affirmant, atque illis potissimum, in quibus flatuosus spiritus per inferna exhalare non potest. Quin etiam et os ventriculi infirmum per eructationes tamquam per propriam exercitationem corroborari ajunt; eructationesque citare consulunt, non per medicamina solum, sed etiam ipsum assidue ructare studentem, quum quemlibet exiguum spiritum in ore ventriculi sentiat. At Sabinus ex vasculo angusti oris bibentem ructus movere jubet. Alii vero flatuosi spiritus expulsiones undecunque sane et utcunque fiant, eructationem ipsum appellasse contendunt; secundum quorum sententiam tussis, sternutatio, singultus, ventris crepitus atque per omne corpus spiritus difflationes, eructationes vocabuntur. Nonnulli autem et omnem excretionem non spiritus modo, verum etiam aliquorum hu-

νῶν ὑγρῶν ᾖ, τὴν τοῦ ποιητοῦ λέξιν ἐπαγόμενοι μαρτύριον, ἔνθα φησίν·

Ἐρευγομένης ἁλὸς ἔξω,

μοχθηρὰν ὁδὸν ἐξηγήσεως ταύτην τεμνόμενοι. τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν ποιητῶν σπανίως εἰρημένα κατά τινα τρόπον ποιητικὸν, ἐὰν ὡς κυρίως λελεγμένα τὶς ἐξηγῆται, διαστρέφειν δυνήσεται καὶ τὰ σαφῶς εἰρημένα πάντα.

λζ'.

Τὰς ἐφόδους ἀνεστομῶσθαι, οἷον ῥῖνας καὶ ἄλλα, ὧν δεῖ καὶ ὡς δεῖ καὶ οἷα καὶ ὅπῃ καὶ ὅτε καὶ ὅσα δεῖ, οἷον ἱδρῶτας καὶ τἄλλα δὴ πάντα.

Τοῦτο καθ' ἑαυτὸ μὲν ἄξιόν ἐστι μνημονεύεσθαι. συμφέρει γὰρ ἀνεστομῶσθαι τοὺς ἐκκριτικοὺς πάντας πόρους τῶν περιττωμάτων καὶ τῷ προειρημένῳ δὲ συνάπτεσθαι δύναται, διττὴν χρείαν παρεχόμενον· ἰδίαν μὲν ἐπὶ τῶν

midorum eructationem appellatam eſſe dicunt, poëtae verba in teſtimonium recitantes, ubi inquit:

Eructante mari foras.

Hancque vitioſam explanandi viam aperiunt. Nam ſi a poëtis raro et quodam poëtico modo dicta, ut propria accepta quis interpretetur, etiam omnia dilucide narrata, pervertere poterit.

XXXVII.

Tranſitus aperiri, ut nares et alia quibus opus eſt, et ut convenit et qualia et ubi et quando et quantum oportet, ut ſudores et alia plane omnia.

Id per ſe quidem memoratu dignum eſt; conducit enim omnes ſupervacuorum excretorios meatus aperiri, et cum ſuperioribus verbis conjungi poteſt, duplicem ſic utilitatem praebens, propriam quidem in oculis rhyade

ῥοιωδῶν ὀμμάτων, κοινὴν δὲ πάντων ἐφ' ὧν ἀντισπᾷν ἢ παροχετεύειν προσῆκεν. ἐὰν γὰρ ἀντισπάσεως μὲν ᾖ χρεία, φοβούμεθα δ' αὐτὴν ποιήσασθαι, παροχετεύειν τὸ αἷμα προσήκει καὶ κενὸν ὅλον ἐργάζεσθαι τὸ σῶμα. τὰ δὲ ἐφεξῆς γεγραμμένα πολλάκις ἤδη παρ' ἑαυτοῦ μεμαθήκαμεν ἐπὶ πάσης κενώσεως ὄντα χρήσιμα. δεῖ γὰρ οὐχ ἁπλῶς ὅταν χρεία κενώσεως, ἐπ' αὐτὴν παραγίνεσθαι, ἀλλὰ προδιορισάμενον ὅπως ταύτην ποιήσασθαι χρὴ, καὶ ὁποῖα προσῆκεν εἶναι τὰ κενωθησόμενα καὶ καθ' ὅτι χωρίον, ἐν τίνι τε καιρῷ καὶ μέχρι πόσου. λεκτέον δὲ καὶ νῦν ἀναμνήσεως ἕνεκα περὶ ἑκάστου διὰ βραχέων. τὸ μὲν ὡς δεῖ, τοιόνδε τι σημαίνει, τὰς ἀφόδους ἀναστομωτέον, οὐ (468) μὴν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ὡς δεῖ. τοῦτο δὲ σημαίνει τὸν τρόπον δι' οὗ ποιησόμεθα τὰς κενώσεις, οἷον ἐπὶ τῶν κατὰ γαστέρα διὰ κλυστῆρος, διὰ βαλάνου, δι' ὑπηλάτου φαρμάκου καὶ καθ' ἕκαστον αὐτῶν δι' ὡντινῶν. καὶ γὰρ καὶ κλυστῆρες πολυειδῶς συντίθενται καὶ βάλανοι καὶ τὰ καθαρτικά τε καὶ ὑπήλατα καλούμεθα φάρμακα. τὸ μὲν οὖν

morbo vexatis; communem vero omnium, in quibus retrahere aut derivare convenit. Nam fi revulfione opus fit, ipfam autem facere vereamur, derivare fanguinem ac totum corpus inanire convenit; fed quae deinceps fcripta funt, perfaepe jam ab ipfo in omni evacuatione commoda effe didicimus. Oportet enim quum evacuatio requiritur, non fimpliciter ad ipfam accedere, fed prius definientem, qua ratione facienda fit et quae debeat effe evacuanda materia, per quam regionem, quo tempore et qua menfura. Nunc vero etiam reminifcentiae caufa de fingulis breviter agamus. Iftud quidem ut convenit, tale quoddam fignificat: tranfitus recludendi funt, non fimpliciter quidem ac utcunque, fed ut convenit; id vero modum fignificat, quo evacuationes facimus, ut in iis, quae in ventre funt, per clyfterem, per glandulam, per fubducens medicamentum et in horum fingulis per quaedam certa: nam et clyfteres et glandulae et fubducentia vocata medicamenta multiformiter componuntur. Eae igitur parti-

ὡς δεῖ τοιοῦτόν τι σημαίνει. τὸ δὲ οἷα τὸ ποιὸν τῶν κενουμένων δηλοῖ, τουτέστιν ἆρά γε ὑδατώδη καὶ λεπτὰ κενοῦν ἐστὶ βέλτιον ἢ φλεγματώδη χυμὸν ἢ πικρόχολον ἢ μελαγχολικὸν, ἤ τινα τούτων ἢ καὶ πάντας. τὸ δὲ ὅπη τὸ μέρος τοῦ σώματος ἐνδείκνυται δι' οὗ χρὴ κενοῦν. κἂν γὰρ ὅτι διὰ τῶν κάτω κενῶσαι προσήκει γνῶμεν, ἀλλὰ δι' οὗ γε τῶν κάτω χωρίων, προδιορίσασθαι δεῖ, διὸ καί τινες ἀντὶ τοῦ ὅπῃ τὸ οὗ δεῖ γεγράφασιν, ἐνδεικνύμενοι τὸ δι' οὗ, πότερα διὰ κύστεως ἢ διὰ γαστρὸς ἢ δι' ὑστέρας. καὶ πάλιν ἄνω, πότερα διὰ ῥινῶν ἢ διὰ στόματος. ἔστι δέ τις καὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος κένωσις, ἥ τε διὰ τῶν ἱδρώτων καὶ ἡ διὰ τῆς [420] ἀδήλου καλουμένης διαπνοῆς. τό γε μὴν ὅτε σαφῶς τοῦ καιροῦ δηλωτικόν ἐστιν ἐν ᾧ χρὴ κενοῦν, ἆρά γε κατ' ἀρχὰς πρὶν πεφθῆναι τὴν νόσον, ὅταν, ὡς αὐτὸς ἔλεγεν, ὀργᾷ καὶ πρὸς τὴν ἔκκρισιν ἐπείγεται τῶν ὑγρῶν ἡ διήκουσα τὰ ζῶα φύσις ἢ μετὰ τὸ πεφθῆναι τοὺς λυποῦντας χυμούς. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο αὐτὸς ἐδίδαξεν, ὥσπερ

culae, *ut convenit*, tale quiddam fignificant; hae vero *qualia* evacuandorum qualitatem innuit, hoc eft numquid aquofa et tenuia evacuare melius fit, an pituitofum fuccum an biliofum an melancholicum; et horum num aliquem an et omnes. Ea vox, *ubi*, partem corporis, per quam evacuare oporteat, indicat. Etfi namque per inferiora faciendam effe evacuationem cognofcamus, nihilominus per quam ex inferioribus partibus facienda fit, definire opus eft. Propterea et quidam loco hujus vocis, *ubi*, *qua*, fcripferunt, per quam partem fignificantes, utrum per veficam an alvum an uterum: item per fuperiora, utrum per nares aut os: eft quaedam etiam per omne corpus evacuatio et quae per fudores et quae per latentem vocatam tranfpirationem, ea vox, *quando*, evidenter tempus, quo fit evacuandum, declarat, utrum fcilicet ab initio ante morbi concoctionem, quando, ut ipfe inquit, materia turget et natura animalia regens ad humorum excretionem compellitur; an poft vexantium humorum con-

καὶ τὸ πρότερον ἐν ἀφορισμοῖς. τὸ δὲ ὅσα δεῖ, κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς ῥήσεως εἰρημένον, ἐνδείκνυται τὴν ποσότητα τῶν κενουμένων ἧς αὐτῆς ἐστοχάσθαι δεῖ τὸν ἰατρόν. εἶτ' ἐν παραδείγματος μοίρᾳ πρόκειται τὸ οἷον ἱδρῶτες. καίτοι γὰρ ὠφέλιμος εἶναι δοκῶν τοῖς νοσοῦσιν ὁ ἱδρὼς, ὅμως καὶ αὐτὸς συμμετρίας χρήζει. τὸ γοῦν ἄμετρον αὐτοῦ διαλύει τὴν δύναμιν. ὅπου δ' ἐπὶ τῶν ἱδρώτων, ἡ ὑπερβολὴ τοῦ πλήθους ἐστὶ βλαβερά. πολλοῦ δή τοι μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐμουμένων ἢ διαχωρουμένων ἢ δι' αἱμοῤῥοΐδων ἢ διὰ μήτρας κενουμένων.

λη'.

Ἐπὶ τοῖσι μεγάλοισι κακοῖσι πρόσωπον ἢν ᾖ χρηστὸν, σημεῖον χρηστόν· ἐπὶ δὲ τοῖσι σμικροῖσι, τἀναντία σημαῖνον τῇ εὐσημείῃ, κακόν.

coctionem; nam et hoc ipfe quemadmodum et prius dictum in aphorifmis docuit. Illud vero *et quantum convenit*, in calce fermonis dictum materiae evacuandae quantitatem oftendit, quam fibi proponere et conjectura percipere medicum oportet. Deinde loco exempli illud ponitur, *ut fudores.* Quamvis enim aegrotantibus conducere fudor videatur, attamen et ipfe modo eget: immodicus enim vires debilitat. Quum in fudoribus vero exceffus multitudinis noxius fit, multo fane magis in iis, quae evomuntur aut dejiciuntur aut per marifcas aut uterum evacuantur.

XXXVIII.

In ingentibus malis facies fi fit bona, fignum optimum, in parvis autem contraria bonae fignificationi fignificans malum.

Καὶ ταύτης τῆς ῥήσεως τὸ δεύτερον μέρος ἄλλος ἄλλως γράφει τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον. εἰ δὲ προσθείη τὶς αὐτῇ τὸ τῇ ἄρθρον, οὐδὲν ἕξει ζήτημα τοιάδε γενομένη. ἐπὶ δὲ τοῖς μικροῖς τἀναντία σημαῖνον τῇ εὐσημείῃ, κακὸν, ἵνα καὶ ὁ σύμπας λόγος ᾖ τοιοῦτος· ἐπὶ τοῖς μεγάλοις κακοῖς, εἴτ' οὖν πάθεσιν ἢ συμπτώμασιν, ἐὰν ᾖ τὸ πρόσωπον χρηστὸν, τουτέστιν ὅμοιον τῷ κατὰ φύσιν, ἀγαθόν ἐστι σημεῖον. ἐπὶ δὲ τοῖς μικροῖς πάλιν οὖν κἀνταῦθα πάθεσιν ἢ συμπτώμασιν, ἐὰν τἀναντία σημαῖνον γένηται τὸ πρόσωπον τῇ προειρημένῃ εὐσημείῃ, κακόν τι δηλώσει. τινὲς μὲν οὖν ἄντικρυς ὡς ἐξ ἀρχῆς γενομένης τῆς λέξεως μετὰ τοῦ ἄρθρου, τὴν ἐξήγησιν ἐποιήσαντο, μὴ δηλώσαντες ὅτι τὰ παλαιὰ τῶν ἀντιγράφων οὐκ ἔχει τὸ τῇ γεγραμμένον τῷ εὐσημείῃ, τάχα τοῦ πρῶτον γράψαντος τὸ βιβλίον ἁμαρτάνοντος. ἔνιοι οὐ μόνον ἑτέρως ἔγραψαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξήγησιν οὐ προσήκουσαν ἐποιήσαντο. φυλαττόμενος δ' ἐγὼ καθάπερ ἐν ἀρχῇ προεῖπον, εἰς μῆκος ἐκτείνειν τὰ ὑπομνήματα, παραλιπεῖν ἔγνωκα τὰ πολλὰ τῶν οὐκ ὀρθῶς εἰρημέ-

Et iftius orationis fecundam partem ex libri enarratoribus alius aliter fcribit: at fi quis ipfi articulum τῇ addiderit, omnis quaeftio tolletur hunc in modum: in parvis autem contraria fignificans τῇ εὐσημείῃ τῇ, hoc eft bonae fignificationi, malum; ut et integra oratio talis fit, in ingentibus malis five affectionibus five fymptomatibus, fi fit facies bona, hoc eft naturali fimilis, bonum eft fignum. In parvis vero, rurfum et hic affectibus aut fymptomatibus intellige, fi facies fuerit fignificans contraria bonae fignificationi, malum aliquod fignificabit. Nonnulli quidem palam tamquam ab initio lectio articulum τῇ haberet, ita explanaverunt, non edocentes, vetera exemplaria eum articulum bonae fignificationi adjectum non habere, fortaffe primo libri fcriptore decepto. Alii non folum aliter fcripferunt, fed etiam abfurdam explanationem commenti funt. Ego vero, ut ab initio dixi, cavens ne longius commentaria producerem, multa minus recte

νων. ἱκανὸς γάρ εἶναί μοι δοκεῖ σκοπὸς ἐξηγήσεως, ἐὰν ἀληθῆ τε διδάσκῃ τὶς ἐν αὐτῇ καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ παλαιοῦ. καθάπερ καὶ νῦν ἔνεστι ποιησάμενον ἀπηλλάχθαι πολυλογίας, ἐὰν γὰρ μεγάλων ὄντων τῶν παθῶν, τὸ πρόσωπον, ἐὰν ᾖ συμπεπτωκὸς ἀξίως τοῦ νοσήματος, χρηστὸν εἶναι σημεῖον. ἐπὶ δὲ τοῖς μικροῖς ἐξ ὑπεναντίου κακόν τι σημαίνειν, ἔξεστιν οὖν καὶ τούτοις, εἴ τις ἀρέσκοιτο, χρῆσθαι. ἐγὼ δ' ἐπὶ τὴν παλαιὰν γραφὴν καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐξηγηταῖς ὁμολογουμένην μεταβήσομαι.

λθ'.

[421] *Παρὰ τὸ μέγα, οὗ ἡ γυνὴ ὄπισθεν τοῦ ἡρώου, ἰκτεριώδεος ἐπιγενομένου.*

Εἴτε τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως ἐστὶ τέλος τὸ παρὰ τὸ μέγα οὗ, τοῦτο λεξίδιον, εἴτε τόπου τινὸς δηλωτικὸν, ἐάσω ζητεῖν τοῖς τὰ μὲν ἰατρικὰ παρατρέχουσιν, ὡς γραμματικοῖς δὲ μᾶλλον ἢ ὡς ἰατροῖς ἐξηγεῖσθαι προαιρουμένοις.

dicta silentio praeterire decrevi. Satis namque congruens explanationis propositum mihi esse videtur, si et vera quis in ipsa et ad veteris mentem edoceat: quemadmodum et nunc facienti a loquacitate discedere licet. Nam si in magnis affectibus pro eorum magnitudine facies collapsa non sit, bonum signum est; in parvis autem e contrario malum quoddam significat. Licet igitur et his, si cui placeant, uti. Ego vero ad veterem lectionem et ab omnibus aliis explanatoribus concessam me recipiam.

XXXIX.

Apud magnum, ubi mulier post heroum, arquato superveniente.

Sive superioris locutionis finis est haec particula, *apud magnum*, aut loci alicujus index, illis quaerendum relinquam, qui medicinalia praetereuntes, ut grammatici quam medici interpretari maluerunt. Satis est enim de

ἀρκεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῦ, παρὰ τὸ μέγα, τοσοῦτον εἰπεῖν, ὅσον οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν εἶπον, ὡς ἤτοι θέατρον ἢ ᾠδεῖον ἢ γυμνάσιον ἡρώων ἢ οἴκημά τι δηλοῦται διὰ τῆς μέγα λέξεως ἢ ὁτιοῦν ἄλλο τι τοιοῦτον. μεταβάντα δ' ἐφεξῆς, εἴ τι πρὸς τὰ τῆς τέχνης ἔργα χρήσιμόν ἐστιν, ἐκεῖνο σκοπεῖν, ὅτι τοῦ ἡρῴου ὄπισθεν ἢ ὅτι τοῦ Μενελάου, τινὲς οὕτω γράφουσιν, ὁ ἄῤῥωστος ἐκεῖνος κατέκειτο, χρήσιμον ἔχει τι, καθάπερ οὐδὲ τὸ τούτων ἐφεξῆς εἰρημένον, ἰκτεριώδεος ἐπιγενομένου. εἰ καὶ ὅτι μάλιστα χρήσιμον ἦν αὐτῷ τῷ Ἱπποκράτει, πρὸς ἀνάμνησιν, ἴσως μὲν τῶν προειρημένων, ἴσως δὲ καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτό. πάθους γὰρ ἢ χρώματος ἰκτεριώδους ἐπιγενομένου τῇ γυναικὶ ἐπιμέμνηται κἀνταῦθα παρά τε τοῖς παλαιοῖς ἐξηγηταῖς καὶ τοῖς ἀντιγράφοις ἡ ῥῆσις παραγέγραπται. κατ' ἄλλους δέ τινας ἐξηγητὰς πρόσκειται τῷ ἰκτεριώδεος ἐπιγενομένου τὸ παρέμενεν, ὥσπερ αὖ καθ' ἑτέρους μετὰ τῆς ἀποφάσεως τὸ οὐ παρέμενεν. ἔνιοι δὲ τὸ αὐτῇ προστιθέασιν. ἀλλὰ τοῦτο

his vocibus, *apud magnum*, illud tantum dixisse, quod veteres interpretes dixerunt aut theatrum aut odion, id est locum, ubi poëmata recitabantur aut gymnasium heroum aut domum aliquam aut quodlibet aliud hujusmodi ab hac voce, *magnum*, significari. Transgressum autem deinceps ad artis opera illa considerare utile est. Quod per heroum aut post Menelaum, quidam enim ita scribunt, aegrotus ille jaceret, nihil quicquam utilitatis habet; quemadmodum neque quod deinceps dictum est, *arquato superveniente*, et si quam maxime ipsi Hippocrati ad reminiscentiam utile foret, fortasse quidem praedictorum, forte vero et ipsum per se; affectus enim aut coloris arquati mulieri supervenientis memoriam revocat. Et hoc loco apud veteres explanatores et in vetustis codicibus verba haec in margine dicta sunt: secundum alios quosdam etiam interpretes his vocibus, *arquato superveniente*, haec adjecta est, permansit, quemadmodum et apud quosdam alios cum negatione, non permansit; nonnulli vero et hanc vocem ipsi apponunt. Sed istud qui-

μὲν τῇ λέξει τὴν διαφορὰν, οὐκ ἐν τῇ διανοίᾳ λαμβάνει. τὰ δὲ πρότερα τὴν διάνοιαν ἐπὶ τοὐναντίον ὑπαλλάττει, τὸ γὰρ ἰκτεριῶδες πάθος ἢ χρῶμα τῆς ἑτέρας γραφῆς παραμεῖναι δηλούσης, ἡ ἑτέρα φησὶ μὴ παραμεῖναι. καθ᾽ ἑαυτὴν οὖν γεγραμμένης τῆς προκειμένης ῥήσεως, οὔτ᾽ εἰ παρέμενεν οὔτ᾽ εἰ μὴ παρέμενεν, ἔχει τι χρήσιμον ἡμῖν τοῖς οὐκ εἰδόσιν ὅπως ἐνόσησεν ἢ τίνα διάθεσιν ἔσχεν. εἰ δὲ τοῖς ἐπιγεγραμμένοις συνάπτοιτο, περιττὸν ὅλως ἐστίν. ἀρκεῖ γὰρ εἰρῆσθαι μόνον τὸ, ἰκτερώδεος ἐπιγενομένου, παραδείγματος τούτου τοῦ περὶ τὸ πρόσωπον φανέντος, ὡς τῶν ἄλλων δοκούντων μικρῶν εἶναι μόνων, ἐδήλωσε τοὐναντίον, ἐπειδὴ μεγάλως ἐξετράπη τοῦ κατὰ φύσιν. καὶ γὰρ τὸ ἐπιφερόμενον τοῦτό με διδάξει διαμαρτυρεῖν, ἐφ᾽ ὃ μεταβαίνειν ἤδη καιρὸς ἐάσαντα τὰς ἄλλας ἐξηγήσεις τῆς προκειμένης ῥήσεως. ἴσως γὰρ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα παρὰ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν μηκύνει, παραλιπεῖν ἐγνωκότος ὅσα τοὺς ἀναγινώσκοντας αὐτὰ νέους οὐδὲν εἰς τὴν τέχνην

dem in locutione differentiam, non in fententia facit, at priora fenfum in contrarium mutant: nam quum arquatum affectum aut colorem altera lectio permanfiffe fignificet, altera non permanfiffe affirmat. Per fe igitur praefens fermo fcriptus neque fi permanfit, dicat, neque fi non permanfit, quicquam utilitatis nobis afferre poteft, quomodo aegrotaret aut quomodo affecta effet ignorantibus. At fi fupra fcriptis annectatur, prorfum fupervacuus eft; fatis eft enim hoc folum dictum effe, arquato fuperveniente, hoc exemplo citra faciem apparente, tamquam alia exigua effe, fi fola dicta forent, viderentur; at ipfe contrarium fignificavit, quoniam valde a naturali ftatu mutata eft. Quod enim infertur, hoc me teftari docebit, ad quod alias praefentis fermonis explanationes dimittentem tranfire jam tempus eft. Fortaffis enim et ea quae nunc dicta funt, praeter noftrum propofitum longiora fuerunt: quum praetermittere decreverim, quaecunque legentibus ipfa adolefcentibus nihil ad artem profutura funt.

Ed. Chart. IX. [421. 422.] Ed. Baf. V. (468. 469.)
ὀνίνησιν. οὐ γὰρ σοφιστικὴν παρασκευὴν πρόκειταί μοι παρασκευάζειν αὐτοὺς, ἣν ἐμίσησα διὰ παντὸς, ἀλλ' ἐπὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα κατά τε πρόγνωσιν καὶ θεραπείαν, ἃ κἀμοὶ διὰ παντὸς ἠσκήθη.

μ'.

(469) [422] Ὁ παρὰ Τιμενέῳ ἀδελφιδῆ, οὗτος μελάγχρους.

Εἰ πρὸς τὰ τοῦ προσώπου λελεγμένα καὶ τοῦτ' ἀναφέροι τις, ἕξει τι χρήσιμον ὡς ἐν παραδείγματος μοίρᾳ λελεγμένον. εἰκὸς γὰρ καὶ τοῦτον ἐπὶ μικροῖς τοῖς ἄλλοις ἐκτροπὴν τοῦ σώματος εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐσχηκότα μεγάλην ἀποθανεῖν ἢ κινδυνεῦσαι διὰ τοῦτο μόνον. εἰ δὲ καὶ μελάγχλωρος εἴη γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ μελάγχρους, ὡς ἐν ἐνίοις τῶν ἀντιγράφων εὕρομεν, ἔτι καὶ μᾶλλον δόξει κάκωσίν τινα μεγάλην ἐνδείκνυσθαι τοῦτο μόνον τὸ χρῶμα, καίτοι τῶν ἄλλων μικρῶν γενομένων τῷ κάμνοντι.

Neque enim ad fophifticam facultatem, quam prorfus odio perfequor, eos praeparare conftituo; fed artis opera in praefagiendo atque curando, in quibus etiam me femper exercui.

XL.

Qui apud Timenei neptem, ifte nigro viridique colore fuffufus.

Si ad ea, quae de facie dicta funt et hoc quis refert, aliquid utilitatis percipiet, ac fi loco exempli dictum fit. Par eft enim et hunc, cum alia effent exigua, corpore a naturali ftatu longe permutato propter id folum aut mortuum effe aut in mortis difcrimine verfatum. Quod fi *μελαγχλωρὸς* fcriptum fit pro eo quod eft *μελάγχρους*, hoc eft nigrae cutis, ut in quibusdam codicibus reperimus, adhuc etiam magis folus ifte color magnam quandam noxam fignificare videbitur, quamvis alia in aegrotante exigua forent.

μα'.

Ἐν Περίνθῳ τὸ γονοειδὲς, τὸ τοιοῦτον ὅτι κρίσιμον καὶ τῶν ἤτρων τὰ τοιαῦτα. ὅτι αἱ οὐρήσεις ῥύονται, ὅτι οὔτε φύσης πολλῆς οὔτε κόπρου πολλῆς γλίσχρης διελθούσης ἐλαπάσσετο. οὐ γὰρ δὴ μέγα ἦν τὸ ὑποχόνδριον. κράμβην ἑβδομαῖος ἔφαγεν, ἔτι δύσπνους ὢν, τὰ περὶ τὸ ἦτρον ἐλαπάσσετο, εὔθυπνους ἐγένετο, ἡ κοιλίη αὐτῷ ἐξετίναξεν.

Οὐκ ἀρχὴν τῆς προκειμένης ῥήσεως, ἀλλὰ τελευτὴν τῆς προτέρας οἱ περὶ Σαβῖνον ἡγοῦνται τὸ ἐν Περίνθῳ. καθόλου μὲν γάρ φησι τὸν νῦν λόγον εἶναι, ἐν μέρει δ' ἐκεῖνον, εἰωθότα δὲ τοῖς ἐν μέρει λόγοις τὸν Ἱπποκράτην προσγράφειν ἤτοι τὰ τῶν χωρίων ἢ τὰ τῶν παθόντων ὀνόματα. καίτοι οὗτος ὁ νῦν λεγόμενος λόγος ὅτι τῶν ἐπὶ μέρους ἐστὶ δῆλον ἐξ ὧν ἐπιφέρων αὐτὸς εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι οὔτε πολλῆς φύσης οὔτε κόπρου πολλῆς γλίσχρης διελθούσης ἐλαπάσσετο· πολλὰ δ' ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν γέ-

XLI.

In Perintho feminis speciem referens, tale judicatorium; et quae circa abdomen talia, quia mictus liberant, quoniam neque flatu multo neque ftercore multo tenaci dejecto evacuabatur; neque enim magna erant praecordia. Braffiçam feptimo die comedit, adhuc aegre fpirans, partes circa abdomen purgatae funt, recte fpirans effectus eft, alvus ipfi expulit.

Non praefentis fermonis initium, fed prioris finem has voces, *in Perintho*, Sabinus effe cenfet; hunc enim fermonem communem, illum privatum effe dicit; confuevifle autem Hippocratem privatis fermonibus aut locorum aut aegrotantium nomina adjicere. Atque praefens fermo, quod in parte fit, ex his conftat, quae ipfe Hippocrates fubdens ait: quod neque multo flatu neque ftercore multo tenaci dejecto evacuabatur. Multa vero in voluminibus de morbis popularibus, in quibusdam parti-

γραπται μὲν ἐπί τινων ἑωραμένα κατὰ μέρος, ὑποπέπτωκε δὲ καθολικοῖς θεωρήμασιν, ἤτοι διηνεκέσιν ἢ ὡς τὸ πολὺ γενομένοις. οὕτως οὖν καὶ νῦν γονοειδὲς εἴτε οὖρον εἴτε διαχώρημα γενόμενον ἐν Περίνθῳ κρίσιμον ἐφάνη, πότερον ἢ ὀλίγοις ἢ πολλοῖς ἢ ἑνὶ τὸ τοιοῦτον συμβαίνει κατὰ τὴν λέξιν αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους οὐ διώρισται. πιθανώτερον δ' ἐστὶν ἐπὶ πολλῶν αὐτὸ πεφυκέναι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐπιδημῆσαν, ἡνίκα ἔγραφεν ὁ Ἱπποκράτης ταῦτα. ὅταν μὲν γὰρ ἐφ' ἑνός τινος γενόμενόν τι γράφῃ, προστίθησιν ἤτοι τὸν τόπον τῆς πόλεως ᾧ τὸν ἄνθρωπον εἶδε κατακείμενον ἢ τὴν ἡλικίαν ἢ τοὔνομα. τῶν πόλεων δ' εἴωθε μνημονεύειν ὀνομαστὶ κατ' ἐκείνας τὰς διηγήσεις ἐν αἷς πολλοὺς ἐθεάσαντο παθόντας ταῦτα. τοῦτο μὲν οὖν οὐ μεγάλην ἔχει διαφορὰν ὡς πρὸς τὰ τῆς τέχνης ἔργα καὶ συναπτέτω τις οἷον βούλεται τὸ ἐν Περίνθῳ. τὸ γονοειδὲς δὲ οὖρον ἢ καὶ διαχώρημα γένοιτ' ἂν ποτε κρίσιμον, ὅταν ὁ καλούμενος ὑπὸ Πραξαγόρου χυμὸς ὑαλώδης ἐκκενοῦται. τὸ δὲ καὶ τῶν ἤτρων τὰ τοιαῦτα, δεῖται μὲν οὖν τὸ προειρη-

culatim visa scripta sunt, universalibus autem praeceptis aut plerumque veris subjecta sunt. Sic igitur et nunc gonoides, hoc est seminis speciem referens, sive lotium, sive alvi recrementum ejectum, in Perintho judicatorium apparuit; utrum paucis an uni istud acciderit, non est ex ipsius Hippocratis verbis definitum; sed veri similius est istud eadem tempestate, qua haec Hippocrates scribebat, in multos grassans apparuisse. Quando enim aliquod in uno quopiam fieri scribit aut locum civitatis, in quo hominem decumbentem vidit aut aetatem aut nomen apponit. Civitatum autem nomine proprio meminisse in illis narrationibus solitum est, in quibus multos eadem passos conspicatus est; hoc vero quantum ad artis opera pertinet, non multum refert, et hoc, in Perintho, cum quibus velit quispiam conjungito. At seminis speciem referens lotium vel etiam dejectio fuerit sane judicatorium, quoniam humor a Praxagora vitreus nominatus evacuatus est; sed hoc *et quae circa abdomen talia*, ad antedictum sane re-

[423] μένον ἀναφέρεσθαι, τὰ γὰρ τοιαῦτα πρὸς ἕτερον ἀναφέρεσθαι λέγεται. προείρηται δὲ οὐδὲν περὶ τῶν ἤτρων. ἴσως οὖν ἢ ἐν τῷ γράφεσθαι τὸ πρῶτον ἀντίγραφον ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Ἱπποκράτους παρελείφθη τι τοιοῦτον γεγραμμένον, ἢ αὐτὸς ἑαυτῷ τοῦθ' ὑπεμνημονεύσατο πρὸς τὸν πρῶτον ἄῤῥωστον ἀναφερόμενον, ὑπὲρ οὗ προεῖπε τοῦτο μόνον, ὁ παρὰ Τιμενέῳ ἀδελφιδῇ, οὗτος μελάγχρους. ἔνιοι δὲ διὰ ταύτην τὴν ἀπορίαν ᾡδέ πως διπλῆν διῆλθον τὴν ῥῆσιν, ὅτι κρίσιμον καὶ τῶν ἤτρων, ὡσεὶ καὶ οὕτως ἐγέγραπτο. τὸ γονοειδὲς οὖρον ὅτι κρίσιμόν ἐστι καὶ τῶν κατὰ τὸ ἦτρον παθῶν ἐπισπᾶσθαι χρὴ, καὶ πάλιν ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς. τὰ τοιαῦτα ὅτι αἱ οὐρήσιες ῥύονται, ἵν' ἀκούσωμεν τὰ τοιαῦτα, τὰ κατὰ τὸ ἦτρον γινόμενα. καὶ τούτου γε μαρτύριον ἐφεξῆς ἔγραψεν ὅτι οὔτε ἡ φύσης πολλῆς οὔτε κόπρου πολλῆς γλίσχρης διελθούσης ἐλαπάσσετο, τουτέστιν οὐδενὸς ἄλλου γενομένου τὸν κατὰ τὸ ἦτρον ὄγκον λῦσαι δυναμένου, ἐπὶ μόνοις τοῖς γονοειδέσιν οὔροις ἐκρίθη τὸ νόσημα. τάχα γὰρ τοιοῦτόν τι τὸ ἦτρον ἦν ὁποῖον καὶ ἐν

ferri debet: talia enim ad alterum referri dicuntur, nihil autem de abdominibus praedictum eft. Fortaffis igitur cum primum exemplar ex Hippocratis commentariis defcriberetur, aliquod hujusmodi fcriptum omiffum fuit; aut ipfe fibi ipfi hoc, quod ad primum aegrotum referatur, memoriae caufa fcripfit, de quo id folum praedixerat: qui apud Timenei neptem, ifte nigrae cutis erat. Verum nonnulli propter hanc ambiguitatem fic fane duplicem lectionem explanabant, *judicatorium* et quae citra abdomen, perinde ac fi ita fcriptum effet: feminis fpeciem referens urina judicatoria eft et ab affectibus abdominis extrahi oportet; iterumque ab alio initio dicatur, talia quia mictus fanant, ut intelligamus, *talia* quae in abdomine fiunt. Atque hujus rei teftimonium deinceps fcripfit, quod neque multo flatu neque ftercore multo tenaci dejecto evacuabantur, hoc eft nullo alio affecto, quod abdominis tumorem diffolvere poffet, per fola feminis fimilia lotia morbus judicatus eft. Forfan enim tale quoddam abdomen

τῷ προγνωστικῷ διῆλθεν αὐτὸς ἐν τῇδε τῇ λέξει. τοὺς δ' ἐκ τῶν ὑποχονδρίων πόνους τε καὶ κυρτώματα, ἢν νεαρά τε ᾖ καὶ μὴ σὺν φλεγμονῇ, λύει βορβορυγμὸς ἐγγενόμενος ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, καὶ μάλιστα μὲν διεξελθὼν σὺν κόπρῳ τε καὶ οὔρῳ, εἰ δὲ μὴ καὶ αὐτὸς διαπεραιωθῆς, ὠφελέει δὲ καὶ ὑποκαταβὰς ἐς τὰ κάτω χωρία. οὐ γὰρ δὴ φλεγμονὴν ἤ τι ταύτης ἔτι δυσλυτώτερον ἐν ἥπατι συστὰν ἢ ἐν ἐντέροις ἢ ἐν γαστρὶ, γονοειδὲς οὖρον ἔλυσεν ἂν μόνον γενόμενον. διὰ τοῦτ' οὖν ἐπήνεγκεν αὐτός· οὐ γὰρ δὴ μέγα ἦν τὸ ὑποχόνδριον, ὡς εἴ γε ἦν μέγα, μὴ ἂν λυθέντος αὐτοῦ, διὰ τῆς τοῦ γονοειδοῦς ἐκκρίσεως. ἐπεὶ δὲ τὸ ἐπιφερόμενον οὐ πάνυ τι φαίνεται συνᾴδειν τοῖς οὕτω προειρημένοις, διὰ τοῦτό τινες ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς ἀνέγνωσαν αὐτὸ, δασύνοντες κατὰ τὴν πρώτην συλλαβὴν τὴν οὐ καὶ ποιοῦντες ἄρθρον ἀρσενικὸν πτώσεως γενικῆς, ὡσεὶ καὶ οὕτως εἶπεν· οὗ γὰρ δὴ ἀνθρώπου μέγα ἦν τὸ ὑποχόνδριον, κράμβην ἑβδομαῖος ἔφαγεν, ἔτι δύσπνους ἐών. ἐπεὶ δὲ τὸ

erat, quale in praefagiorum libro ipfe per haec verba narravit: ex praecordiis dolores et tumores, fi recentes fint et absque inflammatione, folvit ftrepitus in praecordiis ortus et maxime quidem cum ftercore et lotio et flatu egreffus: fi vero ipfe non transgreffus fit, juvat faltem et in inferiores partes defcendens. Neque enim phlegmonem aut aliquod aliud ipfa etiam contumacius in jecore aut inteftinis aut ventriculo conflatum, feminis fimile lotium folum redditum difcutere potuiffet. Propterea igitur ipfe intulit: neque enim magna erant praecordia; quoniam, fi magna fuiffent, non utique per urinae femini fimilis excretionem diffolvi atque attenuari potuiffent. Caeterum quoniam quod fubditur, cum ita praedictis non admodum concordare videtur, idcirco nonnulli ab alio initio ipfum legebant, hanc vocem οὐ cum fpiritu craffo fcribentes et articulum mafculinum genitivi cafus facientes, ut fi et ejusmodi oratio effet: cujus enim hominis magna erant praecordia, braffieam is feptimo die comedit, adhuc aegre fpirans;

ἧτρον ἐλαπάχθη, εὔθυπνους ἐγένετο, τουτέστιν εὔπνους τε καὶ κατὰ φύσιν ἀναπνέων. οὐ μὴν ἔγραψε πότερον ὑπαγαγοῦσα τὴν κοιλίαν ἡ κράμβη τὴν ὠφέλειαν ἐποίησεν ἢ κατὰ τὸν τῆς ἀναλώσεως λόγον. ἔνιοι δὲ ὡς κληθέντος αὐτοῦ τὴν εὐθύπνους λέξιν ἐξηγήσαντο, σημαίνεσθαι λέγοντες ἐξ αὐτῆς τὸν ὀρθοπνοϊκὸν καλούμενον τῆς δυσπνοίας τρόπον. ἐν γὰρ ταῖς αἰνιγματώδεσι ῥήσεσιν ὅ τι ἂν τις ἐθέλῃ δύναται λέγειν, οὐδὲν ἡμῶν ἀξιόλογον ὠφελουμένων ἐν αὐταῖς. ἐν αἷς οὐδὲ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην ἔνεστι μαθεῖν ἀκριβῶς, ἀλλὰ τὴν τῶν ἐξηγητῶν.

μβ'.

Περὶ τοῦ αἵματος τοῦ ἰχωροειδέος, ὅτι ἐν τοῖσι πτοώδεσι τὸ τοιοῦτον ἢ ἐν τοῖσιν ἠγρυπνηκόσιν, καὶ εἴτε φαῦλον εἴτε χρηστόν.

[424] Οὐχ ἁπλῶς τὸ λεπτὸν καὶ ὑδατῶδες αἷμα καλεῖν αὐτὸν ἰχωροειδὲς ὑποληπτέον ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ μετά

postquam vero abdomen purgatum eft, recte fpirans fuit, hoc eft bene fpirans et naturaliter fpiritum ducens. Non fcripfit tamen, utrum ducens alvum braffica fubfidio fuit, an digeftionis ratione. Sed quidam hanc vocem, recte refpirans, explanaverunt, orthopnoicon vocatum difficilis fpirationis modum ab ipfa fignificari dicentes. In aenigmaticis enim fermonibus, quidquid libuerit, quisque dicere poteft, nullam infignem utilitatem nobis ex illis percipientibus, in quibus neque certam Hippocratis mentem, fed explanatorum perdifcere licet.

XLII.

De fanguine ichoroide quod in pavidis talis aut in vigilantibus et five malus five bonus.

Non fimpliciter tenuem et aqueum fanguinem ab ipfo ichoroidea vocari fufpicandum eft, fed eum qui venenofa

τινος ἰώδους καὶ κακοήθους δυνάμεως. ἐν γὰρ τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν αὐτὸς ἔγραψε καὶ ὑπὸ τῷ δέρματι ἰχῶρες ἐγίνοντο, ἐγκαταλαμβανόμενοι δὲ ἐθερμαίνοντο καὶ κνησμὸν ἐνεποίουν, εἶτα φλυκταινίδες ὥσπερ πυρίκαυστον ἀνίσταντο καὶ ὑπὸ τὸ δέρμα καίεσθαι ἐδόκεον. εὔδηλον οὖν ὅπως ὑπὸ τῶν ἰχώρων οὐ σμικρὰ συμπτώματα (470) γίνεσθαί φησι. καὶ ὁ Πλάτων δὲ ἐν τῷ Τιμαίῳ τοιοῦτόν τι σημαίνει διὰ τῆς ἰχώρων προσηγορίας ὧδέ πως λέγων· ἰχὼρ δὲ ὁ μὲν αἵματος ὀῤῥὸς πρᾶος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς, ὀξείας δὲ, ἄγριος. ἰχωροειδὲς οὖν αἷμα καλεῖται τὸ περιέχον ἐν ἑαυτῷ μοχθηρὰν ὑγρότητα λεπτὴν, οὐχ ὑδατώδη καὶ ἄδηκτον, ἀλλὰ δακνώδη καὶ διαβρωτικήν. εἰπόντος δὲ τοῦ Πλάτωνος, ἰχὼρ δὲ ὁ μὲν αἵματος ὀῤῥὸς πρᾶος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς, ὀξείας δὲ, ἄγριος, εὔδηλον ἐγένετο ἡμῖν, καθάπερ ἐπὶ τοῦ γάλακτος ὀῤῥώδης τίς ἐστιν ὑγρότης οἷον περιήθημα καὶ περίχυμα τοῦ παχυτέρου ἐν ἑαυτῷ, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ πάντων εἶναι χυλῶν τε καὶ χυμῶν, ὀῤῥώδη τινὰ καὶ λεπτὴν ὑγρότητα. διοίσουσιν οὖν ἀλλήλων δηλον-

aliqua et maligna facultate praeditus fit. In secundo namque de morbis popularibus ipse scripsit: et sub cute ichores creabantur; inclusi autem calescebant et pruritum excitabant; deinde pustulae ut ambustis exurgebant et sub cute uri se putabant. Constat igitur ut ex ichoribus haud exigua symptomata oriri dicat. Plato etiam in Timaeo per hanc vocem, *ichores*, tale quiddam significat, haec inquiens: Ichor autem sanguinis quidem serum mitis; nigrae vero bilis, sed acidae, ferus. Ichoroides itaque sanguis vocatur in se pravam ac tenuem humiditatem continens, non aqueam et morsu carentem, sed mordacem et erodentem. Dicente autem Platone, ichor vero sanguinis quidem serum mitis, nigrae vero bilis, sed acidae, ferus nobis declaratum est, quemadmodum in lacte serosa quaedam humiditas est, veluti colamentum et circumfluitans crassiorem ejus partem, eodem sane modo in omnibus succis et humoribus serosum quendam, at tenuem liquorem reperiri. Different autem inter se secundum

ὅτι κατὰ τὰς φύσεις τῶν χυμῶν ὧν εἰσὶν ὀῤῥοὶ καὶ γενήσεται χαλεπώτατος μὲν ὁ τῆς μελαίνης χολῆς, ἧττον δὲ χαλεπὸς ὁ τῆς ξανθῆς, καὶ τούτου μᾶλλον ὁ τοῦ φλέγματος. ἐπιεικέστατος δὲ πάντων ὁ τοῦ αἵματος ὀῤῥός τε καὶ ἰχώρ. οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ παρόντι διοίσει λέγειν οὕτως ἢ ἐκείνως, ἀλλ' ἐπειδὴ διττῶς τὸ αἷμα λέγομεν, ἐνίοτε μὲν ἀντιδιαιρουμένως πρὸς τοὺς ἄρτι λεγομένους χυμοὺς, ἐνίοτε δὲ κατ' ἐπικράτειαν ὅλον τὸν ἐν τοῖς ἀγγείοις χυμὸν, ἰχωροειδὲς αἷμα νῦν ἀκουστέον ἐστὶ τὸ κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον, ὥσπερ καὶ λέγειν ἐστὶ καὶ σύνηθες ἅπασι τοῖς ἰατροῖς ἐν ταῖς φλεβοτομίαις, ἐνίοτε μὲν ὀῤῥῶδες, ἐνίοτε δὲ μελαγχολικὸν ἢ φλεγματῶδες ἢ χολῶδες, ἔστι δ' ὅτε κατὰ φύσιν ἔχον ἐκκεκρίσθαι τὸ αἷμα. διὰ παντὸς μέν ἐστι πτοώδεις, ὅπερ ἐστὶ τεταραγμένους μετὰ φόβου, ποιήσει τὸ ἰχωροειδὲς αἷμα καὶ ἀγρύπνους γε προσέτι. ἐὰν δὲ καὶ μοχθηροῦ χυμοῦ τινὸς, μὴ μόνον τοῦ αἵματος ὀῤῥὸς ἐν τοῖς αἱματικοῖς ἀγγείοις περιέχηται καὶ παραφροσύνας καὶ φρενίτιδας καὶ μανίας ἐργάσεται. ἀλλὰ νῦν γε τοῦ αἱματώδους ἔοικεν ὀῤῥοῦ

eorum fcilicet humorum naturas, quorum ferum esse diceretur et erit infestissimum atrae bilis ferum; minus infestum flavae, minus item quam hoc pituitae; fed omnium mitissimum est fanguinis ferum et ichor: nihil enim in praefentia referet hoc aut illo modo dicere. Verum quoniam bifariam fanguinem appellamus, interdum eum a nuper dictis humoribus distinguentes, interdum a fuperante omnes in vafculis fuccos fanguinem vocantes, ichoroides fanguis nunc in fecunda fignificatione accipiendus est; quemadmodum et omnes medici in venae fectione dicere affolent, interdum ferofum, interdum melancholicum aut pituitofum aut biliofum, nonnunquam et naturalem fanguinem effluxiffe dicentes. Omnino quidem pavidos, hoc est cum terrore perturbatos, praeterea etiam vigiles ichoroidas fanguis efficiet; quod fi vitiofi alicujus fucci non modo fanguinis ferum in fanguinariis vafculis contineatur et deliria et phrenitidas et furores pariet, fed hoc loco fanguinei feri meminisse videntur, quoddam fibi

μνημονεύειν, ἀνάμνησιν ἑαυτῷ τινὰ γράφων τήνδε. δειλίαν μὲν ἐργάζεσθαι τὸν φλεγματικὸν ὀῤῥὸν εἰκός ἐστιν, οὐ μὴν ἀγρυπνίαν ἢ ταραχὴν ἢ κίνησιν ψυχῆς πτοιώδη. τὸ νωθρὸν γὰρ αὐτῷ καὶ ψυχρὸν ὑπάρχει μόνον, οὐ τὸ δακνῶδές τε καὶ κακόηθες, εἰ μή ποτ' ἄρα καὶ τοῦτο διαφθαρὲν ὀξὺ ἢ ἁλμυρόν τε γένοιτο. ἀλλ' ἐκεῖνό γε ζητήσεως ἄξιόν ἐστιν ὅπερ ἔφη καὶ εἴτε φαῦλον εἴτε χρηστόν. εἰ μὲν γὰρ ἁπλῶς τις ἀποφαίνοιτο φαῦλον εἶναι τὸ ἰχωροειδὲς αἷμα, καλῶς δόξει λέγειν. τὸ γὰρ οὕτω λεγόμενον πᾶν πρὸς τὸ κατὰ φύσιν παραβάλλεται· εἰ δέ τις τῶν ἄλλων χυμῶν ἰχῶρσιν ἀντιπαραβάλλων τὸν τοῦ αἵματος ἰχῶρα, μὴ πονηρὸν ἢ ἀγαθὸν εἶναι λέγοι καὶ οὕτως ἀληθεύειν ὀρθῶς νομισθείη. πολλάκις δ' εἰώθασι καὶ οἱ νῦν ἄνθρωποι καὶ οἱ παλαιοὶ τὸ ἧττον μοχθηρὸν ὀνομάζειν ἀγαθὸν ἢ χρηστὸν ἢ [425] ἐπαινετὸν ἤ τι τοιοῦτον, καὶ μάλισθ' ὅταν ᾖ μεγάλη τις ὑπεροχὴ τοῦ πάνυ μοχθηροῦ πρὸς τὸ μετρίως ἀποκεχωρηκὸς τοῦ κατὰ φύσιν, ὥστε καὶ τὸ ἰχωροειδὲς αἷμα ζητοῦντος τοῦ Ἱπποκράτους, εἴτε φαῦλον εἴτε χρηστόν ἐστι, δυνά-

ipsi memoriae subsidium scribens. Timiditatem quidem pituitae serum facere par est, non tamen vigiliam aut perturbationem aut animi motum cum terrore: torpor enim ipsi et frigus inest solum atque malignitas; nisi forte et ipsa plane vitiata, acida aut salsa evaserit. Sed illud profecto quaesitu dignum est, quod ipse inquit *et sive malus sive bonus.* Nam si quis absolute malum esse ichoroidea sanguinem asserat, recte dicere videbitur: omnis enim sanguis ita vocatus naturali comparatur. At si quispiam aliorum succorum ichoribus sanguinem comparans, non pravum eum aut bonum esse dicat, iste quoque verum dicere haud injuria putabitur. Plerumque autem et nostrae tempestatis homines et antiqui minus malum, bonum aut probum aut laudabile aut aliqua id genus voce appellare consueverunt, et praesertim cum magnus quidam excessus fuerit, valde pravi ab eo, quod modice a naturali statu discesserit. Quare et ichoroides sanguis, quaerente Hippocrate, malusne an bonus sit, possumus nos ita ferre

μεθα ἂν ἡμεῖς ἀποφήνασθαι, τῷ μὲν ἀρίστῳ προβαλλόμενον αἵματι φαῦλον ὑπάρχειν αὐτὸ, τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν, οἷσιν ἰχὼρ ἑτέρου τινὸς ἀναμέμικται χυμοῦ μοχθηροῦ, πολλῷ βέλτιόν τε καὶ αἱρετώτερον καὶ διὰ τοῦτο χρηστόν.

μγ'.

Οἷσι σπλὴν κατάῤῥοπος, πόδες καὶ χεῖρες καὶ γούνατα θερμὰ, ῥὶς καὶ ὦτα ψυχρὰ ἀεί. ἦρα διὰ τοῦτο ὅτι λεπτὸν τὸ αἷμα, ἦρα καὶ φύσει τὸ τοιοῦτον οὗτοι ἔχουσιν.

Ὅτι μὲν κατάῤῥοπος σπλὴν ὁ κάτω τὴν ῥοπὴν ἔχων λέγεται καὶ δι' αὐτῆς τῆς φωνῆς ἐστὶ μαθεῖν. εἴτε δ' ἐπὶ τῶν κατ' αὐτὸν ὄγκων ἐν τοῖς κάτω μέρεσι συνισταμένων εἴθ' ὅταν εἰς αὐτὰ τὰ κάτω μόρια τοῦ σώματος ὠθεῖ τοὺς ἐν αὐτῷ μοχθηροὺς χυμοὺς, ὠνόμασε κατάῤῥοπον σπλῆνα, τοῦτο οὐκέθ' οἷόν τε πρὸς τῆς φωνῆς διδαχθῆναι δυνατόν γε μὴν ἐστιν ὅσον ἐπὶ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει, κατ' ἄμφω τὰ εἰρημένα δέξασθαι κατάῤῥοπον ὑπ' αὐτοῦ λελέχθαι τὸν

sententiam. Optimo quidem sanguine comparatus malus est; aliis vero omnibus, quibus alterius cujusdam vitiosi succi ichor admixtus fuerit, longe melior et optabilior atque idcirco bonus est.

XLIII.

Quibus lienis est declivis, pedes et manus et genua calida; nasus et aures frigidae semper; num propter hoc quod sanguis? num et natura talem isti habent?

Quod declivis lienis deorsum vergens dicitur et ex ipsa voce discere licet. Utrum autem ob ipsius tumores in partibus inferioribus excitatos an cum in ipsas inferiores corporis partes vitiosos in se contentos humores depellit, idcirco declivem lienem appellaverit, hoc non item ex voce hac percipi potest. Possumus quidem, quantum ad rerum naturam pertinet, secundum utrumque dictum modum declivem lienem ab ipso vocatum esse intelligere;

σπλῆνα. πόδες γάρ φησι καὶ χεῖρες καὶ γόνατα θερμὰ, ῥὶς δὲ καὶ ὦτα ψυχρά. τὰ μὲν οὖν γόνατα καὶ τοὺς πόδας ἐν καταῤῥόπῳ σπληνὶ θερμὰ φαίνεσθαι λόγον ἔχει, καθάπερ καὶ τὰς ῥῖνας καὶ τὰ ὦτα ψυχρά· τὰς δὲ χεῖρας οὐκ ἔστιν εὔλογον θερμὰς ὑπάρχειν ἐν καταῤῥόπῳ νοσήματι. μᾶλλον μὲν γὰρ ἄν τις αὐτὰς τῶν ἄνω θείη μορίων, εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οὐ τῶν κάτω. τοῦ δ' οὖν ὦτα μὲν καὶ ῥῖνας εἶναι ψυχρὰ, τὰ κάτω δὲ θερμὰ, σκοπῶν τὴν αἰτίαν ὁ Ἱπποκράτης ἔφη, ἆρά γε διὰ τοῦτο ὅτι τε λεπτὸν ἔχουσι τὸ αἷμα ἢ ὅταν σπλῆνες γίνωνται καταῤῥοποι, τινὲς δ' οὐ τοῖς σπλησὶν ἀντιδιαιρεῖσθαί φασι τὸ ἆρα καὶ φύσει τὸ τοιοῦτον οὗτοι ἔχουσιν; ἀλλὰ τῷ μετ' αὐτὸν γεγραμμένῳ καὶ ποιοῦσιν ὅλην τὴν λέξιν τοιαύτην. ἆρα καὶ φύσει τὸ τοιοῦτον οὗτοι ἔχουσιν ἢ τοῖς ἐμπυήμασιν; ἐπισκεπτέον οὖν ἐφεξῆς ἀκριβέστερον ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ τοῖς ἐμπυήμασι, τούτοις προειρημένοις συνάπτουσιν οἱ οὕτω γράφοντες. ὅσοι δ' ἀρχὴν αὐτὸ βούλονται τῶν ἐφεξῆς γεγραμμένων τὸ ἢ ἀφαιροῦσι καὶ τοιάνδε τινὰ ποιοῦσι τὴν λέξιν· τοῖς ἐμπυήμασιν

pedes enim, inquit, et manus et genua calida; nafus autem et aures frigidae. Genua quidem et pedes declivi liene calida apparere rationabile eft, quemadmodum et nares et aures frigidas; manus autem in declivi morbo calidas effe nulla ratio demonftrat; potius enim quispiam ipfas inter fuperiores partes collocaverit; fin minus, at faltem neque inter inferiores. Quod igitur aures et nafus frigidi fint, inferiores vero partes calidae, caufam fpeculans Hippocrates inquit, utrum propterea quod tenuem habent fanguinem, cum lienes declives funt? Aliqui vero non lienis contra refpondere iftud ajunt, num et natura talem ifti habent? fed illi, quod poftea fcriptum eft, totumque fermonem ita conftituunt, num et natura talem ifti habent, ut fuppurationibus? Confiderandum igitur deinceps exquifitius de ipfo erit, an, ut fuppurationibus, cum iftis praedictis ita fcribentes copulent; fed qui hoc deinceps fcriptorum initium effe volunt, hanc vocem, *ut*, auferunt ac talem orationem faciunt: fuppu-

ὅρος, τοῖσι μέλλουσιν ἐκπυΐσκειν, αἱ κοιλίαι ἐκταράσσονται. γνώρισμα τῶν μελλόντων ἐκπυΐσκειν τιθέμενοι τὴν ταραχὴν τῆς γαστρός. εἴη δ᾽ ἂν οὐ πάντων τῶν ἐκπυϊσκόντων, ἀλλὰ μόνων ὅσα ῥήγνυνται τῇ διὰ τῶν ἐντέρων ἐκκρίσει, τὸ σημεῖον τοῦτο γράφων ὁ Ἱπποκράτης. εἰ δ᾽ ἄνευ τοῦ διορίσασθαι περὶ ποίων λέγει τὴν ἑρμηνείαν ἐποιήσατο, θαυμαστὸν οὐδὲν, ἐὰν τοῦ κατ᾽ ἀρχὰς εἰρημένου μεμνήμεθα τοῦ γράφειν ἑαυτῷ ταῦτα παρασκευάς τινας εἰς συγγράμματα. μόνον γὰρ ἥκει πρὸς ἀνάμνησιν ὧν βούλεται δηλοῦν ἑαυτῷ, προκείμενον ἐν γραφῇ τὸ, κοιλίαι ἐκταράσσονται, λέγοντος αὐτοῦ κοιλίας ἐπιταράσσεσθαι τοῖς τοιούτοις ἐμπυήμασιν, ὧν μελλόντων ῥήγνυσθαι προδιϊδροῦταί τις ἰχὼρ λεπτὸς ἐκ τοῦ πύου, δι᾽ ὧν δακνόμενα τὰ ἔντερα ταραχήν τινα τῆς γαστρὸς ἐρ- [426] γάζεται, τουτέστι δήξεις τε καὶ προθυμίας συνεχεῖς ἐπ᾽ ἀποκρίσεις· ἔνιοι δὲ καὶ τοιάνδε τινὰ γραφὴν ἴσασι.

---

rationibus terminus, fuppuraturis ventres perturbantur, fuppuratorum indicium ventris perturbationem ftatuentes. Non de omnibus autem fuppurantibus, fed de iis folis, quae per inteftinorum excretionem erumpunt, fignum hoc fcribit Hippocrates. Quod vero fine diftinctione, de quibus intelligat, narrationem fecerit, nihil mirum, fi ejus, quod a principio dictum eft, meminerimus, ipfum videlicet fibi ipfi haec ut materiam quandam ad libros conficiendos praefcribere; folum enim ad eorum, quae fignificare fibi ipfi vult, reminifcentiam pertinet in fcriptura pofitum; iftud fcilicet, ventres perturbantur, ipfo dicente ventres in hujusmodi fuppurationibus perturbari, quae cum erupturae funt, ichor quidam tenuis ex pure prius exfudat, a quo inteftina demorfa conturbationem ventri inferunt, hoc eft morfus et affiduas excernendi cupiditates. Aliqui vero et hanc lectionem agnofcunt.

μδ'.

Τοῖσιν ἐμπυήμασιν ὀμφαλὸς ὅρος, οἷσι μέλλουσιν ἐκπυΐσκειν, κοιλίαι ταράσσονται.

Βουλόμενος δηλοῦσθαι συντόμως τὸ διὰ τοῦ προγνωστικοῦ σαφῶς εἰρημένον, ἥκιστα δὲ τὰ ὑποκάτω τοῦ ὀμφαλοῦ εἰς διαπύησιν τρέπεται. οἷς μέντοι μέλλει διαῤῥήγνυσθαι τὸ ἐμπύημα, κοιλίαι προεπιταράσσονται. πολυειδῶς δὲ καὶ ἄλλως γράφουσι καὶ διαιροῦσιν οὐ ταύτην μόνον τὴν ῥῆσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τὰς πλείστας, ἐξηγησάμενοι τοῦτο τὸ βιβλίον, ὡς ἀποῤῥεῦσαί τινα τῶν ἐπὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα σπευδόντων. φαίνονταί τινές ποιεῖν ὅπερ ὁ Τίμων εἶπεν·

εἰκάζων τί θέλεις, ὀλίγον κρέας, ὀστέα πολλά.

τινὲς δὲ καὶ τὴν ἑξῆς ῥῆσιν ἧς ἀρχὴ, σπλὴν (471) σκληρὸς οὐ τὰ ἄνω, ταύτῃ συνάπτουσιν, ἵνα ἐπὶ τῶν κατὰ σπλῆνα διαφορῶν ὁ λόγος ᾖ γινόμενος αὐτῷ· μεταβάντες οὖν ἐπ' ἐκείνην ἴδωμεν τὰς διαφορὰς, ἔχουσι γάρ τι χρήσιμον.

XLIV.

Suppurationibus umbilicus terminus, quibus suppuraturis ventres turbantur.

Voluit brevibus docere, quod in praesagiorum libro clare dictum fuit; minime vero, quae infra umbilicum in suppurationem vertuntur; at quibus eruptura suppuratio, ventres prius conturbantur. Verum et aliter multis modis scribunt ac dividunt non haec solum verba, sed etiam alia plurima hujusce libri interpretes, ut quis ad artis opera festinans multum retardetur, ac nonnulli id facere videntur, quod Timon per similitudinem dixit:

Quid vis? pauca caro, ossa multa.

Quidam autem et sequentem sermonem, cujus initium est: *lienis durus*, non superius cum praesenti conjungunt, ut de lienis differentiis oratio ipsi habita sit. Transeuntes igitur ad ipsum differentias istas videamus, aliquid enim utilitatis continent.

με'.

Σπλὴν σκληρὸς οὐ τὰ ἄνω, κάτω στρογγύλος, πλατὺς, παχὺς, μακρὸς, λεπτός.

Τῶν ἐν σπληνὶ παρὰ φύσιν ὄγκων ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει διαφορὰς ἔγραψεν, ὑποτυπούμενος ἑαυτῷ τάχα, διότι καταῤῥόπου σπληνὸς ἐμνημόνευσεν. ἡ γοῦν πρώτη διαφορὰ μία τῶν τοιούτου σπληνός ἐστιν, ὁπόταν μὲν σκληρὸς ᾖ, μὴ μέντοι τὰ ἄνω, πρόδηλον ὅτι τὸ κάτω σκληρός ἐστιν. ἡ δευτέρα δὲ ὧν εἶπεν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει διαφορὰ τῶν καταῤῥόπων σπληνῶν αὐτῶν πάλιν ἐστὶν ἰδία. τούτων γὰρ τῶν καταῤῥόπων σπληνῶν κοινῶς ἐχόντων τὰ μὲν ἄνω μέρη μὴ ἔχειν σκληρὰ, τὰ κάτω δ' ἔχειν, ὁ μέν τίς ἐστι στρογγύλος, ὁ δὲ πλατὺς, ὁ δ' ἐπὶ μῆκος ηὐξημένος, ἤτοι σὺν ὄγκῳ παρὰ φύσιν ἢ χωρὶς τούτου μόνην ἐσχηκὼς τὴν κατὰ τὸ μῆκος ἐπίδοσιν. ἐδήλωσε δὲ τὴν μὲν προτέραν ἐν τῷ φάναι, παχὺς, μακρός· τὴν δὲ δευτέραν ἐν τῷ μακρὸς, λεπτός. δὶς γὰρ τοῦ μακρὸς ὑφ' Ἱπποκράτους γεγραμμένου

XLV.

Lienis durus non superius, inferius teres, latus, craffus, longus, tenuis.

Tumorum lienis praeter naturam differentias his verbis fcripfit fibi ipfi fortaffe defignans, quoniam declivis lienis paulo ante meminerat. Prima igitur differentia hujusmodi lienis eft, quum durus fuerit, fed non fuperius, manifeftum eft quod in ima parte durus eft. Secunda vero ex iis quas in propofitis verbis recenfuit differentia iterum ipforum declivium lienum propria eft; iftorum enim delirium lienum commune quum fit, fuperiores partes non duras habere, fed imas, aliquis teres eft, aliquis latus, aliquis in longitudinem excrevit aut cum tumore praeter naturam aut fine eo, folum longitudinis incrementum habens. Priorem quidem differentiam innuit dicens: craffus, longus; fecundam vero quum dixit, longus, tenuis. Nam quum vox haec, *longus*, bis ab Hip-

καθάπερ ἄν τις εἰκάσειε, τὸ ἕτερον ἀφεῖλον οἱ ἐγγραφόμενοι καὶ τοιαύτην ἐποίησαν τὴν ῥῆσιν, οἵαν ἄρτι προέγραψα. κατὰ λόγον δ' ἐστὶ πρώτης μὲν αὐτῶν μεμνημονευκέναι διαφορᾶς, καθ' ἣν ἔφη, σπλὴν σκληρὸς οὐ τὰ ἄνω, τουτέστι τὰ κάτω σκληρὸς, ὥσπερ καὶ κατάῤῥοπός ἐστιν. εἶτα πάλιν αὐτοῦ διαφορὰς τέσσαρας εἴρηκε· μίαν μὲν ἐν ᾗ στρογγύλος ἐστὶ, δευτέρα δὲ ἐν ᾗ πλατὺς, ἀμφοτέρων τούτων ἐχουσῶν κοινὸν τὸ μὴ προσηυξῆσθαι κατὰ μῆκος τὸν σπλῆνα. δύο δ' ἄλλας διαφορὰς τὴν μὲν ἑτέραν καθ' ἣν μακρὸς καὶ παχὺς γίνεται, τὴν δ' ὑπόλοιπον καθ' ἣν μακρὸς καὶ λεπτός. δὶς γὰρ, ὡς ἔφην, γεγραμμένου τοῦ μακρὸς, εἰκός ἐστιν ὡς περιττὸν παρελθεῖν [427] τὸν ἀντιγραφόμενον ἐκ τῶν ἀρχαίων ὑπομνημάτων. ἡ μὲν οὖν παλαιὰ γραφὴ τοιαύτη τίς ἐστιν, ἐν ᾗ τὸ μακρὸς ἐγώ φημι δὶς ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένον ἅπαξ γραφῆναι πρὸς τοῦ βιβλιογράφου. δυνατὸν δ' ἴσως ἐστὶ κἂν ἅπαξ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους ᾖ γεγραμμένον ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ τε παχὺς καὶ λεπτὸς ἀπὸ κοινοῦ δέξασθαι, συνῆφθαι τῷ τε προειρημένῳ καὶ τῷ μετ'

pocrate, ut quis conjicere poteſt, ſcripta foret, alteram exemplaris ſcriptores ademerunt, talemque orationem, qualem nuper ante ſcripſi, reddiderunt. Rationi autem conſentaneum eſt, ipſum primae differentiae meminiſſe, ubi inquit, lienis durus non ſuperius, hoc eſt ab ima parte durus, quemadmodum et declivis eſt. Deinde rurſum ipſius quatuor differentias enumeravit, unam per quam teres eſt, ſecundam per quam latus; quibus ambabus commune eſt, in longitudinem protenſum non eſſe lienem, duas reliquas differentias ponit, unam quidem longi et craſſi lienis, alteram longi et tenuis. Quum bis enim, ut dixi, haec vox *longus* ſcripta eſſet, par eſt eum qui ex veteribus codicibus deſcripſit, hanc ut ſupervacuam omiſiſſe. Vetus quidem lectio talis eſt, in qua vocem hanc, *longus*, ab Hippocrate bis poſitam, ſemel a librario fuiſſe deſcriptam ego contendo. Forſan autem etſi ab ipſo Hippocrate ſemel inter has voces, *craſſus et tenuis*, ſcripta eſſet, a communi ſenſu intelligi poſſet et cum prae-

αὐτὸ λεγομένῳ. πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα τοιαῦτα τοῖς παλαιοῖς εὑρίσκεται. τοὺς δ' ἐξηγητὰς ἐθαύμασα πολυειδῶς μεταγράψαντας τὴν ῥῆσιν, ἄλλον ἄλλως. εἴπερ γὰρ ὅλως ἀποχωρεῖν τις τολμᾷ παλαιᾶς γραφῆς, κατά τι πιθανὸν χρὴ τοῦτον πράττειν ὥσπερ ἔφην ἐγὼ νῦν εὔλογον εἶναι, ἐφ' ὧν δὶς γεγραμμένου τοῦ μακρὸς παραλελεῖφθαι τὸ ἕτερον. ὅτι δ' οὕτως ἔχουσαν τὴν γραφὴν ἐπίστανται πάντες οἱ παλαιοὶ ἐξηγηταὶ μαρτυρία καὶ περὶ τοῦ Ζεύξιδος ἂν εἴη ἀρίστη. οὗτος γὰρ ὡς κακῶς ἐξηγησαμένου τοῦ Γλαυκίου τὴν προκειμένην ῥῆσιν οὐδὲν μὲν ἐγκαλεῖ περὶ τῆς γραφῆς, καίτοι γ' ἀπόρου καὶ ταύτης τῆς λέξεως φαινομένης αὐτῷ, ὅτι δὲ προσείθηκεν ἀποφάσεις τοῖς εἰρημένοις μέμφεται. φησὶ γὰρ ἀπορούμενον αὐτὸν καὶ μὴ δυνάμενον ἐξηγήσασθαι τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἅπασι ταῖς προειρημένοις ἀποφάσεις προστεθεικέναι, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης· κάτω στρογγύλος, οὐ πλατὺς, οὐ μακρὸς, οὐ λεπτός. ἡγεῖτο γὰρ Γλαυκίας ἀδύνατον εἶναι τὸν σπλῆνα ταῦτα τὰ πάθη δέξασθαι, μὴ δυνάμενα συνυπάρχειν, ὥσπερ ἀναγκαῖον ὂν ἐφ'

diöta et cum fequenti conjungi: nam et multa id genus alia apud veteres reperiuntur. Verum explanatores ego demiratus fum, haec verba multis modis alium aliter transferibentes. Si quis enim prorfum a veteri lectione discedere audeat, aliqua verifimili de caufa id facere debet, ficut ego nunc rationabile effe dixi, quum dictio haec, *longus*, bis fcripta foret, alteram effe omiffam. Quod hujusmodi autem lectionem omnes veteres explanatores agnofcant et Zeuxis locupletiffimus teftis eft. Ipfe namque Glauciam utpote male praefentia verba interpretatum, nihil quantum ad lectionem pertinet reprehendit, quamvis et ifta locutio ipfi ambigua videatur; fed quod dictis negationes addiderit vitio vertit: ipfum enim haefitantem et propofita verba enucleare nequeuntem omnibus praedictis negationibus adjeciffe inquit, perinde ac fi ita fcripfiffet Hippocrates, inferius teres, non latus, non craffus, non longus, non tenuis. Glaucias namque lienem omnia haec vitia fufcipere non poffe arbitrabatur, quae

ἑνὸς ἀνθρώπου πάντων ἀκούειν αὐτῶν. ἀλλ' οὐ διαφορὰς ἐφεξῆς αὐτῶν γράψαι τὸν Ἱπποκράτην πρὸς ἀνάμνησιν ὡς ἔμπροσθεν ἔγραψε δυσπνοίας τε καὶ πυρετῶν, οὕτω νῦν τῶν ἐν τοῖς καταῤῥόποις σπλησὶ παρὰ φύσιν ὄγκων. εἰ δ' ἔξεστι προστιθέναι τοῖς καταφατικοῖς εἰρημένοις ἀποφάσεις, ἅπαν οὕτω τις διαφθείρει δόγμα καὶ γνώμην οὐδεμίαν φυλάξει τῶν παλαιῶν βεβαίαν.

μστ'.

*Ἧσσον τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν.

Οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νοεῖν ἢ ὅτι τὰ εἰρημένα τῷ σπληνὶ συμβαίνειν ἧττον γίνεται τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσι. αἰτίαν δὲ τούτου καὶ Ῥοῦφός φησι καὶ Σαβῖνος, διότι τὸ αἷμα καθαίρεται τῇ κορύζῃ. διὰ τοῦτο γὰρ οἴονται τὸ μηδὲν ἥκειν ἐπὶ τὸν σπλῆνα. βέλτιον δ' εἰς καθολικὸν ἀνάγεσθαι λόγον, οὐκ εἰς κατὰ μέρος αὐτό. πάνυ γάρ ἐστι

una conſiſtere minime valerent: quaſi in uno homine omnia haec intelligenda eſſe neceſſe foret et non ſibi ipſi deinceps differentias memoriae cauſa Hippocrates perſecutus eſſet, ut antea difficilis ſpirationis et febrium, ita et nunc tumorum praeter naturam in declivibus lienibus. Quodſi affirmative dictis negationes addere licet, hoc modo aliquis omnia placita depravabit, nullamque veterum ſententiam ſtabilem conſervabit.

LXVI.

Minus capitis gravedine laborantibus.

Nihil aliud intelligere poſſumus quam quod vitia lieni accidere dicta minus capitis gravedine laborantibus eveniunt. Hujus vero cauſam et Rufus et Sabinus dicunt, quia ſanguis per gravedinem repurgatur; propterea enim putant nihil in lienem deſcendere. At ſatius fuerit ad communem rationem, non ad privatam haec verba

σπάνιον ἐν ὅλῳ τῷ σώματι δύο τινὰ μόρια παραπλησίως ἔχειν ἀσθενῆ. τοῖς πλείστοις γὰρ ἕν γε τοιοῦτον φαίνεται γινόμενον, εἰς ὃ κἂν πληθώρα κἂν κακοχυμία τις ἐν τῷ σώματι γένηται, πάντα συῤῥεῖ τὰ περιττά. φθάσαντος δ' ἑνὸς αὐτὰ δέξασθαι, τὰ λοιπὰ κατὰ φύσιν ἔχοντα διαμένει. οὐ μόνον οὖν τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῶν ἀναπνευστικῶν τὶ μορίων ἢ τῶν κατὰ νεφροὺς καὶ ἧπαρ ἢ κοιλίαν ἀσθενὲς ἔχουσι φύσει, μᾶλλον ἐκεῖνο πάσχον εὕροις ἂν ἢ τὸν σπλῆνα. τούτου δὲ ὄντος κοινοῦ καὶ καθόλου, προσθείη ἄν τις ἴδιον τῶν νῦν λεγομένων, ἐφ' ὧν ἀθροίζεται φλεγματῶδες ὑγρὸν ἢ [428] λεπτὸν καὶ ὑδατῶδες, οἷοί πέρ εἰσι καὶ οἱ ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεις, τούτοις μὴ πάνυ τι τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους ἐν σπληνὶ συνίστασθαι, παχέσι καὶ μελαγχολικοῖς ἑπομένους χυμοῖς.

μζ'.

Ἡ περὶ τὸν νοσέοντα οἰκονομίη καὶ αἱ ἐς τὴν νοῦσον

redigere: perrarum enim eft in omni corpore duo aliqua membra aequaliter effe debilia: nam in plurimis unum plane ejusmodi deprehenditur, in quod feu plenitudo feu vitiofi humores contracti funt, omnia fupervacua feruntur; unum autem, fi haec praeoccupaverit, reliqua membra in naturali ftatu permanent. Non folum itaque capitis gravedine affectis, fed etiam aliquam fpirabilium partium aut fecundum renes et jecur et ventriculum infirmam naturaliter habentibus, eam magis quam lienem vitiis obnoxiam effe reperies. Hoc vero commune cum fit et univerfale, proprium eorum quae nunc dicuntur adjiciat. In quibus pituitofus humor aut tenuis et aqueus colligitur, quales profecto et illi funt, qui capitis gravedine vexantur, iftis haud ita faepe praeter naturam tumores, qui ex craffis melancholicisque humoribus conftant, in liene procreari.

XLVII.

Circa aegrotantem adminiftratio et de morbo interroga-

ἐρωτήσιες, ἃ διηγεῖται, οἷα, ὡς ἀποδεκτέον οἱ λόγοι, τὰ πρὸς τὸν νοσέοντα, τὰ πρὸς τοὺς παρεόντας καὶ τὰ ἔξωθεν.

Ἐξεῦρεν οἰκεῖον ὄνομα τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι λόγων, οἰκονομίην εἰπών. οὐ γὰρ ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις σχεδὸν ἅπασι συγγράμμασιν, ἤτοι διαγνώσεις παθῶν ἢ θεραπείας ἢ προγνώσεις τῶν ἐσομένων ἔγραψεν, οὕτω καὶ νῦν. ἀλλ' ὅπως ἄν τις ἐπιδεξίως, οἷς ἐμάθομεν ἰατρικοῖς θεωρήμασι χρῷτο, διέρχεται κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν, οὐ κατὰ μέρος ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ τὰ καθόλου κεφάλαια μόνον γράφων. καὶ πρῶτον γε μέμνηται κατὰ ταῦτα τῶν ἐρωτήσεων, ἃς ὁ ἰατρὸς δηλονότι ποιεῖται πρὸς τὸν κάμνοντα, δευτέρου δὲ τῶν διηγήσεων αὐτοῦ. πολλὰ γὰρ εἰώθασιν οἱ κάμνοντες διηγεῖσθαι, δυνάμενα τὴν γνώμην ἐνδεῖξασθαι τοῦ λέγοντος. ὡς εἴ γε μὴ πρότερον εἰδείημεν αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ὧν ἂν διηγήσατο, συνήσομεν, ὁποῖός τίς ἐστιν, οὕτως αὐτῷ προσφέρεσθαι. φρόνιμον μὲν γὰρ εἰ γνωρίσαις εἶναι τόνδε τινὰ

tiones. Quae narrat, qualia, ut accipiendi sermones. Quae ad aegrotantem, quae ad adstantes, quae ad externos.

Proprium dicendorum nomen invenit oeconomiam, id est administrationem inquiens. Neque enim ut in aliis fere omnibus libris aut affectuum notitias aut curationes aut futurorum praesensiones scripsit, ita et in praesentia fecit, sed quo quis modo medicinalibus quae didicit praeceptis commode uteretur, in proposito sermone declarat, non ipsa singula, sed communia tantum capita describens. Atque inter haec primo de interrogationibus, quibus medicus scilicet aegrotantem interrogat, mentionem facit; secundo de laborantis sermonibus. Multa enim laborantes consueverunt, quae dicentis mentem patefacere possunt, ut, nisi prius ipsum noverimus, ex his quae narraverit, qualecunque sit ipsius ingenium, ita nos ipsi

Ed. Chart. IX. [428.] Ed. Baf. V. (471. 472.)

τὸν ἄνθρωπον, ἔτι τε μὴ δειλὸν, ἀληθεύειν πειραθήσῃ μηδὲν ὑποστελλόμενον τῶν κατὰ τὴν νόσον ἐσομένων. ἄφρονα δὲ καὶ δειλὸν ὢν ἂν εὐθυμότερος γένοιτο, πάντα ταῦτα ἐρεῖν μετὰ τοῦ μηδὲν μέγα ψεύδεσθαι. κἂν ἀναγκασθῇς δέ ποτε διὰ δειλίαν ἐσχάτην τοῦ κάμνοντος ἐπαγγείλασθαι σωτηρίαν αὐτῷ βεβαίαν. ἀλλ᾽ ἐξελθών γε τοῖς κηδομένοις αὐτοῦ τἀληθῆ φράζε. πειρῶ δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς κάμνουσι, κἂν ἄκρως εἰσὶ δειλοὶ, μὴ (472) καθάπερ οἱ προχείρως ψευδόμενοι τὴν σωτηρίαν ἐπαγγέλλεσθαι χωρὶς τοῦ προσθεῖναί σε τὴν ἀρχὴν ἔσεσθαι ταύτην, ἅπαντα πράττοντος αὐτοῦ καλῶς καὶ πειθομένου τοῖς προστάγμασι τῶν ἰατρῶν. οὕτω γὰρ οὔτ᾽ ἐκεῖνος ἀθυμήσει καὶ σὺ πολλάκις ἀληθεύσεις. τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν ἐπισφαλῶν νοσημάτων ἀνατρέπουσι τοὺς κάμνοντας ἀπειθοῦντας τοῖς ἰατροῖς. ὡς ὀλίγα πάνυ τὰ πάντως ἀναιρεθήσεται, ἐὰν μήθ᾽ ὁ ἰατρὸς ἁμαρτάνοι μήθ᾽ ὁ νοσῶν μήθ᾽ οἱ ὑπηρέται, μήτ᾽ ἄλλο τι τῶν ἔξωθεν ἐκ τύχης γένηται βλαβερόν. ὅσοι γὰρ ἐν σφαλεροῖς

accommodare fciamus. Nam fi prudentem hominem hunc, praeterea non timidum effe cognoveris, vera ipfi dicere conaberis, nihil eorum quae in morbo futura funt, fubtrahens, neque diffimulans; at fi ftultum atque timidum, omnia ea quibus ipfe meliori animo futurus fit dicito, neque tamen magnopere mentiaris. Quod fi interdum ob extremam laborantis formidinem ipfi certam falutem polliceri coactus fueris, egreffus faltem, ejus curam gerentibus vera dicito. Ipfis quoque laborantibus etfi maxime timidis, ne, ut aperte mentientes faciunt, falutem polliceri tentato, nifi illud addideris imprimis, fanitatem quidem affuturam, omnia ipfo recte agente et medicorum praeceptis obtemperante. Ita enim neque ille animum defpondebit et tu plerumque vera retuleris; nam plurimi periculofi morbi aegrotos medicis morem haud gerentes necant; quandoquidem perpauci admodum prorfus mortiferi funt, fi neque medicus erret, neque aegrotus, neque miniftri, neque aliud quicquam extrinfecus fortuito

νοσήμασι πλέον ἢ προσῆκεν τοὺς κάμνοντας εὐθύμους ποιοῦσι, πολλαπλασίαν αὐτοῖς ἀθροίζουσι δυσθυμίαν ἐν ταῖς ἑξῆς ἡμέραις, ὅταν ἤτοι χεῖρον φαίνηται τὸ νόσημα γινόμενον ἢ χρονίζῃ παρὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν ἰατρῶν. ἀλλὰ καὶ θαῤῥήσαντες, ὡς ἀκινδύνως νοσοῦντες οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων, οὐ πάνυ κατήκοοι γίνονται τῶν ἰατρῶν. ἄμεινον μὲν οὖν ἐπίστασθαι τὸ τοῦ κάμνοντος ἦθος, ἔμπροσθεν ὅθ' ὑγίαινε πεπειραμένον. εἰ δὲ νῦν αὐτῷ πρῶτον ἐντυγχάνομεν, ἐξ ὧν διηγεῖται συνήσομεν ὁποῖός τίς ἐστιν. ἐφ' ὧν δὲ προγινώσκομεν, ἐξὸν μέν τι πρὸς τὴν νόσον [429] ἐξευρίσκειν. εἰ γὰρ κόσμιος ὢν φύσει θρασέως ἀποκρίνεται καὶ φρόνιμος ὢν ἄφρων φαίνεται κατὰ τὴν διήγησιν, ἔνδειξις ἡμῖν ἐντεῦθεν ἔσται τοῦ βεβλάφθαι τὴν διάνοιαν αὐτῷ. καθάπερ εἰ καὶ νήφων καὶ φροντιστὴς ἢ ἀγρυπνητικὸς εἴη καὶ φύσει χαίρων τῷ διηγεῖσθαι μακρὰ, νωθρὸς φαίνοιτο περὶ τὰς διηγήσεις ἢ τὰς ἀποκρίσεις, κἀξ αὐτῆς δὲ τῆς φωνῆς ἔνεστί τι τεκμήρασθαι περὶ τῆς νόσου. τινὲς μὲν γὰρ μόγις φθέγγονται, τινὲς δὲ βραγχώδεις ἢ ὀξὺ περὶ τὸν

noxium inciderit. Quicunque enim in periculofis morbis plus quam deceat aegrotantes hilares et bonae fpei plenos reddunt, in multo majorem conjiciunt triftitiam fequentibus diebus, quum aut in pejus morbus cecidiffe videtur, aut ultra promiffa medicorum producitur. Quin etiam plures homines confifi, perinde ac fi fine periculo aegrotent, medicis non obtemperant. Itaque laborantis ingenium, prius quum recte valebat, expertos fcire melius eft; at fi nunc primum ipfi occurrimus, de ejus locutione, qualisnam fit, percipiemus. Ex iis vero, quae praefcimus, aliquid ad morbum utile invenire licet; nam fi natura modeftus audacter refpondet, prudens item natura fi loquendo imprudens deprehenditur, hinc ejus mentem laefam effe nobis indicabitur, quemadmodum etiam fi fobrius cogitabundus aut pervigil et natura loquax in locutionibus atque refponfionibus tardus torpensque appareat. Item ex ipfa voce aliquando de morbo conjectura deprehendi poteft: quidam enim vix vocem edunt, aliqui rau-

τὸν ἄνθρωπον, ἔτι τε μὴ δειλὸν, ἀληθεύειν πειραθήσῃ μηδὲν ὑποστελλόμενον τῶν κατὰ τὴν νόσον ἐσομένων. ἄφρονα δὲ καὶ δειλὸν ὢν ἂν εὐθυμότερος γένοιτο, πάντα ταῦτα ἐρεῖν μετὰ τοῦ μηδὲν μέγα ψεύδεσθαι. κἂν ἀναγκασθῇς δέ ποτε διὰ δειλίαν ἐσχάτην τοῦ κάμνοντος ἐπαγγείλασθαι σωτηρίαν αὐτῷ βεβαίαν. ἀλλ' ἐξελθών γε τοῖς κηδομένοις αὐτοῦ τἀληθῆ φράζε. πειρῶ δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς κάμνουσι, κἂν ἄκρως εἰσὶ δειλοὶ, μὴ (472) καθάπερ οἱ προχείρως ψευδόμενοι τὴν σωτηρίαν ἐπαγγέλλεσθαι χωρὶς τοῦ προσθεῖναί σε τὴν ἀρχὴν ἔσεσθαι ταύτην, ἅπαντα πράττοντος αὐτοῦ καλῶς καὶ πειθομένου τοῖς προστάγμασι τῶν ἰατρῶν. οὕτω γὰρ οὔτ' ἐκεῖνος ἀθυμήσει καὶ σὺ πολλάκις ἀληθεύσεις. τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν ἐπισφαλῶν νοσημάτων ἀνατρέπουσι τοὺς κάμνοντας ἀπειθοῦντας τοῖς ἰατροῖς. ὡς ὀλίγα πάνυ τὰ πάντως ἀναιρεθήσεται, ἐὰν μήθ' ὁ ἰατρὸς ἁμαρτάνοι μήθ' ὁ νοσῶν μήθ' οἱ ὑπηρέται, μήτ' ἄλλο τι τῶν ἔξωθεν ἐκ τύχης γένηται βλαβερόν. ὅσοι γὰρ ἐν σφαλεροῖς

accommodare fciamus. Nam fi prudentem hominem hunc, praeterea non timidum effe cognoveris, vera ipfi dicere conaberis, nihil eorum quae in morbo futura funt, fubtrahens, neque diffimulans; at fi ftultum atque timidum, omnia ea quibus ipfe meliori animo futurus fit dicito, neque tamen magnopere mentiaris. Quod fi interdum ob extremam laborantis formidinem ipfi certam falutem polliceri coactus fueris, egreffus faltem, ejus curam gerentibus vera dicito. Ipfis quoque laborantibus etfi maxime timidis, ne, ut aperte mentientes faciunt, falutem polliceri tentato, nifi illud addideris imprimis, fanitatem quidem affuturam, omnia ipfo recte agente et medicorum praeceptis obfemperante. Ita enim neque ille animum defpondebit et tu plerumque vera retuleris; nam plurimi periculofi morbi aegrotos medicis morem haud gerentes necant; quandoquidem perpauci admodum prorfus mortiferi funt, fi neque medicus erret, neque aegrotus, neque miniftri, neque aliud quicquam extrinfecus fortuito

νοσήμασι πλέον ἢ προσῆκεν τοὺς κάμνοντας εὐθύμους ποιοῦσι, πολλαπλασίαν αὐτοῖς ἀθροίζουσι δυσθυμίαν ἐν ταῖς ἑξῆς ἡμέραις, ὅταν ἤτοι χεῖρον φαίνηται τὸ νόσημα γινόμενον ἢ χρονίζῃ παρὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν ἰατρῶν. ἀλλὰ καὶ θαῤῥήσαντες, ὡς ἀκινδύνως νοσοῦντες οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων, οὐ πάνυ κατήκοοι γίνονται τῶν ἰατρῶν. ἄμεινον μὲν οὖν ἐπίστασθαι τὸ τοῦ κάμνοντος ἦθος, ἔμπροσθεν ὅθ' ὑγίαινε πεπειραμένον. εἰ δὲ νῦν αὐτῷ πρῶτον ἐντυγχάνομεν, ἐξ ὧν διηγεῖται συνήσομεν ὁποῖός τίς ἐστιν. ἐφ' ὧν δὲ προγινώσκομεν, ἐξὸν μέν τι πρὸς τὴν νόσον [429] ἐξευρίσκειν. εἰ γὰρ κόσμιος ὢν φύσει θρασέως ἀποκρίνεται καὶ φρόνιμος ὢν ἄφρων φαίνεται κατὰ τὴν διήγησιν, ἔνδειξις ἡμῖν ἐντεῦθεν ἔσται τοῦ βεβλάφθαι τὴν διάνοιαν αὐτῷ. καθάπερ εἰ καὶ νήφων καὶ φροντιστὴς ἢ ἀγρυπνητικὸς εἴη καὶ φύσει χαίρων τῷ διηγεῖσθαι μακρὰ, νωθρὸς φαίνοιτο περὶ τὰς διηγήσεις ἢ τὰς ἀποκρίσεις, κἀξ αὐτῆς δὲ τῆς φωνῆς ἔνεστί τι τεκμήρασθαι περὶ τῆς νόσου. τινὲς μὲν γὰρ μόγις φθέγγονται, τινὲς δὲ βραγχῶδες ἢ ὀξὺ περὶ τὸν

noxium inciderit. Quicunque enim in periculosis morbis plus quam deceat aegrotantes hilares et bonae spei plenos reddunt, in multo majorem conjiciunt tristitiam sequentibus diebus, quum aut in pejus morbus cecidisse videtur, aut ultra promissa medicorum producitur. Quin etiam plures homines confisi, perinde ac si sine periculo aegrotent, medicis non obtemperant. Itaque laborantis ingenium, prius quum recte valebat, expertos scire melius est; at si nunc primum ipsi occurrimus, de ejus locutione, qualisnam sit, percipiemus. Ex iis vero, quae praescimus, aliquid ad morbum utile invenire licet; nam si natura modestus audacter respondet, prudens item natura si loquendo imprudens deprehenditur, hinc ejus mentem laesam esse nobis indicabitur, quemadmodum etiam si sobrius cogitabundus aut pervigil et natura loquax in locutionibus atque responsionibus tardus torpensque appareat. Item ex ipsa voce aliquando de morbo conjectura deprehendi potest: quidam enim vix vocem edunt, aliqui rau-

τῆς νόσου καιρόν. ἔνιοι δὲ ψελλίζουσί τε καὶ τραυλίζουσιν, ὧν ἕκαστον ὁποῖόν τι σημαίνει μεμάθηκας ἐν ἑτέροις. ἐκ μὲν δὴ τῶν τοιούτων ὁ ἰατρὸς γνώσεταί τι περὶ τοῦ νοσοῦντος, ὁποῖος τὴν γνώμην καὶ τὸ ἦθος, αὐτῆς δὲ τῆς νόσου τίς θ' ἡ ἰδέα. πάλιν δ' αὐτὸς ἐπιδείξεται τῷ τε κάμνοντι καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ὁποῖός τίς ἐστι τὴν τέχνην ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων. καὶ ῥῖνα μὲν γὰρ ὀξυμμένην καὶ ὀφθαλμοὺς κοίλους καὶ κροτάφους συμπεπτωκότας ἰδών τις ἐν ὀξεῖ νοσήματι πυνθάνεται μή τις κένωσις αὐτῷ γέγονεν ἢ ἀγρυπνία καὶ λύπη, μὴ σιτίων ἔνδεια καὶ κόπος ἰσχυρός. εἰ δ' ἀσύμπτωτον θεασάμενος, ἐρήσεται μή τις συνήθων ἐκκρίσεων ἐπίσχεσις ἢ παρὰ τὸ ἔθος ἀργῶς καὶ πλησμονῆς διηλήθη. δυνήσεται δὲ καὶ περὶ ψύξεως, ἐγκαύσεώς τε καὶ οἰνοπόσεως πολλῆς, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα πυνθάνεσθαι κατὰ τρόπον, ὥστε ἐν αὐτῷ τούτῳ πρῶτον ἐπαινεθῆναι πρὸς τῶν παρόντων. ἐὰν γὰρ τὰ προγεγονότα καὶ τὰ προγινωσκόμενα τῷ τε κάμνοντι καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ὁ ἰατρὸς

cam aut acutam ipſo morbi tempore, nonnulli balbi ac blaeſi ſunt; haec ſingula quid ſignificent alibi didiciſti. Ex his plane medicus aliquid ad aegroti notitiam pertinens elicere poterit, qualis videlicet ſit ejus mens atque mores et ipſius morbi quae ſpecies ſit. Rurſum vero ipſe et aegroto et adſtantibus qualis in arte medica ſit, ex ipſis interrogationibus demonſtrabit. Nam quispiam in acuto morbo naſum acuminatum, oculos cavos temporaque ſubſidentia intuitus interrogat, num evacuatio aliqua ipſi acciderit aut vigilia et moeror, num ciborum abſtinentia et fatigatio magna. Sin autem faciem minime contabuiſſe inſpexerit, ſciſcitabitur num aliqua ex uſitatis excretionibus ſuppreſſa ſit, num praeter morem otioſe et largo cibo uſus vitam duxerit. Poterit item et de frigore, aeſtu, nimio vini potu et id genus aliis omnibus appoſite percontari, ut in hoc ipſo primum a praeſentibus laudetur. Etenim ſi praeterita et aegrotanti adſtantibusque praeſcita medicus interrogando veſtiget, ſtatim ipſum ad-

πυνθάνηται, θαυμάζουσιν εὐθέως αὐτὸν, ὥσπερ εἰ καί τινα τῶν ἐναντίων τοῖς γεγονόσιν ἐρωτᾷ, καταγινώσκουσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν συμβεβηκότων τοῖς κάμνουσιν ἔνια, πρὶν ἀκοῦσαι παρ᾽ αὐτῶν, ἐν μέσῳ σχήματι λέξεως, ἐρωτήσεώς τε καὶ ἀποφάσεως, ἐὰν εἰπὼν ἐπιτύχῃ, θαυμάζεται. λέλεκται δ᾽ ἅπαντα ταῦθ᾽ ἡμῖν ἑτέρωθι καὶ νῦν, ὡς ἔφην, Ἱπποκράτους αὐτὰ μόνα, τά τε πρῶτα κεφάλαια διερχομένου καὶ ἡμεῖς κατά τινα πρώτην τομὴν αὐτὰ διήλθομεν. εἰ δὲ τὰ κατὰ μέρος ἅπαντα λέγοιμι, τά τε εἰς τὸ προγνωστικὸν ὑπομνήματα καὶ τὰ περὶ κρίσεων, ἐνταῦθα μεταφέρειν ἀναγκασθήσομαι. τούτων δ᾽ ἔξωθέν ἐστιν εἰς τὴν οἰκονομίαν τε καὶ χρῆσιν ὠφελοῦντα καὶ τῶν ὑφ᾽ Ἡροδότου γραφέντων ἔνια κατὰ τὸ βιβλίον ὃ ἐπέγραψεν αὐτὸς ἰατρόν. εἴρηται δὲ καὶ πρὸς ἡμῖν ἐν οἷς καὶ περὶ τοῦ προγινώσκειν διερχόμεθα. ἀναλαβόντες οὖν αὖθις ἐξ ἀρχῆς τὰ κεφάλαια τοῦ λόγου μεταβῶμεν ἐπί τι τῶν ἐξ ἀρχῆς γεγραμμένων. ὥσπερ ἐν τῷ βίῳ τὸ κτᾶσθαι τὰ προσήκοντα πάντα, λέγω δὲ

mirantur, quemadmodum damnare folent, quando aliqua iis quae facta funt contraria perquifivit. Verum etiam fi eorum aliqua quae aegrotis acciderunt, priusquam ab ipfis audivit, in media locutione in interrogando ac refpondendo ipfe forte dixerit, magnam fui admirationem concitat. Haec fane omnia a nobis alibi tradita funt et hoc loco, ut dictum eft, haec fola primaque capita, recenfente Hippocrate, nos quoque fecundum primam quandam divifionem ipfa narravimus, quae fi omnia fingulatim dicere voluero, et in prognoftica explanationes et de judicationibus commentaria huc transferre coactus fuero. Sed praeterea ad oeconomiam ufumque conducunt quaedam ab Herodoto infcripta in libro, quem ipfe medicum infcripfit; a nobis vero et ubi de praefagiendo fermonem fecimus, dicta funt. Igitur rurfum ab initio orationis noftrae capita repetentes, ad aliquod eorum, quae primo fcripta funt, tranfeamus. Quemadmodum in vita omnia opportuna poffidere, veftes dico, utenfilia, fervos, jumenta

ἐσθῆτα καὶ σκεύη καὶ οἰκέτας, ὑποζύγιά τε καὶ ἄλλα θρέμματα καὶ οἰκίας καὶ σῖτον καὶ χέδροπα καὶ τραγήματα καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον, ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, διαφέρει πάμπολυ τοῦ χρῆσθαι τούτοις προσηκόντως, ὅπερ ὀνομάζουσιν οἰκονομίαν. οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἰατρικὴν οὐ ταυτόν ἐστι τὸ μαθεῖν τὴν τέχνην τῷ χρήσασθαι προσηκόντως οἷς ἔμαθέ τις, ἐπιστάμενος ἐν καιρῷ μὲν αὐτὸς ἐρωτήσειν καὶ εἰπεῖν, ἐν καιρῷ δ' ἀκοῦσαί τι τοῦ κάμνοντος ἢ τῶν οἰκείων αὐτοῦ διαλεχθῆναί τε αὐτοῖς, ὅπως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ὡς χρησιμώτατοι γίνονται, προνοήσασθαί τε τῶν ἔξωθεν, ἃ παροράται τοῖς ἰατροῖς καὶ τοῖς οἰκείοις τοῦ κάμνοντος. ὧν μάλιστα χρήσιμα τὰ περὶ τὰς κατακλίσεις εἰσὶν ἢ τῶν οἰκιῶν ὅλην μοχθηρῶν οὐσῶν ἢ τῶν οἴκων ἐν οἷς οἱ νοσοῦντες κατάκεινται δι' ὀσμὴν μοχθηρὰν ἢ ἀέρα θερμὸν ἢ ψυχρὸν ἰσχυρῶς ἢ εὐρῶτος πλήρη. καὶ περὶ [430] τῆς ἐνοχλήσεως δὲ τῆς ἐκ τῶν γειτνιώντων ἢ τῆς τῶν παρόντων κατὰ τὰς δημοσίας ὁδοὺς προνοήσασθαι χρὴ τὸν ἰατρὸν, διαλεχθῆναι δὲ περὶ τούτων ἁπάντων τοῖς οἰκείοις τε καὶ φίλοις

et alias pecudes, aedes item, frumentum, legumina, bellaria, vinum, oleum aliaque id genus omnia, ab eorum convenienti ufu, quem oecononiam vocant, longe differt. Sic et in medicina artem didiciffe et iis, quae quis didicit, appofite uti haud idem eft: ut ipfe in tempore interrogare et dicere fciat; in tempore aliquid ab aegrotante aut ejus familiaribus audire ipfosque edocere, ut ad fervitia utiliffimi fint et extrinfecus incidentia animadvertant, quae a medicis et aegroti domefticis negliguntur. Inter quae maxime utilia funt quae ad decubitus pertinent vel ad aedes prorfus malas vel ad cubicula, in quibus aegroti jacent, propter odorem tetrum aut aërem calidum feu frigidum valde aut fitu aut putredine vitiatum. Praeterea moleftiae ac vexationibus, quae a vicinis aut iis qui in publicis viis verfantur, aegrotis adhibentur, medicum profpicere convenit, ac de his omnibus cum familiaribus amicisque aegrotantis differere. Haec eft

νοσοῦντος. αὕτη γάρ ἐστι καὶ τοιαύτη τις ἡ περὶ τοὺς κάμνοντας οἰκονομία.

μη'.

Ὅτι ἐν θερμοτέρῳ στερεωτέρων, ἐν τοῖσι δεξιοῖσι καὶ μέλανες διὰ τοῦτο καὶ ἔξω αἱ φλέβες καὶ χολωδέστεροι μᾶλλον.

Οὐδὲν θαυμαστόν ἐστι κἀνταῦθα παραλελεῖφθαι τὸ συνέχον μάλιστα τὸν ὅλον λόγον. οὐ γάρ σύγγραμμά ἐστι τὸ βιβλίον τοῦτο πρὸς ἔκδοσιν γεγονὸς, ἀλλὰ παρασκευαί τινες ἢ ὑποτυπώσεις ὁποίας ἑαυτοῖς εἰώθαμεν ποιεῖσθαι, ὡς εἴ γε σύγγραμμα ἦν, οὕτως ἂν ἀρχόμενος ὡς ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔγραψε, προσέθηκε τὰ ἐφεξῆς, τὸν ὅλον λόγον ποιησάμενος τοιοῦτον. ἔμβρυα τὰ μὲν ἄῤῥενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι μέρεσι τῆς μήτρας μᾶλλον εὑρίσκεται συνιστάμενα, τὰ δὲ θήλεα κατὰ τὸν ἕτερον κόλπον αὐτῆς τὸν ἀριστερόν. εἰκός γάρ ἐστιν ἐν τῷ θερμοτέρῳ μέρει τῆς μήτρας τὸ θερμότερον συνίστασθαι. θερμότερον δέ ἐστι τὸ ἄῤῥεν, ὡς

enim atque hujnsmodi circa laborantes vocata oeconomia, id eſt adminiſtratio.

XLVIII.

Quoniam in calidiore firmiorum, in dextris et nigri. Idcirco et extra venae et longe bilioſiores.

Hoc quoque loco id, quod maxime totam orationem continuat, omiſſum eſſe nihil mirum eſto, neque enim liber iſte compoſitio eſt, ut divulgetur, edita; ſed apparatus quidam vel annotationes, quales nobis ipſi conficere ſolemus. Nam ſi integer liber eſſet, ita ſane incipiens, ut in aphoriſmis ſcripſit, quae conſequuntur adjeciſſet, totam orationem talem reddens: foetus maſculi quidem in dextris uteri partibus conſiſtere magis inveniuntur, foeminae in altero ejus ſinu, ſiniſtro videlicet. Decens enim eſt in calidiore uteri parte calidiorem foetum coaleſcere; calidior eſt autem maſculus, ut ipſius venarum magnitudo

δηλοῖ καὶ τὸ τῶν φλεβῶν μέγεθος ἐν αὐτῷ καὶ ἡ χρόα. μελάντεροι γὰρ τοὐπίπαν οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν. οὕτω μὲν εἰ σύγγραμμα ἔγραφεν ὁ Ἱπποκράτης, ὁμοίως τῷ περὶ ἀγμῶν καὶ ἄρθρων καὶ προγνωστικῷ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις ἐπεποίητο τὴν ἑρμηνείαν. ἐπεὶ δ', ὡς ἔφην, ἑαυτῷ μόνῳ ταῦτα ὑπετυπώσατο, διὰ τοῦτο περιλέλειπται τὸ κεφάλαιον τοῦ λόγου, μὴ δηλώσαντος αὐτοῦ περὶ τῶν κατὰ τὴν κύησιν ἀῤῥένων λέγεται ταῦτα. τὸ μέντοι ἄῤῥεν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς μήτρας κυΐσκεσθαι καὶ ἄλλοι τῶν παλαιοτάτων ἀνδρῶν εἰρήκασιν. ὁ μὲν γὰρ Παρμενίδης οὕτως ἔφη, δεξιτεροῖσι μὲν κούρους, λαιοῖσι δ' αὖ κούρας. ὁ δ' Ἐμπεδοκλῆς οὕτως·

ἐν γὰρ θερμοτέρῳ τὸ κατ' ἄῤῥενα ἔπλετο γαίης.

καὶ μέλανες διὰ τοῦτο καὶ ἀνδρωδέστεροι ἄνδρες καὶ λαχνήεντες μᾶλλον. ὅτι δὲ ἀληθὴς ἡ περὶ τῆς κράσεως τοῦ ἄῤῥενος ὡς θερμοτέρου δόξα, τελέως ὁ λόγος ἐν τοῖς περὶ κράσεως ὑπομνήμασιν ἐξείργασται. νυνὶ δ' ὡς πολλάκις εἶπον, οὐκ ἀπο-

et color indicat; nigriores enim plerumque viri mulieribus funt. Ita namque fi exactum opus fcripfiffet Hippocrates, quale eft de fracturis, de articulis, de praefagiis atque id genus, alia locutione ufus fuiffet; quoniam vero, ut dixi, haec fibi ipfi veluti delineavit, idcirco orationis caput omiffum eft, ipfo non fignificante de mafculis utero contentis haec dicta effe: marem fane in dextra uteri parte concipi et alii vetuftiffimi viri teftati funt. Parmenides enim ita inquit: in dextris quidem pueros, finiftris vero puellas. At Empedocles fic:

In calidiore enim parte terrae mafculus fuit.

Et nigri idcirco et viriliores viri et hirfuti magis. At opinionem de maris temperatura ut calidiore veram effe exquifite in commentariis de temperamentis explicavimus. Nunc vero, ut faepius repetivimus, Hippocratica

δεικνύναι τὰ δόγματα πρόκειται τὰ Ἱπποκράτεια, ὅτι μὴ πάρεργον, ἀλλὰ τὴν λέξιν ἐξηγεῖσθαι. καὶ ταύτην οὖν τινες τῶν νεωτέρων ἐξηγητῶν ἐτόλμησαν μεταγράφειν (473) τὸ στερεωτέρων καὶ ποιῆσαι στερεώτεροι. δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς ἄλογον εἶναι τὸ δεξιὸν μέρος τῆς μήτρας ὥσπερ θερμότερον, οὕτω καὶ στερεώτερον λέγεσθαι. φαίνεται γὰρ ὁμοίως ἔχον ὅσον ἐπὶ στερεότητι καὶ διὰ τοῦτο χρῆναι γράφειν φασὶν, ὅτι θερματέροις στερεώτερον ἐν τοῖσι δεξιοῖσι καὶ μέλανες διὰ τοῦτο, δηλούσης τῆς λέξεως ἐν τῷ θερμοτέρῳ τῆς μήτρας μέρει κυΐσκεσθαι στερεώτερον, ἐν ἴσῳ τῷ ἰσχυρότερον καὶ εὐρωστότερον, ἐπειδὴ καὶ θερμότερόν ἐστι φύσει. περὶ δὲ τῆς ἀληθείας τοῦ δόγματος οὐ νῦν ὡς ἔφην εἶναι λέγειν καιρός. ἐπεὶ δ' ἔνιοι πρὸς τοὺς εἰπόντας ἅπαντα δεξιὰ μέρη τῶν ἀριστερῶν εἶναι θερμότερα καὶ ἰσχυρότερα διὰ τὴν τοῦ ἥπατος θέσιν, ἀντιλέγοντες ἔφασαν, [431] ἀλλ' ἔκ τε τῶν ἀριστερῶν ἡ καρδία κεῖται καὶ φαίνεται μήθ' ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς τοῦ ἀριστεροῦ μᾶλλον βλέπων μήτε τὸ οὖς ἀκοῦον ἢ τὸ σκέλος βαδίζον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς χειρὸς μόνης τὸ

decreta, niſi obiter ratione confirmare non decrevimus, ſed ejus tantum verba interpretari. Verum et hanc lectionem nonnulli recentiores explanatores immutare auſi ſunt, hanc dictionem, *firmiorum*, in hanc *firmius* convertentes; iſtis namque rationabile eſſe videtur dextram partem uteri ut calidiorem, ita firmiorem eſſe debere: ſimiliter enim quantum ad firmitudinem pertinet ſeſe habere videtur. Atque ideo ſcribendum eſſe ajunt, quoniam in calidioribus firmius in dextris et nigri, hoc ſignificantibus verbis, in calidiore vulvae ſinu conceptum eſſe firmius, quod idem ſignificat ac valentius et robuſtius, quandoquidem et calidius eſt natura. De veritate autem hujusce placiti in praeſentia, ut dixi, non eſt tempus diſſerendi. Caeterum quoniam nonnulli adverſus dicentes omnes dextras partes ſiniſtris ob jecoris ſitum calidiores eſſe ac valentiores, contradicentes inquiunt: At in laeva parte cor ponitur, neque dexter oculus exactius quam ſiniſter cernere, neque dextra auris audire aut dextrum crus melius am-

τοιοῦτον δοκεῖ πιθανὸν εἶναι, διὰ τοῦτο ὀλίγα πρὸς αὐτοὺς εἰρήσεται. μεγίστη γὰρ ἀπόδειξις τοῦ τὰ πλεῖστα τῶν ἀῤῥένων ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι κυΐσκεσθαι τὸ ἐκ τῆς ἀνατομῆς τῶν ζώων φαινόμενον. δύο γοῦν ἐχούσης κόλπους τῆς μήτρας συναπτομένους, κατὰ τὸν αὐχένα κοινὸν ἀμφοῖν ὄντα, τὰ μὲν ἄῤῥενα τοὐπίπαν ἐν τῷ δεξιῷ φαίνεσθαι κυϊσκόμενα, τὰ θήλεα δ' ἐν θατέρῳ, κάλλιον ἦν τούτου φαινομένου ζητῆσαι τὴν αἰτίαν, οὐκ ἀνατρέπειν πειρᾶσθαι τὰ ἀληθὲς ἀγνοίᾳ τῆς αἰτίας. ἀλλ' ὑμεῖς γε καὶ τὴν αἰτίαν ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν ἐμάθετε, θεασάμενοι πρὸς μὲν τὸ δεξιὸν μέρος τῆς μήτρας, μετὰ τὸ καθαρθῆναι τὸ αἷμα, κατὰ τοὺς νεφροὺς ἀφικνούμενον, εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν ἀκάθαρτόν ἐστι καὶ ὀῤῥῶδες. ἐθεάσασθε δὲ καὶ τὴν καρδίαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θώρακος κειμένην, οὐκ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. οἰηθῆναι δέ τινας ἐνταῦθα κεῖσθαι μᾶλλον αὐτὴν εἰκός ἐστιν ἐκ τοῦ διασημαίνειν τὸν σφυγμὸν κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, ὡς ἂν τῆς ἀριστερᾶς ἐν αὐτῇ κοιλίας σφυζούσης.

---

bulare cognoſcitur, ſed in dextra manu ſolum id veriſimile eſſe videtur. Idcirco pauca in iſtos dicentur: maxima namque demonſtratio, quod plurimi mares in dextra parte concipiantur, illud eſt, quod ex animalium diſſectione conſpicitur. Duos quidem ſinus habente utero per cervicem ambobus communem copulatos, mares ſane plerumque in dextro, foeminae vero in altero concipi deprehenduntur. Quare ſatius erat hujusce rei ſenſui apparentis cauſam explorare et non veritatem ſubvertere cauſae ignoratione conari. Sed vos et cauſam in libro de diſſecandi arte didiciſtis, ad dextram uteri partem per renes ſanguinem repurgatum, ad ſiniſtram vero immundum adhuc atque ſeorſum deſcendere intuiti; cor etiam in medio pectore, non in ſiniſtris collocatum eſſe vidiſtis. In hac autem parte quidam ipſum magis ſitum eſſe haud injuria crediderunt, quoniam pulſus hoc in loco percipitur, nempe ſiniſtro cordis ventriculo ſeſe in ipſo commovente.

μθ'.

Συνεκρίθη, συνέστη ὀξύτερον, κινηθὲν ἐμολύνθη καὶ βραδύτερον αὔξεται καὶ ἐπὶ πλείω χρόνον.

Πολλάκις εἶπον ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ μυρίας εἶναι γραφὰς, διὰ τὴν ἀσάφειαν ἄλλων ἄλλως αὐτὰς ῥυθμιζόντων, ὡς ἂν ἑκάστῳ δόξῃ τὸ τῆς ἐξηγήσεως ἔσεσθαι πιθανόν. ἀλλ' ἐγὼ τὰς παλαιὰς γραφὰς προαιροῦμαι, κἂν ἀπίθανοι δοκῶσιν εἶναι καὶ μείζονα τὴν ἀπορίαν ἔχοιεν. δι' αὐτὸ γὰρ πιστεύοι ἄν τις αὐτὰς οὕτως εἰρῆσθαι. διότι καίτοι γ' ἀπορίας οὔσης περὶ τὴν ἐξήγησιν, ὅμως οἱ παλαιότατοι τῶν ἐξηγητῶν ἐν ταύταις ὁμολογοῦσιν. εἰ δέ γ' ἐτόλμων αὐτὰς μεταγράφειν, εἰς εὐπορωτέραν ἂν ὑπήλλαττον λέξιν ὥστε πιθανὴν γενέσθαι τὴν ἐξήγησιν. εἰ τοίνυν τῆς προκειμένης ῥήσεως οὕτως νῦν γεγραμμένης ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις. εἰδότων δὲ καὶ τῶν παλαιῶν ἐξηγητῶν οὕτως αὐτὴν ἔχουσαν ἐξεῖλον οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων τὸ ἐμολύνθη. τινὲς δὲ καὶ τῷ κινηθὲν προσέθηκαν τὸ βραδύτερον, ὡς γενέσθαι

XLIX.

Concretum eſt, conſtitutum eſt, citius motum eſt, inquinatum eſt et tardius augetur et per longius tempus.

Crebrius dixi hoc in libro mille eſſe lectionum modos, propter obſcuritatem aliis aliter ipſas concinnantibus, ut cuique explanatio veriſimilis fore viſa fuerit. Sed ego veteres ſcripturas praepono, etſi minime veriſimiles eſſe videantur, majoremque legentibus ambiguitatem praebeant. Ob id enim ipſum quispiam eas ita dictas fuiſſe credat, quoniam licet ſit explanatio dubia, nihilominus inter vetuſtiſſimos interpretes de his convenit; ſin ipſas autem mutare auſi eſſent, in clariorem locutionem permutaſſent, ut ipſa interpretatio veriſimilior foret. Propoſitis igitur verbis ita nunc in antiquis codicibus ſcriptis et vetuſtis explanatoribus hujusmodi lectionem agnoſcentibus plurimi recentiorum hanc vocem, *inquinatum eſt*, exemerunt. Aliqui vero ei voci, *motum eſt*, eam tardius addiderunt, ut

τὴν λέξιν τοιαύτην, συνεκρίθη, συνέστη ὀξύτερον, κινηθὲν βραδύτερον αὔξεται. τινὲς δὲ τὸ καὶ διὰ τοῦτο προὔταξαν τῆς λέξεως ὡς γενέσθαι τοιάνδε. καὶ διὰ τοῦτο συνεκρίθη, συνέστη. τό γε μὴν τῆς διανοίας οὐ μέγα παραλλάττει κατὰ πάσας τὰς γραφὰς, βούλονται γὰρ οἱ ἐξηγηταὶ συγκριθῆναι καὶ συστῆναι διὰ τοῦτο θᾶττον τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος, ὅτι θερμότερόν ἐστι, καὶ κινηθῆναι δὲ θᾶττον αὐτὸ διὰ τοῦτό φασιν. καὶ μέντοι καὶ ὡμολόγηται σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἰατροῖς οὐ μόνον διαπλάττεσθαι θᾶττον, ἀλλὰ καὶ κινεῖσθαι τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος. εἴρηται δὲ περὶ τούτων σαφῶς κἀν τῷ περὶ φύσεως παιδίου, ὥσπερ γε καὶ παρὰ Διοκλεῖ κατὰ τὰ περὶ γυναικείων συγγράμματα. Ῥοῦφος δέ φησι Διογένη τὸν Ἀπολλωνιάτην μόνον ἐναντίως ἀποφήνασθαι κατὰ τὸ περὶ φύσεως [432] δεύτερον· ἐγὼ δὲ οὐκ ἐνέτυχον τῷ βιβλίῳ. μαρτυρεῖταί γε μὴν καὶ πρὸς αὐτῶν τῶν κυουσῶν καὶ θᾶττον ἀρχόγενα κινεῖσθαι καὶ πλείονας καὶ σφοδροτέρας κινήσεις φαίνεσθαι κινούμενα τὰ ἄῤῥενα. λέγεται δ' ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει, ὅτι μὲν θᾶττον ἐκινήθη τε καὶ

locutio ejusmodi fit, concretum eft, conftitutum eft citius, motum tardius augetur. Item alii has voces et propter hoc orationi praepofuerunt, ut talis fiat et propter hoc concretum eft, conftitutum eft. Sententia quidem in omnibus his lectionibus haud ita multum diverfa eft; volunt enim interpretes marem quam feminam citius concrefcere atque conftitui eo quod calidior fit, atque ob hoc idem ipfum citius moveri ajunt; quin etiam inter omnes fere medicos marem quam feminam non folum confirmari, fed etiam moveri citius conftat. De his autem et in libro de natura pueri aperte narratum eft, quemadmodum et apud Dioclem in voluminibus de mulierum morbis. Rufus autem folum Apolloniatem Diogenem in contrariam habere fententiam inquit in fecundo libro de natura, fed liber ille in manus noftras non venit. Quin etiam et ipfae uterum gerentes, mares et citius moveri incipere et pluribus validioribusque motibus agi-

συνέστη, τουτέστιν ἐπάγη τε καὶ ἐστερεώθη. μετὰ ταῦτα δ' αὔξεται βραδύτερον τοῦ θήλεος τὸ ἄῤῥεν, αὔξησιν δὲ πότερον ἣ ἣν κινούμενον ἴσχει μόνην ἢ τὴν ἐφεξῆς λέγει νῦν ἄδηλον. ἀληθὲς δέ ἐστιν ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀποκύησιν αὔξεται τό τε θῆλυ θᾶττον καὶ ἵσταται πρότερα τὰ τῆς αὐξήσεως αὐτῷ. τοῦ μὲν αὔξεσθαι θᾶττον μαλακότης αἰτία τοῦ σώματος. ῥᾷον γὰρ ἐπιδίδωσι διατεινόμενα τὰ τοιαῦτα σώματα πρὸς τὰς τρεῖς διαστάσεις, μῆκος, βάθος καὶ πλάτος. ἵστασθαι δὲ καὶ παύεσθαι τὴν αὔξησιν αὐτοῖς προτέροις τῶν ἀῤῥένων, οὐκέτι διὰ τὴν μαλακότητα τοῦ σώματος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσθένειαν ὑπάρχει. δύναμις γάρ ἐστιν ἐν τοῖς ζώοις φυσικὴ, τὴν αὔξησιν αὐτῶν ἐργαζομένη, δι' ἣν ἀῤῥωστοτέρα μὲν οὖσα ἐπὶ πλέον αὔξεται, θᾶττον δὲ παύεται τῆς αὐξήσεως, ἀσθενοῦς ὑπαρχούσης. εἴπερ οὖν ὁ Ἱπποκράτης αὐτὸς ἔγραψε τὸ ἐμωλύνθη, τοιοῦτον ἂν φαίνοιτο σημαίνειν, οἷον κἀν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν,

tare apparere teftantur. Dicitur autem in propofitis verbis quod citius concretus eft et conftitutus eft, hoc eft compactus et firmus factus eft. Poftea vero mas quam femina tardius crefcit; incrementum autem utrum id, quod in utero folum fit, an quod a partu, in praefentia dicat in obfcuro eft; fed illud verum eft, quod a partu foemina, quum velocius adolefcit, tum prius incrementum in ipfa finitur. Quod celerius augefcat, corporis mollitudo in caufa eft; ejusmodi namque corpora in tres diftantias, longum fcilicet, profundum ac latum exporrecta, facile incrementum fufcipiunt. Verum quod incrementum in ipfis prius quam in maribus definat ac finem fumat, non item ob corporis mollitudinem, fed propter imbecillitatem id accidit; facultas eft enim in animantibus naturalis, quae ipforum incrementi effectrix eft, propter quam imbecilliorem quidem plus augefcunt, fed citius crefcere ob ejus imbecillitatem definunt. Si quidem igitur ipfe Hippocrates hanc vocem, *inquinatum eft*, fcripfiffet, tale quiddam fignificare videtur, quale et in fecundo de morbis

ἔνθα φησίν· ἀριστερὸν παρ' οὖς οἴδημα, τῇ δ' ὑστεραίῃ καὶ δεξιόν. ἧσσον δὲ τοῦτο καὶ συνελεαίνετο ταῦτα καὶ ἐμωλύνθη καὶ οὐκ ἀπεπυήσατο. τὸ γὰρ τῆς ὀξείας κινήσεως καὶ μεταβολῆς παυσάμενον καὶ ἀποψυχθὲν οὕτως ὠνόμασεν.

ν'.

Ὅτι ἐστερεώθη καὶ χολωδέστερόν τε καὶ ἐναιμότερον, τοῦτο θερμότερόν ἐστι τὸ χωρίον τῷ ζώῳ.

Διὰ τοῦτό φησι τὸ ἄῤῥεν στερεώτερόν τε καὶ χολωδέστερον καὶ ἐναιμότερον γενέσθαι, διότι καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ κυΐσκεται τοιοῦτον ὑπάρχει. λέγει δὲ δηλονότι τὸν δεξιὸν κόλπον τῆς μήτρας, καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ἄλλος ἄλλως γράφει. πάντες μέντοι τὴν αὐτὴν διάνοιαν φυλάττουσι, διότι καὶ τὸ λίαν ἀκριβῶς ζητεῖν ὁποία τίς ἐστιν ἡ ὄντως Ἱπποκράτους λέξις περιττόν. ἄμεινον γὰρ οὐ τοῦτο σκοπεῖν, ἀλλ' εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθές. ἡ δ' ἀλήθεια διὰ τῶν ἀνα-

vulgaribus, ubi ait: fecundum autem finiftram tumor, poftero autem die et fecundum dextram, minor vero ifte; et complanabantur hi et inquinati funt et non fuppuraverunt: nam a celeri motu tranfmutationeque definens ac refrigeratum ita nominavit.

L.

Idcirco folidus factus eft et biliofior et magis fanguinofus, quia ifte calidior eft locus animali.

Propter hoc, inquit, marem folidiorem, biliofiorem et fanguinis pleniorem creatum effe, quoniam locus, in quo gignitur, ejusmodi eft. Dicit autem dextrum uteri finum. Haec quoque verba alius aliter fcribit, omnes tamen eundem fenfum fervant, quandoquidem et accurate nimis, quaenam fit vera Hippocratis dictio, inquirere fupervacuum eft, melius eft enim non hoc fpeculari, fed an id quod dicitur verum fit. Veritas autem, ut dixi-

τομῶν, ὡς ἔφην, εὑρίσκεται, τῶν ἀῤῥένων τοὐπίπαν ἐν τῷ δεξιῷ κόλπῳ τῆς μήτρας κυϊσκομένων. εἴρηται δὲ καὶ ἡ αἰτία τοῦ θερμότερον εἶναι τοῦτο καὶ αὐτὴ διὰ τῆς ἀνατομῆς ἐγνωσμένη.

mus, per diffectiones exploratur, maribus plerumque in dextra uteri parte conceptis. Caufa quoque, quod haec pars calidior fit, tradita eft et ipfa per diffectionem cognita.

LIPSIAE

LITERIS J. B. HIRSCHFELDI.

